

KILE JWUMPE SEMEŊI
JWUMPE NINTANMPE

New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

KILE JWUMPE SEMḂI JWUMPE NINTANMPE

New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Supyire Sénoufo (Sénoufo, Supyire)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Senoufo, Supyire

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
9c94658e-b59d-5cd7-bd2e-4e0770667d41

Contents

ZIINĪ	1
URŪTI	57
MACWO	61
MARIKA	106
LUKA	134
YUHANA	182
KAPYIINĶII	215
ĶRĶMU SHIINBII	258
1 KĶrenti Shiinbii	277
2 KĶRENTI SHIINBII	296
GALATI SHIINBII	308
EFESE SHIINBII	315
FILIFI SHIINBII	321
KĶLĶSI SHIINBII	326
1 TESALONIKI SHIINBII	331
2 TESALONIKI SHIINBII	335
1 TIMĶTI	338
2 TIMĶTI	344
TITI	348
FILEMĶ	351
EBURU SHIINBII	353
YAKUBA	368
1 PIYERI	373
2 PIYERI	379
1 YUHANA	382
2 YUHANA	387
3 YUHANA	388
ZHUDE	389
KACYEENĶII	391

Dijnyɛŋi siɛŋkanni sémeŋi pi maha u pyi Zhenɛzi

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeŋi funŋɔ jwumpe e ke

Nge sémeŋi u nyɛ Kile jwumpe Sémpii puni nɛjɛyɛŋi. U mege nyɛ Zhenɛzi, kuru mege jwɔhɔ ku nyɛ: «tasiŋe». Uru sémeŋi meŋ'á le tasiŋe, jaha na yɛ u na yu dijnyɛŋi tasiŋe ná sùpyaŋi nɛjɛyɛŋi ná *Izirayeli shiɛnbii siɛŋkanni kyaa na.

Uru sémeŋi na yu kabwɔhii shuunni kyaa na. Mà lwó kuni 1 na mà sà nɔ 11 wuuni na, kuru cyage na yu dijnyɛŋi ná u funŋɔ yaayi puni siɛŋkanni kyaa na, mu à jwo sùpyaŋi nɛjɛyɛŋi kani ná kapiini jyenkanni dijnyɛŋi i. Sùpyire kapegigii nyahaŋi kurugo, Kile à jwo na uru sí múnaaya yi puni shi bò ná lùbwɔh'e. Nka u à Nuhu shwɔ lire lùbwooni kakyaaare na, jaha na yɛ u mpyi a tii.

Mà lwó kuni 12 wuuni na mà sà nɔ sémeŋi takwɔge na, kuru cyage na yu *Ibirayima ná u túluge shiɛnbii kyaa na, ná pire pi nyɛ Izirayeli shiɛnbii, pire mpiimu cye kurugo, Kile à jwo na uru sí jwó le jɛŋke sùpyishɛŋi pun'á ke. Uru sémeŋi mú à li cyèe na Kile u nyɛ Kafoonji, u jɛyɛ wuuni li nyɛ sùpyire shɛŋi puni sí dá uru na Ibirayima fiŋge. U à dá Kile na, ka Kile si u pyi u cevoo maa tunmbyaara le ná u ná u túluge e.

TUNMBYAARE na nyɛ mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nyɛ me cevee shuunni shwɔhɔl'e; yii maha ŋkàa yiy'á na yii à pyi cinmpyii, lire nyɛ me shinnuu, na yii wà si kapii pyi u sanji na me, fo kaɛɛŋkii kanni.

Kile dijnyɛ yaanƙanni

¹ Dijnyɛ tasiŋe e, Kile à nɛjɛyɛŋi ná jɛŋke dá.

² Nɛŋke yyaha baa woge nɛŋge ku mpyi. Lùbwɔhɔ ná numpini mpyi ku cyeyi puni i. *Kile Munaani sí mpyi na mpéele kuru lùbwɔhe nɛjɛyɛŋi na.

³ Ka Kile si jwo: «Bèɛnmpe pu fworɔ» ka bèɛnmpe si fworɔ.

⁴ Kile à bèɛnmpe jya p'á jwɔ, ka u u pu ná numpini láha yiye na.

⁵ Maa bèɛnmpe mege le canŋke, maa numpini mege le numpilage. Ka numpilage si wwó, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi canjɛyɛŋe.

⁶ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo: «Lwɔhe ku táa, laaga ku pyi ku shwɔhɔl'e.»

⁷ Maa kuru laage yaa, mà tɛg'a jɛŋke lwɔhe ná nɛjɛyɛŋi lwɔhe láha yiye na. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

⁸ Ka Kile si kuru laage mege le nɛjɛyɛŋi. Ka numpilage si wwó, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi canzhɔnwoge.

⁹ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo: «Nɛjɛyɛŋi jwɔhɔ lwɔhe ku bínni cyaga nɛŋkin i, cyage sanŋke ku pyi tawaga.» Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

¹⁰ Ka u tawage mege le jɛŋke, lwɔh'á bínni cyage ŋkemu i ke, maa kuru mege le suumpe lwɔhe. Maa lire jya l'á jwɔ.

¹¹ Nyɛ ka Kile si jwo na yaayi shɛŋi puni yi fyɛn jɛŋke na, sùmaŋi ná cire, yi i yasɛɛ pyi yi tàanna ná yi shɛŋi i. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

¹² Ka yaayi shɛŋi puni si fyɛn jɛŋke na, sùmaŋi ná cire, maa yasɛɛ pyi mà tàanna ná yi shɛŋi i. Ka Kile si lire jya l'á jwɔ.

¹³ Ka numpilage si wwó, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi canntanrawoge.

¹⁴ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo na bèɛnmpe yaayi yi pyi nɛjɛyɛŋi na, yi i canŋke ná numpilage tɛɛni láha. Yire yi pyi taafyee mpiimu pi sí raa katáangii ná canyi ná yyeegii cyère ke.

¹⁵ Yire yaayi yi pyi nɛjɛyɛŋi na, yi raa bèɛnmpe tírige jɛŋke na. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

¹⁶ Ka Kile si bèɛnmpe yaaya nimbwoyi shuunni yaa. Maa yi puni nimbwɔhe yaha canŋke jɔŋɔ na, maa nimbileni yaha numpilage jɔŋɔ na. Maa wɔrigii mú yaa.

¹⁷ Kile à yire yaayi yaha nɛjɛyɛŋi na, bà yi si mpyi s'a bèɛnmpe kaan jɛŋke na me.

¹⁸ Maa yi tíŋe canŋke ná numpilage jɔŋɔ na, bà yi si mpyi si numpini ná bèɛnmpe tɛɛni láha yiye na me. Ka Kile si lire jya l'á jwɔ.

¹⁹ Ka numpilage si wwó, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi cansicyɛre woge.

²⁰ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo: «Nyii yaayi yi nyaha teetee lwɔhe e, saŋcyɛɛnre mú ti yiri t'a mpéele njaaampe e.»

²¹ Maa lwɔhe nyii yaayi nimbwoyi ná lwɔhe nyii yaayi shɛŋi sanji puni yaa teetee, maa yi pyi yi nyaha yi tàanna ná yi shɛŋi puni i. Maa saŋcyɛɛnre yaa mú mà tàanna ná ti shɛŋi i. Maa lire jya l'á jwɔ.

²² Kile à jwó le y'á, maa jwo yi si teetee yi i suumpe lwɔhe jɛ. Maa jwo na saŋcyɛɛnre mú ti nyaha jɛŋke na.

²³ Ka numpilage si wwó, ka jyège si múgo, ka kuru si mpyi canŋkanjuro woge.

²⁴ Nye ka Kile si núr'a jwo ñiŋke ku ñi ñyii yaayi shiŋi puni na, mu à jwo yatòore, ñiŋke yafiliyi, ná sige yaare, yi puni ná yi shiŋi. Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

²⁵ Ka Kile si sige yaare yaa ti shiŋi puni, maa yatòore yaa ti shiŋi puni, maa ñiŋke yafiliyi yaa yi shiŋi puni mú. Ka u u lire ñya l'à jwò.

²⁶ Cyire puni ñwòhò na, Kile à jwo: «Nye nume, wuu sùpyaŋi yaa wuye fiŋe, u u mpyi wuu málwòò. Bà u si mpyi si mpyi fyaabii puni ñùŋò na, si mpyi saŋcyenre ñùŋò na, si mpyi yatòore ñùŋò na, si mpyi ñiŋke ná ku ñùŋò yafiliyi puni ñùŋò na me.»

²⁷ Ka Kile si sùpyaŋi yaa uye málwòò.

U à u yaa u yabilinji fiŋe.

Maa u yaa nò ná ceewe.

²⁸ Ka Kile si jwò le pi na, maa jwo: «Yii si, yii ñiŋke ñi, yii i ntèen ku ñùŋò na. Yii i mpyi fyaabii ná saŋcyenre ná ñyii yaaga maha ñyii yaaga ku ñye ñiŋke na ke, yire ñùŋò na.»

²⁹ Nye ka Kile si núr'a jwo: «Yii wii. Mii à ñiŋke sùmaŋi shiŋi puni ná cire shiŋi puni yasere kan yii á, yi pyi yii yalyíre.

³⁰ Mii à ñyepuruge (ñyapuruge)* ná wyempuruyi puni kan sige yaare ná yatòore ná saŋcyenr'á, yire si mpyi ti yalyíre.» Ka lire si mpyi li jwuŋkanni na.

³¹ Ka Kile si li ñya na uru kapyiŋkii pun'à jwò sèe sèl'e. Ka numpilage si wwò, ka ñyèŋe si múgo, ka kuru si mpyi canbaani woge.

2

¹ Nye ñiŋyiŋi ná ñiŋke ná yi funŋò yaayi pun'à yal'a kwò amuni.

² Kile à kwò u báaraŋi puni na ke, ka u u ñò canŋke baashònwoge e.

³ Puru ñòmpe kurugo, u à báraga le canŋke baashònwoge e, maa kuru pyi u wogo, ka kuru canŋke si kuye wwù canyi saŋyi i.

⁴ Nye ñiŋyiŋi ná ñiŋke yaanŋkanni l'à pyi lire.

Adama ná Awa kani

Nye tènì i Kafoonji Kile à ñiŋyiŋi ná ñiŋke yaa ke,

⁵ cige mpyi na sàha ñkwò a fyín ñiŋke na me, sùma mú mpyi na sàha ñkwò a fyín me, ñaha na ye Kafoonji Kile mpyi na sàha zàŋha cyán me. Sùpya mú mpyi ñiŋke na si ñkwò raa ku fàa me.

⁶ Kàŋkuraŋò* mpyi maha fwoore ñiŋke e, maha mpyi lwòhò na ku puni lwùu.

⁷ Ka Kafoonji Kile si ñiŋke pwoore tà lwò mà tég'a nòŋi* cyeere yaa. Lire kàntugo, ka u u shiŋi kafèŋe fwo a le u múnawyiini i, ka tire cyeere si mpyi ñyii yaaga.

⁸ Ka Kafoonji Kile si cikòŋgo yaa Edeni kini canŋa fworompe e, nàŋi u à yaa ke, maa uru yaha wani.

⁹ Maa ciyi shiŋi puni pyi y'à fyín ñiŋke na, cire nisinate ntemu yasere t'à táan ke. Maa shiŋi cige yaha cire puni ñiŋke e, ná cige ñkemu ku maha sùpyaŋi pyi u à kacenni cè a wwù kapiini i ke.

¹⁰ Baŋi wà lwòhò mpyi na fwu na fwoore Edeni kini i, kuru ku mpyi na fwu cire jwòh'i, wani u mpyi a taa banŋeŋyi sicyere.

¹¹ Banŋeŋke ñiŋcyiŋe meŋe ñye Pishòn, kuru na fwu na ntùuli Kyavila kini puni funŋke e. Sèenji na ñye lire kini i.

¹² Uru sèenji ñye sèenji yabili bilinji. Sìnme nùguntanga wumò mú na ntaa wani, pu meŋe ñye bideliyòm, ná lulushiŋi wà, u meŋe ñye onikisi.

¹³ Banŋeŋke shònwoge meŋe ñye Gikyòŋ, kuru na ntùuli Kushi kini puni funŋke e.

¹⁴ Banŋeŋke tanrawoge meŋe ñye Tigiri. Kuru na fwu Asiri kini canŋafyinmpe e. Sicyerewoge meŋe ñye Efirati.

¹⁵ Nye ka Kafoonji Kile si sùpyaŋi yaha Edeni cikòŋgo e, ur'à ku fàa, u s'a ku kàanmucaa.

¹⁶ Maa yi jwo u á: «Mu sí n-jà raa nte cire puni yasere lyi,

¹⁷ ñka mu aha bú kapiini ná kacenni jicèŋi cige yasere tà lyi canŋke ñkemu i ke, mu sí n-sii n-kwù.»

¹⁸ Nye lire kàntugo, ka Kafoonji Kile si jwo: «Nàŋi u kwòro uye ñiŋkin, lire ñye a jwò me. Mii sí tegefòo yaa u á ñgemu u sí n-yaa ná u e ke.»

¹⁹ Kafoonji Kile mpyi a pwoore tà lwò mà tég'a sige yaare ná saŋcyenre puni yaa, ñye, maa ti puni yaha sùpyaŋi taan, maa u kàanmucya, pyiŋkanni na u sí ti meyi le ke, meŋe maha meŋe u à le ti mú ñiŋkin ñiŋkin na ke, yire meyi y'à pyi ti meyi.

²⁰ Nàŋi mpyi a meyi le yatòore puni na, maa meyi le saŋcyenre puni na, maa meyi le sige yaare puni na, mà li ta yire yaayi puni i u mpyi a tegefòo ta uye na, ñgemu u sí n-yaa ná u e me.

²¹ Nye ka Kafoonji Kile si nàŋi ñòŋ'a cùnnò. Mà u yaha puru ñòmpe na, ka u u u bèeŋcibileni là ñiŋkin wwù, maa kyambyimpe pà tég'a lire wyiini tò.

²² Lire bèɛɛɛcibileni, Kafoonji Kile à yaa ceewe, mà kan nàŋ'á.

²³ Tèni i nàŋ'á ceenji nya ke, ka u funntangawunji si jwo
«Anhaan, nume sa, mii shiŋi u nge.
U kaciiy'á fworu mii kaciiyi i.
U cyeer'á fworu mii cyeere e.
U mege sí n-le ceewe,

Naha na ye u à fworu nàŋi i*.»

²⁴ Lire kurugo nàŋi sí u tunji ná u nunji yaha si mpwò u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin ninjin†.

²⁵ Nàŋi ná ceenji cípyire wuu pi mpyi. Nka wà nye a mpyi a cwônɔ ná w'e me.

3

Nàŋi ná u cwonji'á Kile jwómɛɛni yaha

¹ Nye Kafoonji Kile mpyi a sige yaare ntemu yaa ke, wwòŋi u mpyi a cyiige tire puni na. Cannka, ka wwòŋi si jwo ceenji'á: «Sèe wi na Kile à jwo, yii àha nkwò cikòoge cire yasɛere tà lyí mà?»

² Ka ceenji si jwo: «Wuu sí n-jà cikòoge cire yasɛere lyí yoo!»

³ Nka cige ku nye cikòoge ninke e ke, Kile à jwo wuu àha kuru woore lyí me, na wuu bá ká n-sii n-bwòn ti na me, na lire ká mpyi, wuu sí n-kwú!»

⁴ Ka wwòŋi si jwo ceenji'á: «Sèe bà me, yii sí n-sii n-kwú me!»

⁵ Kile à yire jwo, naha na ye u à cèe yii aha kure cige yasɛere tà lyí cannke nkemu i ke, yii sí n-pyi uru Kile yabilinji fiige, yii nyiigi sí múgo, yii sí kacenni cè n-wwú kapiini i.»

⁶ Nye ka ceenji si li nya na nke cige yasɛere sí n-táan sèl'e, ti lem'á jwò, ti mú sí n-jà sùpya yákili múgo, si mu pyi kacèŋe. Ka u u tà kwòn a lyí, maa tà kan u poonji'á, u à lyí, uru na mpyi wani ná u e.

⁷ Pi à tire lyí ke, ka pi i piye pyinŋanni nya, maa jɛcè na pire cípyire wuu pi nye. Ka pi i ntašan cige weŋyi yà kwòn a tutu mà le piye na.

Kile à lanŋke nkemu cyán nàŋi ná u cwonji ná wwòŋi na ke

⁸ Nye yàkoŋke, nàŋi ná ceenji'á Kafoonji Kile túnmpɛ lógo, u u uye jaare cikòoge e ke, ka pi i fè a nɔwò u yyaha na cire shwòhòl'e.

⁹ Ka Kafoonji Kile si nàŋi yyere: «Taa mu de?»

¹⁰ Ka u u Kile pyi: «Mii à mu túnmpɛ lógo cikòoge funŋke e ke, ka mii i fyá, naha na ye mii cípyire wu u nye, lire l'á mii pyi mii à nɔwò.»

¹¹ Ka Kile si jwo: «Jofoo u à mu pyi na mu cípyire wunji u nye ye? Mii à mu sige cige nkemu yasɛere na ke, tire tà bà mu à lyí mà?»

¹² Ka nàŋi si jwo: «Ceenji mu à kan mii á ke, uru u à tà kan mii à lyí de!»

¹³ Ka Kafoonji Kile si ceenji yíbe: «Naha shi mu à pyi ame ye?» Ka ceenji si jwo: «Wwòŋ'á mii jwòfaanna, ka mii i tà lyí.»

¹⁴ Ka Kafoonji Kile si jwo wwòŋi'á:

«Ná mu s'á nɛn'a lire pyi,
mii à mu lanŋa
yatòore ná sige yaare sannte puni shwòhòl'e,
mu sí raa filili ma yaceni na
s'a nticyenŋi mùre
ma shiŋi canmpyaagii puni i.

¹⁵ Mii sí pege le mu ná ceenji shwòhòl'e,
sí kuru pege ninuge le mu yasege ná ceenji woge shwòhòl'e.
U aha mu ta, u sí mu nùŋke bwòn n-jya,
mu mú ká u ta, maa u nɔ nintaani na.»

¹⁶ Maa jwo ceenji'á

«Mii sí là bàre mu laani njyàŋi na.
Mu lahigii zinji sí n-waha sèl'e.
Mu la si mpyi si ma poonji já,
nka uru u sí n-pyi mu nùŋe na.»

¹⁷ Maa jwo nàŋi'á

«Mu à nɛn'a taha ma cwonji jwómɛɛni fye e,
mii à yi jwo mu á ma hà cige nkemu yasɛere lyí me,
tire mu à lyí.

* 2:23 *Eburubii sheenre e, nàŋi ná ceenji jwunŋanni mpyi na nko sí mpyi ninjin. † 2:24 Pi maha jwo: Lire kurugo nàŋi ná u cwonji sí n-wwò sí mpyi shin ninjin, nàŋi ná u cwonji shwòhòŋ'á yaa u jwò mà tòro nàŋi ná u sifeebii wunji na.

Nye ɲɲk'a à kɛɛge mu kurugo,
 mu sí raa ɲkànre sèl'e s'a ma ɲwɔlyɲi taa ɲɲke e
 ma shɲi canmpyaagii puni funɲke e.
 18 Ngure ná ɲyepege sí n-fyɲɲ ɲɲke na,
 mu ɲɲɲi sí raa fwoɲ mu yafaɲɲi i.
 19 Mu sí raa lyi ma byɛni fũnmpe e,
 fo zà mu núruɲɲ ɲɲke e,
 ɲaha na ye pwoɲ ti ɲye mu,
 mu sí núru n-pa n-pyi tire pwoore ninure.»

Kile à Adama ná Awa kòr'a yige cikɔoge e

20 Nye cyire karigii puni kántugo, Adama à u cwoŋi mege le Awa, ɲaha na ye uru u à pyi sũpyire puni nuŋi. (Awa mege ɲwɔhe ku ɲye shɲi.)

21 Ka Kafoonji Kile si yatɔɔre tà seeyi pyi vǎanya mà le Adama ná u cwoŋi na.

22 Maa jwo «Nume, sũpyaŋi ɲye wuu fiige, u à kacɛnni ná kapiini cè a wwu yiye e. Wuu u sige u àha ɲkwɔ shɲi cige yaseere tà kwɔn ɲɲi si ɲkwɔro shi na fo tɛekwombaa me.»

23 Amuni l'à pyi, ka Kafoonji Kile si u kòr'a yige Edeni kini cikɔoge e, maa u pyi u sà a ɲɲke fàa, Kile à u yaa ná ɲɲke ɲkemu pwoore e ke.

24 Nye amuni Kile à Adama ná Awa kòrɔ. Maa sherubenbii* pii yaha cikɔoge canɲa fworompe e pi a ku kàanmucaa. Maa ɲwɔtɔŋɔ nawogo yaha ku u fyíngɛ, maa sũpyire tegɛɛ kwɔn shɲi cige na.

4

Kaɲe ná Abeli à sárayi wwu Kile á

1 Nye Adama à wwɔ ná u cwoŋi Awa e, ka u u laa lwɔ maa Kaɲe si, maa jwo: «Ei! Mii à pũnambile si Kafoonji Kile barag'e.»

2 Lire ɲwɔhɔ na, ka u u núr'a laa lwɔ, maa Kaɲe cɔonɲi *Abeli si. Ka Abeli si mpa mpyi mpàbyi, ka Kaɲe si mpa mpyi faapyi.

3 Tèni là à tòro ke, ka Kaɲe si u kɛɛge yaseere tà pyi sáraga Kafoonji á.

4 Ka Abeli mú si u mpàbilini là cù mpàpyire ɲɲcyiire e mà bɔ, maa li sɲmpe kyaare pyi sáraga Kafoonji á. Ka Abeli ná u sárage kyaa si ntáan Kafoonji á.

5 Nka Kaɲe ná u woge kyaa ɲye a mpyi a táan u á me. Ka lire si Kaɲe lùuni yírigɛ sèl'e, ka u u yyaha tanha.

6 Nye ka Kafoonji si Kaɲe yíbe: «Naha k'à mu lùuni yírigɛ fo mu à yyahe tanha amɛ ye?»

7 Mu kapyiɲkii ká ɲwɔ, tá mu ɲɲke si n-yírigɛ mii yyaha taan mà? Nka mu kapyiɲkii ká mpi, kapiini mpyini lage si n-pyi mu na bà naɲiyaaga maha mpyi ná kyaare lage e, maa yatɔoge per'a sige si ku ta ɲcú me. Nka mu s'à yaa mu u ɲcú maye na.»

8 Nye canɲka, ka Kaɲe si u cɔonɲi pyi na pi shà sige e. Mà pi yaha wani, ka Kaɲe si ɲcwo u cɔonɲi Abeli na a bɔ.

9 Lire kántugo, ka Kafoonji si Kaɲe yíbe: «Taa mu cɔonɲi, Abeli ɲye ke?» Ka Kaɲe si u pyi: «Mii à cè la? Taha mii u ɲye na cɔonɲi saɲcwɔnsigini la?»

10 Ka Kafoonji si jwo: «Naha kafiile mu à pyi amɛ ye? Mu à ma cɔonɲi bɔ ke? Mii à u sishange ɲya ɲɲke na ke, l'à pyi mu à jwo u na ɲkwúuli na mii u uru ɲkoonɲi wwú.

11 Nye ɲɲke k'à mu cɔonɲi sishange bya mu cye kurugo ke, kur'á mu lánɲa.

12 Mà lwɔ numɛ na, mu aha núr'a ɲɲke fàa, mu saha sí raa nta pyi k'e me. Mu sí raa fahafaha raa ntúuli ɲɲke na.»

13 Ka Kaɲe si jwo Kafoonji á: «Mu à mii lùbyage pyi wege lwɔhɔ, mii si n-jà ku bya me.

14 Nye mu à mii kòr'a yírigɛ faanɲi tapyige e. Mii sí n-sà ɲwɔhɔ mu yyaha na tatɔnge e, s'a fahafaha raa ntúuli ɲɲke na. Shin maha shin u à mii ta ke, uru sí mii bɔ.»

15 Ka Kafoonji si jwo Kaɲe á: «Lire mpyi ɲye me, shin maha shin u à mu bɔ ke, lire kapiini fwooni sí n-tò urufoɲ na fo tooyi baashuunni.» Ka u u fyè bwɔn Kaɲe na, shin maha shin u á círe ná u e ke, urufoɲ kà ɲkwɔ u bɔ me.

16 Ka Kaɲe si yiri Kafoonji taan, maa ɲkàr'a sà ntɛen Nɔdi kini i Edeni canɲa fworompe e. *

Kaɲe túluge kani

17 Lire ɲwɔhɔ na, ka Kaɲe si ceewe lèŋɛ, maa pũnambile si u na, maa li mege le Enɔki. Ka u u kánha faanra maa u jyaŋi Enɔki mege le kuru na.

18 Nye Enɔki à Iradi si, ka Iradi si Mekwuyayeli si, ka Mekwuyayeli si Metushayeli si, ka uru si Lemeki si.

* 3:24 Sherubenbii na ɲye Kile melekɛebii shɲi wà, fukanyi maha mpyi pi na, pi maha mpyi Kile ɲwɔ kurugo. * 4:16 Nodi mege ɲwɔhe ku ɲye: «tukanha baa», Edeni woge si ɲye: «kire nisinaɲa».

¹⁹ Lemeki mpyi ná cyee shuunni i. Wà mege na mpyi Ada, u saanŋi woge sí mpyi Zila.
²⁰ Ada à pùnambile si, lire mege nye Yabali. Uru tùluge shiinbii pi na yatəore byíi, marii jaare na ntùuli.

²¹ Yabali cəonŋi u mpyi Yubali, uru u mpyi ŋkə̀nə̀wə̀nbií ná tumpirewiyiibii tulyage.

²² Zila mú a pùnambile si, lire mege mpyi Tubali Kaŋe. Ur'à pyi tunntun. U mpyi maha dàjyanŋi ná təonntire yaayi yaa. Tubali Kaŋe cəonŋi mpyi pùceebile, u mege mpyi Naama.

²³ Canŋka, Lemeki à jwo u cyeebil'á:

«Ada ná Zila, yii lógo na jwə na.

Yii nɨŋyiyii múgo.

Nə maha nə cyee ká nə mii na ke, mii sí n-sii urufoo bə.

Nəjjiibile maha nəjjiibile l'à kampee tiri mii na ke, mii sí n-sii urufoo bə.»

²⁴ L'à cyee na Kaŋe mbəŋi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.

Ŋka, mii, Lemeki, mii mbəŋi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi beetaanre ná ke ná baashuunni.»

²⁵ Nye ka Adama si núr'a pùnambile si u cwəŋi na maa lire mege le Seti. Ka Awa si jwo: «Kaŋe à *Abeli bə. Lire e, Kile à pùnambilini labere kan mii á Abeli cyaga.»

²⁶ Nye ka Seti mú si pùnambile si, maa li mege le Enəshi.

Lire tən i, ka sùpyire si nta a li jwə cù na Kile pēre maa u pyi Kafoonŋi Kile.

5

Adama tùluge

¹ Adama tùluge shiinbii meyi yi nye nje.

Canŋke Kile à sùpyanŋi yaa ke, u à u yaa uye fige.

² U à u yaa nə ná ceewe, maa jwə le pi á, maa pi mege le sùpya.

³ Adama à yee ŋkuu ná bejjaaga ná ke ta, maa pùnambile si uye málwəwə. Maa u mege le Seti.

⁴ Seti sinŋwooni jwəhə na, Adama à yee ŋkwuu baataanre pyi sahanŋi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

⁵ U shiŋi canmpyaagil' à pyi yee ŋkwuu baaricyere ná bejjaaga ná ke, ka u u ŋkwū.

⁶ Seti à yee ŋkuu ná kanŋkuro ta maa Enəsi si.

⁷ Enəsi sinŋwooni kántugo na, Seti à yee ŋkwuu baataanre ná yee baashuunni ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

⁸ Seti shiŋi canmpyaagil' à pyi yee ŋkwuu baaricyere ná yee ke ná shuunni, ka u u ŋkwū.

⁹ Enəsi à yee beecyere ná ke ta, maa u jyanŋi Kena si.

¹⁰ Kena sinŋwooni kántugo na, Enəsi à yee ŋkwuu baataanre ná ke ná kanŋkuro ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

¹¹ Enəsi shiŋi canmpyaagil' à pyi yee ŋkwuu baaricyere ná kanŋkuro, ka u u ŋkwū.

¹² Kena à yee beetaanre ná ke ta, maa u jyanŋi Malaləli si.

¹³ Malaləli sinŋwooni kántugo na, Kena à yee ŋkwuu baataanre ná beeshuunni ta. Cyire funŋke e, u à pyiibii piiberii si.

¹⁴ Kena shiŋi canmpyaagil' à pyi yee ŋkwuu baaricyere ná ke, ka u u ŋkwū.

¹⁵ Malaləli à yee beetaanre ná kanŋkuro ta, maa u jyanŋi Yeređi si.

¹⁶ Yeređi sinŋwooni kántugo, Malaləli à yee ŋkwuu baataanre ná bejjaaga ná ke ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

¹⁷ Malaləli shiŋi canmpyaagil' à pyi yee ŋkwuu baataanre ná yee beecyere ná yee ke ná kanŋkuro, ka u u ŋkwū.

¹⁸ Zherəđi à yee ŋkuu ná beetaanre ná shuunni ta, maa u jyanŋi Enəki si.

¹⁹ Enəki sinŋwooni kántugo na, Zherəđi à yee ŋkwuu baataanre ta. Cyire funŋke e u à pùnampyire ná pùceepyire si.

²⁰ Zherəđi shiŋi canmpyaagil' à pyi yee ŋkwuu baaricyere ná yee beetaanre ná shuunni, ka u u ŋkwū.

²¹ Enəki à yee beetaanre ná kanŋkuro ta, maa u jyanŋi Metushala si.

²² Metushala sinŋwooni kántugo, Enəki à jaare Kile kuni i yee ŋkwuu taanre funŋ'i. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

²³ Enəki shiŋi canmpyaagil' à pyi yee ŋkwuu taanre ná yee beetaanre ná yee kanŋkuro.

²⁴ Enəki à u shiŋi puni pyi Kile kuni i. Lire kántugo, u saha nye a kwəro naha diŋyeyi i me, naha na ye Kile à u l'wə a kàr'a sà yaha uye taan.

²⁵ Metushala à yee ŋkuu ná beecyere ná baashuunni ta, maa u jyanŋi Lemeki si.

²⁶ Lemeki sinŋwooni kántugo na, Metushala à yee ŋkwuu baashuunni ná beecyere ná shuunni pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

²⁷ Mætushala shìŋi canmpyaagil'à pyi yyeε ñkwuu baaricyεere ná beetaanre ná baaricyεere, ka u u ñkwû.

²⁸ Tèni i Lemeki shìŋi mpyi yyeε ñkwuu ná beecyεere ná shuunni ke, u cwonj'à pùnambile si u á.

²⁹ U à li mεge le Nuhu, maa jwo: «Kafoonji Kile à ñŋke kεεge, maa wuu yaha báarawayi njemu na ke, ñge pyàŋi u sí n-pa wuu funŋyi ñŋe, si wuu yige tire kanhare e.»*

³⁰ Nuhu sinjkwooni kántugo na, Lemeki à yyeε ñkwuu kanjuro ná beecyεere ná yyeε ke ná yyeε kanjuro pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si.

³¹ Lemeki shìŋi canmpyaagil'à pyi yyeε ñkwuu baashuunni ná yyeε beetaanre ná yyeε ke ná yyeε baashuunni, ka u u ñkwû.

³² Tèni i Nuhu shìŋi mpyi yyeε ñkwuu kanjuro ke, u cwonj'à pùnampyire taanre si a taha tiye na. Tire ti ñye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

6

Kile à jwo na uru sí múnayaayi shi bò

¹⁻² Tèni i sùpyir'à li ñwò cù na ñyahage ñŋke na ke, Kile à ñyii yaayi njemu dá ñŋŋŋi na ke, ka yire si li ñya na pùceepyire t'à si ñŋke na ke, tire lem'à ñwò, maa tire tà cwòŋŋò mà pyi pi cyee.

³ Lire e, Kafoonji Kile à jwo: «Mii si ñee sùpyire ti kwòro shi na mε, ñaha na ye pi à cyé mii jumpe na*. Mii sí pi yaha pi yyeε ñkwuu ná bejjaaga ta, si nta pi shi bò.

⁴ Mà lwó lire tèni i, yire Kile yaday'à wwò ná sùpyiibii pworibil'e, maa pyii si pi na, pire pyiibii na mpyi sùpyibwoyo nintònyo. Pire pi mpyi tēecyīni nantefeebii, pi mεge mpyi a fworò sèl'e.

⁵ Ñye Kafoonji à li ñya na sùpyire peg'à pèl'a tòro ñŋke na, na pi funŋò sòŋŋore ñye a sii yaaga mε, fo kapiini kanni canŋa maha canŋa.

⁶ Lire kurugo, u à núr'a li ta sùpyire ñjaambaanj'à pwòro ti ñjaanj na. Ka u u yyaha tanha sèl'e.

⁷ Maa jwo: «Mii à sùpyire yaa, ñka mii sí ti shi bò ñŋke na, mà bàra yatòre ná sige yaare ná yafilii ná saŋcyεenre na, ñaha na ye numε mii ñyin'à fworò yi ñjaambaanj na.»

⁸ Ñka Nuhu wi ke, u kyaa mpyi a táan Kafoonji Kile á.

Kile à jwo uru sí Nuhu ná u pyenge shiŋbii shwò

⁹ Nuhu tajjaanj u ñye ñge: Nuhu mpyi a tii, tigire cyaga mpyi u na u tiŋi sùpyire shwòhòl'e mε. Kile kuni kanni i u mpyi na ñaare.

¹⁰ Pùnampyire taanrenj u à ta ke, pire pi ñye Shamu ná Kyamu ná Zhafeti.

¹¹ Lire tèni i, diŋyεŋ'à kεεge Kile ñyii na. Sùpyire mpyi a pi tiye na, cyeyi puni i.

¹² Kile à pa li ñya na diŋyεŋ'à kεεge, sùpyire puni kapyiŋkil'à pyi kapegii,

¹³ kuru cyage e, ka Kile si jwo Nuhu á: «Ná ñŋke kàmpanjyi pun'à ñi pege na, lire kurugo, mii à li yaha si sùpyire puni shi bò. Mii sí n-sii ti ná ñŋke kεεge siŋcyan.

¹⁴ Lire e, mu sí batobwòhò yaa ná cige shìwoge e ná ñyege e† maa u funŋke ná u kántuge wòŋŋò ná mánalwòhe e.

¹⁵ U yaanŋkanni li nde, u tóonmpe ñye meterii ñkwuu ná beeshuunni ná ke, u yyeparampe ñye meterii bejjaaga ná kanjuro, u yerempe ñye meterii ke ná kanjuro.

¹⁶ Yapwòŋŋò yaa u na, maa metere taaga yaha yapwòŋŋe ná batonji ñkèrēŋkii shwòhòl'e. Maa tajyige yaa u ñkère na, maa u yaa sankazuu: ñwòhòbaga, ñŋjibaga ná ñŋjibaga.

¹⁷ Mii wi ke, mii sí n-pa zànbwòhò cyán ñŋke na, yaaga maha yaaga ku na ñòni ke, si yire puni shi bò. Yafyin si n-kwòro ñyii na mε.

¹⁸ Mii sí tunmbyaara‡ le ná mu i. Jyè batonji i ná ma jyaabii ná ma cwonji ná ma napworibil'e.

¹⁹⁻²⁰ Ñyii yaayi shiŋi puni sí n-pa mu á, saŋcyεenre ná sige yaare ná yafilii, bà yire si mpyi si ñkwòro ñyii na mε. Ma a yi shiŋi puni shuunni shuunni nò ná ceewe le bakwòŋŋe e.

²¹ Ma a yalyire shiŋi puni lwó a le k'e, yii ná yir'á.»

²² Ñye lire Nuhu à pyi. Kile à kyaa maha kyaa jwo u á ke, u à lire pyi.

7

Nuhu à jyè batonji

* 5:29 Nuhu mεge ñwòhe ku ñye: «funŋŋe». * 6:3 «pi à cyé mii na», lire ñye mε: «pi ñye kwùŋi tēenre e» † 6:14 «ná ñyege e» lire ñye mε «maa bakwòŋŋe táa táa bapaya fiige» ‡ 6:18 TUNMBYAARE na ñye mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kanyi shuunni, lire ñye mε cevee shuunni shwòhòl'e;

¹ Lire kàntugo, ka Kafoonji Kile si yi jwo Nuhu á: «Nume, yii jyè uru batonji i, mu ná ma pyeŋge shiinbii, naha na ye mii à li nja mu kanni u à tí mii yyahe taan sùpyire puni shwòhòl'e.

² Múnayaayi shiŋi puni yi si n-jà n-kan sáraga Kile á ke, mu sí yire nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèŋe batonji i. Múnayaayi shiŋi puni yi nje yi si n-jà n-kan sáraga Kile á me, ma a yire nò ninjin ná ceewe ninjin lèŋe.

³ Ma a saŋcyeeŋre shiŋi puni nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lèŋe, bà ti shiŋi si mpyi t'aha mpini me.

⁴ Naha na ye ku sanja nje cibilaaga ninjin, mii sí zàŋhe cyán ninje na, si nta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. Mii à múnayaaga maha múnayaaga yaa ke, mii sí yire puni shi bò ninje na.»

⁵ Kafoonji à kyaa maha kyaa jwo Nuhu á ke, u à lire pyi.

⁶ Nye canŋke zànbwòh'à pa ninje na ke, lir'à pyi mà Nuhu shiŋi ta yee nkwoo baani.

⁷ Ka Nuhu ná u jyaabii ná u cwoŋi ná u napworibii si jyè batonji i, si shwò zànbwòhe na.

⁸⁻⁹ Múnayaayi yi si n-jà n-pyi sáraga Kile á, ná nje yi nje yi si n-jà n-pyi sáraga Kile á me, ná saŋcyeeŋre ná ninje yafiliiyi pun'à pa jyè Nuhu fye e batonji i, shuunni shuunni, nò ná ceewe, bà Kile yabilinji mpyi a yi jwo Nuhu á me.

¹⁰ Cibilaaga à tòro ke, ka zànbwòhò si n-cwo ninje na.

Lubwooni kani

¹¹ Lir'à pyi mà Nuhu shiŋi ta yee nkwoo baani. Lire yyeeni yinje shònwoge, canmbilini ke ná baashònwuuni, kuru canŋke ninje lùbilibii ná ninjinji wuubii pun'à múgo, ka lwòhe si fworo mà ninje cù.

¹² Nye ka zàŋhe si n-cwo ninje na, canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni.

¹³ Kuru canŋke yabilinji, Nuhu ná u cwoŋi ná u napworibii ná u jyaabii taanrenji, Sheŋmu, Kyamu, ná Zhafeti à jyè batonji i,

¹⁴ ná sige yaare ná yatòre shiŋi puni, ná ninje nyiiaare puni ná saŋcyeeŋre shiŋi puni.

¹⁵ Yire múnayaayi pun'à jyè batonji i Nuhu fye e, yaaga maha yaaga ku na nòni ke, yire puni shuunni shuunn'à jyè.

¹⁶ Múnayaayi puni, yi puni shuunni shuunn'à jyè batonji i, nò ná ceewe, mu à jwo bà Kile à yi jwo Nuhu á me. Lire kàntugo, ka Kafoonji si ku n-cwo tò.

¹⁷ Nye zànbwòh'à cwo ninje na, maa mpa canmpyaa beeshuunni. Lwòh'à nyaha fo mà batonji yirig'a taha, marii nkèeŋe ná u e.

¹⁸ Lwòh'à pa nyaha mà dùgo sèl'e ninje ninjinji na, ka batonji si yir'a taha.

¹⁹ Ka lwòhe si wá na nyahage fo mà njanji nintòonyi puni nùŋò jò.

²⁰ Lwòh'à njanji tò, mà dùg'a nò meterii baashuunni na.

²¹ Múnayaayi puni yi mpyi ninje na ke, yire pun'à kwù: saŋcyeeŋre ná yatòre ná sige yaare ná yafiliiyi ná sùpyire.

²² Múnayaaga maha múnayaaga ku mpyi ninje na ke, yire pun'à kwù, lwòhe wuyi kanni y'à kwòro nyii na.

²³ Kile à yi puni shi tò, mà lwò sùpyire na mà kàre yatòre na, mà sà nò yafiliiyi ná saŋcyeeŋre na. Nuhu ná múnayaayi yi mpyi ná u e batonji i ke, yire kanni y'à kwòro nyii na.

²⁴ Ka lwòhe si ninje nùŋò jò mà ta canmpyaa nkoo ná beeshuunni ná ke.

8

Kile à zànbwòhe yyéŋe

¹ Nka Kile nje a funjo wwò Nuhu ná sige yaare ná yatòre na batonji funŋke e me. U à kafèeŋe pyi ku u fwu ninje na, ka lwòhe si wá na ntíre.

² Ka ninje lùbilibii ná ninjinji zàŋhe wyigigii si ntò, ka ku u yyéŋe.

³ Ka lwòhe si wá na fwu na nkèeŋe, canmpyaa nkoo ná beeshuunni ná keŋ' à ta cyi tòro ke, ka lwòhe fàŋhe si n-cyèŋe.

⁴ Yinje baashònwoge, canmpyike ná baashònwuuni, ka batonji si ntíg'a tèn Arara kini njanje kà njanji.

⁵ Ka lwòhe si nkòro na ntíre fo mà sà nò yinje ke woge na, kuru canmpyciyiini njanji nùny' à fworo.

⁶ Canmpyaa beeshuunni kàntugo, Nuhu mpyi a n-cwoŋe nkemu yaa batonji na ke, ka u u ku múgo.

⁷ Ka u u fwoŋrògo yaha a fworo, ka kuru si wá na si, marii ma, fo ka ninje lwòh'à sà nkò.

⁸ Ka u u mpánmpòrògo yaha k' à fworo, ku sà wíi kampyi lwòh'à kwò.

⁹ Nka mpánmpòròg' à fworo ke, ku nje a tatèŋge ta me, lwòhe mpyi ninje cyeyi puni i, ka ku u nùr'a kàre Nuhu yyéŋe. Ka u u cyèe yige mà tég'a ku cù a lèŋe batonji i.

- ¹⁰ Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro, maa nùr'a mpánmpòròge yaha k'à fworo.
- ¹¹ Yàkoŋke, ka mpánmpòròge si láha a jyè batonji i ná olive cige wyempurug'e jwòge e. Lire e, Nuhu à cè na pà a fworo lwòhe e sèl'e.
- ¹² Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro sahanji, maa nùr'a mpánmpòròge yige. K'à fworo kuru tòoge e ke, ku saha jye a nùr'a pa u yyére me.
- ¹³ Yyeeni Nuhu shìj'à pyi yyeè ñkwuu baani ná yyeè ñinjin ke, lire yyeeni canmpyicyiini, jìŋke mpyi a li jwò cù na lwòhe byii. Ka Nuhu si batonji ñinjin'wòge múgo maa wíi, maa li jya na lwòhe mpyi na ñkwuu jìŋke na.
- ¹⁴ Lire yyeeni yizhwanwoge canmpyibeejjaaga ná baashwanwuuni, lwòh'à kwò jìŋke na feefee.
- ¹⁵ Lire tènì i, ka Kile si jwo Nuhu á
- ¹⁶ «Fworo batonji i, mu ná ma cwonji, ná ma jyaabii ná ma napworibii.
- ¹⁷ Sige yaare ná yatòre ti jye ná mu i ke, ti shìjì puni ná jìŋke yafiliiyi ná saŋcyeeŋre, yi puni yige, yi raa si jìŋke cyeyi puni i, yi raa sini yi raa jyahage.»
- ¹⁸ Nye Nuhu à fworo batonji i ná u jyaabii ná u cwonji ná u napworibil'e.
- ¹⁹ Sige yaare ná yatòre ná jìŋke yafiliiyi ná saŋcyeeŋre pun'à fworo batonji i, yi shìjì pun'à fworo yiye ñinjin ñinjin.
- ²⁰ Ka Nuhu si sáraya tawwúgo yaa Kafoonji Kile mege na. Sige yaare ná yatòre ná saŋcyeeŋre ti si n-jà n-kan sáraya Kile á ke, u à tire tà pyi sáraya nizógoyo Kile á.
- ²¹ Ka yire *sárayi nùgutaangawuyi si Kafoonji Kile lùuni bò. Ka u u jwo uye funj'i: «Mii saha si jee jìŋke kèege sùpyire kurugo me, sùpyanji múnanyi méé ká ntaha kapegígii mpyinjì na, fo u nimbilere wunji. Mii saha si jee múnayaayi puni shi bò, bà mii à li pyi me.
- ²² Mà jìŋke yaha wani, jeeŋpe ná sùmakwongigii si n-kwò me, wyeere ná kafwuge si n-kwò me, nùŋgwòhe ná bènge si n-kwò me, numpilage ná canŋke mú si n-kwò me.»

9

Kile à tunmbyara le ná Nuhu i

- ¹ Nye Kile à jwò le Nuhu ná u jyaabil'á, maa jwo pi á: «Sege ku táan yii na, yii pyii ñinyahamii si, yii i jìŋke jì.»
- ² Yii sí n-sii n-pyi fyagara yaaga jìŋke múnayaayi pun'á, sige yaare ná yatòre ná saŋcyeeŋre ná jìŋke yafiliiyi ná fyaabii. Mii sí yi yaha yire puni ñùŋò na.
- ³ Mii sí yire múnayaayi puni kan yii á yi pyi kyara, bà mii à fyánha a sùmanji kan yii á me.
- ⁴ Nka yii àha múnayaage kà pyi kyara si ku múnanyi yaha k'e me, lire jwòhò ku jye, yii àha ku sishange yaha k'e si ku pyi kyara me.
- ⁵ Yii sishange ku jye yii múnanyi ke, yaaga maha yaaga k'à ku pyi k'à wu ke, mii sí yibige pyi ku kyaa na. Nanjyaaga ká sùpya bò, mii sí uru múnanyi kyaa yíbe kuru nanjyaag'á, sùpya ká u supyijee bò, mii sí uru múnanyi kyaa yíbe urufol'á.
- ⁶ Kile à sùpyanji yaa uye málwòrò.
- Lire e, sùpya ká u supyijee múnanyi kwòn, urufoo wun'à yaa li kwòn sùpya cye kurugo mú.
- ⁷ Nye yii pi ke, sege ku táan yii na, yii pyii ñinyahamii si, yii tég'a jìŋke jì.»
- ⁸ Lire kántugo, Kile à nùr'a jwo Nuhu ná u pyiibil'á
- ⁹ «Numé, mii yabilinjì sí *tunmbyara le mii ná yii shwòhòl'e si ti le ná yii túluge e,
- ¹⁰ si ti le ná múnayaayi puni i, mu à jwo saŋcyeeŋre, yatòre, sige yaare ná yaaga maha yaaga k'à fworo batonji i ná yii e ke.
- ¹¹ Tire tunmbyaare ti jye: zànbwòhò saha si múnayaayi shi tò jìŋke na me, zànbwòhò saha si jìŋke kèege me.
- ¹²⁻¹³ Nye mii à zànhajwòge yaa. Kuru ku sí n-pyi mii ná yii ná múnayaayi puni tunmbyaare tafeyji. Tire tunmbyaare sí n-kwòro n-yaha fo mu túluge tég'ni.
- ¹⁴ Mii aha nahajyi bínni jìŋke ñinyinjì na, zànhajwòge sí n-fworo.
- ¹⁵ Lire tènì i, tunmbyaare mii à le mii ná yii ná múnayaayi puni shwòhòl'e ke, tire sí n-kwòro mii funj'i. Mii saha si zànbwòhò cyán ku kwò a múnayaayi puni shi tò me.
- ¹⁶ Zànhajwòge sí raa n-fworo nahajyi i. Mii aha kuru jya tère o tère e ke, mii funjò sí n-cwo na tunmbyaare na, nte mii Kile á le mii ná jìŋke múnayaayi puni shwòhòl'e ke.»
- ¹⁷ Nye lire pyinjìkanni na, tunmbyaare Kile á le ná jìŋke múnayaayi puni i ke, Kile á jwo Nuhu á na tire tafeyji u jye zànhajwòge.

Nuhu ná u jyaabii

¹⁸ Nye Nuhu jyaabii pi nye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti, u ná pire pi à fworo batonji i. Kyamu u nye *Kana tunji.

¹⁹ Pire pi nye Nuhu jyaabii taanrenji. Niŋke sùpyishinji pun'à fworo pire túluyi i.

²⁰ Nye Nuhu na mpyi faapyi. Uru u nye shincyiiwe mà *erezenji fàa.

²¹ Canŋka, Nuhu à erezenji sinmpe pà bya, ka pu u u cyán, ka u u ŋkàr'a sà sínni vāanŋke bage e u cípyire wunji i.

²² Nye Kana tunji Kyamu, ur'à kàr'a sà u tunji Nuhu cípyire wunji ta u à sínni. Ka u u fwor'a kàr'a sà yi jwo u síŋebii sanmpii shuunnin'á, cyiŋinji na.

²³ Ka Shemu ná Zhafeti si vāanntinmbwòhe kà lwò a yaha pi fukanyi na, maa jyè kàntugo mà sà pi tunji cípyire wunji tò. Pi à kàntugo wà pi tun'á, lire e pi nye a u vāanŋyibaawunji nya me.

²⁴ Sinmp'à pa Nuhu yaha ke, ka u yyahe si ŋcwo, nde u pyiibii puni kàntugowunji'à pyi ke, ka u u lire cè.

²⁵ Maa jwo

«Mii à Kana láŋa, u pyi u síŋebii bilibii kàntugowunji.»

²⁶ Maa núr'a jwo

«Mii à Kafoonji Kile metanga yyere, uru u nye Shemu u Kilenji.

Kana u pyi Shemu biliwe.

²⁷ Kile u Zhafeti cyeyaayi nyaha, u u u yaha u sà ntèen u síŋeenji Shemu yyere.

U u Kana yaha u pyi pi biliŋi.»

²⁸ Nye zànbwòhe paŋkwooni kàntugo, Nuhu à yyee ŋkwuu taanre ná beeshuunni ná ke pyi sahanji.

²⁹ U à kwú mà u shìŋi yaha yyee ŋkwuu baaricyere ná beeshuunni ná ke.

10

Nuhu pyiibii túluge.

¹ Nye zànbwòhe toroŋkwooni kàntugo na, Nuhu pùnampyire taanrenji, Shemu, Kyamu ná Zhafeti, pir'à pùnampyire tà ta. Pire túluge ku nye ŋke.

² Zhafeti u pùnampyire ti nye, Gomeri, ná Madayi, ná Yavani, ná Tubali, ná Mesheki, ná Tirasi.

³ Nye Asikenazi, ná Irifati, ná Togarama túluy'à fworo Gomeri i.

⁴ Elisiya, ná Tarisisi, ná Kitimu, ná Dodanimu túluyi s'à fworo Zhavani i.

⁵ Pire pi à kàr'a sà ntèen suumpe lwòhe ŋwòge taare e, pimu ná pi cyaga, pimu ná pi sheenre, pimu ná pi tubaya, pimu ná pi shi.

⁶ Kyamu u pùnampyire ti nye Kushi, ná Misirayimu, ná Puti, ná Kana.

⁷ Kushi u pùnampyire ti nye Seba, ná Kyavila, ná Sabita, ná Arayema, ná Sabiteka. Nye Sheba ná Dedan túluy'à fworo Arayema e.

⁸ Kushi u pyàŋi wà mú u nye Nimiròdu. Uru u à pyi shincyiiwe niŋke na mà fàŋhe pyi.

⁹ Maa mpyi lúuzupege. Lire kurugo, pi mpyi maha ŋko na mucyiin'à pyi lúuzupege Nimiròdu fiŋe.

¹⁰ Nimiròdu à fyànha a tèn fàŋhe na Shiniyari kini kànyi ŋunji, yire yi nye: Babeli ná Ereki ná Akadi ná Kaline.

¹¹ U à pa yiri lire kini i, mà kàre Asiri wuuni i, maa kànya niŋyahaya faanra wani: Ninive ná Erobòti Iri ná Kalaka

¹² ná Ereseni, Ninive kàŋhe ná Kalaka kànbwòhe shwòhòŋji i.

¹³ Misirayimu, u à pyi Ludi shiinbii, ná Anami shiinbii, ná Lehabi shiinbii, ná Nafitu shiinbii,

¹⁴ ná Paturusi shiinbii, ná Kasiluki shiinbii, ná Kafitori shiinbii tunji. Nye Filisiti shiinbil'à fworo Kasiluhi shiinbil'e.

¹⁵ Kana à Sidon ta u pyàŋi niŋcyiŋji. Lire kàntugo, u à Kyeti ta.

¹⁶ Yebusi shiinbii, ná Amori shiinbii, ná Girigashi shiinbii mú à fworo Kana e,

¹⁷ ná Kyivi shiinbii, ná Ariki shiinbii, ná Sini shiinbii,

¹⁸ ná Arivadi shiinbii, ná Zimari shiinbii, ná Kyamati shiinbii. Nye lire kàntugo, Kana bagashiinbil'à caala.

¹⁹ Kana shiinbii kin'à sii Sidon na, mà kàre Gerari kànmpaŋke na, Gaza taan, maa ŋkàre Sòdòmu kànmpaŋke na, ná Gòmori, ná Adima, ná Zeboyimu, mà sà nò fo Lesha na.

²⁰ Nye Kyamu túluyi yi mpyi wani, yi puni ná yi tubaya, ná yi sheenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

²¹ Shemu mú à pùnampyire si. Uru Shemu u à pyi Eberi shiinbii tulyage. Zhafeti yyahawunji u mpyi u wi.

²² Shemu pùnampyire t'à pyi Elamu, ná Ashuri, ná Arifasadi, ná Ludi, ná Aramu.

- ²³ Aramu pùnampyire t'à pyi, Uzi, ná Uli, ná Geteri, ná Masi.
²⁴ Arifasadi, ur'à Shelaki si, ka Shelaki si Eberi si.
²⁵ Eberi à pùnampyire shuunni si. Wà mege na mpyi Pelégi* naha kurugo ye uru tiinji i jinj'k'à táa. U sijnenji mege na mpyi Yokitan.
²⁶ Ur'à Alimodadi si, ná Sheléfu, ná Kyazamaweti, ná Yeraki,
²⁷ ná Adoramu, ná Uzali, ná Dikila,
²⁸ ná Obali, ná Abimayeli, ná Seba,
²⁹ ná Ofiri, ná Kyavila, ná Yobabu. Nye pire puni pi nye Yokitan tüluyi.
³⁰ Pi mpyi a téen Mesha ná Sefari najnyi shwòhòhò canja fworompe e.
³¹ Nye Shemu tüluyi yi mpyi wani, yi ná yi tubaga, ná yi sheenre, ná yi cyaga, ná yi shi.
³² Nye Nuhu pyilibii bayi y'à pyi yire, yi mú ná yi tüluyo, ná yi shi. Süpyire shinj' u à caala cyeyi puni i jinj'ke na, zànbwòhe panjwooni kántugo na ke, uru pun'à fworo Nuhu pyilibii'e.

11

Babeli etazhinji kani

- ¹ Tèecyiini i, dijnjenji süpyire puni mpyi na sheenre ninjin yu, pi njirigii keenj'kanni mú mpyi ninjin.
² Pi à yiri canja fworompe e mà kàr'a sà kaceebwòhe kà ta Shiniyari kini i, maa ntéen kuru cyage e.
³ Canjka, pi à yi jwo piy'a: «Yii a wá, wuu láfa wu, wuu u u fwò a waha.» Uru láfanji u pyi bage kafaayi, mánalwòhe sí mpyi pwoore cyaga.
⁴ Ka pi i jwo: «Yi a ma, wuu u kánha faanra, wuu u etazhi faanra, nje u sí raa bwúun kilenji na ke. Lire pyinj'kanni na, wuu mege sí n-pêe, wuu sí n-wwò, yaaga si n-jà wuu caala jinj'ke na me.
⁵ Nye ka Kafoonji Kile si ntíge mà pa kánhe ná etazhinji wii, nje süpyire mpyi na faanre ke.
⁶ Maa jwo: «Nye yii pi wii, pi pun'à pyi mu à jwo kire ninjin süpyire ti, pi puni na jwumò ninjin yu mú. Numé, pi à báaranji sii. Pi aha njkwòro ame, pi aha yiri si kyaa maha kyaa pyi ke, yaaga si n-jà pi sige lire na me.
⁷ Wuu tíge, wuu u sà sheenre nijyahara tírige bà pi si mpyi pi àha raa piye jwumpe núru me.»
⁸ Lire Kafoonji à pyi, maa pi caala a láha piye na, mà tùugo jinj'ke cyeyi puni i. Ka pi i kánhe väänrenji nwò yyérenje.
⁹ Lire kurugo, kuru cyage meg'à le Babeli, naha na ye wani Kafoonji à dijnjenji süpyire puni jwumpe wùrugo, wani Kile à süpyire kòr'a caala jinj'ke cyeyi puni i. (Babeli nwòge ku nye nyàhanjurgunji.)

Burama tulyeyi

- ¹⁰ Nye Shemu tüluge ku nye nje. Mà Shemu shinj' yaha yeye njkuu, u à Arifasadi si. Zànbwòh'à tòro yeye shuunni ka lire si mpyi.
¹¹ Arifasadi zinj' kántugo, Shemu à yeye njkwuu kanj'kuro ta sahanjki. Cyire funj'ke e u à pyilibii piiberé ta.
¹² Mà Arifasadi shinj' yaha yeye bejjaaga ná ke ná kanj'kuro, u à Shelaki si.
¹³ Shelaki zinj' kántugo, Arifasadi à nùr'a yeye njkwuu sicyeere ná yeye taanre ta sahanjki. Cyire funj'ke e u à pyilibii piiberé ta.
¹⁴ Mà Shelaki shinj' yaha yeye bejjaaga ná ke, u à Eberi si.
¹⁵ Eberi zinj' kántugo Shelaki à yeye njkwuu sicyeere ná yeye taanre pyi sahanjki. Cyire funj'ke e u à pyilibii piiberé ta.
¹⁶ Mà Eberi shinj' yaha yeye bejjaaga ná ke ná sicyeere, u à Pelégi si.
¹⁷ Pelégi zinj' kántugo na, Eberi à yeye njkwuu sicyeere ná yeye bejjaaga ná ke pyi sahanjki. Cyire funj'ke e u à pyilibii piiberé ta.
¹⁸ Mà Pelégi shinj' yaha yeye bejjaaga ná ke, u à Erehu si.
¹⁹ Erehu zinj' kántugo Pelégi à yeye njkwuu shuunni ná baaricyeere pyi sahanjki. Cyire funj'ke e u à pyilibii piiberé ta.
²⁰ Mà Erehu shinj' yaha yeye bejjaaga ná ke ná shuunni, u à Serugi si.
²¹ Serugi zinj' kántugo, Erehu à yeye njkwuu shuunni ná baashuunni pyi sahanjki. Cyire funj'ke e u à pyilibii piiberé ta.
²² Mà Serugi shinj' yaha yeye bejjaaga ná ke, u à Nakwari si.
²³ Nakwari zinj' kántugo, Serugi à yeye njkwuu shuunni pyi sahanjki. Cyire funj'ke e u à pyilibii piiberé ta.
²⁴ Mà Nakwari shinj' yaha yeye bejjaaga ná baaricyeere u à Teraka si.

* 10:25 Pelégi mege nwòhe ku nye: «k'à táa».

²⁵ Teraka ziŋi kàntugo, Nakwòri à yjee ŋkuu ná yjee ke ná baaricyeere pyi. Cyire funŋke e u à pyibii piibeere ta.

²⁶ Mà Teraka shìŋi yaha yjee beetaanre ná ke, u à Burama ná Nakwòri ná Aran si.

Teraka ná Burama kani

²⁷ Teraka u tùluge ku nyee ŋke. U à Burama ná Nakwòri ná Aran si, ka Aran si Loti si.

²⁸ Aran à kwù mà tufoonji yaha nyii na. U mpyi a si Kalide kini i, wani u mú à kwù, Uri kànhe e.

²⁹ Burama ná Nakwòri, ka pire si cyee lèŋe. Burama cwoŋji mege mpyi Sarayi, Nakwòri wuŋji mege sí mpyi Milika, uru na mpyi Aran pworo. U pworoŋji wabere mege na mpyi Yisika.

³⁰ Sarayi na mpyi cijiriŋe, lire e ur'à pyi pyà baa.

³¹ Nyee ka Teraka si Burama, ná Loti, ná Burama cwoŋji, Sarayi lwó a fworo Uri kànhe e, Kalide kini i. Burama na mpyi Teraka jya, Loti sí nyee u ñampyyige, Sarayi sí nyee u napworo. Ka pi i yiri na ñkèege zà ntèen *Kana kini i. Nka pi à nò Kyaran kànhe e ke, ka pi i ñkwòro wani.

³² Teraka shìŋi canmpyaagil' à pyi yjee ñkwuu shuunni ná kaŋkuro, maa ñkwù Kyaran kànhe e.

12

Kile à Burama yjere maa u pyi u a si Kana kini i

¹ Nyee Kafoonji Kile mpyi a jwo Burama á: «Burama, fworo ma tupyenge e, fworo ma kànhe e, fworo ma kini i; kini mii sí n-cyéé mu na ke, ma a sà ntèen lire e.

² Mii sí mu pyi sùpyishi niŋyahawa tu,

si jwó le mu á,

si mu mege pèe,

si sùpyire sannte pyi ti jwó ta mu cye kurugo.

³ Shin maha shin u à jwó le mu á ke,

mii sí jwó le urufol'á.

Ñka shin maha shin u à mu cùmò leme pi ke,

mii sí urufooláŋa.

Mii sí jwó le ñŋke sùpyishiŋi pun'á,

mu cye kurugo.»

⁴⁻⁵ Ka Burama si ñkàre bà Kafoonji à yi jwo u á me. U yyahafoonji jyanji Loti mú à kàre ná u e. Burama à yiri Kyaran kini i mà u shìŋi ta yjee beetaanre ná ke ná kaŋkuro, maa u cwoŋji Sarayi ná Loti ná pi cyeyaayi puni lwó, ná pi báarapyiibii puni, ná yaaga maha yaaga pi à ta Kyaran kini i ke, maa fwor'á kàre ná y'e *Kana kini i.

⁶ Pi à nò Kana kini i ke, maa ñkàre fo Sikemu kànhe e, fo Mòri cibwohe cyage e. Lire tène i, Kana shiŋbii na mpyi kini i.

⁷ Ka Kafoonji si uye cyéé Burama na, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kini kan mu tùlug'á.» Ka Burama si sáraya tawwúgo yaa wani Kafoonji á, ŋge u à uye cyéé u na ke.

⁸ Maa yiri kuru cyage e mà kàre ñànyi woge e, Beteli canŋafyinmpe e. Maa vaaŋŋa baya kwòro Beteli kànhe ná Ayi woge shwòhòŋi i. Beteli à pyi canŋacwumpe e, Ayi sí nyee canŋafyinmpe e. Ka u u núr'a sáraya tawwúgo yaa wani Kafoonji Kile á, maa u mege pèe.

⁹ Maa yiri kuru cyage e mà kàre yyaha na, na ntèn na wá Negevi síwage kànmpañŋke na.

Burama à kàre Misira kini i

¹⁰ Nyee lire tène i, katibwòh' à cwo kini na. Ka Burama si ñkàre *Misira kini i, si sà teenle pyi wani, ñaha na ye katege mpyi a pèe kini i sèl'e.

¹¹ Pi niŋjyibii Misira e, ka Burama si jwo u cwoŋji Sarayi á: «Mii à cè na mu lem'à ñwò sèl'e.

¹² Misira shiŋbii ká mu ñya, pi sí n-jwo na mii cwoŋji u nyee mu, si mii bò, si mu yaha nyii na.

¹³ Lire e, mii na mu ñáare, wuu aha nò wani, maa jwo na mu na nyee mii còon, bà pi si mpyi si mii cùmò leme ñwò mu kurugo, pi àha bú ñkwò na bò me.»

¹⁴ Burama ná u cwoŋ' à nò Misira e ke, ka Misira shiŋbii si li ñya na u cwoŋji lem'à ñwò sèl'e.

¹⁵ Misira saanŋi, Faron fyèŋwòhòshiiŋbii mú à u ñya, maa u kyaa jwo u á ke, ka pi i u lwó a kàre Faron bage e.

¹⁶ Lire e, ka Faron si Burama * cùmò leme ñwò Sarayi kurugo, maa mpàa ná sikyaa, ná ñiŋyi, ná dūfaanya, ná bilinambaa, ná bilicyee, ná dūfanŋcyee ná ñwòhòŋya mú kan u á.

¹⁷ Nka Kafoonji Kile à pa yampime wá Faron ná u pyenge shiŋbii na, Burama cwoŋji Sarayi kurugo.

* 12:16 Faron: kuru mege na mpyi pèene mege ñkemu ku mpyi na leni Misira kini saanbii puni na ke

¹⁸ Farɔn à li nɔya amuni ke, ka u u Burama yere, maa yi jwo u á: «Naha mu à pyi mii na amɛ ye? Naha na mu nɔye a sɛɛnɔ jwo mii á na mu cwɔŋi wi mà ye?»

¹⁹ Naha na mu à mii pyi na mu cɔɔnɔŋi wi ye, maa mii yaha mii à u lwɔ a pyi na cwo ye? Ma cwɔŋi we, u lwɔ a yiri naha!»

²⁰ Maa u shiinbii pyi na pi Burama ná u cwɔŋi yige Misira kɔni i, pi ná pi cyeyaayi puni.

13

Pyiŋkanni na Loti ná Burama à tɛɛn tɛɛn piye piye ke

¹ Ka Burama si yiri *Misira kɔni i maa nta a káre Nɛgɛvi síwage e ná u cwɔŋi ná u cyeyaayi puni i. Loti mú mpyi ná u e.

² Yatɔɔre ná wyɛɛfyinɔŋi ná sɛɛnɔŋi mpyi a nɔyaha Burama á.

³ Lire kántugo, ka u u yiri Nɛgɛvi síwage e na ntɛn na nɔkɛɛge fo Betɛli kánmpaŋŋe na, fo cyage e u mpyi a fyánha a u vǎanŋke bayi kwɔro ke, Betɛli ná Ayi kányi shwɔhɔl'e.

⁴ Cyage e u mpyi a fyánha a *sǎrayi tawwúge yaa ke, u à nɔ wani ke, maa Kafoonɔ Kile mege pɛe.

⁵ Loti u mpyi ná Burama e ke, u yatoore ná u pyɛnge shiinbii mpyi a nɔyaha mú.

⁶ Lire na, tateɛng'á cyɛɛre pi mú shuunni i, naha na ye pi cyeyaayi mpyi a nɔyaha sɛl'e, pi mú shuunni mpyi na si n-jǎ n-kwú cyage ninŋin i mɛ.

⁷ Mà bǎra lire na, *Kana shiinbii ná Perezi shiinbii mú na mpyi kuru cyage e. Canŋka, ka yogo si mpa yiri Burama yatonahabii ná Loti wuubii shwɔhɔl'e, tateɛnge kurugo.

⁸ Burama à lire nɔya ke, ka u u jwo Loti á: «Maye sanŋa yaha, Loti, wuu àha yogo yaha ku yiri mii ná mu shwɔhɔl'e mɛ, lire nɔye mɛ mii yatonahabii ná mu wuubii shwɔhɔl'e mɛ, naha na ye wuu na nɔye cinmpyi.

⁹ Kɔn'á pɛe. Nke puni nɔye tateɛnge mà? Ta wá wuu u ntɛn tɛn wuu mege cyeyi i. Kampyi kámɛni kánmpaŋŋe k'á mu táan, ta si wani, mii sí raa si kániŋe woge na. Kániŋe kánmpaŋŋe si ká nta kuru k'á táan mu á, ta si wani, mii sí raa si kámɛni woge na.»

¹⁰ Ka Loti si nɔŋke yirig'a Zhuruden bafage wí, lwɔhe mpyi a nɔyaha kuru cyage e. Lire tɛni i Kafoonɔ mpyi na sǎha nɔkwɔ a Sɔdɔmu kánhe ná Gɔmɔri kánhe jyá mɛ, kuru cyage leme mpyi a nɔwɔ fo mà sǎ nɔ Zowari kánhe na. K'á pyi mu à jwo Kafoonɔ cikɔɔge nisinaŋke ki, mu à jwo Misira kɔni li.

¹¹ Loti à kuru nɔya ke, ka u u Zhuruden bafage puni lwɔ a pyi u wogo, maa nɔkàr'a sǎ ntɛn kuru cyage e Betɛli canŋafyinmpe e. Lire pyiŋkanni na, Burama ná Loti à tɛn tɛn piye piye.

¹² Ka Burama si ntɛn Kana kɔni i. Ka Loti si nɔkàr'a sǎ ntɛn kuru bafage kányi yá shwɔhɔl'e, maa u vǎanŋke bayi kwɔro kwɔro fo mà sǎ nɔ Sɔdɔmu kánhe byanhampe e,

¹³ Sɔdɔmu kánhe shiinbii mpyi shinmpii. Pi mpyi na kapegigi nɔnɔyahagii pyi Kafoonɔ yyahe taan.

¹⁴ Loti ná Burama tɛɛnŋkwɔni kántugo piye, ka Kafoonɔ Kile si jwo Burama á: «Burama, ma nɔyigii yirige nɔnɔŋi na, cyage e mu nɔye ke, tɛn wani ma a wii suumakulo ná wɔrokulo yyɛre, canŋafyinmɛ ná canŋacwumɔ yyɛre.

¹⁵ Mu nɔyii wá kɔni ndɛn na ke, mii sí lire kan mu ná ma túlug'á tɛekwɔmbaa.

¹⁶ Mii sí mu túluge nɔyaha bà nɔŋke nticɛnɔ nɔye mɛ. Kámɔpyi sùpya sí n-jǎ nɔŋke nticɛnɔ tɔro, nɔye, sùpya mú sí n-jǎ mu túluge sùpyire tɔro.

¹⁷ Yiri ma a kɔni nǎare, ma a li tɔɔnmpɛ ná li pɛempe wí, naha na ye mu á mii sí li kan.»

¹⁸ Ka Burama si vǎanɔyii bayi kɔɔngɔ, ma a sǎ ntɛn Mamire cibwɔyi cyage e, kuru cyage na nɔye Eburɔn taan. Ka u u núr'a sǎraya tawwúgo yaa wani Kafoonɔ mege na.

14

Burama à saanbii pɛi tɔn maa Loti shwɔ pi na

¹ Nɔye lire tɛni i, Amurafɛli à pyi Shiniyari kɔni saanɔŋi, ka Ariyɔki si mpyi Elasari kánhe saanɔŋi, ka Kidɔlamɛri si mpyi Elami kɔni saanɔŋi, ka Tidɛli si mpyi Golimi kùligii saanɔŋi,

² pɛre saanbii shiin sicyɛɛɛn'á wɔwɔ maa sǎ saanli kanŋkuro tɔn. Pɛre saanbii mɛyi yi nɔye nɔye: Sɔdɔmu saanɔŋi Bera, ná Gɔmɔri saanɔŋi Birisa, ná Adima saanɔŋi Shineyabi, ná Zeboyimi saanɔŋi Shɛmɛbɛri, ná Bela kánhe saanɔŋi, Bela mege ku nɔye Zowari nɔyaa ke.

³⁻⁴ Kuru káshige nɔŋke ku mpyi: yee ke ná shuunni funŋ'i, saanɔŋi Kedolamɛri na mpyi pɛre saanbii kanŋkurɔŋi nɔyɔ na. Nka yyeeni ke ná taanre wuuni i, pi à nɔyɔ kyán u na, maa piye ta Sidimi bafage e. (Suumpe Lwɔhe Nɔyii Yaaga Baa Woge ku nɔye kuru cyage e nɔyaa.)

⁵ Lir'á pyi ke, yyeeni ke ná sicyɛɛre wuuni i, ka Kedolamɛri ná u saanɔyɛbii si yiri, maa sí ta Arafayiti shiinbii na, lir'á pyi Asiterɔti Karinayimu kánhe e, maa sí ta Zuzi shiinbii na mú, lir'á pyi Amu kánhe e, maa sí ta Emi shiinbii na mú, Shave Kiriyatamu kánhe e.

⁶ Maa sí ta Kwori shiinbii na mú, pi nɔyɔ shwɔhɔl'e, na pi maha yire nɔyɔ pyi Seyiri; maa pi kàr'a sǎ nɔ fo *Eli Paran taan, síwage nɔkɛre na.

⁷ Lire kàntugo, ka pi i màhana a kàre Enimishipati kànhe e, pi maha kuru pyi Kadeshi mú, maa Amaleki shiinbii tún mú, maa sí ta pi kùligii puni na, ná Amòri shiinbii, pire mpyi a tēen Kyazazōn Tamari kànhe e.

⁸ Nye Sòdōmu saanji, ná Gòmōri saanji, ná Adima saanji, ná Zeboyimu saanji, ná Bela kànhe wuŋi ná pi maha kuru kànhe pyi Zowari ke; pire saanbil'á bégel'a pa yyéere kàshige mēe na, Sidimi bafage e,

⁹ maa jwo na pire sí Elami saanji Kedolamēri, ná Goyimi saanji Tideli, ná Shiniyari saanji Amurafeli, ná Elasari saanji Ariyōki tún. Ka pire saanbii sicyēereŋi, ná pire saanbii kanjkuŋi si ntūyi taha piye na kàshige e.

¹⁰ Nye Sidimi bafage mpyi a jī mána lwōhe kacyyewiyi na. Mà pi yaha kàshige na, ka Sòdōmu saanji ná Gòmōri wuŋi si fē, maa ntūg'a ŋwōhō yire kacyyewiyi i, ka pi sanmpii si fē a kàre nānyi nūŋ'i.

¹¹ Tēni i Kedolamēri ná u fyēŋwōhōshiinbil'á jà pi na ke, ka pi i Sòdōmu ná Gòmōri shiinbii náfuŋi ná pi n̄wōlyiŋi puni kul'a kàre.

¹² Burama yyahawuŋi jyanji, Loti u mpyi a tēen Sòdōmu kànhe e ke, ka pi i uru ná u cyeyaayi puni kul'a kàre piye cye e mú.

¹³ Ka nāŋi wà si fē a shwō kàshige na, maa sà yire yyaha jwo Burama á. (Burama mpyi *Eburu shiŋi nāŋi wà.) Lir'á u ta u à tēen Mamire cire cyage e. Mamire à pyi Amòri u tūluge shiŋi wà. Esikōli ná Anēri mpyi u s̄j̄ŋe. Pire mp̄ii ná Mamire mpyi Burama wwoŋe.

¹⁴ Tēni i Burama à lógo na u c̄inmpworōŋi Loti na n̄yē cye e ke, ka u u u nàmbaabii pii ŋkwuu taanre ná ke ná baataanre bégele kàshige mēe na, mp̄ii pi à si u yabilinji pyēnge e ke. Ka pi i pire saanbii fyē tōrō fo Dan kùluni i.

¹⁵ Ka u u u kàshikwōn̄bii taa kuruyo kuruyo, maa pire saanbii tún numpilag'e, maa sí ta pi na, maa pi kōr'a sà nō Kwoba kànhe na, kuru kànhe na n̄yē Damasi suumō kùlo kànmp̄an̄jke na.

¹⁶ Maa mpa ná pire saanbii náfuŋi n̄ŋkuuŋi i ná u c̄inmpworōŋi Loti ná u cyeyaayi puni ná cyeebii ná s̄ūpyire puni pi mpyi a cū a kàre ke.

Melikisedeki à jwó le Burama á

¹⁷ Nye Burama à kār'a sà Kedolamēri ná u saan̄ŋeēbii tún maa sí ta pi na ke, u nimpanji ka Sòdōmu saanji si fwor'a u n̄ūŋō bē Shava bafage e. Pi mpyi a kuru ŋke mēge le Saanji Bafage.

¹⁸ Nye ka Salēmu saanji Melikisedeki si mpa ná bwúuru ná *ērezen sinm'e Burama á, uru ŋge sí na mpyi Kile n̄ŋyi wuŋi s̄aragawuŋi wà.

¹⁹ Ka u u jwó le Burama á, maa jwo

«Kile n̄ŋyi wuŋi

ná uru u n̄yē n̄ŋyiŋi ná n̄ŋjke yaafōŋi ke,

uru u jwó le mu á, Burama.

²⁰ Kile n̄ŋyi wuŋi u kēe,

ŋgemu u à mu z̄amp̄eēn̄bii le mu cye e ke.»

Ka Burama si u cyeyaayi puni yahanji wwu mà kan Melikisedeki á.

²¹ Lire kàntugo, ka Sòdōmu saanji si jwo Burama á: «Nye na shiinbii kan na á, ma a ŋkwōro ná na náfuŋi i.»

²² Ka Burama si u pyi: «Mii sí n-kāa Kafoonji Kile na, Kile n̄ŋyi wuŋi, n̄ŋyiŋi ná n̄ŋjke yaafōŋi,

²³ na mii sí yafyin shwō mu na mē, ali diizi mēe, lire n̄yē mē tanhaŋa mēere, naha na yē ma hà bú ŋkwō n̄jwo na mu à mii Burama pyi yaarafoo mē.

²⁴ Mii sí yafyin shwō mu na mē, mii n̄yē a jwo n̄n̄jiiibil'á n̄jyiŋi ŋgemu lyí wani, ná mp̄ii pi à kàre ná mii i kàshige takwōnge e ke, Anēri, ná Esikōli, ná Mamire, pire mp̄ii kōni sí pi nāzhanji lwó.

15

Kile à tunmbyaara le ná Burama e*

¹ Nye n̄cyii karigii puni kàntugo na, ka Kafoonji Kile si uye cyēe Burama na, maa jwo u á: «Burama, ma hà vyá mē, mii u n̄yē mu sancwōnsigini, mii sí kacēn̄jii n̄jyahagii pyi mu á.»

²⁻³ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, pyá n̄yē mii á mē. Naha mu si n-sii n-jà n-kan mii á, ŋkemu ku sí n-jà là n̄wō mii na yē? Mu n̄yē a tūlugo kan mii á mē. Mii bilinani, Eliyezēri, u à si mii pyēnge e, ná u tun'á yiri Damasi i ke, uru u sí n-pyi mii koolyiŋi.»

⁴ Ka Kafoonji si Burama pyi: «Uru ŋge bà u si n-pyi mu koolyiŋi mē, mu yabilinji sí pyāŋi ŋgemu si ke, uru u sí mu kōoge lyí.»

* 15: TUNMBYĒĒRE na n̄yē mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kanyi shuunni, lire n̄yē mē cevee shuunni shwōh̄al'e;

⁵ Lire kàntugo, ka Kile si Burama yige ntàani na, maa yi jwo u á: «Burama, ma jùŋke yíŋge ma a wòrigii tòrò kàmpyi mu sí n-jà, òhaha na ye mu tùluge mú sí nyaha amuni.»

⁶ Nyé ka Burama sí dá Kafoonji Kile òwòmugure na, ka Kafoonji Kile si jwo na u à tí u dáníyanji cye kurugo.

⁷ Lire kàntugo ka Kafoonji si jwo u á sahaŋki: «Mii u nyé Kafoonji, nge u à mu yige Uri kànhe e, Kalide kini i, maa nde kini kan mu á ke.»

⁸ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, òhaha ku sí li cyéé mii na, si mii pyi mii u dá li na, na nde kini sí n-pa n-pyi mii wuu ye?»

⁹ Ka u u jwo u á: «Yyee taanre nùcwo, ná yyee taanre sikacwo, ná yyee taanre mpàpoo cù, ná kuumpaani niŋkin ná mpánmpòrògò niŋjaaga niŋkin.»

¹⁰ Ka Burama si yire yaayi puni cù maa yi puni niŋkin niŋkinji táa niŋke e, maa yi kwònyí yaha yaha yiye sicama na. Saŋcyéenre ti ke, u nyé a tire kwòŋ kwòŋ mɛ.

¹¹ Saŋcyéenre ti maha tiye òwò cea ná kyaare e ke, ka tire si wá na ntíre yatòore nimbonte kurugo, ka Burama si wá na ti kàre.

¹² Nyé canŋaŋyiin'à pa a òkèege tacwuge e ke, ka Burama si òŋn'a cùnnu. Ka numpini si u máhana ka u u fyá sè'le.

¹³ Ka Kafoonji si jwo u á: «Burama, li cè na canŋka, mu tùluge sí n-kàre kini laber'e si sà mpyi nàmpwuun. Pi sí n-pyi bilii lire kini i, pi sí kànha fo si nò yyee òkwuu sicyéere (400) na.

¹⁴ Nka kini li sí pi le tire bilere e ke, lire kini sí n-kyaala mii cye e, lire kàntugo, mu tùluge sí n-yíri lire kini i ná náfuubwòhe e.

¹⁵ Mu wi ke, mu sí n-kwù yyeŋiŋke e. Mu sí lyége lage kwò si nta òkwù.

¹⁶ Mu tùluge bage sicyéere woge, ku sí nùru n-pa naha, òhaha na ye kini sùpyire ti nyé Amòri shiinbii ke, pi kapegigi ká nò tɛgɛni na, mii sí pi kòrò.»

¹⁷ Nyé canŋaŋyiin'à cwo mà numpini lèŋe tɛni ndemu i ke, ka Kile si nanŋkyanhii pyi cyi i náŋguruge yige marii òŋ na ntùli yatòore kyaare nintàare ná tiye shwòhò'le.

¹⁸ Kuru canŋke yabilinji i, ka Kafoonji si tunmbyaara le ná Burama e, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kini kan mu tùlug'á, mà lwó *Misira banji na, mà kàre babwòhe na, ná pi maha kuru pyi Efirati.

¹⁹ Keni shiinbii ná Kenizi shiinbii, ná Kadimòni shiinbii,

²⁰ ná Kyeti shiinbii, ná Perezi shiinbii, ná Arafayi shiinbii,

²¹ ná Amòri shiinbii, ná *Kana shiinbii, ná Girigashi shiinbii, ná Zhebusi shiinbii, pi à tɛɛn kuru cyage e.»

16

Sumayila ziŋi kani

¹⁻³ Nyé Burama à nò yyee ke na *Kana kini i, mà u cwoŋji Sarayi ta u sàha òkwò a pyà si u á mɛ. Nyé bilicwoŋji wà na mpyi Sarayi á, u mege mpyi Agari, *Misira shin u mpyi u wi. Ka Sarayi si jwo Burama á: «Wíi, Kafoonji Kile à mii pyi cijiriŋe. Maye sanŋi yaha, ma a wwò ná mii báarapyiŋi i, li sí n-jà n-ta uru sí pyà si mii á.» Ka u u nyé Sarayi jwumpe na. Nyé Sarayi à u báarapyiŋi Misira shinŋi lwó lire pyiŋkanni na, mà kan u poonji Burama á, u pyi u cwo.

⁴ Ka Burama si wwò ná Agari e, ka u u yyéere. Tɛni i u à li ta na ur'à yyéere ke, ka u u wá na yyejyeere pyi ná u kàfeŋcwoŋji i.

⁵ Sarayi à lire òya ke, ka u u yi jwo Burama á: «Nde Agari à pyi mii na nume ke, lir'à fworò mu i. Mii à na bilicwoŋji kan mu á. U à uye òya u à yyéere ke, ka u yyahe si jyè mii woge e. Nyé Kafoonji Kile u wuu láha wuye na!»

⁶ Ka Burama si Sarayi pyi: «Mu bilicwoŋji na nyé mu yahare e, nde l'à táan mu á ke, lire mu sí n-pyi u na.» Yir'à jwo ke, ka Sarayi si kyaayi shinji puni tɛge Agari òŋŋ'i, fo ka u u fɛ a fworò pyenge e mà kàre tatòŋge e.

⁷ Ka Kafoonji Kile Mɛlɛkɛŋji si Agari òya síwage e lùbilinji wà taan, uru lùbilinji na nyé Shuri síwage kuni taan.

⁸ Maa jwo Agari á: «Agari, Sarayi bilicwoŋji, taa mu à yíri ke, taa mu sí ke?» Ka u u jwo: «Mii na fi na kafeŋcwoŋji Sarayi yyaha na.»

⁹ Ka Kafoonji Kile Mɛlɛkɛŋji si jwo: «Nùru ma a sì ma kafeŋcwoŋji yyéere, ma a sà maye kan u á.

¹⁰ Mii sí mu tùluge òyaha, fo ku sí n-jà n-tòrò mɛ.

¹¹ Wíi, mu yacerewu u nyé,

mu sí n-si pùnambile,

ma a u mege le Sumayila*

òhaha na ye Kafoonji à mu nàvunŋò parage lógo.

¹² Uru pyàŋi sí n-pyi sige dùfaanŋa fiige,

* 16:11 Sumayila mege òwòhe ku nyé: «Kile à lógo»

U sí n-pyi sùpyire puni kàshifoo,
sùpyire puni mú sí n-pyi u kàshifoo.
U sí n-láha u cìmpyiibii na.»

¹³ Ka Agari si jwó: «Ei! Sèe wi na nge u nyé na mii jaa ke, mii à uru nya la?» Maa kuru mege le Kile na: «Kilenji u nyé na mii jaa ke».

¹⁴ Lire kurugo, Agari mpyi lùbilinji ngemu taan ke, uru meg'à le Lakyayi Ɔrɔyi (kuru mege jwòhe ku nyé: «Ngemu u nyé nyii na ke, uru na mii jaa.») Uru lùbilinji na nyé Kadeshi kànhe ná Berédi kànhe shwòhòl'e.

¹⁵ Nyé puru jwòhò na, Agari à pùnambile si Burama á. Ka u u li mege le Sumayila.

¹⁶ Agari à Sumayila si Burama á, mà Burama shìji yaha yee beecyere ná baani.

17

Burama meg'à kènnj'á pyi Ibirayima.

¹ Nyé mà Burama shìji yaha yee beecyere ná kè ná baaricyere, ka Kafoonji Kile si nùr'a uye cyèe u na, maa u pyi: «Mii u nyé Kile síji puni foo. Ta mii nyii wogigii kanni pyi tigre cyaga baa.

² Lire e, mà tàanna ná wuu *tunmbyaare e, mii sí mu tùluge nyaha sèl'e.»

³ Burama à yire lógo ke, ka u u niŋkure sín, maa jùŋke sògo maa Kile pèe. Ka Kile si nùr'a jwo u á sahanjki

⁴ «Nyé wíi, tunmbyaare mii à le ná mu i ke, tire ti nyé nte: mu sí n-pyi sùpyishi niŋyahawa tu.

⁵ Mu mege saha si n-pyi Burama me. Ku sí n-kènnj'e n-pyi *Ibirayima (Ibirayima mege jwòhe ku nyé sùpyishi niŋyahawa tu), naha na yé sùpyishi niŋyahawa sí n-fworo mu i.

⁶ Mii sí mu pyiibii nyaha sèl'e. Mu pyiibii sí n-pyi sùpyishinji niŋyahawa, saanlii niŋyahamii sí n-fworo mu tùluyi i.

⁷ Tire tunmbyaare sí n-kwòro mii ná mu shwòhòl'e, ti sí n-pyi mii ná mu tùluyi shwòhòl'e tèrigii puni i mú. Ti sí n-kwò me. Lire kurugo, mii sí n-pyi mu ná ma tùluyi u Kilenji.

⁸ *Kana kini i mu nyé niŋjaa nàmparanteere ke, mii sí lire kan mu ná ma tùluy'á. Li sí n-pyi pi wuu tèrigii puni i, mii sí n-pyi pi Kilenji.»

Kile à pùnampyire ŋkwònnji sheenre jwo Ibirayima á

⁹ Ka Kile si nùr'a jwo *Ibirayima á sahanjki: «Mu ná ma tùluyi nimpay'á yaa yii yákili yaha mii *tunmbyaare na, mà tàanna ná pi lyejwòyi i.

¹⁰ Nde yii à yaa yii pyi mà yyaha tí ná tire tunmbyaare e ke, lire li nyé nde: mu ná ma tùluyi nimpay'á yaa yii à pùnampyire puni kwòun.

¹¹ Yii à yaa yii à ŋkwòun, lire li sí n-pyi mii ná yii tunmbyaare tafyeenji.

¹²⁻¹³ Pùnampyire pun'á yaa ti kwònn ti canzege canmpyibataane wuuni na mà tàanna ná pi lyejwòyi i. Bilibii pi à sí mu pyenge e ná mpii mu à shwò ke, pire pun'á yaa pi *kwònn. Lire e, tunmbyaare tafyeenji sí n-pyi yii sege na si li cyèe na ti sí n-pyi niŋkwomabaara.

¹⁴ Pùnambilini ndemu ká mpyi li nyé a kwònn, maa uru fyèŋi yaha u sege na me, ur'á yaa u kòr'a láha u kini shiinbii na, naha na yé u nyé a yákili yaha mii tunmbyaare na me.»

Kile à Ishaka ziji kyaa jwo

¹⁵ Nyé puru jwòhò na, Kile à yii jwo *Ibirayima á sahanjki: «Ma hà nùru raa ma cwonji Sarayi yiri sahanjki Sarayi me. Numé u mege sí n-kènnj'e n-pyi Sara *

¹⁶ Mii sí jwó le u á, si pyà kan u á mu á. Mii sí jwó le u á si u pyi sùpyishi niŋyahawa nu. Saanlii sí n-fworo u e mú.»

¹⁷ Ibirayima à puru lógo ke, ka u u niŋkure sín maa jùŋke sògo, maa Kile pèe. Maa jcyàha maa jwo uye funn'i: «Sùpyanj u à yee ŋkuu ta ke, di uru sí pyà ta n-jwo yé? Sara shìji na nyé yee beecyere ná ke, di uru sí n-jà pyà ta n-jwo sahanjki yé?»

¹⁸ Maa jwo Kile á: «Sumayila yaha u shì ta, ma a jwó le u á.»

¹⁹ Ka Kile si u pyi: «Mii à lógo mu jwò na, ŋka mu cwonji Sara sí n-sii pùnambile si. Ma a li mege le Ishaka. Mii sí n-kwòro na *tunmbyaare na ná u e, ná u tùluge e. Tire tunmbyaare si n-kwò me.

²⁰ Sumayila wi ke, nde mu à jáare u kyaa na ke, mii sí lire pyi mu á. Mii sí jwó le á, si u pyiibii nyaha, si u tùluge nyaha sèe sèl'e. U sí jùŋufee ke ná shuunni sí, mii sí u pyi tùlwbòhò tu.

²¹ Ŋka nde li nyé mii tùmbyeere e ke, pyàŋi Sara sí n-si mu á yyeela nume cyiin ke, tire sí n-pyi mii ná ure shwòhòl'e mú.»

Ibirayima ŋkwònnji kani

* 17:15 Sara mege ku nyé saanji pworonji

²² Nye Kile à puru jwumpe jwo a kwò *Ibirayima á ke, ka u u yíri u taan maa dùgo ñiñyiñi na.

²³ Nye kuru cannke, Ibirayima à Sumayila *kwòñ, bilibii pi à si u pyenge e ná mpíi u à shwò ke, maa pire kwòñ. Pùnambile maha pùnambile li ñye u pyenge e ke, Ibirayima à pire puni kwòñ, bà Kile à yi jwo u á me.

²⁴ Ibirayima yabilin'á kwòñ mà u shìñi yaha yye beecyere ná ke ná baaricyere.

²⁵ U jyanj Sumayila à kwòñ mà u shìñi yaha yye ke ná taanre.

²⁶ Nye lire pyinkanni na, Ibirayima ná u jyanj Sumayila à kwòñ cannugo.

²⁷ Bilinambaabii pi à si u pyenge e ná mpíi u à shwò ke, u à pire puni kwòñ mú.

18

Sarayi mpyi a dá na uru si pyà ta me

¹ Ncyii karigii puni kántugo na, Kafoonj Kile à uye cyèe *Ibirayima na sahanjki Mamire cibwoyi taan. Pyinkanni na u à uye cyèe Ibirayima na ke, lire li ñye nde. Cannka, mà u ninteenji yaha u vaañke bage jwòge na canvwuge tēni i,

² u à pa u ññke yirige, maa wil'a namba taanre ñya pi à yyere u yyetiimpe na. Tēni i u à pi ñya ke; ka u u fē a pi ññke bē, maa ññkure sìn pi taan maa ññke sōgo, maa pi shéere,

³ maa jwo pi wà ññkin á: «Mii ñññufoonj, kampyi mii kyal'á táan mu á, mii na mu ñáare, mii u ñye mu bilinanj ke, ma hà ntòro na pyenge taan me.

⁴ Yii yyere, pi i mpa ná lwòhe e, yii tooyi si jyé. Yii i ñh naha ñke cige jwòh'i.

⁵ Mii sí n-sà yalyire cya mpa ñkan yii á, bà yii si mpyi sí fàhha ta si nta yii kuni lwò me. Naha kurugo ye yii à tòro yii bilinanj yyere.» Ka pi i jwo: «Li pyi amuni.»

⁶ Ka Ibirayima si fyâl'a jyé Sara fye e u vaañke bage e, maa yi jwo u á: «Ta fyáa, maa mbyime yajye yi taanre sùma, maa tánteenjye te.»

⁷ U à puru jwo ke, maa fē a kàre u kàcwòge na, maa u ninage sinme woge kà cù mà kan u báarapyiñi wà á. Ka u u kuru bò, maa ku yal'a shwòhò fwòfwò.

⁸ Puru jwòhò na, ka Ibirayima si mpa ná ñjirintanhaga ná nimpuruge e, ná ñùkyaaare nizhwòhòre e, mà pa yaha nambaabii taanrenj taan, maa yyere pi taan cige mbyimpe e, ñjyjñi ká ñkùññò si wà kan pi á. Ka pi taanrenj si wà na lyi.

⁹ Ka pi i Ibirayima yíbe: «Taa mu cwonj Sara ñye ke?» Ka u u pi pyi: «U na ñye naha vaañke bage e.»

¹⁰ Ka pi wà ññkin si jwo: «Nàkaana ñye me, mii sí nuru n-pa naha mu yyere yyeela nume cyiin. Lire sí mu cwonj ta u à pùnambile si.»

Sara mpyi u poonj kántugo, vaañke bage e, marii puru jwumpe nuru.

¹¹ Lire tēni i, Ibirayima ná Sara mpyi a lyé sèe sèl'e. Sara pyitaani tēni mpyi a tòro.

¹² Nye Sara à yire lógo ke, ka u u ñcyàha uye funj'i. Maa jwo: «Tatange ñkire mii ññjyēñkwonj saha sí n-ta ññkwu i fo si zà ño pyà nta na ye? Mii pyengefoo mú à lyé.»

¹³ Ka Kafoonj si jwo Ibirayima á: «Naha kurugo Sara à cyàha uye funj'i, maa jwo na uru ññjyēñkwonj saha sí n-jà pyà ta sēenji na mà ye?»

¹⁴ Kani ndire li si n-jà n-waha fo si Kafoonj, mii Kile jà ye? Yyeela nume cyiin, mii sí n-pa mu yyere. Lire sí mu cwonj Sara ta u à pyà ta.»

¹⁵ Puru jwump'á jwo ke, ka Sara fyagara wunji si yi kyáala maa jwo: «Mii ñye a cyàha a de!» Ka Kafoonj Kile si jwo: «Mu à sàa cyàha.»

Ibirayima à Kile ñáare Sòdómu kánhe zhwonj kyaa na

¹⁶ Nye lire kántugo, ka pire nambaabii taanrenj si yíri na ñkèege maa dùgo ñañke kà na maa Sòdómu kánhe kánmpañke wii. Ka *Ibirayima si pi túugo.

¹⁷ Ka Kafoonj Kile si uye yíbe: «Nde mii sí n-pyi Sòdómu ná Gómòri kànyi na ke, tá mii à yaa mii u lire ñwòhò Ibirayima na be?»

¹⁸ Naha na ye nàkaana ñye sii me, Ibirayima sí n-pyi túbubwòhò tu, kuru tóluge fànhe sí n-pèe. Dinye túlu yi sanjyi sí jwò ta u cye kurugo.

¹⁹ Mii à u cwòñrò bà u si mpyi si yi jwo u pyilibii ná u pyenge shiinbil'á mpíi pi na ma u kántugo ke, na pi à Kafoonj, mii Kile kuni ñaare li ñaarenkanni na, pi à li ñaare ntiñj ná sēenji ñññ'i. Lire ká mpyi, mii à kyaa maha kyaa ñwòmee lwò Ibirayima á ke, mii sí lire pyi u á.»

²⁰ Lire kurugo, Kafoonj à jwo Ibirayima á: «Sòdómu kánhe ná Gómòri kánhe shiinbil'á lawwuge ñkemu ta ke, kur'á pèe fo mà tòro, pi kapegigil'á ñyaha sèe sèl'e.

²¹ Lire na, mii sí n-tíge n-sà wii, l'aha nta ñje pi na yu pi na ke, yire na ntùli yi jwunñkanni na, sēenji na, si ñcè.»

²² Ka nambaabii shuunñj sanmpii si yíri Ibirayima taan mà kàre Sòdómu kánha kánmpañke na. Nka Ibirayima ññjyēren'á kwòro Kafoonj yyaha taan.

²³ Maa file u na maa jwo: «Mu sí ñee shiincēenmpii ná shiinnpiibii shi bò sijncyan la?»

²⁴ Li sí n-jà n-ta shiincɛɛnmii beeshuunni ná ke na nyɛ kàñhe e. Mu sí nyɛ pire shi bò mú la? Mu sí kàñhe yaha wani pire mpíi kurugo mà?

²⁵ Mà shiincɛɛnmpii ná shiinpíibii puni shi bò síjnyan, lire nyɛ me mà pi sàranjì tàanna, mii à cè na mu sí n-sii nyɛ lire shinjì i me. Mu u nyɛ dijnyɛnjì sùpyire puni sàrafoonjì mà tàanna ná pi kapyiinjil'e ke, mu sí n-jà n-pyi na mu nyɛ a kacɛnni cè a wwù kapiini i mà?»

²⁶ Ka Kafoonjì si u pyi: «Mii aha shiincɛɛnmii beeshuunni ná ke ta Sòdòmu i, mii sí kàñhe puni yaha wani pire mpíi kurugo.»

²⁷ Ka Ibirayima si u pyi: «Mii kàfoonjì, mii à cè na mii nyɛ yafyin mu taan me, nka mii na mu jáare ma a na yaha si jwo sahanjì.

²⁸ Li sí n-jà n-ta kàñhe shiincɛɛnmpii nyɛ a beeshuunni ná ke kwò me. Shiin kanjuro sí n-jà n-fò. Nyɛ kanjuro kanna ká fò shiin beeshuunni ná kɛnjì i, pire kanjurojì kurugo mu sí kàñhe puni shi bò la?» Ka u u jwo: «Mii aha beeshuunni ná kanjuro ta, mii sí kàñhe yaha wani pire mpíi kurugo.»

²⁹ Ka Ibirayima si nùr'a jwo: «Li sí n-jà n-ta kàñhe shiincɛɛnmpii nyɛ a tòro beeshuunni na me.» Ka Kafoonjì Kile si jwo: «Pire mpíi kurugo mii sí yaaga pyi kàñhe na me.»

³⁰ Ka Ibirayima si nùr'a jwo: «Mii kàfoonjì, ma hà lùuni yírige na taan me. Mii sí n-jwo sahanjì, l'aha nta kàñhe shiincɛɛnmpii pun'à bɛ bejjaaga ná ke na de?» Ka u u jwo: «Mii aha bejjaaga ná ke ta wani, mii sí yaaga pyi kàñhe na me.»

³¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii kàfoonjì, mii na mu jáare si jwo sahanjì, li sí n-jà n-ta kàñhe shiincɛɛnmpii pun'à bɛ bejjaaga na?» Ka u u jwo: «Pire bejjaaganjì kurugo, mii sí kàñhe shi bò me.»

³² Ka u u nùr'a jwo: «Mii kàfoonjì, ma hà lùuni yírige na taan me, mii jwumpe sí n-yyére nke cyage e. Nyɛ kàñhe shiincɛɛnmpii puni ká mpyi ke de?» Ka u u jwo: «Pire kɛnjì kurugo, mii sí kàñhe shi bò me.»

³³ Kafoonjì Kile à jwo a kwò ná Ibirayima e ke, maa yíri u taan. Ka Ibirayima si nùr'a kàre u pyɛngɛ.

19

Kile à Loti shwò maa Sòdòmu ná Gòmòri shi bò

¹ Nyɛ pire *Kile melekɛɛbii shuunninjì pi à yíri *Ibirayima yyére ke, pir'à nò Sòdòmu i kuru canjke yàkojke. Maa Loti nintɛɛnjì ta kàñhe shiimbii piyetaɓɛnjke e. U à pi nya ke, ka u u yír'a pi njò bɛ. Maa njɔkure sín, maa njɔkure sògo, maa pi shéere.

² Maa jwo: «Mii njɔfueebii, mii na yíi jáare, yíi sumbage lènjɛ mii, yíi bilinanjì, pyɛngɛ e, si lwòhe kan yíi á, yíi i yíi tooyi jyé, yíi i shwòn naha. Nùmpañja nyɛsòoge na, yíi i ntòro ná yíi kùsheeni i.» Ka Kile melekɛɛbii si u pyi: «Ŋhò, wuu si n-shwòn naha cyíinjì na.»

³ Ka Loti si yí jwo a waha pi á, fo pi à kàr'a sà shwòn u pyɛngɛ e. Maa njyì nintan shwòhò, maa hwúuruinjì njjirimbaanjì wà yaa, ka pi i lyì.

⁴ Mà nàmpwuunbii yaha sínimbaa, ka Sòdòmu kàñhe shiimbii si mpa pyɛngɛ kwùulo. Nànjjibii ná nànkolyeebii puni na mpyi wani.

⁵ Ka pi i Loti yyere maa yí jwo u á: «Nàmpwuunbii pi à sumbage lènjɛ mu pyɛngɛ e nke numpilage e ke, ta pi de? Pi yige naha, wuu u pi shwòn!»

⁶ Ka Loti si fwor'a pa pi fye e cyíinjì na, maa tajyige njwòge shwòhò nàmpwuunbii na.

⁷ Maa jwo sùpyir'á: «Mii cinmpyiibii, mii à yíi jáare, yíi áha kapii pyi pi na me.

⁸ Mii pùcɛrii shuunni na nyɛ naha, pi sàha nàmbaa cè me, mii sí pire yige yíi á, nde l'à táan yíi á ke, yíi i lire pyi pi na. Yíi áha yaaga pyi mii nàmpwuunbii na mà de!»

⁹ Ka kàñhe shiin si jwo Loti á: «Mu u yír'ani de!» Ka pi si jwo: «Yíi pi nge nànjì wíi de, uru nàmpwònjì u à nùr'a kɛɛnjɛ na *saliyanjì cyére wuu na numɛ!» Ka pi i jwo Loti á: «Mu aha mpyi mu nyɛ a yíri wuu yyaha na numɛ me, nde wuu sí n-pyi mu na ke, lire sí n-pi mà tòro nàmpwuunbii wuuni na.» Pi à yire jwo ke, maa Loti njònj'a lwò wani fàñhe e, maa file na pire na si pyɛngɛ njwòge kebe.

¹⁰ Lire tɛni i, ka Kile melekɛɛbii mú shuunninjì si pyɛngɛ múgo, maa Loti cú a lènjɛ ku funnjke e, maa ku shwòhò.

¹¹ Sùpyire puni ti mpyi pyɛngɛ njwòge na ke, melekɛɛbil'à tire puni pyi fyinmii, nànjji bàra nànkolyee na. Pi à pyi fyinmii ke, ka pi i pyɛngɛ njwòge cya a kàñha.

¹² Ka Kile melekɛɛbii mú shuunninjì si jwo Loti á: «Mu nafeebii, mu pùnampyire, mu pùcɛpyire, shin maha shin u nyɛ mu sùpya ke, pi puni yige nke kàñhe e.

¹³ Wuu sí nke kàñhe shi bò, naha na yɛ tigre pi na njcyáan ku shiimbii na ke, tire tigr'à pèe sèl'e Kafoonjì Kile yyahe taan. Lire e, u à wuu tun wuu u pa ku shi bò.»

¹⁴ Nyɛ ka Loti si fworò mà kàr'a sà jwo ná u pùcɛribii tanambaabil'e, maa jwo pi á: «Yíi fworò nke kàñhe e, naha na yɛ Kafoonjì Kile sí n-pa ku shi bò!» Nka pire mpyi a li yaha bàhaga na u nyɛ.

¹⁵ Nye nyèkwòng'á nò ke, ka Kile melekeebii si li jwo a waha Loti á sahan̄ki: «Yíri wahawaha, ma a ma cwoŋji ná ma pùceeyire mú shuunnin̄ji cù cyege na, bà pi si mpyi pi áha bú nkwú ná kánhe e tasógoge e me.»

¹⁶ Nye Kile melekeebil'á li n̄ya pi à n̄jye karigii tapyige e ke, ka pi i Loti cù cyege na, ná u cwoŋji ná u pùceeyire mú shuunnin̄ji, maa fworo ná pi e mà sà yaha kánhe kántugo, naha na ye Kafoon̄ji Kile la mpyi si pi shwò kwùŋji na.

¹⁷ Pi à fwor'a kwò kánhe e ke, ka Kile meleken̄ji wà si jwo: «Yii a fi shwomò. Yii áha raa wí kántugo me. Yii mú sí kà n-yyére n̄ke bafage cyage k'e me. Yii a fi, yii a si n̄anyi cyage e, bà yii si mpyi si shwò kwùŋji na me.»

¹⁸ Ka Loti si jwo: «Aal mii n̄jufoon̄ji, wuu sí n-jà kuru cyage ta la?»

¹⁹ Mu à n̄wò wuu na, maa wuu n̄junaara ta mà nò fo naha, n̄ka wuu sí n-jà n-fè nò n̄anyi cyage e me, naha na ye mà jwo wuu nò wani ke, kakyaare sí n-pyi, wuu sí n-kwú.

²⁰ Kánhe kà ku n̄ke, kuru laage n̄ye a tɔɔn me. Wuu sí n-jà n-fè nò wani, si sà n̄wòhò, kuru kánhe mú n̄ye a pèe me. Yii yiye sanmii yaha, yii kuni kan wuu á, wuu sà n̄wòhò wani lire kánbileni na. Kánbwòhò bà mo. Yii wuu yaha wuu sà wuye shwò wani.»

²¹ Ka Kile meleken̄ji si jwo Loti á: «Nye mii sí nde kani nin̄kin pyi mu á sahan̄ki. Kánhe kyaa mu à jwo ke, mii sí yaaga pyi ku na me.

²² Yii a fyáa, yii sà n̄wòhò wani, naha na ye ná yii n̄ye a nò wani me, kuni n̄ye a kan mii á mii i jà a yafyin pyi me. Loti à kuru kánhe yyere nimbilere, lire e, kuru kánhe meg'á le Zowari. (Zowari mege n̄wòhe ku n̄ye nimbilere.)

²³ Loti tɛɛn̄ni Zowari kánhe e, lir'á b̄e ná can̄n̄anyiini tɛɛfworoni i.

²⁴ Lire tɛni i, ka Kafoon̄ji Kile si nage ná n̄kirigin̄ji tírige Sòdomu ná Góm̄ari n̄juy' i zànpya fiige. Kafoon̄ji yabilin̄ji u à lire pyi.

²⁵ Maa yire kanyi puni shi tò, ná bafage, ná ku kanyi shiin̄bii puni, ná yaaga maha yaaga ku mpyi a fyin kuru n̄j̄n̄ke na ke, yire pun'á súgo kuru nage cye kurugo.

²⁶ N̄ye pi nin̄kàribii na, Loti cwoŋ'á yyaha k̄ɛɛn̄'á wíi kántugo. Ka u u n̄k̄ɛɛn̄'á pyi suun̄kun̄j̄ò sùpya fiige.

²⁷ N̄ye kuru can̄n̄ke n̄yeseoge na, cyage e Ibirayima à jwo ná Kafoon̄ji i ke, ka u u yir'a kàre wani kuru tanuge e.

²⁸ Maa n̄j̄n̄ke yirig'á wíi Sòdomu ná Góm̄ari kanyi ná kuru bafage kánmp̄an̄j̄ke puni i. Maa nan̄gurugo n̄ya ku u yiri n̄j̄n̄ke na, mu à jwo maan nan̄gurugo.

²⁹ Can̄n̄ke Kile mpyi na kuru bafage kanyi súuge ke, u fun̄n̄k'á cwo Ibirayima na, maa Loti shwò nage na. Lire pyin̄kanni na, kanyi na Loti mpyi a tɛɛn ke, nag'á yire puni shi tò.

Loti ná u pworibii shuunnin̄ji kani

³⁰ Nye Loti n̄ye a n̄en'á kwòro Zowari kánhe e me, maa n̄kàr'a sà ntɛɛn n̄an̄ke kánmp̄an̄j̄ke na, naha na ye u mpyi na fyáge. U ná u pworibii mú shuunnin̄'á sà ntɛɛn n̄an̄ke wyige k'e.

³¹ Can̄n̄ka, Loti pworon̄ji nin̄jyèŋ'á jwo nimbilen'á: «Wuu tun̄'á lye, nò mú si n̄ye naha n̄gemu u sí wuu lèŋe nàmbaga na, bà li n̄ye cyeyi puni i me.

³² Wuu *ɛɛɛɛɛ sinme kan u bya, bà u fun̄n̄ke si mpyi si wùrugo me. Lire ká mpyi, wuu u wwò ná u e, bà wuu si mpyi si pyi ta wuu tun̄ji t̄luge kà mp̄ini me.»

³³ Kuru can̄n̄ke numpilage e, ka pi i sinmpe kan pi tun̄'á. P'à u cyán ke, ka pworofoon̄ji nin̄jyèŋ'á si sà sinni ná u e. N̄ka tufoon̄ji n̄ye a u tɛɛsinnini ná u tɛɛyirini cè me.

³⁴ Nyèg'á múgo ke, ka mucwofoon̄ji si cɔɔnfoon̄ji pyi: «P̄ilaga mii á sinni ná wuu tun̄ji i. N̄ijn̄jaa numpilage e, wuu sinmpe pà kan u á, u áha bya a wùrugo, mu sí n-sà sinni ná u e, bà mu mú si mpyi si pyàn̄ji wà ta, wuu tun̄ji t̄luge kà mp̄ini me.

³⁵ Kuru can̄n̄ke numpilage e, ka pi i sinme kan tufoon̄'á sahan̄ki, ka u u bya fo mà wùrugo. Ka pworofoon̄ji nimbileni si sinni ná u e. Tufoon̄ji n̄ye a u tɛɛsinnini ná u tɛɛyirini cè mú me.

³⁶ Nye amuni Loti pworibii mú shuunnin̄'á lahigii lwó u á.

³⁷ Ka pworofoon̄ji nin̄jyèŋ'á si si p̄n̄ambile na, maa u mege le Mwabi. (Mwabi mege n̄wòhe ku n̄ye: «Tufoon̄'á laa t̄ge u na.») Uru u n̄ye Mwabi shin̄ji tulyage fo mà pa nò nin̄jaa na.

³⁸ Ka cɔɔnfoon̄ji si si p̄n̄ambile na mú, maa u mege le Beni Ami*. Uru u n̄ye Am̄oni shin̄ji tulyage fo mà pa nò nin̄jaa na.

20

Abimeleki à Ibirayima cwoŋji Sara kwò n̄a lwó si mpyi u cwo

¹ Nye ka *Ibirayima si yiri u tateŋn̄jyège e, mà sà ntɛɛn Negevi síwage yyére, Kadeshi kánhe ná Shuri kùluni shwòhò'e. Puru n̄wòhò na, u à tɛɛnle pyi Gerari i mú.

² Nye u à nò wani ke, maa yi jwo sùpyir'á na Sara na n̄ye uru cɔɔn. Can̄n̄ka, ka Gerari saann̄ji Abimeleki si Sara n̄ya maa u lwó si mpyi u cwo.

* 19:38 Beni Ami mege n̄wòhe ku n̄ye: «Mii cin̄mp̄yiibii pyàn̄ji».

³ Numpilage k'e, ka Kile si uye cyêe Abimelêki ná ñooŋge k'e, maa yi jwo u á: «Abimelêki, mu sí n-kwû, ceenji mu à lwó ke, nɔ na jye u á.»

⁴ Jye lir'á ta Abimelêki sàha ñkwò á wwò ná Sara e me. Ka u u jwo Kile á ñooŋge e: «Kafoonji, mu sí jye mii ná na túluge shi bò mà li ta wuu jye a kapii pyi mà?»

⁵ Nàñji yabilinji bà u à mii pyi na uru cɔɔn wí mà? Ka ceenji mú si jwo na uru yyahafoo wí mà? Mii à nde kani pyi ná funvyinge e, mii jye a kapii pyi mà de!»

⁶ Ka Kile si yi jwo Abimelêki á kuru ñooŋge ñinjinji i: «Mii à cè na mu à nde kani pyi ná funvyinge e, na mu jye a kapii pyi me, lire na mii jye a ñen'a mu yaha mu u wwò ná ceenji i, si ñkwò kapii pyi me.»

⁷ Numé, nàñji cwoŋji kan u á. U sí jwó le mu á bà mu si mpyi si shwò kwùñi na me, ñaha na ye Kile sùpya u jye u wí. Nka mu aha mpyi mu jye a u cwoŋji kan u á me, li cè na mu ná ma pyenge shiinbii puni sí n-kwû.»

⁸ Ka Abimelêki si yîri kuru jyesooŋge na, maa u bilibii puni yyere, maa yi yyahe jwo pi á. Pir'á yi lógo ke, ka pi i fyá sèl'e.

⁹ Ka Abimelêki si Ibirayima mú yyere, maa u pyi: «Ñaha shi mu à pyi wuu na amé ye? Lire tēni i ke, kapiini ndire mii à pyi mu na, fo mà pa nɔ mu u ñke lawwuge fiige nɔ mii ná na kini shiinbii na ye? Nde mu à sà a pyi amé ke, li jye a sli kapyii me.»

¹⁰ Naha na mu à nde pyi ye?»

¹¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii mpyi na sônñji na sùpya jye a sli nde kani i ñgemu u na Kile pēre me. Maa li yaha naye funñ'i, na pi sí mii bò na cwoŋji kurugo. Lire na, mii à jwo na mii cɔɔn wí.»

¹² Lire na li wuuni mú i, mii cɔɔn mú wí de! Wuu na jye tu na, ñka wuu jye nu na me. Mii cwo mú sí u jye u wí.

¹³ Lire kurugo, canñke Kile à mii yige na tupyenge e ke, mii à yi jwo Sara á: «Nde mii na ñaare mu á ke, wuu aha nɔ cyaga maha cyag'e, ma a yi jwo sùpyir'á na mii na jye mu yyahafoo.»

¹⁴ Ka Abimelêki si sikyaa ná mpàa ná ñiye, ná bilinmbaa ná bilicyee kan Ibirayima á, maa u cwoŋji Sara núrur'á kan u á.

¹⁵ Maa jwo Ibirayima á: «Mii kini li nde mu taan, cyage k'á mu táan ke, sà ntēn wani.»

¹⁶ Maa jwo Sara á mú: «Mii sí wyērfyinjñi darashii kampwo kan mu yyahafoon'á, lire li sí li cyēe na mu zóvyinre wu u jye nde kani i, mu shiinbii puni jyi na.»

¹⁷ Ka Ibirayima si jwó le Abimelêki á, ka Kile si u cùuñɔ, maa u cwoŋji ná u bilicyeebii puni cùuñɔ, ka pi i jà a pyii si sahanñi,

¹⁸ ñaha na ye Kafoonji Kile mpyi a zimbaa yama yaha u pyenge shiinbii na, Ibirayima cwoŋji Sara ñkwòñ njwoŋji kurugo.

21

Ishaka zinj kani

¹ Jye Kafoonji Kile mpyi a jwumpe mpemu jwo Sara á ke, u funñɔ mpyi a wwò puru na me. Pyàñji jwómeeñi u mpyi a lwó Sara á ke, u à lire funñɔ.

² Tēni kyaa Kile mpyi à jwo *Ibirayima á ke, lir'á nɔ ke, ka Sara si laa lwó maa pùnambile si Ibirayima ñinñyenñkwon'á.

³ Jye lire pùnambilini Sara à si ke, ka Ibirayima si li mege le Ishaka.

⁴ Ishaka zinj canmpyibaataanrewuni na, ka Ibirayima si u *kwòñ, bà Kile mpyi a fyànha a yi jwo u á me.

⁵ Ibirayima na mpyi yyee ñkuu u jyanji Ishaka tēsiini i.

⁶ Ka Sara si jwo: «Ei! Kile à funntanga ná katanra kyaa pyi mii á nde de!» *Shin maha shin ká li lógo, urufoo funñke sí n-táan sèl'e.»

⁷ Ka Sara si núr'a jwo: «Jofoo u mpyi si jye njwo Ibirayima á na Sara na sí pùnambile si fo si jirini kan u ñwòrɔ ye? Nka kuru canñke ku jye ñinñjaa, mii à pùnambile si u ñinñyenñkwon'á.»

Ibirayima à u cwoŋji Agari ná u jyanji Sumayila yaha

⁸ Jye pyàñ'á pa lye a nɔ láhama jirime na ke, ka *Ibirayima si njyi ñinñyahawa shwòhɔ maa katáan nimbwoo pyi.

⁹ Pùnambilini *Misira shiinbii pworonji Agari à si Ibirayima á ke, ka Sara si lire jya li i Ishaka fwòhare.

¹⁰ Maa jwo Ibirayima á: «Ñge bilicwoŋji ná u jyanji kòrɔ, ñaha na ye u ná mii jyanji Ishaka jye a yaa pi wwò kooŋge na me.»

¹¹ Puru jwump'á waha Ibirayima na sèl'e, ñaha na ye Sumayila mú jye u pyàñji wà.

* 21:6 Ishaka mege jwòhe ku jye: «katanra».

¹² Nka Kile à jwo Ibirayima á: «Ma hà mpe jwumpe waha maye na me. Sara ká yaaga maha yaaga cya mu á mà yyaha tí ná bilicwoŋi ná u jyaŋi i ke, ma a lire pyi u á. Naha na ye túluge jwómeeŋi mii à lwó mu á ke, Ishaka e kuru sí n-fworo

¹³ Nka mu bilicwoŋi jyaŋi wi ke, mii sí supyishiŋi wà yige u e mú, naha na ye mu jya wi.»

¹⁴ Kuru canŋke nùmpañña nyèsòoge na, Ibirayima à yíri maa yalyíre kan Agari á, maa lwòhe le bùl'i mà kan u á mú, maa pyàŋi kan u á, maa u kòrò, ka u u ŋkàr'a sà a jaare na màre Berisheba síwage e.

¹⁵ Lwòh'à kwò ke, ka Agari si pyàŋi yaha tahe kà jwòh'i.

¹⁶ Maa ntèen u yyetiimpe na mà laaga wwú meeterii lada fiige, naha na ye u la mpyi si u jyaŋi nya takwúge e me. U à tèen wani ke, maa wá na mee súu fo na ŋkwúuli.

¹⁷ Ka Kile sí pyàŋi meeŋi lógo. Ka Kile Melekeŋi si ntèen nìjyaŋi na, maa Agari yyere maa yi jwo u á: «Agari, naha k'à pyi ye? Ma hà vyá me, naha na ye Kile à pyàŋi meeŋi lógo mà u yaha tahe jwòh'i.

¹⁸ Yíri, ma a ma jyaŋi lwó, ma a u cù ná cyeyi shuunniŋi i. Mii sí sùpyishi nìjyahawa yige u e.»

¹⁹ Ka Kile si Agari nyiigii múgo, ka u u lùbiliŋi wà nya maa kuru lwòhe kà kwó a le u bùlunŋi i mà pa ŋkan pyàŋ'á, u a bya.

²⁰⁻²¹ Ka Kile si pyàŋi jwòhò tò, ka u u mpa lye maa ntèen Paran síwage e, maa mpa mpyi lùuzu nìjceŋŋe ná sintaage e. Ka u nunŋi si u pyi u à Mísira kini shiinbii pworonŋi wà lèŋe.

Ibirayima ná Gerari saanŋi Abimeleki kàage

²² Canŋka, Abimeleki à pa ná u kàshikwòonbii jùŋufooŋi Pikòli i, si jwo ná *Ibirayima i. Maa jwo u á: «Mii à li nya na Kile nyè ná mu i ma karigii puni i.

²³ Nyè nume, mii la nyè ma a ŋkàa Kile na mii á na mu si jee mii Abimeleki, lire nyè me mii túluge jwòhò yaha, si kapii pyi wuu wà na me, na mu sí raa kacenŋkii kanni pyi mii na, s'a cyi pyi kini i mu nyè nàmpanteeŋre e ke, bà mii à fyànha a cyi pyi mu á me.»

²⁴ Ka Ibirayima si jwo: «Mii sí n-kàa lire na.»

²⁵ Nka bèenŋke Abimeleki báarapyiibil'à shwò Ibirayima na ke, u à Abimeleki cèege lire na.

²⁶ Ka Abimeleki si Ibirayima pyi: «Mii báarapyiŋi u à lire pyi ke, mii nyè a u cè me, mu sí nyè a yi jwo mii á me. Nijjaa mii à yi lógo.

²⁷ Ka Ibirayima si mpàa ná sikyaa ná nìyi kan Abimeleki á, ka pi i wwòŋeege le piye shwòhò'e.

²⁸ Lire jwòhò na, ka Ibirayima si mpàayaali baashuunni wwú u mpàabil'e mà yaha piye.

²⁹ Ka Abimeleki si u yíbe: «Naha na mu á mpìi mpàabii baashuunniŋi wwú mà yaha ŋkère na ye?»

³⁰ Ka u u jwo: «Mu aha ŋen'a mpìi mpàabii shwò mii cye e, lire li sí li cyèe na mii u à ŋke bèenŋke túgo.»

³¹ Lire e, pi à kuru cyage mege le Berisheba, naha na ye kuru cyage e Ibirayima ná Abimeleki à kàa piy'á.†

³² Tèni i pi à kàa piy'á mà kwò ke, ka Abimeleki ná u kàshikwòonbii jùŋufooŋi Pikòli si nùr'a kàre Filisiti shiinbii kini i.

³³ Ka Ibirayima si támara cige ceŋme Berisheba i, maa Teekwombaa Kafoonŋi Kile mege pèe.

³⁴ Lire kàntugo, ka u u ntèen nàmpanteeŋre e mà mò Filisiti shiinbii kini i.

22

Kile à Ibirayima kàanmucya a wí

¹ Nyè jcyii karigii puni kàntugo, Kile à *Ibirayima kàanmucya mà wí. Pyiŋkanni na u à u kàanmucya ke, lire li nde.

Canŋka Kile à u yyere: «Ibirayima!» ka u u jwo: «Yo! Mii u ŋge.»

² Ka Kile si yi jwo u á: «Mu jyaŋi nìjkinŋi, Ishaka kyaa l'à tãan mu á ke, ta si ná u e Mòriya kini i. Mii sí ŋanŋe kà cyèe mu na, mu aha nò wani, ma a u pyi sàraga nìzògogo kuru cyage e.»

³ Ka Ibirayima si sòl'a yíri, maa u dùfaanŋke kà cù, maa u báarapyiibii pli shuunni yyere ná u jyaŋi Ishaka. Maa kàŋciyi yà jya maa yire lwó na ŋkèege sàrage tawwúge e, cyage kyaa Kile à jwo u á ke.

⁴ Canmpyaa taanre jàra pi à pyi. Canntanrawoge, ka Ibirayima si jùŋke dùrug'a wíl'a kuru cyage nya tataŋge e.

⁵ Maa jwo u báarapyiibil'á: «Yii tèen naha ná dùfaanŋke e. Mii ná na pyàŋi sí n-kàre ŋanŋe jyaŋ'i zà Kile pèe. Wuu aha ŋkwò, wuu si nùru n-pa.»

† 21:31 Berisheba mege jwòhe ku nyè: «kàaga bèenŋe» lire nyè me: «baashuunni bèenŋe».

⁶ U à yire jwo ke, maa ntíl'a u jyanj tugo sárage súugo kànciyyi na, maa na ná ñwòò lwó, ka pi i wá na ñaare na ñkèege sɔncyan kuru cyage e.

⁷ Ka Ishaka si jwo u tunj'á: «Baba!» ka Ibirayima si jwo: «Yo, na jya.» Ka Ishaka si jwo: «Nage ñye wuu á, kànciyyi mú ñye wuu á, ñka mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, taa lire si ñye ke?»

⁸ Ka Ibirayima si jwo: «Mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, Kile yabilinj u sí yire cwòonrò.» Ka pi mú shuunni si wá na ñkèege.

⁹ Cyage Kile mpyi a cyêe pi na ke, pi à nò wani ke, ka Ibirayima si sárage tawwûge yaa, maa kànciyyi dùrugo ku ñunj'i. U à kwò ke, maa u jyanj Ishaka cù a pwo, mà dùrugo ku ñunj'i kànciyyi na.

¹⁰ Maa ñwòoni wwû si ntêge raa u jyanj kòonre. Tèni i u à jwo u sí li taha jyafoonj yacige e ke,

¹¹ lire tènunuuni i, ka Kafoonj Kile Mèlèkènj si ntèen ñijyinj na maa sêe: «Ibirayimal Ibirayima!» Ka u jwo: «Yo!»

¹² Ka Kafoonj Mèlèkènj si jwo: «Ma hà ma cyege yaha ku nò pyànj na mè! Ma hà yaaga pyi u na mè! Nume, mii á li cè, sèenj na, mu na Kile père, ñaha na ye mu ñye a cyé mà ma jyanj tàange wunj pyi sáraga mà kan mii á mè.»

¹³ Ka Ibirayima si yyahe kèenj'a wíi wíi, maa mpàl'a mpàpoo ñya, u ñenkil'à sùr'a yyére tahe k'e. Ka u u sà uru mpàpooj cù a pyi sáraga nizògogo u jyanj cyaga.

¹⁴ Maa kuru cyage mege le Yawe-Jire. (Yawe-Jire mege ñwòhò ku ñye: «Kafoonj Kile sí yi yyaha cwòonrò.») Lire kurugo, sùpyire puni maha ñko ñijnjaa: «Wuu aha nò Kafoonj Kile ñanjke ñunj'i, Kafoonj Kile yabilinj si yi yyahe cwòonre.»

¹⁵ Ñye ka Kafoonj Kile Mèlèkènj si ntèen ñijyinj na, maa Ibirayima yyére tozhonwogo,

¹⁶ maa yi jwo u á: «Kafoonj Kile jwumpe pu ñye mpe: «Mii sí n-kâa naye mege na, nde mu à pyi amè ke, mu ñye a cyé mà ma jyanj tàange wunj kan sáraga mii á mè,

¹⁷ lire kurugo, mii sí jwó le mu á, si mu túluge ñyaha worigii fiige, ná suumpe lwòhe nticènjji fiige mú. Mu túluge sí raa jini ku zàmpeenbii na.

¹⁸ Dìjyenj sùpyishinj puni sí raa jwónj taa mu túluge cye kurugo, ñaha na ye mu à ñen'a mii ñwòmèeni cù.»

¹⁹ Puru ñwòhò na, ka Ibirayima ná u jyanj si núr'a kàre báarapyiibii taan. Ka pi i kuni lwó a nùru na ñkèege Berisheba e, Ibirayima tatèenge e.

Erebeka tulveyi

²⁰ Ñye cyire karigii puni kàntugo, y'à pa jwo *Ibirayima á. na u yyahafoonj Nakwəri cwònj Milika mú à pùnampyire ta.

²¹ Jyafoonj ñijcyiinj mege ñye Uzi, shonwunj mege sí ñye Buzi, tanrawunj mege ñye Kemuyeli. Kemuyeli u à Aramu si.

²² Milika jyanj sicyerewunj'à pyi Kesedi, maa Kyazo taha uru na, maa Pidilashi taha uru na, maa Yidilafi taha uru na, maa nta a Betuyeli taha uru na.

²³ Ka Betuyeli si mpa Erebeka si. Ñye tire pùnampyire baataanrenj Milika à si Ibirayima yyahafoonj Nakwəri á.

²⁴ Nakwəri cwonj shonwunj mege na mpyi Ereyuma, uru mú à pùnampyire si. Tire pùnampyire ti ñye nte: Tebaki ná Gakyamu ná Takyashi ná Maaka.

23

Sara kwùjji kani

¹ Sara à yyee ñkuu ná benjaaga ná baashuunni pyi ke,

² maa ñkwú Kiriyati Ariba kànhe e *Kana kini i. Kuru kànhe mege mú ku ñye Eburon. Ka *Ibirayima si mpa ntèen u cwonj buwunj taan marii yameeni súu.

³ Maa ñkwò a pa yiri u taan, mà sà jwo ná Kyiti túluge shiinbil'e.

⁴ Maa jwo pi á: «Mii na ñye nàmpòonjò naha yii yyére. Yii taare cyage kà père na á, si na cwonj buwunj lwó naye yyaha taan zà ntò.»

⁵ Ka Kyiti shiinbii si Ibirayima pyi:

⁶ «Wuu ñunjufoonj, mu ñye shinbwò wuu shwòhòl'e. Wuu fanjyi cyaga maha cyaga k'à mu táan ke, sà ma cwonj tò wani. Wuu wà sà ñcyé si u kwùubii tatonke yaha mu á, mu u ma cwonj tò mè.»

⁷ Ka Ibirayima si lyéele, maa Kyiti shiinbii shéere.

⁸ Maa yi jwo pi á: «Ñye yii aha mpyi a ñee mii u na cwonj tò, lire e mii à yii ñáare yii Zokiyari jyanj Efuron ñáare na á.

⁹ Nàngyige ku ñye u á Makipela e, u kerège tegeri na ke, na u kuru kan na á. Mii sí ku wyérenj puni kan u á mà tàanna ná ku lwòore e, bà kuru cyage si mpyi mii u kwùubii tatonke naha yii shwòhòl'e mè.»

¹⁰ Nye mà pi yaha puru jwumpe na kànze shiinbii piyetabenke e, Efuron yabilinji na mpyi wani ná Kyiti shiinbii sanmpil'e. Ka u u Ibirayima pyi pi puni nyii na:

¹¹ «Ɔɔn, mii jùŋufoonji, wíi, mii sí ñangyige kan mu á, sí kerege kan mu á si ntaha. Mii sí yire puni kan mu á na kànze shiinbii puni nyii na. Sà ma bunji tò.»

¹² Ka Ibirayima si lyèele kànze shiinbii nyii na, maa u shéere.

¹³ Maa jwo Efuron á pi puni nyii na: «Mii á mu ñáare, maa kerege lwoore shwɔ si nta zà na cwonji tò wani.»

¹⁴ Ka Efuron si jwo Ibirayima á:

¹⁵ «Mii jùŋufoonji, ñke kerege lwoore si n-tòro wyérefyinji darashii ñkwuu sicyeere (400) na me. Naha shi lire sí n-jà n-kéegé mii ná mu shwɔhɔl'e ye? Sà mà cwonji tò.»

¹⁶ Efuron à wyérenji ñwage ñkemu jwo ke, kur'à bê Ibirayima á, ka u u uru wyérenji tòro Kyiti shiinbii nyii na mà kan Efuron á wyérefyinji darashii ñkwuu sicyeere mà tàanna ná cwɔhampii tɔrompe e.

¹⁷ K'à ta amuni ke, Efuron kerege ku mpyi Makipela e, Mamire cyage canña fworompe e ke, kerege ná ñangyige ku mpyi kuru cyage e ke, ná cige maha cige ku ñye kerege e ke,

¹⁸ yire pun'à pyi Ibirayima wuyo. Kyiti shiinbii puni, pi mpyi kànze shiin piye tabenke e ke, l'à pyi pire puni nyii na.

¹⁹ Lire kántugo, ka Ibirayima si u cwonji Sara tò Makipela kerege ñangyige e, kuru cyage ñye Mamire cyage canña fworompe e. Kuru cyage mege mú ku ñye Eburon, maa mpyi Kana kɔni i.

²⁰ Lire pyinƙanni na, kerege ná ñangyige ku mpyi wani ke, yire pun'à pyi Ibirayima wuyo, k'à pyi u kwùubii tatonke. Kyiti shiinbil'á u à ku shwɔ.

24

Ishaka ná Erebeke nàmbage

¹ Nye Kafoonji Kile mpyi a jwó le *Ibirayima á u karigii puni i fo u à pa lye sèl'e.

² Nye canñka, Ibirayima á jwo u báarapyiibii puni ñinjen'á, ñge u mpyi na u karigii puni cwɔnre ke: «Mii à mu ñáare, ma cyege le na cyiini ñwɔh'i*,

³ maa ñkáa Kafoonji Kile na, ñinjinji ná ñinje foo, na *Kana kɔni i mii à tɛen ke, na mu sí ñee lire kɔni pùceebilini là lwó ñkan mii jyanji Ishaka á u cwo me,

⁴ ñka mu sí n-kàre mii kɔni i, mii cɔnmpyiibii yyére zà ceewe cya u á.»

⁵ Ka báarapyinji si u ñwɔ shwɔ: «Ceenji ká mpyi u ñye a ñen'a taha mii fye e lire kɔni i me, lire sannu i ke, tá mii à yaa mii u kàre ná mu jyanji i mu cɔnmpyiibii yyére u sà ntɛen wani ná ceenji i la?

⁶ Ka Ibirayima si jwo: «Ɔnhɔ de! ma hà zii ñkàre ná na jyanji i wani me.

⁷ Kafoonji Kile, ñinjinji foo, u à mii yige na tupyenge e ná mii kɔni i bà mii si mpyi si mpa naha nde kɔni i me, uru u à jwo ná mii i, maa ñkáa na uru sí nde kɔni kan mii túlug'á. Uru yabilinji Kile, u sí u melekenji yaha mu yyaha na bà mu si mpyi si sà ceewe lwó na tupyenge e mii jyanji me na me.

⁸ Ceenji ká ñcyé paña ná mu i, mii kàage tugure sí n-láha mu na, ñka mii na li caa mu á, ma hà ñkàre ná na jyanji i wani me!»

⁹ Ka báarapyinji si cyege le u jùŋufoonji Ibirayima cyiini ñwɔh'i, maa ñkáa, na nde u à jwo ke, na lire uru si n-pyi.

¹⁰ U à yire jwo ke, maa ñwɔhɔnyɔ ke cù u jùŋufoonji, Ibirayima ñwɔhɔnyɔ i, maa u jùŋufoonji yaceɲnyi shinji puni yà lwó a kàre, Mesopotami kɔni i, Nakwɔri kànze na.

¹¹ U à nɔ wani ke, ka u u ñwɔhɔnyɔ pyi y'á sínni kànze kántugo ñcwɔɔni là ñwɔ na. Lir'á bê ná cyeebii yàkɔnyɔ ñwɔ lùkwuuni i.

¹² Maa jwo: «Kafoonji Kile, mu u ñye mii jùŋufoonji, Ibirayima u Kilenji ke, mii na mu ñáare, maa na ñinjaa karigii cwɔnre na á, maa ñwɔ na jùŋufoonji na.

¹³ Nye mii ñinjenji u ñge, nde ñcwɔɔni taan. Kànze shiinbii pùcyaabii sí n-pa a lwohe kwóre.

¹⁴ Mii aha bú pùcwonji ñgemu pyi: «Mii à mu ñáare ma lùkwoyaage fɛen, si bya» ka u u ñen'a mii ñwɔ shwɔ: «Bya, si ma ñwɔhɔnyɔ kan yi bya mú» ke, uru u pyi mu bilinanji Ishaka cwonji, ñgemu mu yabilinji'á cyèe mii na ke. Lire e, mii sí n-cè na mu à ñwɔ mii jùŋufoonji, Ibirayima na.»

¹⁵ Mà u yaha puru jwumpe na, ka Betuyeli pworonji Erebeke si mpa ná u lùkwoyaage e fukange na, lwohe takwóge e. Betuyeli tunji sí mpyi Ibirayima cɔonji Nakwɔri, u nunji sí mpyi Milika.

* 24:2 Tèecyiini i, kuru cyage sùpyire n'a mpyi na sí raa ñkàre yaage kà na, amuni pi mpyi maha li pyi.

¹⁶ Pùceebile nisinana li mpyi lili. Li mpyi a nò shi cè me. Ka u u ntìge jcwòoni i maa u lùkwoyaage jì a fworò.

¹⁷ Ka Ibirayima báarapyinji si fyâl'a file u na, maa u pyi: «Mii à mu jáare, ma lùkwoyaage tírige, si bya.»

¹⁸ Ka pùcwoŋji si jwo: «Pa bya, Baba!» maa fyâl'a lwohe tírige, maa u kan u a bya.

¹⁹ U à bya a kwò ke, ka pùcwoŋji si jwo: «Mii sí mu jwòhònyì kan yi bya mú.»

²⁰ Maa fyâl'a lwohe kèèŋŋe yatòre yabyage e, maa nùr'a kàre fwofwò mà sà kabere kwò. Amuni u à lwohò nìnyahaga kwò a kan jwòhòny'á y'á bya.

²¹ Ka nàŋi si yyéere na wii jwumòbaa, si jwé kampyi Kafoonji sí n-sii jwé uru kùsheeni táan uru na.

²² Jwòhòny'á bya a kwò ke, ka nàŋi si múnafegewe seenwu wwù uye nuj'i, u mpyi a garamu baani kwò, ná seen kanjcyinŋii shuunni, cyire ninjin ninjin mpyi a jyahaha garamu ŋkuu na. Maa yire kan Erebeke á.

²³ Maa u yíbe: «Jofoo pworò u jwé mu yé? Na pwohò, tá wuu sí tashwòngò ta mu tunji pyenge e be?»

²⁴ Ka Erebeke si jwo: «Nakwòri ná Milika jyanji Betuyeli pworò u jwé mii.»

²⁵ Maa nùr'a jwo: «Yatòre yalyíre nìnyahara sí n-ta wani, yii tashwòngò mú sí n-ta wuu yyéere.»

²⁶ Nàŋ'á yire lógo ke, ka u u ninjkure sín, maa Kafoonji shéere.

²⁷ Maa jwo: «Mii à Kafoonji Kile kèe, mii jùŋufooŋi, Ibirayima u Kilenji, naha na ye u à kacene pyi u na ma u jwómefente cyéee mii jùŋufooŋi na sèl'e. Kafoonji yabilinji u à kàre ná mii i, mii jùŋufooŋi cinnpyiibii yyéere.»

²⁸ Ka pùcwoŋji si fè a kàr'a sà yire yyahe jwo u nuj'á.

²⁹⁻³⁰ U yyahafoonji wà mege na mpyi Laban. Tèni i ur'á múnafegenji ná kanjcinŋkii jya u còonji cyege na, maa u jwumpe lógo nàŋi kànmpañke na ke, ka u u yir'a fè a kàre jcwòoni na, nàŋi fye e mà sà u nìnyérenji ta jwòhònyì taan.

³¹ U à nò u na ke, maa jwo: «Yir'a jwé pyenge e. Kafoonji Kile à jwò le mu á. Naha na mu à tèn ntàani na ye? Mii à cyage kà bégele mu ná ma yatòre mee na.»

³² Ka pi i yir'a kàre sijcyan Laban pyenge e. Pi à nò ke, ka pi i jwòhònyì tugure tírige, maa yatòre jji kan y'á, wyere ná jwé, maa lwohe kan nàŋi ná u fyèjwòhòshiinbil'á pi à pi tooyi jwé.

³³ Puru jwòhò na, pi à pa ná jji i pi á, ka nàŋi si jwo: «Ná mii jwé a na kapani jwo me, mii si n-lyi me. Ka Laban si jwo: «Mpe pu jwé mu á ke, pu jwo sá.»

³⁴ Ka nàŋi si jwo: «Mii na jwé Ibirayima báarapyi.

³⁵ Kafoonji Kile à jwò le mii jùŋufooŋ'á sèl'e, maa u pyi yaarafoo, u à mpàa ná sikyaa ná niye kan u á, ná wyérfyin ná seen, ná báarapyii, nàmbaa bàra cyee na, ná jwòhònyò ná dùfaanya.

³⁶ Mii jùŋufooŋi cwoŋji Sara nìnyenkwòŋ'á pùnambile si u á. Lire pùnambilin'á, u à u cyeyaayi puni kan.

³⁷ Canŋka, u à jwo mii á na mii u kàa uru jyi na, na Kana kini i ur'á tèn ke, na mii si ceewe lwò uru jyan'á lire kini i me,

³⁸ na mii u kàre uru tukanhe na, uru shiinbii yyéere, si ceewe cya wani uru jyan'á.

³⁹ Ka mii i u pyi: «Ceenji ká mpyi u jwé a jwé na pa ná mii i mà de?»

⁴⁰ Ka u u jwo: «Kafoonji Kile jwómee ni mii à cù tèrigii puni i ke, uru yabilinji u sí u melekenji wà le ná mu i, bà mu kuni si mpyi si ntàan, maa ceewe lwò mii tukanhe na ma kan na jyan'á me.

⁴¹ Mu aha shà ceenji jáare mii pyenge shiinbil'á, pi mée ká jwé si u kan mu á, lire tèni i mu kàage tugure sí n-láha mu na.»

⁴² Jwé lire e mii à pa yyéere nde jcwòoni jwòge na, maa jwo: «Kafoonji Kile, mii jùŋufooŋi Ibirayima u Kilenji, kampyi mu la jwé mii kùsheeni sí ntàan,

⁴³ lire tèni i ke, mii sí n-yyéere naha nde jcwòoni jwòge na, pùcwoŋji u sí n-pa lwohe kwò ke, mii aha bú jwo u á: «Na pwohò, si bya ma lwohe e.»

⁴⁴ ka u u mii jwò shwò: «Bya, mii sí n-kwò kà kan mu jwòhòny'á mú» ke, uru u sí n-pyi mii jùŋufooŋi jyanji cwoŋji, Kafoonji Kile yabilin'á ŋgemu cyéee ke.»

⁴⁵ Jwé mà mii yaha puru jwumpe na, ka Erebeke si nò ná u lùkwoyaage e, fukange na, maa ntíg'a lwohe kà kwò jcwòoni i. Ka mii u u pyi: «Na pwohò, si bya.»

⁴⁶ Ka u u ntíl'a lwohe tírige na mii u bya, maa jwo na uru sí kà yige ŋkan jwòhòny'á. Jwé ka mii i bya. Puru jwòhò na, ka u u kà kwò a kan mii jwòhòny'á y'á bya.

⁴⁷ Ka mii i u yíbe: «Jofoo pworò u jwé mu yé?» Ka u u jwo: «Nakwòri ná Milika jyanji Betuyeli pworò u jwé mii.» Ka mii i fégewe le u múnaani na, maa kanjcinŋii le u cyeyi na.

48 Lire kântugo, ka mii i ninjüre sín Kafoonji Kile yyahe taan mii ñuñufoonji Ibirayima u Kilenji, maa u shéere, ñaha na ye uru u à kuni ninjéenni le mii taan, maa mii pyi mii à ceewe ta na ñuñufoonji jyanji mee na, u cinnpyiibii shwóhól'e.

49 Kampyi yii la ñye si kacenne pyi mii ñuñufoon'á si li cyéé na yii na ñye u cinnpyii, lire tēni i, yii lire jwo na á, yii aha nta yii mú sà n-jà lire pyi me, yii yire jwo mú, bà mii si mpyi si na takárege cè me.»

50 Ñye ka Laban ná Betuyeli si Ibirayima báarapyinji ñwó shwó: «Nde kan'à fworó Kafoonji e. Wuu si n-jà n-cyé me.

51 Erebeke u ñge, u lwó ma a si, u u sà mpyi mu ñuñufoonji jyanji cwonji, bà Kafoonji à li yaa me.»

52 Ibirayima báarapyinj'á yire lógo ke, ka u u ninjüre sín maa yyahe cyígile, maa Kafoonji pée.

53 Maa pùcyaga yaaya wwú uye ñun'í mà kan Erebeke á, wyérefyinwuyo, ná seenwuyo ná vaañya, maa yaceñnye mú kan pùcwonji yyahawunji ná u nun'á.

54 Puru ñwóhó na, ka u ná u fyèñwóhóshiiñbii si lyí maa bya, maa sínni.

Ñyèg'à múgo ke, ka Ibirayima báarapyinji si jwo Erebeke yyahawunji ná u nun'á: «Yii kuni yaha, mii sí núru na ñuñufoonji yyé.»

55 Ka pi i jwo: «Pùcwonji yaha u tère nimbilere pyi ná wuu e, canmpyaa ke fiige. Cyire ká ntóro, yii raa sí ná u e.»

56 Ka ñanji si jwo: «Kafoonji à mii kuni táan mà kwó, yii áha núru na cù n-yaha me. Yii na yaha s'a ñkéége na ñuñufoonji yyé.»

57 Ka Erebeke shiinbii si jwo: «Ñye wuu pùcwonji yyere, wuu u u yíbe.»

58 Ka pi i u yyer'a yíbe: «Mu la ñye si ñkàre ná ñge ñanji i nume la?» Ka u u jwo: «Mii kèége.»

59 Lire pyinñkanni na, pi à pi cinnmpworocwonji Erebeke yaha a kàre ná Ibirayima báarapyinji ná u fyèñwóhóshiiñbil'e. Báarapycwonji u mpyi a Erebeke byé ke, uru mú a kàre ná pi e.

60 Mà jwo pi kuni lwó ke, pi à jwó le Erebeke á maa jwo «Wuu cinnmpworocwonji,

Kile u pyi ñiyahañyahamii kan ma á,

Kile u pi yaha pi já pi zampēñbii na.»

61 Ka Erebeke ná u báarapycyeebii si yír'a kàr'a sà dùgo ñwóhóñyi ñun'í, maa ntaha ñanji fyee.

amuni pi à kàre ná Erebeke e.

62 Lir'á ta Ishaka á yíri Lakyayi Oróyi lùbilinji cyage e maa mpa ntēen Nēgevi síwage kánmpañke na.

63 Canñka yàkoñ, Ishaka à fwor'a kàr'a sà a uye ñaare sigé e, marii funñke caa. U à ta u ñunñke yírige si wíi ke, ka u u ñwóhóñyi ñya yi i ma.

64 Tēni i Erebeke ñimpañ'á ñunñke yírige'á Ishaka ñya ke, ka u u ntíge ñwóhóñke ñun'í.

65 Maa jwo Ibirayima báarapyinj'á: «Ñanji ñgire u na wuu bēni ame sigé e ye?» Ka u u jwo: «Mii ñuñufoonji Ishaka wí.» Erebeke á yire lógo ke, ka u u u vaaññke kà tēg'a yyahe tò.

66 Ñye ka ñanji si karigiñ toronñkanni yyaha jwo Ishaka á.

67 Ñye ka Ishaka si ñkàr'a sà Erebeke yaha u nunji Sara bage e, maa u pyi u cwo, maa u kyaa táan uy'á. Ka lire si Ishaka funñke ñiñye u nunji kwùñji woge na.

25

Ibirayima canmpyaagii sanñkii toronñkanni.

1 Ñye ñcyii karigiñ puni kântugo, ka *Ibirayima si ceenji wabere lēñe, uru mege na mpyi Ketura.

2 Pùñampyre u à si Ibirayima á ke, tire meyi yi ñye ñje: Zimiran, ná Yokishan, ná Mēdan, ná Madiyan ná Yishibaki, ná Shukya.

3 Yokishan mú à pùñampyre shuunni si: Sheba ná Dedan. Uru u tuluuyi yi ñye Ashuri shiinbii ná Letushi shiinbii ná Lemi shiinbii.

4 Madiyan u pùñampyre ti mpyi Efa, ná Eferi, ná Kyanóki, ná Abida, ná Elida. Ñye pire pun'á pyi Ketura pyiibii ná ñampyre.

5 Ñye Ibirayima á u kóoge puni kan Ishaka á

6 Ñka mà jwo u kwú ke, u à bùñye pyi cyeebii sanmpii pyiibil'á maa pi tùugo canña fworompe kirigil'e mà laage tōon u jyanji Ishaka na.

7 Ñye Ibirayima shiñji canmpyaagil'á pyi yee ñkuu ná beetaanre ná ke ná kanñkuro.

8 U à lye fo mà lyege la kwó. Puru ñwóhó na, u à kwú maa sà bàra u tulyeyi na.

9-10 Ka u jyaabii mú shuunni, Ishaka ná Sumayila, si u buwunji tò Makípela ñangyige e. Kuru ñangyige na mpyi Kyiti shiinbii kērege k'e Mamire canña fworompe e. Kuru cyage Ibirayima mpyi a shwó Kyiti shinñji Zokiyari jyanji Efurón á. Ñye wani Ibirayima ná u cwonji Sara à tò.

¹¹ Ibirayima kwùnjì kàntugo, Kile à jwó le u jyanjì Ishaka á sèl'e. Ishaka mpyi a téen Lakyayi Droyi lùbilinjì cyage e.

Sumayila tùluge

¹² *Ibirayima jyanjì Sumayila u tùluge ku nyé ñke: *Mísira shiinbii pworonjì Agari, Sara bilicwon'á ñgemu si Ibirayima á ke,

¹³ u pùnampyire meyi yí nyé ñje mà tàanna ná pi téesiini i: pùnambilini ñjncyiini mege ku nyé Nèbayoti, uru kàntugo Kedari ná Adibeli ná Mibisamu

¹⁴ ná Mishima ná Duma ná Masa

¹⁵ ná Kyadadi ná Tema ná Yeturi ná Nafishi ná Kedima á si.

¹⁶ Sumayila pùnampyire ti nyé tire. Pi meyi yí nyé ñje mà tàanna ná pi kànyi i. Pi à pyi jùnjufee ke ná shuunni mà tàanna ná pi tātēnnyi i.

¹⁷ Yyee ñkuu ná bejjaaga ná ke ná baashuunni Sumayila à pyi maa ñkwú maa sà bàra u tulyeyi na.

¹⁸ U pyiibii mpyi a téen mà lwó Kyavila kànhe na, mà kàre fo Shuri woge na, kuru cyage nyé *Mísira kìni ñkère na, mà kàre Asiri kìni kànmpañke na; pi à téen wani pi cìnmpyiibii puni ñkère na.

Ishaka ñampii: Ezawu ná Yakuba kani

¹⁹ *Ibirayima jyanjì Ishaka tajiñaanjì u nyé ñge.

Nyé Ibirayima jya u mpyi Ishaka.

²⁰ Mà Ishaka shìnjì yaha yyee beeshuunni na, u à Betuyeli pworonjì Erebeke lèñe mà pyi u cwo. Erebeke na mpyi Laban cōon. Aramu tùluge shiin pi mpyi pi pi, Mesopotami kìni i.

²¹ Ishaka cwonjì Erebeke na mpyi cijirinje, ka u u Kafoonjì Kile ñáare u na, ka Kile si u ñaarage shwò, ka u u yyere ñamii laa na.

²² Yacen'à pa lyé ke, ka pyiibii si wá na piye fuuli nufoonjì funñke e, ka u u jwo: «Kampyi amé li nyé, tá jùñjò saha na nyé mii u kwóro shì na be?» Maa ñkàr'a sà Kafoonjì Kile yíbe.

²³ Ka Kafoonjì Kile si jwo:

«Sùpyishi shuunni u nyé mu funñke e,

mu aha pi si, pi si n-bé ñinjin na me, pi sí n-láhala.

Pi mú shuunni i, wà fànha sí ñyaha wà wogo na.

Yyahawunji sí n-pyi cōonfoonjì biliwe.»

²⁴ Nyé Erebeke canzeg'á nò, ka u u si ñamii.

²⁵ Ka pyànji ñjncyiinjì si si maa mpyi bómbeewe, maa mpyi ná shire e, mu à jwo shire yaaga. Ka pi i u mege le Ezawu.

²⁶ Lire kàntugo, ka cōonfoonjì si si, uru ñimpañ'á yyahafoonjì nintaani cù, ka pi i uru mege le *Yakuba*. Pire ñampil'á si mà Ishaka shìnjì ta yyee beetaanre na.

²⁷ Nyé pi à pa yyaha cwo, ka Ezawu si wá na lùuzoge pyi fo mà pa mpyi lùuzupege. Nka Yakuba si wi ke, uru jùñjke mpyi a ñjñe, ka uru si ntēn pyenge e.

²⁸ Ezawu kyaa li mpyi a táan Ishaka á, uru cye kurugo u mpyi maha kyaare taa na ñkyàa. Nka Yakuba kyaa li mpyi a táan Erebeke á.

²⁹⁻³⁰ Canñka, Yakuba mpyi na jàhii sore, cyire yyaha mpyi a ñáañja. Ka Ezawu kategewunji si yíri sige e mà pa. Maa Yakuba pyi: «Katege naha na ñko si mii bò, ma jàhigii ñjnyegii cyii kan na á ñjyí.» Lire kurugo, Ezawu meg'a le Edōmu (kuru mege ñwòho ku nyé ku yyah'á ñáañja.)

³¹ Ka Yakuba si jwo: «Mu aha ñen'a ma lyege tōonjì fáa mii á jàhigii na fòlò, lire e mii sí cyii kan mu á.»

³² Ka Ezawu si jwo: «Ei! Katege na ñko si mii bò, ñaha lyege tōonjì sí ñwò mii á ye?»

³³ Ka Yakuba si jwo: «Káa na ñyii na» ka Ezawu si ñkáa, maa u lyege tōonjì fáa Yakuba á jàhigii na.

³⁴ Ka Yakuba si nta a jàhigii cyii ná bwuurunji wà kan u á. Ka u u yire lyí maa bya, maa yír'a tòro.

Lire pyinjanni na, Ezawu à u lyege ñjini faha.

26

Ishaka ná Abimeleki à wwoñeñge le

¹ Nyé lire kàntugo, ka katege si mpa jyé lire kìni i. Kuru katege ná *Ibirayima tijnjì woge nyé a núr'a pyi ñinjin me.

Ka Ishaka si yíri mà kàre Filisiti shiinbii saañjì Abimeleki yyéere, Gerari kànhe e.

² Ka Kafoonjì Kile si uye cyé Ishaka na, maa yi jwo u á: «Ma hà ñkàre *Mísira kìni i mà de! Kìni mii sí n-cyé mu na ke, maa ntēn wani.

* 25:26 Yakuba mege ñwòho ku nyé u à nintaani cù, lire nyé me u à u ñàñwòhò

³ Tèen naha nde kɪni i. Mii sí n-pyi ná mu i si jwó le mu á, si nde kɪni puni kan mu ná ma túluge á. Lire pyɪŋkanni na, ɲwómɛɛni mii à lwó mu tunjɪ Ibirayima á ke, lire sí n-fũŋɔ.

⁴ Mii sí mu túluge ɲyaha, bà wɔrigil'á à ɲyaha mɛ, si ŋke cyage puni kan k'á. Nɪŋke sùpyiŋɪ puni si jwóni ta mu túluge cyɛ kurugo,

⁵ ɲaha na ye Ibirayima á mii ɲwómɛɛni cù, nde mii à jwo u á ke, lire u à pyi, u à mii túnnture ná mii *saliyanjɪ kurigii ɲaara.»

⁶ Nye ka Ishaka si ŋkwóro Gerari i.

⁷ Pi n'a mpyi a Ishaka yíbe u cwoŋjɪ kyaa na, u mpyi maha jwo na uru cɔɔn wi. U mpyi na fyáge na uru ká jwo uru cwoŋjɪ wi, pi sí uru bò, ɲaha na ye Erebeke lemɛ mpyi a ɲwó sɛl'e.

⁸ Pi à pa mɔ Gerari i ke, canŋka Filisiti shiinbii saanŋi Abimeleki à wí finɛtirinjɪ i, mà Ishaka ná u cwoŋjɪ Erebeke ɲya, pi i bàhare sɪŋcyan mu à jwo wá ná u cwo,

⁹ ka u u Ishaka yyere maa yi jwo u á: «Nàkaana baa, mu ná ŋge ceenjɪ baharaŋkann'á li cyèe na mu cwoŋjɪ wi, ɲaha na mu à jwo mii á na mu cɔɔn u ɲye wi ye?» Ka Ishaka si jwo: «Mii à yi jwo ɲaha na ye mii mpyi na fyáge na yii sí mii bò u kurugo.»

¹⁰ Ka Abimeleki si jwo: «Naha kafiile mu à pyi amɛ ye? L'à kwóro ɲcyere, mii shinŋi wà mpyi na sí n-wwó ná mu cwoŋjɪ i, mu mpyi na sí wuu pyi wuu lawwuugo ta.»

¹¹ Maa li jwo a waha u shiinbii pun'á: «Shinŋi ŋgemu ká bwòn Ishaka na, lire ɲye mɛ u cwoŋjɪ na ke, urufoo sí n-bò.»

¹² Nye ka Ishaka si ŋkwóro Gerari i na faanŋi pyi. Ka Kile si jwó le u á, ka faanŋi si ntáan u na sèe sɛl'e.

¹³ Ka u cyeyaayi si wá na ɲyahage, fo u à pa mpyi náfuufembwóhɔ.

¹⁴ Yatɔŋkurujwó shi nɪɲyahaya na mpyi u á, ná báarapyii nɪɲyahamii. Ka u ɲyipeɛnni si jyè Filisiti shiinbil'e.

¹⁵ Lire e, u tunjɪ Ibirayima báarapyiibil'á bèɛnŋe maha bèɛnŋe túgo u tiinjɪ i ke, ka pi i yire puni tò.

¹⁶ Puru ɲwóhɔ na, ka Abimeleki si jwo Ishaka á: «Ta sí, maa yíri wuu taan, ɲaha na ye mu à fánha tò wuu na.

¹⁷ Ka Ishaka si yíri kuru kànhe e, maa ŋkàre Gerari bafage e. Maa ntèen kuru cyage e.

¹⁸ Nye bèɛnŋyi Ishaka tunjɪ Ibirayima mpyi a túgo, ka Filisiti shiinbii si yi tò Ibirayima kwũŋkwooni kántugo ke, ɲye, Ishaka á núr'a yire bèɛnŋyi pwoore wwú. Mɛyi Ibirayima mpyi a le yi na ke, maa yire mɛyi ninuyi le yi na sahanŋi.

¹⁹ Nye canŋka, Ishaka báarapyiibil'á bèɛnŋke ká túgo kuru bafage e mà nɔ lwóhe na.

²⁰ Gerari yatɔnahabil'á lire ɲya ke, ka pi i Ishaka wuubii tún, maa jwo: «ŋke lwóhe ɲye wuu wogo.» Ka Ishaka si kuru bèɛnŋke mɛge le Yogo.

²¹ Ka Ishaka báarapyiibii si núr'a bèɛnŋke kabere túgo, ka pi i núr'a tún kuru kurugo. Ka Ishaka si kuru cyage mɛge le Mbembaanji.

²² Ka pi i yíri wani, maa sá bèɛnŋke kabere túgo. Sùpya ɲye a yogo *kwòn pi na kuru kurugo mɛ. Ka u u kuru mɛge le Tafabwóhɔ maa jwo: «Numɛ Kafoonjɪ Kile à wuu funŋke ɲíŋe maa tafabwóhɔ kan wuu á, wuu sí n-jà ɲyaha numɛ kuru cyage e.»

²³ Puru ɲwóhɔ na, ka Ishaka si yíri kuru cyage e, maa ŋkàre Berisheba kànhe e.

²⁴ U canŋkarege numpilage e, Kafoonjɪ Kile à uye cyèe u na, maa u pyi: «Mii u ɲye mu tunjɪ Ibirayima u Kilenjɪ, ma hà raa fyáge mɛ, ɲaha na ye mii ɲye ná mu i. Mii sí jwó le mu á, si mu túluge ɲyaha, mii báarapyinjɪ Ibirayima kurugo.»

²⁵ Ka Ishaka si sáraya tawwúgo yaa kuru cyage e, maa Kafoonjɪ Kile mɛge pèe. Maa u vaaŋŋke bage kwóro wani, ka u báarapyiibii si bèɛnŋke ká wwú.

²⁶ Canŋka, Abimeleki ná u ceevoonjɪ Ahusati ná u kàshikwóɔnbii ɲũŋufoonjɪ Pikɔli à yíri Gerari i mà kàre Ishaka yyère.

²⁷ Ka Ishaka si pi pyi: «Naha kurugo yii à pa mii yyère sahanŋi mà li ta mii kyal'á pɛn yii á, yii mú s'a mii kòr'a yírigɛ yii cyage e ye?»

²⁸ Ka pi i jwo: «Wuu à li ɲya na Kafoonjɪ Kile ɲye ná mu i, lire kurugo wuu à pa mu yyère, wuu u mpa ŋkàa, wuu u wwɔŋɛge le wuye shwóhɔl'e.

²⁹ Mii la ɲye maa ŋkàa, na mu si kawaa pyi wuu wá na mɛ, mu à jwo bà wuu ɲye wuu ɲye a kapii pyi mu na mɛ, kacɛnŋkii kanni wuu à pyi mu na. Wuu à mu yaha a yíri wuu yyère yyeŋŋke e. Nye numɛ Kafoonjɪ Kile mú à jwó le mu á.»

³⁰ Ka Ishaka si lyimbwoo shwóhɔ pi á, ka pi i lyí maa bya.

³¹ Kuru canŋke nũmpañja ɲyɛsɔge na, ka pi i yíri maa wwɔŋɛge le ná Ishaka e, maa ɲwómɛɛ lwó piye shwóhɔl'e. Lire ɲwóhɔ na, ka Ishaka si kuni kan pi á, ka pi i ŋkàre yyeŋŋke e.

³² Nye kuru canŋke yabilinjɪ, Ishaka báarapyiibii mpyi na bèɛnŋe túru, maa mpa kuru bèɛnŋke kyaa jwo Ishaka á na pir'á ku túg'a nɔ lwóhe na.

³³ Ka Ishaka si kuru bèɛŋŋke mege le Sheba*. Lire kurugo, kuru kàŋhe meŋ'a pa le Bèriŋsheba. Kuru mege ku na yîri fo nîŋjaa.

Ezawu à Kana kîni cyeebii pîi shuunni lèŋe.

³⁴ Mâ Ezawu shîŋi yaha yee beeshuunni na, u à Kyiti tûluge cyeebii pîi shuunni lèŋe nâmbaga na, Beri pworonji Yuditi ná Elan pworonji Basimati.

³⁵ Pire cyeebii shuunniŋi kan'à Ishaka ná u cwonji Erebeke lûgigii yîrige sè'l'e.

27

Yakuba à u yyahafoonji jwóni ta nanwòhore cye kurugo

¹ Tèni i lyeg'à pa nò Ishaka na ke, ka u nyîŋyaanni si li jwòwò cû na jcyerege fo u à pa mpyi u sàha nyè na jaa na jncúu me. Canŋka, ka u u jyanji nîŋjyenji Ezawu yyere, ka u u shwò: «Yo!»

² Ka Ishaka si jwo: «Na jya, ku ke, mii à lye a kwò, ŋka mii nyè a naye tèekwûu cè me.

³ Nyè mii à mu jáare, maa ma lûuzoge yaayi lwò, sintaaŋe ná taanpyaagii, maa sà kyara cya maa ma na á.

⁴ Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwòhò amuni ma kan na á ŋkya, bà mii si mpyi si jwò le mu á si yaa ná na tèekwûuni i me.

⁵ Nyè puru jwumpe Ishaka á jwo u jyanji Ezawu á ke, Erebeke mpyi a puru lógo. Nyè Ezawu á pa ŋkàre sige e kyaare tacyag'e ke,

⁶ ka Erebeke si jwo u jyanji *Yakuba á: «Mii à mu tunji jwumpe lógo, mpemu u à jwo mu yyahafoonji Ezawu á ke.

⁷ U à jwo u á: «Sà kyaare cya na á, kyaare shwòhòŋkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwòhò amuni, ma kan na á, lire ká mpyi, mii sí jwò le mu á Kafoonji Kile yyaha taan, si nta ŋkwù.»

⁸ Nyè Yakuba, nje mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, maa li pyi li jwuŋkanni na.

⁹ Sà sikyaa nîŋcɛnmi shuunni cû maa ma. Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan mu tunj'á ke, mii sí ti shwòhò amuni,

¹⁰ ma sà ŋkan u á u kyà, u u jwò le ma á, mà jwo u kwù ke.»

¹¹ Ka Yakuba si jwo u nunj'á: «Nàa, mii tunj'á cè na shire na nyè Ezawu na, shire sí nyè mii na me.

¹² Mii tunji ká bú mpa jwo u sí n-bwòŋ mii na, u sí n-cè na Ezawu bà u nyè mii me, mii sí n-pyi kafniviŋiwe. Lire tèni i ke, mà jwo mii u jwò ta ke, lanjaga mii sí n-ta.»

¹³ Ka nufoonji si jwo: «Lire ká bú mpyi, na jya, Kile u kuru lanjake yaha ku cwo na na. Nje mii à jwo ke, lire pyi kannna, sà sikaabii cû a pa.»

¹⁴ Ka Yakuba si ntî'a kàr'a sà pire sikyaabii shuunniŋi cû a pa ŋkan u á. Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan u tunj'á ke, ka nufoonji si ti shwòhò amuni.

¹⁵ Maa u jyanji nîŋcyiŋji Ezawu vâanjiyi nisinaŋji yà lwò bage e mà le Yakuba na.

¹⁶ Maa pire sikyaabii seeyi tég'a Yakuba cyeyi ná u yacige tò.

¹⁷ Bwurunji ná kyaare nintáanre u à shwòhò ke, maa yire kan Yakuba á.

¹⁸ Ka Yakuba si ŋkàre ná y'e, u tunji yyère. Maa u yyere: «Baba.» Ka Ishaka si jwo: «Yo! Mii jyanji ŋgi u nyè mu yè?»

¹⁹ Ka Yakuba si u tunji jwò shwò: «Mii u nyè mu jyanji nîŋcyiŋji Ezawu. Nde mu mpyi a jwo mii á ke, lire mii à pyi. Mii à mu jáare, maa yîr'a tɛɛn, maa na kyaare tà kyà, maa jwò le na á.»

²⁰ Ka Ishaka si jwo u jyanj'á: «Ei! mu à kwò a kyaare ta la?» Ka Yakuba si jwo: «Mu Kafoonji Kile yabilinji u à sige táan mii na.»

²¹ Ka Ishaka si jwo: «Na jya, file na na, si bwòŋ ma na, si jncè kampyi sèe mii jyanji Ezawu u nyè mu.»

²² Ka Yakuba si file u tunji na, ka u u taala a wíi, maa jwo: «Ei! Yakuba mejwuuni li nyè nde de! Ŋka u cyeyi nyè Ezawu wuyi fiige.»

²³ Ishaka mpyi a cè na Yakuba wí me, njaha na ye shire mpyi u cyeyi na, u yyahafoonji Ezawu fiige. Ka u u wá na bégele si jwóni le u á.

²⁴ Ŋka mà jwo u jwóni le u á ke, u à u yíbe: «Sèe wi, mu u nyè mii jyanji, Ezawu la?» Ka Yakuba si jwo: «Mii wí.»

²⁵ Ka Ishaka si jwo: «Na jya, lire tèni i, kyaare tîrige na taan si tà kyà si nta jwóni le ma á.» Ka Yakuba si kyaare tîrige u taan, ka u u tà kyà. Ka Yakuba si mpa ná *ɛɛɛɛɛɛn sinn'e, ka u u puru bya mú.

²⁶ Maa jwo: «Na jya, file na na, maa na pur'a cû, maa na shéere.»

²⁷ Ka Yakuba si file u na, maa u shéere amuni. Ishaka à u vâanjiyi nùge ta ke, ka u u jwò le u á, maa jwo:

«Sèenji na, kerege na Kafoonji à jwò le? ke, mii jyanji nùg'á táan kuru kerege fiige.

* 26:33 Sheba mege jwòhe ku nyè kàaga

28 Na jya, Kile u niŋyiŋi kameŋke kan ma á,
u u niŋke náfuunji kan ma á mú,
u u sùmaŋi ná erezenŋi niŋyahawa kan ma á.

29 Kile u ma yaha kirigii jùŋŋ na,
sùpyishi niŋyahawa s'a niŋkure sínni mu taan.
Kile u ma yaha mà pyi ma sùŋebii saanwa,
mu sùŋebii pi a niŋkure sínni mu taan.
Shin maha shin u à mu cùmò leme pi ke,
Kile u urufoo láŋa.

Shin maha shin sí u à mu cùmò leme jwò ke,
Kile u jwò le urufo'á.»

30 Nyɛ tɛni i Ishaka á kwò jwóni ndenji na Yakuba á, Yakuba mú s'à yíri u taan mà kwò ke,
ka lire si bê ná Ezawu e, u à yíri sige e mú.

31 Ka uru mú si kyaare tà shwòho a tírige tufoonji Ishaka taan. Maa jwo tufoonj'á: «Baba,
yíri maa ma jyanji kyaare nizhwòhòre tà kyà maa jwò le u á.»

32 Ka tufoonji si jwo: «Joofo u nyɛ mu ye?» Ka u u jwo: «Mii u nyɛ mu jyanji niŋcyiŋi Ezawu.»

33 Tèni i Ezawu à yire jwo ke, ka Ishaka si fyá fo na jcyɛɛnni sèl'e. Maa jwo: «Joofo sí u
à kyaare bò a shwòh'a pa ŋkan mii á, mà mu ta mu sàha mpa mà ye? Wà a pa ná kyaare e
naha, ka mii i tà kyà maa jwò le u á, u mú sí uru jwóni ta.»

34 Nyɛ Ezawu à puru lógo u tunji jwò na ke, ka u lùuni si yíri, ka u u ŋkyáala fàŋha na, maa
tufoonji náare: «Baba, jwóni wà le mii á mú ke!»

35 Ka Ishaka si jwo: «Mu còonŋi u à fini maa wwú mu jwòh'i, maa mu jwóni naŋwòhòre
de!»

36 Ka Ezawu si jwo: «Ei! Mege k'à le u na Yakuba*, kur'à u cù ke, lire kurugo u à mii
naŋwòhòre tooyi shuunni ke? U à mii lyɛge tɔonŋi shwò a ta, numɛ maa nùr'a mii jwóni
naŋkaaga mú.» Maa nùr'a jwo tufoonj'á: «Lire tɛni i ke, mu nyɛ a sà a jwóni wà yaha mii á
mà?»

37 Ka Ishaka si jwo Ezawu á: «Na jya, sɛenji na, mii á jwóni le u á na u pyi mu jùŋŋ na, maa
jwóni le u á, bà u cinmpyiibii puni si mpyi u bilii mɛ, maa sùmaŋi ná erezenŋi jwóni le u á.
Jwóni ŋgire mii sí nùru n-le mu á ye?»

38 Ka Ezawu si jwo: «Baba, lire tɛni i ke, uru jwóni kanni u nyɛ mu á la? Jwóni wà le na á
mú!» U à puru jwo ke, maa mɛɛ le na sùu.

39 Ka tufoonji si jwo:

«Mu si niŋke náfuunji ta mɛ,
mu taare sí n-pyi kameŋe baa.

40 Mu kàshikwòŋwòŋni lí sí raa mu jwò caa.

Mu sí n-pyi ma kàntugowunji biliwe,
mu sí raa báare u á mu á jwo faapyinupee,
ŋka canŋka, mu sí tire bilere zhwúnji kebe n-láha ma yacige e
si mpyi may'á.

41 «Nyɛ Ishaka à jwòobii mpiimu le Yakuba á ke, pir'à u nyipɛnni le Ezawu e. L'à pa no
cyage k'e fo Ezawu na yu uye funŋ'i: «Mii tunji tèekwúun'á byanhara, u àha ŋkwú, ka wuu u
kwùge pyi a kwò, mii sí na còonŋi Yakuba bò.»

42 Ka wà si ŋkàre Erebeke yyére, maa sà u jyanji Ezawu funzòŋhòre jwo u á. Ka Erebeke
si u jyanji Yakuba yyere maa yi jwo u á: «Wíi, mu yyahafoonji Ezawu à jwo uru sí mu bò, bà
uru funŋke si mpyi si jùŋe mɛ.

43 Lire e, nde mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, mu à yaa mu u fê a kàre Kyaran kini i,
mii yyahafoonji Laban yyére.

44 Maa ntɛen uru yyére mà tère pyi, mà jwo mu yyahafoonji lùuni lí tɛen ke.

45 Sà ntɛen wani fo mu yyahawunji lùuni ká ntɛen, nde mu à pyi ke, fo u funŋò ká wwò lire
na. U funŋò ká mpa wwò, mii sí n-jà mu nùruŋò n-pa naha. Ná lire bà mɛ, mii sí n-pòon yii
mú shuunni i cannugo.»

Yakuba à fê Ezawu yyaha na mà kàre Laban yyére, Mesopotami kini i.

46 Nyɛ ka Erebeke si ŋkàr'a sà yi jwo Ishaka á na Kyiti shiinbii pworibii Esawu à lèŋe ke,
na pire cyeebil' à uru tɛgele ta fo mà dínyɛ la wwú uru na. Maa nùr'a jwo na *Yakuba mú ká
uru ceenji wà lèŋe, lire tɛni i ke, ur'à nyii yige kwùŋi kurugo mà tòro lire na.

28

1 Ka Ishaka si *Yakuba yyere maa jwò le u á, maa u pyi: «Ma hà ŋkwò ma cwonji lwò *Kana
kini pùceepyire e mà de!»

* 27:36 Yakuba mege jwòho ku nyɛ naŋwòhòre

² Ta si fo Mesopotami kini i, ma nunji tunji Betuyeli yyére, maa sà ma nunji yyahafoonji Laban pwɔrɔnji wà lwó a pyi ma cwo kuru cyage e.

³ Kile Sinji Punifoo u jwó le ma á, u u pyii niñyahamii kan ma á, u ma pyi tülubwɔhɔ tu.

⁴ Jwóni Kile à le *Ibirayima á ke, u u uru fiige le mu ná ma tülug'á, kini i mu à tɛɛn nàmponnte e, ná l'à kan Ibirayima á ke, bà mu si mpyi si lire ta mɛ.»

⁵ Lire e, Ishaka á Yakuba yaha a kàre Mesopotami kini i, Aramu shinji Betuyeli jyanji Laban yyére. Laban sí u mpyi Yakuba ná Ezawu nunji Erebeke yyahafoonji.

Ezawu à ceenji wabere lèye nàmbaga na.

⁶ Nyɛ Ezawu à pa li nya na Ishaka á jwó le *Yakuba á, maa u pyi u sà u cwɔnji lwó Mesopotami kini i ke, maa li nya mú na u à jwó le u á, maa yi jwo u á na u àha ceewe lwó *Kana shiinbii pùceepyire e mɛ.

⁷ Maa li nya mú na Yakuba á u tunji ná u nunji jwɔmɛɛni cù, maa ñkàre Mesopotami kini i ke,

⁸ lire e Ezawu à cè na Kana pùcyaabil'à pɛn u tunji Ishaka á.

⁹ U à li nya amuni ke, ka u u yír'a kàre *Ibirayima jyanji Sumayila yyére, maa u pwɔrɔnji wà lwó nàmbaga na, mà bàra u cyeebii na. Uru pùcwɔnji mɛge na mpyi Makyalati, u muñcwɔnji mɛge sí nyɛ Nɛbayɔti.

Yakuba ñɔɔge

¹⁰ Nyɛ *Yakuba á yíri Berisheba kànhɛ e na ñkɛɛge Kyaran kànhɛ e.

¹¹ U niñkàriñ'à sà nɔ cyage k'e, numpilag'à wwò ke, ka u u shwòn wani, maa kafaage kà lwó a pyi nùntahaga, maa sínni.

¹² U à ñɔɔ, mà katannɔrɔcyiini nya l'à sín nìñke na, fo niñyini na, ka *Kile mɛlɛkɛebii si wá na dùru, marii ntíre li na.

¹³ Kafoonji Kile yabilinji mpyi a yyere Yakuba taan, maa yi jwo u á: «Mii u nyɛ Kafoonji Kile, mu tulyage *Ibirayima ná mu tunji Ishaka u Kilenji. Cyage e mu à sínni amɛ ke, mii sí kuru cyage kan mu ná ma tülug'á.

¹⁴ Mu tüluge sí nyaha nìñke nticyɛnni fiige. Mu sí n-pili canñafyinmpe ná canñacwumpe e, si mpili suumakulo ná wòrokul'e. Nìñke supyishinji puni sí jwó ta mu ná ma pyɛnge shiinbii cye kurugo.

¹⁵ Ma niñgyiini táan maa lógo, mii sí n-pyi ná mu i ma tashèyi puni i, s'a mu kàanmucaa, si nùru ná mu i nde kini i sahanji. Mii sí n-sii mu yyaha maye niñkin mɛ, jwɔmɛɛ maha jwɔmɛɛ mii à lwó mu á ke, mii sí cyire puni fùñɔ.»

¹⁶ Puru jwɔhɔ na, ka Yakuba si jicèl'a jè, maa jwo: «Nàkaana baa, Kafoonji na nyɛ ñke cyage e, mii sí nyɛ a mpyi a li cè mɛ.»

¹⁷ Ka u fyagarawunji si jwo: «Ñke cyage nyɛ fyagara cyaga de! Numɛ mii à cè na Kile pyɛnge ná niñyini tajyige ku nyɛ naha.»

¹⁸ Nyɛ u à yíri kuru nyɛsɔɔge na ke, kafaage u mpyi a tég'a u jùñke taha ke, maa kuru yír'g'a yyéñe mà pyi funñcwogoyaaga, maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo.

¹⁹ Maa kuru cyage mɛge le Beteli, (kuru jwɔhɔ ku nyɛ Kile pyɛnge) mà li ta tècyiini i, kuru cyage mɛge na mpyi Luzi.

²⁰⁻²¹ Ka Yakuba si jwɔfaaga fáa Kile á maa jwo: «Kafoonji Kile, mu aha jɛn'a mii tège, maa mii shwò kawagigii na, nde jani i, maa yalyíre ná vànnyini nindeyi kan mii á, maa mii pyi mii à nùr'a pa yɛññke e na tupyɛnge e, maa mpyi mii u Kilenji* ,

²² lire ká mpyi, ñke kafaage mii à yyéñe amɛ, mà pyi funñcwogoyaaga ke, kuru cyage ku sí n-pyi Kile pyɛnge. Mii aha yaaga maha yaage ta ke, mii sí kuru yáhanji wwù ñkan mu, Kile á.»

29

Yakuba à Leya ná Araseli lèye mà pyi u cyee

¹ Lire kántugo, ka *Yakuba si kuni lwó a kàre canñafyinmpe kírígii kànmpañke na.

² Mà u niñkàriñi yaha, u à sà nɔ bèɛññke kà na sige funñke e. Mpàkuruyo taanre ná sikyaa mpyi a sínni sínni ku jwɔge na. Yatɔɔre tabyage ku mpyi ku kí, kuru bèɛññke jwɔge mpyi maha ntùni ná kafaabwɔh'e.

³ Yatɔɔre puni n'a mpyi a pa bínni, pi mpyi maha kuru kafaage kùñkúl'a láha bèɛññke jwɔge na maa ti kan t'a bya, maa ñkwò maa kuru fáage tég'a ku jwɔ tò.

⁴ Ka Yakuba si pìre yatónahabii yíbe: «Mii cìnnpyiibii, taa yii à yiri ke?» Ka pi i u pyi: «Wuu à yíri Kyaran kànhɛ e.»

⁵ Ka u u jwo: «Ta yii à Nakwəri jambilini, Laban cè be?» ka pi i jwo: «ɔɔn.»

* **28:20-21** maa mpyi mii u Kilenji: JWUNKANNI LABERE: lire ká mpyi, Kafoonji sí n-pyi mii Kilenji

⁶ Ka u u jwo: «U à cùuŋɔ la?» Ka pi i jwo: «ɔɔn, u à cùuŋɔ, u pworonji Araseli nimpanji u ŋge ná mpàabil'e.»

⁷ Nyɛ ka Yakuba si jwo yatonahabil'á: «Yatɔɔre tɛɛbínini sàha nɔ mà dɛ! Yii nyɛ a cè na canŋke saha a nyaha mà? Yii yatɔɔre yaha ti i bya, lire kàntugo yii sà a ti nàha.»

⁸ Ka yatonahabilii si jwo: «Ná yatɔɔre puni nyɛ a bín'a kwɔ mè, wuu nyɛ na lire pyi mè. T'aha bín'a kwɔ, wuu maha nta a kafaage láha bèɛnŋke ŋwɔge na, maa ti kan t'a bya.»

⁹ Mà Yakuba yaha u u yu ná pi e, ka Araseli si nɔ wani ná u tunji yatɔɔre e. Uru u mpyi na ti nàha.

¹⁰ Tèni i Yakuba à u yalwɔŋi Laban pworonji Araseli nya ná yatɔɔre e ke, ka u u ŋkàr'a sà kafaage láha bèɛnŋke ŋwɔge na, maa ti kan t'a bya.

¹¹ Maa Araseli púr'a cù maa u yal'a shéere sèl'e, ka u nyanyi funntange si nyilwɔhe pyi ku u ntíri u nyiigil'e.

¹² Maa jwo Araseli á na u tunji cìmpworo u nyɛ ure, na uru na nyɛ Erebeke jya. Ka Araseli si fè a kàre pyenge maa sà yi jwo u tunj'á.

¹³ Tèni i Laban à u cɔonji nyani Yakuba kyaa lógo ke, ka u u fè a kàre u fye e, maa sà u púr'a cù, maa u shéere, maa ŋkàre ná u e pyenge. Kyaa maha kyaa l'à pyi ke, ka Yakuba si cyire puni jwo u á.

¹⁴ Laban à yire lógo ke, ka u u jwo: «Mà sèenji jwo, mii ná mu na nyɛ cìmpyíi. Ka Yakuba si ŋkwɔro na báaranji pyi Laban yyére mà nɔ yɛnɛ nɛŋkin na.

¹⁵ Nyɛ ka Laban si jwo u á canŋka: «Mii sùpya u nyɛ mu, ŋka lire ná li wuuni mu i, mu nyɛ a yaa mu u a báare mii á mana mè. Ma sàranji jwo na á, s'a uru kaan ma á.»

¹⁶ Nyɛ lir'à ta pworii shuunni na nyɛ Laban á. Nijnyenji mege mpyi Leya, nimbileni woge sí nyɛ Araseli.

¹⁷ Leya lemɛ mpyi a ŋwɔ mà Araseli kwɔ mè.

¹⁸ Ka Araseli kyaa si ntáan Yakuba á. Ka u u jwo Laban á: «Mii sí báaranji pyi yyee baashuunni i mu pworonji nimbilenji, Araseli kurugo.»

¹⁹ Ka Laban si jwo: «Mii u u kan mu á, lir'à pwórɔ mii u u kan wabɛr'á. Tɛɛn naha ná mii i.»

²⁰ amuni Yakuba à kwɔro Laban yyére, maa báaranji pyi yyee baashuunni Araseli kurugo. Bà Araseli kyal'à táan Yakuba á sèl'e mè, nyɛyii yyeeegii baashuunniŋ'á pyi u á canmpyaa fiige.

²¹ Cyire yyeeegil'à tòro ke, ka Yakuba si jwo Laban á: «Na cwonji kan na á, tèn'à fúnŋɔ. Mii la nyɛ si u lèŋɛ numɛ.»

²² Ka Laban si kuru cyage sùpyire puni bínni, maa katáan nimbwoo pyi.

²³ Nyɛ kuru canŋke numpilage e, ka Laban si u pworonji Leya lwɔ a kàre Yakuba yyére. Ka Yakuba si shwɔn ná u e kuru numpilage e.

²⁴ Laban mpyi a u báarayipucwonji wà kan Leya á, uru mege mpyi Zilipa.

²⁵ Nyɛg'à pa múgo ke, ka Yakuba si li ta na Araseli bà mè, ŋka Leya wi. Maa jwo Laban á: «Naha mu à pyi ná mii i amɛ yɛ?» Lire tèni i ke, Araseli kurugo bà mii à báaranji pyi mu á mà? Naha na mu à mii napwɔhɔɔ yɛ?»

²⁶ Ka Laban si jwo u á: «Mà tàanna ná wuu tɛɛnni i, cɔonfoonji nyɛ na jà a kan nàmbage e mupɔwofoonji yyaha na mè.

²⁷ Cìkwɔɔnre cibilaage sanŋke pyi ná Leya e. K'aha ŋkwɔ, wuu sí cɔonfoonji kan mu á mú, maa núr'a yyee baashuunniŋi wabɛrɛ báara pyi mii á.»

²⁸ Ka Yakuba si kuru cibilaage sanŋke pyi ná Leya e, ka Laban si u pworonji Araseli kan u á.

²⁹ Laban mpyi a u báarayipucwonji wà kan Araseli á, uru mege mpyi Bila.

³⁰ Nyɛ ka Yakuba si shwɔn ná Araseli e mú. Ka u kyaa si ntáan u á mà tòro Leya na. Ka Yakuba si núr'a báaranji pyi Laban á sahanŋi fo yyee baashuunni.

Yakuba pyiibii kani

³¹ Ka Kafoonji Kile si li nya na Leya kyaa nyɛ a táan *Yakuba á mè, ka u u sege táan u na. Maa sege pɛn Araseli na.

³² Ka Leya si yyére maa si pùnambile, maa li mege le Urubɛn: «Kafoonji Kile à mii nàvunŋke nya, numɛ mii kyaa sí n-táan na poonj'á*.»

³³ Ka u u núr'a yyére, maa si pùnambile, maa jwo: «Kafoonji Kile à lógo na mii kyaa nyɛ a táan na poonj'á mè, lire kurugo u à nde pùnambilini kan mii á mú.» Maa li mege le Simiyɔn†.

³⁴ Ka Leya si núr'a yyére maa si pùnambile, maa jwo: «Nume kɔni, mii poonji sí mii màra, naha na yɛ mii à pùnampyire taanre si u á.» Maa li mege le Levi‡.

* 29:32 Urubɛn mege ŋwɔhe ku nyɛ «Pùnambile li nde», lire nyɛ mè «U à mii nàvunŋke nya.» † 29:33 Simiyɔn ŋwɔhe ku nyɛ U à lógo ‡ 29:34 Levi ŋwɔhe ku nyɛ U à mii màra

³⁵ Ka u u núr'a yyére, maa pùnambile sicyerewu si, maa jwo: «Numε, mii sí Kafoonji kêe.» Lire kurugo, u à lire mege le *Zhuda[§]. Lire kântugo, ka u sege si yyére mà tère pyi.

30

¹ Nye Araseli à pa li nya na uru sàha ñkwò a pyà ta *Yakuba á me, ka u muɲcwoŋi yɲcyege si jyè u e. Ka u u jwo Yakuba á: «Pyiibii pii kan mii á mú. Fo lire bà me, mii sí n-kwú.»

² Ka Yakuba lùuni si yíri Araseli taan, maa jwo: «Lire tēni i ke, mii u jye Kile la? Kile bà u à mu sige pyisini na mà?»

³ Ka Araseli si jwo: «Mii báarapyipucwoŋi Bila u nge, u lwó a pyi ma cwo, bà u si mpyi si pyii ta mii á me. Lire ká mpyi, pire pyiibii sí n-pyi mii wuu.»

⁴ Lire pyiɲkanni na, Araseli à u báarapyipucwoŋi Bila kan Yakuba á, u à pyi u cwo. Ka Yakuba si u lèŋe.

⁵ Ka Bila si mpa laa ta, maa pùnambile si Yakuba á.

⁶ Ka Araseli si jwo: «Kile à mii tanga kan. Nde mii à jwo u á ke, u à lire lógo, maa pùnambile kan mii á. Lire kurugo, Araseli à li mege le Dan*.

⁷ Ka Araseli báarapyipucwoŋi Bila si núr'a laa lwó maa pùnambile shonwu si Yakuba á.

⁸ Ka Araseli si jwo: «Sēenji na, mii à zhñji le ná na muɲcwoŋi i, maa jà u na.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Nefitali†.

⁹ Nye Leya à pa li nya na uru seg'á *kwòn mà tère pyi ke, ka u u u báarapyipucwoŋi Zilipa kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

¹⁰ Ka Zilipa si laa lwó, maa pùnambile si Yakuba á.

¹¹ Ka Leya si jwo: «Mii ñɲk'á táan de!» Lire kurugo, u à li mege le Gadi‡.

¹² Ka Zilipa si núr'a pùnambile si Yakuba á.

¹³ Ka Leya si jwo: «Ei! funntange kyaa li jye nde de! Cyeebii sí n-jwo na mii wuun'à jwo.» Maa lire pùnambilini mege le Asheri§

¹⁴ Nye canjka, sùmakwòŋgii tēni i, Uruben à fwor'a kàr'a sà mandaragori cige* kà nya kerenge e. Ka u u kuru cige fwuugii cyii tũgo a pa ñkan u nuɲi Leya á. Ka Araseli si jwo Leya á: «Na pwòhò, maa ma jyanji mandaragori cige fwuugii cyii kan na á.»

¹⁵ Ka Leya si jwo: «Na naha? Mu à mii poonji shwò mii na, lire jye a mu funjke ñíŋe me, fo mu sàha na ñko mii u na jyanji fwuugii kan mu á si ntaha lire na kè?» Ka Araseli si jwo: «Nye kampyi lire li, u sí n-pa ñɲjaa numpilage pyi ná mu i. Lire sí n-pyi mu jyanji fwuugii cyaga.» Ka Leya si jye.

¹⁶ Nye yàkòŋke Yakuba ñɲjiriŋi kerenge e, ka Leya si ñkàr'a sà u ñũŋò bē, maa yi jwo u á: «Mu sí n-shwòn mii yyére ñɲjaa. Mii à na jyanji fwuugii tég' a mu fáa Araseli á ñɲjaa kàzhwòŋni meε na.» Ka Yakuba si ñkàr'a sà shwòn Leya yyére kuru canjke numpilage e.

¹⁷ Ka Kile si Leya ñaarage shwò. Ka u u laa lwó maa pùnambilini kanjkurowuuni si Yakuba á.

¹⁸ Maa jwo: «Mii à na báarapyipucwoŋi kan na poon'á ke, lire sàranji Kile à kan mii á amε.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Isakari†.

¹⁹ Ka u u núr'a pa laa lwó maa pùnambilini baaniwuuni si Yakuba á.

²⁰ Maa jwo: «Kile à bùɲyebwòhò pyi mii á. Numε, mii poonji sí mii le ñjire e, naha na ye mii à pùnampyre baani si u á.» Ka u u lire pùnambilini mege le Zabulon‡.

²¹ Lire kântugo, ka u u pùceebile si, maa lire mege le Dina.

²² Nye ka Kile si funŋò cwo Araseli na, maa u ñaarayi shwò, ka u sege si jwo cù.

²³ Ka u u laa lwó maa si pùnambile. Maa jwo: «Kile à silege láha mii na numε.»

²⁴ Maa lire pùnambile mege le Yusufu. Maa jwo: «Kile u pùnambilini labere bâra nde na mii á§.»

Yakuba á pa mpyi yaarafoo

²⁵ Nye Yusufu siŋkwooni kântugo Araseli á, ka *Yakuba si jwo canjka Laban á: «Kuni kan na á, mii sí nuru n-kàre na tupyenge e.

²⁶ Na cyeebii ná na pyiibii kan na á, pire kurugo mii à báaranji pyi mu á. Pi kan na á, mii kēge na tupyenge e. Nde mii à pyi mu á ke, mu yabilij'á li cè.»

²⁷ Ka Laban si u pyi: «Kampyi mii kyal'á táan mu á, mii la jye maa ntēen naha. Naha kurugo ye mii à cēere pyi mà li nya na Kafoonji Kile à jwó le mii á mu cye kurugo.

²⁸ Mu sàranji jye yaage ñkemu ke, kuru jwo na á, si kuru kan ma á.»

§ 29:35 Zhuda jwohe ku jye U à kēe * 30:6 Dan mege jwohe ku jye U à mii tanga kan † 30:8 Nefitali jwohe ku jye «Mii à jà» ‡ 30:11 Gadi jwohe ku jye ñuntanga § 30:13 Asheri jwohe ku jye funntange. * 30:14 Tire sùpyire mpyi na sñnji na kuru cige fwuugii na jye pyitawyere † 30:18 Isakari jwohe ku jye sàra wi ‡ 30:20 Zabulon jwohe ku jye bùjye, lire jye me ñjire § 30:24 Yusufu jwohe ku jye «U à wà bâra

²⁹ Ka Yakuba si jwo: «Báareŋkanni na mii à báara mu á, ná nyahanŋkanni na mu yatòor'à nyaha mii cye e ke, mu à li cè.

³⁰ Yatòore nimp̄yigire ti mpyi mu á, mà mii ta mii sàha mpa me, tir'à púgo a pyi kurumbwòho. Kafoonj Kile à jwó le mu á mii cye kurugo. Nume, mà mii yaha naha, tēni ndire mii sí n-ta si mbáare na pyenge shiinbil'á ye?»

³¹ Ka Laban si jwo: «Naha mu la nyē mii u kan mu á ma sàranj ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii nyē a tige yaage kabere kurugo me, nje mii sí n-jwo mu á ke, mu aha ntēen yire taan, mii sí nūru raa mu yatòore nàha.

³² Nyē ninjaa, mii sí n-je mu yatòore shwòhol'e si ti wíi ninŋin ninŋin. Mpàabii puni pi nyē pi nyē a finije me, ná sikaabii puni pi à jéŋe ke, pire pi sí n-pyi mii sàranj.

³³ Mu aha mpa mii yatòore kàanmucya canŋke ŋkemu i ke, kampyi mii à tii, mu sí n-cè. Mu aha bú mpa sika maha sika ta ti shwòhol'e ŋgemu u nyē u nyē a jéŋe me, lire nyē me mpà maha mpà u à finije ke, mu kú n-cè n-jwo na mii à uru yú.

³⁴ Nyē ka Laban si jwo: «Bà mu à yi jwo me, wuu yi pyi amuni.»

³⁵ Nka kuru canŋke yabilinji i, Laban à yiri maa sikaabii ninjēŋebii, ná mpàabii ninjwòobii cwòonr'a yaha piye kanni na,

³⁶ maa pire kan u pyiibil'á pi sà a pire nàha cyage kabere, bà pi laage si mpyi si ntòon Yakuba na me. Canmpyaa taanre nara pi à pyi, maa nò kuru cyage e. Ka Yakuba si ŋkwòro na Laban yatòore sannte nàha.

³⁷ Nyē ka Yakuba si kabiipuruyo *kwòŋ, pepiliye cige na, ná amandiye cige na, ná pilatani cige na. Maa cyire kàbigigii kwooyi nimpuruyi yà lálhala lálhala maa yire tafyinyi yige yig'a yaha.

³⁸ Maa cyi le le yatòore yabyayi i, bà yatòore si mpyi t'aha a ma tabyage e ti raa cyi jaa me.

Nyē yatòore tiye tèekòŋh'à nò ke,

³⁹ ka ti i wá na tiye dùru tabyage e, marii cyire kàbigigii jaa, ka li i mpyi amuni, yatòor'à pa a sini ke, ka ti pyire si jéŋe.

⁴⁰ Yakuba mpyi a mpàneebii cwòonr'a yaha piye kanni na. Mpàpeebii n'a mpyi na ŋkor'a pi dùru tēni ndemu i ke, u mpyi maha pi yaha pi i Laban yatòore ninjēŋere ná ninjwòore jaa, bà pi si mpyi pi aha si, pi pyiibii si jéŋe me. Amuni Yakuba á pyi maa yatòoro ninyahara ta, maa ti yaha tiye kanni na.

⁴¹ Mà bàra lire na, yatòore sèwoore n'a mpyi na ŋkor'a tiye dùru tabyage e, Yakuba mpyi maha cyire kàbigigii jempe wogigii le lùbyayaayi i, ti i jaa.

⁴² Nka ninjcwògore n'a mpyi na ma tabyage e, u mpyi maha nen'a kàbigigii le lwòhe e me. Nyē lire pyinŋkanni na, mpàpyire ná sikapyire ninjcwògor'à pyi Laban woro, ka nintubuunte si mpyi Yakuba woro.

⁴³ Nyē amuni Yakuba à pa mpyi nàfuufeembwòho, u à sikyaa ná mpàa ninyahamii ta. Báarapyicyee ná báarapyinambaa na mpyi u á, ná jwòhònyi ná dùfaanya.

31

Yakuba vèŋi kani

¹ Nyē l'à pa nò cyage k'e, fo Laban pyiibil'á jwo na: «*Yakuba à wuu tunj cyeyaayi puni lwó a pyi u wuyo. Lire pyinŋkanni na, u à uye pyi yaarafoo.» Ka puru jwumpe si nò Yakuba na.

² Ka Yakuba mú sí li nyā na yyetange ku mpyi Laban á mà yyaha tíi ná ur'e ke, na u sàha nyē ná kur'e me.

³ Nyē canŋka Kafoonj Kile à jwo Yakuba á: «Núru ma tupyenge e, cyage e mu à si ke. Mii sí n-pyi ná mu l.»

⁴ Pur'à jwo ke, ka Yakuba si ntēen u yatòore cyage e sige e, maa wà tun u à Araseli ná Leya yyere.

⁵ Pi à pa ke, ka u u yi jwo pi á: «Mii à li nyā yii tunj yyahe e, cunŋkanni na u mpyi a fyánha a mii cū ke, u sàha nyē amuni ná mii i me. Nka mii tunj u Kilenj i kwòro ná mii i.

⁶ Yii yabilimpil'á cè na mii à báare yii tunj'á ná na fánhe puni i.

⁷ Lire ná li wuuni mú i, yii tunj'á mii najwòhòro, maa mii sàranj kēŋŋe fo tooyo ke. Nka Kile nyē a jee u kapii pyi mii na me.

⁸ U n'a mpyi a jwo na mii sàranj u sí n-pyi yatòore t'á jéŋe sèe sèl'e ke, ti puni pyiibii mpyi maha jéŋe sèl'e. Nyē u n'a mpyi a núr'a yi kēŋŋe, maa jwo mii sàranj u sí n-pyi ntemu ti nyē ti nyē a jéŋe sèe sèl'e me, yatòore pyire puni mpyi maha sini amuni.

⁹ Kile u à yii tunj yatòore shwò u na mà kan mii á.

¹⁰ Naha kurugo ye tēni i yatòore mpyi na tiye dùru ke, mii à ŋògo ŋòò, mà li nyā sikaperigii cyi mpyi na sikayeebii dùru ke, cyire pun'á jéŋe.

¹¹ Lire tēni i, Kile Melekenj i mii yyere ŋòoge e: «Yakuba» ka mii i shwò.

¹² Ka u u jwo: «Ma yyahe yîrige maa wîi: Sikaperigii cyi wá na dùru sikacyeebii na ke, cyire pun'á nêŋe nêŋe.» Maa jwo: «Mii à lire pyi, ñaha na ye ñcyii puni Laban à pyi mu na ke, mii à cyire ñya.

¹³ Kilenji u à uye cyêe mu na Beteli i ke, mii u ñye ure. Kuru cyage e, mu à sinmpe wu kafaage na, maa ku pyi funjcwoyaaga, maa ñwô fáa mii, Kile á. Ñye nume yîr'a fworó nde kini i maraa si ma tasege e.»

¹⁴ Ñye Araseli ná Leya á puru jwumpe lógo ke, ka pi i jwo: «Wuu nàzhan yaaga sàha ñye naha me, wuu mú sí kòogo ta wuu tunji pyenge e me.

¹⁵ Wuu tunj'à wuu cù nàmpwuun fiige nume, u à wuu pére maa uru wyérenji lyí a kwò.»

¹⁶ Maa jwo Yakuba á sahanji: «Kile à nàfuunji ñgemu shwô u na, mà kan mu á ke, uru na ñye wuu ná wuu pyiibii wuu nume. Lire e ke, Kile à ndemu jwo mu á ke, lire pyi.»

¹⁷⁻¹⁸ Ka Yakuba si yîri, maa u cyeebii ná u pyiibii dùrugo ñwôhonyi ñun'i, maa kuni lwó na ñkêge u tunji Ishaka yyére, *Kana kini i. Maa ñkàre ná u yatôore ná u cyeyaayi puni i, ñje u à ta Mesopotami kini i ke.

¹⁹ Tèni i Yakuba a fê ke, lir'à Laban ta u à kàre u mpàabii shire takwònge e. Ñye pi ninjâribii na, ka Araseli si u tunji kacyanhigii yû.

²⁰ Lire pyinjâribii na, Yakuba á wwû Aramu shinji Laban ñwôh'i, maa fwor'a kàre, u ñye a jwo ná u e me.

²¹ Yaaga maha yaaga ku mpyi u woge ke, u à fyâl'a yire puni lwó a kàre. U à Efirati banji *kwòñ, maa ñkàre Galadi ñanyí kàmpnanjke na.

Laban à Yakuba fyè tòrô

²² *Yakuba á canmpyaa taanre ñaara, ka pi i nta a yi jwo Laban á na u à fê.

²³ Ka Laban ná u shiinbii pii si yîri, maa Yakuba fyè tòrô canmpyaa baashuunni i, mà sà u ta Galadi ñanyí shwôh'le.

²⁴ Ñka kuru canjke numpilage e, Kile à uye cyêe Aramu shinji Laban na ñog'e, maa yi jwo u á: «Maye kàanmucya. Ma hà yaaga pyi Yakuba na mà de!»

²⁵ Ñye tèni i Laban a Yakuba kôr'a ta ke, lir'à u ta u à u vâanjke bayi kwôro kwôro Galadi ñanyí shwôh'le. Ka Laban ná u fyèñwôhòshiinbii mú si pi wuyi kwôro wani cyage kabèr'e.

²⁶ Kántugo, ka Laban si ñkâr'a sà Yakuba yíbe: «Naha mu à pyi ame ye? Naha na mu à mii ñwôhò yaha maa mii pùcèribii cù a fworó, mu à jwo bilii pi à cù kàshige takwònge e ye?

²⁷ Naha na mu à wwû mii ñwôh'i maa ñwôh'a fworó, mu ñye a yi jwo mii á mà ye? Kàmpyi mu mpyi a yi jwo mii á, mii mpyi na sí katáan nimbwo pyi mu ñkàranj mege na, ná myahigil'e, ná bàribii ná kòñobil'e.

²⁸ Mu bà ñye a yyére mii u pishèere kan na pyiibii ná na ñampyrir'a me! Naha funjô baara mu à pyi ame ye?

²⁹ Cyage e mu ñye nume ke, mii sí n-jà kapii pyi mu na. Ñka tanjaa, mu tunji u Kilenji à jwo ná mii i. U à jwo: «Maye kàanmucya, ma hà yaaga pyi Yakuba na me.»

³⁰ Ñye mii à cè na mu funj'k' à wyére, mu la ñye si ñkàre ma tukanha na. Ñka ñaha kurugo mu ninjârin'á mii kacyanhigii yû ye?»

³¹ Ka Yakuba si u ñwô shwô: «Mii mpyi na fyáge na mu sí ma pwòribii shwô mii na, lire kurugo mii à ñwôh'a fê a yîri mu taan.

³² Ñka mu aha ma kacyanhigii ta naha shin maha shin á, urufoó sí n-bò. Cìmpyiibii puni pi mpíi naha, kàmpyi mu wá ma yaaga ñya, ku lwó.» Lir'à ta Yakuba mpyi a cè na Araseli u à u tunji kacyanhigii yû me.

³³ Ñye ka Laban si sà jyè Yakuba vâanjke bage e, maa cyeyi puni wíi, maa sà jyè báarapyicyeebii mú shuunni wuyi i, maa wíi mú, maa jyè Leya woge e, maa kuru wíi. Puru ñwôhò na, maa sà jyè Araseli woge e.

³⁴ Taa Araseli u mpyi a u tunji kacyanhigii ñwôhò a lwó a le ñwôhòjke yatèenjke ñwôh'i, maa ntèñ ku ñun'i. Ka Laban si cyeyi puni wíi, u ñye a yaaga ñya me.

³⁵ Ka Araseli si jwo: «Baba, maye sanja yaha, cyeebii ládanj u naha mii na ninjaa, lire kurugo mii naha na si n-jà n-yîri me.» Ka Laban si u kacyanhigii cya shinj puni, u ñye a cyi ñya me.

³⁶ Ka Yakuba lúuni si yîri u taan, fo ka ku pyi kàshi maa jwo u á: «Kapiini ndire mii à pyi ye? Naha kafiile mii à pyi, ka mu u wá na mii fyè tòrô ame ye?

³⁷ Mu à mii yaayi puni wíi ke, mu à ma yaaga ñya la? Mu aha nta mu à kà ñya, ku cyêe ma shiinbii ná mii wuubii na, pire sí mii ná mu láha wuye na.

³⁸ Yee bejjaaga mii à pyi mu á báaranj na. Mu mpàacyeebii ná mu sikacyeebil' à pyà maha pyà si ke, pire puni ñyii wuubii pi à si. Canja ninjin mii ñye a mu mpàpoonj wá bò a kyà me.

³⁹ Nanjyaaga n'a mpyi a mu yatôoge kà cù, mii mpyi maha ntènn'a yi jwo mu á me, mii yabilinj mpyi maha kuru faare cya. Yatôoge kà n'a mpyi a yû, l'à pyi canjke e yoo, l'à pyi numpilage e yoo, mu mpyi maha jwo na mii u ku cyage cya.

⁴⁰ Canŋke e, kafwuge mpyi maha mii sore, numpilage e, wyeere mpyi maha mii ndiri, fo mii si n-jà n-jo me.

⁴¹ Cyii yyee beŋjaaga u nyɛ nge, mii nyɛ mu pyɛnge e. Mii à báara mu á yyee ke ná sicyɛere, mu pworibii mú shuunni kurugo. Puru nwoho na, mii à yyee baani pyi báaraŋi na sahaŋki si nta yatɔɔre tà ta. Nka mu à mii saraŋi kɛɛnne fo tooyi ke.

⁴² Mii tulyage *Ibirayima u Kilenji, ngemu yyaha fyagare e mii tunji Ishaka na jaare ke, kàmpyi uru Kilenji mpyi ná mii i me, mu mpyi na sí mii cyɛngayi wurji yaha, mii u kàre. Kile à mii kanhare ná mii báaraŋi nya, lire kurugo u à tange kan mii á tajjaa mu nɔɔge e.

Laban ná Yakuba à wwoɲɛge le

⁴³ Nyɛ ka Laban si *Yakuba nwo shwo: «Mii pyi pi nyɛ mu cyeebii, pi pyilibii mú na nyɛ mii pyi. Nte yatɔɔre nyɛ mii woro, yaaga maha yaaga na mu nyii nya ke, yire puni nyɛ mii wuyo. Naha mii sí n-jà n-pyi na pworibii ná pi pyilibi'á nijnja ye?»

⁴⁴ Maa núr'a jwo Yakuba á: «Wuu wwoɲɛge le, wuu u yaaga yaa mu à jwo shéere wuu ná wuye shwohól'e, bà kuru si mpyi s'a wuu funjo cwo tɛrigii puni i me.»

⁴⁵ Ka Yakuba si kafaage kà lwó a yyéne mà pyi funjcwogoyaaga,

⁴⁶ maa jwo u shiinbil'á na pi kafaayi yà bíl'a bínni. Y'á bíl'a bín'a kwó ke, ka pi puni si wwó maa lyi yire kafaayi nkɛre na.

⁴⁷ Ka pi i yire kafaayi mege le Shéere. Kuru mege ku nyɛ Laban shɛɛnre e Yegari Sahaduta maa mpyi Yakuba woore e Galeedi.

⁴⁸ Ka Laban si jwo: «ŋke kafaaraŋke ku pyi mu à jwo shéere mii ná mu shwohól'e nijnjaa. Lire kurugo, kuru cyage meg'á le Galeedi.»

⁴⁹ Nka kuru cyage meg'a pa le Mizipa mú, naha na ye Laban à jwo Yakuba á: «Wuu aha mpa mpyi wuu saha nyɛ na wuye naa me, Kafoonji Kile u pyi wuu kàanmucyafoo.»

⁵⁰ Ka Laban si jwo Yakuba á sahaŋki: «Mu aha mii pùɛribii cúmò leme pi, maa cyeebii piiberii lwó, sùpya nyɛ wuu shɛɛfoo mà de! Ta maye kàanmucaa, naha na ye Kile u nyɛ wuu shɛɛfoo.»

⁵¹ Maa jwo sahaŋki: «ŋke kafaaraŋke wii, na kafaage mii à yyéne mà pyi funjcwogoyaaga ke,

⁵² yire yi pyi wuu shɛɛfoo, mii nyɛ a yaa mii u tòro yire kafaayi taan ná funmpege e si nkàre mu yyéne me, mu mú sí nyɛ a yaa mu u tòro yi taan si mpa mii fye e ná funmpege e me.

⁵³ *Ibirayima u Kilenji ná Nakwari u kilenji, pire pi pyi wuu yukyaabii.» Ka Yakuba si nkàa Kile na, uru ngemu yyahafyagare e u tunji Ishaka na jaare ke.

⁵⁴ Lire kántugo, ka Yakuba si yatɔɔge kà pyi sàraga kuru kafaaraŋke cyage e. Maa pi yyer'a pa, ka pi i lyi siŋcyan maa shwòn wani.

32

Yakuba à biɲye tiugo u yyahafoonji Ezawu á

¹ Kuru canŋke numpanna nyɛɔɔge na, Laban à yiri maa pishɛere kan u pucɛɛbii ná u nampyir'á, maa jwó le pi á. Puru nwoho na, maa núr'a kàre u pyɛnge.

² Nyɛ ka *Yakuba si ntóro ná jaani i. Mà u yaha u u nkɛɛge u à círi ná *Kile mèlekɛebii pill'e.

³ Tèni u à pi nya ke, ka u u jwo: «Kile tatɛenge kà ku nyɛ nkɛ!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le Tateɛnyi Shuunni.

⁴ Lire kántugo, ka Yakuba si u shiinbii pii tun u yyahafoonji Ezawu yyéne Seyiri nanyi i, Edomu kùluni i.

⁵ Maa yi jwo pi á na pi sà yi jwo uru nùɲufoonji Ezawu á na u bilinaŋi Yakuba u à pire tun, na uru na mpyi Laban yyéne fo mà pa nɔ nijnjaa na.

⁶ Maa núr'a jwo pi á sahaŋki na pi yi jwo u á na niyi na nyɛ ur'á, mà bàra dùfaanyi na, ná sikyaa ná báarapyinambaa ná báarapyicyee, na ur'á yire nje jwo u nùɲufoonj'á, bà u si mpyi si uru cúmò leme nwo me.

⁷ Nyɛ ka tũntũmpii si nkàr'a sà tìre tũntũre jwo Ezawu á maa núr'a pa yi jwo Yakuba á: «Wuu à shà mu yyahafoonji yyéne. Nàmbaa nkwo sicyɛere na wá u fye e na mu bɛni.»

⁸ Tèni i Yakuba á yire lógo ke, ka u u fyá fo na nyɛɛnni. Sùpyire ti mpyi u á ke, ná sikaabii ná mpàabii ná niyi, ná nwohonyi, u à yire puni taa mà pyi kuruyɔ shuunni.

⁹ Maa jwo uye funj': «Ezawu ká bú jcwò kurunje kà na, ku sanŋke sí tashwɔgɔ ta.»

¹⁰ Maa Kile jaare maa jwo: «Kafoonji Kile, mii tulyage *Ibirayima ná mii tunji Ishaka u Kilenji, mu à jwo mii á na mii u nùru na kini i, na tasege e, na mu sí nwo mii na.

¹¹ Mu à kacɛnnji pyi mii á, maa ma nwo mɛɛfente cyé mii na, mii u nyɛ mu bilinaŋi ke, mà li ta mii mpyi a yaa ná lire e me. Mii ninjariŋi Laban yyéne, tèni i mii à Zhuruden banji jyiile ke, yafyin mpyi mii cye e me, fo kàbii kannaa. Nka nijnjaa, mii à na sùpyire ná na yatɔɔre taa taa kuruyi shuunni.

¹² Mii à mu náare maa na shwò na yyahafoonji Ezawu na, naha na ye mii na fyáge u aha nkwo mii ná na cyeebii ná na pyilibii bò me.

¹³ Kafoonji Kile, mu yabilinji u à jwo na mu sí jwò mii á, si mii túluge nyaha bà suumpe lwøhe ntyeyenni nyé me, fo wà si n-jà ku tãrò me.»

¹⁴ Nyé Yakuba á Kile náara a kwò ke, maa shwòn wani. Maa yà wwù u cyeyaayi i mà túugo u yyahafoonji Ezawu á mà pyi búnyé.

¹⁵ Sikacyee nkwo shuunni ná sikaperii bejjaaga ná mpacyee nkwo shuunni ná mpàpee bejjaaga,

¹⁶ ná jwòshònyee bejjaaga ná ke ná yi pyi, ná núcyee beeshuunni ná nùpyahahii ke ná dùfaanyeyee bejjaaga ná dùfaanmpee ke,

¹⁷ maa yire kan u báarapyiibii pi màra, pi puni ná pi mege yatonkurunjo. Maa yi jwo pi á: «Yii yaha na yyaha na, yii i laaga le le yatonkuruyi ná yiye shwòhò'e»

¹⁸ Maa yi jwo yatonkurunke ninjyige foonj'á: «Mii yyahafoonji Ezawu ká bê ná mu i, maa mu yibe: «Taa mu si ke? Joofo u báarapyi u nyé mu ye? Yatokurunke ku nke mu yyaha na ke, joofo wogo ki ye?»

¹⁹ Maa u jwò shwò: «Mu bilinanji Yakuba woge ki, u njunfoonji Ezawu u búnyé u nyé u wi. Uru yabilinji mú sí nyé kántugo na ma.

²⁰ Puru ninumpe Yakuba á jwo yatonkuruyi sanjyi feebii ninjin ninjin á. Maa yi jwo pi á na pi aha njiri ná Ezawu i, pi i puru jwumpe ninumpe taha u á.

²¹ Maa núr'a jwo pi á: «Yii yi jwo u á na u bilinanji Yakuba sí n-pa kántugo yyé.» Yakuba mpyi na yu uye funj'i: «Yatòre nte mii à yaha a kàre naye yyaha na ke, tire ká nkan u á, u funjke sí njé. Lire e, wuu aha bá wuye nya tēni ndemu i ke, lire kú n-jà u pyi u mii bê ná funntange e.

Yakuba á zhì le ná Kile e

²² Nyé *Yakuba á yire búnyeyaayi yaha a kàre uye yyaha na ke, ka u yabilinji si ntēen wani kuru canjke numpilage e. Numpilag'á nò cyage e ke,

²³⁻²⁴ ka u u u cyeebii mú shuunni ná u báarapyicyeebii shuunni, ná u pyilibii ke ná ninjinji pyi pi à Yabòki banji jyile ná u cyeyaayi puni i.

²⁵ Puru jwòhò na, maa ntēen uye ninjin wani, ka nàni wà si mpa zhì le ná u e mà nò fo nyèkwonge na.

²⁶ Nànj'á pa li nya na uru si n-jà Yakuba cyán me, ka u u u bwòn dishige na, ka ku u njwòhò.

²⁷ Maa jwo Yakuba á: «Na yaha s'a nkéége, naha na ye nyèg'á múgo.» Ka Yakuba si jwo: «Ná mu nyé a jwò le mii á me, mii sí mu yaha mu u nkàre mà de!»

²⁸ Ka u u jwo: «Di mu mege nyé ye?» Ka u u jwo: «Yakuba.»

²⁹ Ka nàni si jwo: «Mu mege saha si n-pyi Yakuba me, ku sí n-pyi *Izirayeli, naha na ye mu à zhì le ná Kile e, mà bàra lire na, mu à sí ta sùpyire na*.»

³⁰ Ka Yakuba si u pyi: «Mii na mu náare, maa ma mege jwo na á.» Ka nàni si jwo: «Naha na mu na mii mege yibili ye?» U à yire jwo ke, maa jwò le Yakuba á.

³¹ Ka Yakuba si kuru cyage mege le Peniyeli†, maa jwo: «Mii yábilinji nyiigil'á Kile nya, lire na li wuuni mú i, mii à kwòro nyi na.»

³² Tēni i Yakuba à yiri Peniyeli i, mà banji *kwòn ke, lir'á canja nyiini ta li i fwore. Dishige njànji mpyi a u pyi u u sègere tajaarege e.

³³ Mà lwò kuru canjke na, fo mà pa nò ninjaa na, Izirayeli shiinbii nyé na yatògo dishige kapaanre tasogoge kyaare kyàa me, naha na ye kuru cyage kapaanre tasogoge e Kile à Yakuba bwòn.

33

Yakuba ná u yyahafoonji Ezawu à piye njòò bê

¹ Nyé tēni i *Yakuba à pa njòke yirig'a wii mà Ezawu nya u u u bēni ná nàmbaa nkwo sicyere ke, ka u u u pyilibii taa Leya ná Araseli, ná báarapyicyeebii shuunni shwòhò'e.

² Maa báarapyicyeebii yaha yyaha yyé ná pi pyiibii'e, maa Leya ná u pyilibii taha pire na. Maa nta a Araseli ná Yusufu yaha pi puni kántugo.

³ Ka u yabilinji si ntòro pi yyaha na, maa ninjire sín sín fo tooyi baashuunni, mà jwo u naar'a nò u yyahafoonji Ezawu na ke.

⁴ Ka Ezawu si fē a u njòò bê, maa u pur'a cù, maa u shéere. Ka pi mú shuunni si wá na myahii sùu funntange na.

⁵ Tēni i Ezawu à njòke yirig'a cyeebii ná pyilibii nya ke, ka u u jwo: «Nte sùpyire ti nte mu fye e ke, mpirefee pi ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii, u nyé mu bilinanji ke, Kile à jwò mii na, maa pyilibii mpimu kan mii á ke, pire pi.»

* 32:29 Izirayeli jwøhe ku nyé Kile u nyé na cyi cwòonre † 32:31 Peniyeli jwøhe ku nyé Kile yyahe

- ⁶ Ka báarapyicyeebii ná pi pylibii si file maa ninjkure sín.
- ⁷ Ka Leya ná u pylibii mú si file, maa ninjkure sín. Kántugo, ka Yusufu ná u nurji Araseli si file maa ninjkure sín.
- ⁸ Pi à kwò ke, ka Ezawu si Yakuba yíbe: «Ná yatokurunke e mu à pa ke, naha wogo ki ye?» Ka Yakuba si u jwò shwò: «Mii la nyé si ti kan na njũufoonj'á bà mii kyaa si mpyi si ntáan u á me.»
- ⁹ Ka Ezawu si jwo: «Mii còonji, yatòòrò njnyahara na nyé mii á mà kwò, tèn na ma woore e.»
- ¹⁰ Ka Yakuba si jwo: «Mii na mu jáare, kampyi yog'à kwò mii ná mu shwòhò'e, maa nge bũnyenyi shwò. Mu mii benkan'á jwò mu à jwo Kile u à mii njũò bè.
- ¹¹ Mii na mu jáare maa nge bũnyenyi shwò, naha na ye Kile à jwò le mii á sèl'e, yaaga kuu nyé mii na me.» Yakuba á pu jwo a waha amuni ke, ka Ezawu si nta a jee uru bũnyenyi na.
- ¹² Puru njwòhò na, ka Ezawu si jwo: «Nyé wuu kuni lwò, wuu a sì sijnayan.»
- ¹³ Ka Yakuba si jwo: «Mii njũufoonji, nãnkopyire karigil'à waha, mpãpyire mú na nyé mii á, nũnaare tà na njwòre. Wuu aha nani pèe yi fãnhe na, canja ninjin kanna, yatòore sí n-kwù.
- ¹⁴ Lire e, mii njũufoonji, yaha ma bilinanji yyaha na. Mii sí raa nkèege lùtaan na, yatòore kántugo ná nãnkopyire e, fo zà nò na njũufoonji yyé Seyiri kùluni i.»
- ¹⁵ Ka Ezawu si jwo: «Lire tèn i, mii sí na sũpyire tà le ná mu i kuni i.» Ka Yakuba si jwo: «Mii njũufoonji, njũò nyé lire na me, mii kyaa ká já a táan mu á mà kwò, lire kanni sí mii tin.»
- ¹⁶ Nyé kuru canjke yabilinj, Ezawu à núr'a kàre Seyiri kùluni i.
- ¹⁷ Nka Yakuba nyé a jèn'a kàre Ezawu fye e me, maa nkàre cyage kabè'e, maa бага faanra wani, maa kácwògo yaa u yatòò'á. Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le Kacwògo.
- ¹⁸ Yakuba à fworò Mesopotami kini i, ka u njicenje wuu si nò fo Sikemu kãnhe e *Kana kini i. Ka u u à vãanjke bayi kwòrò kãnhe yyaha yyé.
- ¹⁹ Cyage e u mpyi a u vãanjke bayi kwòrò ke, u à pa kuru cyage shwò Kyamòri shiinbil'á ná wyérefynjji darashii njkul'e. Kyamòri u mpyi Sikemu tui.
- ²⁰ Ka Yakuba si sãraga tawwũgo faanra wani, maa ku mege le Eli Elohe *Izirayeli*.

34

Sikemu à Yakuba pworonji Dina njini láha u na

- ¹ Nyé Leya mpyi a pùceebileni ndemu si *Yakuba á, ná li mege nyé Dina ke, canjka lire pùceebilin'à kàr'a sà fworò kuru kãnhe pũcyepyire tà na*.
- ² Tèni i Kyivi kùlunifoo, Kyamòri jyanji, Sikemu à Dina nja ke, ka u u u cyán a cù maa wwò ná u e. Amuni, Sikemu à Dina njini láha u na.
- ³ Nyé lir'à pyi ke, ka Yakuba pworonji Dina kani si njòmò para Sikemu yyahe e, ka u u wá na u fòonji si u ta ndèje mpyi u cwo.
- ⁴ Li nyé a pa njwò me, fo Sikemu à kàr'a sà yi jwo u tunji Amòri á, na u Dina cya a kan ur'á, uru u pyi u cwo.
- ⁵ Nyé ka Yakuba si mpa lógo na Sikemu à uru pworonji Dina njini láha u na. Lir'à Yakuba jyaabii ta sige e ná yatòore e, ka u u fyãha, u nyé a yaaga jwo me, fo tèn i pi à pa yiri sige e ke.
- ⁶ Nyé lire njwòhò na, ka Kyamòri ná u jyanji Sikemu si nkàre Yakuba yyé mà sà jwo ná u e.
- ⁷ Lir'à Yakuba jyaabii ta pi à pa mà yiri sige e, ka pi i puru jwumpe lógo, ka li i waha pi na sèl'e, ka pi lùgigii si yiri sèl'e, naha na ye Sikemu à kyaa pyi, ndemu *Izirayeli shiinbii na fún ke, u à wwò ná pi còonji Dina e fãnhe e, kapyii sí bà me.
- ⁸ Ka Kyamòri si yi jwo Yakuba ná u jyaabil'á, na pi pworonji kyal'à táan uru jyanji Sikemu á, na ur'á pi jáare pi u kan u á u pyi u cwo.
- ⁹ Maa núr'a jwo pi á: «Yii wwojjege le ná wuu e, yii sí raa yii pùceepyire kaan wuu á nãmbaga na, yii raa wuu wuubii lenji mú.
- ¹⁰ Yii sí n-kwòrò naha ná wuu e. Kni sí n-yaha yii á, ndemu ká yii táan ke, yii a lire pyi. Yii kwòrò naha, yii raa si yii nyii cyeyi puni i, yii njnke kà shwò yiy'á.»
- ¹¹ Ka Sikemu mú si jwo Dina sjnèebii ná pi tunj'á: «Yii jee, yii i nde ninjinjji pyi na á sa! Yii aha yaaga maha yaaga jáare mii á, mii sí kuru kan yii á.
- ¹² L'aha yii táan, yii cikwònyenyenyi njyaha sèe sèl'e, mii sí uru kan yii á, li tégèni li nyé, yii i pùcwojji kan mii á.»
- ¹³ Ka Yakuba jyaabii si Sikemu ná u tunji Kyamòri njwò shwò ná cwòore e, pi nyé a jèn'a tí u á me, naha na ye Sikemu mpyi a pi sjnèenji Dina njini láha u na.
- ¹⁴ Maa yi jwo Sikemu á: «Mà wuu còonji kan nò á, ngemu u nyé u nyé a *kwònd me, lire na nyé kyaa wuu si jee ndemu pyi me. Kuru mú sí n-pyi silege wuu á.

* 33:20 kuru mege njwòhe ku nyé Kile, Izirayeli u Kilenji   * 34:1 Jwunjanni labere: lire pùceebilin'à yiri na lire kèege zà pũcyage kwònd kuru kãnhe pũcyepyire shwòhò'e.

¹⁵ Nje yii à jwo ke, wuu si jɛɛ yire e me, fo yii aha mpyi wuu fiige. Lire jwəhə ku jɛɛ, yii pùnampyire pun'à yaa ti kwòn.

¹⁶ Nje yii aha jɛɛ lire e, lire tɛni i wuu sí raa wuu pworibii kaan yii á, s'a yii wuubii lwúu mú. Wuu sí n-kwòro yii yyére, wuu puni sí n-pyi niŋkin.

¹⁷ Nka yii aha mpyi yii jɛɛ a jɛɛ wuu jwumpe na, maa yii pùnampyire kwòn me, wuu si wuu pworonji kan yii á me, wuu mú sí n-kàre.»

¹⁸ Nje ka puru jwumpe si bê Kyaməri ná u jyanji Sikemu á.

¹⁹ Ka Sikemu si lire kani cú ná sèl'e, jaha na ye Yakuba pworonji kyaa mpyi a táan u á. Pi pyenge shiinbii puni mpyi a cyege taha Sikemu na.

²⁰ Ka Kyaməri ná u jyanji Sikemu si nkàre kànye shiinbii piyetabenke e, maa sà jwo ná kànye shiinbil'e, maa jwo:

²¹ «Nte sùpyir'à pa ná funɛɛn'i wuu yyére, wuu pi yaha pi i n-tɛn wuu kɛni i, pi raa jaare pi a si pi jɛɛ cyeyi puni i. Wuu kin'à pɛe, pi tatɛnge si n-cya n-kànha me. Wuu sí raa pi pworibii lɛɛ, s'a wuu wuubii kaan pi á mú.

²² Nka, wuu nàmbaabii puni niŋkin niŋkinji, kà mpyi pi jɛɛ a kwòn, bà pi à li pyi me, pi si jɛɛ ntɛn ná wuu e, wuu u mpyi shin niŋkin me.

²³ Pi aha ntɛn wuu á, lire tɛni i ke, pi yatɔre, ná pi cyeyaayi puni si n-pyi wuu wuyo mà? Pi aha jɛɛ jwo ke, wuu jɛɛ yire e.»

²⁴ Shin maha shin u à pa kànye shiinbii piyetabenke e ke, pire pun'à jɛɛ Kyaməri ná u jyanji Sikemu jwəjwumpe na, ka kànye nàmbaabii puni si nkàre.

²⁵ Nje pi kwəŋkwooni canmpyitanrawuuni na, mà pi yaha ná nɔyi i, li síŋi mpyi pi na mà jà a kàshi sùulo me, ka Yakuba jyaabii pii shuunni, Dina yyahawuubii, Simiyon ná Levi, si pi jwəhəgii lwá a kà'a sà jwə kànye shiinbii na, maa nàmbaabii puni bə.

²⁶ Maa Kyaməri ná u jyanji Sikemu bə mú, maa pi cəonji Dina yige Sikemu bage e mà kàre.

²⁷ Lire kántugo, ka pi ná Yakuba jyaabii sanmpii si mpa kwúubii yaayi niŋɛnɛni wúw pi na, maa kuru kànye nàfuunji puni tugo, jaha na ye Sikemu mpyi a pi cəonji jini láha u na.

²⁸ Yatɔre puni ti mpyi kànye ná keriyi i ke, pi à tire puni lwá, mu à jwo sikaabii ná mpàabii ná niyi ná dufaanyi.

²⁹ Maa kànye nàfuunji puni ná pyibii, ná cyeebii, ná yaaga maha yaaga ku mpyi kànye e ke, maa yire puni lwá.

³⁰ Lire kántugo, ka Yakuba si sɛe maa jwo Simiyon ná *Levi á: «Yii à mii mege kèege, maa mii la wúw *Kana shiinbii ná Perezhi shiinbii ná kɛni shiinbii sanmpii puni na. Mii shiinbii jɛɛ a jɛɛ me, pi sí n-wúw, si mpa mii ná na pyenge shiinbii puni bə.

³¹ Ka Simiyon ná Levi si u jwə shwə: «Naha na pi mú à wuu cəonji pyi mu à jwo fworobacwo ye?»

35

Kile à Yakuba pyi u sà ntɛn Beteli i

¹ Nje canjka Kile à jwo *Yakuba á: «Yiri, mà sà ntɛn Beteli i. Mu aha nɔ wani, maa *sárayi tawwúgo faanra, mii, Kile á. Mii u à naye cyée mu na, mu nivɛni ma yyahawunji Ezawu yyaha na ke.»

² Ka Yakuba si yi jwo u pyenge shiinbii ná u fyɛjwəhəshiinbii pun'á: «Yii kacyanhigii puni yige yii shwəhol'e. Mɛsopotami kɛni yii à cyi ta. Yii yiye jyɛ a fiŋɛ, yii vāanɛni yaberɛ le bà yii kyaa si mpyi si ntáan Kile á me.

³ Naha na ye wuu sí n-kàre Beteli i, mii sí sárayi tawwúgo yaa Kile á wani, uru ŋgemu u à mii jaariyi lógo maa mii tɛge na kanhare tɛrigil'e, maa nkəwó ná mii i na jaani i ke.»

⁴ Nje ka Yakuba shiinbii si pi kacyanhigii puni kan u á, ná pi sáraga fɛgempii. Ka Yakuba si wyige tugo cibwəhe kà jwəh'i Sikemu taan maa yi le wani.

⁵ Lire kántugo, ka pi i nkàre. Ka Kile si kuru cyage kanyi shiinbii fùguro sèl'e. Pi sùpya jɛɛ a jɛn'a taha Yakuba shiinbii fye e, si kàshi *kwòn pi na me.

⁶ Nje Yakuba ná u fyɛjwəhəshiinbil'à kàre, mà sà nɔ Luzi i, kuru kànye mege mú na jɛɛ Beteli, ku na jɛɛ *Kana kɛni i.

⁷ Ka Yakuba si sárayi tawwúgo yaa wani, maa ku mege le *Eli Beteli, jaha na ye Kile à uye cyée uru na kuru cyage e tɛni i uru mpyi na fi u yyahafoonji yyaha na ke*.

⁸ Nje lire tɛni i, cɛni u mpyi a Erebeke byé ke, ur'à kwú. Ka pi i u tò Beteli taan, cige kà jwəh'i, kuru cige mege k'à pa le: «Mɛsuuni Cige».

⁹ Nje ka Kile si núr'a uye cyée Yakuba na, maa jwó le u á, lir'à u ta u à yiri Mɛsopotami kɛni i.

¹⁰ Maa jwo u á: «Mu mege jɛɛ Yakuba, nka mu mege saha si n-pyi Yakuba me, ku sí n-pyi *Izirayeli.» Lire pyinɛkanni na, Kile à Yakuba mege le Izirayeli.

* 35:7 Eli Beteli mege jwəhe ku jɛɛ Kilenji u à uye cyée Beteli i ke

11 Maa núr'a jwo u á:

«Mii u nyɛ Kile Siŋi Punifoo.

Mii sí pyi niŋyahamii kan mu á,

si mu pyi sùpyishinji wà tulyaga,

sùpyishi niŋyahawa ná saanlii sí n-fworo mu tùluge e.

12 Kìni mii à kan Ibirayima ná Ishaka á ke,

mii sí lire k̀ni kan mu ná ma t̀luga'á.»

13 Nyɛ Kile à yiri cyage e u à jwo ná Yakuba e ke.

14 Ka Yakuba si kafaabwɔhɔ yyéɛɛ kuru cyage e mà pyi funɔcwogoyaaga, maa *ɛɛɛɛɛɛɛɛ sinmpe pà pyi sàraga mà wu ku na, lire kàntugo maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo.

15 Nyɛ cyage Kile à jwo ná Yakuba e ke, ka u u kuru mege le Beteli.

Benzhama zinjì ná Araseli kwùŋi kani

16 Nyɛ ka Yakuba ná u shiinbii si mpa yiri Beteli i na ɲkèɛge Efirata kàŋhe kàmpañke na.

Mà pi laage sannje yaha ku nyɛ a tɔɔn Efirata na me, ka Araseli laani si yiri, ka u zinjì si waha sèl'e.

17 Mà u yaha u u laani yà, t̀ni i pyàŋ'á pa li ɲwɔ cù na fworo ke, ka lashwɔŋi si jwo u á: «Ma hà vyá me, mu à p̀nambilini labɛɛ ta.»

18 Nyɛ Araseli mpyi na kuro caa. T̀ni i u múnaani mpyi na ɲko si fworo u e ke, ka u u pyàŋi mege le Beni Oni† ɲka kàntugo, tufoon'á pa pyàŋi mege le Benzhama‡.

19 Nyɛ kuru cyage e Araseli à kwù. Ka pi i u tò Efirata kàŋhe kuni na. Kuru kàŋhe mege k'á pa le Betilehemu.

20 Ka Yakuba si kafaabwɔhɔ yyéɛɛ Araseli kwùunni ɲuŋ'i. Ali niŋjaa kuru kafaage na nyɛ wani na Araseli kwùunni cyère.

Urubɛn à wwɔ ná u nubileni l'e

21 Ka *Yakuba si yiri wani mà kàre Migidali Ederi wòrokulo kàmpañke na, maa u v̀aantje bayi kwòro wani,

22 Mà Yakuba yaha kuru cyage e, Urubɛn à wwɔ ná u nubileni Bila e. Yakuba à pa yire cè ke, ka li i waha u na sèl'e.

Yakuba jyaabii meyi yi nyɛ nje

*Yakuba p̀nampyire na mpyi ke ná shuunni.

23 Mpii u cwɔŋi Leya à si ke, pire pi nyɛ Urubɛn, jyafoonji niŋcyiinji, ná Simiyɔn, ná Levi, ná *Zhuda, ná Isakari, ná Zabulon.

24 U cwɔŋi Araseli wuubii pi mpyi Yusufu ná Benzhama

25 U cwɔŋi Araseli u báarapyicwɔŋi Bila wuubii pi mpyi Dan ná Nefitali.

26 U cwɔŋi Leya u báarapyicwɔŋi Zilipa wuubii pi mpyi Gadi ná Asheri. Pire pi nyɛ Yakuba jyaabii. Mesopotami k̀ni i pi à si.

Ishaka kwùŋi kani

27 Nyɛ *Yakuba à kàr'a sà nò Mamire cyage e, Kiriyati Ariba kàŋhe taan, cyage e u tulyage Ibirayima mpyi ke, ná u tunji Ishaka mú sí nyɛ ke. Kuru kàŋhe ku nyɛ Eburɔn mú.

28-29 Nyɛ Ishaka à pa ɲkwù mà u shinjì yaha yyee ɲkuu ná beecyɛere, ka u jyaabii Ezawu ná Yakuba si u tò. Ka u u sà bàra u tulyeyi na. U mpyi a lyɛ fo mà lyɛge la kwò.

36

Ezawu t̀luge

1 Ezawu ná pi maha u yiri Edɔmu mú ke, u t̀luge ku nyɛ ɲke.

2 Ezawu mpyi a u cyeebii lwó *Kana k̀ni p̀cyaabii shwɔhɔl'e. U cwɔŋi wà mege na mpyi Ada, Kyiti shinji Elon pworu u mpyi uru ɲge. Wà mege na mpyi Olibama, uru na mpyi Ana pworu, Ana yabilinjì tunji u mpyi Zibeyɔn. Zibeyɔn na nyɛ Kyivi shin.

3 Ezawu cwɔŋi tanrawujjì mege mpyi Basimati. Uru na mpyi Sumayila pworu, Nɛbayɔti cɔɔn u mpyi uru ɲge.

4 Ezawu cwɔŋi Ada u à Elifazi si. Ka u cwɔŋi Basimati si Erewɛli si.

5 Ka u cwɔŋi Olibama si Yeshi ná Yalamu, ná Kora si. Ezawu p̀nampyire ti mpyi tire, Kana k̀ni i t'á si.

6 Nyɛ canjka Ezawu à yiri ná u cyeebii ná u pyilibii ná u shiinbii sanmpii puni i, ná u yatɔɔre puni, ná yaaga maha yaaga u mpyi a ta Kana k̀ni i ke, maa ɲkàre k̀ni labɛɛ' e mà laaga tɔɔn u cɔɔnŋi *Yakuba na.

† 35:18 Beni Oni mege ɲwɔhɔ ku nyɛ: Pyàŋi mii à ta yyefuge e ke   ‡ 35:18 Benzhama mege ɲwɔhɔ ku nyɛ pyàŋi u nyɛ mii kàŋje cyege na ke, lire nyɛ me nò ɲyii cwo pyá

⁷ Pi cyeyaayi jnyahaŋi kurugo pi mpyi si n-jà ntèen piye taan me. Kuru cyage mpyi a cyère pi yataore e.

⁸ Lire l'à pyi kaŋuŋə, ka Ezawu si ŋkàr'a sà ntèen Seyiri jŋajyi i. Ezawu mege kà mú ku jnye Edomu.

⁹ Nye Ezawu u mpyi a tèen Seyiri jŋajyi i ke, uru u jnye Edomu shiinbii tulyage. U tùluge ku jnye ŋke.

¹⁰ U yabilinji jyaabii meyi yi jnye jje: Elifazi, u cwonji Ada jya u jnye ure, Reweli, u cwonji Basimati jya u jnye ure.

¹¹ Elifazi yabilinji pyiibii pi jnye: Temani ná Omaru, ná Zefo, ná Gatamu, ná Kenazi.

¹² Elifazi mpyi a bilicwonji ŋgemu lèŋe ná u mege jnye Timina ke, uru u à Amaleki si. Pire pi jnye Ezawu cwonji Ada jampyire.

¹³ Nye Ezawu jyanji Ewelele jyaabii pi mpyi Nakyati, Yeraki, Shama ná Miza.

Pire pi jnye Ezawu cwonji Basimati jampyire.

¹⁴ Ezawu cwonji wà mege na mpyi Olibama, Ana pworu u mpyi u wi, u tulyage ku jnye Zibeyon. Pùnampyire u à si Ezawu á ke, tire ti jnye Yesi, ná Yalamu ná Kora.

¹⁵ Nye tùluyi y'à fworo Ezawu e ke, yire yi jnye jje. U jyanji njncyiinji Elifazi u tùluyi yi jnye jje: Temana shiinbii ná Omaru wuubii ná Zefo wuubii ná Kenazi wuubii,

¹⁶ ná Kora wuubii, ná Gatamu wuubii, ná Amaleki wuubii. Pire puni pi à pyi Ezawu cwonji Ada u jampyire.

¹⁷ Ezawu jyanji Ewelele u tùluyi yi mpyi a tèen Edomu kini i ke, yire yi jnye jje: Nakyati shiinbii ná Yeraki wuubii ná Shama wuubii ná Miza wuubii. Ezawu cwonji Basimati jampyire ti jnye tire.

¹⁸ Tùluyi y'à fworo Ezawu ná u cwonji Olibama e ke, yire yi jnye jje: Yesi shiinbii ná Yalamu wuubii ná Kora wuubii. Olibama sí na mpyi Ana pworu.

¹⁹ Nye yire tùluyi pun'à fworo Ezawu e, pire pi jnye Edomu shiinbii.

Edomu kinifeebii

²⁰⁻²¹ Nye Ezawu ná u jyaabil'à sà sùpyire ntemu ta Edomu kini i ke, pire pi mpyi Seyiri jyaabii. Seyiri sí mpyi ŋri tùluge shin. Nye tùluyi y'à fworo Seyiri i ke, yire yi jnye jje: Lotan shiinbii, ná Shobali wuubii, ná Zibeyon wuubii, ná Ana wuubii, ná Dishan wuubii, ná Ezeri wuubii, ná Dishan wuubii.

²² Tùluyi y'à fworo Lotan e ke, yire yi jnye jje ŋri shiinbii ná Emanu wuubii. U cinmpworocwonji mege na mpyi Timina.

²³ Tùluyi y'à fworo Shobali i ke, yire yi jnye jje Alivan shiinbii ná Manakyati wuubii ná Ebali wuubii ná Shefo wuubii ná Onami wuubii.

²⁴ Zibeyon jyaabii pi mpyi: Aya, ná Ana. Uru Ananji u à kàr'a sà fworo síwage e lùbilibii pìi na, pire mpyi na lùfwuge yige, mà u ta u u tuŋji Zibeyon dùfaanyi nàha.

²⁵ Ana jyanji mege mpyi Dishan, u pworonji mege sí mpyi Olibama.

²⁶ Tùluyi y'à fworo Dishan e ke, yire yi jnye jje Emadan shiinbii, ná Esibon wuubii, ná Yitiran wuubii, ná Keran wuubii.

²⁷ Tùluyi y'à fworo Ezeri e ke, yire yi jnye jje: Bilan shiinbii, ná Zaavan wuubii, ná Akan wuubii.

²⁸ Tùluyi y'à fworo Dishan e ke, yire yi jnye jje: Uzi shiinbii, ná Aran wuubii.

²⁹ Nùŋufeebii pi à fworo ŋri tùluge e ke, pire pi jnye mpii: Lotan, ná Shobali, ná Zibeyon, ná Ana.

³⁰ ná Dishan, Ezeri, ná Dishan. Pire pi à jùŋufente pyi Seyiri kini i.

Edomu kini saanbii

³¹ Saanbii pi à *saanre pyi Edomu kini i, mà *Izirayeli kini ta li saha ŋkwò a saanwa ta me, pire meyi yi jnye jje: uru saanji

³² njncyiinji u jnye Beyori jyanji Bela, u kàŋhe mege na mpyi Dinaba.

³³ Bela à kwù ke, ka Yeraki jyanji Yobabu si ntèen saanre tatèenge e, Bozura kàŋha shin u mpyi ure.

³⁴ Yobabu à pa ŋkwù ke, ka Kwushamu si ntèen saanre tatèenge e. Uru mpyi na yiri Temani shiinbii kini i.

³⁵ Kwushamu à pa ŋkwù ke, ka Bedadi jyanji Kyadadi si ntèen u tatèenge e. Ur'à Madiyan shiinbii bò Mwabi kini i. U kàŋhe mege na mpyi Aviti.

³⁶ Kyadadi à pa ŋkwù ke, ka Samula si ntèen saanre e u tatèenge e. Uru mpyi na yiri Masireka e.

³⁷ Samula à pa ŋkwù ke, ka Shawuli si ntèen saanre e u tatèenge e. Uru mpyi na yiri Ereboti kàŋhe e banji ŋwoge na.

³⁸ Shawuli à pa ŋkwù ke, ka Akibori jyanji Bala Kyanani sí ntèen saanre e u tatèenge e.

³⁹ Ur'à pa ŋkwú ke, ka Kyadari si ntéen saanre tatèenge e. U kàñhe mege na mpyi Pawu. U cwonji mege na mpyi Mahatabeli. Mahatabeli nunji u nyɛ Matiredi, Matiredi tunji u mpyi Mezahabu.

⁴⁰⁻⁴³ Nyɛ jùñufeebii pi à fwozo Ezawu pyiibil'e ke, pire meyi yi nyɛ nje: Timina, ná Aliva, ná Yekyeti, ná Olibama, ná Ela, ná Píno, ná Kenazi, ná Temana, ná Mibizari, ná Magadiyeli, ná Iramu. Pire pi à jùñufente pyi Edomu kɪni i. Pi puni mpyi a tɛen pi mege kùligil'e. Ezawu u à pyi Edomu shiinbii tulyage.

37

Yusufu ŋɔɔyi

¹ Nyɛ Yakuba á tɛen *Kana kɪni i. U tunji Ishaka mú mpyi a tɛenle pyi wani.

² Yakuba tɔluge tanjaanji u nyɛ ŋge.*

Mà Yusufu yaha yee ke ná baashuunni na, u ná u sɪɲɛbii, Bila jyaabii ná Zilipa wuubii, mpyi maha mpàabii ná sikyaabii náha sɪɲɛcyan. Yusufu mpyi maha mpaa pire kakuuyi yu pi tunji Yakuba á.

³ Nyɛ Yusufu kyaa li mpyi a táan Yakuba* á mà tɔro u jyaabii sanmpii na, jaha na ye u niñjyewunji u à Yusufu ta. Lire e, Yakuba mpyi a vaañntinmbwɔhɔ nisinaŋa jwool'a kan u á.

⁴ Yusufu yyahafeebil'à li jya na pi tunj'à u kyaa táan uy'á mà tɔro pire na ke, ka Yusufu kyaa si ntíl'a pen pi á. Ali pi sáha mpyi na jwɔɲɛnme yu ná u e me.

⁵ Canŋka, ka Yusufu si ŋɔɔgo ŋɔɔ, maa kuru yyaha jwo u yyahafeebil'á, ka lire si là bára pi shwɔhɔŋi mpenŋi na.

⁶ U à yi jwo pi á «Yi na ŋɔɔge lógo!

⁷ Mii à ŋɔɔ mà wuu jya keɛge e, wuu u sùmanji kwùun, marii u pwu kàmpahii. Ka mii u kàmpaani là si mpa yír'a yyére, ka yii wogigii si wá na jɔcwo na búruli na yyérelɪ na mii wuuni kwúuli, mu à jwo cyi na mii wuuni pére.»

⁸ Ka u yyahawuubii si jwo «Lire tɛni i, mu na sɔñŋi si ntéen wuu jùŋɔ na si mpyi wuu fánhafo be?» Ka pi i là bára pi shwɔhɔŋi mpenŋi na, u ŋɔɔge kurugo.

⁹ Lire kántugo, Yusufu à núr'a ŋɔɔge kabere ŋɔɔ, maa kuru mú yyaha jwo u yyahafeebil'á. U à jwo «Mii à ŋɔɔge kabere ŋɔɔ sahanŋi, mii à canŋa jyiini, ná yinŋe, ná wɔrii ke ná niñkin jya cyi à pa cyiye tɪrige mii taan.»

¹⁰ Maa kuru ŋɔɔge yyaha jwo u tunji jyii na mú. Ka tufoonji si yogo jwo u na, maa u pyi «Naha ŋɔɔgo fiige mu à ŋɔɔ ame ye? Lire tɛni i ke, mu la ku nyɛ mii ná mu nunji ná mu sɪɲɛbii, wuu puni s'a niñkure sɪnni mu taan ke?»

¹¹ Nyɛ ka Yusufu jyiɲɛnni si jyè u yyahawuubil'e u ŋɔɔyi kurugo, ŋka u tunj'à puru jwumpe yaha uye funŋ'i, marii sɔñŋi pu na.

Yusufu yyahawuubil'à u pére

¹² Nyɛ Yusufu yyahawuubil'à pa ŋkàre Sikemu kùluni i ná pi tunji yatɔore e zàa náha.

¹³ Canŋka, Yusufu tunji Yakuba à u yyer'a tun, maa jwo u á «Mu yyahawuubil'à kàre ná yatɔore e Sikemu i, ta ma si ma tun pi yyére.» Ka Yusufu si u pyi «ɔn.»

¹⁴ Ka u jwo «Sà wii, kampyi mu yyahawuubii ná yatɔore wá cùŋɔ, maa mpa ná yyaha wwú kur'e.» Ka Yusufu si yiri Eburɔn bafage e u tunji taan mà kàre Sikemu kùluni i.

¹⁵ Ka nàŋi wá si sà bê ná u e sige e u u jaare na u yyahawuubii caa, ka u u yiɛ «Naha mu na jcaaa ye?»

¹⁶ Ka u jwo «Mii na na yyahawuubii caa. Taa pi maha yatɔore náha ke? Na pwɔhɔ, maa pi saha cyéé na na.»

¹⁷ Ka nàŋi si jwo «Pi à yiri naha, mii à lógo pi jwɔ na, na pire na ŋkɛge Dotan e.»

Ka Yusufu si ŋkàre pi fye e mà sà pi ta wani kuru cyage e.

¹⁸ Ka u yyahawuubii si u jya tatɔnge e u u ma, maa jwɔ li na, na pi u bò.

¹⁹ Maa jwo piye shwɔhɔl'e «Wuu ŋɔɔyifoo nɪmpañji u ŋge!

²⁰ Yii a wá, wuu u bò a cyán wyikuunŋe k'e, wuu u sà yi jwo na sige yaage kà k'à u bò a kyá. Wuu fyáha, wuu raa wii u ŋɔɔyi ká bú já a pyi sée.»

²¹ Nyɛ pi puni niñjyenji, Uruben à u cɛenbii jwumpe lógo ke, ka u la si mpyi si Yusufu shwɔ pi na, maa jwo «Wuu áha u bò me!

²² Yii áha jɛ sùpya bò me! Yii u wá ŋke wyige e, naha sige e, yii áha kapii pyi u na me.» Uruben à puru jwo, jaha na ye u la mpyi si Yusufu yige pi kántugo, si nùru ná u e zà ŋkan pi tunj'á.

²³ Nyɛ Yusufu à pa nɔ pi na ke, ka pi i vaañntinmbwɔhe nisinaŋke dir'a wwú u na.

²⁴ Maa u ŋɔɔŋ'a cyán wyige e, lwɔhe mpyi k'e me.

²⁵ Puru jwɔhɔ na, maa ntéen na lyi.

* 37:3 Yakuba mege kà mú nyɛ Izirayeli

Mà pi yaha n̄jȳŋi na, ka pi i mpa n̄jȳŋi ȳŋig'a wíi mà Sumayila t̄luge cwòh̄mpii p̄i n̄mpamii n̄ya ná n̄wóh̄a kurun̄'i mà ȳŋi Galadi k̄uluni i, yire n̄wóh̄onyi mpyi a tugo sinmpe n̄ngontaanwumpe ná látikolon̄i na, na n̄k̄ége *Misira k̄ini i.

²⁶T̄eni i Zhuda à pi n̄ya ke, ka u u ȳi jwo u s̄j̄n̄eb̄il'á «Wuu aha wuu c̄on̄ŋi b̄ò maa li n̄wóh̄, naha lire sí n̄wó wuu na ȳe?»

²⁷Yii a wá, wuu u u p̄r̄e mp̄ii cwòh̄mpil'á. Wuu àha u b̄ò m̄e. N̄ka wuu li c̄è a jwo wuu c̄on̄ŋi w̄i, wuu wà w̄i.» Ka pi sanmp̄ii si n̄e u jwumpe na.

²⁸N̄ye p̄ire Sumayila t̄luge cwòh̄mpil'á† n̄ò wani ke, ka pi i Yusufu yige wyige e, mà p̄r̄e pi á wȳéfyin̄ŋi darashii b̄eŋjaaga na. Ka pi i n̄k̄àre ná u e Misira k̄ini i.

²⁹N̄ye lire k̄antugo, Uruben à n̄úr'a pa wyige n̄wóge na, na uru sí Yusufu yige. U à n̄ò wani ke, ka u u f̄ò Yusufu i wyige e. Ka u n̄avun̄ŋo wun̄ŋi si u v̄aan̄tin̄ŋke c̄ù na j̄cwuun̄.

³⁰Maa n̄k̄àre u c̄ēn̄b̄ii cyage e, maa yi jwo pi á «Ei! Pȳàn̄i s̄àha wá b̄ēn̄ŋke e mà de! Di mii sí nde kani pyi ȳe?»

³¹Ka pi i Yusufu v̄aan̄tin̄mbwòhe lwó, maa sikapeni là b̄ò, maa ku le kuru sishange e.

³²Puru n̄wóh̄o na, maa kuru v̄aan̄tin̄ŋke t̄ùgo pi tun̄'á maa yi jwo u á «Wuu à n̄ke v̄aan̄tin̄ŋke ta sige e, ku wíi, kamp̄ii mu jyan̄i woge ki.»

³³Ka *Yakuba si ku wíi mà ku ta u jyan̄i Yusufu woge ki. Maa jwo «Ei! mii jyan̄i v̄aan̄tin̄ŋke ku n̄ye n̄ke! Sige yaage kà k'á u c̄ù maa u sulugo sulugo am̄e.»

³⁴Ka n̄avun̄ŋke si Yakuba pyi u u v̄aan̄tin̄ŋke cwuun̄, maa kw̄un̄ŋi v̄aan̄ŋyi le, marii m̄e s̄úu u jyan̄i kw̄un̄ŋi na, canmp̄yaa n̄j̄yahagii fun̄ŋ'.

³⁵Ka u jyaabii ná u p̄woribii puni si mpa si u f̄on̄ŋo, n̄ka u la n̄ye a mpyi wà si uru f̄on̄ŋo m̄e. U mpyi na n̄ko «Mii sí n̄kw̄òro m̄ēsuuni na fo sí n̄kw̄ú si n̄k̄àre kw̄úu k̄anha na, na jyan̄i fye e.» Maa n̄kw̄òro m̄ēsuuni na.

³⁶N̄ye p̄ire cwòh̄mpil'á na Misira k̄ini i ke, ka pi i Yusufu p̄r̄e Potifara á. Uru u mpyi Misira k̄ini saann̄i Far̄on̄ s̄òrolashiibii j̄n̄ŋufon̄ŋi.

38

Pyinkanni na len̄kwucwon̄ŋi Tamari à pyi maa pyà ta ke

¹N̄ye n̄cyii karigii puni k̄antugo na, *Zhuda à ȳŋi u s̄j̄n̄eb̄ii taan mà sà nt̄ēn̄ Adulamu k̄an̄he shin̄ŋi wà ȳȳe; uru m̄ege na mpyi Kyira.

²Mà u yaha wani kuru cyage e, ka u u n̄ȳii yige *Kana k̄ini p̄ucwon̄ŋi wà kurugo maa uru l̄ēŋe n̄ambaga na, uru p̄ucwon̄ŋi m̄ege na mpyi Shuwa.

³Ka u u laa lwó maa si p̄un̄abile, ka Zhuda si li m̄ege le Eri.

⁴Ka u u n̄úr'a ȳȳe sahan̄ki maa si p̄un̄abile, maa lire m̄ege le Ona.

⁵Lire k̄antugo, ka u u n̄úr'a ȳȳe, maa Ona tahare si p̄un̄abile maa lire m̄ege le Shela, lir'á Zhuda ta u à t̄ēn̄ Kezibi k̄an̄he e.

⁶N̄ye Zhuda jyan̄i n̄j̄cyiŋi Eri à pa n̄ò c̄ipēere na ke, ka u u ceewe kan u á, uru ceen̄ŋi m̄ege mpyi Tamari.

⁷N̄ka Eri mpyi shin̄pi Kafoon̄ŋi Kile n̄ȳii na. Lire kurugo, u à u m̄únaani ww̄ú u e, u n̄ye a jà a sh̄i ta m̄e.

⁸Ka Zhuda si yi jwo Eri c̄on̄ŋi Ona á: «Ma yyahafon̄ŋi cwon̄ŋi l̄ēŋe z̄abann̄gara na, bà mu si mpyi si pyi si u na, mu yyahawun̄ŋi si mpyi ná t̄luge e m̄e.

⁹N̄ka Ona mpyi a c̄è na uru ká pyà ta u na, kuru t̄luge si n̄-pyi uru wogo m̄e, lire e t̄ere o t̄ere u à ww̄ó ná u e ke, ka u u li pyi, bà u si mpyi u àha pyà ta u na m̄e.

¹⁰N̄ye bà u à pyi u n̄ye a n̄ēe si pyi ta u na m̄e, ka lire si mp̄en̄ Kafoon̄ŋi Kile e, ka u u u m̄únaani ww̄ú u e, uru m̄ú n̄ye a jà a sh̄i ta m̄e.

¹¹Ka Zhuda si yi jwo u napworon̄ŋi Tamari á: «Ta si ma t̄upyenge e, maa nt̄ēn̄ wani len̄kwucwoḡore e n̄ò baa, fo mii jyan̄i san̄ŋi Shela ká lye a n̄ò c̄ipēere na. Zhuda à yire jwo, naha na ȳe u mpyi na fyáge Shela ká n̄kw̄ò n̄kw̄ú u yyahawuubii fiige m̄e, ka Tamari si n̄k̄ar'a sà nt̄ēn̄ u tun̄ŋi pyenge.

¹²N̄ye canmp̄yal'á tòro ke, ka Zhuda cwon̄ŋi si n̄kw̄ú, uru na mpyi Shuwa p̄woro. U à u cwon̄ŋi kw̄un̄ŋi yamēeni s̄ú a kw̄ò, ka u fun̄ŋke si n̄ŋe t̄eni ndemu i ke, ka u ná u cevon̄ŋi Kyira, Adulamu shin̄ŋi si n̄k̄àre Tima e u mp̄aabii sh̄ire takw̄onge e.

¹³Mà pi yaha pi s̄àha n̄kw̄ò a kuni lwó m̄e, ka wà si sà yire yyaha jwo Tamari á na u natun̄ŋi wà na n̄ko raa n̄k̄ége Tima e, u mp̄aabii sh̄ire takw̄onge e.

¹⁴T̄eni i Tamari à yire lógo ke, ka u u len̄kwucwoḡore v̄aan̄ŋyi ww̄úl'a yaha, maa v̄aan̄ŋke kà t̄ēg'a u n̄ŋke tò, maa uye san̄ŋi puni tò mú, maa n̄k̄ar'a sà nt̄ēn̄ Enayimu k̄an̄he taj̄j̄n̄woge na, Tima k̄an̄he kuni mpyi a tòro kuru k̄an̄he fun̄ŋke e. U à n̄ò wani ke, maa uye pyi mu à jwo f̄worobacwo. N̄ye Tamari à lire pyi, naha na ȳe Shela á pa lye a n̄ò c̄ipēere na, n̄ka Zhuda n̄ye a u pyi u a uru l̄ēŋe m̄e.

† 37:28 Sumayila shiin̄bii m̄ege kà ku n̄ye Madiyan shiin̄bii mú.

¹⁵⁻¹⁶ Nye Zhuda nin̄kàrìŋ'á sà nò wani, maa u n̄ya ke, ka u u wá na sôn̄ŋi na fworobacwón̄ji wá u n̄ye u wi, naha na ye u mpyi a yyahe tò ná v̄aŋŋ'í, u mpyi a cè na uru napworon̄ji wi me. Ka u u file u na, maa u pyi: «Ceewe, na pw̄h̄o, mu kyaa na naha mii na» ka Tamari si u natun̄ji pyi: «Mii aha n̄ye mu na, naha mu sí n-kan mii á ye?»

¹⁷ Ka u natun̄ji si jwo: «Mu aha n̄ye, mii sí sika kan mu á.» Ka u napworon̄ji si jwo: «Mu à mii n̄ya mii á n̄ye mu na, mu sí ma cyeyaage kà kan mii á, mà jwo sikan̄ji u nò mii na ke.»

¹⁸ Ka Zhuda si jwo: «Na cyeyaage n̄kire mii sí n-kan mu á ye?» Ka ceen̄ji si u n̄wò shwò: «Mu mege tafyen̄j'á sém̄e yaage n̄kemu na ke, ná ku meere, ná kàbiini li nde mu cye e ke. Ka Zhuda si yire puni kan u napworon̄j'á, maa sà ww̄d ná u e, ka u u laa lw̄d.»

¹⁹ Lire kántugo, ka napworon̄ji si yiri kuru cyage e maa n̄kàre u tupyenge e. V̄aŋŋyi yi mpyi u na ke, maa yire ww̄l'á yaha, maa n̄úr'a u len̄kwucwògore v̄aŋŋyi lw̄d a le sahan̄ki.

²⁰ Nye lire n̄wòh̄o na, ka Zhuda si uru sikan̄ji kan u cevoon̄ji, Adulamu shin̄ŋ'á, u sà n̄kan ceen̄j'á, u u uru cyeyaayi shwò, u à ma. N̄ka uru n̄ye a sà ceen̄ji cya a n̄ya me.

²¹ Maa kuru cyage shiin̄bii yíbe: «Fworobaacwón̄ji u mpyi naha ke, taa u n̄ye ke? U mpyi naha kuni n̄wòge na.» Ka pi i u pyi: «Fworobaacwo n̄ye a t̄èl'a pyi naha mà n̄ya me.»

²² Ka u u n̄úr'a kàre Zhuda yyére, maa yi jwo u á: «Mii n̄ye a jà a u cya a n̄ya me. Mpii mii à ta wani kuru cyage e ke, pir'á jwo na fworobacwo sàha nt̄èl'a pyi wani me.»

²³ Ka Zhuda si jwo: «Ceen̄ji u kwòro ná y'e ke! Wuu àha silege cya n̄jaha wuye n̄un̄j'í me, mii nò, mii kòr'n'á sika t̄ùgo u á. Mu aha mpyi mu n̄ye a u n̄ya me, y'á kw̄d.»

²⁴ Nye yijyi taanre tatòroge e, ka pi i sà yi jwo Zhuda á, na u napworon̄ji Tamari, na u à pyi fworobacwo, na u laa wu bá u n̄ye. Ka Zhuda si jwo: «Yii u yige kànha kántugo, yii i u bò, yii u súngo!»

²⁵ T̄èni i pi à jwo na pi sí raa u cwòre ke, ka u u wà tun u natun̄j'á, maa jwo: «Nàn̄ŋi n̄gemu u à laani t̄ège mii na ke, uru mege tafyen̄ji n̄ye yaage n̄kemu na ke, ná ku meere ná u kàbiini yi n̄ye n̄je, yi kàanmucya kampyi mu à yifoon̄ji cè.»

²⁶ Ka Zhuda si nt̄èn li taan na uru wuyo yi, maa jwo na n̄ge ceen̄j'á tànga ta uru na. U à nde kani pyi uru na, naha na ye uru n̄ye a n̄en'a u kan u n̄yan̄j, Shela á, zàbangara na me.

Nye mà láha lire t̄èni na, Zhuda saha n̄ye a sínni ná u e me.

²⁷ Ceen̄ji t̄èetigin'á pa nò ke, ka li i nta n̄amii laa li n̄ye u á.

²⁸ T̄èni i laan'á pa yiri ke, ka pyàn̄ji wà si cyege yige, ka lashwon̄ji si ku cù, maa dizimee n̄jyaa pw̄d ku na, maa jwo na n̄ge u n̄ye n̄jcyiin̄ji.

²⁹ Ka pyàn̄ji si n̄úr'a cyege l̄èŋe wani, ka shon̄wun̄ji si fworò, ka lashwon̄ji si jwo na u à kuni múgo, ka pi i uru mege le Perezì*.

³⁰ Lire kántugo, ka u san̄ŋi si si, ná dizimeeni n̄jyaaani i cyege na, ka pi i uru mege le Yeraki.

39

Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii puni n̄un̄ŋo na

¹ Nye pire Sumayl̄a t̄ùluge cwòh̄ompil'á kàre ná Yusufu i *Misira e, maa u p̄ére Potifara á, Faròŋ sòrolashiibii n̄un̄jufeembwòh'á.

² Mà u yaha u n̄un̄jufoon̄ji Potifara pyenge e, ka Kafoon̄ji Kile si n̄kwòro ná u e, maa u karigii puni n̄wò u á.

³ Ka Potifara si mpa li n̄ya na Kafoon̄ji Kile na n̄ye ná Yusufu i, u àha cye le kyaa maha kyal'e ke, u maha lire n̄wò u cye e.

⁴ Ka Yusufu kyaa si nt̄aan u n̄un̄jufoon̄j'á fo u à u yaha u pyenge karigii n̄un̄ŋo na, maa u cyeyaayi puni le u cye e.

⁵ Potifara à Yusufu yaha u pyenge karigii ná u cyeyaayi n̄un̄ŋo na ke, ka Kafoon̄ji Kile si jwò le Potifara á, maa u pyenge ná u sige karigii puni n̄wò Yusufu cye kurugo.

⁶ Lire kurugo, ka Potifara si u karigii puni le Yusufu cye e. U sàha mpyi na bw̄un̄n u cyeyaage kà na sahan̄ki me, fo u yalyire kanni.

Yusufu n̄un̄jufoon̄ji cwon̄j'á n̄yii yige u kurugo

*Nye Yusufu na mpyi n̄n̄jiiwe nisinaŋa, u lempe mpyi a n̄wò s̄èe s̄èl'e.

⁷ Can̄ka, Yusufu n̄un̄jufoon̄ji cwon̄j'á n̄yii yige Yusufu kurugo. Maa jwo «Sini ná mii i.»

⁸ Ka u u n̄cyé maa jwo u á «On̄h̄o de! Mii n̄un̄jufoon̄ji sàha n̄ye na cye leni kyal'e pyenge e me. U à u cyeyaayi puni le mii cye e.

⁹ Mii ná uru mú à pyi nin̄kin n̄ke pyenge e. U n̄ye a mii sige kyaa na me, fo muye nin̄kin, naha na ye mu u n̄ye u cwon̄ji. Di mii sí n̄ye lire kapiini fiige pyi n-jwo Kile na ye?»

¹⁰ Can̄ka maha can̄ka, ceen̄ji mpyi maha Yusufu yiri, n̄ka Yusufu n̄ye a n̄en'á sínni ná u e me.

¹¹ Nye can̄ka Yusufu à jyè bage e na báaran̄ji pyi, lir'á pyenge shiin̄bii puni ta pi à fworò.

* 38:29 Perezì mege n̄wòhe ku n̄ye kun'á múgo

12 Ka ceerji si Yusufu cù vâantintinŋke na, maa jwo na u sínni ná ur'e. Ka Yusufu si uye dir'a shwò u na, maa u vâantintinŋke fwòr'a yaha u cye e, maa fê a fworò ntàani na.

13 Nye ceerj'a Yusufu jya u à vâantintinŋke yaha u cye e, maa fworò ntàani na ke,

14 ka u u u pyenge shiinbii puni yyere, maa yi jwo pi á «Yii wíi, ná *Eburu nàŋi i mii poonj'a pa ke, u à pa mpa wuu pyenge mege kèege. U à pa mii fye e si jcwò mii na, ka mii i ŋkwúlo fàha na.

15 U à mii jya mii i ŋkwúli ke, ka u u u vâantintinŋke wwùl'a yaha mii cye e, maa fê a fworò ntàani na.»

16 Nye ka ceerji si ntèen ná Yusufu vâantintinŋke e na u poonji sigili.

17 U poonj'a pa ke, ka u u jwo «Wíi, Eburu bilinarj' mu à pa ke, u la mpyi si mii njini láha mii na.

18 Ka mii i ŋkwúlo, ka u u u vâantintinŋke yaha mii cye e, maa fê a fworò ntàani na.»

19 Nye ceerj'a yire jwo Yusufu na ke, ka u poonji lùuni si yíri sèl'e.

20 Ka u u Yusufu cù a le kàsuj'i i ná saanji kàsujyiibil'e. U à mò wani.

21 Ŋka lire ná li wuuni mu i, Kafoonji Kile à kwóro ná Yusufu i, maa jwò u na, ka Yusufu kyaa si ntàan kasubage jùŋufoonj'á.

22 Ka uru si Yusufu yaha kàsujyiibii puni jùŋo na, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Nye lire pyinj'kanni na, Yusufu mpyi na karigii puni yyaha cwòŋre kasubage e.

23 Kasubage kàanmucyafoonj' à pa cyeyi láha karigii puni na, maa cyi kan Yusufu u u mpyi, jaha na ye Kafoonji mpyi ná u e, marii u karigii puni jwòge.

40

Yusufu à kàsujyiibii pìi shuunni ŋòoyò jwòhe jwo

1 Nye jcyii karigii kántugo, *Misira saanji Faron* yabyaare kanfeebii jùŋufoonji ná bwúurufwoobii jùŋufoonj'á kyaa pyi, ndemu lemɛ p'á pi Faron jyií na ke.

2 Ka u lùuni si yíri pire jùŋufeebii mú shuunniŋi taan.

3 Maa jwo na pi cù a le kàsuj'i i. Kuru kasubage na mpyi sòrolashiibii jùŋufembwòhe pyenge e, Yusufu mpyi kàsuj'i ŋgemu i ke.

4 Sòrolashiibii jùŋufembwòh'á pi lèŋe ná Yusufu i, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Yusufu u mpyi na pi karigii puni cwòŋre. Pi à tere pyi wani kasubage e.

5 Canŋka, mà pi yaha kasubage e, yabyaare kanfeebii jùŋufoonji ná bwúurufwòobii jùŋufoonj'á ŋòoyò ŋòó numpilage ninuge e. Pi shin maha shin ná u wogo, wà ná wà wogo jwòhe nye ninŋin me.

6 Nye jyeɛɔge na, Yusufu à pa pi kàanmucya ke, ka u u pi yyahayi jya y'á tanha.

7 Ka u u pi yibe: «Naha na yii yyahay'á tanha ninjaa ye?»

8 Ka pi i jwo: «Wuu à ŋòoyò ŋòó, sùpya sí nàha naha ŋgemu u sí n-jà yi jwòhe cè njwo wuu á mɛ.» Ka Yusufu si jwo «Yii jye a cè na Kile u sí n-jà ŋòoyi jwòhe jwo mà? Yii yii ŋòoyi jwo na á.»

9 Ka saanji yabyaare kanfeebii jùŋufoonji si u u ŋòoge jwo Yusufu á na «Mii ŋòoge e, *erezen cige mii à jya naye yyaha na,

10 ŋkényi taanre na mpyi ku na, ku mpyi a fyèn, maa se, yasere s'á nò.

11 Faron lùbyaceni mpyi mii cye e, ka mii i erezenŋi nimpinji lwó a yúg'a le lùbyaceni i mà kan u á.»

12 Ka Yusufu si jwo u á «Mu ŋòoge jwòhe ku jye ŋke: cige ŋkényi taanrenji jwòhe ku jye canmpyaa taanre.

13 Canmpyaa taanrenji ká fúnŋò, Faron sí mu yige kàsuj'i i si mu pèe si mu le ma báaranj' ninjyenji i. Mu sí raa yabyare kaan u á bà mu mpyi a fyànha na li pyi me.

14 Ŋka mu aha fèreme ta tēni ndemu i ke, ma hà funŋò wwò na na mɛ, maa jwò na na, maa na kyaa jwo Faron á, bà u si mpyi si mii yige kàsuj'i i me.

15 Naha kurugo ye pi à mii cù fànhe e mà yíri *Eburu shiinbii kini i mà kàre naha. Pi à mii le kàsuj'i i mà li ta mii jye a kapii pyi me.»

16 Nye bwúurufwoobii jùŋufoonj'á li jya na Yusufu à u shèrefoonji ŋòoge jwòhe jwo a táan u na ke, ka uru mú si jwo «Mii ŋòoge e, sàhagii taanre na mpyi mii a tugo jùŋke e, bwúuru na mpyi cyi e.

17 Sàhani li mpyi cyi puni nìnyinj'i na ke, Faron jyií bwúurunji shinj'i puni na mpyi lire e. Nye ka saŋcyereŋre tà si mpa uru bwúurunji jòore sàhani i mii jwòŋ'i.»

18 Ka Yusufu si jwo «Mu ŋòoge jwòhe ku jye ŋke. Sàhagii taanrenji mú na jye canmpyaa taanre.

* 40:1 Faron: kuru mege na mpyi pèene mege ŋkemu ku mpyi na leni Misira kini saanbii puni na ke

¹⁹ Canmpyaagii taanre ká fúnḡ, Farón sí mu yige kàsuni i si mu dùrugo cige k'e si mu bò. Saṅcyɛnre sí n-pa a mu jòore.»

²⁰ Nye canmpyaagii taanren'á fúnḡ ke, ka canmpyitanrewuuni si mpa bê Farón canzege canmbilini na. Kuru canḡke kátáanni mege na, u à njyi niyahawa shwòho kini shiinbwoobii puni mɛɛ na. Maa yabyare kanfeebii jùḡufoonjì ná bwúurufwòobii jùḡufoonjì yige kàsuni i, u kini shiinbwoobii puni njii na.

²¹ Maa yabyare yaafeebii jùḡufoonjì le u báaranjì nijjyenjì i, ka uru si wá na yabyaare kaan u á.

²² Nka u à bwúurunjì yaafeebii jùḡufoonjì pwo cige e, mà tàanna ná Yusufu jwumpe e.

²³ Lire ná li wuuni mú i, mà lwó yabyaare kanfeebii jùḡufoonjì'á fworò kàsuni i ke, u njye a sòḡḡ'á nò Yusufu na me, u à funḡo pwwò u na punò punò.

41

Yusufu à saannjì Farón ḡḡyì jwòho jwo

¹ Nye yyeɛ shuunni kàntugo, ka Farón yabilinjì si ḡḡoge kà ḡḡó. U à ḡḡó mà uye njya Nili banjì jwòge na.

² Maa niye nimbwoyo baashuunni njya, yi lem'á jwò sèl'e, y'á fworò lwòhe e, mà paa lyí banjì jwòge na.

³ Maa niye njɛwògòrò baashuunni njya, yi lem'á pi sèl'e, yire mú à fworò lwòhe e, niyi njɛɛnjyi baashuunninjì kàntugo, mà pa yyéɛ yi taan banjì jwòge na.

⁴ Ka niyjì njɛwògòrò baashuunninjì si niyjì nimbwoyì baashuunninjì kyà. Puru jwòho na, ka Farón si jè ḡḡompe na.

⁵ Nye lire jwòhe na, ka u u núr'a ḡḡoge kabere ḡḡó. Maa sùmancahaya baashuunni njya y'á fworò sùmacige niḡkin na, yi puni pyànjì mpyi a bùḡḡo, u leme mú s'á jwò.

⁶ Lire kàntugo, ka sùmancahayì yabere baashuunni sí fworò kuru sùmacige ninuge na, yire sùmancahayì mpyi a cyéɛ cyéɛ, síwage kaféɛge mpyi a yi waha.

⁷ Nye sùmancahayì y'á waha waha ke, yir'á sùmancahayì njɛɛnjyi lyí. Puru jwòho na, ka Farón si jè mà li ta na ḡḡogo ur'á ḡḡó.

⁸ Nye kuru njèḡḡoge na, ka Farón funḡe si mɛɛn, ka u u *Misira kini céɛfeebii ná jɛɛfeebii puni yyere, maa u ḡḡyì yyahe jwo pi á, njka pi wá njye a jà a ku kà yyaha cè a jwo u á mɛ.

⁹ Lire tɛni i ke, ka Farón yabyaare kanfeebii jùḡufoonjì si puru jwumpe lógo, maa jwo u á «ḡgurugonjì u à mii ta ke, mii funḡ'á cwo uru na niḡjaa.»

¹⁰ Maa jwo «Canḡka, mu, Farón lùuni mpyi a yíri ma kini shiinbwoobii pli taan. Mu mpyi a mii ná bwúurufwòobii jùḡufoonjì cù lire tɛni i, mà le sòrolashiibii jùḡufembwòhe kàsuni i.

¹¹ Mà wuu yaha wani, wuu mú shuunninjì'á ḡḡoyò ḡḡó numpilage ninuge e, yi ḡḡyì njye a pyi niḡkin mɛ, yi jwòhe mú njye a pyi niḡkin mɛ.

¹² *Eburu nànjijinjì u à mpyi ná wuu e kàsuni i, sòrolashiibii jùḡufoonjì báarapyinjì wà u mpyi a fyánha a pyi u wì. Ur'á wuu à wuu ḡḡyì yyaha jwo, ka u u yì jwòhe cè a jwo u á.

¹³ Pyinjìkanni na u à yì jwòhe jwo wuu á ke, y'á tòro li jwujkanni na. Mii à le na báaranjì nijjyenjì i, ka bwúurufwòobii jùḡufoonjì si mpwò cige e.»

¹⁴ Nye Farón à puru lógo ke, ka u u wà tun u sà Yusufu yyere. Ka pi i fyál'a sà u yige kàsuni i, maa u njḡke ná u mahajwonjì kùlu, maa vàanjyi yabere le u na, maa njkàre ná u e Farón yyéɛ.

¹⁵ Yusufu à nò wani ke, ka Farón si jwo u á «Mii à ḡḡogo ḡḡó, sùpya sí njye a jà a ku jwòhe cè a jwo mii á mɛ. Mii s'á lógo na ḡḡogo ká jwo mu á, mu maha jà a ku jwòhe jwo.»

¹⁶ Ka Yusufu si jwo saannjì'á «Sɛenjì na, Kile yabilinjì u sí mu funḡke njḡe si mu ḡḡoge jwòhe jwo mu á.»

¹⁷ Ka Farón si u pyi «Mii ḡḡoge e, mii à naye njya Nili banjì jwòge na.

¹⁸ Maa niye nimbwoyo baashuunni njya, yi lem'á jwò sèl'e, y'á fworò lwòhe e mà pa a lyí banjì jwòge na.

¹⁹ Lire jwòhe na maa niye njɛwògòrò baashuunni njya, yi lem'á pi sèl'e, y'á fworò lwòhe e. Misira kini puni i, mii njye a yi niyi lempe piḡkanni fiige njya mɛ.

²⁰ Nye ka niyjì njɛwògòyì si mpa nimbwoyì kyà.

²¹ Nka lire ná li wuuni mú i, l'á pyi mu à jwo yaaga njye yi funḡyì i mɛ. Ka yi i njkwòrò bà yi mpyi mɛ. Lire kàntugo, mii à jè.

²² Nye mii à núr'a ḡḡoge kabere ḡḡó. Kur'e, mii à sùmancahaya baashuunni njya y'á fworò sùmacige niḡkin na, yi puni pyànjì'á bùḡḡo, u leme mú s'á jwò.

²³ Sùmancahayì yabere baashuunn'á fworò yire kàntugo, yi mpyi a cyéɛ cyéɛ, maa waha síwage kaféɛge cye kurugo.

²⁴ Nye sùmancahayì y'á cyéɛ ke, ka yire si njɛɛnjyi jò. Nye njje ḡḡyì mii à jwo na céɛfeebii'á, njka pi wá njye a jà a yi jwòhe cè a jwo mɛ.»

²⁵ Ka Yusufu si yi jwo Faron á «Ŋɔɔyi shuunninji mu à ɛ́ɔ́ ke, yi nyɛ ninjin, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyée mu na.

²⁶ Niyyi ninɛɛnyɛ baashuunninji nyɛ yyeɛ baashuunni, sùmanjɛchayɛ ninɛɛnyɛ baashuunninji mú nyɛ yyeɛ baashuunni. Yire puni na nyɛ ɛ́ɔ́ɔ́ ninjin.

²⁷ Niyyi ninɛwɔɔɔyi baashuunninji (y'á fworɔ nje sanɛnyɛ kántugo ke), yire nyɛ yyeɛ baashuunni katege. Sùmanjɛchayɛ baashuunninji y'á cyéɛ, kaféɛge s'á yi waha ke, yire mú na nyɛ yyeɛ baashuunni katege.

²⁸ Bà mii à yi jwo mu Faron á numɛ mɛ, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyée mu na.

²⁹ Nyɛ yyeegii baashuunninji cyi na ma ke, sùmanji sí jwɔ́ Mísira kɛni i sée sèl'e.

³⁰ Ŋka yyeegii cyibɛrii baashuunni sí n-pa kántugo, cyire nyɛ katege, li sí n-pyi fo sùpyire funɛɔ́ sí n-wwɔ́ yyeegii baashuunninji sùmataani na. Katege sí kɛni puni kèɛge.

³¹ Katege pinjɛkani sí n-sii sùpyire funɛɔ́ pyi ku wwɔ́ yyeegii nintɔrogii sùmatani na.

³² Kampyi mu à nje ɛ́ɔ́ɔ́ ɛ́ɔ́ɔ́kanagii shuunni ɛ́ɔ́, lir'á li cyée sɛɛni na, Kile kayaana li, li sí mɔ́ si mpyi mɛ.

³³ Nyɛ numɛ, mu à yaa mu u wà cya, ɛ́ɛmu nyɛ yákilifoo maa mpyi kacɛɛɛ ke, ma yaha Mísira kɛni puni jwɛɛ na.

³⁴ Maa sùpyire tà tiɛ kɛni jwɛɛ na ná u e, bà li si mpyi sùmanji ɛ́ɛmu ká nta ke, uru u táa tatayi kanjkuro, si taage ninjin yaha ɛ́kɛɛ na, Mísira kɛni puni yyeegii ninɛɛnyɛ baashuunninji funɛɛke e mɛ.

³⁵ Sùmanji ká jwɔ́ yyeegii jcyiimu i ke, pi i wà bégel'a yaha mu, Faron mɛge na, kanyi puni na, pi raa u káanmucaa.

³⁶ Yyeegii baashuunninji katege ká nɔ́ Mísira kɛni na tɛni ndemu i ke, sùmanji u à bégel'a yaha ke, uru u sí n-tɛɛge raa sùpyire jwɔ́ caa. Lire ká mpyi, katege saha sí kɛni kèɛge mɛ.»

Yusufu à pyi Mísira kɛni kacwɔnɔɔni ninɛɛnyɛ

³⁷ Nyɛ nje Yusufu à jwo ke, yir'á táan Faron ná u kɛni yyaha yyéɛ shiinbil'á.

³⁸ Ka Faron si jwo pi á «Sùpyanji ɛ́ɛgi u sí n-já n-ta, Kile à yákili ninɛɛnyɛ le ɛ́ɛmu i ɛ́ɛge nàɛni fiɛge yɛ?»

³⁹ Maa jwo Yusufu á «Bà Kile à jcyii karigii cyée mu na mɛ, sùpya saha sí nta ɛ́ɛmu u nyɛ yákilifoo, maa mpyi kacɛɛɛ mà mu kwɔ́ mɛ.»

⁴⁰ Maa núr'a jwo: «Mii sí mu tiɛ na pyenge ná na kɛni shiinbii jwɛɛ na. Mu aha ndemu jwo ke, lire pi sí n-pyi. Mii kanni u sí n-pyi mu jwɛɛ na *saanre tatɛɛnge kurugo.

⁴¹ Mii à *Mísira kɛni puni jwɛɛfente le mu cye e ninjaa.»

⁴² U à puru jwo a kwɔ́ ke, maa u yabilinji fánhe kampefegenji wwú mà le Yusufu kampeeni na, maa vaaɛɛnyɛni le u na, maa sɛɛn ɛ́kɛɛcuro le u na.

⁴³ Maa Yusufu dúrgo shɔngɔ wɔ́toro jwɛɛni mà taha u yabilinji wuɛni fye e. Sùpyire tà na mpyi pi yyaha yyéɛ na ɛ́kwɔ́wɔ́li, marii yu «Yabwáhe, yabwáhe na ma!» Nyɛ lire pyinjkanni na, Faron à Mísira kɛni jwɛɛfente puni kan Yusufu á.

⁴⁴ Maa jwo Yusufu á sahanji «Mii u nyɛ saanji Faron. Ŋka sùpya saha nyɛ a yaa u kyaa pyi Mísira kɛni puni funɛɛke e na mu bà u à kuni kan urufol'á mà yɛ.»

⁴⁵ Maa Yusufu mɛge le Zafinati Panekya. Maa ceewe kan u á, ceɛni mɛge na mpyi Asanati. Ceɛni tuɛni mɛge mpyi Potifira, uru u mpyi ņni kánhe sáragawwuɛni. Ka Yusufu sí ntɛɛn lire pyinjkanni na Mísira kɛni puni jwɛɛ na.

⁴⁶ U à báaranji sii Mísira saanji Faron á, mà u shɛni ta yyeɛ beɛnjaaga ná kɛ. Puru jwɔ́hɔ́ na, u à yiri Faron taan, mà sà Mísira kɛni puni jaara.

⁴⁷ Nyɛ yyeɛ baashuunni funɛɛni, sùmanji'á jwɔ́ sèl'e.

⁴⁸ Ka Yusufu sí cyire yyeegii baashuunninji sùmanji wà bégele mà yaha Mísira kɛni cyeyi puni i. U à kánha maha kánha wu bégele kuru kánhe e uye kanna na.

⁴⁹ Sùmanji u à bínni ke, uru mpyi a jyahá mu à jwo suumpe lwáhe jwɔ́ge nticyɛɛni fiige. Pi mpyi a li jwɔ́ cù na u peseli, ɛ́ka pi á pa li jwɔ́ yyéɛɛni, jaha na yɛ u pɛɛge mpyi na si n-já n-cé mɛ.

⁵⁰ Nyɛ mà jwo katege tɛni li nɔ́ ke, Yusufu mpyi a pùnampyire shuunni sí u cwɔɛni Asanati na, ņni kánhe sáragawwuɛni Potifira pworɔɛni u mpyi u wi.

⁵¹ Ka Yusufu si u jyanji ninɛɛnyɛni mɛge le Manase, jaha na yɛ Kile à uru funɛɛ wwɔ́ u yyefuge karigii puni na, jcyii cyi à u ta mà u yaha u tupyɛnge e ke*

⁵² Maa u jyanji shɔnɔwuɛni mɛge le Efrayimu, jaha na yɛ ur'á kyaala kɛni ndemu i ke, Kile à pyibii kan ur'á lire kɛni i'.

⁵³ Nyɛ yyeegii baashuunninji sùmanji u mpyi a jwɔ́ Mísira kɛni i ke, cyir'á pa ɛ́kwɔ́.

⁵⁴ Lire kántugo, bà Yusufu mpyi a yi jwo mɛ, ka yyeegii baashuunninji katege sí sii. Katege mpyi kirigii sanjkii puni i, ɛ́ka yalyíre na mpyi Mísira kɛni cyeyi puni i.

* **41:51** Manase mɛge jwáhe ku nyɛ: «U à mii funɛɛke pyi k'á wwɔ́.» † **41:52** Efrayimu mɛge jwáhe ku nyɛ: «U à pùnampyire kan»

⁵⁵ Nye katege mú a pa nɔ Misira kɪni puni na tɛni ndemu i ke, sùpyir'á paa ŋkwúli Farɔn taan na u yalyíre kan pir'á. Ka u u pi pyi «Yii a si Yusufu yyére, u áha njemu jwo yii á ke, yii i lire pyi.»

⁵⁶ Kuru kateg'á cwo Misira kɪni puni na. Ka Yusufu si sùmanji tayahayi jwɔ múgo, marii u pérelɪ Misira shiɪnbil'á, naha na ye katege mpyi a pɛe sèl'e kɪni i.

⁵⁷ Mǎ bára lire na, katege mpyi a jyɛ diɲyeɲi puni i. Ka sùpyire si wá na yíri kɪrigii puni i, na ma na sùmanji shuu Yusufu á, Misira kɪni i.

42

Yusufu yyahawuubil'á niɲkure sín u á Misira kɪni i

¹ Ka *Yakuba si mpa lógo na sùmanji na ntaa *Misira e. Ka u u yi jwo u jyaabil'á «Naha kurugo yii á tɛen naha na yiye wii ye?»

² Mii á lógo na sùmanji na ntaa Misira e. Yii a si, yii sà wá shwɔ wani wuu á, bà wuu si mpyi si shwɔ katege na mɛ.»

³ Ka Yusufu yyahawuubii keɲi si yír'a kàr'a sà sùmanji wá shwɔ Misira e.

⁴ Nka Yakuba jye a Yusufu cɔɔɲi Benzhamá yaha u á kàre ná pi e mɛ, u mpyi na fyáge na kapii kà ŋkwò u ta wani mɛ.

⁵ Nye Yakuba jyaabii kanni bà pi mpyi na sùmanji shuu mɛ, naha na ye katege mpyi a jyɛ *Kana kɪni puni i.

⁶ Lir'á ta Yusufu u jye Misira kɪni puni jwɔ na, uru u mpyi na sùmanji pérelɪ sùpyir'á. Yusufu yyahawuubil'á pa nɔ wani ke, ka pi i niɲkure sín, maa yyahayi sôgo u taan.

⁷ Yusufu á u yyahawuubii jya tɛni ndemu i ke, maa ntíl'a pi cɛ, ŋka u á uye yaha mu á jwo u jye a pi cɛ mɛ. Maa yu ná pi e, mu á jwo u lùun'á yíri pi taan. Maa jwo «Taa yii á yíri ke?» Ka pi i u pi «Wuu á yíri Kana kɪni i mpa sùma shwɔ naha.»

⁸ Yusufu wúe mpyi a u yyahawuubii cɛ ke, ŋka pire mpyi a u cɛ mɛ.

⁹ Nɔɔyi Yusufu mpyi a ŋɔɔ u yyahawuubii kyaa na ke, ka u funɲke si jwɔ yire na. Maa jwo pi á «Yii á pa mpa kɪni ŋwɔhɔ ŋgii, cyeyi yii sí n-já n-tùn l'e ke, si yire cɛ.»

¹⁰ Ka u yyahawuubii si jwo «Wuu jwɔufooɲi, lire bà mɛ! Mu bilibil'á pa mpa sùma shwɔ kanna.

¹¹ Wuu puni jye tu niɲkin pyii. Sèɲi wuu na yu. Wuu jye a pa mpa kɪni ŋwɔhɔ ŋgii mɛ.»

¹² Ka Yusufu si núr'a jwo «Sèe bà mɛ! Yii á pa kɪni tawíge e, cyeyi yii sí n-já n-tùn ke, si yire cɛ.»

¹³ Ka pi i jwo «Wuu na jye mu bilii. Wuu na mpyi siɲɛe ke ná shuunni, wuu puni na jye tu niɲkin pyii, wuu á tɛen Kana kɪni i. Wuu puni kántugo wuɲi jye ná wuu tuɲi i pyenge, wá niɲkin á pínni.»

¹⁴ Ka Yusufu si jwo «Nje mii á jwo ke, yire yi jye sèɲi. Yii á pa mpa wuu kɪni ŋwɔhɔ ŋgii kanna.

¹⁵ Mii si yii kàanmucya, ná yii puni nimbilɛni jye a pa mɛ, mii á kâa Farɔn mɛge na, yii si n-yír'á naha mɛ.

¹⁶ Yii wá niɲkin u nuru u a si yii cɔɔɲi fye e, u raa ma ná u e. Yii sanmpii sí n-kwôro naha kàsɔɲi i. Mii sí yii jwumpe kàanmucya si jycè kampyi sèe yii á jwo. Yii aha mpyi yii jye a lire pyi mɛ, lire tɛni i ke, mii á kâa Farɔn mɛge na, na yii á pa kɪni ŋwɔh'á wii.»

¹⁷ Yusufu á yire jwo ke, maa pi le kàsɔɲi i canmpyaa taanre.

¹⁸ Canntanrawoge, ka u u jwo pi á «Numɛ, nde mii sí n-jwo yii á ke, yii aha lire pyi, lire tɛni i ke, mii saha si yaage pyi yii na mɛ, naha na ye mii na fyáge Kile na.

¹⁹ L'aha nta yii na sèɲi yu, lire tɛni i ke, yii wá niɲkin u tɛen naha kàsɔɲi i, yii sanmpii s'a si ná sùmanji i, yii sà ŋkan yii pyenge shiɪnbii katege wuubil'á.

²⁰ Puru jwɔhɔ na, yii ninúrbii yii raa ma ná yii cɔɔɲi nimbilɛni i naha, lire ká mpyi, mii sí n-cɛ na yii á sèe jwo. Lire e, mii si yii bɔ mɛ.» Ka u yyahawuubii si ntɛen lire taan.

²¹ Ka pi i wá na yu piy'á «Sèɲi na, wuu á kapii pyi wuu cɔɔɲi Yusufu na, u kyaaga wuɲ'á wuu jàare na wuu uru jwɔaare ta, ŋka wuu jye a jɛɛ mɛ. Lire kurugo, ŋke yyefuge pun'á wuu ta niɲjaa.»

²² Ka Uruben si jwumpe lwɔ maa jwo «Mii ná yi jwo yii á na wuu áha kapii pyi ŋge pyàɲi na mà? Yii jye a jɛn'a mii jwumpe lógo mɛ. Ku ke numɛ, kuru kyaage fwooni Kile na ntùni wuu na amɛ.»

²³ Nye pi jye a mpyi a cɛ na Yusufu na pire jwumpe nuru mɛ, naha na ye wá u mpyi na Yusufu jwumpe kɛɛɲi pi á.

²⁴ Yusufu á puru jwumpe lógo pi jwɔ na ke, ka u u yíri pi taan mà sà mɛɛ sú. Maa núr'a pa jwo ná pi e. Lire kántugo, maa Simiyɔn cù pi jyii na, mà le kàsɔɲi i.

²⁵ Maa u báarapyiibii pyi na pi pi bɔrigii jí sùmanji na, pi i pi puni sùmanji lwɔɔre le pi borigil'e, pi i pi kuni jɲijɲi kan pi á. Ka báarapyiibii si li pyi amuni.

²⁶ Ka pi i pi borigii dũruugo dũfaanyi ɲuŋ'i na ŋkɛɛge.

²⁷ Pi à sà nɔ cyage k'e, lir'à numpilage ta k'à wwɔ, ka pi i shwɔn wani. Ka pi wà niŋkin si u boni ɲwɔ múgo si yalyĩre kan u dũfaanɲk'á, maa u sũmanɲ lwɔɔre ta wani.

²⁸ Maa jwo pi sanmpil'á «Ei! pi naha mii sũmanɲ lwɔɔre nũruŋ'a le mii boni i, u we.» Pi sanmpil'á lire ɲya ke, ka li i mpen pi e. Ka pi i fyá fo na ɲcyɛɛnni, maa jwo «Naha Kile à pyi wuu na amɛ ye?»

²⁹ ɲye pi à pa nɔ pi tunɲi Yakuba yyére, Kana kini i ke, nde l'á pi ta ke, ka pi i lire puni jwo u á, maa jwo

³⁰ «Misira ɲũɲufoonɲi ɲye a jwo ná wuu e ticɛnme na me. U à jwo na wuu à kàr'a sà pire kini ɲwɔhɔ ŋgí kanna.

³¹ Wuu à yi jwo na sɛeshiin pi ɲye wuu, na wuu ɲye a pa mpa kini ɲwɔhɔ ŋgí me.

³² Wuu à yi jwo u á na wuu na mpyi sɲɛɛ ke ná shuunni wuu tunɲi na, wà niŋkin sàha ɲye me, wuu puni kántugo wuŋi na ɲye ná wuu tunɲi i, Kana kini i.

³³ ɲye ka u jwo «Kani li sí mii pyi mii u dá na yii na ɲye sɛeshiin ke, lire li nde. Yii yii sɲɛɛŋi wà niŋkin yaha naha, yii sanmpii sí sũmanɲ lwɔ á sà ŋkan yii pyenge shiinbii katege wuubil'á.

³⁴ Yii aha ŋkàre, yii nũr'a pa ná yii puni kántugo wuŋi i naha mii yyére. Lire e, mii sí n-cɛ na yii ɲye a pa mpa kini ɲwɔhɔ ŋgí me, na yii na ɲye sɛeshiin. Lire ká mpyi, mii sí yii sɲɛɛŋi yaha. Lire kántugo, yii sí n-jà raa si kini cyeyi puni i s'a perɛmpe ná zhwoŋi pyi yiy'á.»

³⁵ ɲye tɛni i pi à pa sũmanɲ wwu pi borigil'e ke, ka pi puni si pi wyéɛŋi ta wani. Pi à u ɲya ke, ka pi ná pi tunɲi si fyá sɛɛ sèl'e.

³⁶ Ka pi tunɲi Yakuba si jwo «Ei! yii sí mii pyi mii u pɔɔn ná pyiibil'e de! Yusufu sàha ɲye me, Simiyɔn mú sàha ɲye me, ka yii la si nũr'a pyi si Benzhama shwɔ mii na la? Naha na yii à tire tũgure puni tɛge mii ɲuŋ'i ye?»

³⁷ Ka Ūrubɛn si jwo tufoon'á «Mii aha mpyi mii ɲye a nũr'a pa ná Benzhama e mu yyére me, maa na jyaabii mú shuunni bó! Benzhama yaha na cye e, l'aha fworɔ cyaga maha cyag'e, mii sí nũru n-pa ná u e mu yyére.»

³⁸ Ka Yakuba si jwo «Ōhɔ, mii jyanɲi si n-sii n-kàre ná yii e Misira e me, ɲaha na ye u ná ŋge u ɲye jirini na ke, ur'à kwũ, maa uye niŋkin yaha. Kyaa ká bú u kũshewuŋi ta, yii sí mii niŋjyɛŋkwɔŋi nàvunŋɔ wuŋi yaha mii u kàre kwũu kànha na.»

43

Yusufu yyahawuubil'á nũru na ŋkɛɛge Misira e ná Benzhama e.

¹ ɲye katege mpyi na nàare *Kana kini i.

² *Yakuba jyaabii mpyi a pa ná sũmanɲ ŋgemu i, mà yĩri *Misira e ke, uru mpyi a kwɔ, ka Yakuba si yi jwo pi á «Yii nũru, yii a si Misira e, yii sà sũmanɲ wà cya.»

³ Ka u jyanɲi *Zhuda si u pyi «Misira nàŋ'á yi jwo a waha, na wuu aha mpyi wuu ɲye a nũr'a shà ná wuu cɔɔŋŋi i me, na uru si wuu cumɔ lemɛ ɲwɔ me.

⁴ Lire e, kãmpyi mu si ɲɛɛ wuu cɔɔŋŋi yaha u kàre ná wuu e, wuu sí sà sũmanɲ shwɔ mpa mu á.

⁵ ɲka mu aha mpyi mu si ɲɛɛ u yaha u kàre ná wuu e me, wuu si me, ɲaha na ye nàŋ'á jwo na wuu cɔɔŋŋi ká mpyi u ɲye ná wuu e me, na uru si wuu cumɔ lemɛ pi.»

⁶ Ka tufoonɲi Yakuba si jwo «Yii à kapii pyi mii na de! Naha na yii à yi jwo ŋge nàŋ'á na cɔɔnfoonɲi wabɛɛ na ɲye yii á ye?»

⁷ Ka u pyiibil'á si u pyi «Nàŋi u à wuu yyahayi fwɔhɔɔ ná yibiya i, wuu ná wuu pyenge shiinbii kyaa na, u à jwo «Yii tunɲi na ɲye shi na la? Sɲɛɛŋi wabɛɛ na ɲye yii á la?» Ka wuu mú si u ɲwɔ shwɔ: «Ōn.» Di wuu mpyi na sí n-jà n-cɛ, na u sí n-jwo, wuu a ma ná wuu cɔɔŋŋi i ye?»

⁸ Ka Zhuda si jwo «Baba, pyàŋi yaha na cye e, u raa si ná wuu e, wuu yaha wuu yĩri, wuu a si, wuu sà yalyĩre cya bà katege si mpyi k'áha wuu puni bó naha me.

⁹ Mii sí n-yyére ná pyàŋi ɲũŋɔ karigil'e. Kyaa ká u ta, maa na yibe. Mii aha mpyi mii ɲye a nũr'a pa ná u e mu yyére me, lire tɛni i, mii ɲcɛɛge wuu u sí n-pyi tɛrigii puni i mu yyahe taan.

¹⁰ Kãmpyi wuu mpyi a cwũunnɔ me, numɛ mpyi a wuu ta wuu à tooyi shuunni pyi mà kwɔ.»

¹¹ Ka pi tunɲi Yakuba si jwo «ɲye ná yii ŋkàriŋi sí naha pyi fànha, lire tɛni i, nde yii sí n-pyi. Yii wuu kini yacɛnyí yà le yii borigil'e, yii a si yii sà ŋkan Misira nàŋ'á: wyɛɛre tà ná nũguntanga yaayi yà ná sɛɛre tà, ná cire yasɛɛre tà mu à jwo pisitasi ná amandi woore tà.

¹² Yii yii wyéɛŋi figii shuunni lwɔ, lire e wyéɛŋi pi à le yii borigil'e ke, yii nũru ná u e, pi sí n-jà n-ta pi à wurugo.

¹³ ɲye yii yii cɔɔŋŋi lwɔ, yii i nũru yii a si Misira nàŋi yyére.

¹⁴ Kile Sini Punifoo u yii ñuñaaare le ñaŋi i, bà u si mpyi si yii siñeñi sanji ná Benzhama yaha pi a ma me. Ñka kampyi mii à yaa mii u pòon ná pyibil'e, lire tēni i si n-pòon pi e.»

¹⁵ Nyē Yusufu yyahafeebil'à uru bñnyēni lwó, wyérenji i pi mpyi a yaa pi à ñkèege ke, maa uru fiigii shuunni lwó. Ka pi ná Benzhama si yiri mà kàre Yusufu yyére Misira e.

¹⁶ Tēni i Yusufu à Benzhama ñya ná pi e ke, ka u u jwo u báarapyiibii ñuñufoonj'á «Mpii shiĩnbii lēñe pyenge e, maa yatòoge kà bò a shwòhò, pi sí canñalyige lyi ná mii yabilinji i ninjaa.»

¹⁷ Ka ñaŋi si lire pyi. Maa ñkàre ná pi e Yusufu pyenge e.

¹⁸ Yusufu yyahafeebil'à pi ñya pi à kàre ná pire e Yusufu pyenge e ke, ka pi i fyá, maa jwo «Wyérenji u à kwòro toñcyiige e wuu borigil'e ke, mu sí n-ta lire kurugo, pi à pa ná wuu e naha ñke cyage e. sí wwó wuu na ñcú mpyi pi bilii, si wuu dùfaanyi ta mù.»

¹⁹ Tire fyagare funñke e, pi à file Yusufu báarapyiibii ñuñufoonji na, pyenge ñwòge na, maa jwo ná u e.

²⁰ Pi a jwo: «Yàkenji yaha, wuu ñuñufoonji, wuu à tēl'a pa sùma shwò naha.

²¹⁻²² Wuu sùmanji shwòñcyiini na, wuu à nùr'a nò wuu tashwonge e ke, wuu à borigii múgo mà sùmanji lwòore ta wani, uye ñwò na. Wuu nyē a wyérenji lefoonji cè wuu borigil'e me. Numē wuu à nùru ná uru wyérenji i wuye cye e mpa ñkan. Wuu à pa ná wyérenji waber'e mpa sùmanji wà shwò.»

²³ Ka báarapyiibii ñuñufoonji si jwo pi á «Tapege nyē me, yii àha lire tēge yiye funñò pen me. Yii Kilenji, yii tunji u Kilenji, uru u à uru wyérenji yaha yii borigil'e. Ná lire bà me, sùmanji lwòore yii à kan ke, ur'à nò mii na.» Nàñ'a puru jwo a kwò ke, maa mpa ná Simiyon e mà pa ñkan pi á.

²⁴ Maa pi lēñe Yusufu bage e, maa lwòhò kan pi à pi tooyi jyé, maa yalyíre kan pi dùfaanyj'á.

²⁵ Pi à pa ná bñnyēni yaayi ñjemu i Yusufu mee na ke, ka pi i yire bégel'a yaha, na u sigili canvwuge na. Yi mpyi a jwo pi á na pi ná Yusufu sí n-pa lyi siñcyan u pyenge e.

²⁶ Yusufu à pa tēni ndemu i ke, ka pi i yire yaayi kan u á, maa ninñkure sín u taan, maa fwù kan u á sèl'e.

²⁷ Ka Yusufu si pi yíbe «Yii à cùuñò la? Yii tunji kyaa yii à jwo na u à lyē ke, u à cùuñò la? U saha na nyē nyii na la?»

²⁸ Ka pi i u pyi «Mu bilinanji u nyē wuu tunji ke, u nyē nyii na, u à cùuñò.» Ka pi i nùr'a ninñkure sín Yusufu taan, maa u shéere.

²⁹ Tēni i Yusufu à u jirinñwòrñeñi Benzhama ñya ke, maa jwo «Yii còonji kyaa yii à jwo ke, uru u nyē ñge la?» Ka pi i jwo «Uru wi.» Ka Yusufu si jwo Benzhama á «Mii jyanji, Kile u jwó le ma á.»

³⁰ Ka Benzhama ñyanji funntange si Yusufu ta fo mà mee suu tírige u funñ'i. Ka u u fyál'a jyé u baashonge e, maa mee sú.

³¹ Puru ñwòhò na, u à u yyahe jyé, maa fwooro u baashonge e. Mee suuni lage saha mpyi u na, ñka u à ja a cù uye na. Maa jwo u báarapyiibil'à na pi a ma ná yalyíre e.

³² Ka pi i Yusufu ñyilji wwù uye kanni na, maa u siñeñii wunji wwù uye kanni na. Misira shiĩnbii pi mpyi ná pi e ke, maa pire wunji wwù uye kanni na, ñaha na ye Misira shiĩnbii mpyi na ñeeg'a lyi ná *Eburu shiĩnbil'e me. Mà tàanna ná pi Kile kuni i, lire nyē a tí me.

³³ Ka pi i Yusufu siñeñii tñje u yyaha na, lyega lyega, mà lwó ninñyēni na mà kàre nimbileni na. Ka pi kàkyanhala wuubii si wá na piye wi.

³⁴ Yalyíre tí mpyi Yusufu taan ke, ka u u tire tà kan pi á. Maa pi sanmpii nàzhanji fiigii kanñkuro kan Benzhama á. Ka pi i lyi maa bya, maa mùguro ná Yusufu i.

44

Yusufu à u yyahawuubii kàanmucya a wii sahanji.

¹ Nyē puru ñwòhò na, Yusufu à yi jwo u báarapyiibii ñuñufoonj'á «Mpii shiĩnbii borigii ñi ñi sùmanji na, pi fànhe sí n-ja ñgemu na ke, uru kan pi á. Maa pi puni wyérenji taha taha sùmanji na pi borigil'e.

² Maa nta a mii wyérefyiñji fùñcwokwuuni le pi puni nimbileni boni i, u wyérenji ñuñ'i.» Nyē bà Yusufu à yi jwo me, ka báarapyiibii ñuñufoonji si li pyi amuni.

³ Nyèg'à múgo ke, ka pi i kuni kan *Yakuba jyaabil'á. Ka pi i pi tugure taha pi dùfaanyi ñuñ'i mà kàre.

⁴ Pi à fwooro kànhe e ke, mà pi ta pi sàha ñkwò a laaga wwù me, ka Yusufu si u báarapyiibii ñuñufoonji yyere, maa yi jwo u á na u yir'a taha pi fye e wahawaha, na u aha nò pi na, u u yi jwo pi á «Naha na yii à kacenni fwooni tò ná kapiini i ye?»

⁵ Ta yii nyē a mii ñuñufoonji fùñcwokwuuni lwó me, ná nde e u maha cēere pyi ke? Yii à kapii nimbwoo pyi amē de!»

⁶ Nyē báarapyiibii ñuñufoonj'á pi kòr'a ta ke, maa yi jwo pi á amuni.

7 Ka pi i u pyi «Wuu nùŋufooŋi, naha na mu na puru jwumpe shiŋi yu ye? Kile u wuu shwɔ lire kani shiŋi na.

8 Wyérenji wuu à nɔya wuu bɔrigil'e ke, wuu nɔye a yîri ná u e *Kana kîni i mà pa nkan mu á mà? Di wuu sí n-pyi si wyérefyin, lire nɔye me sɛɛn yu mu nùŋufooŋi bage e ye?

9 Nɔye nde fùŋɔcwokwuuní ká nɔye wuu shin maha shin nɔŋ'i ke, yii urufoo bò, wuu sanmpii sí n-pyi yii bilii.»

10 Ka báarapyiibii nùŋufooŋi si jwo «Nɔye nje yii à jwo ke, mii à nɛɛ, nka fùŋɔcwokwuuní ká nta shiŋi nɔgemu nɔŋ'i ke, urufoo u sí n-pyi mii biliwe, yaaga si n-pyi yii sanmpii na me.»

11 Ka pi puni si ntíl'a pi bɔrigii tírige, maa cyi múgo.

12 Ka báarapyiibii nùŋufooŋi si wá na bɔrigii fúnɔŋi wíi. Maa ku sii pi puni niŋjyeni na, mà pa nkwɔ nimbileni na. Ka fùŋɔcwokwuuní si sà nta Benzhamá boni i.

13 L'à pyi amuni ke, ka li i tatéenge fô pi na fo pi na pi vâantɔŋi cwuun. Maa nûr'a pi tugure taha dúfaanyi na, maa nûru kânhe e.

Zhuda à Yusufu náare Benzhamá kyaa na

14 Ka *Zhuda ná u siŋɛbii si nkaŋe Yusufu pyenge e, mà sà u ta wani sahanŋi, maa niŋkure sín u taan maa u shéere.

15 Ka u u jwo pi á «Naha kafiile yii à pyi amɛ ye? Yii nɔye a cè na mii shiŋi maha kanwɔhɔni naa mà?»

16 Ka Zhuda si jwo «Wuu nùŋufooŋi, naha wuu sí n-jwo bɛ? Jwumɔ sàha nɔye wuu á me, di wuu sí wuye shwɔ n-jwo nde kani na ye? Kile à wuu nɔwɔhɔ múgo wuu kapyiŋkil'e. Numɛ, wuu mpíi wuu à pyi wuu nùŋufooŋi bilii, wuu ná nge u boni i fùŋɔcwokwuun'à nɔya ke.»

17 Ka Yusufu si jwo: «Kile u na shwɔ nde kani shiŋi mpyiŋi na. Mii fùŋɔcwokwuun'à nɔya nɔgemu u bor'e ke, uru kanni, u sí n-pyi mii biliwe. Yii sanmpii pi ke, yaaga nɔye mii ná yii shwɔhɔl'e me. Yii a si yii tunj yyéere.»

18 Ka Zhuda si file Yusufu na, maa yi jwo u á: «Mii nùŋufooŋi, maye sanŋa yaha, maa ma bilinanji yaha u jwo ná mu i. Ma hà lùuni yîrige na taan me. Sɛɛni na, mu ná saanji Farɔn tayîrige nɔye niŋkin fânhe e.

19 Mii nùŋufooŋi, wuu paŋcyiini naha, mu u ná wuu yíbe na wuu tunj saha na nɔye wani la? Na cɔɔnfooŋi wabɛre na nɔye wuu á la?

20 Ka wuu u mu pyi na wuu tunj na nɔye wani, u à lye, na wuu cɔɔnŋi wà na nɔye wani mú, wuu tunj'à uru sí, mà u ta u à lye sèl'e mà kwɔ. Yyahafoo ná mpyi uru nge cɔɔnŋ'á mú, nka ur'à kwú, pi shuunninji mpyi jiriŋwɔɔnɔɛ. Nɔye cɔɔnfooŋi kanni u nɔye wani numɛ, u kyal'à táan wuu tunj'à sèl'e.

21 Mu à jwo na wuu a ma ná u e mu yyéere, bà mu si mpyi si u nɔya me.

22 Ka wuu u mu pyi na pyàŋi si n-jà n-yîri u tunj taan me. Lire ká mpyi, tufooŋi sí n-kwú.

23 Ka mu u jwo wuu á na, wuu cɔɔnŋi ká mpyi u nɔye a pa me, na mu saha si wuu cumu leme nɔwɔ me.

24 Tèni i wuu à nûr'a kàre wuu tunj yyéere ke, ka wuu u mu jwumpe niŋjwumpe taha u á.

25 Canŋke wuu tunj'à jwo na wuu nûr'a pa sùmanji wà shwɔ ke,

26 wuu à yi jwo u á, na wuu sí n-jà n-pa ná wuu cɔɔnŋi nɔye ná wuu e me, naha na ye *Misira nàŋ'á jwo na, wuu cɔɔnŋi ká mpyi u nɔye ná wuu e me, uru si wuu cumu leme nɔwɔ me.

27 Mu bilinanji, wuu tunj'à jwo «Yii à cè na mii cwɔŋi Arasɛli à pùnampyire shuunni si mii á,

28 niŋkin à wil'a fô, mii na sɔŋni sige yaage kà ku si nta k'à uru cù.

29 Yii aha mpa nge lwɔ mú, yaaga ká u ta wani, yii sí mii niŋjyewɔŋi yaha mii u kwú nàvunŋke e.»

30 Nɔye numɛ wuu aha nûr'a kàre mu bilinanji, wuu tunj yyéere, mà li ta pyàŋi u nɔye u karigii puni ke, uru nɔye ná wuu e me,

31 nàvunŋke sí u niŋjyewɔŋi bò. Lire tèni i, wuu pi nɔye mu bilibii ke, wuu pi sí n-pyi lire nùŋke.

32 Mii nùŋufooŋi, mii u à jwo na mii sí n-yyéere ná pyàŋi nùŋɔ karigii puni i. Mii aha mpyi mii nɔye a nûru ná u e u tunj yyéere me, lire tèni i, mii nɔcɛge wuu, u sí n-pyi tɛrigii puni i u yyaha taan.

33 Lire kurugo, mii nùŋufooŋi, maye sanŋa yaha, maa na yaha si nkwɔro naha pyàŋi cyaga, si mpyi mu biliwe, maa pyàŋi yaha u a si ná u yyahafebil'e pyenge.

34 Di mii sí n-kàre n-jwo na tunj yyéere mà li ta pyàŋi nɔye ná mii i mà ye? Ei! Mii sí n-jà n-kàre zà na tunj kyaaga wunji nɔya me!»

¹ Nye *Zhuda à kwò puru jwumpe na ke, Yusufu nye a já a cù uye na sùpyire shwòhòl'e me, ka u u sêe maa jwo sùpyire puni ti fworò bage e. Tèni i Yusufu à uye cyèe u sɲɛbii na ke, sùpyanji wabere mpyi ná pi e me.

² Yusufu à mɛɛ sù, fo *Misira shiinbii pi mpyi ntaani na ke, pir'à u mɛeni lógo, ka pure jwumpe si nò Faròn pyenge.

³ Ka Yusufu si yi jwo u sɲɛbil'á «Mii u nye Yusufu! Mii tunji saha na nye shi na la?» ka pi i fyá fo pi nye a já a u jwò shwò me.

⁴ Ka u u yi jwo pi á lùtaan na «Yii file na na.» Pi à file u na ke, ka u u jwo «Mii u nye yii sɲɛnɲi Yusufu, ɲge yii à pére cwòhampil'á pi i ɲkège Misira e ke.

⁵ Yii wà nye a yaa u funɲke pen u u uye la wwu na yii à mii pére naha me. Kile u à mii tũugo naha yii yyaha na, bà mii si mpyi si sùpyire tà shwò kwùni na me.

⁶ Katege yye shuunni cyi nye ɲcyii kɪni i. Nye faanji saha si n-jà n-pyi me, sùmanji mú si n-kwònd me, fo yye kanjuro ká ntòro sahanji

⁷ Kile u à mii tũugo yii yyaha na naha, bà yii tũluge si mpyi si ɲkwòro ɲɲke na si ɲyaha me.

⁸ Yii bà pi à mii tun naha me, Kile yabilinji wí. U à mii tɲe naha, maa mii pyi Faròn kacwònrɲi ɲɲcyiinji, maa mii yaha u bage puni ɲɲke na, maa mii pyi Misira kɪni puni ɲɲufembwòhe.

⁹ Nye yii a fyáa, yii a si mii tunji yyére, yii i sà yi jwo u á na u jyanji Yusufu à jwo na Kile à uru pyi Misira kɪni puni ɲɲufoonji. Na u a fyáa, u a ma naha uru yyére.

¹⁰ Na u sí n-pa n-tɛen uru taan Gozheni i, u ná u pyibii ná u ɲampyi, ná u yatòre ná u cyeyaayi puni.

¹¹ Na uru sí n-pa yalyire kan u á, ɲaha na ye katege sí n-pyi yye kanjuro funɲ'i sahanji. U aha mpa naha u ná u pyenge shiinbii ná u yatòre si n-fò yaag'e me.

¹² Yii yabilimpji ɲyii wà li na, mii kántugo wunji Benzhamà yabilinji ɲyii nye li na, na mii Yusufu u nye na yu ná yii e.

¹³ Péente ti nye mii i naha Misira kɪni i ke, ná yii yabilimpji mu à ndemu ɲya ke, yii a sì, yii sà li jwo mii tun'á. Lire kántugo, yii i nta, yii a ma ná na tunji i naha fwòfwò.»

¹⁴ Nye Yusufu à puru jwo ke, maa cyeyi míginɛ u còonji Benzhamà yacige e maa mɛɛ sù, ka Benzhamà mú si u wuyi míginɛ Yusufu yacige e, maa mɛɛ sù.

¹⁵ Ka Yusufu mɛɛsuwunji si u cyeyi míginɛ u yyahawubii puni ɲɲkin ɲɲkin yacyi'e. Ka pi i nta a jwo ná u e.

Faròn à Yakuba yyere na u pa ntɛen Misira kɪni i

¹⁶ Nye tèni i Yusufu sɲɛebii mpan'á nò Faròn ná u kɪni yyaha yyére shiinbii na ke, ka lire si ntáan pi e.

¹⁷ Ka Faròn si Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Yi jwo ma sɲɛbil'á na pi pi dùfaanyi tugo sùmanji na, pi núru pi a si *Kana kɪni i.

¹⁸ Na pi aha nò wani, pi pi tunji ná pi pyenge shiinbii puni lwó, pi a ma, pi pa ntɛen naha na taan. Mii sí *Misira kɪni tacɛnɲke kà kan pi á. Pi sí n-pa a kɪni ɲjyɲi ɲɲcɛnɲi lyí.»

¹⁹ Maa jwo Yusufu á sahanji «Yi jwo ma sɲɛbil'á na mii à jwo pi shònyi wòtorobii pii lwó naha Misira e, pi i sà pi pyibii ná pi cyebii ná pi tunji lwó, pi a ma.

²⁰ Pi aha mpyi pi nye a já a pa ná yaayi y'e me, lire kà pi funɲò pen me, ɲaha na ye Misira kɪni tacɛnyi puni ɲɲcɛnɲke ku sí n-kan pi á.»

²¹ Nye Faròn à ndemu jwo ke, ka *Yakuba jyaabii si lire pyi. Ka Yusufu si shònyi wòtorobii pii kan pi á, mà tàanna ná Faròn jwumpe e. Maa ɲjyɲi wà kan pi á na pi a uru lyi kuni na.

²² Maa vāanvonyo kan pi puni ɲɲkin ɲɲkin'á, maa wyèrfyɲi darashii ɲkwuu taanre ná vāanvonyo kanjuro kan Benzhamà á.

²³ Maa dùfaanmpeeye ke tugo Misira ɲjyɲi ɲɲcɛnɲi na, maa dùfaancyya ke tugo sùmapyanji ná bwúuruɲi ná ɲjyɲi shɲi wabere na, pi i sà yire puni kan uru tun'á, bà pi si mpyi pi aha ma, pi uru pyi kuni ɲjyɲi me.

²⁴ Lire ɲwòhò na, u à kuni kan u sɲɛbil'á na pi a sì. Maa jwo pi á «Yii àha ɲkwò ntùn kuni na mà de!»

²⁵ Ka pi i yiri Misira e, mà kàr'a sà nò Kana kɪni i, pi tunji Yakuba yyére.

²⁶ Pi à nò ke, ka pi i yi jwo pi tun'á «Yusufu na wá shi na! Uru yabilinji u à tɛen Misira kɪni ɲɲò na.» Ka li i Yakuba pāa maa u yákilinji wurugo fo u à fyáha fyiii, ɲaha na ye u nye a dá pi jwumpe na me.

²⁷ Nka jyafebil'á pa a Yusufu jwumpe puni yu u á tèni ndemu i ke, shònyi wòtorobii Yusufu mpyi a yaha a pa u talwóge e, ka u u pire ɲya ke, ka u yákilinji sí nta a tɛen.

²⁸ Maa jwo «Mii jyanji Yusufu na nye shi na la? Mii saha nye na yaaga caa mà tòro lire na me. Mii kèege zà na ɲyiini tɛge u na mà jwo mii u kwú ke.»

46

Yakuba kàrènkanni Misira kini i.

¹*Yakuba nin̄kàrini *Misira e, u à kàrè ná u cyeyaayi puni i. U à sà nò Berisheba e ke, maa sàraya wwù u tunji Ishaka u Kilenji á.

²Ka Kile si uye cyèe u na kuru numpilage e, maa u yyere «Yakuba, Yakuba!» Ka u u jwo «Yo!»

³Ka Kile si jwo «Mii u nyè Kile, mu tunji u Kilenji. Ma hà raa fyáge si nkàrè Misira e me, nahà na ye mii sí mu túluge nyaha wani kuru cyage e.

⁴Mii, Kile yabibili u si n-kàrè ná mu i Misira e, mii yabibili mú u sí n-pa mu yige wani si nùru mpa nahà. Yusufu yyéere, mu sí n-kwù, uru mú u sí mu nyiigi tò.»

⁵Nyè Yakuba à yiri Berisheba kànhe e. Faròn mpyi a wòtorobii mpiimu yaha pi sà u lwó ke, ka u jyaabii si u lèngè pire wòtorobil'e, ná pi cyeebii ná pi pyilibii.

⁶Maa pi yatòore mú lwó, ná yaayi puni pi mpyi a ta *Kana kini i ke. Ka Yakuba ná u pyenge shiinbii puni si nkàrè Misira e

⁷Lire pyinkanni na Yakuba à kàrè Misira kini i ná u pyenge shiinbii puni i: u jyaabii, ná u pùceribii, ná u jampyire.

Yakuba pyenge shiinbii meyi

⁸Nyè *Yakuba pyilibii ná u jampyire pi à kàrè *Misira e ke, pire meyi yi nyè nje. U jyanji nin̄cyiini mege ku nyè Urubèn.

⁹Urubèn jyaabii pi mpyi, Kyanòki, Palu, Kyeziròn, ná Karimi.

¹⁰Simiyon wuubii pi mpyi Yemuwoli, Yamini, Owadi, Yakèn, Zokyari, Shawuli. *Kana shin u mpyi Shawuli tunji.

¹¹*Levi wuubii pi mpyi Gerishan, Kehati, Merari.

¹²*Zhuda wuubii pi mpyi Eri, Ona, Shela, Pèzezi, ná Yeraki. Nka Eri ná Ona mpyi a kwù Kana kini i. Peresi u jyaabii pi mpyi Kyeziròn ná Kyamuli.

¹³Isakari wuubii pi mpyi Tola, Puva, Yobo ná Shimiròn.

¹⁴Zabulòn wuubii pi mpyi Seredi, Elòn, ná Yalèli.

¹⁵Tire pùnampyire Leya à si Yakuba á, mà pi yaha Mesopotami kùni i, ná u pworonji Dina. Leya pyilibii ná u jampyire na mpyi shiin bejjaaga ná ke ná taanre.

¹⁶⁻¹⁸Nyè bilicwonji Laban mpyi a kan u pworonji Leya á ke, uru mege mpyi Zilipa, u à Gadi ná Asheri si Yakuba á. Gadi jyaabii pi mpyi Sifyon, Kyagi, Shuni, Ezibòn, Eri, Aròdi, ná Areli. Asheri wuubii pi mpyi Yimina, Yishiva, Yishiwi, Beriya ná pi pùcerenji Serakyi. Beriya wuubii pi mpyi Kyèberi, ná Malikiyeli. Zilipa pyilibii ná jampyire mpyi shiin ke ná baani.

¹⁹Yakuba cwonji Araseli u jyaabii mpyi Yusufu ná Benzhamà.

²⁰Yusufu à jyaa shuunni ta Misira e, pire pi mpyi Manase ná Efirayimu. U cwonji Asanati, u à pire si u á. Asanati na mpyi Potifira pworonji wà. Potifera na mpyi Oni kànhe sàragawwuji wà.

²¹Benzhamà jyaabii pi mpyi Bela, Bekeri, Ashibeli, Gera, Naamani, Eki, Jòrshi, Mupimi, Kwupimi ná Aridi.

²²Araseli pyilibii ná jampyire mpyi shiin ke ná sicyèere.

²³⁻²⁵Nyè bilicwonji Laban mpyi a kan u pworonji Araseli á, na u mege mpyi Bila ke, u à Dan ná Nefitali si Yakuba á. Dan jyanji u mpyi Kwushima. Nefitali jyaabii pi mpyi Yazeli, ná Guni, Yezeri, ná Shilemu. Zilipa pyilibii ná u jampyire na mpyi shiin baashuunni.

²⁶Stupyire t' à kàrè Misira e ná Yakuba e ke, u yabibili jyaabii ná u jampyire, pi puni mpyi shiin beetaanre ná baani. U napworibii nyè a tòro me.

²⁷Nyè jyaa shuunni mú à si Yusufu á Misira e, lire pyinkanni na, Yakuba ná u shiinbii pun'à bè shiin beetaanre ná ke na Misira e.

Yakuba ná u pyenge shiinbil' à nò Misira e

²⁸Nyè mà jwo *Yakuba u kuni lwó u a nkèege *Misira kini i ke, u à *Zhuda yaha a kàrè uye yyaha na, Yusufu yyéere, u sà yi jwo u à na uru wà na ma Misira e, Gozheni kùluni i.

²⁹Yusufu à yire lógo ke, ka u u shange wòtoronji wà bègel'a kàr'a sà u tunji Yakuba njògo bè? Gozheni i. U à nò u tunji na ke, maa u cyeyi míginè u tunji yacige e, maa mée sú sèl'e.

³⁰Ka Yakuba si jwo Yusufu á «Nume, mii méé ká nkùwù, lire nyè a waha mii na me, nahà na ye mii à mu jya a kwò, mà cè na mu saha na nyè shi na.»

³¹Ka Yusufu si yi jwo u si nyèebii ná u pyenge shiinbii sanmpil'á «Mii sí sà yi jwo Faròn á na mii si nyèebii ná mii tunji shiinbii pi mpyi *Kana kini i ke, na pi à pa.

³²Mii sí yi jwo u á na mii shiinbii na nyè yatombyii, si yi jwo u á na yii à pa ná yii sikyaabii, ná yii mpàabii, ná yii nyi, ná yii cyeyaayi puni i.

³³Faròn ká yii yyere, maa yii yíbe «Naha báara fiwe yii na mpyi ye?»

³⁴ yii yi jwo u á «Mu bilibii na yatǽore byíi mà lwó pi nàŋkocyere e fo nume, wuu ná wuu tiibii pun'à lire pyi.» Lire ká mpyi, u sí yii yaha yii pi tēen Gozheni kùluni i, jaha na ye mà tàanna ná pi Kile kuni i, Misira shiinbii jye a yaa pi a wwúu karii na ná yatombiyibil'e me.»

47

Yusufu à u pyenge shiinbii cyēe Farōn na

¹⁻² Nye Yusufu à kàre ná u sijnēbii pii kanjure e, maa sà yi jwo Farōn á «Mii tunji ná mii sijnēbil'à yiri *Kana kini i mà pa, ná pi mpàabii, ná sikyaabii, ná n̄iyi, ná pi cyeyaayi puni i. Pi jye Gozheni kùluni i.» U à puru jwo a kwó ke, maa pire sijnēbii kanjuruŋi cyēe u na.

³ Ka Farōn si pi yibe «Báaranj ngire yii na mpyi ye?» Ka pi i u pyi: «Wuu jùŋufoonj, wuu na jye yatombiyii, wuu tiibii fiige.

⁴ Wuu à pa nàmpanteenre na mu kini i. Wuu wuuni i, yalyíre sàha jye wuu yatǽor'à me. Kateg'à pēe Kana kini i. Wuu yaha wuu u ntēen Gozheni kùluni i.»

⁵ Ka Farōn si jwo Yusufu á «Nye ná mu tunji ná mu sijnēbii s'à pa mu yyére,

⁶ *Misira kini li nde mu taan, ma tunji ná ma sijnēbii yaha kini tacenŋyi puni niŋcenŋke e, Gozheni kùluni i. Mu aha pii ta ma cinmpyibiil'e mpiimu pi à yatombiyiini cè sèl'e ke, maa pire yaha pi a mii yabilinji yatǽore nàha.»

⁷ Ka Yusufu si mpa ná u tunji *Yakuba e mà pa jycyēe Farōn na. Ka Yakuba si jwó le Farōn á.

⁸ Farōn à Yakuba jya u à lye ke, ka u u u yyeegii dānji yibe.

⁹ Ka Yakuba si u pyi: «Mii yyeen ŋkuu ná beŋjaaga ná ke u jye niŋjyee, cyire mii à pyi jani na. Mii jye a lye sèl'e me, mii tūŋi mú s'à waha, mii sí n-jà shi nintōonwó ta, na tiibii fiige me.»

¹⁰ U à puru jwo ke, maa jwó le Farōn á sahanjki, maa nta a kàre.

¹¹ Ka Yusufu si cyage kà kan u tunji ná u sijnēbil'à bà Farōn mpyi a yi jwo me, u à kini tacenŋke kà kan pi á, Gozheni kùluni i.

¹² Maa jjiyi kan pi á mà tàanna ná sùpyire dānji i.

Kateg'à nàara Misira e sahanjki

¹³ Nye jjiyi yaaga sàha mpyi na ntaa *Misira kini puni i me, katege mpyi a nàara sèl'e. Ka Misira ná *Kana kirigii sùpyire fānhe si ŋkwó fo mà cwōgō katege cye e.

¹⁴ Ka Yusufu si sùmanj pēre pi á, maa cyire kirigii wyérenj puni shwó mà yaha nàfuunji tamàrage e Farōn me na.

¹⁵ Misira kini ná Kana kini wyérenj'à pa ŋkwó tēni ndemu i ke, ka Misira shiinbii si mpa Yusufu yyére maa yi jwo u á «Yalyíre kan wuu á, ma hà wuu yaha katege ku bò me. Wyére sàha jye a sii wuu á me.»

¹⁶ Ka Yusufu si yi jwo pi á «Wyére ká mpyi u jye yii á me, yii pa yii yatǽore fáa sùmanj na.»

¹⁷ Ka pi i wá na ma ná pi yatǽore e yyeeni puni i Yusufu yyére. Ka u u wá na pi shōnyi ná mpàabii ná sikyaabii ná n̄iyi ná dùfaanyi fáre sùmanj na.

¹⁸ Lire yyeen'à pa ŋkwó ke, ka pi i mpa Yusufu yyére sahanjki, maa yi jwo u á «Wuu jùŋufoonj, wuu wyérenj'à kwó, wuu à pa ná wuu yatǽore puni i mu yyére. Wuu sí li ŋwóho mu na me, yaaga sàha jye wuu pi kan mu á ná wuu yabilimpui ná wuu taare bà me.

¹⁹ Ma hà jye wuu yaha wuu kwú ma taan me, wuu taare kà ŋkwóro sùpyiibaa me. Wuu ná wuu taare shwó, yalyíre kan wuu á. Wuu ná wuu taare sí n-pyi Farōn yahare e. Wuu la jye si ŋkwú si wuu taare yaha sùpyiibaa me, sùma kan wuu á, wuu nūgo.

²⁰ Ka Yusufu si Misira taare puni shwó Farōn mege na, jaha na ye, kateg'à ta Misira shiinbil'e ke, ka pi i pi taare puni pēre Farōn á.

Lire pyinŋkanni na taare pun'à pa mpyi Farōn woro.

²¹ Ka Misira kini sùpyire puni si mpa mpyi Farōn bilii, mà lwó kini jùŋjke kà na, ma sà fworu ku sanjke na.

²² Taare t'à kwóro shwombaa ke, tir'à pyi sáragawwuubii woore. Farōn mpyi a *saliyanj wà tije sáragawwuubii kurugo, nte u mpyi na ŋkaan pi á ke, tire mpyi a jà na pi jwó caa. Lire l'à pí ta pi jye a pi taare pēre me.

²³ Ka Yusufu si yi jwo sùpyir'à «Nye nume, mii à yii ná yii taare shwó a kan Farōn á niŋjaa. Mii sí sùmashinj kan yii á yii nūgo.

²⁴ Nja sùmakwōngii ká n̄o, yii sí sùmanj taa tatáayi kanjuro, si taaga niŋkin kan Farōn á. U sanjji sí n-pyi shinj, ná yii pyenge shiinbii jwólyinj.

²⁵ Ka pi i Yusufu pyi «Wuu jùŋufoonj, mu à wuu shwó katege na. Nye ná mu s'à lire kacēnni nimbwoni pyi wuu á, wuu sí n-pyi Farōn bilii.»

²⁶ Ka Yusufu si to le Misira kini i: «Nūŋgwóho maha nūŋgwóho, yii sí yii sùmanj nintanj taa tatáayi kanjuro si taaga niŋkin kan Farōn á.» Uru tonj jye wani fo niŋjaa. Sáragawwuubii u taare kanni t'à kwóro ti jye a pyi Farōn woore me.

²⁷ Nye lire pyiŋkanni na, *Izirayeli shiinbil'à tèn Gozheni kùluni i, Misira k̀ni i. Ka pi cyeyaayi ná pi pyiibii si mpa nyaha.

²⁸ Lire kántugo, *Yakuba à yye e ke ná baashuunni pyi Misira k̀ni i. U sh̀ŋi yyeegii pun'à b̀e yye e ŋkuu ná beeshuunni ná baashuunni na.

²⁹ U t̀eekwũun'à ǹo ke, ka u u u jyaŋi Yusufu yye e, maa yi jwo u á «Kampyi mii kyal'à táan mu á, ma táange ná ma jwómefente cyèe na na. Mii aha ŋkwú ma hà na tò Misira e me, mii la jye maa ma cyege le na cyiini jwòh'i, maa ŋkâa, na mu si jye mii tò Misira e me.

³⁰ Mii aha ŋkwú, maa na buwunji lwó a yige Misira k̀ni i, mà sà ntò na tulyeyi tatonke e.» Ka Yusufu si jwo ur'à yi lógo, na uru sí li pyi, bà u à yi jwo me.

³¹ Ka Yakuba si jwo «Lire t̀eni i, mu sí n-kâa mii á.» Ka Yusufu si ŋkâa. Lire kántugo, ka Yakuba si ninjure sín u yasinninje j̀ŋò yye e, maa Kile p̀e.

48

Yakuba à jwó le Yusufu jyaabil'á

¹ Lire kántugo, ka pi i mpa yi jwo Yusufu á, na u tunji *Yakuba jye a c̀uŋo me. Ka Yusufu ná u jyaabii shuunniŋi, Manase ná Efrayimu, si ŋkàre Yakuba taan.

² T̀eni i y'à jwo Yakuba á na u jyaŋi Yusufu wá na ma u yye e ke, ka u u ŋkàrama a ỳr'a t̀en u yasinninje na.

³ Yusufu à pa ke, ka u u yi jwo u á «Kile Sinji Punifol'à uye cyèe mii na Luzi kàhe e, *Kana k̀ni i, maa jwó le mii á.

⁴ Maa jwo mii á «Mii sí pyi niŋyahamii kan mu á, si mu shiinbii nyaha, si pi pyi s̀upyishi niŋyahawa, si nde k̀ni kan mu t̀ulug'á, li sí n-pyi pi wuu t̀erigii puni i.»

⁵ Maa ǹur'a yi jwo Yusufu á «P̀unampyire shuunniŋi mu à ta naha *Misira k̀ni i, mà mii ta mii sàha mpa mu yye e naha me, Efrayimu ná Manase, p̀ire sí n-pyi mii pyi, bà Uruben ná Simiyon jye me.

⁶ Ŋka pyiibii mu sí n-ta p̀ire kántugo ke, p̀ire sí n-pyi mu yabilinji wuu. Pi sí pi nàntan k̀oge ta Efrayimu ná Manase cye kurugo.

⁷ Mii na lire pyi Araseli kurugo, jaha na ye mii niŋjiriji Mesopotami k̀ni i, mu nunji Araseli à kwú mii á Kana k̀ni i, Efirata kàhe taan. Ka mii i u tò kuru cyage e Efirata kàhe kuni na.» (Efirata kàhe pi maha mpyi Betilehemu nume.)

⁸ Yakuba à Yusufu pyiibii nya ke, ka u u jwo «Mpii pi jye mp̄ii ye?»

⁹ Ka Yusufu si jwo «Kile à p̀unampyire shuunniŋi ntemu kan mii á naha Misira e ke, tire ti.» Ka Yakuba si jwo «Maye sanja yaha, maa pi file na na, bà mii si mpyi si jwó le pi á me.»

¹⁰ Nye lyage mpyi a Yakuba jyiŋyaani cyèeŋe. U sàha mpyi na jaa na j̀cuu me. Ka Yusufu si u pyiibii file u na, ka u u pi lwó a taha u tooyi na, maa pi pur'a c̀u.

¹¹ Maa jwo Yusufu á «Mii mpyi a t̀en ná l'e na mii saha sí mu nya me. Ŋka li le, Kile à li yaa mii à mu pyiibii yabilimp̄ii nya.»

¹² Ka Yusufu si u pyiibii láha u tunji tooyi na, maa ninjure sín j̀ŋke na u taan maa yyahe cyigile.

¹³ Lire kántugo, maa u jyaŋi Efrayimu yaha u kàniŋe cyage na, maa Manase yaha u kàmen e woge na. Maa file ná pi e u tunji na, maa Efrayimu yye e tufoonji kàmeni na, maa Manase yye e tufoonji u kàniŋe na.

¹⁴ Ŋka u tunji Yakuba à u cyeyi para a taha, maa u kàniŋe cyege taha Efrayimu j̀ŋke na, mà li ta uru u jye c̀oonfooni, maa u kàmeni taha yahafooni Manase woge na.

¹⁵ Maa jwó le Yusufu á maa jwo

«Mii tulyage *Ibirayima ná mii tunji Ishaka, pir'à Kilenji ŋgemu p̀e ke, uru u jwó le mp̄ii pyiibil'á.

Uru Kilenji jye ná mii i, mà lwó mii canzege na, mà pa bẁn nume na.

¹⁶ Kile Melekenji u à mii shwò kawagii puni na ke,

Uru u jwó le mp̄ii pyiibil'á.

Mpii pyiibii pi mii mege pyi ku kwòro shi,

Mii tulyage Ibirayima ná mii tunji Ishaka mege kà mp̄ni me.

Pi t̀uluge ku nya j̀ŋke na.»

¹⁷ Nye Yusufu à li nya na u tunji à u kàniŋe cyege taha c̀oonfooni Efrayimu j̀ŋke na ke, ka li i mpen u e, ka u u tufoonji kàniŋe cyege láha Efrayimu j̀ŋke na mà taha Manase woge na.

¹⁸ Maa jwo «Baba, mu à wurugo, ŋge u jye jyafooni niŋcyiini ke, uru u j̀ŋke na mu mpyi a yaa mu u ma kàniŋe cyege taha.»

¹⁹ Ŋka tufoonji jye a jye me, maa jwo «Mii jyaŋi, mii à yi c̀e fo mà jwò. Manase u t̀uluge mú sí nya n-pyi sh̀ŋi wà. U sí n-pyi shinbwo, ŋka u kántugo wunji sí n-p̀e u na. U c̀oonji t̀uluge sí nya n-pyi shi niŋyahawa.»

²⁰ Ka Yakuba si jwó le pi á kuru canŋke, maa jwo «*Izirayeli shiinbii sí raa jwóŋi leni ná yii mege e. Pi sí n-pa a ŋko «Kile u jwó le yii á, bà u à u le Efrayimu ná Manase á me.» Lire pyiŋkanni na, Yakuba à Efrayimu yaha Manase yyaha na.

²¹ Lire jwóhó na, ka u u yi jwo Yusufu á «Mii à na tashàge byanhara, ŋka Kile sí n-pyi ná yii e. U sí yii pyi yii núru yii tulyeyi kini i, Kana kini i.

²² Mà bàra lire na, mii sí mu kóoge nyaha n-tòro mu sɔŋebii sanmpii woge taan. Mii sí Sikemu kùluni kan mu á. Mii à kuru shwó Amòri shiinbii na, ná na kàshikwòŋhwòoni ná sintaage e.

49

Yakuba à nùmpañja jwumpe jwo mà yyaha tí ná u pyiibil'e

¹ Lire kàntugo, ka *Yakuba si u jyaabii yere maa jwo: «Yii a ma, yii i mpa bínni na taan, karigii nimpañkii cyi sí nò yii na ke, mii sí cyire jwo yii á.

² Yakuba jyaabii, yii a ma yii i mpa bínni, yii lógo yii tunji *Izirayeli* jwó na.

³ Uruben, mu u nyɛ mii jyaŋi niŋcyiŋi,

Mu u nyɛ mii nànte yaage, mii à mu si mà mii ta nàŋjiwe.

Pèente mu à ta ke, tir'a fànha tò mu sɔŋebii sanmpii woore na.

Fànhe ku nyɛ mu i ke, kur'à nyaha mu sɔŋebii sanmpii woge na.

⁴ Ŋka mu na nyɛ mu à jwo lwóhó ŋkemu k'à dùgo jɔ́ a fworu na fwu ke, mu tɛɛm'à pɛn.

Mu à dùgo ma tunji yasínniŋke juŋ'i, maa wwó ná ma tunji cwonji w'e.

Lire kurugo, mu saha sí yyaha yyereŋi ta me

⁵ Simiyón ná *Levi kapyiŋkii nyɛ niŋkin,

pi maha pi kàshikwòŋhwòogii lwúu marii kakyaare pyi.

⁶ Mii nyɛ a sù ná pi e pi ŋwòŋi i me

Pi kapyiŋkii mú sí nyɛ a táan mii á me

Naha kurugo ye mà pi lùyiriuubii yaha, pi à sùpyire tà bò, pi pege kurugo.

Mà pi yaha bàhage na, pi à nùpyahii cyi sirakapanya *kwòŋ.

⁷ Mii à pi láŋa pi lùyirini kurugo, naha na ye lùyirini l'à pi wà lire kapiini mpyiŋi na.

Mii à pi láŋa pi lùyirintoroni kurugo, naha na ye lùyirintoroni l'à pi wà lire kapiini mpyiŋi na

Mii sí pi tùluyi pyi yi láha yiye na Izirayeli kini i,

Yi sí n-tɛɛn n-tɛɛn yiye Yakuba kini† puni yyaha kurugo.

⁸ *Zhuda, mu sɔŋebii sí raa mu père,

mu sí ma cyege taha ma zàmpeɛnbii kaŋekwuunni na,

mu sɔŋebii sí raa niŋkure sínni mu á.

⁹ Mii jyaŋi, Zhuda, mu na nyɛ mu à jwo cànrage

ku maha sà jaare maa sige yaare tà cú a kyà,

maa nùr'a pa sínni, maa tooyi sànhana.

Mà ku yaha tasinage e, joofo u sí jɛɛ n-jwo na uru sí ku kòrò n-yírige ye?

¹⁰ *Saandre kàbiini sí n-fworu Zhuda pyenge e me,

jùŋufente kàbiini sí n-kwòro u tùluge cye e,

*supyishinji sanŋi sí raa làmpuŋi kaan u á,

si ŋkúu u á.

¹¹ Zhuda, mu *ɛɛɛɛn cikóoge sí jwó sèe sèl'e,

fo si mpyi mu méɛ ká dùfaanŋke pwo k'e, lire si yaaga kèɛge me.

Mu sí raa ma vaaŋntinŋke jyí ɛɛɛɛnŋi lwòh'e

s'a ma vaaŋntinmbwòhe jyí ɛɛɛɛnŋi sinmpe e.

¹² Mu nyiigii sí raa jɔ́ ɛɛɛɛnŋi lwòhe cye kurugo,

nùjirimpe sí mu ŋkyaŋhagii pyi cyi finiŋe.

¹³ Zabalón tatɛnge sí n-pyi suumpe lwòhe jwóge na,

batoo nimbwoo sí raa yyereli kuru cyage e,

mu kini sí n-kàre sà nò fo Sidón kànha na.

¹⁴ Isakari fàn'h'à nyaha dùfaanŋa fiige,

u tatɛng'á be yatòre tabyige na,

¹⁵ u à tatɛnge nyà k'à jwó,

kini mú s'à táan ke,

* 49:2 Yakuba mege kà ku nyɛ Izirayeli † 49:7 Yakuba kini ná Izirayeli kini nyɛ niŋkin

ka u u wá na báaranji ninganji pyi
mu à jwo biliwe.

¹⁶ Dan sí u kini shiinbii shwò u zàmpeεnbii na,
Izirayeli tùluyi sanjyi fiige.

¹⁷ U na jye mu à jwo wwò ηgemu u à sínni kuni i ke,
mu à jwo màcwon kujcwore e,
u maha shonyi nani tooyi na, shandugubil'a si wá na jcwò.

¹⁸ Kafoonji Kile, mii à tèn ná l'e na mu sí mii shwò.

¹⁹ Gadi wi ke, kakuumpyiibii pìi sí n-pa n-cwo u na, si u tun.
Nka u sí pi kòrò n-caala.

²⁰ Asheri wi ke, yafaayi sí raa jwòge u kini i.
Saanbii njyñji njcncñji sí raa ntaa l'e.

²¹ Nεfitali na jye mu à jwo cèñe, ηkemu ku jye kuy'á ke, ku maha cèmpyire nisinante sini.

²² Yusufu fành'à jyaha mu à jwo sige dùfaanña ku jye lwòhò jwò na;
mu à jwo sige dùfaanmbile kafaawaga juy'i.

²³ Sintaayifeebil'à taha u fye e,
maa u ηwò ná tãanbil'e, maa u kãha sèl'e.

²⁴ Nka u sintaag'à kwòro u cye e,
Yakuba u Kilenji Siñifol'à fãha kan u cyey'á.
Uru Kilenji u jye Izirayeli kãanmucyafoonji,
uru mú u jye Izirayeli tanwòhoge.

²⁵ Mu tunji u Kilenji u sí mu tège,
Kile Siñi Punifoo u sí jwó le mu á,
si njyñji zãhe kan mu á,
si jwó le mu á,
si njñke lùbilibii kan mu á,
si mu pyiibii pyi pi jyaha;
si mu yatòre pyi ti púgo.

²⁶ Jwóobii Kile à le mu tun'á ke,
pir'à fãha tò nanji njjyeyi yacenyi na,
Kile u jwó le Yusufu á amuni,
Kile u jwó le u á,
uru ηgemu u jye u cìmpyiibii jùñò na ke.

²⁷ Benzhama na jye mu à jwo sige pwun katege wu.
Nyège na, u maha sige yaare tà cú a kyà,
yàkonke u maha tà tãa tãa u pyiibii na.»

²⁸ Nyε Izirayeli tùluyi ke ná shuunnin'á fworò mpìi shiin ke ná shuunninji i. Pi tunji Yakuba
jwumpe nizanmpe pu mpyi mpe mà yyaha tí ná pi puni njñkin njñkinji i, wà ná wà wumò
jye a pyi njñkin me.

Yakuba kwùñji kani

²⁹ Nyε lire kãntugo, ka *Yakuba si yi jwo a waha u jyaabil'á na: «Mii aha bú ηkwù, yii i sà
na tò na tulyeyi tatonke e, nanjyige ku jye Kyiti shinñji Efiròn kerεge e ke, wani yii sí n-sà mii
tò na tulyeyi taan.

³⁰ Kuru nanjyige na jye Makipela kerεge e, Mamire cyage e, *Kana kini i. *Ibirayima u à
kuru cyage shwò Kyiti tùluge shinñji Efuròn á, mà pyi u kwùu tatòño.

³¹ Wani Ibirayima ná u cwonji Sara, ná Ishaka ná u cwonji Erebeke à tò, wani mii à na
cwonji Leya tò mú.

³² Kuru kerεge ná nanjyige ku jye k'e ke, yire pun'à shwò Kyiti shiinbil'á.»

³³ Nyε Yakuba à puru jwumpe jwo a kwò u jyaabil'á ke, maa tooyi dùrugo yasinninje na,
maa sínni, ka u múnaani si fworò u e.

² U à kwò mèesuni na ke, maa u wyempiiibii pyi pi à u tunji buwuñi yal'a yaa ná nùguntangayaayi i mà yaha.

³ Ka pi i ñkwôro u ñjaanji na fo mà sà nta canmpyaa beeshuunni, ñaha na ye *Misira kini làda u mpyi ure. Ka Misira shiinbii si yameeni sú fo canmpyaa beetaanre ná ke.

⁴ Cyire canmpyaa gil'á fúnñ ke, ka Yusufu si yi jwo Farón fyèñwòhshiinbil'á «Kampyi sèe wí, mii kyal'á táan yii á, yii na pwòh yii sà yi jwo Farón á,

⁵ na mà mii tunji yaha u sàha ñkwù me, u à yi jwo mii á na uru ká ñkwù, mii i sà uru tò u fannke nintùgoge e *Kana kini i, mii s'á káa u á na mii sí li pyi. Lire kurugo, mii la ñye si sà na tunji tò si làha nùru mpa.»

⁶ Ñye puru jwump'à na Farón na ke, ka u u yi jwo Yusufu á «Sà ma tunji tò Kana kini i, maa nùru, ñaha na ye mu à káa mà kwò u á na mu sí lire pyi.»

⁷ Yusufu ñinñkàrñi ná u tunji buwuñi i, Farón kini ñùñjufeebii pun'á sà u tùugo, Farón ñàñkolyeebii ná Misira kini ñàñkolyeebii sanmpii puni,

⁸ ná Yusufu pyenge shiinbii puni, ná u tunji pyenge shiinbii puni. Pyiibii ná yatòore kanni t'á kwôro Gozheni kùluni i, Misira kini i.

⁹ Shanyi wòtorobii ná shòndugubii mú na mpyi ná pi e. Sùpyinjyahara ti mpyi tiye fye e na ñkèege.

¹⁰ Tafafyinge ku ñye Zhurudèn banji kàntugo, ná ku mege ñye Atadi ke, pi à nò wani maa yameeni sú, maa kwuuyi wà sèl'e. Canmpyaa baashuunni pi à pyi kuru kwùge na wani.

¹¹ Kana shiinbii pi ñye lire kini i ke, pir'á kuru kwùge pyinñkanni ñya Atadi tafafyinge e ke, maa jwo «Ñke à pyi kwòbwòhò Misira shiinbil'á de!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le na *Abeli Misirayimu, kuru cyage na ñye Zhurudèn banji kàntugo*

¹² Lire pyinñkanni na, *Yakuba mpyi a ñjemu jwo u pyiibil'á u kwùge kyaa na ke, lire pi à pyi.

¹³ Pi à kàre ná u buwuñi i Kana kini i. Nañgyige ku ñye Makipela kerenge e ke, mà sà ntò wani. *Ibirayima u mpyi a kuru cyage shwò Kyiti tùluge shinñi Efirón á, mà yaha kwuutatonjò, kuru cyage laage ñye a tòn Mamire woge na me.

¹⁴ Yusufu à u tunji tò a kwò ke, ka u u nùr'a kàre Misira kini i. U sijnèebii ná shin maha shin u mpyi a kàre ná u e tufoonji tatonjke e ke, ka pire puni si nùr'a pa Misira e.

Yusufu yyahafeebil'á yàfa cya u á

¹⁵ Ñye Yusufu sijnèebil'á li ñya na pire tunj'á kwò ke, ka pi i jwo: «Yusufu ká yiri wuu kurugo nume de! Wuu à kapiini ndemu pyi u na ke, u aha jwo u sí lire fwooni tò wuu na de!»

¹⁶ Ka pi i wà yaha a kàr'a sà yi jwo Yusufu á «Mà jwo mu tunji u kwù ke, u mpyi a jwo na

¹⁷ wuu sà jwo ná mu i, wuu u mu ñàare, maa náanji maa yàfa ma sijnèebii na, ñaha na ye pi à kapii pyi mu na.» Ka pi i jwo Yusufu á «Wuu na ñye mu tunji Kilenji bilii, náanji (maa yàfa*) maa ma sijnèebii kapiini yàfa pi na.» Yusufu à puru jwumpe lógo ke, ka u u mee sú.

¹⁸ Ka u yyahawuubii sí ñkàr'a sà ñinñkure sín u taan, maa jwo «Mu bilibii pi mpii.»

¹⁹ Ka u u pi pyi «Yii àha vyá me, mii u ñye Kile la?»

²⁰ Yii pi ke, yii la mpyi si kapii pyi mii na, ñka Kile à li kèenn'á pyi kacenne, maa li kàntugo pyi nde ñinñjaa, bà sùpyire ñinñyahara si mpyi si shwò me.

²¹ Lire e ke, yii àha raa fyáge me, mii sí yii ná yii pyiibii puni le na kaloge ñwòh'i.» Maa jwo ná pi e tipoom'i, mà pi zòmpii ñje.

Yusufu kwùñi

²² Lire kàntugo, Yusufu ná u cìmpyiibil'á kwôro *Misira e. Yusufu shinji tēgen'á pyi yee ñkuu ná ke.

²³ U à u jyanji Efirayimu pyiibii ná u ñampyire ñya. Ñye Manase ñampyrir'á si ke, ka Yusufu si pire pyi u pyi. Manase ñampyire na mpyi Makiri pyi.

²⁴ Canñka Yusufu à jwo u sijnèebil'á «Li sí mò me, mii sí n-kwù, ñka yii i dá li na na Kile sí yii le u kaloge ñwòh'i, si yii yige nde kini i. Kini ñwòmēeni u à lwò wuu tulyeyi *Ibirayima ná Ishaka ná *Yakuba á ke, u sí n-kàre ná yii e wani.»

²⁵ Lire kàntugo, Yusufu à u sijnèebii pyi «Yii káa na ñyii na, na Kile ká bú yii yige Misira e, yii ñinñkàribii, yii sí n-kàre ná mii kaciiyi i.»

²⁶ Ñye Yusufu à pa ñkwù mà u shinji yaha yee ñkuu ná ke ke, ka pi i u buwuñi bégele ná latikol'e mà le keshu funñ'i mà tò Misira kini i.

* 50:11 Abeli Misirayimu, ñwòhò ku ñye Misira shiinbii yameeni tasúge.

Uruti

Elimileki ná u pyenge shiinbil'a kèenŋe Mwabi kini i

¹ Tèni i *Izirayeli fàñhe mpyi yukyaabil'a ke, katibwòhò mpyi kini i. Lire kurugo, nàñji wà ná u cwo ná u jyaabii shuunnin'a fworò Betilehemu i, kuru jye *Zhuda kini kànhe kà, sà tɛɛnɛ pyi Mwabi kini i.

² Nàñji mege na mpyi Elimileki, ceenji woge sí i mpyi Nahami, pyiibii wuyi sí i mpyi Makulòn ná Kiliyòn. Efirata tұлuge wuubii pii pi, mà yîri Betilehemu kànhe e, Zhuda kini i. Lire tɛɛnni funŋke e Mwabi i,

³ ka Elimileki si ñkwû, maa Nahami ná u jyaabii yaha.

⁴ Ka pire si Mwabi kini cyeebii pii lèñe, wà mege na mpyi Oripa, sannji woge sí jye Uruti. Yyee kɛ fiige pi a pyi,

⁵ ka Makulòn ná Kiliyòn si ñkwû mú. Ka Nahami si ñkwôro nò ná pyii baa.

Uruti a taha Nahami jwòh'i na ñkèege Betilehemu i.

⁶ Ka Nahami si lógo na Kafoonji Kile na wá u kini shiinbii tège ná yalyire e. Lire e, ka u u wá na bégele si yîri Mwabi kini i, s'a wá u kini i ná u napworibii mú shuunni i.

⁷ Ka u u yîri u tateenge e, u ná u napworibii mú shuunni i, mà kuni lwó a núru na ñkèege *Zhuda kini i.

⁸ Ka Nahami si yi jwo pi a: «Yii núru, yii a si yii nɛɛbii yyére. Tegenkanni na yii a mii ná ninñkwúbii tège ke, Kile u yii tège amuni.

⁹ Kile u yyeññke kan yii mú ninñkin ninñkin a, yii nàmbayi i.» Maa tàange fwùu kan pi a, ka pi mú shuunni si mɛɛ le na sùu.

¹⁰ Ka pi i u pyi: «Ŋhò, wuu sí raa ñkèege ná mu i mu shiinbii yyére.»

¹¹ Ka Nahami si yi jwo pi a: «Mii napworibii, yii núru, yii a si. Naha kurugo yii sí n-tɛɛn mii yyére ye? Mii yyeeɣil'a nò cyage ñkemu i ke, mii saha si n-jà pyii si, mpiimu pi sí n-jà n-pyi yii nàmbaa mɛ.

¹² Yii na yaha naha, yii núru yii a si yii shiin pyenge, naha na ye mii a lyɛ a kwò, mii saha si n-jà nàmbaga jyé mɛ. Mii mɛɛ n'a mpyi na sí nò ta ninñjaa, si pùnampyire ta u a,

¹³ yii si n-jà pire sige fo pi aha lyɛ mɛ. Yii si n-jà nàmbaabii sanmpii cyé mɛ. Kafoonji Kile a yyefuge yaha mii na, yii s'aha ntaha mii fye e, yii si n-ta kuru yyefuge e, lire laage sí i jye mii na mɛ.»

¹⁴ Ka pi mú shuunni si myahii le na sùu sahanjki, ka Oripa si tàange fwùu kan, maa kàntugo wà pi nacwoñ'a, ka Uruti si jycyé, maa yyére u taan.

¹⁵ Ka Nahami si yi jwo u a: «Mu jyii wà ma na yyahafoonji cwoñi na, u a núru na ñkèege u shiinbii ná u yasunñy'a. Ma mú u núru u fiige mà si ma shiinbii pyenge.»

¹⁶ Ka Uruti si yi jwo:

«Ma hà na kàrama si jjiiri ma taan,
s'a ñkèege na shiinbii yyére mɛ.

Cyage maha cyage e mu a kàre ke,
mii mú sí n-kàre wani.

Cyage maha cyage e mu a tɛɛn ke,
mii mú sí n-tɛɛn wani.

Mu shiinbii mú si n-pyi mii shiinbii,
mu Kilenji mú sí n-pyi mii Kilenji.

¹⁷ Mu aha ñkwû cyage ñkemu i ke,
kuru cyage e mii sí n-kwû.

Mii sí n-tɛɛn ná mu i,
fo mà sà nò kwùñi na.

Cyage e mu sí n-tò ke,
wani mii mú sí n-tò.

Lire ká mpyi li jye a pyi mɛ,
Kafoonji u kawaa pyi mii na!»

¹⁸ Nahami a pa ntɛɛn ná l'e na Uruti na sí n-sii n-kàre ná u e ke, ka u u puru jwumpe yyéñe.

¹⁹ Ka pi mú shuunni si ñkàre Betilehemu i. Pi a nò Betilehemu i ke, ka li i kànhe shiinbii puni kàkyañhala, ka cyeebii si jwo: «Ei! Nahami u jye amɛ la?»

²⁰ Ka Nahami si jwo: «Yii àha núru na yyere Nahami mɛ (Nahami jwòhe jye jùntangafoo), yii a na yire Mara (Mara jwòhe sí jye jùmpengefoo), naha na ye Kafoonji Sinji Punifoo la mii lùbyage pyi wɛɛge lwohò mii shiñi funŋke e.

²¹ Mii niŋkarinji cyeyi mpyi a ni, Kile s'a mii pyi mii a nuru ná cyenŋaayi i. Yii àha zii nuru na yyere Nahami me. Kafoonji Sinji Punifoo u nyɛ kani nyafafoo ná li cévoo ke, uru u a pɔnɔnji nɔ mii na.»

²² Lire pyinŋkanni na, Nahami a núr'a pa, mà yiri Mwabi kini i, ná u napworonji Uruti i, u nyɛ Mwabi kini shin ke. Pi tɛpani Betilehemu i, lir'a bê ná sùmakwɔɔngil'e.

2

Uruti a báare Bwazi kerɛge e

¹ Nyɛ Nahami poonji Elimileki pyenge shin maa mpyi u cévoo, ur'a pyi wani. U mege na mpyi Bwazi, maa mpyi yaara ná megefoo.

² Cannka, Mwabi Uruti a yi jwo Nahami a: «Mii kɛɛge sige e. Ngemu ká bú sà mii niŋaara ta ke, mii sí sà sùma fùgo urufoo fye e. Ka Nahami si jwo: «Ta si, mii pworonji.»

³ Ka Uruti si yiri, maa nkàr'a sà sùmanji kɔɔge fùru sùmakwɔɔnbii fye e. U niŋtancyage k'a pa mpyi, u a sà bê ná Bwazi kerɛge e, Elimileki pyenge shinji wà.

⁴ Cannk'a ta ku nɔ cyage e ke, ka Bwazi si yiri Betilehemu i mà nɔ wani, maa pi shéere, maa jwo: «Kile u pyi ná yii e.» Ka pi i u niŋwɔ shwɔ: «Kile u jwó le ma a.»

⁵ Ka Bwazi si sùmakwɔɔnbii niŋufoonji yíbe na: «Jofoo wu u nyɛ nde cibileni ye?»

⁶ Ka u u niŋwɔ shwɔ mà jwo: «Mwabi kini cibileni l'a pa ná Nahami i mà yiri Mwabi i ke, lire li.

⁷ U a kuni cya mii a, si ntaha sùmakwɔɔnbii fye e, s'a fùru pi kantugo. Mà lwó nyɛge na, u na nyɛ u tooyi na, numɛ u a nè na tɛn vɔnŋke e si nɔ.»

⁸ Lire kantugo, ka Bwazi si yi jwo Uruti a na: «Niŋgyiini tɛge, mii pworonji, ma hà nuru niŋiri naha nke kerɛge taan, s'a nkɛɛge kabere s'a sùma fùru me. Ma hà laaga tɔn naha na me, tɛn mii sùmakwɔɔncyeebii taan.

⁹ Ma wíi sèl'e, cyage e, u pa ni ntùli ke, maa ntaha pi fye e. Mii sí yi jwo niŋjiipyir'a pi àha raa bàhare ná mu i me. Byage ká ma ta, maa sà bya pi kucwɔhil'e.

¹⁰ Ka Uruti si niŋkure sín, maa yyahe cyígile, maa jwo: «Mii na nyɛ nàmpɔnɔ, ka naha sí mu pyi mu a mii jaare ta ye?»

¹¹ Ka Bwazi si u niŋwɔ shwɔ: «Nde mu a pyi ma nacwon'a, mu poonji nkɔwɔnji kantugo ke, pi a li jwo mii a. Mà báre lire na, mu a yiri ma tunji ná ma nunji taan ma tasege e, maa mpa ntɛn kini laber'e ná sùpyishinji w'e, ngemu u nyɛ mu nyɛ a pyi a u cè a lye me.

¹² Nde mu a pyi ke, Kile u ma sára lire na. Kafoonji, *Izirayeli Kilenji nge fukanyi niŋwɔh'i mu a maye niŋwɔh'e ke, u ma kan sèe sèl'e.»

¹³ Ka Uruti si jwo: «Kàfoonji Bwazi, mu a sùpygire pyi ná mii i. Mu a màban le mii i, maa lùtaanjwumbo jwo ná mii i, mà li ta, mii bá nyɛ mu bilicwɔnji wà kwɔ me.»

¹⁴ Tèelyiin'a nɔ ke, ka Bwazi si Uruti yyere u pa lyí ná pire e, maa bwúurukwonga kan, u a níginí cyenge e, u a lyí. Uruti a pa ntɛn sùmakwɔɔnbii taan, ka Bwazi si u kan sùmakaaga na. Ka u u lyí a tin fo mà u sanŋi yaha.

¹⁵ Uruti a sà a fworó sahanŋi, ka Bwazi si yi jwo u sùmakwɔɔnbil'a: «Yii u yaha ba, u a yúu niŋkwɔnyahanji i jwunyahama baa.»

¹⁶ Yii a sùmanjcyahayii yà cyán, ur'a yire bílilí. Yii bà sàha yaaga jwo lire na me.

¹⁷ Ka Uruti si sùmanji fùg'a cannŋke kwɔ Bwazi kerɛge e. Yàkonŋke, ka u u nintanji bwɔn mà taha a sàhala ni.

¹⁸ U a yiri sige e mà pa, maa mpa u sùmanji nivugutanji cyèe u nacwonji na. Maa u cannŋa lyìge sanŋke wu mà kan u a.

Nahami a Kile metange yyere.

¹⁹ Ka nacwonji si u yíbe na: «Taa mu a nge sùmanji puni fùg'a ta niŋjaa ke? Taa mu a cannŋke pyi ke? Kile u jwó le ngemu u a niŋaara ta ma na ke, ur'a.» Ka u u nacwonji pyi na ur'a cannŋke pyi nàni ngemu kerɛge e ke, na u mege na nyɛ Bwazi.

²⁰ Ka Nahami si jwo: «Bwazi mú na nyɛ wuu byanhama shin, u na nyɛ wuu kɔɔge lyífoonji wà, u sàha nkɔwɔ u cyage láha wuu nyii wuubii ná niŋkwuubii na me, Kile u jwó le u a.»

²¹ Ka Uruti si yi jwo u a, na uru nge nàni bá a jwo, na uru u ntɛn u kerɛge e sùmakwɔɔnbii kantugo, fo uru sùmanji ká *kwɔn a kwɔ.

²² Ka Nahami si yi jwo Uruti niŋi na sahanŋi, na lire nde a táan ur'e, naha na ye u aha nkàre wabere u kerɛge e, u sí n-jà yyefugo ta wani.

²³ Ka Uruti si ntɛn Bwazi kerɛge e ná u sùmakwɔɔnbil'e, fo ka pi i sà sùmanji kùuyi puni kwɔn mà kwɔ. Lire tɛni i, u mpyi na shùun nacwonji yyéere.

3

Uruti a kàre Bwazi sùmanji fyini na.

¹ Canjka, Nahami a jwo Uruti a: «Mii pworonji, mii sí mu le nàmbage e, bà mu si mpyi sà fyème ná yyejijje ta me.»

² Nge nàñi, Bwazi u mpyi a mu yaha mu u sùmanji fùru u báarapyiibii jwòh'i ke, mu a li cè wuu byanhamu shin u jye u wi. Nke numpilage e, u sí n-sà u sùmanji pyàñi wwu fyiiini na.

³ Lire tèni i, mu a yaa mu u wàli, maa ntùri, maa ma vàanjiyi nisinajyi lwó a le, maraa si fyiiini na. Nka ma hà u yaha u ma cè mà u ta u sàha nkwo a lyi maa bya a kwó me.

⁴ Mu aha shà, mu sí n-sà wíu u tasínage e, cyage e u na u ye njóni ke, maa wíu u tooyi yyéere, maa vàanntonji yírigé, mu sí tasínage ta, maa sínni wani. Nde mu a yaa mu u mpyi ke, u sí lire jwo mu a.»

⁵ Ka Uruti si u jwò shwò na: «Mu aha ndemu jwo mii a ke, mii sí lire pyi.»

⁶ Maa nkàre sùmanji fyiiini na. Bà u nacwonj'a yi jwo u a me, ka u u sà ntòro amuni.

⁷ Bwazi a lyi maa bya, u múguro wunji, maa nkàr'a sà sínni sùmapyanji nkwoùnni taan. Tèni i u a njó ke, ka Uruti si mpeel'a file u na, maa tasínaga ta u tooyi yyéere, vàanntonji jwòh'i, maa uye sànhana.

⁸ Numpilag'a lye ke, ka Bwazi si jè, fo na jcyéenni. L'a pàa u e sèl'e, u a yír'a ceewe ta u a sínni u tooyi yyéere.

⁹ Ka u u yíbe: «Jo u jye mu ye?»: «Mii u jye Uruti, mu bilicwonji. Mii na li jáare mu a, maa vànñke cyége kà tò na na, maa na lwó mà le ma màrampe e. Mu na jye wuu pyenge kòolyibil'e.»

¹⁰ Ka Bwazi si yi jwo Uruti a: «Kile u jwó le ma a. Mu a li cyé sahanjki ma nacwonji pyenge shiinbii na, na mu na jye ceewe njicenne. Mu nume kacenn'a jwò njicyiini na, naha na ye mu jye a jyi yige si nàmbaga lèñe nàñjiw'a me, fòñfofo bàre ntafoo na me.

¹¹ Lire tèni i, mii pworonji, ma hà nùru raa fyáge me, mu aha yaaga maha yaaga cya, mii sí lire pyi mu a, naha na ye nke kànhe shiinbii pun'a li cè na mu na jye ceewe njicenne.

¹² Kuru cyage e, sèe u jye u wi, mii na jye mu pyenge kòolyinjì wà, nka wà a nùr'a mu pyenge shiinbii byanhara mà tòro mii na.

¹³ Numpilage sannjke pyi naha. Nyège na, mu kyaa ká mpyi u na, u a bú mu lwó, li sí n-pyi kacenne. Nka u aha mpyi u jye a li pyi me, mii s'a na jwómèeni kan mu a, Kafoonji Kile jyi wunji mege na, mii sí mu lwó. Síni fo jye nkwoñge.

¹⁴ Ka Uruti si ntèen Bwazi tooyi yyéere fo jye nkwoñge, maa yíri. Bwazi la mpyi wà si jicè na nge ceen'a yíri uru yyéere fyiiini na me.

¹⁵ Ka u u jwo na Uruti u u vànñke sànhana u u ku cù sèl'e. U a ku sànhana ke, maa ku cù. Ka Bwazi si sùmanji yanjeyi baani le k'e, maa u tège, ka u u ku tugo maa nùr'a kàre pyenge.

¹⁶ Uruti a nùr'a pa u nacwonji yyéere ke, ka uru si u yíbe: «Di y'a tòr'a jwo ye, mii napworonji?» Nde Bwazi a pyi u a ke, ka u u jye yi yaaha e mà jwo,

¹⁷ maa sùmanji cyéè mú, maa nùr'a jwo na li jye a mpyi a táan Bwazi a uru cyengayi wunji si mpa Nahami yyéere me.

¹⁸ Ka Nahami si jwo: «Tèen naha, mii napworonji fo wuu aha nde tugo mà nò li tègeni na. Ná Bwazi jye a nde kani cwòñrò me, u si tanjòñ ta wuu jyi na me.»

4

Bwazi a Uruti lèñe nàmbaga na

¹ Ka Bwazi si nkàre kànhe bàanni i, maa sà ntèen, koolyinjì sheenre u a jwo ke, ka uru si mpaa ntùuli, ka Bwazi si u yire: «Mucyiin pa naha, maa mpa ntèen» ka nàñi si mpa maa ntèen.

² Ka Bwazi si kànhe yecwugofeebii shiin ke yire mà pa ntìñe ná piye e. Tèni i pir'a pa ntèen ke,

³ ka u u yi jwo koolyinjì jyi na: «Mu a li cè, Nahami, u a yíri Mwabi kini i mà pa, si mpaa lwófoo caa wuu cìmpworonji Elimeleki kerege na.

⁴ Mii a li ta maa yi jwo mu njyigii taan, si yi cyé mu na naha, mpii pi naha naha ná wuu shiinbii yecwugofeebii pi naha naha ke, pire jyi na. Mu u jye koolyinjì, kampyi mu sí kerege lwó, maa ku lwó Nahami cye e. Kampyi mu si ku lwó me, maa yi jwo sí li cè, naha na ye wà jye mu ná nke kerege shwòhòl'e me, mii u a taha mu na.» Ka u u jwo uru sí ku lwó.

⁵ Ka Bwazi si jwo: «Mu aha kerege lwó, mu a yaa u lenkwucwonji Uruti lwó mà pyi ma cwo bà kooje si mpyi si nkwoño kufoonji njkwùñi pyenge e me.»

⁶ Ka nàñi si jwo: «L'aha mpyi amuni, mii a fworò kooje e, naha na ye, mii na fyáge mii kooje kà nkwo mpini me. Lire tèni i, Bwazi, mu yabilinjì u ku lwó, sèenjì na, mii sí n-jà ku lwó me.»

⁷ Tèeciini i, *Izirayeli shin n'a mpyi na sí li cyé na nde kani cyiin na ya'l'a kwó, u mpyi maha u tanhanjke wwu maha kan u shèrefoonj'a. Lir'a pyi kalyee Izirayeli a ndemu l'a li cyé na mbè a pyi nde kani na ke.

⁸ Kuru cyage e, koolyiŋi, ka uru si yi jwo Bwazi a: «Mu yabilinŋi mu u ku lwó.» Maa u tanhanjke wwú mà kan u a.

⁹ Bwazi, ka uru si yi jwo yyecwugofeebii nyii na, na sùpyire ti mpyi wani u shiinbii ke: «Mii a ku lwó Nahami cye e, yii mú puni nyii na. Yaaga maha yaaga ku nyɛ Elimileki, Kilwɔn ná Makilwɔn wogo ke,

¹⁰ nijjaa mii a nge ceenŋi Mwabi shinŋi Uruti lwó mà pyi na cwo, Makilwɔn lenkwucwoŋi, bà kooŋgefoo mege ku mpyi si nkwôro ku na mɛ.»

¹¹ Bàanni shiinbii puni, ka pire si jwo l'a pyi pire nyii na, maa jwo: «Kile u li pyi nge ceenŋi u nge u u nkor'a jyè mu pyenge e ke, u pyi Araseli ná Leya fiige, mpïi mú shuunni pi a Izirayeli bage si ke. Ma nâfuunŋi u púgo, Efirata tüluge e, mu mege ku táan, Kile u ma yaha mà pyà mege le Betilehemu kânhe e.

¹² Kile u pyii nijnyahamii kan ma a, nde cibileni na. Ma pyenge si n-pyi Perɛzi woge fiige, nge Tamara a si *Zhuda a ke.»

¹³ Ka Bwazi si Uruti lèŋɛ u cwo, maa wwó ná u e tasínage na. Ka Kafoonŋi Kile si mpa ná l'e, ka u u laa ta, maa mpa si pùnambile.

¹⁴ Ka cyeebii si jwo Nahami a: «Kafoonŋi Kile a yaa u kêe. Nijnjaa, u sàha nyɛ mu yaha koolyi baa mɛ. Kile u yaha u pyi metangafoo Izirayeli.

¹⁵ Mu nyii na yal'a fworɔ ma napworoŋi na, mà tóro pùnampyire baashuunni na. U na nɔcáa mu na, ur'a si, pyà na nge mu u sí n-pa fânhe kabere kan mu a, si mu tège ma canmpyaagii sanŋkil'e ke.»

¹⁶ Ka Nahami si pyànŋi lwó, maa u ta uye na, maa mpyi u byifoo.

¹⁷ Ka u cijɛebii si múguroŋi pyi ná u e sèl'e, maa pyànŋi mege le Obedi. Nyɛ Obedi u a pa mpyi Zhese tunji, ka uru si mpyi saanrefoonŋi *Dawuda tunji.

¹⁸ Saanrefoonŋi Dawuda tasiige ku nke: Perezɛzi u a pyi Ezirɔn tunji,

¹⁹ ka uru si Aramu si, ka Aramu si Aminadabi si,

²⁰ ka uru si Nakison si, ka Nakison si Salamɔ si,

²¹ ka uru si Bwazi si, ka Bwazi si Obedi si,

²² ka uru si Zhese si, ka Zhese si Dawuda si.

Macwo Jwumpe Nintanmpe Jwunƙanni

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémenji funɗo jwumpe e ke

Yesu cyelempyanji Macwo pi maha u pyi Levi ke, uru u à nge sémenji séme, múnalwòore shwofoo u mpyi u wi. Nka mà jwo u pyi Yesu cyelempya ke, u à múnalwòore shwoshwo báaranji yaha. Yesu karenkwooni kántugo ninyinji na, Macwo à Yesu kapyiinƙii séme, si li cyèe sùpyanji shinji u jye Yesu ke, si li cyèe mú na Shwofoonji kyaa Kile mpyi a jwo na u si n-pa ke, uru u jye Yesu.

Yee ninyahagii funɗi Yahutuubii mpyi na Kile Nijcwanrɔnji pi Shwofoonji mpanji sigili. Kile túnntumpil'á jwo uru Shwofoonji mpanji kyaa na. Macwo sémen'á li cyèe na pyani u à si Betlehemu kánhe e, ná u mege jye Yesu ke, uru u jye uru Shwofoonji. Karigii cyi à li cyèe na Yesu u jye uru Shwofoonji ke, Macwo sémen'á cyire puni kyaa jwo. Jwumpe Kile túnntumpil'á jwo fo tēmōni i ke, Macwo à nūru puru pà kurugo maa li cyèe na nde Yesu mpyi na mpyi ke, Kile túnntumpil'á jwo lire kyaa na mà jwo u pa ke.

Macwo mú à li cyèe na Yesu u jye Yahutuubii saannji ngemu u à Kile Saanre jwɔ cū njɔke na ke. Mpii pi à taha u fye e ke, pyinƙanni na Kile Saanre sùpyan'á yaa u pyi ke, u maha pire kálali lire na. Ti jye saanre sannte fiɓe mɛ. Kile Saanre sùpyan'á yaa u Kile kyaa táan uy'á u tōro wyérenji na, nde u la jye sùpyire sannte t'a mpyi ur'á ke, u raa lire pyi t'á (7.12) u u zampɛɛnbii kyaa táan uy'á mú (6.44).

Jye sùpyir'á Yesu bō, nka Kile à u jɛ. Lire kántugo Yesu à uye cyèe u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi a Jwumpe Nintanmpe yu njɔke supyishinji pun'á.

Mà jwo Yesu u si ke, Kile mpyi a jwo na u mege si n-pyi: «Emanuweli». Kuru mege jwɔhe ku jye: «Kile na jye ná wuu e» (1.23). Yesu cye kurugo, Kile à pa sùpyire shwɔhɔl'e. Mpe jwumpe p'á tég'a sémenji njɔ kuu na: «Mii na jye ná yii e canja maha canja fo si sà nɔ dinyenji tēekwooni na» (28.20).

*Yesu Kirisita à fworō mpiimu i ke, pire mɛyi
(Luka 3.23-38)*

¹ Jye Yesu Kirisita à fworō mpiimu i ke, pire mɛyi yi jye nje: Yesu à fworō saanji Dawuda e, Dawuda s'á fworō Ibirayima tūluge e.

² Jye Ibirayima à Ishaka si,
ka Ishaka si Yakuba si,

ka Yakuba si Zhuda ná u sijnɛbii si,

³ Ka Zhuda si Pɛɛzi ná Zera si. (Pire nunji mege mpyi Tamari.)

Ka Pɛɛzi si Esirɔn si,

ka Esirɔn si Aramu si,

⁴ ka Aramu si Aminadabu si,

ka Aminadabu si Nashōni si,

ka Nashōni si Salamani si,

⁵ ka Salamani si Bwazi si. (Uru nunji mege mpyi Arahabu.)

Ka Bwazi si Obedi si. (Uru nunji mege mpyi Uruti.)

Ka Obedi si Zhese si,

⁶ ka Zhese si saanji Dawuda si.

Ka saanji Dawuda si Solomani si. (Uru nunji u mpyi Uri cwonji.)

⁷ Ka Solomani si Oroboyamu si,

ka Oroboyamu si Abiya si,

ka Abiya si Azafu si.

⁸ Ka Azafu si Zhozafati si,

ka Zhozafati si Zhoramu si,

ka Zhoramu si Oziyasi si.

⁹ Ka Oziyasi si Zhoyatamu si,

ka Zhoyatamu si Akazi si,

ka Akazi si Ezekiyasi si,

¹⁰ ka Ezekiyasi si Manase si,

ka Manase si Amōni si,

ka Amōni si Zhoziyasi si,

¹¹ ka Zhoziyasi si Zhekoniya ná u sijnɛbii si. (Lire tēni i Babilɔn shiinbil'á Izirayeli shiinbii kul'a kàre piye yyé.)

¹² Jye pi à pi cye yaha Babilɔn i, ka pi i nūr'a pa ke,

ka Zhekoniya si Salatiyeli si,

ka Salatiyeli si Zorobabeli si,
 ka Zorobabeli si Abiyudi si,
¹³ ka Abiyudi si Eliyakimu si,
 ka Eliyakimu si Azori si,
 ka Azori si Sadaki si,
¹⁴ ka Sadaki si Akimu si,
 ka Akimu si Eliyudi si,
 ka Eliyudi si Eliyazari si,
¹⁵ ka Eliyazari si Matan si,
 ka Matan si Yakuba si,
¹⁶ ka Yakuba si Yusufu si.

Nye Yusufu cwoŋi mege mpyi Mariyama. Uru u à Yesu si, ŋgemu pi maha yiri Kile Niŋcwɔnrɔŋi ke.

¹⁷ Mā lwó Ibirayima tēni na mā pa nɔ saanŋi Dawuda wuuni na, tulyeye ke ná sicyere'á tòro. Mā lwó saanŋi Dawuda tēni na fo mā sà nɔ tēni i Babilɔn shiɔnbil'á Izirayeli shiɔnbii kul'á kàre piye yyere ke, ka tulyeye ke ná sicyere si ntòro mú. Mā lwó Izirayeli shiɔnbii tēecūni na Babilɔn shiɔnbil'á, mā sà nɔ Kile Niŋcwɔnrɔŋi tēesini na, ka tulyeye ke ná sicyere si ntòro mú.

Yesu ziji kani
 (Luka 2.1-7)

¹⁸ Nye Yesu Kirisita siŋkanni l'á pyi nde: Mariyama u nye u nunji ke, uru na mpyi Yusufu tàcwo. Nka mā jwo Yusufu u u lèŋe ke, u yacere wu u mpyi Kile Munaani sífente cye kurugo.

¹⁹ U tánŋi Yusufu mpyi a tíi, u la nye a mpyi si Mariyama mege kèŋe me. U la mpyi si u nàmbage fyinne ŋwòhɔre e.

²⁰ Mā u yaha ná tire sɔnŋɔre e, ka Kafoonji Kile mèlɛkɛŋi wà si uye cyèe u na ŋɔɔge k'e, maa jwo: «Dawuda túluge shinŋi Yusufu, ma hà raa fyáŋe si ma tàcwoŋi Mariyama lèŋe me, naha na ye yaceni li nye u á ke, Kile Munaani sífente cye kurugo u à li ta.

²¹ U sí n-pa si pùnambile, maa li mege le Yesu*, naha na ye uru u sí n-pa u shiɔnbii kapegii yáfa pi na, si pi shwɔ.»

²² Ncyii karigii pun'á pyi bà li si mpyi Kafoonji Kile à u túnntunŋi tun ná jwumpe mpemu i ke, puru si fúnŋɔ me. U mpyi a jwo:

²³ «Yii lógo, pùcepyinɔcemaala sí n-pa laa lwó si pùnambile si, uru pyàŋi mege sí n-le Emanuweli†» kuru mege ŋwòhe ku nye: «Kile nye ná wuu e.»

²⁴ Nye Yusufu à pa jè ke, maa li pyi bà Kafoonji Kile mèlɛkɛŋi mpyi a yi jwo me, maa Mariyama lèŋe mā pyi u cwo.

²⁵ Nka u nye a sínni ná Mariyama i me, fo mā sà nɔ u tètigeni na. U à tíŋe pùnambile, ka Yusufu si li mege le Yesu.

2

Ncèfeebii píl'á sà fwooro Yesu na, maa u pèe

¹ Nye Yesu à si Zhude kùluni i, Betilɛhemu kàŋhe e. L'á pyi Saanŋi Erɔdi tēni i. Ka ncèfeebii pi si yíri canŋafyinmpe e mà pa Zheruzalemu kàŋhe e,

² maa yibe: «Yahutuubii saanŋi u à si nume ke, taa u nye ke? Wuu à u woni nya mà wuu yaha canŋafyinmpe e. Lire e wuu à pa mpa u pèe.»

³ Saanŋi Erɔdi à puru jwumpe lógo ke, ka lire kani si u ná Zheruzalemu shiɔnbii puni funŋɔ wwòŋɔ sèl'e.

⁴ Ka u u Kile sáragawwuubii nùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii puni bínni maa pi yibe na Kile Niŋcwɔnrɔŋi kyaa l'á jwo ke, taa ur'á yaa u si ke?

⁵ Ka pire si u pyi: «U à yaa u si Betilɛhemu kàŋhe e, Zhude kùluni i. Yire Kile túnntunŋ'á séme na

⁶ «Betilɛhemu u nye Zhude kùluni kàŋhe kà ke, kuru bà ku nye Zhude kùluni kànyi puni nimbileni mà dɛ!

Naha kurugo ye nùŋufoonji wà sí n-pa fwooro k'e, ŋgemu u sí n-pyi mii súpyire, Izirayeli shiɔnbii nùŋɔ na ke*.»

⁷ Nye ka Erɔdi si ncèfeebii ŋwòh'a yyere, maa pi yibe na tēni ndire e won'á fwooro ye.

⁸ Nye lire kántugo ka u u pi yaha a kàre Betilɛhemu kàŋhe e, pi sà yibe pyàŋi kyaa na sèl'e, pi aha u nya, pi i mpa yi jwo ur'á, uru sí n-sà u pèe mú.

* 1:21 Yesu mege ŋwòhe ku nye: «Kafoonji Kile u nye Shwofoonji.» † 1:23 Ezayi 7.14 * 2:6 Mishe 5.1

⁹ U à puru jwo ke, ka jicèfeebii si ñkàre. Pi mpyi a fyànha a woni ndemu nya canñafyinmpe e ke, lire ninuun' à fwo ro pi yyaha na, maa pi yyaha cù. Cyage e pyàñi mpyi ke, l' à nò wani ke, maa yyére kuru cyage ññyi na.

¹⁰ Ncèfeebil' à li nya l' à yyére ke, ka pi funñyi si sàa táan.

¹¹ Ka pi i jyè bage e, mà pyàñi ná u nuñi Mariyama nya, maa ññkure sín maa pyàñi pèe. Lire kántugo maa pi yaayi jwò múgo, maa seen[†] ná wusuna[‡] ná miri[§] kan pyàñ' á.

¹² Lire kántugo ka Kile si yi jwo pi á ñçooge k'e, na pi àha nùru ñkàre Eròdi yyére me. Nye ka pi i kuni labere lwó a kàre pi kini i.

Yesu sifeebil' à fè a kàre ná u e Misira kini i

¹³ Nye jicèfeebii karenkwooni kántugo, Kafoonji Kile mèlekenji wà à uye cyèe Yusufu na ñçooge k'e, maa u pyi: «Yiri, maa pyàñi ná u nuñi lwó, maa fi maa si Misira kini i, maa ntèen wani fo mii aha mu pyi ma nùru ma a ma tènì ndemu i ke, ñaha na ye Eròdi na pyàñi caa raa bùu.»

¹⁴ Nye ka Yusufu si yiri numpilage e, maa pyàñi ná u nuñi lwó mà kàre Misira kini i.

¹⁵ U à kwòro wani fo saannji Eròdi à pa ñkwù. Lire pyiñkanni na, nde Kafoonji Kile mpyi a jwo u túnntunji cye kurugo ke, lir' à fúnñò. U mpyi a jwo: «Mii à na Jyañi yyer' a yige Misira kini i*.»

¹⁶ Nye saannji Eròdi à pa li kàanmucya mà li nya na jicèfeebil' à uru jwòhò yaha ke, ka u lùuni si yiri sèe sèl'e. Maa jwo na pùnampyire ti nye Betilèhemu kànhe ná ku kwùumpe kànyi na, ná pi sàha ntòro yyee shuunni na me, na pi pire puni bò, ñaha na ye mà tàanna ná jicèfeebii jwumpe e, uru pyàñi mpyi a yaa u ta cyire yyeeгии shuunninji jwòhòntaan pùnampyire e.

¹⁷ Nde Kile túnntunji Zheremi mpyi a jwo ke, lir' à fúnñò, u mpyi a jwo:

¹⁸ «Mejwul' à fwo ro Arama kànhe e, myahigil' à sú maa yameeni sú sèl'e. Araseli u nye na u pyiibii yameeni súu, u la nye wà si uru fòññò me, ñaha na ye u pyiibil' à wíl' a fò†.»

¹⁹ Nye saannji Eròdi à pa ñkwù ke, ka Kafoonji Kile mèlekenji wà si uye cyèe Yusufu na ñçooge k'e, mà u yaha Misira kini i.

²⁰ U à jwo Yusufu á: «Yiri ma a pyàñi ná u nuñi lwó ma a nùru ma a si Izirayeli kini i, ñaha na ye mpii pi mpyi na pyàñi caa raa bùu ke, pire saha nye me.»

²¹ Nye ka Yusufu si yiri maa pyàñi ná u nuñi lwó a nùr' a kàre Izirayeli kini i.

²² Nka Yusufu à pa lógo na Arikilasi à tèn jùñufente na Zhude kùluni i u tunji Eròdi kwùñkwooni kántugo ke, ka lire si u pyi u u fyáge takarege e wani. Nye ka Kile si nùr' a jwo ná u e ñçooge k'e. Ka u u yiri wani mà kàre Galile kùluni i,

²³ maa sà ntèen kànhe kà na, kuru mege nye Nazareti. Lire pyiñkanni na, Kile túnntunmpii jwump' à fúnñò. Pi mpyi a jwo: «U sí raa yiri Nazareti shinji.»

3

Yuhana Batizelipyinji na kuni bégeli Yesu yyaha na

(Marika 1.1-8; Luka 3.1-20; Yuhana 1.19-28)

¹ Nye yyee ññyahagil' à tòro ke, ka Yuhana Batizelipyinji si uye cyèe Zhude kùluni síwage e maa Kile jwumpe yu.

² U mpyi maha ñko: «Kile Saanre tèn' à byanhara, yii yii toronkanni kèenñe.»

³ Yuhana kyaa Kile túnntunji Ezayi mpyi a jwo, tènì i u à jwo na:

«Sùpya mejwuu na fwore síwage e fànha na
“Yii kuni yaa Kafoonji mee na,
yii kumpyere nintiire yaa u á*.”»

⁴ Nye Yuhana vaañtinñke mpyi a yaa ná jwòhòñji shire e, u mpyi a uye pwò ná seepwòge e. U jnyinji mpyi kampèenñyi ná tuwyyi seere.

⁵ Zheruzalemu kànhe shiinbii ná Zhude kùluni kànyi sanñyi shiinbii puni ná Zhuruden banji taan shiinbii puni mpyi maha fwore na si u yyére.

⁶ Maa ntèn li taan na pire kapyiinñkii nye a tí me, Yuhana sí i pi batizeli Zhuruden banji lwohe e.

⁷ Farizheenbii ná Sadusiibii ññyahara mpyi na ma si mpa piye batize u yyére. Yuhana à pire nya pi i ma ke, maa jwo: «Yii màcwòn fiige sùpyiibii, joofo u à yii pyi na batizelinji kanni si n-jà yii shwò Kile lùyirini ñimpani na ye?»

⁸ Yii a katiigii pyi, lire sí li cyèe na yii zòompil' à kèenñe.

† 2:11 Seenji: uru na nye yaaga ñkemu pi mpyi maha ñkan saann' á ke. ‡ 2:11 Wusunanji: uru na nye yaaga ñkemu pi mpyi maha ñkan Kile á ke. § 2:11 Miri: Uru na nye yaaga ñkemu pi mpyi maha ntèg' a bunji bégele si u tò ke. * 2:15

⁹ Yii àha ñkwò raa sònni na li tɛgeni li nyɛ yii tulyage ku nyɛ Ibirayima mà de! Naha na ye mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà nje kafaayi kɛɛnɛnɛ n-pyi Ibirayima nampyire†.

¹⁰ Yii li cè na kacigi'á cɛl'a yaha cire ndire taan. Cige maha cige ku nyɛ ku nyɛ na yasɛɛ nɛncanne seni mɛ, kuru sí n-kwòɔn n-wà nage e.

¹¹ Mii wi ke, mii na yii batizeli lwòhe e si li cyèe na yii toronkann'à kɛɛnɛnɛ, ñka wà sí n-pa mii kántugo, uru tayyereg'á fànha tò mii woge na. Ali mà u tanhanɔyi mɛɛɛ sàhna, mii jùŋk'á cyèɛ lire mpyiŋi i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e.

¹² U ntanhe nyɛ u cye e, u u u sùmanɔi nimbwòɔnɔi fwu. U sí u sùmapyanɔi le bwùunni i, si sìmwòhɔnke sùugo nafugombaage e.»

Yuhana à Kile Jyanɔi Yesu batize

(Marika 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³ Nyɛ ka Yesu si yíri Galile kùluni i, mà kàre Yuhana yyéɛ Zhurudɛn banɔi jwòge na, si sà uye kan u batize.

¹⁴ Nka Yuhana la mpyi si jcyé maa u pyi: «Mu u à yaa mu u mii batize, ka mu u núr'a pa mii á la?»

¹⁵ Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à yi jwo mɛ, jɛɛ wuu u yi pyi amuni numɛ, ñaha na ye lire cye kurugo wuu sí Kile jwumpe kuni ñaara si nò li tɛgeni na.» Nyɛ ka Yuhana si jɛɛ maa u batize.

¹⁶ Yesu à batize a kwò ke, maa ntíl'a fworo lwòhe e. Lire tɛnuuni i, ka ñnyɔiŋi si múgo. Ka u u Kile Munaani ñya li i nfrí mpánmpòɔgò fiige, mà pa ntɛɛn u na,

¹⁷ ka mejwuu si fworo ñnyɔiŋi i na: «Ŋge u nyɛ mii Jyanɔi, u kan'à waha mii na sè'l'e, u kapyiŋkil'á táan mii á mú.»

4

Sitaannɔi na ñcaa si Yesu sòn u kapii pyi

(Marika 1.12-13; Luka 4.1-13)

¹ Lire kántugo ka Kile Munaani si Yesu yyaha cù mà kàre síwage e, bà Sitaannɔi si mpyi si u sòn ngíi kampyi u sí jɛɛ kapii pyi mɛ.

² Ka u u súnɔi le a ta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni, ka katege si nta a u ta.

³ Sitaannɔi u maha zòɔnɔi pyi ke, ka uru si file u na maa jwo: «Ná Kile Jyanɔi sí u nyɛ mu, yi jwo nje kafaay'á na yi kɛɛnɛnɛ'á pyi bwùuru.»

⁴ Ka Yesu si u pyi: «Y'á sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɔi i na
“Yalyire kanni bà ti nyɛ na sùpyanɔi jwò caa mɛ,
ñka jwumpe puni pu nyɛ na fworo Kile jwòge e ke*.”»

⁵ Nyɛ lire kántugo ka Sitaannɔi si ñkàre ná Yesu i Kile kànhe ñjncwòɔnɔge Zheruzalɛmu i, maa sà dùgo ná u e Kileñaarebage jùjcyage e,

⁶ maa jwo: «Ná Kile Jyanɔi si u nyɛ mu, kwòɔn a cwo jùŋke na, ñaha na ye y'á sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɔi i na

“Kile sí u mèlekɛɛbii pyi pi mu cwòhò ná pi cyeyi i,
bà li si mpyi kafaaga kà ñkwò mu tòge kà bǎnni mɛ†.”»

⁷ Ka Yesu si u pyi: «Y'á sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɔi i mú na “Ma hà raa ma Kafoonɔi Kile jwò cwòre mɛ‡.”»

⁸ Lire kántugo ka Sitaannɔi si ñkàre ná Yesu i ñanɔke kà nintòɔnntòɔngò jwɔɔi, maa ñnyɔiŋi kirigii puni náfuunɔi cyèe u na,

⁹ maa jwo: «Mu aha ñen'a ñɔnkure sín mii á maa mii pèe, mii sí jcyii kirigii jùŋufente puni kan mu á.»

¹⁰ Nyɛ ka Yesu si jwo «Sitaanna wà we, yíri na taan! Y'á sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɔi i na “Ta ma ñɔnkure sínni ma Kafoonɔi Kile á, ma a uru kanni pèe§.”»

¹¹ Nyɛ lir'á pyi ke, ka Sitaannɔi si láha Yesu na, ka Kile mèlekɛɛbii pi si file u na, yaayi kyaa li mpyi u na ke, maa yire kan u á.

Bɛɛnɛ nimbwom'á fworo

¹² Nyɛ Yesu à pa lógo na pi à Yuhana Batizelipyanɔi cù a le kàsɔnɔi i ke, ka u u núr'a kàre Galile kùluni i.

¹³ Nka u nyɛ a sà ntɛɛn Nazaretɔi kànhe e mɛ, maa ñkàr'a sà ntɛɛn Kapɛɛnamu kànhe e. Kuru kànhe na nyɛ banɔi jwòge na, Zabalòɔn ná Nɛfitali taare e.

¹⁴ Nyɛ lire pyiŋkanni na, ka Kile tùnntunɔi Ezayi jwumpe si fùɔnɔ. U mpyi a jwo:

¹⁵ «Zabalòɔn tùluge taare ná Nɛfitali tùluge taare,

† 3:9 Yahutuubii mpyi na sònni na Kile sí pire shwò, mà lire jùŋke pyi pir'á fworo Ibirayima e. Yuhana 8.33, 37, 39: yii yire cyeyi kála. * 4:4 Duterɛnòmu 8.3 † 4:6 Zaburu 91.11, 12 ‡ 4:7 Duterɛnòmu 6.16 § 4:10 Duterɛnòmu 6.13

ti nyε Galile kùluni i, banji njwøge na,
 Zhurudεn banji canjɔcwumpe e ke,
 Yahutuubii ná supyishinji sanji shiinbii, pi à tɛɛn t'e ke,
 16 pire mpyi numpini i,
 bɛɛnme nimbwom'à fworɔ pi á,
 pi mpyi a tɛɛn kùluni i, kwùnji numpini i,
 bɛɛnme nimbwom'à fworɔ pi á*.»

17 Mà lwó lire tɛni na, ka Yesu si li njwɔ cù na Kile jwumpe yu, maa yi yu sùpyir'á na: «Kile Saanre tɛn'à byanhara, yii yii toronkanni kɛɛnɛ.»

*Yesu à fyacumii sicyεere yyer'a pyi u cyelempyii
 (Marika 1.16-20; Luka 5.1-11)*

18 Canjka mà Yesu yaha u u jaare Galile banji njwøge na, u à sijnεε shuunni nya, Simɔ pi maha mpyi Pyeri ke, ná Andire. Pi mpyi na cwóo wáa banji i. Fyácyaa pi mpyi pi pi. 19 Ka Yesu si pi pyi: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa mε, mii sí yii taanna, yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.»

20 Ka pi i ntl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e.

21 Nyε pi à ta naha vili yyaha na sahanji ke, ka Yesu si núr'a sijnεε shuunni nya, pire pi mpyi Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tunji Zebedi mpyi a tɛɛn bakwóoge funjke e, na pi cwòobii takegeyi yaa. Ka Yesu si pi yyere,

22 ka pi i ntl'a kántugo wà bakwóoge ná pi tunji na, maa ntaha u fye e.
 (Luka 6.17-19)

23 Yesu à Galile kùluni puni jaara, u mpyi maha sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á mà yyaha tí ná Kile Saanre e. U mpyi maha yampii puni ná cwòhómáfeebii puni cùunji pi shwòhól'e.

24 Lire e u mεge mpyi a fworɔ Siri kini puni i. Pi mpyi maha si ná yampii shinji puni i u yyere: cifwure feebii ná jínacyaanbii ná kíkirisansji feebii ná supyimurujyi. Yesu mpyi maha pire puni cùunji.

25 Supyikurujɔ nimbwòhɔ mpyi maha ntaha u fye e, tire sùpyire na mpyi Galile shiin ná Dekapoli kùluni shiin ná Zheruzalemu kànhe ná Zhude kùluni sanni shiin ná Zhurudεn banji kàmpanjke sanjke shiin.

5

*Joofo wuu l'à njwɔ ye?
 (Luka 6.20-23)*

1 Nyε Yesu à kuru supyikurujke nya ke, maa dùg'a tɛɛn janjke kà na. Ka u cyelempyibii si file u na.

2 Ka u u jwumpe lwó maa sùpyire kálali na:

3 «Mpii pi à pi fánhanjcyerere cè Kile kàmpanjke na ke, pire wuun'à njwɔ, naha na yε Kile Saanre nyε pire woro.

4 Mpii pi nyε na myahii sùu ke, pire wuun'à njwɔ, naha na yε Kile sí n-pa pi fòonjɔ.

5 Mpii pi nyε njùmpinjefee ke, pire wuun'à njwɔ, naha na yε njhke njwómεeni Kile à lwó ke, kuru sí n-kan pi á kóogɔ.

6 Ntiinji lage nyε mpiimu na bà njyinjji ná lwòhe lage maha mpyi wà na mε, pire wuun'à njwɔ, naha na yε pi sí n-pa n-tìn.

7 Mpii pi nyε na njùnaara taa sùpyire sannte na ke, pire wuun'à njwɔ, naha na yε Kile sí n-pa njùnaara ta pi na.

8 Mpii pi nyε ná zòvynre e ke, pire wuun'à njwɔ, naha na yε pi sí n-pa Kile nya.

9 Mpii pi nyε na sisure leni sùpyire shwòhól'e ke, pire wuun'à njwɔ, naha na yε Kile sí n-pa raa pi yiri uru pyibii.

10 Mpii sùpyire nyε na nkyérege pi Kile njwómεεcuni kurugo ke, pire wuun'à njwɔ, naha na yε Kile Saanre nyε pire woro.

11 Sùpyire na yii mpiimu cyere, marii yii kyérege, marii kafinare ná jwumpimpe shinji puni yu yii na, mii mεge kurugo ke, yii wuun'à njwɔ.

12 Lire ká mpyi, yii a yógore, yii i mpyi funntange e, naha na yε Kile à sàra nimbwo bégel'a yaha yii mεε na njyinjji na. Kile túnntunmpii pi à tóro yii yyaha na ke,

* 4:16 Ezayi 8.23–9.1

amuni pi à pire kyérege.

Yesu wuubii nyé suumo ná bɛɛnme fiɛge
(Marika 9.50; Luka 14.34-35)

¹³ Yii pi nyé diɲyɛɲi suumpe. Nyé suumpe tiɲoompe ká fworó p'e, naha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanɲi ye? Pu saha sí n-jà yafyin ɲwò me, pu sí n-wà cyiɲɲi na, sùpyire s'a pu tánhani.

¹⁴ Yii pi nyé diɲyɛɲi bɛɛnme. Kàñhe k'à tɛɛn ɲaɲa ɲuɲ'i ke, kuru sí n-jà ɲwòhò me.

¹⁵ Wà nyé na fúkina míni si u le ɲcyígile cere ɲwòh'i me. Nka u maha dùrugo yaage kà ɲuɲ'i, bà u bɛɛnme si mpyi s'a nɔni bage shiinbii puni na me.

¹⁶ Lire pyiɲkanni na, yii bɛɛnmp'á yaa p'a ɲi sùpyire puni ɲyii na, pi raa yii kacɛɲkii naa, s'a yii Tuɲi ɲiɲyi wuɲi père.

Yesu à jwo Musa Saliyanɲi kyaa na

¹⁷ Yii àha raa sɔɲɲi na mii à pa mpa Kile tũntunɲi Musa Saliyanɲi ná Kile tũntunmpii sanmpii jwumpe fyiinne me. Mii nyé a pa mpa pu fyiinne me, nka mii à pa mpa pu fũɲɲo.

¹⁸ Sɛɛɲi na mii sí yi jwo yii á, fo mà sà ɲiɲyiɲi ná ɲiɲke kwò, Saliyanɲi sémɛɲi gyanrampe pà, lire nyé me u sémɛbilini là si n-sii n-pínni me, fo mà sà nɔ karigii puni tɛgeni na.

¹⁹ Lire e ke shin maha shin ká ɲge Saliyanɲi tabilere ɲiɲkin kɛɛge, maa sùpyire sannte leni lire kumpiini i ke, urufoo u sí n-pyi Kile Saanre shiinbii puni nimbileni. Nka shinɲi u nyé na uru Saliyanɲi kurigii ɲaare marii sùpyire sannte taanni u na ke, urufoo sí n-pyi shinbwo Kile Saanre e.

²⁰ Mii sí yi jwo yii á, yii aha mpyi yii nyé na Kile Saliyanɲi kurigii ɲaare mà tòro Kile Saliyanɲi cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii na me, yii sí n-jà n-ɲyè Kile Saanre e me.

Yesu à pi sɔɲɲo lùɲirini kyaa na

²¹ Yii à yi lógo na y'à jwo yii tulyey'á na “Ma hà sùpya bò me. Shin maha shin u à sùpya bò ke, urufoo sí n-yibe lire na *.”

²² Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u lùu yirige u shinɲɛɛ taan ke, urufoo sí n-yibe lire na. Nɲemu ká u shinɲɛɛ pyi “Sìɲcoɲò!” ke, yukyaala kurunɲe sí urufoo yibe. Nɲemu ká u shinɲɛɛɲi pyi “Sicyerefool” ke, urufol'á yaa u wà nafugombaage e.

²³ Lire e ke mu aha a si sárage wwù Kile á, ka li i ntige mu funɲ'i na mu shinɲɛɛɲi wà à mu la wwù,

²⁴ tíl'a sárage yaayi yaha sárayi tawwuge taan ma a núr'a sà jwo a bê ná urufol'e, ma a nta a pa ma sárage wwù.

²⁵ Wà ha mu yyere fàñhe e, ka yii i wá na ɲkɛge wani, mu à yaa mu u jwumabeɲe cya fwòfwò ná urufol'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaanɲi cye e, uru si ma le u báarapyiɲi cye e, pi i ma le kàsɲi i me.

²⁶ Sɛɛɲi na mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu nyé a lire pyi me, mu si n-sii n-fworó wani ná mu nyé a urufoo fwooni tò feefee mà ye!

Yesu à jwo jacwɔre ná ciyahani kyaa na

²⁷ Yii à yi lógo na y'à jwo “Ma hà zínni ná wabere cwo e me†.”

²⁸ Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à ceewe wíi fo ká tasinnage wuuni si sà ntige urufoo funɲ'i ke, urufol'á jacwɔrɔ pyi a kwò ná u e u zòmbilini na.

²⁹ Mu kàniɲe ɲyibilini ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwùl'a wà tatɔnge e. Naha na ye mu u mpòɔn ma cyeere cyage kà ɲiɲkin i, lire sí n-pwòrɔ mu á pi mu cyeere puni wà nafugombaage e.

³⁰ Mu kàniɲe cyege ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòɔn a wà tatɔnge e. Naha na ye mu u mpòɔn ma cyeere cyage kà ɲiɲkin i, lire sí n-pwòrɔ, mu cyeere puni ti ɲkwò a sà ɲyè nafugombaage e.

³¹ Y'à jwo mú na “Nɲemu ká u cwonɲi nàmbage kwò ke, urufol'á yaa u ciyaha séme kan u á‡.”

³² Nka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwonɲi nàmbage kwò, mà li ta jacwɔrɔ ɲiɲɲo taan bà u à ku kwò me, li maha mpyi mu à jwo urufol'á kuni kan u á, u a jacwɔre pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lèɲe ke, urufoo mú à jacwɔrɔ pyi.

Yesu à pi sɔɲɲo kàage kyaa na

³³ Yii mú à yi lógo na y'à jwo yii tulyey'á na “Ma hà raa ɲkàre tawage e me, nka mu aha ɲwofaaga fáa Kafoonɲi Kile á, mu à yaa mu u ku wwù.”

³⁴ Nka mii sí yi jwo yii á, yii nyé a yaa yii a ɲkàre punò punò me. Yii àha raa ɲkàre ɲiɲyiɲi na me, naha na ye uru u nyé Kile fàñhe tatɛnge.

³⁵ Yii àha raa ɲkàre ɲiɲke na mú me, naha na ye kuru ku nyé u tooyi tatahage. Yii àha ɲkwò ɲkàa Zheruzalemu kàñhe na me, naha na ye kuru ku nyé “Saanbwòhe kàñhe.”

* 5:21 Ekizodi 20.13 † 5:27 Ekizodi 20.14 ‡ 5:31 Duterɛnɔmu 24.1

³⁶ Yii àha raa ñkàre yii ñùnyì na me, ñaha na ye yii wà sî n-jà u ñùñjunke kà ñinjin kèenne mpyi ñivyinge, lire ñye me ñingwòho me.

³⁷ Kani ndemu ká mpyi “Ɔn” kyaa ke, yii jwo “Ɔn” ndemu sí ká mpyi “Ɔnh” wuu ke, yii jwo “Ɔnh” kàaga baa. Mpemu ká ntaha puru na ke, pur'à fworò Sitaanniñi i.

*Yesu à jwo na wuu àha raa ñkoonjgwuure pyi me
(Luka 6.29-30)*

³⁸ Yii à yi lógo na y'à jwo “Wà ha wà ñyii jya, urufoo wuuni mú à yaa li jya, wà ha wà ñkyàan wwù, urufoo wuuni mú à yaa li wwù[§].”

³⁹ Ñka mii sí yi jwo yii á, wà ha kawaa pyi yii na, yii àha li ñkoonji wwù u na me. Wà ha kantawaa bwòn mu mùmpenge k'e, ku sannke kèenne urufol'á*.

⁴⁰ Wà la ká mpyi si mu yyere fànhe yyére si mu vāanntinmbileni shwò mu na, ma vāanntinmbwòhe kan u á mú†.

⁴¹ Wà ha tuguro kárama a tēge mu ñun'i mà sà yaha culumetiri ñinjin na‡, ti tugo mà sà yaha culumetirii shuunni na, ná urufol'e.

⁴² Wà ha mu ñáare, urufoo kan. Wà ha mu cyeyaaga ñáare si là pyi ná k'e si nùru mpa ku kan mu á, ma hà ñcyé me.

*Yesu à jwo na wuu wuu zàmpeebii kyaa táan wuy'á
(Luka 6.27-28, 32-36)*

⁴³ Yii à yi lógo na y'à jwo “Mu kyal'à táan ñgemu á ke, na ma uru kyaa táan may'á, mu kyal'à pen ñgemu á ke, maa uru kyaa pen may'á.”

⁴⁴ Ñka mii sí yi jwo yii á, yii yii zàmpeebii kyaa táan yiy'á, yii raa Kile ñáare yii kyérefeebil'á.

⁴⁵ Lire e yii sí n-pyi yii Tunji ñnyì wunji pyi. Naha na ye uru u maha canñanyiini pyi li i fwoore shinpiibii ná shincempil'á, maa zànhe kaan shintiibii ná shintiimbaabil'á.

⁴⁶ Yii kyal'à táan mpiimu á ke, yii aha pire kanni kyaa táan yiy'á, sàranji ñgire yii sí n-ta lire e Kile yyére ye? Múnalwòore shwofeebii mú ñye na lire pyi mà?

⁴⁷ Yii aha a yii cinmpyiibii kanni shéere, lire ñye kakyanhala kyaa la? Kilecembaabii mú ñye na lire pyi mà?

⁴⁸ Lire e ke yii pyi tìgire cyaga baa, yii Tunji ñnyì wunji fiige.

6

Yesu à jwo fòñjfeebii tēgenkanni kyaa na

¹ Yii a yiye kàanmucaa, yii àha raa kacennkii pyi sùpyire ñyinyage na me. Lire baare e yii si sàra ta yii Tunji ñnyì wunji'á me.

² Lire e mu aha a si bùnyē pyi fòñjfoonji wà na, mpii pi à fyinme tò wwomò na ke, ma hà li pyi pire fiige me. Pi maha túnmpē pyi maa piye cyère Kile Jwumpe kàlambayi ná kànhe kanjwòro tateenyi i, bà sùpyire si mpyi s'a pi metange yiri me. Ñka sēenji na mii sí yi jwo yii á, piñ'á pi sàranji ta a kwò.

³ Ñka mu aha si bùnyē pyi wà na, mu kàmene cyēge ñye a yaa ku mu kàniñe cyēge kapyiini cè me,

⁴ bà mu bùnyēñji si mpyi si ñwòho me. L'aha mpyi amuni, mu Tunji u ñye na kanjwòhigii ñaa ke, uru sí mu sàra.

*Yesu à pi taanna Kileñarege pyinñkanni na
(Luka 11.2-4)*

⁵ Yii aha a si raa Kile ñáare, mpii pi à fyinme tò wwomò na ke, yii àha raa li pyi pire fiige me. Na yyérelì Kile Jwumpe kàlambayi ná kunjarigil'e maa Kile ñáare, bà sùpyire sí mpyi s'a pi ñaa me, lire l'à táan pi á. Ñka sēenji na mii sí yi jwo yii á, piñ'á pi sàranji ta a kwò.

⁶ Mu wi ke, mu aha a si raa Kile ñáare, jyè ma bage funñke e maa ku tò, maa ma Tunji Kile ñáare kuru tanjwòhoge e. Lire ká mpyi, mu Tunji u ñye tanjwòhoge e, maa karigii ñinjwòhigii puni ñaa ke, uru sí mu sàra.

⁷ Mu aha a Kile ñáare, ma hà raa nùruli jwumpe kurugo, bà Kilecembaabii maha li pyi me. Naha na ye pi maha sòñji na pire jwunyahampe pu sí Kile yaha u pire ñarege shwò.

⁸ Lire e yii àha mpyi pi fiige me. Yii li cè na yaage ñkemu kyaa ku ñye yii na ke, mà jwo yii pi ku ñáare ke, yii Tunji Kile maha ku cè.

§ 5:38 Ekizodi 21.24; Levitiki 24.20; Duterenomu 19.21 * 5:39 Yahutuubil'á, mà kantawaa bwòn sùpya e, lire mpyi mu à jwo mu à urufoo cyahala sée sèl'e. † 5:40 Yahutuubii yyére, vāanntinñke pi mpyi maha le a taha ñwòho woge na ke, kuru pi mpyi maha ntég'a piye tò numpilage e. Lire kurugo canñke kanni i pi mpyi maha ja a kuru ñnyì vāanntinñke kan wà á, ñka numpilage e bà me (Ekizodi 22.26; Duterenomu 24.13). ‡ 5:41 Kuni mpyi a kan Ɔromò sòrolashiibil'á pi pi yaayi tuge tēge sùpya ñun'i pi i u pyi u culumetiri ñinjin ná taaga ñaara ná t'e.

⁹ Lire e ke yii aha a Kile náare, yii jwo
“Wuu Tunji u nyɛ niɲɲini na ke,
mu mege ku táan.

¹⁰ Ma pyi saanwa sùpyire puni òhò na.
Mu nyii wuuni li pyi òhò na,
bà li nyɛ na mpyi niɲɲini na me.

¹¹ Wuu niɲjaa niɲɲini kan wuu á.

¹² Wuu kapegigii yáfa wuu na,
bà wuu maha wuu shiɲɛɛbii wogigii yàfani pi na me.

¹³ Ma hà yaaga yaha ku wuu yaha kɛɛnɲe kapegil'á me,
maa wuu shwò Sitaanniɲi na.

[Naha na ye mu u nyɛ fànhe ná síni ná pèentefoo,
fo tèekwombaa.

Amiina.]”

¹⁴ Yii li cè na sùpyir'á kapegigii nyɲiimu pyi yii na ke, yii aha cyire yáfa ti na, yii Tunji niɲɲi
wunji mú sí yii wogigii yáfa yii na.

¹⁵ Nka yii aha mpyi yii nyɛ na nyɛg'a sùpyire kapegigii yáfa ti na me, yii Tunji mú sí yii wogigii
yáfa yii na me.

Yesu à jwo súnɲi kyaa na

¹⁶ Yii aha súnɲi le, mpii pí à fyinme tò wwoɲò na ke, yii àha yyahayi tanha pire fiige me,
pire maha li pyi sùpyire si òcè na pi à súnɲi le. Nka sèenji na mii sí yi jwo yii á, pir'á pi sàranji
ta a kwò.

¹⁷ Mu wi ke, mu aha súnɲi le, ma yyahe jyé, maa làtikolo le ma òhòke e,

¹⁸ bà sùpyire si mpyi t'aha òkwò mu súnleni cè me, fo mu Tunji u nyɛ tanwòhoyi i ke, uru
kanni. Lire ká mpyi, mu Tunji u nyɛ na kanwòhigii jaa ke, uru sí mu sàra.

*Nàfuɲi sèe wunji kani ná karigii cyi nyɛ cyi nyɛ a yaa cyi sùpyanji funɲò pɛn me
(Luka 12.22-34)*

¹⁹ Yii àha raa náfuɲi caa raa bégeli yiye meɛ na òhòke na me. Ntòonɲi ná zúnɲi maha u
kɛge, nàɲkaabii maha bayi fúruge marii u lwúu.

²⁰ Nka yii náfuɲi tabegege niɲɲenɲe yaa yiye meɛ na niɲɲini na. Wani ntòonɲi ná zúnɲi nyɛ
na náfuɲi kɛge me, nàɲkaabii mú nyɛ na u lwúu me.

²¹ Naha na ye cyage e sùpyanji náfuɲi nyɛ ke, wani u sònɲore maha mpyi.

²² Sùpyanji nyiigii cyi nyɛ u bèenmpɛ. Ngemu u nyii cyi à òwò ke, urufoo puni maha mpyi
bèenmpɛ e mú.

²³ Ngemu wogigii sí cyi à kɛge ke, urufoo puni mú maha mpyi numpini i. Mu aha jwo na
mu na nyɛ bèenmpɛ e, mà li ta numpini i mu nyɛ, tahala maha ntaha lire numpini na!

²⁴ Yii li cè na báarapyiɲi sí n-si n-jà raa báare òhònyee shuunn'á me. Lire ká mpyi, u sí
niɲɲufoonji wà kyaa táan uy'á, si u sanɲi kyaa pɛn uy'á. U mú sí n-kúu wà na, si kántugo wà u
sanɲi na. Nyɛ amuni li nyɛ, náfuɲi lag'á tatɛɛnge fò yii mpiimu na ke, yii sí n-jà n-pyi Kile
báarapyii me.

²⁵ Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyí, ná vàanɲi yi sí raa leni ke, yire tanɲkanni
ká yii funɲò pɛn me. Tá sùpyanji múnaani tayyérege nyɛ a fànha tò yalyire na, ka u cyeere
tayyérege mú sí fànha tò vàanɲi na me?

²⁶ Yii sanɲyɛnre wí ke! Ti nyɛ na nyɛme núru me, ti nyɛ na sùma kwùun me, ti nyɛ na sùma
bégeli bwùunni i me. Nka yii Tunji u nyɛ niɲɲini na ke, uru na ti òwò caa. Tá yii nyɛ a pwoò
sanɲyɛnre na sèl'e me?

²⁷ Funmpɛnre sí n-jà yii joofo pyi u jà a nimbilere bàra u shiɲi canmpyaagii na ye?

²⁸ Naha na yii à vàanɲi nindeyi kani tɛg'a yiye funɲò pɛn ye? Yafwòhòfwohoyi yi maha
fyin sige e maa yafyɛnre ninante yaa ke, yii sònɲò yire kyaa na ke! Yi nyɛ na báara pyi me,
yi mú nyɛ na kòonò pínni me.

²⁹ Nka saanɲi Solomani ná u náfuufente puni i, u vàanndenɲe kà leme nyɛ a jà a òwò mà òke
yafwòhòfwohòge kà niɲkin yafyɛnre kwò me.

³⁰ Yafwòhòfwohoyi yi nyɛ sige e niɲjaa, ná nùmpañja yi sí n-le nage e ke, Kile ká yire leme
pyi p'á òwò amuni, yii nyɛ a li cè na nákaana baa Kile sí vàanya kan yii á mà? Yii dániyan'á
cyéɛ de!

³¹ Nyɛ yii àha funɲi pɛn s'a òko “Naha wuu sí n-lyí ye? Naha wuu sí n-bya ye? Taa wuu sí
vàanya ta n-le ke?” me.

³² Kilecemaabii pi maha funɲi pɛn ná yire yaayi kani i tɛrigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga
maha yaaga kyaa li nyɛ yii na ke, yii Tunji Kile à yire puni cè.

³³ Mà jwo yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage niɲɲyig'á yaa ku pyi Kile Saanre ná ntinji.
Lire ká mpyi, Kile sí yire yaayi sanɲi puni kan yii á.

³⁴ Yii àha karigii nimpaan̄kii tège yiye fun̄ḡ p̄en me, ḡaha na ye n̄umpan̄ḡke sí raa s̄on̄ḡi kuye na. Can̄ḡa maha can̄ḡa ná ku kawaagii cyi ḡye.

7

Yii àha raa pi sanmpii c̄ege me

(Luka 6.37-38, 41-42)

¹ Yii àha raa pi sanmpii c̄ege me, lire ká mpyi Kile mú sí yii c̄ege me.

² ḡaha na ye bà yii na s̄up̄yire sannte c̄ege me, amuni Kile mú sí yii c̄ege. C̄uḡkanni na yii ḡye na s̄up̄yire sannte cw̄ore ke, amuni Kile mú sí yii c̄u.

³ ḡaha na mu ḡye na ḡȳèsenni ḡaa ma c̄inmpworon̄ḡi ḡȳiini i, mà li ta b̄annaḡi u ḡye mu wuuni i ke, mu ḡye na uru ḡaa mà ye?

⁴ Mà tàanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma c̄inmpworon̄ḡ'á na u ȳyére ma a ḡȳèsenni ww̄u u ḡȳiini i, mà li ta b̄annaḡi ḡye mu wuuni i ye?

⁵ Mu u à fȳinme tò wwom̄o na ke, fȳanha a b̄annaḡi ww̄u ma ḡȳiini i, lire ká mpyi, mu sí raa ḡaa raa ḡw̄uu ḡȳèsenni tawwuge e ma c̄inmpworon̄ḡi ḡȳiini i.

⁶ Yaayi yi ḡye Kile wuyo ke, yii àha raa yire kaan ḡwuunbil'á me, lire baare e pi sí n-jà n-ȳiri yii kurugo si yii sulugo. Yii àha raa yii k̄on̄ḡi lon̄ḡara wun̄ḡi cyáan caabii taan me, lire baare e pi sí raa u tánhani.

Kile maha u pȳibii ḡareyi shuu

(Luka 11.9-13)

⁷ Yii a Kile ḡáare, u sí yii kan, yii a ḡcaa, yii sí n-ta, yii a b̄arage kúuli, ku sí múḡo yii á.

⁸ Yii li c̄e na shin maha shin u ḡye na ḡáare ke, uru maha ntaa.

Shin maha shin u ḡye na ḡcaa ke, uru maha ḡaa.

Shin maha shin ká b̄arage kúu ke, ku sí múḡo urufol'á.

⁹ Jofoo u ḡye yii shw̄oh̄'e, ḡgemu u sí ḡe kafaaga kan u pȳan̄ḡ'á, mà li ta bw̄úuru u à ḡáare u á ye?

¹⁰ Lire ḡye me, mà ww̄o kan u á mà li ta fya u à ḡáare ye?

¹¹ ḡye yii s̄up̄yibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yaceḡye kan yii pȳibil'á ke, yii ḡye a c̄e a jwo na yii Tun̄ḡi u ḡye n̄ḡȳin̄ḡi na ke, ur'á b̄egel'a t̄oro yii taan si yaceḡye kan u ḡáarafeebil'á mà?

¹² Lire e yaaga maha yaaga yii la ḡye s̄up̄yire sannte s'a mpyi yii á ke, yii lire pyi pi á mú. Yire Kile tún̄tun̄ḡi Musa Saliyan̄ḡi ná Kile tún̄tun̄mpii sanmpii sémebil'á jwo.

Kurigii shuunn̄ḡi kani

(Luka 13.24)

¹³ Yii j̄yè taj̄ȳin̄w̄oge nimbileni i. ḡaha kurugo ye kuni li maha kakyaare n̄o s̄up̄yan̄ḡi na ke, lire taj̄ȳin̄w̄og'á p̄e, lire k̄un'á p̄e, lire e shin̄ḡyahara ḡye na ḡaare.

¹⁴ ḡka kuni li maha sh̄in̄ḡi n̄in̄ḡwombaan̄ḡi kaan ke, lire taj̄ȳin̄w̄og'á cȳere, li ḡarama à p̄en, li ḡarafeebii ḡye a ḡyaha me.

Cige maha ḡc̄e ku yasere e

(Luka 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Kafinivinibii pi maha piye pyi Kile tún̄tun̄mii fiḡe ke, yii a yiye k̄aanmucaa p̄ire na. Pi aha a ma yii á, pi maha piye pyi mp̄aa fiḡe, mà li ta pi fun̄ḡy'á pi sige yaayi fiḡe.

¹⁶ Yii sí pi c̄e pi kapyīin̄ḡi cye kurugo. Wà sí n-jà ēezen cige yasere k̄w̄on̄ ḡuro cige na la? Lire ḡye me, mà fiz̄hiye cige yasere k̄w̄on̄ ḡuro cige na la?

¹⁷ Lire pȳin̄ḡkanni na, c̄ic̄en̄ḡe yasere'á ḡw̄o, cipege woore s'á pi.

¹⁸ C̄ic̄en̄ḡe si n-jà raa yasere n̄impere seni me. Cipege mú si n-jà raa yasere n̄ic̄enne seni me.

¹⁹ Cige maha cige ku ḡye ku ḡye na yasere n̄ic̄enne seni me, ku sí n-kw̄on̄ n-wà nage e.

²⁰ Lire e ke yii sí pi c̄e pi kapyīin̄ḡil'e, bà cige maha ḡc̄e ku yasere e me.

²¹ Mpii puni pi ḡye na mii pyi "Kafoon̄ḡi, Kafoon̄ḡi" ke, p̄ire puni si n-j̄yè Kile Saanre e me, mii Tun̄ḡi n̄ḡȳi wun̄ḡi ḡȳi wuuni pyifeebii kanni pi ḡye j̄yifeebii.

²² Kuru can̄ḡe ká n̄o, shin̄ḡyahara sí n-pa mii pyi "Kafoon̄ḡi, Kafoon̄ḡi, wuu mpyi na Kile tún̄nture yu mu meḡe na, marii j̄inabii k̄ore na yige mu meḡe na, marii kabw̄oh̄ii n̄ḡyahagii pyi mu meḡe na mà?"

²³ Lire t̄eni i, mii sí yi jwo tire s̄up̄yir'á "Mii ḡye a s̄aa yii c̄e mà ḡya me. Yii ȳiri na taan, yii kapimpyīibii!"

Yákilifoon̄ḡi ná fun̄ḡo baa shin̄ḡi kani

(Luka 6.47-49)

²⁴ Shin maha shin ká mii jwumpe l̄ogo, maa pu kurigii ḡaare ke, urufoo sí n-jà n-tàanna ná yákilifoon̄ḡi w'e ḡgemu u à u bage faanra kafaafoge ḡun̄ḡi ke.

²⁵ Kuru bage faanranjkwooni kàntugo, zànbwòh'à cwo, ka dùyi si nî na fwu na fwore, ka kafeege si wá na fwu sée sèl'e na kuru bage ñoñji, ñka ku ñye a cwo me, ñaha na ye ku nintaani na ñye kafaafogo ñuñ'i.

²⁶ Ñka shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa mpyi u ñye na pu kurigii ñaare me, urufoo na ñye mu à jwo funño baa shin, ñgemu u à u bage faanra nticyennji ñuñ'i ke.

²⁷ Kuru bage faanranjkwooni kàntugo, zànbwòh'à cwo, ka dùyi si nî na fwu na fwore, ka kafeege si wá na fwu sée sèl'e na kuru bage ñoñji, ka ku puni si mpi a wu.»

²⁸ Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u kàlanji pyinjkanni si sùpyire kàkyanhala.

²⁹ Ñaha na ye u mpyi na pi kálali ná Kile sífente e. U kàlanji pyinjkanni ná Kile Saliyanji cyelentiibii wuñi pyinjkanni mpyi ninjkin me.

8

Yesu à tògofoo cùuño

(Marika 1.40-45; Luka 5.12-16)

¹ Yesu à tíge ñanjke na ke, ka shinjyahara si ntaha u fye e.

² Ka tògofoonji wá si file u na maa ninjkure sín u fere e maa jwo: «Kafoonji, mu aha ñee, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii fininj.»

³ Ñye ka Yesu si u cyege sánha maa bwòñ u na maa jwo: «Mii à ñee, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntíl'a láha u na.

⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cú ma ñwòge na, ma hà yaaga jwo sùpya á me, ñka ta si, maa sà maye cyéé sáragawwuñi na u ma káanmucya, sárage kyaa Kile túnntunji Musa à jwo tògofeebii kyaa na ke, maa kuru wwú. Lire li sí li cyéé na mu à cùuño*.»

Yesu à sòrolashiibii ñuñufoonji wá báarapyi cùuño

(Luka 7.1-10; Yuhana 4.43-54)

⁵ Maa Yesu yaha u u jyé Kapereñamu kánhe e, Jromu sòrolashiibii yyaha yyéere shinji wá à file u na maa u ñáare na:

⁶ «Kafoonji, mii báarapyinji nizinninji na wá bage e. U à múruño, maa ñkyaali sèl'e.»

⁷ Ka Yesu si u pyi: «Mii u sà u cùuño la†?»

⁸ Ka sòrolashiibii yyaha yyéere shinji si jwo: «Kafoonji, mii ñuñk'à cyéere mu u jyé mii pyenge e. Mu aha jwuñkanja ninjkin jwo, kuru sí mii báarapyinji cùuño.»

⁹ Mii wi ke, sòrolashiibii pii na ñye mii ñuño na, mii sí ñye pii ñuño na. Mii aha wá pyi “Ta si” u maha ñkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na bilinji pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

¹⁰ Yesu à yire lógo ke, ka li i u kàkyanhala. Mpii pi mpyi u fye e ke, ka u u jwo pir'á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii sàha ntél'a sùpya ñya ná ñge dáníyanji fiige e Izirayeli shiinbii shwòhòl'e me!

¹¹ Mii sí yi jwo yii á, shinjyahara sí raa yíri canñafworompe ná canñajyimpe e, si mpa lyi ná Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba e Kile Saanre e.

¹² Ñka Izirayeli shiinbii mee na Kile Saanre à bégele ke, pire pii sí n-wá cyínnji na numpini i. Wani pi sí raa myahigii sùu s'a ñkyañhigii kùru.»

¹³ Ñye Yesu à puru jwo ke, maa sòrolashiibii yyaha yyéere shinji pyi: «Ta si pyenge. Ná mu à dá mii na, nde mu à cya ke, lire li pyi.» Ka u báarapyinji si ntíl'a cùuño lire tèenuuni i.

Yesu à Pyeri nafenjwonji cùuño

(Marika 1.29-34; Luka 4.38-41)

¹⁴ Ñye Yesu à kàre Pyeri pyenge mà sà Pyeri nafenjwonji ta tasinnage e cifwuro cye e.

¹⁵ Ka Yesu si bwòñ u cyege na, ka cifwure si láha u na. Ka u u yíri, maa ñjyi kan Yesu á.

¹⁶ Yàkoñk'à nò ke, ka pi i wá na ma ná jínacyaanbii ñijyahamil'e Yesu á. Ka u u jínabii kòr'a yige pi e ná u ñwòjwumpe e, maa yampii puni cùuño.

¹⁷ Ñye lire pyinjkanni na, ka Kile túnntunji Ezayi jwumpe si fúnño, u mpyi a jwo: «U à jyé wuu ná wuu cwòhòmppe shwòhòl'e, maa wuu yampe láha wuu na‡.»

Mpii la ku ñye si ntaha Yesu fye e ke

(Luka 9.57-62)

¹⁸ Ñye shinjyahara mpyi a pa Yesu kwúulo, lire kurugo ka u u u cyelempyiibii pyi pi banji jyiile ná ur'e.

¹⁹ Ka Kile Saliyanji cyelentunji wá si file u na maa u pyi: «Cyelentunji, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.»

* **8:4** Tògofoonji ká ñcùuño, sáragawwuñi mpyi maha yaa u u cyeere káanmucya sèl'e si ñcè kampyi u à cùuño, u u nta a uye cyéé sùpyire na. † **8:7** Maa ñaana ná Yahutuubii Kile kuni i, shinji u ñye u ñye pi Kile kuni i me, Yahutu ñye a mpyi a yaa u jyé uru pyenge e me. U aha lire pyi, u mpyi maha ñwòhò Kile yyahe taan. ‡ **8:17** Ezayi 53.4

²⁰ Ka Yesu si u pyi: «Wyigii na nyε sigeppwunbil'á, shèere mú sí nyε saŋcyεεnr'á. Nka tashwəngə nyε Supyaŋi Jyaŋi á mε.»

²¹ Ka u cyelempyaŋi wabεεε si u pyi: «Kafoonji, yyéε, mii aha na tunji tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.»

²² Ka Yesu si u pyi: «Taha mii fye e, maa kwùubii yaha pi a piye tùni.»

Yesu à kafeebwəhe yyéεŋε banji juŋ'i
(Marika 4.35-41; Luka 8.22-25)

²³ Nyε Yesu à jyè bakwəəge e, ka u cyelempyiibii si jyè u fye e.

²⁴ Ka kafeebwəhə si yiri na fwu banji juŋ'i, fo lwəhe na ŋko si bakwəəge tò. Lir'á Yesu ta u u ŋwúuni.

²⁵ Ka pi i file u na, maa u jè maa jwo: «Kafoonji, yiri maa wuu shwə, lire baare e wuu sí n-kwôro lwəhe e.»

²⁶ Ka u u pi pyi: «Naha na yii na fyáge yε? Naha na yii dániyaŋ'á cyéεε yε?» Maa yir'a yyéε maa fánha cyán kafεεge ná banji lwəhe na. Ka yi puni si yyéεε siu!

²⁷ Ka pi puni si wá na ŋkyáali u na, maa jwo: «Naha supyifiuwe u nyε ŋge nàŋi, fo ka kafεεge ná lwəhe si ntéεn u wuuni taan yε?»

Yesu à jínacyaan shuunni cùŋə
(Marika 5.1-20; Luka 8.26-39)

²⁸ Nyε ka Yesu si banji jyil'á sà nə Gadara shiinbii kùluni i. Ka jínacyaan shuunni si fworó fanŋyi iŝ mà u jùŋə bē. Pi mpyi a pi sèε sèl'e, fo wà sàha mpyi na jà a tòro kuru kuuge e mc.

²⁹ Ka pi i wá na yu fánha na: «Kile Jyaŋi, naha mu nyε na jcaá wuu á yε? Mu à pa mpa kawaa pyi wuu na mà ta tēni sàha nə mà?»

³⁰ Nyε lir'á caakurumbwəhə ta ku u lyi pi byanhampe e.

³¹ Ka jínabii si Yesu jàare sèl'e na: «Mu aha wuu kòr'a yige mpíi sùpyiibil'e, ma a wuu yaha wuu sà jyè mpíi caabil'e.»

³² Ka u u pi pyi: «Yii a sì.» Ka pi i fworó pire nambaabii shuunniŋi i, maa sà jyè pire caabil'e, ka caakuruŋke puni si sùrug'a yiri ŋanŋke numpenge na, mà cwo cwo banji i mà kwù.

³³ Ka cáanahabii si fē a kàre kánhe e, jcyii cyi à pyi ke, maa sà cyire yyaha jwo, mà cye cyán jínacyaanbii wogigii na.

³⁴ Ka kánhe shiinbii puni si ntíl'a fwor'a kàre Yesu jùŋə tabenji i. Pi à sà u jya ke, maa u jàare sèl'e na u fworó pire kùluni i.

9

Yesu à supyimuruŋə cùŋə maa ku kapegigii yàfa ku na
(Marika 2.1-12; Luka 5.17-26)

¹ Nyε ka Yesu si jyè bakwəəge e, maa banji jyil'á kàre u yabilinji kánhe e.

² Ka pi i mpa u á ná yaŋi w'ε u yasinninŋke e, u mpyi a múruŋə. Yesu à pi jya pi à dá uru na ke, maa jwo supyimuruŋk'á: «Na jya, màban le maye e! Mu kapegigil'á yàfa mu na.»

³ Nyε Kile Saliyaŋi cyelentiibii pi mpyi wani ke, ka pire pi si wá na sòŋji piye funŋ'i na Yesu na Kile mege kēεge.

⁴ Ka Yesu si ntíl'a pi sòŋjore cè, maa jwo pi á: «Naha na yii nyε ná nte sòŋjopeere shinji i yε?»

⁵ Mà jwo “Mu kapegigil'á yàfa mu na” ná “Yiri, ma a jàare” yii jnyii na, cyire kapyaaŋii mú shuunni i, ndire jwumə p'á táan yε?»

⁶ Nka yii pi li cè na síŋi na nyε Supyaŋi Jyaŋi á naha jinŋke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimuruŋk'á: «Yiri, maa ma yasinninŋke lwó, maa si pyεŋε.»

⁷ Ka u u ntíl'a yir'a kàre pyεŋε.

⁸ Sùpyir'á lire jya ke, ka pi i fyá maa Kile pēε, uru ŋgemu u à ŋge síŋi fiiginji kan sùpyir'á ke.

Yesu à lyi ná mεpεŋε shiinbil'e
(Marika 2.13-17; Luka 5.27-32)

⁹ Yesu à yiri wani ke, u à sà múnalwəəre shwofoonji wà jya u à tēεn u báaraŋi tapyige e, u mege mpyi Macwo. Ka Yesu si u pyi: «Yir'a taha na fye e.» Ka u u yir'a taha u fye e.

¹⁰ Nyε lire kántugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà ntéεn na lyi Macwo bage e ná mεpεŋε shiinbii nijyahamil'e mu à jwo múnalwəəre shwofeebii ná piiberii.

¹¹ Farizhεεnbii piil'á lire jya ke, maa Yesu cyelempyiibii pyi: «Naha na yii cyelentuŋi na lyi ná múnalwəəre shwofeebii ná mεpεŋε shiinbii piiberil'e yε?»

¹² Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cùŋə ke, wempyinji kyaa nyε pire na mε, mpíi pi na yà ke, pire na u kani jye.»

¹³ Kile à jwo u Jwumpe Semeni i “Yii a jùñaara taa yii shinjɛebii na, lir’ à táan mii á mà tòro sáragawuuni na*.” Nye yii sɔ̀nɔ̀ puru jwumpe jwɔ̀he na. Naha na ye mp̄ii pi jɔ̀ye na piye sɔ̀nɔ̀ na pir’ à tí ke, mii jɔ̀ye a pa niɔ̀ke na pire tayyerege e me. Nka mp̄ii pi à li cè na pire jɔ̀ye a tí me, pire tayyerege e mii à pa.»

*Jwumpe Nintanmpe fành’ à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na
(Marika 2.18-22; Luka 5.33-39)*

¹⁴ Lire kántugo Yuhana Batizelipiɔ̀ni cyelempyiibil’ à pa Yesu yibe na naha na pire ná Farizheɛnbii maha súnɔ̀ni leni, Yesu cyelempyiibii sí jɔ̀ye na u leni mà ye?

¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Cipooni ceveebii sí n-jà yyaha tanha, mà pi yaha ná cipooni i cikwɔ̀nre na la? Nka tɛni là na ma, cipooni sí n-pa n-yige pi shwɔ̀hɔ̀l’e. Lire tɛni i pí sí n-ta raa súnɔ̀ni leni.

¹⁶ Wà jɔ̀ye na vāanvɔ̀nɔ̀ taha na vāanɔ̀jɔ̀yega tacwɔ̀ngɔ̀ jwooli me. Lire ká mpyi, vāanvɔ̀nɔ̀ke maha vāanɔ̀jɔ̀yega kɛ̀ege, tacwɔ̀ng’ a si náara a p̄e.

¹⁷ Wà mú sí jɔ̀ye na sinmpurugo leni seeye boolyegil’e† me. Lire baare e p’aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk’ a si nkɛ̀ege. Pi maha sinmpuruge leni seeyi boofɔ̀nɔ̀kil’e, yire mú shuunnɔ̀ni y’ à b̄e.»

*Yesu à ceeni wà cùuɔ̀, maa Zharusi pworonɔ̀ni buwunɔ̀ni j̄e
(Marika 5.21-43; Luka 8.40-56)*

¹⁸ Jɔ̀ye mà Yesu yaha puru jwumpe na, Yahutuubii jùɔ̀fuonɔ̀ni wà à pa niɔ̀kure sín u taan maa jwo: «Yesu! Mii pworon’ à kwú nume. Maye sanɔ̀na yaha, maa mpa ma cyeyi taha u na, u sí j̄e.»

¹⁹ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si yiri na nkɛ̀ege ná u e.

²⁰ Mà pi niɔ̀karibii yaha, ceeni wà à file Yesu na maa bwɔ̀n u vāanɔ̀ntinɔ̀ke zhwɔ̀ore na. Lùwulɔ̀nkwombaayi mpyi uru ceeni na yye ke ná shuunni funɔ̀ni.

²¹ U mpyi na yu uye funɔ̀ni: «Mii aha bú já a bwɔ̀n u vāanɔ̀nyɔ̀ na, mii sí n-cùuɔ̀.»

²² Ka Yesu si yyaha kɛ̀enn’ a wíl’ a u jya, maa jwo u á: «Na pworu, ma hà raa fyáge me, naha na ye mu dányan’ à mu cùuɔ̀.» Ka ceeni si ntíl’ a cùuɔ̀.

²³ Yesu à sà nɔ̀ uru jùɔ̀fuonɔ̀ni pyenge e, maa kwùge tinmpirigii wyifeebii ná supyiɔ̀nyahare jya ti i nyàha na wùruge tiye e ke, maa jwo pi á:

²⁴ «Yii caala a yiri naha, pùceebilini jɔ̀ye a kwú me, li na njwúuni.» Ka pi i wá na jcyàhali u na.

²⁵ Sùpyir’ à fwor’ a kwɔ̀ pyenge e ke, ka Yesu si jyè bage e, maa pyàni buwunɔ̀ni cù cyege na, ka u u yiri.

²⁶ Ka lire kani si jcaala lire kùluni puni i.

Yesu à fyinmii shuunni ná búbu cùuɔ̀

²⁷ Yesu à fworu wani na nkɛ̀ege ke, ka fyinmii shuunni si ntaha u fye e maa wá na yu fánha na: «Dawuda Tuluge Shinɔ̀ni, jùñaara ta wuu na!»

²⁸ U à sà jyè pyenge e ke, ka pire fyinmpii si file u na. Ka u u pi pyi: «Yii à dá na mii sí n-jà yii cùuɔ̀ la?» Ka pi i jwo: «ɔ̀n, mu sí n-jà, káfoonɔ̀ni.»

²⁹ Ka u u bwɔ̀n pi jnyigii na maa jwo: «Li sí n-pyi yii á mà tàanna ná yii dányanɔ̀ni i.»

³⁰ Ka pi i ntí na jaa. Ka u u yi jwo a waha pi á na pi a piye káanmucaa, pi àha wà yaha u li cè me.

³¹ Nka pi à yiri wani ke, pi à kàr’ a sà a lire kani yu lire kùluni puni i.

³² Nye pir’ à yiri Yesu taan ke, ka pii si mpa ná búbu e. Jínanɔ̀ni wà u mpyi u e.

³³ Yesu à jínanɔ̀ni kòr’ a yige ke, ka búbuɔ̀ni si ntí na yu. Supyiɔ̀nyahare tí mpyi wani ke, ka lire si tire kákyanhala, ka ti i wá na nko: «Wuu sàha nkɔ̀w à nde kani fiige jya Izirayeli kɔ̀ni i me!»

³⁴ Nka Farizheɛnbil’ à jwo na jínanɔ̀ni jùɔ̀fuonɔ̀ni fánhe cye kurugo, Yesu jɔ̀ye na jínanɔ̀ni kòre na yige pifeebil’e.

Sùmakoɔ̀g’ à p̄e, nka sùmakoɔ̀nbil’ à cyéɛ

³⁵ Nye Yesu mpyi na jaare na màre kànbwoyi ná kànpyeɛre puni na. U mpyi na sùpyire kálali Kile Jwumpe kálambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu mà yyaha tí ná Kile Saanre e, maa yampii puni ná cwɔ̀hɔ̀mofeebii puni cùuɔ̀ni.

³⁶ U à supyiɔ̀nyahare jya ke, ka pi jùñaare si u ta sèl’e, naha na ye ti mpyi a kàha maa jcwɔ̀nrɔ̀, mu à jwo mpáa pi jɔ̀ye piye niɔ̀nɔ̀ kurugo.

³⁷ Ka Yesu si jwo u cyelempyiibil’ á: «Sùmakoɔ̀g’ à p̄e, nka sùmakoɔ̀nbil’ à cyéɛ.

³⁸ Lire e ke yii keɛge foo jíare, u u pii bàra sùmakoɔ̀nbii na.»

* 9:13 Oze 6.6 † 9:17 Seeyi boni na jɔ̀ye boro, Yahutuubii maha ndemu jwooli ná yatòore seeyi i maa lwɔ̀he, lire jɔ̀ye me nùjirimpe, lire jɔ̀ye me ɛ̀ɛɛzen sinmpe leni l’e ke.

10

Yesu à u cyelempyiibii yyer'a tun
(Marika 3.13-19; Luka 6.12-16)

¹ Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyeere, maa fàñhe kan pi á, pi jà pi á jínabii kòre pi á yige pifeebil'e, pi raa yampii puni ná cwòhómòfeebii puni cùunji.

² Tùntunmpii ke ná shuunniŋi meyi yi jye nje: njncyiiji u jye Simò pi maha mpyi Pyeri ke, ná u sijnjeŋi Andire ná Zebede jyaabii Yakuba ná u còonji Yuhana

³ ná Filipi ná Baritelemi ná Tomasi ná Macwo nge u mpyi na múnalwòore shuu ke, ná Alife jyanji Yakuba ná Taadi*

⁴ ná Simò pi maha mpyi Zeloti† ke, ná Zhudasi Isikariyoti nge u sí n-pa Yesu le cye e ke.
(Marika 6.7-13; Luka 9.1-6)

⁵ Pire shiin ke ná shuunniŋi Yesu à yere maa nta a pi tun. U à jwo pi á: «Yii àha njyè Samari shiinbii kànyi ná supyishiŋi sanji wuy'e me,

⁶ nka yii a sì Izirayeli shiinbii yéere, pire mpiimu pi jye mu à jwo mpàpinniŋi ke.

⁷ Mà yii njnkaribii yaha, yii a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á na Kile Saanre tèn'à byanhara.

⁸ Yii raa yampii cùunji, yii raa kwùubii jèni, yii raa tògofeebii cùunji, yii raa jínabii kòre yii a yige sùpyire e. Yii à ti ta mana, yii a ti kaan mana.

⁹ Yii àha seen, lire jye me wyéere, lire jye me wyéerepya lwó si nde yii dufaabil'e me.

¹⁰ Yii àha kùshebòrii lwó me, yii àha vaañntinye shònwuyo lwó me, yii àha tanhanyi yabere lwó mbàra yii tooyi wuyi na me, yii àha kàbii lwó me. Yii li cè na báarapyiŋ'á yaa u a nkaan u a lyí.

¹¹ Yii aha jyè kànbwòh'e, lire jye me kànbilere e, yii sùpya cya ngemu u sí jye yii sunmbage na ke. Yii aha uru sùpya ta, yii i njkwòro wani fo yii sà na yii tèekani na.

¹² Yii aha jyè pyenge maha pyeng'e ke, yii pi shéere "Kile u yyejinŋe kan yii á."

¹³ Kuru pyenge shiin ká yii fwùŋi shwò, pi sí kuru yyejinŋe ta. Nka pi aha mpyi pi jye a yii fwùŋi shwò me, pi sí kuru yyejinŋe ta me.

¹⁴ Yii aha njkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi jye a jèn'a yii jwumpe lógo me, yii nívworobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu wani‡.

¹⁵ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, canŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiinŋil'e ke, nde li sí yire kànyi sùpyire ta ke, lire sí n-waha mà tòro Sòdumu kànhe ná Gòmari kànhe shiinbii wuuni na.»

(Marika 13.9-13; Luka 21.12-17)

¹⁶ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii lógo! Mii sí yii tun, nka yii sí n-pyi sùpyire shwòhòl'e mu à jwo mpàa pi jye sige yaaya shwòhòl'e. Yii a yiye kàanmucaa bà wwòo jye me, yii pyi tateennugo sùpyii mpàmpòroyi§ fiige.

¹⁷ Yii a yiye kàanmucaa sùpyire na, naha na ye pi sí n-kwò n-pa raa yii yiri yukyaabii yyéere, s'a yii bwùun ná kàsrigil'e pi Kile Jwumpe kàlambayi i.

¹⁸ Pi mú sí n-kwò raa yii cwòre raa si fànhafeebii ná saanbii yyéere, mà li njùŋke pyi na yii na jye mii cyelempyi. Lire cye kurugo yii sí mii kyaa jwo Yahutuubil'á, sí mii kyaa jwo supyishiŋi sanj'á mú.

¹⁹ Nka tènì i pi sí n-pa raa yii leni cye e ke, jwumpe yii sí n-jwo, ná pyinŋanni na yii sí pu jwo ke, yii àha lire tège yiye funŋò pèn me. Jwumpe yii à yaa yi jwo ke, lire tènì yabilinji i, puru sí n-tige yii funŋ'i.

²⁰ Yii li cè na yii yabilimpil'e bà puru jwumpe sí n-fworo me, yii Tunji u jye Kile ke, uru Munaani li sí raa yu yii cye kurugo.

²¹ Pii sí n-pa raa pi cinmpyiibii kaan pi a bùu, tiilbii pii sí n-pa raa pi pyiibii kaan pi a bùu, pyiibii pii mú sí n-pa n-yíri pi sifeebii kurugo si pi kan pi bò.

²² Yii kyaa sí n-pèn sùpyire pun'á mii mege kurugo. Nka ngemu ká jà a uye waha maa ntèen Kile kuni i fo mà sà nò tegeri na ke, urufoo sí n-shwò.

²³ Pi aha yii kyéerege kànhe k'e, yii fè a fworo kur'e, yii raa si kabèr'e. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mà jwo yii pi Izirayeli shiinbii kànyi puni jaara a kwò ke, Supyanji Jyanji sí nùru n-pa.

²⁴ Cyelempyanji si n-jà n-pèe n-tòro u cyelentuŋi na me, biliwe mú jye a pèe u kàfoonji na me.

* **10:3** Taadi, kuru ku jye u mege shanwoege. Mege njncyiige ku jye Zhudasi (Luka 6.16). † **10:4** Zelati: kuru mege jwòhe ku jye: «kìni kyal'á taañ ngemu á sèl'e ke». ‡ **10:14** Mà tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu kànha na: lire jwòhe ku jye, wuu nàzhan à fworo yii karigil'e, yii njùŋo tuguro ti. Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wii. § **10:16** Yahutuubii mpyi maha mpàmpòroyi wíi fyiinne ná tateennugo sanjeyenre.

²⁵ Li tɛgɛni li nyɛ cyelempyaŋi u pa mpyi cyelentuŋi fiige, biliŋi mú sí mpa mpyi u káfoonji fiige. Ná pi à jà a pyengefoo tàanna ná jínabii nùŋufoonji Belizebuli i, mpii pi nyɛ pyengefoo shiinbii ke, pire wuuni sì n-tòro mà?

(Luka 12.2-9)

²⁶ Lire kurugo yii àha raa fyáge pi na me. Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à n̄wòhò ke, cyire puni sí n-pa raa naa. Kyaa maha kyaa li nyɛ numpini i ke, lire là mú sí n-kwòro jɛmbaa me.

²⁷ Mii aha jwumpe mpemu jwo yii á numpini i ke, yii a puru yu canŋke e. Mpe mii à jwo yii á katilwohòre e ke, yii dùgo yii a puru jáare katanŋyi n̄ŋŋ'i.

²⁸ Mpii pi maha jà a sùpyaŋi cyeere bò, ná pi sì n-jà u múnaani bò me, yii àha raa fyáge pire na me. Kilenji u maha jà a sùpyaŋi múnaani ná u cyeere shi bò nafugombaage e ke, uru na yii à yaa yii a fyáge.

²⁹ Tá zíziine shuunni maha mpére daashi ninŋin kanna me? Nka lire zíziini là ninŋin sí n-kwú yii Tuŋi Kile pàama me.

³⁰ Yii pi ke, ali n̄ŋjooore ti nyɛ yii n̄ŋyi i ke, Kile à tire puni pèrege cè.

³¹ Lire kurugo yii àha nuru kyaa tɛge yii yiye funŋò pen me! Yii shin maha shin kan'à waha Kile na mà tòro tire zíziine n̄nyahara na.

³² Shin maha shin ká yyére li na sùpyire nyii na na uru na nyɛ mii wu ke, mii Tuŋi u nyɛ n̄nyinji na ke, mii mú sí n-yyére li na uru nyii na na urufoo na nyɛ mii wu.

³³ Nka ŋgemu ká mii cyé sùpyire nyii na ke, mii Tuŋi u nyɛ n̄nyinji na ke, mii mú sí urufoo cyé uru nyii na.

(Luka 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yii àha raa sòŋŋi na mii à pa si mpa jwumabenŋke le sùpyire ná tiye shwòhòl'e n̄ŋke na mà de! Mii nyɛ a pa ná yeyenŋke e me, ná kàshige e mii à pa.

³⁵ Naha kurugo ye mii à pa mpa "jyafoonji ná tufoonji láha piye na, si pworofoonji ná nufoonji láha piye na, si napworonji láha nacwonji na.

³⁶ Pii u zàmpɛnmii sí n-pa n-pyi pi pyenge shiinbii yabilimpii*."

³⁷ Shinji u à u tuŋi, lire nyɛ me u nuni kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo nyɛ a yaa ná mii cyelempyigire e me. Shinji u à u jyanji, lire nyɛ me u pworonji kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo nyɛ a yaa ná mii cyelempyigire e me.

³⁸ Shinji la ku nyɛ si mpyi mii cyelempya ke, urufoo u taha mii fye e, pi méé mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo nyɛ a yaa ná mii cyelempyigire e me.

³⁹ Ngemu la ká mpyi si u n̄n̄jaanji yaa n̄wò ke, urufoo n̄mpanŋke sí n-kéegɛ, nka ŋgemu ká kántugo wá u n̄n̄jaan'á mii kurugo ke, urufoo sí n̄mpanŋa ta.

(Marika 9.41)

⁴⁰ Shin maha shin ká yii cùmu lemɛ n̄wò ke, urufoo mú à mii cùmu lemɛ n̄wò, ŋgemu sí ká mii cùmu lemɛ n̄wò ke, urufoo mú à mii tunvoonji cùmu lemɛ n̄wò.

⁴¹ Ngemu ká Kile t̄n̄ntunŋi wà cùmu lemɛ n̄wò, mà lire n̄ŋke pyi na u na Kile t̄n̄nture yu ke, t̄òŋŋi Kile sí n-pa n-kan Kile t̄n̄ntumpil'á ke, uru t̄òŋŋi Kile sí n-kan urufol'á. Sùpyire ti nyɛ na fyáge Kile na ke, wà ha tire tà cùmu lemɛ n̄wò, mà lire n̄ŋke pyi na ti na fyáge Kile na, Kile sí urufoo sàra tire fiige.

⁴² Ngemu ká l̄n̄ŋɛ f̄n̄ŋɛcwokwunyaga kan ŋge n̄ŋkocyaŋji wà á, mà lire n̄ŋke pyi na u na nyɛ mii cyelempya ke, s̄ɛn̄ji na mii sí yi jwo yii á, urufoo sí n-s̄i lire t̄òŋŋi ta.»

11

¹ Nyɛ Yesu à kwò yire yereyi nkanŋi na u cyelempyiibii ke ná shuunnin'á ke, maa n̄kàr'a sà a sùpyire kálali, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á pi kanyi na.

Yuhana Batizelipiyinji à t̄n̄ntunmii tun Yesu á

(Luka 7.18-35)

² Nyɛ mà Yuhana Batizelipiyinji yaha kàsunji i, u mpyi a Kile N̄ŋcwònr̄ŋji kapyiinŋii kyaa lógo. Ka u u cyelempyiibii pii tun Yesu á

³ pi sà yibe na: «Ŋge kyaa l'à jwo na u sí n-pa ke, mu u nyɛ u wi laa, wuu a waberɛ sigili?»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu n̄ya ke, yii a sì, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na

⁵ «Fyinmpii naha na naa, tonŋegeyifeebii sí i naare, t̄ogofeebii na n̄c̄uunji, n̄ŋc̄unnibii sí i n̄uru, kwùubii sí i n̄ɛni, Jwumpe Nintanmpe sí i yu f̄oŋofeebil'á.

⁶ Nyɛ mii kapyiinŋii ká mpyi cyi nyɛ a ŋgemu pyi u à cye láha mii na me, urufoo wuun'à n̄wò.»

⁷ Nyɛ Yuhana cyelempyiibil'à kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à jwo: «Canŋke yii ná n̄kàre síwage e ke, taha nyɛge yii mpyi a kàr'a sà wii kafɛge sí i ku n̄yàha la?

* 10:36 Mishe 7.6

⁸ Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wí ye? Vàansinayafoo la? Yii li cè na mpíi pi maha vâansinayi leni ke, pire maha mpyi saanbii bayi i.

⁹ Lire sanní i ke, naha yii mpyi a sà wí ye? Kile túnntunṅo la? Mii sí yi jwo yii á, u bá à fánha tò Kile túnntunṅo na.

¹⁰ Naha kurugo ye Kile Jwumpe Semenji à jwo ṅgemu kyaa na na
“Wíi, mii sí na túnntunṅi tun

u sà mu kuni yaa mu yyaha na*” ke,
uru túnntunṅi u nyé Yuhana.

¹¹ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha ṅkwò a si ṅgemu u à fánha tò Yuhana Batizelipiyi na me, lire ná li wuuni mú i, Kile Saanre shiinbii puni nimbilen'à fánha tò Yuhana na.

¹² Mâ Iwó Yuhana Batizelipiyi Kile jwumpe téejwuuni na, mà pa nò nume na, mpíi la ku nyé si jyé Kile Saanre e ke, shinpiibii na pire kyérege, pi s'à piye waha si jyé t'e.

¹³ Kile túnntunṅi MusaSaliyanji ná Kile túnntunmpii sanmpil'à jwo Kile Saanre kyaa na, fo mà pa nò Yuhana tēni na.

¹⁴ Kampyi yii sí n-jà n-dá pu na, Elinji mpanji shēenre Kile Jwumpe Semenji a jwo ke, yii li cè uru u nyé Yuhana.

¹⁵ ṅgemu la ká mpyi si karií yyaha cè ke, urufoo u u niṅyigigii cyán sèl'e.

¹⁶ Ná naha shi i mii sí nte sùpyire shiṅi tàanna ye? Ti na nyé mu à jwo nàṅkopyire, ntemu ti nyé na bàhare káfuge na ke, tà na bàhare maa ṅko ti shēerefeebil'a

¹⁷ “Wuu à tiinmpini wyi yii á, yii nyé a ṅen'a kwòho me. Wuu à jáhampe myahigii cée yii á, yii nyé a ṅen'a mēe sú me.”

¹⁸ Yii li cè, Yuhana à pa ke, u mpyi na jjiyitōon wu lyí me, u mú mpyi na sinme byii me, ka pi i jwo na jina u nyé u e.

¹⁹ Nyé Supyanji Jyanji à pa, maa lyí maa byii, ka pi i jwo na u sòṅṅore nyé a taha yaage kabere na me, fo jjiyiji ná sinmbyaani kanni, maa núr'a pyi mēpenge shiinbii cevoo mu à jwo múnalwōore shwofeebii.

Nka yákilifente Kile maha ṅkaan ke, tire ká mpyi wà á, li maha jicè urufoo kapyiin'kil'e.»

Yesu à kányi yà faha

(Luka 10.13-15)

²⁰ Nyé kányi na Yesu à tòro maa kakyanhala karií niṅyahagii pyi, ka yire kányi shiin si mpyi pi nyé a ṅen'a pi toronkanni kēenṅe me, ka Yesu si wá na yire shiinbii fare.

²¹ U à jwo: «Yii Korazen kánhe shiinbii, yii wuun'à kēege! Yii Betisayida kánhe shiinbii, yii wuun'à kēege! Naha na ye kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyéere ke, kampyi Tiri kánhe ná Sidon kánhe e', cyire mpyi a pyi, nume mpyi na sí pi ta pi à pi toronkanni kēenṅe maa láha kapegigii na fo tēemōni i, maa cafubōrigii le mà pyi pi vāanji, maa cwōonre wu piye na.

²² Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canṅke Kile sí sùpyire puni sàra si ntāanna ná ti kapyiin'kil'e ke, nde li sí n-pyi yii na ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon kányi wuuni na.

²³ Yii Kapērenamu kánhe shiinbii pi ke, yii na sōṅṅi na yii sí n-kāre Kile yyéere niṅyiṅi na be? Lire mpyi nyé me, yii sí n-sii n-tūrige fo jṅṅke jwòho shiinbii cyage e. Naha kurugo ye kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyéere ke, kampyi Sodomu kánhe e cyire mpyi a pyi, ku shiinbii mpyi na sí n-yyéere pi kapegigii na. Ku mú mpyi na sí n-pyi wani fo mà sà nò niṅjaa na.

²⁴ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canṅke Kile sí sùpyire puni sàra si ntāanna ná ti kapyiin'kil'e ke, nde li sí yii Kapērenamu kánhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha n-tòro Sodomu kánhe shiinbii wuuni na.»

Yesu u maha taṅṅke kan sùpyan'á

(Luka 10.21-22)

²⁵ Nyé Yesu à kwò puru na ke, maa jwo: «Tufoonji Kile, niṅyiṅi ná jṅṅke Kafoonji, mii fwù nyé mu na, naha na ye kani mu à jwòho yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyéere nàṅkopyire na.

²⁶ Sèe wí, Tufoonji, mu à lire pyi mà tàanna ná ma jyi wuuni i.»

²⁷ Lire kántugo maa jwo sùpyir'á: «Mii Tunji à karigii puni le mii cye e. Sùpya nyé a Jyafoonji cè Tufoonji baare e me. Sùpya mú nyé a Tufoonji cè Jyafoonji baare e me, fo Jyafoonji la ká mpyi si u cyéere ṅgemu na ke.

²⁸ Yii a ma mú yyéere, yii pi à kánha maa ntugo ke, mii sí taṅṅo kan yii á.

²⁹ Yii a báaranji pyi mú á, yii i na yaha s'a yii kēenṅi. Lire ká mpyi, yii sí taṅṅo ta, naha na ye mii nyé nùmpin'efoo, mii karigii mú sí nyé a waha me.

³⁰ Mii báaranji pyim'à táan, tugure mii sí n-tēge yii ṅun'i ke, tir'à faha.»

* 11:10 Malaki 3.1 † 11:21 Tiri ná Sidon na mpyi kánbwoyo shuunni jidemu y'à cè ná kapegigii mpyiṅi i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhouweli 3.4-8; Amōsi 1.9-10).

12

*Nje Yesu à jwo canṅṅke kyaa na ke
(Marika 2.23-28; Luka 6.1-5)*

¹ Nje canṅka, Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e, kuru canṅke na mpyi canṅṅṅ. Cyelempyiibii katege wuubii pi mpyi, ka pi i sùmanjcahayi yà kwòn na mínage na ṅkùru*.

² Farizheenbii pìl'à lire jya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, mu cyelempyiibii na canṅṅke kafuunnkii pyi!¹»

³ Ka u u pi pyi: «Nde Saannj Dawuda à pyi ke, yii jye a lire kâla mà? Canṅka mà u ná u fyèṅwəhəshiinbii katege wuubii yaha,

⁴ u à jyè Kile bage e, maa sárage bwúuruṅji wà lwó a kyà, maa wà kan u fyèṅwəhəshiinbil'á. Mà li ta sárage wuubii kanni pi mpyi a yaa pi já a uru bwúuruṅji kyà.

⁵ Taha yii jye a li kâla Kile Jwumpe Semenji i na sárage wuubii ká báara pyi Kileṅaarebage e canṅṅke e, lire jye na ntòre kapegigil'e me?

⁶ Mii sí yi jwo yii á, wà na jye naha ṅgemu u à pèe Kileṅaarebage na ke.

⁷ Jwumpe Kile à jwo na yii aha a jùṅaara taa yije na, na lir'à táan ur'á mà tòro sárage wuubii na[‡] ke, kampyi yii mpyi a puru jwəhe cè, sùpyire ti nte yii à ti cèḡeḡe mà li ta ti jye a yaaga pyi me, yii mpyi na si jye lire pyi me.

⁸ Supyanj jyanj ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tí ná canṅṅke e ke, li si n-jà n-tòro lire na me.»

*Yesu à cyèṅkwugofoo cùṅṅ canṅṅke e
(Marika 3.1-6; Luka 6.6-11)*

⁹ Lire kántugo Yesu à yiri wani, maa ṅkàre kuru cyage shiin Kile Jwumpe kàlambage e.

¹⁰ Lir'à nàṅji wà ta wani ná cyèṅkwuge e. Ka pi i Yesu pyi: «Mà sùpya cùṅṅ canṅṅke e, tá lir'à yaa ná mpyi i[§]?» Kaṅṅṅ pi mpyi na jcaá ná kuru yibige e, si nta tigire cyán Yesu na.

¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Jofoo u jye yii shwəhəl'e, ná mpà niṅkin na jye u á, ka uru mpàṅji si jcwə wyige e mà bē ná canṅṅke e, urufoo sí jye u yaha wwùmbaa ye?

¹² Yii jye a li cè na sùpyanj tayyèḡèḡ'á pèe mpàṅji woge na sèe sèl'e mà? Yii li cè, mà tàanna ná Kile Saliyanj i, kacenni mpyiṅ'à jwə canṅṅke e.»

¹³ Jye u à kwò puru na ke, maa jwo cyèṅkwugefol'á: «Ma cyèḡe sànhana.» U à ku sànhana ke, ka ku u jcwəṅṅ ku sanṅke fiige.

¹⁴ Jye Farizheenbii pi mpyi wani ke, ka pire si fwor'a kàr'a sà piye taanna Yesu bonṅkanni na.

Kile báarapyiṅi niṅcwənrəṅji u jye Yesu

¹⁵ Yesu à pa yire cè ke, maa yiri kuru cyage e, u niṅkareṅji, shinjyahara mpyi a taha u fyè e, ka u u yampii puni cùṅṅ.

¹⁶ Maa yi jwo a waha pi á na pi áha sùpya yaha u yi cè me.

¹⁷ Lire pyiṅkanni na, Kile túnntunṅji Ezayi jwump'à fùṅṅ, u mpyi a jwo:

¹⁸ «Kile à jwo:

“Mii báarapyiṅi u jye ṅge, mii à u cwənrə.

U kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiṅkil'à táan mii á mú.

Mii sí na Munaani pyi li tēen u e,

u si raa supyishinj sanṅji leni kuni nintiini i.

¹⁹ U si raa jwumə dirili ná wà e me, u si raa sère wà na me.

Wà si u jwuyahama lógo sùpyire tabinniṅji i me.

²⁰ Ali kanṅyaange, u si ku kebe me,

fùkinaṅji u jye na tafuguyo caa ke, u si uru fùgo me.

U si n-kwóro pur'e,

fo si niṅji kuni le sùpyire puni taan.

²¹ Supyishinj puni sí n-pa pi sənṅore taha u na*.”»

*Pyiṅkanni na Yesu maha jínabii kòre ke
(Marika 3.22-30; Luka 11.14-23)*

²² Jye lire kántugo, ka pi i mpa ná jínacyanṅji w'e Yesu á. Uru nàṅji mpyi na jaa me, maa mpyi búbu. Ka Yesu si u cùṅṅ u à jà na yu maa jaa.

* 12:1 Kile Jwumpe Semenji à li cyèe na wà katege wu ká a ntùuli kerege e, na u sí n-jà sùmanj wà kwòn ná cyège e, si jpyi wani kerege e (Duterenomu 23.25). † 12:2 Mà tàanna ná Farizheenbii sənṅonkanni i, mu aha sùma kwòn ná cyège e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cèḡe na pi à báara pyi canṅṅke (Ekizodi 34.21). ‡ 12:7 Oze 6.6 § 12:10

Farizheenbii u sənṅonkanni i, shinṅji u jye na múnna tawwuyo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-tèḡe canṅṅke. * 12:21 Ezayi 42.1-4

²³ Ka li i sùpyire puni bilibili fo pi na piye yíbili maa ŋko: «Taha Dawuda Tuluge Shin bà u jnye nge nàŋi mɛ?»

²⁴ Nye Farizhɛɛnbil' à yire lógo ke, ka pi i jwo: «Ŋge nàŋi jnye a sli na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná fànhe kabɛr'e, jínabii jùŋufoonji Belizebuli woge kántugo na mɛ!»

²⁵ Ná Yesu si mpyi a pi funzɔŋɔre cè, ka u u jwo pi á: «Kire maha kire li jnye na liye tùnni ke, lire maha mpa jya. Kànhe ŋkemu, lire jnye mɛ pyɛnge ŋkemu shiin ká yiri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mɛ.

²⁶ Sitaanninji ká a u báarapyiibii kòre, u na uye tùnni. Lire ká mpyi, u saanre si n-kwò mà?

²⁷ Yii aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná jínabii jùŋufoonji Belizebuli fànhe e, lire sann i ke, yii shiinbii pi jnye na pi kòre ke, ná joofo u fànhe e pire maha pi kòre ye? Yii shiinbii yabilimpí pi sí jwumpe pyi pu cwo yii jwɛ' i.

²⁸ Ŋka yii li cè na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Kile Munaani fànhe e, lir' à li cyèe na Kile Saanre à nɔ yii na mà kwò.

²⁹ Wà si n-jà n-nyè fànhanyahagafoo bage e, si u yaayi lwó, ná u jnye a bage foo pwò a cyán maa nta a jyè mà ye. Urufoo ká já a u pwò a cyán, lire e u maha já a bage yaayi pyi u jnyempe.

Sùpyanji sí n-yibe u jwɔjwumpe kurugo

³⁰ Shinji u jnye u jnye ná mii i mɛ, urufoo jnye mii zàmpɛn, ŋgemu u jnye u jnye na mii tère na sùpyire waa tiye na mɛ, urufoo na ti jùŋɔ kyáŋge.

³¹ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: kapegii shinj puni ná Kile mɛkɛge jwumpe puni sí n-jà yáfa sùpyire na. Ŋka ŋgemu ká Kile Munaani mɛge kɛge ke, lire si n-sii yáfa urufoo na mɛ.

³² Wà ha jwumpimɛ jwo Supyanji Jyanji na, lire sí yáfa urufoo na. Ŋka ŋgemu ká jwumpimɛ jwo Kile Munaani na ke, lire kapiini si yáfa urufoo na ŋge tiinj i mɛ, li mú si yáfa urufoo na tiinj nimpɔŋji i mɛ.

(Luka 6.43-45)

³³ Cige ká jwɔ, ku maha yasere njɛɛnne pyi. Cige ká mpyi ku jnye a jwò mɛ, ku jnye na yasere njɛɛnne pyi mɛ. Cige shinj maha jɛcè ku yasere cye kurugo.

³⁴ Yii màcwɔn fiige sùpyiibii! Mà pege yaha yii funj' i, yii sí n-sii n-jà jwɛɛnne jwo mɛ. Sùpyanji zòmbilin' à jɛ ndemu na ke, lire u jwɔge maha yu.

³⁵ Ŋgemu u zò u à jwò ke, uru maha jwɛɛnne yu. Ŋgemu u jnye ná zòmpi i ke, uru maha jwumpimpe yu.

³⁶ Mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiŋkil' e ke, jwumò maha jwumò sùpyir' à jwo, ná pu jnye laaga baa ke, Kile sí ti yibe puru puni na.

³⁷ Shin maha shin jwɔjwumò kurugo, Kile sí n-jwo na u à tíi, lire jnye mɛ u à cɛge.»

Yesu tayyereg' à fànha tò Zhonasi woge na, ŋka sùpyire jnye a u jwɔmɛni cù mɛ Marika 8.11-12; Luka 11.29-32

³⁸ Nye ka Kile Saliyanji cyelentiibii pii ná Farizhɛɛnbii pii si jwumpe lwó maa jwo: «Cyelɛntunji, wuu la naha maa kani là pyi a cyèe wuu na, ndemu li sí li cyèe na mu à fworò Kile e ke.»

³⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à pi, maa kántugo wà Kile na ke, pire maha jɛcaa si kakyanhala kani là jya tapyige e. Ŋka nde l' à pyi Kile tũntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyèe pi na mɛ.

⁴⁰ Yii li cè, bà Zhonasi a canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fyabwòhe funjke e mɛ, amuni Supyanji Jyanji mú sí canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fannjke e.

⁴¹ Canjke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiŋkil' e ke, Ninive kànhe shiinbii sí n-pa n-yiri n-yyère si pire kapimpyiibii cɛge, naha na ye Zhonasi à sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil' á ke, pi à pi toronkanni kɛɛnɛ. Mà li ta wà na jye naha, ŋgemu u tayyerege k' à fànha tò Zhonasi woge na ke, pire kapimpyiibii sí jnye a jɛn' a pi toronkanni kɛɛnɛ mɛ.

⁴² Kuru canjke, saancwɔŋji u mpyi Sheba kini jùŋɔ na ke, uru mú sí n-pa n-yiri n-yyère si pire kapimpyiibii cɛge, naha na ye uru saancwɔŋji mpyi a yiri dijnɛŋji jùŋjke kà na, mà sà saannji Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na jnye naha, ŋgemu u yákili u à pèe Solomani wunji na ke, pi sí jnye a jɛn' a lógo uru jwò na mɛ.

(Luka 11.24-26)

⁴³ Jina ká fworò sùpya e, u maha sà jaara síwage yyaha kurugo maa tateɛnge cya. U aha mpyi u jnye a kà ta mɛ,

⁴⁴ u maha jwo “Mii sí núru raa wà na tayirige e.” Nye u aha núr' a pa urufoo ta bawaga fiige, ŋkemu k' à pwó, maa ku funjke bégel' a jwò ke,

⁴⁵ u maha núr' a kár' a sà jínahii baashuunni lwó a bàra uye na, mpii pi à pi mà tòro u yabilinj na ke, maha mpa jyè urufol' e. Lire ká mpyi, urufoo pyinɛnɛni nívɔnn' a si nàar' a pi mà tòro nijjyeeni na. Amuni pire kapimpyiibii wuuni mú sí n-pyi.»

*Mpii pi nyε Yesu nunji ná Yesu cínmpyiibii ke
(Marika 3.31-35; Luka 8.19-21)*

⁴⁶ Mà Yesu yaha puru jwumpe na ná sùpyire e, u nunji ná u cínmpyiibil'á pa yyére cyíinji na, maa jcaa si jwo ná u e. [

⁴⁷ Ka wà si Yesu yyere maa jwo: «Mu nunji ná mu cínmpyiibii naha cyíinji na, pi naha na mu kyaa pyi.»]

⁴⁸ Ka Yesu si urufoo pyi: «Mpire pi nyε mii nunji ná mii cínmpyiibii yε?»

⁴⁹ U à puru jwo ke, maa cyεge sánha u cyelempyiibii kàmpañke na, maa jwo: «Mii nunji ná mii cínmpyiibii pi nyε mpii.

⁵⁰ Yii li cè na mii Tunji u nyε ninyiñi na ke, nge u nyε na uru nyii wuuni pyi ke, uru u nyε mii cínmpworonji ná mii nunji.»

13

Nεenugunji bàtaage

(Marika 4.1-20; Luka 8.4-15)

¹ Kuru canñke yabilinji i, Yesu à fworò bage e maa ñkàr'a sà ntéen banji jwòge na.

² Ka shinjyahara si mpa bínni u taan, li nyε a pa jwò mε, ka u u jyε a téen bakwòoge k'e lwòhe ñun'i, ka sùpyire si yyére kùmpoge na.

³ Ka u u ti kàla karii ninjahagii na ná bàtaay'i.

⁴ U à jwo: «Nεenugunji wà u ná fwor'a kàre jεεεε tanuguge e. Mà u yaha u u sùmashinji wàa fini fige, wà à cwo kuni jwòge na, ka sanjcyεεnre si mpa uru jò.

⁵ Ka wà tacwugo si mpa bε ná kafaafoge e, pworo ninjahara mpyi kuru cyage e mε. Ka uru si fyin wahawaha, naha na yε u mpyi a jyε ññke e sèl'e mε.

⁶ Nyε canñk'à pa fworò ke, ka yifyinre si fàan maa waha, ndire kuunji na.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bε ñgurotaha na, ka ñgure si yír'a uru cú.

⁸ Nka wà tacwug'à pa bε ná ññke ninjεεñke e, maa fyin, maa lyε, maa se. Sùmacire tà à sùmapyanji se mà nò ñkuu ñkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi benjaaga ná ke ke.

⁹ Ngemu la ká mpyi si karii yyaha cè ke, urufoo u u ninjyigigii cyán sèl'e.»

¹⁰ Ka Yesu cyelempyiibii si file u na, maa u yíbe: «Naha na mu nyε na bàtaayi yu sùpyir'á yε?»

¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha tí ná Kile Saanre e, ná cyi à ñwòhò ke, yii á cyire ñcèñ'á kan, u sí nyε a kan sùpyire sannt'á mε.

¹² Naha kurugo yε ngemu u à yaaga cè ke, là sí n-bàra urufoo u tacenke na sèl'e. Nka ngemu u nyε u nyε a yaaga cè mε, urufoo bá na sònni na ur'à nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwò urufoo na.

¹³ Lire kurugo mii na bàtaayi yu pi á, naha na yε pi nyiigil'á cwòro, nka pi nyε na jaa mε, ninjyigigii na nyε pi á, nka pi nyε na núru mε, pi nyε na karii yyaha cini mε.

¹⁴ Kile tùntunñi Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo ke, pur'à fúnñò pi kàmpañke na. U mpyi a jwo:

“Yii sí raa núru, nka yii sí raa yafyin yyaha cini mε.

Yii nyiigii sí n-cwòro nka yii sí raa yafyin jaa mε.

¹⁵ Yii li cè, nte sùpyire ninjyigigil'á waha,

pi à pi ninjyigigii tò, maa pi nyiigii tò,

bà pi si mpyi pi àha raa jaa s'a núru mε,

pi yákilibii mú ká raa karii yyaha cini mε.

Naha kurugo yε pi la nyε si núru mpa mii yyére, mii i pi shwò mε*.”

¹⁶ Nka yii pi ke, yii wuun'á jwò, naha na yε yii na jaa yii nyiigil'e, maa núru yii ninjyigigil'e.

¹⁷ Séeñji na mii si yi jwo yii á, nde yii à nja maa ndemu lógo ke, Kile tùntunmii ninjahamii ná Kile jwòmεεcuvée ninjahamii la mpyi si lire nja, si li lógo. Nka pi nyε a jà a li nja, maa li lógo mε.

¹⁸ Nyε kuru bàtaage k'à jwo mà yyaha tí ná jεεnugunji i ke, yii ku jwòhe lógo.

¹⁹ Kuni jwòge na, sùmashinji tacwug'à pa bε ke, kuru ku nyε mu à jwo shinji u à Kile Saanre kani jwumpe lógo, maa mpyi u nyε a pu yyaha cè mε, ka Sitaanninji si mpa pu wwù u funñ'i ke.

²⁰ Kafaafoge ñun'i sùmashinji tacwug'à pa bε ke, kuru ku nyε mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ntil'a jεε pu na ná funntange e ke.

²¹ Nka pu nyε a jà a ndire le t'e mε, ti jwòmεεni kèngεmε nyε a pen mε. Kawaa, lire nyε mε yyefugo kyaa ká ti ta Kile jwumpe kurugo, ti maha fworò Kile kuni i.

* 13:15 Ezayi 6.9-10

²² Ngure shwòhòl'e sùmashinjì tacwug'à pa bê ke, kuru ku nyé mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ka dijnyenji karigií funmpere nre ná náfuunji lage sí pu cwónro, pu nyé a já a yasere pyi me.

²³ Njike njicennjike na sùmashinjì tacwug'à pa bê ke, kuru ku nyé mu à jwo sùpyire ti nyé na Kile jwumpe núru maa pu yyaha çini ke. Tire sùpyire na nyé sùmaseje fiige, sùmacire tà à sùmanji se mà nò nkúu nkúu (100) na, ka tà si se mà nò beetaanre taanre (60) na, ka tà si se mà nò bejjaaga ná ke ke na.»

Nyèpege bàtaage

²⁴ Nyé Yesu à núr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: faapyinjì wà à sùmashi njicennje nùgo u kerege e.

²⁵ Mà sùpyire yaha njoompe na numpilage e, u zàmpennji wà à pa nyèpege kà shi wà kerege e maa núr'a kàre.

²⁶ Nyé ka ku ná sùmanji si fyín maa lye sijnycan.

²⁷ Kerege foo báarapyiibil'à sà kerege ta amuni ke, ka pi i sà u pyi “Nùnjufoonji, sùmashinjì mu mpyi a nùgo ma kerege e ke, taha u bà mpyi a jwò mè? Nyèpege sí ku wà kerege e ke, taa kur'à yiri ke?”

²⁸ Ka kerege foo si jwo “Mii zàmpennji wà u à nke báaraapege pyi amé.” Ka báarapyiibii si u pyi “Mu la nyé wuu u sà ku kòong'a wwú sùmanji shwòhòl'e la?”

²⁹ Ka kerege foo si jwo “Yii ku yaha wani, lire baare e, ku takòonge e yii sí raa sùmanji kòonge ná k'e.

³⁰ Yii ku ná sùmanji yaha u a lyege sijnycan, sùmakwòngigii ká nò, mii sí yi jwo sùmakwònbil'á pi i kuru nyèpege kwòñ a yige sùmanji i, pi pwo pwo pi i ku súugo fòlò, pi i nta a sùmanji kwòñ a le na bwúunni i.»

Kile Saanre maha sù nimbilere maa mpère

(Marika 4.30-34; Luka 13.18-21)

³¹ Nyé Yesu à núr'a bàtaage kà jwo pi á. U à jwo: «Kile Saanre na nyé mu à jwo mutaridi cige pyà nàñi wà à njemu nùgo u cikòoge e ke.

³² Kuru cige pyàn'à yilege cire sannte puni wunji na. Nka u aha nùgo, u maha fyín maa mpyi cibwòhò mà tòro kanjege yawyere puni taan, fo sanjycenne maha ti shèere yaa ku nkényì i.»

³³ U à núr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre na nyé mu à jwo bwúurunjì yírigeyirige yaani. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyime njnyaham'i mà cwònhò, li maha puru mbyimpe njicwònhòmpe puni yirige.»

³⁴ Nyé Yesu à puru jwumpe puni jwo bàtaay'i sùpyir'á. Bàtaayi jwumpe baare e, u mpyi na pabere yu ná t'e me.

³⁵ Lire e jwumpe Kile tñntunñji mpyi a jwo ke, pur'à fúnñò, u mpyi a jwo:

«Bàtaayi mii sí raa yu pi á, karigií cyi à njwòhò fo dijnyenji tasiige e ke, cyire mii sí raa yu pi á†.»

Yesu à nyèpege bàtaage njwòhe jwo

³⁶ Nyé Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa jyè bage e, ka u cyelempyiibii si file u na, maa jwo: «Bàtaage mu à jwo mà yyaha tí ná nyèpege e sùmanji shwòhòl'e ke, kuru yyaha jwo wuu á.»

³⁷ Ka u u pi pyi: «Sùmashinjì njicennji nùgufoonji u nyé Supyanji Jyanji.

³⁸ Kerege e sùmashinjì njicennj'á nùgo ke, kuru ku nyé dijnyenji. Sùmashinjì njicennji u nyé mpyi pi à nyé Kile Saanre na ke, nyèpege ku nyé Sitaanninjì fyènjwòhòshiinbii.

³⁹ Zàmpennji u à nyèpege wà sùmanji shwòhòl'e ke, uru u nyé Sitaanninjì. Sùmakwònre ti nyé dijnyenji tèekwooni, sùmakwònbii pi nyé Kile mèlekèebii.

⁴⁰ Pyinj'kanni na nyèpege maha nkòong'a wwú sùmanji shwòhòl'e maa ku súugo ke, amuni li mú sí n-pyi dijnyenji tèekwooni.

⁴¹ Kuru canjke Supyanji Jyanji sí u mèlekèebii tun. Yaaga maha yaaga ku nyé na sùpyire njùò kyánge Kile na, ná mpyi pi maha Kile Saliyanji kèege ke, pi sí pire puni cwònnò n-yige Kile Saanre e,

⁴² si ngà nafugombaage e. Wani pi sí raa mée súu s'a njyànhiigii kùru.

⁴³ Nka mpyi pi à Kile jwòmèeni cù ke, pire sí raa bèennpe yige canja nyii fiige pi Tunji Saanre e. Ngemu la ká mpyi si karií yyaha cè ke, urufoo u u njngyigigii cyán sèl'e.»

Náfuunji njwòhòñi ná kòonñi kani

⁴⁴ Kile Saanre na nyé sahanjki mu à jwo náfuu njemu u à njwòhò kerege k'e ke. Nàñi wà à sà fworò uru náfuunji na tanjwòhòge e, maa u yal'a njwòhò sahanjki. U funntanga wunji, maa njkàr'a sà u cyeyaayi puni pér'a tég'a kuru kerege shwò.

⁴⁵ Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: cwòhòñi wà u mpyi na kóòn nisinan̄a caa.

⁴⁶ U à kóònbile lon̄gara wu ñya ke, maa ñkàr'a sà u cyeyaayi puni p̄ère, maa li shwò.

Nde li sí n-pyi ñiyen̄ji t̄èekwooni i ke

⁴⁷ Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: fyacuumpii p̄ii mpyi a cwò wà lwòhe e, ka uru cwòhòñi sí fyaabii shiñji puni cù.

⁴⁸ U à ñi ke, ka pi i u dir'a yige kùmpoge na, maa nt̄èn maa fyaabii ñiñc̄emp̄ii cwòñr'a le yalen̄ke e, maa t̄òñ baa wuubii wà.

⁴⁹ Nye amuni li mú sí n-pyi ñiyen̄ji t̄èekwooni i. Kile mèl̄ek̄ēebii sí shin̄piibii cwòñrò si ngwù shinc̄emp̄il'e,

⁵⁰ si pi wà nafugombaage e. Wani pi sí raa m̄ε s̄ú s'a ñk̄yàn̄higii kùru.

⁵¹ Yesu à puru jwo ke, maa u cyelem̄pyiibii ȳibe na pi à mpe jwumpe lógo la? Ka pi i jwo: «Òñ, wuu à pu lógo.»

⁵² Ka Yesu si jwo: «Kile Saliyan̄ji cyelentun̄ji cye k'à le mà yyaha tí ná Kile Saanre e ke, uru maha kàla ñiv̄òññò ta maha bàra ñiñjyen̄ji na maha yaha uye e, mu à jwo ñafun̄ññò na yige na ñkaan.»

*Yesu kànhe shiñbil'à cyé u na
(Marika 6.1-6; Luka 4.16-30)*

⁵³ Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa ȳiri wani,

⁵⁴ maa ñkàre u tukanhe na. U à nò wani ke, maa jyè pi Kile Jwumpe kàlambage e, maa s̄ùpyire kàlali. U kàlan̄ji pyin̄kanni mpyi a s̄ùpyire kàk̄yanhala fo pi na ñko: «Di u à pyi maa mpyi yàk̄ilifoo ye? Di u à pyi maa kakyanhala karigii pyi ye?»

⁵⁵ Taha cik̄yangan̄ji tooyo wun̄ji bà u ñye u wi m̄ε? Taha u nun̄ji bà u ñye Mariyama m̄ε? U cin̄mp̄yibii bà pi ñye Yakuba ná Yusufu ná Simò ná Zhude mà?

⁵⁶ U ná p̄uc̄eribii pi ñye nu na ke, p̄ire ñye naha ná wuu e mà? Di u s'à pyi maa jà na ñcyii karigii pyi ye?»

⁵⁷ Nye tire sòññor'à pi pyi pi à ñùñò tugo Yesu na. Ka Yesu si jwumpe lwò maa jwo pi á: «Kile t̄un̄ntun̄ñò maha le ñjire e cyeyi puni i fo u tukanhe ná u tupyenge ye!»

⁵⁸ Nye pi dánabaare kurugo, Yesu ñye a kakyanhala karii ñiñyahagii pyi wani m̄ε.

14

*Yuhana Batizelipyin̄ji kw̄un̄kanni
(Marika 6.14-29; Luka 9.7-9)*

¹ Nye saan̄ji Eròdi à pa a Yesu sh̄en̄re núru ke,

² maa jwo u báarapyiibil'á: «Yuhana Batizelipyin̄ji wi, u à ñè à fworò kw̄un̄ji i, lire kurugo u à jà na kakyanhala karigii pyi am̄ε.»

³⁻⁴ Yii li cè na Eròdi mpyi a u s̄iñ̄en̄ji Filipi cwon̄ji kw̄òn a lwò mà pyi u cwo. Uru ceen̄ji m̄εge na mpyi Eròdiyadi. Lire e ka Yuhana si yì jwo Eròdi á na u ñye a yaa u u s̄iñ̄en̄ji cwon̄ji shwò u na m̄ε. Ka puru jwumpe si waha Eròdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cù a pwò a le kàsun̄ji i.

⁵ Eròdi la mpyi sí Yuhana bò, ñka u mpyi na fyáge Yahutuubii yyaha na, ñaha na ye pi puni mpyi a li cè na Yuhana na ñye Kile t̄un̄ntun̄ñò.

⁶ Nye Eròdi canzeg'à pa màhana a nò lire yyeeni ke, ka u u pi yyere maa kataan̄ pyi. Nye mà pi yaha lire kataanni na, Eròdiyadi pworon̄'à pa a ñkwòhòli shinyyerebii shwòhòl'e, ka lire si nt̄aan̄ Eròdi e,

⁷ fo u à kàa p̄uc̄won̄'á na u aha yaaga maha yaaga ñáare ur'à ke, kuru sí n-kan u á.

⁸ Ka p̄uc̄won̄ji nun̄ji si jwo a kan p̄uc̄won̄'á na u sà jwo saan̄'á na u Yuhana Batizelipyin̄ji ñùñke kw̄òn a le ñkunan'i, u pa ñkan ur'à.

⁹ Ka puru jwumpe si saan̄ji yyahe pyi k'à tanha. Nka u mpyi na si n-jà n-cyé m̄ε, ñaha na ye u mpyi a kàa u shinyyerebii nyii na. Nye ka u u pi pyi pi sà Yuhana ñùñke kw̄òn kàsun̄ji i pi pa ñkan p̄uc̄won̄'á.

¹⁰ Nye ka pi i Yuhana ñùñke kw̄òn

¹¹ mà le ñkunan'i, mà kan p̄uc̄won̄'á, ka u u ku kan u nun̄'á.

¹² Nye lir'à pyi ke, ka Yuhana cyelem̄pyiibii si mpa u buwun̄ji lwò mà sà ntò, maa sà u sànge wyl̄ Yesu á.

*Yesu à shiñ kampwòhii kan̄kuro ñwò cya
(Marika 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhana 6.1-14)*

¹³ Nye Yesu à puru jwumpe lógo ke, maa ȳiri kuru cyage e, maa jyè bakwòoge k'e, mà kàre sige fun̄ñke e. S̄ùpyir'à pa u saha cè ke, maa fworò pi kànyi i, maa ñkàre u fye e t̄òre na.

¹⁴ Yesu à fworò bakwòoge e mà pi ñya pi à ñyaha sèl'e ke, ka pi ñùñaare si u ta sèl'e, yampii pi mpyi tire s̄ùpyire shwòhòl'e ke, ka u u p̄ire cùn̄ñ.

15 Nyε yàkɔŋk'a pa nɔ ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Cyelentuŋi! Sige funŋke e wuu nyε, canŋke s'à kwɔ a kwɔ. Sùpyire cye yaha bà ti si mpyi si sà njyi shwɔ jwɔkurugo kànyi i mε.»

16 Ka Yesu si pi pyi: «Lire nyε a pi kakarala kwɔ mε, yii yabilimpïi pi pi kan pi lyî.»

17 Ka pi i u pyi: «Bwúuru nùnyɔ kanŋkuro ná fyapya shuunni kannna cyi naha wuu nɔŋ'i.»

18 Ka u u pi pyi: «Yii a ma ná y'e.»

19 Nyε pi à pa ná y'e ke, ka u u sùpyire pyi t'à tèn nyεge nɔŋ'i. Pi à tèn'n'a kwɔ ke, ka u u bwúuru nùnyi kanŋkuruŋi ná cyire fyapyaagii shuunniŋi lwɔ, maa yyahe yirige niŋyinjï i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na. Maa bwúuruŋi kwɔn kwɔn a kan u cyelempyiibil'á, pi à kan sùpyir'á.

20 Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'à lyî a tìn. Ka pi i ŋkwɔ maa shàhii kε ná shuunni jñ njyipaanyi na.

21 Pire lyilyibil'e, nàmbaabii kanni mpyi a shiin kampwɔhii kanŋkuro (5.000) kwɔ, cyeebii ná nàŋkopyire nyε a tɔrɔ mε.

*Yesu à jaara lwɔhe nɔŋ'i
(Marika 6.45-52; Yuhana 6.16-21)*

22 Nyε lire jwɔhɔ na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii pyi pi à jyé bakwɔoge e, maa banjï jyiile u yyaha na.

23 Nyε Yesu à ti cye yaha ke, maa ŋkàr'a sà Kile jàare nɔŋke kà na, u kanni. U à kwɔro wani fo mà pa nɔ yàkɔŋke na.

24 Nyε bakwɔoge e cyelempyiibii mpyi na banjï jyiile ke, lir'á kuru ta ku u byanhare lwɔhe niŋke na. Ka kafεge si wá na fwu na lwɔhe tère na bakwɔoge ŋɔŋi na wàa kàmpanyï puni na.

25 Nyε numpilag' à pa lye ke, ka Yesu si yiri na jaare na ŋkεge pi fye e lwɔhe nɔŋ'i.

26 Cyelempyiibil' à u nimpanjï nya lwɔhe nɔŋ'i ke, maa fyá sèl'e fo na jcyéenni maa jwo: «Bunjï wà fwɔɔngɔ ku nyε ŋke!» Mà pi fyagara wuubii yaha, pi mpyi na kwuuyi wàa.

27 Mà pi yaha pur'e, ka Yesu si ntíl'a jwumpe lwɔ maa pi pyi: «Yii yákilibii tɔŋe, yii áha vyá mε, mii wí.»

28 Ka Pyeri si jwo: «Kampyi mu u nyε u wi, na yaha si jaara lwɔhe nɔŋ'i, si ma nùŋɔ bê.»

29 Ka Yesu si u pyi: «Ta ma.» Ka u u fworo bakwɔoge e na jaare na Yesu nùŋɔ béni lwɔhe nɔŋ'i.

30 Nka u à pa kafεge nya k'à pée maa fyá ke, ka u u li jwɔ cú na ntiri lwɔhe jwɔh'i, maa ŋkwúuli: «Kafoonjï, na shwɔ!»

31 Ka Yesu si ntíl'a cyεge sánha, maa u cú maa jwo: «Mu dáníyan' à cyére de! Naha na mu nyε a funŋke pyi niŋkin mà yε?» 32 Ka Yesu ná Pyeri si jyé bakwɔoge e, ka kafεge si ntíl'a yyére.

33 Nyε lir'á pyi ke, mpii pi mpyi bakwɔoge e ke, ka pire si niŋkure sin Yesu á maa jwo: «Nàkaana baa, Kile jyanjï u nyε mu.»

*Yesu à yamii cùŋŋɔ Zhenεzaretï kàmpanyï na
(Marika 6.53-56)*

34 Nyε Yesu ná u cyelempyiibil' à banjï jyiile ke, maa jyé Zhenεzaretï kùluni i.

35 Kuru cyage shiinbii mpyi a Yesu cè, lire e pi à Yesu mpanjï jwo puru màhampe puni i. Ka sùpyire si wá na ma ná yampii shinŋi puni i Yesu á.

36 Pi mpyi na Yesu jàare na u pire yaha pi i bwɔn u vànntinŋke zhwɔore na kannna. Yampii pi mpyi maha bwùun u na ke, pire puni mpyi maha jɔcùŋjï.

15

*Karigii cyi nyε na wuu jwɔre Kile yyahe taan ke
(Marika 7.1-23)*

1 Nyε canŋka Farizheenbii pii ná Kile Saliyanjï cyelentiibii pìl'á yiri Zheruzalεmu kàhne e mà pa Yesu yyére, maa u yíbe:

2 «Naha na mu cyelempyiibii nyε na wuu tulyeyi làdaabii karigii leni jjire e mà yε? Naha na pi aha a si raa lyî, pi nyε na pi cyeyi jyíi mà tàanna ná pire làdaabil'e mà yε*?»

3 Ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii à kàntugo wà Kile ton'á, maa ntaha làdaabii fye e yε?»

4 Yii li cè na Kile à jwo «Ma tunjï ná ma nunjï péε†. Njgemu ká jwumpime jwo a wà u tunjï, lire nyε mε u nunjï na ke, urufoo si n-bò‡.»

* 15:2 Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lyî, pi mpyi maha pi cyeyi jyé jyinjïkanni là na maa sɔnŋi na lire jyinjïkanni maha pire finiŋe Kile á. Mà tàanna ná Ekizodi 30.18-21 i, Kile sáragawuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, ŋka Farizheenbil' à jwo na shin maha shin u nyε na Kilejarege pyi ke, na pire pun'à yaa ná l'e. † 15:4 Ekizodi 20.12; Duterenomu 5.16 ‡ 15:4 Ekizodi 21.17; Levitikii 20.9

⁵ Nka yii pi ke, yii maha yi yu sùpyir'á na «Wà ha já a jwo u sifeebil'á na yaayi uru mpyi a yaa u tég'a pi tég'e ke, na ur'à yire kan Kile á mà kwò,

⁶ na urufoo méé ká mpyi u nyé na yaaga kaan u sifeebil'á sahan'ki mé, na tapege nyé yire e mé.» Mà tàanna ná lire e, yii á kántugo wà Kile jwump'á, maa ntaha yii làdaabii fye e.

⁷ Yii pi à fyinmé tò wwoomò na ke! Kile tũntunji Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii kyaa na ke, pur'à sàa pyi sèe. U mpyi a jwo na

⁸ «Kile à jwo 'Nte sùpyire na mii père jwòyi i kanna,

mà li ta pi zòmpii laag'à tòn mii na.

⁹ Pi na mii père tawage e,

naha na ye kàlanji pi nyé na nkaan ke,

ur'à lwó a pwò sùpyire làdaabii kanni na S.' »

¹⁰ Puru jwòhò na, Yesu à sùpyire yyere maa jwo t'á: «Yii ninjyigigii père, yii raa núru sèl'e.

¹¹ Yaaga maha yaaga ku nyé na jyè sùpyanji jwòge e ke, kuru ká nyé na já a u jwòhò mé. Nka nje yi nyé na fwore sùpyanji jwòge e ke, yire yi maha já a u jwòhò.»

¹² Nyé Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Mu nyé a cè na mu jwump'á waha Farizheenbii na mà?»

¹³ Ka Yesu si pi pyi: «Cige maha cige ku nyé ku nyé a cenme mii Tunji ninyi wunji cye kurugo mé, yire puni sí n-kò n-wà.

¹⁴ Yii Farizheenbii yaha wani, fyinmii pi à fyinmii yyaha cù. Fyìn ká u fyinje kàbii cù, pi mú shuunninji sí n-tige wyige k'e.»

¹⁵ Ka Pyeri si jwo: «Puru jwumpe jwòhe jwo wuu á.»

¹⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpíi, ali nume yákilitan nyé yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii nyé na puru núru mà?

¹⁷ Yii nyé a li cè na yaaga maha yaaga ku maha jyè sùpyanji jwòge e ke, na u yaceni i kuru maha nkàre, u aha shà yaare e, k'a sí fworo mà?

¹⁸ Nka nje yi nyé na fwore sùpyanji jwòge e ke, u zòni i yire maha fwore, yire mú sí yi maha u jwòhò Kile á.

¹⁹ Yii li cè na sùpyanji zòni i sònjòpeere maha fwore, mu à jwo: supyibuuni ná jacwòore ná sílege baa karigii ná nànkagee ná kafinare ná jwoore.

²⁰ Cyire karigii cyi maha sùpyanji jwòre Kile á. Lire baare e mà yalyige lyi cyeyi njyimbbaa, lire nyé na jin'a sùpya jwòhò mé.»

Supyishinji sanji cwonji wà à dá Yesu na

(Marika 7.24-30)

²¹ Ka Yesu si yiri wani mà kàre Tiri ná Sidon kànyi kàmpañke na.

²² Mà pi yaha wani, Kana shiinbii cwonji* wà à pa Yesu á, maa jwo fànha na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinji! Njunaara ta na na, maa sà na pworonji kàanmucya. Jínanji wà u wá a u tēenme pen.»

²³ Yesu nyé a nēn'a u jwò shwò mé. Ka cyelempyiibii si jwo Yesu á: «Ŋge ceenji cye yaha, naha na ye u na nkawúli wuu jwòh'i.»

²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Izirayeli shiinbii kanni mé na Kile à mii tun, pire mpiimu pi nyé mpàa nimpinnimii fiige ke.»

²⁵ Nka lire ná li wuuni mú i, ceen'á pa ninjkure sín Yesu taan maa jwo: «Kafoonji! Cye le na á.»

²⁶ Ka Yesu si jwo: «Mà nànkopyire yalyire lwó a wà pwunmpyir'á†, lire nyé a jwò mé.»

²⁷ Ka ceenji si jwo: «Kafoonji, yire nyé sèe, nka pyengefoó ká a lyi, njyipaane tí maha jwò njyike na ke, pwunmpyire maha tire lyi.»

²⁸ Nyé ceen'á yire jwo ke, ka Yesu si jwo: «Ceewe, nka mu naha a dá mii na de! Nde mu à cya mii á ke, lire sí n-pyi mu á.» Nyé ka u pworonji si ntl'a cùunji.

Yesu à shiin kampwòhii sicyere jwò cya

(Marika 8.1-10)

²⁹ Nyé lire kántugo Yesu à yiri kuru cyage e maa nkàre Galile banji jwòge na, maa dùg'a tēen janke kà njun'i.

³⁰ Ka supyikurumbwòhò si mpa u á. Kuru supyikurunke e, pii mpyi a pa ná dishiyifel'e, pii s'à pa ná fyinmil'e, pii sí nyé ná yatanjkegyefel'e, pii sí nyé ná búbul'e, pii sí nyé ná yampii shi njnyahamil'e. Pi mpyi na ma ná pire yampil'e Yesu á, ka u u pi cùunji.

³¹ Li mpyi a sùpyire bilibili mà búbuubii nja pi à já na yu, yatanjkegyifeebii sí i ncùunji, dishiyifeebii sí i naare, fyinmpii sí i naa, lire kurugo pi à Izirayeli shiinbii u Kilenji kée.

§ 15:9 Ezayi 29.13 * 15:22 Nge ceen'á fworo supyishinji w'e, ngemu u mpyi a fyánha a pyi Izirayeli shiinbii zàmpennii ke. † 15:26 Sùpyiibii pi nyé pi nyé Yahutuú me, Yahutuubii mpyi maha pire wii pwuun fiige.

³² Nye ka Yesu si u cyelempyiibii yyere maa jwo: «Ŋke supyikuruŋke nùnaare naha mii na, naha na ye pi canŋke taanre woge ku nye naha mii taan, yalyire nye pi á me. Mii la nye si pi cye yaha njyimbaa me, lire baare e katege sí pi fánha kwò kuni na.»

³³ Ka cyelempyiibii si jwo: «Di wuu si n-jà njyi ta naha ŋke síwage e, si ntége ŋke supyikuruŋke fiige jwò cya ye?»

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Bwúuru nùnyo jùuli yi wá yii nuŋ'i ye?» Ka pi i jwo: «Bwúuru nùnyo baashuunni ná fyapyire ti naha wuu nuŋ'i.»

³⁵ Ka u u sùpyire pyi t'à tɛɛn nɛŋke na,

³⁶ maa bwúuru nùnyi baashuunni ná tire fyapyire lwó, maa fwú kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwón kwón mà kan u cyelempyiibil'á, ka pire si yi táa ti na.

³⁷ Kuru supyikuruŋke pun'à lyí a tìn, ka pi i ŋkwò maa saanya baashuunni ní njyípaanyi na.

³⁸ Pire lyílyibil'e, nàmbaabii kanni mpyi kampwòhii sicyeere (4.000) cyeebii ná nàŋkopyire nye a tòrò me.

³⁹ Nye lire jwòhò na, u à ta a sùpyire cye yaha, maa jyè bakwòoge k'e, mà kàre Magadan kùluni i.

16

Farizheenbii ná Sadusiibil'á jwo na Yesu u kyaa pyi, nde l'à li cyêe na u à fwooro Kile e ke (Marika 8.11-21; Luka 12.54-56)

¹ Nye canŋka Farizheenbii ná Sadusiibil'á file Yesu na, si u pere jwú, maa u pyi na u kani là pyi ndemu l'à li cyêe na u à fwooro Kile e ke.

[

² Ka Yesu si pi pyi: «Yii aha kilenji yyahe nya k'à náana yàkòŋke, yii maha jwo na zànhe si n-pa níjja me.

³ Nyége na, yii aha kilenji yyahe nya k'à wwò, yii maha jwo na zànhe sí n-pa níjja. Nye yii á já a cyire karigii puni tēepyiŋkii cè, ka naha si li ta jcyii cyi nye na mpyi yii shwòhò'e nume ke, yii nye a já a cyire cè mà ye?]

⁴ Mpii pi à pi, maa kántugo wá Kile na ke, pire maha jcaa si kacyelee nya tapyige e. Nka nde l'à pyi Kile túnntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyêe pi na me.» Nye u à puru jwo ke, maa yiri pi taan mà kàre.

⁵ Lire kántugo ka Yesu cyelempyiibii si banji jyil'a kàre kumpoge sanŋke na. Pi à sà nò ke, ka pi i li kàanmucya mà li ta pi funŋ'á wwò, pi nye a bwúuru lwó me.

⁶ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Sadusiibii bwúuruŋi yirigeyirige yaani na.»

⁷ Ka u cyelempyiibii si pi funŋi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwòhò'e: «Bà wuu à pyi wuu nye a pa ná bwúuru i me, lire e u à mpe jwo be?»

⁸ Nye Yesu à pa pi kunuŋke jwòhe cè ke, maa jwo: «Yii dányan'á cyêere de! Naha kurugo bwúuruŋi wuun'à yii funŋò wwòŋŋ ye?»

⁹ Ali nume yii yákilibii sáha ŋkwò a múgo mà? Canŋke mii à bwúuru nùnyi kanŋkuruŋi tég'a nàmbaa kampwòhii kanŋkuruŋi (5.000) jwò cya, ka sháhigii dánji ŋgemu si ní njyípaanyi na pi lyíŋkwooni kántugo ke, yii funŋ'á wwò lire na la?

¹⁰ Canŋke mii à bwúuru nùnyi baashuunni tég'a nàmbaa kampwòhii sicyeerenji (4.000) jwò cya, ka yii i ŋkwò maa saanyi ní njyípaanyi na pi lyíŋkwooni kántugo ke, taha yii funŋ'á wwò lire na mú?

¹¹ Ná yii funŋò nye a wwò lire na me, mii à yii pyi na yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Sadusiibii bwúuruŋi yirigeyirige yaani na, ka yii i wá na sòŋŋi na bwúuru kyaa mii nye na yu ke, naha na yii nye a já a puru jwumpe jwòhò cè mà ye?»

¹² Nye ka cyelempyiibii si li cè na bwúuruŋi yirigeyirige yaani na bà Yesu à jwo pi a piye kàanmucaa me, ŋka Farizheenbii ná Sadusiibii kàlanji kyaa li.

Pyeri à jwo na Kile Njɛcwɔnrɔŋi u nye Yesu (Marika 8.27-30; Luka 9.18-21)

¹³ Nye Yesu à kàr'a sà nò Sezare Filipi kùluni na ke, maa u cyelempyiibii yibe: «Jofoo sùpyire nye na Supyanji Jyanji sòŋŋi ye?»

¹⁴ Ka pi i u pyi: «Pi wá na ŋko na Yuhana Batizelipyiŋi u nye mu, pii sí i ŋko na Kile túnntunji Eli u nye mu, pii sí i ŋko na Kile túnntunji Zheremi u nye mu, pii mú sí i ŋko na Kile túnntunmpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wá u nye mu.»

¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii nye na mii sòŋŋi ye?»

¹⁶ Ka Simò Pyeri si jwo: «Kile Njɛcwɔnrɔŋi u nye mu, Kilenji nyii wuŋi Jyanji.»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Zhonasi jyanji Simò! Mu wuun'à jwò. Naha na ye sùpya bà u à ŋge sèenji cyêe mu na me, mii Tunji u nye níjyiŋi na ke, uru u à u cyêe mu na.

¹⁸ Mii sí jwo mu á, mii sí mu mege le Pyeri (kuru jwohe ku jye kafaaga.) Mii sí kuru kafaage tège na dánafeebii kurunke jwoho cyán, kwùni mú bà si n-jà yaaga pyi kuru nkemu na me.

¹⁹ Mii sí Kile Saanre tirikyanhigii kan mu á. Mu aha jcyé kyaa maha kyaa na njñke na ke, lire mú sí jcyé ta u à pyi lire na njñyiñi na. Mu aha jye kyaa maha kyaa na njñke na ke, lire mú sí jye ta u à pyi lire na njñyiñi na.»

²⁰ Jye ka Yesu si yi jwo a waha cyelemppiibil'á na pi àha nkwo yi jwo sùpya á na uru u jye Kile Njncwónrɔni me.

*Kyaage Yesu sí n-ta ke, u à kuru kyaa jwo
(Marika 8.31-33; Luka 9.22)*

²¹ Jye mà lwò fo lire tɛni na, ka Yesu si wá na u cyelemppiibii kálali na fánha ki uru u kàre Zheruzalemu kánhe e, si nkyaala sèl'e kacwónribii ná Kile sáragawwuubii njñufeebii ná Kile Saliyanj cyelentiibii cye e. Pi sí uru bò, nká uru kwùni canmpyitanrewuuni, uru sí jé.

²² Jye Yesu à puru jwo ke, ka Pyeri si u fɛen nkere na maa u cɛge na: «Ma hà puru jwo me, Kafoonji Kile u ma shwò lire na, lire fiige kà zii ma ta me.»

²³ Ka Yesu si Pyeri wíi ná njñkeni i maa jwo: «Yiri na taan, Sitaanna wà we! Mu na mii njñò kyángo. Mu jye na sònji Kile jyi wuuni na me, fo sùpyire jyii wuuni!»

*Pyiñkanni na wuu à yaa wuu taha Supyanj Jyanj Yesu fye e ke
(Marika 8.34-9.1; Luka 9.23-27)*

²⁴ Jye ka Yesu si jwo u cyelemppiibil'á: «Jgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'á yaa u cyé u yabilinj jyii karigii na, u u ntɛen kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méé ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na.

²⁵ Naha na ye jgemu la ká mpyi si u njñjaanj yaa jwo ke, urufoo sí nùmpañja ta me, nká jgemu ká kántugo wà u njñjaanj'á mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

²⁶ Naha li sí jwo sùpyan'á mà ma jyii yaayi puni ta nge djnyenji i njñjaa, mu nùmpañjke si sà nkɛge ye? Sùpya si n-jà yafyin tège u munaani njñò wwu nùmpañja me.

²⁷ Yii li cè na canñka, Supyanj Jyanj sí nùru n-pa ná u Tuji sìnampe ná u mèlekɛbil'e. Kuru canñke, u sí shin maha shín sára si ntàanna ná u kapyiñkil'e.

²⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii mpii pi jye naha ke, pi na jye yii e, pire si n-kwò ná pi jye a Supyanj Jyanj saanra wunji nimpañj nya mà ye.»

17

*Yesu pyiñkann'á kɛenje
(Marika 9.2-13; Luka 9.28-36)*

¹ Jye canmpyaa baani kántugo, ka Yesu si Pyeri ná Yakuba ná u còonji Yuhana lwò, maa nkàre ná pire kanni i ñañke ká nintɔngò njñ'i.

² Mà pi yaha wani, Yesu pyiñkann'á pa nkɛenje pi jyii na. U yyahe mpyi na ñi canñajyiiini fiige, ka u vaañyi si fininj bɛenmpe fiige.

³ Kuru tanuge e, ka tɛcyiini Kile tñntunmpiiMusa ná Eli si mpa Yesu cyelemppiibii mú taanre jyii na, mà pa a yu ná u e.

⁴ Ka Pyeri si jwo Yesu á: «Kafoonji, wuu à pa naha ke, lir'á jwo. Mu aha jye, mii sí vùnyo taanre kwòro naha, ninjin sí n-pyi mu wogo, ninjin sí n-pyi Musa wogo, ninjin sí n-pyi Eli wogo.»

⁵ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, ka nahaña si mpa pi tò, kuru nahañke mpyi na bɛenmpe yige. Ka mejwuu si fworo kuru nahañke e na: «Mii Jyanj u jye nge, u kan'á waha mii na sèl'e, u kapyiñkil'á táan mii á mú, yii a nùru u jwo na.»

⁶ Jye cyelemppiibil'á lire mejwuuni lógo ke, ka fyagare si pi ta fo pi à cwo cwo njñke na maa yyahayi cyígile.

⁷ Ka Yesu si file maa bwòn pi na maa jwo: «Yii yiri, yii àha raa fyáge me.»

⁸ Jye pi à ta naha yyahayi yirige ke, pi saha jye a wà nya me fo Yesu kanni.

⁹ Mà pi yaha pi i ntñriññke na, ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Nde yii à jya ke, yii àha nkwo li jwo sùpya á me, fo Supyanj Jyanj ká jé a fworo kwùni i.»

¹⁰ Jye ka cyelemppiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyanj cyelentiibii s'á jwo na Kile tñntunñj Eli u à yaa u fyánha a pa Kile Njncwónrɔni yyaha na.»

¹¹ Ka u u pi pyi: «Sée wi, Eli à yaa u fyánha a pa si karigii puni kurigii tí.

¹² Nka mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, sùpyire jye a u cè me, maa u pyi pi jyii pyiñkanni na. Lire pyiñkanni ninuuni na, pi sí Supyanj Jyanj kyérege mú.»

¹³ Jye u à puru jwo ke, ka u cyelemppiibii si li cè na Yuhana Batizelipynji kyaa u jye na yu.

*Yesu à pyàni wà jína kòr'a yige u e
(Marika 9.14-29; Luka 9.37-43a)*

14 Nye pi à kàr'a sà nò sùpyire cyage e ke, ka nàni wà si mpa ninjoure sín Yesu fere e maa jwo:

15 «Kafooni, mii na mu náare maa jwò na jyanji na, kíkirisannji u jye u e na u kànre sèl'e, u maha u cyáan nage e tèrigii cyil'e, maa u cyáan lwohe e tèrigii cyil'e.

16 Mii à pa ná u e mu cyelempyiibii yyére, nka pire jye a já a u cùunjo mē.»

17 Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpibi, fo naha tère e mii sí n-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiinkii kwú naye e n-sà nò fo naha tère na ye? Yii a ma ná pyàni i na á.»

18 Nye pi à pa ná pyàni i ke, ka Yesu si fànha cyán jínanji na, ka u u fworò pyàni i, ka pyàni si jicùunjo lire tènuuni i.

19 Nye lire kántugo, ka cyelempyiibii si file Yesu na pi mēge cyage e maa u yíbe na naha na pire jye a já a nge jínanji kòr'a yige pyàni i mà ye?

20 Ka Yesu si pi pyi: «Yii dánianji jcyèrenji u à pa ná l'e. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii dánianji mēe n'a mpyi a cyére mutaridi bile fiige, yii mpyi na sí n-jà nke nanke pyi “Kò a yiri naha nke cyage e” ku mú mpyi na sí lire pyi. Yaaga mpyi na sí n-jà yii já pyige mē. [

21 Kilejarege ná súnnji baare e, nge jínanji shinj jye na fwore sùpya e mē.]»

*Yesu à u kwùnji ná u jèni kyaa jwo sahanji
(Marika 9.30-32; Luka 9.43b-45)*

22 Canjka mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha sijncyan Galile kùluni i, u à jwo pi á: «Pi sí n-pa Supyanji jyanji le sùpyire cye e pi bò,

23 nka u kwùnji canmpyitanrewuuni, u sí jè.» Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e.

Yesu ná Pyeri à Kilejaarebage wyérenji sàra

24 Nye Yesu ná u cyelempyiibil'à sà nò Kapere namu kànhe e ke, mpii pi maha Kilejaarebage wyérenji shuu ke, ka pire si file Pyeri na maa u pyi: «Taha yii cyelentunji bà jye na Kilejaarebage wyérenji sàrali mē*?»

25 Ka Pyeri si pi pyi: «U maha u sàrali ke!» U à jyè bage e ke, ka Yesu si jwumpe lwó yycyigi na, maa jwo: «Simò, naha mu jye na sònni ye? Jofoo na nge dijnyenji saanbii maha múnalwoore shuu, lire jye mē na wyérewwuuge cyáan ye? Pi pyiibii na laa, nàmpwuunbii na?»

26 Ka Pyeri si jwo: «Nàmpwuunbii.» Ka Yesu si jwo: «Pi pyiibii kòni jye a yaa pi a u sàrali mē.

27 Nka ná wuu la sí jye sí jcyé u sàragi pi lùgigii cyi kwò a yiri mē, lire e, ta sì banj jwòge na, maa ma myàhani wà lwòhe e. L'aha fyanji ninjcyiini ngemu cù ke, maa uru jwòge múgo, mu sí wyére ta wani, uru sí n-bê mii ná mu wunji na.»

18

*Sùpyanji u jye shinbwonji Kile Saanre e ke
(Marika 9.33-37; Luka 9.46-48)*

1 Nye lire tēni i, ka cyelempyiibii si file Yesu na, maa u pyi: «Jofoo u jye shinbwonji Kile Saanre e ye?»

2 Nye ka Yesu si pyàni wà yyere, maa u yyérenje pi shwòhòl'e, maa jwo:

3 «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ná yii jye a kèennje mà pyi nànkopyire fiige mē, yii sí n-sii n-jà n-jyè Kile Saanre e mē.

4 Lire e shinnji u à uye tírige nge pyàni fiige ke, uru u sí n-pyi Kile Saanre shinbwonji.

5 Shin maha shin u à jēn'a nge pyàni fiige cùmu lemē jwò mii kurugo ke, urufol'à mii cùmò lemē jwò mú.

*Karigii cyi maha sùpyanji yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na
(Marika 9.42-48; Luka 17.1-2)*

6 Nte nànkopyire t'à dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là ninjin jùno kyán, l'à pwòro urufol'à pi kafaabwòhò pwo u yacige e, pi i u wà banj i.

7 Dijnyenji sùpyire wuun'à kèege pi nùnkyan karigii kurugo. Karigii cyi jye na sùpyire jùno kyángo ke, cyire mpyimbaa jye mē. Nka ngemu ká mpyi kajanjo maa sùpya jùno kyán Kile na ke, urufoo wuun'à kèege!

8 Mu cyege kà ninjin, lire jye mē mu tóoge kà ninjin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòn a wà tatòonge e, naha na ye mu cye ninjin wunji, lire jye mē mu tóogi ninjin wunji u jyè shinj ninjkwombaanji i, lir'à pwòro pi mu wà nafugombaage e ná ma tooyi shuunninji ná ma cyeyi shuunninji i.

* 17:24 Yahutuubil'à, shin maha shin u mpyi a nò yyeé benjaaga ná kántugo na ke, yyeé maha yyeé uru mpyi maha yaa u wyérenjwoge ká sàra Kilejaarebage e (Ekizodi 30.11-16).

⁹ Mu jyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwúl'a wà tatəŋge e, naha na ye mu jyii ninjin wunji u shiji ninjkwombaaji ta, lir'à pwrə pi mu wà nafugombaage e ná ma jyiigii shuunni i.»

Mpàŋi nimpinniŋi bàtaage
(Luka 15.3-7)

¹⁰ Ka Yesu si núr'a jwo u cyelempyiibil'á: «Yii a yiye kàanmucaa de! Yii àha jcwô nge nanjocyaaji w'e mɛ. Naha na ye mii sí yi jwo yii á, pi mèlɛkɛebii* jye niŋyini na mii Tunji Kile yyaha taan tɛrigii puni i. [

¹¹ Mpaii pi à pinni ke, Supyaŋi Jyaŋi à pa mpa pire shwə.]

¹² Naha yii jye na sɔnŋi ye? L'aha mpyi mu à jwo mpaa ŋkuu (100) na jye wà á, ka ninjin si mpinni pire e, tá urufoo si pi sanmpii beecyere ná ke ná baacyereŋi (99) yaha waber'á nanjke jwŋ'i, si sà a nimpinniŋi caa mɛ?

¹³ Sɛŋi na mii sí yi jwo yii á, u aha jà a u cya a jya, u jyaŋi funntange si n-pɛe u á mà tòro pi sanmpii beecyere ná ke ná baacyereŋi (99) woge na, pire mpiimu pi jye pi jye a pinni mɛ.

¹⁴ Amuni li mú jye, yii Tunji u jye niŋyini na ke, li jye a táan ur'á nge pyaŋi wà ninjin si mpinni mɛ.»

Wurugofooji lenkanni kuntiini i

¹⁵ «Mu cɔmpworo ká wurugo mu á, sà u yyer'a fɛɛn, mu ná uru kanni, maa u kapyiini cyêe u na. U aha jɛn'a lógo mu á, yii cɔmpworoge si n-tɛɛn ku lyempe e.

¹⁶ Nka u aha mpyi u jye a jɛn'a lógo mu á mɛ, shin ninjin, lire jye mɛ shiin shuunni yyer'a bàra maye na, maa jwo ná u e, bà y'à sɛme na “Karigii pun'à yaa cyi cwəŋnə shiin shuunni taanre jyii na” mɛ.

¹⁷ U aha jcyé lógo pir'á, sà yi yyaha jwo dánafeebii kurun'á. U aha mpyi u jye a lógo dánafeebii kurun'á mɛ, ma hà nuru raa u leni Kile kuni jaarafeebil'e mɛ, ta u wii mu à jwo múnalwəere shwofoo.

¹⁸ Sɛŋi na mii sí yi jwo yii á, yii aha jcyé kyaa maha kyaa na niŋke na ke, lire mú sí jcyé ta u à pyi lire na niŋyini na. Yii aha jɛe kyaa maha kyaa na niŋke na ke, lire sí jɛe ta u à pyi lire na niŋyini na mú.

¹⁹ Mii sí yi jwo yii á mú, sɛŋi na, yii shiin shuunni ká bɛ li na, maa yaaga maha yaaga jaare mii Tunji á, uru u jye niŋyini na ke, u sí kuru kan yii á.

²⁰ Naha kurugo ye cyaga maha cyag'e shiin shuunni taan'r'à bínni mii mɛge na ke, mii jye pi shwəh'e.»

Yáfambaaji kani

²¹ Jye ka Pyeri si file Yesu na, maa jwo: «Kafooji! Mii cɔmpworo ká ŋkwôro na wuruge mii á, tooyi jùuli i mii à yaa mii u yàfa u na ye? Fo tooyo baashuunni la?»

²² Ka Yesu si u pyi: «Mii si n-jwo mu á tooyo baashuunni mɛ. Nka mii sí n-jwo mu á tooyo beetaanre ná ke (70) tatejnye baashuunni!»

²³ Lire kurugo Kile Saanre à fwooro nde kani kurugo: saanji wà u ná mpyi a li lwó uye funŋ'i si u báarapyiibii fwəhigii pɛrege cɛ, bà pi si mpyi si cyi sàra mɛ.

²⁴ Mà u yaha cyire fwəhigii kataanmpe na, pi à pa ná báarapyini w'e u yyere, saanji miliyoo niŋyahamii fwooo mpyi uru nàŋi na.

²⁵ Ná lire fwooni sàrasara sí mpyi uru báarapyini na mɛ, ka u jwŋufooji si jwo na pi u ná u cwonji ná u pyiibii ná u cyeyaayi puni pɛre, bà lire fwooni si mpyi si ntó mɛ.

²⁶ Jye báarapyin'á yire lógo ke, maa niŋkure sín u jwŋufooji fere e maa jwo “Mii jwŋufooji! Maye sanja yaha, maa na tàanna, mii sí mu fwooni puni tò mu á.”

²⁷ Jye u jwŋufooji à jye jwŋufooji i ke, ka u u lire fwooni puni yaha a cyán, maa u cye yaha.

²⁸ Jye ka uru báarapyini si fwooro na ŋkɛge mà sà bɛ ná u báarapyineŋi w'e. U wyɛbilere fwooo mpyi uru na, ká u u uru cyán a cwôro yacige e, maa u pyi “Na fwooni sàra!”

²⁹ Ka u báarapyineŋi si niŋkure sín u fere e, maa u jaare sèl'e “Maye sanja yaha maa na tàanna, mii sí mu fwooni tò.”

³⁰ Nka u jye a jɛe mɛ, maa nàŋi tò kàsuni i, fo u aha uru fwooni tò.

³¹ Jye u báarapyineebii sanmpil'á lire jya ke, ka li i mpen pi e sèl'e, ka pi i ŋkàr'a sà yire paara jwŋufooji'á.

³² Ka jwŋufooji si pi pyi pi à u yyere. U à pa ke, ka jwŋufooji si u pyi “Shinpi wà we! Mii à mu fwooni puni yaha a cyán, naha na ye mu à mii jaare.

* **18:10** Yahutuubii mpyi na sɔnŋi na shin maha shin ná u mèlɛke u jye niŋyini i, ŋgemu u jye na u kàanmucaa ke, na sùpyire ti jye ná tayyerege e ke, tire u mèlɛkeebii kanni pi mpyi na sí n-jà nɔ Kile cyage e. † **18:16** Duterenomu 17.6; 19.15 ‡ **18:22** Pii maha jwo: «tooyo beetaanre ná ke ná baashuunni (77).»

³³ Mii à mu òjùnaara ta tanjanni ndemu na ke, mu mpyi na si n-jà òjùnaara ta ma báarapyineɛni na amuni mà?”

³⁴ Nye ka òjùnafooji lùnyiri wuɲi si uru báarapyini pyi pi à le kàsuni i u a ñkyaali fo u aha uru fwooni puni tò.

³⁵ Nye lire pɲɲkanni na li mú nyɛ, yii shin maha shin u nyɛ u nyɛ na yàfani u cìmpworonji na ná u zòmbilini puni i me, amuni Kile sí urufoo cù.»

19

*Nòɲi nyɛ à yaa u u cwonji nàmbage kwò me
(Marika 10.1-12)*

¹ Nye Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yíri Galile kùluni i, mà kàre Zhude kùluni i, Zhuruden baɲi kàntugo.

² Shinnyahara mpyi a taha u fye e, mpíi pi mpyi na yà ke, ka u u pire cùɲɔ wani.

³ Ka Farizheɛnbii pii si file si u pere jɔcú ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà tàanna ná wuu Saliyani i, tá nòɲ'á yaa u já a u cwonji nàmbage kwò òjùnyi puni na be?»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Nje y'á séme Kile Jwumpe Semenji i ke, yii nyɛ a yire kàla mà? Dɲnyɛni tasiige e, dɲnyɛni Davoonji à “sùpyani yaa nò ná ceewe*.”

⁵ “Lire kurugo nòɲi sí u tunji ná u nuɲi yaha si mpwò u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin niɲkin†.”

⁶ Lire e pi saha si n-pyi shiin shuunni me, ñka pi sí n-pyi shin niɲkin. Lire kurugo Kile à mpiimu pyi niɲkin ke, sùpya nyɛ a yaa u pire láha piye na me.»

⁷ Nye ka Farizheɛnbii si nùr'a jwo: «Lire sanni i ke, ñaha na Kile túnntunni Musa s'à jwo na nò ká a ñko raa u cwonji nàmbage kwùu, u nàmbage kwòkwò sémenji kan ceen'á, u u nta a ku kwò ye?»

⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii ñjɲgage kurugo, Musa à cyeebii nàmbakwooni kuni kan yii á. Lire baare e dɲnyɛni téesiini i, amuni bà li mpyi me.

⁹ Nka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwonji nàmbage kwò òjùke kabere na, mà ta jacwòɔ bà me, maa ceenji wabere lèɲe ke, urufol'á jacwòɔ pyi.»

¹⁰ Nye ka cyelempyiibii si jwumpe lwo maa jwo: «Kampyi nòɲi tayyérege ku nyɛ kure mà yyaha tí ná u cwonji i, òjùɔ mú bá naha cilenɛni na me.»

¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sùpyire puni si n-jà cilenɛmbaani na me, fo Kile ká li pyime táan mpiimu á ke.

¹² Karii niɲyahagii na nyɛ wani jɔcyiimu cyi maha já a nòɲi sige cilenɛni na ke. Pii na nyɛ wani, pi si n-jà ceewe lèɲe me, ñaha na ye pi à si amuni. Pii u cilenɛmbaani òjùk'á fworò sùpyire e, ñaha na ye pi à pi nànte kèɛge. Pii mú maha jɔcyé cilenɛni na Kile Saanre kurugo. Ngenmu u sí n-jà nyɛ puru jwumpe na ke, urufoo u nyɛ pu na.»

*Yesu à jwò le nàɲkopyire tà á
(Marika 10.13-16; Luka 18.15-17)*

¹³ Nye lire kàntugo, sùpyiibii pii'á pa ná nàɲkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha tí na, si Kile ñáare t'á me. Ka cyelempyiibii si pi faha.

¹⁴ Ka Yesu si jwo: «Yii nàɲkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii áha ti sige na na me. Naha kurugo ye sùpyire t'á tiye pyi nte nàɲkopyire fiige ke, Kile Saanre nyɛ pire woro.»

¹⁵ Nye u à puru jwo ke, maa u cyeyi taha ti òjùnyi na maa jwò le t'á, maa nta a yíri kuru cyage e mà kàre.

*Nàfuufooji kani
(Marika 10.17-31; Luka 18.18-30)*

¹⁶ Nye mà Yesu niɲkareɲi yaha, nàɲi wà à file u na maa jwo: «Cyelentuɲi! Kacenni ndire mii à yaa mii u pyi si shiɲi niɲkwombaanji ta ye?»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Naha na mu nyɛ na mii yíbili kacenni kyaa na ye? Shin niɲkin kanna u à jwò. Mu la ká mpyi si shiɲi sèe wuɲi ta, ta Kile tonji kurigii ñaare.»

¹⁸ Ka nàɲi si Yesu yíbe: «Kurigii jɔcyire ye?» Ka Yesu si jwo: «Ma hà sùpya bò me, ma hà zinni ná wabere cwo e me, ma hà nàɲkaaga pyi me, ma hà vini ntaha wà na me,

¹⁹ ma tunji ná ma nuɲi pèe‡.” “Ma supyiɛɛni kyaa táan may'á bà mu kyal'á táan may'á me§.”»

²⁰ Ka nàɲjiɲi si Yesu pyi: «Mii na cyire karigii puni pyi. Naha shi saha k'á mii fò ye?»

* **19:4** Zhenezi 1.27 † **19:5** Zhenezi 2.24. Lire jwòhe ku nyɛ: «Lire kurugo nòɲi ná u cwonji sí n-wwò si mpyi shin niɲkin, nòɲi ná u cwonji shwòɲɲ'á yaa u jwò mà tòro nòɲi ná u sifeebii wuɲi na.» ‡ **19:19** Ekizodi 20.12-16; Duterenumu 5.16-20 § **19:19** Levitiki 19.18

²¹ Ka Yesu si u pyi: «Kampyi mu la nyε si mpyi tìgirecyaga baa, ta si maa sà ma cyeyaayi puni pére, maa uru wyérenji kan fòñofeebil'á. Lire ká mpyi, mu sí náfuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.»

²² Nyε uru nànjiiñ'á puru lógo ke, ka u yyetanha wunji si ñkàre, naha na ye náfuubwòhò foo u mpyi u wi.

²³ Nyε ka Yesu si yi jwo u cyelempyiibil'á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, náfuufoonji jyim'à pen Kile Saanre e.

²⁴ Mii si yi jwo yii á sahanji, ñwòhòñji jyim'à táan músennenji wyiini i, mà tòro náfuufoonji u jyé Kile Saanre e.»

²⁵ Ka puru si u cyelempyiibii kàkyanhala fo mà tòro, ka pi i jwo: «Lire sannii ke, joofo u sí n-jà nùmpañña ta be?»

²⁶ Ka Yesu si pi wii wii maa jwo: «Lir'à sùpyire já, ñka kyaa nyε na Kile jini mε.»

²⁷ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu á kántugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e! Wuu nàzhannji u nyε ñgire ye?»

²⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yaayi puni ká mpa mpyi nìwònyò tènì ndemu i ke, Supyanji Jyanji ká mpa ntèen u fànhe tatèenge nisananke e tènì ndemu i ke, yii pi nyε mii fyèñwòhòshinbii ke, yii sí n-pa n-tèen fànhe tatèenyε ke ná shuunni i, s'a Izirayeli túluvi ke ná shuunninji shiinbii kèenji.

²⁹ Nyε shin maha shin ká ñen'à kántugo wà u bayi, lire nyε mε u sijnεbii, lire nyε mε u sifeebii, lire nyε mε u pyiibii, lire nyε mε u kerεyi na mii mege kurugo ke, urufoo sí yire fiigii ñkuu (100) ta, si shinji ñinjkwombaanji ta.

³⁰ Ñka yyahe yyére shiin ñinyahamii sí n-pyi kántugo yyére shiin, kántugo yyére wuu ñinyahamii mú sí n-pyi yyahe yyére wuu.»

20

Báarapyiibii sàranji kani Kile saanre e

¹ «Nyε Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: kerεge foonji wà à yiri jnyèsooge na maa ñkàr'à sà a báarapyii caa u èezen cikoooge báaranji mεε na.

² Báarapyiibii kerεge fol'à ta ke, u ná pir'à bε canmpunje sàranji na. Nyε ka u u pi yaha a kàre cikoooge e.

³ Canñk'à pa no cyage e ke, ka kerεge foo si sà sùpyire tà ta káfuge na pi à tèen là mpyimbaa.

⁴ Ka u u pi pyi “Yii yiri mú, yii a si na èezen cikoooge e, yii i sà a báaranji pyi, yii ná sàranji u à yaa ke, mii sí uru kan yii á.”

⁵ Ka pire si ñkàre cikoooge e. Nyε ka cikoooge foo si núr'a fworò canvwuge na, maa pìi ta. Canvyenge laage e, maa núr'a pìi ta, maa pire puni pyi pi à kàre kerεge e.

⁶ Yàkonje laage e u à pa fworò sahanji, mà sà pìi ta pi i yyérelì cyage k'e, ka u u jwo pir'à “Naha na yii à yyérel'a canñke kwó là mpyimbaa ye?”

⁷ Ka pire si u pyi “Mu aha li jya amuni, wà nyε a wuu lwó báaranji na ñinjjaa mε.” Ka u u jwo “Yii a si na èezen cikoooge e.”

⁸ Nyε yàkonk'à pa no ke, ka cikoooge foo si jwo u pyenge kacwònròñ'á “Báarapyiibii yyere ma a pi sàranji kan pi á, ñka báarapyiibii pi à pa kántugo ke, ku sii pire na, ma a si ñinjcyyiibil'á.”

⁹ Mpii pi à pa yàkonje ke, pir'à canmpunje sàranji ta.

¹⁰ Nyε ka báarapyiibii ñinjcyyiibii si file, maa sònnji na pire u nintanji si ñyaha, ñka yaaga nyε a bàra u na mε, pi shin maha shin à canmpunje sàranji ta mú.

¹¹ Nyε wyérenji kanñkwooni kántugo pi á, ka pi i wá na cikoooge foo ñunñke tare maa ñko

¹² “Mpii pi à pa yàkonje ke, tère nimbilere kanna báara pir'à pyi, ka mu u wuu ná pire u sàranji pyi ñinñin, mà li ta wuu à canmpuni pyi báaranji na, canñke kafuge e.”

¹³ Ka cikoooge foo si jwumpe lwó maa jwo pi wà ñinñin á “Na cevoò, mii nyε a cwo mu na mε. Taha canmpunje sàranji na bà mii ná mu mpyi a bε mε?”

¹⁴ Ma sàranji shwò maa yiri naha. Nge u à kan mu á ke, l'à táan mii á mii i uru ninunji kan kántugo yyére shinpañ'á.

¹⁵ Lire sannii i, taha mii wu bà u nyε na wyérenji mε? Kacenni mii à pyi ke, taha lire yijnεyεge ku nyε mu i?”

¹⁶ Amuni li mú nyε, kántugo yyére shiin ñinyahamii sí n-pyi yyahe yyére shiin, yyahe yyére shiin ñinyahamii mú sí n-pyi kántugo yyére shiin.»

Yesu saha à jwo u kwùñi ná u ñèñi kyaa na

(Marika 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷ Nyε mà Yesu ñinñkarenji yaha Zheruzalemu kànhe e, u à u cyelempyiibii ke ná shuunninji yyere pi mege cyage e kuni na maa jwo:

¹⁸ «Wuu ñinñkaribii pi mpii Zheruzalemu i, wani pi sí Supyanji Jyanji le Kile sáragawwuubii ñunñfεebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò,

¹⁹ si u le Kilecembaabii cye e, pire sí u fwóhoro, si u bwòñ ná tiripaanni i, si u kwòro cige na si mbò. Nka u kwùñi canmpyitanrewuuni, u sí jè.»

Zebede jyaabii yacyage
(*Marika 10.35-45*)

²⁰ Nyé ka Zebede cwonji si file Yesu na ná u jyaabil'e, maa niñkure sín, maa u jáare.

²¹ Ka Yesu si u yíbe: «Naha shi la ku wá mu na ye?» Ka u u jwo: «Mii jyaabii pi mpíi ke, mu aha mpa ntéen ma saanre e tēni ndemu i ke, ma a wà yaha u tēen ma kàniñke na, ma a u sanñi yaha ma kàmēni na.»

²² Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na jáare mii á ke, yii nyé a ku shi cè mē. Kyaage lwòhe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la?» Ka pi i u pyi: «Dòn, wuu sí n-jà.»

²³ Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lwòhe bya mii fiige. Nka mà tēen mii kàniñke ná mii kàmēni na, mii bà u nyé yire kanvoonji mē. Mii Tunji à yire tatēenyi bégele sùpyire ntemu mē na ke, u sí yi kan tir'á.»

²⁴ Nyé Yesu cyelempyiibii keñi sanñ'á puru jwumpe lógo ke, ka pire lùgigii si yíri mpíi cínmpyiibii shuunniñi taan.

²⁵ Yesu à pa kuru cyage wíl'a nja ke, maa yi jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a núru, yii à cè naha niñke na, kini niñjufēebii maha ntēen kini sùpyire niñ'i fānhe e, kini shinbwoobil'a sí wá na pi fānhe cyáan kini sùpyire na.

²⁶ Li nyé a yaa li pyi amuni yii shwòhòl'e mē. Ngemu la ku nyé si mpyi shinbwo yii shwòhòl'e ke, urufol'á yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi.

²⁷ Ngemu la ku nyé si mpyi yii yyaha yyére shinñi ke, urufol'á yaa u uye pyi yii sanmpii biliwe.

²⁸ Naha kurugo ye Supyanji Jyanji nyé a pa diñyēñi i sùpyire si mpa mpyi u báarapyi mē. U à pa si mpa uye pyi sùpyire báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinñyahara kapegigii shwòshwò lworo.»

Yesu à fyinmii shuunni nyii múgo
(*Marika 10.46-52; Luka 18.35-43*)

²⁹ Yesu ná u cyelempyiibii niwvorobii Zheriko kànhe e, supyikurumbwòho mpyi a taha u fye e.

³⁰ Fyinmii shuunni mpyi a tēen kuni njwòge na, pir'á pa lógo na Yesu u nyé na ntùuli ke, ka pi i wá na yu fānha na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinñi! Njñaaara ta wuu na.»

³¹ Ka sùpyire si pi faha na pi fyáha. Nka pi nyé a jēn'a fyáha mē, maa là bára pi sèege na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinñi! Njñaaara ta wuu na!»

³² Ka Yesu si yyére maa pi yyere maa pi yíbe: «Naha yii la nyé mii u pyi yii á ye?»

³³ Ka pi i jwo: «Kafoonji, wuu nyiiigii múgo, wuu raa jaa.»

³⁴ Nyé ka pi njñaaare si u ta sèl'e, ka u u bwòñ pi nyiiigii na. Lire tēni mujye e, ka pi i ntii na jaa, maa ntaha u fye e.

21

Saanji Yesu à jyè Zheruzalēmu kànhe e
(*Marika 11.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19*)

¹ Mà pi yaha pi i byanhare Zheruzalēmu kànhe na, pi mpyi a nò Betifajye kànhe na, Olivye cire nañke kàmpañke na. Ka Yesu si u cyelempyiibii pii shuunni tun,

² maa pi pyi: «Kànhe ku nyé yii yyaha na ke, yii a sí k'e. Yii aha sà nò wani, yii sí n-tí pi ta pi à dùfaanjcwo ná u pyà pwo wani. Yii i yi sánha, yii pa njkan na á.

³ Wà ha yà jwo yii na, yii i urufoo pyi “Yi kyaa li nyé Kafoonji na, u aha njkwò yi na, yi sí n-pa.”»

⁴ Yesu à yire dùfaanji cya, bà tēecyiini Kile túnntunñi jwumpe si mpyi si fūññ mē. U mpyi a jwo:

⁵ «Yii yi jwo Siyōn kànhe shiinbil'á na:

“Yii wii! Yii saanji wá na ma yii yyére,
u niñk'á pi sèl'e,

u à dùg'a tēen dùfaanña niñ'i*
dùfaannunji pyige kà niñ'i†.”»

⁶ Nyé ka cyelempyiibii mú shuunni si njkàre, nde Yesu mpyi a jwo ke, maa sà lire pyi.

⁷ Pí à pa ná dùfaannunji ná u pyige e ke, maa pi vāanji yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tēen na njkēge.

* 21:5 Saanwa ká dùgo dùfaanña na, lire li mpyi yyeñinke ná maye ntrigenji sanjyēenni. † 21:5 Zakari 9.9

⁸ Sùpyire ninyahara mpyi kuni jwɔge na, ka ti ninyahara si ti vaaantinyi yà wwù mà pili pili Yesu yyaha na kuni i, ka pii si weyi kwòn kwòn a pili kuni i[‡].

⁹ Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na ná nte ti mpyi u kántugo ke, tire puni mpyi na nkúwúli maa nkó:

«Yabwóhe! Dawuda Tuluge Shinji wi!

Ngemu u nyé na ma Kafoonji Kile mege na ke, Kile u jwó le u á[§]!

Péente ti taha Kile na ninyicyeyi puni i.»

¹⁰ Nyé Yesu à pa jyé Zheruzalemu kànhe e ke, ka kànhe puni si yíri'a taha, fo pi na piye yíbilí: «Taha joofo u wà urufoo ye?»

¹¹ Ka sùpyire si pi pyi: «Yesu wi, Kile túnntunji u à yíri Nazareti i, Galile kùluni i ke.»

Yesu à cwòhampii kòr'a yige Kilejaarebage ntàani na

(Marika 11.15-19; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-22)

¹² Nyé ka Yesu si nkàre Kilejaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi na pèrempe ná zhwoŋi pyi wani ke, maa pire kòre, maa wyérefaabii tàbalibii ná sanmpanmperebii yatènyji ñooŋ'a cyán cyán*. ¹³ Maa pi pyi: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kilejaarebaga[†].” Yire y'à séme Kile Jwumpe Semèŋi i. Nka yii pi ke, yii à ku kèenŋ'a pyi “nàŋkaalii tabinniga[‡].”»

¹⁴ Ka fyinmpii pii ná dishiyifeebii pii si file u na Kilejaarebage e, ka u u pire cùuŋo.

¹⁵ Nyé Kile sàragawwuubii ñùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibil' à cyire kakyanhala karigii nya tapýige e, maa nàŋkopyire nya ti i yu fànha na: «Yabwóhe! Dawuda Tuluge Shinji wi!» ke, ka pire lùuni si yíri[§],

¹⁶ maa Yesu pyi: «Nje pi nyé na yu ke, taha mu wá na yi núru me?» Ka Yesu si pi pyi: «Mii naha na yi núru. Taha yii sàha nkòwò a mpe jwumpe kàla Kile Jwumpe Semèŋi i na “Kile à u péente jwumpe le nàŋkopyire ná jiriŋwòrò pylíbilii jwòyi i^{*}” me?»

¹⁷ Ka Yesu si yiri pi taan, maa fwooro kànhe e, mà kàre Betani kànhe e, maa shwòn wani.

Yesu à fizhiye cige láŋa

(Marika 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Kuru canŋa nùmpañña, Yesu ninuruŋi na nkéŋge Zheruzalemu i, ka katege si u ta.

¹⁹ Ka u u fizhiye cige nya kuni na, maa file ku na. Wyéere baare e, u nyé a yasere ta ku na me[†], maa jwo ku na: «Ma hà zii núru yasere se nya me!» Ka cige si ntíl'a waha.

²⁰ Cyelempyiibil' à lire nya ke, ka li i pi bilibili fo pi à yíbe na: «Di nke fizhiye cig' à pyi maa waha tèneuuni i ye?»

²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dányiyaŋi pyi ná funŋo niŋkin i, nde mii à pyi nke fizhiye cige na ke, yii sí lire fiige pyi, lire kanni bà me, yii aha jwo nke nanke ku kò a yiri ku tatènge e ku sà ñcwò banji i, lire sí n-pyi.

²² Yii aha Kile ñáare yaaga maha yaaga kurugo ná dányiyaŋi i ke, yii sí kuru ta.»

Pi à Yesu yíbe u fànhe tatage kyaa na

(Marika 11.27-33; Luka 20.1-8)

²³ Ka Yesu si jyé Kilejaarebage e, maa sùpyire kálali. Mà u yaha lire na, ka Kile sàragawwuubii ñùŋufeebii ná Yahutuubii kacwònríbilii si shà u yyéere, maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ñcyii karigii pyi ye? Joofo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa niŋkin na, yii aha mii jwò shwò, lire tènì i, nge u à kuni kan mii á, mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii sí n-ta urufoo cyéere yii na.

²⁵ Mii à jwo yo, joofo u mpyi a Yuhana Batizelipyiŋi tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile laa, sùpyire?»

Nyé ka pi i nkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na naha na wuu sí nyé a ñen'a dá u na mà ye?»

²⁶ Wuu sí ká jwo na sùpa u mpyi a u tun, sùpyire si li yaha wuu na me, naha na ye pi pun' à tènè ná l'e na Yuhana na mpyi Kile túnntunŋo.»

²⁷ Pi à piye taanna a kwò ke, maa nùr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinji u mpyi a u tun ke, wuu nyé a cè me.»

[‡] **21:8** Saanŋi pi nyé na mpère ke, pi maha ñcyii karigii pyi si u bè (2 Saanbii 9.13). [§] **21:9** Zaburu 118.26 ^{*} **21:12**

Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyérenji fare Kilejaarebage wuŋi na. Lire pynŋkanni na, wyérenjwòge ku mpyi a yaa k' a sàrali Kilejaarebage e ke, pi mpyi maha jà a kuru sàra, maa nùr'a jà a ntéŋe pyi. Yatoore ti maha yaa ti jà a pyi sàraga ke, pérempyiibii mpyi maha tire pérelí pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùrugo. [†] **21:13**

Ezayi 56.7 [‡] **21:13** Zheremi 7.11 [§] **21:15** «Nde l'à pi lùuni yirige ke»: lire bà li nyé na Yesu à pérempyiibii kòrò kanna me, nka u à fyinmpii ná dishiyifeebii yaha pi à jyé Kilejaarebage e. Lire na mpyi kafuun Yahutuubil'á. ^{*} **21:16** Zaburu 8.3 [†] **21:19** Nke fizhiye cige ku nyé ná wenyahayi i yasere baa ke, kuru na nyé Yahutuubii ñùŋufeebii fiige, mpiimu pi à

fyinme tò wromo na ke.

Ka Yesu si pi pyi: «Nye l'aha mpyi amuni, nge u à kuni kan mii á, mii u a nyii karigii pyi ke, mii mú si uru cyêe yii na me.»

Jyafeebii shuunniñi kani

²⁸ Ka Yesu si núr'a jwo: «Naha shi yii nyé na sônñi mpe e ye? Nànñi wà u ná mpyi ná jyafee shuunni i, maa jwo nijncyiin'á “Na jya, sà báara na ézezen cikóoge e nijjaa.”

²⁹ Ka jyafoonji si jwo “Mii náha na si me.” Nka kántugo yyé, u à pa ntér'a nuru, maa nkàre cikóoge e.

³⁰ Ka tufoonji si puru ninumpe taha jyafoonji shónwun'á, ka uru si jwo “Baa, mii sí n-kàre” nka u nyé a pa nkàre me.

³¹ Pire shiin shuunniñi i, u ngire u à tufoonji nyii wuuni pyi ye?»

Ka pi i jwo: «Jyafoonji nijncyiin'á.» Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, múnalwóore shwofeebii ná fwórobacyeebii si n-nyé Kile Saanre e yii yyaha na.

³² Naha kurugo ye Yuhana Batizelipiyin'á pa ntünji kuni cyêe yii na, yii nyé a jæn'a dá u na me. Nka múnalwóore shwofeebii ná fwórobacyeebil'á jæn'a dá u na. Yii sí pi à lire nya ke, yii nyé a jæn'a tēr'a nuru maa dá u na me.»

Ézezen kóoge faafeebii bàtaage

(Marika 12.1-12; Luka 20.9-19)

³³ Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii bàtaage kà lógo sahan'ki. Pyengefoonji wà u ná ézezen cikóoge yaa, maa ku kwúlo, ézezen lwóhe maha wwú wyige nkemu i ke, maa kuru túgo, maa nkubaga yaa cikóoge káanmucyafoonji mæe na. Lire kántugo maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasæere táali piye na, maa nta a kàre kùlutáon'l'e.

³⁴ Nye ézezenji yasæere téekwóon'n'á pa nò ke, ka u u báarapyiibii pì tun u cikóoge faafeebil'á pi sà uru nàzhan yasæere shwò pi a ma.

³⁵ Ka faafeebii si pire báarapyiibii cyán a cù, maa wà bwòn, maa wà bò, maa u sanji wà ná kafaayi i.

³⁶ Ka cikóoge foo si núr'a báarapyiibii piibere tun pi á, pire mpyi a nyaha mà tòro nijncyiibii na, ka faafeebii si pire pyi nijncyiibii fiige.

³⁷ Ka cikóoge foo si nkánha a u yabilinji jyanji tun pi á, maa jwo “Pi sí n-sílege mii jyanji na.”

³⁸ Nka faafeebil'á cikóoge foo jyanji nya ke, maa wà na yu piy'á “Cikóoge foo koolyinj u nyé nge. Yii a wá, wuu u bò, kóoge sí n-pyi wuu wogo.”

³⁹ Ka pi i jyafoonji cyán a cù mà wà cikóoge kántugo, maa u bò.»

⁴⁰ Nye Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yíbe: «Numé, cikóoge foo ká mpa, naha u sí n-pyi ku faafeebii na be?»

⁴¹ Ka pi i u pyi: «Cikóoge foo sí pire shinpiibii puni bompere bò, si cikóoge kan piiberil'á, mpiimu pi sí raa ku yasæere kaan u á ti téeuwuuni i ke.»

⁴² Ka Yesu si jwo: «Nje y'à séme Kile Jwumpe Semenji i ke, taha yii nyé a yire kála me? Y'à séme:

“Bafaanribil'á cyé kafaage nkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na.

Kafoonji Kile u à lire pyi, l'à pyi kakyanhala wuu nyii na‡.”

⁴³ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: yii sí n-yige Kile Saanre e, si supyishinji wabere lèñe t'e, mpiimu pi sí raa Kile nyii wuuni pyi ke. [

⁴⁴ Nye shin maha shin u à cwo kuru kafaage nun'i ke, urufoo sí n-kyeεge n-kyeεge, kuru kafaage sí ká ncwo shin maha shin nun'i ke, ku sí urufoo cwónhóno.]»

⁴⁵ Nye Kile sáragawwuubii jñufeebii ná Farizheenbil'á Yesu bàtaayi lógo ke, ka pi i nta a cè na pire kyaa na u mpyi.

⁴⁶ Ka pi i wá na jcaa si u cù, nka pi mpyi na fyáge sùpyire yyaha na, naha na ye sùpyire mpyi a tèn ná l'e na u na nyé Kile túnntunñ.

22

Cikwóonre lyimwooni bàtaage

(Luka 14.15-24)

¹ Ka Yesu si núr'a bàtaaga jwo pi á, u à jwo:

² «Kile Saanre à fwooro nde kani kurugo: saanji wà à kataan nimbwoo bégele u jyanji cikwóonre tooy'e.

³ U à bégel'a kwò ke, mpii pi mpyi a yyere ke, ka u u báarapyiibii tun pi sà pire pyi pi a ma, ka pi i jncyé paña.

‡ 21:42 Zaburu 118.22,23

⁴ Ka u u núr'a báarapyiibii pìi tun, maa pìre pyi “Yii sà yi jwo shinyerebil'á na mii naha a lymbwoo yaa, na mii naha a na nupyahigii cyii ná yatòore sinne woore tà bò, na mii naha a bégel'a kwò, na pi a ma cikwòonre zànnèg'á.”

⁵ Nka pi wà nyé a saanji yini lwò a wii mé. Ka wà bá si yír'a kàre u kérege e, ka wà si nkàre u cwòhònt'á,

⁶ ka pi sanmpii si saanji báarapyiibii cyán a cù, maa pi kyérege, maa pi bò.

⁷ Ka saanji lùuni si yíri, ka u u kàshikwòonbii yírige pi à sà pìre shinbompìi bò, maa pi kànhe sùgo.

⁸ Nyé ka u u núr'a jwo u báarapyiibil'á “Cikwòonre jiyiñ'á bégele, nka shinyerebii ná uru jiyiñi mpyi a yaa mé.

⁹ Yii a si kùntunji na, yii aha shin maha shin nya ke, yii uru yyere cikwòonre zànnège na.”

¹⁰ Ka báarapyiibii si yír'a kàre kurigii jwòyi na. Shin maha shin pi à ta wani ke, maa pìre puni yyer'a pa ntég'a cikwòonre bage ni, shinpìi bàra shincnmii na.

¹¹ Ka saanji si jyé si shinyerebii wíi, mà nàñi wà ta pi shwòhò'e, cikwòonvaanji yaa.

¹² Ka saanji si u pyi “Na cevoo! Di mu à pyi maa jyé naha mà ta cikwòonvaanji nyé mu na mà ye?” Uru nàñi nyé a yà ta a jwo mé.

¹³ Ka saanji si u báarapyiibii pyi “Yii u tooyi ná u cyeyi pwò, yii i u wà cyínni na numpini i, wani sùpyire maha myahigii sùu marii nkyànhigii kùru.”

¹⁴ Yesu à bàtaage jwo a kwò ke, maa núr'a jwo: «Yii li cè na Kile à shinnyahara yyere, nka shinnyahara nyé a cwòonre mé.»

Pi à Yesu yibe múnalwòore nkanji kyaa na

(Marika 12.13-17; Luka 20.19-26)

¹⁵ Nyé ka Farizheenbii si nkàr'a sà piye taanna, si kànhaña cyán Yesu na, bà pi si mpyi si u ta jwò ná u yabilinji jwòjwumpe e me.

¹⁶ Maa pi cyelempyiibii pìi ná Eròdi tonkuni shiinbii pìi tun Yesu á*, ka pìre si sà u pyi: «Cyelemtunji! Wuu à li cè na mu nyé na fyáge sèenji tajwuge e mé. Jwumpe mu sí nyé na yu mà yyaha tí ná Kile kuni i ke, puru na nyé sèe, mu nyé na fyáge sùpya na mé, mu nyé a sùpya pwòhò sùpya na mé.

¹⁷ Lire e ke ma tajyage jwo wuu á: wuu à yaa wuu a múnalwòore kaan Jromu saanbwòhe Sezari á la?»

¹⁸ Nka Yesu mpyi a fworò pìre cwofeebii cwòore jwòhò na, ka u u pi pyi: «Yii pi à fyinme tò wwoomò na ke, naha na yii na mii pèrè si jwò ye?»

¹⁹ Wyérenji yii nyé na ntège na múnalwòore sàrali ke, yii uru wà cyèe na na wee.» Nyé ka pi i uru wyérenji tònjke kà cyèe u na. ²⁰ Ka u u pi pyi: «Jofoò nàñja ná u mege ku nyé nge wyérenji na ye?»

²¹ Ka pi i u pyi: «Saanbwòhe Sezari.» Ka Yesu si pi pyi: «Nyé yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.»

²² Pi à Yesu jwòshwòore lógo ke, ka li i pi kàkyanhala, ka pi i yíri u taan mà kàre.

Sadusiibil'á Yesu yibe kwùubii jèñi kyaa na

(Marika 12.18-27; Luka 20.27-40)

²³ Kuru cannuge e, Sadusiibii pi maha jwo na kwunene nyé nùmpañja mé, pìre pil'á file Yesu na maa jwo:

²⁴ «Cyelemtunji! Kile tùnntunji Musa à jwo “Nò ká ceewe lèñe maa nkùwù mà ta u nyé a pyà si u na mé, u còonj'á yaa u ceenji lèñe zànbangara na, u u pyi si u na, u yyahafoonji ninjkwunji mege na.”

²⁵ Nyé sijnèe baashuunni na mpyi naha wuu yyére. Pi puni nijjyer'á ceewe lèñe maa nkùwù, u nyé a pyà ta u na mé. Ngemu u à taha u na ke, ka uru si ceenji lèñe.

²⁶ Ka uru mú si mpa nkùwù, u nyé a pyà ta u na mé. Ka tanrewunji wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà nkùwù pi baashuunninji na.

²⁷ Pìre puni kántugo, ka ceenji mú si mpa nkùwù.

²⁸ Nyé ná pìre nàmbaa baashuunninji puni s'á uru ceenji lèñ'a círi, kwùubii jèñi ká bú nta sèe, pi aha bú jè cannjke nkemu i ke, pi ngir'á ceenji sí n-kan ye?»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo, lir'á ta yii nyé a Kile Jwumpe Semèñi yyahe cè, si nta jiyéere Kile sífente na mé.

³⁰ Yii li cè, Kile yyére, sùpyire ká jè a fworò kwùñi i, nò si ceewe lèñe mé, ceewe mú si n-kan nò á mé. Ti sí n-pyi Kile mèlèkèebii fiige.

* 22:16 Eròdi shiinbii ná Farizheenbii mpyi na bèni mé. Jromu shiinbii fàñhe mpyi a táan Eròdi shiinbil'á, ka pi i wá na sòñji na múnalwòore ngwùñ'á yaa. Farizheenbii mpyi na sòñji Kafoonji Kile u nyé pìre jùñjo na: lire e, mà múnalwòore kaan Jromu saanbwòhe Sezari á, lir'á li cyèe na mu à jwè u fàñhe na maa jcyé Kafoonji Kile na.

³¹ Nje y'á séme Kile Jwumpe Semenji i kwujneni kyaa na ke, yii nyε a yire kâla mà? Kile à jwo

³² “Mii u nyε Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenji.” Nyε puru jwump'à li cyêe na pire mpïi nyii wuu pi nyε wani Kile yyére. Sùpyire nyii woore ti maha Kile pére, kwùubii kyaa bà mε.»

³³ Sùpyire ti mpyi na núru Yesu jwɔ na ke, u kàlan'jà pire puni kàkyanhala.

Kile Saliyanji kabilini l'à fánha tò cyi sanŋkii na ke (Marika 12.28-34; Luka 10.25-28)

³⁴ Nyε Farizhεεnbil'á pa lógo na Yesu à jwumpe cyán Sadusiibii na ke, ka pi i ŋkàr'a sà bínni Yesu taan.

³⁵ Kile Saliyanji cyelentuŋi wà na mpyi pi e, ka uru la si mpyi si Yesu pεre jɔcú maa u yíbe:

³⁶ «Cyelentuŋi! Saliyanji kabilini ndi l'à fánha tò cyi sanŋkii na ye?»

³⁷ Ka Yesu si u pyi: «“Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á ná ma zòmbilini ná ma múnaani ná ma sònnɔre puni i.”»

³⁸ Saliyanji kabilini niŋcyiini li nyε lire, lire l'à fánha tò cyi sanŋkii puni na.

³⁹ Shanwuuni l'à taha lire na ke, lire tayyéreg'à péε niŋcyiini fiige. Lire li nyε “ma supyiŋεεni kyaa táan may'á bà mu kyal'á táan may'á mε§.”

⁴⁰ Kile Saliyanji kapyaaŋii sanŋkii puni ná Kile túnntunmpii jwump'à lwó a pwo jcyii kapyaaŋii shuunnŋi na.»

Kile Niŋcwɔnrɔŋi nyε Dawuda Tuluge Shin kannna mε (Marika 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹ Mà Farizhεεnbii nimbinnibii yaha, Yesu à pi yíbe.

⁴² U à jwo: «Kile Niŋcwɔnrɔŋi kyaa l'à jwo ke, ñaha yii nyε na sònnji mà yyaha tí ná u e ye? Jofoo túluge e u sí n-fworo ye?» Ka pi i Yesu pyi: «Dawuda Tuluge Shin wi.»

⁴³ Ka Yesu si pi pyi: «Mà Kile Munaani yaha l'à Dawuda yyaha cù, ñaha kurugo u à u yyere uru Kafoonji ye?»

⁴⁴ Yii li cè na Dawuda à jwo

“Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á
‘Ta ma a pa ntéen na kàniŋε cyεge na,
fo mii aha mu zàmpeεnbii le
mu tooyi jwɔh'i .’”

⁴⁵ Ná Dawuda na Kile Niŋcwɔnrɔŋi yiri “Kafoonji” lir'à li cyêe na Dawuda Tuluge Shin kannna bà mε, u Kafoo mú wí, sèε bàl'á?»

⁴⁶ Pi wà nyε a jà a Yesu jwɔ shwɔ mε. Mà láha kuru canŋke na, wà saha nyε a ñen'a u yíbe mε.

23

Yesu à Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεεnbii cêεge (Marika 12.38-40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹ Nyε supyiŋyahare ti mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u tire ná u cyelempyiibii pyi:

² «Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizhεεnbii nyε ndemu laage e ke, lire li nyε: na Musa Saliyanji yyaha yu sùpyir'á.

³ Karigii pi nyε na yu yii á ke, yii cyire le barag'e yii raa cyi kurigii ñaare, ŋka nde pi yabilimpïi nyε na mpyi ke, yii áha raa lire pyi mε. Naha kurugo ye nde pi maha yu ke, lire bà pi maha mpyi mε.

⁴ Pi maha Kile Saliyanji pyi tuguro sùpyire ñur'i, ti sè n-jà ntemu lwó mε, pi yabilimpïi sí nyε na ñεεg'a sùpyire tēge ti njwòŋi na, ali nimbilere mε.

⁵ Pi kapyiŋkii puni nyε sùpyire nyiŋyaga karigii. Lire kurugo yaayi i pi maha Kile Jwumpe séme maha le a pwo pi byahigii ná pi cyeyi na ke, pi maha yire pyi nitabaaya. Mà bàra lire na, pi maha pi vāanntinnbwoyi zhwòŋre tɔn*. ⁶ Wà ha pi yyere kataan njyi na, lire nyε mε pi áha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, bwompe tateenyi pi maha ñcaa.

⁷ Sùpyire tabinni y i, pi la maha mpyi sùpyire s'a pire pére s'a pi shéere, s'a pi yiri “Cyelentuŋi”.

⁸ Nka yii pi ke, yii áha ñεε sùpya u a yii pyi “Cyelentuŋi” mε, ñaha na ye yii mú puni na nyε cinnpyii, Cyelentu niŋkin u nyε yii á.

† 22:32 Ekizodi 3.6   ‡ 22:37 Duterenomu 6.5   § 22:39 Levitiki 19.18   * 22:44 Zaburu 110.1   * 23:5 Yahutuubii mpyi maha Kile Saliyanji jwumpe pà séme maha le yatɔre seeyi i, maha mpwo pi byahigii na, lire nyε mε kàmene cyεge na (Ekizodi 13.9; 16; Duterenomu 6.8). Pi maha zhwòre le pi vāanntinnbwoyi niŋkijnyii na, s'a piye funŋo cwo pi Saliyanji na (Nomburu 15.37-41; Duterenomu 22.12). Farizhεεnbil'á cyire karigii cù ná sèl'e si li cyêe na pire na Kile ñaare mà tòro sùpyire sannte na.

⁹ Yii áha raa sùpɔyɔni wà tufiige yiri “Tufooŋi” niŋke na me, ŋaha na ye Tufoo niŋkin u ŋye yii á, uru u ŋye niŋyini na.

¹⁰ Yii áha sùpɔyire yaha t'a yii pyi “Nùŋufooŋi” me, ŋaha na ye Nùŋufoo niŋkin u ŋye yii á, uru u ŋye Kile Niŋcwɔnrɔŋi.

¹¹ Ngemu u ŋye yii shwɔhɔl'e shinbwɔŋi ke, urufoo u pyi yii sanmpii báarapyi.

¹² Shin maha shin u à uye dùrugo ke, urufoo sí n-tírige, ŋka shin maha shin u à uye tírige ke, urufoo sí n-dùrugo.

¹³ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheɛnbii, yii pi à fɔyɔnme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii na Kile Saanre tajyɔwɔge tùni, yii sí n-ŋyè me, mpɔi la ku ŋye si jyè ke, maa pire tegle kwɔn.

[
¹⁴ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheɛnbii, yii pi à fɔyɔnme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha leŋkwucyeebii cyeyaayi shuu pi na ná yii ŋwɔtanyi i. Yii maha Kile ŋaare na mɔni sùpɔyire ŋyɔnyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa yii ta ke, lire sí n-waha sèl'e.]

¹⁵ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheɛnbii, yii pi à fɔyɔnme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha ŋaare niŋke ná lwɔhe cyeyi puni ŋuŋ'i, maa sùpɔyire caa na lèŋi yii Kile ŋaarebage funŋke sɛɛnŋi na, kuru ŋgwùŋi na ŋye fàŋha urufoo na.

¹⁶ Yii wuun'à kèege! Naha na ye yii fɔyɔnmii wuubii pi à sùpɔyire yyaha cù, maa ŋko pi á na sùpɔya ká ŋkàa Kileŋaarebage na, kuru ŋgwùŋi ŋye fàŋha urufoo na me, ŋka wà ha ŋkàa Kileŋaarebage funŋke sɛɛnŋi na, kuru ŋgwùŋi na ŋye fàŋha urufoo na.

¹⁷ Yii na ŋye funŋɔ baa shiin maa mpyi fɔyɔnmii, sɛɛnŋi u à fàŋha tò laa, Kileŋaarebage k'à sɛɛnŋi le ŋjire e ke, kuru k'à fàŋha tò?

¹⁸ Yii à jwo mú na sùpɔya ká ŋkàa sárayi tawwuge na, na yafɔyɔn si urufoo ta me, ŋka sárage yaage k'à wwùl'a yaha sárayi tawwuge ŋuŋ'i ke, na sùpɔya ká ŋkàa kuru na, na urufof'à yaa u kuru káage wwù.

¹⁹ Fɔyɔnmii pi pi! Sárage yaage k'à fàŋha tò laa, sárayi tawwuge ku maha sárage le ŋjire e ke, kuru ki?

²⁰ Shinŋi u à kàa sárayi tawwuge na ke, urufoo mú à kàa ku ŋùŋɔ yaayi puni na.

²¹ Shinŋi u à kàa Kileŋaarebage na ke, urufof'à kàa Kileŋaarebage ná ku fooŋi Kile na.

²² Shinŋi u à kàa niŋyini na ke, urufof'à kàa Kile saanre yatɛɛnŋke ná ku tɛɛnfooŋi Kile na.

²³ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheɛnbii, yii pi à fɔyɔnme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha yii nánayɛni ná káŋyeyi yafwɔhɔfɔwɔhɔre sannte puni yáhanj wwù, mà li ta karigii cyi à fàŋha tò Saliyaŋi kápyaagii puni na ke, yii à cyire fɛnn'a yaha ŋkere na. Cyire cyi ŋye: ntiŋi ná ŋùnaare ná ŋwɔmɛɛfente. Cyire yii si mpyi a yaa yii a mpyi, yii i cyi sanŋkii bára cyire na.

²⁴ Fɔyɔnmii pi pi! Yii à sùpɔyire yyaha cù mà li ta yii yabilimpɔi ŋye na ŋaa me. Yii maha yii lùbyage fyiinne si sisɔnŋi wwù k'e, mà li ta yii na ŋwɔhɔyi jwoore k'e!

²⁵ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheɛnbii, yii pi à fɔyɔnme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha yii yajigiyi kántuyi jyí na finini, mà li ta yi funŋy' à ŋi nàŋkaage ná sɔnŋɔpeere na.

²⁶ Yii Farizheɛnbii, yii na ŋye fɔyɔnmii! Yajigiyi funŋy'i yii à yaa yii fyàŋha a jyé, lire ká mpyi, kántugo yyérenj mú maha finine.

²⁷ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheɛnbii, yii pi à fɔyɔnme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii na ŋye mu à jwo fanŋjyeye, pi à ŋjemu finine ke, mu aha yi kántuge wíi, mu a si yi lemɛ ta p'à ŋwɔ, yi funŋke s'à ŋi kaciyyi ná kákyayi na‡.

²⁸ Amuni yii ŋye, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tíi sùpɔyire sannte ŋyii na, mà li ta yii à fɔyɔnme tò wwomɔ na, yii funŋy'i s'à ŋi pege na.

²⁹ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheɛnbii, yii pi à fɔyɔnme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha Kile túnntunmpii kwɔnhigii yaa na faanre, sùpɔyire t'à tíi ke, maa kacɛnŋkuure yaa tire kwɔnhigii na,

³⁰ maa ŋko “Kampyi wuu mpyi wuu tulyeyi tiŋi i, wuu mpyi na si ŋee n-bàra pi na si Kile túnntunmpii bò me.”

³¹ Lire pyiŋkanni na, yii yabilimpil'à li cyéé na mpɔi pi à Kile túnntunmpii bò ke, yii mú à pi pire fiige.

³² ŋye sɔŋke yii tulyey' à lyééle ke, yii yyaha le yii i ku fàl'a nɔ ku tegeni na!

† 23:24 Yahutuubil'á, sisɔnmpii ná ŋwɔhɔy' à ŋwɔhɔ. ‡ 23:27 Yyee maha yyee, bilereŋkwɔŋi kataanni ká byanhara, sùpɔyire maha kwɔnhigii finine, bà shinparantorobii si mpyi s'a cyi ŋaa raa ŋcwúu, pi áha ŋkwɔ ntòro mbwɔn cyi na me. Naha na ye pi aha bwɔn cyi na, pi saha ŋye a finine Kile á me fò mà cibilaage máhana, pi mú saha si n-ja n-pyi bilereŋkwɔŋi kataanni i me.

³³ Wwòp̄iyi yà ye! Yii màc̄wɔn t̄ulugo s̄up̄ȳiibii! Di yii sí n-jà n-shwò n-jwo n̄ump̄an̄ja nage na ye?

³⁴ Lire e ke yii lógo, mii sí raa Kile t̄un̄ntun̄mp̄ii p̄ii ná yákilifeebii p̄ii ná Kile Saliyan̄j̄ cyelent̄ib̄ii p̄ii tun̄ni yii á. Yii sí n-bò pi e, si p̄ii kwòro cige na, si p̄ii bwòn Kile Jwumpe kálambayi i, si p̄ii kyéree k̄anyi yyaha kurugo.

³⁵ Lire e Kile sí n-t̄ige yii na pire sh̄intiib̄ii puni mbò̄ni i: Abeli u à t̄ii ke, mà lwó uru t̄eeboni na, fo mà sà nò Baraki jyan̄j̄ Zakari mbò̄ni na, Zakari pi à bò Kileñaarebage s̄ēcyage ná s̄arayi tawwuge shwòh̄l'e ke.

³⁶ S̄een̄j̄ na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi c̄ēgē tire boore puni kurugo.»

Yesu à jwo Zheruzalemu kànhe kyaa na

(Luka 13.34-35)

³⁷ Ka Yesu si n̄ur'a jwo: «Ei! Zheruzalemu shīin̄b̄ii, yii Zheruzalemu kànhe shīin̄b̄ii, yii pi maha Kile t̄un̄ntun̄mp̄ii bùu, maa Kile jwumpe jwufeebii waa ná kafaay'i maha bùu ke, y'à tooyo n̄j̄yahaya kwò mii la mpyi si yii b̄inni yiye e s'a yii k̄aanmucaa, bà ñk̄un̄un̄j̄ maha u pyire b̄inni tiye e, maa bùru ti ñun̄j̄'i me. Ñka yii ñye a ñēe lire e me. ³⁸ Ku ke nume! Kile sí cye wwù yii kànhe taan si yii yaha yiye kanna na.

³⁹ Yii li cè, mà lwó nume na, yii ñyiini saha si n-t̄ēgē mii na me, fo can̄ñke yii sí n-pa raa ñko «Ñgemu u ñye na ma Kafoon̄j̄ Kile mege na ke, Kile u jwò le ur'áŠ.»

24

Yesu à jwo na Kileñaarebage sí n-jya

(Marika 13.1-23; Luka 21.5-24)

¹ Ñye mà Yesu yaha u u si raa fwore Kileñaarebage e, ka u cyelemp̄ȳiibii si file u na maa u pyi na u Kileñaarebage ñwòñkanni wíi.

² Ka u u pi pyi: «Ñke basinañke yii ñye na ñan'am̄e ke, s̄een̄j̄ na mii sí yi jwo yii á, can̄ñja na ma, ku puni sí n-sii n-pwòn n-cyán, si ku ñk̄un̄un̄j̄i puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³ Ñye ka Yesu sí n-kàr'a sà nt̄een Olivye cire ñan̄ke ñun̄j̄'i. Ka u cyelemp̄ȳiibii kanni si file u na, maa u pyi: «Wuu cyelentun̄j̄i, ñaha t̄ere e cyire karigií sí n-pyi ye? Nde li sí mu t̄eenuruni ná ñj̄nyen̄j̄i t̄eekwooni cyé̄e wuu na ke, lire jwo wuu á.»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye k̄aanmucaa! Yii àha s̄up̄ya yaha u yii wurugo me.

⁵ Yii li cè na sh̄in̄j̄yahara sí mii mege le piye na, si mpa jwo yii á na Kile N̄j̄ncwòn̄r̄on̄j̄ kyaa l'à jwo ke, na pire pi ñye ure. Pi sí raa sh̄in̄j̄yahara ñwò fáan̄j̄i s'a wuruge.

⁶ Yii sí raa k̄ashiyi sh̄en̄re n̄uru yiye táan, s'a yi sh̄en̄re n̄uru laatoonyi i, lire kà yii fun̄ño p̄en me. Yii li cè na cyire karigií mpyimbaa ñye me, ñka lire bà li ñye ñj̄nyen̄j̄i t̄eekwooni me.

⁷ Supyishin̄j̄i wà sí n-pa n-ȳiri n-sà n-cwo wà na, k̄ini là sí n-pa n-ȳiri n-sà n-cwo là na. Katibwòhe ná ñj̄ñke ñcyé̄enn̄en̄j̄i sí n-pyi cyeye n̄j̄yahay'e.

⁸ Ñcyii karigií puni na ñye kanhare tasiige, bà laani maha ȳiri maa nta a yaa ná li zin̄j̄i i me.

⁹ Pi sí n-pa raa yii leni cye e, pi raa yii kyéree, s'a yii bùu, yii kyaa sí n-p̄en supyishin̄j̄i pun'á mii mege kurugo.

¹⁰ Lire sí sh̄in̄j̄yahara pyi ti fworo Kile kuni i, s'a tiye leni z̄amp̄ēnb̄ii cye e, si tiye kyaa p̄en tiy'á.

¹¹ Kafinivinibii p̄ii sí n-pa piye pyi Kile t̄un̄ntun̄mii, si sh̄in̄j̄yahara wurugo.

¹² Pege mp̄een̄j̄i kurugo, t̄aange sí n-pa n-cȳé̄e sh̄in̄j̄yahara á.

¹³ Ñka ñgemu ká já a uye waha maa nt̄een Kile kuni i fo mà sà nò t̄egeni na ke, urufoo sí n-shwò.

¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha t̄ii ná Kile Saanre e ke, puru sí n-jwo ñj̄nyen̄j̄i supyishin̄j̄i pun'á, bà pi si mpyi si s̄een̄j̄i lógo me. Lire k̄antugo ñj̄nyen̄j̄i t̄eekwooni sí n-ta nò.

¹⁵ Ñye yapege k'à s̄aa p̄en Kile á, ná Kile t̄un̄ntun̄j̄i Daniyel̄i à ku kyaa jwo ke*, yii aha kuru ñya Kileñaarebage s̄ēcyage e t̄eni ndemu i ke, ñgemu ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u pu ñwòhe cya a cè!

¹⁶ Ñye lire t̄eni ká nò mà shin maha shin ta Zhude k̄uluni i ke, p̄irefee pi a f̄i pi a wá ñaj̄yi k̄amp̄an̄j̄e na.

¹⁷ L'aha ñgemu ta u bage k̄at̄an̄j̄ke ñun̄j̄'i ke, urufoo kà n̄uru nt̄ige si yaaga lwó bage e me, u u nt̄il'a t̄ige u a f̄i.

¹⁸ L'aha ñgemu ta kēēge e ke, urufoo kà n̄uru raa ma pȳenge si mpa u v̄aant̄in̄mbwòhe lwó me.

¹⁹ Cyire can̄mpyaagii sí n-waha lahigiifee ná pȳin̄ēb̄ii na s̄èl'e.

²⁰ Yii a Kile jáare, bà yii canvenke si mpyi k'àha mbê ná wyeere tèni i, lire nyé me ná canññke e me.

²¹ Yire canññi sí n-waha sèl'e. Mà lwó ñnyé tasiige e, mà pa bwòn ñnyaa na, uru ngahanji fiige saha mpyi a nya me, fo mà sà ñnyé kwó, uru ngahanji fiige saha mú si n-pyi me.

²² Kàmpyi Kafoonji Kile mpyi a uru ngahanji tèni bere me, sùpya mpyi na si n-shwó me. Nka u à u tèni bere u ñnyéwñribii kurugo, bà pire si mpyi si shwó me.

²³ Nyé shin ká jwo yii á na Kile Ñnyéwñrñji na wá naha, lire nyé me u wá menji i, yii àha ndá urufoo na me.

²⁴ Naha kurugo ye kafinivinibii pii sí n-yíri na pire pi nyé Kile Ñnyéwñrñji, pii sí raa nko na pire na nyé Kile túnntunmii. Pi sí raa kacyeenñkii cyéere, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi, kampyi pi sí n-jà, s'a Kile ñnyéwñribii mú bá wuruge me.

²⁵ Yii lógo! Mii à ñnyii karigii jwo yii á, mà jwo cyi tèni li nò ke.»

Yesu sí núru n-yíri ñnyíni na si mpa

(Marika 13.24-27; Luka 21.25-28)

²⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Nyé wá ha jwo yii á na Kile Ñnyéwñrñji na wá síwage e, yii àha ñkàre wani me. Wá ha yii pyi na u na wá bage k'e, yii àha ndá yire na me.

²⁷ Bà sùpyire puni maha kileñini nya l'á yíri ñnyéni ñnyé ká na, maha sà fworó ñnyé sanñke na me, amuni Supyanji Jyanji sí nya u cannuruge.

²⁸ Cyage e yakwugo nyé ke, wani cinmpunñyi nyé na bínnini.

²⁹ Cyire canmpyaagii yefuge ká ntòro,

“Canñña ñnyii sí n-tíi n-pyi numpire, yinñke saha mú si raa bèenme yige me.

Wórigii sí raa n-cwu,

yire kakyanhala yaayi yi nyé ñnyíni na ke,

yire sí n-cúnño n-cúnño n-yíri yi tateenyi i.”

³⁰ Nyé lire tèni i, Supyanji Jyanji fyèni sí n-ta nya ñnyíni na, ñnyé supyishinji puni sí raa mee stú, pi puni sí u ñnyéni nya nahañyi i ná fánhe ná sinampe ñnyéwñme e.

³¹ Lire kántugo mpurubwóhó mee sí n-fworó fánha na, u sí u mèlekèebii tun ñnyéni kàmpanñyi sicyereñji puni na, pi i Kile ñnyéwñribii wá piye na, mà lwó ñnyéni ñnyé ká na mà sà nò ku sanñke na.»

Yii a kacyeenñkii kàanmucaa

(Marika 13.28-31; Luka 21.29-33)

³² Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii fizhiye cige kàanmucya a wíi ke! K'aha ñkényé ñnyéni yige, maa fún tèni ndemu i ke, yii maha jwo na ñnyéwñ'á byanhara.

³³ Lire pyinñkani na, yii aha mpa cyire karigii puni nya cyi i mpyi, yii i ntéen ná l'e na tèn'á byanhara, li bá a nò.

³⁴ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mpíi pi à dá mii na ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e‡.

³⁵ Ñnyíni ná ñnyé sí n-pa n-tòro, nka mii jwumpe sí n-kwóro fo tèekwombaa.»

Kile kanni u à Supyanji Jyanji Yesu téenuruni cè

(Marika 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶⁻³⁷ Ka Yesu si núr'a jwo: «Nde li nyé Supyanji Jyanji nùrñji ke, shin ñnyéni nyé a sii ngemu u à u téenuruni ná u cannuruge cè me. Ali Kile mèlekèebii ná Jyafoonji nyé a kuru canñke cè me. Tufoonji Kile kanni u à ku cè. Karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tññi i ke, cyire shinji sí raa n-pyi.

³⁸ Nuhu tññi i, mà jwo lùbwooni li pa ke, sùpyire mpyi na lyí marii byii, cyeebii mpyi na ñkaan nàmbaabíl'á, nàmbaabii sí i cyeebii lèñi fo mà sà nò canñke Nuhu à jyé bakwóge e ke,

³⁹ pi mpyi na sòññi yafyin na me, ka lùbwooni si mpa pi puni shi bò. Nyé amuni Supyanji Jyanji téenuruni mú sí n-pa n-pyi.

⁴⁰ Nyé lire tèni ká shiin shuunni ta kerege e, wá sí n-lwó si u sanñi yaha.

⁴¹ L'aha cyee shuunni ta pi i sùmanji tirili tirage na, wá sí n-lwó si u sanñi yaha.

⁴² Lire e ke yii bégele tèrigii puni i, naha na ye yii nyé a yii Kafoonji cannuruge cè me.

⁴³ Yii lógo! Kàmpyi bage foo mpyi maha nàñkaanji tēpani cè numpillage e, u mpyi maha si nyé zínni ñnyé si u yaha u kakyaaare pyi me.

⁴⁴ Lire kurugo yii mú à yaa yii bégele'á kwóro, naha na ye canñke ku nyé yii nyé a tēen ná k'e me, kur'e Supyanji Jyanji sí n-pa.

⁴⁵ Nyé báarapyinji na ñnyéwñ'á dá pi sanmpii shwóhól'e, u yákiñji mú s'á péé ke, uru báarapyinji shinji ñnyéwñ'á maha yaha u u pyenge karigii cwóonre, maa ñnyéni kaan báarapyiibii sanmpil'á u tēekan'l'e.

† 24:29 Ezayi 13.10; 34.4 ‡ 24:34 Pii maha jwo: «nde tèni shiinbii sí cyire karigii nya tapyige e.»

46 Lire e báarapyi maha báarapyi nùñufoo, u à pa u ta u u báaranji nijicennji pyi amuni ke, uru wuuni sí jwò.

47 Sèenji na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyinji nùñufoonji sí u pyenge karigii puni nùñufente le u cye e.

48 Nka báarapyiibii kacwənrənji ngemu ká mpyi shinpi maa sōnñi uye funñ'i na uru nùñufoonji sí mò lire kùluni i,

49 maa wá na u báarapyijerebii bwùun, maa uye yaha jyjyñi ná sinmbyaani laage e ná sinmbyampiyi i ke,

50 canñke ku jnye uru báarapyinji jnye a tēen ná k'e me, ná tēni li jnye u jnye a sōññe ná l'e me, u nùñufoonji sí n-páa n-pa.

51 U sí uru báarapyinji kyéerege sèe sèl'e, mpíi pi à fyinme tò wwomə na ke, si u ná pire sàranji pyi ninjin. Wani u sí raa mee súu s'a nkyànhigii kùru.»

25

Pùceepyire keñi bàtaage

1 Ka Yesu sí nùr'a jwo: «Kile Saanre jyjyñi sí n-fworo nde kani kurugo: pùceepyire ke ti ná fùkinabii lwó a kàre cipoonji nùñə tabenke e.

2 Pi shiin kanjkuro na mpyi funñə baa, pi sanmpii kanjkurunji sí mpyi yákilifee.

3 Mpii pi mpyi funñə baa ke, pí'r'à pi fùkinabii lwó a kàre, pi jnye a sinme lwó piye cye e me.

4 Nka yákilifeebii'à pi fùkinabii lwó maa sinmpe pà lwó piye cye e.

5 Nye cipoonj'à mə u jnye a pa me, ka nɔmpe si pi puni já, ka pi i nɔsɔ.

6 Nye nɔñk'à pa jñ ke, ka mejwuu si fworo fánha na “Cipoonji u ñgel Yii fworo, yii i u nùñə bɛ!”

7 Ka tire pùceepyire keñi si jɛ nɔmpe na, maa pi fùkinabii bégele.

8 Ka funñə baa wuubii si wá na yákiili wuubii pyi “Yii sinmpe pà kan wuu á, naha na ye wuu fùkinabii naha na sí raa fùre sinñkuunji na!”

9 Ka pire si pi pyi “Ná sinmpe e wuu naha a pa ke, puru naha na si n-jà wuu ná yii ta me. Yii a sí sinmpererebii yyéere, yii i sà pà shwə.”

10 Nye mà pi yaha pi i ñkɛge sinmpe tashwəge e, ka cipoonji si mpa. Mpii pi mpyi a bégele ke, ka pire si jyé ná u e cikwəonre bage e, ka pi i ku shwəhə.

11 Nye tər'à pyi ke, ka pùceepyire kanjkurunji sanji mú si mpa maa jwo “Nùñufoonji, nùñufoonji! Nwəge múgo wuu á.”

12 Ka u u pi pyi “Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii jnye a yii cè me.”»

13 Nye ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii bégele tɛrigii puni i, naha na ye yii jnye a Kafoonji cannuruge ná u tēepani cè me.»

Báarapyiibii taanrenji bàtaage

(Luka 19.11-27)

14 Ka Yesu sí nùr'a jwo: «Li sí n-pyi mu à jwo nàñi wà kùshe wu u à u báarapyiibii yyere, maa u náfuunji le pi cye e.

15 U à wyérefyinñi tɔonyo ñkwuu kanjkuro (500) kan wà ninjin á, maa ñkwuu shuunni (200) kan wà á, maa ñkuu (100) kan tanrewun'á. U à wyérefyinñi kan pi á mà tàanna ná pi shin maha shin pèrege e, pi raa tɔon caa u na, maa ñkàre.

16 Wyérefyinñi ñkwuu kanjkurunj'à kan ngemu á ke, ka uru si ntíl'a kàr'a sà a cwəhənte pyi, maa ñkwuu kanjkuro tɔon ta mà bàra u wyérefyinjke na.

17 Ñkwuu shuunninj'à kan ngemu á ke, ka uru mú si li pyi amuni, maa ñkwuu shuunni tɔon ta mà bàra u wyérefyinjke na.

18 Ñkuunj'à kan ngemu á ke, ka uru si ñkàr'a sà wyii kwəñ jññke na, maa u nùñufoonji wyérenji le a ñwəhə.

19 Tère nimbwol'à tòro ke, ka pire báarapyiibii nùñufoonji si nùr'a pa, maa pi puni yibe pi wyérefyinñi báaranjanni na.

20 Wyérefyinñi ñkwuu kanjkurunji mpyi a kan ngemu á, ka u u ñkwuu kanjkuro tɔon ta mà bàra u na ke, ka uru si file maa jwo “Nùñufoonji, wyérefyinñi tɔonyo ñkwuu kanjkuro mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ñkwuu kanjkurunji wabere ta. U we.”

21 Ka nùñufoonji si jwo “L'à jwə, mu na jnye báarapyi nijicennje maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyere e, lire e mii sí kabwəhii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro sijncyan.”

22 Nye wyérefyinñi ñkwuu shuunninj' mpyi a kan ngemu á ke, ka uru si file maa jwo “Nùñufoonji, wyérefyinñi tɔonyo ñkwuu shuunni mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ñkwuu shuunninj' wabere ta. U we.”

23 Ka nùñufoonji si u pyi “L'à jwə, mu na jnye báarapyi nijicennje maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyere e, lire e mii sí kabwəhii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro sijncyan.”

24 Nye wyerefyinji nkuanji mpyi a kan ngemu á ke, ka uru si file maa jwo “Nũjufooñi, mii mpyi a li cè na mu kataanmp' à waha, mu nyè a kegege nkemu nũgo me, mu maha kuru sũmanji kwòn, mu nyè a sũmashi wà cyage nkemu i me, mu maha kuru sũmanji bégele.

25 Lire kurugo mii à fyá, maa sà wyige tũgo, maa mu wyérenji le a njwòhò njñke e. Mu wyérenji u nge, u shwò.”

26 Ka njũjufooñi si u pyi “Mu nyè báarapyi njñcenñe me, kayamafoo u nyè mu. Taha mu mpyi a cè na mii nyè a kegege nkemu nũgo me, na mii maha kuru sũmanji kwòn, na mii nyè a sũmashi wà cyage nkemu i me, na mii maha kuru sũmanji bégele la?

27 Nye mu à yire puni cè, njaha na mu sí nyè a mpyi a jà a mii wyérenji yaha wyérenji bwũnni na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à núr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tũonji ta.

28 Yii wyerefyinji nkuanji shwò u na, yii kan kampwooni (1.000) fol'á.

29 Yii li cè, shin maha shin u nyè ná yaage e ke, kà sí n-bàra urufoo woge na, ku u nyaha. Nka shin maha shin cyengayi wu u nyè ke, yaaga sí n-kan urufol'á me. Nimbileni urufoo bá na sũnñi uye cye e ke, lire sí n-shwò u na.

30 Yii nge báarapyinji laaga baa wunji wà cyiinji na numpini i, kuru cyage e sũpyire maha mee sũu maa njyànhiigi kũru.”»

Nũmpañja karigii cwõonrõnkanni

31 Ka Yesu si núr'a jwo: «Supyanji Jyanji ká mpa ná u sinampe ná u mèlekεebii puni i tènì ndemu i ke, u sí n-tèen u fànhe tatεenge nisinañke e.

32 Supyishinji puni sí n-pa bínni u taan, u sí pi cwõonrõ si njgwù piye e, bà yatonahanji maha mpàabii cwõonr'a wwù sikyaabil'e me*.

33 U sí mpàabii yaha u kàniñe cyεge na, si sikyaabii yaha u kàmene woge na.

34 Nye mpai pi nyè kàniñe cyεge na ke, saanji sí n-jwo pir'á “Yii a ma naha, mii Tunji à jwó le yii á. Yii pa jyè u Saanre e, u à tire ntemu bégel'a yaha yii mee na fo djnyenji téesiini i ke.

35 Naha kurugo ye tènì i katege mpyi mii na ke, yii à mii kan mii à lyí, byag'à mii ta ka yii i mii kan mii à bya. Mii mpyi nãmpõnnte e, ka yii i mii sunmbage lèñe.

36 Vãanñkuunji mpyi mii na, ka yii i vãanya kan mii á. Mii mpyi na yà, ka yii i sà mii kãanmucya. Mii mpyi kãsunji i, ka yii i sà fworo mii na.”

37 Nye pireshintiibii sí n-jwo “Kafoonji, njaha tère e wuu à mu katege wunji njya, maa mu kan mu à lyí, lire nyè me mà mu byaga wunji njya, maa mu kan mu à bya ye?

38 Naha tère e wuu à mu nãmpõnñõ wunji njya, maa mu sunmbage tírige, lire nyè me mà mu njya vãanñkuunji i, maa vãanya kan mu á ye?

39 Naha tère e wuu à mu yangwunji, lire nyè me mu kãsunje wunji njya, maa sà fworo mu na ye?”

40 Saanji sí pi pyi “Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha njcyii kacennkii pyi mii cìnmpyiibii puni nimbileni là na, yii li cè na mii na yii à cyi pyi.”

41 Lire kãntugo mpai pi nyè u kàmene cyεge na ke, u sí pire pyi “Yii à lãña, yii laaga tũon na na, yii raa sí nafugombaage e, kuru nkemu k'à bégel'a yaha Sitaanninji ná u mèlekεebii mee na ke.

42 Naha kurugo ye katege mpyi mii na, yii nyè a mii kan mii a lyí me, byage mpyi mii na, yii nyè a mii kan mii a bya me.

43 Mii mpyi nãmpõnnte e, yii nyè a ñen'a mii sunmbage lèñe me, vãanñkuunji mpyi mii na, yii nyè a ñen'a vãanya kan mii á me. Tènì i mii mpyi na yà, ná tènì i mii mpyi kãsunji i ke, yii nyè a ñen'a sà fworo mii na me.”

44 Nye pire mú sí u yíbe “Kafoonji, njaha tère e wuu à mu katege wunji ná mu byaga wunji ná mu nãmpõnñõ wunji ná mu vãanñkuu wunji ná mu yangwunji ná kãsunje wunji njya, maa mpyi wuu nyè a mu tège mà ye?”

45 U sí pi pyi “Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ná yii nyè a cyire kacennkii pyi mii cìnmpyiibii puni nimbileni là na me, yii mú nyè a cyi pyi mii na me.”

46 Nye pire sí n-pyi yyefuge njñkwombaage e, njka mpai pi à tíi ke, pire sí n-pyi shinji njñkwombaaji i.»

26

*Pi à vùnñõ pwò Yesu na, sí u bò
(Marika 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)*

1 Nye Yesu à kwò puru jwumpe puni na, maa jwo u cyelempyiibil'á:

2 «Yii à li cè na cyi sanñkii nyè canmpyaa shuunni bilerenkwonji kataanni sí nò, pi sí Supyanji Jyanji le cye e, si u kwòro cige na si mbò.»

* 25:32 Yahutuubii yyere, yatonahampii maha mpàabii ná sikyaabii náhe sijncyan. Numpilage e, mpàabii la maha mpyi sí sínni ntãani na, bage zinninji sí u à táan sikyaabil'á. Nye yatonahampii maha pi cwõonr'a wwù piye e.

³ Nye ka Kile sáragawwuubii ñùñfeebii ná Yahutuubii kacwónribii si sà piye bínni Kile sáragawwuubii ñùñfembwóhe Kayifu pyenge e,

⁴ maa bê li na si Yesu cya ñcú ná cwòore e, si u bò.

⁵ Pi mpyi na yi yu piy'á: «Li ñye a yaa li pyi kataanni tooy'e me, lire baare e sùpyire sí n-cânra.»

Ceenj wà à sinme ñùguntanga wumò wu Yesu ñùñke na
(Marika 14.3-9)

⁶ Yesu na mpyi Betani kànhe e tògofoonj* Simò bage e.

⁷ Mà pi yaha talyige e, ceenj wà à file u na ná lonjaracwol'e†, li mpyi a ñi sinmpe ñùguntanga wumpe longara wumpe pà na, maa puru sinmpe wu Yesu ñùñke na.

⁸ Nye u cyelempyiibil'à lire ñya ke, ka li i mpen pi e fo pi na ñko: «Ñge ñkèegeñi ñùñke ku ñye ñaha ye?»

⁹ Mpe sinmpe mpyi na sí n-jà n-péere wyéreyahaga na, si ntaha fòñfeebii tège.»

¹⁰ Nye mpe pi mpyi na yu ke, ka Yesu si mpa puru cè, maa pi pyi: «Ñaha na yii ñye na ñge ceenj cège ye? Kacenne u à pyi mii na.

¹¹ Fòñfeebii ñye ñaha ná yii e tèrigii puni i, ñka mii wi ke, mii sí n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà de!

¹² U à mpe sinmpe wu mii na, si mii cyeere bégele ñjaha fanñke mée na.

¹³ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpe ká ño cyaga maha cyag'e ke, nde ñge ceenj'à pyi ñijnjaa ke, lire si n-jwo wani bà li si mpyi si ñkwòro sùpyire funñj' i me.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e
(Marika 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴ Nye wà na mpyi cyelempyiibii ke ná shuunninj i, pi mpyi maha uru pyi Zhudasi Isikariyoti, ka uru si ñkàre Kile sáragawwuubii ñùñfeebii yyéere,

¹⁵ maa pi pyi: «Mii aha yii tège, ka yii i Yesu cú, ñaha yii sí n-kan mii á ye?» Ka pire si wyéreyfinñi beñjaaga ná ke kan u á.

¹⁶ Mà lwò lire tènì na, ka Zhudasi si wá na pyinñana caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni ñjyñji karigii ñcwòonròñji kani
(Marika 14.12-21; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹⁷ Nye bwúuruñi ñijnjirigembaañi kataanni canñcyiige, ka Yesu cyelempyiibii si mpa u pyi: «Taa mu la ñye wuu u sà bilereñkwonji kataanni ñjyñji karigii cwòonrò ke?»

¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii shà mucyinn'á kànhe funñke e, na cyelentun'á jwo na uru tèn'à byanhara, na uru la ñye si mpa kataanni ñjyñji lyí ná u cyelempyiibil'e u yyéere.»

¹⁹ Nye ka cyelempyiibii si li pyi bà Yesu mpyi a yi jwo me, maa kataanni ñjyñji karigii cwòonrò wani.

Yesu à jwo na uru cyelempyanji wà sí uru le cye e

²⁰ Nye yàkonk'á pà ño ke, ka Yesu si mpa ntéen na lyí ná u cyelempyiibii ke ná shuunninj i.

²¹ Mà pi yaha ñjyñji na, ka u u pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, shin ñinñin na ñaha yii shwòhòl'e, ñge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²² Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yíbili: «Mii la, Kafoonji?» «Mii la, Kafoonji?»

²³ Ka u u pi pyi: «Ñgemu cyege ku ñaha ná mii woge e yalyire yaage e ke, urufoo kyaa li.

²⁴ Supyanji ñyanji ñkwùmbaa ñye me, bà l'à sémé u kyaa na Kile Jwumpe Semerñi i me. Nka ñgemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à kèege! Urufoo zimbaañi mpyi na sí n-pwòró u zinj na.»

²⁵ Zhudasi u mpyi na sí n-pa u le cye e ke, ka uru si u yíbe: «Cyelentunji, mii wi la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabilinj u à yi jwo!»

Wwonege ñjyñji
(Marika 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Kòrenti Shiinbii 11.23-25)

²⁶ Mà pi yaha pi i lyí, Yesu à bwúuruñi lwò, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòn kwòn a kan u cyelempyiibil'á maa jwo: «Yii ñge shwò a lyí, mii cyeere ti.»

²⁷ Lire kántugo maa fúnñcwokwuuni lwò, érezen sinme mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á maa jwo: «Yii puni pi pà bya.

²⁸ Naha na ye puru pu ñye mii sishange, tunmbyaare ñivonnte Kile à le ke, tire sishange ki, k'à wu shinnyahara kapegigii yáfanji kurugo.

²⁹ Mii sí yi jwo yii á, mii saha si érezen sinme bya me, fo canñke mii sí nùru pu bya ná yii e mii Tunji Saanre e ke.»

* 26:6 Pii na sòññi na tènì i Yesu à kàre ñge ñànji yyéere ke, u mpyi a cùnñ'a kwò. † 26:7 Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege ñye: «alibatiri».

³⁰ Nye ka pi i Kile pèente myahigii cêe maa nta a fworò bage e, maa nkàre Olivye cire ñanke ñunji.

*Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nye a uru cè me
(Marika 14.27-31; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)*

³¹ Pi à nò wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Nijnjaa numpilage yabilinji i, yii puni sí n-fê si mii kanni yaha, ñaha na ye y'á sémé Kile Jwumpe Semenji i: “Mii sí mpànahanji bò, mpàkurunje puni si n-caala‡.”»

³² Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Ŋka mii aha ñè a fworò kwùnji i tènì ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile kùluni i.»

³³ Ka Pyeri si u pyi: «Pi sanmpii puni mée ká fê, maa mu yaha, mii kyaa bà me!»

³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo mu á, ñijnjaa numpilage yabilinji i, nkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na mu nye a mii cè me.»

³⁵ Ka Pyeri si jwo: «Pi mée ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii sí n-sì n-jwo na mii nye a mu cè me.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi taha.

*Yesu à Kile ñáare Zhetisemani cikóoge e
(Marika 14.32-42; Luka 22.39-46)*

³⁶ Nye ka Yesu ná u cyelempyiibii si ñkàr'a sà nò cyage k'e, kuru mege na nye Zhetisemani, ka u u pi pyi: «Yii tèn naha mà jwo mii u sà Kile ñáare meyyere ke.»

³⁷ Ka u ñinkarenji si ñkàre ná Pyeri ná Zebede jyaabii shuunninji i. Ka yyetanhare ná funmpæenre si sii u á.

³⁸ Ka u u pi pyi: «Mii funñke naha a pæn fo na ñko si mii bò. Yii tèn naha, yii i ñkwòro nyii na ná mii i.»

³⁹ Ka u u ñkàre yyaha yyére, maa uye wà ññke na, maa yyaha cyígile, maa Kile ñáare na: «Tufoonji, kampyi mu sí ñee, na shwò ñke kyaage lwohe mbyanji na. Ŋka ma hà na nyii wuuni pyi me, ma nyii wuuni pyi.»

⁴⁰ Lire kántugo maa núr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i ñwúuni. Ka u u Pyeri ñè, maa u pyi: «Yii nye a jà a nde tènì ñinjinji pyi nyii na ná mii i mà?»

⁴¹ Yii tèn nyii na, yii raa Kile ñáare, bà yii sí mpyi si fánha ta Sitaanninji na, u àha ñkwò yii sòn ñgà kapii na me. Nàkaana baa, sùpyan'á bégel'a yaha kacenñkii me na, ñka u fánh'á cyéere.»

⁴² Lire kántugo ka u u núr'a yiri pi taan tozhonwogo mà sà Kile ñáare na: «Mii Tunji, kampyi mii si n-jà n-shwò ñke kyaage na me, mu nyii wuuni li pyi.»

⁴³ Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à ñóó, pi mpyi na si n-jà nyiiigi múgo n-yaha me.

⁴⁴ Ka Yesu si núr'a yiri pi taan mà kàre Kile tajarege e tontanrewogo, maa nuru jwumpe ninumpe kurugo.

⁴⁵ U à kwò ke, maa núr'a pa u cyelempyiibii cyage e maa pi pyi: «Yii saha na ñwúuni la? Yii yiri, tèn'á nò, Supyanji Jyanji sí n-le kapimpyiibii cye e.

⁴⁶ Yii yiri, wuu a sì, ñge u sí mii le cye e ke, uru naha a nò naha.»

*Yesu ñcùni kani
(Marika 14.43-50; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)*

⁴⁷ Nye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nò wani, uru na nye cyelempyiibii ke ná shuunninji wà. U mpyi a pa ná shinjyahar'e, kàshikwónñwóoyi ná kábiiyi mpyi ñire cye e. Kile sáragawwuubii ñunufeebii ná Yahutuubii kacwónribii pi mpyi a pi tun.

⁴⁸ Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'á na: «Yii aha mii ñya mii à sùpyanji ñgemu púr'a cù maa u shéere ke, uru wí. Yii i u cù.»

⁴⁹ Pi à nò ke, ka Zhudasi si file Yesu na, maa jwo: «Fwù ñlaga na, wuu cyelentunji» maa u púr'a cù.

⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Na cevoo, ndemu tapyige e mu à pa ke, lire pyi.» Nye ka sùpyire sannte si file maa Yesu cù.

⁵¹ Ka Yesu cyelempyanji wà si u kàshikwónñwóoge ñir'a wwú mà taha a sáragawwuubii ñunufembwohe báarapyinji ñinñenke kà kwón a cyán.

⁵² Ka Yesu si cyelempyanji pyi: «Ma ñwóoni le lí fwuuni i, ñaha na ye ñgemu u nye na kàshige kwúun ná ñwóoni i ke, ñwóoni lí sí n-tége urufoo bò mú.

⁵³ Taha mu na sónji na mii sí n-jà na Tunji pyi u mèléke kàshicyeye ke ná shuunni tùugo naha mii á nume, pi i nte sùpyire tun me?»

⁵⁴ Ŋka lire ká mpyi, ñje y'á jwo Kile Jwumpe Semenji i ke, di yire sí n-fúnñò n-jwo ye?»

⁵⁵ Ka Yesu si jwo sùpyir'á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwónnɔwɔyi ná kàbiyi i mpa jɔcù, mu à jwo kakuumpyi u nyɛ mii. Mii mpyi maha sùpyire kálali Kilejaarebage e canja maha canja, yii sí nyɛ a mii cù me.

⁵⁶ Nka nde mpyinji sí Kile túnntunmpii jwumpe fúnɔɔ.
Nyɛ ka Yesu cyelempyiibii puni si fê, maa u yaha.

Yesu na nyɛ yukyaabii cye e

(Marika 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Mpii pi à Yesu cù ke, ka pire si nkàre ná u e Kile sáragawwuubii jùɔfembwòhe Kayifu yyére. Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwónribii mpyi a bínni wani.

⁵⁸ Mà pi yaha pi i nkèege ná Yesu i, Pyeri à tèn laage e, marii sí pi fye e fo mà sà jye sáragawwuubii jùɔfembwòhe pyenge e, maa sà ntèn pyenge saɔcwónsigibii shwòhò'e, si karigii sanɔkii toronkanni nya.

⁵⁹ Kile sáragawwuubii jùɔfueebii ná yukyaala kurunke shiinbii puni mpyi na pyinɔkanna caa si Yesu cèege ná kafinare e, si u ta mbòs.

⁶⁰ Ali mà li ta shinnyahara mpyi a yà jwo, nka pi nyɛ a jùɔ sèe wogo ta nkemu ku sí mpa ná l'e u bò me. Ka shiin shuunni si nkòwà a pa jwo:

⁶¹ «Ŋge nàɔ'á jwo na uru sí n-jà Kilejaarebage jya, si nùru ku faanra canmpyaa taanre funɔ'í.»

⁶² Ka sáragawwuubii jùɔfembwòhe si yíri maa Yesu pyi: «Mpe jwumpe puni p'á jwo mà yyaha tíi ná mu i ke, naha mu u à cè p'e yɛ?»

⁶³ Ka Yesu si fyàha. Ka sáragawwuubii jùɔfembwòhe si u pyi: «Kile nyii wunji mege na, kaa wuu á, maa yi jwo wuu á kampyi mu u nyɛ Kile Njɔcwónrɔɔni, maa mpyi Kile Jyanji?»

⁶⁴ Ka Yesu si u pyi: «Nje mu à jwo ke, yire yi. Nka mii sí yi jwo yii á, mà lwò nume na, yii sí Supyanji Jyanji nintɛɛnɔni jya Kile Siji Punifoo kàniɛ cyege na. Yii mú sí u nmpañi nya nahanyi i mà yíri ninyinji na.»

⁶⁵ Yesu à puru jwo ke, ka sáragawwuubii jùɔfembwòhe lùyiri wunji si u yabilinji vaaɔntinɔke cwón*, maa jwo: «U à Kile mege kèege, wuu saha nyɛ a tige wà jwajwumò kurugo me. Yii à u Kile mekege jwumpe lógo.

⁶⁶ Naha yii nyɛ na sònni yɛ?» Ka pi i u pyi: «U à yaa u bò.»

⁶⁷ Lire kántugo ka pi i ntílwohe wà u yyahe e, maa kanjuruyo cyán u e, ka pii si kantawahii bwòn u e,

⁶⁸ maa jwo: «Kile Njɔcwónrɔɔni, mu nyɛ a jwo na mu na nyɛ Kile túnntunni mà? Nge u à mu bwòn ke, uru mege yyere wuu á!»

Pyeri à jwo na uru nyɛ a Yesu cè me

(Marika 14.66-72; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Pyeri nintɛɛnɔni mpyi pyenge e ntàani na, ka báarapyicwónji wà si file u na maa jwo: «Mu mú mpyi ná Galile kùluni shinji Yesu e!»

⁷⁰ Ka Pyeri si yi kyàala sùpyire puni nyii na, na: «Mii nàha à mu jwumpe yyaha cè me.»

⁷¹ Lire kántugo ka Pyeri si yír'á kàre pyenge tajyinjwòge yyére. Ka báarapyicwónji wabere si u nya, mpii pi mpyi wani ke, maa jwo pir'á: «Ŋge nàɔi mpyi ná Nazareti kàhe shinji Yesu e.»

⁷² Ka Pyeri si nùr'á yi kyàala na: «Mii à kaa na mii nyɛ a nge nàni cè me!»

⁷³ Tere nimbiler'á tòro ke, mpii pi mpyi wani ke, ka pire si file Pyeri na, maa jwo: «Nàkaana baa, mu na nyɛ pi wà, mu njini lwónkanni naha a li cyèe.»

⁷⁴ Nyɛ ka Pyeri si jwo: «Kampyi mú à nge nàni cè, Kile kà na yaha me!» Ka nkùpooɔni si ntíl'a mee sú.

⁷⁵ Ka Pyeri funɔke si jɔcwo Yesu jwumpe ninjwumpe na na: «Ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na mu nyɛ a mii cè me.»

Nyɛ ka Pyeri si fworo pyenge e maa sà mee sú sèe sèl'e.

27

Pi à kàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére

(Marika 15.1; Luka 23.1-2; Yuhana 18.28-32)

¹ Nyèsooge na, Kile sáragawwuubii jùɔfueebii puni ná Yahutuubii kacwónribil'á sà piye nya, maa jwo a bè Yesu mbòni na,

² maa u pwo maa nkàre ná u e fànhafoonji Pilati yyére*.

§ 26:59 Mà táanna ná Yahutuubii saliyanyi i, li mpyi a jwò mà kyaa cwónrɔ numpilage e me. Mà bàra lire na, kani li mpyi na sí n-jà n-pa ná kwù i ke, lire mpyi maha yaha canmpyaa shuunni si ntòro. Tèni i pi à Yesu yibe ke, pi nyɛ a tòro cyire kurigil'e me. * 26:65 Yahutuubil'á, sùpya ká jwumò jwo Kile na, mpemu nyɛ a yaa pu jwo u na me, mpii pi a puru jwumpe lógo ke, pire maha yiri maa pi vaaɔnɔni cwón. * 27:2 Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujinji wà bò.

*Zhudasi kwùŋi kani**(Kapyiŋkii 1.18-19)*

³ Zhudasi u nyɛ Yesu lefooŋi pi cye e ke, u à pa li nyɛ na pi à jwo na pi sí Yesu bò ke, ka li i mpen u e, ka u u wyérefyinnji beŋjaaga ná keŋi núrunɔ Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii na,

⁴ maa jwo: «Mii à kapii pyi, mii à sùpya kan kwùŋ'á, ñgemu u nyɛ u nyɛ a kapii pyi me.»

Ka pi i u ñwɔ shwɔ: «Wuu ñaha nyɛ pur'e me, mu wuyo yi nyɛ yire.»

⁵ Ka Zhudasi si wyérefyinnji wà Kileñaarebage e, maa yiri pi taan mà sà uye pwɔ a bò.

⁶ Ka Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii si uru wyérefyinnji kuu maa jwo: «Mà tàanna ná wuu Saliyanji i, wuu nyɛ a yaa wuu u le Kileñaarebage wyérenji yalenke e me, ñaha na ye supyibowyeɛ wi.»

⁷ Ka pi i jwo a bê li na si sà coge faanrafooŋi wà kerɛge shwɔ ná uru wyérenji i, si mpyi nàmpwuunbii fanɲya.

⁸ Lire na, pi à kuru kerɛge mege le: «Sishange Kerɛge» mà pa nɔ ná ñiŋjal'e.

⁹ Lire pyiŋkanni na, jwumpe Kile tũntunŋi Zheremi mpyi a jwo ke, pur'à fũŋɔ. U mpyi a jwo: «Pi à wyérefyinnji tɔnmpyara beŋjaaga ná ke lwɔ. Izirayeli shiinbil'à uru tɔrɔ mà yaha supyibowyeɛ,

¹⁰ maa sà coge faanrafooŋi kerɛge shwɔ ná ur'e, bà Kafooŋi Kile à yi jwo mii á me†.»

*Pilati à Yesu yibe**(Marika 15.2-5; Luka 23.3-5; Yuhana 18.33-38)*

¹¹ Ka pi i Yesu yyéeŋe fãhhafooŋi Pilati yyaha na, ka u u yibe na: «Yahutuubii saanŋi u nyɛ mu la?» Ka Yesu si jwo: «Mu aha jwo amuni yo.»

¹² Ka Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii si ntíge Yesu na kariii ñiŋyahagil'e, ñka u nyɛ a yafyin jwo me.

¹³ Ka Pilati si jwo: «Ncyii karigii pi na yu na ntare mu na ke, mu nyɛ na cyi núru mà?»

¹⁴ Yesu nyɛ a sàa yafyin jwo u á me, ka lire si fãhhafooŋi kakyanhala sèl'e.

*Yesu kataanmp'á cwɔnr'a yaha u mbòŋi na**(Marika 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39--19.16)*

¹⁵ Nyɛ li mpyi kalyee fãhhafooŋ'á, bilereŋkwonji kataanni n'a mpyi a nɔ, sùpyire ká kàsujyinjii ñgemu ñáare u á ke, u maha uru yaha u à fworɔ.

¹⁶ Lire tɛni i, wà mpyi kàsunji i, sùpyire puni mpyi a u cè. U mege mpyi Barabasi.

¹⁷⁻¹⁸ Pilati mpyi a cè na yjncyɛge kurugo, Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii'à Yesu Kirisita le uru cye e. Lire e sùpyir'a bínni ke, ka Pilati si pi pyi: «Jofoo yii la nyɛ mii i yige ye? Barabasi laa, Yesu pi maha mpyi Kirisita ke?»

¹⁹ Nyɛ mà Pilati yaha yukyaalabage e, ka u cwonji si tũnturo yaha a shà u á, na ñge nàŋi u nyɛ ñcɛge cyaga baa ke, na u àha ñkwò u ñwɔge le u kyal'e me, ñaha na ye kariii ñiŋyahagil'à uru kànha ñwɔge e pilaga u kyaa na.

²⁰ Nyɛ ka Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii ná Yahutuubii kacwɔnribii si sùpyire fɔŋŋ'a ta na ti Barabasi ñáare, ti i Yesu yaha pi bò.

²¹ Ka fãhhafooŋi si núr'a pi yibe: «Mpii shiinbii shuunnŋi i, jofoo yii la nyɛ mii i yige ye?» Ka pi i jwo: «Barabasi!»

²² Ka Pilati si pi yibe: «Yesu pi maha mpyi Kirisita ke, ñaha mii sí n-pyi uru na ye?» Ka pi puni si jwo: «U kwòro cige na!»

²³ Ka Pilati si núr'a pi yibe: «Kapiini ndire u à pyi mà sà nɔ u bò ye?» Ka pi i wà na ñkwúuli fãhha na: «U kwòro kworokworocige na!»

²⁴ Pilati à li nyɛ na uru jwumpe fãh'h'à cyéɛ, tũmpe sí i ñyahage na ma ke, ka u u lwɔhɔ lwɔ a u cyeyi jyé sùpyire ñyii na, maa jwo: «Mii à na cyeyi jyé a yige ñge nàŋi kani i. Yii á li nyɛ numɛ.»

²⁵ Ka sùpyire puni si u ñwɔ shwɔ: «U kwùŋi nũmpanŋe tugure ti pyi wuu ná wuu pyiibii woro.»

²⁶ Lire tɛni i ka Pilati si Barabasi yige mà tàanna ná sùpyire ñyii wuuni i, maa pi pyi pi à Yesu bwɔn ná kàsrigil'e, maa u kan pi sà ñkwòro kworokworocige na.

*Sòrolashiibil'à cyàha Yesu na**(Marika 15.16-20; Yuhana 19.2-3)*

²⁷ Nyɛ ka Pilati sòrolashiibii pii si ñkàre ná Yesu i pi tatɛɛnge e, maa sòrolashiibii piiberii yyér'a pa u kwúulo,

²⁸ maa u vãanpyi wwú u na, maa vãanntimbwɔhɔ ñiŋyega le u na,

29 maa nguro cín mà pyi saanra òntonjo mà tò u na, maa kàbii le u kàniŋe cyege e, marii niŋkure sinni u taan, marii u fwóhore marii ŋko: «Yahutuubii Saanŋi, wuu à mu shéere!»

30 Marii ntilwóhe wàa u na, maa kàbiini shwò u na mà taha na u bwúun òntŋke e.

31 Pi à u fwóhar'a kwò ke, maa vâanŋinmbwóhe niŋyeye wwu u na, maa u yabilinji vâanŋyji le u na, maa ŋkàre ná u e si sà ŋkwòro kworokworocige na.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Marika 15.21-32; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)

32 Nye mà sòrolashiibii yaha pi i ŋkèege ná Yesu i tabonjke e, pi à círi ná Sireni kànze shinŋi w'e, u mege mpyi Simò. Nye ka pi i u kàrama u à Yesu kworokworocige tugo.

33 Nye pi à sà nò cyage k'e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Nunŋkwòge Cyage»

34 maa yasorogo le sinm'e mà kan Yesu á, u bya bà u sege si mpyi si òntŋke me. U à ku néen'a wíi ke, u nye a òntŋke na bya me.

35 Sòrolashiibil'á u kwòr'a kwò ke, maa ŋkyaanlwooni tég'a u vâanŋyji táa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nâzhanji cè me.

36 Lire kântugo maa ntèen wani na u kàanmucaa.

37 Nye ka wà si u mbòŋi òntŋke sém'a taha kworokworocige na u òntŋke niŋyinj na. Y' à séme: «NŊE U NYE YESU, YAHUTUUBII SAANŊI.»

38 Nye pi mpyi a nàŋkaalii shuunni kwòro kworokworociye na Yesu taan. Wà mpyi u kàniŋke na, u sanŋi si jiyé u kàmeni na.

39 Süpyire nintorore mpyi maha u fwóhore, marii òntŋyji kwòre,

40 marii ŋko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kileŋaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u nye ame la? Mu yabilinji u maye shwò. Kampyi Kile Jyanji u nye mu, tige kworokworocige na may'á!»

41 Nye ka Kile sàragawwuubii òntŋufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwónribii mú si wá na u fare marii ŋko:

42 «U à pii shwò, maa mpyi u nye a jà a uye shwò me. Kampyi uru u nye Izirayeli saanŋi, u tige cige na nume, lire ká mpyi, wuu sí n-dá u na.

43 U à u cyege taha Kile na, maa jwo na uru nye Kile Jyanji. Kampyi u kyal'à táan Kile á, Kile à yaa u u shwò nume.»

44 Nàŋkaabii pi mpyi a kwòro u taan ke, ka pire mú si wá na u fare amuni.

Yesu kwùŋi

(Marika 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)

45 Nye canŋke mpyi a nò òntŋo niŋi i, ka numpini si mpâl'a jyè kini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà sà byanhara yàkonjke na.

46 Lire tènì i, ka Yesu si jwo fànha na: «Eli, Eli, lama sabakatani*?» Lire jwóhe ku nye: «Mii Kilenji, mii Kilenji, jaha na mu à kântugo wà mii á yeS?»

47 Mpii pi mpyi wani ke, ka pire pii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile tûntunŋi Eli yiri, na u pa uru tégé.»

48 Lire tèneuuni i, ka pi wà si fê a sà sìcogo fyinme lûtanhage k'e, maa ku nòró kàbii na, mà yaha Yesu jwóge taan, u u ku ta a shwòonró.

49 Ka pi sanmpii si jwo: «Wuu a u wíi kampyi Eli sí n-pa u shwò.»

50 Ka Yesu si núr'a jwo fànha na, maa u múnaani kan Kile á.

51 Lire tènì i, ka Kileŋaarebage táataa vâanŋke si ntíl'a cwón niŋke e, mà lwó niŋyinj na fo jwòh'i. Ka òntŋke si òntŋenne, ka kafaabwoyi si jya.

52 Ka fanŋyji si múgo. Kile wuubii pi mpyi a kwò ke, ka pire pii niŋyahara si jè,

53 maa fworò fanŋyji i. (Nye Yesu à pa jè ke, ka pi i jyè Zheruzalému kànze e mà piye cyèe shinŋyahara na.)

54 Nye Jramu sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi ná mpii pi mpyi na Yesu kàanmucaa ná u e ke, tènì i pir'à òntŋke nya k'à cyèenne, karigii cyi à pyi ke, maa cyire nya ke, ka pi i fyá sèe sèl'e, maa jwo: «Nàkaana baa, nge nàŋi mpyi Kile Jyanji.»

55 Cyee niŋyahamii mpyi a yyére tatònge e marii wíi. Pire cyeebii mpyi a taha Yesu fye e mà yíri Galile kùluni i, marii u tère.

56 Mariyama u mpyi na yíri Magidala kànze e ke, ná Mariyama u nye Yakuba ná Yusufu nunji ke, ná Zebede jyaabii nunji mpyi pi e.

Yesu ntòŋi kani

(Marika 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

* 27:46 Yesu na ŋkwùli Arameni shèenre e. Tire shèenre e, Eli jwóhe ku nye: «Mii Kilenji». Mpii pi nye pi nye na tire shèenre nùru me, pire mpyi na sòŋŋi na Kile tûntunŋi Eli Yesu nye na yiri. Yahutuubii pii na sòŋŋi na ná Eli nye a kwò me, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwò (2 Saanbii 2.1-12). § 27:46 Zaburu 22.2

⁵⁷ Yàkòŋk'à nò ke, ka nàfuufoonji wà si mpa, u mege mpyi Yusufu, Arimati kàhe shin u mpyi u wí. U mú na mpyi Yesu cyelempya.

⁵⁸ Ka u u nò Pilati na, maa sà Yesu buwuŋi jàare u á. Ka Pilati si pi pyi pi u kan u á.

⁵⁹ Ka Yusufu si Yesu buwuŋi lwó a sà mpwò vaaŋntofonji w'e,

⁶⁰ maa u le fannke e, kuru mpyi a tũgo kafaaga juŋ'i, u mpyi a ku kwòŋ a yaha uye meɛ na, bu mpyi na sàha ŋkwò a tò k'e mà jya me. Ka u u kafaabwòhò kũuŋkul'a pa ntò fannke jwòge na, maa ŋkàre.

⁶¹ Nyɛ Magidala Mariyama ná Mariyamanji sanji mpyi a tènna' a yyaha kan fannk'á.

Fannke kàanmucyanji

⁶² Kuru canja nũmpanja mpyi canŋonke, ka Kile sàragawwuubii jũŋufeebii ná Farizhɛɛnbii si ŋkàre siŋcyan Pilati yyéere

⁶³ maa jwo: «Nũŋufoonji, l'à tĩge wuu funŋ'i na nge kafiniviniŋi, mà u yaha jyii na, u mpyi maha jwo uru ká ŋkwò, canmpyaa taanre uru sí jè.

⁶⁴ Kuru cyage e, mu à yaa mu u pii yaha pi a fannke kàanmucaa fo canjyi taanrenji ká mpa fũŋŋ. Lire ká mpyi li jye a pyi me, u cyelempyiibii sí n-jà n-pa u buŋi yũ, si jwo na u à jè a fworò kwũŋi i. Tire kafinare kàntuge sí n-waha si ntòro nĩjcyiire na.»

⁶⁵ Ka Pilati si pi jwò shwò: «Kàanmucyafeebii na jye wani, yii a sì, yii i sà pi pyi, pi a ku kàanmucaa pyiŋkanni l'à táan yii á ke.»

⁶⁶ Ka pi i ŋkàr'a sà fannke yal'a tò, maa fyè bwòŋ kafaage na, maa kàanmucyafeebii tiŋe wani.

28

Yesu à jè a fworò kwũŋi i

(Marika 16.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

¹ Nyɛ canŋonk'á tòro ke, cibilaage canjcyiige* jye sòoge na, Magidala Mariyama ná Mariyamanji sanji'á pa mpa fannke wí.

² Ka jũŋke si mpál'a cyɛɛnne sèe sèl'e. Kafoonji Kile mèlɛkɛŋi wà mpyi a yiri nĩjnyinji na, maa ntĩg'a pa kafaabwòhe kũuŋkul'a láha a yaha ŋkere na, maa ntèen ku na.

³ U mpyi na ní kilejini bɛɛnmpe fiŋe, u vaaŋnyi mú s'à finijɛ weewee.

⁴ Ka sanjcwònsigibii si fyá na jcyɛɛnne, fo mà sà jcíriŋe.

⁵ Ka mèlɛkɛŋi si jwo cyeebil'á: «Yii áha raa fyáge me. Yesu pi à kwòro cige na ke, mii à li cè na uru yii na jcaa.

⁶ U jye naha me, u à jè bà u mpyi a yi jwo me! Yii u buwuŋi tasinnage wí!

⁷ Numɛ, yii a sì fwòfwò, yii i sà yi jwo u cyelempyiibil'á na “U à jè a fworò kwũŋi i. U à kàr'a sà yii sige Galile kũluni i. Yii sí sà u jya wani.” Yire yi mpyi mii á, mii u jwo yii á.»

⁸ Ka pi fyagara wuubii ná funntanga wuubii si fê a yiri fannke na, na fi na ŋkɛɛge fwòfwò si sà yi jwo Yesu cyelempyiibil'á.

⁹ Ka Yesu si mpál'a pi jũŋŋò bɛ mà pi yaha kuni na, maa pi shéere. Ka pi i file u na, maa ninjũre sín, maa u cú tooyi na, maa u pèe.

¹⁰ Ka Yesu si jwo: «Yii áha raa fyáge me. Yii a sì, yii sà mii cĩnmpyiibii pyi na pi a sì Galile kũluni i. Wani pi sí sà mii jya.»

Sòrolashiibii ná sàragawwuubii kafinare kani

¹¹ Mà cyeebii yaha kuni na, sòrolashiibii pi mpyi na fannke kàanmucaa ke, ka pire pii si jye kàhe e, mà sà yi puni yyaha jwo Kile sàragawwuubii jũŋufeebil'á.

¹² Ka sàragawwuubii jũŋufeebii si wwò ná Yahutuubii kacwònribil'e, maa jwo a bɛ li na, maa wyɛɛnyahaga kan sòrolashiibii'á,

¹³ maa jwo: «Yii a yi yu yii a ntũli na u cyelempyiibil'á pa numpilage e, mà pa u buwuŋi yũ, mà yii yaha ŋwòmpe na.

¹⁴ Fànhafoonji ká yire lógo, wuu sí n-jà yi cwònrò ná u e, bà yii si mpyi si shwò kyaage na me.»

¹⁵ Ka pi i wyɛɛŋi lwó, maa li pyi bà pi à yi jwo pi á me. Ka puru jwumpe si jcaala Yahutuubii shwòhòl'e fo mà pa nò nijjaa na.

Yii sà supyishinji puni pyi mii cyelempyii

(Marika 16.14-18; Luka 24.36-49; Yuhana 20.19-23; Kapuyiŋkii 1.6-8)

¹⁶ Ka cyelempyiibii ke ná ninjĩnji si ŋkàre Galile kũluni i. Yesu mpyi a jàŋke ŋkemu kyaa jwo pi á ke, ka pi i sà dũgo kuru na, mà u ta wani.

¹⁷ Pi à sà u jya ke, maa u pèe, ŋka pi pii funyò mpyi na pi kyáali.

¹⁸ Ka Yesu si file pi na, maa pi pyi: «Nĩjnyinji ná jũŋke siŋi pun'á kan mii á.

* 28:1 Yahutibil'á cibilaage canjcyiige ku jye kárinji.

¹⁹ Lire e yii a si yii sa supyishinji puni pyi mii cyelempyii, yii s'a pi batizeli Tufoonji na Jyafoonji na Kile Munaani mege na,

²⁰ yii raa pi taanni karigii puni mii a jwo a waha yii a ke, cyire na. Mii na jye na yii e canja maha canja fo si sa no dijyeji teekwooni na.»

Marika Jwumpe Nintanmpe Jwun^okanni

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémenⁱ fun^o jwumpe e ke

Marika na mpyi Yesu cyelempyanⁱ P^yeri wwo^one. Kakyanhala karigii Yesu mpyi a pyi maa kàlanⁱ ngemu kaan ke, mà bàra lire na, pyin^okanni na pi à u kwòr'a bò cige na ná pyin^okanni na Kile à u jè a yige kwùnⁱ i ke, Marika à cyire karigii puni lógo P^yeri jwò na. Cyi lógon^okwooni kántugo u à cyi sém'a kan dánafeebil'a, pire mpyi yefuge e.

Tèni i Yesu à jwo u yabilinⁱ kyaa na ke, u à li cyèe na uru u jye Supyanⁱ Jyanⁱ. Lir'à li cyèe na ur'à Kile à sijnⁱ puni kan. Puru fun^oke e, sùpyire sàranⁱ sijnⁱ ná kapegigii yàfanⁱ sijn'a kan ur'à. Cyire pun'à li cyèe na sùp^oyanⁱ u à fworò Kile e ke, Yesu wi. Marika à li cyèe na Kile Jyanⁱ u jye Yesu. U na jye Kile, maa mpyi sùpya.

Ná Yesu à kwòro kworokworocige na wuu kurugo, mp^oii pi maha ntaha u fye e ke, pi à yaa pi kyaala mú u kurugo. Dánafeebil'a Marika à jwumpe jwo ke, wuu ná pire, wuu pun'à yaa wuu bégel'a yaha kyaage m^ere na Yesu kurugo. Yesu à jwo: «Ngemu la ká mpyi sí ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilinⁱ jyi karigii na, u u ntèn kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méé ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Naha na ye ngemu la ká mpyi sí u ninjaanⁱ yaa jwò ke, urufoo sí nùmpañ^a ta m^e, nka ngemu ká kántugo wà u ninjaan'a mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, urufoo sí nùmpañ^a ta.» (8.34-35).

Yuhana Batizelipyinⁱ na kuni bégeli Yesu yyaha na (Macwo 3.1-12; Luka 3.1-18; Yuhana 1.19-28)

¹ Jwumpe Nintanmpe pu jye na Kile Jyanⁱ Yesu Kirisita kyaa yu ke, puru jwòkwòonre ti jye nte.

² Kile à fyánha a jwo u túnntunⁱ Ezayi sémenⁱ i: «Wíi, mii sí na túnntunⁱ tun mu yyaha na, u sà kuni yaa mu m^ere na*,

³ sùpya mejwuu sí n-pa raa fwore síwage e fánha na “Yii kuni yaa Kafoonⁱ m^ere na, yii kumpyere nintiire yaa u á†.”»

⁴ Lire pyin^okanni na, Yuhana Batizelipyinⁱ à kàre síwage e mà sà uye cyèe, marii sùpyire batizeli, marii yi yu pi á na: «Yii yii toron^okanni kèen^e, yii i batize, bà Kile si mpyi si yii kapegigii yàfa yii na m^e.»

⁵ Zheruzalemu kánhe ná Zhude kùluni shiinbii ninjahamii mpyi na sì u yyére, maa ntèn li taan na pire kapyiin^okii jye a tí m^e, Yuhana sí i pi batizeli Zhurud^en banⁱ lwòhe e.

⁶ Jye Yuhana vāantinn^oke mpyi a yaa ná jwòhònjⁱ shire e, u mpyi maha uye pwu ná seepwòge e, maa uye jwò caa ná kampèen^onyi ná tuwiyi seere e.

⁷ U mpyi na yi yu sùpyir'a: «Nge u na ma mii kántugo ke, uru tayyéreg'á fánha tò mii woge na. Ali mà naye tírige si nta mpyi u tanhan^oyi m^eere sánhafoo, mii jùnk'á cyère lire mpyinⁱ i.

⁸ Mii wi ke, mii à yii batize lwòhe e, nka uru wi ke, uru sí yii batize ná Kile Munaani l.»

Yuhana à Kile Jyanⁱ Yesu batize (Macwo 3.13-17; Luka 3.21-22)

⁹ Cyire canmpyaagil'e, Yesu à yiri Nazareti kánhe e Galile kùluni i mà kàre Yuhana yyére. Ka Yuhana si u batize Zhurud^en banⁱ lwòhe e.

¹⁰ Yesu ninworon^o lwòhe e, ka u u ninjin^o jya u u múru, ka Kile Munaani si ntíg'a tèn u na mpánmpòrògo fiige. ¹¹ Ka mejwuu si fworò ninjin^o i na: «Mii Jyanⁱ u jye mu, mu kan'à waha mii na sèl'e. Mu kapyiin^okil'á táan mii á mú.»

Sitaanninⁱ na jcaa si Yesu sòn u kapii pyi (Macwo 4.1-11; Luka 4.1-13)

¹² Lire kántugo ka Kile Munaani si nkàre ná Yesu e síwage e.

¹³ U à canmpyaa beeshuunni pyi wani sige yaare shwòh'al'e. Cyire canmpyaagii fun^oke e, ka Sitaanninⁱ si file u na, maa jcaa si u sòn ngà kapii na. Kile mèlekèebii mpyi ná u e, marii u tère.

Yesu à fyacumii sicyere yyer'a pyi u cyelempyii (Macwo 4.12-25; Luka 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Jye Yuhana Batizelipyinⁱ lenkwooni kántugo na kàsunjⁱ i, ka Yesu si nkàre Galile kùluni i, marii Kile Jwumpe Nintanmpe yu, na ntùuli.

* 1:2 Malaki 3.1 † 1:3 Ezayi 40.3

15 U mpyi na yi yu sùpyir'á: «Tèn'à nò, Kile Saanre tèn'à byanhara. Yii yii toronkanni kèenŋe, yii dá Jwumpe Nintanmpe na.»

16 Canŋka Yesu nɔ́naraŋi Galile banji nɔ́wɔge na, u à fyácyaa shuunni nɔ́ya, Simɔ ná u sɔ́nɛnɔ́i Andire, pi mpyi na cwòo wàa banji i.

17 Ka u u yi jwo pi á: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa me, mii sí yii taanna yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.»

18 Ka pi i ntíl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e.

19 Nɔ́ye pi à ta naha vili yyaha na sahanŋi ke, ka Yesu si núr'a sɔ́nɛ shuunni nɔ́ya, pire pi mpyi Zebede jyaabii, Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tunji Zebede mpyi a tɛn pi bakwòoge funŋke e, na pi cwòobii takegeyi yaa.

20 Ka Yesu si ntíl'a pi yyere, ka pi i pi tunji Zebede ná u báarapyiibii yaha wani bakwòoge e, maa ntaha u fye e.

Yesu à jɔ́nanji wà kòr'a yige nàŋi w'e
(Luka 4.31-37)

21 Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nŋkàre Kapere namu kànhe e. Canŋonŋke, ka u u jyè Kile Jwumpe kàlambage e, na sùpyire kàlali.

22 Mpɔ́ii pi mpyi wani na nùru u nɔ́wɔ na ke, u kàlanji pyinŋkanni mpyi a pire kàkyanhala, naha na ye u nɔ́ye a mpyi na pi kàlali Kile Saliyanji cyelentiibii fiige me, nka ná Kile sífente e u mpyi na pi kàlali.

23 Lire tɛni i, jɔ́nacyanji wà mpyi wani Kile Jwumpe kàlambage e, ka uru si jwo fànha na:

24 «Nazareti kànhe shinŋi Yesu, naha shi ku nɔ́ye wuu ná mu shwòhòl'e ye? Mu à pa mpa wuu shi bò la? Mii à mu cè, nge u à fworo Kile e ke, uru u nɔ́ye mu!»

25 Ka Yesu si fànha cyán jɔ́nanji na: «Ma nɔ́wɔge tò! Maa fworo nge nàŋi i!»

26 Ka jɔ́nanji si nàŋi cùnŋɔ cùnŋɔ, maa nŋkwùlo fànha na, maa fworo u e.

27 Ka lire si sùpyire puni kàkyanhala fo ti na yu tiy'á: «Naha ku nŋkire ye? Kàlavonŋo nge nàŋ'á kan ná Kile fànhe e, u maha fànhe cyáan jɔ́nabii mú na pi i nùru u nɔ́wɔ na!»

28 Ka Yesu mege si fworo Galile kùluni puni i.

Yesu à yamii nɔ́nyahamii cùuŋɔ
(Macwo 8.14-17; Luka 4.38-41)

29 Lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si fworo Kile Jwumpe kàlambage e, maa nŋkàre ná Yakuba ná Yuhana e, Simɔ ná Andire yyére.

30 Pi à sà Simɔ nafeŋcwonji ta u à sínni cifwuro cye e, ka pi i u kyaa jwo Yesu á.

31 Ka Yesu si file u na tasinnage e, maa u cù cyege na a yírige. Ka cifwure si nŋkwò, ka u u yíri na sore pi á.

32 Yàkonŋke, canŋa nɔ́yiin'à cwo ke, ka pi i nŋkàre ná yampii puni ná jɔ́nacyaanbil'e Yesu yyére.

33 Kànhe shinŋyahara mpyi a bínni bage nɔ́wɔge na.

34 Ka u u yampe shinji nɔ́nyahamafee cùuŋɔ, maa jɔ́nacyaanbii nɔ́nyahamii jɔ́nabii kòr'a yige pi e, maa jwumpe kwòn jɔ́nabii na, naha na ye pi mpyi a u cè Kile wunji wà.

Yesu kapani
(Luka 4.42-44)

35 Kuru canŋa nùmpanŋa nɔ́yèsòoge na, ka Yesu si yír'a fworo, maa nŋkàre sige funŋke e si sà Kile nàare.

36 Simɔ ná u shèrefeebil'à yír'a fò u e ke, maa nŋkàr'a sà a u caa.

37 Pi à u nɔ́ya ke, maa u pyi: «Sùpyire puni wá na mu caa.»

38 Ka Yesu si pi pyi: «Wuu a sì wuu taan kànyi na. Mii à yaa mii i Jwumpe Nintanmpe jwo wani mú, naha na ye mii kapani li.»

39 Lire e ka u u wá na nàare Galile kùluni puni i, maa Jwumpe Nintanmpe yu Kile Jwumpe kàlambayi i, maa jɔ́nabii kòre na yige pifeebil'e.

Yesu à tògofoo cùuŋɔ
(Macwo 8.1-4; Luka 5.12-16)

40 Ka tògofoonji wà si file Yesu na, maa ninŋkure sín u fere e, maa u nàare fànha na, maa jwo: «Mu aha nɛe, mu sí n-jà mii tòge láha mii na, si mii fininŋe.»

41 Nàŋi nùnaar'à Yesu ta ke, ka u u u cyege sánha maa bwòn u na, maa jwo: «Mii à nɛe, tòge ku láha ma na!»

42 Ka tòge si ntíl'a láha u na, ka u u nɔ́cùuŋɔ.

43 Ka Yesu si u cye yaha, maa li jwo a waha u á:

44 «Cû ma jwɔge na, ma hà yaaga jwo sùpya á me, nka ta si, maa sà maye cyêe sáragawwunji na u ma káanmucya, sárage kyaa Kile túnntunjiMusa à jwo tògofeebii jwɔwɔnɔnɔ kyaa na ke, maa kuru wwû. Lire li sí li cyêe na mu à cùwɔɔ.»

45 Nka nànjɔ nyɛ a jà a cû u jwɔge na me. U à kàr'a sà a yi yu cyeyi puni i, ka li i mpyi Yesu saha si n-jà n-tí n-jyè kànha na me. U mpyi sige funnke e, nka lire ná li wuuni mú i, sùpyire mpyi na yíri cyeyi puni i, na u taa wani.

2

Yesu à supyimurunɔ cùwɔ maa ku kapegii yàfa ku na

(Macwo 9.1-8; Luka 5.17-26)

1 Cannmpyal'à tòro ke, ka Yesu si nùr'a kàre Kapere namu kànhe e. Ka sùpyire si lógo na u nyɛ wani bage k'e,

2 maa mpa bínni mà bage jɛ. Tateenge sàha mpyi me, bage jwɔge mpyi a jɛ. Ka Yesu si wá na Kile jwumpe yu pi á.

3 Lire na u nyɛ, ka pi i mpa ná yanɔ w'e, u mpyi a múrunɔ. Nàmbaa sicyeere mpyi a u tugo.

4 Nka sùpyire nyahanɔ kurugo, pi nyɛ a jà a nɔ ná u e Yesu na me. Ka pi i dùgo bage kàtanɔke na, maa kuru fúru, maa yanɔ ná u yasinninɔke le a tírige kuru wyige e Yesu fere e sùpyire shwɔhɔl'e. 5 Yesu à li nyɛ na mpíi nàmpil'à dá uru na ke, ka u u jwo supyimurunɔk'á: «Na jya, mu kapegil'à yàfa mu na.»

6 Kile Saliyanɔ cyelentiibii pi mpyi a tɛen wani kuru cyage e ke, ka pire si wá na u yu piye funn'i:

7 «Naha na nge nànjɔ nyɛ na mpe jwumpe shinɔ yu ye? U na Kile mege kɛge. Fo Kile kanni bà me, wà si n-jà sùpya kapegii yàfa u na me!»

8 Ka Yesu si ntíl'a pi funnɔ sònɔore cè, maa yi jwo pi á: «Naha na yii nyɛ ná nte sònɔore shinɔ i ye?»

9 Mà jwo “Mu kapegil'à yàfa mu na” ná “Yíri, ma a ma yasinninɔke lwó ma a jaare” yii nyii na cyire kapyaaɔ mú shuunni i ndire jwumɔ p'à táan ye?

10 Nka yii pi li cè na li síni na nyɛ Supyanɔ Jyanɔ na, naha jinke na, u wà kapegii yàfa u na.»

11 Lire e u à jwo supyimurunɔk'á: «Ta núru na jwɔ na, yíri ma a ma yasinninɔke lwó, ma a si pyenge.»

12 Ka nànjɔ si ntíl'a yíri, maa u yasinninɔke lwó mà fworo sùpyire puni nyii na, ka li i pi puni kàkanyahala, ka pi i Kile pèe sèl'e, maa jwo: «Wuu sàha nde fiige jya me!»

Yesu à lyí ná mɛpɛnge shiinbil'e

(Macwo 9.9-13; Luka 5.27-32)

13 Yesu à nùr'a kàre Galile banɔ jwɔge na. Ka shinɔnyahara si wá na ma u yyéere, ka u u wá na pi kálali.

14 U nintoronɔj'à Alife jyanɔ Levi nyɛ u à tɛen múnalwɔore tashwɔge e. Ka u u yi jwo u á: «Yír'a taha na fye e». Ka Levi si yír'a taha u fye e.

15 Cannka Levi à Yesu ná u cyelempyiibii yyere pi sà lyí. Múnalwɔore shwofeebii ná mɛpɛnge shiinbil'e piiberii mpyi a nyaha Yesu fyèjwɔhɔshiinbil'e, ka Levi si pi ni nyahamii yyere pi sà lyí mú.

16 Kile Saliyanɔ cyelentiibii pi mpyi Farizheebii tonkuni i ke, pire pil'à lire nyɛ ke, maa Yesu cyelempyiibii pyi: «Naha na yii cyelentunɔ na lyí ná múnalwɔore shwofeebii ná mɛpɛnge shiinbil'e piiberil'e ye?»

17 Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cùwɔ ke, wempyinɔ kyaa nyɛ pire na me, mpíi pi na yà ke, pire na u kani nyɛ. Mpíi pi nyɛ na piye sònɔnɔ na pir'à tí ke, mú nyɛ a pa jinke na pire tayyerege e me. Nka mpíi pi à li cè na pire nyɛ a tí me, pire tayyerege e mii à pa.»

Jwumpe Nintanmpe fành'à nyaha Yahutuubii ládaabii woge na

(Macwo 9.14-17; Luka 5.33-39)

18 Nyɛ Yuhana Batizelipinɔ cyelempyiibii ná Farizheebii mpyi maha súnɔni leni, ka sùpyire tà si mpa Yesu pyi: «Naha na Yuhana Batizelipinɔ cyelempyiibii ná Farizheebii wuubii maha súnɔni leni, mu cyelempyiibii sí nyɛ na u leni mà ye?»

19 Ka Yesu si pi pyi: «Cipoonɔ ká mpyi ná cikwɔnbil'e, pi sí n-jà n-pyi lyimbaa lire tɛni i la? M̀a pi ná uru yaha sijcyan pi si n-sii n-jà n-kwóro lyimbaa me.

20 Nka tɛni là na ma, cipoonɔ sí n-pa n-yige pi shwɔhɔl'e. Lire tɛni i pi sí n-ta raa súnɔni leni.»

21 Ka Yesu si nùr'a jwo: «Wà nyɛ na vāanvɔnɔ tɛge na vāanɔnyega tacwɔngɔ jwooli me. Lire ká mpyi, vāanvɔnɔke maha vāanɔnyege kɛge, tacwɔng'a si nāara a pèe.

‡ 1:44 Tògofonɔ ká jwɔwɔnɔ, sáragawwunɔ mpyi maha yaa u u cyeere káanmucya sèl'e si jicè kampyi u à cùwɔ, u u nta a uye cyêe sùpyire na (Levitiki 14.2-32).

22 Wà mú sí jnyε na sinmpurugo leni seeye boolyεgil'e* mε. Lire baare e p'aha mpa ntaha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a si nkεεge. Sinmpurug'à yaa k'a leni seeyi boofɔnnkil'e!»

*Nje Yesu à jwo canɔŋke kyaa na ke
(Macwo 12.1-8; Luka 6.1-5)*

23 Njε canɔka Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e. Kuru canɔke na mpyi canɔŋɔ. Ka u cyelempyiibii si cye le sùmanji i na nkùwun na mínage na nkùru†.

24 Farizhεεnbii pil'à lire njya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, njaha na mu cyelempyiibii na canɔŋke kafuunnkii pyi yε‡?»

25 Ka u u pi pyi: «Nde saannji Dawuda à pyi ke, yii njyε a lire kála mà? Canɔka mà u ná u fyεnjwɔhɔshiinbii katege wuubii yaha,

26 u à jyε Kile bage e, lire tɛni i Abyatari u mpyi Kile sáragawwuubii njɔnjufembwɔhe, maa sárage bwúuruŋi wà lwɔ a kyà, maa wà kan u fyεnjwɔhɔshiinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi já a uru bwúuruŋi kyà.»

27 Lire kántugo ka Yesu si yi jwo pi á: «Canɔŋk'à yaa sùpyire mεε na, ku njyε a yaa ku pyi tuguro pi á mε. Sùpyire njyε a yaa canɔŋke mεε na mε.

28 Lire l'à li ta Supyanji Jyanji ká kyaa maha kyaa jwo ali mà yyaha tíi ná canɔŋke e ke, li si n-jà n-tòro lire na mε.»

3

*Yesu à cyenkwugefofo cùuŋɔ canɔŋke
(Macwo 12.9-14; Luka 6.6-11)*

1 Canɔka Yesu à nùr'a jyε Kile Jwumpe kálambage e, mà sà nàŋi wà ta wani ná cyenkwuge e.

2 Ka pi i wá na u káanmucaa, kampyi u sí uru nàŋi cùuŋɔ canɔŋke e, si nta tígire cyán u na.

3 Ka u u jwo cyenkwugefoŋ'á na u yír'a yyéere sùpyire shwɔhɔl'e, pi raa u yaa,

4 maa pi yíbe: «Mà tàanna ná Kile Saliyanji i, kacɛnni mpyiŋi u à njwɔ canɔŋke e laa, kapiini mpyiŋi? Mà sùpya múnaa shwɔ laa, mà sùpya múnaa wwú*?» Ka pi puni si fyáha.

5 Ka Yesu si njyɔŋkeni le pi e, maa yyáhe tanha pi na, u à li ta pi njyε a cyenkwugefofo njɔnaare ta mε. Maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyεge sánhana.» U à ku sánhana ke, ka ku u njcùuŋɔ.

6 Njε Farizhεεnbii pi mpyi wani ke, ka pire si fworo Kile Jwumpe kálambage e, maa ntíl'a kár'a sà wwú ná Erɔdi tonkuni shiinbil'e Yesu bonkanni kyaa na.

Shinnyahara la njyε si Yesu njya

7 Ka Yesu ná u cyelempyiibii si fwor'a kàre Galile banji kàmpañke na. Supyikuruŋɔ nimbwɔhɔ mpyi a taha u fye e. Tire sùpyire mpyi a yír'i Galile kùluni ná Zhude wuuni

8 ná Zheruzalemu kánhe ná Iduma kùluni ná Zhurudɛn banji kántugo yyéere kùluni ná Tiri ná Sidɔn kányi na. U kapyiinŋkii kyaa sùpyire mpyi na nùru, maa ntaha u fye e.

9-10 U mpyi na shinnyahara cùuŋi, lire e yampii puni la mpyi si bwɔn u na. Ka u u li njáare u cyelempyiibil'á na pi bakwɔoge ká bégel'a yaha ur'á, uru ká bú nkɔw a já laaga wwú sùpyire na, t'áha bú uru fenre mε.

11 Jínacyaan n'a mpyi a u njya, pi mpyi maha njcwo u fere e, maa nkɔwúlo, maa jwo: «Kile Jyanji u njyε mu!»

12 Nka Yesu mpyi maha yi jwo a waha pi á na pi áha sùpya yaha u yi cè mε.

*Yesu túnntunmpii ke ná shuunnŋi njcwɔnnrɔŋi kani
(Macwo 10.1-4; Luka 6.12-16)*

13 Lire kántugo ka Yesu si dúgo njanŋke kà na. Mpii kyaa li njyε u na ke, maa pire yyer'a yige pi sanmpii shwɔhɔl'e, ka pire si n-kàre u fye e.

14 Shiin ke ná shuunni u à cwɔnnr'a pyi u túnntunmpii pi i mpyi ná u e tɛrigii puni i, u s'a pi tunni pi raa Kile jwumpe yu,

15 maa fánhe kan pi á, pi já pi a jínabii kòre pi a yige pifeebil'e.

16 Shiin ke ná shuunnŋi u à cwɔnnrε ke, pire mɛyi yi njyε: Simɔ ná Yesu à u mεge le Pyeri ke,

17 ná Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana, Yesu mpyi maha pire yiri Bwonεrizhe, lire njwɔhe ku njyε pi fánh'à njaha kiletinni fiige,

* 2:22 Seeyi boni na njyε boro, Yahutuubii maha ndemu jwoolo ná yatɔore seeyi i maa lwɔhe, lire njyε mε nùjirimpe, lire njyε mε εrezɛn sinmpe leni l'e ke. † 2:23 Kile Jwumpe Semɛnji à li cyéε na wà katege wu ká a ntùuli kerεg'e, na u sí n-jà sùmanji wà kwɔn ná cyεge e, si njyɔ wani kerεge e (Duterɛnɔmu 23.25). ‡ 2:24 Mà tàanna ná Farizhεεnbii sɔnjɔnkanni i, mu aha sùma kwɔn ná cyεge e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cεge na pi à báara pyi canɔŋke (Ekizodi 34.21). * 3:4 Farizhεεnbii u sɔnjɔnkanni i, shinŋi u njyε na múnaa tawwuyɔ caa ke, uru kanni wà si n-jà n-tége canɔŋke.

¹⁸ ná Andire ná Filipi ná Baritelemi ná Macwo ná Tomasi ná Alife jyanji Yakuba ná Taadi† ná Simo, pi maha mpyi Zeloti‡ ke,

¹⁹ ná Zhudasi Isikariyoti, nge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

*Pyiŋkanni na Yesu maha jínabii kòre ke
(Macwo 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Lire kàntugo Yesu ná u cyelempyiibil'á núr'a pa pyenge, ka shinnyahara si núr'a pa pi nwo tò sahanji ná pi funmpen karigil'e, fo mà u ná u cyelempyiibii pyi pi nye a talyige ta me.

²¹ Yesu cìmpyiibil'á u kapyiŋkii kyaa lógo ke, maa wá na sònni na u jùmbwuun'á kèege, maa shà zà u cù.

²² Kile Saliyanji cyelentiibii pi à yíri Zheruzalemu kànhe e ke, ka pire si wá na nko na jínabii jùnfufooji Belizebuli u nye Yesu i, na ná uru fànhe e u na jínabii kòre na yige pifeebil'e.

²³ Nye ka Yesu si pi yyere, maa bàtaaya jwo pi á. U à jwo: «Sitaanniŋi sí n-jà uye kòrò la?»

²⁴ Kire maha kire li nye na liye tùnni ke, lire kini fànhe maha nkwòd.

²⁵ Pyenge maha pyenge shiin ká yíri piye kurugo ke, kuru pyenge fànhe maha jcyére.

²⁶ Sitaanniŋi ká a u báarapyiibii kòre, u na uye tùnni. Lire ká mpyi, u fànhe sí n-cyére si mpa nkwòd.

²⁷ Wá si n-jà n-jyé fànhanyahagafoo bage e si u yaayi lwó, ná u nye a bage foo pwo a cyán maa nta a jyé mà ye. Urufoo ká já a u pwo a cyán, lire e u maha já a bage yaayi pyi u jecmpe.

²⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, sùpyire kapegigii ná ti Kile mekèege karigii puni sí yáfa ti na,

²⁹ nka ngemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire sí n-sii yáfa urufoo na me, urufoo sí lire kapiini tugure lwó fo tèekwombaa.»

³⁰ Yesu à yire jwo amuni, naha na ye pi mpyi na nko na jínanji wá u nye u e.

*Mpii pi nye Yesu nunji ná Yesu cìmpyiibii ke
(Macwo 12.46-50; Luka 8.19-21)*

³¹ Mà Yesu yaha kuru cyage e, u nunji ná u cìmpyiibil'á pa yyére cyiŋnŋi na, maa wá tun u u yyere.

³² Shinnyahara mpyi a tèn'n'a u kwùulo, ka pi i mpa yi jwo u á: «Mu nunji ná mu cìmpyiibii naha cyiŋnŋi na, pi naha na mu kyaa pyi.»

³³ Ka u u pi pyi: «Mpire pi nye mii nunji ná mii cìmpyiibii ye?»

³⁴ Ka u u nyiigii yírig'a le sùpyire e, maa jwo: «Mpii ninteenbii pi nye mii nunji ná mii cìmpyiibii.

³⁵ Yii li cè, nge u nye na Kile nyii wuuni pyi ke, uru u nye mii cìmpworonji ná mii nunji.»

4

*Nɛɛnugunji bàtaage
(Macwo 13.1-23; Luka 8.4-15)*

¹ Puru jwòhò na, Yesu à kàre Galile banji jwòge na, ka shinnyahara si mpa bínni u taan, ka u u wá na ti kálali sahanji. Sùpyir'á pa nyaha sèl'e ke, li jnye a pa jwò me, ka u u jyé a tèn bakwòoge k'e lwòhe nunji. Ka ti i yyére kùmpoge na, ² ka u u ti kála karigii niŋyahagii na ná bàtaayi. U à jwo:

³ «Yii a nùru, jɛɛnugunji wá u ná fwor'a kàre jɛɛme tanuguge e.

⁴ Mà u yaha u u sùmapyanji wáa fini fiige, sùmashinji wá à cwo kuni jwòge na, ka saŋcyɛɛnre si mpa uru jò.

⁵ Ka wá tacwugo si mpa bɛ ná kafaafoge e, pworò niŋyahara mpyi kuru cyage e me. Ka uru si fyín wahawaha, naha na ye u mpyi a jyé niŋke e sèl'e me.

⁶ Nye canŋ'á pa fworò ke, ka yifyinre si faan maa waha, ndire kuunji na.

⁷ Ka wá tacwugo si mpa bɛ ngurotaha na, ka ngure si uru cù, u nye a já a yasɛere pyi me.

⁸ Nka wá tacwug'á pa bɛ niŋke tacɛnŋke na, maa fyín maa yíri fwofwo. Sùmacire tà à sùmapyanji se mà nò nkuu nkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi bejjaaga ná ke ke.

⁹ Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u niŋgyigigii cyán sèl'e.»

¹⁰ Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u ná u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi ná shiin niŋkin niŋkin si yíri sùpyire sannte taan. Ka pire si sà a u yíbili u bàtaayi jwòhe na.

¹¹ Ka u u pi pyi: «Kani l'á yyaha tí ná Kile Saanre e ná l'á nwohò ke, yii á lire jɛcɛŋ'á kan. Nka mpe jwumpe puni jwòh'á nwohò sùpyire sannte na.

¹² Lire kurugo

“pi na Kile kapyiŋkii wíi maa jcyé cyi nyaga,
pi na Kile jwumpe nùru maa jcyé pu lógogo,

† 3:18 Taadi, kuru ku nye u mege shònwoge. Mege niŋcyiige ku nye Zhudasi (Luka 6.16).

‡ 3:18 Zeloti: kuru mege jwòhe ku nye: «kini kyal'á táan ngemu á sèl'e ke.»

ɲaha na ye nde pi la ɲye si zii vyinne ke,
lire li ɲye, mà núr'a sà piye kan Kile á,
bà pi kapegígii si mpyi si yàfa pi na me*.”»

¹³ Ka Yesu si yi jwo pi á sahan̄ki: «Yii aha mpyi yii ɲye a n̄ke bàtaage yyahe cè me, di yii sí yi san̄ɲi yyahe cè n-jwo ye?»

¹⁴ N̄eenugun̄i u ɲye Kile jwumpe jwufoon̄i.

¹⁵ Kuni ɲwøge na sùmashin̄i tacwug'à pa bê ke, kuru ku ɲye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, kuru tanuge e, ka Sitaannin̄i si pu wwú pi fun̄ɲ'i ke.

¹⁶ Kafaafoge ɲun̄'i sùmashin̄i tacwug'à pa bê ke, kuru ku ɲye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, maa ntíl'a ɲee pu na ná funntange e ke.

¹⁷ N̄ka pu ɲye a jà a ndire le t'e me, tire ɲwøm̄eni k̄nḡeme ɲye a pen me. Kawaa, lire ɲye me yefugo ká ti ta Kile jwumpe kurugo, ti maha fworó Kile kuni i.

¹⁸ Ngure shwòh̄ol'e sùmashin̄i tacwug'à pa bê ke, kuru ku ɲye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo,

¹⁹ ka d̄ɲyeɲi karigii funmp̄enre ná náfuun̄i lage ná yaayi shin̄i puni lage si ti ta, ka tire s̄on̄ore si pu cwònr̄o, pu ɲye a jà a yasere pyi me.

²⁰ N̄in̄ke n̄ɲcen̄ke na sùmashin̄i tacwug'à pa bê ke, kuru ku ɲye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ɲee pu na ke, tire sùpyire ti maha Kile ɲyii wuuni pyi. Tire sùpyire na ɲye sùmasen̄e fiige, sùmacire tà à sùman̄i se mà n̄o beɲjaaga ná ke ke na, tà à yasere pyi mà n̄o beetaanre taanre (60) na, tà à yasere pyi mà n̄o ɲkuu ɲkuu (100) na.»

*Kile jwumpe na ɲye fùkina fiige
(Luka 8.16-18)*

²¹ Ka Yesu si núr'a jwo pi á: «Wà ɲye na fùkina m̄ini si u le ɲcyígile yaaga ɲwòh̄'i me, ɲka u maha d̄urugo yaage kà ɲun̄'i.

²² Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à ɲwòh̄o ke, cyire puni sí n-pa raa ɲaa. Kyaa maha kyaa l'à yaa numpini i ke, lire là mú si n-kwòro ɲc̄embaa me.

²³ Ngemu la ká mpyi si kariii yyahe cè ke, urufoo u u nin̄gyigigii cyán s̄el'e.»

²⁴ Maa núr'à jwo pi á: «Kile jwumpe yii na n̄uru ke, yii pu yaha yiye fun̄ɲ'i, ɲaha na ye Kile sí yii kan n-tàanna ná yii lógon̄kanni i. Puru ɲwòh̄o na, u sí n-pa tà bàra yii n̄ɲcente na.

²⁵ Lire t̄eni i, shin maha shin u na ɲcaa si Kile jwumpe yyahe cè ke, Kile sí là taha uru u n̄ɲcempe na. N̄ka shin maha shin u ɲye u ɲye na pu n̄uru me, nimbileni u à cè ke, lire sí n-p̄inni.»

Kile Saanre na ɲye sùmapya fiige

²⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Kile Saanre à fworó nde kani kurugo: n̄an̄i wà u maha sùmashi n̄uru u keɲe e.

²⁷ Uru n̄an̄'á ɲs̄o numpilage e yo, u ɲye ɲyii na can̄n̄ke e yo, sùmapyan̄i sí n-fȳin, sùmacire sí raa lyege. N̄ka n̄an̄i si pà cè lire pyin̄kanni i me.

²⁸ N̄in̄ke maha sùman̄i pyi u à fȳin, sùmacige ku maha fȳanha a fworó, lire k̄antugo sùman̄cyahan̄k'a si nta a fworó sùmacige na, k̄asanrage na sùmapyan̄i maha mpa fworó sùman̄cyahan̄ke na.

²⁹ Sùmapyan̄i ká lye a n̄o u t̄egeni na, n̄an̄i maha ntíl'a k̄ònn̄an̄i lw̄o na u kwùun, ɲaha na ye sùmakwongigii t̄en'á n̄o.»

*Kile Saanre maha sii nimbilere maa mp̄ere
(Macwo 13.31-32, 34; Luka 13.18-19)*

³⁰ Ka Yesu si núr'a jwo: «Ná ɲaha shi i mii sí n-jà Kile Saanre tàanna ye? Ti ɲye mu à jwo ɲaha be?»

³¹ Ti na ɲye mu à jwo mutaridi cige yasere, n̄an̄i wà à sà ntemu núgo u cik̄ooge e ke. Kuru cige pȳan̄'á yilege cire sannte puni wun̄i na.

³² N̄ka u aha núgo, u maha fȳin, maa ȳiri maha ntòro k̄aɲyege yawyere puni taan. Ku maha ɲk̄ényi yige, yire maha mp̄ee fo san̄cyenre maha ti sh̄eere yaa yi mbyimpe e.»

³³ Nȳe yire bàtaayi shin̄i n̄ɲyahaya Yesu mpyi maha yu sùpyir'á mà tàanna ná ti yi cen̄kanni i.

³⁴ Puru jwumpe shin̄i baare e, u mpyi na pabere yu ná t'e me. N̄ka u ná u cyelempyiibii kanni ká mpyi t̄eni ndemu i ke, u mpyi maha pu puni ɲwòhe yu pi á.

*Yesu à kafeebwòhe yȳen̄e ban̄i ɲun̄'i
(Macwo 8.23-27; Luka 8.22-25)*

³⁵ Kuru can̄n̄ke yàk̄on̄ke, ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Wuu a si ban̄i k̄un̄ke na.»

³⁶ Ka pi i sùpyire cye yaha, maa ɲk̄are ná Yesu i ban̄i ɲun̄'i, bakwooyi yabere mpyi pi ɲwòh̄'i.

* 4:12 Ezayi 6.9, 10

³⁷ Ka kafeebwɔhɔ si yîri na fwu, ka lwɔhe si wá na jicyânre na jyè bakwɔɔge e fo na ŋko si ku ní.

³⁸ Yesu mpyi bakwɔɔge kántugo yyére mà nùŋke taha jùntahaga na, na ŋwúuni. Ka pi i u jɛ maa jwo: «Cyelentunji, wuu na ŋko si ŋkwóro lwɔhe e, lire jye a mu funŋɔ pɛn mà?»

³⁹ U à jɛ ke, maa yir'a fànha cyán kafɛɛge na, maa lwɔhe pyi ku tɛɛn. Ka kafɛɛge si yyére, ka lwɔhe si ntɛɛn siu!

⁴⁰ Lire kántugo ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii na fyáge amɛ ye? Naha na yii sàha ŋkwɔ a dá mii na mà ye?»

⁴¹ Ka u cyelempyiibii si fyá sèl'e, marii yi yu piy'á: «Jofoo u jye ŋge nàŋi fo ka kafɛɛge ná lwɔhe si ntɛɛn u wuuni taan ye?»

5

*Yesu à jínahii nínyahamii kâr'a yige nàŋi w'e
(Macwo 8.28-34; Luka 8.26-39)*

¹ Nye ka Yesu ná u cyelempyiibii si nɔ banji kùŋke na, wani Gadara shiinbii jye.

² Yesu à tíg'a fworɔ bakwɔɔge e ke, ka jínacyanji wà si ntíl'a fworɔ fanjyi i*, maa mpa u jùŋɔ bɛ.

³ Uru nàŋi mpyi na shùun fanjyi i. Sùpya sàha mpyi na si n-jà u pwɔ mɛ, u mpyi maha u yapwoyi puni kwùun, ali yòrɔyi.

⁴ Tooyi nínyahay'e, pi mpyi maha u cwòre, marii u tooyi ná u cyeyi pwu ná yòrɔy'e. Nka u mpyi maha yire puni kyɛɛge. Sùpyire puni fàn'h'à pa jicyére u e, maa u jya, maa u yaha wani.

⁵ Pilaga bâra canŋa na, nàŋi mpyi maha jaare fanjyi i, marii dùru jany'i jany'i, marii ŋkwùuli, marii uye kùuli na fwóroge kafaayi na.

⁶ Mà u yaha puru na, u à tɛɛn tatɔŋge e maa Yesu jya, maa fê a pa ninjure sín u taan.

⁷ Maa jwo fànha na: «Yesu, Kilenji nínji wunji jyanji, naha shi ku jye wuu ná mu shwɔhɔl'e ye? Mii na mu jáare, Kile kurugo, ma hà kawaa pyi na na mà de!»

⁸ U à puru jwo, naha kurugo ye Yesu mpyi a jinanji pyi na u fworɔ u e.

⁹ Ka Yesu si nàŋi yíbe u mege na, ka u u jwo: «Mii mege jye Shinjyahara, naha na ye wuu à nyaha.»

¹⁰ Nye ka jínacyanji si Yesu jáare fànha na na u àha pire kòre njige lire kùluni i mɛ.

¹¹ Nye lir'à caakurumbwɔhɔ ta ku u lyí nanke kà numpenge na wani.

¹² Ka jínabii si Yesu jáare sèl'e, na u pire yaha pire pi sà jyè kuru caakurunke e.

¹³ Ka u u jɛɛ. Ka pi i fworɔ nàŋi i maa sà jyè caabil'e. Lir'à pyi ke, ka caabil si sùrug'a yîri nanke numpenge na mà cwo cwo banji i. Pi mpyi a caalii kampwɔhii shuunni (2.000) kwɔ, ka pi puni si ŋkwóro lwɔhe e.

¹⁴ Ka caabilii kàanmucyafeebii si fê a kâr'a sà a yi yu kànhe ná sishwɔnbugure puni i. Ka sùpyire si mpa lire kani wíi.

¹⁵ Pi à nɔ Yesu na ke, ka pi i nàŋi jya, ŋge e jínabii mpyi ke, u à tɛɛn u taan. Vàanjyi na mpyi u na, u mpyi a tɛɛn tanuge e, ka pi i fyá.

¹⁶ Nde l'à jínacyanji ná caabil ta ke, mpiimu pi à lire jya ke, ka pire si sà a li yu na ntùuli sùpyir'á, fworonkanni na jínabil'á fworɔ nàŋi i maa jyè caabil'e ke.

¹⁷ Sùpyir'á puru jwumpe lógo ke, ka pi i wá na Yesu jáare sèl'e na u fworɔ pire kùluni i.

¹⁸ Yesu nínjyini bakwɔɔge e, nàŋi i jínabii mpyi ke, ka uru si u jáare sèl'e s'a ŋkɛɛge ná u e.

¹⁹ Nka Yesu jye a jɛɛ mɛ, maa jwo: «Núru, ma a si pyenge, kabwooni Kafoonji Kile jùjaare wun'á pyi mu á ke, ma a sà lire yyaha jwo ma pyenge shiinbil'á.»

²⁰ Ka nàŋi si ŋkàre, nde Yesu à pyi u á ke, mà sà a yire yu na màre Dekapoli kùluni i. Lir'à sùpyire puni kàkyanhala.

*Yesu à ceenji wà cùuŋɔ, maa Zharusi pworonji buwunji jɛ
(Macwo 9.18-26; Luka 8.40-56)*

²¹ Yesu à núr'a banji jyiil'a kɛɛŋɛ kùŋke sanjke na ná bakwɔɔge e. U à fworɔ ke, ka shinjyahara si mpa u kwùulo. Mà u yaha kuru cyage e,

²² ka Kile Jwumpe kàlambage jùŋufoonji wà si nɔ wani, u mege mpyi Zharusi. U à Yesu jya ke, maa ninjure sín u taan,

²³ maa u jáare sèl'e: «Maye sanji yaha, mii pworonji wá na kuro caa, pa ma cyeyi taha u na, bà u si mpyi si jicùuŋɔ mɛ.»

²⁴ Ka Yesu si yir'á kàre ná u e, ka shinjyahara si ntaha u fye e fo na u fwòonji.

²⁵ Tire sùpyire shwɔhɔl'e ceenji wà mpyi wani, yyee ke ná shuunni funj'i, lùwulinjkwombaayi mpyi u na.

* 5:2 Yahutuubii maha pi fanjyi wwu kafaayi jany'i. Pi maha ku jwɔge yal'a yaa fo maha tatɛɛnŋɔ yaa mú.

²⁶ U mpyi a kánha wempyiini taan, u cyeyaare mpyi a kwò, u à shà wempyii nijyahamii yyére, nka pò na nye a sàa fworò yampe e me, fo pu na nàare.

²⁷ U à Yesu kyaa lógo ke, ka u u mpa sùpyire shwòhòl'e Yesu kàntugo yyére, maa bwòñ u väännyi na.

²⁸ U mpyi na yu uye funji: «Mii aha bú jà a bwòñ u väännyi na, mii sí n-cùuŋ.»

²⁹ U à bwòñ Yesu väännyi na ke, ka lùwuliŋkwombaayi si ntíl'a kwò, ka u u li cè uye e na ur'à cùuŋ.

³⁰ Ka Yesu si ntíl'a li cè uye e na fânhe kà à fworò ur'e, maa yyaha kèenŋ'a le sùpyire e, maa jwo: «Jofoo u à bwòñ mii väännyi na ye?»

³¹ Ka u cyelempyiibii si u pyi: «Mu nyii na nye nte sùpyire puni na, t'à mu fenre kàmpannyi puni na, maa nùru na yíbili na jo u à bwòñ mu na ye?»

³² Lire ná li wuuni mú i, ka Yesu si wá na wí na mâre sùpyire shwòhòl'e, nge u à bwòñ u na ke, si uru cè.

³³ Ceenji u mpyi a bwòñ u na ke, ur'à fyá fo na nyeyenni, nde l'à u ta ke, u à lire cè, ka u u mpa niŋkure sín Yesu yyaha na, maa seenji puni jwo u á.

³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Na pworò, mu daniyan'á mu shwò mpe yampe na, ta si yyenŋke ná ferempe e.»

³⁵ Mâ u yaha puru jwumpe na, pil'à yíri nùŋufoonji Zharusi pyenge e mà pa yi jwo Zharusi á: «Kile wuuni na wá à nò mu pworonji na. Ma hà nùru cyelentuŋi yaha u uye kánha u a ma me.»

³⁶ Nka Yesu nye a puru jwumpe lwó a wí me, maa yi jwo nàŋ'á: «Ma hà raa fyáge me, dá mii na kanna.»

³⁷ Ka pi i yíri na nkèege Kile Jwumpe kàlambage nùŋufoonji yyére. Yesu nye a nye sùpyanji wabere u kuni bínni ná ur'e me, fo Pyeri ná Yakuba ná u cinmpworonaji Yuhana.

³⁸ Pi à nò nùŋufoonji pyenge e ke, ka Yesu si shinnyahara nya ti i nyàha na wùruge tiye e, marii myahigii súu marii kwuuyi wàa.

³⁹ U à jyé ke, ka u u pi pyi: «Naha kurugo yii na tùpyaagii wàa marii myahigii súu ye? Pyànji nye a kwú me, u na nhwúni!»

⁴⁰ Ka pi i wá na nyàhali u na. Ka u u pi yige ntàani na. Bage e pyànji mpyi a sinni ke, ka u u jyé wani ná pyànji sifeebii ná u cyelempyiibii taanrenji i.

⁴¹ Maa pyànji buwuŋi cù u cyege na, maa yi jwo u á pi shèenre e: «Talita kumi!» Lire njwòhe ku nye: «Mii pworonji, ta nùru, yíri!»

⁴² Kuru cyage mujye e, ka pùcwonji si yíri na jaare, u mpyi yee ke ná shuunni. Ka lire si sàa pi puni kàkyanhala.

⁴³ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á na pi àha nkò wá yaha u nde kani cè me, maa pi pyi na pi njyi kan u á.

6

Yesu kánhe shiinbil'à cyé u na

(Macwo 13.53-58; Luka 4.16-30)

¹ Lire kàntugo Yesu à nùr'a kàre u tukanhe Nazareti i, u cyelempyiibii mpyi u fye e.

² Canŋŋk'à pa nò ke, ka u u wá na sùpyire kàlali Kile Jwumpe kàlambage e. Lir'à u lógofeebii nijyahamii kàkyanhala, ka pi i wá na nkò: «Nte yákilifente ti nye u á ke, ná nyii kàkyanhala karigii u na mpyi ke, taa u à jà a cyire puni ta ke?»

³ Taha cíyanganji bà u nye u wi me? Mariyama pyiibii pi nye Yakuba ná Zhoze ná Zhude ná Simò ná pùcèribii pi nye naha kánhe e ke, pire mpii yyaha wuŋi bàl'à? Nye tìre sòŋŋòr'à nàara a pi pyi pi a nùŋò tugo Yesu na.

⁴ Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo pi á: «Kile tùnntunŋò maha le njjire e cyeyi puni i, fo u cinmpyiibii ná u tukanhe ná u tupyenge ye.»

⁵ Pi nye a dá Yesu na me, lir'à u sige u nye a kàkyanhala karii nijyahagii pyi wani me. U à u cyeyi taha yamii niŋkin niŋkin na, maa pire cùuŋ.

⁶ Pi dánabaare Yesu na, lir'à u kàkyanhala. Ka u u wá na kàlanji pyi na ntùli kuru kàmpanŋke kànyi na.

Yesu à u cyelempyiibii tun pi sà a Kile jwumpe yu

(Macwo 10.5-15; Luka 9.1-6)

⁷ Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyere na ntunni shuunni shuunni pi sà a Kile jwumpe yu. Maa fânhe kan pi á mú, pi a jínabii kòre pi a yige pifeebil'e.

⁸ Maa yi jwo pi á: «Fo kàbii bà me, yii àha yaage kabere lwó raa nkèege kuni i me, yii àha yalyire lwó me, yii àha boro lwó me, yii àha wyére lwó nde dufaabil'e me.

⁹ Yii tanhanya lwó, nka yii àha väänntinnyi shuunni lwó me.»

¹⁰ U à kwò maa pi pyi: «Yii aha ñkàre kànha maha kànha na, ka wà si jye yii sunmbage na ke, yii à yaa yii pi tèn wani fo mà sà yaa ná yii tèekani i.

¹¹ Nka yii aha ñkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi jye a jye'n'a yii jwumpe lógo me, yii niwrobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu wani, lir'à kajwuu kwò kuru kànhe shiin na.»

¹² Ka pi i ñkàr'a sà a Kile jwumpe yu sùpyir'á, na pi pi toronjanni kèenne.

¹³ Marii jinacyaanbii niñyahamii jinahii kòre na yige pi e, marii yamii niñyahamii tiri ná sinnpe e marii Kile jáare, ka pi i wá na jcuunji.

*Yuhana Batizelipyinji kwùnkanni
(Macwo 14.1-12; Luka 9.7-9)*

¹⁴ Lire tèn i, Yesu meg'à fworò cyeyi puni i, ka saannji Eròdi si u kyaa lógo. Pii mpyi na ñko: «Yuhana Batizelipyinji u à jè a fworò kwùnji i, lire kurugo u à jà na kakyanhala karigii pyi ame.»

¹⁵ Pii sí i ñko na Kile túnntunnjiEli u à núr'a pa, pli mú sí i ñko na tēcyyiini Kile túnntunnji wà u à jè a fworò kwùnji i.

¹⁶ Eròdi à cyire karigii lógo ke, maa jwo: «Yuhana Batizelipyinji jùñke mii à pyi pi à kwòn ke, uru u à jè a fworò kwùnji i.»

¹⁷⁻¹⁸ Yii li cè na Eròdi mpyi a u siñeñji Filipi cwonji kwòn a lwó mà pyi u cwo. Uru ceenji mege na mpyi Eròdiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Eròdi á na u jye a yaa u u siñeñji cwonji shwà u na me. Ka puru jwumpe si waha Eròdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cù a le kàsunji i.

¹⁹ Ka Eròdiyadi lùuni mú si yiri, maa wá na bonjanni caa Yuhana na. Nka u yabilinji mpyi na si n-jà me.

²⁰ Eròdi mpyi na fyáge Yuhana na, ñaha na ye u mpyi a cè na Yuhana à tii maa mpyi Kile sùpya. Lire kurugo u mpyi a yaha u na. Eròdi n'a mpyi a u mejwuuni lógo, u funñke mpyi maha mpen. Lire ná li wuuni mú i, Yuhana jwumpe mpyi maha ntáan u á.

²¹ Nye Eròdi canzeg'à pa máhana a nò lire yyeeni ke, ka u u kataan bégele u wwoyeebii ná sòrolashiibii jùñjufeebii ná Galile kùluni shinbwoobii me na. Kuru canñke Eròdiyadi sí u nimpyiini pyi Yuhana na.

²² Eròdiyadi mpyi a nàmbage lèñe saann'á ná pùceebilini ndemu i ke, mà sùpyire yaha kataanni na, lir'à jyè na ñkwòhòli, ka li kyaa si ntíl'a táan Eròdi ná u shinyyerebil'á. Ka saannji si jwo pùceebilin'á: «Yaage na mu na jácáa ke, ku cyé, mii sí ku kan mu á.»

²³ Maa ñkàa pùceebilin'á, na u aha yaaga maha yaaga jáare ur'á ke, uru sí ku kan u á, ali u niñarege méé k'à bè uru kini taaga niñkin na.

²⁴ Ka pùceebilini sí fworò ntàani na, maa u nunji yíbe: «Ñaha mii à yaa mii u jáare ye?» Ka nufoonji si u pyi: «Yi jwo u á na u Yuhana Batizelipyinji jùñke kan ma á.»

²⁵ Kuru cyage mujye e, pùceebilin'á fyál'a jyè saannji yyéere maa yi jwo u á: «Mii la jye mà Yuhana Batizelipyinji jùñke kwòn a le ñkunan'i mà kan na á nume.»

²⁶ Puru jwump'á saannji yyahe tanha sèl'e, ñka mà u yaha u à kàa pùcwon'á u shinyyerebii jyyii na, u la sàha mpyi si jcyé me.

²⁷ Kuru tanuge e, ka u u sòrolashinji wà tun u sà Yuhana jùñke kwòn, u a ma. Ka uru si ñkàre kasubage e mà sà Yuhana jùñke kwòn,

²⁸ mà le ñkunan'i mà pa ñkan pùceebilin'á, ka uru sà ñkan u nun'á.

²⁹ U cyelempyiibil'á u mbòñji kyaa lógo ke, maa mpa u lwó a sà ntò.

*Yesu à shiin kampwòhii karjkuro jwò cya
(Macwo 14.13-21; Luka 9.10-17; Yuhana 6.1-14)*

³⁰ Nye Yesu túnntunmpil'á piye bínni u taan, maa pi kapyiinji puni ná pi kàlanji nimpyiinji puni jwo u á.

³¹ Sùpyiibii nimpaaampii ná niñkaribii mpyi a ñyaha a tòro, fo mà Yesu ná u cyelempyiibii sige yalyire na, ka u u yi jwo pi á: «Yii a wá wuu yiri naha, wuu raa si wuu mege cyage sige e, yii i sà ñò wani.»

³² Ka pi i bakwòoge lwó mà kàre pi mege cyage e sige e.

³³ Shinñyahara à pi niñkaribii ñya mà pi cè. Ka kuru cyage kàmpañnyi kànyi shinñyahara si fè à núr'a sà pi caanra sige e.

³⁴ Yesu à fworò bakwòoge e mà pi ñya pi à ñyaha sèl'e ke, ka pi jùñaare si u ta sèl'e, ñaha na ye pi mpyi mu à jwo mpáa pi jye piye jùñò kurugo. Ka u u wá na pi kálali kariii niñyahagii na.

³⁵ U cyelempyiibil'á tèn ñya li i ntùli ke, ka pi i file u na maa jwo: «Cyelentunji! Sige funñke e wuu jye, canñke s'à kwò a kwò.

³⁶ Sùpyire cye yaha t'a si sishwonbugure ná kànyi na, ti sà yalyire cya a shwà.»

37 Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpïi pi pi kan pi lyî.» Ka pi i u pyi: «Wuu mée ká ñkàr'a sà shin ninjkin canmpyaa ñkwo shuunni (200) báara sàra tég'a bwúuru shwò mà pa ñkan pi á, uru sí n-jà pi ta la?»

38 Ka Yesu si núr'a pi yibe: «Yii sà wíi! Bwúuru ñunji jùli yi wá yii á ye?» Ka pi i sà kàanmucyaga pyi, maa mpa Yesu pyi na bwúuru ñunjo kanjuro ná fyapya shuunni yi wá wani.

39 Nyé ka Yesu si u cyelempyiibii pyi na pi sùpyire tiñe tiñe, kuruyo kuruyo nyèpuruge ñunji.

40 Ka pi i ntèen shiin ñkuu ñkuu (100) ná shiin beeshuunni ná ke ke kurunji i.

41 Ka Yesu si bwúuru ñunji kanjurunji ná fyapyaagii shuunniñi lwó u cyeyi i, maa yyahe yirige ñinjiñi i maa fwú kan Kile á yi kyaa na. U á kwò ke, maa bwúuruñi ná fyapyaagii kwòñ kwòñ mà kan u cyelempyiibil'á pi à taa sùpyire na.

42 Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'à lyí a tin.

43 Bwúuruñi ná fyaabii paanyi y'á kwóro ke, yire mpyi a shàhii ke ná shuunni ñi.

44 Mpii pi à lyí ke, pire nambaabii kanni mpyi shiin kampwòhii kanjuro (5.000).

*Yesu à ñaara lwòhe ñunji
(Macwo 14.22-23; Yuhana 6.16-21)*

45 Nyé lire ñwòho na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii pyi pi à jyè bakwòoge e, maa banji jyiile u yyaha na, Betisayida kàñhe yyére.

46 Yesu à ti cye yaha ke, maa ñkàr'a sà Kile ñáare ñanke kà na.

47 Numpilag'á wwò mà u cyelempyiibii ta bakwòoge e banji ninjke e, uru kanni u mpyi ñinjke na.

48 Numpilyage na, kafége mpyi na pi bêni, ka Yesu si li ñya na pi à kànha bakwòoge mpurunji taan. Pi sàha mpyi na jin'a ku pyi ku u ñkége fwòfwò mē. Ka Yesu si yiri na ñaare na ñkége pi fye e lwòhe ñunji. U à byanhara pi na ke, ka u la si mpyi s'a ntùli pi ñkere na.

49 Ñka pi à u ñimpanji ñya lwòhe ñunji ke, pi mpyi na sòñji na buñi wà fwòngò ki, ka pi i yiri na kwuugii wàa,

50 ñaha na ye pi puni ñyii mpyi u na, pi puni zòompïi mpyi a kwòñ. Ka Yesu si ntíl'a jwumpe lwó maa pi pyi: «Yii yákilibii tiñe, yii àha vyá mē, mii wi.»

51 Ka u u jyè bakwòoge e pi fye e, ka kafége si ntíl'a yyére. Lir'à pi puni kàkyanhala fo pi funjo jwump'á kwò.

52 Pi nyé a mpyi a cè supyishinji u nyé Yesu mē. Kakyanhani u à pyi mà bwúuruñyahage kan sùpyir'á ke, lir'à pyi pi ñyii na, ñka pi funji mpyi a múgo mē.

*Yesu à yamii cùwo Zhenzarēti kàmpañyi na
(Macwo 14.34-36)*

53 Nyé Yesu ná u cyelempyiibil'á banji jyiile ke, maa nò Zhenzarēti kùluni i, maa bakwòoge yyéñe banji ñwòge na.

54 Pi à fworo bakwòoge e ke, ka sùpyire si Yesu ñya a cè,

55 maa ñkàre cyeyi puni i mà sà a Yesu mpanji kyaa yu. Cyaga maha cyag'e pi mpyi a u kyaa lógo ke, pi mpyi maha mà ná yampil'e na yiri kàmpañyi puni na, pi yasinninji ñunji.

56 Yesu n'a mpyi a nò cyaga maha cyag'e ke, kànbwòho yo, kànbilere yo, sishwòñ bùguro yo, sùpyire mpyi maha mpa ná yampil'e maha mpa yaha tafage e, marii u ñáare na u pi yaha pi a bwúun u vaañtinjke zhwòre na kanna. Yampii pi mpyi maha bwúun u na ke, pire puni mpyi maha ñcùunji.

7

*Karigii cyi nyé na wuu ñwòre Kile yyahe taan ke
(Macwo 15.1-20)*

1 Kile Saliyañi cyelentiibii pii mpyi a yiri Zheruzalemu kànhe e, ka pi ná Farizhēnbii si sà bínni Yesu taan.

2 Maa li kàanmucya mà li ñya na u cyelempyiibii mpyi na lyí ná cyeyi ñinwòho yi i Kile yyahe taan, ñaha na ye pi nyé a yi jyè mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e mē.

3 Farizhēnbii ná Yahutuubii sanmpii n'a mpyi na sí raa lyí, pi mpyi maha cyeyi yal'a jyè a fininje Kile yyahe taan mà tàanna ná pi tulye yi làdaabil'e.

4 Lire pyin kanni na, pi n'a mpyi a yiri caange na, pi mpyi maha wili maha piye fininje Kile yyahe taan mà tàanna ná làdaabil'e, maa nta a lyí. Làdaabii pii saha na mpyi yaayi ñjinji kyaa na, mu à jwo: fùnñcwoyi ná pwoore cwòhigii ná ñanyenji yaayi ná yatēnyji.

⁵ Ka Farizhɛɛnbii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii si Yesu yíbe: «Naha na mu cyelempyiibii nyɛ na wuu tulyeyi ládaabii* kurigii jaare mà yɛ? Naha na pi nyɛ na cyeyi jyíi mà tàanna ná ládaabi'e maa nta na lyí mà yɛ†?»

⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii pi à fyinmɛ tò wwoomɔ na ke! Kile túnntunŋi Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii kyaa na ke, pur'à sàa pyi sèe. L'à sémɛ Ezayi sémɛŋi i na Kile à jwo:

“Nte sùpyire na mii pèrɛ ɲwɔyi i kanna, mà li ta pi zòompɛi laag'à tɔɔn mii na.

⁷ Pi na mii pèrɛ tawage e,

naha na yɛ kàlanj pi nyɛ na ŋkaan ke, ur'à lwɔ́ a pwo sùpyire ládaabii karigii na‡.”»

⁸ Ka Yesu si nùr'a yi jwo pi á: «Yii à cyé Kile tonj na, maa ntaha sùpyire ládaabii fye e.

⁹ Yii na sɔnnj na yii tànga na nyɛ mà cyé Kile tonj na, maa ntaha yii yabilimpɛi ládaabii fye e.

¹⁰ Kile túnntunŋi Musa à jwo na “Ma tunj ná ma nunj pèe, ŋgemu ká jwumpimɛ jwo a wà u tunj, lire nyɛ mɛ u nunj na ke, urufoo sí n-bò\$.”

¹¹⁻¹² Nka yii pi ke, yii na sùpyire kálali ŋge ládanj na, u mɛge nyɛ Korɔban. Sùpya ká jwo na uru náfuunj na nyɛ Korɔban, lire ɲwɔhe ku nyɛ na ur'à u kan Kile á, na fânhe saha nyɛ uru na u u sifeebii tɛge mɛ.

¹³ Lire pyinƙanni na, yii ládaabii kurugo, Kile jwump'a pyi kaɲwɔɔ baa sùpyire nyii na, ŋka lire kanni bà mɛ, yii na cyire ɲcyii karigii shinj nɲyahagii pyi.»

¹⁴ Puru ɲwɔhɔ na, Yesu à nùr'a sùpyire yyere, maa yi jwo t'á: «Yii puni, yii niŋyigigii múgo, yii i na jwumpe lógo, yii i pu yyaha cè sèl'e.

¹⁵ Yaayi yi na jyii sùpyanj funŋke e ke, kuru kà nyɛ a sɛi na jin'a u ɲwóhɔ mɛ. Nka ɲjemu yi na fwore sùpyanj funŋke e ke, yire yi maha sùpyanj ɲwóhɔ Kile yyahe taan. [

¹⁶ Njɛmu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u niŋyigigii cyán sèl'e.]»

¹⁷ Tèni i Yesu à yíri sùpyire taan mà jyè bage e ke, ka u cyelempyiibii si u yibe lire tàanlini ɲwɔhe na.

¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii yabilimpɛi, ali nume yáƙilitan nyɛ yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii nyɛ na puru nùru mà? Yaaga maha yaaga k'à yíri cyífinj na mà jyè sùpyanj funŋke e ke, kuru si n-jà u ɲwóhɔ mɛ.

¹⁹ Tire nte yalyire nyɛ na jyè sùpyanj zòmbilini funŋke e mɛ, lage e ti maha jyè, lire kàntugo, urufoo ká shà yaare e, ti maha fworo.» Pure jwumpe cye kurugo, Yesu à li cyèe na yalyire pun'à fininjɛ.

²⁰ U a jwo: «Ncyii cyi nyɛ sùpyanj zònj na ke, cyire cyi maha u ɲwóhɔ Kile yyahe taan.

²¹ Naha kurugo yɛ sònnjɔpɛere maha fwore sùpyanj zòmbilini i, mu à jwo tasinnage kɛgɛmɛ karigii ná nàŋkaage ná supyibuuni ná

²² jacwɔɔre ná ntiimbaanj ná pege ná nàɲwɔhɔre ná silegebaare ná nyipɛɛnni ná jwoore ná yàmpeente ná funɲabaare.

²³ Cyire ɲcyii kapegigii cyi nyɛ na fwore zòmbilini i ke, cyire cyi maha sùpyanj ɲwóhɔ Kile yyahe taan.»

*Supyishinj sanni cwoŋi wà à dá Yesu na
(Macwo 15.21-28)*

²⁴ Ka Yesu si yíri wani mà kàrɛ Tiri ná Sidon kànyi kàmpannjɛ na. U à nɔ wani ke, maa jyè bage k'e. U la nyɛ a mpyi wà si u kyya cè mɛ. Nka u nyɛ a jà a ɲwɔhɔ mɛ.

²⁵⁻²⁶ Ka ceenj wà si u kyaa lógo, maa ntíl'a pa niŋkure sín u fere e. Uru ceenj mpyi Yahutu mɛ, u mpyi na yíri Sirofenisi kùluni i*. Jínanj wà mpyi u pworonj i, ka u u Yesu ɲáare na u u kàr'a yige u e.

²⁷ Ka Yesu si ceenj pyi: «Yyére nàŋkopyire si lyí a tɛn folo, naha na yɛ mà nàŋkopyire yalyire lwɔ́ a wà pwuunpyir'a, lire nyɛ a ɲwɔ mɛ.»

²⁸ Ka ceenj si u pyi: «Kafoonj, yire nyɛ sèe, ŋka pwuunbii pi maha ntèn tàbalanj ɲwɔh'i ke, pire maha nàŋkopyire yalyire paanre lyí.»

²⁹ Ka Yesu si yi jwo u á: «Mu ɲwɔshwɔɔr'à ɲwɔ, mu sí n-jà nùru pyenge, mii à jínanj yige mu pworonj i.»

* 7:5 wuu tulyeyi ládaabii: Saliyanj Kile mpyi a kan Musa á ke, Kile Saliyanj cyelentiibii mpyi a wà bára uru na. Saliyanj pi à bára Musa wunj na ke, uru ná Musa wunj puni mpyi a tàanna pi nyii na. † 7:5 Yahutuubii n'a mpyi na sí raá lyí, pi mpyi maha pi cyeyi jyè jyiŋkanni lá na maa sònnj na lire jyiŋkanni maha pire fininj Kile á. Mà tàanna ná Ekizodi 30.18-21 i, Kile sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, ŋka Farizhɛɛnbil'a jwo na shin maha shin u nyɛ na Kile pèrɛ ke, na pire pun'à yaa ná l'e. ‡ 7:7 Ezayi 29.13 § 7:10 Ekizodi 20.12; Duterɛnomu 5.16 Ekizodi 21.17; Levitiki 20.9 * 7:25-26 Nge ceenj'à fworo supyishinj w'e, ŋgemu u mpyi a fyánha a pyi Izirayeli shiinbii zàmpɛnmii ke.

³⁰ Ka u u nùr'a kàre pyenge mà sà pyàñi ta u à sínni yasinñiñke na, jínanji mpyi a fworu u e.

Yesu à nàñi wà nìngyigii múgo

³¹ Ka Yesu si yíri Tiri ná Sidón kànyi kàmpanñke na, maa ñkàre Galile banji kàmpanñke na, maa sà jyè Dekapoli kùluni i.

³² Ka pi i shà ná nàñi w'e u yyére. Uru nàñi mpyi ñùncunno, jwumpe s'à waha u á mú sèl'e. Ka pi i Yesu ñáare na u u cyege taha u na, bà u si mpyi si ñcùunjo me.

³³ Ka Yesu si nàñi cù mà yíri sùpyire taan mà kàre tatònge e. Kuru cyage e, u à kampeeni le u nìngyigil'e, maa ntilwòhe ta u ñjini na.

³⁴ Maa ñùñke dùrugo kilenji i, maa ñò à kùunjo, maa jwo: «Efata» lire ñwòhe ku ñye: «Yii múgo!»

³⁵ Lire tènì mujye e, ka nìngyigii mú shuunni si múgo, ka ñjini mú si sànhà. Ka u u wá na ntíli na yu.

³⁶ Yesu à nùr'a pa sùpyire cyage e ke, maa yi jwo a waha pi á, na pi áha sùpyañi waberé yaha u yi cè me. Ñka u jwump'à pyi kee p'à pi náara, ka pi i ntíl'a sà a pu yu na ntùuli.

³⁷ Sùpyire ti mpyi wani ke, li mpyi a ñire puni kàkyanhala sèl'e, ka pi i wá na ñko: «Karigii ñiñcèñkii kanni u na mpyi. U maha ñùncunniñbi pyi pi i nùru, maa búbuubii pyi pi i yu!»

8

Yesu à shiin kampwòhii sicyeere ñwò cya (Macwo 15.32-39)

¹ Canñka shiñnyahara à pa bínni Yesu taan sahanñki, yalyire sí ñye a mpyi pi á me, ka Yesu si u cyelempyiibii yere maa jwo:

² «Ñke supyikuruñke ñùñaare naha mii na sèe sèl'e, pi canñke taanre woge ku ñye naha mii taan, yalyire ñye pi á me.

³ Mii aha pi katege wuubii yaha a kàre pi kànyi na, pi fànhe sí n-kwò kuni na, ñaha na ye pi pii tayiriy'à tòn.»

⁴ Ka u cyelempyiibii si u yíbe: «Taa nte sùpyire puni tintin yalyire sí n-ta naha ñke síwage e ke?»

⁵ Ka Yesu si pi yíbe: «Bwúuru ñùnyo jùuli yi wá yii á ye?» Ka pi i jwo: «Baashuunni.»

⁶ Ka u u sùpyire pyi t'à tèn ñùñke na. Maa bwúuru ñùnyo baashuunniñi lwó, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòn kwòn mà kan u cyelempyiibil'á pi taa sùpyire na, ka ñire si u taa pi na.

⁷ Fyapyire mú na mpyi wani, ka Yesu si tire lwó, maa fwù kan Kile á ti kyaa na, maa tire mú kan u cyelempyiibil'á pi taa sùpyire na.

⁸ Kuru supyikuruñk'á lyí a tìn, ka pi i ñkwò maa saanya baashuunni ñi ñjyípaanyi na.

⁹ Pi mpyi a shiin kampwòhii sicyeere (4.000) kwò. Lire kántugo ka Yesu si pi yaha a kàre.

Farizhèenbil'à jwo na Yesu u kyaa pyi, nde l'à li cyèe na u à fworu Kile e ke (Macwo 16.1-12)

¹⁰ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si ntíl'a jyè bakwòoge k'e mà kàre Dalimanuta kùluni i.

¹¹ Pi à nò ke, ka Farizhèenbii pii si mpa Yesu ñwòge waha. Pi à jwo na u kani là pyi u cyèe ñire na ndemu l'à li cyèe u à fworu Kile e ke. Kàhàña pi mpyi a cyañ Yesu na.

¹² Lir'à pen u e ke, ka u u ñò à kùunjo fànhe na, maa jwo: «Naha na nte sùpyire ñye na kacyele caa mii á ye? Sèenji na mii si yi jwo yii á, là si n-cyèe ti na me.»

¹³ Ka u ná u cyelempyiibii si yíri pi taan mà jyè bakwòoge e, maa banji jyiile.

¹⁴ Ka u cyelempyiibii funño si wwò yalyire na, bwúuru ñùnyo ñiñkin kanna ku mpyi pi á bakwòoge e.

¹⁵ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizhèenbii ná Eròdi bwúuruñi yírigeyirige yaani na.»

¹⁶ Ka u cyelempyiibii si pi funñyi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwòhòl'e: «Bà wuu à pyi wuu ñye a pa ná bwúuru i me, lire e u à mpe jwo be?»

¹⁷ Ñye Yesu à pa pi kunuñke ñwòhe cè ke, maa jwo: «Naha kurugo bwúuruñi wuun'à yii funño wwòonjo ye? Ali nume yii yákiilibii sàha ñkwò à múgo mà? Yii funñyi saha à tò la?

¹⁸ Ñyiigii na ñye yii á, yii ñye na ñaa mà? Nìngyigii na ñye yii á, yii ñye na nùru mà? Yii funñyi ñye na ñcwu kyaa na mà?

¹⁹ Canñke mii à bwúuru ñùnyo kanñkuruñi kwòn kwòn mà kan shiin kampwòhii kanñkuruñ'á (5.000) ke, pi lyiñkwooni kántugo, shàhigii jùuli yii à ñi bwúuru kwòonre na ye?» Ka pi i jwo: «Ke ná shuunni.»

²⁰ «Lire kántugo canñke mii à bwúuru ñùnyo baashuunniñi tég'a shiin kampwòhii sicyeereñi (4.000) ñwò cya à de? Pi lyiñkwooni kántugo, saanyi jùuli yii à ñi bwúuru kwòonre na ye?» Ka pi i jwo: «Baashuunni.»

²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Ali nume, yii funñyi sàha ñkwò à múgo mà?»

Yesu à fyinŋi wà cùuŋɔ

²² Puru ŋwoho na, Yesu ná u cyelempyiibil'à kàre Betisayida kànze e. Pi à nɔ wani ke, ka pi i mpa ná fyinnanŋi w'e, maa Yesu ɲáare na u bwɔn u na.

²³ Ka Yesu si u cù cyege na, maa ŋkàre kànze kàntugo, maa sà u ntilwohe tɛg'a u ɲyiigii cwuugo, maa cyeyi cyigile cyi na. U à pa cyeyi láha tɛni ndemu i ke, maa u yibe: «Mu wá na yaaga ɲaa la?»

²⁴ Ka nàŋi si ɲyiigii múgo maa jwo: «Mii naha na sùpyire ɲaa, ŋka ti naha mu à jwo cire ti ɲaare.»

²⁵ Ka Yesu si núr'a cyeyi cyigile u ɲyiigii na, tɛni i u à pa yi láha ke, ka nàŋi si uye ta u à cùuŋɔ, fo u na ɲaa na ɲwúu.

²⁶ Ka Yesu si u pyi u nùru, u a sù pyeŋge, u sàha bú ntòro kànze e me.

Pyeri à jwo na Kile Njɛwɔnrɔŋi u ɲye Yesu

(Macwo 16.13-20; Luka 9.18-21)

²⁷ Yesu ná u cyelempyiibil'à wá na ŋkɛɛge Sezare Filipi kùluni kànyi na. Mà pi yaha kuni na, ka u u pi yibe: «Sùpyire na mii sɔnŋi jofoo ye?»

²⁸ Ka pi i u pyi: «Pii wá na ŋko Yuhana Batizelipyiŋi u ɲye mu, pii sí i ŋko na Kile tùnntunŋi Eli u ɲye mu, pii mú sí i ŋko na Kile tùnntunmpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wà u ɲye mu.»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii ɲye na mii sɔnŋi ye?» Ka Pyeri si u pyi: «Kile Njɛwɔnrɔŋi u ɲye mu.»

³⁰ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á, na pi áha ŋkwò yire jwo sùpya á uru kyaa na me.

Kyaage Yesu sí n-ta ke, u à kuru kyaa jwo

(Macwo 16.21-23; Luka 9.22)

³¹ Cyire karigii kàntugo, ka Yesu si wá na u cyelempyiibii kálali, maa jwo: «L'à pyi fánha kyaa Supyanŋi Jyanŋi u kyaala sèl'e. Kacwɔnrɔŋi ná Kile sáragawwuubii ɲɔɲufɛebii ná Kile Saliyanŋi cyelentiibii sí n-cyé u na, si u bò. Ŋka u kwùŋi canmpyitanrewuuni u sí ɲɛ.»

³² Yesu à cyire karigii jwo a fininŋe pi ɲyii na. Ka Pyeri si u pyer'a fɛɛn ŋkere na, maa u cɛɛge u jwumpe kurugo.

³³ Ka Yesu si yaahe kɛɛnŋ'a u cyelempyiibii wí, maa Pyeri faha: «Yíri na taan, Sitaanna wá we! Mu ɲye na sɔnŋi Kile ɲyii wuuni na me, fo sùpyire ɲyii wuuni!»

Pyinŋanni na wuu à yaa wuu taha Supyanŋi Jyanŋi Yesu fye e ke

(Macwo 16.24-28; Luka 9.23-27)

³⁴ Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ná shinŋyahara yyere, maa yi jwo pi á: «Ŋgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufof' à yaa u cyé u yabilinŋi ɲyii karigii na, u u ntɛɛn kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méɛ ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na.

³⁵ Naha na ye Ŋgemu la ká mpyi si u ninjaanŋi yaa ɲwo ke, urufoo sí nùmpañja ta me, ŋka Ŋgemu ká kàntugo wà u ninjaanŋi'á mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

³⁶ Naha li sí ɲwo sùpyanŋi'á mà ma ɲyii yaayi puni ta ŋge diŋyɛŋi i ninjaa, mu nùmpañke si sà ŋkɛɛge ye?

³⁷ Sùpya si n-jà yafyin tɛge u múnaani ɲùŋo wwú nùmpañja me.

³⁸ Lire kurugo Ŋgemu u na ɲcyige Supyanŋi Jyanŋi ná u jwumpe na sùpyire ɲyii na, nte ti na kapegii pyi maa kàntugo wà Kile á ke, Supyanŋi Jyanŋi ká bú mpa ná u Tunŋi sɛnampe ná Kile mɛɛkɛɛbil'e canŋke ŋkemu i ke, u sí n-cyé urufoo na.

9

¹ Sɛnŋi na mii sí yi jwo yii á, yii mpai pi ɲye naha ke, pii na ɲye yii e, pire si n-kwú ná pi ɲye a Kile Saanre ɲya, ti i ma ná sɛŋi puni i mà ye.»

Yesu pyinŋann'à kɛɛnŋe

(Macwo 17.1-13; Luka 9.28-36)

² Canmpyaa baani kàntugo, ka Yesu si Pyeri ná Yakuba ná Yuhana lwò, maa ŋkàre ná pire kanni i ɲanŋe kà nintɔngɔ ɲun'i. Mà pi yaha wani, Yesu pyinŋann'à pa ŋkɛɛnŋe pi ɲyii na.

³ Ka u vaaŋyɛ si mpàl'a fininŋe fo na ɲí. Yi mpyi a fininŋe fininŋann'ndemu na ke, sùpya ɲye ɲinŋe na Ŋgemu u si n-jà yaaga pyi ku fininŋe amuni me.

⁴ Kuru tanuge e, ka tɛcyiini Kile tùnntunmpiiEli ná Musa sí mpa Yesu cyelempyiibii mú taanre ɲyii na, mà pa a yu ná u e.

⁵ Ka Pyeri si Yesu pyi: «Wuu cyelentunŋi, wuu à pa naha ke, l'à ɲwo sèl'e. Wuu yaha wuu u vùnyo taanre kwòro, ninŋin sí n-pyi mu wogo, ninŋin sí n-pyi Musa wogo, ninŋin sí n-pyi Eli wogo.»

⁶ Pyeri à puru jwumpe jwo uye ɲùŋo kurugo, ɲaha na ye u ná u shɛɛfɛebii shuunninŋi mpyi a fyá a tòro.

7 Mâ pi yaha puru na, nahaŋa à tîge mà pi tò, ka mejwuu si fworu kuru nahaŋke e: «Mii Jyaŋi u nyɛ nge, u kan'à waha mii na sèl'e. Yii a nùru u jwò na.»

8 Ka Yesu cyelempyiibii si mpâl'a wíi wíl'a maha, pi saha nyɛ a sùpya nya me, fo Yesu kanni.

9 Mâ pi yaha pi i ntîri nahaŋke na, ka Yesu si yi jwo a waha pi á na nde pi à nya ke, na pi àha nkwo li jwo sùpya á me, fo Supyaŋi Jyaŋi ká jè a fworu kwùŋi i.

10 Ka u cyelempyiibii si puru jwumpe yaha piye funŋ'i, ŋka pi mpyi na piye yíbili: «Mâ jè a fworu kwùŋi i jwòhe ku nyɛ naha ye?»

11 Nyɛ ka cyelempyiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyaŋi cyelentiibii s'à jwo na Kile tûntunŋi Eli u à yaa u fyánha a pa Kile Njɛwɔnrɔŋi yyaha na.»

12 Ka u u pi pyi: «Sèe wí, Eli à yaa u fyánha a pa si karigii puni kurigii tii. Ŋka li mú à sème Kile Jwumpe Semɛŋi i na "Supyaŋi Jyaŋi à yaa u kyaala sèl'e, sùpyire kuro mú si mpyi u e me." Yii à sɔnŋɔ lire na la?»

13 Mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, pi à u pyi pi nyii pyinŋkanni na, bà l'à sème u kyaa na Kile Jwumpe Semɛŋi i me.»

*Yesu à pyàŋi wà jína kòr'a yige u e
(Macwo 17.14-21; Luka 9.37-43a)*

14 Tèni i Yesu ná u cyelempyiibii taanren'jà nɔ pi sanmpii cyage e ke, pi à sà shinnyahara ta t'à pi kwùlo, Kile Saliyaŋi cyelentiibii pii mpyi a nákaana ta ná pi e.

15 Sùpyir' à pa Yesu nya ke, l'à paa pi puni i sèl'e. Ka pi i fè a kàre u fye e maa u shéere.

16 Ka Yesu si u cyelempyiibii yíbe: «Naha shi na yii ná pire na yiye kyáli ye?»

17 Ka wà si Yesu pyi tìre sùpyire shwòh'le: «Cyelentunŋi, mii à pa ná na jyaŋi i mu yyéere. Jínanŋi wà u nyɛ u e, ur'à u pyi búbu.

18 Uru jínanŋi ká yíri ná u e cyaga maha cyage e ke, u maha u cyán njɛke na, u maha ŋkyànhigii kùru, u jwòge mú maha ŋkánŋi, fo u maha mpa shiile. Mii à mu cyelempyiibii náare pi jínanŋi kòr'a yige u e, pi nyɛ a jà me.»

19 Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpíibii, fo naha tère e mii sí n-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiŋkii kwú naye e sà nɔ fo naha tère na ye? Yii a ma ná pyàŋi i na á.»

20 Ka pi i mpa ná u e. Tèni i jínan'jà Yesu nya ke, ka u u pyàŋi cyán na kúu ŋkúu njɛke na, maa u jwòge pyi ku u ŋkánŋi.

21 Ka Yesu si pyàŋi tunŋi yíbe: «Fo naha tère e jínan'jà jyè u e ye?» Ka tufoonŋi si u pyi: «Mâ lwò fo u nimbilere wunŋi na.

22 Tèni l'e, jínanŋi maha u cyán nage e, tèni l'e maa u cyán lwohe e si nta u bò. Kampyi mu sí n-jà cyaga pyi, wuu njunaare ta, maa wuu tège.»

23 Ka Yesu si u pyi: «Mu à jwo kampyi mii sí n-jà cyaga pyi. Ŋka mu aha jà a dá mii na, karigii puni sí n-jà n-pyi mu á.»

24 Ka pyàŋi tunŋi si ntíl'a jwo fánha na: «Mii à dá, ŋka na tège, naha na ye mii dániyaŋi fánh'á cyéere.»

25 Yesu à sùpyire nya t'à lwò a tò u na ke, ka u u fánha cyán jínanŋi na, maa u pyi: «Jínanŋi, mu u na jyè sùpyire e marii pi pyi búbuu ná njɛcunnii ke, fworu nge pyàŋi i, ma sàha nùru njyè u e me.»

26 Ka jínanŋi si kwuugo wà, maa pyàŋi cúnŋɔ cúnŋɔ fánha na, maa fworu u e. Pyàŋ' à pyi mu à jwo u à kwù, fo shinnyahara à jwo u à kwù.

27 Ka Yesu si u cú cyɛge na a yírigi, ka pyàŋi si yyéere.

28 Yesu à jyè bage e ke, ka u cyelempyiibii si u njwòh'a yíbe: «Naha na wuu nyɛ a jà a nge jínanŋi kòr'a yige pyàŋi i má ye?»

29 Ka Yesu si pi pyi: «Kilejarege kanni ku nyɛ na jìn'a nge jínanŋi shinŋi kòr'a yige sùpya e.»

*Yesu à u kwùŋi ná u jèŋi kyaa jwo sahanŋi
(Macwo 17.22-23; Luka 9.43b-45)*

30 Yesu ná u cyelempyiibii ninŋkaribil' à Galile kùluni jyiile, ŋka u la nyɛ a mpyi sùpya si li cè me,

31 naha na ye u mpyi na u cyelempyiibii kálali, marii yu pi á: «Pi sí n-pa Supyaŋi Jyaŋi le sùpyire cye e pi bò, ŋka u kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí jè.»

32 Pi nyɛ a pyi a puru jwumpe jwòhe cè me, fyagare s'à pi sige pi nyɛ a jà a u yíbe me.

*Sùpyaŋi u nyɛ njũufoo Kile yyéere ke
(Macwo 18.1-5; Luka 9.46-48)*

33 Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nɔ Kapere namu kànhe e. Tèni i pi a jyè bage e ke, ka u u pi yíbe: «Naha nákaana yii mpyi a ta kuni na ye?»

34 Ka pi i fyáha, naha na ye nákaante njɛke ku mpyi na pire puni i, fofoo u nyɛ njũufoonŋi ye.

35 Ka Yesu si ntèen, maa pi shiin ke ná shuunninŋi yyere, maa yi jwo pi á: «Ŋgemu la ká mpyi si mpyi njũufoo ke, urufof' à yaa u uye pyi kántugo yyéere wunŋi, u raa báare pi sanmpil' á.»

³⁶ Ka Yesu si pyàŋi wà cù a pa pi shwòhòl'e, maa u lwó, maa yi jwo pi á na:
³⁷ «Shin maha shin u à jèn'a nge pyàŋi fiige cùmu lemε jwò mii kurugo ke, urufol'à mii cùmò lemε jwò mú. Shin maha shin sí u à mii cùmò lemε jwò ke, urufoo mú à mii tunvoonji cùmò lemε jwò.»

*Ngemu ká mpyi u jye wuu zàmpen me, uru na jye ná wuu e
 (Luka 9.49-50)*

³⁸ Ka Yuhana si yi jwo Yesu á: «Cyelentunji, wuu à nàŋi wà jya u u jínabii kàre na yige sùpyire e ná mu mege e, ka wuu u u sige lí na, naha na ye wuu wà bà me.»

³⁹ Ka Yesu si u pyi: «Yii àha u sige lí na me, sùpya sì n-jà raa kakyanhala pyi ná mii mege e, si ntíi núru mii mege kége ntaha lire na me.

⁴⁰ Ngemu u jye u jye wuu zàmpen me, urufoo na jye ná wuu e.

⁴¹ Amuni lí mú jye shin maha shin u à fúnjcwokwujyaga lwòhò kan yii á mà lire jùŋke pyi na yii na jye Kile Nijcwónròŋi wuu ke, sèerŋi na mii sí yi jwo yii á, urufoo sí n-sii lire tóŋŋi ta.»

*Karigii cyi maha sùpyanji yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na
 (Macwo 18.6-9; Luka 17.1-2)*

⁴² Ka Yesu si nùr'a pi pyi: «Nte nàŋkopyire t'à dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là ninjin jùŋò kyán, l'à pwòrò urufol'à pi kafaabwòhò pwò u yacige e, pi i u wà banji i.

⁴³ Mu cyεge kà ninjin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòŋ a wà, maa jyé ná ku sanŋke e shìŋi ninjkwombaanji i. Lir'à pwòrò mu á, mu ná ma cyeyi shuunninji u jyé nafugombaage e. [

⁴⁴ "Fyεenre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire jye na ŋkwúu me, kuru cyage nage mú jye na fùru me."]

⁴⁵ Mu tóoge kà ninjin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòŋ a wà, maa jyé shìŋi ninjkwombaanji i ná tóoge ninjin i. Lir'à pwòrò mu á, mu ná ma tooyi shuunninji u jyé nafugombaage e. [

⁴⁶ "Fyεenre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire jye na ŋkwúu me, kuru cyage nage mú jye na fùru me."]

⁴⁷ Mu jyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwùl'a wà, mu jyiini ninjin wunji u jyé Kile Saanre e. Lir'à pwòrò mu á, mu ná ma jyiigii shuunninji u jyé nafugombaage e.

⁴⁸ "Fyεenre ti maha sùpyire kyaare lyí kuru cyage e ke, tire jye na ŋkwúu me, kuru cyage nage mú jye na fùru me."*

⁴⁹⁻⁵⁰ Kyaage k'à jàaŋa nage fiige ke, kuru kyaage Kile sí n-tège u shiinbii toronŋkanni kèenŋe. Suump'à táan, suumpe tìpoompe ká fworò p'e, naha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanŋi ye? Yii pyi suumò nijcɛnme, yyeŋinŋke ku pyi yii shwòhòl'e.»

10

*Yesu à jwo na nòŋi ná u cwonji jye a yaa pi piye yaha me
 (Macwo 19.1-12; Luka 16.18)*

¹ Yesu ná u cyelemppiibil'à kàre Zhude kùluni i, Zhurudɛn banji kàntugo. Wani sahanŋi, ka sùpyire si mpa bínni u taan. Ka u u nùr'a cye le u kapyinjyeeeni i, na ti kálali.

² Ka Farizhɛɛnbii pii si file u na, si u pεε jɛcú ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà tàanna ná Kile Jwumpe Semerŋi i, nò sí n-jà u cwonji yaha la?»

³ Ka Yesu si pi pyi: «Naha Kile túnntunŋi Musa à séme lire nde kyaa na ye?»

⁴ Ka pi i u pyi: «Musa à jwo na mu aha ceerŋi nàmbage kwòkwò sémerŋi kan u á, na mu sí n-jà u yaha*.»

⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii njíŋgagε kurugo, lir'à séme tonji i mà kan yii á.

⁶ Nka mà lwó díjye tasiige e, Kile à "sùpyanji yaa nò ná ceewe†."

⁷⁻⁸ "Lire kurugo nòŋi sí u tunji ná u nunji yaha si mpwò u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin ninŋin‡." Lire e, pi saha si n-pyi shiin shuunni me, ŋka pi sí n-pyi shin ninŋin.

⁹ Lire kurugo Kile à mpiimu pyi ninŋin ke, sùpya jye a yaa u pire láha piye na me.»

¹⁰ Tèni i pi à nùr'a jyé bage e ke, ka Yesu cyelemppiibii si nùr'a u yíbe cyire karigii kyaa na.

¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Shin maha shin u à u cwonji yaha maa ceerŋi waberε lèŋe ke, urufol'à jacwòrò pyi mà yyaha tí ná ceerŋi nijcyiŋi i.

¹² Ceewe mú ká nàmbaga fworò, maa nàmbaga lèŋe nòŋi waber'á, uru ceerŋi mú à jacwòrò pyi.»

* 9:48 Ezayi 66.24 * 10:4 Duterɛnɔmu 24.1-4 † 10:6 Zhenezi 1.27 ‡ 10:7-8 Zhenezi 2.24. Lire jwòhe ku jye: «Lire kurugo nòŋi ná u cwonji sí n-wwò sí mpyi shin ninŋin, nòŋi ná u cwonji shwòhòŋj'á yaa u jwò mà tóro nòŋi ná u sifeebii wunji na.»

Yesu à jwó le nàḅkopyir'á
(Macwo 19.13-15; Luka 18.15-17)

¹³ Nye lire kántugo, sùpyiibii píl'á pa ná nàḅkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si jwó le t'á mε. Ka cyelempyiibii si pi faha.

¹⁴ Yesu à lire nya ke, ka li i mpen u e, ka u u jwo u cyelempyiibil'á: «Yii nàḅkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii áha ti sige mε, naha na ye sùpyiibii pi nye nàḅkopyire fiige ke, Kile Saanre nye pire woro.

¹⁵ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ḅgemu ká mpyi u nye a jnen'a uye tírige pyá fiige mε, urufoo si n-sli n-jà n-yyé Kile Saanre e mε.»

¹⁶ Ka u u nàḅkopyire cù a ta uye na, maa jwó le t'á.

Náfuufooḅji kani
(Macwo 19.16-30; Luka 18.18-30)

¹⁷ Ncyii karigii puni kántugo, Yesu ná u cyelempyiibil'á kuni lwó sahanjki. Mà pi yaha pi i ḅkèεge, nàḅji wá à fê a sà nḅkure sín Yesu taan, maa jwo: «Cyelentuḅji nḅcεnḅji, naha shi mii á yaa mii u pyi si shiḅji nḅḅkwombaanji ta be?»

¹⁸ Ka Yesu si u pyi: «Mu à jwo na mii à jwó wa? Kile kanni baare e, sùpya nye a jwó mε.

¹⁹ Mu à Kile toḅji kurigii cè mà kwó “Ma hà sùpya bò mε, ma hà zinni ná wabeε cwo e mε, ma hà nàḅkaaga pyi mε, ma hà vini ntaha wá na mε, ma hà jcwu sùpya na mε, ma tuḅji ná ma nuḅji pèε.”»

²⁰ Ka nàḅji si Yesu pyi: «Cyelentuḅji, mii na cyire karigii puni pyi fo mà mii yaha nàḅkocyeεεe e.»

²¹ Ka Yesu si u wii, maa u kyaa táan uy'á, maa u pyi: «Yaaga nḅḅkin k'à mu fô, ta si, maa sà ma cyeyaayi puni péε, maa uru wyéεnḅji kan fòḅḅfeebil'á. Lire ká mpyi, mu sí náfuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.»

²² Puru jwumpe nye a u táan mε, ka u yyetanha wuḅji si ḅkàre, naha na ye náfuubwóho foo u mpyi u wi.

²³ Lir'á pyi ke, ka Yesu si yyahe kèεnḅje, maa sùpyire wii wii, maa yi jwo u cyelempyiibil'á: «Náfuufooḅji jyim'á pen Kile Saanre e.»

²⁴ Lire jwómεεn'á Yesu cyelempyiibii funḅḅ wwóḅḅḅ, ka u u núr'a pi pyi: «Mii pyiibii, li pyim'á sáa pen, wá u jyé Kile Saanre e.

²⁵ Nwóḅḅḅji jyim'á táan mūsennḅji wyiini i mà tòro náfuufooḅji u jyé Kile Saanre e.»

²⁶ Ka puru sí náara a u cyelempyiibii kákyanhala fo mà tòro, ka pi i wá na yu piy'á: «Lire sanni i ke, jofoo u sí n-jà numpannḅa ta be?»

²⁷ Ka Yesu si pi wii wii, maa jwo: «Lir'á sùpyire já, ḅka kyaa nye na Kile jini mε, naha kurugo ye karigii puni sḅḅji nye u á.»

²⁸ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa u pyi: «Wuu de? Wuu à kántugo wá wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e.»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, shin maha shin ká jnen'a kántugo wá u bayi, lire nye mε u sḅḅεebii, lire nye mε u sifeebii, lire nye mε u pyiibii, lire nye mε u kεrey'á, mii ná jwumpe Nintanmpe kurugo ke,

³⁰ urufoo sí yire yaayi fiige ḅkuu (100) ta naha ḅje diḅyεnḅji i. Urufoo sí baya ná sḅḅεε ná nεε ná pyli ná kεreyε ta, ḅka sùpyire mú sí urufoo yyaha fwóḅḅḅ mii mεge ná jwumpe Nintanmpe kurugo. Diḅyεnḅji nḅpanḅji i, urufoo sí shiḅji nḅḅkwombaanji ta.

³¹ Nka yyaha yyére shiin nḅnyahamii sí n-pyi kántugo yyére shiin, kántugo yyére wuu nḅnyahamii mú sí n-pyi yyaha yyére wuu.»

Yesu saha à jwo u kwùḅji ná u jèḅji kyaa na
(Macwo 20.17-19; Luka 18.31-34)

³² Yesu ná u fyéjwóḅḅshiiḅnḅii mpyi kuni i na ḅkèεge Zheruzalemu kánhe e, uru u mpyi yyaha na. Nka pi fyagara wuu pi mpyi a taha u fye e. Ka u u núr'a u cyelempyiibii kε ná shuunnḅji yyer'a file uye na, karigii cyi sí u le ke, maa jyé cyire yyahe e na yu pi á.

³³ Maa jwo: «Wuu nḅḅkaribii pi mpii Zheruzalemu kánhe e, Supyanji Jyanji sí n-le Kile sáragawwuubii nḅḅufεebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò, si u kan Kilecembaabil'á.

³⁴ Pire sí u fwóḅḅḅ, si ntilwóhe wá u na, si u bwón ná kàsorigil'e, si u bò. Nka u kwùḅji canmpyitanrewuuni u sí jε.»

Zebede jyaabii yacyage
(Macwo 20.20-28)

³⁵ Lire kántugo ka Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana si file Yesu na, maa u pyi: «Wuu cyelentuḅji, nde wuu sí n-pa n-cya mu á ke, lire pyi wuu á.»

§ 10:19 Ekizodi 20.12-16; Duterεnεmu 5.16-20

³⁶ Ka Yesu si pi yíbe: «Naha yii la nyé mii u pyi yii á ye?»
³⁷ Ka pi i u pyi: «Mu aha mpa mpyi ma Saanre pènte e tēni ndemu i ke, ma a wuu wà ninjin yaha ma kàniŋke na, ma a u sanŋi yaha kàmēni na.»
³⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na jáare mii á ke, yii nyé a ku shi cè mē. Kyaage lwohe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la? Kyaage e mii sí mbyigime ke, yii sí n-jà mbyigime kur'e mii fiige la?»

³⁹ Ka pi i u pyi: «Ɔɔn, wuu sí n-jà.» Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lwohe bya, sí mbyigime kyaage e mii fiige.

⁴⁰ Nka mà tēen mii kàniŋke ná mii kàmēni na, mii bà u nyé yire kanvoonji mē. Kile à yire tate nyi bégele sùpyire ntemu mē na ke, u sí yire kan pir'á.»

⁴¹ Nyé Yesu cyelempyiibii keŋi sanŋ'a puru lógo ke, ka pire lùgigii sí yiri Yakuba ná Yuhana taan.

⁴² Yesu à pa kuru cyage wíl'a nya ke, maa jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a núru, yii à cè naha niŋke na, mpíi pi à yaha kīni nūnufēebii ke, pire maha ntēen kīni sùpyire nūŋ'i fānhe e, kīni shinbwoobil'a sí wá na pi fānhe cyáan kīni sùpyire na.

⁴³ Nka li nyé a yaa li pyi amuni yii shwòhòl'e mē. Ngemu la ku nyé si mpyi shinbwo yii shwòhòl'e ke, urufol'à yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi.

⁴⁴ Ngemu la ku nyé si mpyi yii yyaha yyére shinŋi ke, urufoo u pyi pi sanmpii puni biliwe.

⁴⁵ Naha kurugo ye Supyanŋi Jyanŋi nyé a pa diŋyenŋi i sùpyire si mpa mpyi u báarapyi mē. U à pa si mpa uye pyi sùpyire puni báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinŋyahara kapegii shwòshwò lwòrò.»

*Yesu à fyinŋi wà nyii múgo
 (Macwo 20.29-34; Luka 18.35-43)*

⁴⁶ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nɔ Zheriko kànhe na. Pi nivworobii kànhe e, shinŋyahara na mpyi pi fye e, pi à Time jyanŋi Baritime fyin wunŋi ta u à tēen kuni nɔwoge na, na jáare.

⁴⁷ U à lógo na Nazarēti kànhe shinŋi nyé u wá na ntùuli ke, ka u u wá na yu fānha na: «Yesu, Dawuda Tuluge Shinŋi, nūnaara ta na na!»

⁴⁸ Ka shinŋyahara si u faha na u fyāha. Nka u nyé a nēn'a fyāha mē, maa là bâra sèege na: «Dawuda Tuluge Shinŋi, nūnaara ta na na!»

⁴⁹ Ka Yesu si yyére maa jwo: «Yii u yyere.» Ka pi i sà u yyere, maa u pyi: «Funŋke jíŋe, ma a yákiŋi ŋiŋe, Yesu na mu yiri. Yiri, ma a ma.»

⁵⁰ Fyinnŋ'a puru lógo ke, maa u vāanntinŋke wwúl'a wà niŋke na, maa búrug'a yiri na nkegege Yesu yyére.

⁵¹ U à nɔ u taan ke, ka Yesu si u yíbe: «Naha mu la nyé mii u pyi mu á ye?» Ka fyinnŋi si u pyi: «Cyeleuntuŋi, mii la nyé si núru s'a naa.»

⁵² Ka Yesu si u pyi: «Ta sí, mu dāniyanŋ'a mu cùuŋ.» Ka u nyiigii si ntíl'a múgo, ka u u ntaha Yesu fye e.

11

*Saanŋi Yesu à jyè Zheruzalēmu kànhe e
 (Macwo 21.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)*

¹ Mà pi yaha pi i byanhare Zheruzalēmu kànhe na, pi mpyi a nɔ Olivye cire paŋke ŋkere na, Betifajye ná Betani kànyi taan. Ka Yesu si u cyelempyiibii pii shuunni tun,

² maa pi pyi: «Kànhe ku nyé yii yyaha na ke, yii a si k'e. Yii aha nɔ wani, yii sí n-tíi dùfaanŋjaaga ta k'à pwo, sùpya sàha ŋkwò a dùgo ku na mà nya mē. Yii i ku sánha, yii pa ŋkan na á.

³ Wà ha bú yii yíbe na “Naha na yii nyé na ku sàre ye?” yii urufoo pyi na “Ku kyaa li nyé Kafooŋi na. U aha ŋkwò ku na, ku sí n-pa.”»

⁴ Nyé ka cyelempyiibii mú shuunni si ŋkàr'a sà dùfaanŋjaage ta k'à pwo pyenge nɔwoge na, kuni taan. Ka pi i wá na ku sàre.

⁵ Sùpyire ti mpyi wani ke, ka tire tà si cyelempyiibii pyi: «Hēn! Naha yii na mpyi amē ye? Naha kurugo yii nyé na dùfaanŋke sàre ye?»

⁶ Ka cyelempyiibii si pi nɔwò shwò bà Yesu mpyi a yi jwo pi á mē. Ka tire sùpyire si dùfaanŋke yaha pi cye e na pi a si ná k'e.

⁷ Cyelempyiibil'à pa ná dùfaanŋke e Yesu yyére ke, maa pi vāanŋyi yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tēen na nkegege.

⁸ Ka shinŋyahara si ti vāanntinŋyi yà wwú mà pili pili Yesu yyaha na kuni i, ka niŋyahara si jyè kerēyi i na wyēere kwūun na ncyáan kuni i*.

⁹ Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na, ná nte ti mpyi u kántugo ke, tire puni mpyi na ŋkwúuli na:

* 11:8 Saanŋi pi nyé na mpère ke, pi maha cyire karigii pyi si u bê (2 Saanbii 9.13).

«Yabwøhe!
Ngemu u nyε na ma Kafoonji Kile mεge na ke,
Kile u jwó le u á†!

¹⁰ Yabwøhe! Yabwøhe!

Saanre ti nyε na ma ke,
Kile u jwó le t'á.

Wuu tulyage Dawuda Saanre ti.

Pèente ti taha Kile na ninyicyeyi puni i!»

¹¹ Yesu à nɔ Zheruzalεmu i ke, maa nkàre Kilejaarebage e. U à yaayi puni wí wí ke, maa fwor' a kàre Bétani kànhe e ná u cyelempyiibii ke ná shuunninj i, jaha na ye numpilage mpyi na wwùu.

*Yesu à fizhiye cige lája
(Macwo 21.18-19)*

¹² Kuru canja nùmpanja, pi nijjiribii Bétani i, ka katege si Yesu ta.

¹³ Ka u u fizhiye cige kà nya tatɔnge e ná wyεεre e, maa file ku na a wíi, kampyi u sí yaserε ta ku na. Nka u à nɔ ku jwòh' i ke, u nyε a yaserε ta k'e fo wyεεre bà mε‡, jaha na ye ku tèeseni mpyi sàha nkwo a nɔ mε.

¹⁴ Ka Yesu si jwo cig' á: «Sùpya saha si n-sì yaserε ta mu na, si njyi mε.» Ka u cyelempyiibii si puru jwumpe lógo.

*Yesu à cwòhəmpii kòr'a yige Kilejaarebage ntàani na
(Macwo 21.12-17; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-22)*

¹⁵ Kántugo, Yesu ná u cyelempyiibil' à nɔ Zheruzalεmu kànhe e, ka u u nkàre Kilejaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi na pεεmpe ná zhwonji pyi wani ke, maa pire kòre, maa wyéεfaabii tàbalibii ná sanmpanmperebii yatεεnjyi ηɔɔŋ' a cyán cyán.

¹⁶ U nyε a pεε sùpya u à jyè ná yapεεnj i Kilejaarebage ntàani na mε‡.

¹⁷ Puru jwòhɔ na, ka u u wá na pi puni kálali, marii ηko: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kilejaarebage supyishinj pun' á*.” Yire y' à séme Kile Jwumpe Semεnj i. Nka yii pi ke, yii à ku kēεnj' a pyi “nàŋkaalii tabinniga”»

¹⁸ Kile sáragawwuubii jùnjufeebii ná Kile Saliyanj cyelentiibil' à puru lógo ke, ka pi i wá na Yesu bonkanni caa. Pi mpyi na fyáge u na, jaha na ye u kálanj mpyi a tatεenge wwù shinjyaha' e.

¹⁹ Yákonj' à nɔ ke, ka Yesu ná u cyelempyiibii si fwo kànhe e.

*Yesu à jwo dáníyanj ná Kilejarege ná kapegigii yáfanj kyaa na
(Macwo 21.20-22)*

²⁰ Kuru canjke nùmpanja nyége na, pi nintorobil' à fizhiye cige nya k' à waha fo ndire e.

²¹ Ka Pyεri funnjɔ si jcwɔ Yesu jwumpe nijjwumpe na, maa u pyi: «Wuu cyelentunj, wíi, fizhiye cige mu à lája tajjaa ke, ku naha a waha.»

²² Ka Yesu si u pyi: «Yii dá Kile na.

²³ Séeŋj na mii sí yi jwo yii á, sùpya ká dá Kile na ná u zòmbilini puni i, urufoo ká jwo na ηke nanjke ku yiri ku tatεenge e, ku sá jcwɔ banj i, urufoo ká nta u à dá li na, nde u à jwo ke, lire sí n-pyi.

²⁴ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, yii aha Kile jáare yaaga maha yaaga kurugo ke, yii dá li na na yii à kuru yaage ta a kwò, lire ká mpyi, Kile sí kuru yaage kan yii á.

²⁵ Nka yii aha yír' a yyére na Kile jáare, ka li i ntige yii funnj' i na yii à tíge shin na, yii tire tígire kwò, bà yii Tunj i nyε ninyinj na ke, uru mú sí n-pyi si yii kapegigii yáfa yii na mε. [

²⁶ Jaha na ye yii aha mpyi yii nyε na yiye shwòhɔ wogigii yáfanj yiye na mε, yii Tunj Kile u nyε ninyinj na ke, uru si n-pa yii kapegigii yáfa yii na mú mε.]»

*Pi à Yesu yibe u fánhe tatage kyaa na
(Macwo 21.23-27; Luka 20.1-8)*

²⁷ Yesu ná u cyelempyiibil' à núr' a kàre Zheruzalεmu kànhe e, maa sà jyè Kilejaarebage e. Yesu nijaranj ku funnjke e, Kile sáragawwuubii jùnjufeebii ná Kile Saliyanj cyelentiibii ná Yahutuubii kacwónribil' à kàre u yyére.

²⁸ Maa u yibe: «Ná kuni ndire e mu na jcyii karigii pyi ye? Joofo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

† 11:9 Zaburu 118.26 ‡ 11:13 Njke fizhiye cige ku nyε ná wejyahayi i yaserε baa ke, kuru na nyε Yahutuubii jùnjufeebii fiige, mpiimu pi à fyinme tò wwomɔ na ke. § 11:16 Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeyi yabere e ke, wyéεfaabii mpyi maha pire wyéεnj fare Kilejaarebage wunji na. Lire pyinjanni na, wyéεnjwoke ku mpyi a yaa k' a sárali Kilejaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sára, maa núr' a já a ntége pyi. Yatɔre ti maha yaa ti já a pyi sáraga ke, pérémpyiibii mpyi maha tire pérali pir' á. Pi mpyi maha ti lwɔore dùrugo. *

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa niŋkin na, yii aha mii jwɔ shwɔ, lire tɛni i nge u à kuni kan mii á mii u a jcyii karigii pyi ke, mii sí urufoo cyêe yii na.

³⁰ Mii à jwo yo, joofo u mpyi a Yuhana Batizelipiyinji tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile wi laa, sùpyire ti? Yii na jwɔ shwɔ!»

³¹ Nyɛ ka pi i ŋkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na naha na wuu sí nyɛ a jɛn'á dá u na mà ye?»

³² Nka wuu mú sí n-jà n-jwo na sùpya u à u tun mà de!» Pi mpyi a fyá sùpyire na, naha na ye tire sùpyire puni mpyi na sɔnɔji na Yuhana na mpyi a sii Kile tũntunɔjɔ.

³³ Pi à piye taanna a kwɔ ke, maa núr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinji u mpyi a u tun ke, wuu nyɛ a cè mɛ.» Ka Yesu si pi pyi: «Nyɛ l'aha mpyi amuni, nge u à kuni kan mii á, mii u a jcyii karigii pyi ke, mii mú sí uru cyêe yii na mɛ.»

12

Erezen kooɔge faafeebii bàtaage

(Macwo 21.33-46; Luka 20.9-18)

¹ Lire kàntugo Yesu à bàtaaga jwo sùpyir'á. U à jwo: «Nàni wà u ná erezen cikooɔge yaa, maa ku kwúulo, erezen lwɔhe maha wwu wiyige ŋkemu i ke, maa kuru tũgo, maa ŋkubaga yaa cikooɔge káanmucyafoonji mɛɛ na. Lire kàntugo maa faafee lwɔ a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasɛere táali, maa nta a kàre kùlutɔɔn'l'e.

² Nyɛ erezenɔji yasɛere tɛekwɔɔn'n'á pa nɔ ke, ka u u báarapyinji wà tun cikooɔge faafeebil'á u sà uru nàzhan erezenɔji shwɔ u a ma.

³ Nka uru tũntunɔj'á nɔ pi na ke, ka pi i u cù maa u bwɔn, maa u cyɛngayi wunji kàr'a tũgo.

⁴ Ka cikooɔge foo si núr'a báarapyi shɔnwu tun, ka pi i uru bwɔn jũŋke e, maa u cyahala sèl'e.

⁵ Ka u u shin tanrewu tun, ka pi i uru cù a bò. Puru jwɔhɔ na, u à shinjyahara tun, ka pi i pii bwɔn maa pii bò.

⁶ U tũntunmpil'e, shin niŋkin kanna u mpyi tunmbaa, u jyasege ku mpyi kure, u kyaa mpyi a táan u á sèl'e. Ka u u ŋkànha a uru tun pi á, maa jwo «Pi sí n-silege mii jyanji na.»

⁷ Nka jyafoon'á nɔ wani ke, ka pi i yi jwo piy'á na: «Cikooɔge foo koolyinji u nyɛ nge. Yii a wá, wuu u bò, kooɔge sí n-pyi wuu wogo.»

⁸ Ka pi i u cù maa u bò, maa u wà cikooɔge kàntugo yyéɛ.

⁹ Nyɛ naha cikooɔge foo sí n-pyi ye? Nàkaana baa, u sí n-pa mpɔii faafeebii bò si u cikooɔge le piibere cye e.

¹⁰ Nje y'á sémɛ Kile Jwumpe Semɛnɔji i ke, taha yii nyɛ a yire kála mɛ? Y'á sémɛ

«Bafaanribil'á cyé kafaage ŋkemu na ke, kuru k'á pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na.

¹¹ Kafoonji Kile u à lire pyi,

l'à pyi kakyanhala wuu jyii na*».

¹² Nyɛ Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka Yahutuubii jũnjufeebii si wá na u caa si u cù, naha na ye pi mpyi a cè na u à nke bàtaage jwo a wá pire na. Nka supyinjahara na mpyi wani kuru cyage e, ka pi i fyá tire na, maa Yesu yaha u a kàre.

Pi à Yesu yíbe múnalwɔɔre ŋkanji kyaa na

(Macwo 22.15-22; Luka 20.19-28)

¹³ Lire kàntugo Yahutuubii jũnjufeebil'á Farizheɛnbii pi ná Erɔdi tonkuni shiinbii pii yaha a kàre Yesu yyéɛ, bà pi si mpyi si u ta jɔcú u jwɔmɛɛni kurugo mɛ†.

¹⁴ Ka pire si sà Yesu pyi: «Wuu cyelentunji, wuu à li cè na mu nyɛ na fyáge sɛɛnɔji tajwuge e mɛ, mu nyɛ na fyáge sùpya na mɛ, mu nyɛ a sùpya pwɔɔnɔ sùpya na mɛ, mu na sùpyire kálali ná sɛɛnɔji i Kile kuni naaranjankanni na. Lire na, wuu la nyɛ si mu yíbe, wuu à yaa wuu a múnalwɔɔre kaan Ɔromu saanbwɔhe Sezari á la?»

¹⁵ Naha mu na sɔnɔji ye?» Nka Yesu mpyi a cè na pi à fyɔnmɛ tò wwoɔmɔ na, maa pi pyi: «Naha na yii na mii pere si jɔcú ye? Yii wyéɛɛbile kan na á, si li wii.»

¹⁶ Ka pi i mpa ná l'e, ka u u pi yíbe: «Joofo nànja ná u mege ku nyɛ nge wyéɛɛnɔji na ye?» Ka pi i jwo: «Saanbwɔhe Sezari.»

¹⁷ Ka u u pi pyi: «Yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.» Ka puru jwumpe si pi puni pàa.

Sadusiibil'á Yesu yíbe kwũubii nɛnɛni kyaa na

(Macwo 22.23-33; Luka 20.27-40)

* **12:11** Zaburu 118.22,23 † **12:13** Erɔdi shiinbii ná Farizheɛnbii mpyi na bɛni mɛ. Ɔromu shiinbii fãhe mpyi a táan Erɔdi shiinbil'á, ka pi i wá na sɔnɔji na múnalwɔɔre ŋgwũj'á yaa. Farizheɛnbii mpyi na sɔnɔji Kafoonji Kile u nyɛ pire jũnɔ na: lire e, mà múnalwɔɔre kan Ɔromu saanbwɔhe Sezari á, lir'á li cyéɛ na mu à jɛɛ u fãhe na maa jcyé Kafoonji Kile na.

18 Nye Sadusiibii pi maha jwo na kwujene jye numpantja me, pire pil'a file Yesu na maa u yibe:

19 «Wuu cyelentunji, Kile tunntunjiMusa à mpe jwumpe séme wuu Saliyanji i na “Nò ká ceewe lèje, maa ñkwù, mà u ta u jye a pyà ta ceenji na me, u còonj'a yaa u ceenji lèje zànbangara na, u u pyi si u na, u yyahafoonji ninjkwunji mege na.”»

20 Nye sijnε baashuunni na mpyi wani, pi puni ninjyenji mpyi a ceewe lèje maa ñkwù, u jye a pyà ta u na me.

21 Ka sijnεnji shonwunji si ceenji lwò maa ñkwù, u jye a pyà ta u na me. Ka tanrewunji wuuni si mpyi amuni.

22 Ka pire nambaabii baashuunni puni si ceenji lèje mà taha taha piye na, ñka pi wà jye a pyà ta u na me. Pire puni kàntugo, ka ceenji mú si mpa ñkwù.

23 Nye ná pire namba baashuunni puni s'à uru ceenji lèj'a círi, kwùubii ñèñi ká bú nta sèe, pi aha bú ñè canjke ñkemu i ke, pi ñgir'a, ceenji sí n-kan ye?»

24 Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo sùpyire ñèñi kyaa na, lir'a ta yii jye a Kile Jwumpe Semεnji yyaha cè, si nta njyère Kile sífente na me.

25 Yii li cè, Kile yyère, sùpyire ká ñè a fwo kwùni i, nò si ceewe lèje me, ceewe mú si n-kan nò á me. Ti sí n-pyi Kile mèlekεεbii fiige.

26 Nje Kile tunntunji Musa à séme kwujeni kyaa na ke, yii jye a yire kála mà? Kuru cyage e, l'à séme na Kile à jwo ná Musa e tahe nage woge taan na “Mii u jye Ibirayima, ná Ishaka, ná Yakuba u Kilenji.”»

27 Nye puru jwump'á li cyèe na pire mpíi nyii wuu pi jye wani Kile yyère. Sùpyire nyii woore ti maha Kile père, kwùubii kyaa bà me. Yii na sònnji na sùpyire sí ñè n-fwo kwùni i me, kuru cyage e yii à sàa wurugo.»

*Kile Saliyanji kabilini l'à fànha tò cyi sanjki na ke
(Macwo 22.34-40; Luka 10.25-28)*

28 Kile Saliyanji cyelentunji wà à Yesu ná nte sùpyire jwumpe lógo, maa li jya na Yesu à pi jwò shwò a jwò ke, ka u u file Yesu na, maa u yibe: «Saliyanji kabilini ndi l'à fànha tò cyi sanjki na ye?»

29 Ka Yesu si u pyi: «Kile Saliyanji kabilini ninjcyiini li jye “Izirayeli shiinbii, yii lógo, wuu Kafoonji Kile kanni u jye Kafoonji.

30 Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á, ná ma zòmbilini puni ná ma múnaani puni ná ma sònjore puni ná ma fànhe puni i*.”

31 Shonwuuni li jye “Ma supyiñεnji kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á me.” Kile Saliyanji kapyaañi puni i, là jye a pèl'a cyire shuunniñi kwò me†.»

32 Ka uru Kile Saliyanji cyelentunji si Yesu pyi: «Wuu cyelentunji, mu à sèe jwo, Kile jye ninjkin, wà saha jye a bàra u na me.

33 Bà mu à jwo, ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á, ná ma zòmbilini puni ná ma yákiñi puni ná ma fànhe puni i, maa ma supyiñεnji kyaa taan may'á bà mu kyal'à táan may'á me, lir'a pwòró sárayi nizogoyi ná sárayi kuuyi sanjyi na.»

34 Yesu à li jya na Kile Saliyanji cyelentun'á uru jwò shwò ná yákiñfente e ke, ka u u pyi: «Mu laage jye a tóon Kile Saanre na me.» Lire kàntugo wà saha jye a ñen'a Yesu yibe me.

*Kile Ninjcwònrñji jye Dawuda Tuluge Shin kann me
(Macwo 22.41-46; Luka 20.41-44)*

35 Maa Yesu yaha u u sùpyire kálali Kileñaarebage e, u à pi yibe: «Kile Saliyanji cyelentiibii maha jwo na Kile Ninjcwònrñji na jye Dawuda Tuluge Shin. Naha yii na sònnji pur'e be?»

36 Jwumpe Dawuda à jwo mà Kile Munaani yaha l'à u yyaha cú ke, yii sònnjò puru na. U à jwo:

“Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á,
‘Ta ma a pa ntèen na kàniñje cyege na,
fo mii aha mu zàmpeñbii le
mu tooyi jwòh'í.†’ ”

37 Ná Dawuda na Kile Ninjcwònrñji yiri “Kafoonji” lir'a li cyèe na Dawuda Tuluge Shin kannna bà me, u Kafoo mú wí, sèe bàl'à?»

Shinnyahare ti mpyi wani na núru Yesu jwò na ke, puru jwumpe mpyi a táan t'á sèl'e.

*Yesu à Kile Saliyanji cyelentiibii cèεge
(Macwo 23.1-36; Luka 20.45-47)*

‡ 12:19 Duterensumu 25.5-6 § 12:26 Ekizodi 3.6 * 12:30 Duterensumu 6.4, 5 † 12:31 Levitiki 19:18 ‡ 12:36 Zaburu 110.1

³⁸ Mâ Yesu yaha u u sûpyire kâlali, u à yi jwo t'á: «Yii a yiye kâanmucaa Kile Saliyanj cyelentiibii na, pi maha vâantintimbwoyi leni na jaare. Sûpyire tabinni yi i, pi la maha mpyi pi raa pire père s'a pire shéere.

³⁹ Pi aha shà Kile Jwumpe kâlambayi i, lire nyé me wà ha pi yere kataan nyi na, bwompe tateenyi pi maha jcaá.

⁴⁰ Mâ bâra lire na, pi maha lenkwucyeebii cyeyaayi puni shuu pi na ná pi jwotanyi i. Pi maha Kile jaare na mōni sûpyire nyinyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa pi ta ke, lire sí n-waha sél'e.»

*Bûnyeni lenkwucwoj'á pyi ke
(Luka 21.1-4)*

⁴¹ Kilejaarebage e, Yesu mpyi a tēnn'a yyaha kan bûnyeni yalenk'á, maa shinnyahara wyérenji lenkanni wíi. Nâfuufeebii ninnyahara mpyi na wyérenji ninnyahawa leni.

⁴² Lenkwucwoj kanhamafoonj wà mú mpyi a pa bûnyé pyi, ná dashipyara shuunni i.

⁴³ Ka Yesu si u cyelemppyiibii yyere, maa yi jwo pi á: «Sēenji na mii sí yi jwo yii á, nge lenkwucwo fōjōfoonj'á bûnyeni ngemu pyi ke, ur'á fānha tō pi sanmpii puni wunji na.

⁴⁴ Naha na ye pi sanmpii pun'á wwū pi cyeyaayi ninnyahayi i, mǎ kan Kile á. Nka nge lenkwucwoj kanhamafoonj wi ke, u njūjō wyérenji puni u à kan Kile á, canjke yalyire lwōore mú bá nyé u á me.»

13

*Yesu à jwo na Kilejaarebage sí n-ja
(Macwo 24.1-14; Luka 21.5-19)*

¹ Yesu ná u cyelemppyiibil'á fworō Kilejaarebage e ke, ka pi wà ninjin si Yesu pyi: «Wuu cyelentuji, mu u nke Kilejaarebage jwōnkanni wíi! Kafaabwoyi y'á tēg'a ku faanra, ku faanranj kanni s'á jwō sél'e!»

² Ka u u pi pyi: «Nke basinanjke yii nyé na jan'amé ke, canja na ma, ku puni sí n-sii n-pwōn n-cyán, si ku njkunnyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³ Nyé ka Yesu sí n-kār'a ná sētēn Olivyye cire nanjke njun'i, maa yyaha kan Kilejaarebage á. Ka u cyelemppyiibii pii sicyyere: Pyeri ná Yakuba ná Yuhana ná Andire si file u na. Mǎ pi kanni yaha ná Yesu i, ka pi i u yíbe:

⁴ «Wuu cyelentuji, naha tère e cyire karigii sí n-pyi ye? Cyi tēepyiini ká nō, naha ku sí li cyēe wuu na ye?»

⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kâanmucaa! Yii àha sûpya yaha u yii wurugo me.

⁶ Yii li cè na shinnyahara si mii mege le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Njncwōnrōnji kyaa l'á jwō na, na pire pi nyé ure. Pi sí raa shinnyahara jwō fáanji s'a wuruge.

⁷ Yii aha mpa a káshiyi shenre nūru yiye táan, maa yi shenre nūru laatoonyi i, lire kà yii funjō pen me. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa nyé me, nka lire bà li nyé dijnyeni tēekwooni me.

⁸ Supyishinji wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kini là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. Njñke jcyēnneji ná katibwōhe sí n-pyi cyeye ninnyahay'e. Cyire jcyii na nyé kanhare tasiige, bà laani maha yíri maa nta a yaa ná li ziji i me.

⁹ Nyé mii sí yii funjō cwo li na si njaha na sûpyire sí raa yii yiri yukyaabii yyére, pi sí raa yii bwūun mú Kile Jwumpe kâlambayi i. Pi sí raa yii yiri fānhafeebii ná saanbii yyére. Cyire puni sí n-pyi yii na mǎ li njñke pyi na yii na nyé mii cyelemppyii. Cyire karigii njūjō taan, yii sí mii kyaa jwo pi á.

¹⁰ Jwumpe Nintanmpe á yaa pu fyānha a jwo supyishinji pun'á.

¹¹ Nyé sûpyire ká mpa a yii cwōre na njkēge yukyaabii yyére, lire tēni i jwumpe yii sí n-jwo wani ke, yii àha puru kani tēge yiye funjō pen me. Yii aha nō wani yukyaabii cyage e, Kile sí n-pa jwumpe mpemu kan yii á lire tēni i ke, yii puru jwo, naha na ye yii sí raa yu ná yii funjō sōnjōre e me, Kile Munaani fānhe sí n-pyi yii e.

¹² Pii sí n-pa raa pi cīnmpyiibii kaan pi a bùu, tiibii pii sí n-pa raa pi pyiibii kaan pi a bùu, pyiibii pii mú sí n-pa raa yíri pi sifeebii kurugo s'a pi kaan pi a bùu.

¹³ Yii kyaa sí n-pen sûpyire pun'á mii mege kurugo. Nka ngemu ká jà a uye waha maa ntēen Kile kuni i fo mǎ sà nō tēgeni na ke, urufoo sí n-shwō.

¹⁴ Yapege k'á sàa pen Kile á ke, yii aha kuru jya k'á jyé a tēen Kilejaarebage funjke e na ku jwōre Kile yyaha taan tēni ndemu i ke, ngemu ká mpe jwumpe lōgo ke, urufoo u yyaha le u u pu jwōhe cya a cè! Lire tēni ká nō, mǎ sûpyire ntemu ta Zhude kùluni i ke, pi a fi, pi a wá nanyi kāmpanjke na.

¹⁵ L'aha ngemu ta u bage katanjke njun'i ke, urufoo ká nūru ntige si yaaga lwó bage e me, u u ntíl'a tige u a fi.

¹⁶ L'aha ngemu ta kerεge e ke, urufoo kà nūru raa ma pyεnge si mpa u vāantnimbwōhe lwó mε.

¹⁷ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifée ná pyineebii na sèl'e.

¹⁸ Yii a Kile jáare, bà li tēni si mpyi l'aha mbé ná wyeere tēni i mε.

¹⁹ Cyire canmpyaagii sí n-waha sèl'e. Mà lwó dijnye tasiige e, mà pa bwòn nijjaa na, uru ngahañi fiige sàha mpyi a nya mε, fo mà sà dijnye kwó, uru ngahañi fiige saha mú si n-pyi mε.

²⁰ Kàmpyi Kafoonji Kile mpyi a uru ngahañi tēni bere me, sùpya mpyi na si n-shwó mε. Nka u à uru ngahañi tēni bere u nijcwónribii kurugo, bà pire si mpyi si shwó mε.

²¹ Nye shin ká jwo yii á na Kile Nijcwónronji na wá naha, lire jye mε u wá mēji i, yii áha ndá urufoo na mε.

²² Naha kurugo ye kafinivinibii pii sí n-yíri na pire pi jye Kile Nijcwónronji, pii sí raa njko na pire na jye Kile túnntumii. Pi sí raa kacyeenji cyére, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi s'a Kile nijcwónribii wuruge, kàmpyi pi sí n-já mε.

²³ Yii a yiye kàanmucaa cyire karigii puni na, mú à cyi puni jwo yii á mà jwo cyi tēni li nō ke.

*Supyani Jyani Yesu sí nūru n-yíri nijyinj na si mpa
(Macwo 24.29-31; Luka 21.25-28)*

²⁴ Nye yyefuge kàntugo,

“Canja nyiini sí n-pyi numpire,
yinjke saha mú si raa bēenmε yige mε.

²⁵ Wōrigii sí raa jcwu,

yire kakyanhala yaayi yi jye nijyinj na ke, yire sí n-cúnjō n-cúnjō n-yíri yi tateenyi i*.”

²⁶ Nye lire tēni i, pi sí Supyani Jyani nya jahanyi i, u à yíri nijyinj na ná fānbwōhe ná sinampe e.

²⁷ Lire kàntugo u sí u mēlekeebii tun dijyēni kàmpañyi sicyērenji puni na, pi i Kile nijcwónribii wá piye na, mà lwó dijyēni jùnjke kà na mà sà nō ku sanjke na.

*Yii a kacyeenji kàanmucaa
(Macwo 24.32-35; Luka 21.29-33)*

²⁸ Yii fizhiye cige kàanmucaa a wíi ke! K'aha njkéjye nivonyo yige, maa fūn tēni ndemu i ke, yii maha jcé na nūngwōh'à byanhara.

²⁹ Lire pyinjanni na, yii áha mpa cyire karigii nya cyi i mpyi, yii i li cè na tēn'à byanhara, li bá à nō.

³⁰ Sēenji na mú sí yi jwo yii á, mpii pi a dá mú na ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e†.

³¹ Nijyinj na njjke sí n-pa n-tōro, njka mú jwumpe sí n-kwōro fo tēekwombaa.

*Kile kanni u à Supyani Jyani Yesu tēnuruni cè
(Macwo 24.36-44)*

³² Nde li jye Supyani Jyani nūrunji ke, shin nijkin jye a sii ngemu u à u tēnuruni ná u cannuruge cè mε. Ali Kile mēlekeebii ná Jyafoonji jye a kuru canjke cè mε. Tufoonji Kile kanni u à ku cè.

³³ Yii a yiye kàanmucaa, yii i njkwōro jyii na, naha na ye yii jye a u tēpani cè mε.

³⁴ Li sí n-pyi mu à jwo nāni wá kūshe wu u à u pyenge karigii puni taa báarapyiibii na, maa yi jwo a waha pyenge jwōge tēnfoon'á, na u a ku kàanmucaa sèl'e, maa njkare.

³⁵⁻³⁶ Lire pyinjanni na, yii bégele tērigii puni i, yii i njkwōro jyii na, bà pyengefoo si mpyi u áha mpa, u áha mpa yii ta yii i njwūni mε. Naha kurugo ye yákojo u sí n-pa yo, jijnjē na yo, njkūni mēni na yo, jyjēge na yo, yii jye a cè mε.

³⁷ Mpe mú sí n-jwo yii á ke, puru mú sí n-jwo pi sanmpii pun'á “Yii kwōro jyii na.”»

14

*Pi à vūnjō pwō Yesu na, si u bō
(Macwo 26.1-5; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)*

¹ Cyi sanjkii mpyi a kwōro canmpyaa shuunni, bilereñkwoñi kataanni ná bwúrunji nijjirigembaañi kataanni sí nō. Kile sáragawwuubii jùnjufēebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii mpyi na Yesu caa jcu ná cwóore e, si u bō.

² Pi mpyi na yi yu piy'á: «Li jye a yaa li pyi kataanni tooy'e mε, lire baare e sùpyire sí n-cānra.»

*Ceenji wá à sinmε nūguntanga wumō wu Yesu jùnjke na
(Macwo 26.6-13)*

* 13:25 Ezayi 13.10; 34.4 † 13:30 Pli maha jwo: «nde tēni shiinbii sí cyire karigii nya tapyige e.»

³ Yesu ná u cyelempyiibii na mpyi Bɛtani kánhe e, tògòfoonji* Simò bage e. Mà pi yaha talyige e, ceenji wà à file u na ná longaracwol'e†, li mpyi a ní sinmpe nùguntanga wumpe longara wumpe pà na‡. Maa cwooni jwòge kebe, maa sinmpe nùguntanga wumpe wu Yesu nùnje na.

⁴ Nye sùpyire ti mpyi ná Yesu i ke, ka tire tà si wá na njkundi tiye shwòhòl'e na: «Nge njkèegeji nùnje ku nyè njkire ye?»

⁵ Mpe sinmpe n'a mpyi a pére, pu mpyi na sí wyérenyahaga ta, si ntaha fònjofeebii tège. Pu lwòore mpyi na sí n-jà shin ninjin yyee ninjin báara sàra kwò.» Ka pi i wá na ceenji fare.

⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii láha ceenji na! Naha na yii nyè na u cège ye? Kacenne u à pyi mii na.

⁷ Fònjofeebii nyè naha ná yii e tèrigii puni i, tènì ndemu ká yii táan ke, yii sí n-jà pi tège, nka mii wi ke, mii sí n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà de!

⁸ Ceen' à u nimpyiini pyi. U à mii cyeere bégel'a yaha na fannje sigilì§.

⁹ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpe ká nò cyaga maha cyag'e ke, nde nge ceen' à pyi ninjaa ke, lire si n-jwo wani bà li si mpyi si njkwòro sùpyire funji' i me.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Macwo 26.14-16; Luka 22.3-6)

¹⁰ Zhudasi Isikariyoti na mpyi cyelempyiibii ke ná shuunniyi i, ka uru si shà Kile sáragawwuubii nùnjufeebii yyéere, maa yi jwo pi á na uru sí Yesu le pi cye e.

¹¹ Ka puru jwumpe si pi funjiyi táan sèl'e, ka pi i wyéren jwò jya u á. Mà lwó lire tènì na, ka Zhudasi si wá na pyinjanna caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni njyiji karigii jwòonronji kani

(Macwo 26.17-25; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹² Nye bwúuruji ninjirigembaanji kataanni canjcyiige, Yahutuubii mpyi maha ntère na mpàbili pyi sàraga pi bilerenjkwonji kurugo. Kuru canjk' à nò ke, ka Yesu cyelempyiibii si u yibe: «Taa mu la nyè wuu u sà bilerenjkwonji kataanni njyiji shwòhò ke?»

¹³ Ka Yesu si pi pii shuunni tun, maa yi jwo pi á: «Yii a sí kánhe e, yii sí n-bè ná nànjì w'e, u à lwòhò kucwòo tugo. Yii i ntaha u fye e fo u aha sà jyè pyenge njkemu i ke.

¹⁴ Yii aha sà nò wani, yii i yi jwo pyengefoon' à, na yii cyelentun' à jwo yii sà u yibe, na bage njkire e uru ná u cyelempyiibii sí kataanni njyiji lyí ye.

¹⁵ Yii aha kuru yibige pyi, uru nànjì sí batònge ninjyibabilini là cyèe yii na, l' à bégel'a jwò sèl'e. Lire babilini i, yii sí kataanni njyiji karigii cwòonro.»

¹⁶ Ka cyelempyiibii si njkàre, pi á sà nò kánhe e ke, ka pi i sà yi ta Yesu jwuñkanni na. Ka pi i kataanni njyiji karigii cwòonro wani.

Yesu à jwo na uru cyelempanyi wà sí uru le cye e

¹⁷ Nye yàkonk' à pa nò ke, ka Yesu si mpa ntèen na lyí ná u cyelempyiibii ke ná shuunniyi i.

¹⁸ Mà pi yaha njyiji na sijncyan, Yesu à pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii mpii pi naha na lyí ná mii i ke, yii wà ninjin naha na sí n-pa mii le cye e.»

¹⁹ Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yíbili: «Mii wi la? Mii wi la?»

²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii shiin ke ná shuunniyi wà wi, nge cyege ku naha na mii woge e njyiji yaage e ke.

²¹ Supyanji Jyanji njkwùmbaa nyè me, bà l' à séme u kyaa na Kile Jwumpe Semenji i me. Nka ngemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun' à kèege! Urufoo zimbaanji mpyi na sí n-pwòro u ziji na.»

Wwònege njyiji

(Macwo 26.26-30; Luka 22.15-20; 1 Korènti Shiinbii 11.23-25)

²² Mà pi yaha pi i lyí, Yesu à bwúuruji lwó, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòon kwòon mà kan u cyelempyiibil' á, maa jwo: «Yii nge shwò a lyí, mii cyeere ti.»

²³ Lire kántugo maa funjcwokwuuni lwó, éezen sinme mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á, ka pi puni si pu bya.

²⁴ Ka u u pi pyi: «Puru pu nyè mii sishange, tunmbyaare nivònnnte Kile à le ke, tire sishange ki, njke k' à wu si ntaha shinnyahara ná Kile shwòhònjì yaa ke.

²⁵ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii saha sì éezen sinme bya me, fo canjke mii sí nùru pu bya Kile Saanre e ke.»

²⁶ Nye ka pi i Kile pèente myahigii cèe maa nta a fworò bage e, maa njkàre Olivye cire nanjke jwanji' i.

* 14:3 Pli na sònnji na tènì i Yesu à kàre nge nànjì yyéere ke, u mpyi a cùunj' a kwò. † 14:3 Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nyè: «alibatiri». ‡ 14:3 Puru sinmpe mpyi a ta cige ngemu i ke, kuru mege na nyè «naridi». § 14:8 Yahutuubil' á, sùpya ká njkwò, pi mpyi maha nùguntanga wyere ná sinme nùguntanga wumò tèg' a urufoo tiri. Lire kyaa na, Yesu nyè njke cyage e.

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nyε a uru cè mε
(Macwo 26.31-35; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)

²⁷ Pi à nɔ wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Yii puni sí n-fê si mii kanni yaha, naha na ye y' à séme Kile Jwumpe Semεnji i “Mii sí mpànahanji bò, mpàkurunke puni sí n-caala*.”»

²⁸ Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Ŋka mii aha nɛ à fworò kwùnji i tɛni ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile kùluni i.»

²⁹ Ka Pyeri si u pyi: «Pi sanmpii puni mée ká fê, maa mu yaha, mii kyaa bà mε.»

³⁰ Ka Yesu si u pyi: «Sɛenji na mii sí yi jwo mu á, ninjaa numpilage yabilinji i, nkùpoonji mεeni shonwuuni sí mu ta mu à jwo a nɔ tooyo taanre na na mu nyε a mii cè mε.»

³¹ Ka Pyeri si núr'a u jwɔmεeni taha maa yi jwo a waha: «Pi mée ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii sí n-sii n-jwo na mii nyε a mu cè mε.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi jwo.

Yesu à Kile náare Zhetisemani cikɔoge e
(Macwo 26.36-46; Luka 22.39-46)

³² Nyε ka pi i nɔ cyage k'e, kuru mεge nyε Zhetisemani. Ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii tɛn naha mà jwo mii u sà Kile náare meyyere ke.»

³³ Ka u ninKarenji si nkàre ná Pyeri ná Yakuba ná Yuhana i. Ka yyetanhare ná funmpεenre si sii u á.

³⁴ Ka u u pi pyi: «Mii funnke naha a pen fo na nko si mii bò. Yii tɛn naha yii i nkɔwòro nyii na.»

³⁵ Ka u u nkàre yyaha yyére, maa uye wà njnke na, maa Kile náare, bà lire tɛni kyaage si mpyi si njà ntòro u taan mε.

³⁶ U mpyi na nko: «Mii Tu Baba, li fànhe nyε mu i mà jà a karigii puni pyi. Na shwɔ nke kyaage lwɔhe na. Nka ma hà na nyii wuuni pyi mε, ma nyii wuuni pyi.»

³⁷ Lire kántugo ka Yesu si núr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i nkwúuni. Ka u u Pyeri nɛ, maa u pyi: «Simɔ, mu na nkwúuni bε? Mu nyε a jà a nde tɛni ninkinji pyi nyii na ná mii i mà?»

³⁸ Yii tɛn nyii na, yii raa Kile náare, bà yii si mpyi si fànha ta Sitaanninji na, u àha nkɔwò yii sɔn ngà kapii na mε. Nàkaana baa, sùpyanji zòmbilin' à bége! a yaha kacεnɔkii mε na, nka u fàn'h' à cyére.»

³⁹ Lire kántugo ka Yesu si núr'a file yyaha yyére, maa wá na Kile náare ná puru jwunumpe e.

⁴⁰ Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à nɔ, pi mpyi na si n-jà nyiiigi múgo n-yaha mε. Nje pi si n-jwo Yesu á ke, pi saha nyε a cè mε.

⁴¹ Ka Yesu si núr'a kàre yyaha na, maa núr'a pa nɔ u cyelempyiibii na tontanrawoge e, maa pi pyi: «Yii saha na nkwúuni la? Nɔɔmp' à ta, tɛn' à nɔ. Numε, Supyanji Jyanji si n-le kapimpyiibii cye e.

⁴² Yii yiri, wuu raa si, naha na ye nge u sí mii le cye e ke, uru na naha naha.»

Yesu ncùnji kani
(Macwo 26.47-56; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)

⁴³ Nyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nɔ wani, uru na nyε cyelempyiibii kε ná shuunninji wà. U mpyi a pa ná shinnyahar'e, kàshikwɔnnjwɔoyi ná kàbiyi mpyi pire cye e. Kile sáragawwuubii njunufεebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwɔnrribii pi mpyi a pire tun.

⁴⁴ Zhudasi u mpyi na sí u le pi cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil' á: «Yii aha mii nya mii à sùpyanji ngemu púr'a cù maa u shéere ke, urufoo wi. Yii i u cù, yii a si, yii raa u káanmucaa sèl'e.»

⁴⁵ Pi à nɔ ke, ka Zhudasi si ntíl' a file Yesu na, maa jwo: «Wuu cyelentunji» maa u púr'a cù.

⁴⁶ Nyε ka sùpyire si cye taha Yesu na, maa u cù.

⁴⁷ Ka Yesu cyelempyanji wà ninkin si u kàshikwɔnnjwɔoge wwù mà taha a Kile sáragawwuubii njunufembwɔhe bárapyanji ninɔenke kà kwɔn a cyán.

⁴⁸ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwɔnnjwɔoyi ná kàbiyi i mpa ncù, mu à jwo kakuumpyi u nyε mii.

⁴⁹ Mii mpyi ná yii e canja maha canja. Mii mpyi maha sùpyire kálali Kilejaarebage e, yii sí nyε a mii cù mε. Nka nde mpyinji sí Kile túnntunmpii jwumpe fúnɔ.»

⁵⁰ Ka u cyelempyiibii puni si fê, maa u yaha.

⁵¹ Nànjjiinji wà u mpyi a taha u fye e, vaaunto kanna u mpyi a taha a uye míginε. Ka pi i u cù vaauntoinji na.

⁵² Ka u u láha u na, maa wá na fi u cípyire wunji.

* 14:27 Zakari 13.7

Yesu na nyɛ yukeyaabii cye e

(Macwo 26.57-68; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵³ Mpii pi à Yesu cù ke, ka pire si nkàre ná u e Kile sàragawwuubii nùnjufembwohe yyére. Kile sàragawwuubii nùnjufeebii puni ná Yahutuubii kacwónribii ná Kile Saliyanj cyelentiibii mpyi a piye bínni wani.

⁵⁴ Mâ pi yaha pi i nkèege ná Yesu i, Pyeri à tɛɛn laage e, marii si pi fye e fo sàragawwuubii nùnjufembwohe pyenge e. U à sà nò ke, maa jyè pyenge e, maa ntɛɛn saɲcwónsigibii taan na uye ware.

⁵⁵ Sàragawwuubii nùnjufeebii ná yukeyaala kurunke shiinbii puni mpyi na kaɲunɔ caa si Yesu bò. Nka pi nyɛ a yaaga ta mɛ.

⁵⁶ Shinjyahara mpyi na fini Yesu na, nka pi jwumpe nyɛ a bɛ nin̄kin na mɛ.

⁵⁷ Pii' à pa yiri, maa fini na pir' à lógo na u à jwo:

⁵⁸ «Mii si sùpyire Kile na arebage nivanrage cyán, sí núru ku faanra canmpyaa taanre funnj' i sùpya baa.»

⁵⁹ Puru mpe nùnjɔ taan sahan̄ki, pi jwumpe nyɛ a ja à pyi nin̄kin mɛ.

⁶⁰ Ka sàragawwuubii nùnjufembwohe si yiri sùpyire shwòhòl'e, maa Yesu yibe: «Mpe jwumpe puni p' à jwo mà yyaha tíi ná mu i ke, naha mu à cè p'e yɛ?»

⁶¹ Ka Yesu si fyàha fyii, u nyɛ a yaaga jwo mɛ. Ka sàragawwuubii nùnjufembwohe si núr'a u yibe: «Kile Nin̄cwónrɔnji u nyɛ mu la? Kilen̄ji Nin̄cɛn̄ji Jyan̄ji u nyɛ mu la?»

⁶² Ka Yesu si u pyi: «Ɔɔn, mii wi! Yii sí Sùpyanj Jyan̄ji n̄ya u à tɛɛn Sin̄ji Punifoo Kile kàniɲe cyɛge na, lire kàntugo yii mú sí u nimpan̄ji n̄ya nahaj̄ni i, mà yiri n̄h̄yini na.»

⁶³ Yesu à puru jwo ke, ka sàragawwuubii nùnjufembwohe l̄yiri wun̄ji si u yabil̄inj v̄aant̄injke cwón†, maa jwo: «Wuu saha nyɛ a tíge wà n̄wòjwumò kurugo mɛ.

⁶⁴ Yii à u Kile mekèege jwumpe lógo. Naha yii nyɛ na sònn̄i yɛ?» Ka pi puni si ntɛɛn li taan na u à kapii pyi, na u mú s' à yaa u bò.

⁶⁵ Ka pii si wá na ntilwòhe wàa u na, maa u yyahe pwò, maa kaɲkuruyo cyán u e, maa u yibe: «Mu nyɛ a jwo na mu na nyɛ Kile t̄unt̄un̄n̄jɔ mà? Nge u à mu bwòn ke, uru mɛge yyere wuu ál» Ka pyenge saɲcwónsigibii si kantawahii bwòn bwòn u e.

Pyeri à jwo na uru nyɛ a Yesu cè mɛ

(Macwo 26.69-75; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Lir' à Pyeri ta u mpyi n̄wòhòntaan pyenge funnjke e. Ka Kile sàragawwuubii nùnjufembwohe báarapycwón̄ji wà si mpa

⁶⁷ Pyeri ta u na ware, maa u yal' a wíi maa u pyi: «Mu mú mpyi ná Nazarɛti Yesu e!»

⁶⁸ Ka Pyeri si yi kyáala maa jwo: «Ceewe, mpe mu na yu ke, mii nyɛ a puru cè mɛ.» Lire kàntugo ka Pyeri si fworò ntàani na mà sà yyére tajjijwòge na, [ka nkùpoon̄ji si mɛɛ sú.]

⁶⁹ Lire kàntugo ka uru cɛɛn̄ji ninun̄ji si núr'a Pyeri n̄ya kuru cyage e. Sùpyire ti mpyi wani ke, ka u u tire pyi: «Nge n̄n̄ji nyɛ pi wà.»

⁷⁰ Ka Pyeri si núr'a yi kyáala. Nyɛ t̄èr' à pyi ke, mpii pi mpyi wani ke, ka pire si yi jwo Pyeri á: «Nàkaana baa, mu na nyɛ Yesu fyèjwòhòshin̄ni wà, naha na yɛ mu mú na nyɛ Galile kùluni shin.»

⁷¹ Nyɛ ka Pyeri si jwo: «Kampyi mii à nge n̄n̄ji cè, Kile kà na yaha mɛ!»

⁷² Ka nkùpoon̄ji si ntil' a mɛɛ sú tozhònwogo. Ka Pyeri funnjke si n̄cwò Yesu jwumpe nin̄jwumpe na na: «Nkùpoon̄ji mɛɛni shònwuuni sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nyɛ a mii cè mɛ.» Nyɛ ka Pyeri si wá na mɛɛ sú.

15

Pilati à Yesu yibe

(Macwo 27.1-2, 11-14; Luka 23.1-5; Yuhana 18.28-38)

¹ Kuru can̄jke nyèsooge na, ka Kile sàragawwuubii nùnjufeebii ná Yahutuubii kacwónribii ná Kile Saliyanj cyelentiibii ná yukeyaala kurunke shiinbii sanmpii puni si piye bínni, maa wwò a jwo, maa Yesu cù a pwò maa nkàre ná u e fànhafoon̄ji Pilati á*.

² Ka Pilati si u yibe: «Yahutuubii Saann̄ji u nyɛ mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu aha jwo amuni yo.»

³ Ka Kile sàragawwuubii nùnjufeebii si tígire nin̄yahara cyán Yesu na.

⁴ Ka Pilati si núr'a u yibe: «Tígire pi à cyán mu na ke, mu nyɛ a pà cè a jwo tire e mà?»

⁵ Yesu saha nyɛ a jwo mɛ. Ka lire si Pilati kàkyanhala sèl'e.

† 14:63 Yahutuubil' á, sùpya ká jwumò jwo Kile na, mpemu nyɛ a yaa pu jwo u na mɛ, mpii pi à puru jwumpe lógo ke, pire maha yiri maa pi v̄aann̄ji cwòn. * 15:1 Fànhafoon̄ji Pilati kanni u mpyi na si n-ja kuni kan pi kásujinj̄ni wà bò.

*Yesu kataanmp' à cwɔnr'a yaha u mbòñi na
(Macwo 27.15-26; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39-19.16)*

⁶ Yyee maha yyee Yahutuubii bilerenkwonji kataanni n'a mpyi a nɔ, Pilati mpyi maha kàsujyi ninjin yaha, nge sùpyire mpyi maha jáare u á ke.

⁷ Nànji wà, ná u mege na mpyi Barabasi, uru mpyi a le kàsunji i, jahaha na ye u ná u wwoñeɛebii mpyi a cànra Jramu shiinbil'á, fo mà booro pyi.

⁸ Ka sùpyire si file Pilati ná, maa u jáare na nde u maha mpyi pir'á yyee maha yyee ke, na u lire pyi.

⁹ Ka Pilati si pi yíbe: «Li sí n-bê yii á, mii u Yahutuubii Saanñi yige kàsunji i la?»

¹⁰ U mpyi a cè na yìncyeye na Kile sáragawwuubii jùñjufeebil'á Yesu le cye e.

¹¹ Nka Kile sáragawwuubii jùñjufeebil'á sùpyire sòn na ti Pilati jáare u Barabasi yige kàsunji i, u u Yesu yaha wani.

¹² Ka Pilati si núr'a pi yíbe: «Ñge yii na mpyi Yahutuubii Saanñi ke, jahaha yii jye na sòññi mii i mpyi uru na ye?»

¹³ Ka pi i jwo fánha na: «U kwòro cige na!»

¹⁴ Ka Pilati si núr'a pi yíbe: «Kapiini ndire u à pyi mà sà nɔ u bò ye?» Nka pi saha na kwuugii wàa fánha na, marii ñko: «U kwòro cige na!»

¹⁵ Pilati la mpyi si sùpyire nyii wuuni pyi, maa Barabasi yige kàsunji i, maa pi pyi pi à Yesu bwòn ná kàsorigil'e, maa u kan pi sà ñkwòro kworokworocige na.

*Sòrolashiibil'á Yesu fwòhɔrɔ
(Macwo 27.27-31; Yuhana 19.2-3)*

¹⁶ Ka sòrolashiibii si ñkàre ná Yesu i pi tateenge e, maa sòrolashiibii sanmpii yyer' a pa,

¹⁷ maa vaañntinmbwòhɔ ñinyega† le u na, maa ñguro cín mà pyi saanra jùñtonjɔ mà tò u na.

¹⁸ Lire kántugo ka pi i wá na u fwòhɔre, marii ñko: «Yahutuubii Saanñi, wuu à mu shéere!»

¹⁹ Marii u bwùun jùñjke e ná kàbiini i, marii ntùlwòhe wàa u na, marii ññkure sínni u taan, maa piye pyi mu à jwo pi na u père.

²⁰ Pi à u fwòhɔr'a kwò ke, maa vaañntinmbwòhe ñinyege wwù u na, maa u yabilinji vaañnyii le u na, maa ñkàre ná u e si sà ñkwòro kworokworocige na.

*Pi à Yesu kwòro cige na
(Macwo 27.32-44; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)*

²¹ Nyé mà sòrolashiibii yaha pi i ñkèege ná Yesu i tabonjke e, pi à círi ná nàñi w'e u à yíri sige e, u mege mpyi Simɔ, Sirèni kànhe shin u mpyi u wi. Aléxandíri ná Urufusí yii tunji u mpyi u wi. Nyé ka pi i u kárama u à Yesu kworokworocige tugo.

²² Ka pi i ñkàre ná u e cyage mege ku jye Gólikota ke, lire jwòhe ku jye: «Ñuñkwòoge Cyage.»

²³ Pi à nɔ wani ke, maa wyéere tà le sinmpe e mà kan Yesu á u bya, ñka u jye a jèn'a ti bya me.

²⁴ Sòrolashiibil'á Yesu kwòr'a kwò ke, maa ñkyaanwooni tég'a u vaañnyii táa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nàzhanñi cè me.

²⁵ U à kwòro cige na jyege tenni baacyere wuuni na.

²⁶ U à bò jùñjke ñkemu na ke, cikwooni na pi mpyi na sí kuru séme ke, pi à li séme kuru cyage e: «YAHUTUUBII SAANÑI!»

²⁷ Nàñkaalii shuunni mpyi a kwòro ná Yesu i. Wà mpyi u kàñinñe na, u sanñi sí jye u kàmèni na. [

²⁸ Lire pyinñkanni na, mpe p'á séme Kile Jwumpe Semèñi i u kyaa na ke, pur'á fùññ:

«U à tòrɔ ná kapimpyiibil'e.»]

²⁹ Sùpyire nintorore mpyi maha u fwòhɔre, marii jùñnyii kwòre, marii ñko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kileñaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u jye ame la?»

³⁰ Mu yabilinji u maye shwɔ, maa ntíge kworokworocige na.»

³¹ Kile sáragawwuubii jùñjufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii mpyi na u fare, marii ñko piy'á: «U à pii shwɔ, maa mpyi u jye a já uye shwɔ me.

³² Kile Nijcwanrɔñji! Izirayeli Saanñi! Mu aha já a tíge ñjke cige na may'á, wuu sí n-dá mu na!» Mpii pi mpyi a kwòro u taan ke, pire mú mpyi na u fare.

*Yesu kwùñji
(Macwo 27.45-56; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)*

³³ Nyé canñjke mpyi a nɔ jùññɔ ninji i, ka numpini si mpàl'a jyè kini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà sà byanhara yàkonjke na.

† 15:17 Vaañntinnyege»: Yahutuubii yyéere, pi mpyi maha kuru vaañntinñjke jwoolo maha ñkan saanbii ná shinwoobil'á.

³⁴ Lire tëni i, ka Yesu si jwo fànha na: «Eloyi, Eloyi, lama sabakatani?» Lire jwòhe ku jye: «Mii Kilenji, mii Kilenji, naha na mu à kàntugo wà mii á ye?»

³⁵ Mpii pi mpyi wani ke, ka pire pii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile túnntunjiEli yiri na u pa uru tège.»

³⁶ Ka pire wà ninjin si fê a sà sicogo fyinme lùtanhage k'e, maa ku nórò kàbii na, mà yaha Yesu jwòge taan, u u ku ta a shwònrò. Maa jwo: «Yii u yaha wani, wuu a wii kampyi Eli sí n-pa u tírige nke cige na.»

³⁷ Ka Yesu si núr'a sêe fànha na, ka u múnaani si fworò u e.

³⁸ Nye ka Kileñaarebage táataa vâanñke si jcwòn ninke e, mà lwó ninji na fo jwòh'i.

³⁹ Nye Jromu sòrolashiibii yyaha yyére shinji u mpyi a yyére Yesu yyaha na ke, u à ta naha u kwùnkanni nya ke, ka u u jwo: «Nàkaana baa, nge nàñi mpyi Kile Jyanji.»

⁴⁰ Cyee kurunji mpyi a yyére laage e, marii wii. Mariyama u mpyi na yiri Magidala kànhe e ke, ná Mariyama, u jye Yakuba bilere ná Zhoze nunji ke, ná Salome mpyi pi e.

⁴¹ Pire cyeebii pi mpyi a taha Yesu fye e mà u yaha Galile kùluni i marii u tère. Cyee ninjahamii mú mpyi wani, pi mpyi a taha u fye e mà kàre Zheruzalemu kànhe e.

Yesu ntòji kani

(Macwo 27.57-61; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

⁴² Nye yàkòñke mpyi a nò a kwò, ka pi i wá na canñòñke bégeli, lire jwòhe ku jye: kuru canña nùmpañja mpyi canñòñke.

⁴³ Arimati kànhe shinji Yusufu, uru na mpyi yukyaala kurunji sêe shinji wà. U cyege mpyi a taha Kile Saanre tēpani na. Ka uru si jùñò waha maa ñkàre Pilati yyére si Yesu buwuñi jáare u á.

⁴⁴ Pilati à Yesu kwùñi lógo ke, l'à u pàa, ka u u sòrolashiibii yyaha yyére shinji yyer'a pa yíbe kampyi u tēekwuun'à mò.

⁴⁵ Tēni i sòrolashiibii yyaha yyére shinji'à Pilati pyi na Yesu à kwù ke, ka u u kuni kan Yusufu á na u sà u tírige kworokworocige na.

⁴⁶ Ka Yusufu si vâanvinge shwò, maa Yesu buwuñi tírige kworokworocige na, mà le k'e, mà sà ntò fannke e. Kuru fannke mpyi a tūgo kafaaga na. Ka u u kafaabwòhò kùunkul'à pa ntò fannke jwòge na.

⁴⁷ Magidala Mariyama ná Zhoze nunji Mariyama mpyi na Yesu buwuñi tasinnage wii.

16

Yesu à jè a fworò kwùñi i

(Macwo 28.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

¹ Nye canñòñk'à tòro ke, Magidala Mariyama ná Yakuba nunji Mariyama ná Salome, ka pire mú taanre si ñkàr'a sà sinme nùguntanga wumò shwò si ntège Yesu buwuñi tiri.

² L'à pyi cibilaage canñcyiige* jnyèsòoge na. Tēni i pi à nò kafaage fannke na ke, canña jyiini mpyi na fworò.

³ Pi ninjaribii mpyi na ñko piy'á: «Jofoo u sí n-pa kafaabwòhe kùunkuu n-láha wuu á fannke jwòge na ye?»

⁴ Pi à ta naha pi nyiiigi yírigé ke, ka pi i kafaabwòhe ta k' à kùunkul'a lwó fannke jwòge na. ⁵ Pi à nò wani ke, maa jyé fannke e, mà nàñjiwe nya u à vâanvinge le, mà tēen kàniñke na, ka cyeebii si fyá sèl'e.

⁶ Ka nàñjiinji si pi pyi: «Yii àha vyá mē. Nazareti Yesu pi à kwòro cige na ke, uru yii na jcaalà? U à jè a fworò kwùñi i, u jye naha mē. Yii u buwuñi tasinnage wii.

⁷ Yii sà yi jwo Pyeri ná cyelempyiibii sanmpil'á “U à kàr'a sà yii sige Galile kùluni i. Yii sí sà u nya wani, bà u à fyànha a yi jwo a yaha mē.”»

⁸ Nye ka cyeebii si fê a fworò fannke e. Pi puni mpyi a fyá fo na jcyéenni. Li funmpēnr'à pi pyi pi jye a jēn'a yaaga jwo sùpya á mē.

Mpiimu na Yesu à uye cyé ke

(Macwo 28.9-10, 16-20; Luka 24.13-49; Yuhana 20.11-23; Kapyiñkii 1.6-8)

[⁹ Yesu à jè a fworò kwùñi i cibilaage canñcyiige jnyèsòoge na ke, Magidala Mariyama na u à fyànha a uye cyé, nge e Yesu à jínabii baashuunninji kàr'a yige ke.

¹⁰ Ka uru ceenji si ñkàr'a sà yi jwo Yesu fyèjwòhòshiinbil'á. Pi mpyi a tēen yyetanhare e, marii myahigii súu.

‡ 15:34 Yesu na ñkwùli Arameni shēenre e. Tire shēenre e, Eloyi jwòhe ku jye: «Mii Kilenji». Mpii pi jye pi jye na tire shēenre nùru mē, pire maha sññi na Kile túnntunji Eli Yesu jye na yiri. Yahutuubii pii na sññi na, ná Eli jye a kwù mē, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwò (2 Saanbii 2.1-12). * 16:2 Yahutubil'à cibilaage canñcyiige ku jye kárinji.

¹¹ Nka tēni i pi a lógo na Yesu à jè a fworò kwùnjì i, na u wá jyi na, na Mariyama à u jya ke, pi jye a sàa dá mē.

¹² Lire kántugo Yesu à uye kēenja'a cyēe u fyèjwòhòshiiinbii pìi shuunni na mà pi yaha pi i nkēege sige e.

¹³ Ka pire si núr'a pa yi jwo pi sanmpil'á, nka pire mú saha jye a dá mē.

¹⁴ Kāsánrage na, Yesu à uye cyēe u cyelempyiibii kē ná niñkinji na mà pi yaha pi i lyí. U à pi faha pi dánabaare na, naha na ye mpìi pi à u jya u à jè a fworò kwùnjì i, maa mpyi jyi na ke, u cyelempyiibii jye a jēn'a dá pire jwumpe na mē.

¹⁵ Puru jwòhò na, ka Yesu si pi pyi: «Yii a sì dijyēnjì jùnjyì puni na, yii s'a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyire pun'á.

¹⁶ Ngemu ká dá pu na, maa batize ke, urufoo sí nùmpañja ta, nka shin maha shin u à pu lógo, maa mpyi u jye a dá pu na mē, Kile sí urufoo tùn.

¹⁷ Mpìi pi à dá mii na ke, pire sí raa kakyanhala karigiì jicyiimu pyi ke, cyire cyi jye: pi sí raa jínabii kòre, pi sí raa yu shēenre taber'e,

¹⁸ pi sí raa wwòobii cwòre, nka pi sí raa yaage pyi pi na mē. Pi mēe ká bàha bya, ku sì n-jà kapii pyi pi na mē. Pi sí raa cyeyi tare yampii na, s'a Kile jàare pi na pi raa jicùnjì.»

*Yesu à kò a dùgo nìnyinjì na
(Luka 24.50-53; Kapyiñkii 1.9-11)*

¹⁹ Kafoonji Yesu à puru jwumpe puni jwo a kwò ke, ka Kile si u kò a dùrugo nìnyinjì na, ka u u sà ntēen Kile kàniñe cyēge na.

²⁰ Jye ka u cyelempyiibii si nkà'a sà a Jwumpe Nintanmpe yu cyeyi puni i. Kafoonji mpyi maha pi tère báaranji puni i, kakyanhala karigiì pi mpyi maha mpyi Yesu mēge na ke, cyire mpyi maha fànha kaan pi jwump'á, mà li cyēe na sēe wi.]

Luka Jwumpe Nintanmpe Jwunƙanni

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémenji funƙo jwumpe e ke

Luka na mpyi wempyi, Yahutu bà u mpyi u wi me. Mpii pi nyɛ pi nyɛ Yahutuu me, Luka la mpyi si Kile Jyanji Yesu kyaa jwo pir'á. Lire kurugo mpii pi à Yesu jya maa lógo u jwò na ke, u à file pire na maa Yesu karigii yyaha cya pir'á.

Yesu à si fòŋofee pyenge. Mpànahabii pi à sii mpànahabii ke, pir'á u zinj'à fyánha a jwo. Kile nyɛ a sùpya pwóŋŋ sùpya na me, u à jwo na shin maha shin u à uye cè kapimpyiɛ maa nyɛ Yesu na ke, urufoo sí nùmpañña ta. Fòŋofeebii ná yampii ná nàŋkopyire ná lenkwucyeebii ná círimpii ná zàmpeɛnbii ná supyishinj sanni u mpyi u nyɛ laage e pil'á me, pire puni kyaa mpyi a táan Yesu á. Tèni i Yesu à kwòro cige na ke, mpii pi à u kwòro ke, u à Kile jáare na u yáfa pire na.

Yesu à nè a fworo kwùnj i ke, u à uye cyèe u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi tèn Zheruzalemu kánhe e, pi i Kile Munaani sige, Kile mpyi a lire ndemu jwómee lwó pi á ke. Yesu à puru jwo ke, maa dùg'a kàre nɔnyinj na, pi nyii na.

Karigii cyi à pyi lire kántugo ke, Luka à cyire séme sémenji waber'e, uru mege na nyɛ: «Yesu Tunntunmpii Kapyiɔnkii Semenji».

Luka sémenji kasementi

¹⁻³ Yyaha yyére shinnji Tofili, karigii cyi à pyi naha wuu yyére ke, cyire cyii mii nyɛ na sémenji si ntun mu á. Shinjyahara mú à cyii séme cyire karigil'e, mà tàanna ná sùpyire cyi jwunƙanni i, mpiimu nyii na cyi pun'á pyi ke, ná pire pi à pa mpyi Jwumpe Nintanmpe jwufeebii ke. Lire e mii mú à li ta kacenne maa cyi yyaha cya fo cyi tasiige e maa cyi yal'a séme si nkan mu á,

⁴ bà mu si mpyi si li cè na karigii cyi à jwo mu á ke, na cyire na nyɛ sèe me.

Kile mèlekenji wà à Yuhana Batizelipiyinj zinj kyaa jwo

⁵ Tèni i Eròdi mpyi Zhude kùluni saannji ke, Kile sàragawwunj wà na mpyi Abiya u sàragawwukuruɔke e, u mege mpyi Zakari. U cwonji mpyi Arɔn tùluge shin, u mege sí mpyi Elizabeti.

⁶ Pi mú shuunninj mpyi a tii Kafoonji Kile yyahe taan, pi mpyi a u jwómeeɛni cù karigii puni i, marii u toɔji kurigii puni jaare.

⁷ Nka pyà mpyi pi á me, naha na ye Elizabeti mpyi cijirinje. U ná u poonji mú sí mpyi a lyɛ a kwò.

⁸ Canjka Zakari mpyi sàragawwubaaranji na Kile yyahe taan, naha na ye mähani mpyi a nò pi sàragawwukuruɔke na.

⁹ Mà tàanna ná sàragawwuubii làdaabil'e, pi mpyi maha njyaanlwooni tég'a sàragawwunj wà cwònrò, ur'a si jyè Kilejaarebage funjke e maa wusunanj sùgo. Nyɛ ka kuru canjke wunj si mpa bè Zakari na.

¹⁰ Mà u yaha u u wusunanj sùge, sùpyire puni mpyi ntàani na na Kile jáare.

¹¹ Ka Kafoonji Kile mèlekenji wà si mpàl'a fworo Zakari na, maa yyére wusunanj tasogoge kàniɛ cyage na. ¹² Zakari à u jya ke, maa fyá sèl'e.

¹³ Ka mèlekenji si u pyi: «Ma hà vyá me Zakari, Kile à mu jarege lógo. Mu cwonji Elizabeti sí mu kan pùnambile na, maa li mege le Yuhana.

¹⁴ Uru pyànj zinj kani si n-pyi mu á funntanga ná múguro kyaa. Li mú sí n-pyi shinjyahara á funntanga kyaa,

¹⁵ naha na ye u sí n-pyi shinbwo Kafoonji Kile yyahe taan. U si raa sinnmpe pà tufiige byii me. Kile Munaani sí u jì tɛrigii puni i, ali mà u yaha zimbaa.

¹⁶ U sí Izirayeli shiinbii njnyahamii yyaha kèɛnɛ Kafoonji pi Kilenji á.

¹⁷ U kapyiɔnkii sí n-pyi Kile tùnntunji Eli wogigii fiige. Bà Kile Munaani mpyi a fyánha a fánhe kan Eli á me, amuni li sí fánhe kan u á, u u Kafoonji kuni bégele, u u tiibii ná pyiibii shwòhɔnj yaa. Mpii pi à jùŋo kyán Kile na ke, u sí pire kèɛnɛ n-pyi shintiilii, si supyishinj wà bégele njaha Kafoonji yyaha na.»

¹⁸ Ka Zakari si jwo mèlekenj'á: «Di mii sí puru sèenji cè n-jwo ye? Naha kurugo ye mii ná na cwonji shinj'à tòro zi taan.»

¹⁹ Ka mèlekenji si u pyi: «Mii u nyɛ Gabiriyeli. Mii u nyɛ Kile taan u tùnnture laage e. U à mii tun mii u pa mpe jwumpe nintanmpe jwo mu á.

²⁰ Mu nyɛ a nen'a tèn mii jwómugure taan me, mà li ta nde mii à jwo mu á ke, li sí n-pyi li tɛpyil'e. Lire kurugo mu sí n-pyi búbu, mà lwó nume na fo mà sà yaa ná li tɛpyiini i.»

²¹ Lire tèni mpyi a sùpyire puni ta ti i Zakari sigili na njàre, naha na ye u mpyi a mò Kilejaarebage funjke e. U mɔnj mpyi a pi puni pàa.

²² U à jà a pa fworò ke, ka u u mpyi búbu, u nyé a jà a jwo ná pi e me, ka pi i jwé na Kile à kani là cyé u na Kilejaarebage funŋke e. Ka u u wá na yu ná cyeyi i.

²³ Nyé Zakari sáragawwubaaranji canmpyaagil' à fúnŋò ke, ka u u ñkàre pyéngé.

²⁴ Canmpyal' à tòro ke, ka u cwonji Elizabeti si laa ta, maa ñwoho yinye kanŋuro funŋ'i. Maa jwo uye funŋ'i:

²⁵ «Kile à ñwo mii na ná nde e de! U à mii pyítambaani silege láha mii na sùpyire nyii na.»

Kile mèlekeni wà à Yesu zini kyaa jwo

²⁶ Nyé Elizabeti laani yinŋe baani woge e, ka Kile si u mèlekeni Gabiriyeli tun Galile kùluni kànhe kà na, ku mege nyé Nazareti.

²⁷ Pùcwonji wà u mpyi wani, u mege mpyi Mariyama. Saanji Dawuda tùluge shinji Yusufu tàcwo u mpyi u wi.

²⁸ Ka mèlekeni si jye uru pùcwonji yyére, maa jwo: «Mii à mu shéere, Kafoonji Kile à ñwo mu na maa mpyi ná mu i.»

²⁹ Ka puru jwumpe si Mariyama funŋò wwòŋò sèl'e, ka u u wá na uye yíbili uru fwùŋi ñunŋe na.

³⁰ Ka mèlekeni si yi jwo u á: «Ma hà vyá me Mariyama, Kile à ñwo mu na.

³¹ Mu sí laa ta, li sí n-si pùnambile, maa li mege le Yesu*.

³² U sí n-pyi shinbwo, u mege sí n-le Kileni ñinyi wunji Jyanji. Kafoonji Kile sí u tulyage Dawuda saanre fànhe kan u á.

³³ U sí n-pyi Yakuba shinji[†] ñunŋò na fo tèekwombaa. U fànhe si n-kwò me.»

³⁴ Ka Mariyama si yi jwo mèlekeni'á: «Di lire sí n-pyi n-jwo ye? Naha kurugo ye mii sàha ñkwò a nò cè me.»

³⁵ Ka mèlekeni si u pyi: «Kile Munaani sí n-pa n-téen mu ñunŋ'i. Kileni ñinyi wunji u síŋi sí n-pyi mbyime fiige mu ñunŋ'i. Lire kurugo pyàŋi mu sí n-si ke, uru sí n-pyi Kile wu, u mege sí n-le Kile Jyanji.

³⁶ Mu cìmpworocwonji Elizabeti, uru ñinŋyenkwonji mú à laa ta, u sí pùnambile si. Sùpyire mpyi na uru ñgemu sòŋŋi cijirinŋe ke, u laani yibaani woge ku nyé ñke.

³⁷ Sèenji na, kyaa nyé na Kile jini me.»

³⁸ Ka Mariyama si yi jwo u á: «Kafoonji bilicwo u nyé mii, Kile u li pyi mii á bà mu à yi jwo me.» Ka mèlekeni si yiri u taan maa ñkàre.

Mariyama à sà fworò u cìmpworocwonji Elizabeti na

³⁹ Cyire canmpyaagil'e, ka Mariyama si yír'a fyál'a kàre ñanji kùluni i, Zhude kànhe kà na.

⁴⁰ Maa jyé Zakari pyéngé e, maa Elizabeti shéere.

⁴¹ Tèni i Elizabeti à Mariyama fwùŋi lógo ke, ka u pyàŋi si ñyàha u funŋke e. Ka Kile Munaani si Elizabeti ñi,

⁴² ka u u jwo fànha na Mariyama á: «Kile à jwó le mu á mà tòro cyeebii puni taan! Pyàŋi mu sí n-si ke, Kile sí jwó le ur'á mú!

⁴³ Jo u nyé mii, fo mii Kafoonji ñunji yabilinji u pa mii yyére ye?

⁴⁴ Naha kurugo ye mii sí yi jwo mu á, tèni i mii à mu fwùŋi lógo ke, funntang'à mii pyàŋi pyi u à ñyàha mii funŋke e.

⁴⁵ Mu wuun'à ñwo, naha na ye kani ñwómèeni Kafoonji Kile à lwó mu á ke, mu à ñen'a dá lire na.»

Mariyama à Kile kée

⁴⁶ Nyé ka Mariyama si jwo:

«Mii à Kafoonji Kile kée ná na zòmbilini puni i,

⁴⁷ mii funŋke naha a táan sèl'e mii Shwofoonji Kile kurugo.

⁴⁸ Naha na ye mii u nyé u bilicwonji ke,

u à ñen'a ñwo mii na, maa kacenne pyi mii na, mii ná na cyerempe puni i.

Mà lwó nume na,

tiŋji ñimpanji sùpyire puni sí n-pa raa ñko na mii wuun'à ñwo.

⁴⁹ Naha kurugo ye Kile Siŋi Punifol' à kabwòhii pyi mii á,

u meg'à táan.

⁵⁰ Mpii pi maha fyáge u na ke,

u maha pire ñunaara taa tèrigii puni i, maa kacennkii pyi pi á.

⁵¹ U maha kakyanhala karigii pyi

ná u cyége fànha nyahaga woge e.

Mpii pi nyé ná yámpeente funŋke e ke,

* 1:31 Yesu mege ñwohe ku nyé: «Kafoonji Kile u nyé Shwofoonji.» † 1:33 Yakuba shiinbii pi maha mpyi Izirayeli shiinbii.

u maha pire tɪn a caala.

⁵² U maha fānhafeebii t̄irig'a lwó pi fānhe n̄un'í,
mpii pi à piye t̄irige ke, u maha pire ðùrugo.

⁵³ U maha yacɛn̄ɲyi kaan kategefeebii'á fo maha pi fun̄ɲyi n̄íɲɛ.

U maha náfuufeebii cyen̄ɲaya wuubii yare pi i ɲk̄ɛɛge.

⁵⁴⁻⁵⁵ N̄wómɛɛni u mpyi a lwó wuu tulyey'á ke, u à lire f̄ún̄ɲɔ.

U à pa u báarapyiibii Izirayeli shīinbii t̄ɛge

U maha kacɛn̄ɲkii pyi Ibirayima

ná u t̄ùlug'á t̄erigii puni i.»

⁵⁶ N̄yɛ ka Mariyama si ɲkwóro Elizabeti ȳyére fo mà n̄o ȳɲyɛ taanre fiige na, lire k̄ántugo maa n̄úr'a k̄àre u k̄ànhe na.

Yuhana Batizelipyiɲi ziɲi kani

⁵⁷ N̄yɛ Elizabeti t̄ɛetigen'a pa n̄o ke, ka u u si p̄un̄abile.

⁵⁸ T̄èni i Elizabeti t̄ɛɲɲɛebii ná u c̄in̄mpyiibii'á lógo na Kafoon̄i Kile na wá à kacɛnne nimbwoo pyi u na ke, ka li i mpyi u ná pi á fun̄ntanga nimbwóh̄o.

⁵⁹ Pyàɲi ziɲi can̄mpyibaatanrewuuni na, ka pi i ɲk̄àre u takw̄on̄ge e. Pi la mpyi si u tun̄i Zakari mege le u na,

⁶⁰ ka pyàɲi n̄un̄i si jwo: «Ōnh̄o, u mege sí n-le Yuhana.»

⁶¹ Ka pi i u pyi: «Ŋka kuru mege fiige n̄yɛ mu s̄ùpya na mà ðe!»

⁶² Ka pi i Zakari búbu wun̄i k̄a, maa u ȳibe pyàɲi mege na.

⁶³ Ka u u pi pyi pi kw̄oɲgo lwó a kan ur'á. Pi à pa ná k'e ke, ka u u yi séme ku na: «Pyàɲi mege sí n-le Yuhana» ka li i pi puni p̄aa.

⁶⁴ N̄yɛ lire t̄ènuuni i, ka Zakari j̄jini si s̄anha, ka u n̄w̄oɲge si múgo, ka u u wá na yu marii Kile p̄ère.

⁶⁵ Ka cyire karigii si u t̄ɛɲɲɛebii ná u kw̄úumpe shīinbii k̄àkyanhala, fo mà s̄à n̄o Zhude n̄ɲɲi cyeyi k̄ànȳi puni na. Pi puni mpyi na cyire karigii sh̄ɛɛnre yu pi báarap̄w̄oyi i.

⁶⁶ Ka lire kani lógofeebii puni si li yaha piye fun̄n̄'í, marii s̄ón̄ni li na. Pi shin maha shin mpyi na uye ȳibili: «Ŋge pyàɲi sí n-pyi naha shi be?» S̄ɛɛn̄i na, Kafoon̄i Kile cyɛge mpyi ná u e.

Zakari à Yesu mpan̄i kyaa jwo

⁶⁷ N̄yɛ ka Kile Munaani si pyàɲi tun̄i Zakari n̄i, maa u pyi u à mpe jwumpe jwo:

⁶⁸⁻⁶⁹ «Wuu Kafoon̄i Kile k̄ɛɛ,

Izirayeli shīinbii u Kilen̄i,
naha na yɛ u à Shwofoo n̄ɲɛɲɲɛ yige

u báarapyiɲi Dawuda t̄ùluge e mà kan wuu á.

U à pa si mpa u shīinbii t̄ɛge

si pi n̄ùɲɔ w̄w̄ú bilere e.

⁷⁰ Uru sh̄ɛɛnre Kile t̄un̄ntun̄mpii mpyi a jwo fo t̄èm̄oni i

⁷¹ na u sí wuu yige wuu z̄àmpeɛnbii cye e,

wuu kyal'á p̄ɛn̄ mpiimu á ke, si wuu shw̄o pire na.

⁷² Lire cye kurugo, u à kacɛnne pyi wuu tulyeyi na.

Nde u mpyi a jwo u tun̄mbyaare tooy'e ke, u à lire pyi.

⁷³⁻⁷⁴ U mpyi a n̄w̄ómɛɛni ndemu lwó wuu tulyage Ibirayima á,

na u sí wuu yige wuu z̄àmpeɛnbii cye e,

bà wuu si mpyi s'a uru p̄ère fyagara baa me,

u à lire pyi.

⁷⁵ Kile à lire pyi bà wuu si mpyi s'a katiigii pyi u yyahe taan,

si ntaha uru kanni fye e wuu shīɲi puni i me.»

⁷⁶ Lire k̄ántugo ka Zakari si jwo u pyàɲ'á:

«Mii pyàɲi, pi sí n-pa raa mu pyi Kilen̄i n̄ɲyi wun̄i t̄un̄ntun̄ni,
naha na yɛ mu sí n-pa n̄aara Kafoon̄i yyaha na, si u kuni yaa.

⁷⁷ Mu sí yi yyaha jwo Kile wuubii'á na

u sí pi kapegigii yàfa pi na, si pi shw̄o.

⁷⁸ Wuu Kilen̄i n̄ùnaare ná u kacɛn̄ɲkii kurugo,

u à bèɛn̄mpe yige wuu á mà ȳiri n̄ɲɲiɲi na, mu à jwo can̄ɲa n̄ȳiini nivworov̄on̄ni.

⁷⁹ Mpii pi mpyi a t̄ɛn̄ kw̄úni numpini i ke, u à bèɛn̄mpe yige pir'á.

U à yyeɲɲi ke kuni le wuu taan.»

⁸⁰ N̄yɛ uru pyàɲi mpyi na lyɛge, Kile Munaani sí i fānhe kaan u á. Ka u u ɲkwóro sige fun̄n̄ke e fo mà s̄à n̄o u t̄ɛceyeni na Izirayeli shīinbii na.

2

Yesu ziji kani

(Macwo 1.18-25)

¹ Nye tēni là à pa nò, ka saanbwòhe Ogusiti si tūnturo tun na sùpyire puni méyi yi séme.

² Lire l'á pyi mēsemēni nīncyiini, l'á pyi mà Kirinisi ta Siri kīni jūŋo na.

³ Sùpyire puni mpyi na si na pi méyi sémēni pi tukanyi na.

⁴ Ka Yusufu si yiri Nazareti kánhe e Galile kùluni i mà kàre saanji Dawuda kánhe na, Betilēmu i, Zhude kùluni i, jaha na ye Yusufu mpyi Dawuda tùluge sùpya.

⁵ U ná u tàcwoŋi Mariyama mpyi a kàre wani méyi zēmeŋi kurugo. Mariyama laa wunji u mpyi.

⁶ Mà pi yaha Betilēmu i, ka Mariyama laani tēesini si nò.

⁷ Ka u u u jyanji nīncyiini si, maa u le vāanjiyi i mà sīnniŋe yatōre yabyage funŋ'i, jaha na ye pi mpyi a tatirige ta nāmpwuunbii tashwonge e me.

Kile mēlekeŋi wà à Yesu ziji kyaa jwo mpānahabii pīl'á

⁸ Nye mpānahabii pii na mpyi puru kwùumpe e. Pi mpyi maha shwùun jyi i na sige e, marii pi mpāabii saŋcwōnŋi sigili.

⁹ Ka Kafoonji Kile mēlekeŋi wà si uye cyēe pi na, ka Kafoonji Kile sīnampe bēenmpe si mīni kuru cyage e mà pi kwùulo, ka pi i fyá sēe sèl'e.

¹⁰ Ka mēlekeŋi si yi jwo pi á: «Yii áha vyá me, mii sí múguro kyaa nimbwoo jwo yii á, lire sí n-pyi yii shīnī puni wuu.

¹¹ Nīnjaa numpilage yabilinji i, Shwofol'á si yii á Dawuda kánhe na. Uru u jye Kile Nīncwōnŋi ná Kafoonji.

¹² Amē yii sí li cē, yii sí pīnmpīnyega ta pi à le a sīnniŋe vāanjiyi i yatōre yabyage k'e.»

¹³ Lire tēni i, ka mēlekekurūŋo nimbwòhò si mpál'a pa bīnni uru mēlekeŋi taan, marii Kile pēre na:

¹⁴ «Pēente ti taha Kile na nīnyinji na.

Mpii kyaa l'á táan Kile á ke, yyeŋiŋke ku pyi jīŋke na pire shwòhòl'e.»

¹⁵ Tēni i mēlekebil'á yiri mpānahabii taan mà dùgo nīnyinji na ke, ka mpānahabii si yi jwo piy'á: «Yii á wá, wuu u shà Betilēmu i, Kafoonji Kile à wuu pyi wuu à kani ndemu cē ke, wuu u sà lire wii.»

¹⁶ Ka pi i fyál'a kàr'a sà Mariyama ná Yusufu ta wani, maa pīnmpīnyege nizinnage jya yatōre lùbyakwōge funŋ'i.

¹⁷ Pi à pīnmpīnyege jya ke, jwumpe Kile mēlekeŋi mpyi a jwo pi á ku kyaa na ke, ka pi i puru puni jwo,

¹⁸ ka li i mpyi kakyanhala pu lógofeebii pun'á.

¹⁹ Nka Mariyama wi ke, ur'á cyire karigii yaha u yákiŋinji na, marii sōnŋi cyi na.

²⁰ Lire kántugo ka mpānahabii si nūr'a kàre pi tayirige e, pi mpyi na Kile pēre marii u kēre pi karigii nīndogogii ná nīnyagii kurugo. Cyire karigil'á pyi bà Kile mēlekeŋi mpyi a cyi jwo me.

Pi à kàre ná Yesu pīnmpīnye wunji i Kileŋaarebage e

²¹ Pyàŋi canzege canmpyibaatanrewuuni na, ka pi i u kwòŋ, maa u mege le Yesu. Kile mēlekeŋi mpyi a kuru mege le pyàŋi na mà jwo u nuŋi u u laani ta ke.

²² Nye mà táanna ná MusaSaliyanji i, siiveente canmpyaagil'á kwò ke, ka Yusufu ná Mariyama si ŋkàre Zheruzalemu kánhe e ná pyàŋi i mà sà ŋkan Kafoonji Kile á,

²³ bà l'á séme Kafoonji Kile Saliyanji i na: «Pūnampyire nīncyiire puni sí n-pyi Kafoonji Kile woro*.»

²⁴ Sárage kyaa Kafoonji Kile mpyi a jwo Saliyanji i mà yyaha tí ná siivoonji tufeempe kani i ke, pi à kuru wwù mú. Kuru sárage ku mpyi: «Sanmpanra shuunni, lire jye me sanmpanmpwōŋjaara shuunni†.»

²⁵ Nāŋi wà na mpyi wani Zheruzalemu i, u mege mpyi Simiyōn. U mpyi a tí maa fyáge Kile na. U mpyi na Izirayeli shiīnbii Tegefoonji mpanji sigili. Kile Munaani mpyi ná u e.

²⁶ L'á li cyēe u na na u si n-kwù ná u jye a Kafoonji Kile Nīncwōnŋi jya me.

²⁷ Nye tēni i Yesu sifeebil'á sà nò ná u e Kileŋaarebage e Kile Saliyanji karigii mēe na ke, ka Kile Munaani si Simiyōn yyaha cù a lèŋe Kileŋaarebage e.

²⁸ Ka u u pīnmpīnyege cù u cyeyi i, maa Kile kēe na:

²⁹ «Kafoonji Kile, mii u jye mu báarapyinji ke, nume mu sí n-jà mii yaha mii u kwù yyeŋiŋke e, nde mu à jwo ke, mu à lire pyi a kwò,

³⁰ jaha na ye Shwofoonji mu à tun ke, mii jyiin'á uru jya nīnjaa.

³¹ Nge mu à kan dijnyēŋi sùpyire shīnī puni kurugo ke,

* 2:23 Ekizodi 13.2, 12 † 2:24 Levitiki 12.8

³² u sí n-pyi bèenme mpemu pu sí mu cyêe supyishinji puni na ke, Izirayeli shiinbii pi nyê mu wuubii ke, si pire mege pyi ku táan.»

³³ Puru jwumpe Simiyon mpyi a jwo Yesu kyaa na ke, puru mpyi a Yesu sifeebii kàkyanhala.

³⁴ Ka Simiyon si jwó le pi á, maa yi jwo Yesu nunji Mariyama á: «Nge pyàñi kapani li nyê Izirayeli shiinbil'á, mà shinjyahara cyán si shinjyahara yirige. U sí n-pyi kacyelee, nka pii sí n-cyé li na.

³⁵ Lire pyinjkanni na, supyinyahara funzonjore sí n-yige cyínñi na. Mu wi ke Mariyama, kani là si n-pa mu súgo ma zòñi na, mu à jwo kàshikwónhwoó l'à mu sú u na.»

³⁶⁻³⁷ Cijnyenji wà na mpyi wani, u mpyi a yee beecyere ná sicyere (84) kwò, uru na mpyi Kile túnntunño, u mege mpyi Ana. U tunji mege mpyi Fanuweli. Asheri túluge súpya u mpyi u wi. Uru ceenji mpyi a yee baashuunni pyi nàmbage e, ka u poonji si nkù. Ka u u nkùoro nò baa. Pilaga bàra canña na, u mpyi maha mpyi súnlani ná Kilejarege na Kilejaarebage e.

³⁸ Uru cijnyenji mú à sà Yesu sifeebii ta wani, maa Kile kée, mpíi pi mpyi na Zheruzalemu kànhe shiinbii njungwuure sigili ke, maa Yesu kyaa jwo pir'á.

³⁹ Nyê Yusufu ná Mariyama à Kafoonji Kile Saliyanji kurigii puni jaara a kwò ke, maa núr'a kàre Nazareti i, pi kànhe na, Galile kùluni i.

⁴⁰ Pyàñi mpyi na lyege ná fànhe e, u yákiliñi mpyi a pèe sèl'e. Kile mpyi a jwò u na maa mpyi ná u e.

Yesu ná u sifeebil'à kàre bilerenkwoñi kataanni na

⁴¹⁻⁴² Yee maha yee, Yesu sifeebii mpyi maha nkàre ná u e Zheruzalemu kànhe e bilerenkwoñi kataann'á mà tàanna ná Yahutuubii làdanji i. Nyê yyeeni kataann'á pi à kàre mà Yesu shiji yaha yee ke ná shuunni na ke,

⁴³ lire kataann'à pa nkù, ka pi i nùru na nkèege ke, ka Yesu si ntèen Zheruzalemu i u sifeebii pàama.

⁴⁴ Pi mpyi na sòñji na Yesu ná pire shèfeebii pi sí n-ta pi i ma sijcyan. Pi à jaara a canjke kwò, pi nyê a u nya me, ka pi i wá na u caa pi cinmpyibii ná pi shincempii shwòh'e.

⁴⁵ Pi à u cya a kànha pire shwòh'e ke, maa nùru na u caa na nkèege Zheruzalemu i.

⁴⁶ Canmpyaa taanre tatoroge e, ka pi i sà u ta u à tèn Kilejaarebage e Kile Saliyanji cyelentiibii shwòh'e, marii pi jwumpe nùru, marii pi yíbili.

⁴⁷ Mpíi pi mpyi na u jwumpe nùru ke, u yákilifente ná u jwòshwòore mpyi a pire puni kàkyanhala.

⁴⁸ Tèni i u sifeebil'à u nya ke, ka li i mpáa pi e, ka u nunji si u pyi: «Yesu, jaaha mu à pyi ná wuu e ame ye? Mii ná mu tunji funmpen wuubii mpyi na mu caa.»

⁴⁹ Ka u u pi pyi: «Naha na yii nyê na mii caa ye? Yii nyê a cè na mii à yaa mii u a na Tunji karigii cwòonre mà?»

⁵⁰ Nka u sifeebii mpyi a puru jwumpe jwòhe cè me.

⁵¹ Nyê ka Yesu si núr'a kàre ná u sifeebil'e Nazareti kànhe e. U mpyi a pi jwòmèeni cù. Ka u nunji si cyire karigii puni yaha uye funñ'i, marii sòñji cyi na.

⁵² Yesu mpyi na lyege, là sí i bàrali u yákilifente na. U kyaa mpyi a táan Kile á, maa ntáan súpyir'á mú.

3

Yuhana Batizelipyinji na kuni bégeli Yesu yyaha na

(Macwo 3.1-12; Marika 1.1-8; Yuhana 1.19-28)

¹ Mà saanbwòhe Tiberi yaha u saanre yee ke ná kanjkuro wuuni na, lir'à Ponse Pilati ta Zhude kùluni njùñ na, Eròdi sí nyê Galile wuuni njùñ na, u yyahafoonji Filipi sí nyê Iture ná Tirasoniti kùligii njùñ na, Lizaniyasi sí nyê Abileni kùluni njùñ na,

² Ana* ná Kayifu mú sí nyê sàragawwuubii njùnfente na, lire yyeeni mà Zakari jyanji Yuhana yaha síwage e, Kile à u tun u sà a uru jwumpe yu.

³ Ka u u nkàre Zhuruden banji jwòge kùluni puni i, mà sà a jaare na puru jwumpe yu súpyir'á. U mpyi na yi yu pi á: «Yii yii toronjkanni kèenne, yii batize, bà Kile si mpyi si yii kapegigii yàfa yii na me.»

⁴ Nde Yuhana mpyi na mpyi amuni ke, lire na mpyi a sème tèecyiini Kile túnntunñi Ezayi sémèñi i na:

«Súpya mejwuu sí n-pa raa fwore síwage e fànha na

“Yii kuni yaa Kafoonji me na,

yii kumpyere nintiire yaa u á,

⁵ yii i kacyeeyi puni ní a tàanna,

* 3:2 Nge Ananji na mpyi nò.

yii i ñaŋyi ná mpògigi puni cɛɛg'a tàanna,
kurigii cyi à nahana ke, yii i cyire yal'a tíi,
kurigii cyi à ñàhara ke, yii i cyire yal'a ñwò.

⁶ Lire ká mpyi, sùpyire puni sí li ñya na Kile u ñye Shwofoonji†.»

⁷ Ñye ka shiŋyahara si wá na ma Yuhana yyére si mpa batize, ka u u pi pyi: «Yii màcwon fiige sùpyiibii, jofoo u à yii pyi na batizeliŋi kanni sí n-jà yii shwò Kile lùyirini nimpani na ye?»

⁸ Yii à katiigii pyi, lire sí li cyéne na yii zòompil'à kɛɛnnɛ. Yii àha zìi raa sònni kanna na yii tulyage ku ñye Ibirayima mà de! Naha na ye mii sí yí jwo yii á, Kile sí n-jà nje kafaayi kɛɛnnɛ n-pyi Ibirayima ñampyire‡.

⁹ Yii li cè na kacigi'à cèl'a yaha cire ndire taan. Cige maha cige ku ñye, ku ñye na yasere niŋcenne pyi me, kuru sí n-kwòn n-wà nage e.»

¹⁰ Ñye ka sùpyire si Yuhana yibe: «Lire tɛni i ke, naha wuu à yaa wuu pyi be?»

¹¹ Ka u u pi pyi: «Vàanntinnye shuunni ñye ñgemu á ke, urufol'à yaa u kà kan kà baafonj'á. Ngemu u ñye ná yalyire e ke, urufol'à yaa u tà kan kategufonj'á mú.»

¹² Ñye múnalwòore shwofeebii pi mpyi a pa mpa batize ke, ka pire mú si Yuhana yíbe: «Cyelentunji, naha wuu à yaa wuu pyi be?»

¹³ Ka u u pi pyi: «Múnalwòore ñwòge pi à pyi yii a shuu sùpyir'á ke, yii àha wyére shwò wà na si ntòro kuru ñwòge taan me.»

¹⁴ Ka sòrolashiibii pli mú si u yíbe: «Wuu de? Naha wuu à yaa wuu pyi ye?» Ka u u pi pyi: «Yii àha sùpyaŋi wà tufige wyére cyán zhwo u na me, yii àha vini ntaha wà na mú me. Nka yii sàranji u yii funŋyi ñiŋɛ.»

¹⁵ Ñye sùpyire puni sònnɔre mpyi a taha Kile Niŋcwonŋi nimpani kani na, uru ñgemu u sí n-pa pi shwò ke. Lire e pi mpyi na ñko piye funŋ'i: «Tá Yuhana bà u à yaa u ta u wi me?»

¹⁶ Mà pi yaha ná tire sònnɔre e piye funŋ'i, ka Yuhana si pi pyi: «Mii wi ke, mii na yii batizeli lwohe e kanna. Nka wà sí n-pa mii kántugo, uru tayyéreg'á fàha tò mii woge na. Ali mà u tanhaŋyi mɛere sàha, mii ñùŋk'á cyére lire mpyini i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e.

¹⁷ U ntanhe ñye u cye e, u u u sùmanji nimbwònni fwu. U sí sùmapyaŋi le u bwùunni i, si simwòhòŋke súugo nafugombaage e.»

¹⁸ Ñye Yuhana à yeŋye niŋyahaya kan sùpyir'á sahanŋi Yesu kyaa na.

¹⁹ Saanŋi Eròdi mpyi a u sŋɛɛŋi cwonji Eròdiyadi kwòn a lwò. Mà bàra lire na, u mpyi a kapyimbaagii ñcyiimu pyi sahanŋi ke, ka Yuhana si u cɛɛge cyire puni na.

²⁰ Lire ñye a já a bê Eròdi á me, ka u u kapiini là bàra là na, maa Yuhana cù a le kàsuni i.

*Yuhana à Kile Jyaŋi Yesu batize
(Macwo 3.13-17; Marika 1.9-11)*

²¹ Ñye mà Yuhana Batizeliipyiŋi yaha u sàha ñkwò a le kàsuni i me, canŋka sùpyire puni mpyi na ma u yyére marii batizeli, ka Yesu mú si mpa batize, maa Kile ñàare. Mà u yaha kuru ñarege na, ka ñŋyiŋi si múgo.

²² Ka Kile Munaani si liye pyi mpánmpòrògo fiige mà tíg'a tɛn Yesu na, ka mejwu si fworò ñŋyiŋi i na: «Mii Jyaŋi u ñye mu, mu kan'à waha mii na sèl'e. Mu kapyiŋkil'à táan mii á mú.»

*Yesu à fworò mpiimu i ke
(Macwo 1.1-17)*

²³ Tɛni i Yesu à báaranji sii ke, u shiŋi mpyi a yee beŋjaaga ná ke kwò. Sùpyire mpyi na sònni na Yusufu jya u ñye u wi. Yusufu yabiliŋ'á fworò Aheli i.

²⁴ Aheli à fworò Matati i.

Matati à fworò Levi i.

Levi à fworò Mɛlɛki i.

Mɛlɛki à fworò Zhanayi i.

Zhanayi à fworò Yusufu i.

²⁵ Yusufu à fworò Maticya i.

Maticya à fworò Amòsi i.

Amòsi à fworò Nahumu i.

Nahumu à fworò Esili i.

Esili à fworò Nagayi i.

²⁶ Nagayi à fworò Maati i.

Maati à fworò Maticya i.

Maticya à fworò Sɛmɛ i.

† 3:6 Ezayi 40.3-5   ‡ 3:8 Yahutuubii mpyi na sònni na Kile sí pire shwò, mà lire ñùŋke pyi pir'à fworò Ibirayima e. Yuhana 8.33,37,39: yii yire cyeyi kála.

Semε à fwordo Zhoseki i.
 Zhoseki à fwordo Zhoda i.
²⁷ Zhoda à fwordo Zhwōnani i.
 Zhwōnani à fwordo Eresa i.
 Eresa à fwordo Zorobabeli i.
 Zorobabeli à fwordo Salatiyeli i.
 Salatiyeli à fwordo Neri i.
²⁸ Neri à fwordo Mēleki i.
 Mēleki à fwordo Adi i.
 Adi à fwordo Kosamu i.
 Kosamu à fwordo Elimadan i.
 Elimadan à fwordo Eri i.
²⁹ Eri à fwordo Zhosuwe e.
 Zhosuwe à fwordo Eliyēzeri i.
 Eliyēzeri à fwordo Zhorimu i.
 Zhorimu à fwordo Matati i.
 Matati à fwordo Levi i.
³⁰ Levi à fwordo Simiyōn i.
 Simiyōn à fwordo Zhuda i.
 Zhuda à fwordo Yusufu i.
 Yusufu à fwordo Zhonamu i.
 Zhonamu à fwordo Eliyakimu i.
³¹ Eliyakimu à fwordo Mēleya i.
 Mēleya à fwordo Mena i.
 Mena à fwordo Matata i.
 Matata à fwordo Natan i.
 Natan à fwordo Dawuda i.
³² Dawuda à fwordo Zhese e.
 Zhese à fwordo Obēdi i.
 Obēdi à fwordo Bwazi i.
 Bwazi à fwordo Salamōni i.
 Salamōni à fwordo Naasun i.
³³ Naasun à fwordo Aminadabu i.
 Aminadabu à fwordo Adimi i.
 Adimi à fwordo Arini i.
 Arini à fwordo Esirōmu i.
 Esirōmu à fwordo Pērezi i.
 Pērezi à fwordo Zhuda i.
³⁴ Zhuda à fwordo Yakuba i.
 Yakuba à fwordo Ishaka i.
 Ishaka à fwordo Ibirayima i.
 Ibirayima à fwordo Teraka i.
 Teraka à fwordo Nakwōri i.
³⁵ Nakwōri à fwordo Serugi i.
 Serugi à fwordo Erewu i.
 Erewu à fwordo Pēlēgi i.
 Pēlēgi à fwordo Eberi i.
 Eberi à fwordo Shelaki i.
³⁶ Shelaki à fwordo Kayinamu i.
 Kayinamu à fwordo Arifasadi i.
 Arifasadi à fwordo Shēmu i.
 Shēmu à fwordo Nuhu i.
 Nuhu à fwordo Lemeki i.
³⁷ Lemeki à fwordo Mētusala i.
 Mētusala à fwordo Enōki i.
 Enōki à fwordo Zherēdi i.
 Zherēdi à fwordo Malalēli i.
 Malalēli à fwordo Kena i.
³⁸ Kena à fwordo Enōsi i.
 Enōsi à fwordo Seti i.
 Seti à fwordo Adama i.
 Adama à fwordo Kile e.

4

Sitaanninji na ncaa si Yesu sòn u kapii pyi

(Macwo 4.1-11; Marika 1.12-13)

¹ Nye mà Yesu yaha u à jì Kile Munaani na, u à yîri Zhurudɛn banji jwɔge na mà kàre síwage e.

² U à canmpyaa beeshuunni pyi síwage e, u jye a yafyin lyí me, ka katege si u ta. Cyire canmpyaagii funjke e, ka Sitaanninji si file u na maa ncaa si u sòn ngà kapii na.

³ Nye ka u u Yesu pyi: «Ná Kile Jyanji sí u jye mu, yi jwo nke kafaag'á ku kɛɛnɛn'á pyi bwúuru.»

⁴ Ka Yesu si u pyi: «Y'á séme Kile Jwumpe Semɛni i “Yalyire kanni bà ti jye na sùpyanji jwɔ caa me*.”»

⁵ Lire kántugo ka Sitaanninji si dùgo ná u e nɛnyinji na, maa diɲyɛni kirigii puni cyêe u na yerege ninjin,

⁶ maa u pyi: «Mii sí jcyii kirigii puni jùɲufente ná cyi náfuunji kan mu á, naha na ye t'á kan mii á. Shinji u à táan mii á ke, ur'á mii sí ti kan.

⁷ Mu aha jɛn'a ninjure sín maa mii pêe, yire puni sí n-pyi mu wuyo.»

⁸ Ka Yesu si u pyi: «Y'á séme Kile Jwumpe Semɛni i:

“Ta ma ninjure sínna ma Kafoonji Kile á, maa uru kanni pêe†.”»

⁹ Lire kántugo ka Sitaanninji si nkàre ná Yesu i Zheruzalemu kànze e, maa sà dùgo ná u e Kilejaarebage jùɲcyage e, maa yi jwo u á: «Ná Kile Jyanji sí u jye mu, kwòn a cwo jìjke na,

¹⁰ naha na ye y'á séme Kile Jwumpe Semɛni i:

“Kile sí u mèlɛkɛɛbii tun, pi a mu kàanmucaa.

¹¹ Pi sí mu cwòhò ná pi cyeyi i,

bà li si mpyi kafaaga kà nkòwò mu tɔɔge kà bânni me‡.”»

¹² Ka Yesu si u pyi: «Y'á séme Kile Jwumpe Semɛni i “Ma hà raa ma Kafoonji Kile jwɔ cwòre me§.”»

¹³ Nye Sitaanninji à Yesu sòn a kànha shinji puni u kapii pyi ke, maa yîri u taan maa u yaha na tɛni labere sigili.

Yesu kànhe shiinbil'á cyé u na

(Macwo 13.53-58; Marika 6.1-6)

¹⁴ Lire kántugo ka Yesu si núr'a kàre Galile kùluni i. Kile Munaani fànhe mpyi u e sèl'e. Ka u mege si fworo lire kùluni puni i.

¹⁵ U mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á Kile Jwumpe kàlambayi i, ka tire puni si wá na u metanga yiri.

¹⁶ Ka Yesu si nkàr'a sà nɔ Nazareti i. Kuru kànhe na u à lyɛ. Canɲɲke e, ka u u jyè Kile Jwumpe kàlambage e bà u mpyi maha ntèe na li pyi me, maa yîr'a yyère si Kile Jwumpe kàla.

¹⁷ Ka pi i Kile tùnntunji Ezayi sémeɛni kan u á, ka u u jwɔ múgo maa cyage kà kàla:

¹⁸ «Kafoonji Kile Munaani jye mii jwɲ'i.

U à mii cwòɲɲò na mii u pa Jwumpe Nintanmpe jwo fòɲfeebil'á,

si kàsuyiibii njahaɲi kyaa jwo pi á,

si fyinmpii nyiigii mùgoɲi kyaa jwo pi á,

mpii pi jye cwòɲɲɔmpe e ke, si pire yige pi kyérefegebii cye e,

¹⁹ tɛni i Kafoonji Kile sí jwɔ sùpyire na si kacenne pyi ti na ke, si lire kyaa jwo*.»

²⁰ Lire kántugo ka Yesu si Kile Jwumpe Semɛni jwɔ tò maa u kan Kile Jwumpe kàlambage kacwòɲɲò'á, maa ntɛn. Ka sùpyire puni si ti nyiigii le u e.

²¹ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Kile Jwumpe yii à lógo nume ke, pur'á fùɲɲò yii jyi na ninjaa.»

²² Pi puni mpyi na u metange yu. Jwumpe u à jwo ke, ka puru si mpyi kakyanhala pi pun'á. Ka pi i wá na yi yu piye shwòhol'e: «Taha Yusufu jyanji bà me?»

²³ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à li cè na yii si nde taanlini jwo n-wà mii na “Wempyinji, maye cùɲɲò ma yabilinji” si mii cêge na kakyanhala karigii yii à lógo na mii à pyi Kaperenam u kànhe e ke, na naha na mii jye a cyire fiige pyi naha na tukanhe na mà ye?»

²⁴ Maa núr'a jwo pi á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile tùnntunji wà tufiige maha le njire e u tukanhe e me.

²⁵ Nka sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile tùnntunji Eli tiinji i, lenkwucyebii mpyi a nyaha Izirayeli kini i. Yyee taanre ná yɲyɛ baani funɲ'i zànhe jye a pa me, ka katibwòhò si jcwò kini puni na.

²⁶ Nka Kile jye a Eli tun Izirayeli lenkwucwoɲi wà yyère me, fo kini labere wu, uru mpyi Sarepita kànhe na, Sidon kùluni i.

* 4:4 Duterenomu 8.3 † 4:8 Duterenomu 6.13 ‡ 4:11 Zaburu 91.11,12 § 4:12 Duterenomu 6.16 * 4:19 Ezayi 61.1-2

²⁷ Mâ bâra lire na, Kile tûnntunŋi Elize tîŋi i, tógofee nînyahamii na mpyi Izirayeli i, ŋka pi wà nyé a pa Elize yyére si ticuumpé ta mé, fo kîni laberé wu, u mege mpyi Nama, Siri kîni shin u mpyi u wi.»

²⁸ Mpii puni pi mpyi Kile Jwumpe kàlambage e ke, tène i pir'à puru jwumpe lógo ke, ka pi lûgigii sî yîri sèl'e.

²⁹ Ka pi i yîri, maa Yesu kòr'a yige kânhe e. Pi kânhe mpyi a cyán ñanŋe kà ñun'i, ka pi i ŋkàre ná u e ñanŋe ñunicyage e, si u ñòŋŋò ñicyán ñanŋe kacage e.

³⁰ Ka Yesu si pi paha a fworò.

Yesu à jînaŋi wà kòr'a yige ñanŋi w'e
(Marika 1.21-28)

³¹ Ka Yesu si ŋkàre Galile kùluni kânhe kà na, kuru mege nyé Kapereŋamu, maa wá na sùpyire kálali canŋoŋke e.

³² Ka u kàlaŋi si sùpyire kàkyanhala, ñaha na ye u mpyi na pi kálali ná Kile sífente e.

³³ Lire tène i, jînacyanŋi wà mpyi wani Kile Jwumpe kàlambage e, ka uru si jwo fànha na:

³⁴ «Ei! Nazareti kânhe shinŋi Yesu, ñaha shi ku nyé wuu ná mu shwòhòl'e ye? Mu à pa mpa wuu shi bò la? Mii à mu cè, ŋge u à fworò Kile e ke, uru u nyé mu!»

³⁵ Ka Yesu si fànha cyán jînaŋi na: «Ma ñwòge tò! Maa fworò ŋge ñanŋi i!» Ka jînaŋi si ñanŋi cyán sùpyire shwòhòl'e, maa fworò u e. U nyé a kapii pyi u na mé.

³⁶ Ka lire si sùpyire puni kàkyanhala fo ti na yu tiy'á: «Mpe nyé jwumò de! U maha fànha cyán jînabii na ná u sífente e, pi a si wá na fworò pifeebil'e.»

³⁷ Ka Yesu mege si fworò lire kùluni puni i.

Yesu à Pyeri nafenŋwonŋi cùuŋŋ
(Macwo 8.14-17; Marika 1.29-34)

³⁸ Ka Yesu si fworò Kile Jwumpe kàlambage e, mà kàre Simò pyeŋge. U à sà Simò nafenŋwonŋi ta u à sínni cifwuro cye e. Ka pi i li cya Yesu á, u pa ñwò u na.

³⁹ Ka Yesu si file u na, maa fànha cyán cifwure na, ka ti i láha u na. Ka u u ntíl'a yîri na sore pi á.

⁴⁰ Canŋaŋyicwoore na, yama shi maha shi pu mpyi kânhe e ke, ka pi i mpa ná pire puni i Yesu yyére. Ka u u u cyeyi taha pi puni ñinŋin ñinŋin na, maa pi cùuŋŋ.

⁴¹ U mpyi na jînacyaanbii nînyahamii jînahii kòre na yige pi e. Pire jînabii mpyi na yu fànha na: «Kile Jyanŋi u nyé mu!» Nka Yesu mpyi maha fànha cyán pi na, maa jwumpe kwùun pi na, ñaha na ye pi mpyi a cè na uru u nyé Kile Nîŋcwònrŋŋi.

Yesu kapani
(Marika 1.35-39)

⁴² Nyé ñyèg'à pa múgo ke, ka u u fwor'a kàre sige funŋke e. Shinŋyahara mpyi a fworò na u caa. Pi à pa u cya a ñya ke, ka pi la si mpyi u u ŋkwòro ná pire e.

⁴³ Ka u u yi jwo pi á: «Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tí ná Kile Saanre e ke, mii à yaa mii u puru jwo kányi sanŋy'á, ñaha na ye lire mé e na mii à tun.»

⁴⁴ Lire e ka Yesu si wá na ñaare na màre na Jwumpe Nintanmpe yu Zhude kùluni Kile Jwumpe kàlambayi i.

5

Yesu à fyacumii taanre yyer'a pyi u cyelempyii
(Macwo 4.18-22; Marika 1.16-20)

¹ Nyé canŋka mà Yesu nînyerenŋi yaha Zhenezareti banŋi ñwòge na, sùpyire mpyi a yyér'a u kwùulo Kile jwumpe ndògoŋi kurugo, fo na piye ñòŋŋi kàmpaŋyî puni na, na u fenre.

² Ka u u mpa wíl'a bakwooyo shuunni ñya banŋi ñwòge na. Fyácyaabii mpyi a fworò yire bakwooyi i na pi cwòobii jyi.

³ Ka Yesu si sà jyé kuru bakwòoge k'e, Simò woge ku mpyi ku ki, maa yi jwo Simò á: «Bakwòoge lwó banŋi ñwòge na mà file yyaha yyére dooni.» Simò à lire pyi ke, ka Yesu si ntéen bakwòoge funŋke e, maa Kile jwumpe yu sùpyir'á.

⁴ Nyé tène i u à pa ŋkwó Kile jwumpe ñjwuŋi na ke, maa jwo Simò á: «Bakwòoge file lwòhe tacuŋŋe e, yii i yii cwòobii wà, yii i fyaabii pîi cya.»

⁵ Ka Simò si u pyi: «Cyeleŋtuŋi, wuu à numpilage puni pyi fyácyaaŋi na, wuu nyé a yafyin ta mé, ŋka ná mu s'à jwo amuni, mii sí cwòŋi wà sahanŋi.»

⁶ Nyé pi à cwòobii wà ke, ka pi i fyaan nînyahamii cù fo cwòobii na ŋkwùun.

⁷ Nyé pi shèrefeabii pi mpyi bakwòoge sanŋke e ke, ka pi i pire yyere na pi pa pire tège. Ka pi i bakwooyi shuunniŋi ñi fyaabii na, fo bakwooyi mpyi na ŋko raa ntîri lwòhe ñwòh'i.

⁸ Simò Pyeri à lire ñya ke, maa ñinŋure sín Yesu fere e, maa jwo: «Kafoŋŋi, laaga tóon na na, ñaha na ye mii nyé kapimpyinŋe.»

⁹ Fyaabii pi mpyi a cû ke, Simô ná u shêrefeebii mpyi a fyá pi nyahanjanni na.

¹⁰ Zêbede jyaabii pi mpyi ná Pyciri e, ná pire pi nyê Yakuba ná Yuhana ke, pire mpyi a fyá mú. Ka Yesu si Simô pyi: «Ma hà vyá me. Mà lwó nume na, bà mu mpyi na fyaabii caa na jcwôre me, amuni mu si raa sùpyire caa t'a bârali mii na.»

¹¹ Nyê ka pi i nûr'a pa banji jwôge na, maa kântugo wà bakwooyi ná yi funnjô yaayi puni na, maa ntaha Yesu fye e.

Yesu à tògofoo cùwŋ

(Macwo 8.1-4; Marika 1.40-45)

¹² Mà Yesu yaha lire kùluni kânhe kà na, tògofoonji wà na mpyi wani, tòge mpyi a u tegele ta sèl'e. Tèni i u à Yesu nya ke, ka u u niŋkure sín u fere e, maa yyahe cyígile, maa u jáare: «Kafoonji, mu aha jêe, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii finijê.»

¹³ Nyê Yesu à yire lógo ke, maa cyêge sánha maa bwôn u na, maa jwo: «Mii à jêe, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntíl'a láha u na.

¹⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cû ma jwôge na, ma hà yaaga jwo sùpya á me. Nka ta si, maa sà maye cyêe sárágawwunji na u u ma kâanmucya, sárage kyaa Kile tûntunŋiMusa à jwo tògofeebii jcwôwŋji kyaa na ke, maa kuru wwû. Lire li sí li cyêe pi na na mu à cùwŋ*.»

¹⁵ Nyê ka Yesu mege si li jwô cû na fwore sèl'e. Shinjyahara mpyi maha mpa a binnini u taan, maa u jwumpe núru, u a si wá na pi cùwŋi.

¹⁶ Nka Yesu mpyi maha ŋkwô a yîri pi taan, maa sà Kile jáare síwage funjke e.

Yesu à supyimurunŋ cùwŋ maa ku kapegigii yáfa ku na

(Macwo 9.1-8; Marika 2.1-12)

¹⁷ Canjka mà Yesu yaha Kile jwumpe njwunji na, Farizheenbii pi ná Kile Saliyanji cyelentiibii pii mpyi wani. Pire mpyi a yîri Galile kùluni ná Zhude kùluni kányi puni ná Zheruzalemu kânhe na. Ka Yesu si wá na yampii cùwŋi ná Kafoonji Kile sífente e.

¹⁸ Ka sùpyire tà si yanji wà tug'a pa u yasinninje e, uru nãnji mpyi a múruŋ. Pi la mpyi si jyê bage e si u file Yesu na.

¹⁹ Nka sùpyire nyahanji kurugo, pi nyê a já a tajyige ta ná u e me; ka pi i dùgo bage kâtanjke na, maa kuru fûru, maa supyimurunje ná ku yasinninje le a tîrige kuru wyige e Yesu fere e sùpyire shwôhól'e.

²⁰ Yesu à li nya na mpíi nãmpil'à dá uru na ke, ka u u jwo supyimurunj'á: «Nà wà we, mu kapegigil'à yáfa mu na.»

²¹ Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizheenbii pi mpyi wani ke, ka pire si wá na ŋkunni maa jwo: «Naha na nge nãnji nyê na Kile mege kèege ye? Fo Kile kanni bà me, wà si n-jà sùpya kapegigii yáfa u na me!»

²² Nyê Yesu à pa pi kununje jũnke cè ke, maa pi pyi: «Naha na tire nte sònjôre shinji nyê yii funjyi i ye?»

²³ Mà jwo “Mu kapegigil'à yáfa mu na” ná “Yîri, maa jaare” yii jyii na, cyire kapyaaгии mú shuunni i ndire jwumô p'à táan ye?

²⁴ Nka yii pi li cè na sínji na nyê Supyanji Jyanji á naha jũnke na, u wà kapegii yáfa u na.» Lire e u à jwo supyimurunj'á: «Ta núru na jwô na. Yîri maa ma yasinninje lwó maa si pyenge.»

²⁵ Lire téenuuni i, ka nãnji si yîri maa u yasinninje lwó a fworo sùpyire jyii na, na Kile kêre, na ŋkèege pyenge.

²⁶ Ka li i pi puni bilibili. Pi mpyi na Kile kêre, maa ŋko: «Ei! Wuu à kakyanhala kariii nya nijjaa de!»

Yesu à lyi ná mepenge shiinbil'e

(Macwo 9.9-13; Marika 2.13-17)

²⁷ Lire kântugo ka Yesu si fworo ntàani na, maa wíl'a múnalwôore shwofoonji wà nya u à tèn u báaraŋi tapyige e. U mege mpyi Levi. Ka Yesu si yi jwo u á: «Yîr'a taha na fye e.» ²⁸ Ka Levi si báaraŋi puni jwô yaha maa ntaha Yesu fye e.

²⁹ Lire kântugo Levi à kataan nimbwoo pyi Yesu me na u pyenge e. Shinjyahara mpyi na lyi ná pi e sijcyan. Pire shwôhól'e, múnalwôore shwofeebii mpyi a nyaha.

³⁰ Farizheenbii ná Kile Saliyanji cyelentiibii pil'à lire nya ke, maa Yesu cyelempiiibii yibe: «Naha na yii nyê na lyi marii byii ná múnalwôore shwofeebii ná mepenge shiinbii piiberil'e ye?»

³¹ Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à cùwŋ ke, wempyiŋi kyaa nyê pire na me, mpíi pi na yà ke, pire na u kani nyê.

* **5:14** Tògofoonji ká jcwôwŋ, sárágawwunji mpyi maha yaa u u cyeere kâanmucya sèl'e si jcwé kampyi u à cùwŋ, u u nta a uye cyêe sùpyire na (Levitiki 14.2-32).

³² Mpíi pi jye na piye sònni na pí'á tí ke, míi jye a pa jìñke na píre tayyerege e me. Nka mpíi pí à lí cè na píre jye a tí me, píre tayyerege e míi à pa, bà pí sí mpyi sí pi toronkanni kèéñje me.»

Jwumpe Nintanmpe fành'à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na
(Macwo 9.14-17; Marika 2.18-22)

³³ Ka pi i u pyi: «Tèrii ninyahagil'e Yuhana Batizelipyini cyelemppiibii ná Farizhènbii wuubii maha súnji leni marii Kile jáare, mu wuubii sí maha lyi marii byii canja maha canja.»

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii na sònni na yii sí n-jà fànha cyán cifonni poonji ceveebii na, pi i súnji le mà cipoonji yaha ná pi e la?»

³⁵ Nka tēni là na ma, cipoonji sí n-pa n-yige pi shwòhòl'e. Lire tēni i pi sí n-ta raa súnji leni.»

³⁶ Ka Yesu si tãanlini là jwo pí á na: «Wà jye na vãanvõñje kwũnn'a tég'a vãanjyjsa tacwõngõ jwooli me. Lire ká mpyi, mu maha vãanvõñje kèege, vãanvõñje kwõnge ná vãanjyjsa sí jye na jin'a yiye lwó me.

³⁷ Wà mú sí jye na sinmpurugo leni seeye boolyegil'e[†] me. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a si njkèege.

³⁸ Sinmpurug'à yaa k'a leni seeyi boofonkil'e.

³⁹ Lire ná li wuuni mú i, sùpya jye a sii na sinntanhaga byii maa núr'a yyaha yige sinmpurugo kurugo me. Naha kurugo ye u maha jwo na nintanhaga k'à tãan.»

6

Nje Yesu à jwo canjõñke kyaa na ke
(Macwo 12.1-8; Marika 2.23-28)

¹ Nje canjka, Yesu ná u cyelemppiibii mpyi na ntũuli sũma kooyi y'e. Kuru canjke na mpyi canjõñje. Ka u cyelemppiibii sí sũmançahayi yà kwõn a cwuugo pi cyeyi i mà kũn*.

² Farizhènbii pil'à lire jya ke, maa Yesu pyi: «Naha na yii jye na canjõñke kafuunnkii pyi yei?»

³ Ka u u pi pyi: «Nde saannj Dawuda à pyi ke, yii jye a lire kãla mà? Canjka mà u ná u fyèñwòhòshiinbii katege wuubii yaha,

⁴ u à jyè Kile bage e, maa sãrage bwũuruñji wà lwó a kyà, maa wà kan u fyèñwòhòshiinbil'à. Mà lí ta sãragawuubii kanni pi mpyi a yaa pi já a uru bwũuruñji kyà.»

⁵ Ka Yesu sí núr'a jwo pí á: «Supyanj Jyanj ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tí ná canjõñke e ke, lí sí n-jà n-tõro lire na me.»

Yesu à cyenkwugofoo cùñjõ canjõñke e
(Macwo 12.9-14; Marika 3.1-6)

⁶ Nje Yahutuubiicanjõñke kabèr'e, Yesu à jyè Kile Jwumpe kàlambage k'e, maa lí jwò cù na Kile jwumpe yu. Nànji wà na mpyi sùpyire shwòhòl'e, uru kàniñje cyge mpyi a kwù.

⁷ Ka Kile Saliyanj cyelentiibii ná Farizhènbii sí wá na Yesu kãanmucaa kampyí u sí jee sùpya cùñjõ canjõñke e, sí nta tũgire cyán u na.

⁸ Ka Yesu sí pi funzonjore cè, maa yi jwo cyenkwugefoonj'à na u yír'a yyére sùpyire shwòhòl'e, pi raa u jaa, ka nãñji sí yír'a yyére.

⁹ Mà u yaha tayyerege e, ka Yesu sí jwo: «Mii sí yii yibe, mà tàanna ná Kile Saliyanj i, kacènni mpyinj i l'à jwò canjõñke e laa, kapiini mpyinj? Mà sùpya múnaa shwò laa, mà sùpya múnaa wwu?»

¹⁰ Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire puni wíi wíl'a màha, maa jwo cyenkwugefol'à: «Ma cyege sãnhana.» U à ku sãnhana ke, ka ku u jçũñjõ.

¹¹ Nje Kile Saliyanj cyelentiibii ná Farizhènbii l'à lire jya ke, ka pi lùgigi si yíri. Ka pi i njkàr'a sà piye taanna, nde pí sí n-jà n-pyi Yesu na ke, sí lire cè.

Yesu túnntunmpii ke ná shuunninj jcwõññõñji kani
(Macwo 10.1-4; Marika 3.13-19)

¹² Canjka Yesu à dùg'a kàr'a sà Kile jáare ñanjke kà na. U à numpilage puni pyi Kilejarege na wani.

¹³ Nyèg'à pa múgo ke, ka u u u cyelemppiibii yyere, maa shiin ke ná shuunni cwõññõñji pi shwòhòl'e, mà pyi u túnntunmii.

† 5:37 Seeyi boni na jye boro, Yahutuubii maha ndemu jwooli ná yatõore seeyi i maa lwohe, lire jye me nũjirimpe, lire jye me terezen sinmpe leni l'e ke. * 6:1 Kile Jwumpe Semenj à lí cyèe na wà katege wu ká a ntũuli kerèg'e, na u sí n-jà sũmanj wà kwõn ná cyege e, sí jnyí wani kerège e (Duteronomu 23.25).

† 6:2 Mà tàanna ná Farizhènbii sòññõñkanni i, mu aha sũma kwõn ná cyege e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelemppiibii cèege na pi à báara pyi canjõñke.

14 Pire túnntunmpii ke ná shuunninji meyi yi nje: Simo, ná Yesu à u mege le Pyeri ke, ná Pyeri sijnje nji Andire ná Yakuba ná Yuhana ná Filipi ná Baritelemi

15 ná Macwo ná Tomasi ná Alife jyanji Yakuba ná Simo pi maha mpyi Zeloti* ke,

16 ná Yakuba jyanji Zhudasi ná Zhudasi Isikariyoti nge u sí n-pa Yesu le cye e ke.
(Macwo 4.23-25)

17 Nye ka Yesu si ntíge ná u túnntunmpil'e jañke jun'i, maa mpa yyére tafage k'e. U cyelempyiibii niñyahamii ná supyiñyahara mpyi wani. Tire süpyire mpyi a yiri Zhude küluni i, Zheruzalemu kånhe ná küluni cyeyi sanjiyuni puni i, mà bâra Tiri ná Sidon kanyi na, yire kanyi nyé suumpe lwøhe nwoøge na.

18 Tire süpyire mpyi a pa si mpa a Yesu jwumpe núru, si ticuumpe ta. Jínabii mpyi mpiimu i ke, pire mpyi na ncúunji mú.

19 Süpyire puni mpyi na jcaa si bwòn Yesu na, jaha na ye shin maha shin n'a mpyi a ja à bwòn u na ke, fånha mpyi maha fworu u e, maa urufoo cúunjo.

Joofo wuu l'à nwo ye?

(Macwo 5.1-12)

20 Nye ka Yesu si yyahe yirig'a le u cyelempyiibil'e, maa jwo

«Yii pi nyé fõnke e ke, yii wuun'à nwo, jaha na ye Kile Saanre nyé yii woro.

21 Katege nyé yii mpiimu na nume ke, yii wuun'à nwo, jaha na ye yii sí n-pa n-tin.

Yii pi nyé na myahigii súu nume ke, yii wuun'à nwo, jaha na ye yii sí n-pa raa jcyàhali.

22 Süpyir'à yii mpiimu kyaa pen piy'a, marii yii kõre na láre piye na, marii yii cyere, marii yii mepenge yu na yii à taha Supyanji Jyanji fye e ke, yii wuun'à nwo.

23 Lire ká mpyi yii na tēni ndemu i ke, yii pyi funntange e, yii raa yini, jaha na ye Kile à sàra nimbwo bége! a yaha yii mee na niñyini na. Cyire karigii shinji pi tulyey'a pyi Kile túnntunmpii na mú.

24 Nka yii pi nyé ná nãfuuñji i nume ke, yii wuun'à kēeøge, jaha na ye yyeñinke e yii nyé ke, kuru sí n-pa n-kwø.

25 Yii pi à tin nume ke, yii wuun'à kēeøge, jaha na ye katege sí n-pa n-cwo yii na.

Yii pi nyé na jcyàhali nume ke, yii wuun'à kēeøge, jaha na ye yii yyahayi sí n-pa n-tanha, fo yii sí raa myahigii súu.

26 Süpyire puni na yii mpiimu kēre kafinare nũño taan ke, yii wuun'à kēeøge, jaha na ye lire pyinjkanni na, pi tulyey'a kafinivinibii kēe, pire mpiimu pi mpyi a piye pyi Kile túnntunmii ke.

Yii yii zàmpeenbii kyaa táan yiy'á

(Macwo 5.38-48; 7.12)

27 Nye mii lógofeebii, mii sí yi jwo yii á: yii yii zàmpeenbii kyaa táan yiy'á. Mpii pi nyé ná pege e mà yyaha tí ná yii e ke, yii a kacennji pyi pire na.

28 Mpii pi nyé na jwumpimpe yu mà yyaha tí ná yii e ke, yii a jwø leni pir'á. Mpii pi à yii cümü leme pi ke, yii a Kile jáare pir'á.

29 Wà ha kantawaa bwòn mu mumpenge k'e, ku sanñke kēenñe urufo!á. Süpya ká mu vaanntinmbwohe cyán a shwø mu na, ma vaanntinmbileni yaha u cye e mú.

30 Wà ha mu jáare, urufoo kan. Süpya ká mu yaaga cyán a shwø, ma hà ku fwoo jáara u na me.

31 Nde yii la nyé süpyire sannte s'a mpyi yii á ke, yii a lire pyi pi á mú.

32 Yii kyal'à táan mpiimu á ke, yii aha pire kanni kyaa táan yiy'á, tōønñi nñgi yii sí n-ta lire e ye? Mēpenge shiinbii mú nyé na lire pyi mà?

33 Mpii pi nyé na kacennkii pyi yii na ke, yii aha a cyi pyi pire kann'á, tōønñi nñgi yii sí n-ta lire e ye? Mēpenge shiinbii mú nyé na lire pyi mà?

34 Yii à cè a jwo na yii sí n-jà yaaga jáare n-ta mpiimu á ke, yii aha a pire kanni kaan, tōønñi nñgi yii sí n-ta lire e ye? Mēpenge shiinbii mú na lire pyi. Pi à cè a jwo na mpii pi sí n-jà pire yaayi cyage núruño pire na ke, pire na pi maha yi fwøhigii leni mú.

35 Nka yii pi ke, yii yii zàmpeenbii kyaa táan yiy'á, yii raa kacennkii pyi pi na. Yii aha fwoo le pi na, yii i yii sōñjore láha li zàranji na. Lire ká mpyi, Kile sí sàra nimbwo kan yii á, lire mú li sí li cyēe na yii na nyé Kilenji niñyi wuñi pyii, jaha na ye u à nwo kacenncēembaabii ná shinpiibii na.

36 Yii pyi nũñaarafee, bà yii Tunji Kile nyé nũñaarafoo me.

Yii àha raa pi sanmpii cēeøge me

(Macwo 7.1-5)

* 6:15 Zeloti: kuru mege nwohe ku nyé: «kñni kyal'à táan nñgemu á sèl'e ke».

³⁷ Yii àha raa pi sanmpii cêege me, lire ká mpyi Kile mú sí yii cêege me. Yii àha raa sùpyire sannte la wwu me, lire e Kile mú sí yii la wwu me. Wà ha kyaa pyi yii wà na, urufoo u lire yàfa. Lire ká mpyi, Kile mú sí yii kapegigii yàfa yii na.

³⁸ Yii a sùpyire sannte kaan, lire e Kile mú sí yii kan, yaage e yii à sumare pyi maa pi sanmpii kan ke, Kile sí kuru yaage jí sí ku cúnḡo cúnḡo sí ku fii sí kà bâra ku na fo yaage sí jí raa wuni.»

³⁹ Lire kântugo ka Yesu si tàanlini là jwo pi á na: «Fyinḡi wà sí n-jà u fyinḡe kábii cù la? Lire ká mpyi, pi mú shuunnḡi puni sí n-tige wyige k'e mà?»

⁴⁰ Cyelempanyanji tacenḡe sí n-jà n-pêe n-tòro u cyelentunji woge taan me, ḡka cyelempanyanji cyege k'à le a ḡwo ke, uru u tacenḡe maha mpyi u cyelentunji woge fige.

⁴¹ Naha na mu ḡye na ḡyèsenni ḡaa ma cìmpworonḡi ḡyiini i, mà li ta bànanḡi u ḡye mu wuuni i ke, mu ḡye na uru ḡaa mà ye?»

⁴² Mà tàanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma cìmpworonḡi'á na u yyére maa ḡyèsenni wwu u ḡyiini i, mà li ta bànanḡi u ḡye mu wuuni i ke, mu ḡyii ḡye uru na mà ye? Mu u à fyinḡe tò wwomò na ke, bànanḡi wwu ma ḡyiini i fòlo, lire ká mpyi, mu sí raa ḡaa raa ḡcwúu ḡyèsenni tawwuge e ma cìmpworonḡi ḡyiini i.

*Cige maha ḡcè ku yasere e
(Macwo 7.16-20; 12.33-35)*

⁴³ Cige ḡncenḡe ḡye na yasere nimpere yaa me, cipege mú ḡye na ḡin'a yasere ḡncenne yaa me.

⁴⁴ Cire puni maha ḡcni ti yasere cye kurugo, lire ḡwòḡo ku ḡye: wà sí n-jà fizhiye cige yasere kwòḡn ḡguro cige na me, wà mú sí n-jà erezen cige yasere kwòḡn kilege taha na me.

⁴⁵ Ngemu u zò u à ḡwo ke, uru maha ḡwḡcennḡe yu. Ngemu u ḡye ná zòmpi i ke, uru maha ḡwḡpimpe yu. Yii li cè, sùpyanḡi zòmbilin'á ḡi ndemu na ke, lire u ḡwòge maha yu.»

*Yákiifoonḡi ná funḡo baa shinḡi kani
(Macwo 7.24-27)*

⁴⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Naha kurugo yii maha mii pyi “Kafoonḡi, Kafoonḡi” mà li ta yii sí ḡye na mii ḡwumpe kurigii ḡaare mà ye?»

⁴⁷ Shin maha shin u à pa mii á, maa mii ḡwumpe lógo, maa pu kurigii ḡaare ke, urufol'á fwooro yaage ḡkemu na ke, mii sí kuru cyèe yii na.

⁴⁸ Urufoo na ḡye mu à jwo bafaanranḡi u à ḡḡke tũgo fo mà sà nò kafaage na, maa u bage nintaani cyán ku na ke. Bag'á faanra a kwò ke, ka zànbwòḡo si mpa, ka lwòhe sí wá na fwu na ma na ku kúuli, ḡka bage ḡye a cwo me, ḡaha na ye ku nintaani'á cyán a ḡwo.

⁴⁹ ḡka shinḡi u ḡye na mii ḡwumpe nũru, maa mpyi u ḡye na pu kurigii ḡaare me, urufoo na ḡye mu à jwo bafaanranḡi u à u bage nintaani cyán ḡintiige na ke. Zành'á pa, ka lwòhe sí wá na fwu na ma na ku kúuli ke, ka bage sí ntí'á pi a wu.»

7

*Yesu à sòrolashiibii yyaha yyére shinḡi wà bilina cùḡḡo
(Macwo 8.5-13; Yuhana 4.43-54)*

¹ Yesu à puru ḡwumpe puni jwo a kwò sùpyir'á ke, maa ḡkàre Kapereḡnamu kànhe e.

² Ḳommu sòrolashiibii yyaha yyére shinḡi wà na mpyi wani kuru kànhe e ná biliwe e. Uru bilinanḡi kani mpyi a waha u na. Ka yampime sí mpa uru bilinanḡi cù, fo u na ḡko s'a kuro caa.

³ ḡye uru ḡḡufoonḡi'á Yesu kyaa lógo ke, maa Yahutuubii kacwònrībii pii tun pi sà Yesu ḡaare u u mpa uru bilinanḡi cùḡḡo.

⁴ Pi à nò Yesu yyére ke, maa u ḡaare fànha na, maa jwo: «ḡge ḡḡufoonḡi'á yaa ná mpwòh'e, mu à yaa mu u u pwòḡo.

⁵ Naha kurugo ye wuu Yahutuubii kyal'á táan u á sèl'e. Uru mú sí u à wuu Kile ḡwumpe kàlambage faanra.»

⁶ ḡye ka Yesu sí ḡe maa ḡkàre ná pi e. Tèni i pi à sà byanhara sòrolashiibii yyaha yyére shinḡi pyenge na ke, lir'á sòrolashiibii yyaha yyére shinḡi ta u à u ceveebii pii tun pi sà yi jwo Yesu á: «Kafoonḡi, ma hà maye kànha mpa mii pyenge e me, ḡaha na ye mii ḡḡk'á cyére mu u ḡye mii pyenge e.

⁷ Lire kurugo mii à li kàanmucya mà li ta na mii yabilinḡi ḡye a yaa mii u shà mu fye e me. ḡka ḡwḡkanḡa ḡḡkin jwo, kuru sí mii bilinanḡi cùḡḡo.

⁸ Mii wi ke, sòrolashiibii pii na ḡye mii ḡḡḡo na, mii sí ḡye pii ḡḡḡo na. Mii aha wà pyi “Ta si” u maha ḡkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na bilinḡi pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

⁹ ḡye Yesu à puru ḡwumpe lógo sòrolashiibii ḡḡufoonḡi ceveebii ḡwo na ke, ka uru nàḡi kani si u kàkyanhala. Supyikurḡke ku mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u yyaha kèḡḡ'á pi wí wí,

maa jwo: «Mii sí yi jwo yii á, mii sàha ntêl'a sùpya nya na nge dáníyanji fiige e me, ali Izirayeli shiinbii shwòhòl'e mii nje a u fiige nya me.»

¹⁰ Mà jwo túnntunmpii pi núr'a nò sòrolashiibii yyaha yyére shinji pyenge e ke, pi à sà uru bilinanji ta u à cùunjo.

Yesu à nànjiiibili niñkwuu jè

¹¹ Lire kántugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si yíri na ñkèege Nayimu kànhe e, shinnyahara mpyi a taha pi fye e.

¹² Pi à sà byanhara kànhe tajyijwøge na ke, ka pi i ñcírí ná kànhe shiinbii pil'e, pi i ñkèege ná nànjiiibiliní là niñkwul'e fanjiyi i. Lenkwucwojóni wà u pyiniñkinge ku mpyi ku ki. Kànha shiinbii niñyahamii mpyi a taha lenkwucwojóni na, pi i ñkèege uru bunji tatonke e.

¹³ Kafoonji Yesu à uru ceenji méesuwunji nya ke, ka u jùñaare si jyè u e, ka u u pyi: «Fyàha, ma hà raa mée sùu me!»

¹⁴ U à yire jwo ke, maa file bunji lwófeebii na, maa bwòn kariyi na, ka pi i yyére. Ka u u jwo bunj'á: «Nànjiiwe, yíri!»

¹⁵ Ka nànjiiñji si yír'a téen, maa li jwò cù na yu, ka Yesu si u kan u nunj'á.

¹⁶ Shin maha shin u mpyi wani ke, ka li i pi puni bilibili, fo pi na Kile père marii ñko: «Kile túnntunji nimbwojóni wà u à uye cyèe wuu na! Kile à pa u shiinbii tège!»

¹⁷ Nde Yesu à pyi ke, ka sùpyire si sà a lire yu Zhude kùluni ná li kwúumpe kùligii puni i.

Yuhana Batizelipiyinji à túnntunmii tun Yesu á

(Macwo 11.2-19)

¹⁸ Nje karigii Yesu à pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si ñkàr'a sà cyire puni yyaha jwo u á. Yuhana à yire lógo ke, maa u cyelempyiibii pii shuunni yyér'a

¹⁹ tun pi sà Kafoonji Yesu yíbe na: «Y'á jwo na nge u sí n-pa ke, uru u nje mu laa, wabere wuu à yaa wuu a sigili?»

²⁰ Pire cyelempyiibil'á kàr'a sà nò Yesu na ke, maa u pyi: «Yuhana Batizelipiyinji à wuu tun na wuu pa mu yíbe na “Ñgemu kyaa l'á jwo na u sí n-pa ke, mu u nje u wi laa, wuu a wabere sigili?”»

²¹ Lire tèní mpyi a Yesu ta u u yamii niñyahamii ná cwòhómáfee niñyahamii cùunji, maa jínabii kàre na yige pifeebil'e, maa fyinmii niñyahamii nyii múru.

²² Nje ka Yesu sí túnntunmpii pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu nya ke, yii a sí, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na: fyinmpii naha na jaa, tonkegyifeebii sí i ñaare, tògofeebii sí i ñcùunji, jùncunnibii sí i nùru, kwúbii sí i ñèni, jwumpe Nintanmpe sí i yu fòjofeebil'á.

²³ Nje mii kapyiinji ká mpyi cyi nje a ñgemu pyi u à cye láha mii na me, urufoo wuun'á jwò.»

²⁴ Yuhana túnntunmpil'á núr'a kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à pi pyi: «Canjke yii ná ñkàre síwage e ke, taha nyege yii mpyi a kàr'a sà wíi kafeege sí i ku nyàha la?»

²⁵ Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wíi ye? Vàansinayafoo la? Yii li cè na mpíi pi maha vāansinayi leni, maa pi nyii karigii pyi, maa pi nyii njyñji lyí ke, pire maha mpyi saanbii bayi i.

²⁶ Nje lire sanní i ke, naha tawiige e yii mpyi a kàre ye? Kile túnntunjo la? Mii sí yi jwo yii á, u bá à fànha tò Kile túnntunjo na.

²⁷ Naha kurugo ye Kile Jwumpe Semenji à jwo ñgemu kyaa na na

“Wíi, mii sí na túnntunji tun

u sà mu kuni yaa mu yyaha na*” ke,

uru túnntunji u nje Yuhana.

²⁸ Mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha ñkwò a si ñgemu u à fànha tò Yuhana na me, lire ná li wuuni mú i. Kile Saanre shiinbii puni nimbilen'á fànha tò Yuhana na.

²⁹ Sùpyire ti mpyi na nùru Yuhana jwò na, mà bàra múnalwòore shwofeebii na ke, pire puni mpyi a téen ná l'e na Kile à tíi, maa jee ka Yuhana si pi batize.

³⁰ Nka Kile mpyi a ndemu yaa mà yyaha tíi ná sùpyire e ke, Farizheenbii ná Kile Saliyanji cyelentiibii nje a jee lire na me, maa ncyé pi nje a ñen'a batize me.

³¹ Ná naha shi i, mii sí nte sùpyire shinjí tàanna ye? Ti ná naha shi k'á fwooro be?

³² Ti na nje mu à jwo nànkopyire, ntemu ti nje na bàhare káfuge na ke, tà na bàhare maa ñko ti shèreefeebil'á:

“Wuu à tiinmpini wyi yii á, yii nje a ñen'a kwòho me.

Wuu à jáhampe myahigii cée yii á, yii nje a ñen'a mée sú me.”

³³ Yii li cè, Yuhana Batizelipiyinji à pa ke, u mpyi na njyi tóon wu lyí me, u mú mpyi na sinme byii me, ka yii i jwo na jina u nje u e.

* 7:27 Malaki 3.1

³⁴ Supyanji Jyanji à pa, maa lyî maa byii, ka yii i jwo na u sònɔɔre nyɛ a taha yaage kabere na me, fo nɔɔnyɔni ná sinnmbyaani kanni, maa núr'a pyi mɛpɛngɛ shiinbii cevoo mu à jwo múnalwɔɔre shwofeebii.

³⁵ Nka yákilifente Kile maha nkaan ke, tire ká mpyi wà á, li maha jɛc urufo kapyyiin'kil'e.»

Yesu à fwòɔɔbacwoɔni wà kapegigii yáfa u na

³⁶ Nyɛ Farizhenji wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Simo. Canjka uru nàɔ' à Yesu yyere na u sà lyî ná ur'e, ka u u jɛc maa nkàre, ka pi i sà nkɔwúlo na lyî.

³⁷ Mà pi yaha wani, ceenji wà na mpyi kuru kànhe e, kànhe sùpyire puni mpyi na uru ceenji cyère kampakii na, u kapegigii kurugo. Uru ceen' à pa jɛc na Yesu na nyɛ uru Farizhenji bage e ke, ka u u mpa ná lonɔgaracwol'e¹, l' à jî sinnɛ nùguntanga wumɔ na.

³⁸ Maa ntòro Yesu kántugo yyère mà sà yyère u tooyi taan, maa mɛc sù sèe sèl'e, fo nyii lwɔh' à wu mà Yesu tooyi jɔɔre, maa u nùɔɔjoore tɛg' a yi cwuugo, maa yi púr'a cù, maa puru sinnɛ nùguntanga wumpe tɛg' a yi tiri.

³⁹ Nyɛ Farizhenji u mpyi a Yesu yyere ke, ur' à lire nya ke, maa jwo uye funn' i: «Kampyi sèenji na nɔɔre nàɔni na nyɛ Kile tùnntunɔɔ, u mpyi na sí li cè na ceenji shiɔni u nyɛ na bwùun uru na ke, na u nyɛ kapimpyinɛ.»

⁴⁰ Ka Yesu si Farizhenji funzɔnɔɔre cè, maa u pyi: «Simò, jwumɔ na naha mii u jwo mu á.» Ka Simò si u pyi: «Ta yu, cyelentuɔni.»

⁴¹ Ka Yesu si jwo: «Nàɔni wà fwòɔɔhii na mpyi shiin shuunni na, u kampwòhii nkɔwu kanjuro (500.000) na mpyi wà na, u sanɔni wunji si nyɛ kampwòhii beeshuunni ná ke (50.000).

⁴² Ná li síni sí nyɛ a pyi pi wà na mà já a u fwooni tò me, ka uru nàɔni si cyire fwòɔɔhigii yáfa pi na. Nyɛ pire shiin shuunni i, uru nàɔni kyaa sí n-táan pi jofol' á mà tòro u sanɔni na ye?»

⁴³ Ka Simò si u pyi: «Mii na sònɔɔni nɔɔmu u fwool li mpyi a pèe sèl'e ke, nàɔni kyaa sí n-táan ur' á mà tòro u sanɔni na.» Ka Yesu si u pyi: «Mu à sèe jwo.»

⁴⁴ Maa yyaha kɛɛnɛ ceenji yyère maa jwo Simò á: «Mu à nɔɔre ceenji nya la? Mii à pa mu yyère, mu bá nyɛ a lwòhɔ kan mii i na tooyi jyé me. Nka nɔɔre ceenji wi ke, u à mii tooyi jyé ná u nyii lwòhe e, maa yi cwuugo ná u nùɔɔjoore e.

⁴⁵ Mu nyɛ a mii púr'a cù maa mii shéere me, nka nɔɔre ceenji wi ke, mà lwò u à jyé bage e ke, u à kwòro na mii tooyi shwòɔnre ná u jwòge e.

⁴⁶ Mu nyɛ a mii nùɔɔke tiri ná sinn'e me, nka nɔɔre ceenji wi ke, u à mii tooyi tiri ná sinnɛ nùguntanga wum' l.

⁴⁷ Lire kurugo mii sí yi jwo mu á, kapegigii u à pyi ke, cyi ná cyi nyahaɔni mú i, cyi pun' à yáfa u na. Lire e u à mii kyaa táan uy' á sèe sèl'e. Kapegii nimpigir' à yáfa nɔɔmu na ke, urufoo tãange nyɛ a pèe me.»

⁴⁸ Lire kántugo ka Yesu si ceenji pyi: «Mu kapegigil' à yáfa mu na.»

⁴⁹ Mpii pi mpyi na lyî siɔɔnyan ná Yesu i ke, ka pire si wá na nko piye funn' i: «Naha supyifiwe u nyɛ nɔɔre nàɔni mà sà nɔ, fo u u sùpyire kapegigii yáfani ti na ye?»

⁵⁰ Nka Yesu nyɛ a puru jwumpe lwò a wí me, maa jwo ceen' á: «Mu dániyan' à mu shwò, ta si yyejinje e.»

8

Cyeebii pi mpyi a taha Yesu ná u cyelemppiibii jwòh' i ke

¹ Lire kántugo ka Yesu si wá na jaare na ntùli kànbwoyi ná kànpɔɔere na, maa Jwumpe Nintanɔɔre yu mà yyaha tí ná Kile Saanre e. U cyelemppiibii ke ná shuunni mpyi ná u e.

² Cyeebii u à cùɔɔɔ, mà bàra mpiimu jínahii u à kòr' a yige pi e ke, pire pli mú na mpyi ná u e. Wà mege na mpyi Mariyama, pi mpyi maha uru pyi Magidala Mariyama mú (uru nɔɔre ceenji i Yesu mpyi a jínabii baashuunni kòr' a yige)

³ ná Cwuzá cwoɔni Zhane (Cwuzá u mpyi na saanɔni Eròdi karigii cwòɔnre) ná Suzani ná cyeebii piɔɔrii nɔɔnyahamii. Pire cyeebii mpyi maha pi cyeyaayi yà kaan Yesu ná u cyelemppiibil' á, pi i piye tère.

Nɛɛnugunji bàtaage

(Macwo 13.1-23; Marika 4.1-20)

⁴ Nyɛ canjka shinnyahara à pa bínni Yesu taan, tire sùpyire mpyi a yíri kànya nɔɔnyahaya na, ka u u bàtaaga jwo pi á. U à jwo:

⁵ «Nɛɛnugunji wà u ná fwor' a kàre jɛcɛme tanuguge e. Mà u yaha u u sùmapyanji wà fini fiige, wà à cwo kuni jwòge na, ka kuantorobii si uru tánhana, ka saɔnyɛɛnre si mpa u jò.

⁶ Ka wà tacwugo si mpa bɛ ná kafaafoge e, maa fyín. U nyɛ a mɔ me, maa waha, jaha na ye mbyime nyɛ a pyi kuru cyage e me.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bɛ nɔɔrotaha na, maa fyín, maa wá na lyɛge, ka nɔɔre si u cù.

† 7:37 Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nyɛ: «alibatiri».

⁸ Nka wà tacwug'à pa bê ná ñiŋke tacenŋke e, maa fyîn, maa lye, maa se. Sùmácige maha sùmácig'à sùmápyañi se mà nò ñkuu (100) na.»

Yesu à kuru bàtaage jwo ke, maa jwo fànha na: «Ŋgemu la ká mpyi si karii yyaha cè ke, urufoo u u ñiŋyigigii cyán sèl'e.»

⁹ Ka u cyelemppiibii si u yíbe: «Kuru bàtaage ñwòhe ku ñye ñaha shi ye?»

¹⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha tí ná Kile Saanre e ná cyi à ñwòhò ke, yii á cyire ñcèŋ'á kan, ñka sùpyire sannt'á bàtaay'i cyi à jwo:

“bà pi si mpyi s'a pu wíi, pi àha raa pu ñaa raa ñcwúu me,

s'a pu núru, pi àha raa pu yyaha cini me*.”

¹¹ Kuru bàtaage ñwòhò ku ñye: sùmashinji u ñye Kile jwumpe.

¹² Kuni ñwòge na sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ka Sitaanninji si pu wwú pi funŋ'i, bà pi si mpyi pi àha ndá pu na, si shwò me.

¹³ Kafaafoge ñun'i sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ñee pu na ná funntange e, ñka pu ñye a já a ndire le t'e me. Pi maha mpyi Kile kuni i tère nimbilere e kanna, kawaa ká pi ta, pi maha fworò l'e.

¹⁴ Ngure shwòhol'e sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ñka mà jwo tère nimbilere li nò ke, funmpenre karigii ná ñafuunji lage ná ñge ñiŋyeni múguroŋi karigii maha pu cwònrò, fo pu yasere si n-jà nò me.

¹⁵ Ñiŋke ñiŋcenŋke na sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ñee pu na ná funŋò ñiŋkin i, maa ñkwòro pu ñun'i ná ñwòmee ñiŋkin i ke, tìre sùpyire tí maha tiye waha tèrigii puni i, marii Kile ñyii wuuni pyi.

Kile jwumpe na ñye fùkina fiige

(Marika 4.21-25)

¹⁶ Wà ñye na fùkina míni si u le ñcyígile yaaga ñwòh'i me. Nka u maha míni maa u dùrugo yaage ká ñun'i, bà u si mpyi s'a bèenmpé yige bage jyifeebil'á me.

¹⁷ Ñye kyaa maha kyaa li ñye numpini i ke, cyire puni sí n-pa n-yige bèenmpé na, kyaa maha kyaa l'à ñwòhò ke, lire là si n-kwòro ñcèmbaa me.

¹⁸ Lire kurugo jwumpe yii ñye na núru mii ñwò na ke, yii yákili yaha pu na sèl'e, ñaha na ye Ŋgemu u à yaaga cè ke, ká si n-bàra urufoo u tacenke na. Nka Ŋgemu u ñye u ñye a yafyin cè me, ali u na sòŋŋi na ur'á nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwò u na.»

Mpii pi ñye Yesu nunji ná Yesu cìnmpyiibii ke

(Macwo 12.46-50; Marika 3.31-35)

¹⁹ Ñye ka Yesu nunji ná u cìnmpyiibii si mpa u yyé. Nka sùpyire ñyahani kurugo, pi ñye a já a tabaraga ta u na me.

²⁰ Ka wà si Yesu pyi: «Mu nunji ná mu cìnmpyiibii naha cyíinnji na, pi naha na mu kyaa pyi.»

²¹ Ka Yesu si jwo: «Mpii pi ñye na Kile jwumpe núru, marii pu kurigii ñaare ke, ñye pi ñye mii nunji ná mii cìnmpyiibii.»

Yesu à kafeebwòhe yyéŋe banji ñun'i

(Macwo 8.23-27; Marika 4.35-41)

²² Canŋka Yesu à u cyelemppiibii pyi: «Yii a wá, wuu u banji jyiiil'a kèenŋe kùmpoge sanŋke na.» Ka pi i jyé bakwòge e na banji jyiiili.

²³ Mà pi yaha pi i ñkèeŋe lwòhe ñun'i, ka Yesu si mpa ñòò, ka kafeebwòhò si wá na fwu na lwòhe lwúu na wàa bakwòge funŋke e. Ku mpyi na ñko si ñi lwòhe na, fo na ñko s'a ntíri lwòhe ñwòh'i.

²⁴ Ka cyelemppiibii si Yesu ñè, maa jwo: «Cyelentuŋi, cyelentuŋi, wuu sí n-kwú de!» Ka Yesu si yíri maa fànha cyán kaféŋe na, maa lwòhe pyi: «Tèen tanuge e!» Ka kaféŋe si yyé, ka lwòhe si ntèen.

²⁵ Ka u u cyelemppiibii yíbe maa jwo: «Taha yii bá ñye a dá mii na me?» Nka cyelemppiibii fyagara wuubii ná pi kakyanhala wuubii pi mpyi, ka pi i wá na piye yíbili: «Jofoo u ñye ñge ñaŋi fo ka kaféŋe ná lwòhe si ntèen u wuuni taan ye?»

Yesu à jínahii ñiyahamii kòr'a yige ñaŋi w'e

(Macwo 8.28-34; Marika 5.1-20)

²⁶ Ñye ka Yesu ná u cyelemppiibii si banji jyiiil'a sà nò Gadara shiinbii kùluni i, lire kùluni na ñye Galile wuuni yyetiimpe na banji kántugo.

²⁷ Pi ñiworobii bakwòge e, ka kuru kànhe ñaŋi wà si Yesu ñuŋò bè, jínahii mpyi uru ñaŋi i. Li mpyi a mò, u sàha mpyi na vaaŋnyi leni me, u sàha mpyi na shùun kànhe e me, fo fanŋyi i†.

* 8:10 Ezayi 6.9 † 8:27 Yahutuubii maha pi fanŋyi wwú kafaayi ñun'i. Pi maha ku ñwòge yal'a yaa fo maha tateŋŋò yaa mú.

²⁸ Tèni i uru nànj'á Yesu nja ke, ka u u nkwúulo, maa jcwwo Yesu fere e, maa jwo fánha na: «Yesu, Kilenji ninyi wunji Jyanji, naha mu nyé na jcaaa mii á ye? Mii na mu jáare, ma hà kawaa pyi na na mà de!»

²⁹ Nànj'á yire jwo, naha na ye Yesu mpyi a jínanyi pyi na u fworu u e. Uru jínanyi mpyi maha u cyáan tèrii ninyahagil'e. Sùpyire mpyi maha uru nànj'á cwôre maa u cyeyi ná u tooyi pwu ná yôrôy'e, bà u si mpyi si ntéen tanuge e me, nka u mpyi maha yire yapwoyi puni kwúun. Lire kántugo jínanyi mpyi maha si ná u e síwage e.

³⁰ Nyé ka Yesu si nànj'á yíbe u mege na, ka u u jwo: «Mii mege nyé Shinnyahara.» U à yire jwo naha na ye jínabii pi mpyi u e ke, pire mpyi a njaaha.

³¹ Ka pire jínabii si Yesu jáare na u àha pire kòro nkàre kacycyewicugunke e me.

³² Nyé lir'á caakurumbwôho ta ku u lyí nanke kà numpenge na wani, ka jínabii si Yesu jáare sèl'e na u pire yaha pire pi sà jyè kuru caakurunke e, ka u u jee.

³³ Nyé ka jínabii si fworu nànj'á i maa sà jyè caabil'e. Ka kuru caakurunke puni si sùrug'a yíri nanke numpenge na mà cwo baji i mà kwú.

³⁴ Cáanahabil'á lire nja ke, maa fê a kâr'a sà a yi yu kànhe ná sishwónbugure puni i.

³⁵ Ka sùpyire si fwor'a kàre si sà cyire karigii nja. Nànj'á i jínabii mpyi ke, ka pi i sà u ta u à téen Yesu fere e ná vâanji i tanuge e, ka pi i fyá.

³⁶ L'á pyi mpiimu nyii na ke, ka pire si nànj'á cuuonkanni jwo pi sanmpil'á.

³⁷ Nyé ka Gadara kúluni shiinbii puni si Yesu jáare na u fworu pire kúluni i, naha na ye pi mpyi a fyá u yyaha na sèl'e. Ka Yesu si jyè bakwôoge e s'a nkêege.

³⁸ Nànj'á i jínabil'á fworu ke, ka uru si Yesu jáare sèl'e, na uru na nkêege ná u e. Ka Yesu si u núrugo maa jwo:

³⁹ «Núru, ma a si pyenge, kabwooni Kile à pyi mu á ke, ma a sà lire yyaha jwo ma pyenge shiinbil'á.» Ka nànj'á i nkàre kànhe funnke e, nde Yesu à pyi u á ke, maa sà a lire yu na ntúuli cyeyi puni i.

*Yesu à ceenji wà cùuho, maa Zharusi pworonji buwunji nè
(Macwo 9.18-26; Marika 5.21-43)*

⁴⁰ Nyé tèni i Yesu à núr'a baji jyiil'á kèenne kúnke sanke na ke, ka shinnyahara si u jùno bè, naha na ye pi puni mpyi na u sigili.

⁴¹ Kile Jwumpe kàlambage kà jùnufofo na mpyi wani, uru mege mpyi Zharusi, ka uru nànj'á si mpa ninjure sín Yesu fere e maa u jáare fánha na na u shà uru pyenge e,

⁴² naha na ye pworonji ninjinji u mpyi u á, ná u mpyi a yee ke ná shuunni kwò ke, uru mpyi na yà, fo u mpyi na nko raa nkúu.

Nyé Yesu ninjarenji Zharusi pyenge e, sùpyire mpyi a u kwúulo kàmpanjyi puni na, fo na u fenne piye shwòhol'e.

⁴³ Ceenji wà na mpyi tire sùpyire shwòhol'e, lùwulinjwombaayi mpyi u na yee ke ná shuunni funji'i. Wempiiibii mpyi a kwò u cyeyaare puni na, nka wà nyé a jà a u cùuho me.

⁴⁴ Nyé ka u u mpa Yesu kántugo yyére maa bwòn u vâanji zhwòre na, ka yampe si ntíl'a kwò.

⁴⁵ Ka Yesu si sùpyire yíbe: «Joofo u à bwòn mii na ye?» Ka sùpyire puni si wá na nko: «Mii bà me.» Ka Pyeri si jwo: «Cyelentunji, mu nyii nyé sùpyire na t'á mu fenne kàmpanjyi puni na mà?»

⁴⁶ Ka Yesu si jwo: «Wà kòn'á bwòn mii na, naha na ye mii à li kàanmucya mà li nja na fánhe kà a fworu mii i.»

⁴⁷ Nyé ceen'á li nja na nde ur'á pyi ke, na Yesu à li cè ke, ka u u fyá fo na jcyéenni, maa mpa ninjure sín Yesu fere e, nde l'á u pyi u à bwòn Yesu na ke, ná pyinjanni na u à uye nja u à cùuho tènuuni mujye e ke, u à yire yyaha jwo Yesu á sùpyire puni nyii na.

⁴⁸ Ka Yesu si u pyi: «Na pwo, mu dányan'á mu cùuho. Kile u yyejinke kan ma á.»

⁴⁹ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, túnntun'á yíri jùnufoonji Zharusi pyenge e mà pa yi jwo Zharusi á: «Kile wuuni na wá à nò mu pworonji na. Ma hà núru cyelentunji yaha u uye kànha u a ma me.»

⁵⁰ Yesu à yire lógo ke, maa jwo Zharusi á: «Ma hà raa fyáge me, dá mii na kanna, mu pworonji sí n-yíri.»

⁵¹ Nyé pi à sà nò Zharusi pyenge jwôge na ke, Yesu nyé a jee sùpyanji wabere u jyè ná ur'e me, fo Pyeri ná Yuhana ná Yakuba ná pyànj'á tunji ná pyànj'á nuni.

⁵² Sùpyire puni ti mpyi pyenge e ke, pire puni mpyi na myahigii súu marii nkúwúli pyànji nkúwúni na. Ka Yesu si pi pyi: «Yii áha raa mee súu me, pyànji nyé a kwú me, u na njwúuni!»

⁵³ Ka pi i wá na jcyáhali u na, naha na ye pi à li cè na pyàn'á kwú.

⁵⁴ Nyé ka Yesu si pyànji buwunji cù u cyege na, maa jwo fánha na: «Pyá, yíri!»

⁵⁵ U à yire jwo ke, ka pyànji múnaani si núr'a jyè u e, lire tènuuni mujye e, ka u u yíri, ka Yesu si pi pyi pi njyi kan u á.

⁵⁶ Ka lire kani si pyàŋi sifeebii bilibili. Ka Yesu si yi jwo pi á na pi àha nde kani jwo sùpyanji wà tufiig'á mε.

9

Yesu à u cyelempyiibii tun pi sà a Jwumpe Nintanmpe yu

(Macwo 10.5-15; Marika 6.7-13)

¹ Lire kántugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi pyi pi à bínni u taan, maa síŋi ná fánhe kan pi á, bà pi si mpyi s'a jinabii puni kòre s'a yige pifeebil'e, s'a yampii cùunji mε.

² Lire jwòhò na, u à pi tun pi sà a Kile Saanre kyaa yu sùpyir'á, pi raa yampii cùunji.

³ U à pi pyi: «Yii àha ñkwò yaaga lwó yiye cye e lire kúsheeni na mε, mu à jwo kábii, lire jye mε boro ná bwúuru ná wyéε. Yii wà hà ñkwò vaaanntinŋke kabεε lwó mbàra u yacige woge na mε.

⁴ Yii aha ñkàre kànha maha kànha na, ka wà si jεε yii sunmbage na, yii tēen wani fo mà sà yaa ná yii tēekani i.

⁵ Nka kànhe ñkemu shiin kampyi pi jye a jεε yii i yii sunmbage tírige pire yyéε mε, yii nivworobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu wani, lir'à kajwuu kwò kuru kànhe shiin na.»

⁶ Jye ka pi i yir'a kàr'a sà a Jwumpe Nintanmpe yu na màre kànyi puni i, maa yampii cùunji.

Saanji Eròdi na uye yíbili na Yesu jye joofo ye

(Macwo 14.1-12; Marika 6.14-29)

⁷ Jye Yuhana bonjwooni kántugo, saanji Eròdi à pa Yesu kapyiinŋii lógo, ka li i u yákiŋji wùrugo sél'e, naha na ye pii mpyi na ñko na Yuhana Batizelipiyiŋi u à jε a fworò kwùŋi i.

⁸ Pii sí i ñko na Kile túnntunŋi Eli u à nùr'a pa, pii mú sí i ñko na tēecyiini Kile túnntunŋi wà u à jε a fworò kwùŋi i.

⁹ Ka Eròdi si jwo: «Mii à pi pyi pi à Yuhana jùŋke kwòŋ, joofo shenre mii saha sí jye na nùru amε ye?» Ka u u wá na Yesu caa si u jya.

Yesu à shiin kampwòhii kanŋuro jwò cya

(Macwo 14.13-21; Marika 6.30-44; Yuhana 6.1-14)

¹⁰ Jye Yesu túnntunmpil'à nùr'a pa ke, maa pi kapyiinŋii puni jwo u á, ka u u yiri ná pi e sùpyire sannte taan mà kàre pi mege cyage e Betisayida kànhe kàmpañke na.

¹¹ Sùpyir'á pa pi saha cè ke, maa ñkàre wani pi fye e. Ka u u pi cùmu lemε jwò, maa Kile Saanre kyaa jwo pi á. Mpii pi mpyi na yà pi e ke, maa pire cùunŋo.

¹² Tēni i canŋk'à pa a ntiri ke, ka Yesu cyelempyiibii ke ná shuunniŋi si file u na maa yi jwo u á na sùpyire cye yaha, bà pi si mpyi si sà jjiyi ná tashwònyo cya kànyi ná sishwònbugure e mε, naha na ye sige funŋke e pire jye.

¹³ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpii pi pi kan pi lyi.» Ka pi i u pyi: «Bwúuru jùnyo kanŋuro ná fyapyaá shuunni cye naha wuu á kanna, fo l'aha nta wuu yabilimpii sí n-sà jjiyi cya mpa ñkan nte supyinyahare pun'á.»

¹⁴ Tire sùpyire e, nàmbaabii kanni mpyi a shiin kampwòhii kanŋuro (5.000) kwò, ka Yesu si u cyelempyiibii pyi pi à sùpyire tiŋe tiŋe kuruyo kuruyo, yire kuruyi ninŋin ninŋinŋi puni mpyi a shiin beeshuunni ná ke ke kwò.

¹⁵ Jye ka pi i sùpyire puni tiŋe tiŋe, bà Yesu mpyi a yi jwo mε.

¹⁶ Ka Yesu si yire bwúuru jùnyo kanŋuruni ná cyire fyapyaagii shuunniŋi lwó, maa yyahe yirige jùnyinŋi i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòŋ kwòŋ a kan u cyelempyiibii'á, pi kan sùpyir'á.

¹⁷ Sùpyire puni ti mpyi wani ke, tire pun'à lyi a tin. Ka pi i shàhii ke ná shuunni jii jjiyipaanyi na.

Pyeri à jwo na Kile Njncwònròŋi u jye Yesu

(Macwo 16.13-21; Marika 8.27-31)

¹⁸ Jye lire kántugo, mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha, u à yiri pi taan, maa sà Kile jàare. U à kwò ke, maa nùr'a pa, maa pi yibe: «Sùpyire na mii sòŋŋi joofo ye?»

¹⁹ Ka pi i u pyi: «Pii wá na ñko na Yuhana Batizelipiyiŋi u jye mu, pii sí i ñko na Kile túnntunŋi Eli u jye mu, pii mú sí i ñko na Kile túnntunmpii pi à tòro ke, na uru wà u à jε a fworò kwùŋi i.»

²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Joofo yii jye na mii sòŋŋi ye?» Ka Pyeri si u pyi: «Kile Njncwònròŋi u jye mu.»

²¹ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á na pi àha ñkwò yire jwo sùpya á mε.

²² Maa nùr'a jwo: «L'à pyi fánha kyaa Supyanji Jyanji u kyaala sél'e. Yahutuubii kacwònrìbii ná Kile sàragawwuubii jùŋufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii sí n-cyé u na, si u bò. Nka u kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí jε.»

Pyiŋkanni na wuu à yaa wuu taha Supyaŋi Jyaŋi Yesu fye e ke

(Macwo 16.24-28; Marika 8.34-9.1)

²³ Lire kàntugo ka Yesu si yi jwo u lógofeebii pun'á: «Ŋgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufof'á yaa u cyé u yabiliŋi nyii karigii na, u u ntèen kyaage taan u u ntaha mii fye e canŋa maha canŋa, pi méé ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na.

²⁴ Naha na ye ŋgemu la ká mpyi si u niŋjaanji yaa jwo ke, urufoo si nùmpañja ta me, ŋka ŋgemu ká kàntugo wà u niŋjaan'á mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

²⁵ Naha li sí jwò sùpñan'á mà ma nyii yaayi puni ta ŋge diŋyeni i niŋjaa, mu nùmpañŋke si sà ŋkèege ye?

²⁶ Lire kurugo ŋgemu u na ŋcyíge Supyaŋi Jyaŋi ná u jwumpe na ke, u aha bú mpa ná u sinampe ná u Tunji wumpe ná Kile mèlèkèebii wumpe e canŋke ŋkemu i ke, u sí n-cyé urufoo na.

²⁷ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, pii na jye yii e, pi si n-kwù ná pi jye a Kile Saanre jya mà ye!»

Yesu yyahe pyiŋkann' à kèenŋe

(Macwo 17.1-8; Marika 9.2-8)

²⁸ Jye canmpyaa baataanre fiig'á tòro puru jwumpe jwuŋkwooni kàntugo ke, ka Yesu si ŋkàre ná Pyeri ná Yuhana ná Yakuba e ñanŋke kà na, si sà Kile jàare.

²⁹ Mà Yesu yaha Kilejarege na, u yyahe pyiŋkann' à kèenŋe, ka u vaaŋnyi si finiŋe weewee fo na jì.

³⁰ Lire tèenuuni i, ka nàmbaa shuunni si mpa jwo ná u e. Pire pi mpyi tèecyiini Kile tũntunmpiiMusa ná Eli.

³¹ Pi mpyi a pa ná sinampe e. Pyiŋkanni na Yesu mpyi na sí n-kàre n-sà u báaraŋi fũnŋo si ŋkwù Zheruzalemu kàhne e ke, maa lire jwo u á.

³² Lire tèni mpyi a ñoompe ta Pyeri ná u shèrefeebii na sèl'e. Ñoomp'á pa láha pi na ke, ka pi i pire nàmbaabii shuunninji niŋjyerebii jya ná Yesu i u sinampe e.

³³ Tèni i pire nàmbaabii mpyi na yíri Yesu taan ke, ka Pyeri si jwo u á: «Wuu cyelentuŋi, wuu à pa naha ke, lir'á jwò sèl'e. Wuu vùnyo taanre kwòro, niŋkin sí n-pyi mu wogo, niŋkin sí n-pyi Musa wogo, niŋkin sí n-pyi Eli wogo.» Pyeri mpyi a puru jwumpe jwo uye jũŋo kurugo.

³⁴ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, ka nahañja si mpa pi tò. Mà nahañke yaha ku u pi tũni, ka pi i fyá.

³⁵ Ka mejwuu si fworokuru nahañke e na: «Mii Jyaŋi u jye ŋge, mii à u cwòonro. Yii a nùru u jwò na.»

³⁶ Lire mejwuuni fworokwooni kàntugo, Yesu baare e, cyelemppiibii saha jye a wà jya me. Nde pi à jya ke, ka pi i lire yaha piye funŋ'i, pi jye a yaaga jwo wà á lire tèni i me.

Yesu à pyàŋi wà jina kàr'a yige u e

(Macwo 17.14-18; Marika 9.14-27)

³⁷ Kuru canŋa nùmpañja, Yesu ná u cyelemppiibii nintigibii ñanŋke na, ka supyikurumbwòhò sí sà u jũŋo bè.

³⁸ Tire sùpyire shwòhòl'e, ka nàŋi wà si jwo fànha na: «Cyelentuŋi, mii na mu jàare, maa na jyanji kàanmucya. Uru niŋkinji u jye mii á.

³⁹ Jínanji wà u jye u e, u aha yíri u kurugo, u maha ŋkwúuli, jínanji maha u cúnŋo cúnŋo fànha na, u jwòge maha bàafwòhe yige, u maha u kànha sèl'e, maa nta a fworu u e.

⁴⁰ Mii à mu cyelemppiibii jàare pi jínanji kàr'a yige u e, ŋka pi jye a jà me.»

⁴¹ Ka Yesu si jwumpe lwò maa jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpibi, fo naha tère e mii sí n-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiŋkii kwú naye e sà nò fo naha tère na ye? Ta ma ná ma jyanji i naha.»

⁴² Nyè mà pi yaha pi i filili ná pyàŋi i Yesu na, ka jínanji si pyàŋi cúnŋo cúnŋo fànha na maa u cyán ñiŋke na. Nyè ka Yesu si fànha cyán jínanji na, maa u pyi u à fworu pyàŋi i, maa u kan u tun'á.

⁴³ Sùpyire ti mpyi wani ke, Kile sífente mpyi a pire puni kàkyaanhala.

Yesu à jwo u kwùŋi kyaa na sahanŋi

(Macwo 17.22-23; Marika 9.30-32)

Karigii Yesu mpyi a pyi ke, cyire mpyi a sùpyire puni kàkyaanhala. Mà pi yaha pur'e, ka u u yi jwo u cyelemppiibil'á:

⁴⁴ «Yii mpe jwumpe lóg'a tàra, li saha si mò me, pi sí Supyaŋi Jyaŋi le cye e, pi i pi nyii wuuni pyi u na.»

⁴⁵ Ŋka cyelemppiibii jye a mpyi a puru jwumpe yyaha cè me, naha na ye pu jwòhe mpyi a ŋwòhò pi na, pi mú sí mpyi na fyáge si u yíbe pu jwòhe na.

*Sùpyanji u nyɛ nùɲufoo Kile yyére ke
(Macwo 18.1-5; Marika 9.33-37)*

⁴⁶ Nyɛ ka nákaana si mpa yíri cyelempyiibii ná piye shwəhəl'e, tire nùɲke ku mpyi na pire puni i jofoo u nyɛ nùɲufooɲi yɛ.

⁴⁷ Yesu à pa tire nákaante nùɲke cè ke, maa pyàɲi wà lwó a yaha uye taan,

⁴⁸ maa jwo cyelempyiibil'á: «Shin maha shin u à nge pyàɲi cùmu lemɛ ɲwə mii kurugo ke, urufoo mú à mii cùmu lemɛ ɲwə. Ngemu ká mii cùmu lemɛ ɲwə ke, urufoo mú à mii tunvoonji cùmu lemɛ ɲwə. Nyɛ ɲgemu u à uye pyi yii puni kántugo yyére wunji ke, uru u nyɛ yii puni nùɲufooɲi.»

*Ngemu ká mpyi u nyɛ wuu zàmpɛn mɛ, uru na nyɛ ná wuu e
(Marika 9.38-40)*

⁴⁹ Nyɛ ka Yuhana si jwo Yesu á: «Cyelentunji, wuu à nàɲi wà ɲya u u jínabii kòre na yige sùpyire e ná mu mɛge e, ka wuu u u sige li na, ɲaha na yɛ wuu wà bà mɛ.»

⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Yii àha u sige li na mɛ, ɲaha na yɛ ɲgemu u nyɛ u nyɛ wuu zàmpɛn mɛ, urufoo na nyɛ ná wuu e.»

⁵¹ Nyɛ tɛni i Yesu tɛɛɛworon'á pa byanhara ɲge diɲyɛɲi i, s'a ɲkɛge ɲiɲyini na ke, ka u u sàa li lwó uye funɲ'i si ɲkàre Zheruzalɛmu kànhe e,

⁵² maa tùnntunmii tùugo uye yyaha na, ka pire si ɲkàr'a sà nɔ Samari kànhe kà na, maa sunmbage tatirige cya Yesu mɛɛ na kuru kànhe shiinbil'á.

⁵³ ɲka kuru kànhe shiinbii nyɛ a ɲɛɛ mɛ, ɲaha na yɛ Zheruzalɛmu i u mpyi na ɲkɛge.

⁵⁴ Tɛni i u cyelempyiibii pii shuunni Yakuba ná Yuhana à pa yire lógo ke, maa jwo: «Kafooɲi, mu sí wuu yaha wuu nage yige ɲiɲyini na wuu tìrige pi ɲunɲ'i wuu u pi shi bò mà?»

⁵⁵ Ka Yesu si yyaha kɛɛɲɲ'a le pi e maa pi faha sèl'e*.

⁵⁶ Lire kántugo ka pi i ntòr'a kàre kànhe kabɛɛ na.

*Mpii la ku nyɛ si ntaha Yesu fye e ke
(Macwo 8.19-22)*

⁵⁷ Mà pi ɲiɲkaribii yaha, ka nàɲi wà si Yesu pyi: «Kafooɲi, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.»

⁵⁸ Ka u u pyi: «Wyigii na nyɛ sigɛpwuunbil'á, shèere mú sí nyɛ saɲcyɛɛɲr'á. ɲka tashwəngɔ nyɛ Supyanji Jyanji á mɛ.»

⁵⁹ Maa wabɛɛ pyi: «Taha na fye e.» Ka uru si jwo: «Kafooɲi, yyére, mii aha na tunji tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.»

⁶⁰ Ka Yesu si u pyi: «Kwùubii yaha pi a piye tùni, ɲka mu wi ke, ta sì maa sà a Kile Saanre kyaa yu.»

⁶¹ Ka wabɛɛ si jwo: «Kafooɲi, mii la nyɛ si ntaha mu fye e, ɲka na yaha si sà yi jwo na pyenge shiinbil'á fəb.»

⁶² Ka Yesu si u pyi: «Shin maha shin u à nùtuuge cù nùfaanji na, maa wíi kántugo ke, urufoo nyɛ a yaa ná Kile Saanre e mɛ.»

10

Yesu à tùnntunmii beetaanre ná ke ná shuunni tun pi sà a Jwumpe Nintanmpe yu

¹ Lire kántugo Kafooɲi Yesu à nùr'a shiin beetaanre ná ke ná shuunni cwəonɔ u fyɛɲwəhəshiinbil'e, mà tun shiin shuunni shuunni uye yyaha na, kànyi puni ná cyeyi puni i u mpyi a yaa u tóro ke.

² Maa yi jwo pi á: «Sùmakəəg'á pɛɛ, ɲka sùmakwəənbil'à cyéɛɛ. Lire e ke yii kɛɛge foo ɲáare, u u pii bàra sùmakwəənbii na.

³ Mii à yii tun, yii a sì. Yii sí n-pyi sùpyire shwəhəl'e, mu à jwo mpàa pi nyɛ sige yaaya shwəhəl'e.

⁴ Yii àha wyéɛ lwó nde yiye ɲunɲ'i mɛ, yii àha boro lwó mɛ, yii àha tanhanɲi yabɛɛ lwó mbàra yii tooyi wuyi na mɛ. Mà yii ɲiɲkaribii yaha, yii àha raa yyérelɛ kuni na s'a fwù pyi mɛ.

⁵ Yii aha jyé pyenge maha pyeng'e ke, yii jwumpe ɲiɲcyiimpe pu pyi “Kile u yyeɲiɲke kan yii á.”

⁶ Nyɛ sùpya ká nta kuru pyenge e, ɲgemu u nyɛ na ɲcáa yyeɲiɲke na ke, urufoo sí kuru yyeɲiɲke dúbabii ta. ɲka l'aha nta uru sùpya nyɛ kuru pyenge e mɛ, pire dúbabii sí n-kwòro yii á.

⁷ Pyenge ɲkemu ká ɲɛɛ yii sunmbage na ke, yii tɛɛn wani. Pi aha yalyire ná yabyɛɛɛre ntemu kan yii á ke, yii raa tire lyí, ɲaha na yɛ báarapyiɲi sàran'á yaa u kan u á. Yii àha raa sunmbage kɛɛɲɲi raa màre mɛ.

* 9:55 Sémɛbii pii maha jwo: «Ka Yesu si yyaha kɛɛɲɲ'a le pi e maa pi faha sèl'e. Sònɲopeere ti nyɛ yii e amɛ ke, yii nyɛ a ti shi cè mɛ. Supyanji Jyanji nyɛ a pa si sùpyire shi bò mɛ, ɲka u à pa si pi múnahigii shwo.

⁸ Yii aha njkàre kànha maha kànha na, ka pi i jɛɛ yii na, maa yalyire ntemu kan yii á ke, yii i tire lyí.

⁹ Yii i kuru kànhe yampii cùɔɔ, yii i yi jwo kànhe shiinbil'á na Kile Saanre à byanhara pi na.

¹⁰ Nka yii aha njkàre kànha maha kànha na, ka pi i yii sunmbage cyé ke, yii jyè kuru kànhe pyenkuunji i, yii i yi jwo pi á

¹¹ “Ali yii kànhe bambanji u à ta wuu tooyi na ke, wuu sí uru kwòro kwòro n-yaha yii na* . Nka lire ná li wuuni mú i, yii li cè na Kile Saanre à byanhara yii na.”

¹² Mii sí yi jwo yii á, ðijɛɛɛɛɛ canɔkwòge, nde li sí kuru kànhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha mà tòro nde li sí n-pyi Sòðamu kànhe shiinbii na ke.»

*Yesu à kànyi yà faha
(Macwo 11.20-24)*

¹³ Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii Korazen kànhe shiinbii, yii wuun'à kèege! Yii Betsayida kànhe shiinbii, yii wuun'à kèege! Naha na ye kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri kànhe ná Sidon kànhe e cyire mpyi a pyi, nume mpyi na sí pi ta pi à pi toronkanni kèɛɛɛɛ maa láha kapegigii na fo tèmɔni i, maa cafubɔrigii le mà pyi pi vaaɔnyii, maa cwòɔnre wu piye na† .»

¹⁴ Lire l'á li ta, canɔke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiinɔkil'e ke, nde li sí yii ta ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon kànyi‡ wuuni na.

¹⁵ Yii Kapɛɛɛnamu kànhe shiinbii pi ke, yii na sònnji na yii sí n-kàre Kile yyére nɔnyinji na be? Lire mpyi jɛɛ me, yii sí n-sii n-túrige fo njɔke jwòhò shiinbii cyage e.»

¹⁶ Lire kántugo ka Yesu si núr'a jwo u túnntunmpil'á: «Jgemu ká jɛɛ'n'a lógo yii jwò na ke, l'á pyi mu à jwo mú jwò na urufof'á lógo. Ngemu ká yii cyé ke, l'á pyi mu à jwo mú urufof'á cyé mú. Ngemu sí u à mii cyé ke, l'á pyi mu à jwo mú tunvoonji urufof'á cyé mú.»

¹⁷ Jɛɛ ka pire túnntunmpii beetaanre ná ke ná shuunninji si njkàre mà sà tère pyi, ka pi funntanga wuubii si núr'a pa, maa jwo: «Kafoonji, mu mege cye kurugo, ali jinabil'á kúu wuu á.»

¹⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à Sitaanninji jɛɛ, u à yiri nɔnyinji na jɛɛa ninɔkin, kilejinii fiige, mà pa jɛɛwò njɔke na.

¹⁹ Jɛɛ mii à li sɔnji kan yii á, yii a jaare wwòobii ná nɔnyahigii jɛɛn'i, yii i wuu zàmpɛɛɛnɔni fànhe fɔwòɔni yiye tooy'e, yafyin si n-jà kapii pyi yii na me.

²⁰ Lire ná li wuuni mú i, yii áha funɔnyii táan na jinabil'á kúu yii á me, njka yii pyi funntange e, naha kurugo ye yii meɔ'á sème Arijinanji i.»

*Sùpya jɛɛ a Kile cè Jyafoonji Yesu baare e me
(Macwo 11.25-27; 13.16-17)*

²¹ Lire tènunuuni i, ka Kile Munaani si Yesu funɔke pyi k'à táan sèl'e, ka u u Kile kèe maa jwo: «Tufoonji Kile, nɔnyinji ná njɔke Kafoonji, mii fwù njɛɛ mu na, naha na ye kani mu à njwòhò yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyèe nàɔkopyire na. Sèe wi, Tufoonji, mu à lire pyi mà táanna ná ma jɛɛ wuuni i.»

²² Lire kántugo ka u u jwo sùpyir'á: «Mii Tunji à karigii puni le mii cye e. Sùpya jɛɛ a Jyafoonji cè Tufoonji baare e me. Sùpya mú jɛɛ a Tufoonji cè Jyafoonji baare e me, fo Jyafoonji la ká mpyi si u cyèe ngemu na ke.»

²³ Lire kántugo ka Yesu si yyaha kèɛɛɛɛ u cyelemɔnyii kann'á maa yi jwo pi á: «Karigii yii na jaa ke, mɔpi pi na cyire jaa ke, pire wuun'à jwò.»

²⁴ Mii sí yi jwo yii á, nde yii à jɛɛ maa ndemu lógo ke, Kile túnntunmii nɔnyahamii ná saanlii nɔnyahamii la mpyi si lire jɛɛ, si li lógo. Nka pi jɛɛ à jà a li jɛɛa maa li lógo me.»

Bàtaage Yesu à jwo mà yyaha tii ná Samari shinji njɛɛɛnɔni i ke

²⁵ Canɔka Kile Saliyanji cyelentuɔni wà à yir'a yyére si Yesu pɛɛɛ jɛɛú maa jwo: «Wuu cyelentuɔni, naha mii à yaa mii u pyi si shɔnji njɔkwombaanji ta ye?»

²⁶ Ka Yesu si u pyi: «Nde l'á sème Kile Saliyanji Semɛɛni i ke, naha mu à cè lire e ye?»

²⁷ Ka u u Yesu pyi: «Y'á sème Saliyanji Semɛɛni i na “Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á ná ma zòmbilini puni ná ma múnaani puni ná ma fànhe puni ná ma sòɔnjɔre puni i. Mà bàra lire na, ma supɔnyɛɛɛni kyaa táan may'á bà mu kyal'á táan may'á me§.»

²⁸ Ka Yesu si u pyi: «Mu jwòshwòɔr'á jwò. Mu aha já na lire pyi, mu sí shɔnji njɔkwombaanji ta.»

* **10:11** Mà ma tooyi bambanji kwòro kwòr'a yaha kànha na»: lire jwòhe ku jɛɛ, wuu nàhan à fwooro yii karigil'e, yii jɔɔɔ tuguoro ti. † **10:13** Nde mpyi kyaa ndemu l'á li cyèe na pi a piye cèege pi kapegigii na ke. ‡ **10:14** Tiri ná Sidon na mpyi kànbwoyo shuunni njemu y'á cè ná kapegigii mpyinji i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhoueli 3.4-8; Amosi 1.9-10).

§ **10:27** Duterɛnɔmu 6.5, Levitiki 19.18

²⁹ Nka nàŋi la mpyi si tànga kan uy'á maa jwo: «Jofoo u nyε mii supyiŋεŋi ye?»

³⁰ Ka Yesu si u jwɔ shwɔ ná bàtaag'e na:

«Nàŋi wà u ná yíri Zheruzalemu kànhe e na nkèεge Zheriko kànhe e. Mà u yaha kuni na, ka kakuumpyiibii pii si jcwɔ u na, maa u cyeyaayi puni cyán a shwɔ u na, maa u bwɔn fo mà u bannaga a yaha kwùubii ná nyii wuubii shwɔh'al'e, maa yíri u taan.

³¹ Lir'á bɛ ná Kile sàragawwuŋi w'e u u ma lire kuni i, ur'á pa nɔ nàŋi niŋcwuŋi na ke, maa fɛn'n'a tòro u taan.

³² Nyε ka Kileŋarebage báarapyiŋi wà si mpa a ntùuli lire kuni ninuuni i, uru na mpyi Levi túluge shin, uru mú á pa nɔ nàŋi niŋcwuŋi na ke, maa fɛn'n'a tòro u taan.

³³ Lire kàntugo ka Samari shinŋi wà kùshe wu si wá na ma lire kuni i mú. Ur'á pa nɔ nàŋi niŋcwuŋi na ke, ka u jùŋaare si u ta. ³⁴ Ka u u file u na, maa u nɔɔyi wyεε yal'a pyi, maa u lwɔ a dùrugo u dùfaanŋke juŋ'i, maa nkàre ná u e nàmpwuunbii tatirige bage k'e, maa yaha u na.

³⁵ Kuru canŋa nùmpaŋa, maa bage sàraŋi wwú uye juŋ'i mà kan bage foon'á, maa yi jwo u á “Yaha nge nàŋi na, mu aha wyéε maha wyéε wwú u jùŋɔ taan ke, mii aha núr'a pa, mii sí uru puni nùruŋɔ mu na.”

³⁶ Nyε Yesu à puru jwo ke, maa uru Saliyaŋi cyelentuŋi pyi: «Mpii shiin taanrenŋi i, mu á, nŋi u à nge nàŋi nimbannaŋi pyi u supyiŋεŋi ye?»

³⁷ Ka u u Yesu pyi: «Nàŋi u à u jùŋaara ta ke, uru u nyε u supyiŋεŋi.» Ka Yesu si u pyi: «Ta si, maa sà lire fiige pyi.»

Karigii cyi à Marita yyaha ni ke, cyire ná Mariyama wuuni nyε niŋkin me

³⁸ Mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha ŋani na na nkèεge Zheruzalemu kànhe e, pi à sà nɔ kànhe kà na, maa sunmbage lɛŋe ceenŋi wà yyéε. Uru ceenŋi mege na mpyi Marita.

³⁹ Marita kàntugo wuŋi wà na mpyi wani, uru mege mpyi Mariyama, ka uru si ntɛn Kafoonŋi Yesu taan marii u jwumpe nùru.

⁴⁰ Lir'á Marita cyεge ta k'á cwɔnrɔ sushwɔhɔbaaraŋi na, ka u u file Yesu na maa jwo: «Kafoonŋi, taha mu bá u à mii cɔɔnŋi ŋya u à tɛn, maa mii kanni yaha mii i báaraŋi pyi me? U pyi u yír'a na tɛge ke!»

⁴¹ Ka Kafoonŋi si u pyi: «Marita, Marita, mu yyah'á wyéε ná kariii niŋyahagil'e maa cyi tɛg'a maye funŋɔ pen.

⁴² Nka kyaa niŋkin kanni li nyε tɔɔn wuuni mà tòro cyi sanŋkii puni taan, lire Mariyama à pyi. Sùpya si n-jà u láha lire mpyiŋi na me.»

11

*Yesu à u cyelempyiibii taanna Kileŋarege pyiŋkanni na
(Macwo 6.9-13; 7.7-11)*

¹ Canŋka Yesu mpyi na Kile jáare cyage k'e. U à kwɔ Kileŋarege na ke, ka u cyelempyaŋi wà si u pyi: «Kafoonŋi, wuu taanna Kileŋarege pyiŋkanni na, bà Yuhana a u cyelempyiibii taanna ku na me.»

² Ka Yesu si u pyi: «Yii aha a si raa Kile jáare, yii jwo:

“Tufoonŋi,
mu mege ku táan.

Ma pyi saanwa sùpyire puni jùŋɔ na.

³ Wuu canŋa maha canŋa jyiŋi kan wuu á.

⁴ Wuu kapegigii yàfa wuu na,

ŋaha na ye wuu maha wuu shinŋεεbii wogigii puni yàfani pi na.

Ma hà yaaga yaha ku wuu yyaha kɛεnŋε kapegigil'á me.”

⁵ Nyε maa núr'a pi pyi: «L'aha mpyi mu à jwo cevoov na nyε yii wà á, ka urufoo si yír'a kàre niŋinŋe na uru cevoonŋi yyéε, maa sà u bage kúu mà jwo “Na cevoov, bwúuru jùŋyi taanre kan na á,

⁶ ŋaha na ye mii à nàmpɔnŋɔ ta, yalyire sí naha mii u kan u á me.”

⁷ Yii na sɔnŋi na uru cevoonŋi sí n-tɛn bage funŋke e si jwo “Ma hà zii mpa na yyaha fwɔhɔrɔ me. Mii à bage tò a kwɔ, mii ná na pyiibii naha a sínn'a kwɔ, mii saha naha na si n-jà n-yíri bwúuru kan mu á me” la?

⁸ Mii sí yi jwo yii á, u méε ká mpyi u nyε a yír'a bwúuruŋi kan mu á yii cempe kurugo me, u mɛkεgere* yyaha na, yaaga maha yaaga mu nyε na jcaaa ke, u sí n-yíri kuru kan mu á.

⁹ Mii sí yi jwo yii á, yii a Kile jáare, u si yii kan, yii a jcaaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí múgo yii á.

¹⁰ Naha kurugo ye shin maha shin u nyε na Kile jáare ke, Kile sí urufoo kan.

* 11:8 Pli maha jwo: «mu nyàhavyεnre».

Ngemu u nyɛ na ncaá ke, urufoo sí n-ta.

Ngemu ká a bàrage kúuli ke, ku sí múgo urufol'á.

¹¹ Jofoo u nyɛ yii shwòhòl'e, ngemu u sí nyɛ wwò kan u pyàŋ'á mà li ta fya u à nàare u á yɛ?

¹² Lire nyɛ mɛ, mà nónɔgyaa lwò a kan u á, mà li ta nkùcere u à nàare yɛ?

¹³ Nyɛ yii sùpyiibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yacɛnnyɛ kan yii pyiibil'á ke, yii nyɛ a cè a jwo na yii Tunji u nyɛ ninyinji na ke, na ur'à bégel'a tòro yii taan si u Munaani le u nàarafeebil'e mà?»

Pyinƙanni na Yesu maha jínabii kòre ke

(Macwo 12.22-30; Marika 3.22-27)

¹⁴ Canŋka Yesu mpyi na jínanji wà kòre na yige nàŋi w'e, uru jínanji mpyi a nàŋi pyi búbu. Tèni i jínan'á pa fworu u e ke, ka uru nàŋi si li jwò cù na yu. Sùpyire ti mpyi wani ke, ka li i pi puni kàkyaanhala.

¹⁵ Nka pil'á jwo sùpyire shwòhòl'e, na jínabii jùŋufoonji Belizebuli† u à sɔŋi kan Yesu á, u u jínabii kòre na yige pifeebil'e.

¹⁶ Pii la na mpyi si Yesu pere jicù, maa jwo na u kani là pyi ndemu li sí li cyèe pire na na u à fworu Kile e ke.

¹⁷ Nka Yesu mpyi a pi funzònŋore cè maa yi jwo pi á: «Kire maha kire li nyɛ na liye tùnni ke, lire maha mpa jya. Pyenge maha pyenge shiin ká yiri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mú.

¹⁸ Ná yii na sòŋŋi na jínabii jùŋufoonji Belizebuli fànhe cye kurugo mii nyɛ na jínabii kòre na yige sùpyire e, nyɛ Sitaanniŋi báarapyiibii ká ntáa maa piye tùnni, pi saanre si n-kwò mà?

¹⁹ Yii aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Belizebuli fànhe e, lire sannii i ke, yii shiinbii pi nyɛ na pi kòre ke, ná jofoo u fànhe e pire maha pi kòre yɛ? Yii shiinbii yabilimpíi pi sí jwumpe pyi pu cwo yii tunji'.

²⁰ Nka mii aha a jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Kile fànhe e, lir'à li cyèe na Kile Saanre à nò yii na mà kwò.

²¹ Yii li cè na fàhɔnyahagafoo ká kàshikwònyaaya lwò a tɛn u pyenge jwòge na marii ku saŋcwòŋŋi sigili, sùpya si n-jà u yaage ká lwò mɛ.

²² Nka wabɛɛ ká mpa jcwò pyengefoo na, ngemu u à fànha tò u na, maa já u na ke, pyengefoo cyɛge mpyi a taha kàshikwònyaayi njemu na ke, urufoo sí yire shwò u na, si u cyeyaayi cyán zhwò u na, si ntáa.

²³ Shinŋi u nyɛ u nyɛ ná mii i mɛ, urufoo nyɛ mii zàmpeŋ, ngemu u nyɛ u nyɛ na mii tère na sùpyire wàa tiye na mɛ, urufoo na ti jùŋò kyáŋge.

(Macwo 12.43-45)

²⁴ Jina ká fworu sùpya e, u maha sà naara síwage yyaha kurugo, maa tateŋge cya. U aha mpyi u nyɛ a kà ta mɛ, u maha jwo “Mii sí nùru raa wà na tayirige e.”

²⁵ Nyɛ u aha nùr'a pa urufoo ta бага fiige nkemu k'à pwò maa ku funŋke bégel'a jwò ke,

²⁶ u maha nùr'a kàr'a sà jínahii baashuunni lwò a bàra uye na, mpyi pi à pi mà tòro u yabilinji na ke, maha mpa jyè urufol'e. Lire ká mpyi, urufoo pyinƙanni nivònn'n'a si nàara a pi mà tòro ninyjeeni na.»

Shinŋi wuuni l'à jwò ke

²⁷ Nyɛ mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka ceenji wà si jwumpe lwò sùpyire shwòhòl'e maa jwo u á: «Ceenji u à mu si maa mu byé ke, uru wuun'à jwò de!»

²⁸ Ka Yesu si ceenji pyi: «Ngemu u nyɛ na Kile jwumpe nùru, marii pu kurigii jaare ke, urufoo wuun'à sàa jwò.»

Yesu tayyèreg'à fànha tò Zhonasi woge na, nka sùpyire nyɛ a u jwò mɛeni cù mɛ

(Macwo 12.38-42)

²⁹ Sùpyir'á pa bínni mà Yesu kwúulo ke, ka u u jwo: «Nte sùpyir'á pi. Ti la na nyɛ mii u kakyanhala kani là pyi si nyèe ti na ndemu l'à li cyèe na mii à fworu Kile e ke. Nka nde l'à pyi Kile tùntunŋi Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyèe ti na mɛ.

³⁰ Nde l'à pyi Zhonasi na ke, lir'à li cyèe Ninive kànhe shiinbii na na Kile u mpyi a u tun. Lire pyinƙanni na, nde li sí n-pa Supyanji Jyanji ta ke, lire li sí li cyèe nte sùpyire na na Kile u à u tun.

³¹ Canŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiinƙil'e ke, saancwonji u mpyi Sheba kini jùŋò na ke, uru sí n-pa n-yíri n-yyére, si nte sùpyire cɛɛge, naha na yɛ uru saancwonji mpyi a yíri diŋyɛŋi jùŋke kà na, mà sà saanŋi Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na nyɛ naha, ngemu u yákili u à péɛ Solomani wunji na ke, ti sí nyɛ a jɛn'a lógo uru jwò na mɛ.

³² Kuru canŋke, Ninive shiinbii mú sí n-pa n-yíri n-yyére, si nte sùpyire cɛɛge, naha na yɛ Zhonasi mpyi a sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil'á ke, pi à pi toronƙanni kɛɛŋɛ. Mà li ta

† 11:15 Belizebuli: Sitaanniŋi mege ká ku nyɛ ku ki.

wà na nyɛ naha, ngemu u tayyérege k'à fàhna tò Zhonasi woge na ke, nte sùpyire sí nyɛ a jæn'a ti toronkanni kɛɛnɛ me.»

*Bɛɛnmpe sɛe wumpe kani
(Macwo 5.15; 6.22-23)*

³³ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Wà nyɛ na fùkina míni si u le ncyígile cere njwòh'i me. Nka u maha dùrugo yaage kà nun'ɛ, bà u si mpyi s'a bɛɛnmpe yige bage jyifeebil'á me.

³⁴ Sùpyanɛ nyiigii cyi nyɛ u bɛɛnmpe. Ngemu u nyii cyi à jwò ke, urufoo puni maha mpyi bɛɛnmpe e mú. Ngemu wogigii sí cyi à kɛɛge ke, urufoo puni mú maha mpyi numpini i.

³⁵ Lire e ke yii yiye kàanmucya a wíi, yii bɛɛnmpe kà bú ñkwò nta numpire me.

³⁶ Yii nyiigii kà jwò sɛe sèl'e, lãmpañi bɛɛnmpe sí yii pyi yii a jaa yii a jcwúu kuni i.»

*Yesu à Farizhɛɛnbii ná Saliyanɛ cyelentiibii cɛɛge
(Macwo 23.1-36; Marika 12.38-40)*

³⁷ Mâ Yesu yaha puru jwumpe na, ka Farizhɛɛnɛni wà si sà u yyere na u pa lyí uru yyére, ka u u jɛɛ. Tɛni i pi à njyɛni kwúulo si raa lyí ke,

³⁸ ka li i Farizhɛɛnɛni kàkyanhala, naha na ye u à li kàanmucya mà li jya na Yesu nyɛ a u cyeyi jyɛ mà táanna ná Yahutuubii làdaabil'e, maa nta na lyí me.

³⁹ Kafoonɛ Yesu à li jya l'à Farizhɛɛnɛni kàkyanhala ke, maa pi pyi: «Yii Farizhɛɛnbii pi ke, yii maha yii yajigiyi kántuyi jyí na fininɛ, mà li ta yii funjy'á ní nãñkaage ná pege karigii na.

⁴⁰ Yii na nyɛ sɛnɔnyo! Kilenɛ u à yaage kántuge yaa ke, uru mú bà u à ku funjke yaa mà?

⁴¹ Yii nãñkaage ná pege yaha, yii raa yii cyeyaayi kaan fõñfofebil'á. Lire ká mpyi, yii sí n-pyi fyinme sùpyii.

⁴² Yii Farizhɛɛnbii pi ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii maha yii nãnyeyi ná kanyeyi yafwòhofwòhore sannte puni yáhanɛ wwú, yii sí nyɛ na katiigii pyi, maa Kile kyaa tán yiy'á me. Mà li ta lire l'à yaa li pyi yii kapyiini nɛncyiini, yii i nta a cyi sanñkii bára lire na.

⁴³ Yii Farizhɛɛnbii pi ke, yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii aha ñkàre Kile jwumpe kálambayi i, bwompe tateɛnyii yii maha jcaa. Sùpyire tabinniyyi i yii la maha mpyi sùpyire s'a yii pɛre s'a yii shéere.

⁴⁴ Yii wuun'à kɛɛge! Yii na nyɛ mu à jwo fanjyeye, sùpyire maha jaaare na ntùli njemu nun'ɛ piye pàama ke.»

⁴⁵ Mâ Yesu yaha puru jwumpe na, ka Kile Saliyanɛ cyelentunɛni wà si jwo: «Cyelentunɛni, mpe jwumpe saha nyɛ Farizhɛɛnbii kanni wumò mà dɛ! Mu na wuu cyere mú dɛ!»

⁴⁶ Ka Yesu si u pyi: «Yii Kile Saliyanɛ cyelentiibii wuun'à kɛɛge mú, naha na ye yii à Kile Saliyanɛ pyi tuguro sùpyire nun'ɛ, pi sì n-já ntemu lwó me. Yii yabilimpíi mú sí nyɛ na jɛɛg'a pi tɛge ti njwòni na, ali nimbilere me.

⁴⁷ Yii wuun'à kɛɛge! Naha na ye yii tulyey'á Kile túnntunmpii mpiimu bò tɛɛcyiini i ke, yii à pire kwònhigii yaa na faanre.

⁴⁸ Lire l'à li cyéɛ na kapegigii yii tulyey'á pyi ke, na cyir'à bɛ yii á, naha na ye pir'à Kile túnntunmpii bò. Nka yii pi ke, yii na pi kwònhigii faanre.

⁴⁹ Kile à tɛɛn u yákiifɛntɛ e maa jwo “Mii sí raa na túnntunmpii pii tunni pi á, pi sí pìi bò si pi sanmpii kyérege.”

⁵⁰ Lire kurugo Kile túnntunmpii pi à bò mà lwó fo tɛɛcyiini i ke, Kile sí n-pa yii ná yii tulyeyi cɛɛge pire kyaa na,

⁵¹ mà lwó Abeli mbòni na, fo mà sà nɔ Kile túnntunɛni Zakari mbòni na, Zakari pi à bò Kilejaarebage sɛɛcyage ná sárayi tawwuge shwòhòl'e ke. Sɛɛni na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cɛɛge tire boore puni kurugo.

⁵² Yii Kile Saliyanɛ cyelentiibii, yii wuun'à kɛɛge! Naha kurugo ye kuni li maha sùpyire pyi t'à Kile jwumpe cɛ ke, yii à para pi yaha lire kuni i. Yii yabilimpíi nyɛ na lire kuni jaaare me, mpii la ku nyɛ s'a li jaaare ke, maa pire tɛgele kwòɛn.»

⁵³ Nyɛ puru jwumpe puni kántuge, ka Yesu si fworo uru Farizhɛɛnɛni bage e na ñkɛɛge. Ka Saliyanɛ cyelentiibii ná Farizhɛɛnbii lùyiri wuubii si yibiyyi shinɛ puni taha u na.

⁵⁴ Pi mpyi na lire pyi si nta u pɛɛɛ jɔú u njwòshwòore cye kurugo.

12

*Yesu à u cyelempyiibii yɛɛ na pi àha fyinme tò wwoɔ na me
(Macwo 10.26-27)*

¹ Lire tɛni i, ka supyikurungò nimbwòhò si mpa bínni Yesu taan fo na piye fwòonɛ. Pi mpyi a shiin kampwòhii lada kwò. Ka Yesu si jwumpe sii u cyelempyiibii na maa jwo: «Yii a yiye kàanmucya, yii àha fyinme tò wwoɔ na Farizhɛɛnbii fiige me. Pi na nyɛ bwúuruɛni yírigiyirige yaani fiige lire ndemu li maha mbyimpe nɛncwònhòmpe yirige sùpyanɛ pàama ke.

² Yii li cɛ, kyaa maha kyaa l'à ñwòhò ke, cyire puni sí n-pa raa jaa. Kyaa maha kyaa li nyɛ numpini i ke, lire là mú si n-kwòro jɔcɛmbaa me.

³ Lire l'á li ta, yii aha jwumá maha jwumá ñwòh'a jwo numpini i ke, puru sí n-lógo canñke e, yii aha jwumá maha jwumá jwo katilwòhàre e yii bayi kùrùncwóngil'e ke, puru sí n-pa raa jáare katanñyi ñun'í.»

*Wuu a fyáge Kile na, wuu ñye a yaa wuu kyaa tég'a wuye funñò pen me
(Macwo 10.28-31)*

⁴ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii pi ñye mii ceveebii ke, mii sí yi jwo yii á, ñgemu u ñye u si n-jà yaage kabere pyi sùpyañi na u mbòñi kántugo me, yii áha raa fyáge uru yyaha na me.

⁵ Yii à yaa yii a fyáge ñgemu yyaha na ke, uru u ñye Kile, ñaha na ye uru u maha já a sùpyañi wà nafugombaage e u bonkwooni kántugo. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii a fyáge Kile na.

⁶ Tá zíziine kanjkuro maha mpéere daashii shuunni kanna me? Nka Kile à yaha ti puni ñinñin ñinñinji na, marii ti sañcwòññi sigili.

⁷ Yii pi ke, yii li cè na yii kan'á waha Kile na mà tòro tire zíziine ñiyahara na. Ali ñunjoore ti ñye yii ñunji i ke, Kile à tire puni pèerege cè. Lire kurugo yii áha núru kyaa tège yiye funñò pen me.»

*Mà ñee Sùpyañi Jyaji Yesu na, lire ñye me mà cyé u na
(Macwo 10.32-33, 12.32, 10.19-20)*

⁸ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Mii sí yi jwo yii á, shin maha shin ká yyére li na sùpyire ñyii na na uru na ñye Sùpyañi Jyaji wu ke, Sùpyañi Jyaji mú sí n-yyére li na Kile mèlekèebii ñyii na na urufoo na ñye uru wu.

⁹ Nka ñgemu ká mii cyé sùpyire ñyii na ke, mii mú sí urufoo cyé Kile mèlekèebii ñyii na.

¹⁰ Sùpya ká ñcyé Sùpyañi Jyaji jwumpe na, lire kapiini sí n-jà yáfa urufoo na. Nka ñgemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire kapiini sí yáfa urufoo na me.

¹¹ Pi aha mpa a yii cyáan na ñcwòre na ñkèege Kile Jwumpe kálambayi ñunñufeebii, lire ñye me kini yyaha yyére shiinbii ná yukyaabii yyére tēni ndemu i ke, jwumpe yii sí n-jwo pi i ñcè na yii na ñye sēenji ñunji ke, yii áha puru kani tège yiye funñò pen me,

¹² ñaha na ye lire tēni yabilinji i, jwumpe yii à yaa yii jwo ke, Kile Munaani sí puru tñrige yii funñ'í.»

*Náfuunji sèe wunji kani ná karigii cyi ñye cyi ñye a yaa cyi sùpyañi funñò pen me
(Macwo 6.19-34)*

¹³ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka ñanji wà si jwo u á sùpyire shwòhòl'e: «Wuu cyelentunji, mii li ñye maa yi jwo mii yyahafoon'á na u wuu tunji kòoge táa, u u na ñàzhan woge kan na á.»

¹⁴ Ka Yesu si u pyi: «Ei! Nà wà we! Jofoo u à mii tñje mà pyi yii kacwònròñi, lire ñye me yii tunji kòoge táafoonji ye?»

¹⁵ Ñye Yesu à uru ñanji ñwò shwò amuni ke, maa yi jwo u lógofeebii pun'á: «Yii a yiye kàanmucaa, yii áha náfuunji lage yaha ku tateenge fò yii na me. Naha kurugo ye sùpyañi náfuunji méé ká ñyaha fo mà sà mpyi u tayahaga na ñcaa na ñkànre, yii li cè na uru náfuunji sí n-jà urufoo sige kwùñi na me.»

¹⁶ Mà tàanna ná puru jwumpe e, ka Yesu sí bàtaaga jwo pi á na: «Náfuufoonji wà u ná mpyi ná kerege e, kuru kerege yafaayi mpyi na ñwòge u á sèl'e.

¹⁷ Canñka ka u u ntēen maa funñke cya maa jwo uye funñ'í “Mii sàha naha na kapyii cè me, ñaha na ye tayahaga ñye mii ñinñyee sùmanji na me.”

¹⁸ U à funñke kyáala a kwò ke, maa jwo “Nde mii sí n-pyi ke, lire li ñye, mii sí na bwònhigii jya, si núru nimbwòhii faanra, si na sùmanji ná na yaayi sanñyi puni le cyire e.

¹⁹ Lire ká mpyi, mii sí n-jwo naye funñ'í, na mii à yee ñiyahagii ñyji bégel'a yaha naye mee na. Mii saha si raa naye kànre me, s'a lyi s'a byii si mpyi funntange e kanna.”

²⁰ Ñye uru náfuufoon'á puru jwo uye funñ'í mà kwò ke, ka Kile si jwo u á “Mu funñò baa shinñi! Nke numpilage yabilinji i, mu sí n-kwú. Yaayi mu à bégel'a yaha maye mee na ke, jofoo u sí n-pyi ná yire e ye?”

²¹ Ñye amuni li mú ñye, shin maha shin u ñye na náfuunji caa na bínnini ñge ñiyenji i uye mee na, mà li ta náfuu ñye urufol'á Kile yyére me, urufoo sí n-pa n-kwú n-yiri u taan ñge náfuufoonji fiige.»

²² Ñye ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyi ná vaañyi yii sí raa leni ke, yire tanñkani ká yii funñò pen me.

²³ Naha kurugo ye sùpyañi múnaani tayyéreg'á fánha tò yalyire na, ka u cyeere tayyéregé mú sí fánha tò vaañyi na.

²⁴ Yii sañcyēnre kàanmucya ke! Ti ñye na faa pyi me, ti ñye na sùma kwùun me, sùma tabegege mú ñye t'á me. Nka Kile maha ti ñwò caa. Tá yii ñye a pwòrò sañcyēnre na sèl'e me?

²⁵ Funmpēnre sí n-jà yii jofoo pyi u já a nimbilere bàra u shìñi canmpyaagii na ye?

²⁶ Nye kampyi funmpɛɛnre si n-ja yafyin b̄ara yii sh̄inji canmpyaagii na me, naha na yii à yaayi sanjyi kani t̄eg'a yiye funjɔ p̄en ye?

²⁷ Yafw̄oh̄ofw̄oh̄oyi yi maha fȳin sige e maa yafyɛnre nisinante yaa ke, yii s̄onjɔ yire kyaa na ke! Yi nyɛ na b̄ara pyi me, yi mú nyɛ na k̄oon̄o p̄inni me. Nka saanji Solomani ná u náfuufente puni i, u v̄aanndenjke k̄a lemɛ nyɛ a ja a jw̄o mà njke yafw̄oh̄ofw̄oh̄age k̄a ninjin yafyɛnre kw̄ò me.

²⁸ Yafw̄oh̄ofw̄oh̄oyi yi nyɛ sige e nijjaa, ná n̄umpanja yi si n-le nage e ke, Kile ká yire lemɛ pyi p'á jw̄o amuni, yii nyɛ a li c̄e na nákaana baa Kile sí v̄aanjyi kan yii á mà? Yii d̄aniyan'á cȳɛre de!

²⁹ Yii yalyire ná yii yabyɛre tanjanni nyɛ a yaa li tateenge f̄o yii na me.

³⁰ Mpii pi nyɛ pi nyɛ a dá Kile na me, pire pi maha funjyi p̄en ná yire yaayi kani i t̄èrigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li nyɛ yii na ke, yii Tunji Kile à yire puni c̄e.

³¹ Mà jwo yii kw̄oro yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage nijcyiig'á yaa ku pyi Kile Saanre. Lire ká mpyi, u sí yire yaayi sanjyi kan yii á.»

³² Ka Yesu si n̄ur'a jwo u cyelempyiibil'á: «Yii na nyɛ mu à jwo mp̄akuruɔ nimbilere, njka yii àha raa fȳage me, naha na ye l'á t̄aan yii Tunji Kile e mà yii le u Saanre e.

³³ Yii yii cyeyaayi p̄ɛre, yii i uru wȳɛɛɛji t̄eg'a f̄onj̄eebii t̄ege. Yii náfuu tabegege nijcɛnne yaa yiye m̄ɛ na nijyini na, njkemu ku nyɛ ku náfuunji si n-kw̄ò me. N̄njaalí ná nt̄oon nyɛ kuru cyage e si njkw̄ò u k̄ɛge me.

³⁴ Yii li c̄e, cyage e s̄upyanji náfuunji nyɛ ke, wani u s̄onjɔre maha mpyi.»

*Báarapyiɛni nijcɛnne ná báarapyiɛni nimp̄iji kani
(Macwo 24.36-51)*

³⁵ Ka Yesu sí n̄ur'a jwo u l̄ogofeebil'á: «Yii yii báarapyi v̄aanjyi le yii i bégele t̄èrigii puni i. Yii i yii l̄ampaabii m̄in'a yaha t̄èrigii puni i.

³⁶ Yii pyi mu à jwo báarapyi m̄piimu pi à b̄égel'a t̄ɛn pyɛnge e, na pi j̄unjufooji t̄èpani sigili, u aha ȳiri cikw̄oonre cyage e, mà pa t̄ere o t̄ere e, maa mpa pyɛnge jw̄oge kúu ke, pi i ȳir'a ku múgo u á.

³⁷ Nye j̄unjufooji ká mpa báarapyiibii m̄piimu ta nj̄ombaa ke, pire wuuni sí jw̄o. S̄ɛn̄ji na mii sí yi jwo yii á, lire ká mpyi, j̄unjufooji sí uye pw̄ò si njyi yaa njkan báarapyiibii puni ninjin ninjin'á, pi lȳi.

³⁸ Lire e ke j̄unjufooji'á pa nij̄in̄jke na yo, u à pa nj̄k̄up̄eciini na yo, u aha mpa báarapyiibii m̄piimu ta nj̄ombaa ke, pire wuuni k̄oni sí jw̄o.

³⁹ Yii li c̄e na k̄ampyi bage foonji mpyi maha n̄njaanji t̄èpani c̄e, u mpyi maha sí j̄ɛɛ u yaha u k̄akyaare pyi me.

⁴⁰ Lire e ke yii mú à yaa yii b̄égel'a kw̄oro, naha na ye t̄eni i Supyanji Jyanji sí n̄uru n-pa ke, yii nyɛ a lire c̄e me.»

⁴¹ Yesu à puru jwo ke, ka Pȳɛri si u pyi: «Kafooji, mu à njke b̄ataage jwo mà yyaha t̄í ná wuu kanni i laa, s̄up̄yire puni kyaa li?»

⁴² Ka Yesu si u pyi: «Báarapyiɛni na, j̄unjufooji'á dá pi sanmpii shw̄oh̄ol'e, u yákiɛni mú s'á p̄e ke, uru báarapyiɛni sh̄inji j̄unjufooji maha yaha u u pyɛnge karigii cw̄oonre, maa njyini kaan báarapyiibii sanmpil'á u t̄ekaan'l'e.

⁴³ Nye báarapyi maha báarapyi j̄unjufoo, u à pa u ta u báaranji nijcɛnne pyi amuni ke, uru wuuni sí jw̄o.

⁴⁴ S̄ɛn̄ji na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyiɛni j̄unjufooji sí u pyɛnge karigii puni j̄unjuufente le u cye e.

⁴⁵ Nka báarapyiibii kacw̄onr̄onji nj̄gemu ká a s̄onjɔ uye funj'á na uru j̄unjufooji sí m̄o lire k̄uluni i, maa wá na u báarapyiɛnbii bw̄uun, maa uye yaha njyini ná mbyanji laage e, maa sinmpe byii na j̄cw̄o ke,

⁴⁶ canjke ku nyɛ uru báarapyiɛni nyɛ a t̄ɛn ná k'e ná t̄eni li nyɛ u nyɛ a s̄onjɔ ná l'e me, u j̄unjufooji sí n-p̄aa n-pa. Kapii maha kapii u à pyi ke, j̄unjufooji sí u kyérege cyire puni na, mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i me, si u ná pire s̄aranji pyi ninjin.

⁴⁷ Báarapyiɛni u à j̄unjufooji nyii wuuni c̄e maa mpyi u nyɛ na li pyi me, uru báarapyiɛni bw̄oonre nizhw̄ore sí njyaha de!

⁴⁸ Nka báarapyiɛni u nyɛ u nyɛ a u j̄unjufooji nyii karigii c̄e me, maa nt̄or'a wurug'a kapyimbaala pyi ndemu l'á yaa ná bw̄onr'e ke, urufoo si bw̄onr̄o nijyahara shw̄o me.

Amuni li mú nyɛ, Kile à yaaya nijyahaya kan nj̄gemu á ke, u maha yaaya nijyahaya cya urufol'á. U aha karii nijyahahyahagii le nj̄gemu cye e ke, u sí urufoo yibe karii nijyahahyahagii kyaa na mú.»

*S̄up̄yire sí n-láhala tiye na Yesu kurugo
(Macwo 10.34-36)*

⁴⁹ Ka Yesu sí núr'a jwo: «Mii à pa mpa nage le ñiŋke na. Mii la mpyi nume si ku ta k'à mîn'a kwò.

⁵⁰ Nka mii à yaa mii u mbyígame yefuge e fóló, mu à jwo bà sùpyañi ká a ŋko si batize pi maha u mbyígame lwohe e pyiŋkanni ndemu na me. Mii funvwugo wunji u ñye na cyire karigii canmpyige sigili.

⁵¹ Yii àha raa sòñji na mii à pa si mpa jwumabenke le sùpyire ná tiye shwòhòl'e ñiŋke na mà de! Mii sí yi jwo yii á, mii à pa mpa mbèmbaanji le sùpyire ná tiye shwòhòl'e.

⁵² Lire kurugo mà lwó nume na, shiin kaŋkuro sí n-pyi pyenyi y'e, pi si n-bé me. Shiin taanre sí n-wwò s'a shiin shuunni tùnni, shiin shuunni sí n-wwò s'a shiin taanre tùnni.

⁵³ Pyenyi y'e, tufooji sí n-yíri jyafooji kurugo, jyafooji mú sí n-yíri tufooji kurugo. Nufooji sí n-yíri pworofooji kurugo, pworofooji mú sí n-yíri nufooji kurugo. Nacwoji sí n-yíri napworoji kurugo, napworoji mú sí n-yíri nacwoji kurugo.»

Kacyeñkii ñcèñi

(Macwo 16.2-3)

⁵⁴ Supyikuruŋke ku mpyi wani ke, ka Yesu si núr'a jwo kur'á: «Yii aha kilenji ñya u à wwò canñacwumpe* e, yii maha jwo na zànha sí n-pa, nàkaana baa ku mú maha mpa.

⁵⁵ Kafeege ká a fwu na yíri wòro kùl'e, yii maha jwo na kafuge sí n-pêe niñjaa de! Amuni li mú maha mpyi.

⁵⁶ Yii pi à fyinne tò wwoomò na ke, yii à jà a cyire karigii puni tèepyiñkii cè, ka ñaha si li ta ñcyii cyi ñye na mpyi yii shwòhòl'e nume ke, yii ñye a jà a cyire cè mà ye?

(Macwo 5.25-26)

⁵⁷ Ñaha na kani yii à yaa yii pyi ke, yii ñye a jà a lire cè yiy'á si li pyi pyiñkanna niñcenne na mà ye?

⁵⁸ Wà ha mu yere fàñhe e, ka yii i wá na ñkèege wani, mu à yaa mu u jwumabenje cya fwòfwò ná urufol'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaanji cye e, uru si ma le u báarapyiñji cye e, pi i ma le kàsuni i me.

⁵⁹ Mii si yi jwo mu á, mu aha mpyi mu ñye a lire pyi me, mu si n-sii n-fworo wani ná mu ñye a urufoo fwooni tò feefee mà ye!»

13

Yii à yaa yii toroñkanni kèenñe

¹ Ñye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka sùpyire tà si mpa Galile kùluni shiinbii pii mbò jwo u á. Fànhafooji Pilati u mpyi a pii tun pi à sà pire bò Kileñaarebage e mà pi yaha pi i sárayi wwú.

² Ka Yesu si pi pyi: «Nte sùpyire ti nte pi à bò ame ke, yii na sòñji na pire kapegii niñpyiñkii cyi mpyi a ñyaha mà tòro Galile kùluni shiinbii sanmpii wogigii na be?

³ Lire bà me, ñka mii sí yi jwo yii á, ná yii ñye a yii toroñkanni kèenñe me, yii puni mú sí n-kwú.

⁴ Silowe batònge k'à keb'a cwo Zheruzalemu kànhe shiinbii ke ná baataanrenji mpiimu ñunji mà bò ke, yii na sòñji na pire kapegii niñpyiñkii cyi à ñyaha mà tòro Zheruzalemu kànhe shiinbii sanmpii wogigii na be?

⁵ Lire bà me, ñka mii sí yi jwo yii á, ná yii ñye a yii toroñkanni kèenñe me, yii puni mú sí n-kwú.»

⁶ Ñye ka Yesu si bàtaaga jwo pi á na: «Ñaji wà na mpyi ná ezezen cikòoge e. Ezezen cire shwòhòl'e fizhiye cige na mpyi wani. Cikòoge foo mpyi maha si na kuru cige kànmucaa u aha ñkwò a yasere ta ku na. Nka u shèe maha shèe, u mpyi maha sà yafyin ta ku na me.

⁷ Ka u u yi jwo u báarapyiñ'á «Wii, cyi yee taanre cyi ñye ñcyii, mii na ma na ñke cige kànmucaa kampyi k'à yasere yaa, mii sí si tà ta ku na me. Ku kwòñ à wà, ñaha na ye ku ñye cikòoge cire sannte shwòhòl'e kañwò baa.»

⁸ Ka báarapyiñji si u pyi «Mii ñiñjufooji, mii na li caa mu á, maa ku yaha ku niñjyee pyi, mii sí ku ñiñjke tũgo n-kwúulo si ñkyàra le ku taan.

⁹ Lire ká mpyi, ka ku u yasere pyi yyeela, ku sí n-yaha wani. Nka k'aha mpyi ku ñye a yasere pyi me, maa nta a ku kwòñ.»

Yesu à dàfoo cùwo canñonke e

¹⁰ Ñye Yahutuubiicanñonke k'e, Yesu mpyi na sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambage k'e.

¹¹ Sùpyire shwòhòl'e ceenji wà na mpyi wani, jinañji wà mpyi u e, uru jinañji mpyi a yee ke ná baataanre pyi u e, maa dàñji yampe yaha u na, fo mà u pyi u saha ñye na jà a tìl'a yyeere me. ¹² Ñye Yesu à u ñya ke, maa u yere maa jwo u á: «Ceewe, mu yamp'á láha mu na niñjaa.»

* **12:54** Izirayeli kinni i, canñacwumpe e zànhe niñyahaga maha yiri.

¹³ U à puru jwo ke, maa u cyeyi taha u na, lire tèenuuni i, ka ceenji tùbunji si ntíl'a sànhana, ka u u Kile kèe.

¹⁴ Nyè tèni i Kile Jwumpe kàlambage nùnjufoon'á Yesu nya u à ceenji cùnjɔ cannjɔŋke e ke, ka li i u lùuni yírigé sèl'e, ka u u jwumpe l'wó maa jwo sùpyir'á: «Cibilaage e, yii à yaa yii a báaraŋi pyi canmpyaa baani funŋ'i, lire e ke yii a ma, yii a cicuumpe caa cyire canmpyaagil'e, ŋka cannjɔŋke e bà mè!»

¹⁵ Ka Kafoonji Yesu si u pyi: «Yii pi à fyinme tò wwomɔ na ke, jofoo u nyè yii shwòhòl'e ŋgemu u nyè u nyè na u nùyi, lire nyè mè u dùfaanji sànrè cannjɔŋke e maa yi kan y'á bya mà yè?»

¹⁶ Ná yii maha já a lire pyi, ŋge ceenji sí u nyè Ibirayima tùluge shin ke, ka Sitaanniŋi si u cù a pwò, fo yye e kè ná baataanre e, ka naha si li ta tire pwòore kà jjà zànha ndáha uru ceenji na cannjɔŋke e mà yè?»

¹⁷ Nyè Yesu à puru jwo ke, ka u zàmpeenbii puni si silege. Ŋka sùpyire sannte puni mpyi funntange e Yesu kabwòhigii nimpyiŋkii puni kurugo.

*Kile Saanre maha sii nimbilere maa mpèrè
(Macwo 13.31-33; Marika 4.30-32)*

¹⁸ Nyè ka Yesu si nùr'a kàlanji sogo maa jwo: «Kile Saanre nyè mu à jwo naha bè? Ná naha shi i mii sí ti tàanna bè?»

¹⁹ Ti na nyè mu à jwo mutaridi cige yasere, nàŋi wà a sà ntemu nùgo u cikòoge e ke. Kuru cige pyàŋi maha yílege, ŋka u aha fyín, cige maha lyège fo maha mpa mpyi cibwòhò, sàncyènr'a si wá na ti shèere yaa ku ŋkérnyi i.»

²⁰ «Ná naha shi i mii sí Kile Saanre tàanna sahanŋi yè?»

²¹ Ti na nyè bwùuruŋi yírigeyirige yaani fiige. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyime nijyaham'i mà cwònhò, li maha puru mbyimpe nijcwònhòmpe puni yírigé.»

*Nùmpañke tata kuni na nyè mu à jwo tajyiŋwò nimbilere
(Macwo 7.13-14, 21-23)*

²² Nyè lire kàntugo ka Yesu si ntòro ná jani i, na ŋkèege Zheruzalèmu kànhe kàmpanjke na. U ninjarenji mpyi na Kile jwumpe yu sùpyir'á kànbwoyi ná kànpycere na.

²³ Ka nàŋi wà si u pyi: «Kafoonji, tá nùmpañja tafèebii sí nyaha bè?» Ka Yesu si pi pyi:

²⁴ «Yii fànha le yii i jyè tajyiŋwòge nimbilèni i, naha na yè mii sí yi jwo yii á, tèni là na ma shiŋnyahara la sí n-pa n-pyi si jyè kuru tajyiŋwòge e, ŋka pi si n-pa já mè.

²⁵ Tèni i bage foo sí n-pa n-yiri si bage tò si ku shwòhò ke, lire ká yii ta cyínni na, yii sí raa bage kúuli s'a ŋko “Kafoonji! Nwòge múgo wuu á.” Lire ká mpyi, Kafoonji sí n-jwo yii á na uru nyè a yii cè mè.

²⁶ Lire tèni i, yii sí raa ŋko “Ko wuu ná mu à tèt'a lyi maa bya sijncyan kè! Mu mú s'à Kile jwumpe jwo wuu á wuu kànhe pyenkuunji i, ka mu u nùr'a jwo na mu nyè a wuu cè mà?”

²⁷ Yii aha puru jwo, u sí nùru yi taha yii á na uru nyè a yii cè mè, na yii yiri uru taan, yii kapimpyiibii.

²⁸ Nyè mà yii yaha cyínni na, yii aha mpa yii tulyeyi Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba ná Kile tùnntumpii puni nya Kile Saanre e tèni ndemu i ke, yii nàvunŋò wuubii sí raa myahigii súu s'a ŋkyànhigii kùru.

²⁹ Sùpyire tà mù sí raa yiri dijnyenji nùnyi sicyèerenji na, si mpa jyè Kile Saanre e, si lyi.

³⁰ Lire tèni i, sùpyire ti nyè nume kàntugo yyére ke, tire tà sí n-pa n-pyi yyaha yyére. Mpii pi nyè nume yyaha yyére ke, pire pii mù sí n-pa n-pyi kàntugo yyére.»

*Yesu à jwo Zheruzalèmu kànhe kyaa na
(Macwo 23.37-39)*

³¹ Nyè lire tèni yabiliŋi i, ka Farizheenbii pìi si file Yesu na, maa yi jwo u á: «Mu à yaa mu u fwo-ro nde kùluni i feefee, ma a sì cyage kabèr'e, naha na yè saanŋi Eròdi wá na mu caa raa bùu.»

³² Ka Yesu si pi pyi: «Yii a sì, yii i sà yi jwo Eròdi cwofoon'á, na mii naha na jínabii kòre na yige pifèebif'e marii yampii cùunji jcyii canmpyaagii shuunniŋi i, cyire ká ntòro, canntanrewoge e mii báaraŋi sí n-kwò.

³³ Mii à yaa mii u cyire canmpyaagii taanrenji pyi si sà na báaraŋi fúnŋò Zheruzalèmu kànhe e. Naha kurugo yè Kile tùnntunji wà tufiige nyè a yaa u bò cyage kabèr'e Zheruzalèmu kàntugo mè.»

³⁴ Ka Yesu sí nùr'a jwo: «Ei! Zheruzalèmu shiinbii, yii Zheruzalèmu kànhe shiinbii, yii pi maha Kile tùnntumpii wà ná kafaayi i maha bùu ke, y'á tooyo nijyahaya kwò, mii la mpyi si yii bínni yiye e, s'a yii kàanmucaa, bà ŋkùnuŋi maha u pyire bínni tiye e maa bùru ti jny'i mè. Ŋka yii nyè a jye lire e mè.

³⁵ Ku ke numε! Kile sí cye wwú yii kànhe taan si yii yaha yiye kanna na. Mii sí yi jwo yii á, yii jyiini saha si n-téεe mii na me, fo canjke yii sí n-pa raa ŋko “Ŋgemu u jye na ma Kafoonji Kile meεεe na ke, Kile u jwó le ur'á*.”»

14

Yesu à yanji wà cùuŋo canŋoŋke k'e sahanji

¹⁻² Nye Yahutuubiicanŋoŋke k'e, Farizheɛnbii ñuŋufoonji wà mpyi a Yesu yyere na u sà lyí uru yyére, ka Yesu si jεε. Sùpyire ti mpyi wani uru shinbwoŋji pyεnge e ke, nàŋi wà yangwu na mpyi tire shwòhól'e, puru yampe mpyi a u cyeere cyeyi yà pyi y'á fwó fwó. Ka pi i wà na Yesu káanmucaa kampyi u sí jεε uru yanji cùuŋo canŋoŋke e.

³ Ka Yesu si jwumpe lwó maa Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizheɛnbii yíbe: «Mà tàanna ná wuu Saliyanji i, wà à yaa u jà a yanja cùuŋo canŋoŋke e la*?»

⁴ Ka pi i fyàha, pi wà jye a jεn'a u jwó shwó me. Ka Yesu si u cyeyi taha yanji na maa u cùuŋo, maa u pyi u a si pyεnge.

⁵ Lire kántugo ka Yesu si núr'a pi yíbe: «Jofoo u jye yii shwòhól'e, ná urufoo jyanji, lire jye me u ñuŋi wà ká jcwó bεɛŋji má bε ná canŋoŋke e, urufoo sí jεε u yaha wwúmbaa ye?»

⁶ Pi jye a jεn'a u jwó shwó me.

Ñyjiŋire ná ñuzogore kani

⁷ Nye Yesu à pa li káanmucya mà li jya na Farizheɛnŋ'á sùpyire ntemu yyere ke, na bwompe tatεɛnyi kurugo pi puni jye na fi ke, ka u u ŋke bàtaage jwo pi á:

⁸ «Sùpya ká mu yyere cikwónrɔ na, ka mu u shà, ma hà zà ntèen yateɛnnyi puni yyaha yyére woge e me. Naha kurugo ye u aha nta u à shinbwoŋji wà yyere ŋgemu u à fánha tò mu na ke,

⁹ uru ká mpa, ka yii yyerefoonji si mu pyi, na ma yíri maa kuru yateɛnŋke kan uru shinbwoŋ'á, mu silege wuŋi u sí n-yíri n-sà n-téɛn fo kántugo yyére yateɛnŋke e.

¹⁰ Lire e mii sí yi jwo yii á, pi aha yii wà yyere lire kataanni fiige na, mu aha shà, sà ntèen yateɛnnyi puni kántugo yyére woge e. Lire ká mpyi, mu yyerefoonji ká li jya na mu à yaa ná yateɛnŋke yyaha yyére woge e, maa sà mu pyi “Na cevoó, yíri ma a ma naha, yateɛnŋke yyaha yyére woge e.” Lire tēni i, mu ñuŋke sí n-yírige ma lyijεɛbii shwòhól'e.

¹¹ Lire e yii li cè, shin maha shin u à uye dūrugo ke, Kile sí urufoo tírige, ŋka shin maha shin u à uye tírige ke, Kile sí urufoo dūrugo.»

¹² Nye nàŋi u mpyi a Yesu yyere na u sà lyí uru yyére ke, ka Yesu si yi jwo ur'á: «Mu aha a ŋko si sùpyii yyere pi pa lyí mu yyére canjke e, lire jye me numpilage e, mu sùpyire ñijyerere jye a yaa ti pyi mu ceveebii ná mu siŋεɛbii ná mu cinmpyiibii ná mu tεɛnɛɛbii náfuufεɛbii me. Naha kurugo ye pire mú sí n-jà mu yyere canjka, nde mu à pyi pi á ke, si lire fwooni tò mu á.

¹³ Ŋka mu aha sí raa kataan pyi, mu à yaa mu u fōŋoɛɛbii ná cwòhómɔɛɛbii ná dishiyiɛɛbii ná fyiɛnpii yyere.

¹⁴ Lire ká mpyi, mu wuuni sí jwó, mpíi pi à tíi ke, Kile ká pire jε à yige kwùŋi i canjke ŋkemu i ke, kacɛnni mu à pyi tire sùpyire na ke, u sí lire fwooni tò mu á, naha na ye pi jye a mpyi a jà a mu kacɛnni fwooni tò mu á me.»

Lyimbwooni bàtaage (Macwo 22.1-10)

¹⁵ Nye Yesu lyijεɛbil'á puru jwumpe lógo ke, ka pi wà ñiŋkin si jwumpe lwó maa jwo u á: «Mpíi pi sí n-jyé Kile Saanre e si lyí ke, pire wuun'á jwó!»

¹⁶ Ka Yesu si uru nàŋi jwó shwó ná bàtaag'e na:

«Canjka nàŋi wà u ná jjiyi ñijyahawa shwòhó, maa shinjyahara yyere pi sà lyí uru yyére.

¹⁷ Tēlyiin'á pa nɔ ke, ka u u báarapyiŋi tun u sà sùpyire yyere pi pa lyí.

¹⁸ Ŋka pi pun'á kari meεεe le maa jcyé karage uru ñijjiŋi talyige e. Shincyiŋi báarapyiŋ'á yyere ke, ka uru si yi jwo u á “Sà yi jwo ma ñuŋufoon'á na u uye sanja yaha na á, mii á krege shwó, mii á yaa mii u sà ku káanmucya.”

¹⁹ Ka báarapyiŋi si ŋkàr'a sà wabere yyere, ka uru si u pyi “Sà yi jwo ma ñuŋufoon'á na u uye sanja yaha na á, mii á nupyahii ke shwó, mii s'á yaa mii u sà cyi taanna faanji na.”

²⁰ Ka u u núr'a kàr'a sà wabere yyere, ka uru mú si u pyi “Sà yi jwo ma ñuŋufoon'á na mii á ceewe fúru nume. Lire kurugo mii sí n-jà n-shà me.”

²¹ Nye ka báarapyiŋi si núr'a pa puru jwumpe yyaha jwo u ñuŋufoon'á. Ka u lùuni si yíri, maa jwo báarapyiŋ'á na u fyál'a sà fōŋoɛɛbii ná cwòhómɔɛɛbii ná dishiyiɛɛbii ná fyiɛnpii yyere, sùpyire tabinni yi ná pyenkuunji i, u a ma.

* 13:35 Zaburu 118.26 * 14:3 Farizheɛnbii u sòŋŋoŋkanni i, shinji u jye na múnaa tawwugo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-téεe canŋoŋke.

²² Nye báarapyinj' à sà pire yyere ke, maa jwo u nùñufoonj' á "Mii nùñufoonji, mii à mu tùnnture pyi nka tateɛnye ningaya saha na naha de!"

²³ Ka nùñufoonji si u pyi "Sà ma a jaare ma a mâre kumbwoyi ná kerεkuubil'e, ma a fànha le ma a sùpyire kárama t'a ma, bà tateɛnyi sanjyi si mpyi si jñi me.

²⁴ Mii si yi jwo yii á, sùpyire t' à yyere yycyige na, ka ti i jcyé paña ke, pire wà cye sì n-jyè mii njyinjì i me."»

*Pyinjanni na wà sí n-jà n-pyi Yesu cyelempya ke
(Macwo 10.37-38)*

²⁵ Canjka mà Yesu yaha jani na, supyikuruñò nimbwòhò mpyi a taha u fye e. Ka u u yyaha kēɛnɛ pi á, maa jwo:

²⁶ «Shin maha shin la ku jye si mpyi mii cyelempya ke, ná urufoo jye a mii kyaa táan uy'á mà tòro u tunji ná u nunji ná u cwoñji ná u pyibii ná u sijɛbii na, maa mii kyaa táan uy'á, ali mà tòro u yabilinjì na me, urufoo jye a yaa ná mii cyelempyigire e me.

²⁷ Shinji la ku jye si mpyi mii cyelempya ke, urufoo u taha mii fye e, pi méε mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo jye a yaa ná mii cyelempyigire e me.

²⁸ Jofoo u jye yii shwòhòl'e, ná urufoo la jye si batòngò faanra, u si n-tēen si funjke kyaala folo, si li kàanmucya kampyi u sí n-pa n-jà ku faanra n-kwò mà ye?

²⁹ Ná urufoo jye a lire pyi me, maa ku jwò cù na faanre, kántugo ka bage sanjke si u jà faanraga, mpii pi na ntùli marii ku jaa ke, pire sí raa urufoo cyàhali,

³⁰ s'a nko: "Aa! Nge nàñ' à u bage jwò cù na faanre, ka ku u mpa u jà faanraga."

³¹ Amuni li mú jye, l'aha mpyi mu à jwo saanji wà na nko raa kàshi kwùun u saanɛɛnji wà na ná u kàshikwònbii kampwòhii kenji i (10.000). Tá u sí n-tēen si funjke kyaala si jçé kampyi u kàshikwònbii sí n-jà u zàmpɛnɛnji kàshikwònbii kampwòhii bejjaaganji (20.000) tùn me?

³² Nka u aha li kàanmucya mà li jya na u si n-jà uru saanji na me, u sí n-wyère sisurufoo tũgu u sà jwumabeɛe cya u á.

³³ Nye amuni li mú jye, yii ngemu ká mpyi u jye a kántugo wà u cyeyaayi puni na me, urufoo si n-jà n-pyi mii cyelempya me.

*Yesu wuubii jye suumò ná bēɛnme fiige
(Macwo 5.13; Marika 9.50)*

³⁴ Suumpe na jye yacɛnɛe. Nka pu tĩpoompe ká fworò p'e, jaha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanjki ye?

³⁵ Pu saha si n-jà là jwò njñke na me, pu mú si n-jà n-pyi njyàra me. Pu sí n-wà cyíinjì na. Nye shin maha shin la ku jye si karij yyaha cè ke, urufoo u ninjyigigii pere, u raa nùru.»

15

*Mpàñi nimpinninjì bàtaage
(Macwo 18.12-14)*

¹ Nye canjka, mɛpɛnge shiinbii pli nijyahamii mu à jwo múnalwòore shwofeebii mpyi a pa bínni Yesu taan s'a u jwumpe nùru.

² Nye Farizhɛɛnbii ná Kile Saliyanji cyelentiibil' à lire jya ke, ka pi i wá na njkunni piye shwòhòl'e na: «Naha na nge nàñ' à jɛn'a mɛpɛnge shiinbii yaha pi i bàrali u na, fo maha bínnini na lyí ná pi e ye?»

³ Nye Yesu à pi kununje lógo ke, maa nke bàtaage jwo pi á na:

⁴ «Jofoo u jye yii shwòhòl'e, kampyi mpáa nkuu (100) pi jye urufol' á, ka wà ninjkin si mpínni, tá urufoo maha pi sanmpii beecyɛere ná ke ná baacyɛɛrenji (99) yaha waber' á sige e, maa sà a nimpinninjì caa fo u aha jya me?»

⁵ U aha u cya a jya tēni ndemu i ke, u funntanga wunji sí u lwò nde yacige e, ⁶ si mpa pyɛnge. U aha mpa ná u e, u sí u ceveebii ná u tɛnɛɛbii yyere si jwo "Yii a ma, wuu u mpa múguro sijncyan. Mii mpàñi u mpyi a pínni ke, mii á u jya."

⁷ Mii sí yi jwo yii á, amuni li mú jye, kapimpyinjɛ ninjkin ká u toronjanni kēɛnɛ, funntange ku maha mpyi nijyinjì na uru kanni kurugo ke, kur' à pēe sèl'e. Kuru funntange fiige jye na mpyi nijyinjì na, shiin beecyɛere ná ke ná baacyɛɛre (99) kurugo me, pire mpiimu pi jye na sòñji na pir' à tí na pire saha jye a yaa pi pi toronjanni kēɛnɛ me.»

Wyé:fyinjì nimpinnini bàtaage

⁸ Ka Yesu si nùr' a bàtaage kabere jwo na:

«Ceenji njgire u jye, kampyi wyé:fyinjì daashii ke u jye u á, ka ninjkin si jçwo mà pínni bage e, na u si lùuni táan si làmpa míni si bage kùrujcwòngii puni yaa mpwò, si u cya fo si u jya mà ye?»

⁹ U aha u nya tēni ndemu i ke, u sí u pucyaabii ná u cínɛɛbii yyere si yi jwo pi á “Yii a ma, wuu u mpa múguro síncyan. Mii wyérenji u mpyi a pínni ke, mii à u nya.”

¹⁰ Lire pyinjanni na, mii sí yi jwo yii á, kapimpyinje ninjin ká u toronkanni kéeɛnne, kuru maha mpyi funntanga nimbwòhò Kile mèlɛkɛɛbil'á ninjini na.»

Jyafoonji nimpinniji bàtaage

¹¹ Nye ka Yesu si núr'a bàtaage kabere jwo pi á na: «Nànjì wà u ná mpyi ná jyaa shuunni i.

¹² Canjka ka jyafoonji nimbileni si jwo tufoon'á “Baba, mii nàzhann'á yaa u pyi ngemu yii kooɛge ke, yii ku taa yii i uru kan na á!” Nye ka tufoonji si jɛɛ, maa u náfuunji taa u jyaabii shuunni shwòhòl'e.

¹³ Canmpyal'á tóro ke, ka jyafoonji nimbileni si u cyeyaayi puni pére, maa fwor'a kàr'a sà ntēen kiritōonni l'e ná u wyérenji i. Mà u yaha wani, ka u u cye le jùhò baa karigil'e na mpyi, fo mà pa nkwò u náfuunji na.

¹⁴ Tēni i u à u náfuunji kɛg'a kwò feefee ke, ka lire mú si bê ná katibwòh'e k'á cwo lire kini na. Ka ngahañi si li jwò cù na u taa.

¹⁵ Y'á pa u yyaha jà ke, ka u u nkàr'a sà jyè báarañi i lire kini shinñi wà á, ka uru si nkàr'a sà u yaha sig'e, u u caabii nàhe.

¹⁶ Katege kurugo, u la mpyi maha mpyi s'a caabii yalyire lyí. Njka wà mpyi maha tà kaan u á mɛ.

¹⁷ Nye mà u yaha pur'e, ka u u mpa sònnò uye funñ'i canjka maa jwo “Báarapyii ninjahamii na nye mii tun'á wuu kini i, pi puni na lyí na ntinni fo na cyeyi wwù jyjini i. Njka mii wi ke, katege ku nke ku u njko raa mii bùu naha.

¹⁸ Nde mii sí n-pyi nume ke, lire li nye nde: mii sí nùru raa wá na tunji yyere, sí sà yi jwo u á na mii à kapii pyi Kile na, maa kapii pyi u na.

¹⁹ U saha nye a yaa u mii cù u pyá fiige mɛ, njka u à yaa u mii cù mu à jwo u báarapyi.”

²⁰ Nye u à funñke kyaala a kwò ke, maa kuni lwó na nkɛge u tunji yyere. Mà u yaha u sàha nkwò a nò pyenge na mɛ, ka tufoonji si u nimpañi nya tatōonge e, ka u jùnaare si u ta, ka u u fê a jyafoonji jùhò bê, maa sà u púr'a cù mà ta uye na.

²¹ Ka jyafoonji si jwo u á “Baba, mii à kapii pyi Kile na, maa kapii pyi mu na de! Mu saha nye a sàa yaa mu u mii cù ma pyá fiige mɛ.”

²² Ka tufoonji si u báarapyiibii yyere maa jwo “Yii fyâl'a sà vāanntinmbwoyi puni nisananjke lwó yii pa le u na, yii i kampefegenji wà le u na, yii i tanhañi yà le u na,

²³ yii i sà kàcwoge nùji njncennji cù, yii pa bò, wuu u lyí wuu u múguro sèl'e.

²⁴ Naha kurugo ye mii jyanji u nge ke, mii mpyi a li yaha na u à kwù, njka u nyii wun'á pa, u mpyi a pínni, njka mii à u nya sahanji.” Ka múguronji si jwò cù pi á.

²⁵ Lir'á pyi mà uru nànjì jyanji ninjyenji ta sig'e. Nye tēni i u à yíri sig'e e na ma mà pa byanhara pyenge na, na yatire tūmpe nùru, maa kwòhòkwòhòbii naa ke,

²⁶ ka u u báarapyinji wà yyere mà yíbe, nde li nye pyenge e ke, si lire cè.

²⁷ Ka báarapyinji si u pyi “Mu kántugo wunji u à pa, lire e yii tun'á wuu pyi wuu à sà kàcwoge nùji njncennji cù mà pa bò, naha na ye uru jyanji njncennje wu à núr'a pa.”

²⁸ Yyaha wun'á puru lógo ke, ka u lūuni si yíri, u nye a jɛn'a jyè pyenge e mɛ. Ka tufoonji si fwor'a pa si mpa u fōonñò si ndèje pyenge e.

²⁹ Ka jyafoonji si jwumpe lwó maa jwo tufoon'á “Cyí yyeɛ jùuli cyi nye jcyii mii na báarañi pyi yii á biliwe fiige ye? Canja ninjin, yii sàha mii tun, ka mii i jcyé mɛ. Njka ali sikabilini nintini yii nye a li kan mà nya mii ná na ceveebil'á wuu u múguro síncyan mɛ.

³⁰ Njka mu jyanji u à mu náfuunji lwó a sà nkɛge cibahani i ke, ur'á pa ke, ka mu u kàcwoge nùji njncennji cù mà bò u na.”

³¹ Ka tufoonji si jwumpe lwó maa jwo jyafoonji ninjyen'á “Mii jyanji, ma hà lire waha maye na mɛ, mii ná mu u nye naha tērigii puni i ke, ko mii cyeyaayi puni nye mu wuyo kɛ!

³² Wuu mpyi a li yaha na mu kántugo wun'á kwù, njka u nyii wun'á núr'a pa. U mpyi a pínni njka wuu à núr'a u nya. Lire e ke wuu à yaa wuu pyi funntange ná múguronji i.”»

16

Báarapyinji síncyiime wunji bàtaage

¹ Nye Yesu à núr'a bàtaage kà jwo u cyelempyiibil'á na: «Náfuufoonji wà u ná mpyi a báarapyi lwó a yaha u u u karigii cwōonre. Kántugo, ka náfuufoonji si mpa a nùru sùpyire jwò na, na u báarapyinji wá na u cyeyaayi kɛge.

² Ka u u báarapyinji pyi “Mii à lógo na mu na mii cyeyaayi kɛge, naha k'á pa ná lire e be? Nye bégele ma a ma báarañi pyinjanni yyaha jwo na á, naha na ye mu báarañi sí n-kwò ninjaa.”

³ Ka báarapyinji si jwo uye funñ'i “Mii jùufoon'á jwo na mii báarañi sí n-yyere ninjaa. Nye naha mii sí raa n-pyi be? Faapyi fánha nye mii i mɛ. Na náare na lyí, kuru silege mú sí nye mii na.

4 Nye nde mii sí n-pyi ke, mii naha a li cè nume. Mii aha lire pyi, mii ñùñfooñj ká mii yaha tēni ndemu i ke, sùpyire sannte sí mii màra pi pyenyi i.”

5 U ñùñfooñj fwòhigií mpyi mpiimu na ke, ka u u pire yyer'a yíbe ninjin ninjin maa shincyíinj pyi “Mii ñùñfooñj jùuli u ñye mu na ye?”

6 Ka u u jwo “U sìñjercii ñkuu (100) fwoo li ñye mii na.” Ka báarapyinj si u pyi “Tēen fwófwo, maa ma fwòhigií sémēñj lwó, maa yi kēenn'a sémē na u sìñjercii beeshuunni ná ke fwoo li ñye mu na.”

7 Maa núr'a wabere yíbe “Mu de? Mu fwooni ñye jùuli ye?” Ka uru si jwo “Sùmapyanj bōrii ñkuu (100).” Ka báarapyinj si u pyi “Tēen, maa ma fwòhigií sémēñj lwó, maa yi kēenn'a sémē na u sùmapyanj bōrii beecyere (80) fwoo li ñye mu na.”

8 Uru báarapyinj mēe ñye u à u ñùñfooñj náfuunj kēge ke, ñùñfooñj'à u kēe, ñaha na ye u à yákili ta maa u ñumpanjke yaa. Nye mpíi pi ñye numpini i ke, pire maha pi ná piye shwòhōñj karigií cwòñre ná yákilifente e pyinjanni ndemu na ke, mii à ñke bàtaage jwo pire kyaa na si ntēge yii yere, yii mpiimu pi ñye bēenmpe e ke, bà yii si mpyi si yii ñumpanjke bégele mē.»

Wà si n-jà raa báare ñùñfee shuunn'á mē

9 Nye ka Yesu si núr'a jwo: «Yii àha náfuunj yaha yii karigií puni yyaha yyéere mē, lire ñye a tíi mē. Yii a cevee caa yiye na ná u e, lire ká mpyi, yii canmpyaagii ká ñkwò ñge ñjnyēñj i tēni ndemu i ke, Kile sí yii lēñe u pyenge e, yii sí n-pyi wani fo tēekwombaa.

10 Shinji u maha kapyere pyi ná fyinn'i ke, urufoo mú maha kabwòhigií pyi ná fyinnmpe e. Nka shinñj u ñye u ñye na kapyere pyi ná fyinn'i mē, kabwòhii mēe ká le urufoo cye e, u ñye na cyi pyi ná fyinnmpe e mē.

11 Yii aha mpyi yii ñye a jà a ñge ñjnyēñj náfuunj báara ná fyinnmpe e mē, nákaana baa Kile mú si ñee sēe náfuu le yii cye e mē.

12 Yaage ku ñye sùpyanj wabere wogo ke, yii aha mpyi yii ñye a kuru báara ná fyinnmpe e mē, ñke Kile à bége'l'a yaha yii yabilimpi mēe na ke, nákaana baa, u mú si ñee kuru kan yii á mē.

13 Yii li cè na báarapyinj si n-sii n-jà raa báare ñùñfee shuunn'á mē. Lire ká mpyi, u sí ñùñfooñj wà kyaa táan uy'á, si u sanñj kyaa pen uy'á. U mú sí n-kúu wà na, si kántugo wà u sanñj na. Nye amuni li ñye, náfuunj lag'à tateenge fō yii mpiimu na ke, yii si n-jà n-pyi Kile báarapyii mē.»

(Macwo 11.11-13; 5.31-32; Marika 10.11-12)

14 Nye Farizhēenbil'à puru jwumpe puni lógo ke, ka pi i wá na Yesu fwòhore, ñaha na ye náfuunj kani mpyi a pēe pi á.

15 Ka Yesu si pi pyi: «Yii pi ke, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tíi sùpyire ñyii na, mà li ta Kile à yii zóompíi cè. Yii li cè, yaage k'à pēe sùpyire ñyii na ke, kur'à pen Kile á.

16 Nye Musa Saliyanj ná Kile túnntunmpii sanmpii jwump'à kwóro tooy'e fo mà pa nō Yuhana Batizelipyinj tēni na. Mà lwó Yuhana Batizelipyinj na, jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, puru na yu sùpyir'á. Sùpyire puni la mú si ñye si fánha le si jyé tire saanre e*.

17 Yii li cè na ñjñk'à mpinni tãñja a tòro Kile Saliyanj jwumbilini là ninjin mpinni na.

18 Shin maha shin ká u cwonj yaha maa ceenj wabere lēñe ke, urufol'à jacworo pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lēñe ke, urufoo mú à jacworo pyi.»

Kanhamafooñj Lazari ná náfuufooñj bàtaage

19 Ka Yesu si núr'a bàtaage ká jwo sùpyir'á na: «Náfuufooñj wà na mpyi wani, u mpyi maha vãanjyi nisinanjyi longara wuyi leni, maa u ñyii karigií pyi, maa u ñyii ñjyñj lyí canñja maha canñja.

20 Kanhamafooñj wà nizinniwe mpyi maha mpyi uru náfuufooñj pyenge ñwoge na. Uru nàñj cyeere puni mpyi nōyō, u mēge mpyi Lazari†.

21 U la mpyi maha mpyi s'a uru náfuufooñj ñjyipaanyi caa raa lyí, ñka u mpyi maha yi taa mē. Mà bàra lire na, pwuunbii mpyi maha mpa a u nōyō laali.

22 Ka kanhamafooñj si mpa ñkwú, ka Kile mēlekēebii si mpa u lwó a kàr'a sà yaha Ibirayima taan Arijinanj i. Lire kántugo ka náfuufooñj mú si mpa ñkwú, ka pi i sà u tò.

23 Mà náfuufooñj yaha kyaage e ñjñke ñwòhō shiinbii cyage e, u à wíl'a Lazari ñya Ibirayima taan tãtōnge e Arijinanj i.

24 Nye ka náfuufooñj si Ibirayima yyere fánha na “Mii tunj Ibirayima, ñjñaara ta na na, maa Lazari pyi u sà u kampeeni fyinnmē lwòhe e, u pa ntēg'a na ñkòongē ñjñe. Naha kurugo ye kyaage e mii naha naha ñke nage e ke, kur'à pēe sèl'e!”

* **16:16** Pii maha jwo: «Shin maha shin la ku ñye si jyé ke, urufol'à yaa u fánha le u u puru jwumpe cù ná cyeyi shuunñj i.» † **16:20** Lazari mēge ñwòhe ku ñye Kile u ñye tēgefooñj.

²⁵ Ka Ibirayima si u pyi “Na pyà, mu à yaa mu u li cè na mu à ma tìnjì puni pyi ntàanjì kanni na. Nka Lazari sí wi ke, ur'à u tìnjì puni pyi kanhare e. Numε, Lazari jye naha yyeñjike e, mu sí jye yefuge e.

²⁶ Mâ bâra lire na, kacycwycugunjo na jye wuu ná yii shwòhol'e. Lire kurugo wà si n-jà n-yîri naha wuu yyére, si ñkàre yii yyére me. Wà mù sù n-jà n-yîri wani yii yyére, si mpa naha wuu yyére me.”

²⁷ Jye ka nàfuufooñjì si jwo “Mii tunjì Ibirayima, l'aha mpyi amuni, mii na mu jáare, ma a Lazari tun dijyeni i, mii tunjì pyenge e.

²⁸ Sijneε kanjkuro na jye wani mii kàntugo. Lazari yaha u sà pi yeε, bà pi si mpyi pi àha ñkwò mpa ñke yefuge e naha me.”

²⁹ Ka Ibirayima si nàfuufooñjì pyi “Kile tùnntunñjì Musa ná Kile tùnntunmpii sanmpii jwumpe na jye pi á, pi à yaa pi jneε pire jwumpe na.”

³⁰ Ka nàfuufooñjì si jwo “Mii tunjì Ibirayima, lire kanni sù n-jà pi pyi pi lógo me, ñka wà ha jè a fworò kwùnjì i maa ñkàr'a sà jwo ná pi e, lire e pi sí pi toronjkanni kèenñe.”

³¹ Ka Ibirayima sí nùr'a u pyi “Pi aha mpyi pi jye a jneε Kile tùnntunñjì Musa ná Kile tùnntunmpii sanmpii jwumpe na me, ali wà méε ká jè, maa ñkàr'a sà jwo ná pi e, pi si jneε urufoo jwumpe na me.”»

17

*Wà jye a yaa u wà ñùñjò kyán Kile na me
(Macwo 18.6-7, 21-22; Marika 9.42)*

¹ Canñka Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Karigii cyi maha sùpyañjì ñùñjò kyán Kile na ke, cyire mpyimbaa jye a sii me. Nka ñgemu ká mpyi kanjuno maa sùpya ñùñjò kyán Kile na ke, urufoo wuun'à kèεge!

² Li bá sí n-pwòró urufol'á pi kafaabwòho pwò u yacige e, pi i u wà banjì i, mà tòro u nde nàñkobilini là ñinjin ñùñjò kyán.

³ Lire e ke yii a yiye kàanmucaa.

Mu cinnmpworonjì ká mu mùmpenme pyi, u yyere maa u yeε. U aha mu yeεge lógo, maa toronjkanni kèenñe, mu à yaa mu u yàfa u na lire kani i.

⁴ Canñke ñinjinjì i, mu cinnmpworonjì ká mu mùmpenme pyi mà sà nta fo tooyo baashuunni, tógo maha tógo u a sù mpa uye mpinni kan mu á, mu à yaa mu u yàfa u na cyire karigii puni i.»

⁵ Ka Yesu tùnntunmpii si u pyi: «Kafoonjì, jye lire sannì i ke, là bâra wuu dániyanjì na.»

⁶ Ka Kafoonjì si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii dániyanjì méε n'a mpyi a cyére mutaridi bile fiige, yii mpyi na sí n-jà ñke cibwòhe pyi ku kò kuy'á, ku u sà jncùru banjì i, ku mù mpyi na sí lire pyi.»

Báarapyinjì jye a yaa ná ñkèenji waber'e me

⁷ Ka Yesu si nùr'a jwo: «L'aha mpyi mu à jwo báarapyi na jye yii wà á, ka u u yîri faa sige e, lire jye me yatòore tanahage e mà pa, tá urufoo sí jneε báarapyinjì pyi u tìl'a tèn u u lyí la?

⁸ Tá urufoo sí báarapyinjì pyi u vaañjwòhoyi wwù, u u shwòho a kan uru u lyí si bya, lire kàntugo báarapyinjì si nta a lyí si bya me?

⁹ Báarapyinjì méε ká u tayyerege jí, u jye a yaa ná ñkèenji waber'e me!

¹⁰ Amuni li mù jye, báaranjì Kile à kan yii á ke, yii aha uru pyi a kwò, yii li cè na yii jye a yaa ná ñkèenji waber'e me. Naha kurugo ye nde yii mpyi a yaa yii pyi ke, lire yii à pyi.»

Yesu à tògofee ke cùunjo

¹¹ Jye mà Yesu ñinjkarenjì yaha Zheruzalemù kàñhe e, u mpyi na ñkèεge Samari kùluni ná Galile wuuni tegerñkuunji i.

¹² U à sà byanhara kàñhe kà na, ka tògofee ke si wá na u ñùñjò bēni, maa ntèn laage e,

¹³ maa jwo ná u e fànha na: «Yesu! Cyelentuñjì! Nùñaara ta wuu na!»

¹⁴ Yesu à pi ñya ke, maa pi pyi: «Yii a sù, yii sà yiye cyéε Kile sáragawwuubii na.» Mà pi ñinjkariibii yaha, ka pi i jncùunjo.

¹⁵ Jye pi wà ñinjin a uye ñya u à cùunjo ke, maa nùru na Kile kère fànha na, na ma.

¹⁶ U à pa na Yesu na ke, maa ñinjkure sín u taan maa yyahe cyígile ñinjke na maa fwù kan u á sèl'e. Uru ñanjì na mpyi Samari shin.

¹⁷ Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo: «Tá shiin ke bà mii à cùunjo me? Taa pi sanmpii baacyeεrenjì jye ke?

¹⁸ Nje ñanjì u jye u jye Yahutu me, uru kanni baare e, sùpya jye a ta mpìi shiin keñjì i, si nùru n-pa fwù kan Kile á mà?»

¹⁹ Maa yi jwo ñanj'á: «Yîri ma a sù, mu dániyanj'á mu cùunjo.»

Yii bégele yii a Yesu cannuruge sigili

(Macwo 24.23-28, 37-41)

²⁰ Nyε lire kántugo, ka Farizhenbii si Yesu yíbe Kile Saanre téesiini kyaa na, ka u u pi pyi: «Kile Saanre sí n-pyi, nka ti si n-pyi yawiige,

²¹ sùpyire sí raa nkemu cyére piye na s'a nko “Yii wíi, ti te naha!” lire nyε me “Ti te meñi i!” me. Yii li cè na Kile Saanre nyε yii shwòhol'e.»

²² Maa jwo u cyelempyiibil'á: «Tèni là na ma, canñke Supyanj Jyanj à yaa u pa ke, yii la sí n-sii n-pyi kuru canñke ku wyèr'a nò, nka ku si nò lire tèni i me.

²³ Sùpyire sí n-pa raa nko “U naha naha!” lire nyε me “U wá me yyéle!” Nka yii àha ntaha pi jwòh'i, si nkàre wani me.

²⁴ Bà sùpyire puni maha kilejini nya l'à yiri dijnyenji nùñke kà na, maha sà fworò nùñke sanñke na me, amuni Supyanj Jyanj sí nya u cannuruge.

²⁵ Nka mà jwo kuru canñke ku nò ke, u à yaa u kyaala sèl'e, sùpyire nijyahara sí u cyé.

²⁶ Nyε Supyanj Jyanj tēnuruni ká byanhara, karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tiñji i ke, cyire shiñji sí raa n-pyi.

²⁷ Nuhu tiñji i, sùpyire mpyi na lyí, marii byii, maa cyeebii lèñji, marii pi pyiibii kaan nàmbaya na, fo mà sà nò canñke Nuhu a jyè bakwòoge e, ka lùbwooni sí sùpyire sannte puni shi bò ke.

²⁸ Nyε amuni Loti tèni i sùpyire mú mpyi. Pi mpyi na lyí, maa byii, marii zhwoñji ná perempe pyi, maa cire cənmi, maa bayi faanre.

²⁹ Nka canñke Loti à fworò Sòdomu kànhe e ke, ka nage ná nkiriginji si fworò nijyinjji na zànpya fiige, mà wu kànhe sùpyire na, maa pi shi bò,

³⁰ nyε canñke Supyanj Jyanj sí nuru uye cyé sùpyire na ke, amuni kuru canñke sí n-páa pi e.

³¹ Kuru canñke ká nò, mà ngemu ta u bage kàtanñke juñ'i ke, urufoo kà nuru ntíge si yaaga lwó bage e me, u til'a tíge u a fi. L'aha mpyi mà ngemu ta kerége e ke, urufoo kà nuru raa ma pyenge me.

³² Nde l'à Loti cwoñji ta ke, yii sòñño lire na ke!

³³ Shiñji u nyε na li caa u nijjaanji si jwò ke, urufoo nùmpañke sí n-kèege. Nka shiñji u à u nijjaanji kèege mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.

³⁴ Mii sí yi jwo yii á, lire tèni ká bē ná numpilage e, mà shiin shuunni ta pi à sínni yasinninje ninjin na, wà sí n-lwó si u sanñji yaha.

³⁵ L'aha cyee shuunni ta pi i sùma súu sijn cyan, wà sí n-lwó si u sanñji yaha. [

³⁶ L'aha mpyi mà nàmbaa shuunni ta kerége e, wà ninjin si n-lwó si u sanñji yaha.]»

³⁷ Nyε ka cyelempyiibii si Yesu yíbe: «Kafoonji, taa lire sí n-pyi ke?» Ka u u pi pyi: «Cyage e yakwugo nyε ke, wani cinmpunñji nyε na bínnini.»

18

Yukyaanji nintiimbaanji bàtaage

¹ Ka Yesu si bàtaaga jwo u cyelempyiibil'á maa li cyé pi na na pi à yaa pi kwòro Kilejarege na tèrigii puni i, pi àha sàa le me.

² U à jwo pi á: «Yukyaanji wà u mpyi kànhe kà na, u mpyi na fyáge Kile na me, u kuro mú sí mpyi sùpya e me.

³ Lenkwucwoñji wà mú na mpyi kuru kànhe e, sùpyanji wà mpyi a u mùmpenme pyi. Uru lenkwucwoñji mpyi maha si uru yukyaanji yyére tèrigii puni i, bà u si mpyi si u ná uru nàñji láha piye na me.

⁴ Ceen'á mò uru zhà maa nùrunji i, jaha na ye yukyaanji la mpyi si lire pyi me. Ka ceenji si li wyéñje u jwòh'i, fo u à pa jwo uye funñ'i “Mii mée nyε mii nyε na fyáge Kile na me, maa mpyi mii kuro nyε sùpya e me,

⁵ ná nge lenkwucwoñji s'à mii yyaha fwóhòrò mà nò nke cyage e, mii sí u ná uru nàñji láha piye na. Ná lire nyε a pyi me, mii sí yeyinje ta u jyii na me.”»

⁶ Puru jwuñkwooni kántugo, ka Kafoonji Yesu si u cyelempyiibii yíbe: «Yi à uru yukyaanji nintiimbaanji jwumpe lógo ke!

⁷ Nyε ná u s'à uru ceenji tanga kan, Kile nijcwonribii pi nyε Kile jwòh'i marii u jáare pilaga bàra canña na ke, Kile sí n-sii pire tanga kan. Yii li cè u à lùuni bò ná pi e.

⁸ Mii sí yi jwo yii á, Kile sí tanga kan pir'á wahawaha. Nka lire ná li wuuni mú i, Supyanj Jyanj cannuruge ká nò nùñke na, tá u nyε a yaa u pa dánafee ta ku na me?»

Farizhenji ná múnalwòare shwofoonji bàtaage

⁹ Lire kántugo ka Yesu si nùr'a bàtaage kabere jwo mà yyaha tí ná sùpyiibii píl'e, mpiimu pi nyε na piye sòññji na pir'á tí maa piye pwòñño sùpyire sannte na ke. U à jwo:

¹⁰ «Shiin shuunni pi ná ñkàre Kileñaarebage e zà Kile ñáare. Wà na mpyi Farizhen, u sannji sí ñye múnalwàare shwofoo.

¹¹ Mà pi yaha Kileñaarebage e, ka Farizhenji sí yîr'a yyére u mæge cyage e, maa Kile ñáare na "Kile, mii à fwù kan mu á, ñaha na ye mii à pwóro sùpyire sannte na, mpiimu pi ñye na nàñkaage pyi, marii jacwàare pyi, mà bàra kapegigii sannjikii shinjii puni na ke. Mii à pwóro ñge múnalwàare shwofooñi na mú.

¹² Cibilaaga maha cibilaaga, mii maha canmpyaa shuunni sún le. Yaaga maha yaaga mii à ta ke, mii maha yire puni yáhanji wwu'.

¹³ Múnalwàare shwofooñi wi ke, ka uru si yîr'a yyére tatáonge e Kileñaarebage funñke e, maa ññjke sógo, maa meñwuuni tírige maa jwo "Kile, mii na mu ñáare, maa lùññje wà ma lùuni na, ñaha na ye mii ñye kapimpyiñe."

¹⁴ Ñye mii sí yi jwo yii á, Kile à múnalwàare shwofooñi kapegigii yàfa u na, ka u u núr'a kàre pyenge. Ñka Farizhenji wi ke, uru u kapegigii ñye a yàfa u na mæ. Yii li cè na shin maha shin u à uye pèe ke, Kile sí urufoo tírige. Ñgemu u à uye tírige ke, Kile sí urufoo dùrugo.»

Yesu à jwó le nàñkopyire tà á

(Macwo 19.13-15; Marika 10.13-16)

¹⁵ Lire kántugo ka pi i mpa ná pyiibii píl'e Yesu yyére, bà u si mpyi si cyeyi taha pi na, si jwó le pi á mæ. Cyelempyiibil' à lire ñya ke, mpii pi à pa ná pyiibil'e ke, ka pi i pire faha.

¹⁶ Ka Yesu si pyiibii file uye na, maa jwo: «Yii áha pi sige na na mæ. Yii li cè na sùpyiibii pi ñye mpii pyiibii fiige ke, Kile Saanre ñye pire woro.

¹⁷ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ñgemu ká mpyi u ñye a ñen'a uye tírige pyà fiige mæ, urufoo sí n-sii n-jà n-ñye Kile Saanre e mæ.»

Nàfuufooñi kani

(Macwo 19.16-30; Marika 10.17-31)

¹⁸ Ñye canñka, Yahutuubii yyaha yyére shinji wà à Yesu yíbe: «Cyelentuñi ññcennji, ñaha shi mii à yaa mii u pyi si shinjii ññkwombaañi ta be?»

¹⁹ Ka Yesu si u pyi: «Ñaha na mu ñye na mii yiri ññcennji ye? Kile kanni baare e, sùpya ñye a ñwò mæ. Mu à sòñjo lire na la?

²⁰ Mu à Kile Saliyanji kurigii cè mà kwò "Ma hà zínna ná wabere cwo e mæ, ma hà sùpya bò mæ, ma hà nàñkaaga pyi mæ, ma hà vini ntaha wà na mæ, ma tuñi ná ma nuñi pèe*."»

²¹ Ka nàñji si Yesu pyi: «Cyelentuñi, mii na cyire karigii puni pyi fo mà mii yaha nàñkocyere e.»

²² Ñye uru nàñ' à puru jwo ke, ka Yesu si u pyi: «Yaaga ññkin saha à mu fò, ta sì ma a sà ma cyeyaayi puni père, ma a yi wyérenji taa taa fòñfeebii na. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Ma a nta a pa ntaha na fye e.»

²³ Tèni i uru nàñ' à puru jwumpe lógo ke, ka li i mpen u e, ñaha na ye nàfuubwòho foo u mpyi u wi.

²⁴ Yesu à u ñya u à yyahe tanha ke, maa jwo u á: «Nàfuufeebii jyim' à sàa ñen Kile Saanre e.

²⁵ Ñwòhòñji jyim' à taaan músennèñji wyiini i mà tòro nàfuufooñji u jyé Kile Saanre e.»

²⁶ Ñye mpii pi à puru jwumpe lógo ke, ka pire si jwo: «Lire sannii i ke, joofo u sí n-jà nùmpañja ta be?»

²⁷ Ka Yesu si pi pyi: «Kani l' à sùpyire jà ke, lire ñye na Kile jini mæ.»

²⁸ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à kántugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e.»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à ñen'a kántugo wà u pyenge, lire ñye mæ u cwoñji, lire ñye mæ u cìmpyiibii, lire ñye mæ u sifeebii, lire ñye mæ u pyiibii na Kile Saanre kurugo ke,

³⁰ urufoo sí pire fiigii ññyahamii ta mà u yaha naha diñyeni i, sí shinjii ññkwombaañi ta diñyeni nimpañi i.»

Yesu à jwo u kwùñi ná u ñèñi kyaa na sahanji

(Macwo 20.17-19; Marika 10.32-34)

³¹ Lire kántugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniñji yyére maa yi jwo pi á: «Wuu ññkaribii pi mpii Zheruzalemu kànhe e. Kyaa maha kyaa Kile túnntunmpil' à sème Supyanji Jyanji kyaa na ke, cyire puni sí n-tòro cyi jwuñkanni na.

³² U sí n-le Kilecembaabii cye e, pire sí raa u fwòhore, s'a u cyere, s'a ntilwòhe wàa u na,

³³ si u bwòñ ná kàsorigil'e, si u bò. Ñka u kwùñi canmpyitanrewuuni, u sí ñe.»

³⁴ Cyelempyiibil' à puru jwumpe lógo, ñka pi mpyi a jà a pu ñwòhe cè mæ, ñaha na ye pu ñwòhe mpyi a ñwòho pi na.

* 18:20 Ekizodi 20.12-16, Duterenam 5.16-20

*Yesu à fyinnanji wà jyyii múgo
(Macwo 20.29-34; Marika 10.46-52)*

³⁵ Nye Yesu ná u cyelempyibii ninjkaribii Zheruzalɛmu kànhɛ e, pi à sà byanhara Zheriko kànhɛ na ke, ka pi i fyinnanji wà ta u à tɛɛn kuni jwɔge na na sùpyire nàare.

³⁶ Sùpyire màhanj'á jyè u ninjyigigil'e ke, ka u u yíbe: «Naha na sùpyire jye na nge màhanji pyi amɛ yɛ?»

³⁷ Ka pi i yi jwo u á na Nazaretì kànhɛ shinñji Yesu u jye na ntùuli.

³⁸ Fyinnanj'á puru lógo ke, maa jwo fánha na: «Dawuda Tuluge Shinñji Yesu, jùñaara ta na na!»

³⁹ Mpii pi mpyi yyaha yyére ke, ka pire si u faha na u fyâha. Nka u jye a jɛn'a fyâha mɛ, maa là bâra u jwurɔkanni na: «Dawuda Tuluge Shinñji, jùñaara ta na na!»

⁴⁰ Ka Yesu si yyére, maa pi pyi pi u cù a pa. Pi à pa ná u e ke, ka Yesu si u yíbe:

⁴¹ «Naha mu la jye mii u pyi mu á yɛ?» Ka fyinnji si u pyi: «Kafoonji, mii la jye si nùru s'a jaa.»

⁴² Ka Yesu si u pyi: «Ta jaa, mu dányan'á mu cùunɔ.»

⁴³ Lire tɛenuuni í, ka fyinnji si ntii na jaa, maa ntaha u fye e, maa Kile kèe. Sùpyir'á lire jya ke, maa Kile kèe mú.

19

Yesu ná múnalwɔore shwofoonji Zanke kani

¹ Nye mà Yesu yaha u u ntùuli Zheriko kànhɛ e,

² nàñji wà na mpyi wani kuru kànhɛ e, u mɛge mpyi Zanke. Múnalwɔore shwofeebii jùñufoonji wà u mpyi u wi. Náfuufoo u mpyi u wi.

³ U la mpyi si Yesu jya, si jɛcè sùpyanji u jye u wi ke. Nka u mberenji ná sùpyire jyahañji kurugo, u jye a jà a Yesu jya mɛ.

⁴ Ka u u fɛ a kàre yyaha yyére, maa sà dùgo sikomɔri cige e, kuni jwɔge na, bà li si mpyi Yesu ká mpa a ntùuli ku jwòh'i, si u ta jya mɛ.

⁵ Yesu à pa nɔ kuru cyage e ke, maa jùñke yírig'a wíi cige e, maa jwo: «Zanke, fyâl'a tíge naha, jaha na yɛ mii à yaa mii u sunmbage lèñɛ mu pyɛnge e ninjaa.»

⁶ Ka Zanke si fyâl'a tíge maa Yesu jùñɔ bɛ ná funntange e maa ñkàre ná u e pyɛnge e.

⁷ Sùpyire puni ti mpyi wani maa lire jya ke, ka li i mɛn pi e, fo pi na ñkunni piye shwòh'le, marii ñko: «Ñge nàñ'á kàr'a sà sunmbage lèñɛ nge kapimpyinjì pyɛnge e.»

⁸ Nka mà pi yaha tire jwoore na, Zanke ninjyerenj'á kwòro Kafoonji Yesu taan, maa yi jwo u á: «Kafoonji, mii sí na cyeyaayì puni taaga ninjkin kan fòñfofeebil'á. Yaaga maha yaaga mii à cyán a shwò sùpyire na ke, mii sí yire yaayi puni fiigii sicyɛere kan kan pi á.»

⁹ Ka Yesu si jwo: «Zhwoñ'á nɔ ñke pyɛnge na ninjaa, jaha na yɛ nge nàñji mú na jye Ibirayima tùluge shin.

¹⁰ Mii sí yi jwo yii á, mpii pi à pínni ke, Supyanji Jyanji à pa mpa pire cya si pi shwò.»

*Báarapyiibii bàtaage
(Macwo 25.14-30)*

¹¹ Mà sùpyire yaha ti i nùru Yesu jwɔ na, pi à pa byanhara Zheruzalɛmu kànhɛ na ke, ka Yesu si li kàanmucya mà li jya na sùpyire sòññɔr'á taha li na na Kile Saanre sí n-sii lire tɛni yabilinjì i. Lire kurugo u à ñke bàtaage jwo pi á

¹² na:

«Fànhafoonji wà jya u ná mpyi na ñkèege kiritòon'l'e, bà lire kini saanbwòhe si mpyi si u tíñɛ mpyi saanwa, u u nùr'a pa ntɛen u yabilinjì kini shiinbii jùñɔ na mɛ.

¹³ Mà jwo u lire kùluni tɔage lwò ke, u à u báarapyi ke yyere, maa wyérfyinnji tɔonyɔ ke kan pi puni ninjkin ninjin á, maa pi pyi na pi à cwòhònte pyi ná u e, pi i tɔon ta u na, mà jwo uru u nùr'a pa ke.

¹⁴ Nka uru nge nàñji kyaa mpyi a táan u kini shiinbil'á mɛ. U karenkwooni kántugo, ka pi i túnntunnii tun saanbwòh'á, maa yi jwo u á na pire la jye u u nge nàñji tíñɛ pire jùñɔ na mɛ.

¹⁵ Nka lire ná li wuuni mú i, saanbwòh'á u pyi saanwa, ka u u nùr'a pa u kini i. U à pa ke, maa u báarapyiibii yyere, mpiimu á u ninjarenji mpyi a wyérenji kan ke, si jɛcè kampyi pi à tɔon ta u na.

¹⁶ Ka báarapyinjì ninjcyiinji si mpa maa jwo “Kafoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, mii à cwòhònte pyi ná u e, mà u fiigii ke tɔon ta.”

¹⁷ Ka saanjì si yi jwo uru báarapyinj'á “Fwù faa na. Mu na jye báarapyi ninjɛnñɛ. Ná mu s'á pyi dánasupya kapyɛere e, mii sí mu tíñɛ n-pyi jùñufoo kányi ke jùñɔ na.”

¹⁸ Nye ka báarapyinjì shònwurjì si mpa maa jwo “Jùñufoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, mii à cwòhònte pyi ná u e mà u fiigii kanjuro ta.”

¹⁹ Ka saanjì si yi jwo ur'á mú “Mii sí mu tíñɛ kányi kanjuro jùñɔ na.”

20-21 Ka báarapyinji wabere si mpa maa jwo “Nũjũfoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, u we, mu yyahafyagar’á mii ta, ka mii i u le a pwo vãanŋke k’e, mà bégele, naha na ye mu à kyán, mu cyege jye a yaage ŋkemu yaha me, mu maha kuru lwó, mu jye a kerege ŋkemu nũgo me, mu maha kuru sũmanji kwòñ.”

22 Ka saanji si yi jwo u á “Mu jye báarapyi niŋcennje me. Jwumpe mu à jwo mii na ke, mà tàanna ná pur’e, mu ná ndemu l’á yaa ke, mii sí lire pyi mu na. Mu à cè na mii na jye supyikyanga, na mii jye a yaage ŋkemu yaha me, mii maha kuru lwó, mii jye a kerege ŋkemu nũgo me, mii maha kuru sũmanji kwòñ.

23 Nye mu à yire puni cè, naha na mu sí jye a mpyi a jà a mii wyérenji yaha wyérenji bwùnni na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à núr’a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tòonji ta.”

24 Mpii pi mpyi ná saanji i wani ke, ka saanji si yi jwo pir’á “Yii na wyérenji shwo ŋge báarapyinji na, yii kan báarapyinji niŋcyiin’á, ŋgemu u à cwòhonte pyi mà u wyérenjũke fiigii ke ta ke.”

25 Ka pi i saanji pyi “Kafoonji, wyérenji u jye uru báarapyin’á ke, ur’á nyaha mà kwò.”

26 Ka saanji si pi pyi “Yii lógo! Shin maha shin u jye ná yaage e ke, kà sí n-bàra urufoo woge na. Nka shin maha shin cyengaya wu u jye ke, yaaga si n-kan urufof’á me. Nimbileni urufoo bá na sònni uye cye e ke, lire sí n-shwò u na.

27 Nye nume, mii zampɛɛnbii pi mpyi na li kóre bà mii si mpyi mii àha bú mpyi saanwa pire jũñj na me, yii pi cù a yige naha, yii i pi bò na jyii na.”»

Saanji Yesu à jye Zheruzalemu kànhe e

(Macwo 21.1-11; Marika 11.1-11; Yuhana 12.12-19)

28 Nye Yesu à puru jwumpe puni jwo ke, maa ntòro sùpyire yyaha na na ŋkèege Zheruzalemu kànhe e.

29 Tèni i pi à sà byanhara Betifajye ná Betani kànyi na, Olivye cire ŋanŋe taan ke, ka Yesu si u cyelempyiibii pìi shuunni tun,

30 maa pi pyi: «Kànhe ku jye yii yyaha na ke, yii a sì k’e. Yii sí sà pi ta pi à dùfaanŋjaaga pwo wani, sùpya sàha ŋkwò a dùgo ku na mà nya me. Yii i ku sàha, yii a ma yii pa ŋkan na á.

31 Wà ha yii yíbe na “Naha na yii jye na ku sàre ye?” yii i urufoo pyi “Ku kyaa li jye Kafoonji na.”»

32 Ka cyelempyiibii mú shuunni si ŋkàre. Jwunŋanni na Yesu mpyi a yi jwo pi á ke, ka pi i sà yi ta amu.

33 Tèni i pi à wá na dùfaanŋke sàre ke, ka ku feebii si jwo: «Hen! Naha na yii jye na ku sàre ye?»

34 Ka pi i pi pyi: «Ku kyaa li jye Kafoonji na.» Nye pi à yire jwo ke, ka dùfaanŋke feebii si pi yaha pi à ku sàha a kàre.

35 Ka pi i mpa ná kuru dùfaanŋke e Yesu yyére, maa pi vãanŋyi yà taha ku na, maa Yesu pyi u à dùgo ku na.

36 Ka pi i wá na ŋkèege. Mà pi niŋkaribii yaha, ka sùpyire si wá na ti vãanntinŋyi yà wwù na mpili Yesu yyaha na kuni i*.

37 Pi mpyi a byanhara Zheruzalemu kànhe na mà kwò. Pi à nò Olivye cire ŋanŋe tatigige e ke, ka u fyèrñwòhshiinbii puni funntanga wuubii si li jwò cù na Kile kère fànha na Yesu kakyanhala karigii kurugo, pi à cyire jcyümu nya ke.

38 Pi mpyi na yu fànha na:

«Saanji niŋpanji u ŋge Kafoonji Kile mege na ke,

Kile u jwó le u á!

Kilenji u jye niŋyinj na ke,

uru u jye yyenŋkefoo!

Kile mege ku kée niŋyicyeyi puni i!†.»

39 Nye Farizɛɛnbii pi mpyi sùpyire shwòh’l’e ke, ka pire pìi si Yesu pyi: «Cyelentunji, ma cyelempyiibii faha, bà pi si mpyi si fyàha me.»

40 Ka Yesu si pi pyi: «Mii cyelempyiibii méé ká fyàha, jje kafaayi sí raa ŋkwúuli pi cyaga.»

Yesu à mee sù Zheruzalemu kànhe shiinbii kurugo

41 Nye pi à sà byanhara Zheruzalemu kànhe jwòge na, ka Yesu si kànhe nya ke, maa mee sù ku shiinbii kurugo maa jwo:

42 «Kuni i yyenŋke jye na ntaa ke, kàmpyi yii mpyi a lire lwó a wíi, li mpyi na sí n-táan mii i niŋjaa de! Nka lir’á ŋwòho yii na nume.

43 Nye canja na ma, yii zampɛɛnbii sí n-pa n-cwo yii na, si yii kwúulo kaŋcinne fiige, si kàsògo le ntaha yii kwúulo, si yii fenre kàmpañyi puni na.

* 19:36 Saanji pi jye na mpère ke, pi maha nde kani pyi si u bè (2 Saanbii 9.13). † 19:38 Zaburu 118.26

44 Pi sí yii kånhe jya si ku nkunɔnyi puni waraga feefee, si yii puni bò, naha na ye Kile à pa yii ntɛɛnɔ mɛɛ na, nka yii nyɛ a li cè ná u e mɛ.»

*Yesu à cwòhɛmpii kòr'a yige Kileñaarebage ntàani na
(Macwo 21.12-17; Marika 11.15-19; Yuhana 2.13-22)*

45 Lire kàntugo ka Yesu si nkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi pɛɛmpe na wani ke, maa pire kòrɔ.

46 Maa yi jwo pi á: «“Mii bage sí n-pyi Kileñaarebage.” Yire y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛnɔ i. Nka yii pi ke, yii à ku kɛɛnɔ'a pyi “nàŋkaalii tabinnigaS.”»

47 Yesu mpyi maha Kile jwumpe yu Kileñaarebage ntàani na canɔa maha canɔa. Ka Kile sàragawwuubii nɔnɔfɛebii ná Kile Saliyanɔ cyelentiibii ná yyaha yyère shiinbii si wá na pɔyɔnkanna caa si u bò.

48 Nka u cɔnɔkanni mpyi a pi funɔɔ wɔwɔɔɔ, naha na ye u jwumpe mpyi a sùpyire puni nɔmbogigii shwò a ta.

20

*Pi à Yesu yibe u fànhe tatage kyaa na
(Macwo 21.23-27; Marika 11.27-33)*

1 Canɔka mà Yesu yaha u u sùpyire kálali maa Jwumpe Nintanmpe yu t'á Kileñaarebage ntàani na, ka Kile sàragawwuubii nɔnɔfɛebii ná Kile Saliyanɔ cyelentiibii ná Yahutuubii kacwɔnrɔbii si shà u yyère,

2 maa u yibe: «Ná kuni ndire e mu na nɔcyii karigii pyi ye? Joofo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

3 Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yibe,

4 joofo u mpyi a Yuhana tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile laa sùpyire?»

5 Ka pi i nkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na naha na wuu sí nyɛ a nɛn'a dá u na mà ye?»

6 Wuu sí ká jwo na sùpya u mpyi a u tun, sùpyire sí wuu wà n-bò ná kafaayi i, naha na ye pi pun'à dá na Yuhana na mpyi Kile tɔnntunɔ.»

7 Pi à piye taanna a kwò ke, maa nùr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinɔi u mpyi a u tun ke, wuu nyɛ a cè mɛ.»

8 Ka Yesu si pi pyi: «Nyɛ l'aha mpyi amuni, nge u à kuni kan mii á, mii u a nɔcyii karigii pyi ke, mii mú si uru cyèe yii na mɛ.»

*Erezen kooɔge faafeebii bàtaage
(Macwo 21.33-46; Marika 12.1-12)*

9 Lire kàntugo ka Yesu si bàtaaga jwo sùpyir'á. U à jwo: «Nàni wà u ná erezen cikooɔgo yaa, maa faafee lwò a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasɛere táali piye na, maa nta a kàre kùlutɔn'l'e mà sà mɔ wani.

10 Nyɛ erezenɔi yasɛere tɛekwɔonn'à pa nɔ ke, ka u u báarapyinɔi wà tun faafeebil'á u sà uru nàzhan erezenɔi shwò, u a ma. Nka uru tɔnntunɔi'á nɔ pi na ke, ka pi i u cù maa u bwòn, maa u cyɛngaya wunɔi kòr'a tùgo.

11 Ka cikooɔge foo si nùr'a báarapyi shɔnwu tun pi á, ka pi i uru bwòn maa u cyahala, maa uru cyɛngaya wunɔi kòr'a nùruɔo mú.

12 Ka u u nùr'a shin tanrewu tun pi á. Ka pi i sà uru cù, maa u bwòn mà bànnaga, maa u yige cikooɔge kàntugo.

13 Nyɛ ka cikooɔge foo si nkànha a jwo “Naha mii sí n-pyi nume be? Jyanɔi nɔnɔkɔnɔi u nyɛ mii á, ná u kyal'à táan mii á ke, mii sí uru tun pi á. Shwòhɔl'e, pi aha uru nɔya, pi sí n-silege uru na.”

14 Nka faafeebil'á cikooɔge foo jyanɔi nɔya ke, maa wá na yu piy'á “Cikooɔge foo koolyɔnɔi u nyɛ nge. Yii a wá, wuu u bò, kooɔge sí n-ta n-pyi wuu wogo.”

15 Nyɛ u à pa nɔ pi na ke, ka pi i u cù a wà cikooɔge kàntugo maa u bò.»

Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yibe: «Naha cikooɔge foo sí n-pyi ye?»

16 Nàkaana baa, u aha mpa, u sí pi puni bò si cikooɔge kan piiberil'á.»

Nyɛ sùpyir'á puru lógo ke, maa jwo: «Ei! Kile u wuu shwò lire shinɔi na de!»

17 Ka Yesu si pi wii wii maa jwo: «Y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛnɔi na: “Bafaanribil'á cyè kafaage nkemu na ke,

kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na*.”

‡ **19:45** Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyérenɔi fare Kileñaarebage wunɔi na. Lire pɔyɔnkanni na, wyérenɔiwoge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha ja a kuru sàra, maa nùr'a ja a ntɛge pyi. Yatòre ti maha yaa ti ja a pyi sàraga ke, pérempyiibii mpyi maha tire pérteli pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùruo.

Di puru jwumpe jwòhe jye ye?

¹⁸ Nye shin maha shin u à cwo kuru kafaage juj'i ke, urufoo sí n-kyeεε n-kyeεε, kuru kafaage sí ká jcwò shin maha shin juj'i ke, ku sí urufoo cwònhòno.»

¹⁹ Nye Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka Kile sáragawwuubii njũufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii si wá na jcaá si cye taha u na, si u cù lire tēenuuni i, jaha na ye pi mpyi a cè a jwo na u à nke bàtaage jwo a wà pire na. Nka pi mpyi na fyáge sũpya na.

²⁰ Nye ka pi i wá na Yesu kàanmucaa, maa cwòfeebii p̄i yaha pi à kàr'a sà piye pyi sēeshiin si kànhaja cyán u na, si nta u cù u jwójwumpe kurugo, si u le Ōromu shiinbii fàhhafooji u jye kuru cyage e ke, uru cye e.

Pi à Yesu yibe múnalwòre ñkanji kyaa na

(Macwo 22.15-22; Marika 12.13-17)

²¹ Nye pire cwòfeebii' à sà na Yesu yyére ke, maa jwo: «Wuu cyelentuji, wuu à li cè na mu jwumpe ná mu kàlanj' à tíi, mu jye na fyáge sũpya na ma kàlanji tapyige e me. Jwumpe mu sí jye na yu mà yyaha tíi ná Kile kuni i ke, puru na jye sèe.

²² Wuu sí mu yibe, wuu à yaa wuu a múnalwòre kaan Ōromu Saanbwòhe Sezari á la?»

²³ Ka Yesu si ntí' a li cè pi e, na cwòfee pi jye pi pi, maa pi pyi:

²⁴ «Yii wyéεbile cyéε na na wee.» Pi à là cyéε u na ke, ka u u pi pyi: «Jofoo nànja ná u mege ku jye ñge wyéεnji na ye?» Ka pi i jwo: «Saanbwòhe Sezari.»

²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Nye yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.»

²⁶ Nye pire cwòfeebii jye a jà a jwumò ninjin ta Yesu jwo na sũpyire jyii na, mpe pu sí n-pa ná le pi jà a u cù me. Yesu jwòshwòre mpyi a pi tegele ta fo pi à fyáha fyi.

Sadusiibil' à Yesu yibe kwũubii ñèñi kyaa na

(Macwo 22.23-33; Marika 12.18-27)

²⁷ Nye Sadusiibii pi maha jwo na kwuñene jye nũmpañja me, pire pil' à file Yesu na maa jwo:

²⁸ «Wuu cyelentuji, Kile tũntunji Musa à mpe jwumpe séme wuu Saliyanji i na “Nò ká ceewe lèñe, maa ñkwũ, mà u ta u jye a pyà ta u na me, u còññ' à yaa u ceenji lèñe zànbangara na, u u pyii si u na, u yyahafooji ninjkwuñi mege na.”

²⁹ Nye sijnεε baashuunni na mpyi wani, pi puni ninjyeni mpyi a ceewe lèñe maa ñkwũ, u jye a pyà ta u na me,

³⁰ ka sijnεñi shònwunji si ceenji lwó maa ñkwũ mà u yaha pyàtambaa.

³¹ Ka tanrewunji wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà ñkwó pi baashuunninji na. Pire sijnεebii pun' à uru ceenji ninjinji lèñ' a círi, maa ñkwũ, pi wà jye a pyà ta u na me.

³² Pire puni kántugo, ka ceenji mú si mpa ñkwũ.

³³ Nye ná pire nàmbaa baashuunninji puni s' à uru ceenji lèñ' a círi, kwũubii ñèñi ká bú nta sèe, pi aha bú ñè canñke ñkemu i ke, pi ñgir' à ceenji sí n-kan ye?»

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Ñge dijyeni i, nàmbaabii na cyeebii ñèñi, cyeebii sí i nàmbayi jyè,

³⁵ ñka sũpyire t' à yaa ná dijyeni nimpañji i, ná Kile si ti ñè n-yige kwũñi i ke, tire e, nàmbaabii si cyee lèñe me, cyeebii mú si nàmbaya jyè me.

³⁶ Pi si n-kwòro shi na fo tèekwombaa, si mpyi Kile mèlεkεebii fiige. Ná Kile s' à pi ñè a yige kwũñi i lir' à li cyéε na pi à pyi Kile pyi.

³⁷ Kile tũntunji Musa sémeñi mú à yi ffiniñ' a jwo wuu á na kwũubii maha ñèni. Tèni i Kafoonji Kile à jwo ná Musa e tahe nage woge taan ke, u à jwo “Mii u jye Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenji.”

³⁸ Nye puru jwump' à li cyéε na pire mp̄ii jyii wuu pi jye wani Kile yyére. Sũpyire jyii woore ti maha Kile père, kwũubii kyaa bà me. Kile yyére, sũpyire puni jyii wuu pi jye.»

³⁹ U à puru jwo ke, ka Kile Saliyanji cyelentiibii pii si file u na, maa jwo: «Cyelentuji, mu naha a jwumpe cè ðe!»

⁴⁰ Lire kántugo wà saha jye a ñen' a Yesu yibe me.

Kile Nijnwònrñi jye Dawuda Tuluge Shin kanna me

(Macwo 22.41-46; Marika 12.35-37)

⁴¹ Nye ka Yesu si jwumpe lwó, maa jwo: «Mp̄ii pi maha jwo na Kile Nijnwònrñi na jye Dawuda Tuluge Shin ke, jaha yii na sòññi pur' e be?»

⁴² Jwumpe Dawuda à jwo Zaburu sémeñi i ke, yii sòññò puru na mú. U à jwo:

“Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á,

‘Ta ma a pa ntéen na kàññe cyéεe na,

⁴³ fo mii aha mu zàmp̄eenbii le

mu tooyi jwòh' i:.’”

⁴⁴ Ná Dawuda na Kile Nij̄c̄w̄n̄r̄n̄ji yiri “Kafoon̄ji” lir'á li cyêe na Dawuda Tuluge Shin kanná bà m̄e, u Kafoo mú wí, s̄eè bàl'á?»

*Yesu à Kile Saliyan̄ji cyelentiibii faha
(Macwo 23.1-36; Marika 12.38-40)*

⁴⁵ M̄a s̄ùpyire yaha ti i n̄úru Yesu j̄w̄o na, u à yi j̄wo u cyelempyiibil'á:

⁴⁶ «Yii a yiye k̄aanmucaa, yii àha ñkwò mpyi Kile Saliyan̄ji cyelentiibii fiige m̄e. M̄a v̄aanntinmbwoyi le na ñaare, lire l'á táan pi á. S̄ùpyire tabinniyyi i, pi la maha mpyi pi a pire p̄e pi raa pire sh̄éere. Pi aha sh̄à Kile J̄wumpe k̄alambayi i, lire j̄ȳe m̄e w̄a ha pi yyere kataan j̄j̄yi na, bwompe tat̄enyi pi maha j̄naa.

⁴⁷ M̄a bàra lire na, pi maha len̄kwucyeebii cyeyaayi puni shuu pi na ná pi j̄w̄otanyi i. Pi maha Kile ñáare na m̄oni, s̄ùpyire j̄ȳij̄yage na. Lire kurugo nde li sí n-pa pi ta ke, lire sí n-waha s̄èl'e.»

21

*B̄ij̄ȳeñi len̄kwucwoñ'á pyi ke
(Marika 12.41-44)*

¹ J̄ȳe Yesu à pa wil'a n̄afuufeebii pii j̄ya pi i ma na pi b̄ij̄ȳeñi leni u yalen̄ke e.

² Len̄kwucwoñi kanhamafoon̄ji w̄a mú mpyi a pa b̄ij̄ȳe pyi ná daashipyara shuunni i.

³ Ka Yesu si u lógofeebii pyi: «S̄een̄ji na mií sí yi j̄wo yii á, ñge len̄kwucwo f̄oñ'foon̄'á b̄ij̄ȳeñi ñgemu pyi ke, ur'á f̄anha tò pi sanmpii puni wuñi na.

⁴ Naha na ye pi sanmpii pun'á w̄w̄ú pi cyeyaayi nij̄yahayi i, mà kan Kile á. N̄ka ñge len̄kwucwoñi kanhamafoon̄ji wi ke, u j̄n̄ñ̄o wȳéren̄ji puni u à kan Kile á, can̄ñke yalyire l̄w̄òre mú bá j̄ȳe u à m̄e.»

*Yesu à j̄wo na Kileñaarebage sí n-j̄ya
(Macwo 24.1-14; Marika 13.1-13)*

⁵ Lire k̄antugo ka pii si j̄wo ná Yesu i Kileñaarebage kyaa na na k'á faanra ná kafaayi nisinañyi i, maa s̄ùpyire b̄ij̄ȳe yaayi nij̄kanyi t̄ég'a ku wiime táan. Ka Yesu si pi pyi:

⁶ «Ñke basinañke yii j̄ȳe na ñan'am̄e ke, can̄ña na ma, ku puni sí n-sii n-pw̄òñ n-cyán, si ku ñkunuyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

⁷ Ka pi i Yesu pyi: «Wuu cyelentun̄ji, ñaha t̄ere e cyire karigii sí n-pyi ȳe? Cyi t̄eepyimi ká n̄o, ñaha ku sí li cyêe wuu na ȳe?»

⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye k̄aanmucaa! Yii àha s̄ùpya yaha u yii wurugo m̄e. Yii li c̄e na shin̄yahara sí mií m̄ege le piye na, si mpa j̄wo na Kile Nij̄c̄w̄n̄r̄n̄ji kyaa l'á j̄wo ke, na pire pi j̄ȳe ure. Pi sí n-pa raa ñko s̄ùpyir'á na ñij̄ȳeñi t̄eekwoon'á byanhara. N̄ka yii àha ntaha pi fye e m̄e.

⁹ Yii sí n-pa raa k̄ashiyi ná j̄yah̄an̄gurugun̄ji kyaa n̄úru, lire k̄a yii fun̄ño p̄en m̄e. Yii li c̄e na cyire karigii mpyimbaa j̄ȳe m̄e, ñka lire bà li j̄ȳe ñij̄ȳeñi t̄eekwooni m̄e.

¹⁰ Supyishin̄ji w̄a sí n-pa n-ȳiri n-sà n-cwo w̄a na, k̄ini là sí n-pa n-ȳiri n-sà n-cwo là na.

¹¹ N̄ñke sí n-pa raa j̄cȳéenni cyeyi y'e s'a kakaare pyi s̄èl'e, yampimpe ná katege sí n-pyi cyeyi y'e, fyagara yaayi ná kakyanhala kacyeen̄kii yaayi mú sí n-pa raa ña ñij̄ȳiñi i.

¹² N̄ka mà j̄wo cyire karigii cyi sii cyi a mpyi ke, pi sí raa yii kyéere, s'a yii cw̄ore s'a ñk̄ége Kile J̄wumpe k̄alambayi i, si nta raa yii c̄ége s'a yii t̄uni k̄asun̄ji i. Pi sí raa yii yiri saanbii ná f̄anhafeebii yȳere. Pi sí raa cyire puni pyi yii na mií m̄ege kurugo.

¹³ Lire sí n-pyi t̄ere ñij̄c̄en̄ne yii á yii j̄a yii a mií kyaa yu pi á.

¹⁴ Lire e ke j̄wumpe yii sí n-j̄wo si nt̄ége pi j̄n̄ñ̄o b̄è ke, yii àha puru kani t̄ége yiye fun̄ño p̄en m̄e.

¹⁵ Naha kurugo ȳe mií yabilin̄ji u sí puru t̄irige yii fun̄ñ'i, si yákiñi nij̄c̄en̄je kan yii á, bà yii si mpyi si j̄wumpe j̄w̄age yaha yii z̄amp̄een̄bii na m̄e.

¹⁶ Yii sifeebii ná yii s̄ij̄c̄ebii ná yii c̄in̄mpyiibii ná yii ceveebii sí raa yii leni cye e, pi i yii p̄i b̄ò.

¹⁷ Yii kyaa sí n-pen s̄ùpyire pun'á mií m̄ege kurugo.

¹⁸ N̄ka lire ná li wuuni mú i, ali yii w̄a j̄n̄ñ̄oñ̄o ñin̄kin si n-sii n-p̄inni m̄e.

¹⁹ Lire kurugo yii yiye waha yii i nt̄éen Kile kuni i. Lire ká mpyi, yii sí n-shw̄o.

²⁰ J̄ȳe yii aha mpa z̄amp̄een̄bii j̄ya pi à Zheruzal̄emu k̄anhe kw̄úlo ná pi k̄ashicyeyi i t̄eni ndemu i ke, yii i nt̄éen ná l'e ku t̄eēj̄yaan'á byanhara.

²¹ Lire t̄eni ká n̄o, mà shin maha shin ta Zhude k̄uluni i ke, p̄irefee pi a fi, pi a wá ñaj̄yi k̄ampan̄ñke na. L'aha mpiimu ta Zheruzal̄emu yabilin̄ji i ke, p̄irefee pi f̄e a f̄woro k̄anhe e. L'aha mpiimu ta sige e ke, pire ká n̄úru piye ta raa ma k̄anhe e m̄e.

²² Naha kurugo ye cyire can̄mpyaagil'e, Kile sí Zheruzal̄emu shiñbii s̄ára si nt̄aanna ná pi kapyiñkil'e. Lire mpyiñi cye kurugo j̄wumpe Kile t̄un̄ntun̄mpil'á s̄éme ke, puru sí n-f̄un̄ño.

²³ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifée ná pyĩneebii na sèl'e. Yii li cè, Kile lùuni sí n-yĩri kɪni sùpyire taan sèl'e, yefugo nimbwòhò ku sí n-pyi kɪni i.

²⁴ Pì zàmpeebii sí n-pa nɪnyahara bò pi e ná kàshikwònywòyi i, si pi nɪnyahamii cù nkàre bilere na dijyè yyaaha kurugo. Supyishinjì sanjì sí n-pa Zheruzalemu jya, si fànha cyán ku na, fo sí n-pa nò Kile nyii tènì na.

*Yesu sí nùru n-yĩri nɪnyinjì na si mpa
(Macwo 24.29-31; Marika 13.24-27)*

²⁵ Lire kàntugo kakyanhala kacyeenjì sí n-pa raa n-pyi canjya nyiini ná yĩnke ná wòrigil'e. Suumpe lùbwòhe sí n-pa raa fuuli raa yĩri s'a tùmpe pyi sèl'e. Puru tùmpe sí supyishinjì puni pyi u a fyáge sèl'e.

²⁶ Kawaani li sí n-pa dijyènjì ná u funjòyaayi ta ke, lire funmpèenre sí pìi bò. Yii li cè nɪnyinjì yaayi sí n-pa n-cúnjò n-cúnjò n-yĩri yi tatèenyi i.

²⁷ Nyè lire tènì i, pi sí Supyanjì Jyanjì nìmpanjì nya nahajyi i, ná sáfente ná sinampe tēgele baa wumpe e.

²⁸ Yii aha cyire karigii nya cyi à sii na mpyi tènì ndemu i ke, yii i yii nùnyjì yĩrige, yii i yyahayi le nɪnyinjì i, naha na yè tènì i Kile sí yii shwò ke, lire tèn'à byanhara.»

*Yii a kacyeenjì kàanmucaa
(Macwo 24.32-35; Marika 13.28-31)*

²⁹ Nyè ka Yesu si yecyeeenè pyi na: «Yii fizhiye cige ná cire sannte puni kàanmucaa a wíi ke!

³⁰ Yii aha mpa ti nya ti i fùnni, yii maha ntèen ná l'e na nùngwòh'à byanhara.

³¹ Lire pyinjìkanni na, yii aha mpa cyire karigii nya cyi i mpyi, yii i ntèen ná l'e na Kile Saanre tèn'à byanhara.

³² Sèenjì na mii sí yi jwo yii á, mpìi pi à dá mii na ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e*.

³³ Nɪnyinjì ná yĩnke sí n-pa n-tòro, nka mii jwumpe sí n-kwòro fo tēekwombaa.

³⁴ Yii a yiye kàanmucaa! Yii àha yii sònjòre taha lyimbwooni ná sinmbyaani ná nge dijyènjì yaayi ncyanjì na fo mii cannuruge ku pa n-páa yii e mē. Bà fyanjì maha mpál'a uye nya cwonjì i mē,

³⁵ amuni mii cannuruge sí n-páa dijyènjì sùpyire puni i.

³⁶ Lire e yii àha sàa le mē, yii kwòro Kilejarege na tērigii puni i, bà yii si mpyi si fànha ta, si shwò kawaagii nìmpaanjì na, si jà njyère Supyanjì Jyanjì yyahe taan mē.»

³⁷ Canjke e Yesu mpyi maha Kile jwumpe yu sùpyir'á Kilejaarebage e, nka numpilage e, nanjke pi maha mpyi Olivyè cire nanjke ke, u mpyi maha nkàr'a sà shwòn wani.

³⁸ Nyè sòge na, sùpyire puni mpyi maha nkàre Kilejaarebage e, maha sà a nùru u jwò na.

22

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Macwo 26.1-5, 14-16; Marika 14.1-2, 10-11; Yuhana 11.45-53)

¹ Nyè Yahutuubii mpyi maha kataanni là pyi, pi mpyi maha lire mēge pyi bilerejkwonjì kataanni, lire nyè mē bwúuruinjì nɪnjirigembaanjì kataanni. Lire kataann'à pa byanhara ke,

² ka Kile sàragawwuubii nùnjufeebii ná Kile Saliyanjì cyelentiibii si wá na pyinjìkanna caa si Yesu njwòhò mbò, naha na yè pi mpyi na fyáge sùpyire na.

³ Nyè Zhudasi pi maha mpyi: «Isikariyoti» ke, Sitaanninjì mpyi a sònjòpeere tà fĩrige uru funj'ì. Yesu tùnntunmpii ke ná shuunninjì wà u mpyi u wí.

⁴ Nyè ka u u yĩr'a kàr'a sà jwo a jwò ná Kile sàragawwuubii nùnjufeebii ná Kilejaarebage sàncwònsigibii nùnjufeebil'e, bà u si mpyi si pyinjìkanna ta si Yesu le cye e mē.

⁵ Ka lire si ntáan pi e sèl'e, ka pi i wyéere jwò jya u á.

⁶ Nyè ka u u jee, maa li jwò cù na pyinjìkanna caa si Yesu le pi cye e, sùpyire pàama.

Kataanni njyinjì karigii ncwònnɔnjì kani

(Macwo 26.17-25; Marika 14.12-21; Yuhana 13.21-30)

⁷ Nyè bwúuruinjì nɪnjirigembaanjì kataanni too'y'e, canjke Yahutuubii mpyi a yaa pi yatòore tà pyi sàraga pi bilerejkwonjì kurugo ke,

⁸ ka Yesu si Pyeri ná Yuhana tun maa yi jwo pi á: «Yii a sè, yii sà kataanni njyinjì karigii cwònnɔ.»

⁹ Ka pi i Yesu yĩbe: «Taa mu la nyè wuu u sà li karigii cwònnɔ ke?»

¹⁰ Ka u u pi pyi: «Yii aha sà nò kànhe tajyinjwòge na, yii sí n-bè ná nànjì w'e, u à lwòhò kucwoo tugo. Yii i ntaha u fye e fo u aha sà jyè pyenge njkemu i ke.

* 21:32 Pii maha jwo: «nde tènì shiimbii sí cyire karigii nya tapyige e.»

¹¹ Yii aha sà nò wani, yii i yi jwo pyengefoon'á, na yii cyelentun'á jwo yii sà u yíbe, na bage nkire e uru ná u cyelempyiibii sí kataanni njyìnjì lyí ye.

¹² Yii aha kuru yibige pyi, uru nànjì sí batòonge n̄jyibabilini là cyêe yii na, l'á bégel'a jwò sèl'e. Kuru bage e, yii sí kataanni njyìnjì karigii cwòonrò.»

¹³ Nye ka Pyeri ná Yuhana si nkàr'a sà yi ta Yesu jwun̄kanni na. Ka pi i kataanni njyìnjì karigii cwòonrò wani.

Wwɔnɛge njyìnjì

(Macwo 26.26-30; Marika 14.22-26; 1 Kɔrenti Shiinbii 11.23-25)

¹⁴ Nye tèelyiin'á nò ke, ka Yesu ná u t̄n̄ntun̄mpii ke ná shuunn̄njì si njyìnjì kwùulo na lyí.

¹⁵ Ka u u yi jwo pi á: «Mii à sàa li lwò naye fun̄j'ì fo tèem̄oni i si zii nde kataanni njyìnjì lyí ná yii e, si nta nkyaala.

¹⁶ Mii sí yi jwo yii á, mii saha si n-sii n̄ge njyìnjì fiige lyí m̄e, fo can̄jke Kile sí u kalyiini n̄nj̄ke pyi ku f̄un̄jò u Saanre e ke.»

¹⁷ Lire kántugo ka u u f̄un̄jcwokwuu lwò ná ɛɛzen sinm'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa jwo cyelempyiibil'á: «Yii ɛɛzen sinm̄e shwò a t̄áa yiye na, yii bya.

¹⁸ Mii sí yi jwo yii á, mà láha n̄j̄jaa na, mii saha si ɛɛzen sinm̄e bya m̄e, fo Kile Saanre t̄eni ká nò.»

¹⁹ Lire kántugo ka Yesu si bwùurun̄jì lwò, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwòn kwòn a kan u cyelempyiibil'á, maa jwo: «N̄ge bwùurun̄jì u n̄ye mii cyeere, t'á kan yii kurugo ke. Yii a nde pyi, yii raa yiye fun̄jò cwo na na.»

²⁰ Nye pi á kwò njyìnjì na ke, ka Yesu si f̄un̄jcwokwuuni lwò, ɛɛzen sinm̄e mpyi l'e, maa jwo cyelempyiibil'á: «Nde f̄un̄jcwokwuuni li n̄ye Kile tun̄m̄baare niv̄on̄nte, t'á le ná yii e mii sishange n̄ngun̄jke cye kurugo ke.

²¹ N̄ka lire ná li wuuni mú i, yii li cè, n̄gemu u sí n-pa mii le cye e ke, urufoo cyege na naha ná mii woge e njyìnjì yaage e.

²² S̄een̄j na, Kile á li lwò Supyan̄j Jyan̄j u b̄ò. N̄ka n̄gemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'á k̄eeḡe!»

²³ Nye Yesu cyelempyiibil'á yire lógo ke, ka pi i wá na piye yíbili na jofoo u n̄ye pire shwòh̄al'e, n̄gemu u sí n̄ye n-pa lire kapiini shin̄jì pyi ye.

Jwun̄yahama à yiri cyelempyiibii shwòh̄al'e na jofoo u n̄ye pire shwòh̄al'e n̄nj̄ufoon̄jì ye

²⁴ Lire kántugo ka jwun̄yahama si m̄pa ȳiri cyelempyiibii shwòh̄al'e. Puru jwun̄yahampe n̄nj̄jke ku mpyi na jofoo u n̄ye pire shwòh̄al'e n̄nj̄ufoon̄jì ye.

²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii li cè, naha n̄nj̄ke na, saan̄bii maha f̄an̄he pyi k̄ini s̄up̄yire n̄un̄j'ì. M̄pii n̄un̄j'ì pi sí n̄ye na kuru f̄an̄he pyi ke, pi la maha mpyi pire s'a pi k̄ere s'a n̄ko na pi na n̄ye s̄eeshiin.

²⁶ N̄ka yii wuuni n̄ye a yaa li pyi amuni m̄e, yii puni yyaha yyére shin̄j'á yaa u pyi yii puni kántugo yyére shin̄njì. N̄gemu la ku n̄ye si mpyi yii puni n̄nj̄ufoon̄jì ke, urufol'á yaa u uye pyi yii puni báarapyi.

²⁷ Báarapyinjì u maha njyìnjì sore u n̄nj̄ufoon̄j'á si n̄t̄een maa lyí kanna ke, pire shiin shuunn̄njì i, n̄gire u n̄ye yyaha yyére shin̄njì ye? Tá n̄ge u à t̄een marii lyí kanna ke, uru bà m̄e? N̄ka mii wì ke, mii n̄ye báarapyi yii shwòh̄al'e.

²⁸ Yii pi ke, yii à kwòro ná mii i na yyefuge t̄erigil'e.

²⁹ Lire kurugo bà mii Tun̄jì à mii t̄inj'á pyi saanwa m̄e, amuni mii mú sí yii t̄inj̄e n-pyi saanlii.

³⁰ Lire e yii sí n-pa lyí sí bya ná mii i, mii Saanre e. Yii sí n-pa n-t̄een saanre tat̄eenyi y'e, s'a Izirayeli túluyi ke ná shuunn̄njì shiin̄bii k̄een̄njì.»

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u n̄ye a uru cè m̄e

(Macwo 26.31-35; Marika 14.27-31; Yuhana 13.36-38)

³¹ Lire kántugo ka Yesu si jwo Simò Pyeri á: «Simò! Simò! Sitaann̄njì à li cya si yii nyàha n̄gùrugo, bà s̄um̄apyan̄j maha nyàha a wùrugo tafwòge e ntanh'e m̄e.

³² N̄ka mii à Kile n̄áare mu kurugo, bà mu si mpyi si nk̄wòro Kile kuni i m̄e. Mu aha maye c̄eeḡe ma kapyiini na, si n̄uru raa ma mii yyére t̄eni ndemu i ke, ma a màban le ma c̄in̄mpyiibii dánafeebil'e.»

³³ Ka Simò Pyeri si Yesu pyi: «Kafoon̄jì, l'á pyi k̄asujyire yo, l'á pyi kwù yo, mii à bégele cyire puni m̄e na ná mu i.»

³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Pyeri, mii sí yi jwo mu á, n̄j̄jaa nk̄ùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu n̄ye a mii cè m̄e.»

³⁵ Lire kántugo ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «T̄eni i mii à yii tun, maa yii pyi na yii àha wyére ná boro ná tanh̄ap̄yi yaber̄e lwò mbàra yii tooyi wuyi na m̄e, tá yaaga kul'á yii ta b̄e?» Ka pi i u pyi: «Yaaga kuu n̄ye a wuu ta m̄e.»

³⁶ Ka Yesu si jwo: «Nume, wyéere na nyé yii ngemu á ke, urufoo u u lwó, yii ngemu u nyé ná bor'e ke, urufoo u li lwó, ngemu u nyé kàshikwónhwoó baa ke, urufoo u u vaaantinnjke pé'r'a tég'a là shwá.»

³⁷ Naha kurugo ye mii sí yi jwo yii á, Kile túnntunmpil'á jwumpe mpemu séme mii kyaa na ke, puru téeftunón'á byanhara. Y'à séme na "Pi à u cú kapimpyinje fiige*." Nde l'à séme mii kyaa na ke, lire téeftunón'á byanhara.»

³⁸ Ka cyelempyiibii si jwo: «Kafoonji, kàshikwónhwoóhii shuunni cyi jcyii.» Ka Yesu si pi pyi: «Yi à ta†.»

Yesu à Kile jáare Zhetisemani cikóoge e
(Macwo 26.36-46; Marika 14.32-42)

³⁹ Nyé lire kántugo, ka Yesu si yíri wani mà kàre Olivye cire jannke na, bà u mpyi maha ntée na li pyi me. Ka u cyelempyiibii si njkàre u fye e.

⁴⁰ Pi à sà nò kuru cyage e ke, ka Yesu si pi pyi: «Yii a Kile jáare bà yii si mpyi si fánha ta Sitaanniñi na, u àha njkwó yii sòn ngà kapii na me.»

⁴¹ Yesu à puru jwo ke, maa yíri cyelempyiibii taan, maa laaga nimbilere le u ná pi shwáhol'e, maa ninjure sín, maa Kile jáare.

⁴² U Kilejarege e, u à jwo: «Tufoonji, kampyi mu sí jje, na shwá njke kyaage lwáhe mbyanji na. Nka ma hà na nyii wuuni pyi me, ma nyii wuuni pyi.» [

⁴³ Nyé lire tène i, ka Kile mèlekenji wà si yíri njnyinji na, maa màban le u e.

⁴⁴ Yesu yákiliñi mpyi a wùrgo sél'e, ka u u nùr'a là bàra Kilejarege na, fo u funmp'à kèenji' a pyi sishan na jcwó njnke na.]

⁴⁵ U à kwó Kilejarege na ke, maa yír'a kàre u cyelempyiibii cyage e, mà sà pi nàvunñj wuubii ta pi à njó.

⁴⁶ Maa pi nè, maa jwo: «Di k' à ta a jwo, ka yii i njó ye? Yii yíri, yii i Kile jáare, bà li si mpyi Sitaanniñi kà njkwó yii sòn ngà kapii na me.»

Yesu jncùñi kani

(Macwo 26.47-56; Marika 14.43-50; Yuhana 18.3-11)

⁴⁷ Nyé mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka pi i wíl'a supyikuruñj nya ku u ma. Zhudasi u mpyi Yesu cyelempyiibii ke ná shuunniñi wà ke, uru u mpyi a ku yyaha cú. Pi à pa nò Yesu na ke, ka Zhudasi si file u na, maa u pùr'a cú, maa u shéere.

⁴⁸ Ka Yesu si jwo: «Zhudasi, uru fwùñji mu à pyi si Supyanji jyanji le cye e ke!»

⁴⁹ Nyé Yesu cyelempyiibii' à pa li jya ná Yesu tacunje e pi à pa ke, ka pi i Yesu yíbe: «Kafoonji, wuu kàshikwónhwoóhii lwó pi me na la?»

⁵⁰ Ka pi wà ninjin si ntíl'a u kàshikwónhwoóge tég'a Kile sáragawwuubii jñnjufembwáhe báarapyinji kàniñe ninjenke kwón a cyán.

⁵¹ Ka Yesu si jwo: «Yii kakaare jwó yaha!» U à yire jwo ke, maa nàñi ninjenke lwó a sogo.

⁵² Lire kántugo Kile sáragawwuubii jñnjufeebii ná Kilejaarebage sárcwónsigibii jñnjufeebii ná Yahutuubii kacwónribii pi mpyi a pa Yesu tacunje e ke, ka u u yi jwo pi á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwónhwoóyi ná kàbiyi i, si mpa jcwú mu à jwo kakuumpyi u nyé mii,

⁵³ mà li ta, tène i mii mpyi maha mpyi ná yii e canña maha canña Kilejaarebage e ke, yii jnyé a yaaga pyi mii na me. Nka nde tène na nyé yii ná numpinifoo‡ wuu.»

Pyeri à jwo na uru nyé a Yesu cè me

(Macwo 26.57-58, 69-75; Marika 14.53-54, 66-72; Yuhana 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Nyé ka pi i Yesu cú a kàre Kile sáragawwuubii jñnjufembwáhe pyenge e. Mà pi ninjaribii yaha, ka Pyeri si ntéen laage e, marii si pi fye e, fo mà sà jyé pyenge e.

⁵⁵ Pi mpyi a na le, na ware ntàani ninke e, ka Pyeri si mpa ntéen pi shwáhol'e.

⁵⁶ Nyé báarapyicwónji wà à pa Pyeri nintèenji nya nage taan ke, maa u yal'a wíi, maa jwo: «Nge nàñi na nyé Yesu fyèñwáshinbil'e.»

⁵⁷ Ka Pyeri si yi kyáala: «Ceewe, mii nyé a u cè me.»

⁵⁸ Lire kántugo ka nàñi wà si Pyeri wíi maa jwo: «Mu mú na nyé Yesu fyèñwáshinñi wà.» Ka Pyeri si jwo: «Sèe bà me!»

⁵⁹ Nyé tèt'á pyi ke, ka waberé si nùr'a yi jwo a waha na: «Nàkaana baa, nge nàñi na mpyi ná Yesu i, naha na ye Galile kùluni shin u nyé u wí.»

⁶⁰ Ka Pyeri si u pyi: «Mii nàha a mu jwumpe yyeshage cè mà de!»

Nyé mà Pyeri yaha puru na, ka njkùpooñji si ntíl'a mee sú.

⁶¹ Ka Kafoonji Yesu si yyaha kèenñje maa Pyeri wíi. Ka u funnke si jcwó Kafoonji jwumpe njnjwumpe na na: «Mà jwo njkùpècyiini li mee sú njnjaa ke, lire sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nyé a mii cè me.»

* 22:37 Ezayi 53.12 † 22:38 Pii maha jwo: «Ka Yesu si pi pyi "Cyire ká mpyi na si n-jà yo!"» ‡ 22:53 Sitaanniñi u nyé numpinifoo.

62 Nye ka Pyeri si fwororo pyenge e, maa sà mée sú sèè sèl'e.

Pi à kàre ná Yesu i Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shiinbii yyére
(Macwo 26.59-68; Marika 14.55-65; Yuhana 18.19-24)

63 Nye mpyi pi mpyi na Yesu kàanmucaa ke, ka pire si wá na u fwóhore, maa u bwúun.

64 Maa u yyaha pwo, maa u yíbe: «Mu nyé a jwo na mu na nyé Kile túnntunjo mà? Nge u à mu bwòn ke, uru mége yyere wuu á!»

65 Maa jwunjwumbaampe pabere ninyahama jwo u na.

66 Nye nyé'g'à pa múgo ke, ka Yahutuubii kacwónribii ná Kile sáragawwuubii njúfueebii ná Kile Saliyanj cyelentiibii si piye bínni, maa nkàre ná Yesu i pi yukyaala kurunje yyére.

67 Maa u yíbe: «Kile Njncwónrónji u nyé mu la? Yi yyaha jwo wuu á.» Ka u u pi pyi: «Mii mée ká yi jwo yii á, yii si n-dá yi na mē.

68 Mii sí ká yii yíbe, yii sí jee mii jwó shwó mē.

69 Nka mà lwó nume na Supyanj Jyanj sí n-sà n-tèen Kile Sinjifoo kàniñe cyege na.»

70 Nye Yesu à yire jwo ke, ka pi puni si u pyi: «Lire sannu i ke, Kile Jyanj u nyé mu la?» Ka u u pi pyi: «Nje yii à jwo ke, yire yi nyé yi yi.»

71 Ka pi i jwo: «Wuu saha nyé a tíge wá jwójwumó kurugo mē, jaha na ye wuu yabilimpil'á lógo u jwó na mà kwò.»

23

Pi à kàre ná Yesu i fánhafoonji Pilati yyére
(Macwo 27.1-2, 11-14; Marika 15.1-5; Yuhana 18.28-38)

1 Nye ka pi puni si yiri sincyan, maa nkàre ná Yesu i fánhafoonji Pilati yyére*.

2 Pi à sà nò wani ke, maa fin'a taha Yesu na Pilati á na: «Wuu à sà nge nàñi ta u u sùpyire njúño kyáñge, na pi nyé a yaa pi a múnalwóore kaan saanbwóhe Sezari á mē. U à jwo na uru u nyé Kile Njncwónrónji, na uru na nyé saanwa.»

3 Ka Pilati si Yesu yíbe: «Yahutuubii saannji u nyé mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu aha jwo amuni yo.»

4 Ka Pilati si jwo Kile sáragawwuubii njúfueebii ná sùpyire sannt'á: «Mii nàha tígire cyaga ta nje nàñi na, nkemu ku sí n-pa ná l'e u bò mē.»

5 Ka pi i núr'a yi jwo na waha Pilati á: «U wá na sùpyire njúño kyáñge ná u jwumpe e Yahutuubii kùluni puni i, mà lwó Galile kùluni na, fo mà pa nò naha wuu na.»

Pi à kàre ná Yesu i saannji Eródi yyére

6 Tèni i Pilati à yire lógo ke, maa pi yíbe na Galile kùluni shin u nyé nge nàñi la.

7 Ka pi i u pyi: «Ἐὼν.» Ka Pilati si pi pyi: «Yii a sí ná u e, saannji Eródi yyére, jaha na ye uru u nyé Galile kùluni njúño na, nka u nyé Zheruzalemu kàñhe e jcyii canmpyaagil'e.»

8 Nye pi à sà nò ná Yesu i saannji Eródi yyére ke, ka li i ntáan Eródi i sèl'e, jaha na ye u mpyi a Yesu kyaa lógo tèemóni i, u la mpyi Yesu si kakyanhala kani là pyi uru nyii na.

9 Lire kurugo Eródi à yibiyyi ninyahaya pyi u na. Nka u nyé a yafyin jwo mē.

10 Nye lir'á Kile sáragawwuubii njúfueebii ná Kile Saliyanj cyelentiibii mú ta pi à kàre wani Eródi yyére. Ka pire si wá na sere Yesu na, maa kafinare shinj puni fini u na.

11 Ka Eródi ná u sòrolashiibii si Yesu fwóhoro maa u faha sèl'e. Maa vāanntinje nisinanja le u na, maa pi pyi pi à núr'a kàre ná u e Pilati yyére.

12 Pilati ná Eródi mpyi a bēni mē. Nka mà lwó kuru canñke na, pi à pyi cevee.

Yesu kataanmp'á cwóonr'a yaha u mbòñi na

(Macwo 27.15-26; Marika 15.6-15; Yuhana 18.39-19.16)

13 Pi à núr'a sà nò ná Yesu i Pilati yyére ke, ka Pilati si bínn'a tèen ná Kile sáragawwuubii njúfueebii ná Yahutuubii yyaha yyére shiinbii ná Yahutuubii sanmpil'e,

14 maa jwo: «Yii à pa ná nge nàñi i naha mii yyére, maa jwo na u wá na sùpyire njúño kyáñge. Nka mii à u yíbe yii puni nyii na, yaaga maha yaaga yii à jwo a taha u na ke, mii nyé a kuru ká zò ta u na mē.

15 Eródi mú sí nyé a tígire cyaga ta u na mē, lire kurugo u à u núrur'a tùugo naha wuu á. Mii á, nge nàñi kóni nyé a kyaa pyi ndemu li sí n-pa ná l'e u bò mē.

16 Lire kurugo mii sí na sòrolashiibii pyi, pi u bwòn si u cye yaha.»

[

17 Nye yee maha yee, Yahutuubii bilerenkwoñji kataanni i, Pilati mpyi maha kásujyinjì wá cye yaha, lire na mpyi kalyee.]

18 Ka sùpyire puni si bínn'a jwo fánha na: «Nge nàñi bò, maa Barabasi cye yaha!»

* 23:1 Fánhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kásujyinjì wá bò.

¹⁹ Mâ li ta, Barabasi mpyi a nyàhangurugunji wà pyi kànhe e, maa booro pyi, lire kurugo pi mpyi a u cù a tò kàsuni i.

²⁰ Pilati la mpyi si Yesu cye yaha, lire e u à nùr'a pi yíbe.

²¹ Ka pi i sêe maa jwo: «U kwòro cige na! U kwòro cige na!»

²² Ka Pilati si nùr'a jwumpe lwó tontanrewogo maa jwo: «Kapiini ndire nge nànj'à sàa pyi be? Mii nàha à jùnjò ta nkemu ku sí u pyi u bò me. Lire e ke mii sí sòrolashiibii pyi pi u bwòn si u cye yaha.»

²³ Ka pi i nùr'a sêe fànha na: «U kwòro cige na!» Nyé pi màhan'á pa Pilati yyaha já ke,

²⁴ ka u u nyé maa pi nyii wuuni pyi.

²⁵ Pi mpyi a Pilati náare na u nànjì ngemu cye yaha, mà li ta uru nànjì mpyi a nyàhangurugunji ná boore pyi ke, ka Pilati sí uru cye yaha. Nde pi à cya u á Yesu kyaa na ke, maa lire pyi pi á.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Macwo 27.32-56; Marika 15.21-41; Yuhana 19.17-30)

²⁶ Mâ sòrolashiibii yaha pi i nkéége ná Yesu i tabonke e, pi à cìri ná nànjì w'e u à yíri sige e, u mege mpyi Simò, Sireni kànhe shin u mpyi u wí. Ka pi i Yesu kworokworocige kàrama a tégé u jùn'jì, maa u pyi u à taha Yesu fye e.

²⁷ Supyikurujò nimbwòhò mpyi a taha pi fye e na nkéége mú. Cyeebii pii na mpyi pi e, nàvunñe mpyi a pire pyi pi i myahii súu Yesu kurugo.

²⁸ Ka Yesu si yyaha kéenye maa pire cyeebii wí maa jwo: «Zheruzalému kànhe cyeebii, yii àha raa mee súu mii kurugo me. Yii a mee súu yii ná yii pyiibii kurugo.

²⁹ Naha kurugo ye cijirinyi yi nyé yi sàha pyii si mà nya nta raa nko mà pyii kan pi à njwòr'a nya me, tēni là na ma, sùpyire si n-pa raa nko, pire wuun'á jwò.

³⁰ Lire tēni i, sùpyire si raa nko jany'á "Yii cwo wuu junj'i!" s'a nko mpògogil'á "Yii ceeg'a wuu jwò tò'!"

³¹ Naha kurugo ye pi aha jnyii karigii shinji pyi cipuruge na, naha pi si n-pyi cíwage na ye?*

³² Pi mpyi na nkéége ná kapimpyimii shuunni i si zà bò ná Yesu i mú.

³³ Nyé pi à sà nò cyage k'e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Nunjkwòge Cyage» maa Yesu ná pire kapimpyiibii shuunniñi kwòro ciyi na wani. Wà mpyi u kàniñke na, u sanñi sí jnyé u kàmeni na.

³⁴ Ka Yesu si jwo: «Tufoonji, yàfa pi na, naha na ye nde pi à pyi ke, pi jnyé a li kapii cè me.»

Lire kántugo ka sòrolashiibii si nkyaanwooni tég'a u vàanjyí taa piye na.

³⁵ Shinjyahara mpyi a yyére wani marii wí. Ka Yahutuubii yyaha yyére shiinbii si wá na Yesu fwòhòre na: «U à sùpyire tà shwò, u uye shwò nume ke! Lire e wuu si n-sii n-cè na uru u nyé Kile Nijcwònrñi.»

³⁶ Ka sòrolashiibii mú si file u na ná lùtanhage e maa u fwòhòro

³⁷ maa jwo: «Kampyi mu u nyé Yahutuubii saannji, maye shwò.»

³⁸ Pi mpyi a yi sém'a tàra Yesu kworokworocige nijnyinjì na na «YAHUTUUBII SAANNI U NYÉ NYÉ.»

³⁹ Nyé kapimpyiibii pi mpyi a kwòro ná Yesu i ke, ka uru wà si u faha maa jwo: «Mu jnyé a jwo na mu u nyé Kile Nijcwònrñi mà? Maye shwò, maa wuu shwò mú!»

⁴⁰ Ka kapimpyinjì sanñi si u shèrefoonji céége maa jwo: «Mu jnyé na fyáge Kile na mà? Ko kuru yyefuge ninuge e mu ná uru jnyé!

⁴¹ Wuu pi ke, nke yyefuge jnyé wuu nijcyaga, naha na ye kapiini wuu à pyi ke, lire l'à ku nò wuu na. Nka nge nànjì wí ke, u nyé a kapii pyi me.»

⁴² U à puru jwo ke, maa Yesu náare na: «Yesu, mu aha mpa ntēn ma saanre tateenge e tēni ndemu i ke, ma a yákili yaha na na.»

⁴³ Ka Yesu si u pyi: «Sēenji na mii si yi jwo mu á, nijjaa mu sí n-pyi ná mii i Arijaninjì i.»

Yesu kwùñjì

(Macwo 27.45-56; Marika 15.33-41; Yuhana 19.28-30)

⁴⁴ Canñke mpyi a nò jùnjò ninjì i, ka numpini si mpâl'a jyé kini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà nò canvyinge na.

⁴⁵ Vàanjke k'à tég'a Kilepaarebage taa mà pyi shuunni ke, ka kuru si jcwòn ninjke e.

⁴⁶ Ka Yesu si jwo fànha na: «Tufoonji, mii sí na múnaani yaha mu cye e!» U à yire jwo ke, ka u múnaani si fwordo u e.

⁴⁷ Oròmu sòrolashiibii yyaha yyére shinñi u mpyi wani tayyéere e ke, ur'à lire nya ke, ka u u Kile pèe maa jwo: «Sēenji na, nge nànjì mpyi a tí!»

⁴⁸ Sùpyire ti mpyi a pa cyire karigii tawiige e ke, ka pire puni nàvunñò wuubii si nùru na nkéége pi pyenyi i maa myahigii súu.

† 23:30 Oze 10.8   ‡ 23:31 Naha nke cyage e, Yesu a uye tàanna ná cipuruge e maa Yahutuubii tàanna ná cíwage e.

49 Yesu ceveebii ná cyeebii pi mpyi a taha Yesu fye e mà yîri Galile kùluni i ke, pire puni mpyi a yyére tatɔnge e, maa jɔcyii karigii wíi tapyige e.

Yesu ntòŋi kani

(Macwo 27.57-61; Marika 15.42-47; Yuhana 19.38-42)

50-51 Yahutuubii kànhe mege pi maha mpyi Arimati ke, nàŋi wà na mpyi na yîri kuru kànhe na, u mege na mpyi Yusufu. U mpyi Yahutuubii yukyaala kurunke e. Uru nàŋi na mpyi sùpya niŋcenŋe, maa ntii. U sòŋɔre mpyi a taha Kile Saanre tēepani na. Yukyaala kurunke shiinbii sanmpii mpyi a jwo a bē kani ndemu na Yesu kyaa na maa li pyi ke, u jye a jɛn'a jyé lire e me.

52 Maa ŋkàr'a sà Yesu buwuŋi jàare Pilati á, si sà ntò.

53 Pilati à jɛe ke, ka Yusufu si ŋkàr'a sà Yesu buwuŋi tiriŋe kworokworocige na, maa u pwo vāanntonji w'e, mà sà ntò. Fannke e u à sà Yesu tò ke, kuru mpyi a tũgo kafaaga jɔŋ'i, bu mpyi na sàha ŋkwò a tò kur'e mà jya me.

54 Kuru canŋa nũmpañja mpyi na sí n-pyi canŋonke.

55 Cyeebii pi mpyi a Yesu tũug'a yîri fo Galile kùluni i mà pa ke, ka pire si ŋkàre ná Yusufu e fannke na si sà Yesu buwuŋi sɔnniŋkanni jya fannke funŋke e.

56 Lire kántugo ka pi i núr'a kàre pyenge, maa sà sinme nũguntanga wumò ná wusuna yaa mà yaha. Canŋonk'à nò ke, mà tàanna ná Yahutuubii Saliyanji i, ka pi i ñò.

24

Yesu à jɛ a fwooro kwùŋi i

(Macwo 28.1-10; Marika 16.1-8; Yuhana 20.1-10)

1 Cibilaage canjcyiige* jyeŋkwonge na, sinmpe nũguntanga wumpe ná wusunanji pire cyeebii mpyi a yal'a yaha ke, ka pi i yire lwò na ñkèege fannke na.

2 Kafaage ku mpyi a tēg'a fannke jwò tò ke, pi à sà nò wani ke, ka pi i sà kuru ta k'à kùunkul'a láha fannke jwòge na.

3 Ka pi i jyé fannke e maa wíi, ŋka pi jye a Kafaonji Yesu buwuŋi jya me.

4 Ka li i pi bilibili. Mà pi yaha pur'e, ka pi i mpál'a nàmiu shuunni jya pi à vāanvynweeweere le mà yyére.

5 Ka pire cyeebii fyagara wuubii si niŋkure sín maa yyahayi cyígile niŋke na. Ka pire nàmpii shuunniŋi si jwo pi á: «Naha na yii jye na jyiŋi shinŋi caa kwùubii shwòhòl'e ye?»

6 U jye naha me. U à jɛ a fwooro kwùŋi i. Jwumpe u mpyi a jwo yii á mà u yaha ná yii e Galile kùluni i ke, yii funŋo cwo puru na.

7 U mpyi a jwo na "Fànha ki, Supyanji Jyanji u le kapimpyiibii cye e, pi i u kwòro cige na. U kwùŋi canmpyitanrewuuni, u sí jɛ n-fwooro kwùŋi i.»

8 Pi à puru jwo a kwò ke, ka cyeebii funŋji si jwò Yesu jwumpe niŋjwumpe na.

9 Ka pi i yîri fannke na maa ŋkàr'a sà yi puni yyaha jwo cyelempyiibii ke ná niŋkinŋi ná pi shèerefeebii sanmpii pun'á.

10 Cyeebii pi mpyi a kàre fannke na ke, pire pi mpyi: Mariyama u mpyi na yîri Magidala kànhe e ke, uru ná Zhane ná Yakuba nuŋi Mariyama mà bàra cyeebii piiberii na. Pire cyeebii pun'à yîri fannke na, maa mpa jwumpe ninumpe jwo Yesu tũntunmpil'á.

11 Ŋka pi mpyi na sòŋŋi na jũŋo baa jwumò cyeebil'à jwo. Pi jye a dá pu na me.

12 Lire ná li wuuni mú i, ka Pyeri si yîri maa fê a kàre fannke na, maa sà jàara a wíi ku funŋke e. Lempè kanni baare e, u jye a yafyin jya me. Ka li i u bilibili, ka u u núr'a kàre pyenge.

Yesu à uye cyêe u fyèŋwòhòshiinbii pti shuunni na, pi i ñkèege Emayusi kànhe e

(Marika 16.12-13)

13 Kuru canŋke ninuge e, Yesu fyèŋwòhòshiinbii pti shuunni mpyi na ñkèege kànhe kà na, kuru kànhe mege na mpyi Emayusi. Ku ná Zheruzalemu kànhe laage mpyi a tòro culumetirii ke ná shuunni na me.

14 Karigii cyi mpyi a pyi lire tēni i ke, pi mpyi na cyire puni yu piy'á, na ñkèege.

15 Mà pi yaha jwumpe na piye shwòhòl'e, ka Yesu yabiliŋi si file pi na, maa kuni bínni ná pi e.

16 Pi mpyi na Yesu jaa, ŋka l'à pyi mu à jwo yaage kà k'à para pi yyaha na, mà pi pyi pi jye a jà a u cè me.

17 Ka Yesu si pi yíbe: «Naha shi yii na yu, na ñkèege ame ye?» Ka pi yyetanha wuubii si yyére.

18 Ŋge mege ku mpyi pi e Kilopasi ke, ka uru si jwo: «Karigii cyi à pyi nume Zheruzalemu i ke, mu kanni baare e, sùpya jye a sii Zheruzalemu i cyi cēmbaa me.»

* 24:1 Yahutibil'á cibilaage canjcyiige ku jye kárinji.

¹⁹ Ka Yesu si pi yíbe: «Naha shi k'à pyi ye?» Ka pi i u pyi: «Kile túnntunŋi Yesu u mpyi a yíri Nazareti kànze e, ná Kile mpyi a fàhha le u jwumpe ná u kapyiinŋil'e sùpyire nyii na ke, nde l'à u ta ke, lire ke!

²⁰ Wuu Kile sàragawwuubii ñùnjufeebii ná wuu yyaha yyére shiinbil'à u le cye e, pi à u kwòro cige na a bò.

²¹ Wuu mpyi na sònjii na uru u sí n-pa Izirayeli shiinbii ñùŋò wwú bilere e. Nka u à kwú ke, cyi canmpyaa taanre u nyé nge.

²² Wuu kurunŋe e, cyeebii pil'à pa jwumpe pà jwo wuu á, mpemu p'à sàa wuu bilibili sée sèl'e ke. Nyège na, pi à sòl'a kàre u fanŋke na,

²³ maa mpa wuu pyi na pire nyé a sà u buwuŋi ta wani me, na pir'à Kile mèlekεεbii pìi nya, ka pire mèlekεεbii si yi jwo pir'à na Yesu à ñè a fworò kwùŋi i.

²⁴ Bà cyeebil'à yi jwo wuu á me, wuu shèrεfeebii pìi mú à shà fanŋke na, mà sà yi ta amuni, nka pire mú nyé a u nya me.»

²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yákiili baafeebii, yii dama nyé a táan Kile túnntunmpii jwumpe na mà de!

²⁶ Lire kyaalanŋkanni na, bà Kile Nijcwònròŋi mpyi a yaa u kyaala u u nta a jyè Kile sinampe e mà?»

²⁷ Lire kàntugo mà lwó Kile túnntunŋi Musa sémεbii na, mà sà nò fo Kile túnntunmpii sanmpii puni sémεbii na, jwumpe p'à sémε u kyaa na pire sémεbil'e ke, ka u u puru yyaha jwo pi á.

²⁸ Kànze na pi mpyi na ñkεεge ke, pi à sà nò kuru na ke, ka Yesu si uye pyi mu à jwo u ko raa ntùuli s'a ñkεεge yyaha yyére.

²⁹ Ka pi i u ñáare na u àha ñkàre me, na numpilage na ñko raa wwúu. Ka u u jyè pyenge e maa ntéen wani ná pi e.

³⁰ Tèni i pi à pa ñkwúulo s'a lyí ke, ka u u bwúuruŋi lwó, maa fwù kan Kile á, maa u kwòŋ kwòŋ a kan pi á.

³¹ Lir'à pyi ke, ka pi yákiilibii si múgo, ka pi i jicé na Yesu wi. Lire kàntugo ka u u mpál'a pinni pi na.

³² Ka pi i wá na yi yu piy'á na: «Tèni i u mpyi na Kile Jwumpe Semεŋi yyaha yu wuu á kuni na ke, wuu funŋyi mpyi a táan sée sèl'e de!»

³³ Ka pi i ntil'a yíri, maa núr'a kàre Zheruzalεmu kànze e, mà sà cyelempyiibii sanmpii ke ná ñiŋkinŋi ná pi shèrεfeebii ta pi à bínni.

³⁴ Ka pire cyelempyiibii si jwo pi á na Kafoonŋi Yesu à ñè nàkaana baa, na Simò yabilinŋ'à u nya!

³⁵ Nyé nde l'à mpíi shiin shuunninŋi ta mà pi ñiŋkaribii yaha ke, ná pyinŋkanni na pi à Yesu cè, tèni i u à bwúuruŋi kwòŋ kwòŋ mà kan pi á ke, ka pi i yire puni yyaha jwo.

Yesu à uye cyé e cyelempyiibii na

(Macwo 28.16-20; Marika 16.14-18; Yuhana 20.19-23; Kapyiinŋkii 1.6-8)

³⁶ Mà cyelempyiibii yaha puru jwumpe na, ka pi i mpál'a Yesu ñijnyerenŋi nya piye shwòhòl'e. Ka u u jwo: «Kile u yeyinŋke kan yii á.»

³⁷ Ka pi i fyá fo mà tatεεnge fò piye na, naha na ye pi mpyi na sònjii na buŋi wà fwòŋŋo pir'à nya.

³⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Naha na yii nyé na fyáge be? Naha k'à nte sòŋŋore shinŋi tírige yii funŋ'i ye?

³⁹ Yii na kantahigii ná na tooyi wíi, yii i jicé na mii wi. Yii bwòŋ na na a wíi, bufwòŋŋo nyé na mpyi ná cyere ná kaciyy'i mii fiige me.»

⁴⁰ Mà u yaha puru jwumpe na, u à u kantahigii ná u tooyi cyé e pi na.

⁴¹ Pi mpyi a dá Yesu ñèŋi na me, naha na ye u ñèŋi mpyi a pi funŋyi táan fo mà pi bilibili. Ka Yesu si pi yíbe: «Yalyige na wá naha yii á la?»

⁴² Ka pi i fyafwòŋo kan u á.

⁴³ Ka u u ku shwò a kyà pi nyii na.

⁴⁴ Maa jwo: «Tèni i mii mpyi ná yii e ke, mii à yi jwo yii á na yaaga maha yaaga k'à sémε mii kyaa na MusaSaliyanŋi ná Kile túnntunmpii sanmpii sémεbii ná Zaburu sémεŋi i ke, cyire pun'à yaa cyi tòro cyi jwuŋkanni na.»

⁴⁵ Nyé u à yire jwo ke, maa pi yákiilibii múgo, bà pi si mpyi si Kile Jwumpe Semεŋi jwòhe cè me.

⁴⁶ Maa núr'à jwo pi á: «L'à sémε amuni na Kile Nijcwònròŋi sí n-kyérege n-bò, nka u kwùŋi canntanrawoge u sí ñè.

⁴⁷ Na mà lwó Zheruzalεmu kànze na, Jwumpe Nintanmpe sí n-jwo u mege na supyishinŋi pun'à, na pi pi toronŋkanni kèenŋe pi i láha kapegii na, bà Kile si mpyi si cyi yáfa pi na me.

⁴⁸ Nyé kyaa maha kyaa mii à pyi ke, yii à cyire puni nya tapyige e, yii a cyi yu yii a màre.

⁴⁹ Yii tɛɛn Zheruzalɛmu i, mii Tuŋi Kile à sífente ntemu jwɔmɛɛ lwɔ ke, fo mii aha tire tírige yii jwɔŋ'i tɛni ndemu i ke.»

Yesu à kò a òùgo nìnyinji na

(Marika 16.19-20; Kapyiiŋkii 1.9-11)

⁵⁰ Lire kàntugo ka Yesu si ŋkàre ná u cyelempyiibil'e Bɛtani kànhe taan. Pi à sà nɔ wani ke, ka u u u cyeyi yírige, maa jwó le pi á.

⁵¹ Mà u yaha u u dùbabii leni pi á, u à kò a yíri pi shwɔhol'e mà kàre nìnyinji na.

⁵² Ka cyelempyiibii si wá na u kêre. Pi à kwɔ ke, ka pi funntanga wuubii si núr'a kàre Zheruzalɛmu kànhe e.

⁵³ Canja maha canja pi mpyi maha piye bínnini Kilejaarebage e, marii Kile kêre.

Yuhana Jwumpe Nintanmpe Jwuṅkanni

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeṅi funṅo jwumpe e ke

Yuhana à mpe jwumpe séme, bà pu lógofeébii si mpyi si dá li na na Yesu u jye Kile Nijncwónrṅi ná Kile Jyanji me (20.30-31). Yesu jwójwumpe ná u kapyiṅkii jwòhe k'à jwòhe ke, Yuhana à cyaga yaha sèl'e kur'á.

Sémeṅ'á taa tateenyé shuunni. Tateenge nijncyiige na Yesu kakyanhala karigii cyi baashuunni kyaa yu (1--12). Cyi na yiri kacyeenṅkii, naha kurugo ye cyi à li cyé na Kile Jyanji u jye Yesu. Yesu ná mpíi pi à bínn'a tēen jwumṅo na ke, ṅke cyage na yu lire kyaa na mú, mu à jwo u ná Yahutuubii Kile kuni yyaha yyéere shinṅi (3) u ná Samari shiinbii cwonji (4) u ná yampii (5--9).

Kàlanji Yesu jye na ṅkaan ke, ur'á li cyé na uru u jye:

Njyṅji u à yiri nijyṅji i ke

Mpánahanji nijcēnṅi

Dijnyēṅi bēenmpe

Tajyṅjwoge

Kuni i wà sí n-jà nṅo Kile yyéere ke

Sēenji

Ṅge u maha kwùubii jèni ke

Ṅge u maha shṅi niṅkwombaanji kaan ke.

Lire cyēenṅkanni na, Yesu à uye cyé dijnyēṅi puni na.

Sémeṅi tateenge shonwoge na yu Yesu vworonji kyaa na dijnyēṅi i, s'a ṅkēge Tufoonji Kile yyéere (13--21). Yesu na yu ná u cyelempyiibii ke ná shuunniṅi i maa pi yerege mà yyaha tí ná u tēefworoni i pi shwòhòl'e (13--16). Yesu à u Tuṅji Kile jáare u cyelempyiibii kyaa na, maa pi le u cye e (17).

Kántugo yyéere, Yahutuubii Kile kuni yyaha yyéere shiinbil'á u cù, ka pi i u bò kworokworocige na, maa u buwuṅji tò (18--19). Lire jwòhe na, ka u u jé a fworo kwùṅji i maa uye cyé u cyelempyiibii na (20--21).

Yesu na mpyi Yahutu, u cyelempyiibii mú sí mpyi Yahutu, ṅka Yesu kyaa mpyi a pēn Yahutuubii jūṅufeebil'á. Kile Saliyanji cyelentiibii ná Kile sárágawwuubii jūṅufeebii pi mpyi Yesu zampēnbi.

Yuhana sémeṅi jye na Yesu zṅi ná u nàṅkocyeere kyaa yu me. Ṅka u à yi fīniṅ'á jwo na Kile Jwumpe pu jye Yesu, puru ná Kile u à wwò fo tasiige e. Yesu cye kurugo, Kile à pa ntēen sūpyire shwòhòl'e. Lire pyiṅkanni na, ti sí n-jà n-pyi Kile pyi. Mà Yesu yaha jṅke na, u à sēnmeg'á wwò ná Tufoonji i maa u tūnture pyi. Shin maha shin u na Kile caa ke, urufoo sí n-jà u cè Yesu cye kurugo.

Kile Jwumpe à pyi sūpya

¹ Mà jwo dijnyēṅi u sii ke, Jwumpe mpyi wani mà mṅo. Pu mpyi ná Kile e. Puru Jwumpe pu mpyi Kile yabilinji.

² Ṅge u jye puru Jwumpe ke, u mpyi wani ná Kile e, mà jwo dijnyēṅi u sii ke.

³ Uru cye kurugo Kile à yaayi puni dá. Yaaga maha yaaga k'à dá ke, kuru kà jye a dá u baa me.

⁴ Ur'e shṅi niṅkwombaanji'á fworo, uru u maha bēenmpe kaan sūpyir'á.

⁵ Puru bēenmpe na jṅi numpini i, ṅka numpini jye a jà pu na me*.

⁶ Tēni là à pa nṅo, ka Kile si nāṅi wà pyi u tūntunṅo, u mege na mpyi Yuhana.

⁷ U à pa mpa a bēenmpe kyaa yu, bà sūpyire puni si mpyi si dá pu na u jwumpe cye kurugo me.

⁸ Uru yabilinji bà u mpyi puru bēenmpe me, u mpyi a pa si mpa pu kyaa jwo kanna.

⁹ Ṅge u mpyi bēenmpe sēese wumpe ke, ur'á pa dijnyēṅi i mpa bēenmpe kan sūpyir'á.

¹⁰ U mpyi dijnyēṅi i, dijnyēṅ'á dá u cye kurugo, lire ná li wuuni mú i, dijnyēṅi sūpyir'á u cyé.

¹¹ U à pa u yabilinji shiinbii yyéere, pi jye a jēe u na me.

¹² Ṅka mpíi pi à jēe u na maa dá u mege na ke, u à kuni kan pire pun'á pi pyi Kile pyi.

¹³ Pi jye a Kile pyifente ta sūpyire woore tanṅkanni na me. Pi jye a ta nṅo ná u cwo pyi tanṅkanni na me. Sūpya jyi kyaa bà l'á pi pyi amuni me. Ṅka Kile yabilinji u à jēe maa pi pyi u pyi.

¹⁴ Jye puru Jwumpe à pa mpyi sūpya, maa ntēen wuu shwòhòl'e mà tēre pyi. Wuu à u pēente jya. Uru u jye Jyafoonji niṅkinṅi mà fworo Tufoonji Kile e ke, ur'e tire pēente jye. Uru u à jwò wuu na sèl'e, maa sēenji cyé wuu na.

* 15 Pii maha jwo: «Puru bēenmpe na jṅi numpini i, ṅka numpini jye a jēe pu na me.»

15 Nye Yuhana à Yesu kyaa jwo. U à jwo fànha na: «Nge kyaa mii mpyi a jwo na u sí n-kwò n-pa mii kántugo ke, ur'à fànha tò mii na, jaha na ye mà jwo mii u si ke, u mpyi wani mà kwò.»

16 U à jwò wuu na sèl'e maa kacenni là tég'a kacenni là fúnṅò wuu á†.

17 Yii li cè, Kile mpyi a u Saliyanj kan Musa cye kurugo, nume u à jwò wuu na maa sènj cyée wuu na Yesu Kirisita cye kurugo.

18 Sùpya sàha nkòwò à Kile jya a nya me. Nka Jyafoonj niṅkinṅi u jye Kile yabilinṅi, maa mpyi Tufoonj Kile taan ke, uru u à Kile pyinṅkanni cyée wuu na.

*Pi na Yuhana yibili uye kyaa na
(Macwo 3.1-12; Marika 1.1-8; Luka 3.1-18)*

19 Nye Yahutuubii jùṅufeebil'à sàragawwuubii pii ná Levi tùluge shiinbii pii yíṛige Zheruzalemu kànhe e mà tun Yuhana á, pi sà u yíbe na joofo u jye u wí ye?

20 Pi à u yíbe ke, u jye a yaaga ṅwòḥò pi na me, u à tíl'a jwo pi á: «Mii bà u jye Kile Njɔcwònròṅi me.»

21 Ka pi i u yíbe: «Joofo sí u jye mu ye? Mu u jye Kile tùnntunṅiEli la?» Ka Yuhana si pi pyi: «Ḍnhò, uru bà u jye mii me.» Ka pi i núr'a u pyi: «Kile tùnntunṅi wuu na sigili ke, uru u jye mu la?» Ka u u núr'a jwo: «Ḍnhò.»

22 Ka pi i ṅkànha a jwo: «Joofo sí u jye mu ye? Yà jwo wuu á, wuu sà jwo wuu tunveebil'à. Joofo mu yabilinṅi na maye sòṅṅi ye?»

23 Ka Yuhana si pi jwò shwò ná Kile tùnntunṅi Ezayi jwòjwumpe e na:

«Mejwul'à fworo síwage e fànha na
“Yii kuro nintile yal'a yaha Kafoonj mee na.”
Nye mii Yuhana u jye ná lire mejwuuni iṢ.»

24 Sùpyire ti mpyi a tun Yuhana yyére ke, Farizheebii pii na mpyi ná pi e.

25 Ka pire si núr'a u yíbe: «Mu bà u jye Kile Njɔcwònròṅi me, mu jye Eli me, mu sí jye Kile tùnntunṅi niziginṅi me, ka jaha si mu ta mu u sùpyire batizeli ye?»

26 Ka Yuhana si pi pyi: «Mii na sùpyire batizeli lwòhe e kanna. Yii shwòḥòl'e, nàṅi wà na jye wani, yii jye a u cè me,

27 uru si n-pa mii kántugo, ṅka mii jùṅk' à cyére u tanhanyi meere zànhanyi i u tooyi na* .»

28 Cyire karigil'à pyi Betani kànhe e, Zhuruden banj kántugo. Kuru cyage e, Yuhana mpyi na sùpyire batizeli.

Yesu u jye Kile Mpabilini

29 Kuru canṅa nùmpañṅa, Yuhana à Yesu jya u u si u yyére ke, maa jwo sùpyir'à: «Yii wíi, Kile Mpabilini li jye nde, lire li sí n-pa diṅye sùpyire kapegii yàfa ti na.

30 Uru kyaa mii mpyi a fyànha a jwo yii á, tēni i mii à jwo “Nàṅi wà na ma mii kántugo, ṅka u à pēe mii na, maa mpyi mii yyaha na, jaha na ye mii à si mà u ta.”

31 Mii yabilinṅi mpyi a cè na uru wí me. Nka mii à pa mpa a sùpyire batizeli lwòhe e, bà Izirayeli shiinbii si mpyi si u cè me.»

32 Puru kántugo, mpe Yuhana à jwo: «Mii à Kile Munaani jya l'à yíri nìjyinj na mpánmpòròḡ fiḡe, mà pa ntēen Yesu na.

33 Mii yabilinṅi mpyi a u cè me. Nka ṅge u à mii tun mii u pa a sùpyire batizeli lwòhe e ke, uru u à yi jwo mii á na mii aha bú Kile Munaani jya l'à tíg'a pa ntēen ṅgemu na ke, uru u sí raa sùpyire batizeli ná Kile Munaani i.

34 Mii à li jya li jwuṅkanni na. Lire e mii à jwo sùpyir'à na “Nge nàṅi u jye Kile Jyanj†.”»

Yesu cyelempyiibii niṅcyiibii

35 Kuru canṅa nùmpañṅa, Yuhana mpyi a yyére wani ná u cyelempyiibii pii shuunni i.

36 Ka u a Yesu nintoronṅi wíi, maa jwo: «Yii wíi, Kile Mpabilini li jye nde!»

37 Yuhana cyelempyiibii mpai shuunniṅi'à puru jwumpe lógo ke, maa ntaha Yesu fye e.

38 Yesu à yyaha kēṅṅ'a wíl'a pi jya pi à taha uru fye e ke, maa pi yíbe: «Naha yii na jcaa ye?» Ka pi i u pyi: «Arabi (lire jwòhe ku jye cyelentuṅi) taa mu à tṛige ke?»

39 Ka u u pi pyi: «Yii a ma, yii sí ku jya.» Ka pi i ṅkàre ná u e, maa sà pyenge jya, maa ntēen wani. Canvyinge tēni li mpyi li li, ka pi i canmpaange pyi ná u e.

40 Mpai nambaabii shuunniṅi pi mpyi a Yuhana jwumpe lógo, maa ntaha Yesu fye e ke, pire wà mege na mpyi Andire, Simò Pyeri sɔjɔṅi.

† 1:16 Pli maha jwo: «Wuu à kacenni là ta là kántugo.» ‡ 1:21 Yahutuubii mpyi na Kile tùnntunṅò sigili ṅgemu u jye Musa fiḡe ná u mpyi na sí n-pa tērigii nizannkil'e ke. Pii mpyi na sòṅṅi na uru Kile tùnntunṅi u sí n-pyi Kile Njɔcwònròṅi (Duterelomtu 18.15-18; Kapyyinṅkii 3.22). § 1:23 Ezayi 40.3 * 1:27 Yahutuubii mpyi maha pi nàmpwuunbii tanhanyi meere sàhna, maa pi tooyi jyé. Pi bilibii pi mpyi maha lire pyi. Pi nàmpwuunbii sunmage shwoṅkanni li mpyi lire. † 1:34 Sèmebii pii maha jwo: «Kile Njɔcwònròṅi.»

⁴¹ Ka Andire si ntíl'a kàr'a sà u sîjeŋŋi Simo cya a nya, maa yi jwo u á: «Wuu à Masiyanji nya.» (Lire nwøhe ku nye Kile Nijɔwɔnrɔŋi.)

⁴² Maa ntíl'a tòro Simo yyaha na mà kàre Yesu yyére. Pi à sà nɔ u na ke, ka Yesu si wá na Simo wii maa nkɔwà a jwo: «Mu u nye Simo, Yuhana jyanji, pi sí n-pa a mu yiri Sefasi.» (Girɛkiibii sheenre e, pi maha jwo: «Pyeri.»)

Filipi ná Natanayeli à taha Yesu fye

⁴³ Kuru canja numpɔnɔ, ka Yesu si yiri na nkɛɛge Galile kùluni i, mà bê ná Filipi i, maa u pyi: «Taha na fye e!»

⁴⁴ Filipi na mpyi Betisayida kàhe shin. Andire ná Pyeri kàhe ku jye kuru mú.

⁴⁵ Filipi à sà Natanayeli nya ke, maa u pyi: «Nàŋi kyaa Kile túnntunji Musa à jwo u Saliyanji sémeŋi i, ná Kile túnntunmpii sanmpii mú à u kyaa jwo ke, wuu à u nya. U à yiri Nazareti kàhe e, u mege nye Yesu, Yusufu jyanji.»

⁴⁶ Ka Natanayeli si jwo: «Yacɛnɛe sí n-sii n-jà n-fworo Nazareti[‡] i la?» Ka Filipi si u pyi: «Ta ma wuu u shà, mu yabilinji sí n-sà nya.»

⁴⁷ Yesu à Natanayeli nya u u si u á ke, maa jwo: «Ŋge à sii Izirayeli shinji yabilinji, nahà na ye u funnk'à sàa finiŋe.»

⁴⁸ Ka Natanayeli si jwo: «Taa mu à mii cè ke?» Ka Yesu si u pyi: «Mii mpyi a mu nya fizhiye cige[§] njwòh'i, maa mu cè, ka Filipi si nta a mu yyere.»

⁴⁹ Ka Natanayeli si jwo: «Cyeleuntuji, Kile Jyanji u nye mu, Izirayeli Saanji.»

⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à mu pyi na mii à mu nya fizhiye cige njwòh'i me, lire kanni kurugo mu à dá mii na la? Mu sí n-pa karigii cyiiberɛ nya jcyiimu cyi à pèe nintonroni na ke!»

⁵¹ Maa nùr'a jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, canjka yii sí n-kwò ninyini nya u à múgo, si Kile mèlɛkɛbii nya pi i dùru na ntíri Supyanji Jyanji jnɔŋi^{*}.»

2

Yesu à lwøho kɛenji a pyi ɛzeɛn sinme

¹ Nye canmpyaa shuunn'à tòro, ka pi i wá na cikwɔnrɔ pyi Kana kàhe e, Galile kùluni i. Yesu nunji na mpyi wani tire cikwɔnrɔ cyage e.

² Yesu ná u cyelempyibii mpyi a yyere wani.

³ Nye mà pi yaha cikwɔnrɔ múguroŋi na, ka ɛzeɛn sinmpe si mpa nkùuŋɔ. Ka Yesu nunji si yi jwo u á: «Pi sinmp'à kwò.»

⁴ Ka Yesu si u pyi: «Nufooŋi, mii à mu jáare, mà hà ma njwøge le na karigil'e me. Tèni sàha nkɔwà a nɔ mii á me.»

⁵ Nye ka u nunji si yi jwo báarapyiibil'á: «U aha mpa kyaa maha kyaa jwo yii á ke, yii i lire pyi.»

⁶ Lir' à cwoyo baani ta wani. Yahutuubii mpyi maha piye jyí na finiŋe ná yire cwoyi lwøhe e, mà tàanna ná pi Kile kuni i. Lwøhe litirii nkoo (100) fiige mpyi maha jyè yire cwoyi ninjin ninjinji i.

⁷ Ka Yesu si báarapyiibii pyi: «Yii nje cwoyi ní ní lwøhe na.» Ka pi i yi ní fo mà nɔ yi njwøyi na.

⁸ Lire kántugo ka Yesu si pi pyi: «Yii kà kwó nume, yii sà ŋkan cikwɔnrɔe njyini táafoonj'á.» Ka pi i sà kà kan u á.

⁹ Ka njyini táafoonji si lwøhe bya a wíi, mà ku ta ɛzeɛn sinme, u sí nye a pu tayirige cè me. Ŋka báarapyiibii pi mpyi a lwøhe kwó ke, pire mpyi a pu tayirige cè. Ka u u ntíl'a cifooŋi poonji yyere,

¹⁰ maa yi jwo u á: «Sùpyire puni maha fyánha a ɛzeɛn sinmpe nintanmpe kan pu byafeebil'á, pi aha nijyahama bya, mpe pu nye pu nye a táan amuni me, puru maha nta a kan pi á. Ŋka mu wí ke, ɛzeɛn sinmpe nintanmpe mu à yaha kántugo!»

¹¹ Nye lire l'à pyi kyaa nijcyiile, mà lí cyéɛ na Yesu na nye kakyanhala sùpya. Lir' à pyi Kana kàhe e, Galile kùluni i. Lire piyinjanni na, Yesu à u sífente cyéɛ sùpyire na, ka u cyelempyibii sí dá u na.

¹² Lire kántugo Yesu ná u nunji ná u cínmpyibii ná u cyelempyibii l'à kàre Kapɛrenamu kàhe e. Pi nye a mɔ wani me.

[‡] **1:46** Nazareti na nye kànbilere ndemu li nye wá mpyi a li le jjiire e me. Wá mpyi na sí Yesu le jjiire e u tasege e me. **§ 1:48** Fizhiye cige»: kuru cige nkéyji mpyi a lyéle na ŋko raa bwúun jinje na. Kuru cige njwòh'i Yahutuubii mpyi maha si na pi funnji caa Kile jwumpe na, mà Kile jáare, mà Kile jwumpe Seméŋi kálali. ***** **1:51** Yesu cye kurugo, u cyelempyibii sí Kile sinampe nya, bà Yakuba à pu nya njwøge e, tèni i u à katanjacyiinni nya l'à sín jinje na mà sà sín kilenji na me (Zhenezi 28.12).

*Yesu à cwòhòmpii kòr'a yige Kileñaarebage ntàani na
(Macwo 21.12-13; Marika 11.15-17; Luka 19.45-46)*

¹³ Nye Yahutuubii bilereñkwoñi kataanni mpyi a byanhara. Ka Yesu si ñkàre Zheruzalèmu kànhe e,

¹⁴ mà sà sùpyire ta ti i ñiye ná mpàa ná kùmpañhii péreli Kileñaarebage ntàani na, wyérefaabii nintènbii na mpyi wani mú*.

¹⁵ Ka u u méeere pyi kàsoro mà tég'a pi puni kòr'a yige Kileñaarebage ntàani na, maa pi mpàabii ná pi ñiye kòrò, maa wyérefaabii wyérenji lwó a wu, maa pi tábalibii ñooñ'a cyán cyán.

¹⁶ Maa jwo sanmpañmperebil'á: «Yii nje yaayi lwó a yige naha, yii áha na Tuñi bage kéenne mpyi yapeembaga me.»

¹⁷ Yesu à lire pyi ke, ka u cyelempyiibii funño si ñcwo li na na l'á séme Kile Jwumpe Semèñi i na: «Mu bage kani na mii sùuge nanjyaan fiige†.»

¹⁸ Ka Yahutuubii ñùñufèebii si Yesu yíbe: «Kakyanhala kani ndi mu sí n-pyi n-cyèe wuu na, wuu u ñcè na ñcyii karigii puni mpyiñi kun'à kan mu á ye?»

¹⁹ Ka Yesu sí pi pyi: «Yii ñke Kileñaarebage jya, mii sí ku nùruñ n-faanra canmpyaa taanre funñ'il»

²⁰ Ka pi i jwo: «Ei! Pi à yyee beeshuunni ná baani pyi ñke Kileñaarebage vaanranji na. Jofoo ñiñkin u ñye mu, si ñkwò mpa ku faanra ñkwò canmpyaa taanre funñ'i ye?»

²¹ Nka Kileñaarebage kani Yesu à jwo ke, u yabilinji cyeere kyaa u mpyi na yu.

²² Nye Yesu à pa ñè a fworo kwùñi i ke, ka li i ntíge u cyelempyiibii funñ'i na Yesu mpyi a ñke cyage jwo. Ka pi i dá Kile Jwumpe Semèñi ná Yesu ñwójwumpe na.

²³ Tèni i Yesu mpyi Zheruzalèmu i Yahutuubii bilereñkwoñi kataanni na ke, shinnyahara à u kakyanhala karigii ñya, ka cyire si pi pyi pi á dá u na.

²⁴ Yesu mpyi a pi puni zòompì cè, lire kurugo u mpyi a dá pi na me.

²⁵ U à shin maha shin funño kani cè, lire kurugo ñùñò sàha mpyi sùpya u à u supyiñeñi yu u á me.

3

Kile Munaani maha shìñi ñiñkwombaatji kaan

¹ Farizhenji wà na mpyi wani, u mege na mpyi Nikodemu, maa mpyi Yahutuubii ñùñufoo.

² Canjka numpilage e, u à kàre Yesu á maa sà yi jwo u á: «Cyelentuñi, wuu à li cè na Kile à mu yaha a pa, mu u mpa a wuu kálali, ñaha na ye kakyanhala karigii mu na mpyi ke, wà si n-jà cyire pyi ná Kile ñye a sii ná urufol'e me.»

³ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, sùpya si n-jà n-nyè Kile Saanre e, ná u ñye a nùr'a si ñiñyiñi na me.»

⁴ Ka Nikodemu si jwo: «Sùpya ká lye a kwò, di u sí nùru n-si sahanji ye? Wà sí n-jà nùru u ñunji funñke e si si la?»

⁵ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, shin maha shin ká mpyi u ñye a si lwohe ná Kile Munaani fànhe e me, uru si n-sii n-jà n-nyè Kile Saanre e me.

⁶ Ngemu ká si sùpyii sinjanna na ke, urufoo na ñye shintiwe, ñka ngemu ká si Kile Munaani sijn i ke, Kile Munaani na ñye urufol'e.

⁷ Mii à jwo na yii nùr'a si ñiñyiñi na ke, lire kà ma kàkyanhala me.

⁸ Cyage k'à táan kafeeg'á ke, wani ku maha fwu na ñkèege, mu maha ku fwòfwò túnmpè nùru. Nka mu si ku tayirige cè me, mu mú si ku takarege cè me. Amuni Kile Munaani maha mpyi sùpyanji i.»

⁹ Ka Nikodemu si jwo: «Di cyire karigii sí n-jà n-pyi n-jwo ye?»

¹⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mu u ñye Izirayèli shiinbii cyelentu ke, mu yabilinji saha ñye cyire karigii ñcèmbaa la?»

¹¹ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, nje wuu à cè ke, yire wuu na yu. Nje wuu à ñya ke, yire wuu na yu mú. Nka yii la ñye si ñe wuu ñiñjwumpe na me.

¹² Mii na ñiñke karigii kyaa yu yii á, yii sí ñye a dá me, mii aha bú mpa a ñiñyiñi wogigii kyaa yu yii á, di yii sí n-jà n-dá n-jwo ye?

¹³ Mà li ta wà ñye a dùgo ñiñyiñi na me, fo ñge u à yiri wani mà tíge naha ñiñke na ke, uru u ñye Supyanji Jyanji.

¹⁴ Bà Kile túnntunjiMusa à dàñyeñi yal'a pyi wwò fiige, maa cyiin cùru, maa u dùrugo sùpyire shwòhol'e me, amuni Supyanji Jyanji sí n-sii n-dùrugo, ¹⁵ bà li si mpyi ngemu ká dá u na ke, uru si shìñi ñiñkwombaatji ta me.»

* **2:14** Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyérenji fare Kileñaarebage wunji na. Lire pyiñkani na, wyérenjoge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sàra, maa nùr'a já a ntége pyi. Yatòore ti maha yaa ti já a pyi sàrage ke, pérempyiibii mpyi maha tire péreli pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùrugo.

† **2:17** Zaburu 69.10

¹⁶ Kile à sàa ðinye sùpyire kyaa táan uy'á fo u à u Jyanji niñkinji kan sárage, ñgemu ká dá u na ke, urufoo nùmpañke ká ñkèége me, ñka u shìji niñkwombaanji ta.

¹⁷ Kile ñye a u Jyanji tun ðinyeji i u pa yoge kwòn sùpyire na me. Ñka u à u tun, bà sùpyire si mpyi si shwò u cye kurugo me.

¹⁸ Ñgemu ká dá u na ke, uru nàzhan ñye Kile yoge e me. Ñgemu sí u ñye u ñye a dá u na me, yog'á kwòn urufoo na mà kwò, ñaha na ye u ñye a dá Kile Jyanji niñkinji mege na me.

¹⁹ Kile yoge ñùñke ku ñye: bèenmp'a pa ðinyeji i, ka sùpyire si ñcyé pu na, maa ntaha numpini fye e, ñaha na ye pi kapyiñkii ñye a ñwò me.

²⁰ Shin maha shin u na kapegii pyi ke, bèenmp'e ñye a táan urufol'á me. U ñye na ñeeg'a fwooro bèenmp'e na, sùpyire s'a u kapyiñkii ñaha me.

²¹ Ñka ñgemu ká mpyi sèenji ñuñji ke, uru maha fwooro bèenmp'e na, bà sùpyire si mpyi s'a u kapyiñkii ñaha, si ñcè na u na ñye Kile kuni i me.

Ñje Yuhana à jwo Yesu kyaa na ke

²² Lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si ñkàre Zhude kùluni i. U à tèn wani ná pi e mà canmpyaa pyi, marii sùpyire batizeli.

²³ Yuhana mú mpyi na sùpyire batizeli cyage k'e, ñaha na ye lwòhe mpyi a ñyaha wani. Kuru cyage mege mpyi Enòni, maa mpyi Salemi taan. Ka sùpyire si wá na si u yyére, u sí i ti batizeli.

²⁴ Lir'à pyi a Yuhana ta u sàha jyè kàsuni i me.

²⁵ Canñka Yuhana cyelempyiibii pii ná Yahutuñji wà à nàkaana ta. Tire mpyi a lwó a pwo Yahutuubii Kile kuni ñjyiviniñji kyaa na.

²⁶ Tire nàkaante ñùñgo taan, Yuhana cyelempyiibil'à kàr'a sà yi jwo u á: «Wuu cyeleuntuñji, mu ná ñàñji u mpyi sicyan Zhuruden banji kùñke na ke, mu à ñgemu kyaa jwo ke, u we, u u sùpyire batizeli nume. Sùpyire puni mú sí wá na ñkèége u yyére.»

²⁷ Ka Yuhana si pi pyi: «Kile ká mpyi u ñye a ndemu le sùpyanji i me, u ñye na lire taa me.

²⁸ Yii yabilimpii na ñye mii shérii, mii à yi jwo yii á na mii bà u ñye Kile Niñcwònrñji me, ñka Kile à mii yaha a pa u yyaha na.

²⁹ Cìkwònrre tèepyiini i, cipoonji ká jwo na uru ná u cìfòññ'á bè, u cevoonji funñke maha ntáan sèl'e. Amuni, mii funñke puni mú maha ntáan, tère o tère e mii à lógo na sùpyire ñnyahara wá a taha Yesu fye e ke.

³⁰ Nume, là à yaa l'a bàrali Yesu tayyérege na, là s'a fwoore mii woge e,

³¹ ñaha na ye ñge u à yiri ñnyinji na mà pa ke, uru u ñye sùpyire puni ñùñgo na. Ñge u à ta naha ñùñke na ke, uru na ñye ñùñke wu, ñùñke karigii uru mú sí raa yu. Ñka ñge u à yiri ñnyinji na ke, uru u ñye ðinyeji puni ñùñgo na.

³² Nde u à ñya, ná nde u à lógo ke, lire u na yu, shinnyahara sí ñye a ñee u jwumpe na me.

³³ Ñka ñgemu ká ñee u jwumpe na ke, urufol'à li finin'á cyèe na ur'à dá li na na Kile na sèenji yu.

³⁴ Ñge Kile à tun ke, Kile Munaani à kan ur'á tégèle baa, lire e u à jà na Kile jwumpe yu sùpyir'á.

³⁵ Jyafoonji kyal'à táan Tufoonji á, fo ka u u yaayi puni le u cye e.

³⁶ Ñgemu ká dá Jyafoonji na ke, urufol'à shìji niñkwombaanji ta. Ñgemu ká ñcyé u na ke, urufoo si uru shìji niñkwombaanji ta me, ñka Kile lùuni si n-yiri n-yaha urufoo taan.»

4

Yesu na yu ná Samari kùluni cwoñji i

¹ Yesu à pa ñcè na Farizheñbil'à pa lógo na uru na cyelempyiibii pii taa na batizeli, pi mú s'à ñyaha Yuhana wuubii na.

² Mà sèenji jwo, Yesu yabilinji bà u mpyi na sùpyire batizeli me, u cyelempyiibii pi mpyi na li pyi.

³ Yesu à pa pi jwumpe niñjwumpe lógo ke, maa fwooro Zhude kùluni i maa núru na ñkèége Galile wuuni i.

⁴ U niñkareñji mpyi a yaa u Samari kùluni jyiile, u u nta a nò Galile wuuni na.

⁵ Ka u u sà nò Samari kàñhe ká na, kuru mege mpyi Sikari. Tèeciini i, Yahutuubii tulyage Yakuba mpyi a kerége ñkemu kan u jyanji Yusufu á ke, Sikari na ñye kuru taan.

⁶ Yakuba bèenñke na mpyi wani. Yesu à ñaara a kànha ke, maa sà ntèen kuru bèenñke taan. Canñke mpyi a nò ñùñgo niñji i.

⁷ Ka Samari shiinbii cwoñji wà si mpa mpa lwòhò kwò. Ka Yesu si jwo u á: «Lwòhe ká kan na á, si bya.» ⁸ Lir'à u cyelempyiibii ta pi à jyè kànhe e si ñjyì cya zhwò.

⁹ Ka ceenji si u pyi: «Na ñaha? Mu na ñye Yahutu, mii si ñye Samari shin, ñaha na mu na ma lùbyage ñáare mii á ye?» (Lire kajwuuni ñùñke ku ñye Yahutuubii ná Samari shiinbii ñye a mpyi na wwùu kyaa na me.)

¹⁰ Ka Yesu si ceenji pyi: «Yaage Kile maha nkaan mana ke, kàmpyi mu mpyi a kuru cè, sùpyanjì u na mu náare lùbyage na ke, kàmpyi mu mpyi a uru cè, mu u mpyi na sí u náare, u mpyi na sí lwòhò kan mu á, nkemu ku maha shìnjì sèe wunji kan sùpyanjì'á ke.»

¹¹ Ka ceenji si jwo Yesu á: «Nùnjufoonji, bèenjçere nyè mu á mɛ, nke bèenjke s'á cùgo sèl'e, taa mu sí kuru lwòhe ta si nkan mii á ke?»

¹² Wuu tulyage Yakuba u à nke bèenjke kan wuu á ke, mu à pèe uru na la? U ná u pyiibii ná u yatòore mpyi na nke bèenjke lwòhe byii.»

¹³ Ka Yesu si u pyi: «Shin maha shin u nyè na nke bèenjke lwòhe byii ke, byage saha sí urufoo ta.

¹⁴ Nka ngemu ká mii lùkange bya ke, byage saha sí n-sii urufoo ta mɛ. Naha na yɛ lwòhe mii sí n-kan u á ke, kuru sí n-pyi u funjke e lùbili. Uru lùbiliñji sí u pyi u shìnjì nìjkwombaanji ta.»

¹⁵ Ka ceenji si jwo: «Nùnjufoonji, kuru lwòhe kà kan na á, byage kà n-sii nùru na ta mɛ, mii sàha kà nùru mpa lwòhò kwò naha mɛ.»

¹⁶ Ka Yesu si jwo: «Sà ma poonji yyere, ma a ma.»

¹⁷ Ka ceenji si u pyi: «Nò nyè mii á mɛ.» Ka Yesu si u pyi: «Mu u jwo na nò nyè mu á mɛ, mu à sèe jwo.

¹⁸ Mu à nàmbaya kanjuro jyé mà kwò, nge á mu nyè nume ke, uru mú bá nyè mu poo mɛ. Sèe mu à jwo.»

¹⁹ Ka ceenji si u pyi: «Nùnjufoonji, mii naha li nya, Kile túnntunngò u nyè mu.

²⁰ Wuu tulyey'á Kile pèe nke nanjke na, nka yii Yahutuubii, yii maha jwo na Zheruzalému kanni i Kile tapeenjke nyè.»

²¹ Ka Yesu si u pyi: «Ceewe, nje mii sí n-jwo mu á ke, mu à yaa mu u dá yire na, tɛni là sí n-kwò nò, yii saha sí raa sí nke nanjke na, lire nyè mɛ Zheruzalému kànhe e si nta raa Tufoonji père mɛ.

²² Yii Samari shiinbii na ngemu père ke, yii nyè a uru cè mɛ, wuu Yahutuubii, wuu sí na ngemu père ke, wuu à uru cè, naha na yɛ Shwofoonji à fworò Yahutuubil'e.

²³ Tɛni sí n-pa nò, li bá à nò a kwò, mpii pi nyè Tufoonji pèveebii sèe wuubii ke, Kile Munaani li sí raa sèenji cyère Kile karigii kyaa na pir'á. Tire sùpyire shinjì Tufoonji Kile na jcaa t'a uru père.

²⁴ Kile na nyè Munaani, wà nyè na u jaa mɛ. Sùpyire sí n-jà raa u père kanna tɛni i Kile Munaani sí sèenji cyèe ti na ke.»

²⁵ Ka ceenji si u pyi: «Mii à cè na Masiyanji sí bá n-pa (nge pi na yiri Kile Nijçwònrònjì ke). U aha mpa, u sí yaayi puni yyaha jwo wuu á.»

²⁶ Ka Yesu si ceenji pyi: «Mii u na yu ná mu i ke, mii u nyè ure.»

²⁷ Mà Yesu ná ceenji yaha puru jwumpe na, ka cyelempyiibii si ntíl'a nò wani. Ka li i pi kàkyanhala*. Li mpyi pi funj'i mà u yíbe naha kurugo u na yu ná nge ceenji i yɛ, lire nyè mɛ naha u na jcaa u á yɛ, nka pi wà nyè a já a u yíbe mɛ.

²⁸ Ka ceenji si u kucwooni yaha bèenjke taan, maa jyé kànhe e, maa yi jwo sùpyir'á:

²⁹ «Yii a ma yii pa wí. Nànjì wà u nge u à mii kapyiinji puni cè a jwo mii á. Kile Nijçwònrònjì kyaa li na yu ke, u sí n-jà n-pyi ure.»

³⁰ Ka sùpyire si fworò kànhe e, na nkéegɛ Yesu yyére.

³¹ Mà ceenji yaha kànhe e, ka Yesu cyelempyiibii si yi jwo u á: «Wuu cyelentunji, mu à yaa mu u mpa lyí amuni.»

³² Ka u u pi pyi: «Yalyige na nyè mii á, mii u lyí, yii nyè a nkemu cè mɛ.»

³³ Ka u cyelempyiibii si wá na yi yu piye shwòhòl'e na wà u à pa yalyire kan u á bɛ?

³⁴ Ka Yesu si jwo: «Nge u à mii tun ke, mii u uru nyii wuuni pyi, túnnture u à kan mii á ke, mii u tire pyi fo ti tɛgeni, mii yalyire ti nyè tire.

³⁵ Yii maha jwo yinye sicyèere yi nyè nùgunte ná sùmakwònni shwòhòl'e. Nka mii sí yi jwo yii á, yii yyahayi yirige, yii i sùpyire nimpante wí. Ti na nyè bà sùma maha nò a tɛen kɛrege e, na nkòwònjì sigili mɛ.

³⁶ Nge u na sùmanji kwùun ke, uru na u sàranji tal'a kwò. Uru sàranji u nyè: sùpyire u na ntaa ke, tir'á shìnjì nìjkwombaanji ta. Lire pyinjkanji na, jɛenugunji ná sùmakwònjì na múgure sijnyan.

³⁷ Tàanlini l'à jwo na “Wà na nùru, wabɛre sí i nkùwùun” ke, l'à sèe jwo.

³⁸ Mii à yii túngo yii sà kɛrege nkemu sùma kwònd ke, yii nyè a ku fàa mɛ. Mpii pi à báaranji pyi ke, ka yii i pire kanhare tònñji ta.»

³⁹ Ka Samari kànhe sùpyire nijnyahara si dá Yesu na, ceenji jwumpe cye kurugo, u mpyi a yi jwo pi á na Yesu à uru kapyiinji puni cè a jwo ur'á.

* 4:27 Li mpyi a cyelempyiibii kàkyanhala, naha na yɛ Yahutuubii cyelentu nyè a mpyi a yaa u jwo ná ceewe e mɛ, mà bàra lire na, Samari shiinbii ná Yahutuubii mpyi a táan mɛ.

⁴⁰ Tire sùpyir'á nɔ Yesu taan ke, maa u náare na u tɛɛn wani pire yyére, ka u u ntɛɛn wani mà canmpyaa shuunni pyi,

⁴¹ maa jwo ná pi e, ka Samari shiinbii nijyahamii si dá Yesu na sahan̄ki, naha na ye u yabilinj̄i u à jwo ná pi e.

⁴² Ka pi i yi jwo ceen̄'á: «Numɛ wuu saha nyɛ a dá Yesu na mu jwɔjwumpe kanni kurugo mɛ, wuu à lógo u yabilinj̄i jwɔ na, wuu à li cɛ na uru u nyɛ dijnyɛɗi Shwofoonj̄i, sɛɛnj̄i na.»

Yesu à shinhwoŋi wà jya cùuŋɔ

(Macwo 8.5-13; Luka 7.1-10)

⁴³ Cyire canmpyaagii shuunninj̄'á tòro ke, ka Yesu si yíri wani mà kàre Galile kùluni i ná u cyelempyiaabil'e.

⁴⁴⁻⁴⁵ U à nɔ wani ke, sùpyire ti mpyi a kàre Zheruzalamu kànhe e Yahutuubii kataanni cyage e, maa núr'a pa ke, pir'á u bɛ ná funntange e, n̄ka lir'á ta pi à Yesu kapyiin̄kii puni n̄ya a kwɔ wani. Yesu yabilinj̄i mpyi a jwo: «Kile tũntun̄ɔ maha le nj̄ire e u tukanhe e mɛ.»

⁴⁶ Yesu à núr'a pa Kana kànhe e, Galile kùluni i. Wani u mpyi a lwɔhe kɛɛn̄'á pyi ɛɛɛɛn̄ sinmɛ. Fànhafebwɔhe kà na mpyi Kapɛɛnamu kànhe e, u jyanj̄i mpyi na yà sèl'e.

⁴⁷ Kuru fànhafebwɔh'á lógo na Yesu à fworo Zhude kùluni i, mà kàre Galile wuuni i ke, maa n̄kàr'a sà u náare na u shà ná ur'e Kapɛɛnamu kànhe e u sà uru jyanj̄i cùuŋɔ, naha na ye u à yà fo sí raa n̄kwũu.

⁴⁸ Ka Yesu si u pyi: «Yii aha mpyi yii nyɛ a kacyeen̄ji ná kabwɔhii n̄ya mɛ, yii s̄i n-s̄i n-dá mɛ.»

⁴⁹ Ka shinhwoŋi si Yesu pyi: «Nũnufoonj̄i, ta ma, wuu a si fwɔfwɔ, fo lire bà mɛ, mii pyàn̄ji sí n-kwũ.»

⁵⁰ Ka Yesu si yi jwo u á: «Ta s̄i, mu jyanj̄i na nyɛ nyii na.»

Ka u u dá Yesu jwumpe na, maa ntíl'a yír'a kàre.

⁵¹ Mà u yaha u u n̄kɛɛge pyɛnge, u bilibil'á u jũn̄ɔ bɛ, maa yi jwo u á: «Mu pyàn̄ji na wá nyii na!»

⁵² Ka u u pi yíbe: «Tèni ndire e u à pwóro ye?» Ka pi i u pyi: «Cifwur'á u yaha, tanjaa mà can̄n̄ke yaha jũn̄ɔ ninji i.»

⁵³ Ka tufoonj̄i fun̄ɔ si jcwɔ na tèni i Yesu mpyi a u pyi: «Mu jyanj̄i na nyɛ nyii na» ke, lire tɛɛnuuni i pyàn̄'á cùuŋɔ. Ka u ná u pyɛnge shiinbii puni si dá Yesu na.

⁵⁴ Lire l'á pyi kacyeeni kakyanhala wuuni shɔnwuuni nde Yesu à pyi ke, u à li pyi mà u ta u à yíri Zhude kùluni i na n̄kɛɛge Galile wuuni i.

5

Yesu à faanwa cùuŋɔ Betisayida kànhe e

¹ Puru jwɔhɔ na, Yahutuubii kataanni là mpyi na mpyi Zheruzalamu kànhe e, ka Yesu si núr'a kàre wani.

² Ncwɔɔ na mpyi wani, mpàabii tajyige taan, pi mpyi maha kuru jcwɔge mɛge yiri Eburubii shɛɛnre e: «Betizata». N̄kubaya kan̄kuro na mpyi wani kuru cyage e.

³ Yamii nijyahamii mpyi maha sinnini yire n̄kubayi jwɔh'í. Pii na mpyi fyiinmii, pii sí nyɛ dishiyifee, pii sí nyɛ faanlii. [Pi puni mpyi maha sinnini wani na jcwɔge lwɔhe tɛɛnyahani sigili,

⁴ naha na ye Kile mèlɛkɛɛni wà mpyi maha yíri nijnyinj̄i i maha mpa kuru lwɔhe nyàha tɛrigii cyil'e. Lwɔhe ká nyàha tɛni ndemu i ke, yamafoo maha yamafoo ká fyànha a jyɛ k'e ke, uru wumpe mpyi maha láha u na.]

⁵ Nàn̄ji wà na mpyi pi shwɔhɔl'e, u yamp'á u ta fo mà nɔ yyeɛ bejjaaga ná ke ná baataanre na.

⁶ Yesu à nàn̄ji nizinninj̄i n̄ya, maa jɛcɛ na u à mɔ yampe na mà tòro ke, maa u yíbe: «Mu la nyɛ si jcwɔɔ la?»

⁷ Ka nàn̄ji si u pyi: «Na cevoɔ, sùpya nyɛ mii á n̄ge u sí n-jà mii lɛn̄ɛ jcwɔge e mɛ. Ku lwɔhe ká nyàha tèni ndemu i ke, mii la ká mpyi si jyɛ, wà maha mii caanra.»

⁸ Ka Yesu si u pyi: «Yíri, ma a ma yasinninj̄i ke lwɔ, ma a jaare.»

⁹ Ka nàn̄ji si ntíl'a cùuŋɔ maa ku lwɔ na jaare.

Nyɛ kuru can̄n̄ke sí mpyi Yahutuubii can̄n̄ɔɔ,

¹⁰ ka Yahutuubii jũn̄ufɛebii pii si jwo nàn̄ji nijcuun̄'á: «Nijn̄jaa nyɛ can̄n̄ɔɔke, mu nyɛ a yaa mu u ma yasinninj̄i tũgo ma a jaare mɛ*.»

¹¹ Ka nàn̄ji si pi pyi: «N̄ge u à mii cùuŋɔ ke, ur'á jwo “Ma yasinninj̄i ke lwɔ, ma a jaare!”»

¹² Ka pi i núr'a u yíbe: «Jofoo u à mu pyi “Ma yasinninj̄i ke lwɔ ma a jaare” ye?»

* 5:10 Musa Saliyanj̄i mpyi a li cyɛɛ na báara kà raa mpyi can̄n̄ɔɔke e mɛ. Kile Saliyanj̄i cyelentiibil'á là báara u na na wà mèɛ ká tuguro lwɔ kuru can̄n̄ke, urufol'á báara pyi.

¹³ Nka nge u à u cùŋɔ ke, u sàha mpyi a uru cè me, sùpyire mpyi a nyaha kuru cyage e, ka Yesu si mpinni ti shwòhòl'e.

¹⁴ Lire kàntugo Yesu à sà u nya Kile na arebage ntàani na, maa u pyi: «Lógo, mu à cùŋɔ' a kwò. Ma hà nùru cye le kapiini laber'e nde li sí mu pyi mu u kyaa ta nde l' à waha ninjcyiini na me.»

¹⁵ Ka nàni si nkàr'a sà yi jwo Yahutuubii nùŋufeebil'á na Yesu u à uru cùŋɔ.

¹⁶ Ka pi i wá na pyinƙanna caa si kapii pyi Yesu na, nyaha na ye u à wà cùŋɔ canŋɔŋke e.

¹⁷ Ka Yesu si pi pyi: «Mii Tunji na báaraŋi pyi tèrigii puni i, lire kurugo mii mú à yaa mii a báare†.»

¹⁸ Yesu à puru jwo ke, ka Yahutuubii nùŋufeebii si náara na u caa raa búu, nyaha na ye u kuro nyé canŋɔŋke e me, maa nùr'a jwo na uru Tunji u nyé Kile, maa uye tàanna ná Kile e.

Kile à kuni kan Yesu á u sùpyire sàra

¹⁹ Ka Yesu si nùr'a jwumpe lwó maa jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, Jyafoonji si n-jà yaaga pyi uy'á me, u aha ndemu nya u Tunji u u mpyi ke, lire u maha mpyi. Karigii puni Tufooni maha mpyi ke, cyire Jyafoonji maha mpyi mú,

²⁰ nyaha na ye Jyafoonji kyal'á táan Tufooni á. Lire e u maha u karigii nimpyiŋkii puni cyère u na. Karigii cyi à pèe yii ninjyanƙwògigii na ke, u sí cyire cyèe u na u pyi, bà li si mpyi si yii kàkyanhala me.

²¹ Bà Tufooni na sùpyire nèni na yi ge kwùŋi i, marii shìŋi kaan t'á me, amuni Jyafoonji maha shìŋi kaan u nyii wuubil'á.

²² Tufooni bà u sí sùpyire sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e me, u à kuni kan Jyafoonji á u a lire pyi,

²³ bà sùpyire puni si mpyi s'a Jyafoonji père, Tufooni pèenƙanni na me. Ngemu ká mpyi u nyé na Jyafoonji père me, Tufooni u à u tun ke, u mú nyé na uru père me.

²⁴ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká mii jwumpe lógo maa dá mii tunvooni na ke, urufol'á shìŋi ninƙwombaanji ta. U nàzhan saha nyé Kile yoge e me, u à fwooro kwùŋi i mà jyé shìŋi ninƙwombaanji i mà kwò.

²⁵ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á sahanƙi, tèni là na ma, li bá à nò a kwò, kwùubii sí raa Kile Jyanji mejwuuni nùru, mpiimu ká u jwumpe lógo maa nyé pu na ke, pire sí shìŋi ninƙwombaanji ta.

²⁶ Bà Tufooni nyé shìŋi ninƙwombaanji foo me, amuni u à Jyafoonji pyi uru shìŋi kanfoo mú, ²⁷ maa kuni kan u à u sùpyire sàra u tàanna ná pi kapyiŋkil'e, nyaha na ye uru u nyé Supyanji Jyanji.

²⁸ Jwumpe puni mii à jwo a kwò ke, puru kà yii kàkyanhala me, tèni là na ma, kwùubii puni sí raa Supyanji Jyanji mejwuuni nùru.

²⁹ Kwùubii puni sí jè n-fwooro pi fanji i. Mpii pi à kacèŋji pyi ke, pire sí shìŋi ninƙwombaanji ta, kapimpyiibii nàntanji u nyé kwùŋi.

³⁰ Mii si n-jà kyaa pyi naye e me, nde mii Tunji à jwo ke, ná lire e mii sí sùpyire sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e. Mii sùpyire sàraŋkann'á tii, nyaha na ye mii nyé na li pyi na nyii wuuni me, fo na tunvooni nyii wuuni.

Yesu à jwo na uru jwumpe na nyé sèe

³¹ Kàmpyi mii yabilinji u mpyi na yu naye kyaa na, mii jwumpe mpyi na si n-jà n-pyi sèe me.

³² Waberé u à mii kyaa jwo, mii à cè u jwumpe nyé sèe.

³³ Nyé yii à pii tun Yuhana á, ka u u sèenji kanni jwo pi á mii kyaa na.

³⁴ Mii wi ke, mii nyé a naye tiiŋe sùpya jwòmuguro na me, nka mii na jcyii karigii yu yii á, bà yii si mpyi si shwò me.

³⁵ Yuhana à pyi bà fùkina nyé na jii yii shwòhòl'e me. Puru bèenmpe kurugo yii à tère nimbilere pyi funntange e.

³⁶ Kani là à mii kyaa jwo, lire fành'á nyaha mà tòro Yuhana jwumpe na. Karigii Tufooni à kan mii á maa jwo na mii u cyi pyi a fùŋɔ ke, cyire kyaa na mii nyé. Sèenji na, jcyii karigil'á li cyèe na Tufooni u à mii tun.

³⁷ Tufooni u à mii tun ke, uru u maha mii kyaa yu. Nka yii sàha u mejwuuni lógo mà nya me, yii sàha u nya mà nya me.

³⁸ U jwumpe nyé a tateŋge ta yii e me, nyaha na ye yii nyé a dá u tùnntunji na me.

³⁹ Yii na Kile Jwumpe Semenji kálali ná funŋiŋke e, nyaha na ye yii na sòŋji na yii sí shìŋi ninƙwombaanji ta u e, uru sí u nyé na mii kyaa yu.

⁴⁰ Lire ná li wuuni mú i, yii nyé a jèn'a pa mii á bà yii si mpyi si uru shìŋi ta me.

† 5:17 Y'á jwo Zhenzi 2.2-3 i na Kile à nò u báaraŋi na canŋɔŋke. Yahutuubil'á dá yire na maa nyé li na piye funji na Kile na ninjyini ná ninƙe kèenji canŋɔŋke e mú. Ná li sí nyé amuni, pi nyé a yaa pi Yesu cége me.

- 41 Sùpyire t'a mii pêre, lire bà mii nyɛ na ɲɔaa mɛ.
- 42 Mii à li cè mú na tire caa mɛ. Nyɛ zòompɔi na mà yyaha tí ná Kile e mɛ.
- 43 Mii à pa na Tunji mege na, ka yii i mii cyé, ɲka kàmpyi sùpyanji wabere u mpyi a pa uye mege na, yii mpyi na sí nyɛ uru na.
- 44 Yii shinɲɛbii pi a yii pêre, lire l'à táan yii á. Mà li ta nge u à sii Kile ke, pèente uru maha ɲkaan ke, yii nyɛ na tire caa mɛ. Nyɛ di yii sí n-jà n-dá mii na n-jwo ye?
- 45 Yii àha raa sônɲi na mii u sí na Tunji sòn yii na mɛ. Kile túnntunɲiMusa na yii sônɲor'à taha ke, uru u sí u sòn yii na.
- 46 Kàmpyi sèenji na yii mpyi a dá Musa na, yii mpyi na sí n-dá mii na mú, ɲaha na ye u à mii kyaa jwo u sémɛnɲi i.
- 47 Nyɛ yii aha mpyi yii nyɛ a dá uru sémɛnɲi jwumpe na mɛ, di yii sí n-jà n-dá n-jwo mii ɲwɔjwumpe na ye?»

6

*Yesu à shiïn kampwɔhii kanɲkuro ɲwɔ cya
(Macwo 14.13-21; Marika 6.30-44; Luka 9.10-17)*

- 1 Lire kântugo Yesu à kàre Galile banji kùɲke na, uru banji mege mú na nyɛ Tiberiyadi.
- 2 Shinɲyahara mpyi a taha u ɲwɔh'i, ɲaha na ye u mpyi na kakyanhala karigiɲɲɔyimu pyi na yampii cùunji ke, pi ɲyii mpyi cyire na.
- 3 Pi à nɔ banji kùɲke na ke, ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà dùgo ɲanɲke kà na, maa ntèen wani.
- 4 Yahutuubiibilerenɲkwoɲi kataanni sí mpyi a nɔ a kwò.
- 5 Mà pi yaha wani, Yesu à wíl'a sùpyire niɲyahara ɲya ti i si u yyére, ka u u jwo Filipi á: «Taa wuu si bwúuru ta n-shwɔ n-kan nte sùpyire puni ti lyí ke?»
- 6 Yesu à puru jwo si Filipi zò shwɔ. Sèenji na, u mpyi a u nimpyiini cè a kwò.
- 7 Ka Filipi si u pyi: «Wuu mée ká sà shin niɲkin canmpyaa ɲkwuu shuunni (200) báara sàra tég'a bwúuru shwɔ mà pa ntáa nte sùpyire na, ti puni si bwúuru kwɔnrɔ ta mɛ.»
- 8 Mà pi yaha puru jwumpe na, Yesu cyelempyanji pi maha mpyi Andire, Simɔ Pyeri siɲɛnɲi ke, ka uru si jwo Yesu á:
- 9 «Mii à bwúuru* ɲùnyɔ kanɲkuro ná fyapyaa shuunni ɲya nàɲjiibilini lá á naha. ɲka ɲaha yire sí n-jà ɲwɔ nte sùpyire puni na ye?»
- 10 Ka Yesu si pi pyi: «Yii sùpyire pyi ti tɛɛn.» Ka ti i ntèen nyɛge na, ɲaha na ye kuru cyage nyɛge mpyi a ɲyaha. Nàmbaabii mpyi a kampwɔhii kanɲkuro (5.000) kwò.
- 11 Ka Yesu si bwúuru ɲùnyɔ lwɔ maa fwù kan Kile á, maa yi kan pi à taa sùpyire nintɛɛnre na, maa fyaabii kan pi à taa ti na mú. Ka ti puni si lyí a tìn.
- 12 Ti pun'a lyí a tìn ke, ka u u jwo u cyelempyiibil'á: «Paanyi y'a à kwòro ke, yii yire kuu, bà yi si mpyi y'áha ɲkèege mɛ.»
- 13 Ka pi i yire kul'a tég'a sháhii ke ná shuunni ɲí.
- 14 Lire kakyanhala kani Yesu à pyi ke, sùpyir'á lire ɲyaa, maa jwo: «Sèenji na, nge u nyɛ Kile túnntunɲi, nge kyaa l'à jwo na u sí n-pa diɲyɛnɲi i ke†.»
- 15 Yesu à li ɲya na sùpyire la nyɛ si uru cú fànhe e si mpyi saannji ke, ka u u yíri ti taan, maa núr'a dùgo ɲanɲke ɲun'í uye niɲkin.

*Yesu à ɲaara lwɔhe ɲun'í
(Macwo 14.22-33; Marika 6.45-52)*

- 16 Yàkoɲwɔor'á nɔ ke, ka Yesu cyelempyiibii si ɲkàre banji ɲwɔge na.
- 17 Numpilag'á wwò a Yesu yaha u sàha ɲkwò a nɔ pi yyére mɛ. Ka pi i bakwɔge kà lwɔ si jyiile s'a ɲkèege Kapɛɛnamu kànhe e.
- 18 Mà pi yaha bakwɔge e ka kafeebwɔhɔ si yíri na lwɔhe ɲyàha sèl'e.
- 19 Pi à culumɛtirii kanɲkuro pyi na si baan'á lwɔhe ɲun'í ke, ka pi i Yesu ɲya u u ɲaare lwɔhe ɲun'í, na si pi á, ka fyagare si pi cú sèl'e.
- 20 Ka Yesu si pi pyi: «Yii àha vyá mɛ, mii wi.»
- 21 Lire tɛni i, l'à táan pi á Yesu u jyé ná pire e bakwɔge e, ka pi i ntil'a nɔ pi tashage e.

Sùpyire na Yesu caa

- 22 Kuru canɲa nùmpanɲa, sùpyire ti mpyi a kwòro wani banji kùɲke na ke, ka tire si ɲcè na bakwɔge niɲkin ku mpyi wani, maa ɲcè na Yesu nyɛ a jyé kur'e ná u cyelempyiibil'e mɛ, ɲaha na ye pire kanni pi à jyé a kàre.

---

* 6:9 Bwúurun'á yaa ná sùmashinji ɲgemu i ke, uru mege nyɛ orizhi. † 6:14 Yahutuubii mpyi na Kile túnntunɲi wà sigili, Musa fiige (Duterɛnɔmu 18.15). Pil'á kàlanji wà kan na uru sí bwúurunji pyi u yíri niɲyini i, u tíge ɲinɲe na, bà Musa à li pi pyi mɛ.

²³ Nka bakwooyi yaberε mpyi a yiri Tiberiyadi kånhe e. Kafoonji Yesu à fwù kan Kile á, maa bwúurunji tåa tåa sùpyire na cyage nkemu i ke, yi mpyi a yyéere kuru cyage taan.

²⁴ Nyε sùpyir'á pa li nya na Yesu nyε wani me, u cyelempyiibii mú sí nyε wani me, maa jyε yire bakwooyi i mà kære Kaperεnamu kånhe e Yesu tacyage e.

Yalyire ti maha shìji ninjkwombaanji kaan ke

²⁵ Pi à sà Yesu nya banji kùnje sannje na ke, maa jwo: «Cyelentunji, tēni ndire e mu à pa naha ye?»

²⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, kakyanhala karigii yii à nya mii u mpyi ke, cyire kurugo bà yii na mii caa me, nka yalyire yii à lyi fo mà tin ke, tire kurugo yii na mii caa.

²⁷ Yalyire ti na fwónre ke, yii àha raa báare tire kurugo me, nte ti nyε ti nyε na fwónre me, ná ti maha shìji ninjkwombaanji kaan ke, yii a báare tire kurugo. Supyanji Jyanji u nyε tire yalyire kanvoonji, naha na ye Tufoonji à uru cwóonr'a yaha lire meε na.»

²⁸ Ka pi i Yesu yibe: «Naha wuu à yaa wuu a mpyi Kile nyii kani ye?»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Kile nyii kani li nyε yii dá u túnntunji na.»

³⁰ Ka pi i núr'a u pyi: «Kakyanhala kani ndire mu sí n-pyi n-cyéε wuu na, wuu u já a dá mu na ye? Naha mu sí n-pyi ye?»

³¹ Mà wuu tulyeyi yaha síwage e, pi à maninji lyi bà l'á séme Kile Jwumpe Semεnji i “U mpyi maha yalyire kaan pi i lyi ntemu t'á yiri ninjyini i ke.”

³² Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yalyire t'á yiri ninjyini i ke, Kile túnntunjiMusa bà u à tire kan me. Nka mii Tunji kanni na maha sēε yalyire kaan, ntemu t'á yiri ninjyini i ke.

³³ Naha na ye yalyire Kile maha nkaan ke, tire ti nyε nte t'á yiri ninjyini i ke, tire ti maha shìji ninjkwombaanji kaan dijnye sùpyir'á.»

³⁴ Ka pi i u pyi: «Kafoonji, mu à yaa mu a tire yalyire kaan wuu à tērigii puni i.»

³⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Mii u nyε yalyire nte ti maha shìji ninjkwombaanji kaan sùpyir'á ke. Ngemu ká mpa mii á ke, katege saha si n-sii urufoo ta me; ngemu ká dá mii na ke, byaga saha si n-sii urufoo ta me.

³⁶ Bà mii à yi jwo yii á mà kwò me, yii à mii nya, yii sí sàha nen'a dá mii na me.

³⁷ Mpii mii Tunji na nkaan mii á ke, pire puni si raa ma mii á. Ngemu ká mpa mii á ke, mii si n-sii uru kòrò n-yige cyiinnji na me.

³⁸ Mii nyε a yiri ninjyini na mà pa njhke na si mpa a na nyii wuuni pyi me, mii à pa mpa a na tunvoonji nyii wuuni pyi.

³⁹ Mii tunvoonji nyii wuuni li nyε, mpii puni u à kan mii á ke, mii àha zii nkwoò pi wà ninjin yaha u pinni me, nka mii u pi puni nè a yige kwùni i dijnye canjkwoge.

⁴⁰ Nde li nyε mii Tunji nyii wuuni ke, lire li nyε shin maha shin ká Jyafoonji nya, maa dá u na ke, urufoo sí shìji ninjkwombaanji ta, mii mú sí urufoo nè n-yige kwùni i dijnye canjkwoge.»

⁴¹ Yesu à jwo na uru u nyε yalyire t'á yiri ninjyini i ke, ka puru jwumpe si mpen Yahutuubii njnufeebil'e, ka pi i wá na nkunni piye shwòhol'e.

⁴² Maa jwo: «Yusufu jyanji Yesu bàl'á? Wu à u tunji cè mà u nunji cè, ka u u mpa a nko na ur'á yiri Kile yyéere la?»

⁴³ Ka Yesu si jwo: «Yii kununke nwò yaha.

⁴⁴ Sùpya si n-pa mii á, Tufoonji u à mii tun ke, ná uru bà u à pa ná u e me. Urufoo ká mpa mii á, mii sí u nè n-yige kwùni i dijnye canjkwoge.

⁴⁵ Kile túnntunpii sémebil'e, yii sí mpe jwumpe ta wani “Kile yabilinji sí pi puni kàlaš.” Shin maha shin ká Tufoonji jwumpe lógo, maa nεε pu na ke, uru sí n-pa mii á.

⁴⁶ Nka lire nyε a li cyéε na wá a Tufoonji nya me, fo nge u à yiri Kile yyéere ke. Uru u à Tufoonji nya.

⁴⁷ Sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu u à dá mii na ke, shìji ninjkwombaanji na nyε urufol'á.

⁴⁸ Yalyire ti maha shìji ninjkwombaanji kaan sùpyir'á ke, mii u nyε tire.

⁴⁹ Mà yii tulyeyi yaha síwage e, pi à maninji lyi. Lire ná li wuuni mú i, pi à kwò.

⁵⁰ Nka nte t'á yiri ninjyini na mà tige njhke na ke, ngemu ká tire lyi ke, u saha si n-kwò me.

⁵¹ Mii u nyε tire yalyire shìji woore mà yiri ninjyini na. Shin maha shin u à tire yalyire tà lyi ke, urufoo sí shìji ninjkwombaanji ta. Yalyire mii sí n-kan dijnyenji si shìji ninjkwombaanji ta ke, mii cyeere ti nyε tire.»

⁵² Yesu à yire jwo ke, ka nàkaante si yiri Yahutuubii shwòhol'e na: «Di nge nāni sí n-jà u cyeere kan wuu lyi ye?»

⁵³ Ka Yesu si núr'a yi jwo pi á: «Sèenji na mii sí n-sli yi jwo yii á, yii aha mpyi yii nyɛ a Supyaŋi Jyaŋi kyaare kyà, maa u sishange bya me, yii si shìŋi niŋkwombaaŋi ta me.

⁵⁴ Ngemu ká mii cyeere kyà maa mii sishange bya mú ke, shìŋi niŋkwombaaŋi na nyɛ urufoŋ'á. Mii sí urufoo nè n-yige kwùŋi i diŋyɛ canŋkwage,

⁵⁵ naha na ye mii cyeere ti nyɛ yalyire sèe woore, mii sishange mú sí nyɛ lùbyage sèe woge.

⁵⁶ Ngemu ká mii cyeere kyà maa mii sishange bya ke, urufoo sí n-kwóro mii wwoŋeɛge e, mii mú sí n-kwóro urufoo woge e.

⁵⁷ Tufooŋi u nyɛ shìŋifoo ke, ur'á mii tun, ur'e mii á shìŋi ta, lire pyiŋkanni na, ngemu ká mii cyeere kyà ke, urufoo sí shìŋi sèe wuŋi ta mii cye kurugo.

⁵⁸ Yalyire t'á yiri niŋyini na ke, tire ti nyɛ nte. Yii tulyey'á ntemu lyi maa ŋkwú ke, ti nyɛ tire fiige me. Ngemu ká tire yalyire lyi ke, urufoo sí shìŋi niŋkwombaaŋi ta.»

⁵⁹ Nyɛ Yesu á sùpyire kála ná mpe jwumpe e Kaperɛnamu kàŋhe Kile Jwumpe kàlambage e.

Yesu jwumpe maha shìŋi niŋkwombaaŋi kaan

⁶⁰ Nyɛ Yesu á puru jwumpe jwo amuni ke, ka u cyelempyiibii niŋyahamii si jwo: «Sèenji na, mpe jwump'á waha a tòro. Jo u sí nyɛ mpe e ye?»

⁶¹ Yesu á cè na nje ur'á jwo ke, na yir'á waha u cyelempyiibii na, lire e pi na ŋkunni, ka u u yi jwo pi á: «Mpe jwump'á yii yà mú la?»

⁶² Yii aha bá Supyaŋi Jyaŋi nja u u dùru u tayirige e niŋyini na de? Naha yii sí n-jwo ye?

⁶³ Kile Munaani li maha shìŋi sèe wuŋi kaan sùpyaŋ'á, ná lire bà me, sùpyaŋi yabilinji fàŋhe si n-jà yaaga pyi me. Jwumpe mii á jwo yii á ke, p'á fworó Kile Munaani i, pu sí maha uru shìŋi kaan.

⁶⁴ Nka pi na nyɛ yii e, pi nyɛ a dá me.»

Nyɛ mà lwó fo tasiige e, mpii pi nyɛ pi nyɛ a dá me, ná nje u sí Yesu le cye e ke, u mpyi a pire cè.

⁶⁵ Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Lire kurugo mii á yi jwo yii á na sùpya si n-jà n-pa mii á ná Tufooŋi Kile nyɛ a li fàŋhe kan urufoŋ'á mà ye.»

⁶⁶ Mà lwó kuru canŋke na, u cyelempyiibii niŋyahamil'á nùru u fye e, pi saha nyɛ a ðen'a taha u ðwòh'i me.

⁶⁷ Ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi pyi: «Yii sí de, yii sí nyɛ n-kàre mú la?»

⁶⁸ Ka Simó Pyeri si u pyi: «Kafooŋi, joofo yýere wuu sí ra ŋkège, shìŋi niŋkwombaaŋi jwumpe sí nyɛ mu á ye?»

⁶⁹ Wuu á li cè maa dá li na na nje u á fworó Kile e ke, uru u nyɛ mu.»

⁷⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Tá mii bà u á yii ke ná shuunniŋi cwòŋrò me? Nka yii wà niŋkin na naha zàmpen.»

⁷¹ Simó Isikariyoti jyaŋi Zhudasi kyaa Yesu mpyi a jwo ke, uru u sí n-pa u le cye e, maa li ta u na nyɛ cyelempyiibii ke ná shuunniŋi niŋcwònròbil'e.

7

Yesu cinmpyiibii nyɛ a dá u na me

¹ Lire kántugo Yesu á tòro ná pani i Galile kùluni i, u nyɛ a ðen'a jyè Zhude kùluni i me, naha na ye Yahutuubii ñuŋufeebii mpyi na u caa si mbò.

² Yahutuubii vùŋnyi kataanni mpyi a byanhara a kwò.

³ Ka Yesu cinmpyiibii si mpa u fye e, maa yi jwo u á: «Mu á yaa mu u yiri naha nume mà kàre Zhude kùluni i, bà mu cyelempyiibii pi nyɛ kuru cyage e ke, pire si mpyi si mu kakyanhala karigii nja me.

⁴ Ngemu la ká mpyi sùpyire si u cè ke, uru nyɛ a yaa u a karigii pyi ñwòhore e me. Ncyii kakyanhala karigii mu na mpyi ame ke, li pyi bà diŋyeni puni si mpyi si cyi nja me.»

⁵ Yesu cinmpyiibii mpyi na puru puni yu, naha na ye pi nyɛ a dá u na me.

⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Lire tēpyiini sàha ŋkwò a nò mii á me. Tère o tère l'á táan yii á ke, yii maha yii nyii wuuni pyi.

⁷ Yii kyaa si n-jà n-pen diŋyɛ sùpyir'á me, ŋka mii kyal'á ðen t'á, naha na ye mii na li yu t'á na ti kapyiŋkii nyɛ a jwò me.

⁸ Yii pi ke, yii á si kataann'á. Nka mii wi ke, mii kège nume me, naha na ye tēni sàha nò mii á me.»

⁹ U á yire jwo pi á ke, maa ntēen wani Galile kùluni i.

Yesu á kàre vùŋnyi kataanni cyage e

¹⁰ Nyɛ Yesu cinmpyiibil'á kàr'a kwò kataann'á ke, ka Yesu si ñwòh'a kàre uye niŋkin.

¹¹ Lir'á ta Yahutuubii ñuŋufeebii mpyi na u caa sùpyire shwòhòl'e, fo na yibi: «Taa u nyɛ ke?»

¹² Sùpyire shwòhòl'e, jwumò niŋyahama mpyi na ŋkunni Yesu kyaa na. Pii mpyi na ŋko: «Ŋge nàŋi nyɛ sùpya niŋcenŋe» pii sí i ŋko: «Sèe bà me, u na sùpyire leni kuni nimpini i.»

¹³ Mpe jwumpe puni mpyi na njwòhòni na yu, naha na ye pi mpyi na fyáge Yahutuubii njũjufeebii na.

Yahutuubii píl'á nàkaana pyi ná Yesu i

¹⁴ Tèni i kataann'à nò ninjke e ke, ka Yesu si njkàre Kilejaarebage ntàani na, maa cye le na sùpyire kálali.

¹⁵ Ka Yahutuubii njũjufeebii si wá na njyáali marii njko: «Di nge nànj'à pyi maa Kile Jwumpe Semènjì cè na yu amè, wà sí njye a u kála pu na mà ye?»

¹⁶ Ka Yesu si jwo pi á: «Jwumpe na mii na sùpyire kálali ke, mii wumò bà mè, mii tunvoonji wumò pi.

¹⁷ Ngemu la ká mpyi s'a Kile jyii wuuni pyi ke, urufoo sí n-pa n-cè kampyi mii kàlanj'à fwooro Kile e, lire njye mè mii yabilinjì i u à fwooro.

¹⁸ Ngemu ká a yu u yabilinjì mege na ke, uye pèente urufoo maha njcaa. Njka njgemu la ká mpyi u tunvoonji s'a mpère ke, urufoo cye e sèenjì njye. Kafinara njye urufoo karigil'e mè.

¹⁹ Kile túnntunonji Musa bà u à Saliyanji kan yii á mà? Yii wà sí njye na cyire karigii kuni jaare mè. Njye naha na yii sí na mii caa raa bùu ye?»

²⁰ Ka pii si jwo sùpyire shwòhòl'e: «Jinacyan u njye mu, sùpya njye na mu caa raa bùu mà dè!»

²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à sàa ta naha kabwoo ninjkin pyi cannjònjke e ke, ka lire si yii kàkyahanla la?»

²² Yii maha pùnampyire kwùun cannjònjke e, maa jwo na Musa u à lire kuni kan yii á (mà li ta Musa bà u à njkwònjì sii mè, njka yii tulyeyi yì.)

²³ Ná yii maha pùnampyire kwùun cannjònjke e, si nta raa Musa Saliyanji kuni jaare, njye naha na yii na ntíri mii na na mii à sùpya nimpurjò cùunjò cannjònjke e ye?

²⁴ Yii áha raa sùpyire la wwù kanjaani kanni na mè, njka yii fyánha a sèenjì cya yii cè, yii i nta a pa jwo.»

²⁵ Mà Yesu yaha jwumpe na, Zheruzalemu kànhe shiinbii pii mpyi na njko: «Tá nànjì pi na njcaa si mbò ke, uru bà u njye nge mè?»

²⁶ Njka u we, u u yu sùpyire shwòhòl'e, pi s'à fyáha maa u yaha wani. Kampyi wuu njũjufeebil'á tèn li taan na Kile Nijcwònrònjì kyaa l'á jwo ke, na uru wì de?

²⁷ Wuu s'à nge nànjì tayirige cè, mà li ta Kile Nijcwònrònjì ká mpa, sùpya ninjkin si u tayirige cè mè.»

²⁸ Njye mà Yesu yaha kàlanjì na Kilejaarebage e, u à jwo fánha na: «Yii à mii cè, maa mii tayirige cè mú la? Njka mii njye a pa nay'á mè, sèenjì na wà u à mii tun, yii njye a u cè mè.

²⁹ Mii s'à u cè, naha na ye mii à yíri u yyére, uru mú sí u à mii tun.»

³⁰ Yesu à yire jwo ke, pi la mpyi si u cù. Njka sùpya njye a jà mè, naha na ye u tèecùni mpyi na sàha njkwò a nò mè.

³¹ Lire ná li wuuni mú i, sùpyire shwòhòl'e shinjyahara à dá Yesu na, tire sùpyire mpyi na njko: «Kile Nijcwònrònjì ká bú mpa, kakyanhala kani ndire u sí n-pa n-pyi mà núr'a tòro nge nànjì wuuni taan ye?»

Yahutuubii njũjufeebil'á pii tun pi sà Yesu cù

³² Mpe sùpyire mpyi na njkunni Yesu kyaa na ke, p'à jyè Farizhènbii ninjyigigil'e. Njye ka Kile sàragawwuubii njũjufeebii ná Farizhènbii si Kilejaarebage sanjcwònsigibii pii tun pi sà Yesu cù.

³³ Ka Yesu si jwo: «Mii saha sí tère nimbilere pyi yii shwòhòl'e, lire ká ntòro, mii sí nùru na tunvoonji yyére.

³⁴ Yii sí raa mii caa, yii sì mii njya mè, naha na ye cyage e mii sí n-pyi ke, yii sì n-jà nò wani mè.»

³⁵ Ka Yahutuubii njũjufeebii si wá na njko pij'á: «Lire tèni i ke, taa nge nànjì la njye s'a njkèege, marii njko na wuu sí n-jà uru njya mà ye? Yahutuubii pi à caala a kàr'a sà ntèn Girèkiibii shwòhòl'e ke, kampyi pire yyére u la njye s'a njkèege, si sà a pi kálali de?»

³⁶ Di mpe jwumpe njwòhe njye ye «Yii sí raa mii caa, yii sì mii njya mè, naha na ye cyage e mii sí n-pyi ke, yii sì n-jà nò wani mè?»

Yesu à jwo uru sí Kile Munaani kan dānafeebil'á

³⁷ Njye kataanni canzanj'á à nò ke, kuru sí k'á pyi canmbwòhe, ka Yesu si yìr'a yyere sùpyire yyaha na, maa jwo fánha na: «Byaga ká wà ta, urufoo u a ma mii yyére, u u mpa bya.

³⁸ Ngemu ká dá mii na ke, lwòhe ku maha shinjì kaan ke, kuru sí raa fwu raa fwoore urufoo funnjke e ba fiige, bà l'á séme Kile Jwumpe Semènjì i mè.»

³⁹ Kile Munaani li mpyi na sí n-pa n-kan dānafeebil'á ke, lire kyaa Yesu mpyi na yu amè. Lire tèni i Kile Munaani mpyi na sàha njkan mè, naha na ye Yesu mpyi na sàha dùgo ninjyinjì na u pèente e mè.

Sùpyire njwòjwump'á taa Yesu kyaa na

⁴⁰ Sùpyire shwòhòl'e, shinjyahara à Yesu jwumpe lógo ke, ka pii si wá na ñko: «Nàkaana jye me, Kile túnntunji wuu na sigili ke, uru u jye ñge nàñi.»

⁴¹ Pii bá mpyi na ñko na Kile Nijɔcwónrɔñi wí. Ka pii si jwo: «Di Kile Nijɔcwónrɔñi sí n-jà n-yíri Galile kùluni i n-jwo ye?»

⁴² Li jye a sémɛ Kile Jwumpe Semɛñi i na Kile Nijɔcwónrɔñi sí n-fworo saanji Dawuda túluge e mà? Maa núr'a sémɛ "U sí n-yíri Dawuda kànsege na, Betilchemu kànhe e."»

⁴³ Ka sùpyire funzɔñjɔre si ntáa Yesu kyaa na.

⁴⁴ Pii mpyi wani sùpyire shwòhòl'e, pire la mpyi si u cù, ñka pi wá jye a cye taha u na mɛ.

⁴⁵ Ka Kilejaarebage saɔcwónsigibii si núr'a kàre Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Farizhɛɛnbii yyére. Ka pire si pi yíbe: «Di k'à ta a jwo, ka yii i mpa maa u yaha ye?»

⁴⁶ Ka pi i pi pyi: «Wuu sàha ñkwò a ñge nàñi jwumpe fiige lógo wuu ñinjyigigil'e mɛ!»

⁴⁷ Ka Farizhɛɛnbii si pi pyi: «Yii mú à yiye yaha u à wurugo la?»

⁴⁸ Tà yii sàha ñkwò a lógo na wuu ñùñufoonji wá ñinjin, lire jye mɛ Farizhɛɛñi wá ñinjin à dá u na?

⁴⁹ Mpii pi à dá u na ke, pire wá jye a yaage cè MusaSaliyanji i mɛ, pi pun'à láña.»

⁵⁰ Pi wá na mpyi wani, uru mɛge mpyi Nikodemu. Uru u mpyi a shà Yesu yyére canjka numpilage e. Ka uru si jwumpe lwó, maa jwo Farizhɛɛnbil'à:

⁵¹ «Mà tàanna ná wuu Saliyanji i, wuu si n-sii n-jà yoge kwòñ shin na, mà li ta wuu jye a fyánha a lógo u ñwò na, lire jye mɛ wuu jye a u kapyiini cè mɛ.»

⁵² Ka pi i u pyi: «Lire e ke Galile kùluni shin mú u jye mu la? Sà Kile Jwumpe Semɛñi wí, mu si n-sii li jya wani na Kile túnntunji wá sí n-yíri Galile e mɛ.»

[

⁵³ Pi à puru jwo ke, ka pi puni si yír'a caala mà kàre pi pyenyi i.

8

Pi à ceewe cù ná nàñi w'e

¹ Ka Yesu si ñkàr'a sà dùgo Olivye cire ñanke na.

² Kuru canja nùmpañja ñyɛsɔoge na, maa núr'a pa Kilejaarebage ntàani na. Shinjyahara à pa bínni u taan, ka u u ntɛɛn na pi kálali.

³ Mà u yaha u u sùpyire kálali, Kile Saliyanji cyelentiibii pii ná Farizhɛɛnbii pil'à shà ná ceewe e u yyére, na u à ta a cù ná nàñi w'e jacwòɔ na. Pi à u yyéɛñe Yesu taan, sùpyire shwòhòl'e,

⁴ maa jwo: «Wuu cyelentunji, ñge ceen'à ta a cù ná nàñi w'e u u jacwòɔre pyi.

⁵ Mà li ta Kile túnntunjiMusa s'à jwo Saliyanji i na uru ceenji shin'à yal'a wá a bò ná kafaay'e. Naha mu s'à jwo ye?»

⁶ Kànhaña pi à cyán Yesu na ná ñke yibige e, bà pi si mpyi si u ta ñcù u yabilinji ñwójwumpe kurugo mɛ. Nka Yesu à lyéele na sémɛni ñinke na ná kampeeni i.

⁷ Ka pi i ñkwòro na u yíbili. Ka u u ñkwò a yír'a yyére maa pi pyi: «Ñge u jye yii shwòhòl'e kapii baa ke, uru u fyánha a kafaaga lwó a tég'a u wá.»

⁸ Yesu à puru jwo ke, maa núr'a lyéele na sémɛni ñinke na.

⁹ Mpii pi à pa ná ceenji i ke, pir'à Yesu ñwójwumpe lógo ke, ka pi i wá na fworo ñinjin ñinjin, mà lwó ñàñkolyeebii na fo mà pa na ñò kántugo wuubii na. Yesu kanni u à kwòro wani ná ceenji i.

¹⁰ Yesu à pa ñinke yírig'a wí, u jye a sùpya ñya ná ceenji i mɛ, maa jwo: «Ceewe, mpii pi à mu la wwú ke, taa pi jye ke? Wá jye a jwo mu à yaa mu u bò mà?»

¹¹ Ka ceenji sí Yesu pyi: «Kafoonji, wá jye a yire jwo mɛ.» Ka Yesu si jwo: «Nyɛ mii mú sí n-jwo mu à yaa mu u bò mɛ. Ta sí, ñka ma hà nùru lire kapiini fiige pyi mɛ.»]

Yesu u jye Kile bèɛnmpe, mpe p'à pa dijnyɛñi i ke

¹² Lire kántugo Yesu à núr'a jwumpe lwó maa jwo sùpyir'à: «Mii u jye dijnyɛñi bèɛnmpe. Ngemu ká ntaha mii fye e ke, urufoo saha sí n-sii ñaare numpini i mɛ, ñka urufoo sí n-pyi bèɛnmpe e mpe pu sí shùñi ñinkwombaanji na urufoo na ke.»

¹³ Ka Farizhɛɛnbii si u pyi: «Mu yabilinji kanni u jye na maye kyaa yu, mu jwump'à wuu pɛn.»

¹⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii yabilinji mɛɛ ká sí i na naye kyaa yu, sɛɛñi mii na yu yii á, ñaha na ye mii à naye tayirige cè, maa na takarege cè. Yii sí pi ke, yii jye a mii tayirige cè mɛ, yii mú jye a mii takarege cè mɛ.

¹⁵ Yii na mii karigii wí mà tàanna ná sùpyire sòññɔñkanni i. Mii wi ke, mii jye na sùpya kapyinji wí lire pyinjkanni na mɛ.

¹⁶ Mii aha a sùpyire karigii kataampe cwòɔnre tɛni ndemu i ke, mii maha li pyi ná ntiiñi i, ñaha na ye mii kanni bà u maha mpyi mɛ, Tufoonji u à mii tun ke, uru maha mpyi ná mii i.

17 L'à séme yii yabilimpíi Saliyaní i, na shiín shuunni jwəjwumpe ká mpyi ninjkin kyaa na, lire lí jnyé sèenji.

18 Mii yabilinji na naye kyaa yu, Tufoonji u à mii tun ke, uru mú na mii kyaa yu.»

19 Ka pi i Yesu pyi: «Taa mu tunji jnyé ke?» Ka u u pi pyi: «Yii jnyé a mii yabilinji cè me, si nta njyére mii Tunji na la? Yii n'a mpyi a mii cè, yii mpyi na sí mii Tunji cè mú.»

20 Yesu à mpe jwumpe puni jwo mà u yaha Kilejaarebage ntàani na u u kàlanji pyi Kile bñnyenji yaayi yalenjke taan. Sùpya jnyé a já a u cù me, jaha na yé u tèecūni mpyi na sàha njkwò a nò me.

Yesu à uye cyêe

21 Ka Yesu si nùr'a jwo: «Mii sí n-pa n-kàre, mii sí ká bú n-kàre, yii sí n-pa a mii caa. Nka yii sí n-kwú ná yii kapegigii tugure e. Cyage e mii kèege ke, yii sí n-jà nò wani me.»

22 U à puru jwo ke, ka Yahutuubii njñufeebii si wá na yu piy'á: «Taha u sí uye bò maa njko na cyage e uru sí n-kàre ke, na wuu sí n-jà nò wani me?»

23 Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ta naha nke njñke na, mii s'à yíri njñyinj na. Naha nge dijnyenji wuu pi jnyé yii, nka mii jnyé naha dijnyenji wu me.

24 Lire na, mii à yi jwo yii á na yii sí n-kwú ná yii kapegigii tugure e. Yii aha mpyi yii jnyé a dá lí na na "Mii u jnyé nge u jnyé ke"* me, yii sí n-kwú ná yii kapegigii tugure e.»

25 Ka pi i Yesu pyi: «Jo u jnyé mu lire sanní i yé?» Ka u u pi pyi: «Mii jnyé ngemu ke, mii à fyánha a yire jwo yii á.

26 Karii njnyahagii na jnyé mii u jwo yii á si yii cèege yii kapyiinjki njnyahagil'e. Nje mii à lógo na tunvoonj'á ke, yire mii na yu dijnyé sùpyire pun'á. Mii tunvoonji u jnyé sèenjifoo.»

27 Pi jnyé a mpyi a lí cè na Yesu na yu Tufoonji Kile kyaa na me.

28 Lire kurugo ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii aha mpa Supyanji Jyanji yírigé njñyinj na tēni ndemu i ke, yii sí n-ta n-cè na "Mii u jnyé nge u jnyé ke†." Yii sí n-ta n-cè na mii jnyé a sii na yaage pyi nay'á me, nde na Tufoonji à mii kála ke, lire kanni mii na mpyi.

29 Sèe, mii tunvoonji jnyé ná mii i, u jnyé a mii yaha naye ninjkin me, jaha na yé nde l'à bē u á ke, lire mii maha mpyi tèrigii puni i.»

30 Yesu à puru jwo ke, ka shinjnyahara si dá u na.

Yesu à pēe Ibirayima na

31 Yahutuubii pi à dá Yesu na ke, ka u u jwo pir'á: «Yii aha mii jwəjwumpe cù, sèenji na yii à pyi mii cyelempyii.

32 Lire tēni i, yii sí sèenji cè, sèenji mú sí yii yige bilere e.»

33 Ka Yahutuubii njñufeebii si u pyi: «Wuu na jnyé Ibirayima tұлuge shiín. Wuu jnyé a sàa pyi a nya wà biliwe me, ka naha sí mu ta mu à jwo na wuu sí n-fworó bilere e yé?»

34 Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká njkwòro na kapegigii pyi ke, urufoo na jnyé kapegigii biliwe.

35 Mà lí ta bilinji jnyé pyenge njkemu i ke, u jnyé a sii na jin'a pyi kuru pyenge shin me, nka pyengefoo jyanji u à sii pyenge shinji yabilinji.

36 Jyafoonji ká yii shwò kapegigii bilere na, lire e yii sí n-sii n-fworó t'e.

37 Mii à lí cè na yii na jnyé Ibirayima tұлuge shiín, lire ná lí wuuni mú i, yii na njcaa si mii bò, naha na yé mii jwumpe jnyé a tatēenge wwú yii e me.

38 Mii wi ke, karigii mii à nya na Tunji á ke, cyire mii na yu. Ncyii yii mú à lógo yii tunj'á ke, cyire yii na mpyi.»

39 Ka pi i u pyi: «Wuu tunji u jnyé Ibirayima.» Ka Yesu si pi pyi: «Yii n'a mpyi sèenji na Ibirayima pyi, karigii u mpyi na mpyi ke, yii mú mpyi na sí raa cyire pyi.

40 Mà jwo yii pi à lire pyi ke, ka yii i wá na mii caa raa búu na mii na sèenji yu yii á, bà mii à u lógo Kile á me. Ibirayima sí jnyé a lire fiige pyi mà nya me.

41 Yii tunji maha karigii njcyiimu pyi ke, cyire yii maha mpyi.» Ka pi i u pyi: «Wuu jnyé kàsəgə kùŋə pyi me. Wuu Tunji na jnyé ninjkin, Kile wi.»

42 Ka Yesu si pi pyi: «Kàmpyi sèe Kile u jnyé yii Tunji, mii kyaa mpyi na sí n-táan yii á, naha na yé mii à fworó Kile e, uru u à mii yaha a pa naha. Mii jnyé a pa nay'á me, uru u à mii tun.

43 Naha na yii jnyé na mii jwumpe yyaha cini mà yé? Mii à lí ta, yii la jnyé sí pu lógo me.

44 Sitaanninji u jnyé yii tunji, lire e l'à táan yii á, yii pi a u nyii wogigii pyi. Supyibonjə u jnyé u wi, fo mà lwò tasiige e, u sàha ntél'a sèenji jwo a nya me, naha na yé sèebili ninjkin jnyé u funnjke e me. U aha fini, u maha jwo a tãanna ná u funnjə sɔnjɔre e, naha na yé kafinare jwufoo wi, kafinare tunji mú wi.

45 Nka mii wi ke, sèenji kanni mii na yu, lire kurugo yii jnyé a dá mii na me.

* 8:24 Kile à uye cyêe Musa na, maa jwo na uru mege ku jnyé: «Mii u jnyé nge u jnyé ke.» † 8:28 Kile à uye cyêe Musa na, maa jwo na uru mege ku jnyé: «Mii u jnyé nge u jnyé ke.»

⁴⁶ Yii puni shwòhàl'e, jofoo ninjkin u sí n-jà li cyêe na mii à kapii pyi ye? Mii sí i sèenji yu yii á, ka yii i mpyi yii jnye a dá mii na nahà na mà ye?

⁴⁷ Ngemu ká mpyi Kile wu ke, urufoo maha Kile jwumpe núru. Mu aha yii jya yii jnye na pu núru me, yii jnye Kile wuu me.»

⁴⁸ Ka Yahutuubii jùnjufeebii si Yesu pyi: «Wuu tànga na jnye mà jwo mu na jnye Samari shin kannà, jina na jnye mu i.»

⁴⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Jina jnye mii i me. Sèenji na, mii na na Tunji père, yii sí jnye na mii père me.»

⁵⁰ Mii jnye na na yabilinji mpèenji caa me, njka wà u jnye wani, uru u jnye na mii mpèenji caa, uru u sí n-pa tànge kan mii á.

⁵¹ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká mii jwumpe lógo maa jne pu na ke, urufoo si n-sii n-kwú me.»

⁵² Ka Yahutuubii jùnjufeebii si Yesu pyi: «Numé wuu à li cè sèenji na na jina na jnye mu i. Ibirayima à kwú, Kile túnntunmpii puni mú à kwú, ka mu u jnen'a jwo na ngemu ká mu jwumpe lógo maa pu kurigii jaare ke, urufoo saha si n-kwú me.»

⁵³ Mu à pèe wuu tulyage Ibirayima na la? Ur'à kwú, Kile túnntunmpii mú à kwú. Jofoo mu na maye sònji ye?»

⁵⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii n'a mpyi na naye père, mii mpèenji mpyi na si là jwo me. Njka mii Tunji u na mii père. Yii à jwo na uru u jnye yii Kilenji,

⁵⁵ mà li ta, yii jnye a u cè me, mii s'à u cè. Mii n'a mpyi a jwo na mii jnye a u cè me, mii mpyi na si n-pyi yii fiige kafiniviniwe. Njka mii à u cè, maa u jwumpe kurigii jaare.

⁵⁶ L'à táan yii tulyage Ibirayima á mà mii canmpañke jya. U à ku jya ke, ka u funnje si ntáan sèl'e.»

⁵⁷ Ka Yahutuubii jùnjufeebii si Yesu pyi: «Ei! mu sàha yee beeshuunni ná ke ta me, maa jwo mu à Ibirayima jya la?»

⁵⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, mà Ibirayima ta u sàha si me "Mii u jnye."»

⁵⁹ Puru jwumpe kurugo, ka pi i kafaaya lwó si ntège Yesu wàè, njka u à njwòh'a fworò Kilejaarebage e mà kàre.

9

Yesu à fyinji wà cùnjò

¹ Yesu nintoronj'à fyinji wà jya, uru nànj fyin wunji u à si.

² Ka Yesu cyelentunji, nahà k'à nge nànj fyin wunji pyi u à si ye? U kapegigii fyé wi laa, u sifeebii wogigii fyé?»

³ Ka Yesu si pi pyi: «U fyinnte ná u kapegigii ná u sifeebii wogigii jnye cyiye kur'e me, l'à pyi si Kile sífente cyêe.

⁴ Wuu à yaa wuu mii tunvoonji túnnture pyi canjke e, lire tènì ká ntòro wuu taan, numpilage si n-wòd, báara saha si n-jà n-pyi me.

⁵ Mà mii yaha nahà dijyeni i, mii u jnye dijyeni bèenmpé.»

⁶ Yesu à puru jwo ke, maa ntilwòhe cyán njjke na mà tég'a pworò fànhara, maa tire tég'a fyinnanji nyiigii cwuugo,

⁷ maa yi jwo u á, na u sà u yyahe jyé Silowe jcwòge e (Silowe jwòhe ku jnye: «túnntunhò»). Ka fyinji si njkàr'a sà ku jyé, ka u nyiigii si múgo, ka u u núru.

⁸ Nye u tènjenjebii ná mpii pi mpyi maha u nintèenji jaa u u sùpyire jáare ke, ka pire si pi ye yibe: «Ei! Tá nge nànj bà wuu mpyi maha jaa u à tèn na jáare me?»

⁹ Ka pii si jwo: «Uru wi» ka pii si jwo: «Uru bà me, u málwòtò ti kannà.» Ka nànj yabilinji si mpa jwo: «Mii wi.»

¹⁰ Ka pi i u yibe: «Di mu nyiigil'à pyi maa múgo ye?»

¹¹ Ka u u jwo pi á: «Nànj pi maha mpyi Yesu ke, uru u à pworò fànhara a tiri mii nyiigii na, maa jwo na mii i sà yyahe jyé Silowe jcwòge e. Ka mii i njkàr'a sà ku jyé. Mii à ku jyé ke, ka mii i ntii na jaa na jcwúu.»

¹² Ka pi i u yibe: «Taa uru nànj jnye ke?» Ka u u pi pyi: «Mii jnye a u takarega cè me.»

¹³ Nye nànj nyiigii cyi à múgo ke, ka pi i njkàre ná u e Farizhèenbii yyére.

¹⁴ Canjke Yesu à pwoore fànhara a tég'a u nyiigii tiri cyi i nta a múgo ke, kuru na mpyi Yahutuubiicanjòhò*.

¹⁵ Lire kurugo Farizhèenbii mú à u yibe nyiigii múgunjkanmi na. Ka u u jwo pi á: «Pworò u à fànhara a tiri mii nyiigii na, ka mii i sà yyahe jyé maa ntii na jaa.»

‡ 8:59 Mà tàanna ná Yahutuubii Saliyanji i, wà ká Kile mege kège, urufoo mpyi maha yaa u wà ná kafaay'e. * 9:14 Yahutuubii Saliyanji jnye a mpyi a jne báaranji wà tufige u a mpyi canjòhke e me, lire mpyi na fún pi á. Pi mpyi maha sònji na mà yanja cùnjò, lire na jnye mu à jwo urufol'à báara pyi.

¹⁶ Ka Farizhɛɛnbii pii si jwo: «Nàŋi u à fyinnji cùuŋɔ ke, u si n-jà n-yíri Kile yyére me, naha na ye u nyɛ a canŋɔŋke le dá e me.» Nka pil' à jwo: «Kàmpyi u mpyi kapimpyi, u mpyi na si n-si n-jà nyɛii kakyanhala karigii pyi me.» Lire pyinŋkanni na, pi nyɛ a já a bɛ ninŋin na me.

¹⁷ Ka pi i núr'a nàŋi yíbe: «Mu wi ke, naha mu na sɔnnji ma nyiigii múgufoonji kyaa na ye?» Ka u u pi pyi: «Kile tũntunŋɔ wi.»

¹⁸ Nka Yahutuubii jũŋufɛebii nyɛ a jɛn'a dá li na na u à si fyin, kàntugo ka u nyiigii si nta a múgo me. Lire e pi à u sifeebii yyere,

¹⁹ maa pi yíbe: «Sèe wi nge nàŋi nyɛ yii jya la? Sèe u fyin wuŋi u à si la? U aha nta u à si fyin, di u à pyi marii jaa numɛ ye?»

²⁰ Ka u sifeebii si jwo: «Wuu à li cè na wuu pyà wi, maa li cè wuu à u si fyin.

²¹ Nka bà u à pyi marii jaa numɛ me, wuu nyɛ a cè me. Wuu mú sí nyɛ a u nyiigii múgufoonji cè me. U saha nyɛ pyà me, yii à yaa yii i u yíbe, u yabilinji sí yi jwo yii á.»

²² Nàŋi sifeebil' à yire jwo Yahutuubii jũŋufɛebii yyaha fyagare na. Pi mpyi a jwo a bɛ li na na nge mu ká jwo na Yesu u nyɛ Kile Njɛwɔnɔŋji ke, pi sí urufoo kòrɔ n-yige Kile Jwumpe kàlambage e†.

²³ Lire na, u sifeebil' à jwo na u saha nyɛ pyà me, pi u yíbe.

²⁴ Ka Farizhɛɛnbii si núr'a nàŋi yyere, maa u pyi: «Sèenji jwo Kile yyahe taan, nàŋi u à mu nyiigii múgo ke, wuu à u cè kapimpyi.»

²⁵ Ka nàŋi si jwo: «U à pyi kapimpyi yo, u nyɛ a pyi kapimpyi mà yo, mii nyɛ a yire cè me, nka kani ninŋinji mii à cè ke, lire li nyɛ mii mpyi fyin, nka numɛ mii na jaa na jɛwúu.»

²⁶ Ka pi i núr'a u yíbe: «Naha u à pyi mu na ye? Di u à mu nyiigii múg'a jwo ye?»

²⁷ Ka nàŋi si pi pyi: «Mii à yi jwo yii á mà kwɔ, nka yii nyɛ a lógo mii jwo na me, naha yyaha yii la nyɛ mii u núr'a jwo yii á ye? Taha yii la mú nyɛ si mpyi u cyelempyii la?»

²⁸ Ka pi i u cyahala, maa jwo: «Mu u nyɛ u cyelempyanji, wuu sí na nyɛ Kile tũntunŋi Musa cyelempyii.

²⁹ Wuu à cè na Kile à jwo ná Musa e, nka nge nàŋi wi ke, wuu bá nyɛ a u tayirige cè me.»

³⁰ Ka u u pi pyi: «Nde nyɛ kakyanhala de! Yii à jwo na yii nyɛ a u tayirige cè me, u s' à mii nyiigii múgo.

³¹ Wuu pun' à cè na Kile nyɛ na nuru kapimpyi á me. Nge u na u père marii u nyii wogigii pyi ke, uru jwɔ na u maha nuru.

³² Mà lwɔ di nyɛ tasiige e, wuu sàha sàa lógo na sùpyanji u à si fyin ke, na wà à já a uru nyiigii múgo me.

³³ Kàmpyi nge nàŋi mpyi a fworo Kile e me, u mpyi na si n-jà yaaga pyi me.»

³⁴ Ka Farizhɛɛnbii si jwo nàŋ' á: «Mu à si kapimpyi, tacenŋe nyɛ mu i me! Ka mu u nkwɔ a pa a wuu leni kure e la?» Maa u kòrɔ.

³⁵ Nyɛ Yesu à pa lógo na pi à nàŋi kòrɔ ke, maa sà u yíbe: «Mu à dá Supyanji Jyanji na la?»

³⁶ Ka nàŋi si u yíbe: «Wuu cyelentunji, joofo kyaa na mu nyɛ ye? Mii la nyɛ si u cè si dá u na.»

³⁷ Ka Yesu si u pyi: «Uru mu à nya amɛ, u u yu ná mu i.»

³⁸ Ka nàŋi si jwo: «Kàfoonji, mii à dá mu na» maa ninŋure sín Yesu taan.

³⁹ Lire tɛni i, ka Yesu si jwo: «Mii à pa di nyɛnji i si mpa sùpyire kapyiinŋii kataampe cwɔnɔrɔ, bà fyinnpii si mpyi s' a jaa, nyafeebii si mpyi fyinnmii me.»

⁴⁰ Farizhɛɛnbii pi mpyi wani maa puru lógo ke, ka pire si u pyi: «Mà tàanna ná mu jwunŋkanni i, wuu mú na nyɛ fyinnmii bɛ?»

⁴¹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii n' a mpyi fyinnmii, yii kapegigii tugure mpyi na sí n-láha yii na, nka yii na sɔnnji na yii nyiigil' à múgo ke, lire e yii kapegigii tugure si n-kwɔro yii na.»

10

Yesu u nyɛ mpànahani ninŋenŋi

¹ Nyɛ ka Yesu si núr'a jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, nge mu ká a jɛca si jyɛ mpàbage e, u si nyɛ a jyɛ mpàbage jwɔge e me, maa dũgo kàsɔge na a jyɛ ke, urufoo na nyɛ nàŋkaawa, maa mpyi nàŋkalyega. ² Nka nge mu ká jyɛ mpàbage jwɔge e ke, uru u nyɛ mpànahani yabilinji.

³ Mpàbage kàanmucyafoonji maha yír'a ku múgo u á. Mpàbii maha u mejwuuni nuru, u maha u yabilinji mpàbii yiri ninŋin ninŋin pi meyi na, maha yige ntàani na.

⁴ U aha u wuubii nàha a yige ntàani na, u maha jaare pi yyaha na pi a si ntaha u fye e, naha na ye pi à tɛe u mejwuuni na a kwɔ.

⁵ Pi si n-sii n-taha nàmponŋɔ fye e me, pi bá sí raa fi u yyaha na, naha na ye pi nyɛ a u mejwuuni cè me.»

⁶ Yesu à nke bàtaage jwo pi á, nka pi nyɛ a ku jwɔhe cè me.

† 9:22 Pi aha wà kòrɔ Kile Jwumpe kàlambage e, sùpyire sannte mpyi maha urufoo wíi mu à jwo u à kwú, pi kuro sàha maha mpyi urufol' e me.

⁷ Nye ka Yesu si núr'a pi pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, mii u nye mpàbage jwàge.

⁸ Mpii pi à pa mii yyaha na ke, pire puni na nye nàŋkaalii, pi mú na nye nàŋkalye, nka mpàabii nye a lógo pi à me.

⁹ Mii sí u nye mpàbage jwàge. Ngemu ká jyè mii i ke, urufoo sí n-shwò. Uru sí raa jyè, s'a fwore u òempe. Mii sí raa yalyire kaan urufol'á mú.

¹⁰ Nàŋkaanji kapani li nye nàŋkaage ná boore ná kalyaare kanni. Nka mii wi ke, mii à pa si shìŋji nìŋkwombaanji ná ferempe kan na mpàabil'á.

¹¹ Mii u nye mpàhanaŋji nìŋcènji. Mpàhanaŋji nìŋcènji maha u múnaani kan bà u mpàabii si mpyi si shwò me.

¹² Sàrampanahawa nye mpàabii foo me. U aha sige yaaga nya, u maha fê maa mpàabii yaha. Sige yaage maha pii cù, pi sanmpil'a si òcaala.

¹³ Sàrampanahaŋji sí n-fê, naha na ye wyére u caa, u kuro nye mpàabil'e me.

¹⁴⁻¹⁵ Mii wi ke, mii u nye mpàhanaŋji nìŋcènji. Bà Tufoonji Kile à mii cè, ka mii mú si u cè me, amuni mii à na mpàabii cè, mii mpàabii s'á mii cè mú. Mii sí na múnaani kan na mpàabii kurugo.

¹⁶ Mpàabii pii na nye mii á, pi nye nke mpàbage e me*. Mii à yaa mii i pi nàha a pa, pi i mpa mii mejwuuni lógo. Lire e pi puni sí n-pa wà piye na mpyi mpàbaga nìŋkin, mpànahawa nìŋkin sí n-pyi pi òŋŋò na.

¹⁷ Mu aha mii Tunji nya u à mii kyaa táan uy'á, lir'á ta mii sí na múnaani kan, si nùru li shwò.

¹⁸ Sùpya si n-jà mii múnaani wwu mii i fàŋhe e me. Mii sí li kan nay'á. Síŋji nye mii á mà li kan, síŋji nye mii á mà li shwò sahanji. Yire mii Tunji à jwo mii u pyi.»

¹⁹ Yesu jwòjwumpe mpe kurugo, Yahutuubii jwòmyahigil'á táa sahanji.

²⁰ Nìjyahara mpyi na nko: «Jína na nye u e, sícyere mú na nye u e. Naha kurugo yii à yyére marii u jwumpe nùru ye?»

²¹ Ka pii si jwo: «Ei! mpe nye jínacyan jwumò me. Jínacyan sí n-jà fyinmii pyi pi a jaa la?»

Yesu à jwo uru u nye Kile Jyanji

²² Nye Yahutuubii Kilejaarebage kataanni li maha mpyi Zheruzalemù kànhe e yee maha yee ke, lir'á pa nò mà bê ná wyeere tēni i.

²³ Mā pi yaha lire kataanni na, ka Yesu si wá na jaare na màre Kilejaarebage ntàani na, saanji Solomani nkubawohe jwòh'i.

²⁴ Ka Yahutuubii òŋŋufeebii pii si mpa Yesu kwúulo maa u yibe: «Naha tère e mu sí wuu yige numpini i ye? Kampyi mu u nye Kile Nìŋcwànròŋji, yire finin'á jwo wuu á.»

²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à yi jwo yii á mà kwò, nka yii nye a dá mii na me. Karigii mii na mpyi na Tunji mege na ke, cyire maha mii kyaa yu.

²⁶ Nka lire ná li wuuni mú i, yii nye a dá mii na me, naha na ye yii nye mii mpàabii pii me.

²⁷ Mii mpàabii na mii mejwuuni nùru, mii à pi cè, pi maha ntaha mii fye e mú.

²⁸ Mii sí shìŋji nìŋkwombaanji kan pi á, pi nùmpañke sí n-kèege me. Sùpya saha si n-jà pi òŋŋò mii na me.

²⁹ Mii Tunji u à pi kan mii á ke, ur'á pèe òŋŋeŋji yaayi puni na. Wà mú sí n-jà pi òŋŋò mii na me.

³⁰ Mii ná Tufoonji na nye nìŋkin.»

³¹ Yesu à puru jwo ke, ka Yahutuubii òŋŋufeebii si núr'a kafaaya bíle si ntège u wà mbò.

³² Ka Yesu si pi pyi: «Kacèŋŋkii nìŋyahagii mii à ta Tufoonji á, maa cyire pyi yii jyii na ke, cyire shwòh'e li ndi kurugo yii la nye si mú wà mbò ye?»

³³ Ka pi i u pyi: «Mu kacènni là kurugo bà me, nka mu Kile mekèege jwumpe kurugo. Mu shintiiwe, ka mu u wá na maye pyi Kile.»

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Li nye a sème yii yabilimpìi Saliyanji i na Kile à jwo “Yii na nye kileebii pii” mà?»

³⁵ Wuu s'á li cè na Kile Jwumpe Semèŋji sí n-jà n-kèenŋe me, Kile s'á jwumpe kan mpiimu á ke, u na pire yire “kileebii” pii.

³⁶ Mii wi ke, Tufoonji à mii cwònr'n'a tun naha òŋŋeŋji i. Mii à jwo na mii u nye Kile Jyanji ke, ka yii i mpyi di mà jwo na mii na Kile mege kèege ye?

³⁷ Karigii mii à pyi ke, kampyi yii à li nya na cyire nye mii Tunji wogigii me, yii àha ndá na jwumpe na me.

³⁸ Nka yii aha nta yii à cè na mii à òŋŋeŋji karigii pyi mà tàanna ná Kile jyii wuuni i, yii méé ká mpyi yii nye a dá mii na me, yii dá li na na cyire karigil'á fworo Kile e. Lire tēni i yii sí li cè na sēenji na, mii ná Tufoonji à sàa wwò.»

³⁹ Lire tēni i, ka pi i núr'a yiri s'a Yesu cwòre puru jwumpe kurugo, nka u à shwò pi na.

* 10:16 Mpii pi nye pi nye Yahutuú me, ná pi sí n-pa dá Yesu na ke, pire kyaa na Yesu nye naha nke cyage e. † 10:34 Zaburu 82.6

⁴⁰ Ka Yesu si núr'a kàr'a sà ntèen Zhurudɛn banj kùŋke na, cyage e Yuhana mpyi a fyánha na sùpyire batizeli ke.

⁴¹ Ka sùpyire ninyahara si shà u yyére kuru cyage e. Marii ŋko tiy'á: «Yuhana nyɛ a kakyanhala karii pyi wuu á mɛ, ŋka yaaga maha yaaga u à jwo ŋge nàŋi kyaa na ke, yire pun'à pyi sèe.»

⁴² Ka pi ninyahara si dá Yesu na wani.

11

Lazari kwùŋkanni

¹⁻² Betani kànhe e, siŋɛ taanre na mpyi wani: Mariyama ná Marita ná Lazari. Mariyamaŋi u mpyi a sinmpe nùguntanga wumpe wu Kafoonji Yesu tooyi na, maa pu cwuugo ná u nùŋjoore e ke, uru siŋɛŋi Lazari mpyi na yà sèl'e.

³ Ka siŋɛebii pùɛribii si wà tun u sà yi jwo Yesu á: «Kafoonji, mu cevoonji naha a pyi yampi.»

⁴ Yesu à tire tũnture lógo ke, maa jwo: «Mpe yampe nyɛ a pa si Lazari bò mɛ. Ŋka p'à pa si pèene taha Kile mege na, bà pèene si mpyi si ntaha Kile Jyanji na mú mɛ.»

⁵ Marita ná Mariyama ná Lazari, pire shiin taanrenji kyaa mpyi a táan Yesu á.

⁶ U à Lazari yampe kyaa lógo ke, maa ntèen wani kuru cyage e, mà canmpyaa shuunni pyi.

⁷ Lire kántugo maa jwo u cyelempyiibil'á: «Yii a wá, wuu nùru wuu a si Zhude kùluni i.»

⁸ Ka u cyelempyiibii si jwo: «Cyelemtunji, li nyɛ a mɔ mɛ, Zhude shiimbii la mpyi si mu wà mbò ná kafaayi i, ka mu u núr'a jwo wuu a si wani la?»

⁹ Ka u u jwo: «Tá bèenmpe nyɛ canŋke e mà lwó nyége na fo yàkoŋke na mɛ? Nyɛ ŋge u na jaare canŋke e ke, u uye burugumɔ nyɛ a táan mɛ, naha na ye diŋyenji bèenmpe na nyɛ wani.

¹⁰ Ŋka sùpya ká a jaare numpini i, u uye burugumɔ nyɛ a pɛn mɛ, naha na ye bèenmpe nyɛ wani mɛ.»

¹¹ Puru ŋwɔhɔ na, ka Yesu si pi pyi: «Wuu cevoonji Lazari à ŋóó, mii sí n-sà u jè.»

¹² Ka cyelempyiibii si jwo: «Kafoonji, kãmpyi ŋɔmpe kanni pi, u sí n-yíri.»

¹³ Lazari kwùŋi kyaa Yesu mpyi na yu, ŋka u cyelempyiibii mpyi na sòŋŋi na ŋɔmpe yabilinji kyaa u na yu.

¹⁴ Ka Yesu si núr'a yi fíniŋ'a jwo pi á: «Lazari à kwù.

¹⁵ L'à pyi mii kántugo na ke, l'à táan mii i, naha na ye nde sí yii pyi yii i dá mii na. Numɛ yii a wá, wuu a si u taan.»

¹⁶ Cyelempyanji mege ku nyɛ Tomasi, ná pi maha u pyi: «ŋanji» ke, ka uru si jwo u shèrfeebil'á: «Yii a wá, wuu a si ná wuu cyelemtunji i, wuu u sà ŋkwù ná u e.»

Yesu à Lazari buwuŋi jè

¹⁷ Nyɛ Yesu à nɔ Betani kànhe e, mà pi ta pi à Lazari le fanŋke e, canŋke sicyɛere woge e u à nɔ wani*.

¹⁸ Betani ná Zheruzalemɔ kànhe laage nyɛ a mpyi a tɔɔn mɛ. Ku laage nyɛ a tòro culumetirii taanre na mɛ.

¹⁹ Yahutuubii ninyahamii mpyi a shà Marita ná Mariyama yyére mà sà fwù pyi, pi siŋɛŋi ŋkwùŋi na.

²⁰ Marita à pa lógo na Yesu na ma, u s'à byanhara kànhe na ke, maa yír'a sà u nùŋjo bɛ, ka Mariyama si ntèen bage e.

²¹ Marita à sà nɔ Yesu na ke, maa jwo: «Kafoonji, kãmpyi mu mpyi naha, mii siŋɛŋi mpyi na si n-kwù mɛ.

²² Ŋka mii à cè, cyage e wuu nyɛ amɛ ke, mu aha kyaa maha kyaa jáare Kile á ke, u sí lire pyi mu á.»

²³ Ka Yesu si jwo: «Marita, mu siŋɛŋi sí jè n-fworo kwùŋi i!»

²⁴ Ka Marita si jwo: «Mii à cè diŋye canŋkwɔge kwùubii ká mpa a jèni, mii siŋɛŋi mú sí jè.»

²⁵ Ka Yesu si jwo: «Mii u nyɛ kwùubii jèfoonji maa mpyi shìŋi niŋkwombaanjifoonji. Ngemu ká dá mii na ke, urufoo mée ká ŋkwù, u sí shìŋi niŋkwombaanji ta.

²⁶ Ngemu ká uru shìŋi ta maa dá mii na ke, urufoo saha si n-sii n-kwù mɛ. Marita, mu à dá lire na la?»

²⁷ Ka u u jwo: «ɔɔn Kafoonji, mii à dá li na na mu u nyɛ Kile Niŋcwɔnrɔŋi, Kile Jyanji, ŋge u mpyi a yaa u pa diŋyenji i ke.»

²⁸ Nyɛ Marita à puru jwo ke, maa núr'a kàre pyɛnge e, maa sà u siŋɛŋi Mariyama ŋwɔh'a yyere maa yi jwo u á: «Wuu cyelemtunji'à pa, u à jwo mà shà.»

²⁹ Mariyama à yire lógo ke, maa yíri fwɔfwɔ mà kàre Yesu yyére.

* **11:17** Yahutuubii cyelembii mpyi maha sòŋŋi na sùpyanji ká ŋkwù, u múnaani maha ntèen u taan maha canmpyaa taanre pyi; cyire kántugo urufoo nyɛ na jin'a yíri sahanji mɛ.

- ³⁰ Lir'á Yesu ta u sàha jyè kànhe e me. Cyage e Marita à u bê a ta ke, wani u saha mpyi.
- ³¹ Yahutuubii pi mpyi na Mariyama fɔnni bage e ke, pir'á u nya u à pâl'a fworó ke, maa yír'a taha u fye e mú, pi mpyi na sɔnni na u à kàre fannke na zà a mee súu.
- ³² Mariyama à sà nɔ Yesu na ke, maa ncwo u fere e, maa jwo: «Kafoonji, kàmpyi mu mpyi naha, mii sɔnni mpyi na si n-kwú me.»
- ³³ Yesu à Mariyama nya u u mee súu, Yahutuubii pi mpyi wani kuru cyage e ke, maa pire nya pi i mee súu mú ke, ka u lùuni si yíri, ka u u yyahe tanha,
- ³⁴ maa pi yibe: «Taa yii à Lazari buwuŋi yaha ke?» Ka pi i jwo: «Kafoonji, pa ku cyage wíi.»
- ³⁵ Ka Yesu si mee súu.
- ³⁶ Yahutuubii pi à Yesu meesuwuŋi nya ke, ka pire si jwo: «Yii wíi, nge nàŋi kyaa mpyi a táan u á de!»
- ³⁷ Ka pii si jwo: «Uru u à fyin nàŋi nyiigii múgo, u mpyi na si n-jà Lazari sige kwùni na mà?»
- ³⁸ Puru jwumpe saha à Yesu lùuni yírige sèe sèl'e. Nyé pi à sà nɔ fannke na, kur'á pyi kafawyige, maa kafaaga tɛg'a ku tò.
- ³⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii kafaaga láha fannke nwɔge na.» Buŋi sɔnni Marita mpyi wani, ka uru si Yesu pyi: «Kafoonji, mu sí u nùge ta ku u fwore, u canmpyaa sicyere cyi nyé ninjaa fannke e.»
- ⁴⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mii nyé a yí jwo mu á na mu aha dá mii na na mu sí Kile sífente nya mà?»
- ⁴¹ Ka pi i kafaaga láha fannke nwɔge na. Ka Yesu si nùŋke dùrugo ninjini i, maa jwo: «Tufoonji, mii fwù nyé mu na, jaha na ye mu à mii jarege shwo.»
- ⁴² Mii wi ke, mii à cè na mu maha nyége mii jareyi puni i, nka mii na yu ame, bà sùpyire puni ti naha a mii kwúlo ke, tire si mpyi si dá li na na mu u à mii tun me.»
- ⁴³ U à puru jwo ke, maa jwo fánha na: «Lazari, yír'a fworó naha!»
- ⁴⁴ Ka u u ntíl'a fworó fannke e, u tooyi ná u cyeyi mpyi a pwò, u yyahe s'á tò ná vànnyí i, ka Yesu si pi pyi pi yire puni sánhana a láha u na, pi i u yaha u a si.

*Pi à vùnnɔ pwò Yesu na, si u bò
(Macwo 26.1-5; Marika 14.1-2; Luka 22.1-2)*

- ⁴⁵ Yahutuubii pi mpyi a kàre Mariyama yyére, maa Yesu kapyiinŋii nya ke, pi ninjahara à dá u na.
- ⁴⁶ Nka pire pil'á kàr'a sà Yesu kapyiinŋii kyaa jwo Farizheɛnbil'á.
- ⁴⁷ Nyé ka Kile sàragawwuubii nùŋufeɛbii ná Farizheɛnbii si piye nya, maa wwò a jwo ná yukyaala kurunke e Yesu kakyanhala karigii kyaa na. Pi mpyi na piye yíbili: «Nge nàŋ'á kakyanhala karií ninjahagii pyi! Naha wuu si n-pyi ye?»
- ⁴⁸ Wuu aha u yaha u u nyeyi karigii pyi, sùpyire puni si n-dá u na. Lire e ke Ɔromu shiinbii sí n-pa wuu Kilejaarebage jya, si wuu shiŋi puni bò.»
- ⁴⁹ Wà na mpyi pi e, pi maha uru pyi Kayifu. Uru u mpyi Kile sàragawwuubii nùŋufembwòhe lire yyeeni. Ka uru si pi pyi: «Yii nyé a yaage cè me!»
- ⁵⁰ Yii nyé a cè shin ninŋin u kwú kini puni kurugo, lir'á pwóró kini sùpyire puni ti kèege mà?»
- ⁵¹ Nyé Kayifu mpyi a puru jwumpe yige uye e me. Bà u mpyi sàragawwuubii nùŋufembwòhe lire yyeeni me, lire kurugo Kile à puru jwumpe le u nwɔge e, u jwo na Yesu à yaa u kwú Izirayeli kini sùpyire cyaga.
- ⁵² Nka Izirayeli sùpyire kanni kurugo bà u si n-kwú me. Kile pyiibii pi nyé diŋye yyaha kurugo ke, u à yaa u kwú si pire puni wà piye na, si mpyi ninŋin.
- ⁵³ Kuru canŋke, Yahutuubii nùŋufeɛbil'á bɛ li na na Yesu à yaa u bò.
- ⁵⁴ Ka Yesu si láha uye nyeyeni na sùpyir'á. Maa yíri wani mà kàre kànhe kà na síwage taan, kuru mege nyé Efrayimu, mà sà tère pyi wani ná u cyelempyiibil'e.
- ⁵⁵ Nyé Yahutuubii bilerenkwonji kataanni mpyi a byanhara, ka shinnyahara si yíri cyeyi yabere e mà pa Zheruzalému kànhe e mà kataanni ta li sàha nɔ me, si mpa piye fininje Kile yyahe taan.
- ⁵⁶ Pi mpyi na Yesu caa, maa nkàre Kilejaarebage ntàani na. Maa wá na piye yíbili: «Di ku nyé ye? Lire e ke u si n-pa kataanni na mà?»
- ⁵⁷ Lir'á Kile sàragawwuubii nùŋufeɛbii ná Farizheɛnbii ta pi à yí jwo sùpyir'á mà kwò na shin maha shin ká Yesu saha cè ke, urufoo u sà yí jwo pir'á, bà pire si mpyi si u ta ncú me.

12

Mariyama à Yesu tooyi tiri ná sinme nùguntan wum'i

¹ Yahutuubiibilerenkwonji kataanni mpyi a byanhara, ku sanja mpyi canmpyaa baani. Ka Yesu si núr'a kàre Betani kànhe e. Lazari u mpyi a jè a yige kwùŋi i ke, uru na mpyi kuru kànhe e.

2 Ka pi i yal'a shwòhò Yesu á kuru kàñhe na, Marita u mpyi na tire yalyire karigii cwòññe. Lazari mú na mpyi ná Yesu i talyige e.

3 Mà pi yaha pi i lyi, Mariyama à sinmɛ nùguntan wumò loŋgara wumò* bwuu wu Yesu tooyi na, maa u nùñjoore tɛg'a yi cwuugo. Ka sinmpe nùge si bage funŋke puni ñi.

4 Yesu cyelempyanj mɛge ku ñye Zhudasi Isikariyoti, nge u mpyi na sí n-pa Yesu le cye e ke, ka uru si jwo:

5 «Naha na mpe sinmpe ñye a pére maa pu wyérenji kan fòŋɔfeebil'á mà ye? Pu lwòore mpyi na sí n-jà shìn ninŋin yee ninŋin báara sàra kwò.»

6 Zhudasi mpyi a puru jwumpe jwo fòŋɔfeebii kurugo mɛ, u na mpyi nàñkaawa, uru u mpyi na wyérenji bégele, u mpyi maha wyérenji lwúu.

7 Ka Yesu si jwo: «Láha ceerji na! Mii canntonŋke kurugo u à nde pyi.

8 Fòŋɔfeebii ñye naha ná yii e tɛrigii puni i, mii sí sí n-pyi ná yii e tɛrigii puni i mà de!»

Sáragawwuubii nùñjufeebil'á jwo pire sí Lazari bò

9 Ñye Yahutuubii'á lógo na Yesu na ñye Betani kàñhe e ke, ka pi niñyahamii si ñkàre wani. Pi ñye a mpyi a kàre Yesu yabilinji kanni ñyanji kurugo mɛ, ñka Lazari u à ñè a yige kwùñji i ke, si uru ñya mú.

10 Kile sáragawwuubii nùñjufeebil'á puru lógo ke, maa jwo: «Kampyi lire li, wuu sí Lazari bò»

11 ñaha na ye Lazari kurugo Yahutuubii niñyahamii mpyi na dáníyanji pyi Yesu na, marii fwore pire ñwòh'i.

Saanji Yesu à jyè Zheruzalemu kàñhe e

(Macwo 21.1-11; Marika 1.1-11; Luka 19. 28-40)

12 Ñye kuru canŋke nùmpañja na, shiñyahara na mpyi Zheruzalemu kàñhe e Yahutuubii bilerenŋwonji kataann'á, pi à lógo na Yesu na wá kuro na.

13 Ka pi i sháhanŋeanyi kyeege maa fworo na Yesu bɛni. Pi mpyi na ñko fàñha na: «Yabwòhe!

Ngemu u ñye na ma Kafoonji Kile mɛge na ke,

Kile u jwó le u á!

Izirayeli saanji wi'.»

14 Yesu à dùfaanŋjaaga ta a dùg'a tɛɛn, mu à jwo bà l'á sémɛ Kile Jwumpe Semɛñji i na:

15 «Siyon kàñhe pyiibii, yii áha raa fyáge mɛ!

Yii wíi, yii saanji na ma,

u à tɛɛn dùfaanŋjaaga‡ ñun'í§.»

16 Cyelempyiibii ñye a mpyi a pu yyaha cè lire tɛni i mɛ, ñka Yesu à pa ñè a fworo kwùñji i, mà jyè Kile péente e ke, lire kani li mpyi a sémɛ u kyaa na ke, ka pi funŋyi si nta a cwo lire na, maa li ñya na l'á tòro li jwunŋkanni na.

17 Ñye sùpyire ti mpyi ná Yesu i, Lazari buwunji tañŋe e fannŋe na ke, tire mpyi na lire kani yyaha yu.

18 Lire kakyanhani Yesu à pyi ke, lire kyaa sùpyir'á lógo maa fwor'a kàr'a sà u nùŋò bɛ.

19 Farizhɛɛnbil'á lire ñya ke, maa wá na yu piy'á: «Yii yabilimpii ñyii wà u na ke! Ali yafyin, wuu sí n-jà li pyi nge nàñji na mɛ, ñaha na ye diñye pun'á taha u fye e.»

Nùmpañŋke ná péente tañkanni

20 Kataanni tɛni i, mpii pi mpyi a pa Zheruzalemu i mpa Kile ñáare ke, Girekiibii pù na mpyi pire shwòh'le.

21 Ka pire Girekiibii pù sí yír'a nò Filipi na, nge u mpyi na yíri Betisayida kàñhe e, Galile kùluni i ke, maa jwo: «Wuu na mu ñáare, wuu la ñye sí Yesu ñya.»

22 Ka Filipi si ñkàr'a sà yi jwo Andire á, ka pi mú shuunni si yír'a kàre Yesu yyére, mà sà yi jwo.

23 Ka Yesu si pi pyi: «Tɛn'á nò numɛ, Supyanji Jyanji u jyè u péente e.»

24 Maa núr'a jwo: «Sɛɛñji na mii sí n-sii yi jwo yii á, sùmabilini ká mpyi li ñye a jyè ñiñke e maa fwónhò mɛ, li maha ñkwóro liye ninŋin, ñka l'aha jyè ñiñke e maa fyín a fworo, li maha yasere niñyahara pyi.

25 Ngemu la ká mpyi si u niñjaanji yaa ñwò ke, urufoo sí nùmpañja ta mɛ, ñka ngemu ká kántugo wà u niñjaan'á ke, urufoo sí nùmpañja ta.

26 Shin maha shin la ká mpyi s'a báare mii á ke, u à yaa u taha mii fye e. Cyage e mii ñye ke, mii báarayinji sí n-pyi wani mú. Ngemu ká a báare mii á ke, Tufoonji sí urufoo pɛe.»

Yesu à u kwùñji kyaa jwo

* 12:3 Puru sinmpe mpyi a ta cige ngemu i ke, kuru mɛge mpyi: «naridi». † 12:13 Zaburu 118.25, 26 ‡ 12:15 Saanwa ká dùgo dùfaanŋa na, lire li mpyi yyeñinŋe ná maye ntrigenji sanjyeɛnni. § 12:15 Zakari 9.9

²⁷ Ka Yesu si núr'a jwo: «Numε, mii funɲk'á pen, tá mii ɲye a yaa mii u Tufoonɲi ɲáare u na shwá nde tēni yefuge na mε? Nka mii à pa diɲyeɲi i nde tēni yefuge mεε na.

²⁸ Tufoonɲi, ma mege mpēenɲi cyēe.» Ka meɲwuu si yīri nɲɲiɲi na: «Mii à ku pēe mà kwà, nka mii sí ku pēe sahanɲi.»

²⁹ Sùpyire ti mpyi wani kuru cyage e, maa lire meɲwuuni lógo ke, ka pi si jwo: «Kileɲ'á tɲn.» Ka pi si jwo: «Kile mēlekeɲi wà u à jwo ná u e.»

³⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Nde meɲwuuni ɲye a fworó nɲɲiɲi na mii kurugo mε, yii kurugo l'á fworó.

³¹ Numε Kile sí yoge kwàn diɲye sùpyire na, si ɲge diɲyeɲi ɲùɲufoonɲi kàrɔ ɲífrige u ɲùɲufente na.

³² Mii aha bú yīri ɲɲke na mà dùgo nɲɲiɲi na, mii sí sùpyire puni yyaha kēenɲe naye yyéere.»

³³ Yesu mpyi na sí n-kwú pyiɲkanni ndemu na ke, lire u mpyi a jwo a cyēe sùpyire na amε.

³⁴ Ka sùpyire si u pyi: «L'á séme Kile Jwumpe Semεɲi i na "Kile Nɲɲcwànrɔɲi sí n-sii n-kwú mε." Nka mu à jwo na Supyanɲi Jyanɲi à yaa u lwá a yīrige nɲɲiɲi na. Lire tēni i ke, jo u ɲye Supyanɲi Jyanɲi ye?»

³⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Bēenmpe saha ɲye yii shwáhol'e, pu si mɔ sahanɲi mε, yii a ɲaare pu na, bà numpini sí mpyi l'áha bú mpáa yii e mε, numpini ɲaarafoonɲi ɲye a u tashage cε mε.

³⁶ Bēenmpe na ɲye yii shwáhol'e numε, ɲge u à puru bēenmpe kan ke, yii dá uru na, bà yii si mpyi si mpyi puru bēenmpe e mε.»

Yesu à puru jwo ke, maa yīri pi taan ma kàre cyage kabε'e, maa sà ɲwáho wani.

Yahutuubii ɲùɲufeebii ɲye a dá Yesu na mε

³⁷ Yesu mēn'á kakyanhala karii nɲɲyahagii pyi sùpyire ɲyii na ke, lire ɲye a pi pyi pi à dá u na mε.

³⁸ Lir'á pyi ke, Kile tūntunɲi Ezayi à jwumpe mpemu jwo tēeciini i ke, pur'á fūɲɲa na:

«Kafoonɲi Kile, jofoo u à dá wuu jwumpe na ye?

Jofoo na Kafoonɲi Kile à u sífente cyēe ye*?»

³⁹ Nde li mpyi a pi pyi pi si n-já n-dá mε, Ezayi à lire yyaha jwo. U à jwo:

⁴⁰ «Kile à pi pyi fyinmii,

maa pi funɲi tò,

ɲaha na ye nde pi la ɲye si zii vyiinne ke,

lire li ɲye ɲyɲyaani

ná karigii yyahe ɲcēɲi

ná pi mpanɲi mii Kile yyéere si ticuumpε ta†.»

⁴¹ Ezayi mpyi a Yesu pēente ɲya, maa u kyaa jwo, lire kurugo u mpyi a puru jwumpe jwo.

⁴² Nka puru jwumpe ná pu wuuni mú i, Yahutuubii ɲùɲufeebii nɲɲyahamíl'á dá Yesu na, nka Farizhεenbii yyaha fyagare kurugo, pi ɲye a ɲεn'a yi jwo a yige mε, pi áha bú ɲkwá pi kàre ɲɲige Kile Jwumpe kálambage e mε.

⁴³ Sùpyire t'á Yahutuubii ɲùɲufeebii pēre, lir'á táan pi á mà tòro Kile u a pi pēre.

Yesu jwumpe ná Tufoonɲi wumpe ɲye niɲkin

⁴⁴ Canɲka Yesu à jwo fánha na: «ɲgemu ká dá mii na ke, urufoo ɲye a dá mii kanni na mε, urufoo mú à dá mii tunvoonɲi na.

⁴⁵ ɲgemu ká mii ɲya ke, urufoo mú à mii tunvoonɲi ɲya.

⁴⁶ Mii wi ke, mii à pa ɲge diɲyeɲi i si mpyi bēenmε, bà shin maha shin u à dá mii na ke, urufoo ká nùru ɲaare numpini i mε.

⁴⁷ ɲgemu ká mii jwumpe lógo, u sí ɲye na pu kurigii ɲaare mε, mii bà u sí yoge kwàn urufoo na mε. Mii ɲye a pa si mpa yoge kwàn diɲyeɲi na mε, mii à pa si mpa u shwá.

⁴⁸ ɲgemu ká mii ná na jwumpe cyé ke, yoge sí n-kwàn urufoo na. Mii jwumpe nɲɲjwumpe pu sí yoge kwàn urufoo na diɲyeɲi canɲkwáge.

⁴⁹ Mii ɲye a jwo naye ɲùɲɔ kurugo mε, mii Tunɲi u à mii tun ke, uru u à mii jwumpe nɲɲjwumpe puni cyēe mii na.

⁵⁰ Mii mú s'á cε na puru jwumpe pu maha shɲɲi nɲɲkwombaɲɲi kaan sùpyan'á. Tufoonɲi à yi jwo mú à jwuɲkanni ndemu na ke, amuni mii à yi taha yii á.»

13

Yesu à u cyelempyiibii tooyi jyé

¹ Yahutuubiibilereɲkwoɲi kataanni mpyi a nɔ a kwá, Yesu mpyi a cε na uru tēefworon'á nɔ ɲge diɲyeɲi i s'a ɲkēge u Tunɲi Kile yyéere. ɲye ka u u tãange tgele baa woge cyēe u diɲyeɲi tãanɲεbii na.

* 12:38 Ezayi 53.1 † 12:40 Ezayi 6.10

² Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na numpilaga lyíge lyí, lir'á Sitaanninji ta u à sònhòre le Simo Isikariyoti jyanji Zhudasi i u u Yesu le cye e.

³ Yesu mpyi a cè na Tufoonji à sífente puni le uru cye e, maa jycè mú na ur'á fworò Kile e, na uru sí n-àre n-kàre Kile yyéere.

⁴ Ka u u yíri talyige e, maa u vâanntinmbwòhe wwù mà yaha, maa vâanñke kà lwò mà tég'a uye bínni*.

⁵ Maa lwòhe kà le yaage k'e mà tég'e na u cyelempyiibii puni ninjkin ninjinnji tooyi jyíi, maa yi cwuuge ná vâanñke e.

⁶ U à pa nò Simo Pyeri na ke, ka uru la si mpyi si jycyé, maa jwo: «Kafoonji, mu yabilinji u sí mii tooyi jyé la?»

⁷ Ka Yesu si u pyi: «Nde mii na mpyi ke, mu si n-jà lire jwòhe cè nume me, fo kántugo yyéere.»

⁸ Ka Pyeri si jwo: «Ǿnhò! Mu si n-sii mii tooyi jyé me.» Ka Yesu si jwo: «Mii aha mpyi mii jnye a mu tooyi jyé me, mii ná mu kawwo saha jnye me.» ⁹ Ka Simo Pyeri si jwo: «Kafoonji, l'aha mpyi amuni, ma hà na tooyi kanni jyé me, mii cyeyi ná jññke mú jyé.»

¹⁰ Ka Yesu si jwo: «Ngemu u à wùl'a cwò ke, urufoò tegeni lí jnye mà tooyi jyé. Nye yii s'à fininje, ñka yii puni bà me.»

¹¹ Yesu mpyi a cè na wà sí uru le cye e, u bà mpyi a urufoò cè, lire na u à jwo pi puni jnye a fininje me.

¹² Yesu à pi tooyi jyé a kwò ke, maa u vâanntinñke le maa ntèn talyige e maa pi yíbe: «Nde mii à pyi yii na nume ke, yii à lire jwòhe cè la?»

¹³ Yii maha mii yiri "Cyelentunji" ná "Kafoonji." Yii tanga na jnye, mii u jnye ure.

¹⁴ Nye mii u jnye yii Kafoonji ná Cyelentunji ke, mii à yii tooyi jyé, kuru cyage e yii mú à yaa yii a yiye tooyi jyíi.

¹⁵ Mii à nde pyi a cyée yii na, bà mii à li pyi me, yii mú s'à li pyi ná yiye e.

¹⁶ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, báarapyinji si n-jà n-pée u jññufoonji na me, túnntunji mú si n-jà n-pée u tunvoonji na me.

¹⁷ Nume, yii à jycyii karigii cè, yii aha jee na ntùli cyi jwunñkani na, yii wuuni sí jwò.

¹⁸ Yii puni kyaa na bà mii jnye me, mpíi mii à cwòñrò ke, mii à pire cè. Ñka Kile Jwumpe Semeni à mpemu jwo ke, p'á yaa pu fúnñò. L'à séme

“Mii lyíñeeñ'á mii tóoge lwò†.”

¹⁹ Mii na puru yu yii á nume, si yaa ná li tèepyíini i l'à nò, l'aha bú nò, bà yii sí mpyi si jycè na “Mii u jnye ñge u jnye ke‡.”

²⁰ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ñgemu ká jee mii túnntunji na ke, urufool'á jee mii na, ñgemu sí ká jee mii na ke, urufool'á jee mii tunvoonji na mú.»

Yesu à jwo na Zhudasi sí uru le cye e

(Macco 26.20-25; Marika 14.17-21; Luka 22.21-23)

²¹ Nye Yesu à puru jwumpe jwo ke, ka u funñke si mpen sèl'e. Ka u u pu finin'á jwo pi á: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, shin ninjkin na naha yii shwòhòl'e, ñge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²² U à puru jwo ke, ka cyelempyiibii si wá na piye wíi, shinñji kyaa na Yesu jnye ke, pi jnye a cè me.

²³ Yesu cyelempanyi kyaa li mpyi a táan u á sèl'e ke, uru u mpyi a tèn u taan talyige e.

²⁴ Ka Simo Pyeri si cyege yírigi u á, na u Yesu yíbe shinñji kyaa na u jnye ke.

²⁵ Ka uru cyelempanyi si fèen Yesu kàmpaññke na, maa u yíbe: «Kafoonji, jofoo kyaa na mu jnye ye?»

²⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii sí ñke bwúurukwonge fyinme. Mii aha ku kan ñgemu á ke, urufoò kyaa li. Amuni u à bwúurunji lwò, maa u kan Simo Isikariyoti jyanji Zhudasi á.»

²⁷ Cyage e bwúurunji'á kan Zhudasi á ke, ka Sitaanninji si ntíl'a jyé u e. Ka Yesu si u pyi: «Nde mu la jnye si mpyi ke, li pyi fwòfwò.»

²⁸ Ñka Yesu lyíñeeñji wá mpyi a mpe jwumpe jwòhò cè me.

²⁹ Zhudasi u mpyi na wyérenji bégele ke, ka pli si wá na sòññji na Yesu à u tun u sà kataanni yaayi yà shwò, lire jnye me u sà fòññfeebii pii kan§.

³⁰ Zhudasi à bwúurukwonge shwò a lyí cyage ñkemu i ke, maa ntíl'a funñke wyéren'á fworò. Numpilage mpyi a wwò a kwò.

Yesu à to nivòññò kan u cyelempyiibil'á

* **13:4** Yire vâanñji ná yi lenñkani Yesu mpyi a le ke, bilibii pi mpyi maha mpyi amuni, bilibii báara u mpyi tooyi njyinji mú. † **13:18** Zaburu 41.10 ‡ **13:19** Kile à uye cyée Musa na, maa jwo na uru mege ku jnye: «Mii u jnye ñge u jnye ke.»

§ **13:29** Bilerenñkwoñji kataanni i, Kileñaarebage jwòyi mpyi maha múg'a yaha. Lire pyinñkani na, fòññfeebii mpyi maha sa ntèn wani, sùpyir'a si wá na si na yaayi kaan pi á.

³¹ Nye Zhudasi Isikariyoti à fworò ke, ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Supyanji Jyanji sí u pèente ta nume, Kile pèente sí raa jaa u e.

³² Lire ká mpyi, li saha sì mō me, Kile sí u sífente kan Supyanji Jyanji á pi ngwòñji funnje e.

³³ Mii pyiibii, mii saha sì mō ná yii e me. Yii sí raa mii caa, nje mii à jwo Yahutuubii ñuñufeebil'á ke, mii sí yire jwo yii á nume mú, cyage e mii na ñkèege ke, yii sì n-jà nō wani me.

³⁴ Lire kurugo mii sí to ñivonñò kan yii á. Yii yiye kyaa táan yiy'á. Bà yii kyal'à táan mii á me, yii yiye kyaa táan yiy'á lire pyinjanni na.

³⁵ Tàange ká mpyi yii shwòhòl'e, lire e sùpyire puni sí n-cè na yii nye mii cyelempyii.»

*Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nye a uru cè me
(Macwo 26.31-35; Marika 14.27-31; Luka 22.31-34)*

³⁶ Ka Simo Pyeri si Yesu yíbe: «Kafoonji, lire tēni i ke, taa mu kèege ke?» Ka Yesu si u pyi: «Mu si n-jà n-pa mii fye e nume me, kántugo yyé, mu sí n-ta n-pa mii fye e.»

³⁷ Ka Pyeri si núr'a u pyi: «Kafoonji, ñaha kurugo mii si n-jà n-pa mu fye e nume mà ye? Mii à tēn li tēnl'e si na múnaani kan mu kurugo.»

³⁸ Ka Yesu si u pyi: «Sèe la? Mu sí ñee ma múnaani kan mii kurugo la? Sēenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, ñkùpeyiini sí mu ta mu à jwo a nō tooyo taanre na na mu nye a mii cè me.»

14

Yesu à jwo na uru u nye kuni l'à kàre Kile yyé ke

¹ Lire kántugo Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Yii àha kyaa tēge yiye funño pen me. Yii dá Kile na, yii dá mii na mú.

² Mii Tuñji pyenge e, tateenge na nye wani sèl'e, kàmpyi lire bà me, mii mpyi na si ñee n-jwo na mii si tateenge bégele n-yaha yii yyaha na me.

³ Mii aha cyage bégel'a kwò, mii sí nuru n-pa yii fye e, si yii lwó si ñkàre cyage e mii sí n-pyi ke.

⁴ Cyage e mii na ñkèege ke, yii à lire kuni cè a kwò.»

⁵ Ka Tomasi si Yesu pyi: «Kafoonji, wuu bá nye a mu tashage cè me, di wuu sí n-pyi si kuni cè ye?»

⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii u nye kuni, mii u nye ná sēenji i, mii u nye shñji ñiñkwombaarñifooni. Sùpya si n-jà nō Tufoonji yyé ná urufoo nye a tòro mii yyé me.

⁷ Kàmpyi yii mpyi a mii cè, yii mpyi na sí mii Tuñji cè mú. Nume yii à u cè, yii à u ñya mú.»

⁸ Ka Filipi si jwo: «Kafoonji, Tufoonji cyé wuu na, lire kanni sí wuu tìn.»

⁹ Ka Yesu si u pyi: «Filipi, ñijjaa kyaa bà l'à mii ná yii yaha sñcyan me, mu sí saha ñkwò a mii cè mà? Shinji u à mii ñya ke, urufol'à Tufoonji ñya mú. Ka mu u núr'a jà a jwo na mii u Tufoonji cyé yii na la?

¹⁰ Lire tēni i ke, mu nye a dá li na na mii ná Tufoonji à sàa wwò mà? Mpe mii na yu yii á ke, mii nye na pu yige naye e me. Mii ná Tufoonji u à wwò, ka u u wá na u karigii pyi mii cye kurugo.

¹¹ Yii dá li na jwumpe na na mii ná Tufoonji a sàa wwò. Mii jwumpe ká mpyi pu nye a yii tìn me, yii dá li na mii kapyiñkii kurugo.

¹² Mii kèege Tufoonji yyé, lire kurugo sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká dá mii na ke, karigii mii na mpyi ke, urufoo mú sí n-jà raa cyire pyi, urufoo sí n-pa raa cyii pyi ñcyiimu cyi à pēe ndógogii na ke.

¹³ Yii aha kyaa maha kyaa ñàare Tufoonji á ná mii mege e ke, mii sí lire pyi, bà Jyafoonji si mpyi sí Tufoonji pèente cyé sùpyire na me.

¹⁴ Yii aha kyaa maha kyaa ñàare ná mii mege e ke, mii sí lire pyi.

Yesu à jwo na Kile Munaani sí n-pyi ná uru cyelempyiibil'e

¹⁵ Kàmpyi mii kyal'à táan yii á, yii sí raa mii tonji kurigii ñaare.

¹⁶ Mii sí Tufoonji ñàare u u Tēgefoonji wabere kan yii á, bà uru si mpyi si ñkwòro ná yii e tērigii puni i me.

¹⁷ Kile Munaani li nye uru Tēgefoonji. Lire maha sēenji yu, ñnye sùpyire si n-jà li ta me, ñaha na ye pi nye na li jaa, nta ñjyére si li cè me. Nka yii pi ke, yii à li cè, ñaha na ye li nye yii taan maa mpyi yii e mú.

¹⁸ Mii si yii yaha círimii fiige me. Nka mii sí nuru n-pa yii fye e.

¹⁹ Li saha sì mō me, ñnye sùpyire saha sì raa mii jaa me, ñka yii pi ke, yii sí raa mii jaa. Mii sí bá ñe n-fworo kwùñji i, lire kurugo yii mú sí shñji ñiñkwombaarñi ta.

²⁰ Kuru canñke ká nō, yii sí n-cè na mii à wwò ná Tufoonji i, yii sí n-cè na yii à wwò ná mii i mú, mii mú s'à wwò ná yii e.

²¹ Ngemu ká mii tonji karigii lógo, maa cyi kurigii jaare ke, urufol'à mii kyaa táan uy'á. Ngemu ká mii kyaa táan uy'á ke, mii Tunji mú sí urufoo kyaa táan uy'á, mii mú sí urufoo kyaa táan nay'á, si naye cyêe urufoo na.»

²² Yesu cyelempyanji wà mege na mpyi Zhudasi, uru ná Zhudasi Isikariyoti nyé shinnu me, ur'à jwo: «Kafoonji, naha na mu sí maye cyêe wuu na, si mpyi mu sí maye cyêe dijnye súpyire na mà ye?»

²³ Ka Yesu si u pyi: «Ngemu ká mii kyaa táan uy'á ke, urufoo sí raa mii jwumpe kurigii jaare. Mii Tunji mú sí urufoo kyaa táan uy'á. Wuu sí n-pa n-téen urufoo yyere.

²⁴ Ngemu u nyé u nyé a mii kyaa táan uy'á me, urufoo sí raa mii jwumpe kurigii jaare me. Mpe yii na nuru mii jwò na ke, mii nyé a pu yige naye e me, Tufoonji u à mii tun ke, ur'e p'à fworo.

²⁵ Mii na nyé puni yu yii á, mà mii yaha ná yii e sahanji.

²⁶ Tufoonji sí n-kwò Tegefoonji ngemu tun yii á mii mege na, ná uru u nyé Kile Munaani ke, karigii puni mii à jwo yii á ke, uru sí yii funnò cwo cyire na.

²⁷ Mii kèege, nka mii sí yyejinijke kan yii á. Yyejinijke ku nyé mii á ke, kuru ná dijnyeji woge nyé ninjin me, lire e yii funmpæenre ná fyagare láha yiye na.

²⁸ Yii à yi lógo mii jwò na mà kwò na mii na nkèege, nka mii sí nuru n-pa yii yyere. Kampyi yii à mii kyaa táan yiy'á, yii sí raa múgure na mii kèege Tufoonji yyere, naha na ye Tufoonji'à pèe mii na.

²⁹ Mii à yii sònj'a yaha nume, si yaa ná jcyii karigii tèepyiini i l'à nò, bà yii si mpyi si dá mii jwumpe na li tèepyiini i me.

³⁰ Mii saha sí n-jwo ná yii e si mò me, naha na ye nge dijnyeji njũufoonji'à yiri mii fye e. Nka lire nyé a li cyêe na u à fànha ta mii na me.

³¹ Nde Tufoonji à jwo mii á ke, lire mii maha mpyi, bà dijnye súpyire si mpyi si jwò na mii à Tufoonji kyaa táan nay'á me.» Yesu à puru jwo ke, maa jwo: «Yii a wá, wuu yiri naha.»

15

Yesu à jwo na uru na nyé erenzen cige

¹ Ka Yesu si núr'a jwo: «Mii u nyé erenzen cige sèe woge, mii Tunji u nyé ku faafoonji. ² Nkéje maha nkéje ku nyé mii na, ku sí nyé na yaseré pyi me, u sí kuru kwò n-wà. Nka nkéje maha nkéje ku nyé mii na, marii seni ke, u sí kuru binni, là s'a bàrali ku zenji na.

³ Kàlanji mii à kan yii á ke, uru kurugo yii à ffinij'a kwò Kile yyahe taan.

⁴ Yii tèn mii wwojenge e, mii sí n-téen ná yii e mú. Erenzenji nkéje si n-jà n-se ná ku nyé a ta cige na mà ye. Amuni yii nyé, ná yii nyé a tèn mii wwojenge e me, yii sí n-jà yafyin pyi Kile a me.

⁵ Mii u nyé erenzen cige, yii pi nyé ku nkéjyi. Ngemu ká ntèn mii wwojenge e, ka mii i ntèn urufoo woge e ke, urufoo sí raa kacennji nijyahagii pyi Kile á. Mii aha mpyi mii nyé ná yii e me, yii sí n-jà yafyin pyi Kile á me.

⁶ Ngemu ká mpyi u nyé a jen'a tèn mii wwojenge e me, urufoo sí n-wà cyiinni na, bà erenzenji nkéjyi maha nkéje a wà me. Yi sí n-waha, pi si yi lwò n-wà nage e.

⁷ Yii aha ntèn mii wwojenge e, ka mii jwumpe sí nkéje yii funn'i, kyaa maha kyaa yii na njca ke, yii aha lire jáare, li si n-pyi yii á.

⁸ Yii aha kacennji nijyahagii pyi Kile á, lire li sí li cyêe na yii nyé mii cyelempyii. Lire e mii Tunji mege sí n-pèe.

⁹ Bà mii kyal'à táan na Tunji á me, amuni yii kyal'à táan mii á. Yii tèn mii tàange e.

¹⁰ Yii aha a mii tonji kurigii jaare, yii sí n-kwò mii tàange e, bà mii à na Tunji wunji kurigii jaara maa nkéje u tàange e me.

¹¹ Mii na mpe puni yu bà funntange ku nyé mii i ke, kuru si mpyi si yii jwò me. Lire e yii funntange sí n-funnj.

¹² Mii tonji u nge: yii yiye kyaa táan yiy'á, bà yii kyal'à táan mii á me.

¹³ Mà ma munaani kan kwùnj'á ma ceveebii kurugo, tàange sí n-tòro kuru na me.

¹⁴ Nde mii à jwo yii á ke, yii aha a lire pyi, lire e yii sí n-pyi mii cevee.

¹⁵ Mii saha sí raa yii yiri na báarapyii me, naha na ye báarapyini sí n-jà u káfoonji karigii puni cè me. Nka mii à yii pyi na ceveebii, naha na ye kyaa maha kyaa mii à ta na Tunji á ke, mii à yii kála cyire puni na.

¹⁶ Yii bà pi à mii cwònrò mà de! Nka mii u à yii cwònrò mà pyi túnntunmii, yii raa báare Kile á, u u mpyi báara ngemu tònji u nyé u sí n-kwò me. Lire pyinjanni na, yii aha kyaa maha kyaa jáare mii Tunji á ná mii mege e ke, u sí lire kan yii á.

¹⁷ Nde mii na njca yii á ke, lire li nyé yii yiye kyaa táan yiy'á.»

Dijnye súpyire sí n-pa dánafeebii tòn

¹⁸ «Yii kyaa ká mpen dijnye súpyir'á, yii li cè na mii kyal'à fyànha a pen pi á.

¹⁹ Yii ná dínye sùpyire n'a mpyi ninjin, yii kyaa mpyi na sí n-táan pi á, naha na ye yii mpyi na sí n-pyi pi á. Nka yii saha nyé pi á me, mii à yii cwænrɔ pi shwəhɔl'e. Lire kurugo yii kyal'à pen pi á.

²⁰ Jwumpe mii à fyánha a jwo yii á ke, yii funŋke cwo puru na na báarapyinj si n-jà n-pêe n-toro u nɔŋufooŋi na me. Ná pil'à mii kyérege, pi sí yii kyérege mú. Ná pil'à nyé mii jwumpe na, pi sí nyé yii wumpe na mú.

²¹ Nyé cyire karigii puni sí n-pyi yii na mii mege kurugo, naha na ye ŋge u à mii tun ke, pi nyé a uru cè me.

²² Mii n'a mpyi mii nyé a pa maa jwo ná pi e me, làwwugo mpyi na sí n-jà n-cyán pi na me. Nka nume tashwəgo nyé pi na me.

²³ Mii kyal'à pen ngemu á ke, mii Tunj kyaa mú à pen urufol'á.

²⁴ Karigii cyi à sii sùpya sàha cyi pyi a nya me, kàmpyi mii mpyi a cyire pyi a cyêe pi na me, pi kapegigii yoge sàha mpyi na sí n-jà n-kwàn pi na me. Nka nume, pi mén'à cyi nya ke, lire ná li wuuni mú i, pi à mii ná Tufooŋi kyaa pen piy'á.

²⁵ Lire pyinŋanni na, nje yi mpyi a séme pi Kile Jwumpe Semɛŋi i na "Pi à mii kyaa pen piy'á nɔŋɔ baa*" ke, yir'à fúnŋɔ.

²⁶ Nyé Tegefooŋi mii sí n-tun yii á, si njiri Tufooŋi yyére ke, uru u nyé Kile Munaani, li maha sɛɛŋi yu. L'aha mpa, li sí raa mii kyaa yu sùpyir'á.

²⁷ Yii mú sí raa mii kyaa yu sùpyir'á, naha na ye mii ná yii na nyé sɔncyán fo mii karigii tasiige e.»

16

Kile Munaani kapyiŋkii

¹ Ka Yesu si núr'à jwo: «Mii à ncyii karigii puni jwo yii á, bà li si mpyi, tɛni ká nɔ, yaaga ká njà yii kɛɛŋɛ njige Kile kuni i me.

² Pi sí n-pa raa yii kòre s'a yige Kile Jwumpe kàlambayi i. Tɛni labɛre sí n-pa nɔ, ŋgemu ká já a yii wà bɔ ke, urufoo sí raa sɔŋŋi na ur'à báara Kile á amuni.

³ Pi sí cyé le cyire karigii puni i s'a mpyi yii na, naha na ye pi nyé a Tufooŋi Kile cè me, pi nyé a mii cè mú me.

⁴ Mii à ncyii karigii puni jwo yii á mà yaha, li nɔŋke ku nyé cyi tɛpyiini ká nɔ, yii i li cè na mii à cyi jwo yii á mà kwò.

Mii nyé a cyi jwo yii á fo tasiige e me, naha na ye mii mpyi ná yii e.

⁵ Nume mii kɛɛge na tunvoonj yyére, sùpya nyé a ta yii e mà mii takarege yibe me.

⁶ Nka mii à já a mpe jwumpe jwo ná yii e ke, ka yii yyahayi si ntanha.

⁷ Lire ná li wuuni mú i, sɛɛŋi mii na yu, mii ŋkàreŋ'á pwɔrɔ yii á, naha na ye ná mii nyé a kàre me, Tegefooŋi sí n-pa yii á me. Nka mii aha ŋkàre, mii sí u tũgo yii á.

⁸ U aha mpa, u sí dínye sùpyire kapegigii cyêe pi na, si li cyêe pi na na pi nyé a tí Kile yyahe taan me, pi karigii sɔŋŋɔŋkanni sí nyé a jwɔ me.

⁹ U sí pi kapiini cyêe pi na, naha na ye pi nyé a dá mii na me.

¹⁰ U sí li cyêe pi na na pi nyé a tí me, naha na ye mii sí nuru n-kàre na Tunj yyére, yii saha si mii nya me.

¹¹ U sí li cyêe pi na na pi sɔŋŋɔŋkanni nyé a jwɔ me, naha na ye yog'à kwàn a kwò ŋge dínyɛŋi nɔŋufooŋi na.

¹² Karii nɔŋahagii na nyé mii u jwo yii á sahanŋi, ŋka cyi fành'á pɛe yii na nume.

¹³ Lire e Kile Munaani li maha sɛɛŋi cyêre ke, lire ká mpa, li sí yii yyaha cù, si sɛɛŋi puni cyêe. Li jwumpe sí raa fwooro li yabilinj i me. Mpe li sí n-lógo ke, puru li sí n-jwo yii á. Li sí raa karigii nimpaaŋkii yu yii á mú.

¹⁴ Li sí pɛɛnte taha mii na, naha na ye mii jwumpe li sí raa yu yii á.

¹⁵ Yaaga maha yaaga ku nyé Tufooŋi á ke, kuru na nyé mii á. Lire kurugo mii à jwo na Kile Munaani li sí mii jwumpe lwɔ s'a yu yii á.»

Yesu ŋkàreŋi sí u cyelempyiibii yyahayi tanha

¹⁶ Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Ncyère, yii saha si mii nya me. Ncyère, yii sí mii nya sahanŋi.»

¹⁷ Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii pi si wá na piye yibili: «Nje u à jwo ke, yire nɔwəhe ku nyé naha ye? U à jwo "Ncyère yii saha si mii nya me, ŋka lire kántugo, ncyère yii sí mii nya." U à jwo mú "Mii kɛɛge Tufooŋi yyére.»

¹⁸ Uru ncyèreŋi nɔwəhe ku nyé naha ye? Wuu nyé a uru yyaha cè me.»

¹⁹ Yesu à cè na pi sí raa uru yibili ke, maa jwo: «Mii à jwo "Ncyère yii saha si mii nya me, maa núr'a jwo ncyère yii sí mii nya ke" lire na yii na yiye yibili la?»

* 15:25 Zaburu 35.19; 69.5

²⁰ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii sí mεε sú, yii sí n-paara, nka dijnye sùpyire sí múguro. Yii yyahayi sí n-tanha, nka yii yyetanhare sí n-kéennε mpyi funntanga.

²¹ Ceenji yaceni ká yíri, li ziji funmpεεnre maha u pyi u a yaaha tanha, naha na ye pyàñi téesini yyefug'à nò u na. Nka u aha si a kwò, kuru funntange cye e, u maha funnɔ wwò yyefuge na.

²² Amuni yii wuuni sí n-pyi. Yii sí yaaha tanha numε, nka mii saha sí yii nya. Lire tēni i, yii ná funntange ku sí n-pyi, sùpya sí n-jà kuru shwò yii na mε.

²³ Kuru canjke ká nò, yii saha sí yaaga yíbe mii á mε. Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii aha mii Tunji náare kyaa maha kyaa na ná mii mεge e ke, u sí lire pyi yii á.

²⁴ Yii sàha njkwò a yaaga náare Tufoonji á ná mii mεge e mε. Yii u náare, u sí yii kan. Lire ká mpyi, yii funntange sí n-fúnñɔ.

Yesu cyelempyiibii sí raa Kile náare Yesu mεge na

²⁵ Nye mii à jwo ná yii e tãanlin'kil'e, nka tēni là sí n-pa nò, mii saha sí raa yu ná yii e amuni mε, mii sí raa fininji raa yu yii á Tufoonji kyaa na.

²⁶ Kuru canjke ká nò, yii sí raa Tufoonji náare ná mii mεge e, li saha sí nò mii u a u náare yii kyaa na mε.

²⁷ Naha na ye Tufoonji yabilin'a yii kyaa táan uy'á, na yii á mii kyaa táan yiy'á, maa dá li na na mii à fworò ur'e.

²⁸ Sèe wí, mii à fworò Tufoonji i, maa mpa dijnyeni i, numε mii na yíri dijnyeni i s'a njkεεge Tufoonji yyére.»

Yesu à fànha ta dijnyeni na mà kwò

²⁹ Yesu à puru jwo ke, ka cyelempyiibii si jwo: «Wí, mu na fíninji na yu, mu saha nyε na tãanlinji yu mε.

³⁰ Numε wuu à cè na mu à karigii puni cè a kwò, mu saha nyε na ntèn pi i mu yíbe mε, lire e wuu à dá na mu à fworò Kile e.»

³¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèe yii à dá mii na numε la?

³² Nyε tēni là sí n-pa nò, li bá à nò a kwò, yii puni sí n-fē n-caala, shin maha shin sí n-kàre u pyenge e, si mii kanni yaha. Nka sèenji na, mii kanni bà u sí n-pyi mε, Tufoonji nyε ná mii i.

³³ Mii à mpe jwo, bà yii si mpyi si yyenijke ta mii ná yii wwojεεge e mε. Yii sí n-kyaaala naha dijnyeni i, nka yii màban le yiye e, mii à fànha ta dijnyeni na mà kwò.»

17

Yesu à Kile náare uye kyaa na

¹ Yesu à puru jwo ke, maa u nyiigii yírige ninyinji na, maa jwo: «Tufoonji, tèn'a nò numε, mu u pèenε taha ma Jyanji na, bà u sí mpyi si pèenε taha mu na mú mε.

² Nyε mu à fànhe kan u á sùpyire puni njñɔ na, mpíi mu à kan u á ke, u u shìñi ninjkwombaanji kan pir'á.

³ Pi shìñi ninjkwombaanji sí u nyε pi mu kanni cè Kilenji sèe wunji, pi i mu tūntunñi Yesu Kirisita cè mú.

⁴ Mii à mu pèe naha njñke na. Tūnture mu mpyi a kan mii á ke, t'à fúnñɔ.

⁵ Tufoonji, na pèe maye yyére numε, bà mii mpyi a pèe mu taan mà dijnyeni ta u sàha sì mε.

Yesu à Kile náare u cyelempyiibii kyaa na

⁶ Sùpyire mu à cwònnɔ dijnyeni i mà kan mii á ke, mii à mu mεge cyéε ti na. Pi mpyi mu wuu, mu s'à pi kan mii á, pi mú s'à jεε mà mu jwumpe yaha piye funñ'i.

⁷ Numε, pi à cè na yaaga maha yaaga mu à kan mii á ke, na kur'à fworò mu i.

⁸ Jwumpe mu à jwo mii á ke, puru mii à jwo pi á mú, pi s'à jεε pu na. Pi à tēn li taan sèenji na na mii à yíri mu yyére, maa dá li na na mu u à mii tun.

⁹ Mii nyε na mu náare dijnye sùpyire kyaa na mà de. Mpíi mu à kan mii á ke, pire kyaa na mii na mu náare, naha na ye pire pi nyε mu wuubii.

¹⁰ Yaaga maha yaaga ku nyε mii á ke, kuru na nyε mu wogo, yaaga maha yaaga ku nyε mu á ke, kuru mú na nyε mii wogo. Mii cyelempyiibii pi sí mii pèente pyi ti cè.

¹¹ Mii sí n-fworò nge dijnyeni i, mii kεεge mu yyére, pi sí n-kwòro naha. Tufoonji ninjcenñi, pi màra ma tàanna ná ma mεge mpèenji i, mu a kuru njkemu kan mii á ke, bà pi si mpyi si mpyi ninjkin mii ná mu flige mε.

¹² Tēni i mii mpyi ná pi e ke, mii à pi màra mà tàanna ná mu mεge mpèenji i, mu à njkemu kan mii á ke. Mii à pi puni kãanmucya maa pi shwò, pi wà nyε a pinni mε, fo li mpyi a jwo a yaha nge u sí n-pinni ke, mpe pu mpyi a sémε Kile Jwumpe Semenji i ke, ka lire sí puru pyi p'à fúnñɔ.

¹³ Nka numε mii kεεge mu yyére, mii na jcyii puni yu mà mii yaha naha dijnyeni i, bà pi si mpyi sí mii funntange puni ta mε.

14 Mii à pi kála mu jwumpe na. Pi kyal'à pɛn dijnye sùpyir'á naha na ye pi jnye nge dijnyenji wuu me, bà mii jnye mii jnye nge dijnyenji wu me.

15 Mii jnye na mu jáare maa pi lwó a yige naha dijnyenji i mà de, mii na mu jáare ma raa pi káanmucaa Sitaanninji na.

16 Pi jnye nge dijnyenji wuu me, bà mii mú jnye mii jnye nge dijnyenji wu me.

17 Sèenji cyée pi na, bà pi si mpyi si piye puni kan mu á me. Mu jwumpe pu jnye uru sèenji.

18 Bà mu à mii tun dijnyenji i me, amuni mii à pi tun wani mú.

19 Mii à naye puni kan mu á pi kurugo, bà pi mú si mpyi si piye puni kan mu á me.

Yesu à Kile jáare dánafeebii sanmpii kyaa na

20 Mii jnye na mu jáare pire kanni kyaa na me, mpii pi sí n-dá mii na pi jwumpe kurugo me, mii na mu jáare pire kyaa na mú,

21 bà pi puni si mpyi si mpyi ninjin me. Tufoonji, mii ná mu à sàa wwó pyinjkanni ndemu na ke, pi puni pi pyi ninjin ná wuu e amuni, lire e dijnye sùpyire sí n-dá li na na mu u à mii tun.

22 Pèente mu à kan mii á ke, tire mii à kan pi á, bà pi si mpyi si wwó si mpyi ninjin mii ná mu fiige me.

23 Pyinjkanni na mii ná pir'á wwó mà pyi ninjin, ka mii ná mu si wwó mà pyi ninjin ke, pi wwó pi i mpyi ninjin amuni. Lire ká mpyi, dijnye sùpyire sí n-cè na mu u à mii tun, si jicè na mu à pi kyaa táan may'á, bà mu à mii kyaa táan may'á me.

24 Tufoonji, mii aha mpyi cyage nkemu i ke, sùpyire mu à kan mii á ke, mii la jnye tire ti tɛɛn, tir'à mii pèente wíi wani, mu à tire ntemu kan mii á ke, naha na ye mu à mii kyaa táan may'á, mà dijnyenji ta u sàha sii me.

25 Tufoonji, mu u à tí ke, dijnye sùpyire jnye a mu cè me, nka mii wi ke, mii à mu cè, mii cyelempyiibii mú à cè na mu u à mii tun.

26 Mii à pi pyi pi à mu cè, mii sí pi pyi pi mu cè sahanji. Bà mu à mii kyaa táan may'á me, kuru tàange fiige ku pyi pi shwòhòl'e, mii ná pire si wwó wuu u mpyi ninjin.»

18

Pi à sà Yesu cù

(Macwo 26.47-56; Marika 14.43-50; Luka 22.47-53)

1 Nye Yesu à puru jwumpe jwo ke, ka u ná u cyelempyiibii si fwor'a kàre Sedorɔn dùge kántugo. Cikòògo na mpyi kuru cyage e, ka pi i jyè kuru funnje e.

2 Yesu mpyi a tée na sí ná u cyelempyiibil'e kuru cyage e. Nye Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a kuru cyage saha cè.

3 Mà Yesu ná u cyelempyiibii sanmpii yaha kuru cyage e, ka Zhudasi si nò wani. Sòrolashikuruɔ́ ná Kilejaarebage saɔcwoɔnsigibii pii na mpyi ná Zhudasi i. Kile sáragawwuubii jùɔfufeebii ná Farizheɛnbií pi mpyi a pire tun ná Zhudasi i. Fùkinahii ná bɛɛnme yaayi yabere ná káshikwɔnyaaya na mpyi pi cye e.

4 Karigii cyi mpyi na sí Yesu ta ke, u mpyi a cyire cè a kwó. Ka u u file pi na, maa pi yiɛ: «Jofoo yii na jcaa ye?»

5 Ka pi i u pyi: «Nazareti kánhe shinji Yesu.» Ka Yesu si pi pyi: «Mii u nge!»

Lir'á ta Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi pi shwòhòl'e.

6 Tèni i Yesu à jwo: «Mii u nge!» ke, ka pi i wá na nùruli kántugo fò mà sà jcwɔ jùɔke na.

7 Ka u u nùr'a pi yiɛ: «Jofoo yii na jcaa ye?» Ka pi i jwo: «Nazareti kánhe shinji Yesu.»

8 Ka u u nùr'a pi pyi: «Mii jnye a jwo yii á mà kwó na mii u nge mà? Kampyi mii yii saha na jcaa, yii na fyèɔwòhoshiinbii yaha pi a sí.»

9 Lir'á pyi ke, jwumpe Yesu à jwo na: «Mii Tunji, shin maha shin mu à kan mii á ke, u wà jnye a pìnni me*» ka puru si fùɔnɔ.

10 Lir'á Simɔ Pyeri ta ná káshikwɔɔnɔwòɔg'e, ka u u ku dir'a wwú mà tɛg'a Kile sáragawwuubii jùɔfufembwòhe báarapyinji kàniɔe ninɔenke kwón a cyán. Uru báarapyinji mege na mpyi Malikusi.

11 Ka Yesu si Pyeri pyi: «ɔwòɔni le li fwuuni i. Lire sanni i ke, kyaage lwòhe mii Tunji à yaha mii meɛ na ke, mu la jnye mii u ku bya mà?»

12 Nye Yesu à puru jwo ke, ka sòrolashiibii ná pi jùɔfufoonji ná Kilejaarebage saɔcwoɔnsigibii si u cú maa u cyeyi pwo.

13 Maa fyánha a kàre ná u e Ana† yyére, Kayifu nafenanji u jnye ure. Kayifu u mpyi sáragawwuubii jùɔfufembwòhe lire yyeeni.

14 Uru u mpyi a Yahutuubii jùɔfufeebii yeɛ na: «L'á pwóɔrɔ shin ninjin kanna u kwú sùpyire puni cyaga.»

* 18:9 Yuhana 6.39 † 18:13 Nge Ananji na mpyi ná.

Pyeri à jwo na uru nyɛ a Yesu cè me

(Macwo 26.69-70; Marika 14 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Pi nin̄karibii ná Yesu i, Simɔ Pyeri ná cyelempanyi waber' à taha pi fye e, màcɛnɛ na mpyi uru cyelempanyi ná sáragawwuubii n̄n̄ufembwɔhe shwɔhɔl'e. Lire kurugo u mú à jyè ná pi e Kile sáragawwuubii n̄n̄ufembwɔhe pyɛnge e.

¹⁶ Pyeri mpyi a kwóro pyɛnge n̄wɔge na, cyíin̄ji na. Nge cyelempanyi u mpyi sáragawwuubii n̄n̄ufembwɔhe shincɛn̄ji ke, ka uru si fworɔ cyíin̄ji na, bilicwon̄ji u mpyi na pyɛnge n̄wɔge káanmucaa ke, maa jwo ná ur'e, maa Pyeri l̄ɛn̄ɛ pyɛnge fun̄jke e.

¹⁷ Nyɛ Pyeri nin̄jyinj̄i, ka uru bilicwon̄ji si jwo u á: «Tá mu mú nyɛ n̄ge n̄n̄i cyelempanyi wà mɛ?» Ka Pyeri si jwo: «Ŋhɔ, mii nyɛ u wà mɛ!»

¹⁸ L'à pyi wyeere t̄eni i, báarapyibii ná Kileñaarebage saɲcwɔnsigibii mpyi a yyére na kyán̄higii nage ware, Pyeri mú mpyi a yyére na ku ware ná pi e.

Kile sáragawwuubii n̄n̄ufembwɔh' à Yesu yíbe

(Macwo 26.59-66; Marika 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹ Nyɛ Kile sáragawwuubii n̄n̄ufembwɔh' à Yesu yíbe u cyelempyiibii ná u kàlan̄ji kyaa na.

²⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mii nyɛ a kyaa jwo n̄wɔhɔre e mɛ. Tère maha tère mii mpyi maha s̄upyire kálali Kile Jwumpe kálambayi ná Kileñaarebage e, cyeyi i Yahutuubii maha piye bínnini ke. Mii nyɛ a yafyin̄ jwo n̄wɔhɔre e mɛ.

²¹ Naha kurugo mu saha na mii yibii yɛ? Mpii pi à n̄ɛn'a mii jwumpe lógo ke, sà pire yíbe n̄je mii à jwo pi á ke, pir' à yi lógo fo mà n̄wɔ.»

²² Yesu à puru jwo ke, Kileñaarebage káanmucyafoon̄ji u mpyi a yyére u taan ke, ka uru si kantawaa bwòn u e, maa u pyi: «Sáragawwuubii n̄n̄ufembwɔhe n̄wɔ mu à shwɔ amɛ la?»

²³ Ka Yesu si n̄n̄i pyi: «Kampyi jwumpime mii à jwo, cyage k' à pu pi ke, kuru jwo na á. Kampyi jwumpime bà mɛ, naha na mu à mii bwòn yɛ?»

²⁴ Nyɛ ka Ana[‡] si u cyempwɔ wun̄ji t̄uugo sáragawwuubii n̄n̄ufembwɔhe Kayifu yyére.

Pyeri saha à jwo na uru nyɛ Yesu cyelempanya mɛ

(Macwo 26.71-75; Marika 14.69-72; Luka 22.58-62)

²⁵ Mà Simɔ Pyeri yaha u u nage ware, wà à u pyi: «Tá mu mú nyɛ n̄ge n̄n̄i cyelempanyi wà mɛ?» U nyɛ a t̄ɛn̄ li taan mɛ, maa jwo: «Ŋhɔ, mii nyɛ u wà mà dɛ!»

²⁶ Nyɛ n̄n̄i nin̄gen̄ke Pyeri a kwòn ke, Kile sáragawwuubii n̄n̄ufembwɔhe báarapyinj̄i wà na mpyi uru cin̄mpworɔ. Ka uru báarapyinj̄i si Pyeri pyi: «Lire sann̄i i ke, mii yabilinj̄i nyiigii nyɛ a kán̄ha a mu ná uru n̄ya cikɔage e mà?»

²⁷ Ka Pyeri si n̄ur' a yi kyáala. Ka n̄kùpoon̄ji si n̄tíl' a mɛɛ sú.

Pilati à Yesu yíbe

(Macwo 27.1-2, 11-31; Marika 15.1-20; Luka 23.1-5, 13-25)

²⁸ Lire kántugo pi à yiri ná Yesu i Kayifu yyére maa n̄kàre fán̄hafoon̄ji pyɛnge[§]. L'à pyi nyɛsɔage na. Nka Yahutuubii nyɛ a n̄ɛn'a jyè fán̄hafoon̄ji pyɛnge e mɛ. Lir' à pyi bà pi fwónrɔ baa wuubii si mpyi si bilereñkwon̄ji kataanni njyinj̄i líy Kile yyahe taan mɛ*.

²⁹ Lire kurugo fán̄hafoon̄ji Pilati à fworɔ pi fye e cyíin̄ji na, maa pi yíbe: «Ŋge n̄n̄i làwwuge n̄n̄jke ku nyɛ n̄kire yii á yɛ?»

³⁰ Ka pi i u pyi: «Ŋge n̄n̄i n'a mpyi u nyɛ a kapii pyi mɛ, wuu mpyi na sí u le mu cye e mɛ.»

³¹ Ka Pilati si pi pyi: «Yii yabilimp̄ii pi u cú yii i u kataanmpe cwónrɔ yii tàanna ná yii Saliyan̄ji i.» Ka Yahutuubii n̄n̄ufeebii si u pyi: «Kuni nyɛ a kan wuu á, wuu s̄upya bɔ mɛ.»

³² Lir' à pyi ke, jwumpe Yesu mpyi a jwo u mbònj̄i kyaa na ke, ka puru si fún̄nj̄.

³³ Lire t̄eni i, ka Pilati si n̄ur' a jyè u bage e, maa Yesu yyere, maa u yíbe: «Yahutuubii Saan̄ji u nyɛ mu la?»

³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Mu à yi jwo maye e laa, pl̄i pi à yi jwo mu á mii kyaa na?»

³⁵ Ka Pilati si u pyi: «Mu à mii n̄ya Yahutu la? Mu kini shiin̄bii ná Kile sáragawwuubii n̄n̄ufeebii pi à mu le mii cye e. Naha mu à pyi yɛ?»

³⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii Saanre nyɛ naha d̄inyɛnj̄i woro mɛ. Kámpyi ti mpyi naha woro, mii fyè n̄wɔhɔsh̄iin̄bii mpyi na sí káshige kwòn, bà Yahutuubii n̄n̄ufeebii si mpyi pi áha nj̄à mii cú mɛ, nka s̄ɛɛnj̄i na, mii Saanre nyɛ naha woro mɛ.»

³⁷ Ka Pilati si u pyi: «Lire e ke saanwa u nyɛ mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabilinj̄i u à jwo na mii nyɛ saanwa! Mii à pa si d̄inyɛnj̄i i, si s̄ɛɛnj̄i cyè s̄upyire na. Shin maha shin la ku nyɛ s' a n̄aare s̄ɛɛnj̄i fye e ke, urufoo si n̄ɛɛ raa mii jwumpe n̄uru.»

³⁸ Ka Pilati si jwo: «Naha k' à sii s̄ɛɛnj̄i yɛ?»

‡ **18:24** Nge Anan̄ji na mpyi n̄n̄. § **18:28** Fán̄hafoon̄ji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kásujyinj̄i wà bɔ. * **18:28** Mà tàanna ná Yahutuubii Saliyan̄ji i, shin̄ji u nyɛ u nyɛ Yahutu mɛ, Yahutu n'a mpyi a jyè uru wà pyɛnge e, li mpyi maha mpyi mu à jwo uru Yahuton̄ji à n̄wɔhɔ Kile á. Lire n'a mpyi a pyi, uru Yahuton̄ji mpyi na jà a lire yyeeni bilereñkwon̄ji kataanni pyi sahan̄ki mɛ.

U à puru jwo ke, maa fwor'a kàre Yahutuubii yyére sahan̄ki, maa sà yyére pi yyaha na, maa pi pyi: «Mii nàha sàa tìgìre cyage ta n̄ge nàni na m̄e!»

³⁹ N̄ye ná lire na n̄ye kalyee, yyee maha yyee bilereñkwoñi kataanni ká n̄o, mii maha yii sùpya yìge kàsuni i, li sí n-bê yii á mii u Yahutuubii Saan̄ji yìge la?»

⁴⁰ Ka Yahutuubii si jwo fànha na: «D̄nho, uru yaha wani! Barabasi yìge!» Mà li ta uru n̄ge na mpyi kapiimpyi.

19

¹ N̄ye Pilati à yi n̄ya amuni ke, maa jwo na pi Yesu cù, pi i u bwòn ná kàsor'e.

² Ka sòrolashiibii si nguro c̄in mà pyi saanra n̄untõñõ mà tò u na, maa saanlii v̄aantnimbwoho n̄inyega le u na.

³ Maa file u na, marii n̄ko: «Yahutuubii Saan̄ji, wuu à mu sh̄éere!» Maa wá na kantawahigii bwúun u e.

⁴ Ka Pilati si núr'a fworõ cyínni na, maa sùpyire pyi: «Mii sí yii yaha yii fworõ ná u e tafage e, bà yii si mpyi si j̄cè na mii nàha a sàa tìgìre cyaga ta u na m̄e.»

⁵ Ka Yesu si fworõ tafage e, ngure n̄ntõñke n̄ye u n̄ñke na, saanbii v̄aantnimbwohe sí n̄ye u yacige e. Ka Pilati si jwo sùpyir'á: «Nàni u n̄ge.»

⁶ Tèni i Kile sàragawwuubii n̄ñufeebii ná Kile n̄aarebage sañcwõnsigibii n̄yigil' à t̄ège Yesu na ke, ka pi i jwo fànha na: «U kwòro cige na! U kwòro cige na!» Ka Pilati si jwo: «Yii yabilimp̄ii pi u cù, yii sà n̄kwòro cige na*, mii nàha a sàa tìgìre cyaga ta u na m̄e.»

⁷ Ka Yahutuubii n̄ñufeebii si Pilati pyi: «Saliyan̄ji wá na n̄ye wuu á, mà tàanna ná ur'e, u à yaa u bò, n̄aha na ye u à jwo uru u n̄ye Kile Jyan̄ji.»

⁸ Pilati à puru lógo ke, ka là si bàra u fyagare na sahan̄ki.

⁹ Ka u u núr'a j̄yè ná Yesu i bage e, maa u yíbe: «Taa mu à yíri ke?» Ka Yesu si fyáha u na.

¹⁰ Ka Pilati si u pyi: «Mu à fyáha mii na la? Mu n̄ye a cè na síñi n̄ye mii á mà mu yaha, lire n̄ye m̄e mà mu kwòro cige na mà?»

¹¹ Ka Yesu si u pyi: «Kile u à uru síñi kan mu á n̄ñjaa. Ná lire bà m̄e, mu mpyi na si n-jà kyaa pyi mii na m̄e. Lire e n̄ge u à mii cù mà le mu cye e ke, urufoo u kapiin' à p̄e mu wuuni na.»

¹² Yesu à puru jwo ke, ka Pilati si wá na kan̄ñõ caa si Yesu ta n̄jaha. N̄ka Yahutuubii saha mpyi n̄ko fànha na: «Mu aha n̄ge nàni yaha, mu saha si n-pyi Æromu saanbwòhe Sezari cevoon̄ji m̄e. Shin maha shin u à uye pyi saanwa ke, urufoo sí n-pyi Sezari zàmpen.»

¹³⁻¹⁴ Kuru can̄ñke n̄mpañna na mpyi bilereñkwoñi kataanni. Canvwuge na, Pilati à puru jwumpe lógo ke, maa Yesu yìge cyínni na sahan̄ki. Tafabwòhõ na mpyi wani, k'à yaa ná kafaayi i, Eburubii sh̄eere e ku mege n̄ye: «Gabata». Ka Pilati si nt̄een wani u yukyaala tateenge e, maa jwo Yahutuubii n̄ñufeebil'á: «Yii saan̄ji u n̄ye n̄ge!»

¹⁵ Ka pi i wá na n̄ko fànha na: «Yii u bò! Yii u bò! Yii u kwòro cige na!» Ka Pilati si pi pyi: «Mà yii saan̄ji yabilin̄ji kwòro cige na la?» Ka Kile sàragawwuubii n̄ñufeebii si u pyi: «Saanwa n̄ye wuu á mà tòro Sezari na m̄e†!»

¹⁶ Kántugo ka Pilati si Yesu yaha pi á pi sà n̄kwòro kworokworocige na.

Yesu à kwòro cige na

(Macwo 27.32-44; Marika 15.21-32; Luka 23.26-43)

Ka sòrolashiibii si Yesu cù a kàre.

¹⁷ Maa fworõ ná u e kànhe kántugo, maa u kworokworocige t̄ège u yabilin̄ji n̄ñ'i. Ka pi i n̄kàre cyage k'e, pi maha kuru yiri: «N̄ñkwòoge Cyage» Eburubii sh̄eere e pi maha ku yiri: «Golikota».

¹⁸ Kuru cyage e pi à Yesu kwòro cige na, maa shiin shuunni kwòro ciyi na u taan. Wà mpyi u kàn̄ñke na, u saan̄ji sí n̄ye u kàm̄eni na. ¹⁹ Ka Pilati si pi pyi pi à sémere pyi mà dùrugo Yesu kworokworocige na na: «YESU NAZAR̄ETI KANHE SHIN̄JI, YAHUTUUBII SAAN̄JI.»

²⁰ Yahutuu n̄nyahara à tire sémere kâla, n̄aha kurugo ye Yesu takworoge ná kànhe laage mpyi a t̄on m̄e. Mà bàra lire na, tire sémere mpyi a sém̄e Eburubii ná Æromu shiinbii ná Girekiibii sh̄eere e.

²¹ Ka Kile sàragawwuubii n̄ñufeebii si n̄kàr'a sà yi jwo Pilati á na u mpyi a yaa u sém̄e: «Yahutuubii Saan̄ji» m̄e, u mpyi a yaa u sém̄e na n̄ge n̄ñ' à jwo na uru u n̄ye Yahutuubii Saan̄ji.

²² Ka Pilati si pi pyi na nte t' à sém̄e a kwò ke, tire ti sí n-sii n-yaha wani.

* **19:6** «Yii yabilimp̄ii pi u cù, yii sà n̄kwòro cige na»: puru jwumpe e, Pilati mpyi na pi fwòhare; u mpyi a sàa li cè na Æromu shiinbii n̄ye na n̄eeg' a kuni kan Yahutuubil' á pi sùpya bò m̄e. † **19:15** Shin̄ji u n̄ye u n̄ye a Kile cè m̄e, Yahutuubii mpyi na n̄eeḡe urufoo u pyi pire saan̄ji m̄e. Lire e ke pi n̄ye a s̄eñj jwo mpe jwumpe e m̄e.

²³ Nye sòrolashiibil' à Yesu kwòr' a kwò cige na ke, maa u vāanɲyi lwó a táa tataaayi sicyeere, pi shin maha shin à taaga lwó, ka pi i u vāanntinmbwohe lwó mú, kuru na mpyi jwòɲkuriibaa.

²⁴ Maa jwo piy' á na pi áha kuru vāanntinɲke táa me, na pi ɲkyaanlwooni pyi, ɲge u sí ku ta ke, urufoo sí n-cè. Jwumpe p' à séme Kile Jwumpe Semenji i ke, lir' à pyi bà puru si mpyi si fūɲɲo me. L' à séme:

«Pi à mii vāanɲyi táa piye na,
maa ɲkyaanlwooni pyi mii vāanntinmbwohe kurugo[‡].»

Lire nde sòrolashiibil' à pyi.

²⁵ Yesu nunji ná u nunji siɲɛɛɲji ná Kilopasi cwonji Mariyama ná Mariyama mà yiri Magidala kànhe e, pire mpyi a yyére Yesu kworokworocige taan.

²⁶ Yesu à u nunji ɲya, maa u ɲyiyi cyelempyanji ɲya u taan ke, maa jwo nufoon' á: «Nàa, mu jyanji u ɲye ɲge.»

²⁷ Maa núr' a jwo u cyelempyanji' á: «Mu nunji u ɲye ɲge.» Mà lwó kuru canɲke na, ka cyelempyanji si u kēɛɲɛ uye yyére.

Yesu kwùɲi kani

(Macwo 27.45-56; Marika 15.33-41; Luka 23.44-49)

²⁸ Lire kántugo mà Yesu yaha u à cè na karigii pun' à fūɲɲo, u à jwo: «Byage naha mii na.» U à puru jwo bà Kile Jwumpe Semenji si mpyi si fūɲɲo me.

²⁹ Lir' à cwooni là ta wani, l' à ɲi lùtanhaga na. Ka sòrolashiibil' si sìcogo fyinme kuru lwòhe e mà dùrugo kàbii na, mà yaha Yesu ɲwòge taan, lire kàbiini na mpyi izope cige.

³⁰ Yesu à kuru lùtanhage néɛɛ ke, maa jwo: «Nume cyi pun' à fūɲɲo.» Lire kántugo u à ɲùɲke sògo maa u múnaani kan Kile á.

Sòrolashiɲi wà à Yesu buwunji fūru

³¹ Nye kuru canɲke numpañja mpyi Yahutuubiicanɲɲo, kuru mpyi a pèe canɲɲoyi sanɲyi na. Lire kurugo Yahutuubii ɲùɲufeebii la ɲye a mpyi pi kwòro ciyi na canɲɲɲke e me. Ka pi i ɲkàre Pilati á maa sà u ɲáare na u pire yaha pi sà pi tooyi bwòn a kyeege, pi i wyèr' a kwú, pi i pi buwuubii tírige ciyi na.

³² Ka sòrolashiibil' si ɲkàre, mpii shuunninji pi mpyi a kwòro Yesu taan ke, ka pi i ɲiɲcyiinji tooyi kyeege, maa nta a shònwunji wuyi kyeege.

³³ Pi à nò Yesu na ke, mà uru ta u à kwú a kwò. Lire kurugo pi saha ɲye a uru u tooyi kyeege me.

³⁴ Lire ná li wuuni mú i, sòrolashiɲi wà à Yesu sú a fūru ɲkere na ná tãanbil' e. Ka sishange ná lwòhe si ntíi na fwoke kuru tafuruge e.

³⁵ Súpyanji u à ɲcyii karigii séme ke, uru yabilinji u à cyi ɲya, u jwumpe mú na ɲye sèe. U à cè cècè na sèenji uru na yu, bà yii si mpyi si dá mú me.

³⁶ Nye ɲcyii karigii mpyin' à Kile Jwumpe Semenji fūɲɲo. L' à séme:

«U kaciige kà si n-kebe me[§].»

³⁷ L' à séme Kile Jwumpe Semenji cyage k' e mú na:

«ɲge pi à sú a fūru ke, pi si n-pa yyahayi le u e si raa wí*.»

Yesu ntòɲi kani

(Macwo 27.57-61; Marika 15.42-47; Luka 23.50-56)

³⁸ Lire kántugo Arimati kànhe shinji Yusufu à kàre Pilati yyére si Yesu buwunji ɲáare u á. Yesu cyelempyanji wà u mpyi u wí, ɲka u mpyi na uye ɲwòhòni Yahutuubii ɲùɲufeebii yyaha fyagare na. Pilati à ɲɛɛ ke, ka Yusufu si ɲkàr' a sà Yesu buwunji lwó.

³⁹ Nye Nikodemu, ɲge u ná ntél' a kàre Yesu fye e canɲka numpilage e ke, ka uru si mpa ná miri ná aloyesi sìnmɛ lwòhe e, pu nùg' à táan, pu s' à wùrugo, pu s' à cúluyi beɲjaaga ná ke kwò.

⁴⁰ Ka pire shiin shuunninji si pi pyi pi à Yesu buwunji lwó, maa u le u tóto vāanɲyi i, maa puru sìnmpe nùguntanga wumpe wu u na, bà Yahutuubii maha pi kwùubii bégeli mà jwo pi pi tò me.

⁴¹ Cyage e Yesu à kwòro cige na ke, cikòogo na mpyi wani, fanɲa nivòɲɲo na mpyi kuru cikòoge e, bu mpyi na sàha ɲkwò a tò kur' e mà ɲya me.

⁴² Kuru yàkòɲke ku mpyi Yahutuubii canɲɲɲke zòɲɲɲi. Kuru fanɲke laage mú sí ɲye a mpyi a tòn me, lire kurugo ka pi i Yesu buwunji le wani.

[‡] 19:24 Zaburu 22.19   § 19:36 Ekizodi 12.46; Nòmburu 9.12; Zaburu 34.21. Yyee maha yyee bilereɲkwonji kataanni ká na, Izirayeli shiinbii mpyi maha mpàbili bò maha mpyi sàraga pi kapegigi yáfanji kurugo. Lire mpàbili kaciige kà maha yaa ku kebe me. Yesu u à lire mpàbilini fáa, lire e Kile ɲye a ɲɛɛ Yesu kaciige kà si ɲkebe me.   * 19:37 Zakari 12.10

20

*Cyelempyiibil' à sà Yesu fannke ningage ta
(Macwo 28.1-10; Marika 16.1-8; Luka 24.1-12)*

¹ Cibilaage canjcyiige* nyèsòoge na, nyεge mpyi na sàha ja a cwó me, Magidala Mariyama à kàre fannke na mà sà li ta kafaage pi mpyi a tég'a ku jwò tò ke, kur'à lwó wani.

² Nyε ka u u fê a kàre Simò Pyeri ná cyelempyanj kyaa li mpyi a táan Yesu á sèl'e ke, pire yyére, maa pi pyi: «Pi à Kafoonj buwuñj lwó a yige fannke e, wuu sí nyε a u tayahaga cè me.»

³ Ka Pyeri ná uru cyelempyanj si fwooro na nkéεge fannke na.

⁴ Pi mú shuunni mpyi na fi, nka cyelempyanj'à Pyeri caanra fannke na.

⁵ U à lyéle ke, maa lempe nya njñke na, nka u nyε a jyè me.

⁶ Li nyε a mò me, ka Simò Pyeri si nò wani, maa ntíl'a jyè fannke e, maa lempe wíi.

⁷ Vaañyi yi mpyi a tég'a Yesu njñke tò ke, yire na mpyi a kúrul'a yaha yi mεge cyage e, yi ná lempe nyε a mpyi tanuge e fannke e me.

⁸ Nyε cyelempyanj u mpyi a fyánha a nò ke, ka uru mú si jyè maa nya, maa dá.

⁹ Fo mà sà nò lire tēni na, cyelempyiibii nyε a mpyi a yi yyaha cè na Kile Jwumpe Semēñj à jwo na Yesu mpyi na sí n-sii jè n-fwooro kwùñj i me.

¹⁰ Puru jwòhò na, cyelempyiibii mú shuunn'à núr'a kàre pyengε.

*Yesu à uye cyéε Magidala Mariyama na
(Macwo 28.9-10; Marika 16.9-11)*

¹¹ Nyε ka Mariyama si mpa yyére fannke jwòge na, maa mεε le na súu. Ka u mεεsuwuñj si nkwo à lyéel'a wíi fannke e,

¹² mà Kile mèlekεebii pi shuunni nya ná vaañyiñyi i, pi à tēn Yesu buwuñj tasinnage e. Pi wà à tēn Yesu njñke tayahage e, ka u sanñj si ntēn Yesu tooyi woge e.

¹³ Ka pi i u yíbe: «Ceewe, naha na mu na mεε súu ye?» Ka u u pi pyi: «Pi à mii Kafoonj buwuñj lwó a yige, mii sí nyε a u tayahaga cè me.»

¹⁴ U à ta u puru jwo a kwò ke, maa yyaha kēññ'a wíi mà Yesu nya u à yyére, nka u nyε a mpyi a cè na uru wi me.

¹⁵ Ka Yesu si jwo: «Ceewe, naha na mu na mεε súu ye? Joofo mu na jcaaa ye?» Ka u u wá na sōññj na cikòoge faafoonj wí, ka u u u pyi: «L'aha nta mu u à Yesu lwó, u saha cyéε na na si sà u lwó.»

¹⁶ Ka Yesu si jwo: «Mariyama!» Ka u u yyaha kēññε Yesu yyére maa jwo Eburubii shεεnre e: «Arabonil!» Lire jwòhe ku nyε: «Cyelentunji!»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Ma hà na cù n-yaha me, mii sàha nkwo à dùgo Tufoonj yyére me, nka sà yi jwo mii cìmpyiibil'á na mii naha na dùru na Tunj yyére, uru mú sí u nyε yii Tunj, na mii naha na dùru na Kilenj yyére, uru mú sí u nyε yii Kilenj.»

¹⁸ Ka Mariyama si nkàr'a sà a yi yu cyelempyiibil'á: «Mii à Kafoonj nya!» Nje Yesu à jwo u á ke, maa wá na yire yu.

*Yesu à uye cyéε u cyelempyiibii na
(Macwo 28.16-20; Marika 16.14-18; Luka 24.36-49)*

¹⁹ Kuru cannuge, cibilaage canjcyiige yàkonjke, Yesu cyelempyiibii mpyi a bínni bag'e, maa ku shwòhò piye na Yahutuubii njñufeebii yyaha fyagare na. Ka Yesu si mpa yyére pi shwòhòl'e maa pi pyi: «Kile u yyeñjñke kan yii á.»

²⁰ Mà u yaha puru na, u à u kantahigií ná u kàmpañjke cyéε pi na. Cyelempyiibil' à Kafoonj nya ke, ka pi funñjke si ntáan sèl'e.

²¹ Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Kile u yyeñjñke kan yii á! Bà Tufoonj à mii tun me, amuni mii à yii tun.»

²² Yesu à puru jwo a kwò ke, maa jwòge kafεεge fwò pi na, maa pi pyi: «Yii Kile Munaani ta.»

²³ Yii aha mpiimu kapegigií yáfa pi na ke, pire wogigií sí n-yáfa pi na, yii aha jcyé mpiimu wogigií na ke, pire wogigií sí n-kwòro pi na.

Yesu à uye cyéε Tomasi na

²⁴ Yesu à uye cyéε u cyelempyiibii ke ná shuunnñj na canñjke nkemu i ke, nge mεge ku nyε pi e Tomasi ná pi maha u pyi: «Ñanj» ke, uru nyε a mpyi ná pi e me.

²⁵ Ka cyelempyiibii sanmpii si u pyi: «Wuu à Kafoonj nya!» Ka u u pi pyi: «Mii aha mpyi mii nyε a sikanñkii fyēñj nya u cyeyi i me, mii sí nyε a na kampeeni tēge fyēñj na, maa bwòñ u nkēni tafuruge nòopiige na me, mii sí n-dá me.»

* 20:1 Yahutibil'á cibilaage canjcyiige ku nyε kárinj.

²⁶ Cibilaaga nin̄kin à tòro ke, ka cyelempyiibii si núr'a piye bínni bage e, maa ku shwòhò piye na, Tomasi na mpyi ná pi e lire tēni i, ka Yesu sí mpa yyére pi shwòhòl'e, maa jwo: «Kile u yyejin̄ke kan yii á.»

²⁷ Maa Tomasi yyere na u file uru na, maa jwo: «Kampeeni taha naha, na cyeyi wíi, ma cyege file, maa ku le na nkèni tafuruge e. Fworo dánabaare e, ma a dá.»

²⁸ Ka Tomasi si u pyi: «Mii Kafoon̄i ná mii Kilen̄ji!»

²⁹ Ka Yesu si u pyi: «Mu à mii nya ke, lire e mu à dá, mpii pi à dá mii na, mà li ta pi nye a mii nya me, pire wuun'à jwò.»

Yuhana sémeŋi kasemeŋi

³⁰ Nye Yesu à kakyanhala karii nin̄yahagii pyi u cyelempyiibii nyii na, cyire kyaa nye a jwo n̄ge sémeŋi i me.

³¹ N̄ka n̄cyii cyi à séme ke, cyir'à séme bà yii si mpyi si dá li na na Yesu u nye Kile Nin̄jwònr̄on̄i ná Kile Jyan̄i me. Yii aha dá u na, yii sí sh̄iji nin̄kwombaan̄i ta u mege kurugo.

21

Yesu à uye cyé̄e u cyelempyiibii p̄i baashuunni na

¹ Nye cyire karigii kántugo, Yesu à uye cyé̄e u cyelempyiibii na sahan̄ki Tiberiyadi ban̄i jwòge na. Am̄e u à uye cyé̄e pi na:

² kuru cyage e, Yesu cyelempyiibii p̄i baashuunni na mpyi wani, pire e Simò Pyeri, ná Tomasi pi maha mpyi: «N̄jan̄i» ke, ná Natanaȳeli u à ȳiri Galile kùluni i Kana kànhe e ke, ná Zebede jyaabii mú shuunni.

³ Ka Simò Pyeri si pi pyi: «Mii na nkè̄ege fyaa tacun̄i i.» Ka cyelempyiibii sanmpii si jwo: «Wuu mú na nkè̄ege ná mu i.» Ka pi i fworo lire e, mà sà jyè bakwòoge e na cwòobii wàa lwòhe e, n̄ka kuru can̄jke numpilage e, pi nye a fya nin̄kin ta me.

⁴ Nyèg'à pa múgo ke, ka pi i Yesu nin̄jyeren̄i nya ban̄i jwòge na, n̄ka pi nye a núr'a u cè me.

⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Na pyii, yii à fyaabii p̄i ta la?» Ka pi i u pyi: «Wuu nye a yaaga ta me.»

⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii cwò̄ni wà bakwòoge kànin̄jke na, yii sí p̄i ta.» Pi à cwò̄ni wà ke, fyaabii nyahan̄i cye e pi nye a jà a cwò̄ni dir'a yige lwòhe e me.

⁷ Cyelempyan̄i kyaa li mpyi a táan Yesu á ke, ka uru si jwo Pyeri á: «Kafoon̄i wi!» Simò Pyeri u mpyi a u v̄aan̄yi wwú marii fyaabii caa ke, tēni i u à lógo: «Kafoon̄i wi!» ke, ka u u láha a yi le maa jyè lwòhe e.

⁸ Ka cyelempyiibii sanmpii si wá na nkè̄ege bakwòoge e kùmpoge yyére, cwò̄ni mpyi a ní fyaabii na, ka pi i wá na u dirili. Pi ná lwòhe jwòge laage mpyi a t̄on me, ku mpyi a kuye wwú metirii n̄kul'e (100) me.

⁹ Pi à nò kùmpoge na maa nt̄ige ke, ka pi i nan̄kyanhii nya, fyaa sí nye cyi n̄un̄'i, bwúuru mú na mpyi wani.

¹⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a ma ná yii fyaabii nin̄cumpii p̄il'e.»

¹¹ Ka Simò Pyeri si d̄ugo kùmpoge na, maa cwò̄ni dir'a yige ná fyabwoyi i. Pi puni na mpyi n̄kuu ná beeshuunni ná ke ná taanre (153) n̄ka fyaabii na pi nyahan̄i mú i, cwò̄ni nye a cwò̄n me.

¹² Ka Yesu si pi pyi: «Yii a ma, yii pa lyí.» Cyelempyan̄i wà nye a n̄en'a u yíbe na: «Jo u nye mu ye?» me, n̄aha na ye pi mpyi a cè na Kafoon̄i wi.

¹³ Ka Yesu si file, maa bwúuruŋi lwó, maa u táa pi na, maa fyaabii mú kan pi á.

¹⁴ Kuru k'à pyi Yesu tontanrawoge mà uye cyé̄e u cyelempyiibii na, mà lwó u à j̄nè a fworo kw̄un̄i i ke.

Yesu à Pyeri yíbe

¹⁵ Pi à lyí a kwò ke, ka Yesu si jwo Simò Pyeri á: «Yuhana jyan̄i Simò, tàange ku nye mu i mà yyaha tí ná mii i ke, tá kur'à pé̄e mà tòro n̄jke ku nye pi sanmpil'e mà yyaha tí ná mii i be?» Ka Pyeri si u pyi: «Ɔn̄, Kafoon̄i! Mu yabilin̄i nye a cè na mu kyal'à táan mii á mà?» Ka Yesu si jwo u á na u a uru mp̄ap̄iyi jwò caa.

¹⁶ Maa núr'a jwo tozhonwogo: «Yuhana jyan̄i Simò, mii kyal'à táan mu á la?» Ka u u jwo: «Ɔn̄, Kafoon̄i! mu à cè na mu kyal'à táan mii á.» Ka Yesu si yi jwo u á na u a uru mp̄aabii k̄aanmucaa.

¹⁷ Ka Yesu si núr'a jwo tontanrewogo: «Yuhana jyan̄i Simò, mii kyal'à táan mu á la?» Ka Pyeri si yyaha tanha na Yesu à uru yibe a ta taanre na u kyal'à táan ur'à la, maa Yesu pyi: «Kafoon̄i, mu à karigii puni cè, mu à cè na mu kyal'à táan mii á.» Ka Yesu si yi jwo u á na u a uru mp̄aabii jwò caa.

¹⁸ Maa núr'a u pyi: «S̄een̄i na mii si n̄-sii yi jwo mu á, mu n̄an̄jiiwe wun̄i mpyi maha v̄aan̄tin̄jke le, maa maye pwò, cyage k'à táan mu á ke, maa nk̄are wani. N̄ka mu aha mpa

lye, mu sí cyeyi yírigé*, wabere sí mu vâanntinŋke le mu na, si mu pwɔ si ŋkàre ná mu i cyage ku nyé ku nyé a táan mu á mɛ.»

¹⁹ Kwùŋkanni na Pyeri mpyi na sí n-kwú si pèenɛ taha Kile na ke, lire Yesu mpyi na yu ná mpe jwumpe e. Puru jwɔhɔ na, ka Yesu si Pyeri pyi: «Taha na fye e.»

Cyelempyanji kyaa l'à táan Yesu á ke

²⁰ Cyelempyanji kyaa li mpyi a táan Yesu á ke, Pyeri à yyaha kɛɛnɛ'a wíi mà uru nyá u u ma pi kántugo. Canŋka mà pi yaha pi i numpilaga lyige lyí, uru cyelempyanji u ná mpyi a tɛɛn maa fɛɛn Yesu kâmpañke na, maa u yíbe: «Kafoonji, jofoo u sí mu le cye e ye?»

²¹ Nyé Pyeri à uru cyelempyanji nyá ke, maa jwo Yesu á: «Kafoonji, ŋge de, naha ku sí uru ta ye?»

²² Ka Yesu si u pyi: «Mii la ká mpyi uru u kwóro kwùmbaa fo mii cannuruge, mu naha ku nyé lire e ye? Mu wi ke, taha mii fye e kann.»

²³ Puru jwumpe cye kurugo, dánafeebil'à jwo cyeyi puni i na uru ŋge cyelempyanji sí n-kwú mɛ. Mà li ta Yesu nyé a jwo Pyeri á na u sí n-kwú mɛ. Mpe Yesu à jwo ke, puru p'à pyi: «Mii la ká mpyi u kwóro kwùmbaa fo zà nɔ mii cannuruge na, mu naha ku nyé lire e ye?»

²⁴ Uru cyelempyanji ninunji u à nyeyi karigii puni jwo, uru mú sí u à cyi séme. Wuu mú s'à cè na cyi na nyé sée.

²⁵ Nyé Yesu à karigii cyiiberii ni nyahagii pyi. Li n'a mpyi a yaha na cyire karigii cyi le cyi mɛge sémii niŋkin niŋkin i, mii na sɔnɛni pire sémebii tayahaga mpyi na si n-ta di nyeyi i mɛ.

* **21:18** «Mu sí cyeyi yírigé»: lire na mpyi kyaa mà li cyèe na pi sí Pyeri kwóro cige na, si mbò.

Yesu Tunntunmpii Kapyiinkii Semɛŋi

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeŋi funŋɔ jwumpe e ke

Karigii Yesu à pyi njɛke na ke, Luka à cyire yyaha jwo u sémeŋi njɛcyiŋi i. Nge sémeŋi shanwuŋi i, pyiŋkanni na Yesu à kàre njɛyŋi na, ná pyiŋkanni na u à Kile Munaani tun u fyɛŋwɔhɔshiinbil'á ke, u na yire yyaha yu. Jwumpe Nintanmpe p'á yyaha tii ná Yesu i ke, Kile Munaani à Yesu fyɛŋwɔhɔshiinbii yyaha cù, ka pi i puru jwo diŋyeŋi cyeyi puni i.

Pi n'a mpyi na puru Jwumpe Nintanmpe yu Yahutuubil'á, pi mpyi maha li cyéé pi na na Yesu u nyɛ Kile Njɛcwɔnrɔŋi, ŋgemu jwɔmɛɛ Kile mpyi a lwɔ na u si sùpyire shwɔ ke. Mpii pi nyɛ pi nyɛ Yahutuu mɛ, pi n'a mpyi na pu yu pir'á, pi mpyi maha li cyéé pi na na Kilenjɔ u à yaayi puni dá ke, na uru la nyɛ si pi ná uye shwɔhɔŋi yaa. Pi mpyi maha yi yu sùpyire pun'á na li síŋi nyɛ Kile na mà yampii cùuŋɔ si pi shwɔ Sitaanninji na. Pi mpyi maha yi yu sùpyire pun'á mú na Yesu à kwù kworokworocige na, sùpyire kapegigii tugure yáfanji kurugo; na sùpyir'á yaa ti toronkanni kéɛnɛ, ti i dá Yesu na, bà Kile Munaani si mpyi si ti yyaha cù mɛ.

Karigii téessiŋi i, Yesu túnntunmpii mpyi na sɔŋi na Yahutuubii láda karigii tayyerege na nyɛ Yesu kuni jaaranji i. Ka Kile Munaani si yi finin'á cyéé pi na na Jwumpe Nintanmpe na nyɛ supyishinji puni wuma. Nde li nyɛ na wii ke, lire li nyɛ mà toronkanni kéɛnɛ maa dá Yesu na. Lire e ke mà maye kan pi à kwɔn si nta mpyi Yahutu mà táanna ná pi ládaabil'e, mpii pi nyɛ pi nyɛ Yahutuu mɛ maa dá Yesu na ke, lire mpyiŋi fánha nyɛ pire juŋ'li mɛ.

Jwumpe Nintanmpe à jwo cyaga maha cyag'e ke, pil'á nyɛ pu na, ka pii si pu cyé. Cyeye njɛyahay'e mpiimu pi à pu cyé ke, pir'á Yesu fyɛŋwɔhɔshiinbii kyéerege, maa pi le kásunji i. Poli na mpyi pi kyéeregefeebil'e, ka Yesu si uye cyéé u na maa u pyi u túnntunŋɔ. Lire kántugo ka Poli si wá na jaare na màre kányi na, maa Jwumpe Nintanmpe yu maa dánafeebii kurunji tiŋi. U à ŋgaha njɛyahawa ta uru báaranji i. Luka u à ŋge sémeŋi séme ke, uru na mpyi ná u e lire kùsheeni là na.

Yesu à jwo cyelempyiibil'á na pi sí Kile Munaani ta

¹⁻² Mii cinmpworonji Tofili, mà lwɔ tɛni i Yesu à u karigii sii na mpyi maa sùpyire yerege ná Kile jwumpe e, fo mà sà nɔ u tɛekonjirini na mà kàre njɛyŋi na ke, mii mpyi a cyire puni yyaha jwo mu á na sémeŋi njɛcyiŋi i. Nka mà jwo Yesu u kàre njɛyŋi na ke, túnntunmpii u mpyi a cwɔnrɔ ke, karigii pire mpyi a yaa pi a mpyi ke, Kile Munaani mpyi a u pyi u à cyire puni jwo pi á.

³ Yesu njɛŋkwooni kántugo mà fworo kwùŋi i, u à uye cyéé pi na pyiŋkannigii njɛyahagii na. U à lire pyi canmpyaa beeshuunni funŋ'i bà pi si mpyi si jɛcè na, sɛenji na, uru na nyɛ nyii na mɛ. U mpyi maha Kile Saanre kyaa yu pi á mú.

⁴ Canjka mà u ná pi yaha pi i lyi síncyan, u à yi jwo pi á na pi àha laaga tɔon Zheruzalemu kánhe na mɛ, na yaage jwɔmɛɛni Tufoonji à lwɔ, ná uru mpyi a ku kyaa jwo pi á ke, pi kuru síge,

⁵ na Yuhana à pi batize ná lwɔhe e, ŋka mà jwo canmpyaa cyi tòro ke, pi sí batize ná Kile Munaani i.

Yesu à kò a dùgo njɛyŋi na (Marika 16.19-20; Luka 24.50-53)

⁶ Nyɛ mà túnntunmpii nimbinnibii yaha Yesu taan, pi à u yíbe: «Kafoonji, lire tɛni i mu sí Izirayeli shiinbii saanre nùruŋɔ pi á la*?»

⁷ Ka u u pi pyi: «Mii Tunji à tɛni ná canmbilini ndemu bégele ná u yabilinji sífente e ke, yii àha raa lire caa si jɛcè mɛ.

⁸ Nka Kile Munaani sí n-túge yii juŋ'li si fánha kan yii á, lire ká mpyi, yii sí raa mii kyaa yu Zheruzalemu kánhe ná Zhude kùluni sanni puni ná Samari kùluni i, fo mà sà nɔ diŋyeŋi cyeyi puni i.»

⁹ Nyɛ u à puru jwo ke, mà u túnntunmpii yaha pi i u wii, u à kò a yiri pi shwɔhɔl'e mà kàre njɛyŋi na, ka nahánke kà si u ŋwɔhɔ pi na.

¹⁰ Mà pi yaha pi à yyahayi yirig'a le njɛyŋi i, na u ninjarenji wii, pi à pâl'a nàmbaa shuunni nya pi à vaaŋvɛnyɛ le a yyére pi taan.

¹¹ Ka pire shiin shuunninji si jwo: «Galile kùluni shiinbii, di k'á ta a jwo ka yii i yyére na njɛyŋi wii ye? Yesu u à kò a yiri yii shwɔhɔl'e mà kàre njɛyŋi na ke, canjka u sí nùru n-pa bà yii à u ninjarenji nya njɛyŋi na mɛ.»

* **1:6** Yesu túnntunmpii mpyi na Kile Njɛcwɔnrɔŋi mpanji sigili Yahutuubii sanmpii fiige, u u mpa pire yige Jɔromu shiinbii fánnyage e, u u Izirayeli shiinbii mà piye na, bà pi mpyi saannji Dawuda tiŋi ná saannji Solomani tiŋi i mɛ.

Macyasi à Zhudasi tayyéerege lwó

¹² Nye ka Yesu túnntunmpii si yíri Olivye cire ñaŋke na, maa núr'a kàre Zheruzalemu kánhe e. Kuru cyage ná Zheruzalemu mpyi a culumetiri ñiŋkin kwò.

¹³ Pi à núr'a nò kánhe e ke, batóonge ñiŋyibabilini i pi mpyi maha ntée na piye bínnini ke, ka pi i dùg'a jyè lire e. Pyeri ná Yuhana ná Yakuba ná Andire ná Filipi ná Tomasi ná Baritelemi ná Macwo ná Alife jyaŋi Yakuba ná Simò pi maha mpyi Zelotí†, ná Yakuba jyaŋi Zhude, pire pi mpyi.

¹⁴ Pire puni mpyi maha piye bínnini térii ñiŋyahagil'e, marii Kile jáare ná funŋò ñiŋkin i. Cyeebii pii ná Yesu nunji Mariyama ná Yesu cinmpyiibii mú mpyi maha mpyi ná pi e.

¹⁵ Nye pi canmbinniŋi canŋke kà, mà pi nimbinnibii yaha, pi mpyi a shiin ŋkuu ná beŋjaaga (120) kwò, ka Pyeri si yír'a yyéere pi shwòhòl'e maa jwo:

¹⁶ «Mii cinmpyiibii, Kile Munaani mpyi a Dawuda yyaha cù, ka u à jwumpe mpemu jwo ná p'à séme Kile Jwumpe Semeni i, na Zhudasi u si n-tòro sùpyire yyaha na, si Yesu le cye e ke, fánha kyaa li mpyi li li, puru jwumpe pu fúnŋò.

¹⁷ Zhudasi sí na mpyi wuu kurunŋke sùpya, wuu ná uru mpyi na báara ñiŋkin pyi.»

¹⁸ (Nye pi à sàraŋi ŋgemu kan u á u kapiini ñimpyiini ñuŋò taan ke, u à sà kérege shwò ná ur'e. Lire kántugo u à cwo a jya, ka u funŋò yaayi si jnceeg'a máha.

¹⁹ L'à pyi kyaa Zheruzalemu kánhe shiinbii puni mpyi a ndemu cè ke, fo ka pi i mpa kuru cyage mege le pi sheenre e: «Akelidama» kuru ñwòhò ku jnye: «Sishange Kérége».)

²⁰ Nye Pyeri à shà yyaha na ná jwumpe e sahanŋi maa jwo na: «Y'à séme Zaburu sémeni i na

“U pyenge ñiŋgage ku kwòro,

Sùpya kà ntèen k'e me‡.”

“Wabere u u báaraŋwòge lwó§.”

²¹⁻²² Lire kurugo mà Kafoonji Yesu yaha u u jaare na ntùli ná wuu e cyeyi yyaha kurugo, mpíi pi mpyi maha mpyi ná wuu e ke, wuu à yaa wuu shin ñiŋkin cwòonŋò pire e, wuu báara wuye na, wuu raa yi yu sùpyir'a ná Yesu à ñè sèenji na. Mà lwó canŋke Yuhana à Yesu batize ke, fo mà sà nò canŋke u à kò a yíri wuu shwòhòl'e mà kàre ñiŋyini na ke, mpíi pi à cyire karigii puni jya tapyige e ke, uru wà u à yaa u pyi urufoo.»

²³ Nye ka pi i shiin shuunni cyèe, Yusufu pi maha mpyi Barisabasi, lire jnye me Zhutusi ke, uru ná Macyasi.

²⁴ Lire kántugo maa Kile jáare na: «Kafoonji, mu u à sùpyire puni zòompíi cè ke, mpíi shiin shuunniŋi i, ŋge mu à cwòonŋò ke, uru cyèe wuu na,

²⁵ bà u si mpyi si Zhudasi tayyéerege lwó túnnture báaraŋi i, Zhudasi à kuru ŋkemu yaha maa ŋkàre u yabilinji cyage e ke.»

²⁶ Nye ka pi i ŋkyaanlwooni pyi, ka ŋkyaanlwooni si Macyasi cyèe, ka uru si báara Yesu túnntunmpíi ke ná ñiŋkinji na.

2*Kile Munaani à tíge dánafeebii ñuŋ'i*

¹ Pantekotini canŋke, dánafeebii puni mpyi a bínni cyaga ñiŋkin i.

² Ka túnmbwòhò si mpàl'a fworo ñiŋyini na, mu à jwo kafeebwòhò túnmò, bage e pi mpyi a bínni ke, mà kuru jñi.

³ Ka pi i ñjirrii jya na fiige cyi à láha láha cyiye na mà pa ntèen ntèen pi puni ñiŋkin ñiŋkinji na.

⁴ Ka Kile Munaani si pi puni jñi, maa pi shin maha shin pyi u u sheenre tabere yu mà tàanna ná Kile Munaani ti kanŋkanni i urufof'a.

⁵ Yahutuubii pi mpyi na fyáge Kile na ñiŋyeni puni yyaha kurugo ke, lir'à pire pii ta Zheruzalemu kánhe e.

⁶ Nye puru túnmp'a fworo ke, ka pire si sà piye bínni wani, pi puni kakyanhala wuu pi mpyi, náha na ye pi shin maha shin mpyi na u tateenge sheenre nùru pi ñwò na.

⁷ Li mpyi a pi puni bilibili fo mà pi yirige pi yákilibii ñuŋ'i. Ka pi i wá na piye yibili maa ŋko: «Nte sùpyire ti jnye na yu ame ke, taha Galile kùluni i bà pi pun'tà yiri me?

⁸ Di l'à pyi wuu shin maha shin sí i u tateenge sheenre nùru pi ñwò na ye?

⁹ Pariti kñi ná Mèdi kñi ná Elamu kñi shiin na jnye wuu e, pii na jnye wuu e pir'à yiri Mezoopotami kñi i, pii s'à yiri Zhude ná Kapadósi ná Pòn wuuni ná Azi kùligil'e,

¹⁰ ná Firijji wuuni ná Panfili wuuni ná Misira wuuni ná Libi kñi cyage ku jnye Sirèni kánhe taan ke, wuu pii s'à yiri Oròmù kánbwòhe e.

† 1:13 Zelotí: kuru mege ñwòhe ku jnye: «kñi kyal'à táan ŋgemu á sèl'e ke».

‡ 1:20 Zaburu 69.26

§ 1:20 Zaburu

11 Yahutu u na nyɛ wuu e, p̄i sí nyɛ Yahutu me, ŋka pi à jyè Yahutuubii Kile kuni i. P̄i na nyɛ wuu e, p̄ir' à yiri Kereti kini ná Arabubii wuuni i. Di pi à pyi maa jini na Kile kabwòhigii nimp̄ȳiŋkii yu, wuu shin maha shin sí i cyi núru u tatɛnge shɛɛnre e yɛ?»

12 Nyɛ mà pi kakyanhala wuubii yaha fo pi nyɛ a pi n̄jwuyoye cè me, ka pi i wá na piye ȳibili: «Nde n̄wòhe k' à s̄i ŋki be?»

13 Ka pii sí wá na pi fwòhore maa ŋko: «Sinmpe pu nyɛ pi na!»

Pyeri à jwo ná sùpyire e

14 Nyɛ ka Yesu túnntunpii ke ná shuunn̄ni si yir'a yyére, ka Pyeri si jwo fánha na: «Yii pi à tɛn Zhude kùluni ná yii mp̄i puni pi naha naha Zheruzalemu kànhe e ke, yii n̄ŋyigigii múgo, yii i na jwumpe lógo, yii i pu yyaha cè.

15 Sinme bà pu nyɛ nte sùpyire na mà tàanna ná yii sònn̄ŋkanni i me, naha na yɛ nyège tɛni baacyɛere wuuni li nyɛ numɛ, sinme tɛɛbyaa sàha ŋkwò a nò, wà u kwò a bya a wùrugo me.

16 Kile túnntun̄ni Zhoueli mpyi a ndemu jwo ke, lire li nyɛ na mpyi numɛ.

17 U mpyi a jwo na Kile à jwo:

“D̄jnyɛŋi canzan̄nyi ká nò,

m̄i sí na Munaani pyi li t̄ige sùpyire puni n̄ŋ'i.

Yii n̄ŋjiip̄yire ná yii p̄uceep̄yire sí raa Kile túnnture yu.

M̄i sí naye cyèe yii n̄ŋjiibii na, si karigii yyaha cyèe pi na.

Yii n̄ŋkolyeebii sí raa m̄i karigii n̄a n̄ŋȳi i.

18 Sèe wi, cyire canmpyaagil'e,

m̄i sí na Munaani pyi li t̄ige

m̄i bilinambaabii ná m̄i bilicyeebii n̄ŋ'i.

Pi sí n-pyi m̄i túnntunm̄i.

19 M̄i sí kakyanhala yaayi yà pyi yi fworoye n̄jnȳi na,

si kakyanhala kacyeen̄kii cyi yaa n̄ŋke na,

sishange ná nage ná ŋguruge sí n-pyi.

20 Can̄ŋanyiini sí n-kɛɛn̄ŋe n-pyi numpire.

Yiŋke sí náan̄a mu à jwo sishan.

Cyire puni kántugo, Kafoon̄i canmbilini sí nò.

Lí sí n-pyi canmbwòhò, sí n-pyi canmbile ndemu sinampe sí n-pêe ke.

21 Nyɛ shin maha shin u nyɛ na Kafoon̄i mege yiri ke, urufoo sí n-shwò*.”

22 Nyɛ Pyeri à kwò Zhoueli jwumpe n̄jwumpe na ke, maa n̄r'a jwo: «Yii, Izirayeli shiin̄bii, yii n̄ŋyigigii p̄ere, yii raa núru. Yii à li cè na Nazareti kànhe shin̄ni Yesu na mpyi sùpya, ŋgemu cye kurugo Kile à u fánhe cyèe yii na ná kabwòhigii ná kakyanhala karigii ná kacyeen̄kii mpyiŋi i yii shwòhòl'e ke.

23 Ŋka nde Kile mpyi a yaa mà yyaha tí ná u e, mà tàanna ná u karigii puni j̄cɛŋi i ke, lire yii à pyi. Yii à u le shin̄piibii cye e pi à kwòro cige na mà bò.

24 Ŋka Kile à u n̄ŋò wwù kwùni yapwoyi i, maa u n̄è a yige kwùni i. Naha kurugo yɛ li fánhe mpyi kwùni na u jà a u cù a yaha wani me.

25 Saan̄ni Dawuda à fyánha a jwo u kyaa na, u mpyi a jwo:

“M̄i maha na Kafoon̄i n̄a naye taan t̄erigii puni i,

naha na yɛ u maha mpyi m̄i kaniŋke na,

bà li si mpyi yaaga kà n-jà m̄i cún̄ŋò n̄j̄rige na tayyéere e me.

26 Lire kurugo m̄i zòmbilin' à n̄i funntange na,

m̄i jwumpe puni sí nyɛ funntanga jwumò.

M̄i à tɛn ná l'e, ali m̄i kwun̄kwooni kántugo,

m̄i cyeeere sí n̄ŋe m̄i na.

27 Naha kurugo yɛ Kafoon̄i, mu sí nyɛ m̄i múnaani yaha

li kwòro kwùni numpini i me.

Mu mú sí nyɛ ma báarap̄ȳiŋi n̄j̄cɛŋi yaha u fwònhò fan̄ke e me.

28 Mu à n̄mpan̄ke tata kuni le m̄i taan

Mà mu yaha ná m̄i i, mu sí m̄i pyi m̄i i n̄i funntange na†.”

29 Nyɛ Pyeri à kwò Dawuda jwumpe n̄jwumpe na ke, maa n̄r'a jwo: «M̄i c̄nmpȳiibii, yii na yaha si wuu tulyage Dawuda kani finiŋe n̄jwo yii á. Tɛni i u à mpe jwumpe jwo ke, u mpyi a pu jwo a wà uye na me, naha kurugo yɛ wuu à li cè na u à kwù, u buwun' à tò. Ali n̄j̄jaa u kwùnni na nyɛ naha wuu yyére.

30 Dawuda na mpyi Kile túnntun̄ŋò, u mú mpyi a li cè na Kile à k̄aa ur'á na uru na sí n-pa u nambilini là tiŋe u fánhe tatɛnge e u kántugo.

* 2:21 Zhoueli 2.28-32 † 2:28 Zaburu 16.8-11

³¹ Kile à wɔ̀r'a yi jwo Dawuda á na Kile Nijɔwɔ̀nrɔ̀ni sí n-pa jè n-fworo kwùni i. Lire kurugo Dawuda à jwo na "U si n-kwòro kwùni numpini i mɛ, u cyeere si n-fwónhɔ fannjke e mɛ."

³² Yesu kyaa li, Kile à u jè a yige kwùni i. Lir' à pyi wuu mú puni jyi na.

³³ U à dùg'a kàr'a sà ntɛɛn Kile kàniɛ cyege na. Kile Munaani jwɔ̀mɛɛni u mpyi a lwɔ̀ wuu á ke, Tufooni Kile à lire kan u á, ka u u li yaha l' à tíge wuu jwɔ̀ni. Lire yii jye na jaa amɛ, maa núru li jwɔ̀ na.

³⁴ Yii li cè na Dawuda yabiliɛni jye a dùgo nɔ̀jyiɛni na mɛ, njka lire ná li wuuni mú i, u à jwo "Kafooni Kile à jwo mii Kafooni á

'Ta ma a pa ntɛɛn na kàniɛ cyege na,

³⁵ mii sí n-pa mu zàmpɛɛnbii le mu tooyi jwɔ̀h'is.' "

³⁶ Nye Pyeri à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Lire e ke yii Izirayeli shiinbii pun' a yaa yii li cè na nákaana baa na Yesu yii à kwòro cige na ke, Kile à uru pyi Kafooni ná uru Kile Nijɔwɔ̀nrɔ̀ni.»

³⁷ Pi à puru lógo ke, ka pu u pi zòmpii cúntɔ̀ sèl'e, ka pi i Pyeri ná túnntunmpii sanmpii pyi: «Wuu cɔ̀mpyibii, jaha wuu à yaa wuu pyi bɛ?»

³⁸ Ka Pyeri si pi pyi: «Yii yii toronkanni kɛɛnɛ, yii puni ninjin ninjinn' a yaa yii batize Yesu Kirisita mɛge na, bà yii kapegii si mpyi si yáfa yii na mɛ. Lire ká mpyi, yii sí Kile Munaani ta.

³⁹ Jaha kurugo ye Kile à u Munaani jwɔ̀mɛɛni lwɔ̀ yii ná yii túlug'á, mà bàra mpíi pi jye tatɔ̀nyi i ke. Mpíi wuu Kafooni Kile sí n-pa n-yyere si mpyi u pyi ke, l' à lwɔ̀ pire pun' á.»

⁴⁰ Pyeri à jwumɔ̀ nijyahama jwo pi á sahanji Yesu kyaa na, maa pi yere na pi núru nje dijyeɛni sùpyire nintiimbaare jwɔ̀h' i, bà Kile si mpyi si pi shwò mɛ.

⁴¹ Sùpyire t' á dá u jwumpe na ke, ka pire si batize. Mpíi pi à bàra dánafeebii kurunje na kuru canjke ke, pire mpyi a shiin kampwòhii taanre (3.000) kwò.

Dánafeebii wwoɛɛge pyinjanni

⁴² Yesu túnntunmpii mpyi maha yereyi njemu kaan ke, dánafeebii mpyi a piye waha maa yire núru tɛrigii puni i, maa njkwòro wwoɛɛge e. Pi mpyi maha bwúuruɛni kwúun na ntáali piye na na líy, maa Kile jáare sijcyan.

⁴³ Sùpyire puni mpyi ná fyagare e, jaha na ye kakyanhala karigii ná kacyeenji mpyi na mpyi Yesu túnntunmpii cye kurugo.

⁴⁴ Shin maha shin u mpyi a dá Yesu na ke, pire puni mpyi a wwò maa mpyi ninjin, pi cyeyaayi puni mpyi kàngwòro wuyo.

⁴⁵ Tɛrigii cyil'e, pi mpyi maha pi taare tà ná pi cyeyaayi yà pérelí, maa yire wyéreni táali piye na mà táanna ná shin maha shin jùɔ̀ tugure e.

⁴⁶ Pi mpyi maha piye bínnini canja maha canja, ná sònrɔ̀o ninjin i Kilejaarebage e, maa Kile pére. Pi mpyi maha bínnini pi pyenyi i, maa bwúuruɛni kwúun na ntáali piye na maa pi njyɛni líy ná funntange ná funjɛɛni i.

⁴⁷ Pi mpyi maha Kile kére, pi kyaa mpyi a táan sùpyire pun' á. Mpíi Kafooni à shwò ke, u mpyi maha pire bàrali pi kurunje na canja maha canja.

3

Pyeri à cwòhɔ̀mfooni wà cúunɔ̀

¹ Canja yàkɔ̀, Kilejarege tɛni i, Pyeri ná Yuhana à kàre Kilejaarebage e.

² Lir' à pi ta pi à sà faanni wà yaha Kilejaarebage tajyjwòge kà na, pi maha njkemu pyi: «Tajyjwòge Nisanjke» ke. Amuni u mpyi a sí. Canja maha canja, pi mpyi maha mpa u yaha kuru cyage e, sùpyire ti jye na jye Kilejaarebage e ke, bà u si mpyi a pire jáare mɛ.

³ Uru faann' à Pyeri ná Yuhana nya tajyige e maa pi jáare.

⁴ Ka pi i u yal' a wí, ka Pyeri si jwo: «Wuu wí.»

⁵ Ka nàni si yyahe yírig' a le pi e. U mpyi na sònni na pi sí yaaga kan ur' á.

⁶ Nye ka Pyeri si u pyi: «Wyére, lire jye mɛ sɛɛn jye mii á mii u kan mu á mɛ, njka yaage ku jye mii á ke, mii sí kuru kan mu á. Nazareti kàhe shinji Yesu Kirisita mɛge na, yíri ma a jaare!»

⁷ U à yire jwo ke, maa nàni cú kàniɛ cyege na mà yírigɛ. Nye ka nàni tooyi ná u nintajyiigii si ntíl' a cyiye ta.

⁸ Ka u u yi a yír' a yyére, maa li jwò cú na jaare, maa sà jye Kilejaarebage e * ná Pyeri ná Yuhana i, maa jaare, maa yini, maa Kile kére.

‡ 2:31 Zaburu 16.10 § 2:35 Zaburu 110.1 * 3:8 Kuru k' à pyi urufoo canjcyiige mà jye Kilejaarebage kaanjke funjke e, jaha na ye Yahutuubii Saliyanji i, kafuun li mpyi li li cwòhɔ̀mfoo u jye Kilejaarebage kaanjke funjke e.

⁹ Sùpyire pun'à u nya u u jaare marii Kile kère.

¹⁰ Pi mpyi a li cè na nàni u mpyi maha ntèn Kilejaarebage Tajjijwəge Nisinanke na maa sùpyire jaare ke, uru wi. Pyyinkanni na uru nànj'á pyi maa ja na jaare ke, ka lire si sùpyire bilibili.

¹¹ Nàni mpyi a taha a yaha Pyeri ná Yuhana fye e. Ka sùpyire kàkyanhala wuubii si fê a kàr'a sà bínni pi taan, Kilejaarebage nkubabwəhe kà jwəh'i, pi mpyi a Saanji Solomani mege le kuru nkubage na.

¹² Pyeri à sùpyire nya ke, maa jwo: «Wuu cìnmppyibii, Izirayeli shiinbii, naha na nde kan'à yii kàkyanhala ye? Naha na yii na wuu wíl'amé mu à jwo wuu yabilimpíi sífente ná wuu Kile yyahafyagare t'à wuu pyi wuu à nge nàni pyi u à yíri na jaare ye?

¹³ Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba ná wuu tulyeyi sanjiyi u Kilenji, u à u báarapyinji Yesu njúnke yírige ná l'e. Yii à u le fánhafoonji Pilati cye e, ka uru si li ta na yaaga nye a yaa ku pyi u na mē, ka yii i jcyé u na Pilati nyii na.

¹⁴ Nge u à jwə maa ntíi ke, yii à cyé uru na, nge u à boore pyi ke, maa Pilati jaare na u uru cye yaha.

¹⁵ Nge u nye na shíni ninjkwombaanji kaan ke, yii à uru bə, nka Kile à u jə a yige kwùni i. Wuu à u nya u njekwooni kántugo.

¹⁶ Nge nàni u nge yii i jaa, ná yii à u cè ke, wuu à dáníyanji pyi Yesu na, lire cye kurugo, u à ja a yíri' a yyé. Wuu à dáníyanji pyi Yesu mege na, lire l'à nge nàni yampe kwə feefee bə yii puni nyii wá u na mē.

¹⁷ Mii cìnmppyibii, mii à li cè na li jicəmbaanji u à yii ná yii njúnjufeebii pyi yii à lire kani pyi.

¹⁸ Lire e ke Kile à jwumpe mpemu jwo fo tēməni i u tūntunmpii cye kurugo ke, pur'à fúnjə. U mpyi a jwo na Kile Nijcwənrənji à yaa u kyaala.

¹⁹ Lire e ke yii yii toronkanni kēənje, yii i yiye kan Kile á, bə u si mpyi si yii kapegii yáfa yii na mē.

²⁰ Lire ká mpyi, Kafoonji Kile sí tanjə kan yii á. Mə bāra lire na, nge u à yaha yii yahare e ke, u sí uru tūngo yii á, Yesu u nye Kile Nijcwənrənji ke, uru kyaa li.

²¹ Nka u à yaa u tēn ninyinji na fo u aha yaayi puni pyi y'a nuru yi lyempe e, yire Kile à jwo fo tēməni i u tūntunmpii cye kurugo.

²² Nye Kile tūntunnji Musa à jwo

“Bə wuu Kafoonji Kile à mii tun mē, amuni u sí n-pa yii cìmpworonji wə pyi u tūntunnjə mii fiige. U aha jwumə maha jwumə jwo yii á ke, yii i jee puru na.

²³ Shin maha shin u nye u nye a jee uru tūntunnji jwumpe na mē, urufoo sí n-bə n-yige sùpyire shwəh'el'.”

²⁴ Nye mə lwə Kile tūntunnji Samuwəli na, Kile tūntunmpii pun'à jwo nde tēni kyaa na mú, Musa fiige.

²⁵ Jwumpe Kile tūntunmpil'à jwo ke, pur'à jwo yii á mú. Tunmbyaare Kile à le ná yii tulyeyi i, tēni i u à jwo Ibirayima á na uru sí jwə le njúnke supyishinji pun'à u tūluge cye kurugo ke, tire tunmbyaar' à le ná yii e mú'.

²⁶ Lire e Kile à u báarapyinji yaha a pa yii Izirayeli shiinbii mē na yyecyiige na, u u jwə le yii á, yii i láha pege karigii na.»

4

Pi à kàre ná Pyeri ná Yuhana i yukyaabii yyé

¹ Nye mə Pyeri ná Yuhana yaha jwumpe na, Kile sáragawwuubii ná Kilejaarebage səcwənsigibii njúnfoonji ná Sadusiibii pil'à nə wani.

² Li mpyi a sàa pən pi e mə Pyeri ná Yuhana nya pi i sùpyire yeerege ná Kile Jwumpe e na Yesu à jə a fworə kwùni i, na lir' à li cyé na sùpyire sí n-pa jə n-fworə kwùni i numpanja.

³ Ka pi i pi cú a le kəsunji i fo mə sà nə kuru canja numpanja na, naha na ye numpilage mpyi a wwə a kwə.

⁴ Nka lire ná li wuuni mú i, mpii pi mpyi na Pyeri ná Yuhana jwumpe nuru ke, pire nijyahamil' á dá Yesu na, ka lire sí dánafeebii kurunke shiinbii pyi pi à kampwəhii kanjuro (5.000) kwə.

⁵ Kuru canja numpanja, Yahutuubii njúnjufeebii ná kacwənrībii ná Kile Saliyanji cyelenti-ibil' à pa piye bínni Zheruzaləmu kəhe e.

⁶ Kile sáragawwuubii njúnjufembwəhe Ana* mú mpyi wani, mə bāra Kayifu ná Yuhananji wabere ná Alezandiri ná sáragawwuubii njúnjufembwəhe pyenge shiinbii puni.

⁷ Ka pi i nkàr'a sà Pyeri ná Yuhana yige kəsunji i mə pa yyēnje piye shwəh'el'e, maa pi yibe: «Ná fánhe nkire e, lire nye mē ná mege nkire e yii à nge nàni cūnjo ye?»

⁸ Nye mà Pyeri yaha u à jñ Kile Munaani na u à jwo: «Yii pi nye wuu Yahutuubii ñùñufeebii ná kacwǎnrìbii ke,

⁹ ná yii sí naha a wuu yíbe faanji ná u cuuñɔŋkanni kyaa na niñjaa,

¹⁰ yii puni, mà bára Izirayeli shiinbii sanmpii puni na, yii li cè na Nazareti kánhe shinji Yesu Kirisita mege na nge nàñ'á cùñɔ. Yesu yii à kwòro cige na mà bò, ka Kile si u jè a yige kwùñi i ke, uru mege na nge nàñi niñjyerenji u nge yii yyaha na ke, u à cùñɔ.

¹¹ Yesu kyaa l'á jwo Kile Jwumpe Semerñi i na

“Yii bafaanribil'á cyé kafaage ñkemu na ke,

kuru k'á pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na.”

¹² Nye shwofoonji wà saha nye uru baare e me. Mege cye kurugo wuu sí ñumpanja ta ke, kuru nye a le sùpyanji wà tufiige na ñke niñke na Yesu baare e me.»

¹³ Yahutuubii ñùñufeebii ná kacwǎnrìbil'á Pyeri ná Yuhana nya pi i yu fyagara baa ke, ka li i pi kákyanhala, ñaha na ye pi mpyi a li cè na Pyeri ná Yuhana nye a kála sèl'e me, ka pi i li kàanmucya mà li nya na pi ná Yesu u mpyi.

¹⁴ Nye nàñi u à cùñɔ ke, pi à uru niñjyerenji nya Pyeri ná Yuhana taan ke, pi nye a yà ta si niñwo me.

¹⁵ Ka pi i Pyeri ná Yuhana pyi pi à fworò ntàani na, maa ñkwòro na piye yíbili:

¹⁶ «Naha wuu à yaa wuu pyi mpii shiinbii na be? Kakyanhala kani pi à pyi ke, Zheruzalèmu shiinbii pun'á li cè, wuu mú si n-jà nákaana pyi lire e me.

¹⁷ Nka nde kani nye a yaa li cèg'a nò cyeyi puni i me, lire e ke wuu pi yyere, wuu u pi fùguro, bà li si mpyi pi àha nùru kuru mege kyaa jwo sùpyanji wà tufiig'á me.»

¹⁸ Ka pi i Pyeri ná Yuhana yyere maa yi jwo a waha pi á, na pi àha nùru Yesu kyaa jwo sùpyanji wà tufiig'á, lire nye me si sùpyanji wà kála ná u kani i me.

¹⁹ Ka Pyeri ná Yuhana si pi pyi: «Ncyii kapyaaagii mú shuunninji i, li ndi l'á tí Kile á ye? Mà yii ñwomèni cù laa, mà Kile ñwomèni cù? Yii yabilimpìi pi yi kàanmucya de!

²⁰ Nde wuu kòñ'á nya maa li lógo ke, wuu si n-jà n-pyi ná wuu nye na lire yu me.»

²¹ Ka pi i pi fùguro sahanji maa pi yaha. Pi nye a mpyi a cè yaage pi sí n-pyi pi na me, ñaha na ye kakyanhala kani li mpyi a pyi ke, sùpyire mpyi na Kile kère lire kurugo.

²² Nàñi u mpyi a cùñɔ lire kakyanhala cuuñɔŋkanni na ke, uru shinji mpyi a ñyaha yyee beeshuunni na.

Dánafeebil'á Kile ñáare

²³ Pi à Pyeri ná Yuhana cye yaha ke, ka pi i ñkàre Yesu túnntunmpii sanmpii cyage e. Nje Kile sàragawuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwǎnrìbil'á jwo pi á ke, maa sà yire puni yyaha jwo pi á.

²⁴ Nye pi à yire lógo ke, ka pi puni si wwò sòñɔrò niñkin na maa Kile ñáare fànha na: «Kafoonji, mu u à niñyini ná niñke dá, maa suumpe lwòhe ná ku funñɔ yaayi puni dá.

²⁵ Wuu tulyage Dawuda u nye mu báarapyinji ke, mu à ma Munaani pyi l'á u yyaha cù, ka u u jwo

“Naha kurugo supyishin'á ñùñɔ kyán ye?

Naha na kùrigii sùpyire maha vùnmpwòore pyi ye? Ti nye ñùñɔ baa.

²⁶ Saanbii pi nye niñke na ke, pir'á piye bégele kàshige meè na,

ka ñùñufeebii si piye bégele Kafoonji Kile ná u Niñcwònrñi meè na.”

²⁷ Sèe wì de! Ñke kánhe e, saanji Eròdi ná Pònse Pilati à wwò ná Izirayeli shiinbii ná supyishinji sanji i, báarapyinji mu à cwòñr'a yaha maye meè na, ná uru u nye Yesu ke, maa ntùñke taha uru na.

²⁸ Lire mpyinji cye kurugo, kyaa maha kyaa mu à kyaala a yaha fo tèemòni i mà tàanna ná ma sífente ná ma ñyii wuuni i ke, cyire pi à pyi.

²⁹ Nka Kafoonji, pi à wuu fùguro ná jwumpe mpemu i nume ke, mu à puru lógo. Wuu pi nye mu báarapyii ke, wuu tège, wuu raa mu jwumpe yu fyagara baa.

³⁰ Li siji yaha wuu na, wuu jà wuu a yampii cùñɔ, wuu raa kacyeenki ná kakyanhala karigii pyi mu báarapyinji niñcennji Yesu mege na.»

³¹ Pi à Kile ñáar'a kwò ke, cyage e pi mpyi a bínni ke, ka kuru cyage niñke si ñcyèenne, ka Kile Munaani si pi puni jñ, ka pi i wà na Kile jwumpe yu fyagara baa.

Dánafeebii cyeyaayi pun'á pyi kàngwòrò wuyò

³² Dánafeebii kurunke mpyi a wwò maa pi zòompìi ná pi sòñɔre pyi niñkin, fèrenje yaaga saha nye a mpyi pi wà á me, pi yaayi puni mpyi kàngwòrò wuyò.

³³ Sífente na mpyi Yesu túnntunmpill'á sèe sèl'e pi i yi yu sùpyir'á na Kafoonji Yesu à jè a fworò kwùñi i. Kile mpyi a ñwò pi puni na maa pi tège sèl'e.

³⁴ Kanhamafoo nyε a mpyi pi e mε, naha na ye mp̄ii pi mpyi ná taare e, lire nyε mε pyenyi i ke, pire mpyi maha yire péreli,

³⁵ maa ma na uru wyérenji kaan Yesu túnntunmp̄il'á. Pi mpyi maha uru wyérenji táali piye na, maha ntáanna ná pi shin maha shin jùṅṅo tugure e.

³⁶ Nyε nàṅi wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Yusufu, Levi túluge shin u mpyi u wi, u mpyi na yíri Sipiri kini i. Yesu túnntunmp̄ii mpyi a u mege le Barinabasi, kuru mege jwòḥe ku nyε: «Ŋgemu na maha màban leni sùpyire e ke.»

³⁷ Kεrege na mpyi uru nàṅ'á, ka u u ku pére, maa mpa ná ku wyérenji i mà pa ṅkan Yesu túnntunmp̄il'á.

5

Ananiyasi ná u cwoṅi Safira kani

¹ Nyε nàṅi wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Ananiyasi, u cwoṅi mege sí nyε Safira, ka pire mú si taare tà pére.

² Ka pi mú shuunni si bê li na, ka u u taare wyérenji táa, maa taaga ṅwòḥo, maa ṅkàre ná ku sanṅke e mà sà ṅkan Yesu túnntunmp̄il'á.

³ Ka Pyeri si u pyi: «Ananiyasi, di mu à pyi maa Sitaanninji yaha u à sòṅṅopeere tég'a mu zòmbilini jí fo mu à ma taare wyérenji wà ṅwòḥo maa mpa fine Kile Munaani á ye?

⁴ Mà mu yaha mu sàḥa ṅkwò à taare pére mε, taha mu woro bà ti mpyi ti ti mε? Mu à ti pére ke, taha mu wu bà u mpyi ti wyérenji mε? Naha k' à nde kani mpyinji sòṅṅore tírige mu funṅke e ye? Sùpya á bà mu à fine mà de! Kile á mu à fine.»

⁵ Ananiyasi à puru lógo ke, maa jcwò ṅṅke na mà kwù. Mp̄ii pi à yire lógo ke, ka pire puni si fyá sèl'e.

⁶ Ka nàṅjiibii si yíri maa u buwuṅi pwò a sà ntò.

⁷ Nyε tēr'á pyi ke, ka Ananiyasi cwoṅi si nò wani, nde l'á u poonji ta ke, u mpyi a lire cè mε.

⁸ Ka Pyeri si u pyi: «Sèenji jwo na á, kampyi ṅge dáji na taar'á pére.» Ka ceenji si jwo: «Ḍon, uru na t'á pére.»

⁹ Ka Pyeri si u pyi: «Naha k' à pa ná l'e, ka yii i jwo a jwò si Kafoonji Munaani jwò cù ye? Nyε mp̄ii pi à sà mu poonji tò ke, pire pi mp̄ii cyíinnji na, pi mú si n-kàre ná mu i.»

¹⁰ Ka ceenji si ntíl'a cwo ṅṅke na Pyeri fere e mà kwù. Ka nàṅjiibii si jyé pyenge e, mà u ta u à kwù. Ka pi i u lwò a kār'a sà ntò u poonji taan.

¹¹ Nyε dánafeebii kurunṅke ná sùpyire puni t'á puru jwumpe lógo ke, ka pire puni si fyá sèl'e.

Yesu túnntunmp̄il'á kakyanhala kariii ninyahagii pyi

¹² Kacyeenji ninyahagii ná kakyanhala kariii ninyahagii mpyi maha mpyi sùpyire shwòḥol'e Yesu túnntunmp̄ii cye kurugo. Dánafeebii puni mpyi maha piye bínnini Kilejaarebage ntáani na, saanji Solomani ṅkubabwòḥe jwòḥ'l.

¹³ Mp̄ii pi nyε pi nyε a dá Yesu na mε, pire wà nyε a mpyi na jεεg'a bâra pi na mε. Lire ná li wuani mú i, pi mpyi maha pi pére sèl'e.

¹⁴ Nàmbaabii ná cyeebii pi mpyi na ma na piye kaan Kafoonji á ke, là mpyi na bārali pire na sèl'e.

¹⁵ Kakyanhala karigii nimp̄yiinṅkii kurugo, sùpyire mpyi maha ma na yampii sínninji bàmbahajyi, lire nyε mε demebii na pyenkuubil'e, bà li si mpyi li méε ka bê shin ṅṅkin na, Pyeri nintoronji nàṅjanji ká ntò ṅgemu na ke, urufoo si jcwòṅṅo mε.

¹⁶ Shinjyahara mú mpyi maha yíri ná yampii ná jínacyaanbil'e Zheruzalému kwúumpe kànyi na, na ma na jcyére Yesu túnntunmp̄ii na, pi puni mú sí mpyi maha jcwòṅṅi.

Pi à Yesu túnntunmp̄ii kyérege

¹⁷ Nyε ka yjncyεge si jyé Kile sáragawwuubii ṅṅufembwòḥe ná u fyèṅwòḥashiinbii Sadusi-ibil'e.

¹⁸ Ka pi i cye taha Yesu túnntunmp̄ii na, maa pi cù a le kasubabwòḥe e.

¹⁹ Nyε ka Kafoonji Kile mèlεkεnji wà si mpa kasubage jwò múgo numpilage e, maa pi yige, maa pi pyi:

²⁰ «Yii a si Kilejaarebage e, yii i sà a ṅge shìnji kani sɛnmεge yii a yu sùpyir'á.»

²¹ Nyε pi à yire lógo ke, kuru canṅa nùmpañja jyésòoge na, ka pi i ṅkàre Kilejaarebage e, maa sà a sùpyire kálali.

Tēr'á pyi ke, ka Kile sáragawwuubii ṅṅufembwòḥe ná u fyèṅwòḥashiinbii si yukyaala kurunṅke ná Izirayeli shiinbii kacwànr̄ibii puni yyer'a bínni, maa sòrolashiinbii pyi pi sà Yesu túnntunmp̄ii yige kasubage e, pi a ma.

²² Ka pire si ṅkàre, pi nyε a sà túnntunmp̄ii ta wani mε, maa núr'a sà pi pyi:

²³ «Wuu à kār'a sà kasubage ta k'á yal'a tò, ku saṅcwònsigibii mú si wá a mpyi na ku saṅcwòṅṅi sigilli. Nka wuu à ku múgo ke, wuu nyε a sùpya ta wani k'e mε.»

²⁴ Nye Kileñaarebage saŋcwənsigibii n̄ñufooŋi ná sáragawwuubii n̄ñufeebil'a puru lógo ke, pi saha nyé a pi nimpyii cé me, ka pi i wá na piye yibili li pyiŋkanni na.

²⁵ Maa pi yaha puru na, ka wá si mpa pi pyi: «Nàmpii yii á cù a le kàsuni i ke, pi wá na sùpyire kálali Kileñaarebage e.»

²⁶ Nye ka Kileñaarebage saŋcwənsigibii n̄ñufooŋi ná u shiinbii pii si yír'a kàr'a sà pi yyer'a pa. Pi nyé a ñen'a pi cù fánhe e me, naha na ye pi mpyi na fyáge sùpyire ká ñkwò pire wá mbò ná kafaayi i me.

²⁷ Pi à nò ná pi e yukyaala kurunke yyére ke, ka sáragawwuubii n̄ñufembwəhe si pi pyi:

²⁸ «Taha wuu nyé a mpyi a yi jwo a waha yii á na yii àha nuru raa sùpyire kálali ná Yesu mege e me? Ku ke, yii á Zheruzaləmu kánhe puni shwə a ta ná yii kàlanj i, mà bàra lire na, yii si nge nàñi mbòñi tugure pyi ti pyi wuu woro.»

²⁹ Ka Pyeri ná Yesu tūntunmpii sanmpii si pi pyi: «Wuu pi Kile ñwəməeni cù, wuu à lire funḡ cé mà tòro wuu yii ñwəməeni cù.

³⁰ Yesu yii á kwòro cige na mà bò ke, wuu tulyeyi u Kilenj à u ñè a yige kwùñj i,

³¹ maa u pyi u à dūg'a kàr'a sà ntèen uru kàññe cyege na, maa u pyi N̄ñufooŋi ná Shwofooŋi, bà u si mpyi si Izirayeli shiinbii pyi pi pi toronkanni kèenñe pi i láha kapegigii na, Kile si cyi yáfa pi na me.

³² Wuu ná Kile Munaani na cyire karigii sheenre yu, Kile à lire ndemu kan u ñwəməeni cùveebil'a ke.»

³³ Yukyaala kurun'k' à yire lógo ke, ka pi lùgigii si yíri fo pi la mpyi si Yesu tūntunmpii bò.

³⁴ Nye Farizhenj wá na mpyi pi shwəhə'e, uru mege na mpyi Gamaliyeli, Kile Saliyanj cyelentu u mpyi u wi, sùpyire puni mpyi na u père, ka uru si yír'a yyére yukyaala kurunke shwəhə'e maa jwo na pi Yesu tūntunmpii yige ntàani na tère nimbilere funḡ'i.

³⁵ Pi à fworo ntàani na ke, ka u u jwumpe lwó maa jwo: «Mii cinnpyiibii Izirayeli shiinbii, nde yii la nyé si mpyi mpai shiinbii na ke, yii a yiye kàanmucaa de!

³⁶ Naha kurugo ye li sáha mò me, nàñj wá mpyi a yíri naha, u mege mpyi Tedasi. U mpyi a uye pyi shinbwo fo shiin ñkwuu sicyeere (400) fiige mpyi a taha u fye e. Nka pi à pa u bò ke, ka u shiinbii puni si ñcaala, ka yire si yyére wani.

³⁷ Lire kántugo Galile kùluni shinñj wá à yíri sùpyire mešeməni tēni i, uru nàñj mege mpyi Zhudasi, u mpyi a shinjyahara yákilibii kèenñe pi à taha u fye e. Nka uru mú à bò, ka u fyēñwəhəshiinbii puni si ñcaala.

³⁸ Lire kurugo nume, mii si ñjemu jwo yii á ke, yire yi nyé, yii àha mpai shiinbii kani pwo yii múnahigii na me, yii pi yaha pi a si. Kampyi pi funḡo kani, lire nyé me pi kapyin'à fworo sùpyire e, li si n-pa n-yyére.

³⁹ Nka kampyi Kile e l'à fworo, yii si n-jà li kèege me. Yii a yiye kàanmucaa, bà li si mpyi yii àha ñkwò nta yii i Kile tūnni me.»

Nye ka yukyaala kurunke si ñee Gamaliyeli jwumpe na,

⁴⁰ maa Yesu tūntunmpii yyer'a pa, maa pi bwàn, maa pi pyi na pi àha nuru Yesu mege kyaa jwo sùpya á me, maa pi cye yaha pi a si.

⁴¹ Ka tūntunmpii funntanga wuubii si yíri yukyaala kurunke taan mà kàre naha kurugo ye Kile à li ta na pi à yaa pi mpyi a li kàanmucaa mà li ñya na pìre u kàmpañke lenkwucyeebii

⁴² Canḡa maha canḡa, pi mpyi maha sùpyire yegege Kileñaarebage ná pyenyi i tērigii puni pi i, maa Jwumpe Nintanmpə yu na Yesu u nyé Kile N̄ñcwənrəñj.

6

Kacwənrībii tēgfeebii kani

¹ Nye cyire canmpyaagil'e là mpyi na bārali cyelempyiibii nyahanj na. Dánafeebii kurunke e, mpai pi mpyi na Girekiibii sheenre yu ke, ka pìre si wá na Eburubii sheenre jwufeebii ñjnyj tare, naha na ye pi mpyi a li kàanmucaa mà li ñya na pìre u kàmpañke lenkwucyeebii nyé a cù cūñkanna ñjncenne na yalyire kàmpañke na me*.

² Nye ka Yesu tūntunmpii ke ná shuunnij si cyelempyiibii puni yyer'a bínni, maa yi jwo pi á: «Wuu aha Kile Jwumpe ñjwuñj yaha maa wuye pwo ñjnyñj karigii kanni ñcwənrəñj na, lire nyé a tí me.

* 6:1 Yahutuubii mpyi a taa mà pyi kuruyo shuunni: 1 mpai pi nyé pi nyé Izirayeli taare e me, maa Girekiibii sheenre yu, ná tire ti nyé pi nushēenre ke; 2 mpai pi nyé Izirayeli taare e maa Eburubii sheenre yu ke. Mpai pi à tēen cyeyi yabere e nāmpəntte e ke, ñgemu ká lye ke, uru maha nūr'a kàre Izirayeli kini i, naha na ye Yahutuubii la mpyi pìre puni si ntó Izirayeli taare e. Mpai pi à kwó Zheruzaləmu i maa pi cyeebii yaha ke, pìre lenkwucyeebii mpyi maha ntēen wani. Lire kurugo lenkwucyeebii ñjnyahamii mpyi na Girekiibii sheenre yu.

³ Lire e ke wuu c̄inmpyiibii, yii n̄amba baashuunni cw̄ɔnrɔ yiye shwɔhɔl'e, mpiimu pi nȳe n̄a p̄etange e maa mpyi yákilifee, maa j̄i Kile Munaani na ke. Wuu sí j̄yji kataanmpe le pire cye e.

⁴ Wuu pi ke, wuu sí wuye pwɔ Kilejarege ná Kile jwumpe njwun̄i na.»

⁵ Ka puru jwumpe si nt̄aan s̄upyire puni i, ka pi i shiin baashuunni cw̄ɔnrɔ. Pi nij̄cyiin̄i u à pyi Ecyeni, u mpyi a dá Kile na s̄èl'e, Kile Munaani mpyi a u j̄i, uru ná Filipi ná Porokori ná Nikan̄ori ná Tim̄o ná Parimenasi ná Antiyoshi k̄anhe shin̄ji Nikola u mpyi a fȳanha a pyi Yahutuubii Kile kuni i ke.

⁶ Ka pi i mpa pire shiin baashuun̄ji cȳe Yesu t̄unntun̄mpii na, ka pire si Kile j̄aare pi na, maa cyeyi taha pi n̄j̄nȳi na, maa jwó le pi á.

⁷ Kile Jwumpe mpyi na j̄caali, cyelempyiibii sí i j̄yahage fwɔfwɔ Zheruzalemu k̄anhe e, Kile s̄aragawwuubii nij̄yahamii sí i j̄ege Yesu na.

Yahutuubil' à Ecyeni c̄u

⁸ Kile mpyi a jwɔ Ecyeni na s̄èl'e, maa síji kan u á. U mpyi maha kakyanhala karigii ná kacyeen̄kii pyi s̄upyire shwɔhɔl'e.

⁹ Nȳe Kile Jwumpe k̄alambage pi maha mpyi: «Bilibii nij̄jahabii k̄alambage» ke, Sir̄eni k̄anhe shiin̄bii ná Alezandire k̄anhe shiin̄bii pii mpyi a ȳiri kuru k̄alambage e, mà b̄ara Silisi k̄uluni shiin̄bii pii ná Azi shiin̄bii pii na, ka tire s̄upyire sí mpa nákaana pyi ná Ecyeni i.

¹⁰ N̄ka Kile Munaani mpyi a Ecyeni yyaha c̄u maa u pyi u u yákilifente jwumpe mpemu yu ke, pi nȳe a j̄a a jwɔshwɔrɔ ta puru na m̄e.

¹¹ Nȳe lir' à pyi ke, ka pi i wȳéren̄ji t̄èg'a s̄upyire t̄a s̄ɔn a yaha Ecyeni na, ka pire si fin'a taha u na maa jwɔ: «Wuu à u jwumpe lógo, u à Kile t̄unntun̄ji Musa ná Kile m̄ege k̄ége.»

¹² Lir' à pyi ke, ka s̄upyire ná kacw̄onribii ná Kile Saliyan̄ji kyelembii l̄ugigii sí ȳiri Ecyeni taan, maa u cyán a c̄u f̄anhe e, maa nj̄k̄are ná u e yukyaala kurun̄je yȳere.

¹³ Pi mpyi a k̄are ná kafnin̄vinibii pil'e mú, ka pire si fini na: «N̄ge n̄an̄ji maha jwumpimpe yu Kilejaarebage ná Musa Saliyan̄ji na t̄erigii puni i.

¹⁴ Wuu à lógo u jwɔ na na Nazareti k̄anhe shin̄ji Yesu na sí n-pa Kilejaarebage jya, si Kile t̄unntun̄ji Musa l̄adaabii k̄éen̄je.»

¹⁵ Ka yukyaala kurun̄je shiin̄bii puni si yyahayi le Ecyeni i na wii, mà u yyaha jya k' à pyi mu à jwɔ Kile m̄èl̄eken̄ji wà wogo ki.

7

Ecyeni à Yahutuubii fun̄jo cwo Kile Jwumpe na

¹ Ka Kile s̄aragawwuubii j̄un̄ufembwɔhe si Ecyeni pyi: «N̄je pi na yu mu na ke, s̄e wi la?»

² Ka u u pi pyi: «Mii c̄inmpyiibii ná mii tiibii, yii lógo na jwɔ na. Mà wuu tulyage Ibirayima yaha Mezopotami k̄ini i, sinampe foon̄ji Kile à uye cȳe u na mà u ta u s̄aha nt̄ēn̄ Kyaran k̄anhe e m̄e.

³ Maa yi jwɔ u á na u fworɔ u tupyenge e, u fworɔ u k̄ini i, k̄ini uru sí n-cȳe u na ke, u raa sí lire e*.

⁴ Nȳe ka Ibirayima si ȳiri Kalide shiin̄bii k̄uluni i, maa nj̄k̄ar'a s̄a nt̄ēn̄ Kyaran k̄anhe e. U tun̄ji kw̄un̄kwooni k̄antugo, k̄ini i yii nȳe am̄e ke, ka Kile si u pyi u à n̄ur'a pa naha.

⁵ Kile nȳe a mpyi a u m̄ege cyaga kan u á k̄ini i m̄e, ali cyaga nimbilere nȳe a mpyi a kan u á m̄e. N̄ka Kile mpyi a jwɔm̄ēni lwɔ u á na uru sí k̄ini kan u á, u kw̄un̄kwooni k̄antugo, li mú sí n-pyi u t̄uluge wuu, mà li ta kuru can̄jke na, pȳa nȳe a mpyi Ibirayima á m̄e.

⁶ Kile mpyi a yi jwɔ Ibirayima á na u t̄uluge sí n-pa n-pyi n̄amp̄onnte e k̄ini lab̄e'e, pi sí n-pyi bilii, pi sí pi kȳerege yyee nj̄kwuu sicȳere (400) fun̄ji.

⁷ N̄ka k̄ini shiin̄bil' á pi sí bilere pyi ke, uru Kile yabilin̄ji u sí lire k̄ini shiin̄bii t̄un̄†. Lire k̄antugo pi sí n-ȳiri wani si mpa uru Kile p̄e naha nj̄e cyage e.

⁸ Lire k̄antugo ka Kile si tun̄byara le ná Ibirayima e, maa nj̄kw̄on̄ji pyi tire fȳen̄ji. Lire kurugo Ibirayima à u jyan̄ji Ishaka kw̄ɔn u canzege canmpyibaatanrewuuni. Ishaka mú à pa Yakuba ta ke, maa uru kw̄ɔn, ka Yakuba mú si wuu tulyeyi k̄e ná shuun̄n̄ji kw̄ɔn.

⁹ Wuu tulyeyi i, wà m̄ege na mpyi Yusufu, uru j̄in̄cȳege mpyi pi sanmpil'e, ka pi i u p̄ere, u à k̄ar'a s̄a mpyi biliwe Misira k̄ini i. N̄ka Kile mpyi ná u e,

¹⁰ maa u shuu yyefuge karigii puni na. Kile mpyi a yákilifente kan u á, maa u kyaa pyi l' à t̄aan Misira k̄ini saan̄ji Far̄on á, ka uru si u t̄j̄e Misira k̄ini ná u pȳenge puni j̄un̄jo na.

¹¹ Nȳe ka katibw̄hɔ si mpa j̄cwo Misira k̄ini puni ná Kana k̄ini puni na. S̄upyire mpyi na nj̄kaali s̄èl'e. Wuu tulyeyi mpyi na nj̄ji taa na lȳi m̄e.

¹² Yakuba à pa lógo na nj̄ji na wá na ntaa Misira k̄ini i ke, maa wuu tulyeyi tun̄ pi toj̄ncyiige e pi s̄a wà shwɔ, pi a ma.

* 7:3 Zhenezi 12.1 † 7:7 Zhenezi 15.13, 14

¹³ Nye pi à pa shà pi tozhonwoqe na sùmanji tashwøqe e ke, ka Yusufu si nta a uye cyèe u cinnpyiibii na. Lir'à pyi ke, ka Farøn si nta a Yusufu cinnpyiibii cè.

¹⁴ Lire kântugo ka Yusufu si pi tun pi à kâr'a sà u tunji Yakuba ná u pyenge shiinbii lwó mà pa. Pi shiin beetaanre ná ke ná kanjkuro (75) pi mpyi.

¹⁵ Lire pyinjanni na, Yakuba à kàre Misira kîni i. Wani u à kwû, mà bâra wuu tulyeyi sanjyi na mú.

¹⁶ Ibirayima mpyi a fannke nkemu shwø Kyamæri jyaabil'á Sikemu kânhe e ke, ka pi i pi buwuubii tug'a kâr'a sà ntò wani kuru fannke e.

¹⁷ Nye nwømæeni Kile mpyi a lwó Ibirayima á ke, lire tæfunnon'à pa na byanhare ke, ka wuu shiji si mpa nyaha maa mpêe Misira kîni i.

¹⁸ Pi à kwôro Misira kîni i fo mà sà nò saannji wà u tii na. Uru saannji nyæ a mpyi a yafyin cè Yusufu kataanmpe e me.

¹⁹ Uru saannji'à wuu shiji sùpyire kyérege cwðore e. U mpyi maha pi pyi pi i pi pyiibii lwúu na wáa, bà pi si mpyi s'a nkwúu me.

²⁰ Lire tæni i Kile tûntunnji Musa à si. U lemæ mpyi a nwø, u kyaa mpyi a táan Kile á, ka u sifeebii si u nwøho yijnyæ taanre funnj'i bage e maa u nwø caa.

²¹ U à pa nwøho já, ka pi i u yige bage e ke, ka saannji Farøn pworonji si u lwó na byí mu à jwo u yabilinj'i jya wi.

²² Lire pyinjanni na, yaaga maha yaaga na Misira kîni shiinbii mpyi a taanna ke, Musa mpyi a taanna yire puni na. Fânhe na mpyi u jwumpe ná u kapyiinkii puni i.

²³ Nye Musa shij'á pa nò yee beeshuunni na ke, u cinnpyiibii pi nyæ Izirayeli shiinbii ke, ka u u li lwó uye funnj'i si sà fworò pi na.

²⁴ U à sà nò wani mà sà Misira shinji wà ta u u u cinnpworonji wà bwúun, ka Musa si u cinnpworonaji shwø maa u nkoonji wwú fo mà Misira shinji bò.

²⁵ Musa mpyi na sônji na lire mpyinj'i sí uru cinnpyiibii pyi pi li cè na Kile na sí pi yige bilere e uru cye kurugo, nka u cinnpyiibii nyæ a já a yi yaha cè me.

²⁶ Kuru canja nûmpanja, ka Musa si sà u cinnpyiibii pii shuunni ta pi i ntûnni, ka u u wá na jcaá si pi jwo nde piye e maa jwo pi á "Yii na nyæ cinnpyii, naha kurugo yii nyæ na ntûnni ye?"

²⁷ Nge u mpyi na u shinjænji bwúun ke, ka uru si Musa njon'a wà maa jwo: "Jofoo u à mu tinje mà pyi wuu nûnjufoonji ná wuu yukyaanji ye?"

²⁸ Bà mu à Misira shinji bò tanjaa me, taha amuni mu la nyæ si mii bò?"

²⁹ Næn'á puru jwo ke, ka Musa si fê a kàre Madiyani kîni i. Maa ceewe fúru wani maa pûnampyire shuunni ta u na.

³⁰ Nye yee beeshuunni kântugo, canjka mà Musa yaha Sinayi nanjke byanham'i, ka Kile mèlækènji wà si uye cyèe u na, nage mpyi na jí tahe nkemu na ke, kuru funjke e.

³¹ Musa à lire nya ke, ka li i u kâkyanhala. Ka u u file ku na si ku yaa ngí, ka Kafoonji Kile si u pyi

³² "Mii u nyæ mu tulyeyi Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenjís." Ka Musa si fyá fo na jcyènni, u saha nyæ a jen'a ku wíi me.

³³ Nye ka Kafoonji si u pyi "Ma tanhanji wwú ma tooyi na, naha na ye cyage e mu à yyéere amæ ke, kuru na nyæ Kile wogo.

³⁴ Yyefuge e mii shiinbii nyæ Misira kîni i ke, mii à kuru nya, mii à pi parage lógo mú. Mii à tíg'a pa si mpa pi nûnjò wwú bilere e. Nyæ numæ, mii sí mu tun Misira e*."

³⁵ Nye Izirayeli shiinbii mpyi a cyé Musanji ngemu na, maa u pyi "Jofoo u à mu tinje mà pyi wuu nûnjufoonji ná wuu yukyaanji ye?" ke, uru Musanji Kile à tun u à sà mpyi pi nûnjufoonji, si pi yige bilere e, Kile mèlækènji u à uye cyèe u na tahe nage woge e ke, uru mèlækènji cye kurugo.

³⁶ Uru Musanji u à pi yige bilere e Misira e, maa kâkyanhala karigii ná kacyeenkii pyi Misira kîni ná Suumpe Lwøhe Nijnyage ná síwage e yee beeshuunni funnj'i.

³⁷ Uru Musanji ninunji mú u à yi jwo Izirayeli shiinbil'á na, bà Kile à uru tun me, amuni Kile sí n-pa tûntunnjò yige pi shiji i uru fiige†.

³⁸ Mà sùpyire yaha t'á bínni síwage funjke e, Kile Melekènji u mpyi na yu Sinayi nanjke nanj'i ke, uru Musanji ninunji u mpyi uru Melekènji ná wuu tulyeyi shwøhol'e. U à jwumò báraga wumò jwo u á, ka u u pu jwo wuu á.

³⁹ Nka wuu tulyeyi nyæ a jæe puru jwumpe na me, pi à pu cyé maa sônji si núru s'a wá Misira kîni i.

⁴⁰ Ka pi i Arøn pyi "Yasunji yà yaa jjemu yi sí wuu yyaha cû ke, naha na ye Musanji u à pyi kanjnjò mà wuu pyi wuu à fworò Misira e ke, yaage k'à u ta ke, wuu nyæ a cè me‡."

‡ 7:28 Ekizodi 2.14 § 7:32 Ekizodi 3.6 * 7:34 Ekizodi 3.5, 7, 8, 10 † 7:37 Duteranomu 18.15, 18 ‡ 7:40 Ekizodi 32.1

⁴¹ Nye cyire canmpyaagil'e, ka pi i nunaga yaa mà pyi kacyiin, maa kuru sunni. Kuru nunage pi à yaa ná pi yabilimpil cyeyi i ke, maa kuru kataanni pyi.

⁴² Nye ka Kile lùuni si yiri, maa kántugo wà pi á, maa pi yaha pi i n̄nyin̄i yaayi père mu à jwo bà Kile tũntun̄ji wà mpyi a yi sém̄e Kile Jwumpe Sem̄eji i na

“Yii Izirayeli shiinbii, yatòore yii à pyi sárage, mà bàra sárayi yii à wwú yyeegii beeshuunn̄ji fun̄ji

mà yii yaha síwage e ke, taha mii á yii à yire wwú la?

Mii á bà yii à yire wwú mà de!

⁴³ Yii yasun̄ke mege ku nye Mólóki§ ke, kuru u v̄aann̄ke bage yii à tug'a kàre.

Mà bàra lire na, woni mege ku nye Erefan ke, lire shin̄ji yii à yaa na mpère.

Lire e ke mii sí yii cù n-kàre fo Babilón kántugo*.”»

⁴⁴ Nye Ecyeni à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Mà wuu tulyeyi yaha jani na síwage e, tunmbyaare v̄aann̄ke bage na mpyi pi á. Kuru bage mpyi maha li cyée na Kile na nye ná pi e. Kile mpyi a yaan̄kanni ndemu cyée Musa na ke, lire yaan̄kanni na u mpyi a ku yaa.

⁴⁵ Lire kántugo lyejwòge ku mpyi a taha wuu tulyeyi woge na ke, ka u u kuru bage kan pir'á. Kini shiinbii Kile mpyi na si n-kòrò n-yige si li kan Izirayeli shiinbil'á ke, ka Zhosuwe si pi yyaha cù mà kàre lire kini i ná kuru bage e. Tunmbyaare v̄aann̄ke bag'á kwòro wani pi á fo mà sà nò saan̄ji Dawuda t̄in̄ji na.

⁴⁶ Dawuda kyaa mpyi a táan Kile á, ka u u li cya Kile á si бага faanra u á, uru njemu u nye Yakuba u Kilen̄ji ke.

⁴⁷ N̄ka saan̄ji Solomani u mpyi Dawuda jyan̄ji ke, uru u à pa mpyi kuru bage faanrafoon̄ji.

⁴⁸ N̄ka wuu à yaa wuu li cè na n̄nyin̄ji u Kilen̄ji nye na ntèn s̄upyan̄ji bafanrage e me, bà Kafoon̄ji Kile à yi jwo u tũntun̄ji wà cye kurugo me, na

⁴⁹ “N̄nyin̄ji u nye mii saanre yat̄eenn̄ke,

n̄n̄ke sí nye mii tooyi tayahage.

Bage nj̄kire yii saha sí n-jà n-faanra mii á,

kuru si mpyi mii tan̄n̄ke ye?

⁵⁰ Mii cyege bà K'á yire yaayi puni yaa mà'í?”»

⁵¹ Nye Ecyeni à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Yii à kwòn, n̄ka yii à yii zòmpii ná yii n̄nyigigii tò Kile yini yyaha na, maa j̄cyé Kile Munaani na. Yii à pyi yii tulyeyi fiige.

⁵² Yii tulyey'á Kile tũntun̄mpii puni kyérege. Nge u à s̄aa tí ke, mp̄ii pi à uru mpan̄ji kyaa jwo ke, pi à pire bò. Nume, ka yii i núr'a pa wwú uru s̄upyan̄ji n̄intin̄ji jwòh'í mà bò.

⁵³ Yii pi à Kile Saliyan̄ji ta Kile m̄el̄k̄eɛbii cye kurugo ke, yii nye a j̄ee na uru Saliyan̄ji kurigii jaare me.»

Ecyeni bon̄kanni

⁵⁴ Yukyaabil'á yire lógo ke, ka pi lùgigii si yiri fo mà tateenge fò pi na Ecyeni kurugo.

⁵⁵ N̄ka mà Ecyeni yaha u à j̄i Kile Munaani na, u à yyahe ȳirig'a le n̄nyin̄ji i, mà Kile sinampe j̄ya, maa Yesu j̄ya u à yyére Kile k̄anīne cyege na,

⁵⁶ ka u u pi pyi: «Yii lógo, mii naha n̄nyin̄ji j̄ya u à múgo, Supyan̄ji Jyan̄ji s'á yyére Kile k̄anīne cyege na.»

⁵⁷ Nye Ecyeni à puru jwo ke, ka pi i nj̄kwúlo f̄anha na, maa pi n̄nyigigii tò, maa nj̄kàr'a sà b̄ogoro u na,

⁵⁸ maa u cù a yige k̄an̄he kántugo yyére, maa sà u wà ná kafaayi i mà bò. Mp̄ii pi à fin'a taha u na ke, pire mpyi a pi v̄aant̄in̄j̄ni wwú a kan n̄an̄jin̄ji wà á, uru mege na mpyi Soli.

⁵⁹ Mà pi yaha pi i Ecyeni wà ná kafaayi i, u à Kile j̄áare na: «Kafoon̄ji Yesu, mii sí na múnaani kan mu á!»

⁶⁰ Maa n̄nj̄kure sín maa jwo f̄anha na: «Kafoon̄ji, ma hà nde kapiini fwooni tò pi na me!» U à puru jwo ke, ka u múnaani si fwooro u e.

8

Soli à dánafeebii kyérege

¹ Soli mú mpyi a j̄ee Ecyeni mbòni i. Kuru can̄n̄ke, ka pi i li jwò cù na Zheruzalemu k̄an̄he dánafeebii kyérege s̄ee s̄èl'e. Kuru yyefuge mp̄een̄ji kurugo, tũntun̄mpii baare e, dánafeebii puni mpyi a caala mà kàre Zhude k̄uluni ná Samari wuuni i.

² Mp̄ii pi mpyi na fyáge Kile na ke, ka pire pii si Ecyeni lwó a k̄àr'a sà ntò, maa u kwùnji yameeni sù s̄èl'e.

§ 7:43 Amòriti shiinbii yasun̄ke mege ku nye kure. Kuru yasun̄ke kyal'á pen Kile á mà tóro yasun̄ji san̄ji na. Ku t̄eesunni i, n̄anj̄kopyire ku maha mpyi pi i n̄kaan K'á sárage. (Levitiki 18.21; 20.2-5; 1 Saanbii 11.7; 2 Saanbii 23.10; Zheremi 32.35). * 7:43 Amasi 5.25-27 † 7:50 Ezayi 66.1-2

³ Soli sí wi ke, uru mpyi a sàa uye pwo si dánafeebii kurunje shi tò. U mpyi maha jyè pyenyi i, maa dánafeebii, nambaabii bàra cyeebii na, maa pire cwöre na si na leni kàsujì i.

Filipi na Jwumpe Nintanmpe yu Samari kùluni i

⁴ Nye dánafeebii pi mpyi a fê a yiri Zheruzalemu kànhe e ke, pire mpyi na jaare na màre na Jwumpe Nintanmpe yu.

⁵ Pire e, wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Filipi, ka uru si ñkàre Samari kànhe e mà sà na Kile Nijcwónronji kyaa yu sùpyir'á.

⁶ Kakyanhala karigii Filipi mpyi na mpyi kànhe shiinbii sí i cyi jaa marii cyi kyaa núru ke, cyire mpyi a pi puni pyi pi a ñnyigigii pèrè sèl'e maa u jwumpe núru.

⁷ Filipi mpyi na jínacyaanbii ñnyahamii jínahii kòre na yige pi e. Pire jínabii mpyi maha ñkwúuli fànha na maa fwore pifeebil'e. U mpyi na supyimuruyo ñnyahaya ná ñishiyifee ñnyahamii cùunji.

⁸ Lire mpyi a pyi kuru kànhe shiinbil'á funntanga nimbwòhò.

⁹ Nye ñànjì wà na mpyi wani kuru kànhe na, uru mege na mpyi Simò. U mpyi maha jinamahare pyi, u kapyiinkii mpyi maha Samari kùluni shiinbii puni kàkyanhala. U mpyi a uye pyi shinbwo.

¹⁰ Shinbwo bàra shinbilere na, sùpyire puni mpyi a jèe u á. Pi mpyi maha ñko na: «Kile sífente ti jye sífente nimbwòore ke, tire ti jye ñge ñànj'á.»

¹¹ Pi puni mpyi a jèe u á, jaha na ye mà lwò fo tèemòni i, u mpyi a pi tegèle ta ná u jinamahare karigil'e.

¹² Nye Jwumpe Nintanmpe Filipi á jwo pi á Kile Saanre ná Yesu Kirisita kyaa na ke, ka pi i dá puru na, maa batize, nò bàra ceewe na.

¹³ Ka Simò mú si dá puru jwumpe na, maa batize, maa ñkwòro Filipi taan. Kakyanhala karigii ná kacyeenji u mpyi na jaa cyi i mpyi ke, cyire mpyi a u bilibili.

¹⁴ Yesu túnntunmpii pi mpyi a kwòro Zheruzalemu kànhe e ke, pir'á lógo na Samari kànhe shiinbii pii na wá a dá Kile jwumpe na ke, ka pi i Pyeri ná Yuhana tun pi á.

¹⁵ Pyeri ná Yuhana à nò Samari kànhe e ke, maa Kile jaare dánafeebil'á, bà pi si mpyi si Kile Munaani ta me.

¹⁶ Naha na ye Kile Munaani mpyi na sàha ñkwò a tíge pi ñunji me, pi mpyi a batize kanna Kafoonji Yesu mege na.

¹⁷ Nye ka Pyeri ná Yuhana si pi cyeyi taha pi ñnyyi na, ka Kile Munaani si jyè pi e.

¹⁸ Nye Simò à túnntunmpii nya pi á pi cyeyi taha dánafeebii na, ka Kile Munaani si jyè pi e ke, ka u u wyére jwo jya Pyeri ná Yuhana á,

¹⁹ maa pi pyi: «Yii kuru fànhe kà kan na á mú, bà li si mpyi mii aha na cyége taha shin maha shin ñunje na ke, Kile Munaani si jyè urufol'e me.»

²⁰ Ka Pyeri si u pyi: «Ná mu sí naha na sònnji na Kile màkange maha jà a shwò wyérenji na, mu ná ma wyérenji puni u kège sijnayan.

²¹ Mu nàzhan jye a sii nde kani i me, jaha na ye mu zònjì jye a jwo Kile yyahe taan me.

²² Ma toronkanni kèenje, ma a ma sònnonkanni ñimpiiini yaha, ma a li jaare Kile á, kampyi li sí n-jà n-pyi, u u li yàfa ma na.

²³ Naha kurugo ye mii naha a li nya mu i, na mu a jì nyipèenni na, maa mpyi biliwe kapegigii mpyiñji kàmpañke na.»

²⁴ Nye ka Simò si Pyeri ná Yuhana pyi: «Yii yabilimpii pi Kafoonji jaare na á, nje yii á jwo ke, bà u si mpyi si mii shwò yire puni na me.»

²⁵ Pyeri ná Yuhana á Kafoonji kani ná u jwumpe jwo sùpyir'á mà kwò ke, maa núru na ñkège Zheruzalemu kànhe e. Pi ñnykaribii mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu Samari kùluni kányi ñnyahaya na, na ñkège.

Filipi ná Ecwopi kini shinji kani

²⁶ Ka Kafoonji Kile mèlekenji wà si Filipi pyi: «Yiri maa si wòro kùl'e yyére kàmpañke na. Kuni l'á yiri Zheruzalemu kànhe e mà kàre Gaza kànhe e, ná wà saha jye na ntùuli l'e me, ma a lire lwò.»

²⁷ Ka Filipi si ntíl'a yir'a kàre. U ñnykarenji, ka u u bê ná Ecwopi kini shinji w'e, u à yiri Kile tapeenke e Zheruzalemu i. Uru ñànjì na mpyi fànhafembwòhò. Saancwonji u mpyi Ecwopi kini jùnjò na, ná u mege mpyi Kandasì ke, uru u mpyi uru saancwonji náfiunji puni tabegege jùnjò na.

²⁸ U mpyi a núru na ñkège pyenge. U mpyi a tèen u shonge wòtoronji funnje e maa Kile túnntunji Ezayi Semènjì kálali.

²⁹ Ka Kile Munaani si Filipi pyi: «File ñge wòtoronji na.»

³⁰ Ka u u fê a file wòtoronji na, mà sà Ecwopi shinji ta u u cyage kà kálali Kile túnntunji Ezayi sémènjì i. Ka u u pyi: «Cyage mu jye na ñkálali amè ke, mu á ku yyaha cè la?» ³¹ Ka u u

Filipi pyi: «Di mii si ku yyaha cè, ná wà bà u a ku yyaha jwo mii á mà yè?» Maa li cya Filipi á na u dùg'a tēen uru ŋkere na wòtoronji jwun'í.

³² Ka u u dùg'a tēen u ŋkere na. Cyage u mpyi na ŋkálali ke, kuru ku jye:

«U à pyi mu à jwo mpàŋi pi à cù na ŋkēge tabonke e ke, mu à jwo mpàŋi u jye u jye na yu u shire kwonfeebii cye e me.

U jye a yafyin jwo me.

³³ U à uye tírige, ŋka pi jye a tanga kan u á me.

Ná pi à u shi tò ŋke jŋke na,

di wà sí n-jà u túluge kyaa jwo n-jwo yè*?»

³⁴ Ka nàŋi si Filipi pyi: «Jofoo kyaa Kile túnntunŋi jye na yu amé yè? U yabilinji laa, wabere? Mii na mu náare, ma a yi yyaha jwo na á.»

³⁵ Ka Filipi si jwumpe lwó, maa uye tígile kuru takalage na, Jwumpe Nintanmpe p'á yyaha tíi ná Yesu i ke, maa puru finin' a jwo u á.

³⁶ Mà pi ninŋaribii yaha, pi à sà nò lwóhe kà na, ka nàŋi si u pyi: «Lwóhe ku ŋke de, mii si n-jà batize mà?» [

³⁷ Ka u u jwo: «Mu aha dá Yesu na ná ma zòmbilini puni i, mu sí n-jà batize.» Ka u u pyi: «Mii à dá li na na Yesu Kirisita u jye Kile Jyanji.»]

³⁸ Nye ka u u wòtoronji yyēenē, ka pi i ntíge lwóhe e, ka Filipi si u batize.

³⁹ Pi à fworó lwóhe e ke, ka Kafoonji Kile Munaani si Filipi lwó a yíri nàŋi taan, u saha jye a u jya me, ka u funntanga wunji si kuni lwó na ŋkēge.

⁴⁰ Filipi wi ke, ka uru si sà uye ta Azoti kànhe e, maa yíri wani mà kàre Sezare kànhe e. U ninŋareŋi Sezare e, kànha maha kànha na u à tòro ke, u à Jwumpe Nintanmpe jwo yire puni na.

9

Soli à dá Yesu na pyinŋkanni ndemu na ke

¹ Nye lire tēni i Soli saha mpyi a uye pwo Kafoonji Yesu cyelempyiibii vùguronji na. U mpyi maha ŋko na uru ká pi ŋgemu ta ke, na uru sí urufoo bò. Canŋka ka u u ŋkàre Kile sàragawwuubii jŋufembwóhe pyenge e,

² maa sà yi jwo u á na u sémii yaa u kan ur'á. U la mpyi si sà pire sémebii kan Kile Jwumpe kàlabayi jŋufeebil'á Damasi kànhe e, bà li si mpyi, nò bàra ceewe na, u aha shin maha shin ta u à jyé Yesu kuni i ke, si urufoo pwo s'a ma Zheruzalēmu kànhe e me.

³ Mà u ninŋareŋi yaha, u à sà byanhara Damasi kànhe na ke, ka bēenme si mpál'a yíri ninŋinji na mà pa u kwúlo.

⁴ Ka u u jcwó jŋke na, ka mejwuu si fworó na: «Soli, Soli, jaha kurugo mu jye na mii kyéerege yè?» ⁵ Ka u u jwo: «Jofoo u jye mu yē, jŋufoonji?» Ka mejwuuni si núr'a fworó maa jwo: «Mii u jye Yesu, mii mu jye na ŋkyéerege.

⁶ Nume, yíri ma a si kànhe funŋke e, nde mu à yaa mu u pyi ke, pi sí lire jwo mu á wani.»

⁷ U kúsheŋēbii fyagara wuubii mpyi a yyére jwumō baa, pi mpyi na jwumpe nūru, ŋka pi mpyi na sūpya jaa me.

⁸ Ka u u yír'a yyére, u jyiigii mpyi a múgo, ŋka u mpyi na jaa cyi e me, ka pi i u cù cyēge na mà kàre Damasi kànhe e.

⁹ U à canmpyaa taanre pyi, u jye na jaa me, u jye na líyí me, u jye na byii me.

¹⁰ Nye Yesu cyelempyanji wà na mpyi Damasi kànhe e, uru mege na mpyi Ananiyasi, ka Kafoonji si uye cyēe uru na maa u pyi: «Ananiyasi!» ka u u jwo: «Mii u ŋge, Kafoonji.»

¹¹ Ka Kafoonji si jwo: «Pyenkuunji pi maha mpyi kuntuige ke, yíri ma a kuru lwó, ma a si Zhuda pyenge e. Tarisi kànhe shinji mege pi maha mpyi Soli ke, ma a sà uru yibige pyi. U nume wunji na jye Kileŋarege na.

¹² Mà u yaha Kileŋarege na, u à mu Ananiyasi jya, mu à jyé bage e, ma a ma cyeyi taha u na, bà u si mpyi si nūru s'a jaa me.»

¹³ Ka Ananiyasi si jwo: «Ei Kafoonji! Mu wuubii pi jye Zheruzalēmu i ke, kyéereŋkanni na ŋge nàŋ'á pire kyéerege ke, shinnyahara à lire jwo mii á.

¹⁴ Kile sàragawwuubii jŋufeebil'á kuni kan u á naha wuu yyére, na u aha shin maha shin ta u u mu mege yiri ke, u u piferefe cù a pwo.»

¹⁵ Ka Kafoonji si Ananiyasi pyi: «Ta sì, jaha na yē mii à ŋge nàŋi cwōnro, bà u si mpyi s'a báare mii á, si mii mege cyēe supyishinji sanŋi ná pi saanbii ná Izirayeli shiinbii na me.

¹⁶ Yyefuge k'á yaa ku u ta mii mege kurugo ke, mii yabilinji sí kuru cyēe u na.»

¹⁷ Nye ka Ananiyasi si yír'a kàre, maa sà jyé bage e, maa u cyeyi taha Soli na, maa jwo: «Mii cinmpworonarji Soli, Kafoonji Yesu u à uye cyēe mu na mà mu nimpanji yaha kuni na ke, uru u à mii tun mu á, bà mu si mpyi si nūru s'a jaa, Kile Munaani si mu jí me.»

* 8:33 Ezayi 53.7, 8

¹⁸ Ka yaayi yà si ntíl'a fworò Soli nyiigil'e fyákwooyo fiige, mà cwo nj̄nke na. Ka u u nùru na naa, maa yíri, ka pi i u batize.

¹⁹ Lire kántugo ka pi i nj̄yi kan u á, ka fànhe si jyè u e. Yesu cyelempyiibii pi mpyi Damasi kànhe e ke, ka u u canmpyaa pyi pire taan.

Soli à Jwumpe Nintanmpe s̄i na yu

²⁰ Ka Soli si ntíl'a li j̄wò cù na yi yu Kile Jwumpe kàlbambayi i, na Yesu u nyè Kile Jyanji.

²¹ Mpii pi mpyi na u jwumpe nùru ke, ka pire puni kakyanhala wuubii si wá na nj̄ko: «Taha nge nànj̄i bà u mpyi maha Yesu mege yyerefeebii kyérege Zheruzalemu kànhe e me? U kapani nj̄nke bà ku mpyi naha, si mpa tire s̄upyire sh̄inj̄i cù si pi pwò si raa si Kile sáragawwuubii nj̄ufeebii yyére Zheruzalemu i mà?»

²² Nyè Soli jwumpe mpyi a li j̄wò cù na s̄upyire yákiibii k̄ènn̄ji. Yahutuubii pi mpyi Damasi kànhe e ke, li mpyi a pire bilibili, fo pi sàha mpyi a ninjwuyo cè me, u mpyi maha yi f̄inj̄i na yu pi á na Yesu u nyè Kile Nj̄ncw̄nr̄nj̄i.

²³ Nyè t̄èr'á pyi ke, ka pi i b̄è li na, maa li lwó piye funj̄'i si Soli bò.

²⁴ Nj̄ka kuru v̄un̄j̄ke pi à pwò Soli na ke, u à pa fworò kuru j̄wòh̄o na. Pi mpyi na kànhe taj̄yj̄wòyi puni kàanmucaa pilaga bàra canj̄a na, bà pi si mpyi si u ta mbò me.

²⁵ Canj̄ka numpilage e, ka Soli cyelempyiibii si u le shàhala funj̄'i, maa meere pwò li na mà yige káan̄j̄ke kántugo, bà u si mpyi si shwò me.

²⁶ Ka Soli si nj̄kàre Zheruzalemu i. U à nò wani ke, ka u la si mpyi si jyè Yesu cyelempyiibii kurun̄j̄ke e, nj̄ka pi puni mpyi na fyáge u na. Pi nyè a mpyi a dá li na na Soli na nyè s̄ènj̄i na Yesu cyelempya me.

²⁷ Barinabasi sí wi ke, ka uru si nj̄kàre ná Soli i Yesu t̄untunmpii yyére. Mà Soli nin̄karen̄ji yaha Damasi kànhe e, nyanj̄kanni na u à Kafoon̄ji nya mà u yaha kuni na ke, ná jwun̄kanni na Kafoon̄ji à jwò ná u e ke, ná pyinj̄kanni na Soli à Yesu mege f̄inj̄i'á jwò fyagara baa Damasi kànhe e ke, ka Barinabasi si yire puni yaha jwò t̄untunmpil'á.

²⁸ Mà lwó lire t̄èni na, ka Yesu t̄untunmpii si nyè Soli na, ka u u wá na si na Jwumpe Nintanmpe yu Kafoon̄ji Yesu mege na fyagara baa Zheruzalemu kànhe e, marii ma.

²⁹ Yahutuubii pi mpyi na Girekiibii sh̄èenre yu ke, u ná pire mpyi maha Kafoon̄ji kani nákaante pyi, nj̄ka pire mú mpyi na pyinj̄kanna caa si u bò.

³⁰ Dánafeebii sanmpil'á yire lógo ke, maa u t̄ugo Sezare kànhe e. Lire kántugo maa u yaha u à kàre Tarisi kànhe e.

³¹ Nyè mà lwó lire t̄èni na, dánafeebii pi mpyi Zhude ná Galile ná Samari kùligil'e ke, ka pire puni si yyen̄j̄ke ta. Pi mpyi maha piye t̄ère, maa naare Kafoon̄ji yyahafyagare e. Kile Munaani mpyi a pi pyi pi i s̄i yyaha na Kile kuni i, là sí i b̄àrali pi nyahan̄ji na.

Pyeri à Tabita buwun̄ji n̄è

³² Pyeri mpyi maha naare na màre kini yyaha kurugo, maa dánafeebii kàanmucaa. Canj̄ka dánafeebii pi mpyi Lida kànhe e ke, ka Pyeri si nj̄kàr'á sà fworò pire na,

³³ mà sà n̄nj̄i wà ta u à yeye baataanre pyi yampe tasinnage e. Uru n̄nj̄i mege mpyi Ène. U mpyi a múruj̄o.

³⁴ Ka Pyeri si jwò: «Ène, Yesu Kirisita à mu cùun̄j̄o, yíri ma a ma yasinn̄j̄ke yaa may'á.» U à yire jwò ke, ka Ène si ntíl'a yíri.

³⁵ Lida ná Saron kanyi sh̄iin̄bii pun'á lire nya ke, ka pi i piye kan Kafoon̄ji á.

³⁶ Nyè ceen̄ji wà na mpyi Zhope kànhe e, cyelempya u mpyi u wi, u mege mpyi Tabita. Kuru mege ku nyè Girekiibii sh̄èenre e: «Dorokasi» kuru j̄wòhe ku nyè: «Ceñke». Uru ceen̄ji mpyi maha kacenn̄kii pyi t̄èrigii puni i, maa f̄on̄j̄eebii t̄ère.

³⁷ Mà Pyeri yaha Lida kànhe e, ka yama si Tabita ta cyire canmpyaagil'e, ka u u nj̄kwù. Ka pi i u buwun̄ji wili, maa u lwó a sà yaha bat̄on̄ge nj̄nyibabilini l'e.

³⁸ Lida kànhe ná Zhope kànhe laage mpyi a t̄on me. Cyelempyiibii pi mpyi Zhope kànhe e ke, pir'á lógo na Pyeri na nyè Lida kànhe e ke, ka pi i sh̄iin̄ shuunni tun pi sà u nj̄àre, na u pa nume sasa.

³⁹ Nyè pi à sà t̄unture jwò ke, ka Pyeri si ntíl'a yír'a kàre ná pi e. U à nò wani ke, ka pi i dùgo ná u e bat̄on̄ge nj̄nyibabilini i. Lenkwucyeebii pi mpyi wani ke, ka pire puni mesuwuubii si file u na. V̄aanntinmpyeeere ná v̄aanntinmbwoyi Tabita mpyi a yaa pi á mà u yaha sh̄i na ke, maa yire cyèe Pyeri na.

⁴⁰ Ka u u s̄upyire puni yige ntàani na, maa nin̄kure s̄in nj̄nke na, maa Kile nj̄àre. Lire kántugo maa yyaha k̄ènn̄j̄e bun̄ji yyére maa jwò: «Tabita, yíri!» Ka u u nyiigii múgo. U à Pyeri nya ke, maa yír'a t̄èen.

⁴¹ Ka Pyeri si u cù cyège na, maa u t̄ège, ka u u yíri. Lire kántugo ka Pyeri si lenkwucyeebii ná Kile wuubii sanmpii yyere, maa Tabita nyii wun̄ji cyèe pi na.

⁴² Zhope sh̄iin̄bii pun'á lire kani lógo. Ka pi nj̄nyahamii si mpa dá Kafoon̄ji na.

43 Ka Pyeri si ntèen mà tère nimbwoo pyi Zhope e, seefanhaŋi wà pyeŋge*.

10

Pyiŋkanni na Kile à Pyeri taanna Jwumpe Nintanmpe njwuŋi na supyishini sanŋ'á ke

1 Nàŋi wà na mpyi Sezare kàŋhe e, uru mege mpyi Kòrineyi. Ɔromu sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà u mpyi u wi. Sòrolashiibii kurunŋe nùŋo na u mpyi ke, pi mpyi maha kuru mege pyi Itali sòrolashikurunŋe.

2 U ná u pyeŋge shiinbii mpyi a piye pwo sèl'e Kile na, maa mpyi ná Kile yyaha fyagare e. U mpyi maha Yahutuubii fòŋoŋfeebii tère sèl'e, u mpyi maha Kile jáare tèrigii puni i.

3 Nye canŋka yàkoŋo*, mà u yaha u bage e, ka Kile mèlekeŋi wà si uye cyèe u na, maa u pyi: «Kòrineyi!»

4 Ka Kòrineyi fyagara wuŋi si yyahe yirig'a le mèlekeŋi i, maa jwo: «Nùŋufoŋi, naha shi ye?» Ka mèlekeŋi si u pyi: «Kileŋareyi mu nje na mpyi, maa fòŋoŋfeebii tère ke, yir'à pyi sàraga nùguntanga wugo fiige mà nò Kile na.

5 Numɛ, ma shiinbii pii yaha pi shà Zhope kàŋhe e, nàŋi mege ku nje Simo, ná pi maha u pyi Pyeri ke, pi i sà uru yyere.

6 U à tírige seefanhaŋi wà yyére, uru mege mú na nje Simo. U bage na nje suumpe lwøhe njwøge na.»

7 Nye mèlekeŋi'à puru jwumpe jwo a kwò maa ŋkàre ke, ka Kòrineyi si u báarapyiibii pii shuunni yyere, sòrolashiŋi u mpyi na fyáge Kile na u sòrolashikurunŋe e ke, mà bàra uru na.

8 Jwumpe mèlekeŋi à jwo u á ke, maa puru puni jwo pi á, maa pi tun Zhope kàŋhe e.

9 Kuru canŋa nùmpaŋa, pire shiin taanreŋ'à kàr'a sà byanhara Zhope kàŋhe na mà canŋke yaha nùŋo ninji i ke, ka Pyeri si dùgo bage kàtanŋke na, maa Kile jáare.

10 Kateg'à pa u ta ke, ka u u jwo na uru sí n-lyí. Mà pi yaha pi i yalyire sore u á, ka Kile si kani là cyèe u na.

11 Ka u u niŋyiŋi nja u à múgo, maa yaage kà nja vaaŋa nitabaaga fiige, ku mbiŋkii sicyeŋreŋi s'à pwo, k'à yiri niŋyiŋi na, na ntiri niŋke na. 12 Sige yaare shinji puni ná niŋke yafliiŋi shinji puni ná saŋcyeŋre shinji puni mpyi kuru vaaŋke funŋi'í.

13 Ka mejwu u si fwo ro na: «Pyeri, yiri ma a búu ma a ŋkyàa.»

14 Ka Pyeri si jwo: «Lire sí n-jà n-pyi la Kafoŋi? Yaaga maha yaaga ku nje ku nje a yaa k'a lyí me, lire nje me k'à njwøho ke, mii sàha sàa kuru kà lyí mà nja me.»

15 Ka mejwuuni si núr'a fwo ro maa jwo: «Yaage Kile à pyi na k'à finiŋe ke, ma hà njwo na kur'à njwøho me.»

16 Lir'à pyi mà nò tooyo taanre na ke, ka vaaŋke si ntíl'a núr'a dùgo niŋyiŋi na.

17 Lire kani Pyeri à nja ke, mà u funmpɛn wuŋi yaha u u uye yibili li njwøhe na, lire tɛni mpyi a Kòrineyi tũntunmpii ta pi à nò Zhope kàŋhe e, maa seefanhaŋi Simo pyeŋge yibige pyi, ka pi i ku saha cyèe pi na, ka pi i ŋkàr'a sà yyére pyeŋge njwøge na,

18 maa yini pyi, maa jwo: «Simo pi maha mpyi Pyeri ke, naha u sunmbage nje la?»

19 Lire tɛni saha mpyi a Pyeri ta u u uye yibili lire kani njwøhe na. Ka Kile Munaani si jwo: «Pyeri, shiin taanre pi mpai pi i mu kyaa pyi pyeŋge njwøge na.

20 Yiri numɛ sasa, ma a ntige, ma a si ná pi e fyagara baa, naha na ye mii u à pi tun mu á.»

21 Ka Pyeri si ntíg'a pa, maa jwo: «Sũpyaŋi yii nje na ncaa ke, mii wi, yii kà kan!»

22 Ka pi i u pyi: «Sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi mege ku nje Kòrineyi ke, uru u à wuu tun. U na nje sũpya ŋgemu u à tii, maa fyáge Kile na ke. Yahutuubii puni na u metange yiri. Kile mèlekeŋi wà à uye cyèe u na, maa yi jwo u á na u mu yyer'a shà u pyeŋge e, na jwumɔ na nje mu á, mu u jwo u á.»

23 Ka Pyeri si pi pyi pi à jyè pyeŋge e, maa tashwøŋo kan pi á. Nyèg'à múgo ke, ka u ná pire si ŋkàre, mà bàra Zhope kàŋhe cĩnmpyiibii dánafeebii pii na.

24 Kuru canŋa nùmpaŋa, pi à sà nò Sezare kàŋhe e, mà sà Kòrineyi ta u u pi sigili. U mpyi a u cĩnmpyiibii ná u ceveebii sèe wuubii yyere uye yyére.

25 Nye Pyeri à sà nò na ŋko raa jyè pyeŋge e ke, ka Kòrineyi si mpa u nùŋo bɛ, maa niŋkure sín niŋke na u fere e, si u pɛe.

26 Ka Pyeri si u cú cyege na mà yirige, maa jwo: «Mii mú na nje sũpya mu fiige!»

27 Ka Pyeri ná Kòrineyi si wá na yu na ŋkɛge mà sà jyè bage e, mà sà shinjyahara ta pi à bínni wani.

* 9:43 Yahutuubil'á, shinŋi u nje na yatɔre seeyi báare ke, urufoo maha njwøho Kile á, u mú si n-jà n-file Kile na me. Puru funŋke e, Pyeri u nje Yahutu ke, mu aha uru nja u à nɛn'a kàre seefanhaŋi Simo pyeŋge e, lir'à li cyèe na u sũŋoŋkanni na ŋkɛenŋi. * 10:3 Yahutuubii yàkoŋke Kileŋarege tɛni li mpyi li li. † 10:12 Mà tàanna ná Yahutuubii Kile kuni i, Kile mpyi a pi pyi na pi àha raa kyaare shinji wà kyàa me.

²⁸ Ka Pyeri si pi pyi: «Yii à li cè na mà tàanna ná wuu Yahutuubii saliyani i, wuu nyé a yaa wuu a bàrali supyishini sanni na me, lire nyé me mà jyè u wà pyenge e me. Nka Kile à li cyèe mii na na mii nyé a yaa mii u sùpyani wà tufiige pyi na u à jwòhò, lire nyé me u nyé fininjimbaa Kile yyahe taan me.

²⁹ Lire l' à li ta, yii à mii ywere, ka mii i ntl'a pa jwu nyahama baa. Nyé nume, yii à mii ywere ndemu na ke, mii la na nyé si lire cè.»

³⁰ Ka Korineyi si Pyeri pyi: «Cyi canmpyaa sicyere u nyé ninjaa, mà mii yaha Kileparege na yàkonke na pyenge e, mii à pâl'a nàni wà nya u à vāanvynweeweere le mà yyere mii yyahe taan, maa jwo

³¹ «Korineyi, Kile à mu parege shwò, ntègeni mu à pyi fòhòfeebil' á ke, Kile funnò nyé a wwò uru na me.

³² Pii tun Zhope kàhne e, Simò pi maha mpyi Pyeri ke, pi i sà uru ywere pi a ma. U à tūrige seefanhanjì wà yyere, pi maha uru mege pyi Simò mú. U pyenge na nyé suumpe lwàhe jwoge na.»

³³ Lir' à pyi ke, ka mii i ntl'a pii tun pi sà mu ywere. Mu pama lem' à jwò. Nume, wuu puni pi mpii Kile yyahe taan, yaaga maha yaaga Kafoonjì à pyi mu u jwo wuu á ke, wuu la nyé si yire lógo.»

³⁴ Ka Pyeri si jwumpe lwò maa jwo: «Nume mii à li cè sèenì na, Kile nyé a sùpya pwòhò sùpya na me.

³⁵ Shin maha shin u nyé na fyáge Kile na, maa jaare ntiñi i ke, u méé ká nta supyishi o shi ke, uru kyaa li maha ntáan Kile á.

³⁶ Kile à u jwumpe jwo Izirayeli shiinbil' á. Jwumpe Nintanmpe pu nyé na yeyinje kaan ke, maa puru jwo pi á Yesu Kirisita cye kurugo, uru ngemu u nyé sùpyire puni Kafoonjì ke.

³⁷ Yuhana Kile jwumpe jwuñkwooni kántugo maa batizelini pyi, karigii cyi à pyi mà lwò Galile kùluni na, mà sà nò Zhude wuuni na ke, yii à cyire cè.

³⁸ Pyin kanni na Kile à Nazareti kàhne shinji Yesu cwònrò, maa u Munaani tég'a u jì, maa fànha kan u á ke, yii à lire cè. U mpyi na jaare na màre, maa kacenkii pyi sùpyire na. Mpii pi mpyi Sitaannini bilere e ke, maa pire puni yige tire bilere e, naha na ye Kile mpyi ná u e.

³⁹ Karigii puni u à pyi Zheruzalemu kàhne ná Yahutuubii kànyi sanjyi na ke, wuu na nyé cyire shérii. Pi à u kwòro cige na mà bò.

⁴⁰ U kwùñji canmpyitanrewuuni, Kile à u jwè a yige kwùñji i, maa u pyi u à uye cyèe sùpyire na.

⁴¹ Sùpyire puni bà t' à u nya me. Kile mpyi a fyànha a wuu mpiimu cwònrò mà pyi u shérii ke, wuu pi à u nya. U jwènkwooni kántugo mà fworò kwùñji i, wuu pi à lyi maa bya ná u e.

⁴² U à túnnture le wuu cye e, na wuu a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir' á, wuu raa yi finini wuu a yu pi á, na Kile à Yesu tñe u u kwùubii ná jyi wuubii sàra u tàanna ná pi kapyin kil' e.

⁴³ Kile túnntunmpii puni mpyi a jwo u kyaa na na shin maha shin u à dá u na ke, u mege fànhe cye kurugo, urufoo kapegii sí yàfa u na.»

⁴⁴ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, mpii pi mpyi na u jwumpe nùru ke, Kile Munaani à tige pire puni jwùñ' i.

⁴⁵ Yahutuubii dánafeebii pi mpyi a shà ná Pyeri e ke, li mpyi a sàa pire kàkyanhala mà Kile nya u à u Munaani sùguro supyishini sanni jwùñ' i mú.

⁴⁶ Naha kurugo ye pi mpyi a tire sùpyire nya ti i yu sheenre taber' e, maa Kile mege kère Kile Munaani cye kurugo.

Nyè ka Pyeri si jwo:

⁴⁷ «Tá wuu saha sí n-jà nte sùpyire sige t' àha batize lwàhe e me? Bà wuu à Kile Munaani ta me, amuni pi mú à li ta.»

⁴⁸ Nyé u à puru jwo ke, maa pi pyi pi à pi batize Yesu Kirisita mege na. Pi batizenkwooni kántugo, ka pi i li cya Pyeri á na u canmpyaa pyi ná pire e.

11

Karigii cyi à pyi supyishini sanni shwòhòl' e ke, Pyeri à cyire jwo Zheruzalemu dánafeebil' á

¹ Yesu túnntunmpii ná dánafeebii pi mpyi Zhude kùluni i ke, pire mpyi a lógo na supyishini sanni sùpyiibii pii mú na nyé a jwè Kile Jwumpe na.

² Nyé Pyeri à nùr' a kàre Zheruzalemu kàhne e ke, Yahutuubii dánafeebii pi mpyi a njkwònni le barag' e ke, ka pire si u faha,

³ maa jwo: «Naha na sùpyire ti nyé ti nyé a kwònd me, mu à jwè'n' a sà wwò ná pire e, fo mà lyi ná pi e ye?»

⁴ Nyé karigii cyi à pyi ke, ka Pyeri si jyè cyire yyahe e ninjin ninjin mà jwo pi á.

⁵ U à jwo: «Mà mii yaha Zhope kànhe e Kilejarege na can̄ka, Kile à kani là cyêe mii na, ka mii i yaage kà nya vâan̄ja nitabaaga fiige, ku mbīnkii sicyēren̄ji s' à pwo, k' à yîri nījyini na na ntîri, mà pa yyêe mii taan.

⁶ Ka mii i ku yal' a wii. Yatôre ná sige yaare ná j̄n̄jke yafiliyi ná sānc̄ȳen̄re, yire yi mpyi kuru vâan̄jke e.

⁷ Ka mii i mejwuu lógo na “Pyeri, yîri ma a bùu ma a n̄kyâa.”

⁸ Ka mii i jwo “Lire si n-jà n-pyi la Kafoon̄ji? Naha na ye yaaga maha yaaga ku nȳe ku nȳe a yaa k' a lyi m̄e, lire nȳe m̄e mà jwôho ke, mii sâha sâa kuru kà lyi mà nya m̄e.”

⁹ Ka mejwuuni si nûr' a fworô nījyini na “Yaage Kile à pyi na k' à finīje ke, ma hà j̄jwo na kur' à jwôho m̄e.”

¹⁰ Lir' à pyi mà n̄o tooyo taanre na, ka vâan̄jke ná ku fun̄j̄o yaayi si nta a dùgo nījyini na.

¹¹ Pyenge e mii mpyi ke, lire tèn' à nâmbaa taanre ta pi à yyêe kuru pyenge jwôge na. Pi mpyi a pire tun mii á mà yîri Sezare kànhe e.

¹² Ka Kile Munaani si yi jwo mii á na mii u a si ná pi e fyagara baa. C̄m̄p̄ȳin̄ambaabii baanīji u n̄ge ke, pire pi à mii tũugo mà kâre Sezare e, ka wuu u sà j̄yê K̄or̄ineyi pyenge e.

¹³ Nȳan̄kanni na u à Kile m̄el̄ek̄en̄ji nījyeren̄ji nya u bage e, ka m̄el̄ek̄en̄ji si j̄jem̄u jwo u á ke, ka u u j̄yê yire yyahe e mà jwo wuu á, na m̄el̄ek̄en̄ji' à jwo na uru u pii tun Zhope kànhe e, Simô pi maha mpyi Pyeri ke, pi i sà uru yyêe pi a ma.

¹⁴ Pyīnkanni na u ná u pyenge shīn̄bii sí n-pa n-shwô ke, na mii Pyeri u sí n-pa lire jwo u á.

¹⁵ Nȳe mii à jwumpe s̄i ke, ka Kile Munaani si ntîl' a t̄ige pi j̄un̄ji' à bà li mpyi a fyân̄ha a t̄ige wuu j̄un̄ji' m̄e.

¹⁶ Lir' à pyi ke, jwumpe Kafoon̄ji mpyi a jwo ke, ka mii fun̄j̄o si ntîl' a cwo puru na. U mpyi a jwo na “Yuhana à s̄up̄yire batize ná lwôhe e, n̄ka yii pi ke, ná Kile Munaani i yii sí batize.”

¹⁷ Nȳe lire pyīnkanni na, wuu pi à dá Kafoon̄ji Yesu Kirisita na ke, Kile à jwô wuu na maa màkange n̄kem̄u kan wuu á ke, kuru ninuge u à kan pi á, lire e ke, di mii mpyi na sí n-jà Kile j̄yii wuuni fyil̄inne n-jwo ye?»

¹⁸ Mpii pi mpyi wani maa Pyeri jwumpe lógo ke, ka pire fun̄j̄o si nta a j̄n̄je, ka pi i Kile kêe maa jwo: «Sêe wi, mpii pi nȳe pi nȳe Yahutuu m̄e, Kile à pyīnkanna kan pir' à bà pi si mpyi si pi toron̄kanni k̄ēen̄je, si n̄umpan̄ja ta m̄e.»

Antiyoshi kànhe dânafeebii kurun̄je tasiige

¹⁹ Yyefuge ku mpyi a dânafeebii ta Ecyeni bon̄kwooni kântugo na ke, kuru mpyi a pi pyi pi à fê a caala. Ka pi pii si n̄kâre fo Fenisi kùluni ná Sipiri k̄ini i, ka pii si n̄kâre Antiyoshi kànhe e. Yahutuubii baare e, pire nȳe a mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu waber' á m̄e.

²⁰ Lire ná li wuuni mú i, dânafeebii pii mpyi a yîri Sipiri k̄ini ná Sireni kànhe e mà pa Antiyoshi kànhe e. Mpii pi nȳe pi nȳe Yahutuu m̄e, Jwumpe Nintanmpe p' à yyaha t̄i ná Kafoon̄ji Yesu i ke, ka pire si puru jwo pi á.

²¹ Kafoon̄ji à pire dânafeebii t̄ège s̄èl' e pi báarāni i, ka lire si shin̄yahara pyi t' à dá u na, maa tiye kan u á.

²² Zheruzalemu kànhe dânafeebii kurun̄k' à yire lógo ke, ka pi i Barinabasi tun Antiyoshi kànhe e.

²³ Pyīnkanni na Kile mpyi a jwô Antiyoshi kànhe dânafeebii na ke, Barinabasi à n̄o wani maa lire nya ke, ka u fun̄j̄ke si ntâan, ka u u màban le pi e, maa pi pyi na pi piye waha pi i n̄kwôro Kafoon̄ji kuni i.

²⁴ Yii li cè na Barinabasi na mpyi s̄up̄ya nīj̄c̄en̄je. Kile Munaani mpyi a u j̄i, u dâniyāni mpyi a p̄e, ka shin̄yahara si j̄ēe Kafoon̄ji na.

²⁵ Lire kântugo ka Barinabasi si n̄kâre Tarisi kànhe na mà sà a Soli caa.

²⁶ U à u cya a nya ke, maa nûr' a kâre ná u e Antiyoshi e. Pi à yyee nīn̄kin pyi wani, pi mpyi maha si na bínnini ná cyelempyīibil' e, maa shin̄yahara kâla Kile kuni na. Antiyoshi kànhe e, pi à cyelempyīibii m̄ēge le: «kercȳen̄bii*». Lire l' à pyi ku tōnc̄ȳiige.

²⁷ Kile t̄un̄tun̄mpii pii mpyi a yîri Zheruzalemu i cyire can̄mpyaagil' e mà pa Antiyoshi kànhe e.

²⁸ Wà m̄ēge na mpyi pi e Agabusi. Mà Kile Munaani yaha l' à uru yyaha cû, ur' à jwo na katibwôho na sí n-pa n-pyi dīnȳen̄ji cyeyi puni i. Nȳe saan̄ji Kolodi t̄eni i, lir' à pa mpyi.

²⁹ Lir' à pyi ke, cyelempyīibii pi mpyi Antiyoshi e ke, ka pire si li lwô piye fun̄j̄' i, c̄m̄p̄ȳīibii dânafeebii pi nȳe Zhude kùluni i ke, si cyeyi wà yiye na mà tâanna ná pi shin̄ maha shin̄ p̄erege e si nt̄ēge pire t̄ège.

³⁰ Yaayi pi à wà yiye na mà ta ke, ka pi i yire kan Barinabasi ná Soli á pi sà n̄kan Zhude kùluni dânafeebii kacwôn̄ribil' á.

* **11:26** Kercȳen̄bii jwôhe ku nȳe: Yesu Kirisita fȳējwôhoshīn̄bii.

12

Yakuba mbòŋi ná Pyeri kàsujyiini kani

- ¹ Lire tēni i, saanŋi Erōdi mpyi na dānafeebii pii kyéerege.
- ² U à Yuhana cìmpworonaji Yakuba bō ná kàshikwōŋjwōoni i.
- ³ U à lire ŋya l'à táan Yahutuubil'e ke, bwúuruŋi niŋjirigembaanji kataanni i, ka u u pi pyi pi à Pyeri cù mú.
- ⁴ Pí à Pyeri cù ke, ka u u pi pyi pi à u le kàsujji i, maa sòrolashii ke ná baani pyi pi i u kàanmucaa. U la mpyi kataanni ká ntòro si nta u yíbe sùpyire ŋyii na.
- ⁵ Mā Pyeri yaha kàsujji i, dānafeebii mpyi a kwōro Kileŋarege na u á.
- ⁶ Canmbilini i Erōdi mpyi na si Pyeri yíbe sùpyire ŋyii na ke, numpillage ku sí n-tòro lire canmbilini sí n-ta a nò ke, kuru numpilage e, mā Pyeri nimpwōŋi yaha ná yòròyo shuunni i sòrolashiibii pii shuunni shwòhòl'e, u mpyi na ŋwúuni. Sòrolashiibii pii mpyi a yyéere kasubage ŋwōge na maa ku kàanmucaa. ⁷ Ka Kafoonji Kile mèlekeŋi wà si mpál'a jyè kasubage e, ka ku puni si mpyi bèenme, ka mèlekeŋi si Pyeri bwòn bwòn ŋkere na mà jè, maa jwo: «Yíri fwafwo!» Ka yòròyi si ntíl'a kàwōge a láha u cyeyi na mà cwo, ka u u yíri.
- ⁸ Ka mèlekeŋi si jwo: «Seepwōge tég'a maye bínni, ma a ma tanhaji pyi pwo.» Ka u u li pyi amuni. Ka mèlekeŋi si núr'a jwo: «Ma vāanntinmbwohe le, ma a ma na fye e.»
- ⁹ Ka u u fwor'a taha u fye e. Nde mèlekeŋi'à pyi ke, u ŋye a mpyi a cè na lire na ŋye sèe me. U mpyi na sōŋŋi na ŋwōgo uru ŋye na ŋwúuni.
- ¹⁰ Sòrolashiibii pi ŋye na kasubage kàanmucaa ke, ka Pyeri ná mèlekeŋi si ŋkàr'a sà ntòro pire sòrolashikuruŋke niŋcyiige taan, maa ŋkàr'a sà ntòro kuruŋke shonwoge taan, tōnnte bārage ku mpyi a tég'a tajjiŋwōge tò, ná ku ŋwōge mpyi a kan kàhe funŋke yyéere ke, mà jwo pi nò kuru na ke, ka ku u múgo kuy'á, ka mèlekeŋi ná Pyeri si fworō na ŋkēge. Mā pi niŋkaribii yaha, ka mèlekeŋi si mpál'a pínni u na.
- ¹¹ Lir'à pyi ke, ka Pyeri yákiliŋi si nta a múgo, ka u u jwo: «Numē sēenji na, mií à dá li na na Kafoonji u à u mèlekeŋi wà tun u à pa mií shwō Erōdi na, Yahutuubii la mpyi si kapegii ŋcyiimu pyi mií na ke, si mií shwō cyire puni na mú.»
- ¹² Pyeri yákiliŋi'à pa ntēen ke, Yuhana pi maha mpyi Marika ná u nuŋi mege ŋye Mariyama ke, ka u u ŋkàre uru Mariyamanji pyenge e. Dānafee niŋyahamii mpyi a bínni wani, maa Kile jāare.
- ¹³ U à nò maa bage ŋwōge kúu ke, báarapyicwōŋi wà na mpyi wani na Ōrōda, ka uru si yír'a pa si mpa ku múgo.
- ¹⁴ U à Pyeri mejwuuni lóg'a cè ke, funntange kurugo, mà jwo u pyenge ŋwōge múgo ke, ka u u fē a kār'a sà yi jwo pi sanmpil'á, na Pyeri niŋjyerenji na wá pyenge ŋwōge na.
- ¹⁵ Ka pi i jwo: «Taha mu niŋmbwuuni bà ŋye a ŋwō me?» Ka Ōrōda si núr'a jwo: «Sèe, uru u wá sii u wi!» Ka pi i núr'a jwo: «Mèlekeŋi u maha u kàanmucaa ke, uru u sí n-ta u à uye pyi u fiige mà pa.»
- ¹⁶ Mā pi yaha puru na, ka Pyeri si ŋkwōro na pyenge ŋwōge kúuli. Pi à pa ŋwōge múgo mà u ŋya ke, ka li i pi bilibili.
- ¹⁷ Ka u u cyēge yírige pi á, maa pi pyi pi à fyáha. Pyiŋkanni na Kafoonji à u yige kàsujji i ke, ka u u yire puni yyaha jwo pi á. Maa yi jwo pi á na pi sà yi yyaha jwo Yakuba* ná cìmpyiibii sanmpil'á, maa yíri wani mà kàre cyage kabēr'e.
- ¹⁸ Nyég'à pa múgo ke, ka sòrolashiibii si wá na ŋyàha na wùruge piye e, maa piye yíbili: «Di Pyeri à pyi a jwo ye?»
- ¹⁹ Ka Erōdi si pi pyi pi à sà a u caa, ŋka pi ŋye a u ŋya me. Ka Erōdi si sòrolashiibii pyer'a yíbe, maa pi pyi pi à pi bō†. Lire kántugo maa yíri Zhude kúluni i, mà kàre Sezare kàhe e mà sà tère pyi wani.
- Erōdi kwùŋkanni*
- ²⁰ Lire mpyi a saanŋi Erōdi lùuni ta l'à yíri Tiri ná Sidon kànyi shiinbii taan sèe sèl'e. Ka pire si bē niŋkin na, maa sà jwo a ŋwō ná saanŋi bage niŋufoonji i, uru mege na mpyi Bilasitusi. Lire kántugo maa ŋkàr'a sà saanŋi jāare na u uye sanŋi yaha u u yoge kwò, jaha na ye Erōdi kini i pire mpyi na pi niŋji taa.
- ²¹ Canmbilini na pi mpyi a bē si cyire karigii yyaha cwōnro ke, lir'à pa nò ke, ka Erōdi si u fāhe vāanntinŋke le, maa mpa ntēen saanre yatēŋke e, jwumpe pu ŋye u á ke, maa puru jwo sùpyir'á.
- ²² U à kwò u jwumpe na ke, ka sùpyire si jwo fāha na: «Kile u à mpe jwo lire baare e, sùpya bà me!»

* 12:17 Yakubani kyaa l'à jwo naha ke, Yesu cìmpworotji kyaa li. † 12:19 Ōromu shiinbil'á, kasubage kàanmucyafoonji ká mpyi u ŋye na ku kàanmucaa na ŋwōge me, ka kàsujjiŋi wà si fworō, nde li mpyi a yaa li pyi uru kàsujjiŋi na ke, lire pi maha mpyi ku kàanmucyafoonji na.

²³ Lire tëenuuni i, ka Kafoonji Kile mèlekeŋji wà si ntíl'a fyεεnre cyán Eròdi i mà bò, ɲaha na ye pèente t'à yaa ti taha Kile na ke, u ɲye a tire taha u na me.

²⁴ Kile Jwumpe mpyi na ɲcaali, dánafeebii sí i ɲyahage.

²⁵ Barinabasi ná Soli à kwò pi báaraŋji na Zheruzalemu kàhne e ke, maa núr'a kàre Antiyòshi kàhne e. Pi niŋkaribii, Yuhana pi maha mpyi Marika ke, maa ɲkàre ná ur'e.

13

Kile Munaani à Barinabasi ná Soli cwònr'a yaha piye kanni na

¹ Kile tūntunmii ná cyelentii na mpyi Antiyòshi kàhne dánafeebii kurunke e. Pire meyi yi ɲye: Barinabasi ná Simiyon pi maha mpyi: «Nizheri» ke, ná Lusisi uru mpyi a yiri Sireni kàhne e, ná Manayeni uru ná saanŋi Eròdi mpyi a lyε pyennuge e, ná Soli.

² Canɲka mà dánafeebii yaha pi a súnŋi le maa Kile père, ka Kile Munaani si jwo ná pi e na: «Yii Barinabasi ná Soli yaha piye kanni na mii á, báaraŋji meε na mii à pi ywere ke, bà pi si mpyi si uru pyi me.»

³ Pi à súnŋi le maa Kile ɲáare a kwò ke, maa pi cyeyi taha Barinabasi ná Soli ɲùŋke na, maa pi yaha pi à kàre Kile báaraŋji na.

Barinabasi ná Soli à kàre Sipiri kini i

⁴ ɲye lire pyiŋkanni na, Kile Munaani à Barinabasi ná Soli tun pi à kàre Selusi kàhne na. Pi à nò wani ke, ka pi i jyé bakwòoge k'e maa ɲkàre Sipiri kini i, lire kini na ɲye lwòhe niŋke e.

⁵ Pi à sà nò Salamisi kàhne e ke, ka pi i wá na ɲaare na Kile jwumpe yu Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambayi i. Yuhana pi maha mpyi: «Marika» ke, uru mpyi a pi tège pi báaraŋji i.

⁶ Lire kántugo ka pi i kini puni jyill'a sà nò Pafosi kàhne na. Yahutu nàŋi wà na mpyi kuru kàhne na, uru mege na mpyi Bariyesu. Jinamaha u mpyi u wi. U mpyi maha fini na uru na ɲye Kile tūntunŋo.

⁷ Uru jinamahanji mpyi ná Sipiri kini ɲùŋfoonji Serijusi Polusi i. Serijusi Polusi yákiŋji mpyi a ɲwò, ka u u Barinabasi ná Soli ywere, ɲaha na ye u la mpyi si Kile jwumpe lógo.

⁸ Pi mpyi maha uru jinamahanji pyi Girekiibii shεεnre e: «Elimasi». Ka u u wá na Barinabasi ná Soli kyáali. U la mpyi si kini ɲùŋfoonji ɲùŋ kyán bà u si mpyi u àha ndá Yesu na me.

⁹ Soli pi maha mpyi: «Poli» ke, mà u yaha u a ɲi Kile Munaani na, u à jinamahanji yal'a wii,

¹⁰ maa jwo: «Mu funŋk'à ɲi cwòore ná kafinare na, Sitaanninji sùpya u ɲye mu, mu kafuunni li ɲye mà katiiile pyi. Kafoonji Kile kurigii cyi à tfi ke, ɲaha tère e mu si cyire ɲkèεgeŋji ɲwò yaha ye?»

¹¹ Yi lógo! Nume, Kafoonji sí mu pyi fyin. Mu sí tère pyi, mu si canɲayiyini bèεnmpe ɲya me.»

Lire tëenuuni i, ka Elimasi ɲiyigii si ntíl'a wwò, ka numpini si jyé u yyahe e, ka u u wá na cyεge fyinge na màre na wà caa ɲgemu u si u cyεge cù, si u yyaha cù ke.

¹² Kini ɲùŋfoonji'à lire ɲya ke, maa dá Yesu na. Nde u mpyi a lógo Kafoonji kyaa na ke, lire mpyi a u kákyanhala sée sèl'e.

Poli ná Barinabasi à kàre Antiyòshi kàhne e

¹³ Lire kántugo ka Poli ná u shèrefeebii si yiri Pafosi kàhne e, maa jyé bakwòoge k'e mà kàre Perige kàhne e, kuru kàhne na mpyi Panfil kùluni i. Yuhana pi maha mpyi: «Marika» ke, ka uru si láha pi na, maa núr'a kàre Zheruzalemu kàhne e.

¹⁴ Lire kántugo ka Poli ná Barinabasi si yiri Perige kàhne e mà kàre Antiyòshi kàhne e, kuru na ɲye Pisidi kùluni i. Yahutuubiicannŋk'à pa nò ke, ka pi i ɲkàr'a sà jyé a tēen Kile Jwumpe kàlambage e.

¹⁵ ɲye cyag'à pa ɲkàla a kwò mà fworu MusaSaliyanji ná Kile tūntunmpii sanmpii sémebil'e ke, ka kàlambage ɲùŋfeebii si pi pyi pi à yi jwo Poli ná Barinabasi á: «Cinmpyibii, kampyi yerege jwumò na wá yii á mà jwo sùpyir'a, yii pu jwo.»

¹⁶ ɲye ka Poli si yiri, maa cyεge yirige sùpyir'a, maa pi pyi na pi fyáha. Pi à fyáha ke, ka u u jwo: «Yii Izirayeli shiinbii ná yii mpai puni pi ɲye na fyáge Kile na ke, yii lógo na ɲwò na.

¹⁷ Wuu pi ɲye Izirayeli shiŋi ke, wuu u Kilenji à wuu tulyeyi cwònrò, maa pi pyi pi à ɲyahaha mà pi yaha bilere e Misira kini i. Lire kántugo maa pi yige lire kini i ná u fànhe e.

¹⁸ U à kwòro ná pi e síwage funŋke e, maa pi karigii kwú uye e, mà sà nò yyeε beeshuunni laage na.

¹⁹ Lire kántugo u à supyishi kuuyo baashuunni shi bò a yige Kana kini i, maa pire u taare kan pi á.

²⁰ Pi à tire taare fente pyi mà sà nò yyeε ɲkwuu sicyεere ná yyeε beeshuunni ná ke (450) laage na. Lire kántugo ka u u kacwònrribii pii tiŋe wuu tulyeyi ɲunji fo mà sà yaa ná Kile tūntunŋi Samuweli u tiŋi i.

²¹ Puru funŋke e, ka wuu tulyeyi si li cya na u saanŋi wà kan pir'á. Nyε Kisi u nyε Benzhamu u tұлuge shin ke, ka Kile si uru jyanj Sawuli pyi u à pyi pi saanŋi yyee beeshuunni funŋ'i.

²² Nyε ka Kile si mpa jcyé Sawuli na, maa Dawuda kan pi á, pi à pyi pi saanŋi. Uru kyaa na Kile à jwo na “Sùpyanji shiŋi mii nyε na jcaa, ná uru u nyε mii jyiŋi wuŋi ke, uru u nyε Zhese jyanj Dawuda. Uru u si n-pa mii jyiŋi karigii puni pyi.”

²³ Bà Kile mpyi a li jwómæeni lwó me, Dawuda tұлuge shin u à pa mpyi Izirayeli shiinbii Shwofoonji. Uru u nyε Yesu.

²⁴ Mà jwo uru Shwofoonji u pa ke, Yuhana mpyi a fyánha a yi jwo Izirayeli shiinbii pun'á, na pi pi toronkanni kέenne pi i láha kapegigii na, pi i batize.

²⁵ Yuhana báaranj mpyi na byanhare u takwæere na ke, u mpyi maha ŋko sùpyir'á na “Yii na sónŋi na joofo u nyε mii ye? Shwofoonji yii nyε na sigili ke, uru bà u nyε mii mà de! Nka wà si n-pa mii kántugo, mii jùŋke bà à cyéε u tanhajiŋi mæere zánhanj i.”

²⁶ Mii cinnmpyiibii, wuu pi nyε Ibirayima tұлuge shiinbii ke, mà bàra yii mpii puni pi nyε na fyáge Kile na ke, wuu á uru zhwoŋi jwump'á jwo.

²⁷ Yii li cè na Zheruzalemu kánhe shiinbii ná pi jùŋufeebii mpyi a cè na Yesu u nyε uru Shwofoonji me. Kile túnntunmpii jwumpe pi mpyi na ŋkálali canŋonjo maha canŋonjo ke, pi mpyi a puru yaha cè me. Nyε pi Yesu ntúnŋi cye kurugo, Kile túnntunmpii jwump'á tóro pu jwuŋkanni na.

²⁸ Ali mà li ta pi nyε a jùŋo ta, ŋkemu ku sí n-pa ná l'e u bò me, lire ná li wuuni mú i, pi à fánhafoonji Pilati náare sí u ta mbó kworokworocige na.

²⁹ Kile túnntunmpii mpyi a yaaga maha yaaga séme Yesu kyaa na ke, tēni i cyire pun'á fúnŋo ke, ka pi i u tírige kworokworocige na mà sà ntó fanŋke e.

³⁰ Nka Kile à u jè a yige kwùŋi i.

³¹ Mpii pi mpyi a taha u fye e mà yiri Galile kùluni i, mà kàre Zheruzalemu i ke, u jεŋkwooni kántugo, u à uye cyéε pire na canmpyaa niŋyahagii funŋ'i. Pire mú pi nyε na u kyaa yu sùpyir'á nume.

³² Mii ná Barinabasi sí wi ke, Jwumpe Nintanmpe jwómæeni Kile mpyi a lwó wuu tulyey'á ke, puru wuu mú nyε na yu yii á.

³³ Wuu pi nyε pi tұлuge shiin ke, Kile à lire jwómæeni fúnŋo wuu á, Yesu jèŋi cye kurugo, bà l'á séme Zaburu sémeŋi kuni shonwuuni i na

“Mu u nyε mii Jyanj,

Nijnjaa mii à pyi mu Tunj*.”

³⁴ Kile à Yesu jè a yige kwùŋi i, lire e u saha si n-fwónhó me, yire y'á jwo

“Yaayi niŋcenŋi jwómæeni mii à lwó Dawuda á ke,

mii sí yire kan yii á†.”

³⁵ Y'á séme Zaburu sémeŋi cyage kabere lire jwómæeni kyaa na na

“Mu si jεε ma báarapyiŋi niŋcenŋi buwuŋi yaha u fwónhó fanŋke e me‡.”

³⁶ Dawuda sí wi ke, Kile mpyi a ndemu yaa ke, Dawuda à báaranj pyi mà tàanna ná lire e. U à báaranj pyi a kwó ke, u a kwú, maa sà bàra u tiibii na, maa fwónhó mú.

³⁷ Nka Kile à Yesu jè a yige kwùŋi i, u nyε a fwónhó me.

³⁸ Mii cinnmpyiibii, yii à yaa yii li cè na uru cye kurugo, yii kapegigii sí n-jà yàfa yii na. Kile túnntunŋi Musa Saliyanj mpyi na si n-jà cyi yàfa yii na me.

³⁹ Nka yii shin maha shin u à dá Yesu na ke, urufoo wogigii puni sí yàfa u na.

⁴⁰ Lire e ke nde Kile túnntunmpil'á jwo ke, yii a yiye káanmucaa, bà li si mpyi lire kà ŋkwó nɔ yii na me. Pire cye kurugo Kile à jwo

⁴¹ “Yii wá, yii pi nyε yii nyε a Kile jwumpe yaha laage e me,

nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire sí yii kàkyanhala, puru funŋke e yii sí n-kwú.

Yii tēen ná l'e, mii sí n-pa kani là pyi yii tiŋi i,

ndemu li nyε, wà méε n'a mpyi a li jwo yii á,

yii mpyi na si n-dá li na me§.”»

⁴² Nyε Poli ná Barinabasi mpyi na fwore Kile Jwumpe kálambage e ke, pi à li cya pi á, na pi pa yá jwo pir'á nde kani ninuuni kyaa na canŋonke nimpanke na.

⁴³ Sùpyire mpyi na jcaali ke, mpii pi à jyé Yahutuubii Kile kuni i ke, ka pire niŋyahamii ná Yahutu u niŋyahamii si ntaha Poli ná Barinabasi jwóh'i, ka pi i wá na màban leni pi e, maa pi pyi, na Kile à jwo pi na maa pi le kuni ndemu i ke, na pi kwóro lire e.

⁴⁴ Nyε canŋonk'á núr'a nɔ ke, ka kánhe shiinbii fánha si ŋkàr'a sà bínni, maa Kafoonji Jwumpe lógo Poli ná Barinabasi jwó na.

* 13:33 Zaburu 2.7 † 13:34 Ezayi 55.3 ‡ 13:35 Zaburu 16:10 § 13:41 Abakuki 1.5

⁴⁵ Yahutuubii ñùñufeebil'à tire supyiñyahare nya ke, ka yiñcyege si jyè pi e, ka pi i wá na Poli ná Barinabasi jwumpe ndire páanni, maa pi cyere.

⁴⁶ Nye ka Poli ná Barinabasi si yi fíniñ'á jwo pi á: «Yii Yahutuubil'á, Kile Jwumpe mpyi a yaa pu fyánha a jwo. Nka ná yii s'à cyé pu na, maa li cyé na yii ñye na ñcaa shiñi ñiñkwombaanj na me, lire e ke mpíi pi ñye pi ñye Yahutuu me, wuu sí n-kàre pire yyére.

⁴⁷ Naha kurugo ye yire Kafoonji Kile á jwo wuu á u Jwumpe Semerji i na “Mii á mu tñe, bà mu si mpyi si mpyi bènme supyishinji pun'á,

si zhwonji jwumpe jwo diñyeñji cyeyi puni i me*.”»

⁴⁸ Mpíi pi ñye pi ñye Yahutuu me, pir'à puru jwumpe lógo ke, pi funntanga wuubil'à Kafoonji Jwumpe le barag'e. Mpíi pi mpyi shiñi ñiñkwombaanj ntañi laage e ke, ka pire puni si dá Yesu na.

⁴⁹ Lire pyiñkanni na, Kafoonji Jwumpe mpyi na ñcaali lire kùluni puni i.

⁵⁰ Cyeebii megefēebii pi mpyi a jyè Yahutuubii Kile kuni i ke, ka Yahutuubii ñùñufeebii si pire ná kànhe shinwoobii sòn má yaha Poli ná Barinabasi na, ka pi i pi kyéerege, maa pi kòr'a yige pi kùluni i.

⁵¹ Poli ná Barinabasi nivworobil'à pi tooyi bambanj kwòro kwòr'a wu pi na†. Lire kàntugo maa ñkàre Ikoni kànhe e.

⁵² Cyelep̄yibii pi mpyi Antiyoshi kànhe e ke, pire mpyi a ñi funntange ná Kile Munaani na.

14

Poli ná Barinabasi à Kile jwumpe jwo Ikoni kànhe e

¹ Nye nde l'à pyi Antiyoshi kànhe e ke, lire ninuuni l'à pyi Ikoni kànhe e. Poli ná Barinabasi à sà nò Ikoni i ke, maa ñkàre Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambage e, maa Kile Jwumpe jwo fo ka Yahutuu ñiyahamii ná supyishinji sanñi sùpyire tà ñiyahara si dá Yesu na.

² Nka Yahutuubii pi mpyi a cyé si piye kan Yesu á ke, ka pire si dánafeebii meyi kèege supyishinji sanñ'á, ka pire si yíri dánafeebii kurugo.

³ Lire ná li wuuni mú i, Poli ná Barinabasi à kwòro wani mà tère nimbwoo pyi. Pi mpyi a pi cyége taha Kafoonji Yesu na maa u kyaa yu sùpyir'á fyagara baa. Kafoonji mpyi maha fànhe kaan pi á, pi i kakyanhala karigii ná kacyeen̄kii pyi. Lire cye kurugo pi mpyi maha li cyé na jwumpe pi ñye na yu na Kile à ñwo ke, na puru na ñye sèe.

⁴ Nye lir'à pyi ke, ka kànhe shiin̄bii si ntáa, ka taage kà si mpyi ná Yahutuubii kàmpanñke e, ka ku sanñke si mpyi ná Yesu tñntunmpil'e.

⁵ Yahutuubii ná supyishinji sanñi ná pi ñùñufeebii mpyi a bē li na, si Poli ná Barinabasi kyéerege, si pi wà mbò ná kafaayi i.

⁶ Poli ná Barinabasi à pa ñcè na pi na pire tabon̄o caa ke, maa fê a kàre Likayoni kùluni i, Lisitiri ná Deribe ná yi kwùumpe kànyi na.

⁷ Mà pi yaha wani, pi mpyi maha Jwumpe Nintanmpe yu.

Pii mpyi na sòñji na Poli ná Barinabasi na ñye yasun̄yò

⁸ Nàñi wà na mpyi Lisitiri kànhe e, u tooyi mpyi a fàan. U mpyi a si cwòhòmfòo.

⁹ Canñka mà Poli ná Barinabasi yaha pi i yu ná sùpyire e, uru nàñi nintēen̄ñi na mpyi sùpyire shwòhol'e. U mpyi na Poli jwumpe nùru. Ka Poli si mpa u yal'a wíi mà li ñya na dániyañi ñye u á, u jà a cùñjò.

¹⁰ Ka u u jwo fànha na: «Yíri, ma a ntíl'a yyére ma tooyi na!» Ka nàñi si yi a yír'a yyére, maa ntíi na ñaare.

¹¹ Sùpyir'á lire ñya ke, maa jwo fànha na pi shēenre e: «Kakyanhala! Yasun̄yí yà à yiye kēēññ'á pyi sùpyii, mà tíg'a pa wuu yyére!»

¹² Ka pi i Barinabasi mege le Zusi, pi yasun̄mbwòhe mege ku mpyi kure. Yasun̄ñke mege ku mpyi Erimesi ke, kuru ku mpyi maha Zusi tñntun̄turu yu, ka pi i kuru mege le Poli na, ñaha na ye uru mpyi maha jwumpe yu.

¹³ Yasun̄ñke Zusi bage na mpyi kànhe tajyiñwòge na. Nge u mpyi maha kuru sunni ke, ka uru si nupyahigii cyii cú, maa cire yafyēenre myigile cyi yaciyi i, mà pa yyéne yyéne kànhe tajyiñwòge na. U ná sùpyire la mpyi si yire ñiyi bò si mpyi sáraga Poli ná Barinabasi á.

¹⁴ Poli ná Barinabasi à pa yire cè ke, ka pi nàvun̄jò wuubii si pi vāantintin̄ji cwòn cwòn, maa fyál'a pi ñjò bē, maa jwo fànha na:

¹⁵ «Wuu cìñmpyibii, ñaha kurugo yii ñye na nde pyi ye? Wuu na ñye sùpyii, yii fiige. Wuu à pa mpa Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, na yii kàntugo wà ñcyii laaga baa karigii na, Kilenji ñyii wunji u à ñiyiñi ná ñiñke ná suumpe lwòhe ná ku fun̄jò yaayi dá ke, yii i yyaha kēēññe uru Kilenji á.

* 13:47 Ezayi 49.6 † 13:51 Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wíi.

¹⁶ Tèni là à tòro, Kile mpyi a supyishinji puni yaha pi i pi jyyii kurigii jaare.

¹⁷ Nka lire ná li wuuni mú i, Kile maha u tàange cyère yii na ná kacɛnɛnɛnii niɲyahagil'e: u maha zànhe kaan yii á na yíri niɲyini na, maa yii sùmanji pyi u u jwɔge u tɛfaani i, maa jyyiɲi kaan yii á fo maha yii funɲyi táan.»

¹⁸ Poli méɛ jye u à mpe jwumpe puni jwo ke, pi à kànha maa já a sùpyire sige niyi mbòɲi na, si mpyi sárage pi á.

¹⁹ Lire kántugo ka Yahutuubii pii si yíri Antiyòshi kànhe ná Ikoni kànhe e, maa mpa sùpyire sòn a wà pi na, ka pi i Poli wà a cyán ná kafaayi i, maa u filil'a sà jcyán kànhe kántugo. Pi mpyi na sònɲi na u à kwú.

²⁰ Nka cyelempyiibil'á pa bínni na taan ke, ka u u yíri mà jyè kànhe e. Kuru canɲa nùmpañja, ka u ná Barinabasi si yíri wani mà kàre Dɛribe kànhe na.

²¹ Jye Poli ná Barinabasi à Jwumpe Nintanmpe jwo Dɛribe kànhe e, ka shinɲyahara si dá Yesu na, maa mpyi u cyelempyii.

Poli ná Barinabasi à nùr'a kàre Antiyòshi kànhe e

Lire kántugo ka Poli ná Barinabasi si nùr'a kàre Lisitiri kànhe e, maa yíri wani mà kàre Ikoni kànhe e, maa nùr'a yíri wani mà kàre Antiyòshi kànhe e, kuru na jye Pisidi kùluni i.

²² Pi nintorobii na yire kànyi na, pi mpyi maha màban leni cyelempyiibil'e, maa pi yerege bà pi si mpyi si ɲkwòro Kile kuni i mɛ. Pi mú mpyi maha yi yu pi á na: «Wuu à yaa wuu yefugoo kari niɲyahagii kwú wuye e si nta jyyè Kile Saanre e.»

²³ Dánafeebii kurunɲi yi mpyi yire kànyi na ke, ka Poli ná Barinabasi si kacwɔnribii pii cwɔnɔn'a yaha yire kurunɲi puni niɲkin niɲkinɲi jùɲɔ na. Lire kántugo maa súnɲi le, maa Kile jáare pi kyaa na. Kafoonji Yesu na pi á dá ke, maa pi kyaa le uru cye e.

²⁴ Lire kántugo maa Pisidi kùluni jyiile maa ɲkàre Panfilii wuuni i.

²⁵ Pi à Kile jwumpe jwo Pɛrige kànhe e mà kwò ke, maa ɲkàre Atali kànhe e.

²⁶ Pi à nò wani ke, maa jyè bakwɔge e mà kàre Antiyòshi kànhe e. Báaraɲi u ɲge Poli ná Barinabasi à pyi amɛ ke, wani kuru kànhe na dánafeebii mpyi a Kile jáare pi na maa pi le Kile cye e uru báaraɲi mpyinɲi mɛɛ na, bà Kile si mpyi si jwɔ pi na si pi tɛge mɛ.

²⁷ Pi à nò wani ke, maa dánafeebii puni bínni. Kile mpyi a pi pyi pi á já a yaaga maha yaaga pyi ke, mà bàra pyinɲkanni na Kile mpyi a dányanɲi kuni cyèe supyishinɲi sanɲi na ke, maa yire puni yyaha jwo dánafeebil'á.

²⁸ Maa ntènn'a tère nimbwoo pyi ná pi e wani.

15

Dánafeebil'á mɛpinni nimbwoo pyi Zheruzalɛmu i

¹ Yahutuubii dánafeebii pii mpyi a yíri Zhude kùluni i mà pa Antiyòshi kànhe e, cìmpyiibii dánafeebii pi mpyi pi jye Yahutu u mɛ, maa mpa a pire kálali maa ɲko pir'á na: «Yii aha mpyi yii jye a kwòn mà táanna ná Kile túnntunɲi Musa Saliyanɲi i mɛ, yii si nùmpañja ta mɛ.»

² Poli ná Barinabasi jye a mpyi a jne puru jwumpe na mɛ, ka ti i mpyi nákaana pi shwòhòl'e fo mà ti jáaɲa. Li jye a pa jwɔ mɛ fo ka li i yaa mà Poli ná Barinabasi ná piiberii tun Zheruzalɛmu kànhe e, pi sà mpe jwumpe cyèe Yesu túnntunmpii ná kacwɔnribii na.

³ Ka dánafeebii kurunɲe si pi túugo. Pi niɲkaribil'á tòro Fenisi kùluni ná Samari wuuni i. Mpii pi jye pi jye Yahutu u mɛ, pyinɲkanni na pir'á piye kan Yesu á ke, ka pi i lire yyaha jwo cyire kùligii cìmpyiibil'á. Puru jwumpe mpyi a cìmpyiibii puni funɲyi táan sèl'e.

⁴ Poli ná u shèrɛfeebil'á sà nò Zheruzalɛmu i ke, ka dánafeebii kurunɲe ná Yesu túnntunmpii ná kacwɔnribii si pi pùɲɔ bɛ a jwɔ. Yaaga maha yaaga pi á já a pyi Kile fànhe cye kurugo ke, ka pi i yire puni yyaha jwo pi á.

⁵ Farizhɛnbii pi mpyi a dá Yesu na ke, ka pire pi si yíri maa jwo: «Supyishinɲi sanɲi sùpyiibii pi á dá Yesu na ke, fànha kyaa li pire pi kwòn, mà bàra lire na, pi á yaa pi a Musa Saliyanɲi kurigii sanɲkii jaare.»

⁶ Lir'á pyi ke, ka túnntunmpii ná kacwɔnribii si bínn'a tɛen, maa piye jya puru jwumpe na.

⁷ Pi à puru jwumpe diri piye shwòhòl'e mà mɔ, ka Pɛyɛri si mpa yíri maa jwo:

«Mii cìmpyiibii, yii à li cè, mà lwò fo tɛemɔni i Kile à mii cwɔnɔnɔ yii shwòhòl'e, bà mii si mpyi s'a Jwumpe Nintanmpe yu supyishinɲi sanɲ'á, pi i pu lógo, si dá Yesu na mɛ.

⁸ Kile sí u à sùpyire puni zòompii cè ke, ur'á li cyèe na ur'á jne supyishinɲi sanɲi na, lire kurugo u à u Munaani le pi e bà u à li le wuu e mɛ.

⁹ Kile jye a sɲcwɔnɔnɔgo pyi wuu ná pire shwòhòl'e mɛ. U à pi zòompii ffiniɲe, jaha na ye pi à dányanɲi pyi Yesu na.

¹⁰ Jye wuu Yahutuubii, tugure ti jye wuu ná wuu tulyeyi jye a já ti na mɛ, jaha na yii à cyè Kile jyyii wuuni na si tire tɛge mpii cyelempyiibii jwun'á ye?

¹¹ Yii áha funɲɔ wwò li na na bà wuu à dá li na mɛ, amuni pire mú à dá li na na Kafoonji Yesu à jwɔ wuu na maa wuu shwò.»

¹² Ka sùpyire puni si fyáha maa núru, kakyanhala karigii ná kacyeen̄kii Barinabasi ná Poli à pyi Kile fânhe cye kurugo supyishin̄i san̄ji shwòhòl'e ke, ka pi i cyire jwo pi á.

¹³ Pi à jwo a kwò ke, ka Yakuba* si jwumpe lwò maa jwo: «Mii cinmpyibii, yii lógo na jwò na.

¹⁴ Mà lwò fo ku tasiige e, Kile à yákili yaha supyishin̄i san̄ji na, maa pi cwònrò pi shwòhòl'e mà pyi uye wuu pyinj̄kanni ndemu na ke, Simò Pyeri à yire jwo yii á.

¹⁵ Puru jwumpe ná Kile túnntunmpii jwump'à pa bē nin̄kin na, bà yi mpyi a sém̄e Kile Jwumpe Sem̄eni na

¹⁶ «Lire kántugo mii sí núru n-pa,

Dawuda bage k'à cwo ke, mii sí kuru faanra sahan̄ki.

Mii sí n-pa ku nj̄kun̄nyi yirige si nt̄i sahan̄ki,

¹⁷ Mpii pi j̄ye pi j̄ye Yahutuu m̄e, bà pire puni si mpyi si mpa mii Kafoon̄ji Kile á, s'a mii pére m̄e.

Mii à supyishin̄i san̄ji yyer'a pyi naye wuu, pi raa mii pére†.

¹⁸ Cyire karigii mii Kafoon̄ji Kile à cyé̄e fo t̄em̄oni i.”

¹⁹ Lire kurugo mii Yakuba á, supyishin̄i san̄ji sùpyiibii pi à piye kan Kile á ke, wuu àha núru tuguro taha pire jun̄'i m̄e.

²⁰ N̄ka wuu let̄er̄e kan pi á, wuu u yi jwo pi á na pi àha raa yasun̄nyi kyaare kyàa m̄e, pi àha raa jacwòrò pyi m̄e, yatòoge k'à kwù mà ta sishan̄ j̄ye a fworò k'e m̄e, pi àha kuru kyà m̄e, pi àha raa sishange lyí m̄e.

²¹ Yii à li cè na mà lwò fo t̄em̄oni i, can̄nj̄ò maha can̄nj̄ò, Musa Saliyan̄i jwumpe na nj̄kálali Kile Jwumpe kàlambayi i kànyi puni i.»

Yesu túnntunmpil'à let̄er̄e tun supyishin̄i san̄ji dánafeebil'á

²² Yakuba a jwo a kwò ke, ka túnntunmpii ná kacwónribii ná dánafeebii kurun̄ke shiin̄bii puni si bē li na na pi pii cwònrò piye shwòhòl'e pi bàra Poli ná Barinabasi na, pi tun Antiyòshi kànhe e. J̄ye Zhude pi maha mpyi Barisabasi ke, ka pi i uru ná Silasi cwònrò, pire shiin̄ shuunn̄ni tayyerege mpyi a p̄e cinmpyibii dánafeebii shwòhòl'e.

²³ Let̄er̄eni pi mpyi a sém'a kan pi á pi sà nj̄kan ke, yi mpyi a sém̄e ur'e na:

«Wuu cinmpyibii dánafeebii pi à fworò supyishin̄i san̄ji i ná pi j̄ye Antiyòshi kànhe ná Siri k̄ini ná Silisi wuuni i ke, wuu fwù na j̄ye yii na. Wuu pi j̄ye Yesu túnntunmpii ke, wuu ná dánafeebii kurun̄ke kacwónribii pi à n̄ge let̄er̄eni tun yii á.

²⁴ Wuu à lógo na pii na j̄ye a yiri naha wuu yyé̄e mà kàr'a sà yii yákilibii wùrugo ná jwumpe p'e fo mà yii fun̄nyi pyi y' à p̄en, mà li ta wuu bà pi à pi i tun m̄e.

²⁵ Lire kurugo wuu pun'à wwò a t̄en̄ maa bē li na, si pii tun yii á, mà bàra wuu nt̄aannamacinmpyibii Barinabasi ná Poli na.

²⁶ Pire shiin̄ shuunn̄n'á piye kan wuu Kafoon̄ji Yesu báaran'á fo na nj̄ko si mp̄ò̄n pi múnahigil'e.

²⁷ Wuu à Zhude ná Silasi tun mà bàra pi na, n̄je wuu à jwo sém̄eni i ke, pire yabilimp̄ii sí yire jwo yii á.

²⁸ Kile Munaani à ndemu cyé̄e wuu na, ka wuu u j̄ēe li na ke, lire li j̄ye, wuu j̄ye a yaa wuu tugure tab̄er̄e t̄ge yii jun̄'i, ná j̄cyii kapyaaagii bà m̄e. Wuu sí yi jwo n-waha yii á,

²⁹ yii àha raa yasun̄nyi kyaare kyàa m̄e, yii àha raa sishange lyí m̄e, yatòoge k'à kwù mà ta sishan̄ j̄ye a fworò k'e m̄e, yii àha kuru kyaare kyà m̄e, yii láha jacwòre na. Yii aha láha cyire karigii mpyin̄i na, lir'à j̄wò. Wuu fwù j̄ye yii na.»

³⁰ J̄ye ka pi i pi yaha pi à kàre. Pi à sà nò Antiyòshi kànhe e ke, maa dánafeebii bínni, maa let̄er̄eni kan pi á.

³¹ Ka pi i u kála, ȳer̄eyi jwumpe pu mpyi u e ke, puru jwumpe mpyi a sàa pi fun̄nyi táan.

³² Zhude ná Silasi u j̄ye Kile túnntunmpii ke, ka pire si ȳer̄eye nij̄yahaya kan cinmpyibii dánafeebil'á, maa maban̄ le pi e Kile kuni i,

³³ maa nt̄en̄ wani mà t̄ere pyi ná pi e. Lire kántugo ka dánafeebii si jwò le pi á, maa pi t̄ùgo. Cyage e pi mpyi a yiri ke, ka pi i nùr'a kàre wani pi tunveebii yyé̄e. [

³⁴ Ka Silasi si li lwò uye fun̄n'i si nt̄en̄ Antiyòshi kànhe e.]

³⁵ Ka Poli ná Barinabasi si t̄ere pyi Antiyòshi e. Sùpyire tab̄er̄e nij̄yahara mpyi a bàra pi na, pi i sùpyire kálali, maa Kafoon̄ji jwumpe yu pi á, puru pu j̄ye Jwumpe Nintanmpe.

Poli ná Barinabasi à láha piye na

³⁶ Lire kántugo ka Poli si Barinabasi pyi: «Wuu à Kafoon̄ji jwumpe jwo kànyi nj̄jemu na ke, wuu nùr'a shà wani, wuu sà dánafeebii kàanmucya kampyi pi wá na si yyaha na Kile kuni i.»

* **15:13** Yakuba na mpyi Yesu cinmpworo maa mpyi Zheruzal̄emu dánafeebii kurun̄ke yyaha yyé̄e shin̄ji. † **15:17** Amosi 9.11, 12

³⁷ Mâ pi yaha pi i ŋko raa nûruli, Yuhana pi maha mpyi Marika ke, Barinabasi la mpyi uru si ŋkàre ná pìre e.

³⁸ Ka Poli si jwo na u nyε a yaa u kàre ná pìre e mε, naha na yε mà pìre yaha Panfli kùluni i, u à nûru pìre fyε e, u saha nyε a pìre tēge pi báaranj na mε.

³⁹ Nyε ka li i mpyi jwunyahama pi shwǎh'le fo ka pi i láha piye na. Ka Barinabasi si Marika bára uye na, ka pi i jyé bakwǎge e, mà kàre Sipiri kini i.

⁴⁰ Poli wi ke, ka uru si Silasi bára uye na. Ka dánafeebii si jwǒ le pi á, maa pi kyaa le Kile cye e, bà Kafoonj si mpyi si jwǒ pi na, si pi tēge mε.

⁴¹ Lire kántugo ka pi i ŋkàre Siri kini i, maa yíri wani mà kàre Silisi kùluni i. Lire tooy'e, pi mpyi maha màban leni dánafeebil'e.

16

Timoti à bára Poli ná Silasi na

¹ Lire kántugo ka Poli ná Silasi si ŋkàre Dεribe kànhe e, màa yíri wani mà kàre Lisitiri kànhe e. Cyelempyanj wà na mpyi wani Lisitiri kànhe e, uru mεge na mpyi Timoti. U nunj na mpyi dánafoo, Yahutu u mpyi ure, ŋka u tunj na mpyi Giréki.

² Cɪmpyɪibii dánafeebii pi mpyi Lisitiri kànhe e, mà bára mpɪi pi mpyi Ikoni kànhe e ke, pìre mpyi na u metange yiri.

³ Lire kurugo Poli la mpyi si u pyi u bárapyɪnεε. Nyε Yahutuubii pi mpyi wani ke, pìre kurugo, ka Poli si u kwǎn, naha na yε súpyire puni mpyi a cè na u tunj na nyε Giréki*.

⁴ Pi ninjkaribii na, kànha maha kànha na pi à tòro ke, Yesu túnntunmpɪi ná Zheruzalεmu kànhe dánafeebii kacwǎribii mpyi a karigiɪ nyɪimu jwo ke, ka pi i cyire jwo yire kányi dánafeebil'á, maa li cya pi á, na pi a cyi kurigiɪ naare.

⁵ Là mpyi na bárali dánafeebii kurunyɪ fànhe nyahanj na, pɪi sí i bárali pi na canja maha canja.

Kile kacyeeni l'à Poli pyi u à kàre Masedoni kùluni i ke

⁶ Nyε Poli ná u shèrefeebii la mpyi si sà Kile jwumpe jwo Azi kùluni i, ŋka Kile Munaani nyε a nyε mε. Lire e ka pi i Firijyi kùluni jyille mà kàre Galati kùluni i.

⁷ Pí à sà byanhara Misi kùluni na ke, ka pi la si mpyi si ŋkàre Bitini wuuni i, ŋka Yesu Munaani † nyε a nyε mε.

⁸ Nyε ka pi i Misi kùluni jyille mà kàre Torasi kànhe na.

⁹ Mà Poli yaha wani, Kile à kani là cyéε u na. Canjka numpilage e, u à Masedoni kùluni shinj wà ninjyerewe nyε, ka uru si jwo: «Poli, mi na mu njáare, ta ma Masedoni i ma a wuu tēge.»

¹⁰ Nyε Poli à yire jwo wuu á ke, ka wuu‡ u ntíl'a li lwǒ wuye funj'ɪ si ŋkàre Masedoni i, naha na yε wuu à li nyε na nákaana baa, Kile à li cyéε wuu na na wuu sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani shiinbil'á.

Lidi à uye kan Kafoonj á Filipi kànhe na

¹¹ Ka wuu u yíri Torasi kànhe e, maa bakwǎge lwǒ maa ntíl'a kàre Samotirasi kànhe e. Kuru canja numpɪanja, maa ŋkàre Neyapolisi kànhe e.

¹² Maa yíri wani mà kàre Filipi kànhe na, kuru ku nyε Masedoni kùluni kànhe ninjcyiige, maa mpyi Orɔmu shiinbii màrampe e. Wuu à canmpyaa pyi kuru kànhe e.

¹³ Canjɔŋk'á pa nɔ ke, ka wuu u ŋkàre kànhe kántugo yyére dùge njwoge na, naha na yε wuu à li ta na wani pi maha Kile narege pyi§. Wuu à sà cyeebii mpiimu ta pi à bínni wani ke, wuu à Kile jwumpe jwo pir'á.

¹⁴ Pìre cyeebil'e, wà mεge na mpyi Lidi, uru mpyi a yíri Cyatiri kànhe e, u mpyi na fyáge Kile na. Uru ceenj mpyi maha vǎanpyi ninjyeyi longara wuyi pérelɪ. Ka Kafoonj Kile si u zǔmbilini múgo, maa u pyi u à nyε Poli jwumpe na.

¹⁵ Ka u ná u pyenge shiinbii puni si batize. Lire kántugo ka u u wuu pyi: «Ná yii s'á dá li na na séejɪ na mi à naye kan Kafoonj á, yii a ma mi pyenge e.» U à wuu kárama fo wuu à nyε.

Pi à Poli ná Silasi cǔ a tò kǎsuji i

* **16:3** Ná Timoti nunj sí mpyi Yahutu, lire e pi mú mpyi maha u wíi Yahutu. Njka Yahutuubii pi jà pi a u wíi Yahutu sée wu, u mpyi a yaa u kwǎn mà táanna ná pi saliyanj i. Poli à Timoti pyi u à uye kan pi à kwǎn bà u si mpyi si mpyi Yesu Kirisita shenre jwufoo ninjcenjε Yahutuubii shwǎh'le mε. † **16:7** Yesu Munaani ná Kile Munaani nyε ninjkin. ‡ **16:10** Luka à jwo: «wuu: lir'á li cyéε naha ŋke cyage e u à bára Poli na, pi i báare sijcyan. § **16:13** Filipi kànhe Yahutuubii nambaabii nyε a mpyi a ke kwǒ mε. Lire e kuni nyε a mpyi a kan pi á pi Kile Jwumpe kálambaga cyán wani mε. Lire kurugo Yahutuubii mpyi maha piye bínni lwǎhe njwoge na kànhe kántugo. Làdaabii pi mpyi maha mpyi tufeempe ntanj kurugo ke, kuru lwǎhe pi mpyi maha ntége na pìre pyi.

¹⁶ Canŋka mà wuu ninƙaribii yaha Kileŋarege cyage e, wuu à círi ná bilicwoŋji w'e. Jínanji wá na mpyi u e, uru jínanji mpyi maha u pyi u u cɛɛre pyi. Uru ceenji mpyi maha wyéɛɛnyahaga taa lire céɛpyiini i na ŋkaan u ñùŋufeebil'á.

¹⁷ Ka uru ceenji si ntaha wuu ná Poli fye e, maa ŋko fánha na: «Mpii shiinbii na ñyɛ Kilenji ñɲɲi wunji báarapyii. Kuni i zhwonji ñyɛ na ntaa ke, lire pi ñyɛ na ñcyêre yii na.»

¹⁸ Ceen'á lire pyi canmpyaa ñɲɲyahagii funŋ'i, li ñyɛ a pa ñwɔ me. Canŋka ka Poli lùyiri wunji si yyaha kɛɛnŋe u á, maa jínanji pyi: «Yesu Kirisita mege na, fwooro ŋge ceenji i.» Ka jínanji si ntíl'a fwooro u e.

¹⁹ Uru bilicwoŋji ñùŋufeebil'á li ñyɛ na wyéɛɛni pire ñyɛ na ntaa u céɛpyiini cye kurugo ke, na lire kuni na ŋko s'a ntúni ke, ka pi i Poli ná Silasi cú, cyage e súpyire maha bínnini ke, maa ŋkàre wani ná pi e fánhafeebii yyéɛ.

²⁰ Pi à nɔ wani ke, maa jwo yukyaabil'á: «Mpii shiinbii wá na wuu kánhe ñyàha na wùruge. Yahutuu pi ñyɛ pi pi.

²¹ Pi wá na karigii ñcyiimu yu súpyir'á ke, kapyimbaagii cyi ñyɛ cyi cyi, wuu Ɔɔmu shiinbii si ñɛɛ cyi na, si nta ñyere cyi mpyi na me.»

²² Súpyir'á yire lógo ke, ka pi lùgigii si yíri Poli ná Silasi taan. Ka yukyaabii si pi pyi pi à pi vaaŋnyí diril'a wwu pi na, maa pi bwɔn ná kàsɔrigill'e.

²³ Pi à pi bwɔn sèl'e mà kwɔ ke, maa pi le kàsunji i, maa kasubage kàanmucyafoonji pyi u a pi kàanmucaa sèl'e.

²⁴ Pi à puru jwo kàanmucyafoon'á ke, ka u u ntíl'a Poli ná Silasi lèŋe kasubage bapyɛɛgii puni kántugo yyéɛ wuuni i, maa pi tooyi le a shwɔhɔ cɪnŋke kà na.

²⁵ Nyɛ ñɲɲɲke byanhampe e, Poli ná Silasi mpyi na Kile ñáare, maa Kile pèente myahigii cɛɛ, kàsujyiibii sanmpii sí i nùru.

²⁶ Mà pi yaha puru na, ka ñɲɲke si mpâl'a cyéɛnne, maa kasubage cúnŋɔ cúnŋɔ sèe sèl'e, ka ku ñwɔyi puni si ntíl'a múgo, ka kàsujyiibii puni yɔrɔyi si ŋkwɔn ŋkwɔn a láha pi na.

²⁷ Ka kasubage kàanmucyafoonji si ñɛ. U à kasubage ñwɔyi ñyɛ y'á múgo ke, maa wá na sɔnŋi na kàsujyiibil'á fê a fwooro, maa u ñwɔwɔnge dir'a wwu si ntéɛ uye bò*.

²⁸ Ka Poli si jwo fánha na: «Ma há kapii pyi maye na me! Wuu puni na naha naha!»

²⁹ Nyɛ ka kasubage kàanmucyafoonji si bèenme cya. U fyagara wunji fo na ñcyéɛnni, maa fyâl'a jyɛ babilini i, mà sà ñcwɔ Poli ná Silasi fere e.

³⁰ U à yíri ke, maa pi yige ntàani na, maa jwo: «Na cɪnmpyii, naha mii à yaa mii u pyi si nùmpañja ta ye?»

³¹ Ka pi i u pyi: «Dá Kafoonji Yesu na, lire ká mpyi, mu ná ma pyɛnge shiinbii sí nùmpañja ta.»

³² Lire kántugo ka Poli ná Silasi si Kafoonji jwumpe jwo u ná u pyɛnge shiinbii pun'á.

³³ Kuru numpilliyage e, ka kasubage kàanmucyafoonji si ŋkàre ná Poli ná Silasi i, maa sà pi nɔɔyi wyɛɛ pyi, maa ntíl'a batize mà bára u pyɛnge shiinbii puni na.

³⁴ Lire kántugo maa Poli ná Silasi pyi pi à dùgo u bage ñɲɲɲi na, maa pi kan pi à lyí. Uru nàŋi ná u pyɛnge shiinbii puni mpyi funntange e, naha na ye pi mpyi a piye kan Kile á.

³⁵ Nyɛ ñyég'á pa múgo ke, ka yukyaabii kurunke si pii tun pi sà yi jwo kasubage kàanmucyafoon'á na u Poli ná Silasi cye yaha.

³⁶ Ka kasubage kàanmucyafoonji si sà Poli pyi: «Fánhafeebii naha a tùnntunmii yaha pi à pa yi jwo mii á na mii u yii cye yaha. Yii si n-já n-fwooro s'a si yyeñɲɲke e.»

³⁷ Ka Poli si pi pyi: «Pi ñyɛ a wuu yal'a yíbe me, maa wuu bwɔn, mà li ta wuu na ñyɛ Ɔɔmu shiin'. Lire kántugo pi à wuu le kàsunji i. Nume, pi la na ñyɛ si nùru wuu ñwɔhɔ ñɲɲige kàsunji i la? Lire mpyi ñyɛ me, fo pire yabilimpíi pi pa wuu yige.»

³⁸ Ka tùnntunmpii si nùr'á kàr'a sà yire jwo yukyaabil'á. Pi à lógo na Poli ná Silasi na ñyɛ Ɔɔmu shiin ke, ka pi i fyá,

³⁹ maa ŋkàr'a sà piye mpinni kan Poli ná Silasi á, maa pi yige kàsunji i, maa li ñáare pi á na pi fwooro kánhe e.

⁴⁰ Pi à fwooro kàsunji i ke, maa ŋkàre Lidi yyéɛ, mà sà dánafeebii ta wani, maa pi yeɛ maa màban le pi e, maa nta a kàre.

17

Nyàhɔŋgurugunji u à pyi Tesaloniki kánhe e ke

* **16:27** Ɔɔmu shiinbil'á, kasubage kàanmucyafoonji ká mpyi u ñyɛ na ku kàanmucaa na ñwɔge me, ka kàsujyiini wá si fwooro, nde li mpyi a yaa li pyi uru kàsujyiini na ke, lire pi maha mpyi ku kàanmucyafoonji na. † **16:37** Mpii pi ñyɛ pi ñyɛ Ɔɔmu shiin me, yukyaabii mpyi maha pi pyi pi à pire bwɔn maa nta a pi yíbe. Nka li mpyi na fún mà Ɔɔmu shin pyi amuni. Poli ná Silasi mpyi Ɔɔmu shiin, lire e ke pi mpyi a yaa pi bwɔn me.

¹ Lire kàntugo ka Poli ná Silasi si ntòro Anfipolisi kànhe e, maa yîri wani maa sà ntòro Apoloni kànhe e mà kàre Tesaloniki kànhe e. Kile Jwumpe kàlambage kà na mpyi wani Yahutuubil'á.

² Bà Poli mpyi maha ntèe na li pyi me, canṅṅke ká nò, u mpyi maha ṅkàre Kile Jwumpe kàlambage e. Canṅṅnyi taanre funṅ'i, nje y'à sémε Kile Jwumpe Semεṅi i ke, ka u ná wani shiibii si jwo yire kyaa na.

³ U mpyi maha yi fíninji na yu pi á, maa li cyêre pi na na fànha ku mpyi ku ki Kile Njncwǎnrɔṅi u kyéreg'a bô, u u jé a fworò kwùṅi i. U mpyi maha pi pyi: «Yesu kyaa mii nje na yu yii á ke, uru u nje Kile Njncwǎnrɔṅi.»

⁴ Yahutuubii pii mpyi a nje puru jwumpe na, maa bàra Poli ná Silasi na. Mpii pi mpyi na fyáge Kile na Girékiibil'e ke, ka pire nijyahamii ná cyeebii megefēebii pii nijyahamii mú si dá.

⁵ Ka lire yjncyεge si jyé Yahutuubii njūfēebii'e, ka pire si kànhe supyifahafahayi yà yyer'a wà yije na, maa yi sòn mà wà Poli ná Silasi na. Ka yire si jwujyahama yirige sūpyire shwǎhǎ'e fo mà kànhe puni nyàha a wùrugo. Maa piye tug'a kàre Zhason pyenge e, mà sà a Poli ná Silasi caa si ncú raa ma sūpyire cyage e.

⁶ Pi nje a sà Poli ná Silasi ta wani me, maa Zhason ná dánafēebii piiberii cù a kàre fànhafeebii cyage e maa jwo fànha na: «Nte sūpyire ti nje na dijyēṅi puni nyàha na wùruge ke, numε pir'á nò naha wuu yyéle!

⁷ Zhason yyére pi à sunmbage lēṅε, mà li ta karigii cyi nje cyi ná Ɔrǎmu saanbwǎhe saliyāṅi nje a bē me, cyire pi nje na yu. Pi wá na ṅko na saanji wabere na nje, na uru mege na nje Yesu.»

⁸ Puru jwumpe ndògonji mpyi a sàa kànhe shiibii ná fànhafeebii yákilibii wùrugo.

⁹ Mà tàanna ná saliyāṅi i, wyére Zhason ná u pyenge shiibii'á kan a yaha fànhafeebii'á pi i nta a pi yaha.

Poli ná Silasi à Kile jwumpe jwo Bere kànhe e

¹⁰ Numpilag'á pa wwò ke, ka dánafēebii si ntí'á Poli ná Silasi pyi pi à kàre Bere kànhe e. Pi à sà nò wani ke, maa ntí'á jyé Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambage e.

¹¹ Yahutuubii pi mpyi Bere kànhe e ke, pire mpyi funṅcēṅεfee mà tòro Tesaloniki kànhe wuubii na. Kile jwumpe ndògonji mpyi a táan pir'á sèe sèl'e. Jwumpe Poli ná Silasi mpyi maha yu ke, pi mpyi maha puru kàanmuccaa canṅa maha canṅa, si jcé kampyi pu ná Kile Jwumpe Semεṅi wumpe na nje njnkin.

¹² Lir'á pyi ke, ka Yahutuubii nijyahamii si dá Yesu na. Girékiibii shwǎhǎ'e, ka cyeebii megefēebii nijyahamii ná nàmbaabii nijyahamii mú si dá Yesu na.

¹³ Nka Tesaloniki kànhe Yahutuubii pil'á lógo na Poli ná Silasi wá na Kile jwumpe yu Bere kànhe e ke, ka pire si ṅkár'a sà Bere kànhe shiibii sòn a wà pi na.

¹⁴ Nje ka cinmpyiibii dánafēebii si ntí'á Poli pyi u à kàre suumpe lwǎhe jwǎge na, maa sà bakwǎǎge kà lwǎ, ka Silasi ná Timoti si ntēen wani Bere kànhe e.

¹⁵ Mpii pi mpyi a kár'a sà Poli tũngo ke, pir'á kár'a sà u yaha fo Ateni kànhe e. Pi ninurubii na, ka Poli si yi jwo pi á na pi sà yi jwo Silasi ná Timoti á, na pi a fyáa, pi a si uru njwǎh'i.

Poli à jwo ná Ateni kànhe jcèfēebii'e

¹⁶ Mà Poli yaha u u Silasi ná Timoti sigili Ateni kànhe e, u à li kàanmuccya mà li nja na kàn'h'á ní yasunṅyi na, ka lire si sàa pēn u e.

¹⁷ Nje Yahutuubii ná supyishinji sanji u mpyi na fyáge Kile na ke, u mpyi maha si na yu ná pire e Kile Jwumpe kàlambage e. Canṅa maha canṅa, u mpyi maha si sūpyire tabinniyi i, u aha sà mpiimu ta wani ke, u mpyi maha jwo ná pire e.

¹⁸ Ka Epikuri toṅkuni shiibii pii ná Sitoyiki toṅkuni shiibii pii si mpa na yu ná Poli i*. Pi pil'á jwo: «Naha jwujyahama ṅge nāṅi nje na yu ye?» Ka pii si jwo: «Yasunṅyi yi nje yi nje naha wuu yyére me, li naha kee yire kyaa u nje na yu.» Pi à yire jwo naha na ye Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo pi á Yesu ná kwujeni kyaa na†.

¹⁹ Ka pi i Poli yyer'a kàre kànhe jwumpe tabinnige e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Areyopazi». Pi à nò wani ná u e ke, maa jwo: «Ná kàlanji niwōṅṅi i mu à pa ke, wuu la nje ma a yà jwo wuu á uru kàmpañṅke na.

* **17:18** Mà tàanna ná Epikuri toṅkuni shiibii'e sūpyāṅi maha mpyi shi na ntàanji kanni meε na, na Kile kuro nje njṅke e me, na karigii puni na nje njũṅo kurugo wogii. Sitoyiki toṅkuni shiibii nje a mpyi a nje sūpyire t'a ntàanji kanni caa me. Mà tàanna ná pire sōṅṅṅkanni i, njṅke kataanmp'á cwōōnro mà tàanna ná saliya e, lire e ke, sūpyir'á yaa pi piye waha pi i uru saliyāṅi yaha njire e. Pi mpyi a kariii soro, pi la mpyi si fànha ta pi funṅo karigii puni ná cyereyampe na ná pi yákilibil'e.

† **17:18** «Kwujeni»: Girékiibii shēnre e, cyee mege ki. Poli mpyi na Yesu ná kwujeni kyaa yu ke, lire mpyi a pi pyi pi i sōṅṅi na yasunṅyi yà shuunni kyaa Poli nje na yu. Yasunmpege ku nje yesu ná yasunṅwoge ku nje kwujeni ke, pi mpyi na sōṅṅi na yire kyaa Poli nje na yu.

²⁰ Naha kurugo ye jwumpe mu jye na yu ke, puru na jye jwumə nivənmə wuu á, lire kurugo, wuu la na jye ma a pu yyaha yal'a jwo wuu á.»

²¹ Ateni kánhe shiinbii puni ná nàmpwuumbii pi mpyi pi shwəhəl'e ke, pire mpyi maha pi tēni fānha lwó kafōnni kani ndōgonj ná li bāranj na.

²² Mā Poli n̄njyerenj yaha kánhe jwumpe tabinnige e, u à jwo: «Yii Ateni kánhe shiinbii, mii à li káanmucya mà li jya na yii na Kile caa cyan̄kannigii shinj puni na.

²³ Naha kurugo ye mà mii yaha jani na yii kánhe e, yaaga maha yaaga yii jye na sunni ke, mii à yire puni jya. Ali mii à sémere tà jya t' à séme tasunn̄ke k'e, na “Kilenj u jye s̄pya jye a u cē me.” Uru Kilenj yii jye na mpère mà li ta yii jye a u cē me, uru kyaa mii jye na yu yii á.

²⁴ Uru u jye Kile. Uru u à d̄jnyenj ná u fun̄jə yaayi puni dá ke, uru u jye n̄jnyinj ná j̄n̄jke Kafoonj. U jye na ntēn s̄pya bafanrage e me.

²⁵ Kile jye a t̄ige na s̄pya u báara pyi si ntaha uru t̄ēge me, jaha na ye uru u maha shinj ná n̄n̄i ná yī san̄jyī puni kaan s̄pyire pun'á.

²⁶ U à supyishinj puni pyi u à fworō shin n̄n̄kin i, maa pi pyi pi à t̄ēn j̄n̄jke cyeyi puni i, maa t̄erigii láha láha cyiye na, maa pi tateenyi t̄egigii láha láha cyiye na mà kan pi á.

²⁷ U à lire pyi bà pi puni si mpyi s'a uru Kile caa, bà wà maha yaaga caa na m̄are me, mà li ta u laage jye a t̄ən wuu wà tufiige na me.

²⁸ Naha kurugo ye uru u à wuu dá, maa shinj kan wuu á, maa wuu pyi wuu u j̄ni na jyaaha. Mpii pi maha myahigii c̄e yii shwəhəl'e ke, yire pire pil'a jwo na “Wuu à fworō Kile e.”

²⁹ Jye ná wuu s'á fworō Kile e, lire e ke s̄pyanj cyeg'á yaayi njemu yaa na mpère mu à jwo s̄ēnj̄ wuyi, lire jye me wȳēfyinj̄ wuyi, lire jye me kafaayi lon̄gara wuyi ke, wuu jye a yaa wuu a s̄n̄nj̄ na yire yaayi s̄pyanj'á yaa ná u s̄n̄j̄ore e ke, na Kile na jye yire fiige me.

³⁰ Mpii pi à pi t̄inj̄ pyi Kile j̄c̄ēmbaanj i ke, Kile jye a pire c̄u a tàanna ná lire e me. Nka Kile na yi yu nume s̄pyire pun'á cyeyi puni i, na pi pi toron̄kanni k̄ēn̄j̄e pi i mpa ur'á.

³¹ Naha kurugo ye Kile à can̄jke k̄a t̄ēge, nj̄kemu i u sí n-pa d̄jnyenj s̄pyire puni s̄ara si nt̄aanna ná pi kapyiinj̄kil'e n̄tinj̄ fun̄jke e ke. U yabilinj̄ shincw̄n̄r̄on̄j̄ cye kurugo u sí lire pyi. U à u j̄è a yige kw̄n̄j̄i i, lire cye kurugo u à li cȳē s̄pyire na na uru Kile à u cw̄ənr̄ə.»

³² Jye pi à kw̄ubii j̄ēnj̄ jwumpe lógo Poli j̄wə na ke, ka pii si wá na u fw̄h̄are, ka pii si jwo: «Wuu sí n-pa pu san̄mpe lógo can̄jke kab̄ere.»

³³ Jye ka Poli si ȳiri pi taan mà k̄are.

³⁴ Lire ná li wuuni mú i, pii mpyi a taha u fye e, maa dá Yesu na. Pire e, wà mege na mpyi Denisi. Kánhe jwumpe cw̄ənr̄əfoonj wà u mpyi ure. Ceenj̄ wà mú na mpyi, uru mege na mpyi Damarisi, mà b̄ara piiberii na.

18

Poli à k̄are K̄orenti kánhe e

¹ Lire k̄antugo Poli à ȳiri Ateni kánhe e, mà k̄are K̄orenti kánhe e.

² U à s̄a Yahutu n̄anj̄ wà ta wani, uru mege na mpyi Akilasi. P̄n̄ k̄uluni shin u mpyi u wi. U n̄impav̄onj̄ u mpyi mà ȳiri Itali k̄ini i ná u cw̄onj̄ Pirisili i, jaha na ye saanj̄ Kolodi mpyi a jwo na Yahutuubii puni pi fworō J̄əmu k̄an̄bw̄he e. Ka Poli si b̄ara pi na.

³ Ná u ná pire sí mpyi na v̄aan̄jyī bayi báaranj̄ ninun̄j̄ pyi, ka u u nt̄ēn pi ȳȳere maa t̄ere pyi ná pi e báaranj̄ na. ⁴ Can̄j̄onj̄ puni i, u mpyi maha si na yu ná Yahutuubii ná Gir̄ēkiibil'e Kile Jwumpe k̄alambage e, maa j̄caa pyiñkannigii puni na, si pi pyi pi dá Yesu na.

⁵ Mā lwó Silasi ná Timōti à ȳiri Masedoni k̄uluni i mà sh̄à ke, Poli saha jye a lab̄ere b̄ara Kile jwumpe nj̄wunj̄ na me*. U mpyi maha yi f̄inj̄inj̄ na yu Yahutuubil'á na Yesu u jye Kile N̄j̄c̄w̄n̄r̄on̄j̄.

⁶ Nka Yahutuubii jye a j̄ēē Poli jwumpe na me, maa u cyere. Lir'á pyi ke, ka u u u v̄aan̄tin̄j̄ke j̄āhara mà wà pi na†, maa yi jwo pi á: «Yii m̄ēē k̄a mpyi yii jye a shwə n̄ump̄an̄j̄a yoge na me, mii kuro saha j̄nye yire e me. Mpii pi jye pi jye Yahutuu me, nume mii sí raa wà pire ȳȳere si s̄a Jwumpe N̄intan̄mpe jwo pir'á.»

⁷ Jye ka Poli si ȳiri wani mà k̄are n̄anj̄ wà pȳenge, uru mege na jye Titusi Zhutusi. Uru n̄anj̄ mpyi na fȳage Kile na, u pȳenge mpyi a t̄inj̄ Kile Jwumpe k̄alambage na.

⁸ Ka Kile Jwumpe k̄alambage j̄n̄j̄ufoonj̄ Kirisipusi ná u pȳenge shiinbii puni si mpa dá Kafoonj̄ Yesu na. K̄orenti kánhe shiinbii pi mpyi na n̄uru Poli j̄wə na ke, ka pire nijyahamii si mpa dányanj̄ pyi, maa batize.

* **18:5** Filipi kánhe dánafeebil'á wȳēre kan Silasi ná Timōti á pi t̄uugo Poli á. Lire mpyi a Poli pyi u à ȳȳēnj̄e ta u Kile báaranj̄ i, ka lire si u pyi u saha j̄nye a uye yaha wȳēre cya báara na me. Yii 2 K̄orenti Shiinbii 11.9 ná Filipi Shiinbii 4.14-15 ná Kapyiinj̄kii 17.15 wí. † **18:6** Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wí.

⁹ Cannŋka numpilage e, Kafoonji à kani là cyêe Poli na maa jwo: «Ma hà raa fyáge me, ta yu, ma hà vyáha me,

¹⁰ mii na nyé ná mu i, wà mú si n-jà nò mu na si kapii pyi mu na me, mii wuubil'á nyaha naha nke kánhe e.»

¹¹ Nyé ka Poli si ntèen mà yyeé ninŋkin ná yinye baani pyi wani kuru kánhe e na sùpyire kálali Kile jwumpe na.

¹² Nyé mà Galiyón yaha Akayi kùluni nùnjufente na, canŋka Yahutuubii pil'á jwo a jwò, maa nŋkàr'a sà Poli cù a kàre u yyéere, u u sà u yíbe.

¹³ Pi à sà nò ná u e Galiyón yyéere ke, maa jwo: «Ŋge nàŋi wá na sùpyire yákiibii kèenŋi na pi a Kile père pyinŋkanni labere na, ndemu l'á kántugo wà wuu Saliyanj á ke.»

¹⁴ Nyé mà Poli yaha u u nko raa yu, ka Galiyón si jwumpe lwó maa jwo Yahutuubil'á: «Kampyi kapii, lire nyé me kapyimbaala nge nàŋi mpyi a pyi, mii mpyi na sí jneé yii Yahutuubii jwumpe lógo.

¹⁵ Nka ná li s'á pa nta na jwumpe pà ná meyi yà ná yii Saliyanj karigii cyii nàkaana ti nyé ti ti, yii yabilimpíi pi yi yyaha cwònrò. Mii la nyé si yogo kwòn wà ná mpe e me.»

¹⁶ Galiyón à puru jwo ke, maa pi pyi pi fworu yukyaala bage e.

¹⁷ Lir'á pyi ke, Kile Jwumpe kálambage nùnjufoonji mege ku nyé Sositeni ke, ka pi i uru cyán a cù, maa u yal'a jya yukyaala bage yyaha yyéere, ka Galiyón si uye pyi mu à jwo u nyé na pi jaa me.

Poli à nùr'a kàre Antiyóshi kánhe e

¹⁸ Cyire puni kántugo, Poli à mò Kòrenti kánhe e sahanŋi maa nta a kuni cya dánafeebil'á, ka u ná Pírisili ná Akilasi si jyé bakwòoge e mà kàre Siri kini kàmpañke na. Lire mpyi a Poli ta u à jwòfaaga fáa Kile á, lir'á pyi ke, ka u u u nùnjooore kwòn Sanŋkere kánhe e maa nta a kàre.

¹⁹⁻²¹ Pi à sà nò Efese kánhe e ke, ka Poli si nŋkàre Kile Jwumpe kálambage e, maa sà jwo ná Yahutuubil'e. Ka pire si u jàare na u tèn wani pire yyéere u tère pyi, nka Poli nyé a jneé me, maa kuni cya pi á, maa jwo na l'aha ntáan Kile e, na uru na sí nùru n-pa pi yyéere. Lire kántugo maa yiri u shèerefeebii Pírisili ná Akilasi taan maa nŋkàr'a sà jyé bakwòoge e mà kàre.

²² Pi à sà nò Sezare kánhe e ke, ka Poli si fwor'a kàre Zheruzalemu kánhe e mà sà dánafeebii kuruŋke shéere, maa yiri wani mà kàre Antiyóshi kánhe e.

²³ U à tère pyi wani maa nta a kàre Galati kùluni i, maa yiri wani mà kàre Firijyi wuuni i. Lire jani tooy'e, u à màban le cyelempyiibii puni i, bà pi si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i me.

Apolosi à kàr'a sà a Kile jwumpe yu Efese ná Kòrenti kànyi na

²⁴ Lire tèn i, Yahutonj wà na mpyi a yiri Alezandire kánhe e mà pa Efese kánhe e, uru mege mpyi Apolosi, u mpyi a jwumpe cè, maa Kile Jwumpe Semenji cè sèe sèl'e.

²⁵ Pi mpyi a u kála Kafoonji Yesu kuni jaaranŋkanni na, nka nde li nyé batizeliŋi kani ke, u tacenŋe mpyi a láha Yuhana Batizeliŋiŋi u kàlanj na. Lire ná li wuuni mú i, u mpyi maha Yesu kani fininji na yu ná u zòmbilini puni i sùpyir'á.

²⁶ U mpyi maha yu sùpyire yyaha yyéere fyagara baa Kile Jwumpe kálambage e. Pírisili ná Akilasi à u jwumpe lógo ke, maa u yyer'a kàre, maa Kile kuni yal'a cyéere u na.

²⁷ Akayi kùluni zhèŋi lage mpyi a pa mpyi Apolosi na, ka cinmpyiibii dánafeebii si màban le u e, maa letere sém'a kan Akayi kùluni cyelempyiibil'á, maa yi jwo pi á na u aha nò wani pi yyéere, pi i u cùmu leme jwò. U à pa shà ke, ka Kile si jwò u na, ka u kàlanj ninŋkanŋi si fánha kan dánafeebil'á, maa pi pyi pi i si yyaha na Kile kuni i.

²⁸ U mpyi maha Yahutuubii tawurugoyi cyéere pi na sùpyire shwòhòl'e. Wà mpyi na si n-jà u kyáala me. U mpyi maha Kile Jwumpe Semenji yyahe fininji na yu pi á na Yesu u nyé Kile Nijcwònròŋi.

19

Poli na Kile jwumpe yu Efese kánhe e

¹ Mà Apolosi yaha Kòrenti kánhe e, Poli à Azi jañji jyiile mà kàre Efese kánhe e, mà sà cyelempyiibii pii ta wani,

² maa pi pyi: «Tèn i yii à dá Yesu na ke, yii à Kile Munaani ta la?» Ka pi i u pyi: «Wuu bá sàha nkwò a Kile Munaani kyaa lógo mà jya me.»

³ Ka u u nùr'a pi pyi: «Lire sann i ke, batizeliŋi shinj nŋgire pi à pyi yii na ye?» Ka pi i u pyi: «Yuhana Batizeliŋiŋi mpyi na nŋgemu pyi ke.»

⁴ Ka u u jwo: «Mpi pi mpyi maha pi toronŋkanni kèenŋe ke, pire Yuhana mpyi maha batizeli lwàhe e. Nka u mpyi maha yi yu sùpyir'á na nŋgemu u sí n-pa uru kántugo ke, na pi dá uru na, uru u nyé Yesu.»

⁵ Nyé pi à yire lógo ke, maa nta a batize Kafoonji Yesu mege na.

⁶ Ka Poli si u cyeyi taha pi ñùnyii na, maa Kile ñaare pi na, ka Kile Munaani si ntíge pi ñunji, ka pi i wá na yu shɛnre tabɛr'e, maa Kile túnnture yu.

⁷ Tire sùpyire mpyi a shiin ke ná shuunni kwò.

⁸ Mà Poli yaha kuru kànhe e, u mpyi maha si na Kile Saanre kani fíninji na yu sùpyir'á fyagara baa Kile jwumpe kálambage e. U mpyi maha pynjannigii puni pyi bà u lógofeebii si mpyi si ñee puru jwumpe na mɛ. U à lire pyi fo mà sà ño yinje taanre na.

⁹ Nka shinnyahara mpyi a pi ñinjiyigigii waha, maa ñcyé si ndá Poli jwumpe na, maa Kafoonji kuni fwóhore sùpyire nyii na. Nye ka Poli si cyelempyiibii yyer'a yiri pi taan, maa ñkàre ná pi e Tiranusi kálambage e, maa sà a pi kálali wani canja maha canja.

¹⁰ Poli à lire pyi mà ño yee shuunni na. Lir'à pyi ke, Yahutuubii ná supyishi maha shi u mpyi Azi kùluni i ke, pire pun'à Kafoonji jwumpe lógo.

Yahutuubii pi mpyi na jínabii kòre na yige pifeebil'e ke, pire kani

¹¹ Kakyanhala karigii cyi à sii sùpya sàha sàa cyi ñya mɛ, Kile mpyi maha cyire pyi Poli cye kurugo.

¹² Väännyii, lire ñye mɛ sicuyi yi mpyi a bwòñ Poli na ke, pi mpyi maha yire lwúu maha si na ntare yampii ná jínacyaanbii na. Lire mpyi maha yampii pyi pi i ñcùñji, maa jínacyaanbii jínabii pyi pi i fwore pi e.

¹³ Yahutuubii pii na mpyi wani, pire mpyi maha ñaare na màre, marii jínabii kòre na yige pifeebil'e. Ka pire la si mpyi s'a jínabii kòre s'a yige pifeebil'e ná Kafoonji Yesu mɛge e mú. Pi aha jínacyanji wà ñya, pi mpyi maha jwo: «Yesunji kyaa Poli maha yu ke, uru mɛge na, yii fworo!»

¹⁴ Yahutuubii sáragawwuubii ñùñufembwòhe kà mɛge na mpyi Sikɛva. Uru pyiibii nàmbaa baashuunni mú mpyi maha uru nge báarañi pyi.

¹⁵ Nye canjka, pi à puru jwumpe jwo ná jínacyanji w'e, ka jínani si jwo: «Mii à Yesu cè, Poli ñye sùpyanji ngemu ke, mii à uru cè mú, nka yii de? Mpire pi ñye yii ye?»

¹⁶ Nànji i jínabii ñye ke, ka uru si ñcwò pi na, maa pi kyéerege sèe sèl'e fo mà pi bànnaga, ka pi cypire wuubii si fè a fworo u bage e.

¹⁷ Yahutuuo yo, supyishinji sanji yo, shin maha shin u mpyi Efese kànhe e ke, pire pun'à nde kani lógo maa fyá. Ka Kafoonji Yesu mɛge sí n-pèe.

¹⁸ Mpii pi mpyi a dá Yesu na ke, pire ñinnyahamii mpyi na ma na yyérelì sùpyire yyaha na, maa pi kapegigii ñimpyiinji yu.

¹⁹ Mpii pi mpyi na sijnkanmpe pyi ke, pire ñinnyahamil'à pa ná pi sijnkanmpe sémɛbil'e, ka pi i mpa pi bínni piye ñunji, maa pi súugo sùpyire nyii na, maa pire sémɛbilì lwòore wà tiye na, ka pi lwòore sí mpa bɛ wyérefyinji kampwòhii beeshuunni ná ke (50.000) na.

²⁰ Lire pynjannii na, Kafoonji jwumpe mpyi na ñcaali cyeyi yyaha kurugo fwófwo maa fànha taa.

Ñyàhanjgurugunji u à pyi Efese kànhe e ke

²¹ Cyire karigii toronkwooni kántugo, mà Kile Munaani yaha l'à Poli yyaha cù, u à li lwò uye funji si ntòro Masedoni ná Akayi kùligil'e si raa wá Zheruzalɛmu kànhe e. U mpyi maha yi yu na uru ká ño wani, na ur'à yaa u sà fworo Ìromu kànbwòhe e mú.

²² Nye ka u u ñaarañeebii pii shuunni yaha pi à kàre Masedoni i, pire pi mpyi Timòti ná Erasiti. Ka u yabilinji si ntéen mà tère pyi sahanji Azi kùluni i.

²³ Kafoonji Yesu kuni kani mpyi a ñyàhanjgurugo ñimbwo yírigi lire tɛni i.

²⁴ Sɛɛnbunji wà na mpyi wani, uru mɛge na mpyi Demɛtirusi, wyérefyinji u mpyi na bùu. Yasunjke mɛge pi maha mpyi Aritemisi* ke, uru ñanji mpyi maha kuru yasunjke bage shinji yaa ná wyérefyinji i na mpérelì. U ná u báarañyibii mpyi maha wyérefnyahaga taa uru báarañi i.

²⁵ Nye canjka, ka uru ñanji si u báarañyibii ná sɛɛnbuubii puni yyer'a bínni maa jwo: «Mii cìmpyiibii, yii à li cè na nge báarañi i wuu ñye na wuu ñwòlyinji taa.

²⁶ Nka nde nge Polinji ñye na mpyi ke, yii na li núru maa li ñaa. U à jwo na sùpyire maha kacyanhigii ñcyiimu yaa ná pi cyeyi i ke, na cyire ñye yafyin mɛ. Nde kani ñye Efese kànhe kanni ñùñjo kyaa mà de, li na ñko si mpyi Azi kùluni puni ñùñjo kyaa. U s'à shinnyahara ñumbunji kɛɛnñe ná puru jwumpe e mà kwò.

²⁷ Ná wuu ñye a wuye waha mɛ, wuu là nta kuni sí n-tò, mà bàra lire na, wuu yasunjcwòge mɛge ku ñye Aritemisi ke, kuru yasunjke bage saha si n-pa n-pyi laage e mɛ. Kuru yasunjke Azi kùluni shiinbii ná kini shiinbii puni ñye na sunni ke, pèene saha si n-pa n-taha ku na mɛ.»

²⁸ U à puru jwo ke, mpii pi mpyi wani ke, ka pire lùyiri wuubii si wà na yasunjke báami maa ñko fànha na: «Wuu Efese kànhe shiinbii yasunjcwòge Aritemisi fiige ñye mɛ!»

* **19:24** Shinnyahara mpyi na sònni na kuru yasunjke na ñye ceewe ngemu u maha pyiibii kaan sùpyir'á, maa sùmanji pyi u u ñwòge ke. Efesi kànhe e kuru yasunjke tabwòhe mpyi.

²⁹ Nye ka pi i kàñhe puni nyàha a wùrugo ná puru tùmpe e. Lire mpyi a Poli naarañeēbii pii shuunni, Gayusi ná Asitariki ta wani. Masedoni kùluni shiin pi mpyi pire, ka sùpyire si ntíl'a pire cyán a cù mà kàre tafage e.

³⁰ Poli yabilinjì la mpyi si ñkàre sùpyire tabinnige e, ñka cyelempyiibii nyē a ñeē me.

³¹ Azi kùluni fānhafembwoyi yà mù na mpyi wani, yire na mpyi Poli cevee, ka pire si tūnturo tun u á, na u àha zhà sùpyire tabinnige e me.

³² Lire tēni mpyi a jwumpe ta p'a nyaha sùpyire shwòhòl'e, wà ná wà wumò nyē a mpyi ñinjkin me. Nde na pi mpyi a bínni ke, shinnyahara na mpyi wani, pi nyē a mpyi a lire cē me.

³³ Yahutuñjì wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Alezandiri. Ka pi i uru ñòñ'a kàr'a sà yyēñe sùpyire yyaha yyēre. Ka u u cyēge tēg'a sùpyire pyi na ti fyàha. U la mpyi si u Yahutuñeēbii túbile kàrò sùpyire shwòhòl'e.

³⁴ Ñka sùpyir' à pa ñcē na Yahutu u nyē u wi ke, ka pi puni si bínn'a jwo fānha na: «Wuu Efese kànha shiinnbii yasunñcwōge Aritemisi fiige nyē me!» Maa ñkwòro lire na fo na ñko si nò leriì shuunni fiige na.

³⁵ Sémesemeñjì u mpyi kànhe e ke, uru u à pa jà a sùpyire pyi t' à fyàha, maa jwo: «Efese kànhe shiinnbii, sùpyire pun' à li cē na yasunñcwōge Aritemisi k' à yiri ñinjñjì na mà cwo ke, na Efese kànhe ku nyē kuru ná ku bage kàanmucyafoonjì.

³⁶ Sùpya si n-jà yire kyáala me. Lire e ke yii yii funñyi ñiñe, yii àha raa karigiì pyi ñùñò kurugo me.

³⁷ Yii à mpìi nàmpii cù mà pa naha, mà li ta pi nyē a yafyin yù yasunñke bage e me, pi mù nyē a jwumpime jwo mà yyaha tí ná wuu yasunñke e me.

³⁸ Demetirusi ná u báarapyñeēbii la kà mpyi si sùpyanjì wà cēge kani là na, pi a si yukyaala bage e yukyaabii yyēre ná lire kani i.

³⁹ Kampyi pabere si na wà yii á, wuu mpinninjì canñke, wuu sí puru cwōñrò.

⁴⁰ Lire baare e nde li nde wuu à pyi amē ñinjja ke, wuu sí n-jà ñcēge ta l'e, ñaha na yē pi aha wuu yibe, wuu si n-jà ñùñò ta sùpyire kabinnini na me.»

⁴¹ U à puru jwo a kwò ke, maa sùpyire cye yaha.

20

Nde Poli à pyi Masedoni ná Gere si kùligil'e ke

¹ Nyē mahan' à pa fyàha ke, ka Poli si cyelempyiibii yyer' a bínni maa pi yere, lire kántugo maa kuni cya pi á maa ñkàre Masedoni kùluni i.

² U à yereye ñinjyahaya kan lire kùluni dānafeebil' á maa nta a jyiil' a kàre Giresi kùluni i.

³ U à yijnyē taanre pyi wani. Tēni i u à uye bégele si jyē bakwōge e raa ñkēge Siri kini i ke, ka u u lógo na Yahutuubii pii na wà a vùnñò pwò u meē na. Nyē lir' à pyi ke, ka u u li lwó uye funñ' i si nùru ntòro Masedoni i s' a wà.

⁴ Mpìi pi mpyi a u tūgo ke, pire pi mpyi Bere kànhe shinñjì Pirusi jyanjì Sopateri ná Asitariki ná Sekundusi, pire shiin shuunninjì mpyi a yiri Tesaloniki kànhe e, mà bàra Gayusi na, uru mpyi a yiri Deribe kànhe e, ná Timòti, ná Tisike ná Torofimu, pire shiin shuunninjì mpyi a yiri Azi kùluni i.

⁵ Ka pire si ñkàre wuu yyaha na maa sà wuu sige Torasi kànhe e.

⁶ Bwúuruñjì ñinjirigembaanjì kataanni toronñkwooni kántugo, ka wuu u bakwōge kà lwó Filipi kànhe e, maa canmpyaa kanjuro jara pyi maa nta a nò Torasi kànhe e, maa ntēen wani mà cibilaaga pyi.

Poli à bu ñè Torasi kànhe e

⁷ Cibilaage canñcyiige* ka wuu u wwò maa Kafoonjì ñjyinjì lyí sijncyan. Poli la mpyi s' a ñkēge kuru canñja nūmpañja na. Nyē ka u u Kile Jwumpe jwo ná dānafeebil' e fo mà sà ñinjke ñi.

⁸ Wuu mpyi a bínni batōnge ñinjyibabilini l'e, bēenme yaaya ñinjyahaya mpyi a mīni mīn' a yaha lire babilini yyaha kurugo.

⁹ Nāñjiñjì wà na mpyi ná wuu e, uru mege na mpyi Etikusi, uru mpyi a tēen finetirinjì ñwōge na. Poli à mō jwumpe na ke, ka uru si mpa ñón' a funñò wwó uye na. Pur' e u à kwòro mà bwòn a pól' a yiri batōnge ñinjyibabilini tanrewuuni i mà pa ñcwo. Pi à ta pi sà u yirige ke, mà u ta u à kwú.

¹⁰ Ka Poli si ntíg' a kàre maa sà lyēle u ñun' i, maa u cù u cyeyi na maa jwo: «Yii àha raa fyáge me, u na nyē nyii na!»

¹¹ Lire kántugo ka Poli si nūr' a dùgo maa sà bwúuruñjì lwó maa u kwòn kwòn a taa pi à lyí, maa ñkwò maa jwumpe sogo mà sà nò fo canñjanyiiñi tēefworoni na, maa nta a kàre.

¹² Nyē ka pi i nāñjiñjì tūng' a kàre pyēnge e, u mpyi nyii na, ka lire si māban lēñe dānafeebil' e.

* 20:7 Yahutibil' á cibilaage canñcyiige ku nyē kárinjì.

Poli na Efese kànhe dánafeebii kacwǎnrribii yerεge

¹³ Lire kántugo ka wuu u bakwǎoge lwó a kàre Azosi kànhe e. Poli mpyi a jwo na uru sí raa jaare s'a wá tǎare na kuru kànhe na. Wani u mpyi na si sà bàra wuu na bakwǎoge e.

¹⁴ U à sà wuu ta Azosi kànhe e ke, maa bàra wuu na, ka wuu u bakwǎoge lwó mà kàre Mitilèni kànhe e,

¹⁵ maa yîri wani mà kàr'a sà nǒ kuru canŋa nùmpañña na Kiyósi kini sicampe na. Kuru canŋa nùmpañña, maa nǒ Samósi kini i. Kuru canŋa nùmpañña, maa nǒ Miletì kànhe e.

¹⁶ Yii li cè na Poli la mpyi si ntòro Efese kànhe taan yyérembaa. U la jnye a mpyi si mǒ Azi kùluni i mε. U funŋke mpyi a wyère, ñaha na ye u la mpyi, ná labεε jnye a pyi mε, si Pantekótinjì kataanni ñùŋǒ bē Zheruzalemu kànhe e.

¹⁷ Lire e ka u u ntēen Miletì kànhe e maa tùnnturo tùugo Efese kànhe dánafeebii kurunke kacwǎnrribil'á, na pi pa.

¹⁸ Pi à pa ke, ka u u pi pyi: «Mà lwó mii à pa ñaha Azi kùluni i ke, fo mà pa nǒ ñijjaa na, yii à mii toronkanni cè yiye shwǎhǎle.

¹⁹ Mii à naye tîrige pyinŋannigii puni na, maa báarañji pyi Kafoonji á, maa ñkyaala fo mà ñyilwǎhe wu, ñaha na ye Yahutuubil'á vùnnyì pwǎ tooyo ñijyahay'e mii na, maa yyefugo ñijyahaga nǒ mii na.

²⁰ Lire ná li wuuni mú i, yaaga maha yaag'e yii tǎon jnye ke, mii jnye a kuru kà ñwǎho yii na mε. Sùpyire shwǎhǎle yo, yii pyenyi i yo, mii à yii kála yire na.

²¹ Yahutuubii bàra supyishinjì sanŋi na, mii à yi jwo a waha pi á na pi pi toronkanni kēenŋe, pi i piye kan Kile á, pi i dá wuu Kafoonji Yesu na.

²² Nye numε, mii ñinŋkarenji u ŋge Zheruzalemu i, nde li sí n-sà mii ta wani ke, mii jnye a lire cè mε. Nka Kile Munaani fánhe ku jnye mii na.

²³ Nde mii à cè ke, lire li jnye: kánha maha kánha na mii na ntùuli ke, Kile Munaani maha li cyèe mii na na kàsujyiini ná yyefuge ku jnye mii yyaha na wani.

²⁴ Nka mii múnaani kani jnye a mii funŋǒ pēn mε. Nde l'á mii funŋǒ pēn ke, lire li jnye: Kafoonji Yesu à báarañji ŋgemu le mii cye e ke, mii u jà a uru pyi a ñwǎ si nǒ u tēgeni na. Uru u jnye, Kile à ñwǎ wuu na maa kani ndemu pyi ke, mà lire jwumpe jwo sùpyir'á.

²⁵ Nye yii mpiimu yyére mii à tòro maa Kile Saanre jwumpe jwo ke, mà lwó numε na, yii saha si mii ñya mε.

²⁶ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á ñijjaa, yii ŋgemu ká kani là para ke, urufoo ñùŋǒ tuguro ti jnye tire, ti saha jnye mii woro mε.

²⁷ Ñaha kurugo ye yii zhwonji kàmpañjke na, kyaa maha kyaa li jnye Kile jnyii wuuni ke, mii jnye a lire là ñwǎho yii na mε.

²⁸ Lire e ke yii a yiye káanmucaa, Kile Munaani à yii tñje yatonkurunke ñkemu ñùŋǒ na ke, yii raa kuru káanmucaa. Kile Jyanjì à u sishange wu, ka Kile si dánafeebii mpiimu cya mà wá piye na ke, yii yaha pire na, yii raa pi ñwǎ caa.

²⁹ Mii à li cè, mii karenkwooni kántugo, bà sigepwuunbii maha jyè mpàkurunke shwǎhǎle maa ku bwǎn a caala mε, amuni sùpyire tà sí n-pa jyè yii shwǎhǎle si yii wurugo.

³⁰ Ali yii shwǎhǎle, pì sí n-pa raa fini si cyelempyilibii pii fáañña si ñgurugo pi i ntaha pire fyε e.

³¹ Lire e ke yii yákili yaha yiye na, yii funnyì cwo li na na mii à yyee taanre pyi na yii puni yerεge pilaga bàra canŋa na, fo tooyi y'e mii mpyi maha ñyilwǎhe wuuni yii kurugo.

³² Nye numε, mii sí yii le Kile cye e. Jwumpe p'á li cyèe na Kile à ñwǎ wuu na ke, puru pu sí n-jà fánha kan yii á si yii pyi yii a si yyaha na Kile kuni i, yaayi ñwǎmεeni Kile à lwó ke, si yire kan yii á mà bàra u wuubii puni na.

³³ Mii jnye a nyii yige sùpya wyère, lire jnye mε seen, lire jnye mε u vàanya kurugo mε.

³⁴ Yii yabilimpil'á li cè na mii à báarañji pyi ná na cyeyi i, bà mii si mpyi si jà ñjyére ná naye e, mà bàra na shèrefeebii na mε.

³⁵ Mii à li cyèe yii na pyinŋannigii puni na, na amuni wuu à yaa wuu a báarañji pyi, wuu raa fǒɔfeebii tère, mà bàra lire na, wuu u funŋǒ cwo Kafoonji Yesu jwumpe na. U à jwo na “Jwǎñi na ntaa ñkanjì i mà tòro ntañi taan.”»

³⁶ Poli à puru jwumpe jwo a kwǎ ke, maa ñinŋkure sín maa Kile ñáare ná pi e.

³⁷ Lire kántugo ka dánafeebii puni mesuwuubii si wá na Poli púruli na ñcwǎre maa pi fwùñjì nizanji kaan u á.

³⁸ Pi yyetanha wuubii pi mpyi, ñaha na ye u mpyi a jwo na pi saha si uru ñya mε, ka pi i ñkàr'a sà u tùug'a yaha bakwǎoge talwǎge e.

21

Poli à nùr'a kàre Zheruzalemu kànhe e

¹ Wuu à pishɛɛrenji kan a kwɔ̄ ke, maa jyɛ bakwɔ̄ɔge e, maa ntɔ̄'a kàre Kɔ̄si kɔ̄ni i. Kuru canja numpanja, maa nkàre Ɔrɔ̄di i, maa yiri wani mà kàre Patara kànhɛ e.

² Wuu à sà bakwɔ̄ɔge kà ta wani ku u nko raa nkɛɛge Fenisi kùluni i, ka wuu u jyɛ kur'e mà kàre.

³ Wuu à kàr'a sà byanhara Sipiri kɔ̄ni na fo na li jaa ke, ka wuu u li kwɔ̄n a yaha wuu kàmɛnɛ cyɛge na, maa nkàre Tiri kɔ̄ni i. Wuu à sà nɔ Tiri kànhɛ na ke, maa yyɛre wani, jaha na ye yaayi yi mpyi bakwɔ̄ɔge e ke, wani kuru kànhɛ na yire mpyi na sí n-ƚrige.

⁴ Ka wuu u jyɛ kànhɛ e mà sà cyelempyiibii pii ta wani, maa ntɛ̀n'n'a canmpyaa baashu- unni pyi ná pi e. Kani li mpyi na sí n-pa Poli ta Zheruzalɛmu kànhɛ e ke, ka Kile Munaani si lire cyɛe pi na. Lir' à pyi ke, ka pi i yi jwo Poli á na u àha nkàre Zheruzalɛmu i mɛ.

⁵ Cyire canmpyaaagii baashuunniñ' à tòro ke, ka wuu u kuni cya. Ka cyelempyiibii puni si fworo ná pi cyeebii ná pi pyiibil'e, maa wuu tũug'a fworo kànhɛ e. Wuu à sà nɔ suumpe lwɔ̄he jwɔ̄ge na ke, ka wuu puni si niñkure sín lwɔ̄he jwɔ̄ge na, maa Kile jáare.

⁶ Wuu à pishɛɛrenji kan wuy' á mà kwɔ̄ ke, ka wuu u bakwɔ̄ɔge lwɔ̄ na nkɛɛge. Dánafeebii pi ke, ka pire si núr'a kàre kànhɛ e.

⁷ Nyɛ jani wuu à pyi suumpe lwɔ̄he jũñ' i mà yiri Tiri kànhɛ e ke, Pitolemayisi kànhɛ e wuu à lire jũñke kuu. Ka wuu u fworo bakwɔ̄ɔge e mà kàre kànhɛ e mà sà dánafeebii shɛɛre, maa canmbile niñkin pyi ná pi e.

⁸ Kuru canja numpanja, ka wuu u nkàre Sezare kànhɛ e, maa sà sunmbage lɛ̀njɛ Filipi yyɛre. Jwumpe Nintanmpe jwufooñi wà u mpyi u wi. Nambaabii baashuunniñ' pi mpyi a cwɔ̄nɔ̄ pi a Yesu tũntunmpii tɛ̀gɛ Zheruzalɛmu kànhɛ e ke, pire wà u mpyi u wi mú.

⁹ Pũcɛpyilyeyɛ sicyɛre na mpyi u á, yire mpyi maha Kile tũnture yu sũpyir' á.

¹⁰ Wuu à canmpyaa niñyahagii pyi Filipi pyɛngɛ e. Mà wuu yaha wani, ka Agabusi si yiri Zhude kùluni i mà pa. Kile tũntunñɔ̄ u mpyi u wi.

¹¹ U à pa wuu ta wani ke, maa Poli seepwɔ̄ge lwɔ̄, maa ku tɛ̀g'a u yabilinj' tooyi ná u cyeyi pɔ̄w maa jwo: «Kile Munaani à jwo na ngemu u jyɛ ná nke seepwɔ̄ge e ke, Yahutuubii jũñjufeebii sí n-pa urufoo cù Zheruzalɛmu kànhɛ e, si urufoo pɔ̄w amɛ si nde supyishinj' sanñi cyɛ e.»

¹² Wuu à puru jwumpe lógo ke, ka wuu ná kuru cyage dánafeebii puni si wà na Poli jáare na u àha nkàre Zheruzalɛmu i mɛ.

¹³ Ka Poli si jwo: «Naha na yii jyɛ na mɛɛ sũu amɛ ye? Yii àha na yákilinj' wũrugo mà dɛ! Mii à jɛɛ na mpwɔ̄ñi i fo mà sà nɔ na mbòñi na Zheruzalɛmu i Kafoonj' Yesu mɛge kurugo.»

¹⁴ Wuu à pa li jya na wuu si n-jà u zhɛñi fyilinnɛ Zheruzalɛmu kànhɛ e mɛ, ka wuu u u yaha wani, maa jwo: «Kafoonj' jyi wuuni li pyi.»

¹⁵ Canmpyal' à tòro ke, ka wuu u wuye bégele, maa yiri Sezare kànhɛ e mà kàre Zheruzalɛmu i.

¹⁶ Sezare kànhɛ cyelempyiibii pii mpyi a kàre ná wuu e. Pire pi à wuu yyaha cù a kàre, ka wuu u sà wuu sunmbage lɛ̀njɛ Sipiri kɔ̄ni shinñi wà yyɛre, uru nàñi mɛge mpyi Minason. Cyelempyanj' wà u mpyi u wi fo tɛ̀moni i.

Karigii cyi à pyi supyishinj' sanñi shwɔ̄hɔ̄l'e ke, Poli à cyire yyaha jwo Zheruzalɛmu dánafeebil' á

¹⁷ Wuu à sà nɔ Zheruzalɛmu kànhɛ e ke, ka dánafeebii si wuu jũñɔ̄ bɛ̀ ná funntange e.

¹⁸ Kuru canja numpanja, Poli à kàre ná wuu e Yakuba yyɛre. Dánafeebii kurunke kacwɔ̄nribii puni mpyi a piye bínni wani mú.

¹⁹ Fwũñi pyiñkwooni kántugo, Poli à jwumpe lwɔ̄, karigii Kile à pyi mà u yaha supyishinj' sanñi shwɔ̄hɔ̄l'e ke, maa cyire puni yyaha jwo pi á niñkin niñkin.

²⁰ Pi à puru lógo ke, maa Kile kɛe. Lire kántugo maa jwo Poli á: «Wuu cɔ̄nmpworonanj', mu jyɛ a jya mà? Yahutu u kampwɔ̄hii niñyahamil' à dá Yesu na naha, nka ali numɛ, pi à piye pɔ̄w Kile tũntunñi Musa Saliyanj' kurigii jaaranj' na.

²¹ Nyɛ pil' à pa yi jwo pi á na mu à jwo na Yahutuubii pi à tɛ̀n supyishinj' sanñi shwɔ̄hɔ̄l'e ke, na pire kà nũru raa Musa Saliyanj' kurigii jaare mɛ, na pi àha raa pi pyiibii kwũun sahanñi mɛ, na pi àha nũru raa làdaabii karigii pyi mɛ.

²² Lire e ke jaha wuu à yaa wuu pyi bɛ? Naha kurugo ye pi sí mu mpanj' cɛ.

²³ Nyɛ wuu sí jjemu jwo mu á ke, yire mu à yaa mu u pyi. Nambaabii sicyɛɛre na jyɛ naha wuu shwɔ̄hɔ̄l'e, pire mpyi a jwɔ̄ fáa Kile á.

²⁴ Jyɛ ná pi e Kile jaarebage e, maa mayɛ fininjɛ ná pi e, maa pi fininjɛ fininjɛ yaare lwɔ̄ɔre wwú, pi i pi jũñyi kũlu* . Lire ká mpyi, Yahutuubii sí n-cɛ na jwumɔ̄ maha jwumɔ̄ sũpyire jyɛ na yu na ntare mu na ke, na puru pà jyɛ sɛe mɛ, nka na mu yabilinj' na Musa Saliyanj' kurigii jaare.

* 21:24 Nwɔ̄faage mpíi Yahutuubii mpyi a fáa ke, ná kuru tɛ̀ni mpyi a fũññɔ̄ mɛ, pi jũñyi jyɛ a mpyi a yaa yi kũlu mɛ.

²⁵ N̄ye m̄pii pi à dá Yesu na supyishin̄i sann̄i i ke, n̄je wuu à jwo pir'á ke, yire yi n̄ye: pi àha raa yasun̄yi kyaare kyáa me, pi àha raa sishange lýi me, yatōge k'á kwú mà ta sishan̄ n̄ye a fworo k'e me, pi àha kuru kyáa me, pi àha raa jacwōre pyi me.»

²⁶ Kuru can̄ña n̄mpan̄ja, ka Poli si bâra pire n̄ambaabii na, maa sà uye f̄inin̄e ná pi e. Lire k̄antugo ka u u n̄kár'a sà jyè Kileñaarebage e, can̄mpyaagii pi sí n-pyi si f̄inin̄e ke, cyire can̄mpyaagii sí n-kwō can̄ñke n̄kemu i ke, maa kuru can̄ñke cyèe. Kuru can̄ñke ninuge e, pi shin maha shin sárage mpyi a yaa ku wwu.

Pi à sà Poli cù Kileñaarebage e

²⁷ Can̄mpyaagii baashuunn̄in̄i s̄upyan̄i mpyi maha mpyi si nta v̄inin̄e ke, cyir'á pa byanhara cyi takwōre na, lire mpyi a Azi k̄uluni Yahutuubii ta pi à Poli n̄ya Kileñaarebage fun̄ñke e, ka pire si jwun̄yahama pyi maa s̄upyire ȳirig'á yaha Poli fye e, pi à cù.

²⁸ Pi mpyi na m̄han̄ji jyii maa n̄ko: «Izirayeli shiin̄bii, yii pa wuu t̄ège! Nge n̄an̄i u maha jaare cyeyi puni i maa n̄ko na wuu shin̄i n̄ye yafyin me, na wuu Saliyan̄i n̄ye a n̄wō me, na wuu maha wuu Kilen̄i p̄ere cyage n̄kemu i ke, na kuru n̄ye a n̄wō me. Mà bâra lire na, u à pa ná supyishin̄i sann̄i s̄upyire t'e wuu Kileñaarebage fun̄ñke e mà pa kuru cyage nisinan̄ke n̄wōhō wuu á†.»

²⁹ Pi mpyi na puru yu, naha na ye pi mpyi a Poli ná Efese k̄anhe shin̄i Torofimu n̄ya s̄in̄cyan k̄anhe fun̄ñke e, ka pi i wá na s̄on̄ni na Poli à k̄are ná u e Kileñaarebage fun̄ñke e.

³⁰ Li mpyi a k̄anhe puni n̄yaha a w̄urugo, ka s̄upyire si wá na fi na fwoe k̄ampan̄yi puni na. Ka pi i sà Poli cyán a cù, maa u dir'a yige Kileñaarebage e, maa nt̄il'á ku n̄wōyi tò.

³¹ Mà pi yaha pi à Poli bon̄kana caa, ka pii si sà ye jwo s̄orolashiibii n̄un̄ufembwōh'á na: «Zheruzalemu k̄anhe puni na wá a n̄yaha a w̄urugo!»

³² Ka uru si nt̄il'á s̄orolashiibii pii ná pi yyaha ȳyere shiin̄ ȳirige pi a f̄e a k̄are pi cyage e. Yahutuubil'á s̄orolashiibii ná pi n̄un̄ufembwōhe n̄ya ke, maa Poli bwōnre n̄wō yaha.

³³ N̄ye ka s̄orolashiibii n̄un̄ufembwōhe si file, maa Poli cù, maa pi pyi pi à u p̄wō ná ȳōr̄oyō shuunni i. Pi à u p̄wō ke, ka u u s̄upyire ȳibe: «Jofoo u n̄ye u wi ye? Naha shi u à pyi ye?»

³⁴ S̄upyire puni mpyi na m̄han̄ji jyii, wá ná wá wumō n̄ye a mpyi nin̄kin me. M̄han̄ji n̄yahan̄i kurugo, s̄orolashiibii n̄un̄ufembwōhe n̄ye a jà a yafyin yyaha cè pi jwumpe e me, ka u u s̄orolashiibii pyi pi à k̄are ná Poli i pi k̄an̄ñke fun̄ñke e.

³⁵⁻³⁶ Pi à k̄ar'a sà nō tajyinjwōge na ke, ka supyinjyaha si lwó a tò pi na ná kafuge e, maa n̄ko: «Yii u bō!» Li n̄ye a pa n̄wō me, ka s̄orolashiibii si Poli lwó.

Poli à uye jwo a f̄inin̄e s̄upyr'á

³⁷ T̄eni i pi mpyi na n̄ko raa jyè ná Poli i k̄an̄ñke fun̄ñke e ke, u à s̄orolashiibii n̄un̄ufembwōhe ȳibe: «N̄un̄ufoon̄i, mii sí n-jà n-jwo ná mu i la?» Ka uru si jwo: «Taha mu à Girek̄iibii sh̄eεnre cè?»

³⁸ Li s̄aha mō me, Misira k̄ini shin̄i u mpyi a pa n̄un̄ō kyán naha maa n̄k̄are ná shiin̄ kampwōhii sicyere e (4.000) síwage fun̄ñke e supyibuuni meε na ke, taha uru bà u naha mu mo!»

³⁹ Ka Poli si u pyi: «Mii na n̄ye Yahutu, mii à ȳiri Tarisi k̄anhe e, Silisi k̄uluni i. Mii na ȳiri k̄an̄bwōhō na, n̄kemu mege k'á p̄e ke. Mii na mu n̄áare, ma a na yaha si n̄jwo ná s̄upyire e.»

⁴⁰ Ka s̄orolashiibii n̄un̄ufembwōhe si kuni kan Poli á, mpe pu n̄ye u á ke, u u puru jwo. N̄ye mà u n̄injyeren̄i yaha babwōhe tajyinjwōge na, ka u u cyege ȳirige s̄upyr'á. Pi pun'á pa fyáha ke, ka u u jwo ná pi e Eburubii sh̄eεnre e. U à jwo:

22

¹ «Mii c̄in̄mpyiibii ná mii tiibii, mii na li caa yii á, yii i lógo na n̄wō na. Mii sí jwumō jwo si nt̄ège naye f̄inin̄e yii á.»

² S̄upyr'á u n̄ya u u yu ná pi e pi yabilimp̄ii sh̄eεnre e ke, ka pi puni si fyáha fyii, ka Poli si jwo:

³ «Mii na n̄ye Yahutu, mii à si Tarisi k̄anhe e, Silisi k̄uluni i, n̄ka naha a Zheruzalemu k̄anhe e pi à mii byé. Mii c̄yelentun̄i u mpyi Gamaliyeli. Uru u à mii yal'á k̄ala wuu tulyeyi Saliyan̄i na. Mii mú mpyi a n̄ye p̄wō s̄el'e Kile na, bà yii naha yige p̄wō u na n̄injaa me.

⁴ Mpii pi mpyi na Yesu kuni jaare ke, mii mpyi maha pire kyéerege fo maha pii bùu. Mii mpyi maha lire kuni jaarafeebii cwōre, nō bâra ceewe na, na mpwu na leni k̄asun̄i i.

⁵ Sárágawwuubii n̄un̄ufembwōhe ná Yahutuubii kacwōnribii puni pi n̄ye mii sh̄er̄ibii lire kani i. Pire pi mpyi a s̄eme yal'á kan mii á mii u sà n̄kan Damasi k̄anhe Yahutuubil'á, maa li cyèe na mii aha sà lire Kile kuni jaarafoon̄i shin maha shin ta ke, si u p̄wō s'a ma Zheruzalemu k̄anhe e, pi i mpa pi kyéerege.

† 21:28 Mpii pi n̄ye pi n̄ye Yahutu me, pire mpyi a yaa pi a jyè Kileñaarebage k̄an̄ñke fun̄ñke e me (Ezekiyeli 44.7).

⁶ Mâ mii niŋkarenji yaha Damasi kânhe e, canvwuge laage e mii à sà byanhara kânhe na ke, ka mii i bèenge nya k'à pâl'a yîri niŋyinjî i mà pa mii kwûulo.

⁷ Ka mii i wwûl'a cwo niŋke na, ka mejwu u si fwo ro na “Soli Soli, naha na mu nyɛ na mii kyérege ye?”

⁸ Ka mii i jwo “Kafoonji, joofo u nyɛ mu ye?” Ka mejwuuni si fwo ro “Mii u nyɛ Nazareti kânhe shinŋi Yesu, mii mu nyɛ na nkyérege.”

⁹ Nyɛ mpîi pi mpyi ná mii i ke, pi r'á bèenge nya, nka shinŋi u mpyi na yu ná mii i ke, pi nyɛ a mpyi a urufoo jwumpe lógo mɛ.

¹⁰ Ka mii i jwo “Kafoonji, naha mii à yaa mii i mpyi ye?” Ka Kafoonji si jwo “Yîri ma a si Damasi kânhe e, yaaga maha yaaga mu à yaa mu u pyi ke, pi sí sà yire puni jwo mu á.”

¹¹ Nyɛ ná bèenge sí mpyi a mii nyiigii bya mà mii pyi mii saha nyɛ na jaa mɛ, mpîi pi mpyi ná mii i ke, ka pire si mii cù na cyɛge na, mà kàre Damasi kânhe e.

¹² Nàŋi wà na mpyi wani Damasi kânhe na, u mɛge mpyi Ananiyasi, u mpyi na fyáge Kile na, maa MusaSaliyanji kurigii jaare cyi jaaranŋkanni na. Damasi kânhe Yahutuubii puni mpyi maha u metanga yiri.

¹³ Ka uru si mpa mii fye e, maa mpa yyére mii taan maa jwo “Mii cinnpwo roŋi Soli, ma nyiigii múgo ma raa jaa.” Ka mii nyiigii si ntíl'a múgo, ka mii i wíl'a u jya.

¹⁴ Ka u u jwo “Mâ niŋjaa yaha u sàha nɔ mɛ, wuu tulyeyi u Kilenji à mu cwɔɔnɔ, bà mu si mpyi si u nyii wuuni cɛ mɛ, ngemu u a sàa tí ke, si uru jya, si lógo u yabilinjî jwɔ na.

¹⁵ Naha kurugo ye mu sí n-pyi u shɛnrɛ jwufoo, nde mu à jya maa ndemu lógo ke, si cyire puni yyaha jwo sùpyire pun'á.

¹⁶ Lire e ke numɛ ma hà nùru yi le shuunni i mɛ, yîri ma a batize, ma a Kafoonji Yesu mɛge yyere bà mu kapegigii si mpyi si jyé ndáha mu na mɛ.”

¹⁷ Nyɛ ka mii i mpa nùr'a kàre Zheruzalɛmu i. Canŋka mà mii yaha Kilejarege na Kilenaarebage e, Kile à kani là cyé mii na.

¹⁸ Ka mii i Kafoonji jya. Ka u u jwo mii á “Fyâl'a fwo ro Zheruzalɛmu i, naha na ye jwumpe mu sí n-jwo mii kyaa na ke, nke kânhe shiinbii si jɛɛ pu na mɛ.”

¹⁹ Ka mii i u pyi “Kafoonji, mii mpyi maha jyé Kile Jwumpe kàlambayi i, maa dánafeebii cyán na jcwôre, maa pi bwûun, maa pi leni kàsujî i pyinŋkanni ndemu na ke, pi à lire cɛ.

²⁰ Ecyeni u mpyi maha mu kyaa yu ke, tɛni i pi à uru bô ke, mii yabilinjî mpyi wani kuru cyage e. Mii mpyi a jɛɛ u mbòŋi i. Mpîi pi à u wà a bô ke, mii bá u mpyi a pire vâanntinmbwoyi shwɔ a cù.”

²¹ Ka Kafoonji si jwo mii á “Fwo ro kânhe e, mii sí mu tun tatɔnge e supyishinjî sannji sùpyir'á.”»

²² Nyɛ sùpyire puni mpyi a fyâha maa nùru fo Poli à jwo mà pa nɔ nke cyage na. Nka tɛni i u à mpe jwumpe jwo ke, ka pi puni si wá na màhanji jyii maa nko: «Yii u bô, nge sùpyanji shinŋi nyɛ a sàa yaa u yaha shì na mɛ!»

²³ Maa wá na màhanji jyii fânha na, maa pi vâanntinŋyî wwû na fyínge, maa nticyɛnŋi kure na wàa niŋyinjî i.

²⁴ Nyɛ lir'á pyi ke, ka sòrolashiibii ñunufembwôhe si sòrolashiibii pyi na pi Poli lɛnɛ babwôhe e, pi i u bwòn ná tiripaanni i, nde u à pyi ka sùpyire si wá na màhanji jyii u kurugo ke, pi i u kàrama u u li jwo.

²⁵ Mà pi yaha pi i u pwu ná yapwôyi i s'a u bwûun, sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi ngemu u mpyi wani u taan ke, ka u u uru pyi: «Mâ tàanna ná saliyanji i, yii à yaa yii i Ɔrɔmu shin bwòn u yíbembaa la?»

²⁶ Ur'á yire lógo ke, maa nkar'a sà ñunufembwôhe pyi: «Naha mu la nyɛ si mpyi nge nàŋi na amɛ ye? Ko Ɔrɔmu shin u wá u wí.»

²⁷ Ka ñunufembwôhe si sà Poli pyi: «Ɔrɔmu shin u nyɛ mu la? Yi yyaha jwo na á.» Ka Poli si jwo: «Ɔɔn.»

²⁸ Ka u u jwo: «Wyérenyahaga mii à sàra maa nta a pyi Ɔrɔmu shin dɛ!» Ka Poli si jwo: «Mii wí ke, mii à si Ɔrɔmu shin.»

²⁹ U à yire jwo ke, mpîi pi mpyi na nko s'a u bwûun ke, ka pire si ntíl'a yîri u taan. Sòrolashiibii ñunufembwôhe yabilinjî'á ta u cɛ na Ɔrɔmu kîni shin ur'á pyi pi pwô ke, ka fyagare si jyé u e.

Pi à kàre ná Poli i yukyaala kurunŋe yyére

³⁰ Ñunŋke na Yahutuubii mpyi na Poli cɛge ke, sòrolashiibii ñunufembwôhe la mpyi a sii si kure cɛ. Kuru canŋa nùmpanŋa, ka u u Kile sàragawwuubii ñunufeebii ná yukyaala kurunŋe yyer'a bínni, maa yòr'oyi wwû Poli na, maa nkar'a sà u yyéne pi yyaha yyére.

23

1 Ka Poli si yukyaala kurunƙe wíl'a mâha maa jwo: «Mii cínmpyibii, mii à sàa Kile nyii wuuni pyi fo mà pa nò nijnjaa na ná zòvvinre e.»

2 Mpii pi mpyi Poli taan ke, ka Kile sàragawwuubii ñùñufembwøhe Ananiyasi si pire pyi na pi u bwòn u ñwøge na.

3 Ka Poli si jwo: «Mu à fyinme tò wwmò na, Kile mú sí mu bwòn. Mu à tìg'a tēen naha na mu na yogo kwùun mii na mà tàanna ná Saliyanj i, mà li ta mu yabilinj' à Saliyanj kyáala. Mu à jwo na pi mii bwòn, mà tàanna ná Saliyanj i, lire sí nyε a yaa li pyi me.»

4 Mpii pi mpyi u taan ke, ka pire si jwo: «Kile sàragawwuubii ñùñufembwøhe mu nyε na ñcyere ame la?»

5 Ka u u pi pyi: «Mii cínmpyibii, mii nyε a mpyi a cè na Kile sàragawwuubii ñùñufembwøhe ki me, lire baare e mii mpyi na si ñεε yi jwo me. Naha kurugo ye y'á sémε Kile Jwumpe Semεnj i na "Ma hà jwumpime jwo yii shinj yyaaha yyére shinj na me *."»

6 Poli mpyi a cè na yukyaala kurunƙe kàmpañƙe kà na mpyi Sadiusii, ku sannƙe sí nyε Farizhēen, ka u u jwo fàna na pi shwòhòl'e: «Mii cínmpyibii, mii na nyε Farizhēen, mii sifeebii na nyε Farizhēen! Mii à na sòññore taha li na na kwùubii sí ñε nùmpañja ke, lire kurugo yoge nyε na ñko raa ñkwùun mii na ame!»

7 Nyε u à yire jwo ke, ka jwuyyahama si yíri Farizhēenbii ná Sadiusiibii shwòhòl'e, ka sùpyire si ntáa.

8 Sadiusiibii maha ñko na kwuñene nyε nùmpañja me, na mèlekεε nyε me, na jínahii nyε me, mà li ta Farizhēenbil' à dá na yire puni na nyε.

9 Là mpyi na bàrali màhanj ñyahanj na, ka Farizhēenbii kàmpañƙe Saliyanj cyelentiibii pìi si mpa yíri maa ñcyere maa jwo: «Wuu náha sàa tapege ñya ñge nàñi na me. Li sí n-jà n-ta mèlekεnj wà, lire nyε me jínanj wà u à jwo ná u e.»

10 Màhanj' à pa ñyaha fo sòrolashiibii ñùñufembwøhe mpyi na sòññi na pi sí Poli ñiri n-wáaga piye shwòhòl'e. Nyε ka u u sòrolashiibii pìi pyi na pi tìge, pi i sà u cyán a shwò sùpyire na pi a ma pi babwøhe e.

11 Nyε kuru canja nùmpañja numpilage e, ka Kafoonj si uye cyéε Poli na maa jwo: «Maye waha, mu à mii kyaa jwo Zheruzalemù kànhe shiínbil' à pyinjanni ndemu na ke, amuni mu à yaa mu u sà mii kyaa jwo Ɔròmù kànbwøhe shiínbil' á mú.»

Yahutuubil' à vùnñø pwo Poli na

12 Kuru canja nùmpañja nyége na, ka Yahutuubii pìi si vùnñø pwo Poli mεε na, maa ñkáa piy'á na pi wà si n-lyí, lire nyε me si n-bya me, fo pire ká bú Poli bò.

13 Mpii pi mpyi a kuru vùnñƙe pwo ke, pire mpyi a ñyaha shiín beeshuunni na.

14 Ka pire si ñkáre Kile sàragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwònrribii yyére maa sà pi pyi: «Wuu à káa wuy'á na wuu wà si n-lyí, lire nyε me si n-bya me, fo wuu aha Poli ta à bò tēni ndemu i ke.

15 Lire e ke yii ná yukyaala kurunƙ'á yaa yii bē li na, yii i pìi tun pi sà sòrolashiibii ñùñufembwøhe ñáare, na u Poli yaha u pa, na yii sí n-pa u karigii káanmucya si vyiinne. Wuu pi ke, wuu sí n-bégele si u sige, si u cya mbò mà u yaha kuni na.»

16 Nƙa kuru vùnñƙe pi mpyi a pwo ke, Poli cínmpworocwoñj jyanj mpyi a fworò ku ñwòho na. Babwøhe e Poli mpyi ke, maa ñkàr'a sà jyè kuru bage e, maa yi yyaha jwo u á.

17 Nyε ka Poli si sòrolashiibii yyaha yyére shinj wà yyere maa jwo: «Mii na mu ñáare ma a shà ná ñge nàñjiinj i ma ñùñufembwøhe yyére, jwumò na nyε u á mà jwo u á.»

18 Ka uru yyaha yyére shinj si ñkáre ná u e u ñùñufembwøhe yyére maa sà jwo: «Nùñufoonj, Poli u nyε kásunj i ke, uru u à mii yyere maa jwo na mii u pa ná ñge nàñjiinj i mu yyére, na jwumò na nyε u á mà jwo mu á.»

19 Ka ñùñufembwøhe si nàñjiinj cù cyage na, maa fēen ná u e, maa u yíbe: «Naha shi ku nyε mu á mà jwo mii á ye?»

20 Ka nàñjiinj si u pyi: «Yahutuubii pìl' à bē li na na pire sí n-pa yi jwo mu á na ma Poli yaha u shà nùmpañja, na yukyaala kurunƙ'á jwo na kuru la na nyε si sà u karigii yaa vyiinne sahanjki.

21 Nƙa ma hà ndá pi jwumpe na me, ñaha na ye pi pìi na wá a mà vùnñø pwo u na si u bò mà u yaha kuni na. Mpii pi à kuru vùnñƙe pwo ke, pìr' à ñyaha shiín beeshuunni na. Pi à káa piy'á na pi si n-lyí, lire nyε me si n-bya me fo pire ká bú Poli bò tēni ndemu i ke. Pi à bégele li mεε na mà kwò, mu ñwòshwòare kanni pi nyε na sigill.»

22 Ka ñùñufembwøhe si nàñjiinj cye yaha maa u pyi: «Ma hà ñjwo sùpya á na mu à ñcyii karigii yyaha jwo mii á me.»

Pi à Poli tùugo fànahfoonj Felisi yyére

* 23:5 Ekizodi 22.28

²³ Lire kântugo ka ñuñufembwøhe si sòrolashiibii yyaha yyére shiinbii pìi shuunni yyere maa pi pyi: «Yii sòrolashii ñkwuu shuunni (200) ná shanfemii beetaanre ná ke (70) mà bàra shiin ñkwuu shuunni (200) mpiimu pi à se tãanbii na ke, yii pire bége! a yaha. Pi sí n-kàre numpilage tēni baacyerewuuni na Sezare kãnhe na.

²⁴ Yii shõnyì yà bégele, bà Poli ñijcēñjē wu si mpyi si nò fãnhafoonji Felisi yyére mē.»

²⁵ U à puru jwo ke, maa sème sém'a kan Felisi á ñgemu funñ'i u à jwo:

²⁶ «Mii Kolodi Lisiyasi u à ñge sémēñjē sémē si ñkan fãnhafoonji ñijcēñjē Felisi á. Mii fwù na ñjē mu na.

²⁷ Nãñjì u ñge mii à tùugo wani mu yyére ke, Yahutuubii pìi mpyi a u cù raa bùu. Mii à lógo na Ɔrõmu shin u ñjē u wi ke, ka mii i na sòrolashikuruñke kã yaha k'á sà u shwõ pi na.

²⁸ Nde u à pyi ka pi i u cēge ke, mii la mpyi si lire cē, ka mii i pi pyi pi à kãre ná u e pi yukyaala kurunje yyére.

²⁹ Mii à pa li kãanmucya mà li ñja na pi Saliyanji kurugo pi à u cēge, lire baare e u ñjē a kyaa pyi ndemu li sí n-pa ná l'e u bõ, lire ñjē mē mà u le kãsunji i mē.

³⁰ Nume, pi à pa yi jwo mii á na pi wá à vùnñjõ pwo u mēe na. Lire kurugo mii à tìl'a u tùugo wani mu yyére. Mpii pi ñjē na u cēge ke, ñunje na pi ñjē na u cēge ke, mii à yi jwo pi á, pi a si mu yyére pi i sà ku yyaha jwo mu á. Yire yi mpyi mii á mà jwo mu á.»

³¹ Ka sòrolashiibii si li pyi bà y'á jwo pi á mē maa ñkãre ná Poli i kuru numpilage e fo Antipatirisi kãnhe na.

³² Kuru canña numpanna, sòrolashiibii pi mpyi tãore na ke, ka pire si shõnyifeebii yaha pi i ñkēge ná u e, maa nūr'a kãre pi babwøhe e.

³³ Shõnyifeebil'á sà nò Sezare kãnhe e ke, maa sémēñjē ná Poli kan fãnhafoonji Felisi á.

³⁴ Fãnhafoonj'á sémēñjē kãla ke, maa Poli yibe na kùluni ndire e u à yiri ye'. Ka u u jwo na ur'á yiri Silisi kùluni i.

³⁵ Ka u u Poli pyi: «Mpii pi à mu cēge ke, pi aha nò naha, mii sí jwumpe kan mu á.» U à kwõ ke, maa pi pyi pi Poli lēñe saannji Erõdi saanre bage e, pi raa u kãanmucaa.

24

Pi à Poli cēge fãnhafoonji Felisi á

¹ Ñjē canmpyaa kanjur'á tòro ke, Ananiyasi u ñjē Kile sáragawwuubii ñuñufembwøhe ke, ka uru si mpa Sezare kãnhe e ná Yahutuubii kacwõnribii pil'e mà bàra Teritulusi na, uru na mpyi yoge tũpyikõrõwõ. Karigii cyi à tòro pi ná Poli shwõhõl'e ke, ka pi i mpa cyire tũgire cyán u na fãnhafoonji Felisi á.

² Ka pi i Poli yyer'a pa. Nde na pi à u cēge ke, ka Teritulusi si jwumpe lwõ si lire yyaha jwo Felisi á. U à jwo: «Fãnhafoonji ñijcēñjē, mu u à wuu kini pyi l'á tēñ yyeñjñke e. Mu yákilifente kurugo, ñkēñjē ñijyahawa à pyi kini i, li yyaha yyére zhēñjē kurugo.

³ Cyire shinjì mu ñjē na mpyi wuu á cyeyi puni ná tērigii puni i ke, wuu fwù na ñjē mu na sèe sèl'e cyire kurugo.

⁴ Ñka mii la ñjē si mu cù ñjaha mē, lire kurugo mii na li caa mu á ma a maye sanña yaha ma a lógo wuu ñwõ na tère nimbilere funñ'i.

⁵ Wuu à li kãanmucya mà li ñja na ñge nãñ'á pyi yapege sũpyire shwõhõl'e. U à Yahutuubii puni yákilibii ñyaha a wũrugo ñijyēñjē cyeyi puni i. Uru u ñjē Nazaretì shiinbii Kile kuni yyaha yyére shinjì.

⁶ U la bá mpyi si wuu Kileñaarebage pyi ñjirivaha yaaga, ka wuu u u cù. [Wuu la mpyi si yoge kwõn u na, si ntãanna ná wuu Saliyanji i,

⁷ ñka sòrolashiibii ñuñufembwøhe Lisiyasi á u cyán a shwõ wuu na fãnhe e, maa jwo na wuu pa u kacēgeni ñunje jwo naha mu á.]

⁸ Wuu à u cēge yaaga maha yaaga na ke, mu yabilinjì ká u yibe, mu sí li cē na yire puni na ñjē sèe.»

⁹ Yahutuubii sanmpii pi mpyi wani ke, ka pire si sogo puru jwumpe na, maa jwo: «Sèe u à jwo!»

Poli à uye jwo a fñijē Felisi á

¹⁰ Ñjē ka fãnhafoonji si kuni kan Poli á u jwumpe lwõ. Ka u u jwo: «Mii à li cē, cyi à yee ñijyahagii kwõ, mu u ñjē wuu shinjì yukyaalanji. Lire kurugo mii si n-fyá si naye tãnga jwo mu á mē.

¹¹ Li sãha ñkwõ a tòro canmpyaa ke ná shuunni na mē, mii à kàr'a sà Kile pēe Zheruzalēmu kãnhe e. Li mēc ká bē mu á, mu sí n-jà puru jwumpe kãanmucya si pu sèe ná pu kafinara cē.

† 23:34 Felisi la mpyi si ñcē kampyi kirigii ñuñjõ na uru ñjē ke, lire l'e Poli à yiri, puru funñke e si ñcē kampyi uru si n-jà Poli yibe.

¹² Canŋa niŋkin wà jŋe a mii nŋa mii i nákaana pyi ná sùpya e, lire jŋe me na sùpyire nùŋo kyáŋge Kileŋaarebage e, lire jŋe me Kile Jwumpe kàlambayi i, lire jŋe me kàŋhe yyaha kurugo me.

¹³ Nte sùpyire si yafyin ta si njwo na lire li jŋe mii kacɛɛni nùŋke me.

¹⁴ Mii sí yi jwo mu á, mii na báaraŋi pyi wuu tulyeyi u Kilenj á kuni laber'e. Pi à jwo na lire Kile kuni jŋe sée me. Yaaga maha yaaga sí k'à séme Saliyaŋi sémeŋi ná Kile tũntunmpii sémebil'e ke, mii à dá yire puni na.

¹⁵ Mii à na sòŋŋore taha yaage ŋkemu na ke, kuru ninuge na pi à pi sòŋŋore taha, na shincenŋe bàra shinpi na, Kile sí sùpyire puni jè nùmpañña.

¹⁶ Lire kurugo mii à naye waha bà mii si mpyi si mpyi tigre cyaga baa Kile ná sùpyir'á me.

¹⁷ Yee niŋyahagii toroŋkwooni kàntugo, mii à nùr'a kàre Zheruzalemu i, mii shinj sùpyiibii pi jŋe wani ke, maa sà wyéɛ kan fòŋfɛebil'á, maa sáraya wwù Kile á.

¹⁸ Nŋe yire na mii mpyi, ka pi i sà mii ta wani Kileŋaarebage ntàani na. Karigii sùpyaŋi maha mpyi si nta víniŋe Kile yyaha taan ke, cyire nizannkii mii mpyi na mpyi. Shinjyahara jŋe a mpyi wani me, njàhanjurugo jŋe a mpyi wani me.

¹⁹ Mii ná Azi kùluni Yahutuubii pii pi mpyi wani. Pire pi mpyi a yaa pi pyi naha, kampyi mii à kapyimbaala pyi, pire mpyi na sí mii cɛɛɛ mu á.

²⁰ Lire jŋe me, tɛni i pi à mii yyéŋe sùpyire yyaha yyéɛ maa yoge kwòŋ mii na ke, kampyi mii à kapyimbaala pyi, sùpyire ti naha naha ke, pi yi jwo.

²¹ Mà mii niŋjyerenj yaha pi yyaha yyéɛ, mii à jwo fànha na “Mii à tɛɛn ná l'e na kwùubii sí jè n-fworo kwùŋi i nùmpañña. Lire kurugo yoge jŋe na ŋkwùun mii na yii yyaha yyéɛ niŋjaa.” Puru jwumpe mii à jwo ke, mii kacɛɛni nùŋke ku jŋe kuru la?»

²² Nŋe Felisi mpyi a Kafoonj Yesu kuni karigii yyaha cè sèl'e, lire e u à jwumpe nùruŋ'a yaha canŋke kabere na maa pi pyi: «Yii a sì, sòrolashiibii nùŋufembwòhe Lisiyasi ká bú mpa, mii sí yii kataanmpɛ kàanmucya.»

²³ Lire kàntugo ka u u sòrolashiibii yyaha yyéɛ shinjŋi wà pyi na u Poli lèŋe kasubage e u raa u kàanmucya, na u àha u fége n-tòro me, na u shincenj wà la ká mpyi si mpa fworo u na, si yaage ká kan u á, u àha urufoo sige lire na me.

²⁴ Canmpyal'à tòro ke, ka fànhafoonj Felisi si mpa ná u cwonj Durusili i. Yahutu u mpyi u cwonj, maa pi pyi pi a sà Poli yyere. Poli a pa ke, pyiŋkanni na sùpyaŋi sí n-jà n-dá Yesu Kirisita na ke, maa yire yyaha jwo pi á.

²⁵ Pyiŋkanni na sùpyaŋ'á yaa u a jaare ntiŋi i, ná pyiŋkanni na u à yaa u cú uye na ke, ná pyiŋkanni na Kile sí n-pa sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ke, mà Poli yaha u u yire yyaha yu, ka Felisi fyagara wuyi si u pyi: «Wuu niŋjaa wuyi yaha ame, mu sí n-jà raa sì, mii aha tɛni labere ta, mii sí nùru mu yyere.»

²⁶ Felisi la mpyi Poli si wyéɛ kan ur'á, lire kurugo u mpyi maha u yiri tère maha tère maa yu ná u e.

²⁷ Pi a yee shuunni pyi pur'e, lire kàntugo, ka Pòrisusi Fesitusi si mpa Felisi fáa kini nùŋufente na. Felisi la mpyi si uye kyaa táan Yahutuubil'á, lire kurugo u mpyi a Poli tò a yaha kàsujŋi i.

25

Poli à jwo na uru karigii cyi sà ŋcwòŋnɔ saanbwòhe Sezare yyéɛ

¹ Canŋke Fesitusi à tɛɛn kùluni nùŋufente na ke, canmpyaa taanr'à tòro ke, u à yiri Sezare kàŋhe na mà kàre Zheruzalemu kàŋhe e.

² U à nò wani ke, nàvunŋke ku jŋe Kile sàragawwuubii nùŋufɛebii ná Yahutuubii yyaha yyéɛ shiinbil'e mà yyaha tíi ná Poli i ke, ka pire sí sà kuru paara u á,

³ maa li njáare u á na u Poli yaha u nùru u a ma Zheruzalemu i. Yii li cè na pi mpyi a vùŋŋo pwò Poli na si u cya mbò mà u yaha kuni na.

⁴ Ka Fesitusi si yi jwo pi á na Poli na jŋe kàsujŋi i Sezare kàŋhe e, na jcyèɛ uru mú sí nùru n-kàre wani.

⁵ Maa yi jwo pi á na: «Kampyi yii la jŋe si tigre cyán ŋge nàŋi na, yii yii yyaha yyéɛ shiinbii yaha pi a ma Sezare kàŋhe e. Pi aha nò wani, nde na pi jŋe na tigre cyáan u na ke, pi i sà lire jwo.»

⁶ Fesitusi jŋe a tòro canmpyaa baataanre, lire jŋe me canmpyaa ke na Zheruzalemu i me, maa nùr'a kàre Sezare kàŋhe e. Canŋke u à shà ke, kuru canŋa nùmpañña, u à kàr'a sà ntɛɛn yukyaala bage e, maa pi pyi pi à sà Poli yyere.

⁷ Poli à pa ke, Yahutuubii pi mpyi a yiri Zheruzalemu i mà pa ke, ka pire si mpa yyéɛ'a u kwùulo, karigii cyi à pi ke, maa u cɛɛɛ na u à cyire niŋyahagii pyi, mà li ta pi yabilimpii mpyi na sì n-jà pi jwumpe pyàagii cyéɛ sùpya na me.

⁸ Nye ka Poli si jwumpe lwó si uye finiñe maa jwo: «Mii nye a yafyin pyi ndemu l'á para Yahutuubii Saliyañi i, lire nye me mà Kileñaarebage kafuun pyi, lire nye me mà saanbwóhe Sezari mùmpeñme pyi me.»

⁹ Nye Fesitusi la mpyi si uye kyaa táan Yahutuubil'á, lire e u à Poli pyi: «Mu la nye si ñkàre Zheruzalemu i pi i sà mu karigii cwóonrò mii nyii na la?»

¹⁰ Ka Poli si u pyi: «Cyage e saanbwóhe Sezari maha pi pyi pi i karigii cwóonre ke, mii ñijyerenji u nge kuru cyage e mà kwò, naha mii karigil'á yaa cyi cwóonrò. Mii nye a yafyin pyi Yahutuubii na me, mu yabilin'á lire cè.

¹¹ Mii n'a mpyi a ta mii à wurugo, lire nye me mà kapii pyi ndemu l'á mii kabonò kwò ke, mii mpyi na si n-cyé na mbòñi i me. Nka pi na mii cêege ndemu na ke, sèe ká mpyi u nye a ta lire e me, wà nye a yaa u mii le pi cye e me. Mii la na nye saanbwóhe Sezari u mii karigii cwóonrò.»

¹² Nye ka Fesitusi ná u jwuperebii si sà piye taanna. Pi à kwò ke, ka u u Poli pyi: «Ná mu s'á jwo na mu karigii cyi sà jwóonrò saanbwóhe yyére, mu si sà yyéñe saanbwóhe yyahe taan.»

Saannji Agiripa la nye si lógo Poli jwò na

¹³ Canmpyal'á tòro ke, ka saannji Agiripa ná u còonji Berenishi* si ñkàre Sezare kànhe e mà sà fworò Fesitusi na.

¹⁴ Nye pi à canmpyaa ñijyahagii pyi Sezare kànhe e ke, ka Fesitusi si Poli kyaa jwo saann'á na: «Nàñi wà na nye Felisi u à le kàsuni i naha.

¹⁵ Tèni i mii à shà Zheruzalemu kànhe e ke, Kile sáragawwuubii ñunufeebii ná Yahutuubii kacwóonribil'á nge nàñi kyaa jwo mii á, maa li cya mii á na mii u tún.

¹⁶ Ka mii i pi pyi na Òromu fànhafeebii nye na ñeeg'á sùpya tún, mà li ta mpíi pi nye na urufoo cêege ke, u ná ñirefee nye a tèn maa jwo piye nyii na urufoo si uye tanjanna jwo mà ye.

¹⁷ Nye ka pi pii si mpa ná mii i naha. Wuu à nò naha ke, mii nye a yi le shuunni i me, kuru canña nùmpañña ka mii i ñkàre yukyaala bage e maa ntil'a pi pyi pi à u yyer'a pa.

¹⁸ Mpíi pi mpyi na u cêege ke, ka ñire si jwumpe lwó maa pi wumpe jwo. Nka kapii maha kapii mii mpyi na sòñji u sí n-ta u à pi ke, pi nye a lire là jwo me.

¹⁹ Pi Kile kuni karigii na pi mpyi na piye kyáali kanna. Tire nàkaante mpyi a yyaha tíi ná nàñi wà kyal'e, uru mege na nye Yesu. Pi mpyi na ñko na u à kwù, Poli sí i ñko na u à ñè.

²⁰ Mii wi ke, mii nye a mpyi a cè nde mii sí n-pyi mpe kataanmpe e me. Nye ka mii i Poli yíbe kampyi u sí ñeeg n-kàre Zheruzalemu i, u kataanmpe si sà jwóonrò wani.

²¹ Nka Poli à jwo na mà uru karigii yaha saanbwóhe ku cwóonrò, lire kurugo mii à pi pyi pi à u yaha kasubage e fo mii aha a si u tùgo saanbwóhe yyére tèn ndemu i ke.»

²² Ka Agiripa si Fesitusi pyi: «Mii yabilinji la na nye si lógo uru nàñi jwò na.» Ka Fesitusi si jwo: «Nùmpañña mu sí n-lógo u jwò na.»

²³ Nye kuru canña nùmpañña, ka Agiripa ná Berenishi si piye yal'a le vànnyji i, ka shinnyahara si pi ñunò bè mà lèñe bàanni i. Pi ná sòrolashiibii ñunufembwoyi ná kànhe shinwoobii pi mpyi. Ka Fesitusi si pi pyi pi à pa ná Poli i.

²⁴ U à pa ke, ka Fesitusi si jwumpe lwó maa jwo: «Saannji Agiripa ná yii mpíi pi naha naha ná wuu e ke, yii nyii nye nge nàñi na, mà lwó Zheruzalemu na, mà pa nò naha, Yahutuubii pun'á piye nàvunñò jwo mii á u kyaa na, maa jwo na u saha nye a sàa yaa u yaha shi na me.

²⁵ Mii sí wi ke, mii u kàanmucyage e, mii nye a yafyin nya u à pyi ndemu l'á u kabonò kwò me. Ná u yabilinji s'á jwo na uru kataanmpe pu le saanbwóhe cye e, lire kurugo mii à li lwó si u tùgo wani.

²⁶ Mii nàha a jwumò ta si zème u kyaa na si ñkan saanbwóh'á me, lire kurugo mii à pa u yyéñe yii yyahayi taan, mu saannji Agiripa kañye na, bà li si mpyi u aha bú yíbe, ka u u ñjemu jwo ke, si yire sème me.

²⁷ Naha kurugo ye mà kàsujyi tùgo Òromu i, ñunke na u à le kàsuni i ke, mà li ta kuru nye a cè me, ñunò nye lire na mii á me.»

26

Saannji Agiripa à jwumpe kan Poli á

¹ Ka Agiripa si Poli pyi: «Jwump'á kan mu á, mpe pu nye mu á ke, mu sí n-jà puru jwo.» Ka Poli si cyége yirige maa jwumpe lwó si uye finiñe.

² U à jwo: «Saannji Agiripa, l'á táan mii i mà naye ta mu yyahe taan ñijnjaa, si li cyé mu na na Yahutuubil'á yaaga maha yaaga jwo a taha mii na ke, na kuru ká nye sèe me.

³ Mu yabilin'á Yahutuubii ládaabii karigii puni ná pi nàkaante pyin'kanni cè. Lire e ke mii na mu ñàare ma a ma lùuni bó, ma a lógo na jwò na.

* 25:13 Ceewe mege ku nye Berenishi.

⁴ Pɔɔn̄kanni na mii à na n̄n̄kocyeere pyi, ná naaran̄kanni na mii mpyi na jaare mà lwó fo tasiige e na shiɔ̄ shwóhól'e Zheruzalemu k̄anhe e ke, Yahutuubii pun'à lire cè.

⁵ Mà lwó fo tèem̄oni i, pi pun'à li cè na Farizh̄eɔ̄nbii ton̄kuni i mii j̄ye, Yahutuubii Kile kuni naarafeebil'e, pire ton̄kuni karigii cyi à waha mà t̄oro pi sanmpii wogigii na. Pi sí n-j̄à n-pyi mii sh̄erii, kampyi pi la na j̄ye si s̄een̄i jwo.

⁶ Nȳe j̄wom̄eɔ̄ni Kile à lwó wuu tulyey'à ke, mii à na s̄on̄j̄ore taha lire na ke, lire l'à pi ta pi i yoge kw̄uun mii na num̄e.

⁷ Wuu shiɔ̄n̄i t̄uluyi ke ná shuunnin̄j̄'à* pi s̄on̄j̄ore taha li na na Kile sí lire j̄wom̄eɔ̄ni f̄un̄j̄o, lire kurugo pi na Kile p̄ere pilaga b̄ara can̄ja na. Saan̄ji Agiripa, mii mú à na s̄on̄j̄ore taha lire na ke, lire kurugo Yahutuubii na mii c̄eɔ̄ge ame!

⁸ Yii Yahutuubii, naha k'à li ta yii j̄ye a dá li na na Kile sí n-j̄à kw̄uubii j̄è n-yige kw̄un̄i i mà ye?

⁹ Mii mú mpyi na s̄on̄ji na f̄anha ki, mii i s̄aa Nazareti k̄anhe shin̄ji Yesu mege t̄un̄.

¹⁰ Lire mii à pyi Zheruzalemu i. Kile s̄aragawwuubii j̄n̄j̄ufeebii mpyi a kuni kan mii á, ka mii i Yesu fȳe j̄wóhóshiiɔ̄nbii niɔ̄yahamii le k̄asun̄i i. Pi aha n̄ko si pi b̄ò, mii mú mpyi maha jwo na mii à j̄ye.

¹¹ T̄erii niɔ̄yahagil'e, mii mpyi maha jaare Kile j̄wumpe k̄alambayi i, maa pi kȳerege. Mii la mpyi maha mpyi si pi k̄arama j̄jige pi Kile kuni i. Mii l̄uuni mpyi a s̄aa ȳiri pi taan fo mii mpyi maha jaare k̄ankwoore na, maa pi kȳerege.

¹² Lire p̄ȳin̄kanni na, s̄aragawwuubii j̄n̄j̄ufeebii mpyi a kuni kan mii á b̄araan̄i nj̄gemu meɔ̄ na ke, can̄jka mii à ȳiri na nj̄k̄eɔ̄ge Damasi k̄anhe d̄ánafeebii meɔ̄ na.

¹³ Saan̄ji Agiripa, mà mii niɔ̄kareɔ̄ni yaha, can̄jka'á pa n̄o j̄n̄j̄o niɔ̄ni i ke, ka mii i mp̄âl'a b̄eɔ̄nge j̄ya k'à ȳiri niɔ̄niɔ̄ni na. Kuru b̄eɔ̄nge mpyi a p̄e can̄jke woge na, ka ku u mpa mii ná na sh̄eɔ̄feebii kw̄uulo.

¹⁴ Ka wuu puni si ww̄l'a cwo j̄n̄jke na. Ka mii i mej̄wuu l̄ogo wuu Eburubii sh̄eɔ̄nre e na “Soli, Soli, naha na mu na mii kȳerege ame ye? Mu à ma nt̄un̄jke taha mii na, lire e mu à maye b̄anni b̄a faap̄ȳin̄un̄i niɔ̄niɔ̄ni maha uye b̄anni t̄uge na me.”

¹⁵ Ka mii i yibe “Kafoon̄i, jofoo u j̄ye mu ye?” Ka Kafoon̄i si mii j̄wó shwó “Mii u j̄ye Yesu, mii mu j̄ye na nj̄kȳerege.

¹⁶ Nȳe ȳir'a yȳere num̄e. Mii à naye cȳe mu na b̄a mu si mpyi s'a b̄aare mii á me. Nȳan̄kanni na mu à mii j̄ya niɔ̄jaa ke, mu sí raa lire yu s̄up̄yir'á. Mii sí n-pa naye cȳe mu na si karigii j̄cȳiimu jwo mu á ke, mu si raa cyire yu pi á mú.

¹⁷ Yahutuubii ná sup̄yishin̄i san̄j'á mii sí mu tun ke, mii sí n-pyi ná mu i, si mu shwó pi na.

¹⁸ Mii sí mu tun pi á, b̄a mu si mpyi si pi j̄nȳigii múgo, si pi yige numpini i si mpa b̄eɔ̄nmp̄e na, si pi yige Sitaann̄in̄i f̄anhe j̄wóh'í, pi i piye kan Kile á, b̄a pi si mpyi pi aha dá mii na, pi kapegii niɔ̄mp̄ȳin̄kii si ȳafa pi na, pi ná Kile wuubii sanmpii si mpyi koolȳj̄ye me.”

¹⁹ Nȳe saan̄ji Agiripa, mà l̄aha lire t̄eni na, nde Kile à cȳe mii na ke, lire kyaa mii j̄ye na yu.

²⁰ Damasi k̄anhe shīn̄bil'á mii à fȳanha a yi jwo, lire k̄antugo maa yi jwo Zheruzalemu k̄anhe ná Zhude k̄uluni shīn̄bii sanmpii pun'á fo mà s̄a n̄o sup̄yishin̄i san̄ji shīn̄bii na. Mii à yi jwo pi á pi pi toron̄kanni k̄eɔ̄n̄je, pi i n̄uru Kile á, pi raa kariii pyi j̄cȳiimu cyi sí li cȳe na pi à pi toron̄kanni k̄eɔ̄n̄je s̄een̄i na ke.

²¹ Lire kurugo Yahutuubil'á s̄a mii cú mà mii yaha Kile jaarebage e, maa n̄ko raa mii b̄uu.

²² N̄ka Kile à kw̄oro ná mii i, maa mii t̄eɔ̄ge fo mà pa n̄o niɔ̄jaa na. Kile t̄un̄ntun̄ni Musa ná Kile t̄un̄ntun̄mpii sanmpii mpyi a fȳanha a kani ndemu sh̄eɔ̄nre jwo na li sí n-pa n-pyi ke, mii mú sí na j̄ye naha si lire kyaa jwo s̄up̄yire pun'á, shinbwo b̄ara s̄up̄yire san̄te na. Mii mú sí j̄ye na yaaga b̄arali lire na me.

²³ Pi mpyi maha yi yu na Kile Niɔ̄nw̄on̄n̄i sí n-kyaa n-kw̄u, na uru mú u sí n-pyi sh̄inc̄ȳiwe si j̄è vworo kw̄un̄i i, si b̄eɔ̄nmp̄e kyaa jwo wuu shiɔ̄n̄i ná sup̄yishin̄i san̄j'á.»

²⁴ Mà Poli yaha puru jwumpe na u uye t̄anga yu, ka Fesitusi si s̄e u na: «Poli, sícyer'á j̄yè mu i! Mu à k̄alan̄i pyi fo mà s̄a m̄a j̄n̄jke pyi k'à ȳiri!»

²⁵ Ka Poli si u pyi: «Mii j̄n̄jufoon̄i, sícyere j̄ye mii i mà de! S̄een̄i jwumpe kanni mii j̄ye na yu, pu mú s'á f̄in̄je.

²⁶ Saan̄ji Agiripa yabilin̄j'á j̄cȳii karigii puni cè, lire l'à mii ta mii i cyi yu fyagara baa u yyahe taan. Mii à t̄eɔ̄n l'e na u à cyi puni cè, naha na ye li là j̄ye a pyi nj̄wóh̄e e me.

²⁷ Saan̄ji Agiripa, Kile t̄un̄ntun̄mpil'á nj̄emu jwo ke, mu j̄ye a dá yire na mà? Mii à li cè na mu à dá yire na.»

²⁸ Ka Agiripa si u pyi: «Poli, mu naha na s̄on̄ji na mu sí n-j̄à mii k̄eɔ̄n̄je mpyi d̄ánafoe de!»

* 26:7 Yakuba jyaabii ke ná shuunnin̄i i Yahutuubii t̄uluyi ke ná shuunnin̄j'á fwo, pire pi j̄ye Izirayeli shīn̄bii.

²⁹ Ka u u u pyi: «L'à pyi nume yo, l'à pyi canŋke kabere yo, mii na Kile náare l'áha ndá mu kanni na mà de, ŋka li pyi yii puni pi naha na mii jwumpe núru ninjaa ke, yii puni pi pyi mii fiige, ŋka pi áha yòrɔyò tɛge yii pwə mii fiige me.»

³⁰ Nye ka saanŋi ná fánhafoonji ná Berenishi, mà bára mpíi pi mpyi ná pi e ke, ka pire puni si yiri na fwore,

³¹ maa ŋko piy'á: «Ŋge nàŋi naha a kyaa pyi ndemu l'à u kabono kwò, lire ŋye me mà u kalene kwò kásunji i me.»

³² Nye ka Agiripa si yi jwo Fesitusi á: «Kàmpyi ŋge nàŋi naha mpyi a u kataanmpe le saanbwəhe Sezari cye e me, u cye naha a mpyi si n-jà n-yaha nume.»

27

Poli ná kafeebwəhe kani suumpe lwəhe ŋun'i

¹ Tèni i pi la mpyi si wuu lèŋe bakwəoge e wuu a ŋkèege Itali kini i ke, pi à Poli ná kàsuyjiibii pii kan sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wá á, uru mege na mpyi Zhuliyusi. Uru nàŋi na mpyi Ɔɔmu shiinbii sòrolashikurumbwəhe kà ŋunə na, pi mpyi maha kuru mege pyi: «Saanbwəhe Sòrolashikurunŋke.»

² Nye ka wuu u jyè bakwəoge k'e, kuru mpyi a yiri Adaramiti i na ŋkèege Azi kùluni kàmpañke na. Asitariki na mpyi ná wuu e. Tesaloniki kàŋhe shin u mpyi u wi, Masedoni kùluni i. ³ Kuru canŋa nùmpañja, ka wuu u nò Sidon kàŋhe e. Zhuliyusi mpyi a Poli cùmu leme ŋwə, maa kuni kan Poli á u sà fworo u ceveebii na, yaayi kyaa li ŋye u na ke, bà u si mpyi si sà yire cya pi á me.

⁴ Lire kántugo wuu à yiri wani maa kuni lwó na ŋkèege mà sà ntòro Sipiri kini ŋkere na, naha na ye kafèege mpyi na wuu ŋunə bēni.

⁵ Ka wuu u ŋkàre suumpe lwəhe ŋun'i mà sà ntòro Silisi kùluni ná Panfli wuuni taan, maa ŋkàre mà sà nò Mira kàŋhe na Lisi kùluni i.

⁶ Nye ka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi si bakwəoge kà ta wani k'à yiri Alezandire kàŋhe e na ŋkèege Itali kini i, maa wuu pyi wuu à fworo bakwəoge ninɔyige e mà jyè kur'e.

⁷ Wuu à canmpyaa ninɔyahagii pyi lwəhe ŋun'i. Bakwəoge ŋye a mpyi a jà na ŋkèege fwəfwə me. Wuu à kàŋha sèl'e maa nta a jà a nò Kinidi kàŋhe sicampe na. Nye ná kafèege mpyi a wuu kàrama pɛn kuru kàmpañke na, ka wuu u ntòro Kereti kini ŋkere na, mà kàre Salamoni kàmpañke na.

⁸ Kuru kàmpañke sheme mpyi a pɛn, ŋka wuu à wuye waha maa ŋkàre mà sà nò cyage k'e, pi maha kuru mege pyi: «Bakwooyi Tayyerege Ninɔcɛnŋke». Kuru cyage na ŋye Lase kàŋhe ŋkere na.

⁹ Tère nimbwoo mpyi a tòro wuu na kuni na mà kwò. Bakwofeni mpyi a pa mpyi farati, naha na ye wyeere tèni mpyi a nò a kwò, Yahutuubii súnŋi tèni mpyi a tòr'a kwò. Nye ka Poli si u tanyage jwo.

¹⁰ U à jwo: «Mii ceveebii, mii naha a li kàanmucya mà li ŋya na wuu kùsheeni si ŋunə kuu ná kakyara nimbwəo ŋye a fworo l'e me. Yaayi wuu à le bakwəoge e ke, ti si n-dá yire ná bakwəoge na mà de! Wuu yabilimpíi pi ŋye k'e ke, wuu múnahigii na ŋye ku ŋwəge e mú.»

¹¹ Ŋka sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi mpyi a dá bakwəoge fèvoonji ná ku ŋunəfoonji wumpe na mà tòro Poli wumpe táan.

¹² Kuru cyage bakwooyi tayyerege mú ŋye a mpyi a ŋwə wyeere tèni i me. Lire kurugo mpíi pi mpyi bakwəoge e ke, pire ninɔyahara mpyi a li ta na pi pyinŋkana cya pi i yiri wani kuru cyage e, pi a si Fenikisi kàŋhe bakwooyi tayyerege e Kereti kini i, pi i sà wyeere tèni pyi wani. Kuru cyag'à yyaha kan canŋacwumpe e. Kafeebwoyi ŋye na nɔni kuru cyage na me.

¹³ Nye kafèege nimbiler'á pa na fwu na yiri wòro kùl'e ke, ka pi i wá na sòŋŋi na pire si n-jà n-kàre. Tòonmpirige pi maha ntɛg'a bakwəoge yyéŋe ke, maa kuru wwú wani, ka bakwəoge si wá na ŋkèege Kereti kini ŋkere na.

¹⁴ Li ŋye a mə me, ka kafeebwəho si yiri na fwu na yiri suumo kùl'e na ŋkèege canŋafyinmpe e na ŋcwúunni wuu ŋun'i. Pi maha kuru kafeebwəho mege pyi: «Erakilon».

¹⁵ Ka kuru kafeebwəhe si mpa bakwəoge lwó. Wuu ŋye a jà a ku kɛɛnŋe me, ka wuu u wuye yaha ku cye e.

¹⁶ Kafèeg'à kàre ná wuu e, ka wuu u sà ntòro kire nimbilere ŋkere na, suumpe lwəh'à li kwúulo, li mege ŋye Koda. Kuru cyag'à pa jyè wuu ná kafèege shwəhəl'e maa ku tɛgele kwòn wuu na dooni ke, bakwobileni* li mpyi wuu á ke, ka wuu u wuye waha maa lire náhana a yige lwəhe e, ŋka báara u mpyi lire tayigege e de!

¹⁷ Nye wuu à núr'a pa bakwobileni lèŋe ke, maa mɛɛre tɛg'a bakwobwəhe yal'a pwə. Váanŋke ku maha bakwəoge pyi ku u ŋkèege ke, maa kuru tɛrige, naha na ye wuu mpyi na

* 27:16 Bakwobileni maha mpyi nimbwəhe funŋke e. Nimbwəhe ká ŋkèege, sùpyire maha jyille ná nimbileni i.

fyáge kafeeɛge kà ñkwò bakwóoge lwó si ñkàre zà yaha nticyenŋi ɲun'i Libi kini kàmpanŋke na me, maa wuye yaha kafeeɛge cye e ku u ñkèenŋi.

¹⁸ Kafeebwóhe fànha mpyi na mpêre fo li ɲye a pa ɲwó me, kuru canŋa nòmpanŋa, ka pi i wá na bakwóoge funŋo yaayi yà wwú na wáa lwóhe e.

¹⁹ Ku canntanrewoge, ka bakwóoge feveebii yabilimpíi si pi báarapyiyaayi yà wwú!a wá lwóhe e.

²⁰ Wuu à canmpyaa niɲyahagii pyi, canŋaɲyiini bára worigii na, wuu ɲye a kuru kà ɲya me. Kafeebwóhe fànhe mpyi na ɲyahage na wá, fo wuu puni mpyi a li yaha na wuu wá saha si n-shwó me.

²¹ Wuu mpyi a mɔ maa yalyige lyí. Ka Poli si mpa yír'a yyére sùpyire yyaha na, maa jwo: «Mii ceveebii, yii mpyi a yaa yii i mii jwumpe lógo, wuu u ntéen Keɛɛti kini i. Lire n'a mpyi a pyi, ñke kafeebwóhe ku ñke k'á wuu ta, ka wuu u mpòon yaayi ɲjemu i ke, lire là mpyi na si n-pyi me.

²² Ñka nume, mii sí yi jwo yii á, yii àha vyá me, yafyin si yii wá ta me. Bakwóoge kanni i wuu sí n-pòon.

²³ Kileni ɲgemu wu u ɲye mii, mii sí i báare u á ke, yii li cè na uru mèlekeni wá à uye cyée mii na pilaga,

²⁴ maa yi jwo mii á na mii àha raa fyáge me, na mii à sàa yaa mii yyéenɛ saanmbwóhe Sezari yyahe taan. Kile à ɲwó mii na maa mii ɲareyi lógo. Shin maha shin u ɲye ná mii i bakwóoge e ke, u sí wuu puni shwó.

²⁵ Lire e ke mii ceveebii, yii àha raa fyáge me. Mii à dá Kile na. Nje y'à jwo mii á ke, yire puni sí n-tòro yi jwuŋkanni na.

²⁶ Ñka bakwóoge sí n-kéɛge ná wuu e lwóhe niŋke kini l'e.»

²⁷ Kuru ku mpyi wuu numpili ke ná sicyerewoge suumpe lwóhe ɲun'i, kafeebwóhe sí i wuu lwúu na ñkèɛge ku ɲyii cyeyi i. Suumpe lwóhe ɲun'i wuu mpyi ke, kuru mege na mpyi Adiriyatiki. Niŋk'á pa ɲi ke, ka bakwóoge feveebii si wá na sòŋŋi na wuu à byanhara kumpoge na.

²⁸ Ka pi i meere le a tírige lwóhe e maa ku súma mà ku cùgumpe ta metirii beɲaaga ná ke ná baashuunni. Ka pi i file yyaha na, maa núr'a ku súma mà ku ta metirii beɲaaga ná baataanre.

²⁹ Pi mpyi na fyáge bakwóoge kà ñkwò zà ñkúu kafaage kà na lwóhe e me. ɲye tóonmpiriyi pi maha ntég'a bakwóoge yyéenɛ ke, ka pi i yire sicyere tírige lwóhe e bakwóoge kántugo yyére, maa ntéen pi funvwugo wuubii na ɲyége sigili.

³⁰ ɲye mà pi yaha pur'e, mpíi pi mpyi na bakwóoge fí ke, pí'á bakwobileni yig'a tírige lwóhe e, maa piye pyi mu à jwo tóonmpirige kà píre la ɲye si ntífige bakwóoge yyaha yyére, mà li ta tafenɛ pi mpyi na ɲcaa bakwobileni cye kurugo.

³¹ Ka Poli si sòrolashiibii ná pi yyaha yyére shinŋi pyi: «Ná bakwóoge feveebii ɲye a téen bakwóoge funŋke e me, yii sí n-sii n-shwó me.»

³² ɲye meere ti mpyi a tég'a bakwobileni pwó ke, ka sòrolashiibii si tire kwón, maa li yaha l'à kàre lwóhe ɲun'i.

³³ ɲye ɲyéɛg'á pa byanhara ke, ka Poli si li cya pi pun'á na pi ɲjyi cya pi lyí. U à jwo: «Canmpyaa ke ná sicyere cyi ɲye ɲcyii, yii funmpen wuubii pi ɲye, yii sàha ɲjyi sée wu lyí me.

³⁴ Lire e mii na li caa yii á, yii ɲjyi cya yii lyí. Lire li sí yii pyi yii fànha ta yii i shwó. Mii sí yi jwo yii á, yii wá ɲunɲunɔ niŋkin si n-sii n-pínni me.»

³⁵ Poli à yire jwo ke, maa bwúuruŋi lwó maa fwú kan Kile á pi puni ɲyii na, maa u kwón kwón, maa wá lwó na lyí.

³⁶ Pi sanmpil'à lire ɲya ke, ka pi puni yákilibii si ntéen, ka pi i wá na lyí mú.

³⁷ Wuu shiin ɲkwuu shuunni ná shiin beetaanre ná ke ná baani (276) pi mpyi bakwóoge e.

³⁸ Wuu pun'à lyí a tîn ke, sùmapyanj u mpyi bakwóoge e ke, ka pi i uru wu lwóhe e, bà bakwóoge si mpyi si faha me.

³⁹ ɲyéɛg'á pa múgo mà wuu ta wuu à nɔ cyage ɲkemu i ke, bakwóoge feveebii ɲye a mpyi a kuru cyage cè me. Ka pi i lùŋkuuŋi wá ɲya, ɲiŋke mpyi a fworó wani, ka pi la si mpyi s'a ñkèɛge wani kuru cyage e. ⁴⁰ ɲye tóonmpirige ku maha ntég'a bakwóoge yyéenɛ ke, pi à kuru sánha mà tírige lwóhe e, meere ti maha ntég'a bakwóoge yafenke pwó ke, maa tire sánha mú, maa väänŋa nitabaaga pili bakwóoge yyaha yyére, bà kafeeɛge si mpyi s'a ñkèɛge ná k'e suumpe lwóhe ɲwóge na me.

⁴¹ Pur'e pi ɲye, ka bakwóoge si ɲkár'a sà dùgo nticyen ɲaŋke kà ɲun'i, lùŋkuubii pii shuunni shwóhól'e. Bakwóoge munag'á kár'a sà ɲcúru nticyenŋi i, ku ɲye a jà a fworó me. Lir'á lwóhe ta ku u fuuli na yíri na ma na bakwóoge kántugo yyérenj bwúun, fo mà sà kuru kèɛge.

⁴² Sòrolashiibii la mpyi si kàsujyibii bò, bà li si mpyi pi wà kà ñkwò lwòhe ò vworò si shwò me.

⁴³ Nka sòrolashiibii yyaha yyére shinji la mpyi Poli sì bò me. Lire kurugo nde sòrolashiibii la mpyi si mpyi ke, ka u u pi sigé lire na. Mpii pi na jini lùñani na ke, ka u u jwo na pire pi fyánha a cwo lwòhe e, pi i ku ò pa sì fwoorò kùmpoge na.

⁴⁴ Maa yi jwo pi sanmpil'á na pi cikwooyi yà, lire ñye me bakwòoge jyayi yà lwó pi i dùgo yire ñun'i pi i fánha le, pi i lwòhe jyiile yire ñun'i. Amuni l'á pyi, ka pi puni si jyil'a kàre kùñke na, yaaga ñye a pi wà ta me.

28

Karigii cyi à pyi mà Poli yaha Maliti kini i ke

¹ Ñye wuu shwonkwooni kántugo, ka pi i yi jwo wuu á na kuru cyage mege na ñye Maliti.

² Lire kini shiinbil'á wuu cùmu lemé ñwò sèl'e. Ná zánhe si mpyi na ñcwo wyeere si ñye, ka pi i nabwòho le, maa wuu puni pyi wuu à pa ntènn'a kuru kwùulo na ware.

³ Poli à pa yiri si kànkyaaanyi yà fàara si mpa le nage e, lir'á màcwòñji wà ta wani yire kànkyaaanyi i. Yi talenke e, nage kafug'á jyè uru màcwòñji i ke, ka u u yir'a kwòro Poli cyege na.

⁴ Kànhe shiinbil'á wwòñji ñya u u fánñji Poli cyege na ke, ka pi i wá na yu piy'á na: «Nàkaana baa, ñge ñàñji sí n-ta shinbu. U méé ñye u à shwò lwòhe na ke, wuu yasunñke “Seenifoo” ñye na ñko si u yaha u shì shà me.»

⁵ Ñye ka Poli si wwòñji ñàhara a cyán nage e. Wwòñji tanòñke ñye a mpyi a yafyin pyi u na me.

⁶ Sùpyire mpyi na sòñji na kuru cyege sí n-fwò, na u sí n-cwo n-kwù lire tèenuuni i. Pi à u ñyii cyán mà mò, pi ñye a yafyin ñya k'á u ta me, ka pi funzòñjore si ñkèññe, maa jwo na yasunñke kà ku ñye Poli.

⁷ Cyage e wuu mpyi ke, kinifoñji cyage kà na mpyi kuru ñkere na, uru ñàñji mege na mpyi Pubilusi. U mpyi a wuu ñùñgò bè a ñwò, maa wuu pyi wuu à wuu sunmbage lèñe u pyenge e canmpyaa taanre funñ'i.

⁸ U tunji mpyi tasinnage e cifwure ná tógotògòñji cye e. Ka Poli si ñkàr'a sà fwoorò u na, maa u cyege taha u na, maa Kile ñáare u á, ka u u ñcùñgò.

⁹ Lir'á pyi ke, ka kuru cyage yampii puni si wá na si Poli yyére, ka u u wá na pi cùñji.

¹⁰ Kuru cyage shiinbil'á pèente shinji puni taha wuu na. Wuu tèekaren'á pa ño, ka wuu u wá na ñko raa jyè bakwòoge e ke, yaayi kani li mpyi wuu na ke, pi à yire puni kan wuu á.

Poli à nò Ìromu kànbwòhe e

¹¹ Yijye taanre wuu à pyi kuru cyage e. Bakwòoge k'á yiri Alèzandire kànhe e ná pi maha ku pyi: «Ñampii* » ná ku mpyi a yyér'a kafeebwoyi tèni pyi wani ke, wuu tèekaren'á pa ño ke, ka wuu u jyè kur'e na ñkèege.

¹² Wuu à sà nò Sirakusi kànhe na ke, maa canmpyaa taanre pyi wani.

¹³ Wuu à yiri wani ke, maa ñkèege suumpe lwòhe ñwò kurugo mà sà nò Erezho kànhe na, maa shwòñ wani. Kuru canña nùmpañja, mà wuu ñinjaribii yaha, ka kafeebwòho si yiri na fwu wuu kàmene yyére. Canmpyaa shuunni wuu à pyi kuni na, maa nta a nò Puzòli kànhe na.

¹⁴ Wuu à sà dánafeebii pii ta wani kuru kànhe na, ka pire si li cya wuu á na wuu cibilaaga ñinjin pyi wani ná pire e. Puru funñke e wuu à pa yiri wani mà kàre Ìromu kànbwòhe e.

¹⁵ Ñye Ìromu dánafeebil'á wuu kyaa lógo na wuu wá na si wani pi yyére ke, ka pi pii si mpa wuu ñùñgò bè fo Apwusi caange na. Cyage mege pi maha mpyi: «Nampwuunbii Tatiriyi Taanrenji» ke, ka pii si mpa wuu ñùñgò bè wani. Poli à pi ñya ke, maa ntíl'a fwù kan Kile á, ka màban si jyè u e.

¹⁶ Wuu à sà nò Ìromu kànbwòhe e ke, ka pi i ñkàr'a sà Poli yaha u mege cyage e, maa sòrolashinji wà yaha u u u kàanmucaa.

Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo Ìromu kànbwòhe e

¹⁷ Ñye canmpyaa taanr'á pa ntòro ke, ka Poli si Yahutuubii ñùñfeebii yyere uye yyére. Pi à pa binni ke, ka u u jwo: «Mii cinmpyibii, pi à mii cù Zheruzalem kànhe e, maa mii le Ìromu fánhafeebii cye e mà li ta mii ñye a yafyin pyi wuu shinji sùpyire na me, mii mú ñye a yafyin pyi ndemu l'á para ná wuu tulyeyi làdaabil'e me.

¹⁸ Pir'á mii yíb'a kwò ke, pi la mpyi si mii yaha, ñaha na ye pi ñye a yafyin ta mii à pyi ndemu li sí n-pa ná l'e pi mii bò me.

* **28:11** Bakwofempii mpyi maha pire ñampii sunni bà pi si mpyi s'a pire kàanmucaa lwòhe ñun'i me.

¹⁹ Nka Yahutuubii nyε a mpyi a nyε pi mii yaha mε, lire kurugo, li mpyi a pyi fanha kyaa mii na, mii i na kataanmpe le saanbwøhe Sezari cye e. Nka wuu shiŋi sùpyire nyεge funŋo nyε a mpyi mii á mà de!

²⁰ Lire na mii à li cya si yii nya si jwo ná yii e. Izirayeli shiinbii sònŋor' à taha Shwfoofonji ŋgemu na ke, yii li cè na uru kurugo pi à mii pwø ná nyε yðrøyi i.»

²¹ Ka pi i Poli pyi: «Zhude kùluni shin sàha séme kan naha wuu á mu kyaa na mε, wuu cìmpworonji wà mú sàha ŋkwò a yìri wani mà pa yafyin jwo, lire nyε mε mà mu mεpenge jwo wuu á mε.

²² Nka nyε yi nyε mu á ke, wuu la nyε ma a yire jwo wuu á, naha na yε wuu à li cè na Kile kuni i mu nyε ke, sùpyir' à ntùŋke taha lire na cyeyi puni i.»

²³ Nyε ka pi i canŋke kabere tég'a kan piy'á. Kur'á pa nò ke, ka shiŋnyahara si bàra sùpyire na mà piye ta Poli cyage e. Mà lwó nyége na fo mà sà nò yàkŋke na, ka Poli si wá na Kile Saanre kyaa yu pi á, maa pyiŋkannigii puni cya ná MusaSaliyanj ná Kile túnntunmpii sanmpii sémebii jwumpe e, bà pi si mpyi si dá Yesu na mε.

²⁴ Ka pii si dá Poli jwumpe na, ŋka pii nyε a dá pu na mε.

²⁵ Tire sùpyire nyε a bε niŋkin na mε. Nka mà jwo pi caala ke, ka Poli si kyaa niŋkin jwo pi á, u à jwo: «Kile túnntunji Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii tulyeyi na, Kile Munaani fànhe cye kurugo ke, puru mpyi a sii sée.

²⁶ Kile mpyi a u pyi

“Sà yi jwo ŋge supyishin'á na:

‘Yii sí n-sii raa núru, ŋka yii si raa yafyin yyaha cini mε.

Yii sí n-sii raa wii, ŋka yii si raa yafyin naa mε.’

²⁷ Naha kurugo yε ŋge supyishin'á cyé si pi zòompìi kèenŋe,

maa pi niŋgyigigii tò,

maa pi nyiigii tò,

bà pi nyiigii si mpyi cyi àha raa naa mε,

pi niŋgyigigii kà hà raa núru mε,

pi zòmpyaagii kà hà ŋkèenŋe mε.

Lire l'á pi ta pi nyε a nyen'a yyaha kèenŋe mii yyé, si shwø mε†.”»

²⁸ Ka Poli si nùr'a pi pyi: «Supyishinji sanji u nyε u nyε Yahutuu mε, yii li cè na Jwumpe Nintanmpe pu nyε na sùpyire zhwonji kyaa yu ke, Kile à puru tun pir'á. Pire pi ke, pire si pu lógo.»

↓

²⁹ Poli à puru jwo ke, ka Yahutuubii si yìri na ŋkèege, maa piye kyáli sèl'e na wá.]

³⁰ Poli à yyee nimpunji shuunni pyi bage k'e Jromu kànbwøhe e. U mpyi maha kuru bage sàrani. Sùpyire ti mpyi maha si u yyé ke, u mpyi maha tire puni cwòre na jwøge.

³¹ U mpyi maha sùpyire kàlali Kile Saanre kyaa na, maa Kafoonji Yesu Kirisita kyaa yu pi á fyagara baa, wà mú mpyi maha u sige uru báaranji mpyinji na mε.

Letereŋi Poli à tun Ɔrɔmu dánafeebil'á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋɔ jwumpe e ke

Poli na mpyi Yahutu, u à si Siri kɔni i, Tarisi kànhe e. Nka Zheruzalemu kànhe e u à lye, wani u à Kile Jwumpe taanna mú. Poli mpyi a uye pwɔ Yahutuubii láda karigii na sèl'e. U mpyi maha dánafeebii kyéerge sèl'e. Nka Kafoonji Yesu à uye cyèe u na, maa u yyer'a pyi u túnntunŋɔ supyishiŋi sanŋ'á.

Poli la mpyi si nkàre Ɔrɔmu kànbwàhe e si Jwumpe Nintanmpe jwo, si yíri wani si nkàre Esipani kɔni i si sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani mú, nka u nyɛ a já a li pyiŋkanni ta me.

Dánafeebii kurunŋe ku mpyi Ɔrɔmu kànbwàhe e ke, kuru shiinbii mpyi Yahutuubii ná supyishiŋi sanŋi.

Nyɛ ka Poli si mpa lógo na dánafeebii pi mpyi a fworo Yahutuubii shiŋi i, ná mpíi pi mpyi a fworo supyishiŋi sanŋi i ke, na ngaha na wá uru supyishiŋi kuuyi shuunnɔni shwòhól'e: Yahutuubii mpyi a supyishiŋi sanŋi le barag'e me, naha kurugo ye pi mpyi a li ta na supyishiŋi sanŋi nyɛ na Kile túnntunŋi Musa Saliyaŋi kurigii jaare me. Supyishiŋi sanŋi mpyi na sònni na pí'r'á pówó, naha kurugo ye píre nyɛ a pwɔ uru Saliyaŋi na me.

Ka Poli si li cyèe pi kuuyi shuunnɔni na na Kile nyɛ a sùpya pówóŋɔ sùpya na me, Jwumpe Nintanmpe na nyɛ sùpyire puni wumɔ, Yahutuubii bára supyishiŋi sanŋi na.

Sùpyire pun'á Kile nyɛwɛɛni yaha, Yahutuubii bára supyishiŋi sanŋi na. Kile lùun'á yíri sùpyire puni taan (1.18--3.20). Nka Yesu u nyɛ u nyɛ a kapii pyi me, ur'á kwú sùpyire puni cyaga. U kwùŋ'á sùpyire kapegigii yáfa ti na. Lire e shin maha shin u à dá u na ke, Kile maha píre tère shintiibil'e (3.21--5.21). Pyiŋkanni na Kile maha sùpyaŋi pyi na u à tí ur'á ke, Jwumpe Nintanmpe na lire cyèe. Dániyaŋi kanni kurugo lire maha já a pyi, mà lwó tasiige na, mà sà nɔ takwáge na (1.17).

Poli à li cyèe na Kile Saliyaŋi na nyɛ yacɛnŋe, nka li fànhe nyɛ sùpyaŋi i, u já u a u kurigii jaare me. Nka Kile à ñɔjaara ta wuu na, maa u Munaani tun l'á wuu tège (6--8).

Nyɛ Poli à jwo mà yyaha tí ná Yahutuubil'e, u a jwo: Yahutuubii pii mén'á Kile Njɔcwɔnɔŋi cyé ke, Kile nyɛ a u shiinbii cyé me. U à jwo pi na maa pi cwɔnɔ. Canjka Izirayeli shiinbii sí shiŋi niŋkwombaani ta Yesu Kirisita cye kurugo (9--11).

Mà taanna ná Kirisita kacɛnni nimpyiini i wuu mú pun'á, pyiŋkanni na dánafeebil'á yaa pi piye pwɔ u na, pi i piye kyaa táan piy'á ná pi zòmpyaagii puni i ke, Poli à lire cyèe pi na (12--16).

Letereŋi tasiige

¹ Mii Poli na nyɛ Yesu Kirisita báarapyi. Kile à mii cwɔnɔ maa mii yyere mà pyi Yesu túnntunŋɔ, bà mii si mpyi s'a u Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á me.

² Kile mpyi a puru Jwumpe Nintanmpe nyɛwɛɛni lwó fo tɛmɔni i u Jwumpe Semɛŋi i u túnntunmpii cye kurugo.

³ Puru Jwumpe Nintanmpe na u Jyaŋi shɛnɛ yu, uru ngemu u à pa mpyi sùpya maa mpyi saanŋi Dawuda túluge shin ke.

⁴ U à ñɛ a fworo kwùŋi i, Kile Munaani à li cyèe na Kile Jyaŋi wi, uru u nyɛ wuu Kafoonji Yesu Kirisita, uru u nyɛ síŋifoo.

⁵ Uru cye kurugo Kile à nyɛwɛ mii na, maa mii pyi túnntunŋɔ Kafoonji metange kurugo, bà supyishiŋi puni si mpyi si dá u na s'a u père me.

⁶ Yii mú na nyɛ tìre sùpyire e, yii Kile à yyere yii pyi Yesu Kirisita wuu ke.

⁷ Yii pi nyɛ Ɔrɔmu kànbwàhe e ke, yii pun'á mii à nge letereŋi kan. Kile à yii kyaa táan uy'á, maa yii yyer'a pyi u wuu. Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi nyɛ yii na, pi i yyeniŋke kan yii á.

Poli la nyɛ si sà fworo Yesu dánafeebii na Ɔrɔmu kànbwàhe e

⁸ Yyeciyye na, mii à fwú kan na Kilenj'á, Yesu Kirisita mege na yii puni kurugo, naha na ye yii dániyaŋi kyaa na yu ñɔnyɛŋi cyeyi puni i.

⁹ Mii na báare Kile á ná na zòmbilini puni i, u Jyaŋi Jwumpe Nintanmpe njwuŋi cye kurugo. Kile à li cè na mii na sònni yii kyaa na, na Kilenj'areyi puni i.

¹⁰ Tère o tère e mii nyɛ na Kile náare ke, mii maha li cya u á, kampyi u nyii wuuni li nyɛ li li, u na yaha si tère ta sà fworo yii na.

¹¹ Yii li cè na mii la à sii si yii nja, Kile Munaani à kàlanji ngemu kan mii á ke, bà mii si mpyi si sà yii taanna uru na, yii i fànha ta me.

¹² Mii la nyɛ si màban le yii e bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i me. Mà bára lire na, mii la nyɛ yii Kile kuni yyaha yyère zhèŋi si màban le mii i.

¹³ Mii cɛnmpyibii, mii la na nyɛ yii li cɛ, na mii mpyi a li lwɔ tooyo niɲyahay'e naye funɲ'i, si sà fwoɔ yii na, bà mii si mpyi si báara pyi yii yyére si u fyé nya yii shwɔhɔl'e, bà mii à u nya supyishinɲi sanɲi shwɔhɔl'e mɛ. Nka ali numɛ, mii sàha já a shà mɛ.

¹⁴ Kànbwɔhɔshiiin bàra nyɛgɛɲwɔhɔshiiin na, mpɲii pi à kàla ke, mà bàra mpɲii pi nyɛ pi nyɛ a kàla mɛ, sùpyire puni fwoɔ na nyɛ mii na Jwumpe Nintanmpe ɲwunɲi kàmpañke na.

¹⁵ Lire kurugo l'à sàa tãan mii á, mà sà Jwumpe Nintanmpe jwo yii Ɔrɔmu shiinbil'á mú.

¹⁶ Mii nyɛ na silege si Jwumpe Nintanmpe jwo mɛ, ɲaha kurugo ye mpiimu ká dá pu na ke, Kile sífene ti nyɛ pu pi mà pire shwɔ, mà lwɔ Yahutuubii na, mà sà nɔ supyishinɲi sanɲi na.

¹⁷ Yii li cɛ, pyinɲkanni na Kile maha sùpyanɲi pyi u à tí u yyaha taan ke, Jwumpe Nintanmpe maha lire cyére. Dániyanɲi kanni cye kurugo lire maha já a pyi, mà lwɔ tasiige e, mà sà nɔ takwɔge e. Yire y'á sémɛ Kile Jwumpe Semenɲi i na: «Sùpyanɲi u à tí ke, dániyanɲi cye kurugo uru maha mpyi nyii na *.»

Mpii pi nyɛ pi nyɛ na fyáge Kile na mɛ

¹⁸ Mpii pi nyɛ pi nyɛ na fyáge Kile na, maa mpyi pi nyɛ a tí mɛ, Kile lùyirini na liye cyére mà yiri niɲɲinɲi i pire mɛɛ na, ɲaha na ye pi ntiimbaanɲi kurugo, pi à cyé sɛɛnɲi na.

¹⁹ Mà li ta, nde wà sí n-jà n-cɛ Kile kyaa na ke, lir'à fininɲe pi á. Kile yabilinɲ'a lire fininɲ'a cyé e pi na.

²⁰ Kile sífente tɛgɛɛ baa woore ná u yabilinɲi nyɛ yaage ɲkemu ke, yire na nyɛ yaaya niɲyambaaya. Nka mà lwɔ diɲnyɛɲ'á dá ke, yaayi Kile à dá ke, u sífente tɛgɛɛ baa woore ná u kilere na ɲaa na ɲwúu yire cye kurugo. Lire e ke tanga tataga nyɛ sùpya á mɛ.

²¹ Ali mà li ta pi à Kile cɛ, u ná pèente t'á yaa ke, pi nyɛ a tire taha u na mɛ, pi nyɛ na fwù kaan u á mú mɛ. Pi sɔnɲɔre na nyɛ laaga baa, pi yákilibii puni sí nyɛ numpire.

²² Pi à piye yaha yákilifee, mà li ta sɲɲcomii pi.

²³ Kile u nyɛ u nyɛ na ɲkwúu mɛ, pi à uru sinampe fáa ná yaayi yà malwɔore e, ɲjemu yi nyɛ na ɲkwúu ke, mu à jwo: sùpyanɲi ná sɲɲcɛɛnre ná tooyo sicyɛere yaayi ná ɲinɲke yafliyi.

²⁴ Lire kurugo Kile à pi yaha piy'á pi i katupwɔhɔyɲi pyi mà tàanna ná pi nyii wuuni i, fo ka pi ɲjini si láha pi na.

²⁵ Pi à Kile sɛɛnɲi fáa kafinare na, maa u yadayi pére maa yi kére, maa ɲcyé yi Davoonɲi na, uru sí u à yaa ná ɲkɛɛnɲi i fo tɛekwombaa. Amiina.

²⁶ Lire kurugo Kile à pi yaha piy'á pi i pi nyii karigii silege baa wogigii pyi. Tasinnage k'á yaa k'a mpyi nɔɲi ná cɛɛnɲi shwɔhɔl'e ke, pi cyeebil'á kuru kɛɛnɲe na mpyi ná piye e.

²⁷ Lire pyinɲkanni na, nàmbaabii mú à cyeebii yaha wani, ka pi nàmbaɲɛɛbii lage si shwɔ pi e. Nyɛ nàmbaabii'á silegebaare pyi ná pi nàmbaɲɛɛbil'e, maa pi kapiini sàranɲi ta.

²⁸ Nyɛ ná pi sí nyɛ a li ta kacɛnɲe si Kile cɛ mɛ, lire e Kile à pi yaha piy'á ná pi sɔnɲɔɲkanni nimpriini i, ka pi i wá na kapyimbaagii pyi.

²⁹ Pi zòompil'á ɲi ntiimbaanɲi karigii shinɲi puni ná pege na, pi nyɛ na ntinni mɛ, maa mpyi ɲipyɛɛnfee. Pi zòompil'á ɲi yɲɲcyɛge ná boore ná yoge ná nàɲwɔhɔre ná zɔɲkuuyi ná jwoore na.

³⁰ Mɛkɛgɛfɛe pi, maa mpyi Kile zàmpɛnmii. Pi nyɛ na silege mɛ, yàmpeene ná funmbwɔhɔ sùpyii pi. Tɛrigii puni i, kapegii nivɔnɲii yyaha pi na ɲcaa. Pi nyɛ a pi sifeebii ɲwɔmɛɛni cù mɛ.

³¹ Yákili baafɛe pi, ɲwɔmɛfɛe bà mɛ, sùpyigire nyɛ pi e mɛ, ɲùɲaara nyɛ pi e mɛ.

³² Ali mà li ta pi à Kile Saliyanɲi cɛ, na cyire ɲcyii karigii pyifeebil'á yaa ná kwùɲi i, pi nyɛ a li dá cyi mpyinɲi kanni na mà de! Nka mpɲii pi nyɛ na cyi pyi ke, pi maha màban leni pire e.

2

Shinɲi u nyɛ na sùpyire sannte cɛɛge ke, urufoo maha ɲcɛɛgɛɲi nɔ uye na

¹ Nyɛ mu shin maha shin u maha sùpyire sannte cɛɛge ke, tanga nyɛ a sli mu á mɛ. Mu aha a sùpyire sannte cɛɛge, mu maha ɲcɛɛgɛɲi cyán maye na, ɲaha na ye karigii na mu na sùpyire sannte cɛɛge ke, mu mú na cyire pyi.

² Wu u à li cɛ na mpɲii pi nyɛ na cyire karigii pyi ke, Kile sí pire sàra si ntàanna ná pi kapyiinɲkil'e ntiinɲi funɲke e.

³ Mu u nyɛ na cyire karigii pyifeebii cɛɛge mà li ta cyire mu mú nyɛ na mpyi ke, mu na sɔnɲi mu sí n-shwɔ Kile yibige na bɛ?

⁴ Lire e ke Kile u à kariii kwú ke, mu na uru ticɛnmpe ná u lùtaanni tɛgɛɛ baa wuuni ɲjini fare la? Mu nyɛ a cɛ na Kile ticɛnmp'á yaa pu mu pyi mu u ma toronɲkanni kɛɛnɲe mà?

⁵ Mu niɲgyiwaani ná mu toronɲkanni ɲkɛɛnɲɛmbaanɲi kurugo, mu na nàvunɲke bínnini maye yyaha na canɲka mɛɛ na, kuru ɲkemu i Kile sí u lùyirini ná u yukyaani cyé sùpyire na ntiinɲi funɲke e ke.

* 1:17 Abakuki 2.4

- 6 U sí sùpyire puni sâra si ntàanna ná ti kapyiin'kil'e*.
- 7 Mpii pi à piye waha maa kacennkii pyi bà pi si mpyi si mpyi shinbwoo Kile yyahe taan, u u pi kée, pi i mpyi ná u e tèrigii puni i me, u sí shìnji nin'kwombaanj kan pir'á.
- 8 Nka mpìi pi nyé na nákaante pyi, maa jcyé sèenji na, maa nyé ntiimbaanj na ke, nàvun'jke ná lùyirini sí no pire na.
- 9 Shin maha shin u nyé na kapegigii pyi ke, mà lwó Yahutuubii na yyecyiige na, mà sà nò supyishinji san'ji na, kyaage ná yfefuge sí pire puni ta.
- 10 Nka shin maha shin u nyé na kacennkii pyi ke, mà lwó Yahutuubii na, mà sà nò supyishinji san'ji na, nkèenji ná pèente ná yyejin'jke sí n-kan pire pun'á.
- 11 Naha na ye Kile nyé a sùpya pwóhó sùpya na me.
- 12 Mpii pi à kapegigii pyi mà pi ta pi nyé a Musa Saliyanj cè me, yoge sí n-kwòn pire na u baa. Nka mpìi pi à kapegigii pyi mà pi ta pi à Musa Saliyanj cè ke, yoge sí n-kwòn pire na si ntàanna ná u e.
- 13 Mpii pi nyé na Musa Saliyanj jwumpe nùru kanna ke, pire bà pi à tíi Kile á me. Nka mpìi pi nyé na u kurigii jaare ke, pire Kile sí n-pyi na pi à tíi.
- 14 Supyishinji san'ji u nyé u nyé a Musa Saliyanj cè me, pire ká a jaare na ntàanna ná u e piy'á, pi mée nyé Saliyanj cèmbaa ke, pi maha li cyé pi naaran'kanni cye kurugo, na pir'á pi nimpyiini cè.
- 15 Pi maha li cyé na nje Saliyanj nyé na yu ke, yir'á tènèe pire fun'ji. Pi zòm'pyaagii maha lire cyère. Tèrigii cyyil'e, pi sònjare maha pi cèege; tèrigii cyyil'e ti maha pi tanga kaan.
- 16 Nyé bà mii à li jwo Jwumpe Nintanmpe e me, can'jke Kile sí shin maha shin sâra si ntàanna ná u kapyiin'kil'e Yesu Kirisita cye kurugo ke, kuru can'jke, sùpyire numpire karigii puni jwóhó sí múgo.

Kile à Yahutuubii cèege mú

- 17 Nyé mu u à maye pyi Yahutu, ma a ma sònjore taha Musa Saliyanj na, ma a maye pèe na mu na nyé Kile wu ke,
- 18 mu à Kile nyii wuuni cè, mu s'á taanna Musa Saliyanj karigii na, ka mu u kacenni cè.
- 19 Mu à maye pyi fyinmpii kábicunji, mpìi pi nyé numpini i ke, ma a maye pyi pire bèn'nmpe.
- 20 Mpii pi nyé pi nyé a kyaa cè me, maa mpyi nànkopyire fiige ke, mu à jwo na mu u nyé pire cyelentunji, mà li jù'jke pyi na mu à sèenji kuni j'cèhji puni ta Saliyanj i.
- 21 Nyé mu u nyé na sùpyire sannte kálili ke, maye kála ke! Mu u nyé na njko na nànkagee nyé a jwó me, mu sí i ku pyi mà de?
- 22 Mu u nyé na njko na jacwòrò kà raa mpyi me, mu sí i ti pyi mà de? Mu u nyé na njko na kacynzunn'á pèn mu á, mu sí maha kacynmbayi yaayi nànkagee mà de?
- 23 Mu u à maye pèe na mu à Musa Saliyanj karigii cè, mu sí nyé na u kurigii jaare me. Lire e mu à Kile njini faha!
- 24 Yii li cè na y'á jwo Kile Jwumpe Semenji i na: «Yii Yahutuubii kurugo, supyishinji san'ji à Kile mege kèege!.»
- 25 Sèe wi, mu aha a Musa Saliyanj kurigii jaare, ka jwó maha mpyi njkwònnji na, njka ná mu nyé na Saliyanj kurigii jaare me, mu njkwònnji maha mpyi laaga baa.
- 26 L'aha mpyi mu à jwo shin'ji u nyé u nyé a kwòn me, njka u na Saliyanj kurigii jaare, tá li sí n-pyi Kile á mu à jwo u à kwòn me?
- 27 Uru nànji nyé a kwòn u cyeere e me, njka u na Saliyanj kurigii jaare. Nyé mu u nyé mu nyé na Saliyanj kurigii jaare me, uru nànji u sí mu cèege. Mà li ta, Saliyanj à sém'a kan mu á, mu mú s'á kwòn.
- 28-29 Mà si Yahutu cye kurugo, lire kanni nyé na wà pyi Yahutu sèe wuu me. Fyèhji mú sí u à bwòn cyeere na mà tàanna ná Yahutuubii karigil'e ke, uru bà u nyé njkwònnji sèe wunji me. Yahutuunji sèe wunji u nyé shin'ji u nyé u wi fun'jke karigil'e ke, Kile Munaani maha njkwònnji ngemu pyi zòmbilini i ke, uru u nyé njkwònnji sèe wunji. Sùpyir'á bà Yahutuunji sèe wunji maha u njkèenji taa me; Kile á u maha u taa.

3

Sùpyanji wà tufiige nyé à tíi me

- 1 Nyé l'aha nta amuni, naha k'à Yahutuunji wwù supyishinji san'ji i ye? Ka jwó na nyé njkwònnji na be?
- 2 Ka jwó nimbwoo na nyé u na kàmpan'nyii puni na! Yahutuubil'á Kile à fyànha a u Jwumpe kan.
- 3 Nyé ná Yahutuubii pii sí nyé a pyi jwómee nin'kinfee me, lire sí Kile pyi u yíri u jwómee ni jwun'ji la?

* 2:6 Zaburu 62.13; Taanlin'kii 24.12 † 2:24 Ezayi 52.5; Ezekiyeli 36.22-23

4 Sèenji na, lire sì n-pyi me. Wuu à yaa wuu li cè na Kile na sèenji yu, sùpyire puni sí jnyε kafiniviniimii bà y'à sémε Kile Jwumpe Semεnji i me, na:
«Kile, sùpyir'á yaa ti li cè na mu jwump'á tíi.

Pi aha mu cêεge, mu à yaa mu u ta tangafoo*.»

5 Nka kapegigii wuu jnyε na mpyi ke, cyire ká li cyêe na Kile à tíi, naha saha yε? Kile lùuni ká yiri wuu taan, tá wuu à yaa wuu jwo na u jnyε a tíi me? (Naha mii na yu funጋ baa shin fiige.)

6 Kaገεε bà me! Kampyi Kile mpyi a tíi me, di u mpyi na sí diገnyεnji sùpyire kapegigii fwooni tò pi na n-jwo yε?

7 Nye pii mú sí n-jà n-jwo: «Mii kafinare cye kurugo, Kile sèenji ká fwor'a yyére u pèente kurugo, lire e, ta mii saha à yaa mii i jncú mu à jwo kapimpyinε?»

8 Nye pii ká a puru yu, naha na wuu áha n-jwo na: «Wuu à kapegigii pyi, kacεnገkii si nta a fworó cyi e mà yε?» Pii na mii cêεge na mii à yire jwo. Pire sì n-sii n-shwó Kile yoge na me.

9 Di yi jnyε yε? Wuu Yahutuubil'á pwóró sùpyire sannte na la? Mà byanhara bá la! Mii à fyánha a li cyêe, Yahutuubii bára supyishinji sanገi na, pi puni na jnyε kapegigii tugure jwóh'i,

10 bà y'à sémε Kile Jwumpe Semεnji i na:

«Sùpyanji wà tufiige jnyε a tíi me, ali shin ninገkin!

11 Wà jnyε a sii yákilifoo me,

wà jnyε na Kile caa me!

12 Pi pun'á kuni niገcenni yaha,

pi pun'á pyi kaገwóó baa.

Wà jnyε na kacεnne pyi me,

ali shin ninገkin†!

13 Pi ገkóónyí na jnyε mu à jwo fanmugojahaga.

Pi maha pi njirigii tège na pi sanmpii wuruge‡.

Pi jwóshεenr'á pi mu à jwo màcwon shónrós§.

14 Laገanገke jwumpe ná jwumpimpe kanni pu maha fwore pi jwóyi i*.

15 Pi supyibo ton'á wyéε.

16 Pi maha ገkêεgεnji ná yyefuge yare pi tatoroyi puni i.

17 Pi jnyε a yyenገገke kuni cè me†.

18 Pi jnyε a sii na fyáge Kile na me‡.»

19 Nye yire y'à sémε Kile Jwumpe Semεnji i Saliyanji kyaa na. Wuu s'à cè na wuu Yahutuubil'á y'à sém'a kan, bà li si mpyi sùpya kà tanga ta me, sùpyire puni si jncêεge Kile yyahe taan.

20 Lire kurugo Kile yyahe taan, sùpyanji wà tufiige si n-jà n-tíi Saliyanji kurigii jaaranji cye kurugo me. Nde kanni Saliyanji maha ja à pyi ke, lire li jnyε, u maha sùpyanji pyi u à kapiini cè.

Sùpyanji ká dá Kile na, Kile maha jwo na u à tíi

21 Nka nume, pyinገkanni na wuu si n-jà n-tíi Kile yyahe taan ke, Kile à lire cyêe wuu na. Lire jnyε a lwó a pwo Saliyanji kurigii jaaranji na me. Yire Kile túnntunገi Musa ná Kile túnntunገpii sanmpil'á jwo.

22 Kile maha sùpyire pyi shintiilii dániyanji cye kurugo Yesu Kirisita na, wà jnyε a wwú w'e me.

23 Sùpyire pun'á kapegigii pyi, lire l'á pi nàzhan yige Kile sinampe e.

24 Nka Kile à jwó pi na maa pi pyi pi à tíi mana, Yesu Kirisita à pi jùገገó wwú pi kapegigil'e ke, lire cye kurugo.

25-26 Kile à Yesu yaha a pa, pi i u kwòro cige na, bà u si mpyi si Kile lùuni tገε, si wuu kapegigii yáfa wuu na, u sishange ገገunji cye kurugo me. Mà ta lire sàha mpyi me, Kile lùtaanni kurugo, u jnyε a mpyi a sùpyire cú a tàanna ná ti kapyiinገkil'e me. Nume, Yesu à pa, mpii pi à dá u na ke, ali mà ta pi à kapegigii pyi, Kile à jwo na pi à tíi. Lire Kile à pyi ke, ntiimbaa bà me, naha na ye Yesu à pi kapegigii tugure lwó.

27 Nye tá tanga saha na jnyε wà a u uye pèe? Ónhó! Naha kurugo yε nde li jnyε na wíi ke, Saliyanji kurigii jaaranji bà me, ገka dániyanji.

28 Sèe wí, wuu à li cè na sùpyire ntiinji na ntaa dániyanji cye kurugo, ገka Musa Saliyanji kurigii jaaranji i bà me.

29 Taha Yahutuubii kanni wu u jnyε Kile? Supyishinji sanገi wu mú bàl'á? Óጋn ke! Supyishinji sanገi wu wí mú de!

* 3:4 Zaburu 51.6 † 3:12 Zaburu 14.1-3; 53.2-4; Ekileziyasi 7.20 ‡ 3:13 Zaburu 5.10 § 3:13 Zaburu 140.4

* 3:14 Zaburu 10.7 † 3:17 Ezayi 59.8 ‡ 3:18 Zaburu 36.2

³⁰ Naha kurugo yε Kile niŋkin u j̄yε. Uru u sí Yahutuubii pyi na pi à tí pi dáníyanj kurugo, si supyishinj sanni mú pyi na pi à tí pi dáníyanj kurugo.

³¹ N̄yε wuu aha dáníyanj kaj̄wɔɔni jwo amuni, lir' à li cyéε na Musa Saliyanj na j̄yε kaj̄wɔɔ baa la? M̄a byanhara bá la! Wuu bá maha u kaj̄wɔɔni yal' a cyéε.

4

Pyiŋkanni na Kile à Ibirayima pyi na u à tí ke

¹ N̄yε Ibirayima u mpyi wuu Yahutuubii túluge šiifoonj ke, naha wuu sí n-jwo uru kyaa na ye?

² Kampyi yi mpyi a jwo na Ibirayima à tí u kapyiŋkii kurugo, u mpyi na sí n-jà uye p̄ε, ŋka ná yire sí bà y' à jwo mε, u sí n-jà uye p̄ε Kile yyahe taan mε.

³ Yii li cè na y' à jwo Kile Jwumpe Semεnj i na: «Ibirayima à dá Kile na, u dáníyanj kurugo, Kile à jwo na u à tí*.»

⁴ Shin ká báara pyi, u sàranj' à yaa u kan u á. Uru sàranj j̄yε a kan mana mε, ŋka u ná ur' à yaa.

⁵ Shinj̄ u j̄yε u j̄yε a u sòŋj̄ore taha u katiigii nimp̄yiŋkii na mε, maa dá li na na Kile maha kapegigii pyifeebii kapegigii yáfani pi na ke, Kile maha urufoo le shintiibil'e u dáníyanj kurugo.

⁶ Lire pyiŋkanni na, sùpyanj Kile à pyi u à tí mà ta u kapyiŋkii fye bà mε, saannj Dawuda mú à mεε c̄εε urufoo wuuni j̄wɔɔni kyaa na:

⁷ «M̄piimu u ntiimbaa karii cyi à yáfa pi na, ka toro si ntaha pi kapegigii na ke, pire wuun' à j̄wɔ.

⁸ Kafoonj Kile j̄yε a shinj̄ ŋgemu c̄ú a tàanna ná u kapegigil'e mε, urufoo wuun' à j̄wɔ†.»

⁹ N̄yε mpii pi à kwɔn ke, pire kanni wuuni l' à j̄wɔ laa, niŋkwɔnm̄baabii wuuni mú à j̄wɔ? Wuu à yi jwo a kwɔ na: «Ibirayima à dá Kile na, u dáníyanj kurugo, Kile à jwo na u à tí».

¹⁰ T̄eni i Kile à u cè shintiwe ke, u mpyi a kwɔn laa, u mpyi na s̄aha ŋkwɔn mε? U niŋkwɔn̄nj bà mε, ŋka u niŋkwɔnm̄baan̄j.

¹¹ Lire k̄antugo ka u u ŋkwɔn̄nj fȳenj ta, ŋgemu u à li cyéε na Kile mpyi a u cè shintiwe u dáníyanj kurugo mà u ta kwɔnm̄baa ke. Lire pyiŋkanni na, mpii pi j̄yε pi j̄yε a kwɔn mε, ŋka pi à dá Kile na, ka Kile si jwo na pi à tí ke, Ibirayima à pyi pire puni tunj dáníyanj kuni i, ali pi m̄εε nta pi j̄yε a kwɔn mε. Kile à pire cè shintiilii.

¹² Mpii pi à kwɔn ke, Ibirayima mú u j̄yε pire tunj. Mpii pi j̄yε pi j̄yε a kwɔn cyeeere e kanna mε, ŋka pi na dáníyanj kuni naare wuu tunj Ibirayima fiige ke, pire kyaa mii j̄yε na yu. Ur' à dá Kile na mà ta u s̄aha ŋkwɔn mε.

¹³ N̄wɔm̄εeni Kile à lwó Ibirayima ná u túlug' á na pi sí d̄inyen̄j ta k̄ɔɔgɔ ke, li j̄yε a lwó mà li j̄n̄ŋke pyi na Ibirayima na Saliyanj kurigii naare mε, u à dá Kile na ka Kile si jwo u à tí ke, lire kurugo l' à lwó.

¹⁴ Lire j̄wɔm̄εeni n' a mpyi a lwó a pwɔ Saliyanj kurigii naaranj na, dáníyanj kaj̄wɔɔ mpyi na si n-pyi mε, Kile j̄wɔm̄εeni mpyi na si n-pyi laage e mú mε.

¹⁵ Yii li cè na Kile l̄uyirini j̄n̄ŋke ku j̄yε Saliyanj, ŋka ná Saliya j̄yε mε, wà mpyi na si u kafuun pyi mε.

¹⁶ Lire pyiŋkanni na, yaayi j̄wɔm̄εeni Kile à lwó ke, dáníyanj kurugo l' à lwó, bà yi si mpyi s' a ntaa mana mε. Wuu pi j̄yε Ibirayima túluge shiinbii ke, wuu à t̄εen ná l' e, wuu sí yire ta dáníyanj cye kurugo, ali wuu m̄εε ká mpyi wuu j̄yε na Yahutuubii làda karigii pyi mε. Mpii pi à dá Kile na Ibirayima fiige ke, pire puni mú sí yire ta. Uru u j̄yε wuu puni tunj Kile kuni i.

¹⁷ Amuni y' à séme Kile Jwumpe Semεnj i na: «Mii à mu pyi supyishi niŋyahawa tu‡.» Kile u maha kw̄uubii j̄n̄ni, yaayi yi j̄yε yi mpyi mε, maa yire dá ke, uru u à mpe jwo. Ibirayima à dá Kile na maa mpyi wuu tunj Kile yyahe taan.

¹⁸ S̄ɔn̄j̄orɔ mpyi na si n-jà n-taha kani ndemu na mε, Ibirayima à dá maa u sòŋj̄ore taha lire na. Lire e u à pa mpyi supyishi niŋyahawa tu bà y' à jwo Kile Jwumpe Semεnj i mε na: «Mu túluge shiinbii sí nyaha w̄origii fiige§.»

¹⁹ Ibirayima mpyi a byanhara ȳyee ŋkuu (100) na mà kwɔ. Ali mà u yaha u u s̄ɔn̄j̄ na ur' à l̄yε pyita na, u cwonj Sara sí j̄yε cijir̄inj̄e, u j̄yε a u sòŋj̄ore làha Kile na mε.

²⁰ N̄wɔm̄εeni Kile à lwó ke, u sòŋj̄ore j̄yε a làha lire na mà j̄ya mε. Lire bá mpyi a u pyi u à dá Kile na s̄èl' e, maa u p̄εre.

²¹ Ibirayima mpyi a s̄aa dá li na na j̄wɔm̄εeni Kile à lwó ke, u sí n-jà li f̄ũn̄j̄o.

* 4:3 Zhenzezi 15.6 † 4:8 Zaburu 32.1-2 ‡ 4:17 Zhenzezi 17.5 § 4:18 Zhenzezi 15.5

²² Lire e u dáníyanji kurugo, Kile à jwo na u à tíi.

²³ «Kile à jwo na u à tíi» puru jwumpe nyε a séme uru kanni kurugo me.

²⁴ Kile u à wuu Kafoonji Yesu jε à yige kwùñji i ke, wuu mpiimu pi à dá uru na ke, p'à séme wuu kurugo mú, ñaha kurugo ye wuu mú sí n-pyi na wuu à tíi.

²⁵ Kile à u kan kwùñ'á wuu kapegigii kurugo, maa u jε à yige u e, bà wuu si mpyi si ntíi uru yyahe taan me.

5

Wuu ná Kile shwǎhǎñ'á yaa

¹ Lire pyiñkanni na, wuu à pyi shintilii Kile yyahe taan, wuu dáníyanji kurugo, lire e wuu nyε yyeñjike e ná Kile e numε, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo.

² Yesu barag'e, wuu dáníyanji kurugo, wuu à Kile ticεnmpε cε, maa pu taa numε canña maha canña. Wuu funjy'á sáa táan, ñaha na ye wuu à dá lí na na Kile sí wuu pyi shinbwoo uye yyére.

³ Mà bâra lire na, wuu à kwóro funntange e yyefuge tēni i, ñaha na ye wuu à li cε na yyefuge maha ma ná mayezhiilinjii i.

⁴ Mayezhiilinjii maha ma ná sítaare e zòzhwǎore na. Síñji ká nta, sòñjǎre tatahage mú maha nta.

⁵ Tire sòñjǎre tatahage si wuu ñwǎhǎ yaha me, ñaha na ye Kile à wuu zòmpyaagii ñí u tàange na u Munaani cye kurugo, u à lire ndemu kan wuu á ke.

⁶ Mà wuu yaha wuu fánhanjcyεεre e, Kile nyii tēn'á nǎ ke, ka Kirisita si ñkwú maa wuu nimpíibii shwǎ.

⁷ Shinñji u à tíi ke, li sí n-waha sùpya u jεε si ñkwú uru kurugo; ñka shinñji u nyε na ñkanñji pyi sèl'e ke, wà bá kú n-já ñùñǎ waha si jεε ñkwú uru kurugo.

⁸ Ñka Kile à li cyéε wuu na na ur'á sáa wuu kyaa táan uy'á. Mà wuu yaha kapegigii mpyinjii i sahanñji, Kirisita à kwú wuu kurugo.

⁹ U à u sishange wu mà pyi sáraga maa wuu pyi shintilii numε Kile yyahe taan. Ná lire s'á pyi, wuu à sáa tēn ná l'e na Yesu Kirisita sí wuu shwǎ Kile lùyirini na.

¹⁰ Mà wuu yaha Kile zámpenmii, Kile à wuu ná uru shwǎhǎñji yaa u Jyanji ñkwùñji cye kurugo. Mà wuu ná u shwǎhǎñji yaha u à yaa, nákaana baa, wuu sí n-shwǎ u Jyanji ñèñji cye kurugo.

¹¹ Lire kanni bà me, wuu funntanga wuu pi nyε Kile wwojεεge e wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo, uru u à wuu ná Kile pyi wuu à wwǎ.

Kapegigii siñkanni ná cyi láhanñkanni

¹² Kapegigil'á jyé diñyēñji i shin ñiñkin cye kurugo, uru u nyε Adama, ka kapegigii si mpa ná kwùñji i. Lire pyiñkanni na, kwùñ'á nǎ sùpyire puni na, ñaha na ye pi pun'á kapegigii pyi.

¹³⁻¹⁴ Yii li cε, mà lwǎ Adama tēni na mà pa nǎ Kile túnntunñjiMusa wuuni na, sùpyire mú mpyi na kapegigii pyi. Lire tēni i, Kile mpyi na si n-já yoge kwǎn pi na na pi à Musa Saliyanji kuni yaha me, ñaha na ye uru Saliyanji mpyi na sáha ñkwǎ à kan pi á me. Pi mú nyε a mpyi a Adama kapiini nimpíiini shi pyi me. Lire ná li wuuni mú i, pi mpyi maha ñkwúu. Nyε nde Adama mpyi a pyi ke, lire mpyi a kyaa nǎ sùpyire na. Amuni li mú nyε, Yesu Kirisita u mpyi na sí n-pa ke, nde ur'á pa mpyi ke, lir'á kyaa nǎ sùpyire na.

¹⁵ Ñka Kile à kani ndemu pyi mana ke, lire tayyérege ná Adama kapiini nimpíiini woge nyε sumara me. Shin ñiñkin kapii ká mpyi kañwǎ mà kwùñji nǎ shinñyahara na, yii li cε na kacēnni Kile à sáa pyi shinñyahara á shin ñiñkin cye kurugo, ná uru u nyε Yesu Kirisita ke, lire si n-já n-jwo sí nǎ li tēgni na me.

¹⁶ Mà bâra lire na, Kile kacēnni tayyérege ná shin ñiñkinñji kapiini tayyérege nyε ñiñkin me, ñaha na ye shin ñiñkin kapii kurugo, Kile à sùpyire puni cēεε. Ñka kapegii ñiñyahagii pyiñkwooni kántugo, Kile kacēnni nimpíiini kurugo, pi sí n-já n-tíi Kile yyahe taan.

¹⁷ Shin ñiñkin kanna u à kapiini pyi, ka lire si sùpyire pyi ti i ñkwúu. Ná lire s'á pyi, nákaana baa, shin ñiñkin cye kurugo mú, mpiimu ká jεε Kile ticεnmpε na, ka u u pi pyi na pi à tíi ke, pire sí sí ta, mà lwǎ numε na, fo tēekwombaa. Uru shinñji ñiñkinñji u nyε Yesu Kirisita.

¹⁸ Nyε shin ñiñkin kapii kurugo, Kile à sùpyire puni cēεε, lire pyiñkanni na mú, shin ñiñkin kacēnnε kurugo, sùpyire pun'á pyi shintilii maa shinñi ñiñkwombaanji ta.

¹⁹ Shin ñiñkin Kile ñwǎmεεyahani kurugo, shinñyahara á pyi kapiimpyimii. Lire pyiñkanni na mú, shin ñiñkin Kile ñwǎmεεcunte kurugo, shinñyahara sí n-pyi shintilii Kile yyahe taan.

²⁰ Kile à Saliyanji kan, bà sùpyire si mpyi si jcε na pir'á kapegii ñiñyahagii pyi me. Ñka cyage e kapegigil'á ñyahaha ke, Kile kacēñkii maha núr'a ñyahaha sèl'e cyi na.

²¹ Tèni l'e, sùpyire mpyi na sì n-jà n-pyi ná ti nyɛ na kapegigii pyi mɛ; lire na kwùŋà nò ti na. Nka Kile à jwɔ wuu na maa jwo na wuu à tɛi, lire e, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo, wuu sí shɛŋi niŋkwombaanji ta.

6

Wuu à kwù kapegigii kàmpanŋke na, maa mpyi nyii na, ná Kirisita e

¹ Nyɛ wuu jaha jwo bɛ? Wuu à yaa wuu kwòro kapegigii mpyinji i, Kile ticɛnmpe si mpèe la?

² Mà byanhara bá la! Wuu pi nyɛ mu à jwo kwùu, kapegigii kàmpanŋke na ke, jaha na wuu saha sí n-kwòro kapegigil'e yɛ?

³ Wuu mpii pi à batize Yesu Kirisita mɛge na ke, yii nyɛ a cè na l'à pyi mu à jwo wuu à kwù ná u e mà?

⁴ Uru batizeliŋi kurugo, l'à pyi mu à jwo wuu à le fannke e ná u e, bà Kirisita à jè à fworò kwùŋi i Tufoonji sífente cye kurugo mɛ, amuni wuu sí shɛŋi niwɔŋŋi ta.

⁵ Sɛɛŋi na, ná wuu s'à wwò ná u e u kwùŋi shɛŋi i, wuu mú sí n-wwò ná u e u jèŋi shɛŋi i.

⁶ Wuu li cè na wuu à wuu pyinŋkanni niŋjyeeni kwòro cige na ná Kirisita e, kapegigii mpyinji lage ku mpyi maha mpyi wuu na ke, bà kuru si mpyi sí ŋkwò mɛ. Wuu saha nyɛ ku bilere e mɛ.

⁷ Jaha na yɛ shɛŋi u à kwù ke, uru saha nyɛ kapegigii fànhe jwòh'i mɛ.

⁸ Ná wuu à kwù ná Kirisita e, wuu à dá li na mú na wuu sí n-kwòro ná u e nyii na.

⁹ Jaha na yɛ wuu à li cè na Kirisita à jè, u saha si n-kwù mɛ, kwùŋi saha si n-jà u na mɛ.

¹⁰ U niŋkwuŋi, u à kwù tɔɔgo niŋkin sí kapegigii fànhe kwò. Numɛ, mà u yaha nyii na, u na karigii puni pyi sí Kile pèe.

¹¹ Lire pyinŋkanni na mú, yii a yiye tɔre kwùubil'e kapegigii kàmpanŋke na. Yesu Kirisita wwoŋɛge kurugo, yii a yiye tɔre nyii wuubil'e, yii raa yii karigii puni pyi Kile mɛge mpèenji kurugo.

¹² Lire e yii àha nùru kapegigii mpyinji lage yaha ku fànha ta yii na mɛ. Mà yii yaha yii sí n-pa n-kwù n-fworò nge diŋyɛŋi i, yii àha nùru jɛɛ u nyii karigii na mɛ.

¹³ Yii àha nùru yii cyeere yatanŋyi yaha ntiimbaanji karigii lage e mɛ. Ná yii s'à jè mà fworò kwùŋi i, yii yiye puni kan Kile á. Yii yii yatanŋyi yaha katiigii mpyinji laage e.

¹⁴ Yii li cè na kapiini fànhe saha nyɛ yii na mɛ, jaha na yɛ yii saha nyɛ Musa Saliyanji fànhe jwòh'i mɛ, ŋka Kile ticɛnmpe funŋke e yii nyɛ.

¹⁵ Nyɛ ná wuu sí nyɛ Musa Saliyanji fànhe jwòh'i mɛ, fo Kile ticɛnmpe funŋke e, tá lir' à li cyèe na wuu à yaa wuu a kapegigii pyi? Mà byanhara bá la!

¹⁶ Yii à li cè na yii àha yiye kan shɛn á s'a u père, yii maha mpyi urufoo biliwe. Lire e yii aha a kapegigii pyi, yii maha mpyi cyire bilii, cyire sí cyi maha ma ná kwùŋi i, ŋka yii aha a Kile père, yii maha mpyi u bilii, lire si li maha ma ná ntiŋi i.

¹⁷ Wuu fwù kan Kile á, jaha na yɛ yii pi mpyi kapegigii bilii ke, numɛ, kàlanji u à kan yii á ke, yii à jɛɛ uru na ná yii zòmpyaagii puni i.

¹⁸ Yii à fworò ntiimbaanji bilere e mà jyè ntiŋi bilere e.

¹⁹ Kilenji ná sùpyire karigii jcyii yyaha cɛmɛ si n-táan mɛ, lire kurugo, mii à nde táanlini jwo yii á mà yyaha tɛi ná bilere kani i. Yii mpyi a fyànha a yiye puni yaha jwòhɔmpe ná ntiimbaanji bilere e, tire ntemu ti maha ma ná jɔŋkyaanre e Kile na ke. Lire pyinŋkanni na, yii yiye puni kan bilii fiige ntiŋi karigii mpyinji mɛɛ na, bà yii si mpyi si finiŋɛ mɛ.

²⁰ Tèni i yii mpyi kapegigii bilere e ke, yii kuro nyɛ a mpyi ntiŋi karigil'e mɛ.

²¹ Yii na sílege karigii jcyiimu tapyige e numɛ ke, tɔɔŋŋi ŋgire yii mpyi maha ntaa cyi mpyinji i yɛ? Cyire karigii maha ma ná kwùŋi i.

²² Nka numɛ, yii à fworò kapegigii bilere e mà pyi Kile bilii. Lire e yii maha si yyaha na Kile nyii karigii mpyinji i. Tɔɔŋŋi yii sí n-ta lire e ke, uru u nyɛ shɛŋi niŋkwombaanji.

²³ Nyɛ yii li cè na kapiini fwotonte ti nyɛ kwùŋi. Nka Kile maha yaage ŋkemu kaan mana wuu ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita wwoŋɛge kurugo ke, kuru ku nyɛ shɛŋi niŋkwombaanji.

7

¹ Mii cɛmppyiibii, mii à li cè na nje mii na yu yii á ke, yii à yi cè a kwò, jaha na yɛ yii à saliyanyi karigii cè. Yii à li cè na sùpyanji ká mpyi shì na, lire e saliyanyi fànhe maha mpyi u na.

² Yyɛcyɛɛɛ na, cɛɛŋi u nyɛ nàmbage e ke, mà u poonji yaha shì na, saliyanyi maha pi pwò piye na. Nka nɔŋi ká ŋkwù, saliyanyi fànhe saha nyɛ cɛɛŋi na nɔŋi kàmpanŋa na mɛ*.

³ Nyɛ mà u poonji yaha shì na, u aha ŋkàre nɔŋi waber'á, u à jacwɔrɔ pyi. Nka u poonji ká ŋkwù, saliyanyi saha nyɛ u juŋ'i mɛ, u aha ŋkàre nɔŋi waber'á, u nyɛ a jacwɔrɔ pyi mɛ.

* 7:2 Ɔromu shiinbii yyéere, wà fànha mpyi lenkwucyɛebii na mɛ. U poonji kwunŋkwooni kàntugo, cyage k'à táan u á ke, u mpyi maha sà nàmbage lɛŋe wani.

⁴ Mii cinnmpyiibii, amuni yii wuuni mú nyε. Li mpyi mu à jwo Musa Saliyanji u mpyi yii poonji. Nka numε, l'à pyi mu à jwo yii à kwú ná Kirisita e. Lire e ke yii poonji fânhe saha nyε yii na mε. Yii na nyε nòñji waber'á ngemu u à jè a fworò kwùñji i ke. Lir'á pyi bà yii si mpyi s'a kacenñji pyi s'a Kile père me.

⁵ Yii li cè na tènì i wuu mpyi na wuu nyii karigii pyi ke, Musa Saliyanji mpyi a wuu nyii karigii nimpegigii lage pyi k'á wuu yaha kapegigii na, jcyiimu ná Saliyanji mpyi a kântugo wá yiy'á ke. Lire mpyi a wuu le kwùñji kuni i.

⁶ Numε wuu à fworò Musa Saliyanji bilere e, naha kurugo yε wuu mpyi uru ngemu cye e kasujyii fiige ke, wuu à kwú uru kâmpañjke na. Saliyanji nizemεñji u nyε ke, wuu mpyi maha jcaá s'a jaare s'a ntàanni ná ur'e, nka numε, Kile Munaani à fânhe kan wuu á, wuu u jaare jaaraanjkanna nivónno na.

Musa Saliyanji maha kapegigii cyère

⁷ Nyε mpe funñke e, naha mii la nyε si jwo ye? Musa Saliyanji na nyε kapii la? Mà byanhara bá la! Saliyanji u à mii pyi mii à kapiini cè. Uru baare e, mii mpyi na si n-cè na nyipεennu na nyε kapii mε. Nje y'á jwo Saliyanji i na: «Ma hà ma supyiñεñji cyeyaaεε nyipεen pyi mε» yire y'á mii pyi mii à li cè kapii†.

⁸ Nyε Saliyanji à pyi kañuñò mà kapegigii mpyinji lage tírige mii funñ'i pyinjkannigii ninjahagii na. Naha na yε Saliyanji kâmpyi u nyε mε, wuu mpyi na sí wuu kapegigii cè me.

⁹ Tènì l'e, mii mpyi a Saliyanji cè mε, nka tènì i u à cyèe mii na ke, ka mii i nta a cè na mii na kapegigii pyi,

¹⁰ na mii laage mpyi a tóon Kile na. Lire e Saliyanji u mpyi a yaa u shñji ninjkwombaanji kuni le mii taan ke, u à kwùñji kuni le mii taan.

¹¹ Kapegigii mpyinji lage ku nyε mii i ke, kur'á mii wurugo, maa mii pyi mii à kwú Saliyanji cye kurugo.

¹² Nyε Saliyanji à fworò Kile e, nje y'á jwo u e ke, yire mú à tíi, maa jwó.

¹³ Lire e ke yaage k'á jwó ke, kuru k'á pyi kañuñò si mii bò la? Mà byanhara bá la! Nka kuru yaag'á pyi kañuñò mà kapegigii mpyinji lage pèe mii funñ'i, ka lire si mii pyi mii à kwú. Lir'á pyi mii si li cè na mii kapyiñkii nyε a tíi mε. Mii aha jçé na mii à Kile Saliyanji kuni yaha, mii maha jçé na mii sòñjore nyε a sàa jwó mε.

¹⁴ Sèenji na, wuu à li cè na Saliyanji à yíri Kile yyére, nka mii na nyε sùpya, ngemu fânha k'á cyère ke. Mii na nyε mu à jwo biliwe kapegigii mpyinji kâmpañjke na.

¹⁵ Naha na yε nde mii na mpyi ke, mii nyε na lire yyaha cini mε. Nde l'á táan mii á ke, mii nyε na lire pyi mε, nde l'á pen mii á ke, lire mii maha mpyi.

¹⁶ Nyε nde l'á pen mii á ke, ná lire mii maha mpyi, lire e ke, mii à li cè na Saliyanji à jwó.

¹⁷ Nka mii fânha nyε naye na mε, naha na yε kapegigii mpyinji lage ku nyε mii i ke, kuru ku maha mii yaha li na.

¹⁸ Mii à li cè na kacεñkii mpyinji fânha nyε mii i mε. Sèenji na, mii la maha mpyi s'a katiigii pyi, nka mii maha já mε.

¹⁹ Kacεñkii mii la maha mpyi s'a mpyi ke, mii nyε na jini na cyire pyi mε fo kapegigii, cyire lage sí nyε mii na mε.

²⁰ Nde l'á pen mii á ke, mii aha a lire pyi, lir'á li cyèe na mii fânha nyε naye na mε, nka kapegigii mpyinji sòñjore ti nyε mii i ke, tire fânhe ku nyε mii na.

²¹ Mii à nde kani kâanmucya naye e, tère o tère e mii la nyε s'a kacεñji pyi ke, kapiini mpyinji lage ku maha mii ta.

²² Kile Saliyanji kyal'á sàa táan mii á.

²³ Nka mii maha kani labere fânha nyε naye na, ndemu li nyε li nyε mii nyii wuuni mε. Lire li maha mii yaha kapegigii mpyinji na, mii a sí mpyi cyi biliwe.

²⁴ Ei! Mii wuun'á kèεge de! Mii sòñjopeere ti sí kwùñji nò mii na ke, joofo u sí mii shwó tire na yε?

²⁵ Wuu Kile kèe, naha na yε wuu Kafoonji Yesu Kirisita à wuu shwó.

Nyε mii la na nyε s'a Kile Saliyanji kurigii jaare, nka kapegigii mpyinji lage kurugo, mii nyε a já a li pyi mε.

8

Naaraanjkanni l'á táan Kile Munaani á ke

¹ Nyε numε, mpíi pi nyε Yesu Kirisita wwoñεεge e ke, Kile saha si tigre cyán pire na mε.

² Kile Munaani maha shñji ngemu kaan Yesu Kirisita wwoñεεge e ke, lire fânha'á mii jùñjò wwú kapegigii ná kwùñji fânhe e.

† 7:7 Ekizodi 20.17; Duterεnómu 5.21

³ Sùp̩pyan̩jì fành' à cyé̩r̩e, lire kurugo wuu ɲy̩e a jà na MusaSaliyan̩jì kurigii ɲaare si ntíi m̩e. Lire e Kile à u yabilin̩jì Jyan̩jì tun, u à pa sùp̩pya wuu kapimpyiibii fiige, maa u pyi kapegigii yàfan̩jì sàrage.

⁴ U à lire pyi, bà wuu si mpyi s'a ɲaare ntin̩jì i Kile Saliyan̩jì yi jwuɲkanni na m̩e. Num̩e, wuu saha ɲy̩e na ɲaare wuu ɲy̩ii wuuni i m̩e, ɲka wuu na ɲaare na ntàanni ná Kile Munaani ɲy̩ii wuuni i.

⁵ Yii li cè, shin̩jì u na ɲaare na ntàanni ná u ɲy̩ii wuuni i ke, u ɲy̩ii karigii kanni na urufoo maha sònn̩jì. ɲka shin̩jì u na ɲaare na ntàanni ná Kile Munaani ɲy̩ii wuuni i ke, lire ɲy̩ii karigii na urufoo maha sònn̩jì.

⁶ Na sònn̩jì ma ɲy̩ii karigii na, lire maha kwù̩jì n̩ɔ mu na, ɲka na sònn̩jì Kile Munaani ɲy̩ii karigii na, lire maha sh̩̩jì ná yyeɲin̩jke kaan.

⁷ Mp̩ii pi maha sònn̩jì pi ɲy̩ii karigii kanni na ke, pire na ɲy̩e Kile zàm̩penm̩ii. Naha na y̩e pi l'á na ɲe̩ge na Kile Saliyan̩jì kurigii ɲaare m̩e, pi bá j̩ini m̩e.

⁸ Lire l'á li ta, mp̩ii pi na sònn̩jì pi ɲy̩ii karigii kanni mpyin̩jì na ke, pire si n-jà Kile ɲy̩ii karii pyi m̩e.

⁹ Yii pi ke, yii ɲy̩e na ɲaare na ntàanni ná yii ɲy̩ii wuuni i sahan̩jki m̩e, Kile Munaani ɲy̩ii wuuni yii ɲy̩e na mpyi, naha na y̩e Kile Munaani na ɲy̩e yii e.

Ná Kirisita Munaani* ɲy̩e ɲg̩emu i m̩e, urufoo ɲy̩e Kirisita wu m̩e.

¹⁰ Yii m̩e̩ ɲy̩e yii si n-kwù̩ yii kapegigii kurugo ke, ná Kirisita si na ɲy̩e yii zòm̩pyaagil'e, Kile Munaani sí sh̩̩jì nin̩jkwombaan̩jì kan yii á, naha na y̩e Kile à jwo na yii à tíi.

¹¹ Ná Kile s' à Yesu ɲ̩è a yige kwù̩jì i u Munaani cye kurugo, Kile Munaani sí ɲy̩e yii e, yii aha ɲkwù̩, Kile sí yii ɲ̩è u Munaani cye kurugo mú.

¹² Lire e ke cin̩m̩pyiibii, wuu à yaa wuu a ɲaare wuu a ntàanni ná Kile Munaani ɲy̩ii wuuni i, ɲka wuu ɲy̩e a yaa wuu a ɲaare wuu a ntàanni ná wuu ɲy̩ii wuuni i m̩e.

¹³ Yii aha a ɲaare na ntàanni ná yii ɲy̩ii wuuni i, yii sí n-kwù̩, ɲka yii aha yii ɲy̩ii karigii nin̩m̩pegigii b̩ò Kile Munaani barag'e, yii sí sh̩̩jì nin̩jkwombaan̩jì ta.

¹⁴ ɲy̩e mp̩ii pi na ɲaare na ntàanni ná Kile Munaani ɲy̩ii wuuni i ke, pire puni na ɲy̩e Kile pyi.

¹⁵ Naha na y̩e Kile Munaani li ɲy̩e yii e ke, lire kurugo, yii saha si n-pyi bilii m̩e, yii mú saha si raa fyáge m̩e. Li sí yii pyi Kile pyi, si yii pyi yii jà yii a ɲko fànha na Kile á: «Baba, Tufoon̩jì!»

¹⁶ Lire Kile Munaani li maha wuu pyi wuu à t̩ɛ̩n ná l'e wuy̩e fun̩j' i na wuu na ɲy̩e s̩e̩n̩jì na Kile pyi.

¹⁷ ɲy̩e ná wuu sí ɲy̩e u pyi, wuu à pyi u kooly̩ii mú, maa mpyi Kirisita kooly̩iɲe̩. Ná wuu s' à pyi ná u e u yyefuge e, wuu mú sí n-pyi ná u e u sin̩ampe e.

Sinampe nimpampe kani

¹⁸ Mii à li cè na yyefuge e wuu ɲy̩e am̩e num̩e ke, kuru ɲy̩e yafyin m̩e, sin̩ampe nimpampe Kile sí n-kan wuu á ke, ku bá si n-jà n-tàanna ná pur'e m̩e.

¹⁹ Yii li cè na can̩jke Kile sí u pyl̩ibii sin̩ampe cyé̩e ke, Kile yadayi puni funvwugo wuyi yi ɲy̩e na kuru can̩jke sigili.

²⁰ Yaayi Kile á dá ke, yire pun' à pa mpyi kaɲw̩ɔɔ baa. Lire ɲy̩e a pyi yire yaayi ɲy̩ii kyaa mà de! Kile u à li pyi l' à pyi amuni. Lire ná li wuuni mú i, sònn̩j̩ɔɔ tatahaga saha na ɲy̩e.

²¹ Bà bilin̩jì maha f̩woro bilere e m̩e, amuni yaayi Kile à dá ke, yire sí n-pa n-fworo w̩w̩n̩h̩n̩jì i. Lire pyin̩kanni na, Kile pyl̩ibii na ɲy̩e sin̩ampe mp̩emu i ke, yire yaayi sí n-pyi pur'e.

²² Wuu à li cè, ali nin̩jaa, yaayi puni na ɲky̩ɛ̩n yyefuge cye e, layirilifoo fiige.

²³ Lire kanni bà m̩e, wuu mú na ɲky̩ɛ̩n. Yaayi Kile sí n-pa n-kan wuu á ke, Kile Munaani à kan wuu á mà pyi yire nin̩cyiige. Kile sí n-pa yaayi puni kan u pyl̩ibil' á mà bàra cyeere nin̩w̩n̩nte na can̩jke ɲkemu i ke, mà jwo kuru can̩jke ku n̩ɔ ke, wuu mú na ɲky̩ɛ̩n.

²⁴ Kile à wuu shw̩ɔ, ɲka wuu sàha ɲkw̩ɔ a yire yaayi puni ta m̩e. Wuu à wuu sònn̩j̩ɔɔ taha yire na. Yii li cè na mu aha yaage ɲkemu ta a kw̩ɔ ke, mu sàha maha kuru nta sònn̩jì m̩e.

²⁵ ɲy̩e yaage na wuu na sònn̩jì ke, ná wuu sàha ku ta m̩e, wuu wuu fun̩j̩y̩i ɲiɲe wuu raa ku sigili.

²⁶ Kile Munaani maha wuu t̩ere wuu fànhan̩cy̩er̩er̩e karigil'e mú. Naha na y̩e wuu à yaa wuu Kile ɲáare kani ndemu na ke, wuu maha lire cè m̩e. Kile Munaani maha Kile ɲáare wuu kurugo fo maha ky̩ɛ̩n̩kanni là pyi, wuu ɲy̩e a ndemu yyaha cè m̩e.

²⁷ Kile u maha sùp̩pyan̩jì zòmbilini karigii yyaha caa ke, nde u Munaani ɲy̩e na ɲcaa ke, uru u à lire cè. Yii li cè na mp̩ii pi ɲy̩e Kile wuubii ke, Kile Munaani maha u ɲáare pire kurugo maha ntàanna ná Kile ɲy̩ii wuuni i.

²⁸ Mp̩ii pi à Kile kyaa táan p̩y' á ke, wuu à li cè na yaayi puni maha báaran̩jì pyi sin̩cyan̩jì pire nt̩ɛ̩n̩jì kurugo, u à pire mp̩iimu yyere mà tàanna ná u kayaan̩jahan̩jì i ke.

* 8:9 Kirisita Munaani ná Kile Munaani ɲy̩e nin̩kin.

²⁹ Kile à fyánha a mpiimu cwጋጋጋጋ ke, u à wyèr'a li lwጋ uye funጋ'i, si pire pyi u Jyanጋ fiige, bà u Jyanጋ si mpyi si mpyi shiጋyahara yyaha wu me.

³⁰ Mpiimu u kariጋ Kile à fyánha a cwጋጋጋጋ ke, u à pire yyere. U à pi yyere ke, maa pi pyi na pi à tí. Nàkaana baa, u mú sí pi pyi shinbwoo uye yyére.

Tàange ku ጋye Yesu Kirisita e ke, yafyin si n-jà wuu láha kuru na me

³¹ Nyé ጋaha wuu saha sí raa yu ye? Ná Kile sí ጋye ná wuu e, ጋaha wà sí n-jà n-pyi wuu na ye?

³² Kile ጋye a ጋen'a u yabilinጋ Jyanጋ shwጋ kyaage na me, ጋka u à u yaha u à kwጋ mà pyi sáraga wuu puni kurugo, ጋaha ku sí li ta na u àha yaayi puni kan wuu á u Jyanጋ cye kurugo mà ye?

³³ Mpii Kile à cwጋጋጋጋ ke, jofoo u sí n-jà tigire cyán pire na ye? Wà si n-jà me, ጋaha na ye Kile u à pi pyi pi à tí.

³⁴ Jofoo u sí n-jà pi cēge ye? Wà si n-jà me, ጋaha na ye Yesu Kirisita à kwጋ wuu cyaga, lire kanni bà me, u à ጋe a fworጋ kwጋጋጋ i, u à sà ntēn Kile kaniጋe cyege na, maa Kile ጋáare wuu á.

³⁵ Tàange ku ጋye Kirisita e mà yyaha tí ná wuu e ke, ጋaha ku sí n-jà wuu láha kuru na ye? Yyefuge sí n-jà la? Lire ጋye me fyagare, lire ጋye me wuu ጋkyèregenጋ, lire ጋye me katege, lire ጋye me fጋጋke, lire ጋye me kawaa, lire ጋye me boore la?

³⁶ Yire y'à séme Kile Jwumpe Semጋጋ i na:

«Mu kurugo, wuu maha mpyi kwጋጋጋ laage e canmpuni, pi maha wuu pyi mu à jwo mpàa, pi na ጋkēge ná mpiimu i tabonጋ'i ke†.»

³⁷ ጋka lire ná li wuuni mú i, ጋge u à wuu kyaa táan uy'á ke, uru fánhe cye kurugo, wuu à sí ta yire yyefuyi puni na.

³⁸ Sēጋጋ na, mii à sàa dá li na na kwጋጋጋ yo, shiጋ yo, mēlekēebii yo, jínabii yo, nume yaayi yo, yaayi nimpayi yo,

³⁹ niጋጋጋጋ fánhe yaayi yo, ጋጋጋጋ wuyi yo, yaaga maha yaaga k'à dá ke, tàange ku ጋye Kile á mà yyaha tí ná wuu e, u à kuru ጋkemu cyēe wuu na wuu Kafoonጋ Yesu Kirisita cye kurugo ke, kuru kà si n-jà wuu láha kuru na me.

9

Kile à Izirayeli shiጋጋጋ cwጋጋጋጋ

¹ Sēጋጋ mii ጋye na yu yii á, kafinara bà me, ጋaha kurugo ye mii ጋye Kirisita wu, mii zጋmbilini yyaha Kile Munaani à cū ke, lir'à li cyēe mii na na sēጋጋ mii ጋye na yu na:

² mii yyetanha wu ná mii návunጋጋ wu u ጋye mii shiጋጋ shiጋጋጋ taan.

³ Lanጋጋጋ mēe n'a mpyi a cwo mii na pi cyaga, maa mii yige Kirisita wwoጋeጋe e bà pi si mpyi si jyè kuru wwoጋeጋe e me, lire mpyi na sí n-táan mii i.

⁴ Pire pi ጋye Izirayeli shiጋጋጋ, Kile à pi pyi u pyenge shiጋጋ. U à sinampe kan pi á, maa tunmbaare le ná pi e, maa Saliyanጋ kan pi á, pyiጋkanni na pi à yaa pi a uru pēre ke, maa lire cyēe pi na, maa yaayi ጋwጋmyahigiጋ lwጋ pi á.

⁵ Pi à fworጋ tiibii niጋcyiጋbil'e. Pire cye na Kirisita à pa, uru u ጋye yaayi puni ጋጋጋ na, uru u ጋye Kile. U à yaa u a mpēre tērigii puni i, fo tēekwombaa. Amiina.

⁶ Izirayeli shiጋጋጋ niጋyahamii mēn'à Kile cyé ke, lire ጋye a li cyēe na yaayi ጋwጋmyahigiጋ Kile à lwጋ ke, na cyir'à pyi kanwጋጋ baa mà de! Yii li cē na Izirayeli shiጋጋጋ puni ጋye Izirayeli túluge shiጋጋ me.

⁷ Ibirayima túluge shiጋጋጋ puni ጋye Ibirayima pyii me. Kile mpyi a yi jwo Ibirayima á na: «Ishaka pyiጋጋጋ pi sí n-pyi mu túluge shiጋጋጋ*.»

⁸ Lire ጋwohe ku ጋye, pyiጋጋጋ pi à ta mà tàanna ná sùpyire ጋyii wuuni i kannu ke, pire ጋye Kile pyii me. Mpii pi à ta mà tàanna ná Kile ጋwጋmēeni i ke, pire pi ጋye Ibirayima túluge shiጋጋጋ.

⁹ Kile ጋwጋmēeni jwumpe pu ጋye mpe: «Yyeela numecyiጋጋ, mii sí nuru n-pa, lire sí pyà ta Sara á†.»

¹⁰ Lire kanni bà me. Wuu sጋጋጋ Erebeke na mú! Ur'à u ጋampii laani lwጋ wuu túlyeጋ Ishaka á.

¹¹⁻¹³ Mà pyiጋጋጋ yaha pi sàha si, si ጋkwጋ kacenne, lire ጋye me kapii pyi me, Kile mpyi a yi jwo Erebeke á na yyahafoonጋ Ezawu sí n-pyi kántugo wunጋ Yakuba báarapyi‡. Kile à jwo u Jwumpe Semጋጋ i na: «Mii à Yakuba funጋጋ lwጋ mà tòro Ezawu na§.» Kile à yire jwo mà pi ta pi sàha si me. Lir'à li cyēe na kani Kile à bēgel'a yaha ke, u na u báaranጋ pyi na ntàanni ná lire e, u ጋye na u pyi mà tàanna ná sùpyanጋ kapyiጋጋkil'e me.

Kile maha sùpyire cwጋጋጋጋ maha ntàanna ná u ጋyii wuuni i

¹⁴ Nyé ጋaha wuu sí n-jwo ye? Lire e ke Kile ጋye a tíl'à be? ጋጋጋ! Lire bà me!

† 8:36 Zaburu 44.23 * 9:7 Zhenezi 21.12 † 9:9 Zhenezi 18.10, 14 ‡ 9:11-13 Zhenezi 25.23 § 9:11-13 Malaki 1.2,3

15 Sèenji na, u à yi jwo Musa á na: «Shinji na mii la nyɛ si ǹ̩naara ta ke, mii sí ti ta uru na, shinji i mii la nyɛ si ǹ̩nke pi ke, mii sí ku pi ná ur'e*.»

16 Lire e ke s̩̀pya nyii wuu, lire nyɛ me u kapyinjii sí n-jà lire pyi li pyi me, fo Kile ká ǹ̩naara ta ngemu na ke.

17 Kile Jwumpe Semɛnji i, Kile à jwo Farɔn á na: «Mii à mu t̩̀nɛ saanre tatɛnge e bà mii fãnhe ná mii mege si mpyi si ǹ̩ ǹ̩nke cyeyi puni i mu cye kurugo me†.»

18 Lire e ke shinji na Kile la nyɛ si ǹ̩naara ta ke, u maha ti ta urufoo na, u la ká mpyi si ngemu ninjyii waha ke, u maha li waha.

19 Wà sí n-jà mii ỳ̩be na «Naha na Kile maha núru na wuu c̩̀ɛge ye? Joofo u sí n-jà n-cyé u nyii wuuni i ye?»

20 Mu u nyɛ s̩̀pya kanna ke, naha ku nyɛ mu, ka mu u wá na Kile kyáali ye? Pwoore cwooni sí n-jà li yaafoonji pyi na naha na u à lire yal'amɛ ye la‡?

21 Pwoore cwɔnhɔfoonji bà u maha ti pyi u jɛɛmpe mà? L'aha u táan, ná pwoore ninure e, u sí n-jà longara cwo, lire nyɛ me cwotiiile yaa. 22 Kile la mpyi si li cyéɛ na uru l̩̀un'á ỳ̩ri, si u sífente cyéɛ mú. Nka cyire cwɔhigii cyi mpyi a yaa cyi k̩̀ɛge ná Kile l̩̀uuni mpyi a ỳ̩ri cyi taan ke, Kile à li kẁ̩ uye e, maa ǹ̩c̩̀ uye na cyi taan.

23 Mpii na u à ǹ̩naara ta maa pi bégel'a yaha pi i jyɛ ǹ̩nyinjii i ke, u à lire pyi si li cyéɛ s̩̀pyire puni na na u p̩̀ente na nyɛ tegele baa.

24 Wuu u à yyere ke, Yahutuubii kanni shwɔhɔl'e bà u à wuu yyere me, u à wuu p̩̀i yyere mà fwooro supyishinjii sanjii shwɔhɔl'e mú.

25 Yire y'á jwo Kile t̩̀ǹ̩ntunji Oze séɛɛnji i na:

«Mpii pi nyɛ pi mpyi mii shiin me,
mii sí pire pyi na shiin.

Supyishinjii u nyɛ mii mpyi a u kyaa táan nay'á me,
mii sí uru kyaa táan nay'á s̩̀l'e§.

26 Cyage e yi mpyi a jwo pi á na
“Yii nyɛ mii shiinbii me” ke,

kuru cyage ninuge e pi sí raa yiri Kile nyii wunji pyiibii*.»

Nje Kile à jwo Izirayeli shiinbii kyaa na ke

27 Kile t̩̀ǹ̩ntunji Ezayi mú mpyi a jwo Izirayeli shiinbii kyaa na na:
«Izirayeli shiinbii méɛ ká s̩̀a nyaha suumpe lwɔhe jwɔge ǹ̩c̩̀ɛǹ̩ji fiige,
pi shin paanra kanna ti sí n-shwɔ.

28 Yii li c̩̀ɛ na jwumpe Kafoonji Kile à jwo ke,
u sí pu f̩̀ǹ̩ɔ feefee ǹ̩nke na fwɔfwɔ†.»

29 Kile t̩̀ǹ̩ntunji Ezayi mú mpyi a fyãnha a jwo na:

«Kãmpyi Sijii Punifoo Kile nyɛ a mpyi a shinpaanra yaha t'á kẁ̩oro wuu shinji i me,
wuu shinji mpyi na sí n-tò Sɔd̩̀mu fiige,
wuu shinji mpyi na sí n-tò Gɔm̩̀ri fiige‡.»

Mpii pi à dá Kirisita na ke, Kile à jwo na pire pun'á t̩̀i

30 Nyɛ supyishinjii sanjii shiinbii pi mpyi na ǹ̩t̩̀nji caa me, pir'á ǹ̩t̩̀nji ta pi dániyanji kurugo;

31 mà li ta, Izirayeli shiinbii pi mpyi na s̩̀ǹ̩ji si ǹ̩t̩̀nji ta MusaSaliyanji kurigii jaaranji kurugo ke, pire nyɛ a u ta me.

32 Naha na lir'á pyi ye? Pire pi ke, mà jwo pi dániyanji pyi si u ta ke, pi mpyi na u caa ná pi kapyiinkil'e. Nyɛ l'á pyi mu à jwo pi à búruugo kafaage na mà cwo.

33 Yire y'á séɛ Kile Jwumpe Semɛnji i na:

«Yii ẁ̩i, kafaage na s̩̀pyire sí raa búruge ke, mii à kuru yaha Siyɔn kãnhe e.
Kafaage ku sí raa s̩̀pyire cyáan ke, mii à kuru yaha wani.

Nka ngemu u à dá ku na ke, urufoo sí n-s̩̀lege me§.»

10

1 Nyɛ mii c̩̀ǹ̩mpyiibii, nde mii na j̩̀caa ná na z̩̀mbilini puni i, maa Kile j̩̀áare li na na shinji Izirayeli shiinbii kurugo ke, lire li nyɛ, pi ǹ̩mpañja ta.

2 Sèenji na, mii à li j̩̀ya na pi à piye jwɔ s̩̀l'e Kile kuni jaaranji na, nka pi nyɛ a li yyaha c̩̀ɛ me.

* 9:15 Ekizodi 33.19 † 9:17 Ekizodi 9.16 ‡ 9:20 Ezayi 29.16; 45.9; Zheremi 18.6 § 9:25 Oze 2.22 * 9:26 Oze 1.10 † 9:28 Ezayi 10.22, 23 ‡ 9:29 Ezayi 1.9 § 9:33 Ezayi 8.14; 28.16

³ Pyinገkanni na Kile maha sùpyanji pyi na u à tíi ke, pi nyɛ a lire yyaha cè mɛ, maa ntiiñji caa ná pi yabilimpíi kapyiinገkil'e. Lire pyinገkanni na, kuni i Kile maha sùpyanji pyi u à tíi ke, pi à cyé lire na.

⁴ Kirisita u nyɛ Saliyanji tɛgeni, bà li si mpyi, shin maha shin u à dá u na ke, Kile sí urufoo le shintiibil'e mɛ.

⁵ Ntiiñji u maha ntaa Saliyanji cye kurugo ke, Kile túnntunñjiMusa à jwo uru kyaa na na: «ገገገገገ ká já na Saliyanji kurigíi puni jaare ke, urufoo sí shi ta lire cye kurugo*.»

⁶ Ntiiñji u maha ntaa dániyanji kuni i ke, shinñji u nyɛ na jaare lire kuni i ke, urufoo sí n-ja n-jwo Kile túnntunñji Musa fiige na: «Li nyɛ a nɔ yii pi dùgo niñyiñji i† (yii sà Kirisita cya yii tírige mɛ.)»

⁷ Li mú nyɛ a nɔ yii tíge kacycyewicugunገke e (yii i Kirisita pyi u jè a fworó kwùñji i mɛ.)»

⁸ Nka jaha Kile Jwumpe Semɛñji à jwo yɛ? U à jwo: «Jwumpe na nyɛ mu taan, mu jwɔge e ná mu zòmbilini i‡.» Puru jwumpe pu nyɛ dániyanji jwumpe, wuu na puru mpemu yu sùpyir'á ke.

⁹ Mu aha jɛn'a yyére li na ma jwɔge e na Yesu u nyɛ Kafoonji, maa dá li na ná ma zòmbilini puni i na Kile à u jè a yige kwùñji i, mu sí nùmpañña ta.

¹⁰ Wà ha dá Kirisita na u zòñi na, Kile maha jwo na urufol'á tíi. Wà ha yyére li na u jwɔge e sùpyire nyii na na Yesu u nyɛ Kafoonji, urufoo sí nùmpañña ta.

¹¹ Yii li cè na y'á séme Kile Jwumpe Semɛñji i na: «Shin maha shin u à dá u na ke, urufoo si n-sílege mɛ§.»

¹² Lire e ke Yahutuubii bàra supyishinji sanñji na, wà nyɛ a wwu' w'e mɛ. Kafoonji ninunji u nyɛ pi puni jùñገ na. Mpiiimu ká u jaare ke, u maha pire kan fo maha pi funñyi jiiñገ.

¹³ Naha na yɛ yire y'á séme Kile Jwumpe Semɛñji i na: «Shin maha shin ká Kafoonji Kile mɛge yyere ke, urufoo sí n-shwɔ*.»

Yahutuubil'á cyé Jwumpe Nintanmpe na

¹⁴ Nyɛ wà sí n-ja n-jwo, ná pi nyɛ a dá u na mɛ, di pi sí n-ja u yyere n-jwo yɛ? Ná pi nyɛ a u kyaa lógo mɛ, di pi sí n-ja n-dá u na n-jwo yɛ? Ná wà nyɛ na u kyaa yu mɛ, di pi sí u kyaa lógo n-jwo yɛ?

¹⁵ Ná pii nyɛ a tun u shɛnre jiwunji mɛɛ na mɛ, di u shɛnre sí raa yu s'a ገko yɛ? Y'á jwo Kile Jwumpe Semɛñji i na: «Mpii pi na ma ná Jwumpe Nintanmpe e ke, pire pama lem'á jwɔ cyeyi puni i†.»

¹⁶ Nka sùpyire puni nyɛ a dá Jwumpe Nintanmpe na mɛ. Nyɛ yire Kile túnntunñji Ezayi à jwo na: «Kafoonji Kile, Jwumpe Nintanmpe wuu à jwo ke, jofoo u à dá pu na yɛ‡?»

¹⁷ Dániyanji maha ntaa Jwumpe Nintanmpe ndogonji cye kurugo, puru Jwumpe Nintanmpe à fworó Kirisita e.

¹⁸ Yibige wà sí n-ja n-pyi ke, kuru ku nyɛ: «Taha Yahutuubii nyɛ a pu ta a lógo mɛ?» Pi à pu lógo ke! Y'á jwo Kile Jwumpe Semɛñji i na:

«Pi à yi§ jwumpe lógo niñke cyeyi puni i,

yi jwump'á nɔ diñyɛñji jùñyi puni na*.»

¹⁹ Yibige wà saha sí n-ja n-pyi ke, kuru ku nyɛ: «Taha Izirayeli shiinbii nyɛ a mpe jwumpe yyaha cè mɛ?» Kile túnntunñjiMusa mpyi a jwo na Kile à jwo:

«Supyishinji u nyɛ yii nyɛ a u le dá e mɛ, mii sí uru yinገcyege lèñገ yii e,

yii na supyishinji ገገገገገ sòññi yákili baafee ke, mii sí uru nàvunñke pyi ku yii ta†.»

²⁰ Ezayi mú à jwo fyagara baa na Kile à jwo:

«Mpii pi mpyi pi mpyi na mii caa mɛ, pir'á mii nya,

mpii pi mpyi pi mpyi na mii yíbili mɛ, mii à naye cyée pire na‡.»

²¹ Nka nde li nyɛ Izirayeli shiinbii kàmpaññke ke, Kile à jwo:

«Mii à canmpuni pyi na na cyɛge kaan sùpyire t'á,

ntemu ti nyɛ ti nyɛ ná pèen'i mɛ, maa jùñገ kyán ke§.»

11

Kile nyɛ a cyé Izirayeli shiinbii na mɛ

¹ Nyɛ yibige wà sí n-ja n-pyi ke, kuru ku nyɛ: «Lire e ke Kile à u shiinbii, Izirayeli shiinbii cyé be?» Mà byanhara bá la! Naha na yɛ mii yabilinji na nyɛ Izirayeli shin, maa mpyi Ibirayima túluge shin, mà fworó Benzhamá bage e.

* 10:5 Levitikke 18.5 † 10:6 Duterənəmü 30.12 ‡ 10:8 Duterənəmü 30.14 § 10:11 Ezayi 28.16 * 10:13 Zhoueli 2.32 † 10:15 Ezayi 52.7 ‡ 10:16 Ezayi 53.1 § 10:18 Canñayyiini ná yinገke ná worigii, cyire kyaa li nyɛ naha ገke cyage e. * 10:18 Zaburu 19.5 † 10:19 Duterənəmü 32.21 ‡ 10:20 Ezayi 65.1 § 10:21 Ezayi 65.2

² Sùpyire Kile à cwòònrò mà lwó fo ku tasiige e ke, u nyɛ a pi cyé mɛ. Nje Kile túnntunɗi Eli à jwo Kile á Izirayeli shiinbii kyaa na ke, Kile Jwumpe Semɛɗi à njemu jwo mà yyaha tíi ná yire e ke, yii nyɛ a yire cè mà?

³ U à jwo: «Kafoonji, pi à mu túnntunmpii bò, maa mu sàrayi tawwuyi jya. Mii kanni u à kwòro, pi la na nyɛ si mii mú bò*.»

⁴ Nka di Kile à u jwò shwò a jwo ye? U à jwo: «Mii à shiin kampwòhii baashuunni (7.000) bègel'a yaha naye mɛɛ na, pire wà nyɛ a u ninjure sín Baali† taan mɛ.»

⁵ Lire pyinjanni na mú, ninjaa Izirayeli shiinbii paanra na nyɛ wani, Kile à jwò pire na, maa pi cwòònrò.

⁶ Ná u s'á jwò pi na maa pi cwòònrò, pi kapyiin̄kii bà cyi à lire pyi l'á pyi mɛ. Kampyi pi kapyiin̄kii fyè u mpyi u wi, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo fwotonò na Kile nyɛ, ná lire bà mɛ, u nyɛ a jwò pi na mɛ.

⁷ Nyɛ nje mii sí n-jwo ke, yire yi nyɛ: nde Izirayeli shiinbii mpyi na jcaa ke, pi nyɛ a lire ta mɛ. Mpii Kile à cwòònrò ke, pire pi à lire ta. Pi sanmpil'á pi ninjyigigii waha.

⁸ Yire y'á jwo Kile Jwumpe Semɛɗi i na:
«Kile à pi yákilibii tò,
maa pi nyiigii pyi cyi nyɛ na jaa mɛ,
maa pi ninjyigigii pyi cyi nyɛ na núru mɛ,
fo mà pa nò ninjaa na‡.»

⁹ Saan̄ji Dawuda mú à jwo:
«Njiɗi pi à wwò a lyí ke,
Kile à uru pyi pi á kàhan̄ja k'a pi cwòre,
maa u pyi pi á kaɗuɗò sí raa pi cyáan,
lire si mpyi pi kapyiini sàran̄ji.
¹⁰ Na pi nyiigii cyi wwò, pi áha raa jaa mɛ,
pi tùbuubii pi kùr'a yaha tèrigii puni i§.»

Izirayeli shiinbii nùmpañke kani

¹¹ Nyɛ yibige wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku nyɛ: «Taha Izirayeli shiinbii sí n-kwòro pi taburugun̄cwoge e?» Mà byanhara bá la! Pi jcwun̄'á pyi kaɗuɗò, ka supyishin̄ji san̄ji si nùmpañja ta. Lir'á pyi bà yin̄cyege si mpyi si jyè Izirayeli shiinbil'e mɛ.

¹² Nyɛ Izirayeli shiinbii ngurugon̄ji ká mpyi kaɗuɗò mà kacɛn̄jii nimbwòhii pyi nin̄ke na, ka pi jcwun̄ji si mpyi kaɗuɗò mà supyishin̄ji san̄ji pyi u à tòn nimbwo ta, lire e ke pi puni ká nùr'a pa Kile á tɛni ndemu i ke, nákaana baa, là sí n-bàra kacɛn̄kii jyahañji na.

¹³ Yii pi nyɛ supyishin̄ji san̄ji wuubii Yahutuubii shwòh̄l'e ke, ná yii e mii nyɛ na yu. Mii na nyɛ Yesu túnntun̄jò ngemu u à tun supyishin̄ji san̄j'á ke. Mii à uru báaran̄ji cù ná na cyeyi shuunn̄ji i,

¹⁴ bà yin̄cyege si mpyi si mpèe mii cinn̄pyiibii Izirayeli shiinbil'e, lire si pi pi pyi pi shwò mɛ.

¹⁵ Kampyi Kile à pi yaha njkere na ke, lir'á pyi kaɗuɗò mà Kile ná diɗyɛ sùpyire shwòh̄on̄ji yaa, Kile ká nùr'a pi bàra uye na tɛni ndemu i ke, karigii nin̄cɛn̄kii cyi sí n-pyi ke, yii sòn̄jò cyire na ke. Li sí n-pyi mu à jwo mpii pi mpyi a kwù ke, pir'á nùr'a jè.

¹⁶ Sùman̄ji nin̄cyiin̄ji u à nò pi à kwòn ke, uru ká yaha Kile mɛɛ na, u mbyimpe ká ntèg'a bwùuru yaa, uru mú na nyɛ Kile wu. Cige ndìre ká yaha Kile mɛɛ na, ku njékɛnyi mú maha mpyi u wuyo.

¹⁷ Izirayeli shiinbii na nyɛ mu à jwo olivye cige, njkemu k'á cɛnmɛ kɛɛge e ke, yii supyishin̄ji san̄ji sí nyɛ mu à jwo nyɛge fun̄jò woge. Pi à kɛɛge woge njékɛnyi yà kwòn, maa nyɛge fun̄jò woge njékɛnyi yà kwòn a pwò yire takwònyi i, bà yii si mpyi si ku tunmpe pà ta mɛ.

¹⁸ Lire e ke ma hà raa njékɛnyi nin̄kwònyii fwòh̄ore si maye pèe mɛ. Mu aha maye pèe, li cè na mu bà u à ndìre yyéɛɛ mɛ, nka ndìre t'á mu yyéɛɛ.

¹⁹ Mu sí n-jà n-jwo na yire njékɛny'á kwòn, si mu pwò yi takwònyi i.

²⁰ Sèe mu à jwo. Yi dánabaare kurugo y'á kwòn, maa mu pwò yi takwònyi i mu dánian̄ji kurugo. Nka ma hà maye pèe ná lire e mɛ! Fyá Kile na!

²¹ Kile ká mpyi u nyɛ a jùɗaara ta cige yabilin̄ji njékɛnyi na mɛ, mu nyɛ a cè na u sí n-jà mu mú pyi amuni mà?

²² Kile kacenni ná u kawaani nimp̄yiini wíi kɛ! Mpii pi à cwo ke, u à kawaa pyi pire na, maa kacɛn̄ne pyi mu na. Maye waha maa njkwòro puru ticɛn̄mpe e de, lire baare e mu mú sí n-kwòn.

* 11:3 1 Saanbii 19.10, 14 † 11:4 Baali: Sùpyire ti mpyi a tɛn Izirayeli shiinbii njkere na ke, pire yasanmbwòhe ká mege ki. Izirayeli shiinbii ninjyahamii mú mpyi a li jwò cù na ku père (1 Saanbii 19.18). ‡ 11:8 Duterɛn̄om̄u 29.4; Ezayi 29.10 § 11:10 Zaburu 69.23-24

²³ Izirayeli shiinbii mú ká fworó pi dánabaare e, Kile sí nùru pi p̄wó pi talyege e, naha na ye sí na nye Kile na mà pi p̄wó sahan̄ki.

²⁴ Mu u à kwòn nyege olivye cige na mà pa mp̄wó kerage olivye cige nkényi takwonge e mà ta yii nye nin̄kin me, mu nye a cè a jwo na yire p̄wóhómó sí n-táan yi njúnke na mà tóro mu taan mà?

²⁵ Mii cinmpyiibii, kani l'à njwóhó ke, mii la nye yii i lire cè, bà li si mpyi, yii pi nye supyishin̄i san̄ni shiinbii ke, yii àha nk̄wó yiye pyi yákilifee me. Supyishin̄i san̄ni shiinbii pi sí n-shwó ke, Izirayeli shiinbii pii sí pi nin̄gyigigii waha fo sà yaa ná pire e pi à fún̄n̄o.

²⁶ Lire ká mpyi, Izirayeli puni sí n-shwó bà y'á séme Kile Jwumpe Sem̄nji i na:

«Shwofooñji sí n-yíri Siyón kánhe e,

U sí n-pa Yakuba túluge shiinbii pyi pi pi toron̄kanni k̄ēnn̄e, pi raa fyáge Kile na.»

²⁷ Yire Kile mpyi a jwo u Jwumpe Sem̄nji i na: «Tunmbyaare mii sí n-le ná pi e ke, tire ti nye nte: mii sí pi kapegigii yáfa pi na*»

²⁸ Jwumpe Nintanmpe kámpañke na, pi à cyé puru na ke, pi à pyi Kile zàmp̄enmii, ka lire si yii pyi yii à t̄ón ta. Kile pi njwóñron̄ji kámpañke na, pi kyaa saha à táan u á pi tulyeyi kurugo.

²⁹ Naha na ye Kile ká yaage nk̄emu kan ke, u saha nye na kuru shuu me, u à ngemu yyere ke, u nye na urufoo cyíge sahan̄ki me.

³⁰ T̄eni l'e, yii nye a mpyi a Kile njwóm̄ēni cū me, nk̄a nume, Izirayeli shiinbil'à cyé Kile na ke, lir'à Kile pyi u à nj̄naara ta yii na.

³¹ Lire pyin̄kanni ninuuni na, Izirayeli shiinbil'à Kile njwóm̄ēni yaha, bà li si mpyi, Kile à nj̄naara ta yii na pyin̄kanni ndemu na ke, u u nj̄naara ta pi na nume mú.

³² Yii li cè na Kile à s̄ypire puni yaha ti njwóm̄ē yahare e, si nk̄wó mpa nj̄naara ta ti puni na.

Kile yákilifente kani

³³ Eil! Teḡe nye Kile náfuufente ná u yákilifente ná u nj̄c̄ēñi na me!

Karigii u à b̄égel'a yaha ke, wà si n-j̄à cyire yyaha cè me.

Wà nye a u kurigii cè me.

³⁴ Y'á séme Kile Jwumpe Sem̄nji i na:

«Jofoo u à Kafooñji Kile s̄on̄j̄ore cè ye?

Jofoo u nye u yeefooñji ye?†

³⁵ Jofoo u à fyánha a yaaga fwoo le u na, u u mpa urufoo fwooni tò ye?‡»

³⁶ Yii li cè na yaayi pun'à fworó Kile e, maa mpyi u me e na, maa mpyi u wuyo.

Pèente ti taha u na fo tèekwombaa.

Amiina.

12

Naaran̄kanni n̄wónni kani

¹ Nye mii cinmpyiibii, ná Kile s'a nj̄naara ta wuu na, lire e ke, mii na li caa yii á, yii yiye puni kan u à s̄áraga nin̄cenn̄e* fiige, nk̄emu ku nye Kile yahare e, maa ntáan u á ke. Kile p̄ēñkanni nin̄cenni li nye lire.

² Yii àha raa yii karigii pyi diñye s̄ypire wogigii fiige me, nk̄a yii Kile yaha u a yii k̄ēnn̄i, u u yákilii n̄wónmii kan yii á. Lire ká mpyi, nde li nye Kile nyii wuuni, maa njwó, maa ntáan ná cyaga nye a li f̄o me, yii sí lire cè.

³ Kile à njwó mii na maa sífente ntemu kan mii á ke, mà tàanna ná tire e, mii sí yi jwo yii pun'à, yii àha yiye p̄ē si nt̄oro me. Yii yiye tírige, fánhe Kile à kan yii á yii dáníyan̄i kurugo ke, yii a yii karigii pyi yii a ntáanni ná kur'e.

⁴ Wuu cyeere na nye nin̄kin, nk̄a ti yatan̄ny'á nyaha, yi puni ná yi báara sí u nye.

⁵ Lire pyin̄kanni na, wuu dánafeebil'à nyaha, nk̄a wuu na nye cyere nin̄kin Kirisita wwón̄e e. Wuu pun'à p̄wó p̄wó wuye na.

⁶ Kile à njwó wuu na, maa màkanyi njemu kan wuu á wuu a báare ke, yir'à nyaha. Kile tún̄nture njwun̄i màkange nye ngemu á ke, urufoo u a ti yu u tàanna ná u dáníyan̄i i.

⁷ Dánafeebii nt̄ēgen̄i màkang'á kan ngemu á ke, urufoo u a pi t̄ere. Ngemu wogo ku nye na kàlan̄i kaan s̄ypir'á ke, urufoo u a lire pyi.

⁸ Yegege màkang'á kan ngemu á ke, urufoo u a s̄ypire yege. S̄ypire nk̄an̄ni màkange nye ngemu á ke, urufoo u a s̄ypire kaan s̄el'e. Yyahe yyére shingire màkang'á kan ngemu á ke,

* 11:27 Ezayi 59.20, 21; 27.9; Zheremi 31.33, 34 † 11:34 Ezayi 40.13 ‡ 11:35 Zhubu 41.2 * 12:1 Pii maha jwo: «s̄áraga nyii wogo».

urufoo u a ti pyi ná sèl'e. Kanhamafeebii ntègeni màkang'à kan ngemu á ke, urufoo u a li pyi ná funntange e.

⁹ Tàange sèe woge ku pyi yii ná yiye shwòhòl'e, yii a kapegigii fún, yii i ñkwòro yii a kacèñkii pyi.

¹⁰ Tàange ku maha mpyi cìmpyiibii ná piye shwòhòl'e ke, kuru ku pyi yii shwòhòl'e. Shin maha shin u a li caa si mpyi shincyiñi sí raa pi sanmpii pèe.

¹¹ Yii àha mpyi sàafee me, yii pyi màbanfee. Yii a báare Kafoonji á ná yii zòmpyaagii puni i.

¹² Sònñore tatahage ku ñye yii á ke, yii pyi funntange e kuru kurugo. Yii funñyi ññge yyefuge tènì i, yii yiye waha Kileñarege na.

¹³ Yaayi kuunji u ñye yii cìmpyiibii dánafeebii na ke, yii yire kan pi á, yii raa nàmpwuunbii cwòre yii a ñwòge yii pyenyi i.

¹⁴ Mpii pi na yii kyéree ke, yii a jwó leni pir'á. Yii àha pi lánha me, yii a jwó leni pi á.

¹⁵ Mpii pi ñye funntange e ke, yii pyi funntange e ná pire e; mpii pi na mεe súu ke, yii a mεe súu ná pire e.

¹⁶ Yii yii sònñore pyi ninjin, yàmpeene kà mpyi yii e me, yii yiye tñrige, yii àha yiye yaha yákiilifee me.

¹⁷ Yii àha kapii fwoo tò ná kapil'e me, yii yiye waha yii raa kacèñji pyi sùpyire puni na.

¹⁸ Yii fánha le bà yeyinñke si mpyi si ñkwòro yii ná pi sanmpii shwòhòl'e, kampyi lire sí n-jà n-pyi me.

¹⁹ Mii ntàannamacìmpyiibii, wà ká yii mùmpenme pyi, yii àha yii wuuni ñkoonji láha me, yii li yaha Kile á. Yii li cè na y'á sémε Kile Jwumpe Semenji i na: «Mii u sí yii túbileni kòro, mii u sí yii ñkoonji wwù†.» Kafoonji Kile u à jwo amuni.

²⁰ Y'á jwo mú na: «Katege ká mpyi mu zàmpenñi na, ññyi kan u á. Byage ká mpyi u na, lwòho kan u á. Mu aha lire pyi, li maha mpyi mu à jwo nàñkyanhii mu à wwù u ñññke e*.»

²¹ Ma hà kapegigii mpyinji lage yaha ku fánha ta ma na me, maye waha ma a kacèñkii pyi, ma a fánha ta kapegigii mpyinji na.

13

Dánafeebil'à yaa pi piye tñrige fánh'á

¹ Sùpyire pun'à yaa ti tiye tñrige fánh'á, ñaha na ye fánha ñye wani, ñkemu k'à tñge Kile pàama me, fánhafeebii pi ñye ke, Kile u à pi tñge.

² Lire e ke ngemu u à cyé fánhafeebii wuyi na ke, urufol'á cyé Kile wuyi na mú. Mpii pi à cyé amuni ke, pire maha ñcèegeñi pyi u à nò piye na.

³ Mpii pi na kacèñkii pyi ke, pire ñye na fyáge fánhe yyaha na me, mpii pi ñye pi ñye na kacèñji pyi me, pire pi maha fyáge ku yyaha na. Kampyi mu la ñye s'a fyáge ku yyaha na me, ta kacèñji pyi. Lire ká mpyi, mu sí ñkèe ta.

⁴ Fánhafeebii na ñye Kile báarapyii yii tsonñi kurugo. Ná mu ñye na kacèñji pyi me, mu sí raa fyáge pi na, ñaha na ye kàshikwònyaage ñye pi cye e tawage e me. Kile báaranji na pi ñye s'a kapegigii pyifeebii kapyinñkii ñkoonji wwù pi na.

⁵ Lire e ke sùpyir'à yaa ti tiye tñrige fánh'á. Yyefuge pi maha ntège sùpyire na ke, pi àha li pyi kuru yyaha na kanna mà de, ñka pi li pyi, ñaha na ye li kun'à tii.

⁶ Lire na yii na múnalwòore sárali mú. Mpii pi maha ti shuu ke, Kile u à pire yaha uru báaranji na, pi raa u pyi pi a ñwòge.

⁷ Shin maha shin à yaa ná ndemu i ke, yii lire kan u á. Shinñ'á yii à yaa yii a múnalwòore kaan ke, yii a ti kaan ur'á. Cùuy'á yaa y'a ñkaan ngemu á ke, yii a yi kaan ur'á. Shinñi na yii à yaa yii a fyáge ke, yii a fyáge uru na. Shinñi yii à yaa yii a mpèree ke, yii a uru pèe.

⁸ Tàange baare e, yafyin kà zii mpyi yii ná yii sùpyireebii shwòhòl'e me. Ngemu u à sùpyire sannte kyaa táan uy'á ke, urufoo na Kile Saliyanji kurigii puni ñáare.

⁹ Yii li cè na ñje y'á jwo Kile Saliyanji i na: «Ma hà zinni ná wabere cwo e me, ma hà sùpya bò me, ma hà nàñkaaga pyi me, ma hà ma sùpyireebii cyeyaage ñyipeen pyi me* » ke, yire ná Saliyanji kapyaaagii sanñkil'á lwó a pwò nde kabilini na: «Ma shinñeñji kyaa táan may'á ma yabilinji fiige†.»

¹⁰ Tàange ká mpyi ngemu i ke, urufoo ñye na kawaa pyi u shinñeñji na me. Ñye mu aha sùpyire sannte kyaa táan may'á, mu à Kile Saliyanji kurigii puni ñaara.

Wuu bégele, wuu a wuu Kafoonji cannuruge sigili

¹¹ Yii mpe lóg'a tara, tènì i wuu ñye nume ke, yii à lire cè. Tèn'á nò wuu ñe à yñri ñoompe na, ñaha na ye tènì i wuu à jye Kile kuni i ke, wuu à zhwonji byanhara nume mà tòro lire tènì na.

¹² Numpilag'à nò cyage e, ñyeege na ñko raa múru. Lire e ke wuu numpire karigii ñwò yaha, wuu bèenmpe kàshikwònyaayi le wuye na.

† 12:19 Duterenomu 32.35 ‡ 12:20 Taanlinñkii 25.21, 22 * 13:9 Ekizodi 20.13-15, 17; Duterenomu 5.17-19, 21 † 13:9 Levitike 19.18

¹³ Wuu a ƚaare ntɔ̄nji i, bà sùpƚanji maha ƚaare canŋke e me. Wuu láha ƚjyɔ̄ntorɔ̄nji ná sinmbyaani ná jacwɔ̄re ná silegebaare ná yukwɔ̄ɔ̄nni ná ƚjɔ̄cyege na.

¹⁴ Yii Kafoonji Yesu Kirisita pɔ̄yɔ̄ŋkanni lwɔ̄ yii karigii puni i, yii áha raa yii cyeere ƚyii karigii pyi me.

14

Dánafeebii ƚye a yaa pi a p̄ye c̄eɣe me

¹ Mpii pi ƚye pi sáha fánha ta Kile kuni i me, yii pire cùmu leme ƚwɔ̄, yii áha raa pi ƚwumpe cyige me.

² Wà na ƚye wani, ur'á cè a ƚwo na uru sí n-jà raa yalyire puni lyí, wà sí ƚye wani ƚgemu u ƚye u sáha fánha ta Kile kuni i me, faayaayi kanni uru na lyí.

³ Nge u ƚye na yi puni lyí ke, uru kà raa yi puni lyimbaafoonji fare me, yi puni lyimbaafoonji mú kà raa yi puni lyiifoongi fwóhɔ̄re me, ƚaha na ye Kile à ƚee uru na mú.

⁴ Di mu ƚye na maye sɔ̄nji maa wabere báarapyi c̄eɣe ye? U à báaracɛnɛ ƚyi yo, u ƚye a báaracɛnɛ ƚyi mà yo, mu kuro ƚye yire e me, u ná u ƚjɔ̄ɔ̄foongi shwɔ̄hɔ̄l'e yire ƚye. U mú sí báaracɛnɛ ƚyi, ƚaha na ye síji na ƚye Kafoonji na mà lire pyi.

⁵ Wà maha canmpyaagii cyii sɔ̄nji na cyir'á ƚwɔ̄ mà tòro cyi sanŋkii na, wabere sí i sɔ̄nji na canmpyaagii pun'á tãanna. Shin maha shin u u sɔ̄nɔ̄ŋkanni yaha li pyi sèe.

⁶ Shinji u à canŋke kà pwóɔ̄ŋɔ̄ canji sanji na ke, urufoo maha lire pyi Kafoonji pèente kurugo. Shinji u ƚye na yalyire puni lyí ke, uru mú na lire pyi Kafoonji pèente kurugo, ƚaha na ye u maha fwù kaan Kile á ti kyaa na. Shinji u ƚye u ƚye na yalyire puni lyí me, uru mú maha lire pyi Kafoonji pèente kurugo, ƚaha na ye uru mú maha fwù kaan Kile á.

⁷ Sèenji na, wuu wà tufiige ƚye na u shɔ̄nji pyi uye kurugo me, wuu wà mú sí ƚye na ƚkwùu uye kurugo me.

⁸ Mà wuu yaha shì na, wuu ƚye Kafoonji wuu, wuu mú sí ká ƚkwù, wuu na ƚye Kafoonji wuu. Lire e ke wuu ƚye shì na yo, wuu à kwù yo, wuu na ƚye Kafoonji wuu.

⁹ Lire kurugo Kirisita à kwù maa ƚè si mpyi kwùubii ná ƚyii wuubii Kafoonji.

¹⁰ Nye mu wi ke, ƚaha na mu ƚye na ma cɔ̄mpworɔ̄nji c̄eɣe ye? Mu sí wi ke, ƚaha na mu ƚye na ma cɔ̄mpworɔ̄nji fare ye? Wuu shin maha shin sí Kile yibige ƚwɔ̄ shwɔ̄ canjka.

¹¹ Kafoonji Kile à ƚwo u ƚwumpe Semɛnji i na:

«Mii ƚyii wunji u ƚye,
sùpyire puni sí raa nɔ̄ŋkure sínni mii yyahe taan,
pi puni sí raa mii père*.»

¹² Lire pɔ̄yɔ̄ŋkanni na, wuu shin maha shin sí u kapyinji yyaha ƚwo Kile á.

Yii áha raa yii cɔ̄mpyibii ƚjɔ̄ kyáŋge me

¹³ Nye wuu wuye ƚc̄eɣɛnɛ ƚwɔ̄ yaha, yii áha yaaga yaha yii cɔ̄mpworɔ̄nji yyaha na si u yyaha kwɔ̄n, lire ƚye me si u pyi u cwo me.

¹⁴ Mii à li cè maa dá li na, na Kafoonji Yesu barag'e, yaaga kà tufiige ƚye a ƚwóhɔ̄ me. Nka wà ha ƚkemu pyi na k'á ƚwóhɔ̄ ke, kuru maha ƚwóhɔ̄ urufol'á.

¹⁵ Mu aha ƚcè na mu shinɛɛnɛ sí ƚige mu yalyige na, ma hà ku lyí u ƚyii na me, ná lire bà me, mu sí tãange kuni yaha u kãpanŋke na. Mu cɔ̄mpworɔ̄nji kurugo Kirisita à kwù ke, ma hà mpyi kãɔ̄ŋɔ̄ si u ƚjɔ̄ kyán yalyire kurugo me.

¹⁶ Ma hà ma mege yaha ku k̄eɣe yaaga kurugo, na k'á tãan mu á me.

¹⁷ Yii li cè na Kile Saanre kani ƚye a yyaha tí ná ƚjyɔ̄nji ná yabyeere e me, ƚka Kile Munaani maha ntɔ̄nji ná yyeɔ̄nŋke ná funntange ƚkemu kaan ke, ná yire e t'á yyaha tí.

¹⁸ Shinji u ƚye na báare Kirisita á lire pɔ̄yɔ̄ŋkanni na ke, urufoo kyaa li maha ntãan Kile á, sùpyire mú maha urufoo kère.

¹⁹ Nye nde li sí yyeɔ̄nŋke kan wuu á, si wuu pyi wuu fánha ta wuu ná wuye shwɔ̄hɔ̄l'e Kirisita kuni i ke, wuu wuye waha lire na.

²⁰ Ma hà Kile báaranji k̄eɣe yalyire ƚjɔ̄ taan me. Sèe wi, yalyire pun'á ƚwɔ̄, ƚka ntemu ƚjyí sí n-jà n-pyi kãɔ̄ŋɔ̄ si mu cɔ̄mpworɔ̄nji ƚjɔ̄ kyán ke, tire ƚjyɔ̄nji ƚye a ƚwɔ̄ me.

²¹ Kyara yo, sinmbyaa yo, yaaga yaha ku sí n-jà n-pyi kãɔ̄ŋɔ̄ si mu cɔ̄mpworɔ̄nji ƚjɔ̄ kyán ke, kuru yaha wani, lire l'á pwóɔ̄.

²² Nde mu ƚye na sɔ̄nji mà yyaha tí ná ƚke cyage e ke, lire yaha mu ná Kile shwɔ̄hɔ̄l'e. Shinji u ƚye u funŋke ƚye a cɛɛnɛ ná u kapyinŋkil'e me, uru wuun'á ƚwɔ̄.

²³ Nka mu funŋke kà ƚcɛɛnɛ yalyige kà ƚjyí na, maa núr'a ku lyí, Kile sí mu c̄eɣe, ƚaha na ye mu ƚye a li pyi ná dániya e me. Kani sí li ƚye li ƚye a pyi ná dániya e me, lire maha mpyi kapii.

* 14:11 Ezayi 45:23

15

Dánafeebil'á yaa pi piye cùmo leme jwɔ

¹Wuu mpiimu pi à fàhna ta Kile kuni i ke, mpìi pi nyɛ pi sàha fàhna ta l'e me, wuu pi fàhnaɲɛrɛre karigii kwú wuye e. Wuu àha raa wuu jyiɲi karigii kanni caa raa mpyi me.

²Shin maha shin à yaa u a u shinɲɛɲi nyii kariii pyi jcyiimu cyi sí là jwɔ u na, si u pyi u a si yyaha na Kile kuni i ke.

³Yii li cè na ali Kirisita nyɛ a u yabiliɲi nyii wuuni pyi me, mà tàanna ná yi jwuɲkanni i Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Mpii pi à mu faha ke, mii pìrefel'á faha*.»

⁴Yaaga maha yaaga ku mpyi a séme fo tèemɔni i Kile Jwumpe Semɛɲi i ke, yire pun'á séme si wuu kála, bà wuu zòompìi si mpyi si ntàra, wuu u wuye waha, wuu u sòɲɲɔɔ tatahaga ta me.

⁵Kile u maha wuu pyi wuu a wuye waha, maa wuu zòompìi taali ke, uru u yii sòɲɲɔre pyi niɲkin, bà Yesu Kirisita nyɛ na li caa me,

⁶bà wuu puni si mpyi si wuu Kafoonji Yesu Tuɲi Kile pèe ná yákili niɲkin ná meɛ niɲkin i me.

⁷Bà Kirisita à yii cùmu leme jwɔ me, yii a yiye cùmu leme jwɔge amuni, lire sí pèene taha Kile mege na.

⁸Sèɲi na mii sí yi jwo yii á, Kirisita à pyi Yahutuubii báarapyi, jwɔmyahigii Kile à lwó pi tuluyé'á ke, bà cyire si mpyi si fúnɲɔ me. Lir'á li cyèe na Kile ká ndemu jwo ke, u maha lire pyi.

⁹U kapani jùɲke ku nyɛ mú, bà supyishinji sanɲi si mpyi s'a Kile père u kacɛɲkii kurugo bà y'á séme Kile Jwumpe Semɛɲi i na:

«Lire kurugo mii sí mu pèe supyishinji sanɲi shwòhòl'e, mii sí meɛ cèe si mu kèe'.»

¹⁰Y'á séme mú na:

«Supyishinji sanɲi puni, yii pyi funntange e ná Kile shiinbil'e siɲcyan‡.»

¹¹Y'á núr'a séme mú na:

«Supyishinji puni, yii a Kafoonji kère.

Sùpyire puni, yii a u père§.»

¹²Kile tùnntunɲi Ezayi mú à jwo na:

«Sùpya sí n-pa n-fworo Zhese túluge e, u sí n-pa n-yíri si mpyi supyishinji sanɲi jùɲufoonji, pi mú sí pi sòɲɲɔre taha u na*.»

¹³Kilenji u maha sòɲɲɔre tatahage kaan ke, uru u funntanga nimbwòhò ná yeyɲiɲke kan yii á, yii dáníyanji kurugo, bà li si mpyi jwɔmɛɛni u à lwó wuu á ke, Kile Munaani fàhne si yii pyi yii yii sòɲɲɔre taha lire na sèl'e me.

Polì báaraɲi pyiɲkanni

¹⁴Mii cinmpyiibii, nde li nyɛ yii kàmpañke ke, mii à sàa li cè na yii à sàa yiye yaha cènmpe mpyiɲi laage e, jɛɲɛɲi sèe wuɲi mú sí na nyɛ yii e, na yii sí n-jà raa yiye yeɛɛge.

¹⁵Ŋka ɲge letɛɛɲi i, mii à naye waha maa karigii cyii séme si yii funɲyi cwo cyi na. Mii à lire pyi, ɲaha na ye Kile à jwɔ mii na,

¹⁶maa mii pyi Yesu Kirisita báarapyi supyishinji sanɲi shwòhòl'e. Jwumpe Nintanmpe ɲjwuɲi báaraɲi mii nyɛ na mpyi ke, uru na nyɛ mu à jwo sáragawwu báara, mpìi pi nyɛ pi nyɛ Yahutuu me, bà pìre si mpyi si mpyi sáraga fiige ɲkemu k'á táan Kile á, ka Kile Munaani si ku yaha kuye kanna na, uye meɛ na ke.

¹⁷Lire e ke Yesu Kirisita wwoɲɛɛge kurugo, mii sí n-jà raa ɲkwòhòli ná na báaraɲi ninmpyiɲi i Kile á.

¹⁸Sèɲi na, mii aha a si yaaga jwo, nde Kirisita à pyi mii cye kurugo ke, lire kanni mii maha jwo. Mpìi pi nyɛ pi nyɛ Yahutuu me, u à mii tège, maa pìre pyi pi à ɲɛn'a Kile jwɔmɛɛni cù mii jwumpe ná mii kapyiɲkii cye kurugo.

¹⁹Lir'á pyi kacyeɲkii ná kakyanhala karigii cye kurugo, Kile Munaani sífente funɲke e. Lire pyiɲkanni na, Jwumpe Nintanmpe p'á yyaha tí ná Kirisita kani i ke, puru kàmpañke na, mii à sàa báaraɲi pyi mà nò u tɛgeni na mà lwó Zheruzalemu kàhne e mà sà nò Iliri kùluni puni i.

²⁰Kirisita kyaa sàha jwo a ɲya cyeyi ɲjemu i me, mii à naye waha maa Jwumpe Nintanmpe jwo yire cyeyi i, bà li si mpyi, mii àha ɲkwò raa wà fyè tare me.

²¹Ŋka l'á pyi mu à jwo bà y'á séme Kile Jwumpe Semɛɲi i na:

«U kyaa nyɛ a jwo mpiimu á me, pìre sí u ɲya,

* 15:3 Zaburu 69.10 † 15:9 2 Samuweli 22.50; Zaburu 18.50 ‡ 15:10 Duteremom 32.43 § 15:11 Zaburu 117.1
* 15:12 Ezayi 11.10

Mpii pi nyɛ pi nyɛ a u kyaa lógo me, pire sí u cè†.»

²² Nyɛ lire l'à sàa mii tegele kwòn fo tooyo ninjahay'e yii yyére zhèni na.

²³ Nyɛ numɛ, mii báaran' à kwò naha jɔcyii kùligil'e. Ná cyi naha a yye lada kwò, mii la mpyi si sà fworò yii na,

²⁴ mii ninjarenji Èsipani kini i, mii sí n-yyére si tère pyi yii yyére. Mii aha a nkége, yii i na tège bà mii si mpyi si nò wani me.

²⁵ Nka mii sí n-fyànha n-shà Zheruzalemu i, Kile wuubii pi nyɛ wani ke, mii sí n-sà ntège kan pir'á.

²⁶ Yii li cè na dánafeebii pi nyɛ Masedoni ná Akayi kùligil'e ke, pir'á cyeyi wà yiye na si ntège Zheruzalemu dánafeebii fònfèebii tège.

²⁷ Pi à li lwó piye e si pi tège, nka sèenji na, pi ná li mpyinj' à yaa, jaha na ye pi nyɛ Yahutuu me, nka Jwumpe Nintanmpe pu nyɛ náfuu fiige Kile maha ngemu kaan ke, Zheruzalemu Yahutuubii dánafeebil' á pi à puru ta. Lire e ke pi aha pi tège ná pi cyeyaayi i, lire na nyɛ pi nimpyii.

²⁸ Nyɛ mii aha cyire karigii cwəɔnɔ, maa uru wyérenji kan, mii sí n-tòro yii yyére s'a wá Èsipani kini i.

²⁹ Mii mú s'á li cè na mii aha nò wani yii yyére, Kirisita sí jwónji lwó wuu na sèe sèl'e.

³⁰ Nyɛ mii cìmpyibii, ná wuu sí nyɛ Kafoonji Yesu Kirisita wuu, Kile Munaani s'á wuu pyi wuu u wuye kyaa táan wuy'á, mii na li caa yii á, yii raa Kile jáare mii á na zhìleni na,

³¹ Zhude kùluni shiinbii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i me, bà mii si mpyi si shwò pire na, ntègenji mii sí sà n-kan Kile wuubil'á Zheruzalemu i ke, pi i jɛe uru na ná funntange e me.

³² Lire ká mpyi, Kile ká jɛe, mii funntanga wunji sí nò yii yyére, mà bàra lire na, yii sí maban le mii i.

³³ Yyejinkefoo Kile u pyi ná yii puni i. Amiina.

16

Polì à u ceveebii shéere

¹ Mii sí wuu cìmpworocwɔnji Febe kyaa jwo yii á, metangafoo u nyɛ u wi, Sanjkere dánafeebii kurunke tègefoonji wá wi.

² U aha nò yii yyére, yii i u cùmu leme jwò Kafoonji mege kurugo, mu à jwo bà l'à yaa l'a mpyi Kile wuubii shwòhòl'e me. U aha ntège cya yii á kyaa maha kyal'e ke, yii u tège. U yabilinj'á shinjyahara tège mà tye cyán mii yabilinj' na.

³ Yii Pirisili ná Akilasi shéere. Pire na nyɛ mii báarapyijɛe Yesu Kirisita báaranji i.

⁴ Pire mpyi na njko si mpòon pi múnahigil'e mii wuuni zhwonji kurugo. Mii kanni bà u nyɛ na pi kère me, supyishinj' sannji dánafeebii kurunji puni mú na pi kère.

⁵ Dánafeebii pi maha piye bínnini pi pyenge e ke, yii pire shéere mú. Yii mii ntàannamacinmpworonji Epayineti shéere. Uru u à pyi shincyiinj' mà dá Kirisita na Azi kùluni i.

⁶ Mariyama u à báaranjahage pyi yii á ke, yii uru shéere.

⁷ Yii Andoronikusi ná Zhuniyasi shéere. Mii ná pire nyɛ supyishi ninjin, wuu à pyi kàsunji i sijnayan. Pi mey'á fworò sèl'e Yesu túnntunmpii shwòhòl'e, pi mú à jyè Kirisita kuni i mii yyaha na.

⁸ Yii Anpiliyasi shéere, mii ntàannamacinmpworo wi Kafoonji wwonjɛge e.

⁹ Yii Uruben shéere, wuu báarapyijɛe u nyɛ ure Kirisita báaranji i, yii i mii ntàannamacinmpworonji Sitasisi shéere.

¹⁰ Yii Apelesi shéere, ur'á jɛe yyefuge na Kirisita mege kurugo. Yii Arisitobuli pyenge shiinbii shéere.

¹¹ Yii mii cìmpworonanj' Eròdiyón shéere. Narisisi pyenge shiinbii pi à dá Kafoonji na ke, yii pire shéere.

¹² Yii Tirifeni ná Tirifosi shéere, pire cyeebii shuunninj' na báaranji pyi Kafoonji á. Yii mii ntàannamacinmpworocwɔnji Perisidi shéere, ur'á uye kan Kafoonji báaran'á sèl'e.

¹³ Yii Kafoonji njɔcwɔnɔnji Urufusi ná u nuji shéere, mii nu mú u nyɛ ure.

¹⁴ Yii Asenkiriti ná Filegɔn ná Erimesi ná Patorobasi ná Erimesi shéere, cìmpyibii sanmpii pi nyɛ ná pi e ke, yii pire puni shéere mú.

¹⁵ Yii Filologi ná Zhuli ná Nere ná u cìmpworocwɔnji shéere mà bàra Olɛnpi na. Dánafeebii sanmpii pi nyɛ ná pi e ke, yii pire puni shéere.

¹⁶ Yii a cìmpworogo fwùnj' kaan yiy'á ná funjɛennji i, Kirisita dánafeebii kurunji pun'á yii shéere.

Yeyi nizananyi

¹⁷ Mii cìmpyibii, mpìi pi maha ma ná ndàhalanji i dánafeebii shwòhòl'e, maa pi wuruge, maa ntùŋke taha wuu kàlanji na ke, mii na li caa yii á, yii a yiye kàanmucaa pìre na.

¹⁸ Wuu Kafoonji Kirisita á bà tire sùpyire nyé na báare me, pi fucerigil'á pi maha báare. Mpìi pi nyé pi sàha ñkwò a fànha ta Kile kuni i me, pi maha pìre wuruge ná jwuntanmpe ná kàyituwogore e.

¹⁹ Yii pi ke, yii à Kafoonji ñwómeeeni cù pyiŋkanni ndemu na ke, sùpyire pun'à lire cè. Lire e ke mii funntanga wuŋi u à sù yii kurugo. Mii na li caa yii á, yii pyi yákilifee, yii raa kacennji pyi, yii i láha kapegigii na feefee.

²⁰ Nyé li saha sù mò me, yyeŋiŋke kanvoonji Kile sí Sitaanninji tûrige n-cyán yii a fwòonji ná yii tooy'e. Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ñwò yii na, u u yyeŋiŋke kan yii á.

²¹ Mii báarapyiŋeeŋi Timoti à yii shéere. Lusisi ná Zhason ná Sosipateri à yii shéere, mii ná pìre mpìi na nyé shinnuu.

²² Nyé mii Teritusi u à Poli tég'a nge letereŋi séme ke, mii mú à yii shéere Kafoonji wwoŋeege e.

²³ Gayusi yyéere mii nyé nàmpònnite na ke, ur'à yii shéere. Uru yyéere dánafeebii maha piye bínnini mú. Kàhne wyéremaranji Erasiti ná wuu cìmpworonji Karitusi à yii shéere.

[

²⁴ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ñwò yii na, u u yyeŋiŋke kan yii á. Amiina.]

²⁵ Wuu pèene taha Kile na. Jwumpe Nintanmpe mii nyé na yu Yesu Kirisita kyaa na yii á ke, si na nyé Kile á mà puru pyi pu fànha kan yii á. Puru cye kurugo, Kile à u kanwòhòni cyé, u mpyi a lire ñwòhò mà lwó fo diŋyeŋi téesiini i.

²⁶ Numé, l'à yige béeŋmpe na. Nyé Kile tūntunmpii sémebii cye kurugo, mpìi pi nyé pi nyé Yahutuu me, pìre pun'à lire kanwòhòni cè. Kilenji u nyé wani fo tèekwombaa ke, uru u à li kuni kan, bà sùpyire puni si mpyi si dá uru na s'a uru père me.

²⁷ Kile kanni u nyé yákilifoŋji ke, pèente ti taha u na tērigii puni i Yesu Kirisita cye kurugo fo tèekwombaa. Amiina.

Poli à letereŋi niŋcyiŋi ŋgemu kan Kòrenti kànhè dánafeebil'á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Kòrenti kànhè na mpyi kànbwàhò, yasanjyì mpyi a nyaha k'e sè'l'e. Cìkwunji ná nàŋkwunji mpyi na mpyi pyiŋkannigii puni na kuru kànhè e.

Yesu tũntunji Poli à yyeè niŋkin ná paanga pyi Kòrenti kànhè e. Lire tènì i, u à Jwumpe Nintanmpe jwo wani, ka pii si piye kan Yesu á (Kapyiŋkii 18.1-18). Poli karenkwooni kántugo, nyahanjurug'á jyè dánafeebii ná piye shwàhò'l'e. Poli à yire lógo maa ŋge letereŋi tun si pi yeɛ, maa li cyèe pi na, na dánafeebii wwoŋeɛge na jye mu à jwo cyere, ti jũŋke ku jye Yesu Kirisita kanni. Tire cyeeere yatanjyì pun'á yaa yi yiye kyaa táan yiy'á, yi raa yiye tère (13).

Dánafeebii kurunke e, pii mpyi a letere tũguo u á, maa yibiyi yà pyi u na. Poli à ŋge letereŋi séme maa jwàshwàro kan yire yibiyi na, yire yi mpyi:

Dánafeebii sí n-jà fũru pyi la? (7)

Mpii pi jye na zunji pyi ke, dánafeebii sí n-jà n-lyì pire yyère la? (8--10)

Dí dánafeebil'á yaa pi a báare ná Kile Munaani màkanyi i ye? (12--14)

Dánafoonji kwũji kántuge jye naha shi ye? (15)

Jwumpe tasiige

¹ Mii Poli u à yyer'a pyi Yesu Kirisita tũntunŋo mà tàanna ná Kile jyiwi wuuni i ke, mii ná wuu cìmpworonji Sositèni u à ŋge letereŋi séme si ŋkan

² yii dánafeebii kurun'á, Kòrenti kànhè e, yii mpiimu pi à pyi Kile wuu Yesu Kirisita cye kurugo ke, u à yii yyer'a pyi u wuu, mà bàra mpii puni pi jye na wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege yiri cyeyi puni i, maa u pyi pi Kafoonji wuu fiige ke,

³ wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwà yii na, pi i yyeŋiŋke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á Kòrenti dánafeebii kurugo

⁴ Mii fwù jye Kile na tèrigii puni i, naha na ye u à jwà yii na, yii ná Yesu Kirisita wwoŋeɛge kurugo.

⁵ Mà yii yaha kuru wwoŋeɛge e, yii à Kile màkanyi shiŋi puni ta, mà cye cyán jwumpe ná jçèŋi na.

⁶ Naha kurugo ye jwumpe pu jye na Kirisita kyaa yu ke, pur'á tateŋge wwù yii e.

⁷ Lire e canjke wuu Kafoonji Yesu Kirisita sí uye cyèe ke, mà yii yaha yii i kuru canjke sigili, Kile màkange kà tufiige kuu jye yii na me.

⁸ Uru Kile mú u sí yii tège si fànha kan yii á, bà yii si mpyi si ŋkwòro u kuni i fo sà nò li tegeri na, si mpyi tigire cyaga baa Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge me.

⁹ Kile na jye jwàmeɛ niŋkinfoo, uru u à yii yyere bà yii si mpyi si mpyi u Jyanji, wuu Kafoonji Yesu Kirisita wwoŋeɛge e me.

Poli à li cya Kòrenti dánafeebil'á na pi bè

¹⁰ Mii cìmpyiibii, mii na li jàare yii á, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na, yii i bè niŋkin na, yii àha n-láha yiye na me. Yii bè, yii i mpyi ná sòŋŋòro niŋkin i, yii i yii karigii kapyiini jũŋke yaha ku pyi niŋkin.

¹¹ Naha kurugo ye mii cìmpyiibii, mii à lógo Kilowe pyeŋge shiinbii pli jwà na, na mbèmbaanji na wá yii shwàhò'l'e,

¹² na pii na wá na ŋko yii shwàhò'l'e na pire na jye mii Poli wuu, pii sí i ŋko na pire na jye Apolosi wuu, pii sí i ŋko na pire na jye Pyeri wuu, pi sanmpii sí i ŋko na pire na jye Kirisita wuu.

¹³ Mii sí yii yibe, Kirisita à taa la? Taha Poli u à kwòro kworokworocige na yii kurugo, lire jye me taha Poli mege na yii à batize?

¹⁴ Mii Poli à Kile shéere, naha na ye Kirisipusi ná Gayusi baare e, mii jye a yii wà tufiige batize wani me.

¹⁵ Lire e yii wà sí n-sì n-jà n-jwo na ur'á batize mii mege na me.

¹⁶ Mii funŋo naha mpyi a wwà, mii mú u à Sitefanasi pyeŋge shiinbii batize, pire baare e, mii naha a dá na mii sàha à sũpya batize wani yii yyère me.

Sũpyire yákilifente jye Kile jyii na siŋcomò

¹⁷ Yii li cè na báaraŋi niŋcyiŋi meɛ na Kirisita à mii tun ke, uru bà u jye batizeliŋi me, Jwumpe Nintanmpe jwunji kurugo u à mii tun. Mii mú sí jye na tire tũnture pyi mà tàanna ná sũpyire yákilifente e me, bà li si mpyi sũpyire kà raa dirili mii jwunjanni kurugo me, ŋka pi a dirili Kirisita kwũji kurugo kworokworocige na.

¹⁸ Mpii pi nye kuni nimpriini i, ná Kile sí n-pa pi shi bò ke, jwumpe pu nye na yu mà yyaha tii ná Kirisita kwùñi i kworokworocige na ke, puru na nye sijncomò pire mpil'á. Nka wuu mpil'á pi nye kuni njncenni i, ná Kile sí n-pa wuu shwò ke, Kile sífente ti nye ti ti wuu á.

¹⁹ Nye y'à sémé Kile Jwumpe Seméñi i na:

«Mpii pi na piye sòññi yákilifee ke, mii sí pire sijncompe cyêe.

Mpii pi na piye sòññi na pir'á kyaa cè ke, mii sí li cyêe na pire nye a yafyin cè me*.»

²⁰ Mà tàanna ná lire e, taa yákilifeebii nye ke? Mpii pi na piye sòññi na pir'á Kile Saliyanji cè ke, taa pire nye ke? Taa nge dijnyenji jwuñceempii nye ke? Kile á li cyêe na nge dijnyenji yákilifente na nye sijncomò.

²¹ Mà tàanna ná Kile yákilifente e, u á li lwó nge dijnyenji yákilifeebii kà n-jà uru cè ná pi yabilimpii yákilifente e me. Lire kurugo jwumpe wuu nye na yu, ná dijnyenji sùpyire na pu sòññi sijncomò ke, Kile á li lwó sùpyire t'á dá puru jwumpe na ke, si pire shwò.

²² Nye Yahutuubii la maha mpyi s'a kakyanhala karigii naa tapyige e si nta ndá puru jwumpe na. Girekiibii sí na naa pire yákilibii si múgo si nta ndá pu na.

²³ Wuu pi ke, Kirisita kani wuu nye na yu na u á kwó kworokworocige na ke, puru na nye jwuñjwumbaama Yahutuubil'á, maa mpyi sijncomò supyishinji sannj'á.

²⁴ Nka Kile á mpiimu yyer'a pyi u wuu ke, pi á pyi Yahutuu yo, pi á pyi Girekii yo, pir'á Kirisita na Kile sífente ná u yákilifente cyêe.

²⁵ Naha kurugo ye kani Kile á pyi, ka sùpyire si wá na sòññi sijncomò ke, lir'á fánha tò pi yákilifente na. Nde Kile á pyi, ka sùpyire si wá na sòññi na fánhacyerere ti nye ti ti ke, lir'á fánha tò sùpyire na.

²⁶ Mii cinnmpyibii, yverenkanii na Kile á yii yyer'a pyi uye wuu ke, yii lire kàanmucya a wí ke! Mà tàanna ná sùpyire kàanmucyage pyin'kani i, yákilifee njnyahamii nye yii e me, sífee njnyahamii nye yii e me, yii njnyahamii mú si nye a si shinbwoo pyenyi i me.

²⁷ Nye karigii dijnyenji sùpyire na sòññi sijncomò ke, cyire Kile á cwòñr'a tég'a dijnyenji yákilifeebii sílege. Ncyii pi nye na sòññi fánhacyerere wogigii ke, maa cyire cwòñr'a tég'a fánhafeebii sílege.

²⁸ Karigii cyi nye njñò baa dijnye sùpyire nyii na, ná pi kuro nye cyi e me, cyire karigii Kile á cwòñr'a, pi na ncyiimu sòññi sèe wogii ke, mà tég'a cyire kége.

²⁹ U á lire pyi, bà li si mpyi sùpyanji wá tufiige kà nkwo uye pèe uru Kile yyahe taan me.

³⁰ Uru u á wuu le Yesu Kirisita wwoñege e. Kile á pyi kajñò, ka Yesu Kirisita si wuu pyi yákilifee, maa jwo na wuu á tii, maa wuu pyi Kile wuu, maa wuu njñò wúw kapegigii bilere e.

³¹ Nye bà l'à sémé Kile Jwumpe Seméñi i me: «Ngemu la ká mpyi si pèene taha yaaga na ke, urufoo u ti taha Kafoonji Kile na'f.»

2

Polí nye a Kile jwumpe jwo ná sùpyire yákilifente e me

¹ Mii cinnmpyibii, tènì i mii á sà Kile jwumpe jwo yii yyéere ke, mii nye a naye pèe na mii á jwumpe cè, lire nye me na mii yákilin'á pèe mà tòro pi sanmpii wunji na me.

² Naha kurugo ye mii nye a li lwó naye funn'ji, si yaage kabere kyaa jwo yii á, Yesu Kirisita kàntugo na me, si u kwùñi kyaa jwo yii á kworokworocige na.

³ Mii fánhe mpyi a cyéere wani yii shwòh'le, fyagare mpyi maha mpyi mii na fo mii mpyi maha ncyéenni sèl'e.

⁴ Tère o tère e mii á Jwumpe Nintanmpe jwo yii á ke, ná sùpyire yákilifente e bà mii mpyi maha pu yu si nta yii njumbogigii kéenye ná p'e me. Nka ná Kile Munaani sífente e mii mpyi maha pu yu,

⁵ bà li si mpyi yii dányanji kà ntaha sùpyire yákilifente na me, fo Kile sífente.

Kile maha u yákilifente kaan wuu á, u Munaani cye kurugo

⁶ Kile jwump'á tatenge wúw mpiimu zòmpyaagil'e ke, pire maha yákilifente taa wuu jwumpe e. Nka Kile sí n-pa nge dijnyenji sùpyire ná u njñufeebii mpiimu shi bò ke, yákilifente ti nye pir'á ke, tire shinji bà me.

⁷ Kile yákilifente shenre wuu nye na yu ke, sùpya mpyi a ti shi cè me, naha na ye Kile mpyi a ti njwòhò. Mà jwo dijnyenji u dá ke, Kile mpyi a lire kajwòhòni yaa, bà wuu si mpyi si mpyi shinbwoo si ntèen ná u e u cyage nisinan'ke e me.

⁸ Nge dijnyenji njñufoonji wá nye a tire yákilifente cè me. Ná lire bà me, pi mpyi na si nge Kafoonji Peentefoo kwóro kworokworocige na me.

⁹ Bà l'à sémé Kile Jwumpe Seméñi i na:

«Sùpya nyii sàha nkwo á ndemu nya me,

* 1:19 Ezayi 29.14 † 1:31 Zheremi 9.24

ná nīngyīi sàha ḡkwò a li lóg'a nya me,
ná li sàha ḡkwò a tīge sùpya funḡ'i mà nya me,
mpii pi à Kile kyaa táan piy'á ke, lire u à bégel'a yaha pire mee na*.»

¹⁰ Wuu pi ke, Kile à lire kani cyée wuu na, u Munaani cye kurugo. Lire li maha karigii puni yyaha caa, ali karigii Kile à ḡwòhò ke, li maha cyire puni yyaha caa, si cyi cè,

¹¹ Bà li ḡye sùpya si n-jà u supyiḡeenji funzòḡḡore cè ná u yabīlīnī bà me, amuni li mú ḡye sùpya si n-jà Kile funḡo karigii cè me, Kile Munaani kanni l'à cyi cè.

¹² Wuu sí pi ke, Kile à u Munaani le wuu e, lire l'à wuu ná sùpyire sannte sòḡḡḡkanni pyi l'à wwù liye e. U à lire pyi bà li si mpyi, u à ḡwò wuu na maa yaayi ḡjemu kan wuu á ke, wuu u yire cè me.

¹³ Ná sùpyire yákilifente e bà wuu ḡye na yire yaayi kyaa yu me. Nka Kile Munaani à ndemu cyée wuu na ke, lire wuu ḡye na yu sùpyir'á, wuu na li yu bà Kile Munaani à li jwo me.

¹⁴ Nka Kile Munaani ká mpyi li ḡye a tēen sùpyanji ḡgemu i me, urufoo ḡye na ḡeḡe Kile Munaani karigii na me, naha na ye u maha cyire karigii sòḡḡi sḡcomò. U si n-jà cyi yyaha cè me, naha na ye Kile Munaani kanni cye kurugo sùpyanji maha jà a cyi yyaha cè.

¹⁵ Kile Munaani ḡye sùpyanji ḡgemu i ke, uru u maha yaayi puni cè a wwù yiye e. Shintiwe mú sí ḡye na n-jà a urufoo kapyiḡkii cè a wwù cyiye e me.

¹⁶ Yire y'à séme Kile Jwumpe Semēnī i na:

«Sùpya ḡye a sii ḡgemu u à Kafoonji funzòḡḡore cè me?»

Sùpya mú ḡye a sii ḡgemu u sí n-jà u yeḡe me†.»

Nka wuu pi ke, Kile Munaani ḡye wuu mpiimu i ke, wuu à Kirisita funzòḡḡore cè.

3

Kile báarapyiibii puni tayyérege ḡye nīḡkin

¹ Mii cinmpyiibii, mà sēenji jwo, mpīi pi à Kile Munaani yaha l'à pi yyaha cū ke, jwuḡkanni na mú maha yu ná pire e ke, mii ḡye a jà a jwo ná yīi e lire jwuḡkanni na me. Nka mpīi pi ḡye na pi ḡyīi karigii kanni pyi ke, mii à jwo ná yīi e mu à jwo ná pire e mii ḡye na yu. Mii na yīi sòḡḡi mu à jwo pinmpinḡyeya mà yyaha tīi ná Kirisita kuni i.

² Jwumpe mii à jwo yīi á ke, pur'á pyi mu à jwo jirime mii à kan yīi á. Mii ḡye a ḡen'a yawaya kan yīi a lyi me, naha na ye yīi mpyi na si n-jà yawaya lyi me. Ali nume yīi si n-jà yawaya lyi me,

³ Naha na ye yīi saha na yīi ḡyīi karigii pyi. Sēe wi de! Ná ḡyḡcyēge ná mbēmbaanji sí ḡye yīi shwòhò'e, lire l'à li cyée na yīi ná sùpyire sannte ḡye a wwù yiye e me. Yīi ná pi kapyiḡkii pun'à pyi nīḡkin.

⁴ ḡye ná yīi pii s'á jwo na yīi na ḡye Poli wuu, ka pii si jwo na pire na ḡye Apolosi wuu, mà tàanna ná lire e, tà yīi ná sùpyire sannte sòḡḡḡkann'à wwù liye e be?

⁵ Yīi li cè na Apolosi wī yo, mii Poli wī yo. Kile báarapyīi pi ḡye wuu kanna. Wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yīi á, ka lire si mpyi kaḡuḡò mà yīi lēḡe Kile kuni i, wuu mú pun'à wuu báaranji pyi mà tàanna ná Kafoonji u kanḡkanni i wuu shin maha shin á.

⁶ L'à pyi mu à jwo mii à cige cēnme, ka Apolosi si ku lwò, ḡka Kile u à cige pyi k'à yīi.

⁷ Lire e ke l'à pyi cige cēnmefoonji yo, l'à pyi ku lwòfoonji yo, pi wà tayyérege ḡye a pēe me. Kile kanni u tayyérege k'à pēe, naha na ye uru u maha cige pyi ku u lyēge.

⁸ Cige cēnmefoonji ná ku lwòfoonji mú à tàanna. Kile sí pi shin maha shin sàra si ntàanna ná pi báaranji nimpyiḡi i.

⁹ Mà tàanna ná lire e, wuu na ḡye báarapyiḡe Kile báaranji i, yīi pi ḡye Kile cikòoge.

Yesu u ḡye Kile bage nīntaani

Yīi mú pi ḡye Kile bage.

¹⁰ Mà tàanna ná Kile màkange e mii á, mii à kuru bage ḡwòhò cyán bafaanrawa nīḡcēḡe ḡige, ka piiberē si mpa ku faanra a dùrugo. Nka shin maha shin la ku ḡye si vaanra pyi kuru bage nīntaani ḡuḡ'ī ke, urufoo u u báaranji pyime cè de!

¹¹ Naha kurugo ye bage nīntaani l'à cyán ke, lire li ḡye Yesu Kirisita. Sùpya saha si n-jà nīntaani labere cyán lire kántugo na me.

¹² Bafaanribii pii si báara nīḡcēḡe pyi, si pi vaanranji pyi kuru bage nīntaani na ná sēenji i, lire ḡye me ná wyéḡfyīnḡi i, lire ḡye me ná kafaayi lonḡara wuyi i. Nka pii sí báaraḡe pyi si vaanranji pyi ná cire e, lire ḡye me ná ḡyēsīḡire e, lire ḡye me ná kàcyēere e.

¹³ Nka yīi li cè, canḡke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiḡkil'e ke, shin maha shin à báaranji ḡgemu pyi ke, uru shi sí n-cyēe kuru canḡke. Nage cye kurugo shin maha shin u báara shi sí n-cè.

¹⁴ Nage ká mpyi ku ḡye a ḡgemu u tafaanraga sùugo me, urufoo sí tòn ta.

* 2:9 Ezayi 64.4 † 2:16 Ezayi 40.13

¹⁵ Nka nage ká ngemu u tafaanraga súugo ke, urufoo sí tòn ta me. Urufoo kóni sí n-shwó sa! Nka li sí n-pyi mu à jwo nage e urufol'á jyè a fworó.

¹⁶ Yii jnye a li cè na Kilejaarebage ku jnye yii, Kile Munaani à tèn kuru nkemu i mà?

¹⁷ Shin maha shin ká kuru bage jya, Kile sí urufoo shi bò, naha na ye Kile wogo ki, yii sí pi jnye kuru bage.

¹⁸ Wà ha uye jwó fáanna mà de! Yii wà ha nta u u sònji na uru na jnye yákilifoo mà tàanna ná sùpyire sònjokanni i, urufoo u uye pyi sijncoño. Lire ká mpyi, urufoo sí yákilifente sèe woore ta.

¹⁹ Naha kurugo ye karigii dijnyeni sùpyire jnye na sònji yákilifene ke, cyire na jnye sijncomó Kile jnyii na. Y'á sème Kile Jwumpe Semenji i na: «Kànhanyi nge dijnyeni yákilifeebii maha jcyáan ke, Kile maha pi pyi pi i jcwóre yire na*.»

²⁰ Y'á sème mú na:

«Mpii pi jnye na piye sònji yákilifee ke, Kafoonji à pire funzónjore cè.

Pi funzónjore jnye u á laaga baa†.»

²¹ Lire kurugo wà jnye a yaa u a nkóhóli na uru na jnye mucyiin wu me, naha na ye yaayi puni jnye yii wuyo.

²² L'á pyi mii Poli yo, l'á pyi Apolosi yo, l'á pyi Pyeri yo, l'á pyi dijnyeni yo, l'á pyi shìni yo, l'á pyi kwùni yo, l'á pyi nume yaayi yo, l'á pyi yaayi nimpayi yo, yire puni na jnye yii wuyo.

²³ Yii yabilimpji pi ke, yii na jnye Kirisita wuu, Kirisita sí jnye Kile wu.

4

Yesu túnntunmpii báarañi ná pi yyefuge kani

¹ Lire kurugo yii li cè na wuu na jnye Kirisita báarañi kanna, maa mpyi kacwónrii fiige. Karigii Kile mpyi a njwóhó sùpyire na tēcyciini i ke, Kile à cyire cyéee wuu na, bà wuu si mpyi s'a cyi yyaha yu sùpyir'á me.

² Nde sí li jnye na jcaa báarañiibil'á ke, lire li jnye pi pyi sèeshiin pi raa pi báarañi pyi pi a jwóge.

³ Mii wi ke, l'á pyi yii jworo yo, l'á pyi sùpyire sannte jworo yo, mii kuro jnye tire e me. Mii mú sí jnye a naye cēge na báarañi nimpjini na me,

⁴ naha na ye mii jnye a naye pen na báarañi wà tufiige e me. Nka lire jnye a li cyéee na mii báarañi puni pyinjkann'á jwó mà de! Kafoonji kanni u sí n-já u jwó ná u jwómbaa jwó.

⁵ Lire kurugo yii áha tanga kan sùpya á, lire jnye me si u cēge mà li tēni ta li sáha nō me. Yii Kafoonji cannuruge sige. U aha mpa, karigii cyi à njwóhó numpini i nume ke, u sí n-pa cyire yige bēenmpe na, si sùpyire funzónjore yige cyiinni na. Nye kuru cannke, shin maha shin à yaa ná nkēeni ngemu i mà tàanna ná u báarañi nimpjini i ke, Kile sí uru kan urufol'á.

⁶ Mii cinmpyibii, mii à mii ná Apolosi kani lwó a pyi yecyeeene mà tēg'a yii le kur'e, si li cyéee yii na, na yii jaarañkann'á yaa li tàanna ná Kile Jwumpe Semenji yi jwunjkanni i. Lire e yii wà jnye a yaa u kāsimeñji yogolo na uru na jnye wà wu, s'a u shinjēñji fwóhore me.

⁷ Mu u jnye na sònji na mu à pwóro pi sanmpii na ke, di mu jnye na maye sònji bē? Naha ku jnye mu á mà ta Kile bà u à ku kan mu á mà ye? Nye ná Kile sí u à yi kan mu á, mu kāsimeñkii kayogoni li jnye ndire, kee mu yabilinji u à yi ta may'á ye?

⁸ Yii pi ke, yii na sònji na yii à yaayi puni ta mà kwó, na yii funjy'á jín'a kwó, yii na sònji na njñufent'á le yii cye e mà kwó, maa wuu yaha. Nka mii la jnye yii i mpyi njñufee sēñi na, bà wuu mú si mpyi si ntēen ná yii e njñufente e me.

⁹ Yii li cè, wuu pi jnye Yesu túnntunmpii ke, li jnye mu à jwo Kile à wuu yaha sùpyire puni kántugo. L'á pyi mu à jwo kwùni laage e wuu jnye. Wuu à pyi yawiye dijnye jwóhóyaayi pun'á, sùpyire bāra mēlekēebii na.

¹⁰ Wuu à pyi sicyerefee fiige Kirisita mege kurugo, nka yii pi ke, yii na sònji na yii à Kirisita yákilifente puni ta a kwó. Yii à jwo na wuu pi jnye fānhajcyerere sùpyiibii, maa yiye sònji na yii pi jnye fānhajyahaga wuubii. Sùpyire jnye a wuu le dá e me, nka yii pi ke, pi à yii pēe.

¹¹ Ali nume, wuu na nkyaali katege ná byage cyee e, maa mpyi vāanjkuanji i. Sùpyire maha wuu bwúun, wuu na jaare na máre cyeyi yyaha kurugo.

¹² Wuu na báarañi ninjanji pyi, bà wuu si mpyi s'a u wuu njñó karigii yaa me. Mpii pi maha wuu cyere ke, wuu maha jwó leni pir'á. Pi maha wuu kyéerege, nka wuu maha li kwú wuye e.

¹³ Sùpyire méé ká a jwumpimpe yu wuu na, wuu maha jwunjenmpe tēg'a pi njñó bē. Ali nume wuu na jnye mu à jwo yakuuyo ná kākyaaya sùpyire jnyii na.

¹⁴ Mii jnye a mpe jwumpe sème si yii sílege me, nka mii à yii yere ná p'e, naha na ye yii pi jnye mu à jwo mii pyiibii, yii kyal'á táan mii á sèl'e.

* 3:19 Zhobu 5.13 † 3:20 Zaburu 94.11

¹⁵ Ali li mée nta cyelentii niṅyahaniyahamii pi jnye na Kirisita kyaa yu yii á, yii li cè na yii tunj na jnye niṅkin. Mii wi, naha na ye mii u à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ka yii i dá Yesu Kirisita na.

¹⁶ Mâ tàanna ná lire e, mii na li caa yii á, yii raa yii karigii pyi mii wogigii fiige.

¹⁷ Lire e Timōti u jnye mii jyanji mà tàanna ná Kafoonji wwoṅeege e ke, mii sí uru tun yii á. U kyal'à táan mii á, jwomé niṅkinfoo u jnye u wi Kafoonji báaraṅi i. U aha nō yii na tēni ndemu i ke, mii karigii pyiṅkanni li jnye ndemu Kirisita wwoṅeege e ke, u sí yii funṅo cwo lire na, bà mii jnye na li yu na mâre cyeyi puni i dānafeebii kurujy'á me.

¹⁸ Pi na jnye yii shwōhōl'e, mpiimu pi na sōnṅi na mii saha si n-shà wani yii yyére me, maa li jwō cū na piye yare tabwoyi i.

¹⁹ Nka Kafoonji ká jne, li saha si mō me, mii sí nūru n-kàre wani yii yyére, mpii pi jnye ná tire yāmpēente e ke, kampyi jwumbwompe kanni pi na yu, lire jnye me kampyi Kile sífente jnye pi á sēenji na, si lire cè.

²⁰ Naha kurugo ye Kile Saanre jnye jwumbwoṅjwuu me, Kile sífente ti jnye ti ti.

²¹ Jnye di yii ko nume be? Yii la jnye mii u shà yii yyére ná kasor'e laa, ná ntāannamagare ná jūmpinṅke e?

5

Silegebaare kani l'à pyi Kōrenti dānafeebii shwōhōl'e ke

¹ Mii cīmpyiibii, wuu à lógo na silegebaara kani là à pyi yii shwōhōl'e, ali Kilecēmbaabii mú bà si jne ndemu pyi me. Pi à jwo na yii wà na wá a u tunji cwoṅi lēṅe.

² Lire ná li wuuni mú i, yii à yiye pēe, mà li ta lire mpyi a yaa li pyi yyetanbara kyaa yii á, bà yii si mpyi si lire kapiini pyifoṅji yige yiye shwōhōl'e me.

³ Mii laage kōn'à tōn yii na, nka mii jnye yii shwōhōl'e Kile Munaani cye kurugo. Nde l'à yaa li pyi ṅge kapimpyiṅi na ke, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na, mii à lire lwó naye funṅi' i mà kwō.

⁴ Lire pyiṅkanni na, mii ná yii ká bínn'a tēen, Kafoonji Yesu fānhe cye kurugo,

⁵ urufo'á yaa u le Sitaanniṅi cye e, u u ṅkyaala, bà li si mpyi kapegigii mpyiṅi lage ká wwū u na, ka u u cyi jwō yaha tēni ndemu i ke, Kile si u shwō Kafoonji Yesu cannuruge me.

⁶ Yii na yiye pēre tawage e, yii jnye a cè a jwo na: «bwúuruṅi yirigeyirige yaani nimbileni maha ntēg'a farani mbyimpe niṅcwoṅhōmpe puni yirige» mà?

⁷ Lire kurugo yii kapimpyiṅi yige yiye shwōhōl'e, bwúuruṅi yirigeyirige yaani l'à lye ke, u na jnye lire fiige, bà yii si mpyi si ntēen fwōnrō baa mbyivōnmō niṅcwoṅhōmō fiige me. Yii li cè na yatōge Yahutuubii mpyi maha bō pi bilereṅkwoṅi kataanni i ke, Yesu à bō kuru yatōge fiige, maa wuu kapegigii yāfa wuu na. Lire e wuu jnye nume mu à jwo mbyivōnmō niṅcwoṅhōmō, bwúuruṅi yirigeyirige yaani jnye a le mpemu i me.

⁸ Lire kurugo bwúuruṅi u à yaa ná yirigeyirige yaani niṅjyeeni i ke, wuu àha kataanni pyi ná ur'e me, uru u jnye katupwōhōyi ná pege. Bwúuruṅi u à yaa yirigeyirige yaani baa ke, wuu wuu kataanni pyi ná ur'e, uru u jnye zōvyinre ná sēejwuuni.

⁹ Leterēṅi mii à fyānha a kan yii á ke, ur'e mii mpyi a yi jwo yii á na yii àha jacwoobii pyi yii kapyiṅee me.

¹⁰ Nka mii jnye a jwo yii á na mpii pi jnye pi jnye Kile kuni i ná yii e me, ná pi na jacwōore pyi, lire jnye me na nāṅwōhōrō pyi, lire jnye me na nāṅkaage pyi, lire jnye me na kacyanhigii sunni ke, na yii àha pire pyi yii kapyiṅee mà de! Lire baare e li sí n-pyi kee yii sí n-fworo diṅyēṅi i de!

¹¹ Pu kajwuuni ṅūṅke ku mpyi ṅke: shin maha shin u à uye pyi na uru na jnye Kile kuni i, maa ṅkwōro na jacwōore pyi, lire jnye me na nāṅwōhōre pyi, lire jnye me na kacyanhigii sunni, lire jnye me na jwumpimpe yu, lire jnye me mà uye yaha sinmbyaani kanni laage e, lire jnye me na nāṅkaage pyi ke, yii àha cyire karigii pyifeebii pyi yii kapyiṅee me, yii bá ká jne pi a lyi ná yii e me.

¹²⁻¹³ Yii li cè, mpii pi jnye pi jnye Kile kuni i me, mii kuro jnye pire wogigil'e me, Kile u sí pire wogigii cwōnrō. Nka yii ná mpii pi jnye wwoṅee Kile kuni i ke, yii pi à yaa yii a pire karigii cwōnrō. Y'à sémē na: «Yii kapimpyiṅi kōr'a yige yiye shwōhōl'e*.»

6

Dānafeebii jnye a yaa pi a piye yiri fānhe e me

¹ Yii Kile wuubii kurujṅke e, kyaa ká jyè wà ná u cīmpworōṅi wà shwōhōl'e, naha na urufoo maha u cīmpworōṅi yyere fānhe e yukyaabii Kilecēmbaabii yyére, mà li ta yii Kile wuubii pi à yaa yii a yii karigii cwōnrō ye?

* 5:12-13 Duterēnōmu 17.7; 19.19; 21.21; 22.21,24; 24.7

² Mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná yii e mɛ, yii nyɛ a cɛ à jwo na yii Kile wuubii pi sí n-pa pire u karigii cwɔɔnrɔ mà? Nyɛ ná yii sí pi sí n-pa pire u karigii cwɔɔnrɔ, naha na yii nyɛ na yii ná yiye shwɔhɔŋi kapyɛɛre cwɔɔnrɛ mà yɛ?

³ Yii nyɛ a li cɛ na alí wuu sí n-pa raa mèlɛkɛɛbii nùŋɔ karigii cwɔɔnrɛ mà? Ná wuu sí n-pa raa pire nùŋɔ wogigii cwɔɔnrɛ, tá jwumɔ saha na nyɛ yii á, yii ná yiye shwɔhɔŋi wogigii jɔcwɔɔnrɔŋi na?

⁴ Kyaa sí ká jyɛ yii wà ná u shinjɛ shwɔhɔl'e, mpii pi nyɛ pi nyɛ na sɔnni dánafeebii sɔnnɔŋkanni na mɛ, naha kurugo yii maha ŋkàr'a sà lire cwɔɔnrɔ pire yyɛre yɛ?

⁵ Puru kajwuuni li nyɛ yii i li cɛ na silege ku nyɛ ku ki yii á. Safe, yákilifoo nyɛ yii e, ŋgemu u sí n-jà kyaa cwɔɔnrɔ yii wà ná u cinnpwoŋi wà shwɔhɔl'e mà kɛ?

⁶ Tá kacɛnnɛ li nyɛ li li, cinnpyiibii pi à piye yiri fánhafeebii yyɛre, mpiimu bá pi nyɛ pi nyɛ a dá Yesu na mɛ?

⁷ Mbɛmbaanjɔ u pyi yii shwɔhɔl'e, fo ku sà nɔ yii à yiye yiri fánhe e, lire kann'à yii kacɛgele kwɔ. Naha na wà ká yii mùmpɛnnɛ kyaa pyi, yii nyɛ na jin'a li kwú yiye e mà yɛ? Naha na wà ká yii nàŋwɔhɔrɔ, yii maha lire kwú yiye e mà yɛ?

⁸ Yii nyɛ na lire pyi mo! Marii pi sanmpii mùmpɛnnɛ karigii pyi, maa pi nàŋwɔhɔre, yii sí na nyɛ cinnpyii mà tàanna ná Kile kuni i.

⁹ Mpii pi nyɛ na kapegigii pyi ke, yii nyɛ a cɛ à jwo na pire nàzhan à fwoŋo Kile Saanre e mà? Yii àha raa yiye jwɔ fáanji mà dɛ! L'à pyi jacwoo yo, l'à pyi kacyzunmii yo, l'à pyi mpii pi nyɛ pi nyɛ a kúu pi fúrɔpyiŋɛbii na mà yo, nàmbaabii pi maha wwúu ná piye e nɔ ná ceewe wwoŋkanni na ke, l'à pyi pire yo,

¹⁰ L'à pyi nàŋkaabii yo, l'à pyi nàŋwɔhare pyifeebii yo, mpii pi à piye yaha sinmbyaani kanni laage e ke, l'à pyi pire yo, l'à pyi jwumpimpe jwufeebii yo, mpii pi maha sùpyire yaayi cyáan na shuu pi na ke, l'à pyi pire yo, yii li cɛ na pire wà tufiŋe nàzhan nyɛ Kile Saanre e mɛ.

¹¹ Mà li ta yii pii mpyi na cyire karigii pyi. Nka wuu Kilenjɔ Munaani cye kurugo, yii à jyɛ a finiŋe, maa yii yaha yiye kanni na, mà pyi Kile wuu, maa yii pyi yii à tí Kile yyahe taan Kafoonjɔ Yesu Kirisita mɛge na.

Wuu cyeer'à dá Kafoonjɔ Yesu jyii wuuni mpyinjɔ mɛɛ na

¹² Yii à jwo na karigii puni mpyinjɔ kun'à kan yii á, ŋka mii sí yi jwo yii á, tɔɔn nyɛ karigii puni i mɛ. Mii mú sí n-jà n-jwo na karigii puni mpyinjɔ kun'à kan mii á, ŋka mii kɔni sí naye pyi biliwe fiŋe kani là tufiŋe e mɛ.

¹³ Yii mú à jwo na yalyire maha shwɔhɔ fuceni mɛɛ na, na fuceni mú à dá yalyire mɛɛ na, na canŋka Kile sí yi mú shuunninjɔ shi bɔ, ŋka mii sí yi jwo yii á, sùpyanjɔ cyeere nyɛ a dá jacwɔɛre mpyinjɔ mɛɛ na mɛ. T'à dá Kafoonjɔ Yesu jyii wuuni mpyinjɔ mɛɛ na, Kafoonjɔ mú u nyɛ ti foo.

¹⁴ Kile à Kafoonjɔ jɛ mà yige kwùŋi i. Kile sí n-pa wuu mú jɛ n-yige kwùŋi i ná u sífente e.

¹⁵ Yii nyɛ a li cɛ na yii pi nyɛ Kirisita cyeere yatanjɔni mà? Mà Kirisita yatanjɔni lwɔ a bàra fwɔrobacwoŋi wuyi na, lire nyɛ a sii kacɛnnɛ mɛ.

¹⁶ Taha yii bà nyɛ a cɛ na shinjɔ u à wwɔ ná fwɔrobacwo e ke, na urufoo ná fwɔrobacwoŋi maha mpyi shin ninjin mɛ? Y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛnjɔ i na: «Pi mú shuunninjɔ sí n-pyi shin ninjin*.»

¹⁷ Nka yii li cɛ na shinjɔ u à uye pwɔ Kafoonjɔ na ke, urufoo ná Kafoonjɔ maha mpyi sɔnnɔŋo ninjin.

¹⁸ Lire kurugo yii àha zii jɛɛ jacwɔɛre mpyinjɔ i mɛ. Kapegigii sanŋkii puni sùpyanjɔ maha mpyi ke, cyire nyɛ na jyɛ u cyeere e mɛ. Nka shinjɔ u nyɛ na jacwɔɛre pyi ke, urufoo maha u cyeere yake lwɔ.

¹⁹ Yii nyɛ a li cɛ na yii shin maha shin cyeere ti nyɛ Kilejaarebage, Kile Munaani à tɛɛn kuru ŋkemu i mà? Kile à u Munaani pyi l'à tɛɛn yii e, lire e yii nyɛ yiye wuu mɛ.

²⁰ Naha kurugo yɛ Kile à yii nùŋɔ wwúu ná lonŋare e. Lire kurugo yii à Kile pɛre ná yii cyeere yatanjɔni puni i.

7

Fúruŋi karigii cùŋkanni

¹ Letɛɛŋjɔ yii mpyi à tũugo mii á ke, u jwɔshwɔɛre ti nyɛ nte. Yii à jwo na kacɛnni li nyɛ li li, nàŋjɔ u kwɔro ceewe baa.

² Yire na nyɛ sɛɛ, ŋka jacwɔɛre mpyinjɔ yyaaha na, nàmbaabii pun'à yaa pi cyee lɛŋe, cyeebii puni mú à yaa pi pyi nàmbay'e.

³ Nàŋjɔ nyɛ a yaa u tasinnage kwɔn u cwɔŋjɔ na mɛ. Ceɛnjɔ mú nyɛ a yaa u tasinnage kwɔn u poŋjɔ na mɛ.

⁴ Naha kurugo ye ceenji jye uye wu me, nòñi u jye u foonji. Nòñi mú jye uye wu me, ceenji u jye u foonji.

⁵ Nòñi ná u cwoñi jye a yaa pi a tasinnage kwùun piye na me, fo pi mú shuunni ká bê li na si tère yaha piye na Kileñarege me na. Nka lire tēni ká ntòro, pi à yaa pi nùru piy'á, bà Sitaanninji si mpyi u àha njá pi sòn ngà jacwòore na me.

⁶ Mii à puru jwo si ntēge yii ye, fànha bà mii jye na jcyáan yii na me.

⁷ Mu aha li yaha mii na, sùpyire puni mpyi a yaa pi kwóro mii fiige. Nka shin maha shin ná u Kile màkanga ku jye, Kile maha kani là pyipyi fànha kan wà á, maa labere pyipyi fànha kan waber'á.

⁸ Lenkwunambaabii* ná lenkwucyeebii pi ke, mii sí yi jwo pir'á na pi aha jà a kwóro amuni mii fiige, lir'à jwo.

⁹ Nka pi aha li jya na pi si n-jà cù piye na me, pi fúru pyi†, lir'à pwóro tasinnage kani li tateenge fò pi na.

¹⁰ Mpii pi à fúru pyi ke, mii sí yi jwo pir'á, mii yabilinji jwómuguro bà me, Kafoonji Yesu jwómuguro ti, na fúrucwo jye a yaa u nàmbaga fworó me.

¹¹ Nka là ká mpa ná l'e u à nàmbaga fworó, u jye a yaa u kabere jyè me, u à yaa u kwóro amuni, lire jye me nòñi jwun'j u à fworó ke, u nù'a sà uye kan u á. Nòñi mú sí jye a yaa u u cwoñi nàmbage kwò me.

¹² Nje mii si n-jwo mà yyaha tí ná pi sanmpil'e ke, Kafoonji i bà yir'á fworó me, mii yabilinji jwómuguro ti jye tire. L'aha nta ceewe na jye dánafoonji wà á, ngemu u jye u jye Kile kuni i me, ka ceenji si jen'a tēn urufol'á nàmbage e, urufoo jye a yaa u u nàmbage kwò me.

¹³ L'aha nta mú na nò na jye dánafeerjcwonji wà á, ngemu u jye u jye Kile kuni i me, nòñi ká jen'a u màra, u jye a yaa u nàmbaga fworó me.

¹⁴ Naha kurugo ye ceenji kurugo, Kile maha jwò le nòñ'á mà li ta nòñi jye Kile kuni i me. Amuni li mú jye, nòñi kurugo, Kile maha jwò le ceen'á mà li ta ceenji jye Kile kuni i me. Lire baare e pi pyilibii mpyi na si n-finiñe Kile yyaha taan me, mà li ta Kile à jwò le pi á.

¹⁵ Nka nge u jye u jye Kile kuni i me, uru ká ndáhanji cya, mu u jye dánafoonji ke, ma hà u sige me. Li saha si n-pyi fànha mu ná uru u kwóro yiye jwun'j me. Nka mu à yaa mu u maye waha yii i bê. Naha kurugo ye Kile à wuu yyere bà wuu si mpyi si ntēn yeyenñe e me.

¹⁶ Mu u jye Kile kuni i maa mpyi fúrucwoñi ke, shwòhol'e mu sí n-jà n-pa ma poonji lèñe Kile kuni i. Mu u jye Kile kuni i maa mpyi cipoonji ke, shwòhol'e mu sí n-jà n-pa ma cwoñi lèñe Kile kuni i.

¹⁷ Nka nde Kafoonji Yesu à pyi shin maha shin á, ka Kile si urufoo yyere mà pyi uye wu mà u ta pyinñkanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwóro amuni. Yire ninuyi mii jye na yu dánafeebii kurunji pi á.

¹⁸ L'aha nta Kile à ngemu yyere mà u ta u à kwòn a kwò ke, urufoo u kwóro amuni. Li sí ká nta Kile à ngemu yyere mà u ta kwònmbaa ke, urufoo ká nùru uye kan pi kwòn me‡.

¹⁹ Wà à kwòn yo, wà jye kwònmbaa yo, lire là jye na wíi me. Nde li jye na wíi ke, lire li jye na Kile Saliyanji karigiji naare.

²⁰ Kile à shin maha shin yyere mà u ta pyinñkanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwóro amuni.

²¹ L'aha nta Kile yin'à nò mu na mà mu ta bilere e, ma hà lire tēge maye funño pen me. Nka mu aha pyinñkanna ta si njà vworó t'e, lire pyi.

²² Naha kurugo ye Kafoonji ká ngemu yyere mà u ta bilere e ke, urufoo maha fworó bilere e Kafoonji cye kurugo. Amuni li mú jye, Kafoonji ká ngemu yyere mà urufoo ta u jye bilere e me, urufoo maha mpyi Kirisita biliwe.

²³ Kile à yii jwò wwu ná longare e, lire e yii àha nùru jee sùpyire t'a yii kēenni ná pi sònñonñkanni i me.

²⁴ Mii cinmpyiibii, Kile à yii shin maha shin yyere mà u ta pyinñkanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwóro lire pyinñkanni na Kile yyaha taan.

Mpii pi jye pi jye a fúru pyi me

²⁵ Jye nàmbaabii ná cyeebii pi jye pi sàha fúru pyi me, nde li jye pire u kàmpañke ke, mii jye a Kafoonji Yesu jwómuguro ta mà yyaha tí ná pire e me. Nka mii yabilinji sí na tajyage jwo, yii mú s'a yaa yii dá mii jwumpe na, jaha na ye Kile à jwònaara ta mii na, maa mii pyi dánapya.

²⁶ Mà tàanna ná nune tiñi yyefuge karigil'e, mii tajyage ku jye ñke: pi shin maha shin à yaa u kwóro bà u jye me.

* 7:8 Pii maha jwo: «Mpii pi jye pi sàha a fúru pyi me, pire». † 7:9 Kòrenti shiinbii yyéere, wà à fànha pyi lenkwucyeebii na me. U poonji kwunkwooni kántugo, cyage k'à táan u á ke, u mpyi maha sà nàmbage leni wani. ‡ 7:18 Lire tēni i Yahutuubii kanni pi mpyi na nkùun. Supyishinji sannji mpyi na nkùun me.

²⁷ Ngemu u jye ná ceewe e ke, urufoo kà u nàmbage kwò me. Ngemu u jye ceewe baa ke, urufoo u kwòro ceewe baa.

²⁸ Nka lire ná li wuuni mú i, nòñi ngemu ká uye jya u sí n-jà ceewe lèñe ke, lire jye kapii me. Pùcwonji ngemu ká li nya na uru sí nàmbaga jyè ke, lire jye kapii me. Nka kyaage ku sí n-pa fúrupyibii ta ke, mii la jye yii i shwò kuru na.

²⁹ Jye mii cìmpyibii, nje mii sí n-jwo yii á ke, yire yi jye nje, dijyeyi tèekwoon'à byanhara, lire e mà lwó nume na, fúru na jye mpiimu shwòhòl'e ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, fúruñi jye a yaa u pi sige Kile báarañi na me.

³⁰ Mpii pi jye na myahigii súu ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, méesuuni jye a yaa li pi sige Kile báarañi na me. Mpii pi jye funntange e ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, funntange jye a yaa ku pi sige Kile báarañi na me. Mpii pi jye na zhwonji pyi ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, zhwonji jye a yaa u pi sige Kile báarañi na me.

³¹ Mpii pi jye na là ta nge dijyeyi i ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, nge dijyeyi lantani jye a yaa u pi sige Kile báarañi na me. Naha kurugo ye dijyeyi sí n-pa n-kwò.

³² Mii la jye yii i mpyi funmpɛɛnre e me. Nòñi u jye ceewe baa ke, uru maha já a uye pwò Kafoonji báarañi na bà u kyaa si mpyi si ntáan Kafoonji á me.

³³ Nòñi sí u à ceewe lèñe ke, fúruñi karigii maha uru yyaha jî, u maha li kòre si ntáan u cwonj'á.

³⁴ Jye lire pyin'kanni na, u yákiñi maha ntáa u cwonji kàmpañke ná Kile kàmpañke shwòhòl'e. Amuni li mú jye, Kafoonji báarañi maha ceenji nò baa wunji ná pùceebilini yyaha jî. Pi maha u pyi bà pi si mpyi si piye puni kan Kafoonji á me. Nka ceenji u jye nàmbag'e ke, nàmbage karigii maha uru yyaha jî. U maha li kòre si ntáan u poonj'á.

³⁵ Mii jye na mpe yu si yii kárama njaha kani là na mà de! Yii nàfanji kurugo mii jye na pu yu. Kuni i yii nàfanji jye ke, lire mii la jye yii lwó, yii i yiye puni kan Kafoonji báarañi mée na.

³⁶ Jye wà ha nta u à cyé u tàcwonji lwògò, ka li i mpa ntíge urufoo funñ'i na ur'à u yake lwó, u ndèñeyi lage ká nta k'à tatenge fò urufoo na, u u lèñe, lire jye kapii me.

³⁷ Nka cilenjambaani fànha ká mpyi ku jye a cyán tãnñi na me, fò u à li lwó uye funñ'i na uru si ceewe lèñe me, u aha já a cù uye na, maa li lwó uye funñ'i na uru si nò u tàcwonji na me, lir'à jwò.

³⁸ Lire e tãnñi ngemu ká u tàcwonji lwó ke, lir'à jwò, nka ngemu ká u tàcwonji yaha lwómbaa ke, lir'à jwò sèl'e.

³⁹ Nwonyega nin'kin na, ceewe maha ceewe poo u jye shì na ke, nàmbage maha u pwò u poonji na. Nka nòñi ká mpyi u saha jye shì na me, cyage k'à ceenji tãan ke, u sí n-jà n-sà nàmbage kabere jyè wani, li tãgeni li jye, nòñi'á u sí n-shà ku jyè ke, uru u pyi dánafoo.

⁴⁰ Nka mii na sòñji na li sí n-pwògò uru ceenj'á u kwòro lenkwucwògore e. Mii à tẽn ná l'e na mpe jwump'á à bè Kile Munaani jyii wuuni na.

8

Polì à jwo yasunji kyaare kyaa na

¹ Nde li jye yasunji kyaare kàmpañke ke, bà yii à yi jwo na wuu mú pun'à kyaa cè me, yire na jye sèe. Nka mà li yaha maye funñ'i na mu à kyaa cè, lire maha sùpñanji pyi u à uye pèe. Mà li ta ntáannmagare maha pi sanmpii tège sèl'e pi i sí yyaha na Kile kuni i.

² Wà ha nta u u sòñji na ur'à kyaa cè, urufoo u li cè na yaaga saha a urufoo fò.

³ Nka ngemu u à sùpyire sannte kyaa tãan uy'á ke, urufoo maha mpyi Kile cevo*.

⁴ Yibige yii à pyi na: «wuu sí n-jà raa yasunji kyaare kyaa laa, wuu sí n-jà raa ti kyaa me?» ke, mii sí yii jwò shwò nume. Wuu à li cè na sùpyire maha sòñji na yasunji yi jye pire u kileebii mà li ta yire yasunji jye Kile me, Kile na jye nin'kin.

⁵ Li mée ká nta sùpyire na nìnyinji yaayi yà ná jìñke wuyi yà sòñji kileebii pìi, maa sòñji na kafeebil'á nyaha pir'á,

⁶ wuu kòñ'á, Kile na jye nin'kin, uru u jye wuu Tunji, maa mpyi yaayi puni Davoonji, uru mée na wuu jye shì na. Kafoo nin'kin mú sí u jye, uru u jye Yesu Kirisita. Uru cye kurugo, Kile à yaayi puni dá maa shìñi kan wuu á mú.

⁷ Nka dánafeebii puni jye a uru sèñji cè me. Pii na jye pi e, zunji mpyi a tatenge wwu pi e, ali nijjaa pi aha ntòr'a yasunji kyara kyà, pi maha sòñji na pire saha na zunji pyi. Pi

* **8:3** Pii maha jwo: «Nka ngemu u à Kile kyaa tãan uy'á ke, Kile maha urufoo cè.» † **8:4** Mpii pi maha zunji pyi ke, pi aha yatògò tég'a zun pyi, ku kyaare ntemu ká nkòro ke, pi maha tire père caange na. Dánafeebii mpyi maha sòñji na pire ká tire kyaare tà kyà, tá li sí n-pyi mu à jwo pire na jye kuru yasunji ke wwojɛge e me? Sùpyire t'à kari yyaha cè sèl'e Kile kuni i ke, pire maha jye na tapege jye tire kyaare shinji nkàñi i me. Nka mpii pi jye pi saha mò Kile kuni i si kari yyaha cè sèl'e l'e me, mu aha tire kyaare kyà pire wà jyii na, lire maha já a urufoo yákiñi kànha. Yii Jòruu shiinbii 14 wí mú.

nye a sèenji cè sèl'e mε, lire e pi maha sònnji na yasun̄nyí kyaare maha pire ná Kile shwòhònjí kèεge.

⁸ Li nye mu à jwo yalyige ku maha wuu kyaa táan Kile á mà ðe! Wuu à lyí yo, lire sì yafyin bàra wuu ná Kile shwòhònjí na mε. Wuu nye a lyí mà yo, lire sì yafyin yige wuu ná Kile shwòhònjí i mε.

⁹ Ti nyjyíni ná ti nyjymbaanji i, nde l'á táan yii á ke, yii sí n-jà lire pyi. Nka yii a yiye kàanmucaa, mpíi pi nye pi sàha ñkwò a Kile kuni karigii yyaha cè sèl'e mε, bà li si mpyi yii àha mpyi kañun̄jo si pire wurugo mε.

¹⁰ Mu u nye na maye sònnji na mu à kyaa cè ke, mpíi pi nye pi nye a sèenji cè sèl'e mε, uru wà ká mu nya mu à tēen yasun̄nje kà tasun̄ji na lyí, tá lire sì maban lēne urufol'e yasun̄nyí kyaare ñkyànjí na mε?

¹¹ Lire ká mpyi, uru cìmpworon̄ji kurugo Kirisita à kwú mú ke, tá mu u jwònjí shínji sí n-pyi kañun̄jo si uru wuuni pyi li kèεge mε?

¹² Mu aha lire pyi, mu maha uru cìmpworon̄ji yake lwò, ñaha na ye kani u nye na sònnji kapyimbaala ke, li maha mpyi kee mu à u sòn a wà lire na. Lire mpyini tooy'e, Kirisita na mu maha lire kapiini pyi.

¹³ Lire kurugo kampyi yalyige kà ku sí n-pyi kañun̄jo mii i na cìmpworon̄ji wà yaha u kapii pyi, mii sí raa kuru yalyige fún, bà li si mpyi mii àha ñkwò na cìmpworon̄ji ñun̄jo kyán mε.

9

Yesu túnntunmpii tayyérege

¹ Taha yii na sònnji na mii sí n-jà raa na nyii karigii pyi mε? Taha Yesu túnntun̄jo bà u nye mii mε? Taha yii na sònnji na mii nye a wuu Kafoon̄ji Yesu nya mε? Báaranji mii à pyi Kafoon̄ji á ke, taha yii bà pi nye uru yasere mε?

² Nye sùpyire sannte mée ká a sònnji na mii nye Yesu túnntun̄jo mε, yii kòn'a yaa yii li cè na mii na nye Yesu túnntun̄jo. Naha kurugo ye Kafoon̄ji Yesu túnnture mii à pyi yii á, ka yii i jyé u wwoñεge e ke, lire l'á li cyée nákaana baa na mii na nye u túnntun̄jo.

³ Mpíi pi nye na mii ñun̄je tare na mii nye Yesu túnntun̄jo mε, nde mii maha ntég'a jwumpe cyán pire na ke, lire li nye nde:

⁴ tá mii nye a yaa mii a lyí s'a byii Yesu túnnture báaranji i mε?

⁵ Taha yii bà na sònnji na mii mú sí n-jà dánafoon̄ji wà lēne n-pyi na cwo, mii ná uru s'a ñaare na báaranji tooy'e, bà Yesu túnntunmpii sanmpii ná Kafoon̄ji cìmpyibii ná Pyeri à li pyi mε?

⁶ Taha yii na sònnji na mii ná Barinabasi kanni u à yaa wuu a báaranji pyi wuu raa wuye ñwò caa la?

⁷ Jofoo yii à tēl'a nya u à kàre sòrolashigire e, maa yyére ná uye e sàra baa ye? Lire nye mε, cikòoge foon̄ji ñgire u nye u nye na u cire yasere lyí mà ye? Lire nye mε, jofoo u maha ñiye náha, u àha ñkwò ñujirimpe pà lyí mà ye?

⁸ Yyeyeeente mii à pyi ke, sùpyire kanni bà pi nye na sònnji amuni mε, yire y'à séme Kile Jwumpe Semenji i mú.

⁹ Kile túnntun̄jiMusa à jwo Kile Jwumpe Semenji i na: «Mu aha a sùmanji bwùun ná ñiyyi i, si u pyànjí wwú, ma hà yi ñwòyi pwo mε*.» Yii na sònnji na puru jwump'à li cyée na Kile na sònnji ñiyyi kanni na la?

¹⁰ Wuu pi nye Kile báarapyibii ke, tá wuu kurugo bà u à yi séme mε? Sèenji na, wuu kurugo u à yi séme, ñaha na ye shin̄ji u nye na faanji pyi ke, u maha u pyi ná lantan̄ji fun̄nje e. Nge u maha sùmanji bwùun si u pyànjí wwú ke, u maha u bwùun ná lantan̄ji fun̄nje e mú.

¹¹ Wuu à Kile jwumpe jwo yii á ke, l'á pyi mu à jwo ñugun̄jo wuu à pyi. Nye nume tá wuu aha yii cyeyaayi yà ta mà tég'a wuye tēge, lir'à para be?

¹² Ná pii sí na yii cyeyaayi yà taa na mpyi pi ñεmpe, tá wuu wuuni bà l'á lye mε?

Nka wuu nye a tige lire kurugo mε. Wuu à karigii puni kwú wuye e, bà li si mpyi Jwumpe Nintanmpe pu nye na Kirisita kyaa yu ke, wuu àha mpyi kañun̄jo si puru yyaha yyére zhènjí fyíinni mε.

¹³ Yii à li cè cεce na mpíi pi nye na báaranji pyi Kileñaarebage e ke, na wani pire ñwòcyεere maha fwore. Mpíi pi nye na sárayi wwú wani sárayi tawwuge na ke, pire nàzhan maha mpyi yire sárayi yaayi i.

¹⁴ Amuni li mú nye, mpíi pi nye na Jwumpe Nintanmpe yu ke, Kafoon̄ji à jwo na pire u ñwòcyεere t'a fwore uru báaranji i.

¹⁵ Nka lire ná li wuuni mú i, mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, mii nye a yafyin cya yii á mε. Mii mú sí nye a mpe séme si yaaga cya yii á mε, ñaha na ye mii à Jwumpe Nintanmpe

* 9:9 Duterenāmu 25.4 Lire tēni i Yahutuubii tēnni i, ñiyyi pi mpyi maha ntég'a sùmanji fwòon̄jo maa u pyànjí wwú.

jwo yii á mana ke, lir'á mii ñùŋke yíŋe. Mii à na kwùŋi funŋo lwó mà tòro mii u p̄son tire ñùŋjirire e.

¹⁶ Jwumpe Nintanmpe ñjwuŋi ñye mii á yàmpeene kyaa me, ñaha na ye kyaa li ndemu mpyiŋi fànha ku ñye mii ñun'í ke, lire kurugo, ná mii ñye na pu yu me, mii p̄son u ñye lire e.

¹⁷ Kampyi mii mpyi a li lwó naye e s'a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, mii mpyi na sí raa sàra shuu li ñùŋo taan, ñka ná li fànha s'a cyán mii na, pu ñjwuŋi u ñye mii nàzhan.

¹⁸ Lire e ke mii sàraŋi u ñye ñaha shi be? Ñùŋjirire mii ñye na ntaa Jwumpe Nintanmpe ñjwuŋi i sùpyir'á mana, yaaga shwombaa ke, tire ti ñye mii sàraŋi.

¹⁹ Sùpyaŋi wà tufiige si n-jà fànha cyán mii na, mà lire ñùŋke pyi na u na mii sàrali me. Ñka lire ná li wuuni mú i, mii à naye t̄riŋe mu à jwo biliwe sùpyire pun'á, bà shinŋyahara si mpyi si dá Yesu na me.

²⁰ Mii aha mpyi Yahutuubii shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. Musa Saliyaŋi fànha ñye mii na me, ñka mp̄ii pi à piye p̄wò uru Saliyaŋi kurigii ñaaraŋi na sèl'e ke, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na me.

²¹ Musa Saliyaŋi fànha ñye mpiimu na me, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. Mii maha lire pyi, mà li ta mii na Kile Saliyaŋi kurigii ñaare, ñaha na ye mii ñye Kirisita Saliyaŋi kuni i.

²² Mp̄ii pi ñye sùpyire ñye a pi le dá e me, mii aha mpyi pire shwòhòl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. Mii à naye pyi sùpyire shinŋi puni fiige, bà li si mpyi pyiŋkannigii puni na, pi p̄ii si dá Yesu na si shwò me.

²³ Mii na cyire karigii puni pyi, bà Jwumpe Nintanmpe si mpyi s'a si yyaha na, mii yabilinŋi sí na nàzhan ta p'e me.

²⁴ Yii à li cè cècè na mp̄ii pi maha kajatafèere fi ke, pi maha ñyaha tafenŋe e, ñka shin ñiŋkin u maha ti nàfannŋi ta. Ñye yii yiye waha amuni Kile kuni i, bà yii si mpyi si li nàfannŋi ta me.

²⁵ Mp̄ii pi maha kajatafèere fi ke, pi maha piye fége pyiŋkannigii puni na, maa ñcú piye na karigii cyi tapyige e. Ñka yaage pire maha nta tire tafèere e ke, kuru na ñye yakwòŋo. Wuu sí pi ke, wuu na wuu woore fi yaage ñkemu kurugo ke, kuru na ñye yakwombaa.

²⁶ Lire kurugo mii na na tafèere fi maa yákili yaha ti kafeni na. Mii ñye mu à jwo kanŋkuruwaŋi u maha kanŋkuruwigii wàa tawage e me.

²⁷ Ñka mii na naye kyérege sèl'e, nde l'à táan mii cyeer'á ke, lire bà mii ñye na mpyi mà de! Mii na Kile ñyii wuuni caa raa mpyi, bà li si mpyi Kile Jwumpe jwuŋkwooni kántugo sùpyir'á, mii àha ñkwò na tafèere kuzheeni b̄wòŋmpoo me.

10

Karigii cyi à nò Izirayeli shiinbii na ná cyi na dánafeebii yerŋe ke, cyire kani

¹ Mii c̄nmpyiibii, nde l'à wuu tulyeyi ta mà pi yaha ná Kile t̄nntunŋi Musa e síwage funŋke e ke, mii la ñye yii i s̄nŋo lire na. Pi pun'á ñaara ñahanŋe ñwòh'í, maa suumpe lwòhe jyiile mú.

² L'à pyi mu à jwo pi à batize kuru ñahanŋe ná suumpe lwòhe e maa shwò Misira shiinbii na Musa cye kurugo.

³ Yalyire ti mpyi na yíri ñiŋyiŋi na ke, pi puni pi mpyi na tire lyí.

⁴ Lwòhe Kile à kan pi á ke, pi puni pi à kuru bya. Kile mpyi a kafaage kà pyi k'à taha pi fye e, kuru mpyi maha lwòhe kaan pi á. Kirisita u mpyi kuru kafaage*.

⁵ Ñka lire ná li wuuni mú i, pi ñiŋyahayahara à Kile m̄mp̄enmpe pyi. Lire kurugo pi à kwú síwage yyaha kurugo.

⁶ Ñcyii karigii cyi à pi ta ke, cyir'á wuu yerŋe, bà wuu si mpyi wuu àha ñkwò ñyii yige karigii ñimpegigii kurugo pi fiige me.

⁷ Yii àha ñye kacyinzunni i, bà pi p̄ii mpyi maha li pyi me. Y'à sém̄e pi kyaa na Kile Jwumpe Sem̄eŋi i:

«Sùpyir'á t̄en maa lyí maa bya, lire kántugo maa yíri na b̄hare pi kacyiinni taan†.»

⁸ Wuu àha wuye yaha jacwòre laage e bà pi pil'á li pyi, ka Kile si shiin kampwòhii beŋjaaga ná taanre (23.000) b̄o pi e canŋa ñiŋkin me.

⁹ Wuu àha raa Kafoonŋi ñwò cwòre, bà pi pil'á li pyi, ka wwòobii si pire nò a b̄o me.

¹⁰ Yii àha raa Kile ñùŋke tahare bà pi pil'á li pyi me. Ñye mp̄ii pi à lire pyi ke, Kile mèlekeŋi u maha kakyaaŋe pyi ke, ka Kile si uru yaha u à pa pire b̄o.

¹¹ Cyire karigil'á nò pi na, maa mpyi yyecyeene wuu á. Wuu mp̄ii pi ñye diŋyeŋi t̄ekwooni byanhampe e ke, cyi à sém̄e si wuu yerŋe bà wuu si mpyi s'a wuye k̄aanmuca me.

* 10:4 Yahutuubii cyelentiibii kàlanŋi funŋke e, pi mpyi a jwo na kafaage e lwòhe mpyi maha fwoŋe ke, na kuru ku mpyi a taha Izirayeli shiinbii fye e síwage funŋke e. Nomburu 20.8-11 na yu kuru kafaage kyaa na. † 10:7 Èkizodi 32.6

¹² Lire kurugo shinñi u ñye na sòññi na ur'à fànha ta Kile kuni i ke, urufoo u a uye kàanmucaa, u àha ñkwò ñcwo me.

¹³ Pyyiñkanni na Sitaanniñi ñye na yii sònni na wàa kapegigii na ke, amuni u ñye na li pyi sùpyire sannte na. Nka Kile na ñye ñwomee ninñinfoo, u si ñee Sitaanniñi u yii tēgele ta fo si ntòro yii pērege taan me. Kawaa mēe ká yii ta, Kile sí fànha kan yii á, bà yii si mpyi si li kwú yie e fo si sà nò li tēgeni na.

¹⁴ Lire kurugo mii ntàanamacinmpyiibii, yii láha kacyzunni na feefee.

¹⁵ Yii na ñye yákilifee. Kampyi sēe mii à jwo, yii à yaa yii li cē.

¹⁶ Wuu aha a Kafoonji ñjyñji lyí, wuu maha fwù kan Kile á yabyere ntemu kurugo maa ti bya ke, tá tire maha li cyēe na wuu ná Kirisita na ñye wwoñee u sishange cye kurugo me? Bwúuruñi wuu maha ñkwò ñkwò a táa wuye na ke, tá uru maha li cyēe na wuu ná Kirisita na ñye wwoñee u cyee cye kurugo me?

¹⁷ Bwúuru ninñin u ñye, uru u ñye Yesu cyee. Wuu mēe ñye wuu à ñyaha ke, wuu mú pun'à wà wuye na má pyi cyere ninñin. Naha kurugo ye wuu mú pun'à wà ta uru bwúuruñi ninñinji i.

¹⁸ Amuni li mú ñye Yahutuubii pi maha sárayi kyaare kyàa ke, Kilenji á tire kyaar'a pyi sárage ke, pi ná uru Kilenji maha mpyi wwoñee.

¹⁹ Yii na sòññi na jwumpe mii à jwo amē ke, na pur'à li cyēe na kacziinni na ñye yaaga la? Lire ñye me, li maha sun ná kyaare ntemu i ke, na tire na ñye ná tayyērege e la? Yire bà me!

²⁰ Mpe mii la ñye si jwo ke, puru pu ñye: sùpyire ti ñye na kacyanhigii sunni ke, Kilenji sēe wuñi bà pi ñye na mpēre me. Jínabii pi maha sunni. Mii la sí ñye yii ná jínabii pi pyi wwoñee me.

²¹ Yii si n-jà raa byii Kafoonji fùññcwokwuuni i, s'a byii jínabii wuuni i me. Yii si n-jà raa Kafoonji ñjyñji lyí s'a jínabii wuñi lyí me.

²² Taha yii la ñye si Kafoonji lùuni yírigē la? Yii na sòññi na yii aha lire pyi, ku ñwōge sí n-táan yii na la?

Kacyzunkyaare ñkyañi ná ti ñkyambaaji kani

²³ Yii píl'à jwo na karigii puni kun'à kan yii á, ñka tòn ñye karigii puni mpyiñi i me. Karigii puni kun'à kan yii á, ñka karigii puni si n-jà sùpyire sannte tēge pi a si yyaha na Kile kuni i me.

²⁴ Yii wà ñye a yaa u a u yabilinji kanni tònñi caa me, shin maha shin à yaa u a pi sanmpii tònñi caa.

²⁵ Kyara maha kyara ti ñye na mpérelī caange na ke, yii aha ti ta, yii ti kyá yibige baa.

²⁶ Naha kurugo ye y'à sémē Kile Jwumpe Semēñi i na: «Ññke ná ku ñññ yaayi puni ñye Kafoonji wuyoſ.»

²⁷ Shinñi u ñye u ñye Kile kuni i me, uru wà ká yii yyere yii sà lyí uru yyere, ka yii i ñee maa ñkare, u aha yalyige maha yalyige kan yii á ke, yii ku lyí, yibige baa.

²⁸ Nka u aha jwo yii á na: «Ñke yatōg'á bō kacziin na» u jwumpe kurugo, yii àha tire kyaare kyá me, bà urufoo yákilinji si mpyi u àha ñkwò ñgúrogo me.

²⁹⁻³⁰ Ti ñkyañi si yaaga kēge yii á me. Nka urufol'á, li sí n-jà yaaga kēge, naha na ye u sí n-jà raa sòññi na yii na ñye kacyzunmii.

Lire nde baare e, mii si n-cyē yalyige kà tufiige na sùpyire yyaha fyagare na me. Yalyige kurugo, mii à fwù kan Kile á maa ku lyí ke, naha na sùpyañi wabere sí mii cēge kuru ñjyi na ye?

³¹ Mii si yi jwo yii á, ñwōñyega ninñin na, l'à pyi ñjyi yo, l'à pyi yabyara yo, l'à pyi yii kapyii yo, cyire karigii pun'à yaa cyi pēene taha Kile mege na.

³² L'à pyi Yahutuu yo, l'à pyi Girekii yo, l'à pyi dánafee yo, yii àha sùpyañi wà tufiige mumpēñme pyi me.

³³ Yii na pyiñkanni lwó. Mii à naye waha, bà mii kyaa si mpyi si ntáan sùpyire pun'à karigii puni i me. Mii ñye na ñkòre naye kurugo me, ñka pi sanmpii kurugo mii ñye na ñkòre, bà shinñyahara si mpyi si dá Yesu na, si shwō me.

11

¹ Yii a mii pyimpe taanni, bà mii yabilinji ñye na Kirisita pyimpe taanni me.

Kileñarege tapyi yi i, ceen'á yaa u u ñññke tò

² Mii à yii kēe, naha na ye yii à yáki li yaha mii na karigii puni i, yereyi mii à kan yii á ke, marii yire kurigii ñaare.

³ Lire ná li wuuni mú i, mii la nɔye yii i li cè, bà Kirisita nɔye nàmbaabii puni nɔnɔke, Kile sí nɔye Kirisita nɔnɔke me, amuni nɔnɔi mú nɔye ceenji nɔnɔke *.

⁴ Nɔye mà tàanna ná lire e, nò ká a Kile náare, lire nɔye me na Kile túnnture tà yu dánafeebil'á mà nɔntonɔ ta u nɔnɔke na, urufoo maha u nɔnɔke[†] faha.

⁵ Ceewe mú ká a Kile náare, lire nɔye me na Kile túnnture tà yu dánafeebil'á, mà li ta u nɔye a u nɔnɔke tò me, u maha u nɔnɔke[‡] faha, li maha mpyi mu à jwo ceenji u à u nɔnɔke[§] kúlu ke.

⁶ Ceenji nɔgemu ká mpyi u nɔye na u nɔnɔke tɔni Kileɔarege tɔni i me, u ku kúlu ke! Kampyi ceenji nɔnɔjooore nɔkwɔnɔnɔi, lire nɔye me u nɔnɔke nɔkúlunɔi na nɔye silege kyaa, lire e ke, u a ku tɔni.

⁷ Nɔnɔi kɔni nɔye a yaa u a nɔntonɔ tɔni Kileɔarege tɔni i me, naha na ye nɔnɔi u nɔye Kile malwɔɔre, u sinampe mú maha pɛene taha Kile na. Ceenji sí wi ke, uru sinampe maha pɛene taha nɔnɔi na.

⁸ Yii li cè, tɔni i Kile à diɔnɔnɔi dá ke, nɔnɔi bà u à fworo ceenji i me, nka ceenji u à fworo nɔnɔi i.

⁹ Nɔnɔi mú sí nɔye a dá ceenji mɛɛ na mɛ. Nka ceenji u à dá nɔnɔi mɛɛ na.

¹⁰ Lire kurugo cyeebil'á yaa pi a pi nɔnɔi tɔni Kileɔarege tapyige e, lire sí n-pyi kyaa ndemu li sí li cyèe na pi sí n-jà raa Kile pɛre, bà Kile mèlɛkɛebii lùgigii sí mpyi cyi àha njiri pi taan mɛ*.

¹¹ Nka lire ná li wuuni mú i, mà wuu yaha Kafoonji wwoɔnɔege e, ceenji sí n-jà n-kàre nɔnɔi yaha me, nɔnɔi mú sí n-jà n-kàre ceenji yaha me.

¹² Naha kurugo ye diɔnɔnɔi tɛesini i, ceen'á fworo nɔnɔi i. Nka nume nàmbaabii maha fwore cyeebil'e. Kile u nɔye cyire karigii puni nɔnɔke.

¹³ Yii na nɔye yákilifee. Kampyi kacɛnɛe li nɔye li li, ceenji u u nɔnɔke múg'a yaha Kileɔarege tɔni i, yii à yaa yii li cè.

¹⁴ Mà tàanna ná sùpyigire yyeshage e, silege ku nɔye ku ki, nɔnɔi u pyi ná nɔnɔjɔnyahare e.

¹⁵ Mà li ta nɔnɔjɔnyahare na nɔye pɛene kuro ceen'á. Yii li cè na Kile à nɔnɔjɔnyahare kan ceen'á ti i mpyi u nɔntonɔ.

¹⁶ Wà ha mpe jwumpe cyé, urufoo u li cè na wuu nɔye a tɛe li na cyeebii pi a Kile náare pi nɔnɔi ntòmbaa dánafeebii tabinniyyi i me.

*Kafoonji Yesu njyɔnɔi lyɔnɔkanni
(Macwo 26.26-29; Marika 14.22-25; Luka 22.15-20)*

¹⁷ Nde mii sí n-jwo yii á nume ke, mii nɔye a yii kɛe lire e me, naha na ye yii mpɔnnɔnɔi na ndemu kɛge yii á ke, u nɔye na lire nɔwɔge yii na mɛ.

¹⁸ Li nɔnɔcyiini li nɔye, y'á jwo mii á na yii mpɔnnɔnɔi cyeyi i, na yii nɔye na nɔwɔmɛɛ nɔnɔkin yu me, mii s'á dá li na, na sɛe sí n-ta puru jwumpe e.

¹⁹ (Mbɛmbaan'á yaa u pyi yii shwɔhɔl'e, lire ká mpyi mpii pi à dá Kile na sɛenji na ke, pire sí n-cè.)

²⁰ Yii maha yiye bínnini Kafoonji Yesu njyɔnɔi mɛɛ na, nka lyɔnɔkanni nimpini na yii maha u lyi ke, lire maha li cyèe na Kafoonji njyɔnɔi bà yii na lyi me.

²¹ Naha kurugo ye yii aha nɔkwúulo uru njyɔnɔi mɛɛ na, yii shin maha shin funvwugo wunji maha nɔcaa si uru njyɔnɔi lyi sí njaha u zànnɛege laage e. Li maha mpa mpyi fo pii katege wuu maha mpyi, mà li ta pil'á lyi a tɔn maa bya fo mà wùrugo.

²² Lire sannɔi i ke, taha pɛnyɛ nɔye yii á mɛ? Yii sí n-jà raa lyi s'a byii yii pɛnyɛni i mà? Taha yii la nɔye si nɔzogoro nɔ fɔnɔfeebii na si dánafeebii kurunke njini faha? Lire sannɔi i ke, yii la nɔye mii u naha jwo ye? Yii la nɔye mii u yii kɛe la? Sɛenji na, mii sí n-sii n-jà yii kɛe mpe nɔnɔ taan mɛ!

²³ Jwumpe Kafoonji à jwo mii á ke, puru mii à taha yii á, mii sí nuru pu kurugo sahanɔki: canɔke numpilage e Kafoonji Yesu à le cye e ke, u à bwúurunɔi lwó,

²⁴ maa fwú kan Kile á u kyaa na, maa u kwɔn kwɔn a kan u cyelemɔyɔyɔ bil'á maa jwo: «Nge bwúurunɔi u nɔye mii cyeere t'á kan yii kurugo ke, yii a nde pyi yii raa yiye funnɔ cwo na na.»

²⁵ Lire pyinɔkanni na mú, pi à kwó njyɔnɔi na ke, u à funɔnɔwokwuuni lwó, ɛɛɛɛɛɛɛɛ mpyi l'e, maa jwo: «Nde funɔnɔwokwuuni li nɔye Kile tunmɔyaaare nɔwɔnntɛ, ntemu t'á le ná mii sishange e ke. Yii a byii nde funɔnɔwokwuuni i, yii raa yiye funnɔ cwo na na.»

²⁶ Nɔye fo mà sà yaa ná Kafoonji tɛenurunɔi i, yii aha uru bwúurunɔi kyá maa bya lire funɔnɔwokwuuni i tɛre o tɛre e ke, Kafoonji kwúni shɛnɛ yii maha jwo amuni.

* **11:3** Pii maha jwo: «bà Kirisita nɔye nàmbaabii puni nɔnɔ na, Kile sí nɔye Kirisita nɔnɔ na me, amuni nɔnɔi mú nɔye ceenji nɔnɔ na.» † **11:4** Pii maha jwo: «nɔnɔjɔnɔnɔi». ‡ **11:5** Pii maha jwo: «nɔnɔjɔnɔnɔi». § **11:5** Lire tɔni i, ceenji nɔnɔjɔwore ti mpyi u njire cyage (11.15 wii). Lire e ceenji nɔnɔjɔwore nɔkwɔnɔnɔi, lire nɔye me u nɔnɔke nɔkúlunɔi mpyi a sii silege. * **11:10** Pii maha jwo: «Lire kurugo dánafeebii tabinniyyi i, ceen'á yaa u u nɔnɔke tò, lire li maha li cyèe na u à uye tɔrige nɔn'á, bà Kile mèlɛkɛebii lùgigii sí mpyi cyi àha njiri u taan mɛ.»

²⁷ Lire kurugo ngemu ká mpyi u nyɛ na Kafoonji bwúurunji lyí u lyínkanna na maa byii u fúnɔcwokwuuni i li byanɔkanna na me, urufof'á kapii pyi Kafoonji na, bà Kafoonji bofeebil'á kapii pyi u na me.

²⁸ Lire kurugo yii shin maha shin à yaa u uye kàanmucya, u u nta u a uru bwúurunji lyí, u raa byii lire fúnɔcwokwuuni i.

²⁹ Naha kurugo ye wà ha uru bwúurunji kyà maa bya lire fúnɔcwokwuuni i, maa mpyi u nyɛ a li lwó a wíi na dánafeebii pi nyɛ Kirisita cyeere me, urufofo na li caa Kile sí urufofo tún.

³⁰ Lire kurugo yii nɔnyahara à pyi yamii, ka pii si nkɔwú yii e.

³¹ Wuu aha wuye kàanmucya maa nta a uru bwúurunji kyà, maa bya lire fúnɔcwokwuuni i, Kile saha si wuu tún me.

³² Nka Kafoonji à wuu sàra numɛ mà tàanna ná wuu kapyiinɔkil'e, maa wuu le kur'e, bà li si mpyi u àha bú nkɔwú wuu tún ná Kilecembaabil'e me.

³³ Lire kurugo mii cinnmpyibii, yii aha bínni tère o tère e Kafoonji njyɔnji mɛɛ na ke, yii pyi ná sùpyigire e pi sanmpii kàmpañke na, yii raa wwu yii a u lyí.

³⁴ Katege ká mpyi ngemu na ke, urufofo u lyí u pyenge e, u u nta u a ma Kafoonji njyɔnji talyige e, bà li si mpyi yii àha nkɔwú kapyimbaala pyi uru njyɔnji talyige e, Kile si yii sàra a tàanna ná lire e me.

Mii aha nò wani yii yéere tɛni ndemu i ke, karigii sanɔkii cyi à yáaŋa a yaha ke, mii sí cyire cwɔnɔ.

12

Kile Munaani màkanyi kani

¹ Nyɛ mii cinnmpyibii, nde li nyɛ Kile Munaani màkanyi kani ke, mii la nyɛ yii i nkɔwóro numpini i yire kàmpañke na me.

² Pɔyɔnkanni na yii mpyi mà yii yaha yii sàha Kile cè me, yii sɔnɔŋo lire na ke! Yii mpyi a yiye pwo kacinɔkwonji na sèl'e, mà li ta cyire kacyanhigii nyɛ na jà a jwo me.

³ Lire kurugo mii sí yí fíniŋe n-jwo yii á, Kile Munaani à sùpyanji ngemu yyaha cù ke, urufofo si n-jà jwumpime jwo Yesu na me. Sùpya mú si n-jà n-jwo na: «Yesu u nyɛ Kafoonji» ná Kile Munaani bà l'á urufofo yyaha cù me.

⁴ Kile Munaani màkanyi shin'á nyaha, nka Kile Munaani ninuuni li maha yi puni kaan.

⁵ Báaraŋji Kile Munaani maha nkaan ke, u shin'á nyaha. Nka Kafoonji ninun'á uru báaraŋji puni maha mpyi.

⁶ Karigii pɔyɔnkannigil'á nyaha. Nka Kilenji ninunji u maha cyire karigii pyipyi fánha kaan cyi pyifeebii pun'á.

⁷ Kile Munaani à báaraŋji wà kan dánafeebii puni ninɔkin ninɔkin'á pi kurunɔke ntɛgenji mɛɛ na.

⁸ Yii li cè na Kile Munaani à yákilifente jwumpe njwuŋji kan pil'á. Lire Kile Munaani ninuun'á nɔcɛni jwumpe njwuŋji kan piiberil'á.

⁹ Lire Kile Munaani ninuun'á dániyaŋji shinji wà kan pil'á, maa pɔyɔnkanna kan piiberil'á pi i yampii cùunji.

¹⁰ Li maha pii pyi pi i jini na kacyanhala karigii pyi, maa Kile túnnture pyipyi fánhe kan pil'á, li maha pii pyi pi i jini na Kile karigii ná Sitaanninji wogigii cini na wwu cyiye e, li maha pii pyi pi i jini na shɛnre tabere yu, maa pii pyi pi i jini na tire shɛnre kɛenji.

¹¹ Kile Munaani ninuuni li maha cyire karigii puni pyipyi fánhe kaan cyi pyifeebil'á. Mà tàanna ná li nyii wuuni i, l'á kani là pyipyi fánha kan pil'á, maa labere pyipyi fánha kan piiberil'á.

¹² Sùpyanji cyeere na nyɛ ninɔkin, nka u yatanɔnyi maha nyaha. U yatanɔnyi ná yi nyahaŋji mú i, yi puni maha wà yiye na maha mpyi cyere ninɔkin. Yii li cè na wuu mpíi pi nyɛ Kirisita wwoŋeɛge e ke, amuni wuu mú nyɛ.

¹³ Naha kurugo ye wuu mú puni à batize Kile Munaani ninɔkinji cye kurugo, maa wwo maa mpyi cyere ninɔkin, lire Munaani ninɔkinji cye kurugo, l'á pyi Yahutuu yo, l'á pyi Girekii yo, l'á pyi bilii yo, li nyɛ a pyi bilii mà yo, Kile Munaani ninɔkinji l'á tíg'a tɛn wuu mú puni i.

¹⁴ Sùpyanji cyeere nyɛ yatanɔŋa ninɔkin kanna me, nka yi maha nyaha.

¹⁵ Tooge ká jwo na kuru nàzhan nyɛ cyeere e me, mà lire núnke pyi na kuru nyɛ cyege me, tá lire si n-jà ku nàzhan yige cyeere e be?

¹⁶ Nyɛ ninɔŋke ká jwo na kuru nyɛ cyeere yatanɔŋke ká me, mà lire núnke pyi na kuru nyɛ nyii me, tá lire sí n-jà ku nàzhan yige cyeere e?

¹⁷ Kampyi cyeere yatanɔnyi puni mpyi nyii, di sùpyanji mpyi na sí raa núru raa nko ye? Kampyi ti puni mpyi ninɔgenye, di sùpyanji mpyi na sí raa nùge taa raa nko ye?

¹⁸ Mà sɛenji jwo, Kile nyɛ a cyeere dá amuni me, u à ti yatanɔnyi puni ninɔkin ninɔkinji dá mà tàanna ná u nyii wuuni i.

¹⁹ Kampyi yatanɔŋa ninɔkin kanna ku mpyi, wà mpyi na sí raa ku pyi cyeere me.

²⁰ Lire kurugo sùpɔnɔ cyeere yatanɔy'a à nyaha, nka cyere ninɔkin ti nyɛ ti ti.

²¹ Lire e nyiini si n-jà n-jwo na lire kuro nyɛ cyɛge e mɛ. Nùŋke mú si n-jà n-jwo na kuro kuro nyɛ tooyi i mɛ.

²² Nka yatanɔy'i yi nyɛ cyeere e fànha baa ke, yire tayyèreg'à pèe sèl'e.

²³ Yatanɔy'i wuu nyɛ na sònni na yi nyɛ kuru fiige silege wuyo mɛ, wuu maha yákili yaha yire na mà tóro yatanɔy'i sanɔy'i na. Yatanɔy'i yi nyɛ silege cyeyi wuu cyeere e, ná yi nyɛ a yaa y'a jaa cyiínɔ na mɛ, wuu maha yaha yire na sèl'e.

²⁴ Yatanɔy'i yi nyɛ yi nyɛ silege wuyo wuu cyeere e mɛ, wuu nyɛ na yare yire na sèl'e mɛ. Yatanɔy'i njemu wuu nyɛ na sònni na yi nyɛ tòn wuyo mɛ, Kile à cyeere dá maa yire yatanɔy'i le dá e.

²⁵ Kile à lire pyi, bà cyeere yatanɔy'i si mpyi y'àha ndáha ndáha yiye na mɛ. Nka yi puni y'a yiye tère.

²⁶ Yatanɔy'ke kà ha mpyi ná tayaɔcyage e, cyeere puni ti maha yà. Yatanɔy'ke kà ha nɔkèe ta, cyeere puni ti maha mpyi kuru funntange e.

²⁷ Yii pi ke, yii pi nyɛ Kirisita cyeere, yii shin maha shin à pyi tire cyeere yatanɔy'ke kà.

²⁸ Lire kurugo Kile à pii tiɔe dánafeebii kurunke e u báaraɔi mɛ na. Yyeciige na, u à Yesu túnntunmpii tiɔe, li shonwuuni maa Kile túnnture pyifeebii tiɔe, li tanrewuuni maa cyelentiibii tiɔe. Lire njwòho na, u à kakyanhala karigii pyifeebii tiɔe, mpíi pi maha yampii cùunɔi ke, maa pire tiɔe, maa dánafeebii tɛgefeebii tiɔe, maa yyaha yyéere shiinbii tiɔe, maa pii pyi pi i jini na shɛɛnre tabere yu.

²⁹ Tá y'à jwo na pi puni pi pyi Yesu túnntunmii? Lire nyɛ mɛ, Kile túnnture pyifee? Lire nyɛ mɛ, cyelentiibii? Lire nyɛ mɛ, kakyanhala kariii pyifee?

³⁰ Lire nyɛ mɛ, pi a yampii cùunɔi? Lire nyɛ mɛ, na yu shɛɛnre taber'e? Lire nyɛ mɛ, na tire shɛɛnre yyaha yu pi sanmpil'á? Tá lire kani là ninɔkin pyipyi fàn'h'à kan pi pun'á?

³¹ Yii a Kile Munaani màkanyi puni njɔcɛnɔy'i caa. Lire e mú sí lire kuni njɔcenni le yii taan numɛ.

13

Ntàannamagare kani

¹ Nyɛ wuu mée ká shɛɛnre puni cè na yu, mà bàra Kile mèlekɛebii woore na mú, ná ntàannamagare nyɛ wuu zòmɔpyaagil'e mɛ, wuu jwumpe maha mpyi màhawaya. Li maha mpyi mu à jwo tɔnnɔ, lire nyɛ mɛ yatinɔe wuu nyɛ na bwúun jùɔ kurugo.

² Kile mée ká wuu pyi u túnntunmii, karigii cyi à njwòho ke, maa wuu pyi wuu u jini na cyire yige bèɛnɔpe na, maa njɛɔni shiɔi puni kan wuu á, ali wuu dániyari fànhe mée ká sàa nyaha fo na jini na njanyi pyi yi i nɔkùni na yiri yi tateɛny'i i, ná ntàannamagare nyɛ wuu zòmɔpyaagil'e mɛ, wuu nyɛ yafyin mɛ.

³ Wuu mée ká wuu cyeyaayi puni táa fòɔfeebii na pi à tɛge na piye njwò caa, mà li táan wuy'á pi wuu kyéree Kirisita kurugo, ná ntàannamagare nyɛ wuu zòmɔpyaagil'e mɛ, lire si yafyin njwò wuu na mɛ.

⁴ Ntàannamagare ká mpyi njemu i ke, urufoo lùuni maha bò, u maha kacɛnɔkii pyi sùpyire sannte na, njyɛɛn nyɛ na mpyi u e mɛ, bwomɔ nyɛ na mpyi u e mɛ, yàmpeene nyɛ na mpyi u e mɛ.

⁵ Urufoo nyɛ na jyè jùzogoro karil'e mɛ, u yabilinɔi nàfan karigii kanni bà urufoo maha mpyi mɛ, urufoo nyɛ na mpyi lufwuufoo mɛ, u nyɛ na wà nàvunɔjaga yare uye funɔi mɛ.

⁶ Ntiimbaanɔi karigii nyɛ na urufoo funɔi tange mɛ. Nka ntiinɔi karigii cyi maha u funɔy'ke táan.

⁷ U maha jɔcù uye na karigii puni i, u maha dá Kile na karigii puni i, u maha u sònnɔre taha karigii puni na, maa karigii puni kwú uye e.

⁸ Ntàannamagare si n-sii n-kwò mɛ, nka Kile túnnture báaraɔi sí n-pa n-kwò, mpíi pi nyɛ na shɛɛnre tabere yu ke, lire sí n-pa n-kwò, njɛɔi u nyɛ wuu e ke, uru sí n-pa n-kwò.

⁹ Yii li cè na wuu nyɛ a karigii puni cè mɛ. Wuu taceɔy'ke nyɛ a pèe Kile túnnture báaraɔi i mɛ.

¹⁰ Nka Kile ká u báaraɔi fúnɔo canɔy'ke njkemu i ke, wuu karigii nivunɔɔmbaagii sí n-kwò.

¹¹ Tèni i wuu mpyi nàɔkocyeere e ke, nàɔkocyeere mpyi maha jaa wuu jwumpe ná wuu sònnɔnɔkanni ná wuu karigii kàanmucyaɔnɔkanni i. Nka wuu à pa lye ke, wuu à lire puni njwò yaha.

¹² Numɛ, wuu nyɛ na karigii jaa na jɔcwúu mɛ, li na nyɛ mu à jwo bà wà maha uye wíi dùba e mɛ*. Canɔa na ma, wuu sí raa karigii jaa raa jɔcwúu. Numɛ wuu taceɔy'ke nyɛ a pèe mɛ, nka kuru canɔy'ke, bà Kile à wuu cè feefee mɛ, amuni wuu sí n-pa Kile karigii yyaha cè.

* **13:12** Tònnɔte shiɔi wà tɛcyiini shiinbii mpyi maha ntɛg'a dùbanɔi yaa, lire mpyi maha sùpɔnɔi pyi u jin'a uye wíl'a cwò u e mɛ. Dùbanɔi yyaha nyɛ a mpyi maha jɔcwò mɛ.

¹³ Nye kapyaa taanre cyi nye, cyire sì n-sii n-kwò mè, cyire cyi nye: dániyani ná sònjòre tatahage ná ntàannamagare, ñka nde li nye cyi puni nimbwooni ke, lire li nye ntàannamagare.

14

Kìle túnntur'á yaa t'a mpyi dánafeebii shéenre nìjcente e

¹ Lire kurugo ntàannamagar'á yaa ti pyi yii yacyage nìjcyiige. Kile Munaani maha màkanyi njemu kaan ke, yii raa yire caa mú. Ñka Kìle túnnture njwuñji màkange wuuni l'á lyé.

² Naha kurugo ye shinji u nye na shéenre taber'e yu ke, ná sùpyire e bà urufoo maha yu me, ná Kìle e u maha yu, naha na ye wà nye na u jwumpe yyaha cini me. Karigii cyi nye cyi yyaha nye a cè me, Kile Munaani sifente cye kurugo u maha cyire kyaa yu.

³ Ñka ñgemu u nye na Kìle túnnture yu ke, ná sùpyire e urufoo maha yu, maa ti tère ti i si yyaha na Kìle kuni i, maa màban leni t'e, maa ti zòmpyaagii tàali.

⁴ Shinji u nye na yu shéenre taber'e ke, ti maha urufoo kanni tère u u si yyaha na Kìle kuni i. Mà li ta shinji u nye na Kìle túnnture yu ke, urufoo maha dánafeebii kurunke puni tère pi i si yyaha na Kìle kuni i.

⁵ Yii puni ká a jìni na shéenre taber'e yu, lir'á táan mii i. Ñka nde l'á táan mii i sèe sèl'e ke, lire li nye yii puni pi a Kìle túnnture yu. Kìle túnnture jwufooni tayyereg'á fànha tò shéenre taber'e jwufooni woge na, fo wà ha nta na tire shéenre kèenji, bà ti si mpyi si dánafeebii kurunke tège pi a si yyaha na Kìle kuni i me.

⁶ Mii cinmpyibii, yii yabilimpji pi li kàanmucya a wii ke! Mà jwo mii u pa Kìle túnnture tà jwo yii á, si kani là cyèe yii na Kìle kuni i, lire nye me si yer'age ká kan yii á ke, kampyi shéenre taber'e mii mpyi a pa jwo ná yii e, naha tòn yii mpyi na sí n-ta lire e ye?

⁷ Nde li nye yatinyi kàmpañke, mu à jwo tìinmpini, lire nye me ñkònnonji ke, kuru ká mpyi ku nye a bwòn ku bwònjkana na me, mèeni li nye na bwùun ke, di wà sí n-jà lire cè n-jwo ye?

⁸ Tìinmpini pi maha wyi maha ntèg'a kàshikwònbii wà piye na ke, ná lire nye a wyi li wyiñkana na me, jofoo u sí uye bégele kàshige mèe na ye?

⁹ Amuni li mú nye yii á, yii pi nye na yu shéenre taber'e ke, yii lògofebii ká mpyi pi nye na yii jwumpe núru me, ñje yii nye na yu ke, di pi sí yire cè n-jwo ye? Li maha mpyi mu à jwo ná kafége e yii nye na yu.

¹⁰ Shéenre shin'á nyaha dijnyenji i, ñka tire shéenre puni na núru ti jwufoobil'á.

¹¹ Mii aha mpyi mii nye na shéenre tà núru me, ti jwufooni maha mpyi nàmpònyò mii á, mii mú maha mpyi nàmpònyò ti jwufoon'á.

¹² Nye ná Kìle Munaani màkanyi lage sí nye yii na, ñje yi sí n-sii n-jà dánafeebii pyi pi a si yyaha na Kìle kuni i ke, yii a yire caa ná yii cyeyi shuunniñji i.

¹³ Lire kurugo shinji u nye na shéenre taber'e yu ke, urufoo u a Kìle jáare, bà u si mpyi s'a ti kèenji me.

¹⁴ Naha kurugo ye mii aha a Kìle jáare shéenre taber'e, mii kòni maha mpyi Kilejarege na, ñka mii nye na na jwumpe yyaha cini me.

¹⁵ Lire e ke naha mii á yaa mii u pyi ye? Mii sí n-jà raa Kìle jáare shéenre taber'e, ñka shéenre mii á cè ke, mii mú sí n-jà raa u jáare tire shéenre e. Mii sí n-jà raa Kìle pèente myahigii cèe shéenre taber'e, ñka shéenre mii á cè ke, mii mú sí n-jà raa cyi cèe tire shéenre e.

¹⁶ Nye mu aha a fwù kaan Kìle á shéenre taber'e, wà ha nta dánafeebii kurunke e ñgemu u nye u nye na tire shéenre núru me, di urufoo sí n-jà n-jwo: «Amiina» mà li ta u nye a mu jwumpe lógo mà ye?

¹⁷ Mu fwùñji nìñkannji mèe ká nta u à ñwò sèl'e, u si n-jà urufoo tège Kìle kuni i me.

¹⁸ Mii á Kìle shéere, naha na ye u à mii tège mii á jà na yu shéenre sannte e mà tòro yii puni na.

¹⁹ Ñka lire ná li wuuni mú i, mii aha mpyi dánafeebii kurunke e, mà ñwònyeya kanjuro kanna jwo dánafeebii shéenre nindogore e, mii maha lire funjò lwó maha ntòro mii u canmpuni lwó jwumpe na shéenre taber'e pi nye na tire ntemu núru me.

²⁰ Mii cinmpyibii, yii àha raa sònji nànkopyire sònjònjanni na me. Ñka kapegigii kàmpañke na, yii yiye pyi pìmpinnyeyé fige. Yákilifente kàmpañke na, yii yiye pyi shinlyee.

²¹ Y'á sème Kìle Jwumpe Semenji i na Kafoonji Kìle à jwo: «Nàmpwuunbii pii mii sí n-tun na shiinbil'á. Pire sí n-jwo ná pi e shéenre taber'e. Ñka lire ná li wuuni mú i, pi si mii ñwòmèeni cù me*.»

* **14:21** Tèni i Izirayeli shiinbil'á Kìle ñwòmèeni yaha ke, Kìle à jwo na uru sí Babilon shiinbii kàshicyege yaha ku pa pi tún pi i jà pi na. Shenre nàmpònyò Babilon shiinbii mpyi na yu. Izirayeli shiinbil'á pi nya pi i tire shéenre yu ke, ka lire si li cyèe pi na na Kìle à tún ná pire Izirayeli shiinbil'e (Ezayi 28.11-12.)

²² Mà tàanna ná lire katoronkwooni i, nje mii sí n-jwo ke, yire yi nyé: wà ha shéenre tabere jwo, mpíi pi nyé pi nyé Kile kuni i me, lire maha li cyéé pire na na Kile sí yoge kwòñ pire na. Puru jwumpe nyé a yyaha tí ná dánafeebii'e me. Wà ha Kile túnnturo jwo, lire maha li cyéé dánafeebii na na Kile nyé pi shwòhòl'e. Mpíi pi nyé pi nyé Kile kuni i me, puru jwumpe nyé a yyaha tí ná pire e me.

²³ Nyé l'aha mpyi kee yii dánafeebii kurun'k'à bínni, ka yii puni si wá na shéenre tabere yu, shincyi ká mpa yii ta pur'e, ngemu u nyé u nyé a Kile cè me, tá u sí n-jwo na yii funny'á shwò yii na me?

²⁴ Nka l'aha mpyi mu à jwo Kile túnnture yii nyé na yu, ka u u mpa jyé yii kurun'ke shwòhòl'e, u aha yii jwumpe lógo, lire sí u pyi u cè na sèenji yii nyé na yu, si u pyi u cè na uru kapyiin'kii nyé a tí me.

²⁵ Yaaga maha yaaga k'à ñwòhò urufoo zòñi na ke, yire puni sí n-yige cyínnji na, fo u sí yyaha cyígile si ninjure sín si Kile kèe, si jwo sèenji na, Kile na nyé yii shwòhòl'e.

Kile pèente karigii sogolo ñkann'à yaa li ñwò

²⁶ Mii cinmpyiibii, yii à yaa yii ndemu pyi ke, lire li nyé: yii aha yiye bínni Kile pèente mee na, mee ká mpyi wà á, urufoo u li cèe. Yerege jwumò ká mpyi wà á, urufoo u pu jwo, Kile ká nta u à kani lá cyéé wà na, urufoo u li jwo. Kile ká nta u à shéenre tabere le wà ñwò e, urufoo u ti jwo. Kile ká nta u à pyin'kanna kan wà á u u jà a tire shéenre kèen'je, urufoo u ti kèen'je. Nka cyire karigii pun'á yaa cyi dánafeebii tège pi a si yyaha na Kile kuni i.

²⁷ Mpíi pi nyé na shéenre tabere yu ke, pire nyé a yaa pi tòro shiin shuunni taanre na me, pi raa yu nin'kin nin'kin, li i nta wà mú na nyé wani ngemu u sí n-jà raa tire shéenre kèen'ji ke.

²⁸ Kèen'jefoo ká mpyi u nyé a ta tire shéenre na me, ti jwufeebil'á yaa pi fyáha, pi raa yu piye funny'i ná Kile e.

²⁹ Nde li nyé Kile túnntunmpii kàmpañke ke, pire shiin shuunni taanr'á yaa pi a yu nin'kin nin'kin. Pi sanmpii s'a pi jwumpe nùru pi raa pu kàanmucaa.

³⁰ Nka Kile ká nta u à kani lá cyéé wabere na, ngemu u à fyánha a jwumpe lwò ke, ur'á yaa u fyáha, u u yaha u li jwo.

³¹ Yii nyé a yaa yii bínni yii a Kile túnnture yu me, yii a ti yu nin'kin nin'kin, bà ti si mpyi si dánafeebii le kur'e, si màban le pi e me.

³² Yii li cè na li síñi nyé Kile túnntunji na mà jà a cù u ñwòge na, si pi sanmpii yaha pi jwo a kwò.

³³ Naha kurugo ye nyàhan'gurugunji nyé a táan Kile á me, mà karigii yal'a sogolo yyeñiñke e, lire l'á táan u á, bà li nyé na mpyi dánafeebii kurun'yi puni i me.

³⁴ Cyeebil'á yaa pi fyáha mpínniñi cyeyi i, naha na ye kuni nyé a kan pi á, pi jà pi a yu yire cyeyi i me. Pi à yaa pi piye tírige, bà MusaSaliyanji à yi jwo me.

³⁵ Pi la ká mpyi si yibige pyi cyage kà na, pi aha nò pyéngé pi kuru yibige pyi pi nàmbaabii na. Naha kurugo ye li lemp'á pi ceewe u a jwumpe lwúu dánafeebii kurun'ke e†.

³⁶ Taha yii na sòñji na yii бага jwumò pu nyé Kile jwumpe? Lire nyé me, taha yii na sòñji na yii kanni na puru jwum'p'á nò?

³⁷ Wà ha nta u u sòñji na Kile Munaani maha jwumpe leni uru ñwò e na yu pi sanmpil'á, u li cè na yerege mii nyé na sémèni si ñkan yii á ame ke, kur'á fworò Kafoonji Yesu i.

³⁸ Wà ha ñke yerege jwumpe cyé, yii àha nùru urufoo le laage e me.

³⁹ Mii cinmpyiibii, ñwònyega nin'kin na, yii a Kile túnnture báaranji caa yii a mpyi. Wà ha a si raa yu shéenre taber'e, yii àha urufoo sige lire na me.

⁴⁰ Li tegèni li nyé, yii karigii puni cyi pyi ná njire e, yii i cyi sogolon'kanni yaha li ñwò.

15

Kirisita à ñè a fworò kwùñi i ke, kwùubii mú sí ñè

¹ Nyé mii cinmpyiibii, Jwumpe Nintanmpe mii à jwo yii á, ka yii i dá pu na, maa yiye pwò pu na ke, mii la nyé si yii funnò cwo puru na.

² Puru jwumpe cye kurugo, kuni li maha sùpyire shwò ke, lire yii à lwò. Yii aha ñkwòro lire kuni i, Kile sí yii shwò. Naha na yii na sòñji na yii daniyanji kapyiini nyé ñùñò baa ye?

³ Jwumpe p'á jwo mii á, ná pu tayyéreg'á pèe ke, mii à puru jwo yii á. Puru pu nyé: Kirisita à kwú wuu kapegigii yáfanji kurugo, bà l'á fyánha a jwo Kile Jwumpe Semèñji i me.

⁴ U buwun'á le fann'ke e, u kwùñi canmpyitanrewuuni, u à ñè, bà l'á fyánha a jwo Kile Jwumpe Semèñji i me.

† 14:35 Pii na sòñji na Poli à cyeebil'á sige pi àha raa pi nàmbaabii yibili Kile pèente tèni i me. Pii sí na sòñji na Poli nyé a kuni kan cyeebil'á pi a Kile túnnture jwufeebil'á jwumpe ñwòhe túru me. Pii sí i sòñji na mpíi pi à ntùñke taha Poli na ke, pire jwumpe pu nyé 14.35 i. 14.36 i Poli nyé a ñee puru jwumpe na me.

⁵ U jwumpe kántugo, u à uye cyêe Pyeri na, lire kántugo, maa uye cyêe u cyelempyibii ke ná shuunniji na.

⁶ Lire kántugo cínmpyibii dánafeebii na u à uye cyêe tère ninjin i ke, pir' à nyaha shiin nkwoo kajkuro (500) na. Shinpaanra kannna pi à kwú pire e, lire baare e, pi ninjahamii saha na nyé shi na.

⁷ Lire kántugo u à uye cyêe Yakuba na, maa uye cyêe u túnntunmpii sanmpii puni na.

⁸ Pire puni kántugo, u à uye cyêe mii Poli na mú, mii u nyé mu à jwo pínmpinjyaga ninjyembaga nkemu k'à si ke.

⁹ Yii li cè, mii u nyé Yesu túnntunmpii puni kántugo yéere wunji. Mii bá mpyi a yaa mii u tóro u túnntunmpil'e me, naha na ye mii mpyi maha Kile dánafeebii kurunke kyéerege sèl'e.

¹⁰ Nka tayyéerege e mii nyé ninjaa ke, Kile u à jwó mii na maa mii yaha kur'e. Tawage e bà u à sàa jwó mii na mà de! Mii bá à báaraaji pyi mà tóro Yesu túnntunmpii sanmpii na, nka ná na yabiliji fánhe e bà mii à u pyi mà de! Kile u à jwó mii na maa mii pyi mii à u pyi.

¹¹ Lire e ke l' à pyi mii u à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á yo, l' à pyi Yesu túnntunmpii sanmpii yo, Jwumpe Nintanmpe ninumpe wuu nyé na yu, yii mú s' à dá pu na.

Dánafeebii nêji kani

¹² Nyé ná wuu s' à jwo yii á na Kirisita à jè a fworó kwùji i, naha na yii pii maha jwo na kwujene nyé numpanja mà ye?

¹³ Kampyi yii na sônji na kwujene nyé numpanja me, lir' à li cyêe na yii nyé a dá na Kirisita mú à jè a fworó kwùji i me.

¹⁴ Kampyi Kirisita nyé a jè a fworó kwùji i me, Jwumpe Nintanmpe wuu nyé na yu ke, puru kajwuuni mpyi na sí n-pyi jùhò baa, yii dániyaji kapyiini mú mpyi na sí n-pyi jùhò baa.

¹⁵⁻¹⁶ Nyé jwumpe wuu nyé na yu na ntare Kile na ke, puru mpyi na sí n-pyi kafinara, naha na ye wuu à jwo na Kile à Kirisita jè a yige kwùji i. Kampyi yii na sônji na kwujene nyé numpanja me, lir' à li cyêe na yii na sônji na Kirisita mú nyé a jè a fworó kwùji i me.

¹⁷ Kampyi Kirisita nyé a mpyi a jè a fworó kwùji i me, jùhò mpyi na sí n-pyi yii dániyaji kapyiini na me, yii kapegiji tugure mú mpyi na sí n-kwóro yii jùh' i.

¹⁸ Lire mpyi na sí li cyêe mú na mpai pi à kwú mà pi ta pi à dá Kirisita na ke, na pir' à pínni.

¹⁹ Kampyi wuu à wuu sônjore taha Kirisita na nume tiji kanni kurugo, lire e ke wuu pi nyé dijye sùpyire puni kanhamafeebii.

²⁰ Nka sèenji na, Kirisita à jè a fworó kwùji i. Mpii pi à kwú ke, Kile à u jè a yige kwùji i yycyige na, maa li cyêe na kwúbii mú sí n-pa jè.

²¹ Yii li cè, bà kwùj' à jyè dijyeyi i shin ninjin cye kurugo me, amuni kwujeni mú à jyè shin ninjin cye kurugo.

²² Sùpyire puni sí n-kwú, naha na ye pi nyé Adama wwojenge e. Amuni li mú nyé, dánafeebii puni sí n-uru jè, naha na ye pi nyé Kirisita wwojenge e.

²³ Nka shin maha shin ná u tējēne li nyé, Kirisita u à pyi shincyiwe mà jè, lire kántugo, mpai pi nyé u wubii ke, u aha bú núr'a pa canjke nkemu i ke, pire mú sí jè.

²⁴ Lire kántugo dijyeyi sí n-kwú. Kirisita sí jùhufente puni ná sífente puni ná fánhafente puni shi kwú, si Saanre le Tufooji Kile cye e.

²⁵ Yii li cè na fánha ku nyé ku ki, Kirisita u tēn jùhufente na fo si zà yaa ná Kile e, u à u zàmpeebii puni le u tooyi jwóh' i.

²⁶ Zàmpeenni nizanji u sí shi bò ke, uru u nyé kwùji.

²⁷ Y' à sémé Kile Jwumpe Semēnji i na: «Kile à síji kan u á yaayi puni na*.» Nka puru jwumpe e, l' à fínjē na síji nyé Yesu á mà pyi Kile jùhò na me, naha na ye Kile u à síji kan u á u pyi yaayi puni jùhò na.

²⁸ Nyé yaayi puni ká bú nkúu Kirisita á tēni ndemu i ke, uru u nyé Jyafooji ke, Kile ká síji kan u á yaayi puni na tēni ndemu i ke, u mú sí uye tūrige Kile á. Lire ká mpyi, Kile sí n-pyi yaayi puni ná sùpyire puni jùhò na.

²⁹ Mpii pi maha piye batizeli kwúbii kurugo ke, yii sônjò pire na mú ke, kampyi kwujene nyé a sí numpanja me, naha kurugo pi maha piye batizeli pi kurugo ye'?

³⁰ Wuu mú de? Kampyi kwujene nyé me, naha kurugo wuu maha wuu múnahigii pérelí tērigii puni i ye?

³¹ Mii cínmpyibii, mii sí n-sli yi jwo n-waha yii á, mii na nyé kwùji jwóge e canja maha canja. Sēenji na, mà yii yaha wuu Kafooji Yesu Kirisita wwojenge e, yii pi à mii jùhke yūrige.

* 15:27 Zaburu 8.7 † 15:29 Pii maha jwo: «Nyé naha kurugo pii maha piye kan pi a batize maa piye le kwùji jwóge e ye? Kampyi sèe wi na kwujene nyé me, naha kurugo pi maha piye le kwùji jwóge e maa piye kan pi a batize ye?»

³² Zhìjì mii à le ná Efese kànhè sige yaayi i ke, kàmpyi nùmpañña jye wani me, ñaha lire zhìleni mpyi na sí jwò mii na ye? Kàmpyi kwujene jye nùmpañña me, mii sí n-jà n-jwo sùpyire sannte fiige na:

«Wuu a lýi, wuu raa byii,
ñaha na ye wuu aha ñkwù, y'à kwò?»

³³ Yii a yiye kàanmucaa: «Sùpyaññaararjēñji ká mpyi u jye a jwò me, uru u maha u wurugo, maa u le kumpiini i.»

³⁴ Yii yákili ta, yii i láha kapegigii na, lire l'à jwò. Pli na jye yii shwòhò'e, pi sàha ñkwò à Kile cè me! Mii na yire yu yii i li cè na yii silege kyaa li jye li li.

Dánafeebii sí jè ná cyere nivónni i

³⁵ Mii méé jye mii à mpe jwo ke, mii à li cè na wà sí n-jà mii yibe na di kwùubii sí jè n-jwo ye? Ná cyere shìjì ntire e pi sí n-pyi ye?

³⁶ Sijconjò kà ke, sùmanji mu maha nùgo ke, u mpùrampe ká fwónhò, u maha fyín mà?

³⁷ Sùmashìjì mu maha nùgo, mu à jwo kàlage. Lire baare e ku cige nimpunje bà mu maha sà jncùru me.

³⁸ Jye u nùgunkwooni kàntugo, Kile maha u pyi u à fyín maa u pyi u à pyi sùmacige, maha bè ná u jyii wuuni i. Sùmanji shìjì puni ná u cire ti jye.

³⁹ Amuni jyii yaayi puni cyere mú jye, kà ná kà woro jye ñinjin me. Sùpyire cyere na jye ti ye, yatòore woore sí jye ti ye, sañcēnre woore na jye ti ye, fyaabii woore na jye ti ye.

⁴⁰ Yaayi yi jye ñijyinjì na ke, yire cyere na jye ti ye, jje yi jye ñinje na ke, yire woore mú sí jye ti ye. Nyii yaayi yi jye ñijyinjì na ke, yire sinampe ná ñinje wuyi sinampe jye ñinjin me.

⁴¹ Canñajyìini sinampe na jye pu ye, yinje sinampe na jye pu ye, wòrigii sinampe mú sí na jye pu ye, ali wòrigii sinamp'à wwu puye e.

⁴² Jye kwùubii ká a sí jè, amuni lí mú sí n-pyi. Bà sùmabilini ká nùgo, li mpùrampe maha fwónhò me, amuni li jye, buñi ká ntò, u maha fwónhò, ñka u aha jè tēni ndemu i ke, u saha jye na fwónre me.

⁴³ Buñi ká ntò, u leme maha mpi, wà kuro sàha maha mpyi u e me, ñka u aha jè, u maha mpyi ná sinampe e. Pi aha u tò, fànha maha mpyi u e me, ñka u aha jè, u maha mpyi ná fàn'h'e.

⁴⁴ Cyere múnaa baa woore ti maha ntò, ñka ti múnaa woore ti maha jè. Sùpyire cyere na jye wani, Kile Munaani maha cyere ntemu kaan ke, tire na jye wani mú.

⁴⁵ Y'à sème Kile Jwumpe Semēñi i na: «Adama u jye sùpyañji ñijcyiinjì, Kile à u dá maa múnaani le u eS.» Nka Adamañi u sí n-pa kàsanraga na, ná uru u jye Yesu Kirisita ke, uru u maha shìjì kaan sùpyir'á Kile Munaani cye kurugo.

⁴⁶ Kile Munaani maha cyere ntemu kaan ke, tire bà ti jye ñijcyiire me, supycyere ti jye ñijcyiire, lire kàntugo Kile Munaani woore maha nta a pa.

⁴⁷ Adamañi ñijcyiinjì na jye ñinje wu, Kile à u yal'a yige pwoore e, ñka Adamañi shònwunji jye ñijyinjì wu.

⁴⁸ Sùpyañji u à yal'a yige ñinje e ke, bà uru jye me, yaaga maha yaaga k'à fworu ur'e ke, amuni yire puni jye. Nge sí u jye ñijyinjì wunji ke, bà uru jye me, yaaga maha yaaga k'à fworu ur'e ke, amuni yire puni mú jye.

⁴⁹ Sùpyañji u à yal'a yige ñinje e ke, bà wuu jye uru fiige me, nge u jye ñijyinjì wunji ke, amuni wuu mú sí n-pyi uru fiige.

⁵⁰ Mii cìmpyibii, jje mii sí n-jwo yii á ke, yire yi jje: cyere ti jye wuu na ame ke, wuu sí n-jà n-jye Kile Saanre e ná tire e me. Cyere ti sí n-pa n-fwónhò ke, mà tire yaha wuu na, wuu sí n-jà n-pyi kwùmbaa me.

⁵¹ Kani li mpyi a ñwòhò ke, mii sí lire yyaha jwo yii á, lire li jye, wuu puni sí n-kwù me, ñka wuu cyere puni sí n-kēññe.

⁵² Li sí n-pyi tēre ñinjin ná wille ñinjin tiinmpini wyizanni na. Dìjyēñji canñkwoge tiinmpini ká wyi tēni ndemu i ke, mpìi pi à kwù ke, pire sí jè, pi saha sí n-kwù me, wuu cyere puni sí n-kēññe.

⁵³ Yii li cè na cyere ti jye wuu na ke, tir'à yaa ti kēññ'a pyi cyere, ntemu ti jye ti sí n-fwónhò me. T'à yaa ti kēññ'a pyi cyere ntemu ti jye ti sí n-kwù me.

⁵⁴ Jye wuu cyere ká bú ñkēññ'a pyi cyere ñivwónhòmbaara ná ñinjkumbaara tēni ndemu i ke, jwumpe p'à sème Kile Jwumpe Semēñi i ke, puru sí n-fūñjò. Y'à sème: «Sì à ta kwùñi na, kwùñi shi à pīnni feefee*!»

⁵⁵ «Kwù wà we, taha mu síñi jye ke?»

Kwù wà we, taha mu bàhe jye ke*?»

⁵⁶ Kapegigii mpyinjì jye baha fiige, ñkemu ku maha kwùñi pyi u u ñoni wuu na ke. Saliyanji kuni ñaaran'á wuu jà ke, lire l'à pa ná l'e kapegigil'à fànha ta wuu na.

⁵⁷ Nka wuu à fwù kan Kile á, naha na ye uru u à wuu pyi wuu à sí ta kwùñi na, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo.

⁵⁸ Lire kurugo mii ntàannamacinmpyiibii, yii fànha le yiye e, yii àha yafyin yaha ku yii pyi yii a nùruli kántugo me. yii a sí yyaha na Kafoonji báaranji i tèrigii puni i. Yii li cè mà yii yaha Kafoonji báaranji na, kanhare yii à pyi ke, tire sí n-sì n-pyi nùñò baa me.

16

Wyérenji Kòrenti dánafeebil' à bínni si ntége Zheruzalému wuubii tège ke

¹ Nye mii cinmpyiibii, wyérenji u nje na bínnini si ntége Kile wuubii tège Zheruzalému kànhe e ke, yii mú à yaa yii a lire pyi bà mii à yi jwo Galati kùluni dánafeebii kurujy'á me.

² Cibilaaga maha cibilaaga, canjcyiige* yii shin maha shin à yaa u wwu u nùñò wyérenji i, mà tàanna ná u cyentage e, u yaha uye kanni na, bà li si mpyi mii aha nta si nò yii yyéere ke, mii i sà uru wyérenji ta u à bínn'a kwò me.

³ Mii aha bú nò wani tēni ndemu i ke, tūntunmpii yii sí n-cwònrò ke, mii sí sémé taha pire na ná wyérenji i pi sà nkan Zheruzalému kànhe e.

⁴ L'aha mii kakarala kwò, mii ná pire sí n-kàre sijnayan.

⁵ Mii la nje sí nara pyi Masedoni kùluni i, si nta raa si yii yyéere, naha na ye mii la nje si ntòro Masedoni i.

⁶ Mii aha nò wani yii yyéere, shwòhòl'e mii sí tère nimbilere, lire nje me mii sí wyeere tēni pyi ná yii e, bà yii si mpyi si mii tège mii i na tashage ta me.

⁷ Naha kurugo ye nume tóoge e, mii la nje si sà yii nja kanni si ntòro me, nka mii la nje si tère pyi yii taan, Kafoonji ká nje.

⁸ Nka lire ná li wuuni mú i, mii sí n-kwòro Efese kànhe e, fo zà nò Pantekotinj kataanni na, naha na ye Kile à sàa li laage kan mii á, mii u bárabwòho pyi wani, ali mà li ta mii zàmpeenbil' à nyaha wani.

¹⁰ Timòti ká nò wani yii yyéere, yii i u cùmu lemε nwo, bà li si mpyi u àha bú nkwò màban fò uye na me, naha na ye u na báare mii fiige Kafoonji á.

¹¹ Yii àha nkwò u wí nwo me! Yii u tège u kùsheeni na bà u njncennε wu si mpyi si nò mii na me, naha na ye mii ná cinmpyiibii naha na u sigili naha.

¹² Nde li nje wuu cinmpworonji Apolosi u kàmpanjke ke, mii à màban le u e sèl'e, bà u ná cinmpyiibii sanmpii si mpyi si sà fworo yii na me. Nka u à yi jwo mii á na sēnji na, li tēni sàha nò me. Li tēni ká nò u á, u sí li pyi.

¹³ Yii kwòro nyii na, yii yiye waha yii i nkwòro Kile kuni i, yii àha màban yaha u fò yii na me, yii fànha le.

¹⁴ Ntàannamagar' à yaa t' a naa yii kapyiñkii puni i.

¹⁵ Mii cinmpyiibii, mii sí kyaa ninjin cya yii á sahanji. Yii à li cè na Sitefanasi ná u pyenge shiinbii pi à pyi dánafeebii njncyiibii Akayi kùluni i, pi à piye pwo Kile wuubii ntégenji na mú.

¹⁶ Yii à yaa yii a nùru tire sùpyire shin'á, mà bàra mpii puni pi à piye pwo Kile báaranji na ke.

¹⁷ Mii funntanga wu u nje, naha na ye Sitefanasi ná Foritunatusi ná Akayikusi naha ná mii i. Yii n'a mpyi naha, nde yii mpyi na sí n-pyi ke, pi à lire pyi.

¹⁸ Pi à mii funjke njje, bà pi à yii funji njje me. Yii a nte sùpyire shinj metanga yiri.

¹⁹ Azi kùluni dánafeebii kurujy' à yii shéere. Akilasi ná Pirisili à yii shéere ná dánafeebii pi nje na bínnini pi pyenge e ke, pir' à yii shéere sèl'e Kafoonji mege na.

²⁰ Mii cinmpyiibii pun' à yii shéere.

Yii a cinmpworogo fwùñi kaan yiy' á ná funjennji i.

²¹ Mii Poli yabilinj u à nje fwùñi sémé ná na cyege e.

²² Kafoonji kyaa ká nta l' à pen njemu á ke, Kile u urufoo lánja.

«Kafoonji, ta ma!»

²³ Kafoonji Yesu u nwo yii na, u u jwó le yii á!

²⁴ Yii mú puni kyal' à táan mii á, Yesu Kirisita wwojεege e.

* 16:2 Yahutibil' á cibilaage canjcyiige ku nje kárinji.

Poli à letereŋi shonwuŋi ngemu kan Kōrenti kàñhe dānafeebil'á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Poli u à nge letereŋi séme sahaŋki mà kan Kōrenti kàñhe dānafeebii kurunŋ'á. U letereŋi niŋcyiŋi i, u mpyi a jwo na uru la nyɛ si sà yyaha yige pi na. Uru letereŋi tuugonkwooni kántugo u nyɛ a já a wyèr'a kàre me, naha kurugo ye u wwoŋeeŋi Timōti mpyi a yíri Kōrenti kàñhe e ná jwumpe p'e mà yyaha tí ná dānafeebii kurunŋe e, mpemu p'á waha Poli na ke.

Dānafeebii mpyi a nyɛ kafinivinibii pii jwumo na, pire mpyi a piye pyi Yesu túnntunmii. Pire kafinivinibii u kálajji mpyi a kántugo wà Jwumpe Nintanmpe na, Poli mpyi a fyánha a puru mpemu jwo dānafeebil'á ke. Pire kafinivinibii mpyi maha yi yu dānafeebil'á na Poli nyɛ Yesu túnntunŋo me. Lire mpyi a Poli lùuni pyi l'á yíri, ka u u letere séme ná jwunŋam'i mà tũugo Kōrenti dānafeebil'á. Uru letereŋi kyaa nyɛ a cè me, naha kurugo ye u à pínni. Titi u mpyi a sà uru letereŋi kan Kōrenti shiinbil'á.

Nyɛ lire kántugo ka Poli ná Titi si núr'a piye nya, ka Titi si yi jwo u á na u letereŋi jwumpe na wá a ŋkèeŋe lèŋe Kōrenti dānafeebii toronŋanni i (7.1-7). Lire ná li wuuni mú i, Poli mpyi a li cè na dānafeebii pii saha na nyɛ wani, mpiimu pi nyɛ na uru mæpenge yu ke. Lire kurugo u à nge letereŋi séme.

Nde l'á u zhèŋi fyinne pi yyére ná nde l'á u ta u à jwunŋampe jwo pi na ke, u à lire yyaha jwo pi á. Mà bára lire na, u à li cyée pi na na uru funntanga wu u nyɛ, naha kurugo ye jwumpe ur'á jwo a tũugo pi á ke, pur'á ŋkèeŋe pyi u à jyè pi karigil'e (1--7).

Wyèreŋi pi mpyi na binnini Zheruzalɛmu fōŋo feebii ntèŋeŋi mæ na ke, u à màban le pi e lire wyère binnini na (8--9).

Letereŋi takwore e, u à jwumpe waha mà yyaha tí ná kafinivinibil'e, pire mpiimu pi mpyi a piye pyi Yesu túnntunmii ke, u à li cyée pi na na uru Poli à si Yesu túnntunŋo. Poli à yire jwo, naha kurugo ye u la mpyi pire kafinivinibii si dānafeebii le kumpiini i me (10--13).

Letereŋi tasiige

¹ Mii Poli u nyɛ Yesu Kirisita túnntunŋo mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii ná wuu cinnpworonji Timōti u à nge letereŋi séme, yii Kile dānafeebii kurunŋe ku nyɛ Kōrenti i ná yii mpii puni pi nyɛ Kile wuu Akayi kùluni i ke, si ntun yii á.

² Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwo yii na, pi i yyeŋiŋke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á u ntèŋeŋi kurugo

³ Wuu Kile kèe, uru u nyɛ wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tunji. Uru u nyɛ nūnaare punifoo, uru u maha wuu tère tèrigii puni i,

⁴ maa màban leni wuu e yyefuge shiŋi puni tèrigil'e. Lire e wuu maha jini na màban leni yyefuge shiŋi puni feebil'e, bà u maha u leni wuu e me.

⁵ Yii li cè na, bà wuu maha yyefuge taa sèl'e Kirisita mege kurugo me, amuni Kile mú maha màban leni wuu e sèl'e Kirisita cye kurugo.

⁶ Maa aha wuu nya yyefuge e, lire nūŋke ku nyɛ si màban le yii e, yii raa si yyaha na Kile kuni i. Kile ká màban le wuu e, lire nūŋke ku nyɛ si màban le yii e, si yii pyi yii já a wuu kyaage shiŋi kwù yiye e.

⁷ Wuu à sàa dá li na na yafyin si n-já yii pyi yii fworji Kile kuni i me, naha na ye wuu à li cè na, bà yii nyɛ na yii nàzhan lwúu ná wuu e kyaage e me, amuni yii mú nyɛ na yii nàzhan lwúu màbanŋi ntanji i ná wuu e.

⁸ Nyɛ cinnpyiibii, yyefuge e wuu à tòro Azi kùluni i ke, wuu la na nyɛ yii i kuru cè. Ku fànhe mpyi a pèe mà tòro wuu pèrege na, fo wuu sàha mpyi a tèn na l'e na wuu si n-shwò kwùŋi na me.

⁹ Wuu mpyi a sàa li yaha na pi sí wuu bò, lire e wuu sàha mpyi a wuu sàŋŋore taha wuye na me, fo Kile na, uru u maha kwùubi niŋni ke.

¹⁰ Uru u à wuu shwò uru kwùŋi na, u sí n-pa wuu shwò sahaŋki. Sèe wi, wuu à tèn ná l'e na u saha sí n-pa wuu shwò.

¹¹ Yii mú na wuu tère ná Kileŋarege e. Yire Kileŋareyi niŋyahayi kurugo, kacenni Kile à pyi wuu á ke, shiŋyahara na fwù kaan u á lire kurugo.

Poli à u tashage kèeŋe

¹² Nde l'á wuu nūnyi yirige ke, lire li nyɛ wuu toronŋanni diŋyeŋi i, mà cye cyán tēni i wuu mpyi yii shwòh'e ke. Wuu à li cè wuye e na wuu à lire pyi ná funvyinge ná sēŋi i, Kile barag'e. Sūpyire yákkilifente bà t'á lire pyi me, ŋka Kile ntèŋeŋi cye kurugo l'á pyi.

13-14 Yii li cè na nde yii à kâla wuu leteribil'e maa li yyaha cè ke, wuu nyɛ a yafyin sème mà tōro lire na mɛ. Wuu Kafoonji Yesu cannuruge wuu pi sí n-pyi kaɲuɲɔ si yii ñɲɲi yĩrige, yii sí n-pyi kaɲuɲɔ si wuu wuyi yĩrige. Yii à ɲɲɲɛ cè lire kani i mà kwɔ́, ŋka mii na sɔ́nɲi yii sí n-pa li puni yyaha cè sèl'e.

15 Mii à dá lire na, lire e, mii la mpyi si sà fwordo yii na, si ɲwɔ́ yii na sahaŋki.

16 Mii la mpyi si ntōro yii yyéɛ, si ŋkàre Masedoni kùluni i, si yĩri wani, si nùru mpa yii yyéɛ, bà yii si mpyi si mii tège mii i jà a kàre Zhude kùluni i mɛ.

17 Nyɛ mii nyɛ a pa shà mɛ, lir'á li cyéɛ na li nyɛ a mpyi mii sée na mà? Taha mii na na karigii pyi mà tàanna ná dɲnyɛɲi sùpyire pyiŋkanni i, maha jwo: «ɔɔn» maa nùr'a kèɛɲi'a jwo: «ɔnhɔ» la?

18 Kile u nyɛ ɲwɔ́mɛɛ niŋkin fooŋji ke, uru u nyɛ mii shèɛfoonji, mpe mii à jwo yii á ke, puru nyɛ a mpyi: «ɔɔn» ná «ɔnhɔ» tanuge e mɛ.

19 Naha na yɛ Kile Jyanji Yesu Kirisita kyaa mii ná Silivɛn ná Timɔti à jwo yii á ke, uru mú mpyi na «ɔɔn» ná «ɔnhɔ» yu kani ninuuni i mɛ, ɲwɔ́mɛɛ niŋkinfoo u nyɛ u wí.

20 Uru cye kurugo, Kile ɲwɔ́myahigii puni maha fũɲɔ, uru cye kurugo mú, wuu maha jwo: «Amiina» maa Kile mɛge pèe.

21 Kile yabilinji u maha wuu ná yii fãhɛ nyahage Kirisita wwoɲɛge e, uru mú u à wuu cwɔ́nrɔ mà pyi uye wuu,

22 maa u fyɛɲi bwɔ́n wuu na, maa u Munaani le wuu e. Lire kurugo yacɛnyi saɲɲi Kile à bégel'a yaha wuu mɛɛ na ke, wuu à tɛɛn ná l'e na wuu sí yire ta.

23 Yii li cè, mii la nyɛ a mpyi si ngaha nɔ́ yii na mɛ, lire kurugo mii nyɛ a nùr'a shà wani yii yyéɛ Kɔrenti kãhɛ e mɛ. Mii aha fine, Kile kà na yaha mɛ, uru u nyɛ mii shèɛfoonji.

24 Wuu nyɛ na ŋko si fãhɛ cyán yii na yii naaraŋkanni i Kile kuni i mɛ, naha na yɛ yii à fãhɛ ta l'e. Ŋka wuu la na nyɛ si yii tège bà yii funɲɲi si mpyi si ntáan mɛ.

2

1 Lire e mii la saha nyɛ a mpyi si ntōro yii yyéɛ, wuu kwɔ́ a sà wuye yyahayi tanha mɛ,

2 naha na yɛ mii aha yii yyahayi pyi y'á tanha, jofoo u sí n-jà mii funɲke pyi ku táan yɛ? Yii kanni pi sí n-jà mii funɲke pyi ku táan, ŋka mii aha yii yyahayi pyi y'á tanha, di yii sí n-jà lire pyi n-jwo yɛ?

3 Lire kurugo mii mpyi a letɛɛ tun yii á, bà li si mpyi, mii aha nɔ́ yii yyéɛ, yii pi à yaa yii mii funɲke táan ke, mii áha ŋkwɔ́ sà yyetanhara ta wani mɛ. Mii à dá li na na mii funntange na nyɛ yii puni funntanga.

4 Mii nàvunɲɔ wu ná mii yyetanha wu u mpyi a letɛɛ sém'a tun yii á, mii mpyi na ɲyilwɔ́hɛ tĩrige. Lire nyɛ a pyi si yyetanhara nɔ́ yii na mɛ, ŋka si li cyéɛ yii na na yii kyal'á waha mii na sèl'e.

5 Ngemu u à pyi yyetanhare ɲũɲke ke, mii Poli kanni yyahe bà urufol'á tanha mɛ! Yii puni yyahayi urufol'á tanha. Ŋka mii la nyɛ si jwo ntōro mɛ, lire e mii sí n-jwo, yii pii yyahaya u à tanha.

6 Yii shinɲyahara à bɛ maa ndemu pyi urufoo na ke, lir'á yaa.

7 Ŋka numɛ, yii yáfa u na, yii i màban le u e, bà li si mpyi u yyahe kà ŋkwɔ́ ntanha si u yákiŋji nyàhanɲurugo mɛ.

8 Lire kurugo mii na li caa yii á, yii i li cyéɛ u na na u kyal'á táan yii á.

9 Letɛɛɲi mii mpyi a sème mà tũugo yii á ke, mii mpyi a uru sème mú si yii zò shwɔ́ ŋgí si ɲɛɛ kampyi yii na mii jwumpe puni kurigii naare.

10 Yii aha yáfa ngemu na ke, mii mú sí yáfa urufoo na. Kirisita u nyɛ mii shèɛfoonji, yii aha mii nya lire na, mii à li pyi yii kurugo,

11 bà li si mpyi, Sitaanninji kà ŋkwɔ́ tajyige ta wuu shwɔ́hɔl'e mɛ, naha na yɛ wuu à sàa u funzɔ́nɲɔɛ cè.

12 Nyɛ mii à nɔ́ Torasi kãhɛ e ke, Jwumpe Nintanmpe pu nyɛ na Kirisita kyaa yu ke, Kafoonji mpyi a kuni pwɔ́ mii á puru ɲjwuɲi kurugo.

13 Lire ná li wuuni mú i, mii yákiŋji mpyi a tɛɛn mɛ, naha na yɛ mii nyɛ a mpyi a na cinmpworonji Titi nya mɛ. Nyɛ ka mii i kuni cya pi á, maa ŋkàre Masedoni kùluni i.

Poli báaraŋji pyiŋkanni

14 Wuu fwú kan Kile á, uru u maha wuu pyi yawiye ɲjemu yi maha Kile sífente cyéɛ wuu ná Kirisita wwoɲɛge kurugo ke. U maha wuu pyi wuu u Kirisita kyaa yu cyeyi puni i. Lir'á Kirisita kani pyi l'á nɔ́ cyeyi puni i, bà wusunani nùge maha ŋkèɛge kafɛɛge e mɛ.

15 Yii li cè na mpíi pí nyɛ zhwoɲi kuni i ná mpíi pí nyɛ kwũɲi wuuni i ke, Kirisita cye kurugo, wuu na nyɛ mu à jwo wusuna nùguntanga wu Kile á, ngemu nùgo ku maha nɔ́ni pire puni na ke.

¹⁶ Mpii pi nyɛ kwùŋi kuni i ke, pir'á nùgumpɛŋɛ ki, ŋkemu ku sí kwùŋi nɔ pi na ke; mpii sí pi nyɛ zhwoŋi kuni i ke, pir'á nùguntanga ki, ŋkemu ku maha shìŋi niŋkwombaani kaan ke* .
Nyɛ jofoo u sí n-jà nge báaraŋi shìŋi na yɛ?

¹⁷ Shinjyahara á Kile jwumpe pyi náfuu cya kuro, ŋka wuu nyɛ pire fiige mɛ. Kile u à wuu tun, u à li cɛ na wuu na u jwumpe yu fyinmpe funŋke e, Kirisita wwoŋɛɛge e.

3

¹ Nyɛ tá puru jwump'á li cyɛɛ na wuu na wuye metanga yu yii á be? Bà pi sanmpii maha li pyi mɛ, wuu à yaa wuu a letɛrii kaan yii á, mpiimu pi nyɛ na wuu metanga yu laa, yii a pire fiigii tũge wuu á?

² Yii yabilimpíi pi nyɛ wuu letɛɛŋi, ŋgemu u à séme wuu zòmpyaagii na ke, sùpyire puni sí n-jà u kála si u yyaha cɛ.

³ Sèɛŋi na, yii na nyɛ letɛɛ, Kirisita à ŋgemu séme wuu cye kurugo ke. U nyɛ a séme ná sɛmɛŋkyaani i mɛ, ŋka ná Kile nyii wunji Munaani i u à séme. U nyɛ a séme kafaatenyɛ na mɛ, ŋka sùpyaŋi zòmbilini na u à séme* .

⁴ Kirisita cye kurugo, wuu à sàa dá lire na Kile yyahe taan.

⁵ Wuu nyɛ a li yaha wuye funŋ'i na báaraŋi wuu nyɛ na mpyi ke, na wuu fãhe k'á u pyi mɛ, Kile fãhe cye kurugo wuu maha já a u pyi.

⁶ Uru u à pyinŋanna kan wuu á wuu pyi u báaraŋyíi, wuu raa tunmbyaare nivɔnnte kyaa yu sùpyir'á. Tire tunmbyaare nyɛ mu à jwo saliya ŋgemu u à séme mɛ, Kile Munaani i t'á fwooro. Saliyaŋi maha mpa jùŋɔ kuu kwùŋi na, ŋka Kile Munaani maha ma ná shìŋi niŋkwombaani i.

⁷ Saliyaŋi u maha mpa jùŋɔ kuu kwùŋi na ke, Kile mpyi a uru karigii séme kafaatenyɛ jwun'i. Uru Saliyaŋi mpyi a pa ná sinampe mpemu i ke, puru mpyi maha Kile tũntunŋiMusa yyahe pyi ku u jɛ, fo Izirayeli shiinbii mpyi na já a ku wii mɛ, mà li ta puru sinampe mpyi na si mɔ mɛ.

⁸ Nyɛ Saliyaŋi kuni sinampe ká mpɛɛ lire pyinŋanni na, tá Kile Munaani kuni wumpe cye si n-tòro mɛ?

⁹ Kuni li maha kwùŋi nɔ sùpyaŋi na ke, lire sinampe ká mpɛɛ amɛ, ndemu li maha sùpyaŋi pyi u à tíi Kile yyahe taan ke, lire u sinampe cye si n-tòro mà?

¹⁰ Sinampe p'á fyãha a tòro ke, puru nyɛ a sii yafyin numɛ wumpe tɛɛɛɛ baa wumpe taan mɛ.

¹¹ Yaage ku nyɛ yakwɔɔ ke, kuru ká sinama ta, ŋke ku nyɛ ku si n-kwò mɛ, kuru wuuni nyɛ a tòro mà?

¹² Tire sɛnŋɔre tatahage ku nyɛ wuu á, lire l'á wuu ta wuu u karigii pyi fyagara baa.

¹³ Wuu nyɛ na li pyi Musa fiige mɛ. Uru mpyi maha vãanŋa tò u yyahe na, Izirayeli shiinbii ká ŋkwò u yyahe sinampe nya takwɔge e mɛ.

¹⁴ Pi yákilibii mpyi a pa ntò. Lire l'á pi ta ali niŋjaa, pi aha a tunmbyaare niŋjyɛere jwumpe kálali, li maha mpyi mu à jwo vãanŋa k'á para pi yyaha na, maha pi pyi pi si raa pu yyaha cini mɛ. Kirisita wwoŋɛɛge kanni cye kurugo kuru vãanŋke sí n-jà n-láha wà yyaha na.

¹⁵ Ali niŋjaa, pi aha a Musa sɛmɛbii kálili, kuru vãanŋke maha pi yákilibii tò.

¹⁶ Ŋka ŋgemu ká núru maa uye kan Kafoonji á ke, kuru vãanŋke maha láha urufoo yyaha na.

¹⁷ Kafoonji kyaa l'á jwo naha ke, Kile Munaani kyaa li. Kafoonji Munaani† ká mpyi ŋgemu i ke, urufoo sàha maha mpyi bilere e mɛ.

¹⁸ Vãanŋa nyɛ a para wuu mpiimu yyaha na mɛ, wuu puni pi maha Kafoonji sinampe jaa‡. Lire kurugo canŋa maha canŋa, wuu maha ŋkɛɛŋi na mpyi Kafoonji fiige, sinampe pà sí i bárali pà na. Kafoonji Munaani cye kurugo lire maha mpyi.

4

¹ Kile à jùŋaara ta wuu na, maa ŋge báaraŋi le wuu cye e. Lire e sàage nyɛ na jyɛ wuu e mɛ.

² Wuu à numpire karigii puni jwɔ yaha, jùzogore na ntaa cyire jcyiimu i ke. Wuu nyɛ na nãŋwɔhɔɔ pyi mɛ, wuu mú nyɛ na Kile Jwumpe labali na yu mɛ, sɛɛŋi wuu nyɛ na fíniŋi

* **2:16** Káshige ká ŋkwɔn a kwò, mpii pi a pyi javeebii ke, pire maha ntãanna piye na, bilibii pi à ta káshige cyage e ke, maa pire tãanna pi kãntugo maha mpa jyɛ kãhe e. Kãhe shiinbii funntanga wuubii maha cige wyɛere niŋcɛnnte tà kwɔn maha jcyán jcyán pyenkuunji i, maa nùguntanga yaayi yà súgo. Kuru nùguntange ku maha fwoore ke, kuru maha ntãan káshikwoonbil'á. Ŋka ku maha mpyi bilibil'á kwù nùgo. * **3:3** Saliyaŋi u mpyi a kan Musa á ke, uru mpii a séme kafaatenyɛ na (Ekizodi 24.12). Kile tũntunŋi Zheremi a jwo na Kile sí u Saliyaŋi nivɔnŋi séme sùpyire zòmpyaagil'e (Zheremi 31.33). † **3:17** Kafoonji Munaani ná Kile Munaani nyɛ niŋkin. ‡ **3:18** Pii maha jwo: «Wuu pi maha Kafoonji sinampe wii, maa pu cyɛre mu à jwo dùba e pu jnyɛ.»

na yu, bà sùpyire puni si mpyi si jà li cè piye e na wuu na jye sèeshiin mε. Kile u jye wuu shèrfoonj cyire karigil'e.

³ Lire ná li wuuni mú i, Jwumpe Nintanmpe wuu jye na yu ke, puru ká nta pu jye a fíniñe mε, mpíi pi jye kwùñj kuni i ke, pí'r'á pu jye amuni.

⁴ Tire sùpyire ti jye ti jye Kile kuni i mε, Sitaanninji u jye nge dijnɛñj nùñufoonj ke, ur'á ti yákilibii tò. Lire e Kirisita u jye Kile nàñjanj ke, Jwumpe Nintanmpe pu jye na uru sinampe cyère ke, puru maha fininje pi á mε.

⁵ Wuu jye na wuye kyaa yu yii á mà dε! Yesu Kirisita kyaa wuu jye na yu, uru u jye Kafoonj. Wuu pi ke, wuu na báare yii á Yesu kurugo.

⁶ Kilenji u à jwo tèecyiini i na: «Bèenmpe pu láha numpini na» ke, uru ninurj u à bèenmpe le wuu zòmpyaagil'e, bà li si mpyi, Kile sinampe pu jye Yesu Kirisita yyahe e ke, wuu u puru cè mε.

Poli fàñhe mée jye k'á cyère ke, u màbanj'á nyaha

⁷ Jye uru jncéñj sèe wunji jye wuu e, ali mà li ta wuu fàñh'á cyère. Li jye mu à jwo náfuubwòhò k'á le pworocwo'l'e bà li si mpyi si jncé na sífente kakyanhala woore jye a fworu wuu e mε, ñka Kile e t'á fworu.

⁸ Kyaage shinji pun'á tège wuu na, ñka wuu maha tafworonj ta. Wuu yákilibil'á wùrugo, ñka sònñorò tatahaga jye a fò wuu na mε.

⁹ Pi maha wuu kyéree, ñka Kile à kwòro ná wuu e. Pi maha wuu bwùun na jcyáan, ñka wuu maha yiri.

¹⁰ Pi maha wuu caa raa bùu tèrigii puni i bà pi à Yesu bò mε, ñka Kile maha wuu wwù bà sùpyire puni si mpyi si jncé na Yesu na jye nyii na mε, na uru cye kurugo wuu jye nyii na.

¹¹ Mà wuu yaha nyii na, wuu na jye kwùñj laage e tèrigii puni i Yesu kurugo bà sùpyire puni si mpyi si jncé na Yesu na jye nyii na, maa fàñhe kaan wuu cyeere fàñha baa woor'á mε.

¹² Lire e wuu na jye kwùñj jwòge e bà yii si mpyi si shinji sèe wunji ta mε.

¹³ Y'á jwo Kile Jwumpe Semenji i na: «Mii à dá Kile na, lire kurugo mii à jwo u mεge na.» Wuu mú à dá u na, lire kurugo, wuu na u jwumpe yu.

¹⁴ Wuu à li cè na Kile u à Kafoonj Yesu jè a yige kwùñj i ke, uru mú u sí wuu jè ná Yesu i, si wuu ná yii bínni u yyahe taan.

¹⁵ Jye yii kurugo jcyii karigii pun'á nò wuu na, bà shinjyahara si mpyi s'a bàrali Kile kasinani ceveebii na, lire si fwùñj ninkanji pyi u nyaha, u mεge si mpée mε.

¹⁶ Lire l'á sàage pyi ku jye a jyè wuu e mε. Wuu cyeere fàñhe mée ká a jcyéerñj, là na bàrali wuu múnahigii fàñhe na canña maha canña.

¹⁷ Yyefuge nimbileni i wuu jye nume ke, kuru na wuu bégeli Kile sinampe tegelε baa wumpe mεε na, puru si n-kwò mε.

¹⁸ Sùpyanj maha yaayi njemu jaa ke, wuu jye na yire caa mε. Nje yi jye wà jye na yi jaa mε, yire wuu jye na jcaa, jaha na ye yaayi sùpyanj maha jaa ke, yire sí n-kwò; nje yi jye wà jye na yi jaa mε, yire jye na ñkwù mε.

5

¹ Cyeeere ti jye wuu na ñke ññke na ke, tire na jye mu à jwo vùññò. Wuu à li cè na kuru ká jcwò, Kile à бага ññcennje yaha wuu yahare e ñññinji na, sùpya cye bà k'á kuru yaa mε, kuru jye na ñkèege mε.

² Mà wuu yaha kuru vùññke e, wuu na ñkyèn, jaha na ye wuu la à sii si ñkàre kuru bage e Kile yyère si cyere ñivònnò ta.

³ Sèenji na, wuu si cyere ñivònnò ta, wuu cyere baa wuu si n-pyi mε.

⁴ Mà wuu yaha kuru vùññke e, wuu na ñkyaali maa ñkyèn. Li jye mu à jwo na wuu la na jye Kile u tire cyeeere láha wuu na mà dε! Wuu la na jye u cyeeere ñivònnnte bàra, tire ntemu ti jye ti jye na fwónre mε, bà tire si mpyi, cyeeere ti jye na fwónre ke, si tire fáa mε.

⁵ Kile yabilinji u à wuu dá tire cyeeere ñivònnnte mεε na. U à u Munaani kan wuu á. Lire e ke wuu à téen ná l'e na u sí tire cyeeere ñivònnnte kan wuu á.

⁶ Lire kurugo wuu yákilibil'á téen tèrigii puni i, ali mà li ta wuu à cè na mà wuu yaha nte cyeeere e, wuu ná Kafoonj laag'á tòn wuye na.

⁷ Wuu jye na u jaa mε, ñka wuu à dá u na, maa jaaare u kuni i.

⁸ Sèenji na, wuu yákilibil'á sàa téen, wuu la mú sí jye si fworu nte cyeeere e si sà ntéen Kafoonj yyère.

⁹ Lire l'á li ta, wuu à kàre Kafoonj yyère yo, wuu jye ññke na yo, wuu maha wuye waha maa u nyii karigii pyi.

¹⁰ Naha kurugo ye wuu pun'á yaa wuu sà yyère Kirisita yyahe taan, u u shin maha shin sàra u tàanna ná urufoo kapyin'kil'e ññke na, katiigii bàra kapegigii na.

Kirisita à wuu ná Kile shwòhòñj yaa

¹¹ Lire kurugo wuu na fyáge Kafoonji na, maa Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, bà pi si mpyi si j̄e pu na me. Kile à wuu karigii puni cè. Mii na sònnji na wuu kapyiinkii na j̄e yii funj'i mú.

¹² Wuu j̄e na puru yu si wuye cyèe yii na sahanji me, nka wuu na pu yu si pyinjanna kan yii á, bà yii si mpyi si n̄njirire ta wuu báaranji nimpynji kurugo me. Lire pyinjanni na, karigii cyi j̄e na jaa ke, mp̄ii pi j̄e na piye père ná cyire e maa nijyambaagii yaha ke, pire ká a yà yu yii na, yii sí tajwugo ta.

¹³ L'aha nta wuu funjyi j̄e wuu á me, kuru j̄e tapege me, wuu ná Kile shwòhò'e yire j̄e. Li mú sí ká nta na wuu funjyi na j̄e wuu á, yii kurugo lir'á pyi.

¹⁴ Yii li cè na bà Kirisita à wuu kyaa táan uy'á me, wuu na wuu karigii puni pyi kuru tàange kurugo. Wuu à dá li na na uru ninjinji u à kwú sùpyire puni cyaga, lir'á pyi mu à jwo ti pun'à kwú.

¹⁵ U à kwú sùpyire puni cyaga, bà li si mpyi mp̄ii pi j̄e shi na ke, pire kà ha raa pi j̄yii karigii pyi sahanji me, nka Kirisita u à kwú maa j̄e pi kurugo ke, pi a pi karigii pyi pi a ntàanni ná uru j̄yii wuuni i.

¹⁶ Lire kurugo nume, wuu saha j̄e na sùpya cwòre na ntàanni ná sùpyire sònnj̄okanni i me. Tèni l'e, wuu mpyi a Kirisita cù mà tàanna ná sùpyire sònnj̄okanni i. Nka nume, wuu saha j̄e a u cù amuni me.

¹⁷ Ngemu ká mpyi Kirisita wwoj̄e e ke, urufoo maha mpyi shinfon̄j̄o. U maha toron̄kanni nijyeeeni yaha, maa nivon̄nò lwó.

¹⁸⁻¹⁹ Cyire karigii pun'à fworò Kile e. U à wuu ná uye shwòhòji yaa Kirisita cye kurugo, maa uru báaranji le wuu cye e na wuu a yi yu sùpyir'á, na Kirisita cye kurugo Kile à u ná sùpyire shwòhòji yaa. U saha j̄e a ti kapegigii wii kyaa me. U à wuu tun na wuu a puru jwumpe yu sùpyir'á.

²⁰ Lire e ke wuu maha yu Kirisita cyaga nume. Li j̄e mu à jwo Kile yabilinji u j̄e na yu wuu cye kurugo. Kirisita mege na, wuu na li caa yii á, yii yii ná Kile shwòhòji yaha u j̄wò.

²¹ Kirisita u j̄e u j̄e a kapii pyi mà j̄ya me, Kile à uru pyi u à wuu kapegigii tugure lwó, bà wuu si mpyi si ntii Kile yyahe taan Kirisita cye kurugo me.

6

¹ Wuu ná Kile na j̄e báarapȳj̄e. Lire kurugo wuu na li caa yii á, Kile à j̄wò yii na maa ndemu pyi yii á ke, yii àha lire yaha li pyi k̄j̄wò baa me.

² Yii li cè na Kile à jwo:

«Tèni l'á táan mii á ke, lire e mii à mu j̄arege shwò,

zhwon̄ji can̄j̄ke, mii à mu t̄ge*.»

J̄e mii cin̄mpyiibii, yii lógo, Kile j̄yii tèni li j̄e nume, zhwon̄ji can̄j̄ke ku j̄e nij̄jaa.

³ Wuu la j̄e si wurugo sùpyanji wà tuffig'á, wà u kwó a j̄c̄ege cyaga ta wuu báaranji na me.

⁴ Lire e wuu maha li cyèe wuu kapyiinkii puni cye kurugo na wuu na j̄e Kile báarapȳj̄e. Wuu maha kyaage ná kanhare ná yefuge kwú wuye e.

⁵ Bwòonre yo, kàsuj̄iini yo, mà sùpyire sòn a yaha wuu na yo, báarawayi yo, nj̄òmbaanji yo, nj̄yimbaanji yo, wuu maha cyire puni kwú wuye e.

⁶ Wuu na báare ná zòvynre e, wuu à sèenji cè. Wuu lùn'á táan, wuu zòj'á j̄wò. Kile Munaani maha wuu t̄re, tàange sèe woge na j̄e wuu e.

⁷ Wuu na sèenji jwumpe yu, Kile sífente na j̄e wuu á. Wuu à ntiiñi pyi wuu k̄shikwònyaayi, si wuu zàmpeenbii tùn, si wuye màra.

⁸ Pii maha wuu père, pii maha wuu fare, pii maha wuu mepenge yiri, pii maha wuu metange yiri. Pii maha sònnji na wuu maha pire j̄wò fáanji, mà li ta sèenji wuu maha yu.

⁹ Pi maha piye pyi mu à jwo pi j̄e a wuu cè me, mà li ta sùpyire pun'à wuu cè. Pi maha wuu wí kwúu fige, mà li ta wuu j̄e j̄yii na. Pi maha wuu kyéere, nka wuu j̄e a kwú me.

¹⁰ Pi maha sònnji na wuu yyah'á tanha, mà li ta wuu funntanga wuubii pi j̄e t̄erigii puni i. Pi maha wuu sònnji fòj̄fee, mà li ta wuu à shin̄yahara pyi t'á pyi yaarafee. Pi maha sònnji na yaaga j̄e wuu cye e me, mà li ta yaayi puni j̄e wuu wuyo.

¹¹ Kòrenti shiinbii, wuu à finin'á jwo yii á. Wuu à yii kyaa táan wuy'á sèl'e.

¹² Wuu j̄e a cyé si yii kyaa táan wuy'á me, nka yii à cyé si wuu kyaa táan yiy'á.

¹³ J̄e mii na yu ná yii e mu à jwo mii pyi. Yii wuu kyaa táan yiy'á, bà wuu à yii kyaa táan wuy'á me.

Mp̄ii pi j̄e pi j̄e Kile kuni i ná yii e me, yii yii karigii pyinjanni cè ná pire e

¹⁴ Mp̄ii pi j̄e pi j̄e Kile kuni i ná yii e me, yii ná pire j̄e a yaa yii pyi pwoò me. Katiigii ná kapegigii sí n-jà n-shà kununi i la? Bèenmpe ná numpini sí n-jà n-shà sj̄ncyan la?

* 6:2 Ezayi 49.8

¹⁵ Wwoŋeεge ŋkire ku nyε Kirisita ná Sitaanniŋi shwəhol'e ye? Mpii pi nyε pi nyε Kile kuni i me, wwoŋeεge ŋkire ku nyε pire ná Kile kuni paarafeebii shwəhol'e ye?

¹⁶ Ngwòŋi ŋgire u nyε Kileŋaarebage ná kacynmbage shwəhol'e ye? Wuu pi nyε Kilenji nyii wuŋi bage, bà Kile à yi jwo na:

«Mii sí n-téen pi shwəhol'e,
si mpyi ná pi e.

Mii sí n-pyi pi Kilenji,
pi sí n-pyi mii shiinbii†.

¹⁷ Lire kurugo Kifoŋi Kile à jwo:

“Yii fwoŋo pi shwəhol'e,
yii wál'a láha pi na,
yii àha mbwəŋ yaŋwəhəge kà tufiige na me.
Lire ká mpyi, mii sí nyε yii na‡,

¹⁸ si mpyi yii Tuŋi,
yii sí n-pyi mii pūnampyire ná mii pūceepyire.”
Kifoŋi Kile Siŋi Punifoo u à jwo amuni.»

7

¹ Mii ntàanamacinmpyiibii, ná Kile s'à cyire ŋwəmyahigii lwó wuu á, lire kurugo wuu wuu cyeeŋe ná wuu zòmpyaagii fíniŋ'a yiye kaŋwəhəyi puni i, wuu wuye waha wuu raa si yyaha na fyinmpe karigil'e, wuu raa ŋaare Kile yyahafyagare e.

Poli funntange nūŋke

² Wuu na li caa yii á, yii nyε wuu na. Wuu nyε a kapyimbaala pyi wà na me, wuu nyε a wà wuu kəεge me, wuu mú nyε a wà yaaga nàŋwəhəŋo me.

³ Puru kajwuuni bà li nyε si yii cəεge mà de! Mii à fyánha a yi jwo yii á, na yii kyal'à táan wuu á sèl'e. Yafyin si n-jà wuu láha wuye na diŋyeni i me, ali kwùŋi mú si n-jà me.

⁴ Mii à sàa dá yii na, maa naye péé ná yii kani i sèl'e. Numε, mii yákiŋiŋ'à tēen sèl'e. Wuu mēε nyε yyefuge e ke, mii funŋk'à táan sèl'e.

⁵ Sēenji na, mà lwó wuu à nō Masedoni kùluni i ke, wuu nyε a yyeniŋe ta me. Yyefuge shiŋi puni na nyε wuu na. Pi mpyi na yoge kwùun wuu na kàmpaŋnyii puni na, fyagare sí mpyi wuu e.

⁶ Ŋka Kile u maha cwəŋŋəməfeebii fəŋŋi ke, uru u à wuu fəŋŋə Titi mpaŋi cye kurugo.

⁷ Nyε Titi mpaŋi kanni bà me, ŋka yii kan'à u funŋke ŋiŋe ŋiŋeŋkanni ndemu na ke, lir'à wuu puni funŋyi ŋiŋe mú. U à yi jwo wuu á na mii seepenge na wá yii na, na kani li mpyi a pyi ke, na lir'à yii yyahayi tanha, na numε yii à mii kani cú ná yii cyeyi shuunniŋi i. Lir'à là bàra mii funntange na.

⁸ Lēŋerēŋi mii à tūgo yii á ke, u jwumpe mēn'à yii yyahayi tanha ke, mii nyε a naye cəεge me. Mii mpyi na ŋko si naye cəεge tēni l'e li mpyiŋi i, ŋaha na ye mii à li cə na u mpyi a yii yyahayi tanha, ŋka lir'à pyi tēre nimbilere funŋ'i kanna.

⁹ Lire e mii funntanga wu u nyε numε. Yii yyetanhare bà t'à mii funŋke táan me, ŋka l'à pyi kaŋwəŋ mà yii pyi yii à yii toroŋkanni kēenŋe ke, lire l'à mii funŋke táan. Yii yyahay'à tanha mà tàanna ná Kile nyii wuuni i, lire e ke, nde wuu à pyi yii na ke, lire nyε a para me.

¹⁰ Yii li cə na yyetanhare t'à sūpyaŋi ta mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, tīre maha u pyi u à u toroŋkanni kēenŋe maa shwə. Maye ŋcəεge nyε lire e me. Ŋka yyetanhare ntemu ká mpyi ŋge diŋyeni woro ke, tīre maha kwùŋi nō sūpyaŋi na.

¹¹ Yyetanha kani l'à yii ta mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, lir'à ŋkēenŋi ŋgemu lēŋe yii karigil'e numε ke, yii uru kàanmucya. Kani l'à pyi yii shwəhol'e ke, yii à li lwó yiye e si wenjkuro kwəŋ lire na numε. Lire kanni bà me, yii à li cyé na yii saha nyε a nyε lire kapiini pyifooŋi na yiye shwəhol'e me. Lire kan'à sàa yii lūuni yīrige. Yii mú à fyá sèl'e. Yii la mpyi a sii si nūru mii ŋya, yii à yii pērege pyi maa lire kani pyifooŋi tūn. Yii à li cyé pyiŋkannigii puni na, na yii à yiye fíniŋ'a yiye lire kani i.

¹² Lire e mii nyε a mpyi a lēŋerēŋi tūgo yii á, kapiini pyifooŋi, lire nyε me l'à pyi ŋgemu na ke, pire wà kurugo me. Yii à wuu kani cú ná yii cyeyi shuunniŋi i pyiŋkanni ndemu na Kile yyahe taan ke, mii mpyi a u tūgo yii á, yii puni si lire cə.

¹³ Lire l'à wuu funŋyi pyi y'à ŋiŋe.

Lire kanni bà me, ŋka yii à Titi yákiŋiŋi tīŋe tīŋeŋkanni ndemu na, ka u u yīri yii yyéŋe ná funntange ŋkemu i ke, lir'à wuu funŋyi pyi y'à táan sēe sèl'e mú.

¹⁴ Mii à yii metanga yyere u á, yii mú nyε a mii sílege me. Yaaga maha yaaga wuu à jwo yii á ke, yir'à pa nta sēe. Amuni, ŋje wuu à jwo Titi á yii kyaa na ke, yire mú à pa nta sēe.

† 6:16 Levitiki 26.12; Zheremi 32.38; Ezekiyeli 37.27   ‡ 6:17 Ezayi 52.11

¹⁵ Tèni i u à shà yii yyéere ke, yii à u jwəməeni cū, maa u cūmu lemɛ jwə pèente funŋke e pyiŋkanni ndemu na ke, u funŋə jye à wəwə lire na mɛ, lir'à là bàra u tàange na mà yyaha tí ná yii e.

¹⁶ Mii funntanga wu u jye, jaha na ye mii sí n-jà n-dá yii na karigii puni i.

8

Ntègeni Kòrenti dánafeebil'à pyi Zheruzalemu wuubil'à ke

¹ Mii cinnpyiibii, Kile à jwə Masedoni kùluni dánafeebii na jwəŋkanni ndemu na ke, wuu sí lire yyaha jwo yii á.

² Pi à kyaala sèl'e, ŋka pi funŋyi mpyi a táan sèl'e. Kuru funntange kurugo, ali mà li ta fəŋfəe pi à sii pi pi, Kile wuubii pi jye Zheruzalemu kànhe e ke, pi à ŋkanni pyi sèl'e pir'á.

³ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, pi à pi pèrege pyi, pi bà à tòro pi pèrege taan. Wà bà u à fànha cyán pi na mà de! Pi à li lwə piye e.

⁴ Pi à sàa wuu jáare, na Kile wuubii pi jye Zheruzalemu i ke, na wuu kuni kan pir'á, pire mú si pi tège.

⁵ Lire kanni bà pi à pyi mɛ, Kafoonji á pi à piye kan yyecyiige na, maa nta a piye kan wuu á mà tàanna ná Kile jyi wuuni i. Lire pi à pyi ke, lir'à tòro wuu sənŋəŋkanni taan.

⁶ Lire kurugo wuu à li cya Titi á u shà yii yyéere, báaraŋi nŋcɛnŋi jwə u à cū na yii wyérenji bínnini ke, u u sà uru fūŋŋə.

⁷ Dániyaŋi i yo, Kile Jwumpe njwuŋi i yo, jɛcɛŋi i yo, mà karigii puni pyi ná sèl'e yo, mà wuu kyaá táan yiy'á sèl'e, bà wuu à yii kyaá táan wuy'á sèl'e mɛ, yii a sàa jwə cyire karigii puni i. Jye bà yii à jwə cyire karigil'e mɛ, yii yiye waha yii i mpyi amuni ŋge wyérenji ŋkanni kámpañke na mú.

⁸ Fànha bà mii jye na ŋko si jcyán yii na mà de! Pi sanmpil'à piye waha maa ndemu pyi ke, lire mii jye na yu yii á, si yii tàange kàanmucya kámpyi tàange sèe wogo ku jye ku ki.

⁹ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita à jwə yii na jwəŋkanni ndemu na ke, yii à lire cɛ. Pèente ná yaayi puni mpyi u á, ŋka yii kurugo, u à cyé yire puni na, bà yii si mpyi si Kile yaayi nŋcɛnŋi ta mɛ.

¹⁰⁻¹¹ Jye na tanyage mii sí n-jwo yii á. Yii à fyánha a uru wyérenji mbìnnini kani sənŋ'a ta, maa li jwə cū tanyjye. Lire e numɛ, mii na sənŋi yii aha lire kani pyi mà nɔ li tɛgeni na, lire sí n-pwəwə. Yii li pyi ná uru yákiŋi nŋcɛnŋi i, ŋgemu i yii à li jwə cū ke, yii tàanna ná yii pèrege e.

¹² Sùpya la ká mpyi si kyaá pyi uye e Kile kurugo, lir'à táan Kile á. Ŋka u pèrege jye ŋkemu ke, kuru na Kile maha jɛcáa. Ŋke ku jye ku jye u á mɛ, Kile si kuru cya u á mɛ.

¹³ Mii jye a jwo na yii pi sanmpii wuuni jjaanji tég'a yii wuuni kèege mɛ, ŋka mii la jye sùpyire puni si ntàanna.

¹⁴ Sí na jye yii na nŋjaa, lire e ke, mpai pi jye sí baa ke, yii pire tège. Sí ká mpa mpyi pire na canŋka mà yii ta sí baa, pire sí n-jà yii tège. Lire ká mpyi, yii puni sí n-tàanna,

¹⁵ bà y'á séme Kile Jwumpe Semɛŋi i mɛ, na:

«Ŋgemu u à yalyire nŋyahara kuu ke, uru woore paanga jye a kwôro mɛ; ŋgemu u à nimpŋigere kuu ke, uru woore mú jye a u kùŋŋə mɛ*.»

¹⁶ Wuu à fwù kan Kile á, u à Titi pyi u à yii kani cū ná u cyeyi shuunnŋi i wuu fiige.

¹⁷ Wuu à li cya u á, u sà fwooro yii na, ka u u jɛɛ, ŋka lire mpyi a u ta u à li lwə uye e mà kwə, jaha na ye li mpyi a sàa táan u e.

¹⁸ U ná wuu cinnpworonanji wà wuu sí n-tun yii yyéere. Dánafeebii kuruyi puni na uru cinnpworonanji kère Jwumpe Nintanmpe njwuŋi kurugo.

¹⁹ Mà bàra lire na, dánafeebii kuruyi'á u le ná wuu e wuu kùshejɛɛ lire wyéere binnini na. Wuu na uru báaraŋi nŋcɛnŋi pyi Kafoonji pèente kurugo, si li cyéere na wuu la na jye si wuu cinnpyiibii tège.

²⁰ Wuu à kuru wyérenyahage karigii cwəwəwə amuni, bà li si mpyi wà kà ŋkwə cwə cyaga ta wuu báaraŋi na mɛ.

²¹ Wuu la jye s'a wuu karigii pyi ntŋŋi i Kafoonji yyahe taan kanna mɛ, ŋka sùpyire yyahe taan mú.

²² Wuu sí wuu cinnpworonanji wabere bàra pi na si ntun yii á. Wuu à uru ŋge kàanmucya kariŋi nŋyahagil'e, mà li jya na u à uye kan Kile báaraŋ'á. U bà à là bàra u uye kanŋkanni na báaraŋ'á numɛ, jaha na ye u à dá yii na sèl'e.

²³ Titi wi ke, uru na jye mii wwojɛ ná mii báaraŋjɛɛ. Wuu na báare yii á. Dánafeebii kuruyi y'á wuu cinnpyiibii mpai shuunnŋi tun. Pi na báaraŋi pyi Kirisita mɛge mpèenji kurugo.

* 8:15 Ekizodi 16.18

²⁴Lire kurugo yii li cyêe pi na na pi kyal'à táan yii á, dánafeebii kurugyi y'a pi tun ke, yire si jçé na wuu jye na yii kêre tawage e me.

9

¹Nye wyérenji yii jye na bínnini si ntêge Zheruzalemu shiinbii têge ke, jùŋo saha jye mii i à jwo yii á uru kyaa na me.

²Naha na ye funjicenŋke ku jye yii á uru báaranj mee na ke, mii à ku cè. Mii à yii metanga yyere kuru kyaa na Masedoni dánafeebii shwòhòl'e. Mii à yi jwo pi á na mà lwó fo tanjyee na, Akayi kùluni dánafeebil'à bégele si Kile wuubii têge Zheruzalemu i. Kuru funjicenŋke ku jye yii á ke, kur'à màban le pi shinjyahar'e pi à ntêgenji pyi sèl'e.

³Lire ná li wuuni mú i, mii sí mpíi cìmpyiibii tun yii yyé, ŋkèenji nimbwoŋji yii à ta ŋge wyérenji kyaa na ke, uru kà mpyi laaga baa me, pi i sà yii ta yii à bégele bà mii mpyi a yi jwo me.

⁴Ná lire bà me, Masedoni dánafeebii pii ká shà ná mii i, mà sà li ta yii jye a bégele me, ku sí n-pyi silege wuu á, ŋka yii wuuni cye sí n-tòro.

⁵Lire e mii à li jya na mii à yaa mii i mpíi cìmpyiibii náare, pi raa wá na yyaha na yii yyé, wyérenji jwómèeni yii à lwó ke, pi i sà uru karigii cwònrò mà jwo mii u nò wani ke. Lire sí li cyêe na yii à u kan ná funŋò niŋkin i, mà ta fánha jye a cyán yii na me.

⁶Yii li cè na mu aha sùmashi nimpyiigere nùgo, sùma nimpyiigere mu maha ŋkwòŋ. Mu sí kà ninyahawa nùgo, mu maha ninyahawa kwòŋ.

⁷Pèrege shin maha shin à lwó uye funŋ'i si ŋkan ke, urufoo u kuru kan. U li pyi ná funntange e, l'àha mpyi mu à jwo fánha kyaa me, jaha na ye shinji u à ŋkanji pyi ná funntange e ke, uru kyaa li maha ntáan Kile á.

⁸Síŋi na jye Kile á sí kacenŋkii shinji puni pyi yii á, bà yii si mpyi s'a yii màkwujwòyaayi puni taa tèrigii puni i fo si shinjyahara têge tegerkannigii ninyahagii na,

⁹bà y'à sémè Kile Jwumpe Semèŋji i sùpyanji njicèŋji kyaa na me na:
«U maha fòŋjfeebii kaan sèl'e,

u cènmpe jye a sii na ŋkwùu me * .»

¹⁰Kile u maha sùmashinji kaan faapyin'á, maa yalyire kaan u á ke, uru sí yii cyeyaayi jyhaha mú, bà pi sanmpii si mpyi s'a yaaya ninyahaya taa yii á me.

¹¹Yii sí yaayi shinji puni ta, bà yii si mpyi s'a pi sanmpii kaan sèl'e tèrigii puni i me. Lire ká mpyi, wyérenji yii sí n-kan wuu sà ŋkan ke, shinjyahara sí fwù kan Kile á uru kyaa na.

¹²Uru wyérenji yii sí n-bínni ke, uru sí Kile wuubii wuuni jwò Zheruzalemu kánhe e. Lire kanni bà me, li sí n-pyi karuŋo pi si fwù kan Kile á sèl'e.

¹³Pi aha uru ntègenji ta, pi sí Kile kèe, jaha na ye pi sí li cè na Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Kirisita e ke, na yii à dá puru na, maa pu kurigii jaare, maa yii cyeyaayi táali sèl'e ná pi e, mà bàra sùpyire sannte na.

¹⁴Nwòŋkanni na Kile à sàa jwò yii na ke, lire kurugo pi sí raa Kile jáare yii á, si yii kyaa táan piy'á sèl'e.

¹⁵Nye mii cìmpyiibii, Kile à yabwòhe ŋkemu kan wuu á mana, ná sùpya sì n-jà yi yyaha jwo me, wuu u pèe kuru kurugo.

10

Polì à uye tànga jwo u túnnture báaranj i

¹Mii cìmpyiibii, pil'à jwo na mii Polì ká mpyi yii shwòhòl'e, mii maha mpyi fyagarafoo, ŋka mii aha mpyi latòŋge e, mii maha mpyi nò. Mii na li caa yii á Kirisita jùmpriŋke ná u cènmpe kurugo,

²mii aha nò wani yii yyé, mii la jye sì sà jwuŋgama jwo yii na me. Nka mpíi pi jye na ŋko na wuu na wuu karigii pyi mà tàanna ná sùpyire sòŋŋòŋkanni i ke, mii kòni sí n-sà jwuŋgama jwo pire na.

³Sèe wí, wuu puni na jye sùpyii, ŋka kàshige wuu jye na ŋkwùun ke, wuu jye na ku kwùun mà tàanna ná sùpyire sòŋŋòŋkanni i me.

⁴Naha na ye wuu kàshikwònyaayi jye a yiri sùpyire yyé me, Kile yabílinji fanhanyahaga yaaya yi. Wuu maha Sitaanninji fánhe kèege ná y'e, jaha na ye wuu maha sùpyire sòŋŋòre laaga baa woore shi tò.

⁵Yampeente jwumpe pu maha sùpyire sige ti si Kile cè me, wuu maha jee puru pà tufige na me. Wuu maha sùpyire sòŋŋòre puni kèenji, bà ti si mpyi si jee Kirisita na me.

⁶Yii aha u jwómèeni cù karigii puni i tènì ndemu i ke, mpíi pi sí n-cyé u na ke, wuu sí pire tún.

* 9:9 Zaburu 112.9

⁷ Yii maha karigii cwôre cyi nyanjanni na, mà ta yii nyɛ a cyi njwôhe cè mɛ. Yii wà ká nta u à dá li na na uru na nyɛ Kirisita wu, urufoo u li cè na bà uru nyɛ Kirisita wu mɛ, amuni wuu mú nyɛ.

⁸ Fànhe Kafoonji à kan wuu á ke, mii méɛ ká nta mii i nko si naye pèe si ntôro ná kuru kani i, kuru silege nyɛ mii na mɛ. Kuru fàn'h'à kan wuu á, si yii tège yii a si yyaha na Kile kuni i, ku nyɛ a kan wuu á si yii wuuni kège mɛ.

⁹ Yii àha raa sônji na mii à na leteribii tũugo yii á si yii pyi yii fyá mɛ.

¹⁰ Naha na yɛ pil'a jwo na mii leteribii jwumpe fàn'h'à nyaha maa súuli, nka na mii aha mpyi yii shwôhol'e, mii fànhe maha ncyère, mii jin'a jwuntarama jwo mɛ.

¹¹ Pirefee pi li cè, bà wuu à yi jwo wuu leteribil'e mɛ, wuu aha nò wani, amuni wuu sí li pyi.

¹² Mpii pi maha piye kêre ke, taha yii na sônji na wuu nyɛ pire fige? Wuu si nyɛ wuye tàanna ná pi e mɛ! Pi maha piye tàanni ná piye e, maa piye wii. Lir'a li cyèe na pi nyɛ a cyiige mɛ.

¹³ Wuu pi ke, wuu nyɛ na wuye dùruge na ntũuli wuu pèrege taan mɛ. Báaranji Kile à le wuu cye e, ná yii mú na nyɛ u e ke, ur'a láha cyage nkemu i ke, wani wuu maha wuye dùrug'à láha.

¹⁴ Wuu pi à pyi shincyiibii mà Jwumpe Nintanmpe jwo yii á Kirisita kyaa na. Lire e ke wuu à nò wani yii yyère ke, wuu saha nyɛ a tòro wuu tɛgeni taan mɛ.

¹⁵ Lire e wuu nyɛ a tòro wuu báaranji tɛgeni taan, mà sà pi sanmpii wunji lwó, si wuye pèe ná ur'e mɛ. Yii dányanji ká mpa mpèe, wuu na sônji wuu báaranji sí n-shà yyaha na yii yyère, si ntàanna ná Kile u tɛgeni njncyeeni i.

¹⁶ Lire ká mpyi, kirigii cyi nyɛ yii kântugo ke, wuu sí n-jà Jwumpe Nintanmpe caala si nò cyire e, mà ta wuu nyɛ a wuye pèe ná piiberii báara nimpyi i mɛ.

¹⁷ Y'a sémɛ Kile Jwumpe Semɛnji i na: «Ŋgemu la ká mpyi si pèene taha yaaga na ke, urufoo u ti taha Kafoonji Kile na *.»

¹⁸ Yii li cè, sùpyanji u nyɛ na uye metanga yu ke, Kafoonji Kile si nyɛ urufoo na mɛ, u yabilinji na ŋgemu metanga yu ke, uru na u maha nyɛ.

11

Polí ná túnntunmpii kafiniviniibii kani

¹ Ei! Mii cimmpyiibii, kampyi yii mpyi na sí nyɛ mii sijncompe kwú yiye e tère nimbilere e, lire mpyi na sí n-táan mii i. Nyɛ yii pu kwú yiye e.

² Yii táange na nyɛ mii i fo mà pyi yincyegɛ, lire s'à fworó Kile e, naha na yɛ li na nyɛ mu à jwo mii à yii cù nò ninjkin mɛɛ na, uru u nyɛ Kirisita. Mii la nyɛ si yii kan u à pùcepyinocembaala fige.

³ Nka mii na fyáge yii yákilibii ká nkwo nkéenne, pwonkanni na yii à yiye pwó Kirisita na ke, yii i lire yaha, bà wwonj'a cwôre tég'a Awa jwó fáanna a wurugo mɛ.

⁴ Naha na yɛ mii à li nyɛ na wà ká mpa yabere jwo yii á Yesu kyaa na njemu yi nyɛ yi ná wuu wuyi nyɛ ninjkin mɛ, yii maha nyɛ yire na. Wà mú ká munaani labere kyaa jwo yii á ndemu li nyɛ li ná yii zòmpyaagii funjò wuuni nyɛ ninjkin mɛ, lire nyɛ mɛ mà jwumpe nintanmpe pabere jwo yii á, mpemu pu nyɛ pu ná wuu wumpe nyɛ ninjkin mɛ, yii maha ntí'a dá puru na,

⁵ mà li ta, pire yii nyɛ na sônji túnntunmii, maa sônji megefɛe pi ke, mii á pi nyɛ a pwóro mii na cyaga maha cyag'e mɛ.

⁶ Ali mii méɛ ká mpyi mii nyɛ a jwumpe cè sèl'e mɛ, nde li nyɛ jçènji kuni ke, mii à là cè lire e. Wuu à lire cyèe yii na pyinjkannigii puni ná karigii puni i.

⁷ Mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á mana, mii nyɛ a yafyin cya yii á mɛ. Lir'a li cyèe na mii à naye tĩrige maa yii dùrugo. Lire na nyɛ kapyimbaala la?

⁸ Mii à nyɛ dánafeebii kurunji yà cyeyaaya na, maa nyɛ pi i mii sára, bà mii si mpyi si já raa báare yii á mɛ.

⁹ Tèni i mii mpyi yii yyère ke, mii cyegɛ mpyi a kũnjò, nka mii nyɛ a nyɛn'a naye tĩnje yii wà na mɛ. Yaayi kani li mpyi mii na ke, cimpyiibii pi à yĩri Masedoni kũluni i ke, pir'a pa yire kan mii á. Mii nyɛ a sàa nyɛ mà na tugure tège yii wà njunji mɛ, mii mú si ti tège yii wà njunji mɛ.

¹⁰ Lir'a pyi kajúnjò mà mii njnke yĩrige. Akayi kũluni puni i, sùpya si n-jà lire wuwú mii i mɛ. Mii na puru yu mà taha Kirisita sèenji na, uru sèenji u nyɛ mii zòmbilini i.

¹¹ Mii à jwo na mii nyɛ a nyɛn'a na tugure tège yii njunji mɛ, lir'a li cyèe na yii kyal'á pɛn mii á la? Kile à li cè na yii kyal'á táan mii á.

¹² Nyɛ mii sí raa na báaranji pyi bà mii à tée na u pyi mɛ, bà li si mpyi, túnntunmpii pi nyɛ na piye père na pire na nyɛ wuu fige ke, pire kà n-jà raa piye tàanni ná wuu e mɛ.

* 10:17 Zheremi 9.23

¹³ Tùntunmii kafinvinimii pi. Pi maha sùpyire wuruge, maa piye pyi mu à jwo Kirisita tùntunmii.

¹⁴ Li jnye a sàa pàa wuu e me, jaha na ye Sitaanniŋi yabilinŋi maha uye pyi bèenmpe mèleke fiige.

¹⁵ Lire e ke l'aha yii pàa si Sitaanniŋi báarapyiibii jya pi à piye pyi báarapyii sèe wuu fiige me. Yii li cè na Kile si n-pa pi puni sàra si ntàanna ná pi kapyinŋil'e.

¹⁶ Mii sí yi taha yii á, wà tuŋiige kà n-sii raa sônŋi na sicyere ti jnye mii i me. Nka yii méé ká nta yii sônŋi na mii na jnye sicyerefoo, yii jye na sicyeere na tère nimbilere funŋ'i, bà mii si mpyi si naye pèe me.

¹⁷ Mpe mii sí n-jwo nume ke, Kafoonŋi bà u à puru jwo a kan mii á me. Mii sí n-jwo sicyerefoo fiige.

¹⁸ Ná shinjyahara s'à tiye pèe mà tàanna ná sùpyire pyinŋkanni i, mii mú sí naye pèe,

¹⁹ jaha na ye yii maha sicyerefeebii karigii kwú yiye e jwunjyahama baa, mà li ta yii na sônŋi na yii na jnye yákilifee.

²⁰ Tire sùpyire ti maha yii cù bili fiige, maa yii cyeyaayi lyí, maa yii nàjwòhore, maa piye pèe yii na, maa yii bwùun yii yyahayi i ke, yii maha tire karigii kwú yiye e.

²¹ Wuu jnye a jèn'a lire fiige pyi me, lire na yii jnye na wuu sônŋi fànha baa shiin la? Tá kur'à yaa ku pyi wuu á silege?

Mii sí n-jwo mu à jwo sicyerefoo. Pi sanmpii maha piye pèe ná ndemu i ke, mii mú sí n-jà naye pèe ná lire e.

²² Pi aha jwo na pire na jnye Eburu shiin, mii mú na jnye uru wà. Pi aha jwo na pire na jnye Izirayeli shiin, mii mú na jnye uru wà. Pi aha jwo na pire na jnye Ibirayima tùluge shiin, mii mú na jnye uru wà.

²³ Pi aha jwo na pire na jnye Kirisita báarapyii, mii na jnye Kirisita báarapyi mà tòro pi taan. Mii na yu nùmbwuyirilfoo fiige. Mii à báaranŋi pyi mà tòro pi taan, mii kàsunŋi jyiŋil'à jyaha pi wogigii na, mii bwòonre nizhwòar'à sàa jyaha. Mii múnaan'à pyi kwùŋi jwòge e tooyi njemu i ke, yir'à jyaha pi wuyi na.

²⁴ Yahutuubii pil'à mii bwòn fo tooyo kanŋkuro, tògo maha tògo tiripaanni jèe bejjaaga ná ke ná baacyere pi à le mii i.

²⁵ Ōromu fànhafeebil'à mii bwòn tooyo taanre ná kàbil'e. Tòge k'e, sùpyir'à mii wà si mbò ná kafaayi i. Bakwòog'à kèege ná mii i tooyo taanre suumpe lwòhe jwŋ'i. Mii à canmbile ninŋin ná numpilaga ninŋin pyi suumpe lwòhe ninŋe e.

²⁶ Mii à kùshègii njnyahagii pyi, cyire tooy'e, mii múnaani mpyi kwùŋi jwòge e mu à jwo: lwòhe tajyiilige e ná nàŋkaabii cye e ná mii shiŋi sùpyiibii ná supyishinŋi sanŋi wuubii cye e. Kàŋhe e yo, sige e yo, suumpe lwòhe jwŋ'i yo, mii cimpyiibii pi à piye pyi dánafee mà ta dánafee bà me, pire cye e yo, mii múnaani mpyi kwùŋi jwòge e.

²⁷ Mii à báaranŋi pyi sèl'e, maa kanhare kwú naye e. Mii à numpiliye njnyahaya pyi mii jnye a ŋóo me. Mii à katege ná byage shwò. Tèrii njnyahagil'e, mii maha jyi ta me. Mii à wyeere shwò, vàanya mpyi mii á me.

²⁸ Mà bàra yire puni na, canŋa maha canŋa mii funŋk'à pen ná dánafeebii kuruŋi puni i.

²⁹ Wà fànha ká nta k'à cyère, mii woge mú à cyère. Wà ká kapii pyi, lire maha waha mii na sèl'e.

³⁰ Kampyi mii à yaa mii i naye pèe, mii sí naye pèe na fànhaŋcyere kuruŋo.

³¹ Kile u jnye Kafoonŋi Yesu Kirisita Tunŋi ke, ur'à li cè na mii jnye a fine me. Uru u à yaa ná pèente e tèrigii puni i fo tèekwombaa.

³² Mà mii yaha Damasi kàŋhe e, fànhafoonŋi u mpyi na saanŋi Aretasi karigii cwòonre kuru kàŋhe e ke, uru mpyi a pli yaha pi a tajyiŋwòyi kàanmucaa, bà pi si mpyi si mii ta jcu me.

³³ Nka dánafeebil'à mii le shàhal'e mà yiŋe ŋkunŋke wyiŋe e, kàŋhe kántugo. Lire l'à pyi mii shwonŋkanni.

12

Karigii Kile à cyèe Poli na ke

¹ Fo mii i naye pèe, ali mà li ta kaŋwòo jnye lire na me. Lire e ke karigii Kafoonŋi à cyèe mii na, maa jçèŋi ŋgemu kan mii á ke, mii sí yà jwo yire e nume.

² Mii à nàŋi wà cè*, ŋgemu u à dá Kirisita na ke, Kile à u lwó a kàre njnyinŋi tanrewunŋi i†, li yye e ke ná sicyere u jnye ŋge. Lir'à pyi mà uru nàŋi ta ná u cyeere e yo, l'à pyi mà u ta u cyeere baa yo, mii jnye a cè me, Kile kanni u à yire cè.

* **12:2** Poli ká jwo na ur'à Kirisita cyelempanyi wà cè, uye kyaa na u jnye. † **12:2** Njnyinŋi tanrewunŋi u jnye njnyinŋi tçegeni. Mà tàanna ná Yahutuubii sònŋonŋkanni i, kuru cyage e Kile à tçen, pi maha ku pyi Ariŋinanŋi mú.

³ Mii kɔn'á cè na uru nàŋ'á shà Arijinaŋi i maa mpa. Lir'á pyi mà u ta ná u cyeere e yo, l'á pyi mà u ta u cyeere baa yo, mii nyɛ a cè mɛ, Kile kanni u à yire cè.

⁴ U à shà Arijinaŋi i maa jwumpe mpemu lógo ke, puru yyaha si n-jà n-jwo mɛ, sùpya bà nyɛ a yaa u a puru jwumpe yu u jwɔge e mɛ.

⁵ Nyɛ mii sí n-jà naye pèe si li cyèe na mii u nyɛ uru nàŋi, ŋka mii si lire pyi mɛ. Mii aha a si naye pèe, karigii cyi nyɛ na mii fàhhe jcyèrɛŋi cyèere ke, cyire kanni kàmpañke na mii sí naye pèe.

⁶ Mii la mɛɛ ká mpyi si naye pèe, tire nyɛ sicyere mɛ, naha na ye sɛɛŋi mii sí n-jwo. Ŋka mii si lire pyi mɛ, naha na ye mii na ndemu pyi, maa njemu yu ke, mii la na nyɛ sùpyire tí mii cù a tàanna ná yire e kanna.

⁷ Mii la nyɛ sùpyire tí pèene taha mii na, mà li jùŋke pyi na mii à kakyanhala kariii nyɛ mɛ. Lire e Kile à yyefuge kà tɛge mii jùŋ'í, bà ŋuro maha sùpya súuli u cyeere e mɛ. Li nyɛ mu à jwo Sitaanniŋi túnntunŋi wá u à yyefuge yaha mii na, bà li si mpyi, mii àha naye pèe mɛ.

⁸ Mii à Kafoonŋi jáare tooyo taanre, u kuru yyefuge láha na na, ŋka u nyɛ a jɛɛ mɛ,

⁹ maa mii jwɔ shwɔ na ur'á cɛnmpɛ mpemu pyi mii á ke, na puru sí mii ta, naha na ye tɛni i sùpyaŋi fàh'h'á cyèere ke, lire tɛni i uru fàhhe maha kuye yal'a cyèe. Lire kurugo li maha ntáan mii á mà naye dùrugo na fàh'hajcyɛrɛ tɛni i, bà Kirisita fàhhe si mpyi si tatɛnge wwú mii i mɛ.

¹⁰ Lire e mii fàhhe ká jcyèere, lire nyɛ mɛ pi aha mii cyahala, lire nyɛ mɛ mà kawaa pyi mii na, lire nyɛ mɛ mà mii kyéerege, lire nyɛ mɛ mà nàvunŋo kyaa pyi mii na Kirisita kurugo, li maha ntáan mii i, naha na ye lire tɛni i Kirisita maha u fàhhe le mii i.

Kɔrenti shiinbii kan'à Poli funŋo pɛn

¹¹ Tɛni i mii mpyi a naye pèe ke, mii mpyi na yu sicyerefoo fiige, ŋka yii pi à mii pyi mii à li pyi. Yii pi mpyi a yaa yii a mii metange yu, naha na ye li mɛɛ ká nta na mii nyɛ yaaga mɛ, pire túnntunmpii yii nyɛ na sɔnŋi shinbwoo ke, pi nyɛ a pwɔrɔ mii na yafyin kàmpañja na mɛ.

¹² Karigii cyi à li cyèe na mii na nyɛ Yesu túnntunŋo ke, mii mpyi a naye waha maa cyire pyi yii shwɔhɔl'e. Yii à Kile sífente fyèŋi ná kabwɔhigii ná kakyanhala kariii niŋyahagii nya mii cye kurugo.

¹³ Mii nyɛ a na tugure yaha yii jùŋ'í mɛ, lire kanni baare e, naha mii à pyi dánafeebii kurujyí sanjy'á ná mii nyɛ a li fiige pyi yii á mà ye? Yii tanga ku nyɛ mii na, yii yáfa na na.

¹⁴ Yii wíi, na tontanrewog'á mii nyɛ na si wani yii yyéere, ŋka mii mɛɛ si na tugure yaha yii jùŋ'í mɛ, naha na ye yii cyeyaayi kurugo bà mii nyɛ mɛ, yii yabilimpíi kurugo mii nyɛ. Pyibilere nyɛ na wyéere caa na li sifeebii jwɔ caa mɛ, ŋka sifeebii pi maha wyéerɛŋi caa na pyibileni jwɔ caa.

¹⁵ Mii wi ke, mii sí jɛɛ na cyeyaayi puni kan yii kurugo ná funntange e, si naye kan ntaha yi na mú. Nyɛ mii aha yii kyaa táan nay'á amuni, lire li si yii pyi na yii àha mii kyaa táan yiy'á sahanŋi mà?

¹⁶ Yii à li cè na mii nyɛ a naye tɛnŋe wá tufiige na mɛ, ŋka yii pii saha na ŋko na mii à cyliege de, na mii à yii wyéerɛŋi wá lýi sɛncyíimpe e.

¹⁷ Lire e ke mpíi mii à tun yii á ke, pire wá à yii yaaga nàjwɔhɔr'a pa ŋkan mii á la?

¹⁸ Mii à li cya Titi[‡] á, u shà yii yyéere ná wuu cinmpworonani i. Taha Titi à yii wyéere nàjwɔhɔrɔ la? Taha mii ná Titi sɔnŋɔŋkanni wá niŋkin karigil' e mɛ? Taha wuu jaaranŋkanni wá niŋkin mɛ?

¹⁹ Mà lwɔ tɛemɔni i, yii na sɔnŋi na tanga wuu nyɛ na jcaaa yii á, lire sí bà mɛ. Wuu maha yu Kile yyahe taan, Kirisita wwɔrɛge e. Wuu ntáannamacinmpyibi, yaaga maha yaaga wuu à jwo ke, wuu à yire puni jwo, bà yii sí mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i mɛ.

²⁰ Mii na fyáge si zhà yii yyéere, mii àha ŋkwɔ sà yii ta yii à pyiŋkanni labere lwɔ ndemu li nyɛ li nyɛ a táan mii á mɛ. Lire baare e nde mii sí n-pyi ke, lire mú si n-táan yii á mɛ. Lire jwɔhe ku nyɛ, mii na fyáge, mii àha ŋkwɔ zà mbɛmbaanŋi ná yɛncyɛge ná lùyirini ná jyiɛɛnni ná jwoore ná mkegeere ná yámpeente ná nyàhangurugunŋi ta yii shwɔhɔl'e mɛ.

²¹ Mii na fyáge, mii aha shà yii yyéere, Kile ká ŋkwɔ mii sílege yii á sahanŋi mɛ. Mii na fyáge, sùpyire t'á kapegígii pyi, maa mpyi ti nyɛ a láha ti katupwɔhɔyi ná ti jacwɔore ná ti sílege baa karigii na mɛ, mii àha ŋkwɔ mɛɛ sú tire kurugo mɛ.

13

Yɛrɛyi nizanŋyi

[‡] 12:18 Poli mpyi a jwo uru cinmpworonani kyaa na mà kwɔ (8.22).

¹ Mii toontanrawoge ku sí n-pyi ņke yii yyére. Wuu sí n-sà kapegigii pyifeebii sâra si ntâanna ná pi kapyĩkil'e, bà y'à jwo Kile Jwumpe Semenji i na: «Shiin shuunni taanre ká kani ndemu ņya tapyige e ke, lire kani si n-cwōōnrō si ntâanna ná pire ņĩjwuyi i*.»

² Mii tozhōnwoge yii yyére, mp̄ii pi mpyi a kapegigii pyi ke, mii mpyi a pire puni yeṛe, mà bāra sūpyire sannte na. Nume, mà mii laage yaha k'à tōōn yii na, mii sí yi jwo yii á sahaŋki, mii aha sà mpiimu ta pi i kapegigii pyi sahaŋki ke, mii sí ku táan p̄irefee na mē.

³ Ná yii s'à jwo na yii la ņye si ņcē na Kirisita u à u jwumpe le mii ņwoge e, yii sí li cē. Kirisita fānhe ņye a cyéṛe yii karigil'e mē, u maha u sífente cyéṛe yii na.

⁴ Sēe wi, tēni i pi mpyi na u kwōre cige na ke, u mpyi a uye pyi fānha baa yaaga, ņka u à ņē a fwoṛo kwūŋi i Kile sífente cye kurugo. Wuu fānh'a cyéṛe, bà Kirisita woge mpyi a cyéṛe mē. Nka wuu aha nūr'a shà yii yyére, yii sí li ņya wuu karigii pyiŋkanni i, na Kile maha fānhe kaan wuu á, bà u à ku kan Kirisita á mē.

⁵ Yii yiye káanmucya sēe sēl'e kampyi sēenji na yii na ņaare Kile kuni i. Yii ņye a li cē yiye e na Yesu Kirisita na ņye yii e mà? U aha nta u ņye yii e mē, lir'à li cyēe na yii à kùuŋ'a cwo Kile kuni i.

⁶ Nka mii na sōŋŋi yii sí li cē yiye e na wuu ņye a kùuŋ'a cwo Kile kuni i mē.

⁷ Wuu na Kile ņaare, yii aha ņkwō kapii pyi mē. Li kapyiini ņūŋke bà ku ņye si li cyēe yii na na wuu na j̄in'a kyaa pyi mē, ņka li kapyiini ņūŋke ku ņye si yii ņya kacenne tapyige e. Yii a kacēŋji pyi, ali lire mēe ká nta li sí li cyēe na wuu à wurugo, lire ņye tapege mē.

⁸ Wuu sí n-jà Kile sēenji fylinne mē, nde kanni wuu sí n-jà n-pyi ke, lire li ņye mà u pyi u a sí yyaha na.

⁹ Wuu fānhe mēe ká nta k'à cyéṛe, ka yii woge si mpēe, lire na ņye wuu á funntanga. Wuu Kileŋarege ku ņye, yii ndire le Kile kuni i.

¹⁰ Mà mii laage yaha k'à tōōn yii na, mii na ņge leterēŋi sēmēni si ņkan yii á, bà li si mpyi, mii aha na yii yyére, mii aha zà yafyĩn cwōōnrō ná fahan'i si ntâanna ná Kafoonji fānhe ņiŋkange e mii á mē. U à kuru fānhe kan mii á, si yii tēge yii a si yyaha na Kile kuni i. Ku ņye a kan si yii ņūŋō kyān Kile kuni na mē.

Jwumpe nizanmp̄e

¹¹ ņye nume, mii cĩnmpyiibii, yii pyi funntange e. Nde li sí yii pyi yii ndire le Kile kuni i ke, yii a lire pyi. Yii a māban leni yiye e. Yii yii sōŋŋōre pyi ņiŋkin, yii i yyeŋiŋke yaha ku pyi yii ná yiye shwāhōl'e. Lire ká mpyi, Kilenji u maha tãange ná yyeŋiŋke kaan ke, uru sí n-pyi ná yii e.

¹² Yii a cĩnmpworogo fwūŋi kaan yi'y'á ná funŋcēŋji i. Kile wuubii pi ņye naha ke, pire pun'à yii shéere.

¹³ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ņwō yii na, tãange ku ņye Kile e ke, kuru ku pyi yii ná yiye shwāhōl'e, yii i mpyi Kile Munaani wwōŋeṛe e.

* 13:1 Duterenam̄u 19.15

Leƙeƙeƙe Poli à tun Galati kùluni dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè leƙeƙeƙe funɗo jwumpe e ke

Kini mege pi maha mpyi Turiki nume ke, Galati shiinbii mpyi a tɛɛn lire kini i cyage k'e. Poli à tooyo shuunni pyi pi yyere na Jwumpe Nintanmpe yu, puru njwuɗi tooy'e pii mpyi a dá Yesu na. Nye Poli Kile jwumpe jwuɗkwooni kántugo Galati shiinbil'á, Yahutuubii pii mpyi a shà maa pi pyi na Yesu Kirisita daniyanji kanni si n-jà sùpya shwò u kapegigii na me, fo mu aha a Yahutuubii làdaabii kurigii jaare mú. Lire e pi mpyi na yu na fánha ku jye ku ki dánafeebii puni pi kwòn mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e.

Poli à jwo na mu à pyi Yahutu yo, mu jye a pyi Yahutu mà yo, sùpyire puni sí n-shwò Yesu Jwumpe Nintanmpe mpemu kurugo ke, na tire sùpyire kàlan'á kántugo wà puru jwump'á. Poli à lógo na Galati dánafeebii wá na nko raa kántugo wàa Kile kun'á, si ntaha pire kafinvinibii jwòh'i ke, ka u u nge leƙeƙeƙe sém'a tũgo pi á, maa pi yere, bà pi si mpyi si njkúu Jwumpe Nintanmpe na, si njkwòro Kile kuni i me. Yereyi Poli à kan pi á ke, yire yi jye njje.

U à li cyèe pi na na ur'à uye kan Kile á, na Kafoonji Yesu u à uru tun uru u a Jwumpe Nintanmpe yu. U à li cyèe pi na mú, na uru ná Zheruzalemu dánafeebii kurun'á bin'a tɛɛn, dánafeebii pi jye pi jye Yahutu me, maa jwo pire kyaa na. Nde na pir'à bê ke lire li jye nde: pire dánafeebii jye a yaa pi pyi Yahutuubii saliyani jwòh'i me (1--2).

U à uye tígile Kile Jwumpe Semenji na, maa yi yyaha jwo pi á na Yahutuubii saliyani kuni jaaranji i bà zhwonji jye na ntaa me; nka mu aha dá Yesu Kirisita na, lire kanni li sí n-jà sùpya shwò (3--4).

Leƙeƙeƙe takwòre e, u à yi jwo a waha pi á na pi piye yaha Kile Munaani l'a nkéɛnni, jaha kurugo ye lire li maha sùpyani yige Musa Saliyani tugure jwòh'i, maa fánhe kan u á, u u kacennkii shinji puni pyi. Kacennkii puni yyaha yyere wuuni si li jye tàange (5--6).

Poli à fwù kan Galati dánafeebii kuruyi'á

¹ Mii Poli u jye Yesu Kirisita tũntunɗo ke, mii u à nge leƙeƙeƙe tũgo yii á. Mii u pyi Yesu Kirisita tũntunɗo, sùpya bà u à lire yaa me, sùpya bà u à mii tun me. Yesu Kirisita u à jè a fwooro kwùɗi i Tufoonji cyé kurugo ke, uru ná Tufoonji Kile u à wwò lire na.

² Mii cinmpyibii puni pi naha ná mii i ke, mii ná pire pi à wwò maa nge leƙeƙeƙe tũgo Galati kùluni dánafeebii kuruyi'á.

³ Wuu Tuɗi Kile ná Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi yyeɗinke kan yii á.

⁴ Yesu Kirisita u à uye kan mà pyi sárage si wuu kapegigii yafa wuu na, bà wuu si mpyi si fwooro nge dijneyi nimpinji karigii puni i mà tàanna ná Tufoonji Kile jyi wuuni i me.

⁵ Pèente ti taha Kile na tèrigii puni i, fo tɛekwombaa. Amiina!

L'à Poli pàa, u lógo na Galati dánafeebii à kuni labere lwò

⁶ L'à mii pàa sèl'e mà lógo na yii à wyère na nko raa kántugo wàa Kile á, uru ngemu u à yii yyere maa jwò yii na maa yii shwò ke, mpai pi jye na yii shwonkanni jwumpe labali na yu ke, maa ntaha pire jwumpe jwòh'i,

⁷ mpemu ná Jwumpe Nintanmpe jye ninjin me. Tire sùpyire na yii wuruge, Jwumpe Nintanmpe pu jye na Kirisita kyaa yu ke, marii jca a s'a puru kɛɛnni.

⁸ Wuu à njemu jwo yii á Yesu kyaa na ke, l'à pyi wuu yabilimpai yo, l'à pyi Kile mèleke mà yiri njinyi na yo, wà ha mpa yabere jwo yii á, Kile u urufoo lánja.

⁹ Mii à yi jwo yii á mà kwò, mii sí nùru yi taha, Jwumpe Nintanmpe yii à lógo wuu jwò na, maa jee pu na ke, shin maha shin ká puru labala a jwo yii á jwuɗkanni labere na ke, Kile u urufoo lánja.

¹⁰ Naha yii na sòɗɗi nume be? Mii na jca si ntáan sùpyir'á laa, mii na jca si ntáan Kile á? Sùpyire jyi wuuni mii na mpyi be? Mii n'a mpyi na sòɗɗi si ntáan sùpyir'á, mii mpyi na si n-pyi Kirisita bárapyi me.

Pyiɗkanni na Poli à pyi Yesu tũntunɗo ke

¹¹ Mii la jye yii li cè mii cinmpyibii, Jwumpe Nintanmpe mii à jwo yii á ke, pu jye a fwooro sùpya e me.

¹² Mii jye a pu ta sùpya á me, wà mú sí jye a mii kála pu na me, nka Yesu Kirisita yabilinji u à pu cyèe mii na.

¹³ Yii à mii pyiɗkanni kyaa lógo mà mii yaha Yahutuubii Kile kuni i. Yii mú s'à cè na mii à Kile dánafeebii kurun'á kyerege fo mà tóro. Mii mpyi na li kòre si ku jya.

¹⁴ Yahutuubii Kile kuni jaaranji i, mii mpyi na yyejwòge shiinbii puni yyaha na. Mii tiibii làdaabii kani mpyi a sàa waha mii na.

¹⁵ Nka Kile à jwɔ mii na mà mii ta mii sàha si me, maa mii cwɔnrɔ, mii a báare ur'á.

¹⁶ Amuni, li mú à pyi, l'à sàa bê u á mà u Jyanji cyêe mii na, mii s'a u kyaa yu supyishinji sannj'á, mpíi pi jye pi jye Yahutuu me, mii jye a sùpya yíbe si nta li pyi me.

¹⁷ Mpíi pi à pyi Yesu túnntunmii mii yyaha na ke, mii jye a shà Zheruzalemu i si pi jya me. Mii à til'a kàre Arabubii kini i, maa yíri wani mà kàre Damasi kànhe e.

¹⁸ Yyee taanre kántugo na, mii à kàre Zheruzalemu kànhe e, mà sà canmpyaa ke ná kanjuro pyi Pyeri yyéere si u cè.

¹⁹ Nka uru ná Kafoonji Yesu cinmpworonji Yakuba baare e, mii saha jye a Yesu túnntunji wabere jya me.

²⁰ Kampyi kafinara mii na sémeni na ntùuge yii á, Kile u jye mii shèrefoonji.

²¹ Lire kántugo mii à kàre Siri kini i, maa yíri wani mà kàre Silisi kùluni i.

²² Nka fo mà sà nɔ lire tɛni na, Zhude kùluni dánafeebii kurujyi mpyi na sàha njkwɔ a mii cè me.

²³ Pi mpyi a lógo kanna na nje u mpyi na pi kyéerege si nta pi sige pi àha ndá Jwumpe Nintanmpe na me, na uru u na pu yu sùpyir'á nume.

²⁴ Lire e ke pi na Kile metange yiri mii kurugo.

2

Jwumpe Nintanmpe Poli mpyi na yu ke, Yesu túnntunmpii sanmpil'à jee puru na

¹ Jye yyee ke ná sicyeer'à tòro ke, ka mii i núr'a kàre Zheruzalemu kànhe e ná Barinabasi i. Titi mpyi a kàre ná wuu e mú.

² Mii à nde kùluni tɔɔge lwɔ, jaha na ye Kile yabilinji u à li cyêe mii na. Mii à nɔ wani ke, maa bínn'a tɛen ná dánafeebii jùnjufeebil'e. Jwumpe Nintanmpe mii na yu supyishinji sannj'á, mpíi pi jye pi jye Yahutuu me, ka mii i jyé puru yyahe e mà jwo dánafeebii jùnjufeebil'á. Mii la jye a mpyi tafere mii à fê tajjaa ná nijjaa Yesu Kirisita kurugo ke, tire ti kwɔro kanjwɔ baa me.

³⁻⁵ Jye mà mii yaha wani, kafiniviniibii pii mpyi a piye pyi dánafee fiige maa njwɔhɔ a jyé wuu shwɔhɔl'e si nta jɔcè pyinjanni na Yesu Kirisita à wuu shwɔ Musa Saliyanji bilere na ke, si lire kɛege si nta wuu yaha bilere e sahanji. Ali mà li ta mii jaarajeenji Titi mpyi Yahutu me, pi la mpyi u u njkwɔn fànhe e mà tàanna ná Musa Saliyanji i. Nka wuu jye a jɛn'a wuye yaha pi cye e tère ninjin i, maa lógo pi jwɔ na me, Jwumpe Nintanmpe pu jye sèenji ke, bà puru si mpyi si njkwɔro yii á me. Wuu ná Zheruzalemu dánafeebii kacwɔnribii mpyi a wwɔ jwɔmɛe ninjin na, pi jye a jɛn'a fànha cyán Titi na u u njkwɔn me.

⁶ Jwumpe Nintanmpe wuu na yu ke, pi sí jye a jɛn'a yaaga bàra puru na me. (Sèenji na, pi tayyéerege mpyi nkemu ke, kuru jye yaaga mii á me, jaha kurugo ye Kile jye a sùpya pwɔɔnjo sùpya na me.)

⁷ Sèenji na, pi à li ta na Kile à mii tun mii u sà a Jwumpe Nintanmpe yu supyishinji sannj'á, bà u à Pyeri tun u sà a pu yu Yahutuubil'á me.

⁸ Kilenji u à fànhe kan Pyeri á maa u tun Yahutuubil'á ke, uru mú u à fànhe kan mii á maa mii tun supyishinji sannj'á.

⁹ Amuni, Yakuba ná Pyeri ná Yuhana pire pi jye jùnjufeebii, maa ntɛen li taan na Kile à jwɔ mii na, mii u a nte túnnture pyi. Lire na pi à Barinabasi cyege ná ndoge cù, si li cyêe na wuu ná pire na jye wwojɛe. Wuu à bínn'a tɛen maa jwɔ li na na pire sí n-sà a Jwumpe Nintanmpe yu Yahutuubil'á. Wuu pi ke, wuu sí n-sà a pu yu supyishinji sannj'á.

¹⁰ Pi à wuu jáare kanna na wuu àha funjɔ wwɔ dánafeebii fɔnjɔfeebii na wani me. Mii s'à fère sín maa lire pyi.

Poli à Pyeri la wwú Antiyɔshi kànhe e

¹¹ Jye tɛni i Pyeri à pa Antiyɔshi kànhe e ke, l'à fwor'a yyéere na u karigii pyinjanni mpyi a jwɔ me, lire e mii à u tiɛe maa u cɛege sùpyire puni jyii na.

¹² Pyeri làwwuge jùnjke ku nke: u mpyi a fyànha na lyi ná supyishinji sannji dánafeebil'e, lire mpyi a jwɔ, nka pil'á yíri Yakuba yyér'a pa, pire mpyi maha jwo na supyishinji sannj'á yaa u kwɔnYahutuubii fiige, u à fyá pire na, maa li jwɔ cù na láre supyishinji sannji dánafeebii na, fo mà pa kántugo wà pi á.

¹³ Lír'á pyi ke, ka Antiyɔshi kànhe Yahutuubii dánafeebii sanmpii si mpyi jwɔmyahigii shuunnifée Pyeri fiige. Ali Barinabasi yabilinji mpyi a taha pi fye e.

¹⁴ Mii à pa li káanmucya mà li ta Jwumpe Nintanmpe na sèenji njemu yu ke, pi jye na jaare uru sèenji fye e me, ka mii i yi jwo Pyeri á pi puni jyii na:

«Mu u jye Yahutu ke, Kile kuni yyahe yyéere zhènji kurugo mu à jɛn'a Yahutuubii làdaabii pii yaha maa mpyi supyishinji sannji fiige, lire mpyi a jwɔ, nka nume, jaha na mu la jye si supyishinji sannji kɛɛnɛe fànhe e si mpyi Yahutuu ye?»

¹⁵ Mii ná mu, wuu à si Yahutuu, wuu nyɛ supyishinjɛ sanjɛ fiige nje u nyɛ u nyɛ a Kile kuni cè me.

¹⁶ Nka lire ná li wuuni mú i, wuu à cè na sùpya sì n-jà n-tí Kile yyahe taan mà lire nùjke pyi na u à Musa Saliyanjɛ kurigii naara me. Dániyanjɛ kanni cye kurugo Yesu Kirisita na, sùpya maha ntí Kile yyahe taan. Lire kurugo wuu mú à dá Yesu Kirisita na, bà wuu si mpyi si ntí Kile yyahe taan me. Lire nyɛ Saliyanjɛ kapyii me, naha na ye sùpya sì n-si n-jà n-tí ka lire nùjke si nta na u à Saliyanjɛ kurigii naara me.»

¹⁷ Wuu pi ke, wuu na ncaa si ntí Yesu cye kurugo, nka l'aha mpa nta na wuu na kapegii pyi, lir' à li cyèe na Kirisita e cyi à fworola? Mà byanhara bá la!

¹⁸ Mu aha fworola Musa Saliyanjɛ kuni i mà pa Yesu Kirisita wuuni i, kàntugo yyéere maa núr'a fwor'a jyè lire kuni nijjyeeni i, lire cye kurugo mu maha núr'a pyi Saliyanjɛ kèegefoo.

¹⁹ Mii wi ke, mii à fworola Musa Saliyanjɛ i. Lire e ke mii saha nyɛ uru Saliyanjɛ nwɔh'i me. Uru Saliyanjɛ yabilinjɛ ngahanjɛ u à mii pyi mii à fworola u e. Cyire pun' à pyi, bà mii si mpyi si nta mpyi Kile sùpya me.

²⁰ L' à pyi mu à jwo mii ná Kirisita à kwòro sijncyan kworokworocige na. Lire kurugo mii yabilinjɛ sàha bà u nyɛ na naye karigii cwɔnre me. Nka Kirisita na nyɛ mii i. Kyaa maha kyaa mii na mpyi nume ke, mii à na cyège taha Kile Jyanjɛ na maa nta a li pyi. Uru u à mii kyaa táan uy' à, maa uye kan sàraga mii kurugo.

²¹ Kile à nwɔ mii na maa yaage nkemu kan mii á ke, mii sì n-cyé kuru na me. Kàmpyi Kile mpyi a jwo na mu aha ntaha Musa Saliyanjɛ fye e na mu à tí uru yyahe taan, lire tɛni i ke, Kirisita kwùnjɛ mpyi na sí n-pyi kanywɔ baa de!

3

Kile à jwo na sùpyanji maha ntí u dániyanji kurugo

¹ Yii Galati dánafeebii funnɔ baa sùpyiibii! Joofo u à yii le kuni nimpini i ye? Mà li ta nùjke na Yesu à kwòro cige na ke, mii à kuru fininjɛ a jwo yii á.

² Yii li cè na yii nyɛ a Kile Munaani ta Musa Saliyanjɛ kuni naaranjɛ cye kurugo me, nka Jwumpe Nintanmpe yii à lógo maa dá pu na ke, puru cye kurugo yii à li ta.

³ Di yii à pyi maa mpyi funnɔ baa shiin be? Kani yii à sii ná Kile Munaani sínjɛ i ke, naha na yii la nyɛ s'a lire pyi nume ná yii yabilimpini sífente e ye?

⁴ Karigii puni Kile à pyi yii á ke, cyir' à pyi kanywɔ baa ke? Nka cyire sí nyɛ a yaa cyi pyi kanywɔ baa mà de!

⁵ Yii wii! Kile ká u Munaani yaha l' à pa yii yyaha cù, ka yii i kakyanhala kariii pyi, yii áha raa sònjɛ na yii na Musa Saliyanjɛ kuni naare ke, na lire kurugo u à li pyi me, nka Jwumpe Nintanmpe yii à lógo maa dá pu na ke, lire kurugo u à lire pyi.

⁶ Nyɛ nde Ibirayima à pyi ke, lire tayyereg' à pèe wuu á. U à dá Kile na, lire cye kurugo Kile à jwo na u à tí*.

⁷ Lire e ke yii li cè, mpini pi à dá Kile na ke, pire pi nyɛ Ibirayima tùluge shiinbii sèese wuubii.

⁸ Kile Jwumpe Semenji mú s' à jwo a kwò na Kile na sí supyishinjɛ sanjɛ pyi shintilii u yyahe taan, pi dániyanjɛ kurugo. Lire kurugo u à jwo Ibirayima á na: «Mii sí jwò le supyishinjɛ pun' á mu cye kurugo†.»

⁹ Ibirayima à dá Kile na, ka Kile si jwò le u á, amuni li mú nyɛ shin maha shin ká dá Kile na ke, u sí jwò le urufol' à Ibirayima fiige.

¹⁰ Mpini pi na Musa Saliyanjɛ kuni naare marii sònjɛ na Kile sí jwò le pir' á ke, pir' à cwo lanjanke e mà kwò. Naha kurugo ye l' à sème Kile Jwumpe Semenji i na: «Yaaga maha yaaga k' à sème Saliyanjɛ i ke, ngemu ká mpyi u nyɛ na cyire kapyaaagii kurigii puni naare me, urufol' à lánja‡.»

¹¹ Nyɛ nákaana baa, sùpya sì n-jà n-tí Kile yyahe taan Saliyanjɛ cye kurugo me, naha na ye l' à sème mú na: «Shinjɛ u à tí ke, dániyanjɛ cye kurugo, uru maha mpyi nyii na§.»

¹² Musa Saliyanjɛ kuni ná dániyanjɛ wuuni naaranjɛ nyɛ ninjin me, naha na ye l' à sème mú na: «Ngemu la ká mpyi si shinjɛ ta Saliyanjɛ cye kurugo ke, urufol' à yaa u Saliyanjɛ kurigii puni naara*.»

¹³ Nka Kirisita à wuu lanjanke lwó wuu cyaga, maa wuu shwò Saliyanjɛ lanjanke na. L' à sème mú na: «Shin maha shin pi à dùrugo cige e mà u bò ke, urufol' à lánja†.»

¹⁴ Lir' à pyi, Kile à dùbabii mpiimu le Ibirayima á ke, bà pire si mpyi si nɔ supyishinjɛ sanjɛ na mú Yesu Kirisita cye kurugo me. Kile à u Munaani nwɔmɛɛni ndemu lwó ke, bà wuu si mpyi si lire ta dániyanjɛ cye kurugo me.

* 3:6 Zhenzi 15.6 † 3:8 Zhenzi 12.3; 18.18; 22.18 ‡ 3:10 Duterenomú 27.26 § 3:11 Abakuki 2.4 * 3:12 Levitiki 18.5 † 3:13 Duterenomú 21.23

Musa Saliyanji nyɛ a Kile ɲwɔmɛɛni fyiinne mɛ

¹⁵ Mii cɪnmpyibii, mii sɪ kani lɔ yyaaha jwo yii á mà tàanna ná sùpyire karigii pyiŋkanni i. Shiin shuunni ká tunmbyara le, pire mú shuunni i, shin niŋkin sɪ n-jà tire kɛɛge mɛ, u mú sɪ n-jà yaaga le tire e mɛ.

¹⁶ Nyɛ amuni Kile à tunmbyara le ná Ibirayima ná u tɔluge e. Li nyɛ a sɛmɛ: «Ibirayima ná u tɔluyi i» mɛ. Li n'a mpyi a sɛmɛ amuni, li mpyi na sɪ n-pyi mu à jwo u tɔluy'á nyaha. Nka l'á sɛmɛ: «Ibirayima ná u tɔluge e*» kuru ku nyɛ Kirisita.

¹⁷ Mii jwumpe ɲwɔhe ku nyɛ ŋke: Kile à tire tunmbyaare le, yyeɛ ŋkwuu sicyɛɛre ná yyeɛ beɲjaaga ná ke (430) kántugo, ka MusaSaliyanji sɪ nta a pa. Uru Saliyanji sɪ n-jà Kile ɲwɔmɛɛni fyiinne, sɪ nta raa ŋko, mà li shi bò mɛ.

¹⁸ Kámpyi Kile mpyi a sùpyire pyi u koolyii mà tàanna ná Saliyanji kuni ɲaaraŋi i, li sàha mpyi na sɪ n-pyi ɲwɔmɛɛni kayaala mɛ. Mà li ta Kile à ɲwɔ Ibirayima na ɲwɔmɛɛni cye kurugo.

Naha kurugo Kile à Saliyanji kan ye?

¹⁹ L'aha mpyi amuni, ɲaha kurugo Kile à Saliyanji kan ye? U à u kan bà wuu sɪ mpyi sɪ u kafuunŋkii cɛ mɛ. L'á pyi sɪ yaa ná Ibirayima tɔluge mpanji i, kur'á Kile à nde ɲwɔmɛɛni lwó. Nyɛ Kile mèlekɛɛbii ná pi toromayyahafoonji cye kurugo Saliyanji à nɔ sùpyire na.

²⁰ Nka tɛni i Kile à lire ɲwɔmɛɛni lwó Ibirayima á ke, u kuro nyɛ a mpyi toromayyahafoonji i mɛ. Kile yabilinji ye niŋkin u à tí'á yi jwo Ibirayima á.

²¹ Tá lir'á li cyɛɛ na Saliyanji à kántugo wà Kile ɲwɔmyahigil'á? Mà byanhara bá la! Kámpyi Saliyanji mpyi na sɪ n-jà shin pyi Kile sùpya, u mpyi na sɪ n-jà sùpyire pyi ti tí mú Kile yyahe taan.

²² Nka Kile Jwumpe Semɛnɛni à jwo na kapegigii mpyin'á fánha ta sùpyire puni na. Lire e ke yaayi ɲwɔmɛɛni Kile à lwó ke, pyiŋkanni niŋkinji na wà sɪ n-jà yire ta ke, lire li nyɛ mà dá Yesu Kirisita na.

²³ Mà uru dányanji tɛni yaha li sàha nɔ mɛ, Musa Saliyanji u mpyi a tɛɛn sùpyire puni ɲun'í mà wuu pyi kásuyii fiige. U à tɛɛn wuu ɲun'í fo mà sà nɔ tɛni i Kile kun'á cyɛɛ wuu na, ka wuu u dá Kirisita na ke.

²⁴ Lire pyiŋkanni na, Musa Saliyanji à wuu le kuni i fo mà sà ŋkan Kirisita á, bà wuu sɪ mpyi s'a ntòre ná shintiibil'e Kile yyahe taan dányanji cye kurugo mɛ.

²⁵ Numɛ mà wuu yaha wuu à dá Kirisita na, wuu saha nyɛ Musa Saliyanji cye e mɛ.

Kile pyifente taŋkanni

²⁶ Yii pun'á pyi Kile pyi dányanji cye kurugo Yesu Kirisita wwoɲɛɛge e.

²⁷ Yii mpii pi à batize Yesu Kirisita wwoɲɛɛge e ke, yii à Kirisita yabilinji pyiŋkanni lwó.

²⁸ Lire e mu à pyi Yahutu yo, mu à pyi supyishinji sannji yo, mu à pyi biliwe yo, mu nyɛ a pyi biliwe mà yo, mu à pyi nò yo, mu à pyi ceewe yo, sùpya nyɛ a wwu sùpya e mɛ. Yii puni na nyɛ niŋkin Yesu Kirisita wwoɲɛɛge cye kurugo.

²⁹ Nyɛ yii aha nta Kirisita wuu, yii mú na nyɛ Ibirayima tɔluge shiin. Yaage ɲwɔmɛɛni Kile à lwó Ibirayima á ke, yii sɪ kuru ta mú.

4

¹ Yii na yaha si yi yyaha jwo yii á. Li na nyɛ bà tufoo maha ɲwɔmɛɛ lwó u pyà á mɛ. Mà pyanji yaha nàŋkocyeɛre e, u maha mpyi biliwe fiige, mà li ta u tunji yaayi puni nyɛ u wuyo.

² U byifeebii ná mpii pi na u karigii cwɔɔnre ke, pire maha yaha u na, fo tɛni kyaa u tun'á jwo ke, lire ká nɔ.

³ Wuu mú pi ke, wuu mpyi mu à jwo nàŋkopyire mà wuu yaha diɲyɛni yasunɲyi ladaabii bilere e.

⁴ Nka Kile ɲwɔmɛɛni tɛn'á fúnŋɔ ke, ka u u u Jyanji tun u à sɪ sùpya mà yaha MusaSaliyanji ɲwɔh'i.

⁵ mpii pi nyɛ uru Saliyanji ɲwɔh'i ke, bà u sɪ mpyi sɪ pire ɲun'ɔ wwu bilere e, Kile sɪ pi pyi u pyi mɛ.

⁶ Nde l'á li cyɛɛ na yii na nyɛ Kile pyi ke, lire li nyɛ Kile à u Jyanji Munaani* tun yii zòmpii na, lire l'á li ta yii aha Kile ɲáare yii maha jwo: «Baba, wuu Tu Kile!»

⁷ Nyɛ lir'á li cyɛɛ na yii à fworɔ bilere e. Yii à pyi numɛ Kile pyi. Ná yii s'á pyi u pyi de, yaayi puni u à bɛgɛl'a yaha u pyiibii mɛɛ na ke, yii pi nyɛ yire tafeebii.

Poli funŋk'á pɛn ná Galati dánafeebil'e

⁸ Nyɛ tɛɛcyiini i, yii mpyi na sàha ŋkwò a pyi ná Kile e mɛ, lire e yii mpyi a yiye le yasunɲyi bilere e, ɲjemu yi nyɛ yi nyɛ Kile sɛɛ wunji mɛ.

⁹ Nka nume yii nye ná Kile e, a fo Kile bà u nye ná yii e, naha na yii la nye si nuru yiye le yire diɲɲɛɲi yasanɲi ladaabii bilere e ye? Yire yasanɲi nye fánha ná kaɲwɔɔ baa de!

¹⁰ Yii maha canmpyaagii cyii tɔre canntanya, yɲɲi yà na nye amuni, tɛrigii cyii na nye amuni, yyeegii cyii na nye amuni, naha na be?

¹¹ Yii kapyinɲil'á mii funɲɔ pɛn, fo mii na sɔnɲi mii kanhare puni sí n-pyi kaɲwɔɔ baa.

¹² Mii cinmpyiibii, mii à fwoɔ Yahutuubii ladaabii bilere e maa mpyi yii supyishinɲi sanɲi fiige. Mii na yii jaare, yii i mpyi mii fiige, yii àha yiye le tire bilere e me.

Mà mii yaha yii yyére yii nye a mii mumpɛnme pyi me.

¹³ Yii à li cè na yampe p'á mii pyi mii à tɛɛn yii shwɔhɔl'e na toɲɲiige, maa Jwumpe Nintanmpe jwo yii á.

¹⁴ Mii yamp'á yii tɛɛnme pɛn, nka yii nye a ɲɲige maa ɲcyé mii na me, yii à mii cùmɔ leme ɲwɔ mu à jwo Kile mèlekɛɲi wà, mu à jwo Yesu Kirisita yabilinɲi wi.

¹⁵ Lire tɛni i, yii yyahayi mpyi a táan ná mii i sèl'e. Nume taa kuru yyetange de! Mii à dá li na na mii kyaa mpyi a táan yii á, kámpyi li mpyi na sí n-jà n-pyi, yii mpyi na sí yii ɲyiigii wwú n-kan mii á.

¹⁶ Lire e ke mii na sɛɛnɲi yu yii á ke, lire l'á mii pyi yii zàmpɛn be?

¹⁷ Süpyire ti na Jwumpe Nintanmpe labali na yu ke, tire na dirili yii kurugo, nka sèeshiin bà me. Pi la nye si mii ná yii láha wuye na, bà yii si mpyi si zii ntaha pire fye e me.

¹⁸ L'á ɲwɔ yii kwɔɔro kuni nɲɲɛnni i tɛrigii puni i, ali mii mɛɛ ká mpyi mii nye yii shwɔhɔl'e tɛni ndemu i me.

¹⁹ Mii pyiibii, mii na nkanre yii kurugo sahanɲi layirilifoo fiige, fo Yesu Kirisita ká yii zɔompɲi puni shwɔ a ta.

²⁰ Cyage e mii nye amɛ ke, li mpyi na sí n-táan mii i mà pyi yii shwɔhɔl'e nde tɛni i, si jwuɲkanni kɛɛnɲɛ ná yii e, naha na ye nde mii sí n-pyi yii á ke, mii nye a li cè me.

Kile ɲwɔmɛɛni ná Kile Saliyanɲi na nye Ibirayima cyeebii shuunnɲi fiige

²¹ Mii à jwo yo! Yii mpɲi la ku nye si mpyi Musa Saliyanɲi ɲwɔh'í ke, ɲje Saliyanɲi Semɛnɲi à jwo ke, yii nye a yire lógo mà?

²² L'á sɛme na Ibirayima à pùnampyire shuunni ta, wà à ta bilicwo á, wà s'á ta u cilenɛɲ'á.

²³ Bilicwoɲi pyàɲ'á ta mà tàanna ná u sifeebii ɲyii wuuni i, nka cilenɛɲi wuɲ'á ta mà tàanna ná Kile ɲwɔmɛɛni i.

²⁴ Mpe jwumpe ɲwɔh'á cùgo, mpɲi cyeebii shuunnɲi na nye mu à jwo tunmbyara tatɛɛnyɛ shuunni Kile à ntemu pyi ke. Agari u nye bilicwoɲi ke, uru u nye mu à jwo tunmbyaare Kile à le ná Musa e Sinayi ɲanɲe ɲuɲ'i ke, u pyiibii maha sini bilii.

²⁵ Nye Agari na nye Sinayi ɲanɲe fiige Arabubii kɲi i, maa mpyi naha Zheruzalemu kànhe fiige mú, kuru ná ku shiinbii na nye bilere e'.

²⁶ Nka Zheruzalemu kànhe ku nye nɲɲiɲi na ke, kuru nye bilere e me, kuru mú sí ku nye wuu nuɲi.

²⁷ L'á sɛme na:

«Cɲiriɲɛ, ta múgure sèl'e,
mu u nye mu sàha laa yanɲanna cè me, ta nkwúuli funntange e,
naha na ye ceɛnɲi nòn'á wál'a yaha ke,
uru pyiibii sí nyaha n-tòro nɲɲiicwoɲi wuubii na*.»

²⁸ Mii cinmpyiibii, yii pi ke, yii à pyi Ishaka fiige, pyiibii ɲwɔmɛɛni Kile à lwó maa pi kan Ibirayima á ke, pire pi nye yii.

²⁹ Bilicwoɲi pyàɲ'á ta u sifeebii ɲyii tanɲkanni na, cilenɛɲi wuɲ'á ta Kile Munaani sífente cye kurugo. Nka bilicwoɲi pyàɲ'á tɛe na cilenɛɲi wuɲi yyaha fwɔhɔre, fo mà sà nɔ nɲɲjaa na.

³⁰ Nye naha Kile Jwumpe Semɛnɲi à jwo ye? Y'á sɛme:

«Ma bilicwoɲi ná u jyanɲi kòɔɔ, naha na ye u nàzhan nye kɔɔge e ná cilenɛɲi jyanɲi i me§.»

³¹ Lire kurugo mii cinmpyiibii, wuu nye bilicwoɲi pyii me, nka cilenɛɲi pyiibii pi à sii wuu.

5

Yii àha nuru yiye le Musa Saliyanɲi bilere e me

¹ Kirisita à wuu yige bilere e, bà wuu si mpyi si mpyi wuye wuu, sɛɛnɲi na me. Lire e yii kwɔɔro pur'e, yii àha nuru yiye le bilere mɛɛre na me.

² Yii lógo! Mii Poli, mii sí yí jwo yii á, yii aha nta yii à dá li na na yii à yaa yii kwòn si nta zhwɔ, lire e Kirisita kaɲwɔɔ saha nye yii á me.

³ Mii sí nuru pu taha yii á, shin maha shin u à uye kan pi à kwòn ke, urufol'á yaa u a Musa Saliyanɲi kurigii puni jaare.

† 4:25 Pyinɲkanni na Yahutuubii mpyi na Kile pɛre maa piye pwo Musa Saliyanɲi na fo mà sà mpyi bilii fiige ke, ná lire e Poli à Zheruzalemu tàanna naha nke cyage e. * 4:27 Ezayi 54.1 § 4:30 Zhenezi 21.10

⁴ Yii pi na ɲcaa si ntíi Kile yyahe taan Musa Saliyanj cye kurugo ke, yii à kàntugo wà Yesu Kirisita na, lire e Kile si ɲwɔ yii na si yii shwɔ mɛ.

⁵ Wuu pi ke, Kile Munaani à wuu pyi wuu à tɛɛn li taan na wuu sí n-tíi Kile yyahe taan wuu daniyanj kurugo.

⁶ Wuu aha mpyi Yesu Kirisita wwoɲɛge e, l'à pyi ɲkwɔn yo, l'à pyi ɲkwɔnmbaa yo, lire là ɲye na wíi mɛ. Nde li na wíi ke, lire li ɲye mà dá Yesu Kirisita na. Wuu ná wuye shwɔhɔlo kapyiɲkii tàange maha lire cyɛe.

⁷ Yii fɛɲkanni mpyi a ɲwɔ sɛɛnj kuni i, joofo u à yii yige l'e ye?

⁸ Yii li cè na yii yyerefooɲj Kile kapyii bà mɛ.

⁹ Yii ɲye a cè na: «bwúurunj yirige yirige yaani nimbileni maha mbyimpe ɲɲcwɔnhɔmpe puni yirige» mà?

¹⁰ Lire ná li wuuni mú i, mii à cyɛge taha Kfooɲj Yesu na na yii sɔnɲɔɲkanni ná mii wuuni sí n-pyi ɲɲkin. Nka shin maha shin ká yii wurugo ke, Kile sí yoge kwɔn urufoo na.

¹¹ Mii cɲmpyiibii, mii wi ke, mii n'a mpyi na Kile jwumpe yu mà yyaha tíi ná ɲkwɔnɲi i, na sùpya si n-jà n-shwɔ u baa mɛ, shin mpyi na si n-sii mii yyaha fwɔhɔrɔ ɲɲjaa mɛ. Jwumpe mii na yu, na Yesu Kirisita à kwú kworokworocige na ke, puru mpyi na si n-sii n-waha wà na mú mɛ.

¹² Mii la ku ɲye, mpíi pi ɲye na yii wuruge na yige sɛɛnj kuni i ná ɲkwɔnɲi kani i ke, pi àha li dá ɲkwɔnɲi na mɛ, pi piye tũnɲɔ!

Yii Kile Munaani yaha li yii yyaha cù

¹³ Mii cɲmpyiibii, yii pi ke, Kile à yii yyer'a yige bilere e, ɲka yii àha lire pyi kaɲɲɔ s'a yii ɲyii wogii pyi mɛ. Yii yiye kyaa táan yiy'á, yii raa ɲwɔge yiye na.

¹⁴ Naha na ye Kile Saliyanj puni na ntaa mpe jwumpe ɲɲkinɲi i: «Ma supyiɲɛɲj kyaa táan may'á, bà mu yabilɲj kyal'à táan may'á mɛ*.»

¹⁵ Nka yii yabilimpíi ká yiri yiye fye e, marii yiye nɔni, marii yiye kyaa sige yaaya fiige, yii a yiye káanmucaa yii àha yiye kɛɛge ɲkwɔ mɛ.

¹⁶ Mpe mii la ɲye si jwo yii á ke, puru pu ɲye: yii a ɲaare yii yyaha tíi ná Kile Munaani ɲyii wuuni i, lire ká mpyi, yii saha si raa yii ɲyii karigii ɲimpegíi pyi mɛ.

¹⁷ Naha kurugo ye sùpyanɲj ɲyii wogii ɲye a táan Kile Munaani á mɛ, Kile Munaani ɲyii wuuni sí ɲye a táan sùpyan'á mɛ. Cyire kapyaaɲj shuunnɲj'à tũn. Lire e Kile Munaani ká mpyi yii e, yii saha si raa yii ɲyii karigii pyi mɛ.

¹⁸ Yii aha Kile Munaani yaha l'à yii yyaha cù, Musa Saliyanj fànhe saha si n-pyi yii na mɛ.

¹⁹ Wuu aha ntaha wuu ɲyii wuuni fye e, wuu kapyiɲkii cyi maha mpyi ɲcyii: jacwɔɔre ná katupwɔhɔyi ná silege baa karigii

²⁰ ná kacyzunni ná ɲɲkanmpe ná pege ná yoge ná yɲcyɛge ná lù yirintononi ná fadiyanj ná mbɛmbaanj ná ndáhalanj

²¹ ná ɲyiɛɛnni ná sinmbyaani ná lakyanhayi ná cyire fiige karigii. Mii à fyánha a yi jwo, ɲka mii sí yi taha, shin maha shin u kapyiɲj ká mpyi cyire ɲcyii, urufoo nàzhan ɲye Kile Saanre e mɛ.

²² Kile Munaani ká sùpyanɲj ɲgemu yyaha cù ke, urufoo kapyiɲkii cyi maha mpyi ɲcyii: tàange ná funntange ná yyeɲɲke ná lùtaanni ná sùpyigire ná cɛnmpɛ ná dánasupyigire ná

²³ ɲumpɲke ná cùmayanaj. Uru saliya ɲye ɲgemu u ɲye na cyire karigii shɲj tũnni mɛ.

²⁴ Mpíi pi ɲye Yesu Kirisita wuubii ke, pir'á pi ɲyii karigii ná pi mùntanma wogii bò, bà Yesu Kirisita à bò kworokworocige na mɛ.

²⁵ Kile Munaani cye kurugo wuu à shɲj nivɔnɲj ta, lire kurugo, wuu Kile Munaani yaha li wuu yyaha cù.

²⁶ Wuu wà ká uye pɛe mɛ, wuu àha raa wuye ɲwɔ cwɔre mɛ, wuu àha raa wuye yɲcyɛge pyi mɛ.

6

¹ Mii cɲmpyiibii, yii pi à yiye yaha Kile Munaani li i ɲkɛɛɲj ke, wà ká Kile kafuun pyi, yii urufoo yere ná lùtaanni i, yii i u le kuni nintiini i. Yii mú s'a yiye káanmucaa lire fiige ká ɲkwɔ yii ta mɛ.

² Yii yiye tɛge yii i yiye tugure lwɔ, lire pyiɲkanni na, yii sí Kirisita Saliyanj fũnɲɔ.

³ ɲgemu ká a sɔnɲj na ur'à pwɔrɔ pi sanmpii na, mà li ta u ɲye a sii yafyin mɛ, urufoo na uye ɲwɔ fáanɲj.

⁴ Shin maha shin à yaa u uye torɔɲkanni káanmucya sèl'e. L'aha nta l'à ɲwɔ, urufol'á yaa u pyi funntange e, u sí ɲye a yaa u wabere wuu fwɔhɔrɔ mɛ.

⁵ Nka kurugo ye Kile sí shin maha shin yiɛ u kapyiɲkii kyaa na.

⁶ ɲye ɲgemu ká a yii kálali Kile jwumpe na ke, yii a yii cyeyaayi yà kaan urufol'á.

* 5:14 Levitiki 19.18

Nde mu à pyi ke, lire tònŋi mu maha nta

⁷ Yii àha raa yiye jwɔ fãanŋa me, sùpya si n-jà raa Kile fare me. Sùpyanŋi ká yaage shinŋi ŋgemu nũgo ke, kuru shinŋi u maha ŋkwɔn.

⁸ Lire jwɔhe ku nyɛ na ŋgemu ká a u karigii pyi mà tàanna ná u jyii wuuni i ke, kwùŋi u nyɛ na urufoo sigili. Nka ŋgemu ká a u karigii pyi mà tàanna ná Kile Munaani jyii wuuni i ke, Kile Munaani sí urufoo tòn ná shiŋi niŋkwombaarŋi i.

⁹ Nyɛ l'aha mpyi amuni, wuu àha ŋkánha kacɛnŋkii mpyiŋi taan me, jaha kurugo ye wuu aha màban le kacɛnŋkii mpyiŋi i, tɛni là na ma, wuu sí n-pa li tònŋi ta.

¹⁰ Lire kurugo wuu a kacɛnŋkii pyi sùpyire pun'á tère o tère e wuu à li laage ta ke. Nka wuu cɛmppyiibii dánafeebii wuuni l'à lye.

Jwumpe nizanmpe

¹¹ Nyɛ yii nte sémere nintibuunte wíi, mii yabilinŋi cyɛge k'à ti sé'm'a tũgo yii á.

¹² Mpii la ku nyɛ yii raa ŋkwùun fánhe e ke, pi na lire pyi si nta ntáan sùpyir'á. Kabile niŋkin jwɔh'i pi nyɛ, pi la nyɛ sùpyire s'a pi yyaha fwɔhɔre na pi na yu na Kirisita kwùŋi kanni u sí n-jà sùpyanŋi shwɔ me.

¹³ Mà li ta, pire pi à kwɔn ke, pi yabilimpíi nyɛ na jaare mà yyaha tí ná MusaSaliyanŋi i me. Pi la nyɛ yii i ŋkwɔn si nta raa piye cyɛre na yii à jɛn'a taha pire fye e.

¹⁴ Mii wí ke, mii nyɛ a sii na li caa si naye jwo si cyɛ taha yaaga na mà tòro wuu Kafoonŋi Yesu Kirisita kworokworocige na me. Kuru kworokworocige kurugo diŋyɛŋi tònŋ'á kwɔ mii á, mii tònŋi mú s'á kwɔ ŋge diŋyɛŋi i.

¹⁵ Wà à kwɔn yo, wà nyɛ a kwɔn mà yo, yaaga nyɛ lire e me, zòŋi nivɔnŋi Kile maha le wuu e ke, uru u na wíi.

¹⁶ Mpii pi na li kuni jaare ke, Kile u yyeŋiŋke kan pir'á, u u jũjaara ta pi na. Kile sùpyire kyaa na mii nyɛ, tire tí nyɛ Izirayeli.

¹⁷ Sùpya ká núru na kánha me, nɔɔpiiyi yi nyɛ mii cyeere na ke, Yesu kurugo mii à yire ta.

¹⁸ Mii cɛmppyiibii, wuu Kafoonŋi Yesu Kirisita u jwɔ yii puni niŋkin niŋkinŋi na u u jwɔ le yii á. Amiina!

**Letereŋi Poli à tun Efese kàñhe dánafeebil'á ke
Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke**

Efese u mpyi Azi kùluni kàñbwàhe, nume pi maha lire mege pyi Turiki. Poli u à jwumpe Nintanmpe jwo kuru kàñhe shiĩbil'á, ka pii si nye pu na, maa dá Kafoonji Yesu na. Lire l'á pyi dánafeebii kurunke siĩnkanni wani. U à yye taanre pyi kuru kàñhe e Kile jwumpe jwuwunji na. Puru funŋke e u à dánafeebii kurunji yà tiŋe tiŋe kuru kwúumpe kányi puni na.

Poli à nge letereŋi sém'a kan nje dánafeebii kurunji'yá, maa Kile kayaani jwo. Lire kayaani li nye, mà niŋyĩni yaayi puni ná niŋke yaayi puni le niŋufofo niŋkin cye e. Uru niŋufoonji u nye Yesu Kirisita (1.10). Kirisita à kwú, lire cye kurugo, u à Yahutuubii dánafeebii ná supyishĩni sanŋi dánafeebii shwá, maa pi puni wà piye na mà pyi kurunjo niŋkin. Lire kurugo mpii pi à dá Kirisita na ke, nceenneni u mpyi nge supyishĩni shuunniŋi shwàhàl'e ke, ur'á kwò (1-3).

U à li cya dánafeebil'á na pi piye kyaa táan piy'á, pi raa piye tère bà cyee niŋkinji yatanjiyi maha báare sijcyan me. Poli à li cyèe dánafeebii na na Kile sífent'á fànha tò sífente sannte puni na. Lire e u à li cya dánafeebil'á, pi Kile kàshikwonyaayi puni lwó, bà pi si mpyi si yyere Sitaanniŋi ná u nàñwàhore karigii puni sige me (4-6).

Jwumpe tasiige

¹ Mii Poli u nye Yesu Kirisita tũntunŋo mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii u à nge letereŋi sém'e si tun yii á, yii mpiimu pi à pyi Kile wuu, ná yii à taha Yesu Kirisita fye e tẽrigii puni i [Efese kàñhe e] ke.

² Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwá yii na, pi i yyerĩŋke kan yii á.

Kaceniŋkii Kile à pyi Yesu Kirisita cye kurugo ke

³ Wuu wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tunji Kile kèe, u à wuu wuuni jwá, yaceniŋyi Kile Munaani maha nkaan ke, maa yire puni kan wuu á niŋyĩni na, wuu ná Kirisita wwoŋeege kurugo.

⁴ Uru cye kurugo, mà jwo diŋyeni u dá ke, Kile mpyi a wuu cwáanro, bà wuu si mpyi si finiŋe, si mpyi tigire cyaga baa u yyahe taan me.

⁵ U à wuu kyaa táan uy'á, lire na, mà ta diŋye sàha dá me, u à li lwó uye funŋi si wuu pyi u pyi Yesu Kirisita cye kurugo. Lire l'á pyi u nyii wuuni mà yyaha tí ná wuu e.

⁶ Lire e ke wuu pèene taha u na, u kacenni nimbwooni kurugo. U à lire pyi wuu á u Jyanji Yesu Kirisita cye kurugo, uru ngemu kyaa l'á waha u á sèl'e ke.

⁷ Yesu Kirisita à uye pyi sáraga, maa wuu niŋo wwú u sishange cye kurugo, maa wuu kapegiigi yàfa wuu na, mà tàanna ná Kile kacenni nimbwooni mpyiŋi i.

⁸ Kile à sàa cyire pyi maa yákilifente shiŋi puni ná nceŋi shiŋi puni kan wuu á.

⁹ Mà tàanna ná u nyii wuuni i, kani u mpyi a yal'á yaha Yesu Kirisita cye kurugo, ná li mpyi a nwoho ke, u à lire cyèe wuu na.

¹⁰ Lire li nye: tẽni ká fũnŋo, u sí niŋyĩni yaayi ná niŋke wuyi puni le niŋufofo niŋkin cye e, uru u nye Kirisita.

¹¹ Kirisita cye kurugo mú, Kile à wuu cwáanro mà pyi uye wuu. U mpyi a lire kani yaa fo tẽmõni i mà tàanna ná u nyii wuuni i.

¹² Lire e wuu pi à pyi shĩnciyibii mà wuu sãñhore taha Kirisita na ke, wuu sí n-pyi kaŋunjo Kile mege ku pèe.

¹³ Yii mú pi ke, yii na nye Kirisita wwoŋeege e, mà lwó yii à sèni jwumpe lógo yii zhwonji kyaa na ke, puru pu nye Jwumpe Nintanmpe. Yii à dá Kirisita na ke, Kile à fyè bwõn yii na u Munaani nkanji cye kurugo yii á, u mpyi a lire ndemu jwámee lwó ke.

¹⁴ Yaceniŋyi Kile à yal'á yaha u wuubii mee na ke, Kile Munaani l'á wuu pyi wuu à tẽen ná l'e na wuu sí yire ta, Kile ká u wuubii niŋo wwú feefee tẽni ndemu i ke, bà u si mpyi si nkeè u mege mpèeni kurugo me.

Poli à Kile náare dánafeebil'á

¹⁵ Pyĩnkanni na yii à dá Kafoonji Yesu na sèl'e, ná pyĩnkanni na yii à Kile wuubii sanmpii kyaa táan yiy'á sèl'e ke, mii à lire lógo.

¹⁶ Lire kurugo mii maha fwú kaan Kile á tẽrigii puni maa u náare yii kyaa na.

¹⁷ Mii narege funŋke e, mii maha li caa wuu Kafoonji Yesu Kirisita u Kilenji á, uru ngemu u nye Tufoonji sinampefo ke, u yákilifente kan yii á sèl'e, u u uye cyèe yii na, bà yii si mpyi si u sènmee nce me.

¹⁸ Mii na u náare mú u u yii yákilibii múgo. Lire ká mpyi, u à yii yyere maa sãñhore tatahage nke mu kan yii á ke, yii sí kuru cè, kuru ku nye yaayi nisinaŋyi niŋyahayi u à yal'á yaha u wuubii mee na ke.

¹⁹ Mii na li jàáre u á mú, bà yii si mpyi si u sífente kakyanhala woore cè wuu dánafeebii kámpañke na mε.

²⁰ Tire sífente cye kurugo mú, u à Kirisita jñé a yige kwùñi i, maa u pyi u à sà ntèen u kàññe cyege na, ññyñi na.

²¹ Yaayi ññyambaayi yi jñye ná jùñufente ná sífente ná fàñhafente ná kafente e ke, Kile à u tñje yire puni jùñò na, mà bàra mege maha mege ku jñye na yiri yi na numε, ná mege maha mege ku sí n-pa raa yiri yi na tññi nimpañi i ke, u à u tñje yire puni jùñò na.

²² Kile à yaayi puni tñrig'a cyán u á, maa u pyi dánafeebii kurunke jùñufoonji,

²³ kuru ñkemu ku jñye u cyeere ke. Yaaga maha yaaga ku jñye u e ke, yire puni jñye kur'e maa mpyi cyeyi puni i.

2

Mà fworò kwùñi i maa mpyi shì na

¹ Yii pi ke, tèni l'e, yii mpyi mu à jwo kwùu yii ntiimbaañi ná yii kapegigii kurugo.

² Yii mpyi maha cyire karigii pyi ñge dijñeyñi sùpyire sannte fiige. Fànha yaayi yi jñye kafεege e ke, yire jùñufoonji jñyii wuuni yii mpyi na mpyi. Mpii sí pi à jùñò kyán Kile na ke, uru u jñye na báarañi pyi pire e, ali numε.

³ Wuu mú puni mpyi pire fiige, wuu mpyi maha wuu karigii pyi mà tàanna ná wuu yabilimpñi jñyii wuuni i, nde l'à táan wuu cyeer'á ná nde l'à tñge wuu funñ'i ke, lire wuu mpyi maha mpyi. Lire kurugo Kile lùuni mpyi a yiri wuu taan pi sanmpii fiige.

⁴ Ñka Kile jùñaar'á pée sèl'e. U à wuu kyaa táan uy'á sèl'e.

⁵ Lire kurugo wuu pi mpyi kwùu fiige wuu kapegigii kurugo ke, u à wuu jñé a yige kwùñi i ná Kirisita e. Yii li cè na Kile à jwò yii na, maa yii shwò.

⁶ Wuu ná Kirisita wwoñεege kurugo, Kile à wuu jñé a yige kwùñi i ná u e, bà wuu si mpyi si ntèen ná u e ññyñi i mε.

⁷ U à lire pyi Yesu Kirisita cye kurugo, bà u si mpyi si u kacenni tεgele baa wuuni cyée lyeñwòyi nimpayi na mε.

⁸ Yii li cè na Kile à jwò yii na, maa yii shwò yii daniyañi cye kurugo. Yii yabilimpil'e bà lir'à fworò mε. Kile u à lire pyi yii á mana.

⁹ Lire jñye a pyi yii kacennkii cye kurugo mε, lire e sùpyañi wà tufiige si n-jà uye pée mε.

¹⁰ Yii li cè na Kile à wuu pyi shinfonmii wuu ná Yesu Kirisita wwoñεege cye kurugo, kacennkii mpyiñi mεε na, u mpyi a cyire jcyiimu yal'a yaha, bà wuu si mpyi s'a cyi pyi mε.

Kirisita kwùñ'á Yahutuubii ná supyishñi sanñi pyi pi à wwò

¹¹ Ñye pyiñkanni na yii mpyi yyeyciige na ke, yii sòññò lire na ke! Yii pi jñye yii jñye Yahutuu mε, Yahutuubii mpyi maha yii pyi na yii jñye a kwòñ mε, maa ñko na pir'à kwòñ, mà li ta cyeere kanni na uru ñkwòññ'á pyi.

¹² Lire tèni i, yii mpyi a Kirisita cè mε, yii mpyi Izirayeli shiinbil'e mε, tunmbyaare Kile mpyi a le ná u shiinbil'e maa yaayi jñemu jwò mεε lwò ke, yii nàzhan mpyi yire e mε. Yii mpyi sòññò tatahaga baa, yii mpyi a Kile cè mε.

¹³ Ñye yii laage ku mpyi a fyànha a tóon Kile na ke, Yesu Kirisita à u sishange wu mà pyi sáraga, kuru kurugo yii à byanhara Kile na numε.

¹⁴ Uru u à yyeññke kan, maa Yahutuubii ná supyishñi sanñi wà piye na mà pyi ññkin. Màpenge ku mpyi pi shwòhòl'e kàsòògo fiige ke, maa kuru kwò.

¹⁵ U kwùñi cye kurugo, u à MusaSaliyañi ná u tonji karigii fànhe kwò. Lire pyiñkanni na, maa supyishñi kuuyi shuunnñi wà yiye na mà pyi supyishi ñivòññò ññkin, maa yyeññke pyi k'à pa pi shwòhòl'e.

¹⁶ U kwùñi cye kurugo kworokworocige na, u à màpenge kwò pi shwòhòl'e, maa yire kurunji shuunnñi wà yiye na mà pyi ññkin, maa pi ná Kile shwòhòñi yal'a jwò.

¹⁷ Mpii laage ku mpyi a tóon Kile na, ná mpii pi mpyi a byanhara Kile na ke, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tí ná yyeññke e ke, u à pa puru jwo pi á.

¹⁸ Uru cye kurugo, wuu supyishñi kuuyi shuunnñi sí n-jà tabaraga ta Tufoonji Kile na, Kile Munaani ninuuni cye kurugo.

¹⁹ Lire kurugo yii saha jñye nàmpwuun, lire jñye mε shintahantorii mε, ñka yii à bàra Kile wuubii na numε, maa mpyi pyennugo shiin Kile bage e.

²⁰ Yii na jñye бага, Kile à ñkemu faanra ke. Yesu tùnntunmpii ná Kile tùnntunmpii pi jñye kuru bage nintaani, Yesu Kirisita yabilñi u jñye ku nintaani kafaage sée woge mbini na.

²¹ Uru cye kurugo, bage ñkunñyñi pun'à yiye cù cù, maa mpyi бага ñjccennε Kafoonji Kile á.

²² Uru cye kurugo mú, yii à pyi mu à jwo kafaaya y'à wà yiye na mà tég'a бага faanra, Kile à tèn ñkemu i u Munaani cye kurugo ke.

3

Supyishinji sanji u nyε u nyε Yahutuu mε, Poli à pyi Kile jwumpe jwufoo pir'á

¹ Lire kurugo mii Poli u nyε kàsunji i Yesu Kirisita Jwumpe Nintanmpe njwuñji kurugo yii supyishinji sanj'á ke, mii na Kile jáare yii kyaa na.

² Kile à jwò mii na, maa báaranji ngemu kan mii á mà yyaha tí ná yii e ke, yii wà tufiige nyε à pinni uru na mε.

³ Kani Kile mpyi a yal' a yaha ná li mpyi a njwòhò ke, u à lire cyée mii na, bà mii à cyii ninjin ninjin sème yii á nge letereñi i mà yyaha tí ná l'e mà kwò mε.

⁴ Yii aha cyire kála, pyinñkanni na Kile à mii yákiliñji múgo, ka mii i lire kanjwòhòni cè mà yyaha tí ná Kirisita e ke, yii sí lire cè.

⁵ Kile nyε a mpyi a lire kanjwòhòni cyée tèecyiini sùpyire na, bà u à li cyée numε u Munaani cye kurugo u túnntunmpii ná u jwumpe jwufeebii na mε.

⁶ Lire kanjwòhòni li nyε: yaayi Kile sí n-kan Yahutuubil'á ke, supyishinji sanji sí yire ninuyi ta, jaha na ye pi à wwò maa mpyi ninjin, maa jwòmεeni yaayi ninuyi ta Yesu Kirisita wwojεεge e, Jwumpe Nintanmpe cye kurugo.

⁷ Kile à jwò mii na u sífente cye kurugo, maa mii pyi u báarapyi puru Jwumpe Nintanmpe njwuñji kurugo.

⁸ Mii u nyε na naye sòñji Kile wuubii puni nimbileni ke, Kile à jwò mii na, maa mii pyi mii i Kirisita kasinani tεgele baa wuuni yu supyishinji sanj'á.

⁹ Kile u à yaayi puni dá ke, kani u mpyi a njwòhò fo tèemòni i ke, u à mii pyi mii i lire yige bèenmpe na.

¹⁰ Lire e yaayi niñyambaayi yi nyε ná jùñfufente ná fànhafente e dijnyεñi jùñjò na ke, yire sí li cè numε dánafeebii kurunke cye kurugo, na yákilifente na nyε Kile á karigii puni i.

¹¹ U mpyi a lire kani yaa mà ta dijnyε sàha dá mε, maa mpa li pyi wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo.

¹² Wuu ná Yesu Kirisita wwojεεge funñke e, wuu dánianji cye kurugo, wuu yákiliteenre wuubil'á tabaraga ta Kile na.

¹³ Lire kurugo mii na li caa yii á, yyefuge e mii nyε yii kurugo ke, yii àha kuru kani tεge maban fò yiye na mε, jaha na ye mii nyε k'e yii jùñjirire kurugo.

Poli à Kile jáare dánafeebil'á sahanji

¹⁴ Lire kurugo mii maha na ninjure sínni maa Tufoonji Kile jáare,

¹⁵ uru ngemu u à niñnyñi ná niñke yaayi puni meyi le ke.

¹⁶ Mii na u jáare, bà u si mpyi si fánha le yii e u Munaani cye kurugo mà tàanna ná u sífente tεgele baa woore e mε.

¹⁷ Yii dánianji cye kurugo, Kirisita u tateεnge wwù yii zòmpyaagil'e, yii i ndire wà tàange e, yii i yiye waha kur'e.

¹⁸ Lire e yii ná Kile wuubii sanmpii, yii sí Kirisita tàange tεgele baa woge cè.

¹⁹ Kuru tàange k'á tòro sùpyire puni tacenke taan ke, yii sí kuru cè. Lire ká mpyi, yaayi puni yi nyε Kile e ke, yire puni sí n-pyi yii e.

²⁰ Yaayi wuu nyε na jáare, lire nyε mε na sòñji njemu na ke, mà tàanna ná Kile sífente ti nyε wuu e ke, u sí n-jà yire kan wuu á fo si njà ntòro bá!

²¹ Pèente ti taha u na tèrigii puni i dánafeebii kurunke shwòhòl'e Yesu Kirisita wwojεεge e fo tèekwombaa. Amiina!

4

Dánafeebii ngwòñi kani

¹ Nyε lire kurugo, mii u nyε kàsunji i Kafoonji Yesu Kirisita mεge kurugo ke, mii na li caa yii á, Kile à yii yyere ndemu mεε na ke, yii raa jáare yii a ntàanni ná lire e.

² Lire li nyε, yii sàa yiye tñrige, yii i mpyi jùmpinεfee ná lùtaanfee, yii yiye karigii kwú tàange funñke e.

³ Yyeñinñke cye kurugo, Kile Munaani à yii pyi yii à wwò wwoñkanni ndemu na ke, yii yiye waha yii i njkwòro uru ngwòñi i.

⁴ Yii li cè na yii à pyi mu à jwo cyere ninjin, Kile Munaani ninuuni li nyε yii puni i. Kile à yii yyere maa sòñjore tatahage njemu kan yii á ke, kuru mú na nyε ninjin.

⁵ Kafoo ninjin u nyε, uru ninunji na yii pun'á dá, maa batize uru ninunji mεε na.

⁶ Kile ninjin u nyε, uru u nyε wuu puni Tunji, maa mpyi wuu puni jùñjò na, u na báaranji pyi wuu puni cye kurugo, maa mpyi wuu puni zòmpyaagil'e.

⁷ Nka Kile à jwò wuu na, maa makange ká kan wuu shin maha shin á mà tàanna ná Kirisita sùpyire kanñkanni sumare e.

⁸ Lire e y'á jwo Kile Jwumpe Semεñi i na:
«Tèni i u à dùgo ke,

u à kàre ná bilii nínyahamil'e,
maa mayaaya kan sùpyir'á* .»

⁹ U à dùgo nínyinjí í, dí lire ñwòhe ñye ye? Lir'á lí cyêe na u mpyi a fyànha a tige fo ñjñke na.
¹⁰ Ñge u à tige ke, uru ninunji u à dùg'a kàre fo cyeyi puni nínyinjí na, bà u si mpyi si nínyinjí ná ñjñke puni ñí ná u sífente e me.

¹¹ Uru u à pii pyi Yesu tũntunmii, maa pii pyi Kile tũntunmii, maa pii pyi Jwumpe Nintanmpe jwufee, maa pii pyi dánafeebii kurunke sañcwansigibii, maa pii pyi ku cyelentii.

¹² U à lire pyi, Kile wuubii pi ñye Kirisita cyeere ke, bà pi si mpyi si pire bégele báarañi me na, pi raa si yyaha na Kile kuni i sñjcyan,

¹³ fo mpa mpyi ñjñkin dániyañi ná Kile Jyañi ñcèñi i me. Lire ká mpyi, wuu sí raa si yyaha na Kile kuni i, si mpa fũññó Kirisita fiige.

¹⁴ Lire e ke wuu saha si n-pyi mu à jwo ñanjokopyire s'a fyíng'e raa màre cyelenti-ibii kafiniviniibii kàlajñi kaféeg'e cye kurugo me. Pi maha sùpyire yákilibii kèèñji ná pi kàyituwògore e.

¹⁵ Ñka wuu aha a sèñji yu tàange funñke e, wuu sí raa si yyaha na karigii puni i Kirisita wwoñeeg'e e. Uru u ñye dánafeebii kurunke ñjñke.

¹⁶ Kuru ñjñke cye kurugo, cyeere yatanñyi pun'à sogo sogo yiye na, maa mpyi cyere ñjñkin. Yire yatanñyi puni ñjñkin ñjñkinñi ká a yi báarañi pyi, cyeere sí raa lyeg'e si fànha ta tàange funñke e.

Dánafeebii ñaarañkanni níwònni

¹⁷ Lire kurugo mii sí yi jwo n-waha yii á Kafoonji mege na na mpíi pi ñye pi ñye Kile kuni i ná yii e me, yii àha raa yii karigii pyi pire wogigii fiige me. Pire maha pi karigii pyi mà tàanna ná pi sòññojñkanni laaga baa wuuni í.

¹⁸ Pi yákilibii ñye a múgo me, shìji níwònni Kile maha ñkaan ke, pi Kile kuni ñcèmbaarañi ná pi ñjñgyiwaani kurugo pi ñàzhan ñye ur'e me.

¹⁹ Lire e silege saha ñye a sii pi na me, pi à piye yaha silege baa karigii laage e, maa katupwòhoyi shìji puni pyi. Pi funñyi ñye a sii na ñjñjini me.

²⁰ Ñka na ye! ke, amuni bà yii á Kirisita kani taanna mà má de!

²¹ Nàkaana baa yii à u kyaa lógo, yii mú s'à u kani taanna maa li sèñji cè,

²² na yii à yaa yii yii kapyinjyegigii yaha. Sùpyañi u ñye na ñaare lire pyinjñkanni na ke, uru ñyii karigii maha u wurugo, lir'a sí u shi bò.

²³ Yii yii yákilibii ná yii sòññojñkanni kèèñje.

²⁴ Yii pyinjñkanna níwònnò lwó, nde li sí lí cyêe na Kile à yii pyi shinfónmii ke. Lire li ñye, katiigii ná fyinmpe karigii mpyinjí, cyire maha ntaa sèñji cye kurugo.

²⁵ Lire kurugo yii láha kafinare na, shin maha shin u à sèñji yu u shinjñeñ'á, ñaha na ye wuu pun'à pyi cyere ñjñkin yatanya.

²⁶ Yii wà lùu ká yíri, u àha kapii pyi me, u bá kà canñyañyiini yaha li cwo ná lire lùyirini i me†.

²⁷ Yii àha Sitaanninjí yaha u pyinjñkanna ta si yii yaha kapii na me.

²⁸ Yii wà ká nta u mpyi ñanjkaawa, urufoo u láha ñanjkaage na, u raa báare sèl'e ntíñji funñke e, bà u si mpyi s'a kanhamafeebii tère me.

²⁹ Jwumpimpe pà tufige ñye a yaa p'a fwore yii ñwòyi i me. Jwumò maha jwumò pu sí n-jà sùpya pyi u a si yyaha na Kile kuni i ke, yii a puru yu bà pu si mpyi si pu lógofeebii tège me.

³⁰ Yii àha raa Kile Munaani lùyiri karigii pyi me. Lire li ñye Kile fyèñji yii na, ñgemu u à lí cyêe na Kile sí n-pa yii ñjññó wwú feefee canñka ke.

³¹ Yii àha wà ñávunñó yaha yiye e me, yii àha mpyi lùpèenfee me, yii àha yii lùgigii yaha cyi à yíri me, yii àha raa sére sùpyire na me, yii àha raa cyàhii pyi me. Yii láha pege karigii shìji puni na.

³² Yii a kacèññii pyi yiye na, yii raa ñjñnaara taa yiye na, yii a yàfani yiye na, bà Kile à yàfa yii na Kirisita kurugo me.

5

¹ Lire e ná yii kyaa s'à táan yii Tunji Kile á, yii a u pyinjñkanni taanni.

² Yii a yii karigii puni pyi tàange funñke e, bà Kirisita yabilinj'á wuu kyaa táan uy'á fo mà uye kan kwùñ'á wuu kurugo, mà pyi sàraga ñkemu k'à táan Kile á ke.

³ Lire kurugo jacwòre ná kanpòhoyi shìji puni ná funmbwòhe, cyire karigii pyifoo ñye a sàa yaa u ta yii shwòhol'e me. Naha kurugo ye Kile wuubii ñye a yaa pi a cyire karigii pyi me.

⁴ L'à pyi silege baa jwumò yo, l'à pyi ñjññó baa jwumò yo, l'à pyi keetupwòhoyi yo, puru pà mú ñye a yaa p'a fwore yii ñwòyi i me, fo Kile fwùñji kanni.

* 4:8 Zaburu 68.18-19 † 4:26 Zaburu 4.5

⁵ Yii li cè na jacwoobii ná katupwòhoyi pyifeebii ná funmbwòhe feebii, pire wà tufiige nàzhan nyè a sii Kirisita ná Kile Saanre e mɛ. Funmbwòhe ná kacyzunn'á tàanna.

⁶ Mpii pi à nùŋo kyán Kile na ke, cyire karigii cyi maha u lùuni pyi l'á yíri pire taan. Lire e yii àha n-sii wà yaha u yii jwò fáanna a wurugo ná laaga baa jwum'i mɛ.

⁷ Yii àha ŋgwò ná pire mpil'e kyaa na mɛ.

⁸ Yii li cè na tɛni l'e, yii mpyi numpini i, ŋka numɛ, Kafoonji wwoŋeɛge cye kurugo, yii nyè bèɛnmpe e. Lire e ke yii a jaare bèɛnmpe sùpyiibii jaaranjanni na,

⁹ jaha na yè shinji u nyè na jaare bèɛnmpe e ke, urufoo kapyiinjii maha mpyi kacɛnjii ná katiigii ná sèejwuuni.

¹⁰ Yii yiye waha nde l'á táan Kafoonji á ke, yii i lire cya a cè.

¹¹ Numpini karigii nyè ná nàfan e mɛ. Yii àha raa cyi pyi mɛ, yii bá à yaa yii a cyi yiye bèɛnmpe na.

¹² Karigii tire sùpyire nyè na mpyi numpini i ke, cyire njwunji mú bá à sù silege.

¹³ Yii li cè na kyaa maha kyaa jwòhò k'á múgo ke, lire maha fworo bèɛnmpe na.

¹⁴ Kyaa maha kyaa sí l'á fworo bèɛnmpe na ke, lire yyaha maha jicè. Lire kurugo y'á jwo:

«Mu u nyè na ŋwúuni ke,

yiri ŋwómpe na, jè a fworo kwùubii shwòhòl'e,

Kirisita sí bèɛnmpe yiye mu á.»

¹⁵ Nyè yii a yiye kàanmucaa, yii i yii toronjanni cè. Yii àha mpyi yákili baa shiin mɛ, ŋka yii pyi yákilifee.

¹⁶ Tɛni li nyè yii á ke, yii yiye waha yii raa kacɛnjii pyi, jaha kurugo yè tiinj'á kèɛge.

¹⁷ Lire kurugo yii àha mpyi funjò baa shiin mɛ, ŋka nde li nyè Kafoonji nyii wuuni ke, yii lire cya a cè.

¹⁸ Yii àha sinmpe bya si méɛ mɛ, lire maha sùpyanji yaha silege baa karigii mpyinjii na, ŋka yii jii Kile Munaani na tɛrigii puni i.

¹⁹ Yii a maban leni yiye e ná Zaburu sémenji myahigii ná Kile pèente myahigii ná Kile kuni myahigil'e. Yii a Kafoonji pére cyire myahigil'e ná yii zòmpyaagii puni i.

²⁰ Yii a fwò kaan Tufoonji Kile á tɛrigii puni i karigii puni kurugo, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mɛge na.

Nɔŋi ná u cwonji piye cùŋkanni

²¹ Yii yiye tɛrige yiy'á Kirisita yyaha fyagare kurugo.

²² Cyeebii, yii yiye tɛrige yii nàmbaabil'á, bà yii à yiye tɛrige Kafoonji á mɛ,

²³ jaha na yè nɔŋi u nyè u cwonji nùŋke, bà Kirisita nyè dánafeebii kurunje nùŋke mɛ* . Dánafeebii kurunje ku nyè Kirisita cyeere, u à kuru ŋkemu shwò ke.

²⁴ Bà dánafeebii kurunje k'á kuye tɛrige Kirisita á mɛ, amuni cyeebil'á yaa pi yiye tɛrige karigii puni i pi nàmbaabil'á.

²⁵ Nàmbaabii, yii yii cyeebii kyaa táan yiy'á, bà Kirisita à dánafeebii kurunje kyaa táan uy'á, fo mà uye kan sàraga ku kurugo mɛ.

²⁶ U à lire pyi, sí ku yaha kuye kanna na Kile á, ku finiinjkwooni kántugo ná lwòhe e Jwumpe Nintanmpe cye kurugo,

²⁷ bà u si mpyi si ku yaha uye yyahe taan ku sinampe e, fwonŋo baa ná takuruyo baa ná cyire ticyiin baa mɛ. Ŋka ku pyi jicéɛge cyaga ná cwo cyaga baa.

²⁸ Lire pyinjanni na, nàmbaabil'á yaa pi pi cyeebii kyaa táan piy'á, bà pi yabilimpii cyeere kyal'á táan piy'á mɛ. Shinji u à u cwonji kyaa táan uy'á ke, urufol'á uye kyaa táan uy'á.

²⁹ Naha kurugo yè sùpyanji wà tufiige cyere kyaa nyè a sàa pen u á mɛ, ŋka u maha uye jwò caa maa yaha uye na, bà Kirisita maha li pyi dánafeebii kurunje k'á mɛ.

³⁰ Wuu sí pi nyè u cyeere yatanjii.

³¹ Y'á jwo Kile Jwumpe Semenji na «Lire kurugo nɔŋi sí u tunji ná u nunji yaha si mpwò u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin ninjin†.»

³² Puru jwumpe jwòh'á cùgo sèl'e. Mii na pu yu mà yyaha tíi ná Kirisita ná dánafeebii kurunje wwoŋeɛge e.

³³ Ŋka p'á yyaha tíi ná yii e mú: yii shin maha shin à yaa u u cwonji kyaa táan uy'á, bà urufoo kyal'á táan uy'á mɛ. Cyeebii, yii pèene le yii nàmbaabil'e.

6

Sifeebii ná pyiibii piye cùŋkanni

* 5:23 Pii maha jwo: «jaha na yè nɔŋi u nyè u cwonji nùŋo na, bà Kirisita nyè dánafeebii kurunje nùŋo na mɛ.» † 5:31 Zhenezi 2.24. Lire jwòhe ku nyè: «Lire kurugo nɔŋi ná u cwonji sí n-wwò sí mpyi shin ninjin, nɔŋi ná u cwonji shwòhòŋ'á yaa u jwò mà tóro nɔŋi ná u sifeebii wunji na.»

¹ Pyibii, yii yii sifeebii jwəməeni cū yii tāanna ná Kafoonji nyii wuuni i, naha na ye lire l'á tii.

² Y'á jwo Kile Jwumpe Semənji i «Ma tunji ná ma nunji pēe*.» Kile Saliyanji kapyaaagil'e, kabilini niŋcyiini Kile à jwo maa jwəməe jwo a taha li na ke, lire li jnye lire.

³ Nwəməeni u à lwó ke, lire li jnye: «Mu shìŋji canmpyaaagii sí jnyaha, si ntáan niŋke na†.»

⁴ Tiibii, yii pi ke, yii áha mpi yii pyibii na s'a pi lùyiri karigii pyi me, ŋka yii a pi byíi, yii raa pi yerēge yii tāanna ná Kafoonji jwumpe e.

Bilibii ná pi niŋufeebii piye cūŋkanni

⁵ Bilibii, yii sáa yii niŋufeebii jwəməeni cū pèente funŋke e ná funvyinge e, yii li pyi bà yii à Kirisita jwəməeni cū me.

⁶ Yii áha raa pi niŋyaga báaranji kanni pyi si nta ntáan pi á me, ŋka yii a u pyi mu à jwo Kirisita bilii, mpiimu pi jnye na Kile nyii wuuni pyi ná funŋə niŋkin i ke.

⁷ Yii a báare pi á ná funŋcənŋ'i mu à jwo Kafoonji á yii jnye na báare, yii áha li pyi mu à jwo sùpyire kann'á yii jnye na báare me.

⁸ Yii li cè na shin maha shin, mu na báare wá á yo, mu na báare may'á yo, Kafoonji sí n-pa sùpyire puni sára si ntáanna ná pi kapyiŋkii niŋcənŋkil'e.

⁹ Niŋufeebii, yii mú pi ke, yii yii bilibii cūmu lemē jwə, yii áha ntanha pi na me. Yii li cè na niŋufoonji ninunji u jnye yii ná pire niŋə na niŋyinj na ke, uru jnye a sùpya pwóəŋə sùpya na me.

Dánafeebii kàshikwənyaayi kani

¹⁰ Nyē mpe mii sí n-bára puru na ke, puru pu jnye: yii a yii fānhe caa Kafoonji wwoŋeēge e, uru fānh'á sáa pēe. ¹¹ Yii Kile kàshikwənyaayi puni le yiye na, bà yii si mpyi si já tayyērege niŋcənŋe wwū, si Sitaanniŋi nāŋwəhəre karigii niŋə bē me.

¹² Yii li cè, wuu ná mpii pi jnye kàshige na ke, sùpyii bà me. Ŋka yaayi yi jnye numpini i ná niŋufente ná fānhafente ná kafente e diŋjyēŋi niŋə na ŋkèeŋeŋi mēe na ke, wuu ná yire yi jnye ku na.

¹³ Lire kurugo yii Kile kàshikwənyaayi puni lwó, bà yii si mpyi si já kuru kàshige kwəŋ canmpege e me, lire kántugo yii begeleŋkanni niŋcənni kurugo, yii i já a kwəro yii tayyērege e.

¹⁴ Lire e ke yii bégel'a yaha, yii i sēŋji pyi yii seepwəge, yii i katiigii mpyinj pyi təonno vāanntinŋe yii le yiye na.

¹⁵ Yyeŋiŋke ku jnye na ntaa Jwumpe Nintanmpe cye kurugo ke, yii kuru pyi mu à jwo tanhanya yii tooyi na, bà yii si mpyi si já niŋyere kàshige sige me.

¹⁶ Yii dāniyanji pyi yii təonnte yabenŋe. Ná ur'e yii sí n-já Sitaanniŋi nyahigii nage wogigii puni fūgo.

¹⁷ Zhwonji yii à ta Kile á ke, yii uru pyi yii təonnte niŋtonŋe. Kile Munaani na kàshikwəŋwəoni ndemu kaan ke, yii lire lwó, lire li jnye Kile jwumpe.

¹⁸ Yii a Kileŋareyi shinj puni pyi tērigii puni i, Kile Munaani ntēgeŋi funŋke e, yii i ŋkwəro lire na. Yii raa Kile náare u wuubii puni kurugo.

¹⁹ Yii a Kile náare mii á mú, bà li si mpyi tere o tere e mii à na jwəge múgo Jwumpe Nintanmpe niŋwunji mēe na ke, si já raa pu kaŋwəhəni yu raa finiŋji fyagara baa me.

²⁰ Puru niŋwunji kurugo Kirisita à mii ŋŋe, puru kurugo mii jnye yəŋyoi na naha kāsunji i. Yii a Kile náare mii á, bà mii si mpyi s'a pu yu pu jwunŋkanni na fyagara baa me.

Jwumpe nizanmpe

²¹ Kyaa maha kyaa li jnye mii niŋə taan, ná nde mii jnye na mpyi ke, wuu ntāannamacinmpworonji Tisike sí n-sà cyire puni jwo yii á. Kafoonji báarapyi niŋcənŋe u jnye u wí.

²² Mii à li yirige li kurugo maa u tun yii á, nde li naha wuu kāmpanŋke na ke, yii i lire cè, u u māban le yii e.

²³ Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita u yyeŋiŋke ná tange ná dāniyanji kan cinmpyiibii pun'á.

²⁴ Shin maha shin u à Kafoonji Yesu Kirisita kyaa táan uy'á sēŋji na ke, Kile u jwə pire puni na, u u jwó le pi á!

* 6:2 Ekizodi 20.12 † 6:3 Ekizodi 20.12

**Λετερηφι Πολι à tun Filipi kàñhe dánafeebil'á ke
Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè λετερηφι funᵑo jwumpe e ke**

Filipi kàñhe na mpyi Masedoni kúluni kàñhe kà. Yahutuubii mpyi a jyahá wani me, pi mú bá mpyi a shiin ke kwò si nta nò pi Kile Jwumpe kàlambaga faanra me.

Tèni i Poli à sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani ke, lire tooy'e pìl'á piye kan Yesu á maa mpyi dánafee (Kapyiinjikii 16.11-40). Dánafeebii kurunᵑe shiinbii fànha mpyi supyishinᵑi sanᵑi, Yahutuubii mpyi a jyahá pi e me. Lire kàntugo u kùsheeni là tooy'e, fànhafeebil'á u cù a tò kàsunᵑi i Jwumpe Nintanmpe jwunᵑi kurugo. Filipi dánafeebil'á yire lógo ke, maa wà tun ná bünᵑe yaay'i, u sà ᵑkan u á kàsunᵑi i. Nyé Poli à ᵑge leterehᵑi séme mà u yaha kàsunᵑi i, maa fwù kan pi á. U jwump'á yyahá tíi ná funntange e, ᵑkemu i dánafeebil'á yaa pi pyi yyefuge tèrigil'e ke.

Poli à li cya Filipi dánafeebil'á pi mbèᵑi yaha u kwòro pi ná piye shwòhòl'e. Yesu Kirisita à uye tírige pyinjanni ndemu na ke, maa li cya pi á, pi piye tírige piy'á lire pyinjanni na.

Cyelentibii kafinivinibii pii mú na mpyi wani, pire la mpyi si fànha cyán dánafeebii na pi raa Yahutuubii saliyani kurigii jaare. Pii sí na mpyi wani, pire mpyi na pi jyiᵑi karigii kanni pyi. Poli à nᵑe yerēyi kan dánafeebil'á mà taha cyire kapyaaᵑii shuunninᵑi na, bá pi si mpyi s'a piye kàanmucaa me.

Nge leterehᵑi funᵑo jwump'á li cyéé na Filipi dánafeebii kyal'á táan Poli á sèè sèl'e.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Poli ná Timòti, wuu pi nyé Yesu Kirisita báarapyii ke, wuu pi à ᵑge leterehᵑi séme, si ᵑkan yii Kile wuubii ná yii kàanmucyafeebii ná tegefebil'á, yii pi nyé Yesu Kirisita wwoᵑeᵑge e, Filipi kàñhe e ke.

² Wuu Tunᵑi Kile ná wuu Kafoonᵑi Yesu Kirisita pi jwòo yii na, pi i yyehinᵑe kan yii á.

Poli à li cyéé Filipi dánafeebii na na pi kyal'á táan ur'á

³ Tère o tère e mii à sòᵑᵑo yii kyaa na ke, mii maha fwù kan Kile á.

⁴ Mii aha a Kile jáare yii kyaa na tère o tère e ke, mii maha u jáare ná funntange e,

⁵ jaha na ye mà lwó ku tasiige e mà pa nò fo nume na, yii à mii tèᵑe Jwumpe Nintanmpe jwunᵑi na.

⁶ Kilenᵑi u à uru báaranᵑi niᵑcennᵑi sii yii e ke, mii à tèen ná l'e na u sí uru pyi yii e, zà nò u teᵑeni na Yesu Kirisita cannuruge.

⁷ Mii à yaa mii u a sòᵑᵑi lire sòᵑᵑankanni na yii kyaa na, jaha na ye yii kyal'á waha mii na sèl'e. Mà mii yaha kàsunᵑi i, lire nyé me mà mii yaha mii u Jwumpe Nintanmpe báami maa pu pyáaᵑii sènmēge na jcyère sùpyire na, Kile à jwòo mii na maa uru báaranᵑi ᵑgemu kan mii á ke, yii à pyi mii wwoᵑeᵑe uru báaranᵑi i.

⁸ Kile yabilinᵑi à li cè na bá Yesu Kirisita à wuu kyaa táan uy'á me, amuni yii kyal'á táan mii á sèè sèl'e.

⁹ Nde mii na jáare Kile á ke, lire li nyé, tàange ku nyé yii ná yiye shwòhòl'e ke, kuru k'a si yyaha na, yii i yákilifente ná jçèᵑi sèe wunᵑi ta,

¹⁰ bà li si mpyi ndemu l'á yaa ná yii e ke, yii i lire cè me. Lire e yii sí n-pyi sùpyii mpiimu pi à tíi, maa mpyi tigire cyaga baa, fo zà nò Yesu Kirisita cannuruge na ke.

¹¹ Yii karigii puni sí raa n-pyi ntiinᵑi funᵑke e ná Yesu Kirisita fànhe e. Lire li sí metange ná pèente taha Kile na.

Poli kàsunᵑi jyiᵑi'á Jwumpe Nintanmpe pyi p'á nò cyeye niᵑyahay'e

¹² Mii cinmpyiibii, mii la nyé yii i li cè na kyaage k'á mii ta ke, kuru bá à pyi kaᵑunᵑo mà shiᵑnyahara pyi t'á Jwumpe Nintanmpe lógo.

¹³ Naha kurugo ye saanbwòhe pyeᵑᵑe shiinbii ná sùpyire sannte pun'á li cè na Kirisita kurugo pi à mii cù a pwo naha kàsunᵑi i.

¹⁴ Lire e mii kàsunᵑi jyiᵑiᵑi kurugo, mpii pi à dá Kafoonᵑi Yesu na ke, pire niᵑyahara à piye waha Kile jwumpe jwunᵑi na sùpyir'á, fyagara baa.

¹⁵ Sèe wi, pii maha Kirisita kyaa yu mii báaranᵑi yiᵑcyēge ná u jyiᵑeenni na, ᵑka pii maha u kyaa yu ná funvyiᵑᵑe e.

¹⁶ Pire maha uru báaranᵑi pyi tàange funᵑke e, jaha na ye pi à li cè na mii nyé naha kàsunᵑi i s'a Jwumpe Nintanmpe báami sùpyir'á.

¹⁷ ᵑka mpii pi nyé na Kirisita kyaa yu ná mii báaranᵑi yiᵑcyēge e ke, pire funzòᵑᵑore nyé a jwòo me, pi maha lire pyi si nta là bàra mii yyefuge na naha kàsunᵑi i.

¹⁸ ᵑka pi na lire pyi ná funᵑcennᵑi yo, pi nyé na li pyi ná funᵑcennᵑi mà yo, mii kuro nyé yire e me. Kirisita kyaa na yu sùpyir'á mà kwò ke, lir'á mii funᵑke táan.

Là bá sí n-bâra mii funntange na,
 19 Jaha na ye mii à li cè na yii Kilenarege ná Yesu Kirisita Munaani* fânhe sí cyire kawaagii kèenje mpyi mii á, sí ta kuro.
 20 Nde mii jye na sigili ná na zòmbilini puni i, maa na sònjore taha li na ke, lire li jye, mii si n-sii n-sílege sí raa Kirisita pére ná naye puni i mē. Mii sí raa lire pyi fyagara baa bà mii à li pyi tajjaa fo mà pa nò njjaa na mē, ali lí mēé ká sàa bē ná mii munaani i.
 21 Naha kurugo ye mii munaani jye a taha yafyin na nke njnke na Yesu Kirisita wwojenge kántugo na mē. Mii aha nkúwú, mii sí kuru wwojenge tònji ta.
 22 Nka mii u mō shì na, kampyi lire sí n-jà mii pyi mii u báara njncenje pyi sahanji, jye mii sàha naha a njnjwuyo cè mē.
 23 Mii funnke na mii shwòhòli cyire jcyii kapyaaagii shuunninji shwòhòl'e. Mà kwú, maa mpyi ná Kirisita e, lire l'à táan mii á, lire tònji mú u à pē.
 24 Nka mii u pyi shì na, lire li sí n-pwòrò yii á sèl'e.
 25 Mii mú s'á tēn ná lire e. Lire kurugo mii à li cè na mii sí tère pyi yii puni taan, si yii tēge, bà yii si mpyi s'a sí yyaha na Kile kuni i ná funntange e mē.
 26 Lire e mii aha núr'a kàre yii yyére tēni ndemu i ke, lire sí yii njnyii yírigé Yesu Kirisita wwojenge e.
 27-28 Nka Jwumpe Nintanmpe p'à jwo Kirisita kyaa na ke, yii kapyiinkii pun'à yaa cyi yyaha tíi ná pur'e. Mii jye yii shwòhòl'e yo, mii laag'à tòn yii na yo, li tēgeni li jye mii u lógo na yii na wá a kwòro jwómēe njnkin na†, maa yii sònjore pyi njnkin, maa yii fânhe pyi njnkin báaranj na, mpíi pí jye na Jwumpe Nintanmpe tūnni ke, bà yii fyagara baa wuubii si mpyi si pire sigé lire na mē. Pire u kapyiinkil'á li cyé na Kile sí pí shi bò, yii kapyiinkii s'á li cyé na Kile sí yii shwò. Kile mú sí u à lire yaa,
 29 Jaha na ye u à jwò yii na, maa yii pyi yii à dá Kirisita na, lire kanni bà mē, maa yii pyi yii à kyaala u kurugo mú.
 30 Mpíi pí jye na Jwumpe Nintanmpe tūnni ke, zhìnjii yii mpyi a jya mii u leni ná pire e, ná mii saha na u leni nume ke, uru zhìnjii shìnjii yii na leni nume.

2

Yii yiye tírige Yesu Kirisita fiige

1 Jye ná Kirisita à wuu tēge wuu u maban leni wuye e, maa wuu zòmpyaagii taali tàange cye kurugo, maa wuu pyi wuu à wwò Kile Munaani cye kurugo, maa wuu tēge wuu à pyi njnaarafee ná njmpijefee,
 2 lire e ke, yii yii sònjore pyi njnkin, yii yiye kyaa táan yiy'á, yii bē yii i mpyi njnkin. Lire ká mpyi, mii funntange sí n-fúnjò.
 3 Yii áha raa yii karigii pyi ná yijncyege e s'a yiye cyère mē, nka yii yiye tírige, yii yiye yaha pí sanmpii kántugo.
 4 Yii áha raa karigii pyi yii yabilimpíi tònji kanni kurugo mē, nka yii a cyi pyi pí sanmpii tònji kurugo mú.
 5 Yii sònjònkann'á yaa li pyi Yesu Kirisita wuuni fiige:
 6 U ná Kile na jye njnkin,
 nka u jye a li lwò uye funj'i si fère sín kuru tayyérege na mē.
 7 U à jnen'a uye tírige, maa mpa mpyi sùpya, maa mpyi biliwe fiige.
 Puru funnke e
 8 u à jnen'a uye tírige,
 maa Kile jwómēeni cù fo mà sà nò kwùnjii na,
 kworokworocige njnj'ii u à kwú bá!
 9 Lire kurugo Kile à u dùrugo sèe sèl'e,
 mēge k'á fànha tò mēyi puni na ke, maa kuru le u na,
 10 bà njnyinjii yaayi ná njnke wuyi ná njnke jwòhò wuyi puni
 si mpyi s'á njnkure sínni Yesu mēge na
 s'a u pére,
 11 si ntēn li taan na
 Yesu Kirisita u jye Kafoonjii mē.
 Lire sí pèente taha Tufoonjii Kile na.
 12 Lire e ke mii ntāannamacinmpyibii, pyiinkanni na yii à mii jwómēeni cù mà mii yaha yii shwòhòl'e ke, mii mēé jye mii jye yii shwòhòl'e mē, yii là bàra tire jwómēecunte na. Kile à yii shwò báaranj ngemu mē na ke, yii a uru pyi yiye ntíripenjii funnke e, yii i pèene taha u na.

* 1:19 Yesu Kirisita Munaani ná Kile Munaani jye njnkin. † 1:27-28 Pii maha jwo: «li tēgeni li jye mii u lógo na Kile Munaani cye kurugo yii à kwòro jwómēe njnkin na.»

¹³ Naha na ye Kile yabilinji u à fànze kan yii á maa uru báaraŋi mpyinji lage le yii e, bà u jyyii wuuni si mpyi s'a mpyi me.

¹⁴ Yii a yii karigii puni pyi jwujyahama ná nàkaana baa,

¹⁵ Bà yii si mpyi sí ntíi si mpyi tigire cyaga baa, si mpyi Kile pyii, wà si tajwugo ta mpiimu na, dijnɛŋi sùpyire nimpeere shwòhòl'e me. Yii bɛenmp'a yaa p'a jí tire shwòhòl'e mu à jwo wòrii.

¹⁶ Jwumpe Nintanmpe pu jye na shìŋi niŋkwombaaŋi kaan ke, yii raa puru yu pi á. Lire ká mpyi, Kirisita cannuruge, yii sí mii pyi mii u jùnjirire ta. Lire sí li cyée na báaraŋi niŋgaŋi mii à pyi ke, uru jye a pyi jùŋɔ baa me.

¹⁷ Yii li cè na uru báaraŋi mii jye na mpyi yii dányiŋi kurugo ke, mii sishange méé ká mpyi na sí n-wu sáraga fiige uru tooy'e, lire sí n-táan mii i, mii sí n-pyi funntange e ná yii puni i.

¹⁸ Yii pyi kuru funntange e ná mii i mú.

Báaraŋi Timoti ná Epaforoditi à pyi ke

¹⁹ Kafoonji Yesu ká jɛɛ, li saha si mɔ me, mii sí Timoti tun yii á, u u sà maban le yii e, u u yii yirinŋanni cè u pa jwo na á, lire sí maban le mii i.

²⁰ Naha kurugo ye uru kanni baare e, sùpya jye naha ŋgemu u na sòŋŋi yii kyaa na mii fiige me. Sèŋŋi na, u na sòŋŋi yii kyaa na.

²¹ Pi sanmpii puni na ŋkòre piy'á. Yesu Kirisita á, bà pi jye na ŋkòre me.

²² Nka Timoti wi ke, yii à li cè na u à li cyée na u na jye báaraŋi niŋcɛŋɛ. U à mii tɛge Jwumpe Nintanmpe jwujji na, bà pyà maha u tu tɛge báara na me.

²³ Lire kurugo mii karigii sí n-cwɔnɔ n-yaha cyage ŋkemu i ke, mii aha bú kuru cè, mii sí n-tíi u tun wani yii yyére.

²⁴ Mii mú s'à tɛɛn ná l'e, Kafoonji ká jɛɛ, li saha si mɔ me, mii yabilinji sí n-sà n-fworo yii na.

²⁵ Mii cɛnmpworoŋi ná mii báaraŋi jyeŋi Epaforoditi wi ke, u à mii tɛge zhìleni na Kile Jwumpe yyaha yyére zhèŋi kurugo. Yaayi kani li mpyi mii na ke, yii à u tun ná yire e naha mii yyére. Numɛ mii à li lwó naye e si u núruŋɔ ntùugo wani yii yyére.

²⁶ Naha kurugo ye u la mpyi a sii si sà fworo yii puni na. Tèni i u à lógo na yii à uru yampe kyaa cè ke, li mpyi a waha u na.

²⁷ Sèŋŋi na, u mpyi a yà fo na ŋko raa ŋkwú. Nka Kile à jùŋaara ta u na. U kanni na bà Kile à jùŋaara ta me, u à jùŋaara ta mii na mú, bà li si mpyi yyetanhare tà hà ŋkwò mbàra mii yyetanhare na me.

²⁸ Lire kurugo mii à wyère na ŋko si u tùugo yii yyére, bà li si mpyi yii aha nù'a u jya, li i yii funnyi táan, là si fworo mii funmpɛnre e me.

²⁹ Lire e ke u aha bú nɔ wani yii yyére, yii i u jùŋɔ bɛ ná funntange e Kafoonji Yesu wwoŋɛge kurugo. Yii à yaa yii a pèente tare nte sùpyire shinji na.

³⁰ Naha kurugo ye Kirisita báaraŋi kurugo, u mpyi na ŋko si mpɔn u múnaani i. Kàmpyi yii mpyi naha mii taan, báaraŋi yii mpyi na sí raa mpyi mii á ke, u à uye kan ur'á fo na ŋko si mpɔn u múnaani i.

3

Yesu kurugo Poli à kàntugo wà yaayi puni na

¹ Jye mii cɛnmpyiibii, yii pyi funntange e Kafoonji kurugo. Jwumpe mii à fyánha a jwo yii á ke, mii si n-sii n-kánha si puru ninumpe taha yii á me. Puru pu si yii pyi yii kwòro kuni niŋcɛni i.

² Mpii pi maha báaraŋe pyi ke, yii a yiye kàanmucaa pire na, pi à pi mu à jwo pwuun, pi maha sòŋŋi na ŋkwòŋŋi u maha sùpyaŋi pyi u à pyi Kile sùpya, yire sí jye sèe me.

³ Wuu pi jye na Kile père Kile Munaani fànze cye kurugo, maa dá Yesu Kirisita na maa wuye pèe ná u kani i ke, wuu pi jye Kile sùpyiibii sèe wuubii. Wuu jye a wuu sòŋŋore taha sùpyire làdaabii karigii na me.

⁴ Kàmpyi sùpyire làdaabii karigii mpyi ná kaŋwɔni i, mii yabilinji mpyi na sí na sòŋŋore taha cyi na. Wà méé ká nta u u sòŋŋi na tanga na jye ur'á mà u sòŋŋore taha cyire làda karigii na, tanga na jye mii á mà tòro urufoo na.

⁵ Naha kurugo ye mii zinji canmpyiibaatanrewuuni, pi à mii kwòŋ, Izirayeli shinji sùpya u jye mii, maa mpyi Benzhamà tùluge shin. Mii à sii Eburu, mii mpyi na Musa Saliyaŋi kurigii jaare mà tàanna ná Farizhɛnbii tonkuni cyi jwujkanni i.

⁶ Mii mpyi a sàa naye pwo lire na fo mii mpyi maha dánafeebii kyérege. Tigire cyaga jye a mpyi mii na Saliyaŋi kàmpañke na me.

⁷ Mii mpyi na tòn taa cyire karigil'e, nka Kirisita kurugo, tòn saha jye cyi na mii á me.

⁸ Mâ mii Kafoonji Yesu Kirisita cè, yafyin jye a sâa jwô mà lire kwô mii á mɛ. Uru kurugo mii à kântugo wà yaayi puni na. Yaayi pun'à pyi mii á mu à jwo kafuntuŋò bà mii si mpyi si Kirisita ta mɛ.

⁹ Mâ mii yaha ná u e, li saha jye na ntíri mii funŋ'i na Saliyaŋi kuni naaraŋi cye kurugo mii à tí mɛ. Nka mii à dá Kirisita na ke, lire cye kurugo Kile à jwo na mii à tí. Dániyaŋi cye kurugo Kile maha jwo na sùpyaŋ'à tí.

¹⁰ Nde mii na jcaa ke, lire lí jye mà Kirisita ya'l'a cè, fânhe k'à u pyi u à jè a fworò kwùŋi i ke, si kuru ta mú, yyefuge k'à u ta ke, si jyè kur'e mú, pyiŋkanni na u à uye tírige maa ŋkwú ke, si lire pyiŋkanni lwó mú.

¹¹ Cyire puni lage jye mii na, bà Kile si mpyi si mii jè jjiŋge kwùŋi i mɛ.

Wuu wuye waha wuu u tafɛere fè a nò ti tɛgeni na

¹² Lí jye mu à jwo mii à na karigií pyi a nò cyi tɛgeni na maa cyi tònŋi ta, lire jye mɛ mà pyi tírige cyaga baa mɛ. Ali numɛ, mii à yyaha le tafɛere na, bà mii si mpyi si mpyi Yesu Kirisita fiŋge mɛ. Lire kurugo Yesu Kirisita à wuu cwònr'a pyi uye wuu.

¹³ Mii cinmpyibii, mii jye a jwo na mii à ti tònŋi ta a kwô mà de, ŋka kyaa niŋkin lí jye mii funŋ'i, lire lí jye: karigií cyi à tòr'a kwô ke, mii jye na cyire kàanmucaa mɛ, nde lí jye mii yyaha yyére ke, lire mii jye na jcaa ná na cyeyi shuunniŋi i tafɛere e.

¹⁴ Mii à naye waha tire tafɛere vèŋi na, fo sí sà nò ti tayyérege na, bà mii si mpyi sí ti tònŋi ta mɛ. Uru tònŋi kurugo Kile jye na wuu yiri niŋyiŋi na Yesu Kirisita cye kurugo.

¹⁵ Lire e ke Kile Jwumpe à tateŋge wvú wuu mpiimu zòmpyaagil'e ke, wuu sònŋoŋkanni l'à yaa lí pyi lire. Yii wà ha nta ná sònŋore taber'e, Kile sí yí yyahe fíniŋe n-cyéè urufoo na.

¹⁶ L'aha mpyi pyiŋkanna o pyiŋkanna na, Kile kuni i yii jye fo mà sà nò numɛ na ke, yí kwòro lire kuni i.

¹⁷ Mii cinmpyibii, yii puni naaraŋkann'à yaa lí pyi mii wuuni fiŋge. Mpii pi na jaare wuu naaraŋkanni na ke, yii a pire pyiŋkanni taanni.

¹⁸ Jwumpe p'à jwo na Kirisita à kwú kworokworocige na ke, pi na jye wani yii shwòhòl'e, pire kapyiŋkil'à lí cyéè na pi na puru jwumpe túnni. Mii à fyánha a yí jwo yii á, ŋka numɛ mii mɛɛsuwunji saha sí nùru yí taha yii á.

¹⁹ Pire canmpyaagii ká ŋkwô, Kile sí pi shi bò, jaha na ye pi à pi muntanma karigií funŋò lwó mà tòro Kile na. Karigií cyi sí pi síleŋge ke, pi maha piye pèe ná cyire e. Dɔjyeŋi karigií kanni cyi à pi yyaha jí.

²⁰ Nka wuu pi ke, wuu pyeŋge na jye niŋyiŋi na Kile yyére. Wuu na wuu Kafoonji Yesu Kirisita sigili, uru u jye wuu Shwofoonji. U sí n-yíri wani sí mpa.

²¹ U aha bú mpa, u sí wuu cyeere fánha baa woore kɛɛŋŋe mpyi cyere nisinana u woore fiŋge ná u sífente e, tire ntemu ti sí yaayi puni pyi yí kúu u á ke.

4

Poli à sònŋoŋkanni niŋcɛnni cyéè dánafɛebii na

¹ Jye mii ntàannamacinmpyibii, mii la à sí si nùru yii jya. Mii funŋk'à táan yii kurugo, yii à mii ñŋke yírige. Mii ntàannamacinmpyibii, yereyi mii à kan yii á numɛ ke, yire kurugo, yii kwòro Kafoonji Yesu wwoŋɛge e.

² Mii na lí jaare Evodi ná Sentisi á, pi i bɛ niŋkin na, pi i ŋkwòro Kafoonji wwoŋɛge e.

³ Mu u jye mii báarapyiŋɛŋi sèe wunji ke, mu wi ke, mii à lí cya mu á, ma a mpii cyeebii shuunniŋi tɛge, jaha na ye pi à fère sín ná mii i, ka wuu u Jwumpe Nintanmpe jwo sùpyir'á, mà bàra Kilema ná wuu báarapyiŋɛebii sanmpii mɛyi y'à sème shiŋi niŋkwombaŋi tafɛebii mɛyi tasemege e ke.

⁴ Yii pyi funntange e Kafoonji kurugo tɛrigii puni i. Mii sí yí taha yii á sahaŋki, yii pyi funntange e.

⁵ Yii sùpyire puni yaha pi lí cè na yii na jye ñumpiŋɛfɛe. Kafoonji jye yii ŋkere na.

⁶ Yii àha zii kyaa tɛge yiye funŋò pɛn mɛ, ŋka yaaga maha yaaga kyaa ku jye yii na ke, yii kuru cya Kile á, yii i u jaare sèl'e, yii i fwú kan u á.

⁷ Lire ká mpyi, yyepiŋke Kile maha ŋkaan ná k'à tòro sùpyaŋi sònŋoŋkanni taan ke, kuru sí n-kwòro yii zòompíi ná yii sònŋore na Yesu Kirisita wwoŋɛge e.

⁸ Jye mii cinmpyibii, jwumpe nizanmpe mii sí n-jwo yii á ke, puru pu jye mpe: kyaa maha kyaa lí jye sèe ke, pèente na ntaa kyaa maha kyal'e ke, kyaa maha kyaa l'à tí ke, kyaa maha kyaa l'à fíniŋe ke, kyaa maha kyaa l'à táan Kile á ke, kyaa maha kyaa l'à yaa l'a mpyi ke, kyaa maha kyaa l'à jwò ke, kyaa maha kyal'e sùpya sí n-jà ŋkèe ta ke, yii a sònŋi cyire karigií shiŋi na.

⁹ Mii à yii taanna karigií jcyiimu na, ka yii i jcyiimu ta, maa jcyiimu lógo mii jwò na ke, mà bàra yii à mii jya jcyiimu tapyige e ke, yii a cyire pyi. Lire ká mpyi, Kilenji u maha yyepiŋke kaan ke, uru sí n-pyi ná yii e.

Poli à fwù kan Filipi shiinbil'á pi biñye yaayi kurugo

¹⁰ Mii funntanga wuñ'á fwù kan Kafoonji á sèl'e, ñaha na ye yii à li cyêe mii na sahanji na yii na sônñi mii na. Yii mpyi a fyânha na sônñi mii na, ñka pyiñkanna ñye a mpyi yii á si mii tège me.

¹¹ Yaaga kurugo bà mii ñye na yi yu mà de, ñaha na ye yaaga na ñye mii á yo, yaaga ñye mii á mà yo, cyire puni maha bê mii á.

¹² Fòñke e yo, yaarafente e yo, mii à naye pyiñkanni cè. Pyiñkanna maha pyiñkanna na mii à sii cyaga maha cyag'e ke, lire maha bê mii á. Yalyire na ñye mii á yo, mii na ñye katege e yo, yaarafente e yo, yaare kuunji i yo, mii à tée cyire puni na.

¹³ Kirisita à fânhe ñkemu kan mii á ke, kuru ku maha mii pyi mii u ñni cyire karigii puni na.

¹⁴ Ñka lire ná li wuuni mú i, yii à mii tège mii yyefuge tèni i, yii à kacenne pyi.

¹⁵ Yii Filipi shiinbii pi ke, yii à li cè na tèni i mii à yíri Masedoni kùluni i mà pa Jwumpe Nintanmpe ñjwuñi ñwó cù ke, yii baare e, dánafeebii kurunke kabere ñye a cye le mii á na báarañi i me. Yii à tòn ta mii báarañi i, maa mii tège ná yii cyeyaayi i.

¹⁶ Ali mà mii yaha Tesaloniki kànhe e, yaayi kuunji u mpyi mii na ke, yii kanni pi à yire tùgo mii á fo tooyo shuunni.

¹⁷ Li ñye mu à jwo yii cyeyaayi yà kurugo mii ñye mà de, ñka mii la ku ñye Kile si jwó le yii á, yii cyeyaayi ñiñkanyi kurugo.

¹⁸ Yaayi puni kyaa li mpyi mii na ke, yii à là taha yire na mà kan Epaforoditi u à pa ñkan mii á. Numé mii funñk'á jiiñe, ñaha na ye yaaga kuu saha ñye mii na me. Yir'à pyi mu à jwo sáraga nùguntanga wogo ñkemu na Kile à ñe ke.

¹⁹ Mii Kilenji si yii màkwuñwóyaayi puni kan yii á mà tàanna ná u yaarafente tègele baa woore e, Yesu Kirisita kurugo.

²⁰ Pèente ti taha wuu Tuñi Kile na fo tèekwombaa. Amiina!

Fwùñi nizanji

²¹ Yii Kile wuubii puni ñiñkin ñiñkin shéere Yesu Kirisita wwoñeñge e. Cìmpyiibii pi naha naha ná mii i ke, pir'à yii shéere.

²² Kile wuubii puni pi ñye naha ke, pir'à yii shéere. Ñka mpíi pi ñye na báarañi pyi Jromu saanbwáhe Sezari pyeñge e ke, ñcyi bá a taha pire u fwùñi ñiñkanji na.

²³ Kafoonji Yesu Kirisita u ñwó yii na, u u jwó le yii á.

Lɛtɛɛŋi Poli à tun Kòlòsi kànhe dánafeebil'á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè lɛtɛɛŋi funɲɔ jwumpe e ke

Poli wwoŋɛŋi Epafulasi u à Jwumpe Nintanmpe jwo Kòlòsi kànhe e, ka pì si piye kan Yesu á. Poli yabilinji nyɛ a nɔ wani kuru kànhe na me, ŋka u mpyi maha Kile náare pire dánafeebil'á, ali mà u yaha kàsuni i.

Nyɛ mà Poli yaha kàsuni i, Epafulasi à kàr'a sà yi jwo u á na cyelentiibii kafinivinibii pì na wá na nyáhanjguruguni pyi dánafeebii shwòhòl'e Kòlòsi kànhe e. Pire kafinivinibii mpyi na dánafeebii ñɲɲi tare, mà lire ñɲɲe pyi na pi nyɛ na pi yalyire ná pi kataangii karigii cwòɔnre mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e me, na pi nyɛ na Kile mèlɛkɛebii pèrè me.

Nyɛ Poli à yire lógo ke, ka li i u funɲɔ pen. Lire e u à ŋge lɛtɛɛŋi sém'a tun Kòlòsi kànhe dánafeebil'á maa pi funɲɔ cwo Yesu Kirisita fànhe na, maa li cyèe pi na na Yesu Kirisita à fànha tò mèlɛkɛebii na. Uru cye kurugo, Kile à pi dá. Yesu ká mpyi ná ŋgemu i ke, urufoo saha nyɛ a yaa u a Kile mèlɛkɛebii pèrè me.

Lire e Poli à li cyèe pi na na pi kántugo wà ñɲɲɛŋi pyii karigil'á, bà pi kyaa si mpyi si ntáan pi ñɲɲufoonji Yesu á me, pi a yáfani piye na, pi i piye kyaa táan piy'á, mpìi pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná pi e me, pi i jwuŋkanna cè ná pire e.

Poli à Kòlòsi dánafeebii shéere

¹ Mii Poli u nyɛ Yesu Kirisita tũntunɲɔ mà tàanna ná Kile ñyii wuuni i ke, mii ná wuu cinnmpworonji Tímòti,

² u à ŋge lɛtɛɛŋi tun Kile wuubil'á Kòlòsi kànhe e. Yii pi nyɛ wuu cinnmpyiibii pi à taha Kirisita fye e tɛrigii puni i ke, wuu Tunji Kile u ñwò yii na, u u yyeŋinje kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á Kòlòsi dánafeebii kyaa na

³ Nyɛ tɛrigii puni i wuu aha a si raa Kile náare yii kyaa na, uru ŋgemu u nyɛ wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tunji ke, wuu maha u shéere, ñaha na ye

⁴ pyinƙanni na yii à dá Yesu Kirisita na ke, ná pyinƙanni na Kile wuubii puni kyal'à táan yii á ke, wuu à yire lógo.

⁵ Yii à yii sòŋŋɔre taha yaage ŋkemu na, ná yii sí kuru ta ñɲɲinji na ke, kuru ku nyɛ yii dányanji ná yii tàange ñɲɲe. Jwumpe Nintanmpe pu nyɛ sɛɛŋi, ná p'á fyànha a nɔ yii na ke, pur'á ku kyaa jwo.

⁶ Puru jwump'á nɔ ñɲɲɛŋi puni na bà p'á nɔ yii na me, p'á yasɛɛ pyi, maa mpúgo. Pu na lire pyi yii shwòhòl'e mú, mà lwó yii à Kile kacenni kyaa lógo, maa li cè sèe sèl'e ke.

⁷ Wuu ntáannamabaraapyiŋɛŋi Epafulasi à yii kála yire cyeyi na. Kirisita báaraipyi ñɲɲɛŋe u nyɛ u wi yii shwòhòl'e.

⁸ Kile Munaani à tàange ŋkemu le yii e ke, u à kuru kyaa jwo wuu á.

Poli na Kile náare Kòlòsi dánafeebii kyaa na

⁹ Lire l'à li ta, mà lwó canŋke wuu à yii kyaa lógo ke, wuu na Kile náare yii á tɛrigii puni i. Wuu na unáare, nde u la nyɛ yii a mpyi ke, bà yii si mpyi si lire sɛnmeɛɛ ñcè me. U u yákilifente kan yii á, bà yii si mpyi s'a u karigii ñaa s'a ñcwúu me.

¹⁰ Lire e yii toronƙanni sí Kafoonji Kile wuuni lwó, s'a u ñyii wogigii kanni pyi, s'a kacɛŋkii shinji puni pyi, s'a si yyaha na Kile ñcèŋi i.

¹¹ Kile Sinji Punifoo si raa fànhe kaan yii á, bà yii si mpyi si yii kalɛŋkii puni kwú ná funntange ná funninje e me.

Kirisita nyɛ ñɲɲɛŋi puni ñɲɲɔ na

¹² Yaayi Tufoonji Kile à yaha u bɛɛnmpe e ñɲɲinji na, u wuubii mɛɛ na ke, yii a fwù kaan u á yire kurugo, ñaha na ye u à yii le yire tafeebil'e.

¹³ U à wuu ñr'a yige numpini fànhe e mà le u Jyanji saanre e, uru ŋgemu kyaa l'à táan u á ke.

¹⁴ Uru cye kurugo Kile à wuu ñɲɲɔ wwú kapegigii bilere e, maa cyi yáfa wuu na.

¹⁵ Uru u nyɛ Kilenji ñɲɲambaaji ñanjanji,

uru u à fànha tò Kilenji yayaayi puni na,

¹⁶ ñaha na ye uru cye kurugo Kile à ñɲɲɛŋi yaayi puni dá,

ñɲɲinji wuyi ná ñɲɲe wuyi,

yaayi ñɲɲayi ná ñɲɲambaayi,

mu à jwo ñje yi nyɛ saanre ná kafente ná ñɲɲufente ná fànhafente e ke,

yire yaayi pun'á dá u cye kurugo, maa dá u mɛɛ na.

¹⁷ Uru u nyɛ yaayi puni yyaha na, uru cye kurugo yaayi pun'á yiye cù.

18 Uru u nyε dānafeebii kurunke nūnke* .

Kuru na nyε sūpyañi cyeeere fiige,

uru u nyε kuru tasiige,

ḡaha na ye uru u à pyi shincyiwe mà ḡè a fworò kwùḡi i.

Lire na, u à yyahayereḡi lwò karigii puni i.

19 L'á táan Kile á, cyeyi puni yi nyε ur'e ke, na yire yi pyi u Jyanji i.

20 Uru cye kurugo Kile à mbèḡi cya ná yaayi puni i.

Sishange u à wu kworokworocige na ke,

ná kur'e Kile à yyeḡiḡke kan ḡiḡke ná ḡiḡiḡi yaayi pun'á.

21 Tèecyiini i, yii sòḡḡeere ná yii kapyiḡkii mpyi a li cyéè na yii laage mpyi a tóon Kile na, maa mpyi u zàmpenmii.

22 ḡka u Jyanji à pa mpyi sūpya maa ḡkwù. U kwùḡi cye kurugo, Kile à yii ná uru shwòḡḡi yaal'a ḡwò. Lir'á pyi bà Kile si mpyi si yii fwòḡḡo baa wuubii ná yii ḡigire baa wuubii yaha yii yyéè u yyahe taan si ḡeè yii na me.

23 ḡka fo yii aha yiye pwo Kile kuni i, maa tayyéḡe ḡiḡcennḡe wwù, yaage na yii sòḡḡor'á taha ḡiḡiḡi na ke, maa mpyi yii nyε a funḡḡo wwò kuru na me. Kuru yaage kyaa ḡwumpe Nintanmpe nyε na yu. Yii à pu lógo, p'á ḡwo ḡiḡke sūpyire pun'á mú. Puru ḡwumpe ḡjwuḡi kurugo, Kile à mii Poli pyi u báarapyi.

Poli na zhḡi leni dānafeebii kurugo

24 Nyε mii cìḡmpyiibii, yyefuge e mii nyε naha nume yii kurugo ke, kur'á táan mii i, ḡaha na ye Kirisita ná dānafeebii kurun'k'á kwòro kuru yyefuge e fo mà sà nò tēni là na, mii sí na nàzhannḡi pyi kur'e, bà dānafeebii kurun'ke si mpyi s'a si yyaha na me.

25 Mii à pyi dānafeebii kurun'ke báarapyi, Kile u à mii yaha uru báaraḡi na yii á. Mii à yaa mii u Kile ḡwumpe puni ḡwo yii á.

26 L'á mò, puru ḡwumpe mpyi a ḡwòḡo sūpyire puni na, ḡka nume p'á ḡwo a nò Kile sūpyiibii na.

27 U la mpyi si lire kanwòḡḡi nisinani nimbwooni cyéè supyishḡi puni na. Lire kanwòḡḡi li nyε: Kirisita nyε yii e, lire l'á yii pyi yii à tēn ná l'e na yii sí n-pyi shinbwò Kile yyéè.

28 Wuu na Kirisita kyaa yu sūpyire pun'á, marii pi yeḡe maa pi kálali ná yákilifente e, bà pi si mpyi si fūḡḡo Kile kuni i, Kirisita wwòḡeḡe cye kurugo me.

29 Lire kurugo mii nyε na báaraḡi pyi. Kirisita à fāḡhe ḡkemu kan mii á ke, ná kure e mii na zhḡi leni. Kuru fāḡhe ku maha sḡi kaan mii á.

2

1 Zhḡi mii na leni yii ná Lawodisi dānafeebii kurugo, mà bàra mpii pi nyε pi sàha ḡkwò a mii ḡya a ḡya me, mii la nyε yii i li cè na ur'á waha a tōro.

2 Mii na uru zhḡi leni si māban le yii ná pire puni i, yii i yiye kyaa táan yiy'á cìḡmpworoge ḡwòḡi funḡke e, yii i yákilifente shḡi puni ta, yii i Kile kanwòḡḡi cè, lire li nyε Kirisita.

3 Ur'e náfuḡi ḡiḡwòḡi nyε mu à ḡwo yákilifente ná ḡcēḡi.

4 Mii na puru yu bà yii si mpyi si yiye shwò kàyituwòḡe ḡwufeebii na me.

5 Mii laage mēè ká ntóon yii na, mii nyε yii taan sòḡḡe e. Mii funntanga wu u nyε, ḡaha na ye yii karigii puni sogolon'kann'á ḡwò yiye shwòḡ'le, yii s'á taha Kirisita fye e ná funḡḡo ḡiḡkin i.

Yii aha mpyi ná Kirisita e, yii nàzhan à fworò yasunḡi i

6 Nyε bà yii à ḡen'a Yesu Kirisita pyi yii Kafoonḡi me, yii kwòro kuru wwòḡeḡe e ná u e.

7 Bà cige ndire maha mpyi ḡiḡke e, ḡiḡk'a sí wá na ku ḡwò caa me, lire pyiḡkanni na, yii ndire le Kirisita wwòḡeḡe e, bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i, bà yii à taanna li na me. Mà bàra lire na, yii fwòḡi ḡiḡkanḡi u ḡyaha u á.

8 Yii a yiye kàanmucaa, yii àha ḡkwò yiye yaha ḡwòḡanyifeebii pi yii ḡwò fáanna a cù me. Pi ḡwumpe nyε kafinara, Kile e bà p'á fworò me. Pu nyε ḡiḡḡo baa, maa yyaha tí ná làdaabii karigii ná diḡyēḡi yasunḡi i, yire ná Kirisita sí nyε kunul'e me.

9 Kirisita u à pyi sūpya ke, yaayi puni yi nyε Kilenḡi sèe wunḡi i ke, yire puni na nyε u e.

10 Yaaga maha yaaga ku nyε ná ḡiḡufente ná sífente e ke, u à fāḡha tò yire puni na. Yii ná uru wwòḡeḡe cye kurugo, yii à yaayi puni ta mà yii funḡi ḡiḡe.

11 U wwòḡeḡe cye kurugo mú, yii à kwòḡ, lire nyε a li cyéè na sūpya u à yii cyeeere cyage ká kwòḡ me. ḡka u à yii sòḡḡeere kwòḡ na láha yii zòompia na.

* 1:18 Pli maha ḡwo: «dānafeebii kurun'ke ḡiḡḡo na».

12 Yii à batize ke, l'à pyi mu à jwo yii à le fannke e ná Kirisita e maa jè ná u e maa mpyi ná u e wwojεεge e. Lir'à pyi dániyaŋi cye kurugo Kile sífente e. Tire sífente t'à Kirisita jè a yige kwùŋi i.

13 Yii mpyi mu à jwo kwùu, jaha na ye yii kapegigii ná yii sònŋoƆeere mpyi na sàha ŋkwò a láha yii na me, ŋka Kile à shì nivònŋo kan yii á ná Kirisita e, maa yii kapegigii puni yàfa yii na.

14 Tigire ná kapegigii cyi mpyi a sém'a yaha wuu yyaha na, na wuu à Saliyaŋi kεεge ke, Yesu Kirisita kwùŋi kworokworocige na, lir'à cyire puni shi bò. L'à pyi mu à jwo uru sémen'jà kwòro kworokworocige na.

15 Uru kwùŋi cye kurugo, yaayi yi jye numpini i ná jùŋufente ná sífente e ke, Kile à yire fànhe shwò yi na, maa yi sílege, maa yi pyi yawiige dijye puni jyi na.

16 Lire e yii àha nùru jεε sùpya u a yii la wwù yii yalyire ná yii yabyεεre làdanj ntiimbaanji na me. Yii mú àha jεε pi a yii la wwù kataanni canjyi ná yivònni ná canŋoŋke làdanj ntiimbaanji na me.

17 Cyire karigii puni mpyi kàntugo yyéere wuuni nimbwooni nimpani nàŋjanji. Yesu Kirisita kyaa li, u à fànha tò nàŋjanji na, uru u jye sèenji puni.

18 Mpii pi na yà yu yii Kile pèenkanii na ke, yii àha raa pire kàanmucaa me, jaha na ye mà piye tírige maraa mèlekεεbii père, lire l'à táan pi á. Pi ŋwòyi na pi à piye tíŋje, maa piye pèl'a tòro, mà tàanna ná pi sònŋoŋkanii i.

19 Pi saha jye a piye pwo Yesu na me, uru sí u jye jùŋke, mà li ta cyeere ká a jcaá yaage ŋkemu na ke, jùŋke ku maha kuru kan t'á. Nùŋke ku maha yiatanzogompe ná kapaanre pyi cyere ninjin, Kile sí u maha tire cyeere lyεge.

20 Jye yii à kwù ná Kirisita e ke, yii nàzhan à fworo ŋke jùŋke yasunjyi i. Yii kuro saha jye yi kafuunŋkil'e me. Lire e ke yii àha nùru jεε pi fànhe cyán yii na jcyii karigil'e me:

21 «Ma hà nde lwò me, li jye a jwò me. Ma hà nde néene me, li jye a jwò me. Ma hà mpwònd nde na me, li jye a jwò me.»

22 Cyire kafuunŋkil' à yyaha tí ná yaayi njemu i ke, yi shìŋi jye a jyaha me. Yalyire nintiire ti jye ti ti, t'aha lyí a kwò, yi maha ŋkwò. Sùpyiibii yabilimpíi nìŋjaanji cyi jye cyi cyi, cyi jye a lwò a pwo Kile kuni na me.

23 Pii na sònŋi na cyire karigii na jye jcè, jaha kurugo ye cyi na yu Kile pèenkanii ná sùpyanji uye ŋkyèregeŋi kyaa na. Mà li ta, kaŋwò jye cyi na me, sùpyire maha tiye père ná cyi e, Kile bà pi jye na mpère ná cyi e me.

3

Toroŋkanni nìŋjyeeni ná nivònni kani

1 Ná yii s'à jè a fworo kwùŋi i ná Yesu i, lire e ke, sèeyaayi yi jye nùŋyinj na, cyage e Yesu à tēen Kile kàniŋe cyεge na ke, yii a yire caa.

2 Yii a sònŋi kanna nùŋyinj sèeyaayi na, yii i jùŋke wuyi yaha wani.

3 Naha na ye yii à kwù maa jè, yii shìfònmii wuu pi à tēen ná Kirisita e Kile yyéere. Uru shìfòŋji na jye kyaa ndemu li jye li jye na jaa me.

4 Kirisita u à shìfòŋji kan yii á ke, u aha a si jya canŋke ŋkemu i ke, yii sí jya ná u e u sinampe e.

5 Lire e ke yii yii zòmpiibii bò, mu à jwo kaŋwòhoyi ná jacwòore shìŋi puni ná yaayi lapege ná funmbwòhe, kuru ná kacyzunni mú à tàanna.

6 Mpii pi jye pi jye na Kile père me, cyire karigii shìŋi cyi maha Kile lùuni pyi l'à yiri pire taan.

7 Tēecyiini i, yii mpyi na ntùuli cyi kurigil'e, yii mpyi cyire kapegigii cye e.

8 Ŋka nume, lùyirini ná lùpèenni ná pege, yii cyire karigii puni yaha. Cyàhigii, lire jye me sílege baa jwumpe pà tuffiige jye a yaa p'a fwoore yii jwòyi i me.

9 Yii àha nùru raa fini yiye na me, jaha kurugo ye yii à fworo yii lyempe e, maa yii kapyinjyεεgigii yaha.

10 Yii a zòmii nivònmii lwò, yii à pyi sùpyii nivònmii, maa mpyi yii Davoonji málwòro, si u cè sèl'e.

11 Lire kurugo yii à pyi Yahutuu yo, yii à pyi shìŋi wabεεe yo, yir'à fworo y'e, yii à kwònd yo, yii jye a kwònd mà yo, yir'à fworo y'e, yii à pyi kànbwòhòshìin yo, yii à pyi jyegeŋwòhòshìin yo, yir'à fworo y'e, yii à pyi bilii yo, yii jye a pyi bilii mà yo, yir'à fworo y'e. Nde li jye na wí ke, lire li jye: Kirisita kyaa l'à jwo ke, uru u jye yaayi puni jùŋo na, maa mpyi wuu puni i.

Dánafeebii wwojεεge kani

12 Jye ná Kile s'à yii cwòonro, maa yii pyi uye wuu, maa yii kyaa táan uy'á, lire e yii a jùnaara taa yiye na, yii raa sùpyigire pyi ná yiye e, yii i yiye tírige yiy'á, yii i mpyi jùmpinjεεfe ná lùtaanfee,

13 yii i yii karigii kwú yiye e, yii raa yii kapyiinkii yàfani yiye na. Wà ha wurugo wà á, yii i puru jwo a kwò feefee, bà Kafoonji Yesu à yii ná uru shwòhòlò wogigii kwò feefee mɛ.

14 Mâ bâra cyire puni na, yii sâa yiye kyaa táan yiy'á, ñaha kurugo ye tàange ku maha ñgwòñi shiinbii pwo piye na.

15 Mbèñi Kirisita à le yii shwòhòl'e ke, uru u kwòro yii shwòhòl'e, ñaha na ye Kile u à yii yyere yii i mpyi ñinjin. Yii a fwù kaan u á mú.

16 Yii Kirisita jwumpe yaha pu tatɛngɛ wwù yii zòompil'e sèe sèl'e. Yii a yiye kâlali, yii raa yiye yerege ná yákilifente e, ná Zaburu sémenji myahigii ná Kile pèente myahigii ná Kile kuni myahigil'e. Yii a myahigii cêe ná yii zòmpyaagii puni i, yii raa Kile shéere.

17 Yii a yii kapyiinkii ná yii kajwuñkii puni pyi Kafoonji Yesu mɛge na. Cyire tooy'e, yii raa Tufoonji Kile shéere Yesu mɛge kurugo.

Pyenge wwoŋɛge kani

18 Cyeebii, yii yiye tírige yii nâmbaabil'á, lir'à yaa ná yii e Kafoonji Yesu wwoŋɛge e.

19 Nâmbaabii, yii yii cyeebii kyaa táan yiy'á, yii àha pi cù bilii fige mɛ.

20 Nâŋkopyire, yii yii sifeebii ñwòmmyahigii cù karigii puni i. Yii àha a lire pyi, lire sí n-táan Kafoonji Yesu i.

21 Tiibii, yii àha lùgigii pen ná yii pyiibil'e mɛ, lire ká mpyi, màbanñi sí n-fworo pi e.

Bilibii ná pi ñùŋufeebii kani

22 Bilibii, yii yii ñùŋufeebii ñwòmmyahigii cù karigii puni i. Yii àha raa pi ñyinyaga báaranji kanni pyi si nta ntáan pi á mɛ. Yii a u pyi ná funvyinge e, yii raa Kafoonji Yesu père.

23 Báara maha báara na yii ñye ke, yii a u pyi ná zòvynre e, bà yii maha báare Kafoonji Yesu á mɛ, l'áha mpyi mu à jwo yii na báare sùpyir'á mɛ.

24 Yii àha ñkwò funjò wwò na Kafoonji sí yii sâra mɛ. Yaayi u à yaha u wuubil'á ke, yire yà u sí n-kan yii á. Kafoonji Kirisita á yii na báare.

25 Nka shin maha shin u kapyii li ñye báaraapege ke, urufoo sí n-sâra n-tàanna ná kur'e, ñaha na ye Kafoonji ñye a sùpya pwoŋjò sùpya na mɛ.

4

1 Ñùŋufeebii, yii a yii bilibii cwòre ná fyinmpe ná ntñinji i, yii àha funjò wwò na yii mú na ñye ná Ñùŋufoonji w'e ñinjinji na mɛ.

Yereyi nizanñyi

2 Yii àha ndáha Kileŋarege na mɛ, yii yyaha le ku na, yii raa fwù kaan Kile á tèrigii puni i.

3 Yii raa Kile ñáare wuu á mú, bà u si mpyi si pyinjkanni ñinçenni kan wuu á, wuu raa Kirisita kaŋwòhòni kyaa yu sùpyir'á mɛ. Lire kurugo mii à le kásunji i.

4 Yii kwòro ñarege na mii á, bà mii si mpyi s'a li sɛnmege s'a yu li jwuñkanni na mɛ.

5 Ñye mpii pi ñye pi ñye Kile kuni i ná yii e mɛ, tère o tère e yii à laaga ta ke, yii a kacennji pyi pi á, yii raa pi cwòre ná yákilifente e.

6 Yii ñwòmugure ti pyi ná típoomò ná kaŋwòñi i tèrigii puni i, yii raa sùpyire ñwò shuu yii a ñwòge.

Fwùñi nizanñi

7 Wuu ntàannamacinmpworonji, Kafoonji Yesu báara pyinji Tisike, u ñye na báare ná mii i ke, ñwòmɛ ñinjinfoo wi. Kyaa maha kyaa li ñye ñaha ke, u sí n-sà cyire puni jwo yii á.

8 Mii à li yírige li kurugo maa u tun yii á, u sà wuu yirinjkanni jwo yii á, bà lire si mpyi si màban le yii e mɛ.

9 Mii à Ònezimu mú bàra u na, yii ntàannamacinmpworonji wà wi, dânasupya wi. Karigii cyi ñye ñaha ke, u sí cyire puni jwo yii á.

10 Mii kásujyineñji Asitariki à yii shéere. Barinabasi cinmpworonji Marika mú à yii shéere. Mii à u kyaa jwo yii á mà kwò. U aha no yii na, yii u cù a ñwò.

11 Yesu pi maha mpyi Zhutusi ke, ur'à yii shéere mú. Yahutuubii dánafeebil'e, pire shiin taanrenji kanni pi à mii tɛge, pyinjkanni na sùpya sí n-jà n-nyè Kile Saanre e ke, ka wuu u lire jwo sùpyir'á. Pi à màban le mii i sèl'e.

12 Yii cinmpworonji Epafirasi u na báare Yesu Kirisita á ke, ur'à yii shéere mú. Tèrigii puni i u à uye waha Kileŋarege na yii kyaa na, bà yii si mpyi si ñkwòro Kile kuni i si fùñjò l'e, s'a Kile ñyii wuuni pyi tèrigii puni i mɛ.

13 Mii sí n-jà yi jwo yii á: yii ná Lawodisi dánafeebii ná Erapolisi wuubii kani ñye Epafirasi zòñi na sèe sèl'e.

14 Luka, wuu cevoonji dógòtòronanji ná Demasi, pir'à yii shéere.

15 Yii Lawodisi kàñhe dánafeebii shéere, Nimifa ná dánafeebii pi maha bínnini u bage e ke, yii i pire shéere mú.

¹⁶ Yii aha nge letereŋi kâla, yii i u kan Lawodisi dânafeebil'á pi kâla, sémeŋi ngemu ká yîri Lawodisi i ke, yii mú pi uru kâla.

¹⁷ Yii yi jwo Arisipi á, na u àha ŋkwò funŋo wwò Kafoonji Yesu báaraŋi niŋkanŋi na u á me. U u u pyi u no u tegeŋi na.

¹⁸ Mii Poli yabilinji cyege k'à nge fwùŋi séme. Yii àha funŋo wwò li na na mii nje naha kâsuŋi i me.

Kile u nwa yii na, u u jwó le yii á.

Poli à letereŋi niŋcyiŋi ŋgemu tun Tesaloniki kàñhe dánafeebil'á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Tesalonike kàñhe na mpyi Masedoni kùluni i. Silasi ná Timoti à Poli tège Jwumpe Nintanmpe jwuwu na wani, ka pii si piye kan Yesu á. Poli jye a ja à tère nimbwoo pyi wani kuru kàñhe na me, naha kurugo ye Yahutuubil'á u kyérege wani (Kapyiŋkii 17).

Poli yiŋkwooni kántugo lire kùluni i, u à Timoti tun Tesaloniki kàñhe e, u sà dánafeebii kàanmucya kampyi yefuge jye a pi pyi pi à sàa le Kile kuni naaranj na me. Nye tēni i Timoti à nūr'a pa maa jwuntanma jwo Poli á mà yyaha tii ná dánafeebil'e ke, ka Poli funntanga wunji si nge letereŋi sém'a tun pi á.

Nge letereŋi funŋke e u à fwù kan Kile á, maa màban le dánafeebil'e, bà pi si mpyi si ŋkwôro Kile kuni i s'a si yyaha na me.

U à pi funŋo cwo u báaranj pyiŋkanni na tēni i u mpyi pi shwòhòl'e ke. U funŋk'á táan, naha kurugo ye u à li jya na dánafeebil'á kwôro Kile kuni i, ali mà li ta ngahaŋi jye pi juŋ'i. U la jye si nūru pi jya (1--3). U à pi funŋo cwo u kàlanj na mà yyaha tii ná naaranj kanni niŋcenni i. U à li cyà pi á na pi a piye kàanmucaa katupwòhoyi na (4.1-12).

Dánafeebii kurunke e, pii funmpen wuu pi mpyi mà yyaha tii ná dánafeebii niŋkwoobil'e. Ka Poli si màban le pi e maa li cyèe pi na na Yesu à jè a fworò kwùŋi i pyiŋkanni ndemu na ke, dánafeebii pi à kwù ke, Kile sí pire jè Yesu fiige. U à jwo na Yesu sí nūru n-pa canŋka. U aha mpa, dánafeebii puni sí n-pyi ná u e fo tèekwombaa (4.16-17).

Jwumpe tasiige

¹ Yii dánafeebii kurunke ku jye wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafoonj Yesu Kirisita wuubii Tesaloniki kàñhe e ke, mii Poli ná Siliven ná Timoti, wuu pi à nge letereŋi sém'e si ŋkan yii á. Kile u jwò yii na, u u yyeŋiŋke kan yii á.

Tesaloniki kàñhe dánafeebii Kile kuni naaranj kanni'á Poli yyaha jii

² Wuu maha fwù kaan Kile á yii kyaa na tērigii puni i. Wuu aha a si raa u jáare tère o tère e ke, wuu funŋo jye na wwu yii na me.

³ Kacenyii yii à pyi maa li cyèe na yii à dá Yesu Kirisita na ke, ná báaranj yii à pyi maa li cyèe na Kile kyal'á táan yii á ke, ná pyiŋkanni na yii à yiye waha maa yii sōŋjore taha wuu Kafoonj Yesu Kirisita na ke, wuu aha a Kile jáare, wuu funŋo jye na wwu cyire na me.

⁴ Wuu cinmpyiibii, wuu à li cè na Kile à yii kyaa táan uy'á maa yii cwōn'a pyi u wuu.

⁵ Yii li cè na tēni i wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á ke, li jye a mpyi a dá jwójwumpe kanni na me, ŋka Kile Munaani fàñhe mú mpyi a bàra maa yii pyi yii à dá na wuu jwumpe na jye sèe. Naaranj kanni na wuu mpyi na jaare yii shwòhòl'e yii ntēgeŋi kurugo ke, yii à lire cè.

⁶ Wuu naaranj kanni ná Kafoonj wuuni jye niŋkin, lire naaranj kanni yii s'á lwó. Kile Munaani fàñh'á yii pyi yii à jye Kile jwumpe na ná funntange e yii yefuge tērigil'e.

⁷ Lire pyiŋkanni na, yii à pyi yecyee Masedoni ná Akayi kùligii dánafeebii pun'á.

⁸ Yii à pyi kaŋuŋo mà Kafoonj Jwumpe pyi p'á caala mà lwó yii yéere, mà sà no fo Masedoni ná Akayi kùligii na, mà bàra lire na, daniyanj yii à pyi Kile na ke, uru kyal'á jwo cyeyi puni i. Lire kurugo wuu saha jye na wuye kànre na yii kyaa yu sùpya á me.

⁹ Tēni i wuu à shà yii yéere ke, pyiŋkanni na yii à wuu jūŋo bē, ná pyiŋkanni na yii à kántugo wà yii yasun'á ke, mà bàra lire na, Kilenj nyii wunji u jye Kilenj sée wunji ke, yii à jye uru na maa u pēre, sùpyire puni na yire yu.

¹⁰ Pi à li cè mú na yii na Kile Jyanj Yesu sigili. Kile à u jè a yige kwùŋi i, uru u sí n-yiri niŋyini na mpa wuu shwò Kile luyirini niŋpani na.

2

Kile báaranj Poli à pyi Tesaloniki kàñhe e ke

¹ Wuu cinmpyiibii, yii yabilimpil'á li cè na wuu kasheeni jye a pyi yii yéere jūŋo baa me.

² Yii à li cè na Filipi kàñhe shiibil'á wuu kyérege, maa wuu cyahala, ŋka lire ná li wuuni mú i, Kile barag'e, wuu à wuye waha maa ŋkàr'a sà Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ali mà li ta wuu zampēnbil'á jyahà.

³ Jwumpe wuu à jwo sùpyir'á maa pi le kuni niŋcenni i ke, wuu jye a puru jwo pi á ná pi ŋgurugo funŋ'i, lire jye me ná funŋkyaange e, lire jye me ná nāpwòhòrò funŋ'i me.

⁴ Ŋka Jwumpe Nintanmpe Kile à kan wuu á ke, puru wuu jye na yu. Naha kurugo ye u à wuu kàanmucya mà li jya na wuu sí n-jà uru báaranj pyi, lire e u à wuu pyi wuu u mpe

Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á. Wuu nyé na pu yu wuu kyaa si ntáan sùpyir'á mé, nka wuu na pu yu wuu kyaa si ntáan Kile á. Uru u à wuu zómpii cè.

⁵Yii yabilimpil'à li cè kàytuwògòrò bà wuu à jwo yii á mé, là nta kurugo bà wuu mú s'à pu jwo mé. Kile u nyé wuu shèrèfooji.

⁶Mécyara kurugo bà wuu nyé na puru Jwumpe Nintanmpe yu yii á, lire nyé mé sùpyire sannt'á mé.

⁷Mà li ta wuu mpyi na sí n-jà fàhna cyán yii na, naha na ye Kirisita túnntunmii pi nyé wuu. Nka lire ná li wuuni mú i, wuu à pyi nùmpinfee yii shwòhòl'e, bà pyàni nunj nùnje maha mpi ná u e, maa yaha u na mé.

⁸Nyé yii ntáannamagare t'à sù wuu e ke, tire t'à wuu pyi wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, puru mpemu p'à fworò Kile e ke. Lire kanni bà mé, wuu mpyi a sàa li ta kacenné si yii tège pyin'kannigii puni na, ali li mée ká bē ná wuu múnahigil'e, naha na ye yii kyal'à waha wuu na sèl'e.

⁹Mii cinmpyibii, tēni i wuu à sà Kile jwumpe jwo wani yii yyére ke, kanhan'kanni ná báarawage wuu à pyi pilaga bára canja na, bà li si mpyi wuu àha bú nkòwò mpyi tuguro yii nun'í mé, yii funjò nyé a wwò lire na mà ke!

¹⁰Yii à li nya, Kile mú à li nya, naaran'kanni na wuu mpyi na naare yii shwòhòl'e ke, lire mpyi a nwò maa ntii, wuu mú mpyi tigre cyaga baa.

¹¹Yii mú à li cè na bà tufooji maha u pylibii cù mé, amuni wuu à yii puni nin'kin nin'kinji cù.

¹²Wuu mpyi maha yii yerége maa màban leni yii e, maa yi yu na wahage yii á, na yii yii naaran'kanni yaha li yyaha tí ná Kile nyii wuuni i, uru ngemu u à yii yyere, bà yii si mpyi si jyè u Saanre sinampe e mé.

¹³Lire kurugo wuu fwù nyé Kile na tērigii puni i, naha na ye Jwumpe Nintanmpe wuu à jwo yii á ke, yii nyé a pu pyi sùpyire jwumò mé. Nka bà pu nyé mé, yii à pu cù amuni, maa li cè na Kile jwumpe pu nyé pu pi, yii pi à dá Yesu na ke, na puru pu nyé na yii sònjòre kēenji.

¹⁴Wuu cinmpyibii, Kile à mpiimu yyere ka pi i dá Yesu Kirisita na Zhude kùluni i ke, yii ná pire mú à pyi nin'kin, naha na ye bà Yahutuubii pil'à pire kyérege mé, amuni yii yabilimpil'á yii kyérege.

¹⁵Pire Yahutuubil'à Kile mùmpenmé pyi maa Kafooji Yesu ná Kile túnntunmpii bò, maa wuu kyérege. Pi à piye pyi sùpyire puni zàmpenmii.

¹⁶Jwumpe wuu nyé na yu supyishinj sanj'á, bà pi si mpyi si shwò mé, pi la nyé si wuu sige puru njwunji na. Lire mpyinj cye kurugo, pi à là bára pi kapegii na, fo Kile lùun'á pa yiri pi taan maa bégele pi ntùnji mēe na.

Tesaloniki kàhne dānafēebii lage nyé Poli na

¹⁷Cinmpyibii, wuu pi ke, wuu à yiri yii taan si tère pyi, wuu nyé na yii naa mé. Nka wuu na sònji yii kyaa na. Mà pu fininj'á jwo, wuu la nyé si yii nya sahan'ki.

¹⁸Lire kurugo wuu la nyé si sà fworò yii na. Mii Poli yabilinj'á lire kùsheeni kyal'à yaha tooyo nin'yahay'e, nka Sitaanninj à wuu pyi wuu nyé a jà a lire kùluni tōoge lwò mé.

¹⁹Nyé jofoo u nyé wuu sònjòre tatahage ye? Jofoo u nyé wuu funntange nùnje ye? Jofoo u nyé wuu pèente nùnje ye? Yii pi. Wuu Kafooji Yesu cannuruge, yii pi sí n-pyi wuu sònjòre tatahage, si mpyi wuu funntange nùnje, si mpyi wuu pèente nùnje Yesu yyahe taan.

²⁰Sēenji na, yii pi nyé wuu pèente ná wuu funntange nùnje.

3

Poli à Timòti tun Tesaloniki kàhne dānafēebil'á

¹Nyé wuu à mō a yii kyaa lógo fo li nyé a pa nwò mé, ka wuu u li lwò wuye funj'í, maa ntēen naha Atēni kàhne e,

²maa wuu cinmpworaanji Timòti tun yii á, bà u si mpyi si yii tège yii a si yyaha na Kile kuni i, si màban le yii e mé. Kile báarapyinēe u nyé u wi Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo, puru mpemu pu nyé na Kirisita kyaa yu ke.

³Wuu à lire pyi bà li si mpyi yyefuge ku nyé yii nun'í ke, kuru kà nkòwò màban fò yii e mé. Yii yabilimpil'á li cè na kuru yyefuge yahare e wuu nyé.

⁴Mà wuu yaha wani yii yyére, wuu mpyi maha yi yu yii á na yyefugo karií sí n-pa wuu dānafēebii ta. Nyé bà yii nyé na li naa mé, kuru yyefuge e yii nyé nume.

⁵Lire kurugo l'à pa tayyérege fò mii na, ka mii i Timòti tun yii yyére u u sà yii Kile kuni naaran'kanni kàanmucya u pa jwo na á, naha na ye mii mpyi na fyáge Sitaanninj kà nkòwò yii sòn n-yige Kile kuni i, si wuu báaranj pyi nùjò baa mé.

⁶Nka Timòti à nùr'a pa a yiri yii yyére ke, jwumpe u à jwo wuu á mà yyaha tí ná yii Kile kuni naaran'kanni ná yii ntáannamagare e ke, pur'á wuu funj'iyi nūje. U à jwo wuu á mú na yii funjò wà à wwò wuu na mé, na bà wuu la nyé si yii nya mé, amuni yii la mú nyé si wuu nya.

⁷ Lire kurugo wuu cinnpyiibii, wuu à yire lógo ke, ali mà li ta wuu nyε yefuge ná nàvunŋke e, yii Kile kuni naaraŋkann'à wuu funŋyi pyi y'à níŋe.

⁸ Numε, wuu yákiilibi'l'à t̄εn, ŋaha na ye yii à kwóro Kafoonji wwoŋεge e.

⁹ Yii kan'à wuu funŋyi táan pyinŋkanni ndemu na ke, wuu bá naha à cè pyinŋkanni na wuu sí Kile shéere n-jwo me.

¹⁰ Wuu na Kile náare sèl'e pilaga bára canŋa na, bà u si mpyi si wuu yaha wuu núr'a sà fwooro yii na me, lire cye kurugo cyeyi yi nyε yii sàha ŋkwò a yire cè Kile kuni i me, bà wuu si mpyi si yii taanna yire na me.

¹¹ Lire kùluni t̄oge wuu sí n-lwó si ŋkàre yii yyéere ke, wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu u kuni pwó wuu á.

¹² Ntáannamagare ti nyε yii ná yiye shwòhòl'e ná yii ná sùpyire sannte shwòhòl'e ke, Kafoonji u là bára tire na sèl'e, bà u a là bára wuu woore na mà yyaha tíi ná yii e me.

¹³ Lire ká mpyi, yii sí fánha ta, si ŋkwóro tufeempe e si mpyi t̄igire cyaga baa wuu Tunji Kile yyaha taan, Kafoonji Yesu cannuruge e ná u wuubii puni i.

4

Naaraŋkanni l'à táan Kile á ke

¹ Nyε cinnpyiibii, naaraŋkanni na yii à yaa yii a ŋaare, bà yii kyaa si mpyi si ntáan Kile á me, wuu à lire cyéee yii na. Yii mú bá sí na ŋaare amuni mà kwò. Nde wuu à s̄i na ŋcaa yii á Kafoonji Yesu mege na numε sahaŋki ke, lire li nyε, yii là bára lire naaraŋkanni na.

² Yεreyi Kafoonji Yesu à kan wuu á, ka wuu u yire jwo yii á ke, yii à yire cè.

³ Nde l'à táan Kile á ke, lire li nyε: yii pyi fyinme sùpyii, yii i j̄cú jacwóore mpyinji na.

⁴ Yii shin maha shin u pyi sèeshin u jà uye na, u raa ŋj̄ire kariii pyi.

⁵ Mpii pi nyε pi nyε Kile kuni i ná yii e me, yii áha jacwóore mpyinji lage yaha ku yii ta pire fiige me.

⁶ Cikwunji kàmpañke na, yii wà nyε a yaa u u cinnpworoŋi wà mùmpenme pyi si u nàŋwòhòrò me, ŋaha na ye bà wuu à t̄el'a yi jwo a waha yii á me, Kafoonji sí cyire karigii shiŋi pyifeebii t̄un.

⁷ Yii lí cè na Kile nyε a wuu yyere katupwòhòyi mpyinji mεε na me, fo fyinme karigii.

⁸ Lire kurugo ŋgemu ká ŋcyé nje yεreyi na ke, sùpya ŋwòjwumò bà urufol'à cyé me. Kilenji u à u Munaani le wuu e, ná lire li nyε Munaani niŋcenni ke, uru na urufol'à cyé.

⁹ Ndemu li nyε yii ná yiye shwòhòŋi ntáannamagare kani ke, ñũŋo nyε mà yaaga sém'a kan yii á kuru kàmpañke na sahaŋki me, ŋaha na ye Kile yabilin'á lire kuni le yii taan mà kwò.

¹⁰ Lire kuni i yii mú nyε na ŋaare, mà yyaha tíi ná Masedoni kùluni dánafeebii puni i. Ŋka lire ná li wuuni mú i, mii cinnpyiibii, wuu na li caa yii á, yii là bára tire ntáannamagare na sahaŋki.

¹¹ Mà bára lire na, mbèŋi u pyi yii ná sùpyire sannte shwòhòl'e. Sùpyire sannte karigii kàmpañke na, yii yiye pyinŋkanni cè, yii raa báaraŋi pyi bà yii si mpyi si yyere ná yii ñũŋo karigil'e me. Wuu à fyánha a yire jwo yii á.

¹² Lire ká mpyi, mpii pi nyε pi nyε Kile kuni i ná yii e me, yii naaraŋkanni sí pire yyaha ñi, li mú saha si nò sùpya u yii tugure lwó me.

Kwùubii ñèŋi kani

¹³ Wuu cinnpyiibii, mpii pi à kwú ke, wuu la nyε yii i mpyi numpini ná yyetanhare e pire kàmpañke na sùpyire sannte fiige me, pire mpiimu pi nyε sòŋŋorò tatahaga baa ke.

¹⁴ Ná wuu à dá li na Yesu á kwú maa ñè, wuu mú à dá li na dánafeebii pi à kwú ke, na Kile sí pire ñè n-yige kwùŋi i Yesu cye kurugo pi i mpyi ná Yesu i.

¹⁵ Mà táanna ná Kafoonji Yesu jwumpe e, wuu sí mpemu jwo yii á ke, puru pu nyε mpe: Kafoonji cannuruge, nyii wuubii si n-si n-yaha kwùubii yyaha na me.

¹⁶ Kuru canŋke, Kafoonji Yesu ká kuni kan, Kile mèl̄ek̄eebii ñũŋufoonji mejwuuni sí n-lógo, lire ŋwòhò na Kile t̄iimpini sí n-wyi. Lire ká wyi, Kafoonji Yesu yabilinji sí n-yiri ñiŋyiŋi na si mpa. Mpii pi à kwú mà pi yaha Yesu Kirisita wwoŋεge e ke, pire pi sí n-fyánha ñè.

¹⁷ Nyε lire ká mpyi a dánafeebii mpiimu ta nyii na ke, pire sí n-bàra pire na, si ŋkò n-yiri siŋcyan, si ŋkàre jahajyi i, si zà Kafoonji ñũŋo b̄è ñiŋyiŋi na. Lire pyinŋkanni na, wuu sí n-pyi ná Kafoonji i t̄èrigii puni i.

¹⁸ Lire e ke yii a yiye f̄òŋŋi ná puru jwumpe e.

5

Dánafeebil'à yaa pi bégel'a Kafoonji Yesu cannuruge sige

¹ Mii cinnpyiibii, nde li nyε Kafoonji Yesu t̄enuruni, lire nyε me u cannuruge kani ke, ñũŋo nyε mà yaaga sém'a kan yii á kuru kàmpañke na me.

² Yii yabilimpil' à li cè a kwò na canŋke Kafoonjì sí nùru n-pa ke, kuru canŋke sí n-pâa sùpyire e, bà nàŋkaanjì maha mpâa yaage fol'e numpilage e mɛ.

³ Tèni i sùpyire sí n-pa raa ŋko: «Wuu nyɛ yyeŋŋke e, wuu saŋcwɔŋŋ' à kòr'a ŋwɔ» ke, nyɛ lire tèni i yefugo nimbwɔhò sí n-pâa n-cwo pi na, bà layanŋke maha mpâl'a cwo ceenji laa wunji na mɛ. Pi wà tufiige sì n-shwò mɛ.

⁴ Nka mii cɔmpyiibii, yii pi ke, kuru canŋke sì n-jà n-pâa yii e, bà nàŋkaanjì maha mpâa yaage fol'e mɛ, naha na yɛ yii nyɛ numpini i mɛ.

⁵ Yii puni na jaare bɛɛnmpe na canŋke e, wuu nyɛ mu à jwo sùpyire ti maha jaare numpilage e numpini i mɛ.

⁶ Lire e ke wuu àha raa ŋwúuni bà sùpyire sannte maha li pyi mɛ. Nka wuu kwôro nyii na, wuu u wuye pɛrege cè.

⁷ Yii li cè na numpilage e sùpyire maha ŋwúuni, mpìi pi maha sinmpe byii na jcwu ke, numpilage e pire maha byii.

⁸ Nka wuu pi nyɛ na jaare bɛɛnmpe e ke, wuu wuye pɛrege cè. Dániyanjì wuu à pyi Yesu Kirisita na ke, wuu raa sì yyaha na ur'e, wuu u wuu shiŋŋebii kyaa táan wuy'á. Wuu aha a lire pyi, li sí n-pyi mu à jwo tɔnnò vàanntinŋe wuu à le wuye na kàshige yyaha na. Canŋke Kile sí wuu shwò ke, wuu wuu sɔnŋore taha lire na. Lire ká mpyi, li sí n-pyi mu à jwo tɔnnò jùntonŋo wuu à tò.

⁹ Yii li cè na Kile à wuu yyere ndemu mɛɛ na ke, lire bà li nyɛ si tìgire cyán wuu na mɛ. Nka u à wuu yyere bà wuu si mpyi si shwò wuu Kafoonjì Yesu Kirisita cye kurugo mɛ.

¹⁰ Yesu à kwú wuu kurugo, bà li si mpyi u cannurug' à wuu ta nyii na yo, k' à wuu ta wuu à kwú yo, wuu u mpyi ná u e shi na mɛ.

¹¹ Lire e ke bà yii à tɛe na li pyi mɛ, yii a màban leni yiye e, yii raa fànha leni yiye e.

Yɛɛyi nizanŋyi

¹² Wuu na li jáare yii á wuu cɔmpyiibii, mpìi pi nyɛ na báare sèl'e Kile á yii shwòhòl'e, maa yii yerege, maa yii yyaha cù mà tàanna ná Kafoonjì nyii wuuni i ke, yii pire pyi yii silegeshiin,

¹³ yii pèeŋ le pi e sèl'e yii i pi kyaa táan yiy'á pi báaranjì kurugo. Yii yyeŋŋke yaha ku pyi yii ná yiye shwòhòl'e.

¹⁴ Wuu na li jáare yii á wuu cɔmpyiibii, yii i jwo ná sàafeebil'e, bà pi si mpyi s'a báare mɛ. Mpìi pi nyɛ na fyáge ke, yii pire zòmpyaagii waha. Mpìi pi nyɛ pi nyɛ a shà yyaha na sèl'e Kile kuni i mɛ, yii pire tɛge. Yii yii lùgigii táan ná sùpyire puni i.

¹⁵ Yii a yiye kàanmucaa, yii wà nyɛ a yaa u kapii tɛg'a kapii fwoò tò mɛ. Yii a kacɛŋkii pyi yii ná yiye shwòhòl'e, ná yii ná sùpyire sannte shwòhòl'e mú tɛrigii puni i.

¹⁶ Yii pyi funntange e tɛrigii puni i.

¹⁷ Yii a Kile jáare tɛrigii puni i.

¹⁸ L' à pyi ntáan yo, l' à pyi mpɛn yo, yii a fwù kaan Kile á cyire karigii puni i. Lire li nyɛ Kile nyii wuuni mà yyaha tí ná yii e, Yesu Kirisita wwoŋege e.

¹⁹ Yii àha Kile Munaani nage fùgo yiye shwòhòl'e mɛ.

²⁰ Mpìi pi nyɛ na Kile tũnture yu yii á ke, yii àha raa tire tũnture jwumpe cyíge mɛ.

²¹ Nka yii a pu puni kàanmucaa. Mpe p' à ŋwò ke, yii i puru cù.

²² Jwumò maha jwumò pu sí n-jà sùpya wà kapii na ke, yii àha jɛɛ puru pà tufiige na mɛ.

Polì à jwó le Tesaloniki kànhe dánafeebil' á

²³ Kilenjì u nyɛ na yyeŋŋke kaan ke, uru u yii tɛge, bà yii si mpyi si mpyi sèeshiin karigii puni i mɛ. U u yii múnahigii ná yii zòompìi ná yii cyeere màra, bà yii si mpyi si ŋkwôro tìgire cyaga baa fo si zà nò wuu Kafoonjì Yesu Kirisita cannuruge na mɛ.

²⁴ Kilenjì u à yii yyere ke, u sí lire pyi, naha na yɛ ŋwòmɛɛ ninŋinfoo u nyɛ u wì.

²⁵ Cɔmpyiibii, yii a Kile jáare wuu á mú.

²⁶ Yii cɔmpyiibii puni shéere cɔmpworogo fwù na ná funŋcɛnŋi i.

²⁷ Mii na li jáare yii á Kafoonjì mege na, yii i ŋge letɛɛŋjì kála cɔmpyiibii pun'á.

²⁸ Wuu Kafoonjì Yesu Kirisita u ŋwò yii na, u u yii tɛge.

Poli à letereŋi shonwunji ngemu tun Tesaloniki kàñhe dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Nye Tesaloniki dánafeebii mpyi yefuge e, Poli à yire lógo ke, maa nge letereŋi shonwunji tun pi á maa màban le pi e, bà pi si mpyi si nkwo Kile kuni i me. U à li cyèe pi na na Kafoonji Yesu sí nùru n-pa pi shwò si pi kyérefeebii tùn. Pii na mpyi wani kuru kàñhe e, pire mpyi a màban fò dánafeebii pii na ná pi jwumpe e, pi mpyi maha nko na Kafoonji Yesu à nùr'a pa a kwò. Poli à li cyèe na pi à finè. Mà jwo Yesu Kirisita u pa ke, Shinpiŋi sí n-pa fòlò si jùŋo kyán Kile na. Nka Kafoonji Yesu Kirisita sí u shi bò.

Poli mpyi a lógo mú na dánafeebii pii na wá a piye yaha làmpyimbaanji yahare e. Ka u u màban le pire e, bà pi si mpyi s'a báaranji pyi me. U à li cyèe pi na na báaranji jye a táan ngemu á me, urufoo mú jye a yaa u a lyí me (3.10).

Jwumpe tasiŋe

¹ Yii dánafeebii kurunke ku jye wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita wuubii Tesaloniki kàñhe e ke, mii Poli ná Siliven ná Timoti u à nge letereŋi séme si nkan yii á.

² Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi i yyeŋiŋke kan yii á.

Kile sí sùpyire puni sára si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ntiŋi funŋke e

³ Wuu cinmpyiibii, wuu à yaa wuu a fwù kaan Kile á tèrigii puni i yii kyaa na. Lir'à yaa ná mpyi i, jaha na ye yii na si yyaha na Kile kuni i sèl'e, ntàannamagare ti jye yii mú puni ninŋin ninŋinji ná yiye shwòhòl'e ke, là si i bàrali tire na na wá.

⁴ Lire kurugo wuu aha a yii shenre yu Kile dánafeebii kurunji sanjy'á, wuu jùnyi maha yirige. Pyyiŋkanni na yii à yiye waha yefuge tèrigii puni ná nàvunŋke tèrigii puni i, maa ntèen Kile kuni i ke, wuu maha yire yu pi á.

⁵ Cyire karigii puni funŋke e, Kile sí li cyèe na uru yukyaan'à tí. Yii li cè na kuru yefuge e yii jye ke, kuru ku sí yii bégele n-yaha Kile Saanre me na, tire ntemu kurugo yii jye kyaage e ke.

⁶ Yii li cè na Kile à tí, puru funŋke e mpíi pi jye na yii kyérege ke, u sí n-pa pire kyérege,

⁷ si yyeŋiŋke kan yii á, yii pi jye kyaage e ke, mà bàra wuu na. Canŋke Kafoonji Yesu sí n-yiri nŋiŋi na si uye cyèe ná u mèlekeebii fàhŋyahaga wuubil'e ke, kuru canŋke, cyire karigii sí n-pyi.

⁸ U sí n-pa naŋiŋke e, mpíi pi à cyé Kile na, maa jcyé Jwumpe Nintanmpe na, puru mpemu p'à yyaha tí ná wuu Kafoonji Yesu kani i ke, u sí pire tùn.

⁹ Tunjkanji na u sí pi tùn ke, lire li jye: u sí pi shi bò feefee, pi laage sí n-tòon Kafoonji na, pi laage sí n-tòon u sifente nisinante na.

¹⁰ Canŋke Kafoonji sí nùru n-pa ke, kuru canŋke jcyii karigii sí n-pyi. Mpíi pi à dá u na maa mpyi u wuubii ke, pire puni sí pèene taha u na, si jyii yiye u kurugo. Yii mú sí n-pyi pire e, jaha na ye mpe wuu à jwo yii á u kyaa na ke, yii á dá puru na.

¹¹ Lire kurugo wuu na Kile jáare yii á tèrigii puni i. Nde wuu jye na jáare u á ke, lire li jye u yii tège bà yii kapyiŋkii si mpyi si yyaha tí ná yii kayini i me. Yii dánianji funŋke e, kacennkii yii la jye s'a mpyi ke, wuu na li jáare u á, u yii tège ná u sifente e, yii raa cyire pyi.

¹² Lire ká mpyi, yii cye kurugo pèente sí n-taha wuu Kafoonji Yesu mege na, uru cye kurugo yii mú sí pèene ta. Lire na jye kyaa wuu Kilenji ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita à ndemu pyi wuu á mana ke.

2

Karigii cyi sí n-pyi mà jwo Yesu u pa ke

¹ Wuu cinmpyiibii, nde li jye wuu Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge kani, ná pyiŋkanni na wuu sí n-binni u taan ke, wuu sí kyaa ninŋin jwo yii á kuru kàmpaŋke na, lire li jye:

² pil'à jwo na Kafoonji Yesu à nùr'a pa a kwò. Yii a yiye kàanmucaa! Puru jwumpe na jye kafinara, yii àha raa pu nùru me. Yii àha pi yaha pi a yii bàhabaha ná puru jwumpe e, lire jye me si pu tège yiye funŋo pèn me. Yii li cè na wá sí n-jà n-pa puru jwo yii á, si jwo na Kile u à uru tun, lire jye me si pu séme letèr'e si ntuugo yii á ná wuu mege e.

³ Yii àha zii jee sùpya yaha u yii jwò fáanŋa a wurugo pyiŋkanni là tufiige na me. Yii li cè na mà jwo kuru canŋke ku na ke, shinjyahara ti sí n-fyánha jùŋo kyán Kile na. Lire kàntugo sùpyanji u à sàa pi maa jùŋo kyán, ná u à yaha mbòŋi laage e ná Kile sí n-pa u shi bò ke, uru si uye cyèe mà jwo kuru canŋke ku na ke.

⁴ Sùpyire na Kile meɛ yiri yaaga maha yaaga na, maa yaaga maha yaaga père ke, uru shinpiŋi sí ntùŋke taha yire puni na. U sí uye pèe yire puni na fo si ñkàre sà jyè ntèen Kileñaarebage e, si jwo na uru yabilinji u nyɛ Kile.

⁵ Mà mii yaha yii yyére wani, mii à ñcyii karigii jwo yii á, taha yii funŋ'á kwò a wwò cyi na?

⁶ Nde l'à uru shinpiŋi sige u si n-jà nya numɛ mà u tēnyaani yaha nɔmbaa mɛ, yii à lire cè.

⁷ Lire ná li wuuni mú i, sífente ti nyɛ shinpiŋ'á ná t'à ñwòhò ke, tire na báaraŋi pyi mà kwò. Nka yaage k'à para u yyaha na ke, ná kuru nyɛ a yíri wani mɛ, u si n-jà raa u báaraŋi pyi u nyii pyiŋkanni na mɛ.

⁸ Nyɛ kuru ká yíri wani tēni ndemu i ke, shinpiŋi sí n-ta n-fworo. U aha fworo, Kafoonji Yesu sí u bò ná u ñwòge kafɛɛge e. Kafoonji Yesu nimpaŋi bēenmpɛ sí uru shinpiŋi shi bò.

⁹ Uru shinpiŋi sí n-pa uye cyèe ná Sitaanniŋi fānhe e, kabwòhigii cyi sí sùpyire kàkyanhalaa si pi bilibili ke, u sí raa cyire pyi, bà u si mpyi si pi yákilibii yù mɛ.

¹⁰ Kuni li maha Kile pyi u à sùpyaŋi shi bò ke, mpii pi maha ñaare lire kuni i ke, shinpiŋi sí pire ñwò fáanŋa si ñjaha ntiimbaanji karigii shiŋi puni na. Kile sí pi shi bò, ñaha na ye sēenji u si n-jà pi shwò ke, pi nyɛ a ñɛɛ uru na, maa u kyaa táan piy'á mɛ.

¹¹ Ná pi s'á cyé uru sēenji na, lire kurugo Kile sí pi yaha tire sífente cye e, ti i pi yákilibii kēɛnɛ kafinar'á.

¹² Nyɛ shin maha shin u nyɛ u nyɛ a ñen'a dá sēenji na mɛ, maa ntiimbaanji karigii táan uy'á ke, Kile sí n-pa urufoo tūn.

Dánafeebil'à yaa pi piye pwò Kile kuni i

¹³ Yii pi nyɛ wuu cinnmpyiibii ná Kafoonji Yesu à yii kyaa táan uy'á ke, wuu à yaa wuu a fwù kaan Kile á yii kurugo tērigii puni i. Mà lwò fo tasiige e, Kile à yii cwònrò maa yii shwò. Yii li cè Kile Munaani à yii cwònrò'a yaha yiye kanni na, ka yii i dá sēenji jwumpe na.

¹⁴ Kile à yii yyere lire mɛɛ na, Jwumpe Nintanmpɛ cye kurugo, wuu à puru mpemu jwo yii á ke. Lir'á pyi bà yii si mpyi si ntēen ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita e u bwompe e mɛ.

¹⁵ Lire e wuu cinnmpyiibii, yii yyére tayyérege ñiŋcēnŋi i, yii i yiye pwò. Yeyi wuu à jwo yii á, lire nyɛ mɛ nje wuu à sém'a tūugo yii á ke, yii àha zii ñkwò funŋò wwò kuru kà na mɛ.

¹⁶ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita ná wuu Tuŋi Kile u à wuu kyaa táan uy'á, maa ñwò wuu na, maa wuu zòompɛ taala nūmpaŋa mɛɛ na ná sònrò tatahaga ñiŋcēnŋ'i ke,

¹⁷ pi yii zòompɛ taala, pi raa fānhe kaan yii á, bà yii si mpyi s'a kacēnŋkii pyi tērigii puni i, yii karigii pyiŋkanni ná yii jwuŋkanni i mɛ.

3

Poli à li cya dánafeebil'à pi a Kile ñáare pir'á

¹ Nyɛ wuu cinnmpyiibii, mpe mii sí n-bàra puru na ke, puru pu nyɛ: yii a Kile ñáare wuu á, bà Kafoonji Jwumpe si mpyi si ñcaala fwɔfwò, pi i pu le ñjire e, bà l'à pyi yii yyére mɛ.

² Sùpyire t'à sàa pi ke, yii a Kile ñáare bà wuu si mpyi si shwò tire na mɛ. Yii li cè, sùpyire puni nyɛ a dá Kile na mɛ.

³ Nka Kafoonji na nyɛ ñwómɛɛ ñiŋkinfoo, u sí fānhe kan yii á, si yii shwò Sitaanniŋi na.

⁴ Kafoonji à wuu pyi wuu à dá yii na, yereyi wuu à kan yii á ke, wuu à tēen ná l'e na yii na yi kurigii ñaare, yii mú sí n-kwòro s'a yi kurigii ñaare.

⁵ Kafoonji u yii tēge bà yii si mpyi si Kile kyaa táan yiy'á, si kariii kwú yiye e Kirisita fiige mɛ.

Shin maha shin à yaa u a báare u raa uye ñwò caa

⁶ Wuu cinnmpyiibii, mpii pi nyɛ na fāhafaha na mâre là mpyimbaa yii shwòhò'e, maa mpyi pi nyɛ na wuu yereyi kurigii ñaare mɛ, wuu na li ñáare yii á, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na, yii àha pire pyi yii kapyiɛ mɛ.

⁷ Yii yabilimpil'à li cè na yii à yaa yii wuu pyiŋkanni lwò. Tēni i wuu mpyi wani yii yyére ke, wuu mpyi a wuye yaha báaraŋiimbaani laage e mɛ.

⁸ Wuu mpyi a wuye tīŋe sùpyaŋi wà tufiige na uru s'a wuu ñwò caa mana mɛ. Pilaŋa bàra canŋa na, wuu mpyi maha báaraŋi ñiŋganji pyi, bà li si mpyi wuu àha ñkwò mpyi tuguro yii wà tufiige ñuŋ'i mɛ.

⁹ Li nyɛ mu à jwo wuu mpyi na yii ntēgenji fún mà de! Nka wuu la mpyi yii i li cè na yii à yaa yii a báaraŋi pyi wuu fiige.

¹⁰ Tēni i wuu mpyi wani yii yyére ke, wuu à yi jwo a waha yii á na báaraŋi nyɛ a táan ŋgemu á mɛ, urufoo mú nyɛ a yaa u a lyi mɛ.

¹¹ Lire ná li wuuni mú i, wuu à yi lógo na yii pii na wá na fāhafaha na mâre là mpyimbaa, maa pi ñwòyi leni sùpyire sannte karigil'e.

¹² Pire pi mpe lóg'a tàra, wuu sí yi jwo n-waha pi á Kafoonji Yesu Kirisita mege na, na pi t̄ɛn tanuge e, pi raa báaraŋi pyi, pi i yyére ná pi jwolyinji i.

¹³ Mii c̄inmpyiibii, yii pi ke, yii àha zii ŋkàha kac̄ɛŋkii mpyinji taan t̄eni là tufiige e me.

¹⁴ Yereyi wuu à kan yii á ŋge let̄ɛɛŋi i ke, wà ha jcyé yi lógogo, yii urufoo jwòhò múgo, yii àha n̄uru ŋgwò ná urufol'e me. Lire ká mpyi, u sí n-s̄ilege.

¹⁵ Lire jye a li cyêe na yii urufoo pyi yii z̄amp̄ɛn mà ðe! Yii u yere, jaha na ye yii c̄inmpworo u jye u wi.

Jwumpe nizanmpe

¹⁶ Kafoonji u jye yyeŋin̄ke kanfoonji ke, uru u yyeŋin̄ke kan yii á t̄erigii puni ná pyin̄kannigii puni na. Kafoonji u pyi ná yii puni i.

¹⁷ Mii Poli yabilin̄ji cȳge k'à ŋge fw̄un̄ji séme. Ame mii maha na kampeeni fȳɛŋi yare na let̄eribii puni na. Mii sémere ti jye nte.

¹⁸ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u jwò yii puni nin̄kin nin̄kinji na, u u mpyi ná yii e.

Poli à letereŋi niŋcyiŋi ŋgemu tun Timŏti á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋŏ jwumpe e ke

Poli u à nge letereŋi tun Timŏti á. Timŏti tunji na mpyi Gíreki. U nunji sí jye Yahutu, uru Yahutucwoŋi mpyi a pa uye kan Yesu á.

Jye tēni i Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo Azi kùluni shiŋbil'á ke, u ná Timŏti à piye jya. Lire pyiŋkanni na pi à jyè piye e. Mà Poli yaha Kile jwumpe jwuwŋi na, tooyo niŋyahay'e Timŏti mpyi maha ŋkàre ná u e. Dánafeebii kuruyŋi kani li mpyi a Poli funŋŏ pen ke, u mpyi maha Timŏti tunni pire dánafeebil'á. Mà Timŏti yaha Kile jwumpe jwuwŋi na Efese kànhe e, Poli à nge letereŋi niŋcyiŋi tūugo u á maa kapyaa sicyere cya u á.

U à yi jwo u á na cyelentiibii kafiniviniibii pi jye na Kile jwumpe labali na yu Efese kànhe yaha kurugo ke, na Timŏti u yi jwo dánafeebil'á na pi àha ntaha pire jwòh'i mē, na pi Kile kuni jye sēe mē. Pi maha jwo na diŋyerŋi yaayi pun'à pi, na ŋgemu la ká mpyi si shwŏ yire yapiyi na ke, urufol'á yaa u a yalyire ná yabyere tà fún, urufoo mú sí jye a yaa u fúru pyi mē. Nka Poli à jwo na yaayi Kile à dá diŋyerŋi i ke, yire pun'à jwŏ.

U à Kile pēŋkanni jwo u á.

Pyiŋkanni na dánafeebii kacwōnribil'á yaa pi pyi ke, Poli à lire jwo u á mú.

Timŏti na mpyi cyelentu nāŋjibile. Lire kurugo yereŋkanni na u à yaa u a dánafeebii yerege ke, Poli à lire kuni le u taan.

Poli à Timati shēere

¹ Mii Poli u jye Yesu Kirisita tūntunŋŏ mà tàanna ná wuu shwofoŋi Kile tūnture e ná Yesu Kirisita, wuu sōŋjore tatahage e ke,

² mii u à nge letereŋi tun mu á, Timŏti, mu u jye mii jyanji sēsee wuŋi mà tàanna ná Kile kuni i. Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoŋi Yesu Kirisita pi jwŏ ma na, pi i jūŋaara ta ma na, pi i yyeŋjke kan ma á.

Poli à cyelentiibii kafiniviniibii kyaa jwo Timŏti á

³ Bà mii à yi jwo a waha mu á, mii niŋkareŋi Masedoni kùluni i mē, mu à yaa mu u ntēn Efese kànhe e, cyelentiibii pi jye na Kile jwumpe labali na yu ke, maa pi sige lire na.

⁴ Yi jwo pi á na pi àha piye pwo jwūŋjyempe laaga baa wumpe ná pi à fwooro tulyeyi ŋjemu i ke, yire siifeebii meyi nákaante laaga baa woore niŋkwombaare na mē. Cyire karigii maha nákaante jyahage, cyi jye a yyaah tūi ná Kile jyi wuuni i mē, wuu maha lire ndemu cè u kuni cye kurugo ke.

⁵ Kuru yerege jūŋke ku jye pi á, bà pi si mpyi si pi shiŋjēebii kyaa táan piy'á ná zōvyinre ná funjēŋke ná dāniyanji sēe wuŋi i mē.

⁶ Nka pii na jye wani, pir'à kántugo wà lire kun'á, maa ŋkwōro na jwumpe laaga baa wumpe kanni yu.

⁷ Pi la jye si mpyi Kile Saliyanji cyelentii, mà li ta jwumpe pi jye na yu ke, pi jye a puru yyaha cè mē. Pi à piye pwo maa sūpyire kálali ndemu na ke, pi jye a lire cè mē.

⁸ Kile Saliyanji wi ke, wuu à li cè na u à jwŏ, ŋka fo sūpyire ká a ŋkálali u na na jwŏge.

⁹ Wuu à li cè mú na uru Saliyanji jye a tiŋe shintiibii kurugo mē, ŋka u à tiŋe shiŋpiibii kurugo. Mpii pi à jūŋŏ kyán Kile na ke, mpii pi jye pi jye na fyáge Kile na mē, ná kapimpyiibii, Kile à Saliyanji tiŋe pire mpii puni mē na. Mpii pi jye pi jye na Kile pēre mú mē, ná Kile mēkege feebii ná mpii pi à pi sifeebii cūmu lemē pi ke*, ná supyibooppii, Kile à u Saliyanji tiŋe pire puni mē na,

¹⁰ ná jacwoobii ná nambaabii pi maha wwūu ná piye e ke, ná mpii pi maha sūpyire cwōre na mpéréli ke, ná kafiniviniibii ná mpii pi maha ŋkàre Kile na laaga baa ke, ná kyaa maha kyaa l'à kántugo wà kàlanji niŋcēŋ'á ke, Kile à Saliyanji tiŋe cyire karigii puni pyifeebii mē na.

¹¹ Uru kàlanji niŋcēŋi na nta Jwumpe Nintanmpe e, mpe p'à Kile pēente cyēe wuu na ke. Kilenji u jye yyeŋjke kanfoŋi ke, uru u à mpe jwumpe kan mii á.

Poli à fwū kan Kile á, ŋaha na ye Kile à jwŏ u na maa u shwŏ

¹² Mii à fwū kan wuu Kafoŋi Yesu Kirisita á, ŋaha na ye u à cyēge taha mii na, maa mii pyi u báarapyi, maa fāhan kan mii á uru báaranji mē na.

¹³ Mà li ta tēcyiini i, mii mpyi na u mēge kēge, mpii pi à dá u na ke, marii pire kyérege, marii pi cyere mú. Nka Kile à jūŋaara ta mii na, ŋaha na ye mii mpyi na cyire karigii pyi cyi jēmbaanji funjke e, mii mpyi na sāha ŋkwŏ a dá Yesu na mē.

* 1:9 Pii maha jwo: «ná mpii pi maha pi sifeebii būu ke».

¹⁴ Nka wuu Kafoonji Kile à jwō mii na sèe sèl'e, maa mii tège, ka mii i dá Yesu Kirisita na, maa u kyaa táan nay'á.

¹⁵ Mpe jwumpe na jye kaɲɛɛ, sùpyire pun'à yaa ti jɛɛ pu na: Yesu Kirisita à pa diɲɛɲi i si kapimpyiibii yige pi kapegigil'e. Pire kapimpyiibil'e, mii wogigii cyi à pi pi puni wogigii na.

¹⁶ Nka Yesu Kirisita à jùnaara ta mii na, mii u mpyi kapimpyiibii puni nimpiɲi ke, lire nde cye kurugo, u à u lùtaanni cyêe sùpyire na. U à tire yyecyeente pyi sùpyir'á, nte ti sí n-pa dá u na si shìɲi niɲkwombaanji ta ke.

¹⁷ Pèente ti taha saanrefoo Kile na tèrigii puni i, uru u jye jyii na tèrigii puni i ke, sùpya jye na u jaa me; uru u jye Kilenji niɲkinɲi fo tèekwombaa. Amiina!

Poli à Timōti yere na u uye pwō Kile kuni na

¹⁸ Mii jyanji Timōti, mii à nte tũnture jwo mu á mà tàanna ná Kile tũntunmpii pii jwum'i, mpe p'à fyánha a jwo mu kyaa na ke. Zhìɲi mu jye na leni bà sùpyire si mpyi si kálanji sèe wuɲi ta mɛ, puru jwumpe pu fánha kan ma á lire zhileni na.

¹⁹ Maye pwō Kile kuni jaaranji na ná funɲɛɲɲi'i. Kuru funɲɛɲɲi'á pii kùuɲɔ, ka pi Kile kuni jaaranji si yyère shwòhòl'e, mu à jwo bakwòɔgo k'á fũru maa ntíge lwòhe jwòh'i.

²⁰ Nàmbaa shuunni na jye pire e, Imɛnɛ ná Alɛzandiri, mii à pire yaha Sitaanninji á, pi i nkyaalaa, bà pi si mpyi pi áha nũru raa Kile mege kège me.

2

Dánafeebil'à yaa pi a Kile jáare sùpyire puni kurugo

¹ Jye yaage niɲcyiige mii jye na jcaa dánafeebil'á ke, kuru ku jye nke: yii a Kilejareyi niɲɛɲɲi shiɲi puni pyi, yii raa u jáare sùpyire puni kyaa na, yii raa fwù kaan u á ti puni kurugo.

² Yii a Kile jáare saanbii ná shinbwoobii puni kurugo, bà wuu si mpyi si ntèen yyeniɲke ná ferempe e, s'a Kile père ná jaaranjanna niɲɛɲɲi mɛ.

³ Lire l'à jwō, lire mú l'à táan wuu Shwofoonji Kile á.

⁴ U la jye sùpyire puni si shwō, ti i sèenji cè.

⁵ Naha kurugo ye Kile na jye niɲkin, sisurulenɲi niɲkin mú u jye u ná sùpyire puni shwòhòl'e, sùpya u jye u wi, Yesu Kirisita kyaa li.

⁶ U à uye kan mà pyi sùpyire puni jùɲgwulwōrō ti kapegigil'e. Kile jyii tèn'à nō ke, u à lire pyi si li cyêe sùpyire na na uru la jye ti i shwō.

⁷ Puru jwumpe njwuɲi kurugo, Kile à mii Poli tiɲ'a pyi u tũntunɲɔ. Mii jye a fine mɛ, sèe u jye u wi, supyishinji sanɲi u jye u jye Yahutuu mɛ, Kile à mii tun na mii u sà a pire taanni u kuni jaaranjannni na, lire kuni li jye sèenji.

Pyiɲkanni na nàmbaabii ná cyeebil'à yaa pi a Kile kuni jaare ke

⁸ Jye cyaga maha cyag'e dánafeebii na bínnini ke, mii la jye nàmbaabii pi a pi cyeyi yíriɲe, pi raa Kile jáare ná zòvyyinre e, lùyirilí ná jwuɲyahama baa.

⁹ Mii la mú jye cyeebii pi pi vāanɲi nindeyi cè. Pi à yaa pi a vāanya leni jjemu yi jye yi si pi jini faha mɛ. Pi jye a yaa pi a jùɲyi pwu sùpyire s'a pi cyère kamyahii na mɛ, pi jye a yaa pi a vāanɲi lonɲara wuyi ná pùcyage yaayi lonɲara wuyi leni mɛ, mu à jwo sɛɛɲi wuyi ná nkèɲcurigii lonɲara wogigii.

¹⁰ Nka pi pùcyage yaleer'á yaa ti pyi kacɛmɲyiini, ceewe maha ceewe u jye na Kile père ke, amuni u à yaa u pyi.

¹¹ Mà bàra lire na, cyeebii ká mpyi Kile Jwumpe tajwuge e, pi à yaa pi tɛɛn tanuge e, pi raa pu nũru pi raa jaare pi a ntáanni ná p'e.

¹² Mii jye a jɛɛ ceewe u a sùpyire kálali na cyeebii jye nàmbaabii jùɲɔ na mɛ, u à yaa u tɛɛn tanuge e*.

¹³ Lire kajwuuni li jye, Kile à Adama dá yyecyiige na, lire jwòhò na maa Awa dá.

¹⁴ Adama bà Sitaanninji à jwō fáanɲa yyecyiige na mɛ, nka ceenji u à fyánha a jwō fáanɲa, ka u u Kile jwòmɛɛni yaha.

¹⁵ Ceenji pyiisini si n-jà u pyi u pòɔn u nùmpañke e mɛ, li tɛɛni li jye u kwòro Kile kuni i ná tãange ná tufeempe e, u uye pèrɛge cè.

3

Dánafeebii kurunke kàanmucyafeebii kani

* 2:12 Pii maha jwo: «Mii la jye cyeebii pi pyi nàmbaabii cyelentii, lire jye mɛ pi pyi nàmbaabii jùɲɔ na mɛ. Pi aha mpyi Kile jwumpe tajwuge e pi a yaa pi fyáha, pi raa nũru.»

¹ Mpe jwumpe na nyε kaɲyε: ɲgemu la ká mpyi si mpyi dánafeebii kurunke ká káanmucyafoo ke, urufoo la na nyε si kyaa ɲɲɛnne pyi.

² Dánafeebii kurunke káanmucyafoon'á yaa u pyi sùpya, tìgìre cyaga nyε ɲgemu na mε, u à yaa u kúu u cwonj na*, u u uye pèrege cè, u nyε a yaa u kyaa pyi a tòro li tɛgeni taan mε, u à yaa u pyi sùpya ɲgemu u à tíi ke, u à yaa u pyi nàmpɔnmarawa, u u jà u à sùpyire kálali u a ɲwoge Kile kuni ɲaaranjanni na.

³ U nyε a yaa u pyi sinmbya mε, u mú nyε a yaa u pyi supyikyanga mε, ɲka u à yaa u pyi ɲùmpɲefoo. U nyε a yaa u pyi kàshikwɔn mε, u múnaani mú nyε a yaa li lwó a pwɔ nàfuunji na mε.

⁴ U à yaa u jà u pyεnge shiinbii cùɲkanni na, u pyiibii s'a u père sèl'e.

⁵ Yire kajwuuni lí nyε, ɲgemu u nyε u nyε a jà u pyεnge shiinbii cùɲkanni na mε, di urufoo sí n-jà Kile dánafeebii kurunke yyaha cù n-jwo yε?

⁶ U mú nyε a yaa u pyi sùpya ɲɲyivɔnɲɔ Kile kuni i mε, lire ɲunke ku nyε u àha ɲkwò uye pε, Kile si ɲkwò a u cèεge bà u à Sitaannɲi cèεge mε.

⁷ Mpii pi nyε pi nyε Kile kuni i ná yii e mε, dánafeebii kurunke káanmucyafoon'á mú à yaa u pyi ná metange e pire shwòh'è, bà sùpyire si mpyi t'áha bú u ɲjini faha, u u ɲcwo Sitaannɲi kàhanjke e mε.

Dánafeebii kurunke tɛgfeebii kani

⁸ Nyε dánafeebii kurunke tɛgfeebil'á yaa pi pyi metangafee, pi nyε a yaa pi pyi ɲwɔmyahigii shuunni jwufee mε, pi nyε a yaa pi pyi sinmbyaa mε, pi nyε a yaa pi a nàfuunji caa cyanjanna nimpji na mε.

⁹ Kuni i Kile à wuu le, ná li mpyi a ɲwòhò tɛecyiini i ke, pi à yaa pi a lire kuni ɲaare ná funvyinge e.

¹⁰ Pi à yaa pi káanmucya sèl'e kampyi tìgìre cyaga nyε pi na mε, pi i nta pi a uru báaraɲi pyi.

¹¹ Cyeebii mú à yaa pi pyi metangafee, pi nyε a yaa pi a sùpyire sannte mɛyi kèεge mε, pi à yaa pi piye pèrege cè, pi à yaa pi pyi dánasupyii karigii puni i.

¹² Dánafeebii kurunke tɛgfoon'á yaa u kúu u cwonj na†, u à yaa u jà u pyiibii ná u pyεnge shiinbii puni cùɲkanni na.

¹³ Mpii pi nyε na uru báaraɲi pyi na ɲwòge ke, pire sí n-kèe. Pi sí raa pi báaraɲi pyi fyagara baa Kile kuni i, Yesu Kirisita wwoɲεge e.

Yaaga maha yaaga Kile à dá ke, yire pun'á ɲwɔ

¹⁴ Mii na sòɲji, li sí mɔ mε, mii sí n-kàre mu yyére, ɲka mii sí ɲcyii karigii séme si ntun mu á.

¹⁵ Mii mée ká mpyi mii nyε a wyèr'a nɔ mu yyére mε, mu sí li cè ɲge letɛɲɲi cye kurugo, pyɲkanni na Kile bage shiinbil'á yaa pi a Kile kuni ɲaare ke. Kuru bage shiinbii pi nyε Kile ɲyii wunji dánafeebii kurunke, pire pi à kàlanji sèe wunji cwòhò cinɲjo ná cinɲkunnɔ fiige.

¹⁶ Sèe wi, kani li mpyi a ɲwòhò Kile kuni i ke, li mpyi a pèe sèe sèl'e, sùpya sí n-sii n-jà nàkaana pyi lire e mε:

Kirisita à uye pyi sùpya, maa uye cyèe sùpyire na,

Kile Munaani à li cyèe na u à tíi,

Kile mèlekεεbil'á u ɲya.

U kyal'á jwo supyishɲi pun'á,

Dɲyɲɲi cyeyi puni i, pil'á dá u na,

Kile à u lwó a kàre ɲɲyɲi na maa u pèe.

4

¹ Nyε Kile Munaani à yi ffinɲ'á jwo wuu á na dɲyɲɲi tɛekwooni ká byanhara, pi sí kàntugo wà Kile kun'á, si ntaha kafɲiviniibii pi ɲwòh'i, mpii pi nyε na sùpyire wurugo ke, pire u kàlanji s'á fworo jɲabil'e.

² Pire cyelentiibii na nyε kafɲiviniimii, pi à fyɲmε tò wwomɔ na, pi saha sí n-jà sèenji cè n-wwú kafɲinare e mε.

³ Pire cyelentiibii maha sùpyire kálali na fúruɲi nyε a ɲwɔ mε, na yalyire shɲi puni nyε a yaa t'a lyi mε, mà li ta Kile u à yalyire puni dá. U la nyε mpii pi à dá uru na maa sèenji cè ke, pi fwù kan ur'á pi i ti lyi.

⁴ Yaaga maha yaaga Kile à dá ke, yire pun'á ɲwɔ, wuu nyε a yaa wuu cyé yaaga na mε, ɲka wuu à yaa wuu fwù kan u á yaayi puni kurugo.

⁵ Wuu à li cè Kile jwumpe cye kurugo na wuu aha fwù kan u á yaayi ɲjemu kurugo ke, yire maha ffinɲe.

* 3:2 Pii maha jwo: «u à yaa u pyi ceewe ɲɲɲin poo.»

† 3:12 Pii maha jwo: «Dánafeebii kurunke tɛgfoon'á yaa u pyi

ceewe ɲɲɲin poo.»

Yesu Kirisita báarapyiji niŋcenni

⁶ Mu à yaa mu u ŋcyii karigii yyaha jwo dánafeebil'á, lire e mu sí n-pyi Yesu Kirisita báarapyi niŋcenniŋe ŋgemu u na uye jwᵋ caa ná kàlanji niŋcenni i Kile kuni i ke.

⁷ Ma hà raa jwunjyempe laaga baa wumpe núru me, pu jye a fworō Kile e me. Ta maye taanni Kile yyaha fyagare na.

⁸ Mâ cyeere taanna karigii cyi na, lir'á jwᵋ, ŋka mà maye taanna Kile yyaha fyagare na, lire tᵋnnj'á pēe sèl'e

jaha na ye Kile à jwᵋmēeni lwᵋ wuu á na uru yyaha fyagare sí wuu niŋjaani ná wuu nūmpanjke jwᵋ.

⁹ Puru na jye sēe, sūpyire pun'á yaa ti jee uru sēenji na.

¹⁰ Jye lire kurugo wuu na báaraŋ pyi, marii zh̄nji leni, jaha na ye wuu à wuye tíŋe Kilenji jyiwi wunji na, uru u jye sūpyire puni Shwofoonji, ŋka mpii pi à dá Yesu Kirisita na ke, pire wuuni l'á lyē.

¹¹ Mu à yaa mu u cyire karigii yyaha jwo pi á sèl'e maa pi taanna cyi na.

¹² Mu naaraŋkanni niŋcenni l'á yaa li sūpyire sige t'áha bú ŋkwᵋ mu wí jcwᵋ na mu na jye nàŋkocyaawa me. Mu a yaa mu u ma jwunjanni ná ma naaraŋkanni ná ma ntàannamagare ná ma dániyaŋji ná ma zōvyinre cyēe dánafeebii na, bà pi si mpyi si mu pyinjanni lwᵋ cyire karigii puni i me.

¹³ Mâ jwo mii u nᵋ mu yyére ke, maye waha Kile Jwumpe Semēni ŋkàlanji na sūpyir'á, maa u jwumpe yyaha jwo pi á, bà pi si mpyi si ntaha pu fye e me.

¹⁴ Kile tūnnture ntemu t'á jwo mu kyaa na, ka dánafeebii kacwōnribii si pi cyeyi taha mu jūŋke na, ka mu u Kile màkange ŋkemu ta u báaraŋji na ke, ma hà cye láha kuru na me.

¹⁵ Maye waha maa cyire karigii pyi ná ma fānhe puni i, bà sūpyire si mpyi si jicē na mu na si yyaha na Kile kuni i me.

¹⁶ Ma naaraŋkanni kàanmucya. Kàlanji mu jye na ŋkaan sūpyir'á ke, maa uru kàanmucya mú. Maye jwᵋ cyire karigii na tèrigii puni i. Lire ká mpyi, mu yabiliŋji sí n-shwᵋ, mpii pi jye na mu jwumpe núru ke, pire mú sí n-shwᵋ mu cye kurugo.

5

Yereŋkanni na Timōti à yaa u a dánafeebii yerege ke

¹ Ma hà raa jwunjwumbaama yu nàŋkolyeebii na me, ŋka ta pi yerege ná lūtaanni i mu à jwo mu tii pi. Lire pyinjanni na mú, ta nàŋjiibii yerege mu à jwo mu cinmpyii.

² Cijnjyeebii pi ke, ta pire yerege mu à jwo mu nee pi. Cipyire mú ti ke, ta tire yerege mu à jwo ma cinmpycyee, ŋka ná zōvyinre e.

Lenkwucyeebii pi à yaa ná ntēŋeji i ke

³ Tēgefee jye lenkwucyeebii mpiimu na me, pire pi à yaa ná ntēŋeji i.

⁴ Ŋka pyii, lire jye me nampyire ká mpyi lenkwucwoŋji ŋgemu á ke, pir'á yaa pi Kile yyaha fyagare ntaanniŋji sii pi pyenyi na, pi i pi sifeebii tugure lwᵋ, bà pi sifeebil'á fyānha a pi woore lwᵋ me. Lire l'á táan Kile á.

⁵ Lenkwucwoŋji u jye uye kanni na, ná sūpya jye u á, ŋgemu u sí u tugure lwᵋ me, ur'á Kile pyi u cyege tatahage, marii u náare pilaga bára canja na, bà Kile si mpyi si u tēge me.

⁶ Ŋka lenkwucwoŋji u jye mayaare e ke, uru niŋkwonji u jye, ali mà lí ta u jye jyiwi na.

⁷ Ta dánafeebii kálali ŋcyii karigii na, bà pi si mpyi s'a cyi kuni jaare, si mpyi tigire cyaga baa me.

⁸ Shin maha shin à yaa u u cinmpyibii tugure lwᵋ, ŋka u pyenge shiinbii wuuni l'á lyē. Ŋgemu ká mpyi u jye a lire pyi me, urufol'á fworō Kile kuni i feefee. Kilecembaabii mú bá à pwᵋrᵋ urufoo na.

⁹ Lenkwucyeebii pi à nᵋ yyee beetaanre (60) na ke, l'aha nta pi mpyi a kúu pi nambaabii na, pire mpii meyi y'á yaa y'a sémeni dánafeebii s'a pire ture.

¹⁰ Pi à yaa pi pyi metangafee pi kacēŋkii cye kurugo, pi à yaa pi ta pi à pi pyiibii byé byiŋkanna niŋcenne na, pi à yaa pi ta pi à nampwuun màra, maa dánafeebii tooyi jyé mú*, pi à yaa pi ta pi à kanhamafeebii pii tēge, pi à yaa pi ta pi à kacēŋkii shiŋji puni pyi. Nye lenkwucyeebii pi jye amuni ke, pire meyi y'á yaa y'a sémeni.

¹¹⁻¹² Ŋka lenkwucyeebii pi jye cipyire ke, ma hà raa pire meyi sémeni me. Shwᵋh'le nambajyiini lage sí n-pa pi ta. Lire ká mpyi, jwᵋmēni pi maha lwᵋ, na pire sí raa báare Kirisita kann'á ke, pi sí lire kēge si kántugo wá u á.

* **5:10** Lire tēni i, nāmpōŋŋ n'a mpyi a pa mu yyére, mu mpyi maha biliŋji wá pyi u à u tooyi jyé. Lire na mpyi bilibii kapyii.

¹³ Mâ bâra lire na, mu aha a pi mɛyi sémɛni, pi sí n-pyi sàafee s'a jaare pyɛnyi ná yiye shwǎhol'e laaga baa, là mpyimbaa. Lire kanni bà mɛ, pi sí n-pyi jwujyahamafee, s'a pi jwǎyi leni sùpyire sannte jwumpe e, s'a jwujjwumbaampe yu mú.

¹⁴ Lire kurugo mii la jye lenkwucyire ti nàmbaya jyé†, pi i pyi si, pi i yákili yaha pi pyɛnyi na sèl'e, bà wuu zàmpɛnbii si mpyi pi àha ñkwǎ tígire cyaga ta wuu na mɛ.

¹⁵ Mii na mpe jwumpe yu naha na ye lenkwucyire tà à kàntugo wà Kile kun'á mà kwǎ, maa ntaha Sitaanniŋi jwǎh'i.

¹⁶ Dánafeebii shwǎhol'e, ceɛŋi wà cìmpyicyee ká mpyi lenkwucyee, ur'à yaa u pi tugure lwǎ, lenkwucyeebii pi jye piye kanni na ke, bà dánafeebii kurunke si mpyi si jà ñjyére ná pire e mɛ.

Dánafeebil'à yaa pi a pi kacwǎnribii pɛre

¹⁷ Dánafeebii kacwǎnribii pi jye na pi báaraŋi pyi na jwǎge ke, pire pi à yaa ná pèente e, yii yaha pire na sèl'e, mpiimu bá pi à piye pǎw Kile jwumpe ñjwunji na ke, pire kaŋyɛɛ na.

¹⁸ Naha kurugo ye y'à jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Mu aha a sùmaŋi bwùun ná ñiyi i si u pyàŋi wǎw, mu jye a yaa mu u yi jwǎyi pǎw mɛ‡.»

Yi mú à jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Báaraŋi yà yaa ná u sàraŋi i§.»

Nde Timati à yaa u pyi wà ha dánafeebii kacwǎnriŋi wà cɛɛge u á ke

¹⁹ Wà ha dánafeebii kacwǎnriŋi wà cɛɛge kani là na, ná shiin shuunni taanre jye a lire kani jya maa li jwo mu á mɛ, ma hà ndá li na mɛ.

²⁰ Kacwǎnribii pi jye na kapegigii pyi ke, pire yeɛɛ pi sanmpii jyi na, bà pire mú si mpyi s'a fyáge si kàntugo wà kapegigii na mɛ.

²¹ Mii sí yi jwo n-waha mu á, Kile ná Yesu Kirisita ná u mɛlɛkɛebii ñjwǎnribii jyi na, na mu à yaa mu u maye waha maa jcyii karigii puni pyi. Mu à yaa mu u sùpyire puni cù cùŋkanna ñjŋin na, ma hà sùpya pǎwǎŋ sùpya na mɛ.

²² Ma hà funŋke wyɛŋɛ si ma cyeyi taha sùpya ñjŋ na si u pyi dánafeebii kacwǎnriŋ wà mɛ. Shinji u jye na kapegigii pyi ke, ma hà ñgwǎ ná urufol'e mɛ, mu à yaa mu u pyi ná zòvynre e tɛrigii puni i.

²³ Ma hà raa lùtiŋge kanni byii mɛ, ta ɛɛɛɛɛɛ sinmpe nimbilere byii ma funŋjanke kurugo, bà mu si mpyi si ñcùunŋ mɛ, naha na ye mu jye na ñcùunji na ntahali mɛ.

²⁴ Pii na jye wani, pi kapegigii maha jɛ, mà li ta wà sàha ñkwǎ a pi yíbe mɛ. Pii wogii sí na jye wani cyire maha jɛ pi yíbenkwooni kàntugo na.

²⁵ Amuni li mú jye kacɛŋkii jye na jà a jwǎho mɛ, cyi maha jaa. Cyii mɛɛ ká mpyi cyi sàha ñkwǎ na jaa mɛ, cyire si n-kwǎro ñcɛmbaa mɛ.

6

Dánafeebii pi jye bilere e ke, pir'à yaa pi a pi ñjufɛebii pɛre

¹ Bilibil'à yaa pi a pi ñjufɛebii pɛre, bà sùpyire si mpyi t'aha raa Kile mɛge kɛɛge, si wuu kàlaŋi pyi laaga baa mɛ.

² Pi jye a yaa pi a pi ñjufɛebii jwǎ kwùun, na pire na jye cìmpyii mà tàanna ná Kile kuni i mɛ. Nka pi bá à yaa pi a báare pi á sèl'e, naha kurugo ye mpiimu á pi jye na báare ke, pire na jye ntàannamadanafee.

Cyire karigii jwo a waha dánafeebil'á.

Cyelentiibii kafiniviniibii ná ñafuunji kani

³ Wà ha a kàlaŋi wabere kaan sùpyir'á ñgemu u à kàntugo wà wuu Kafoonji Yesu Kirisita kàlaŋi ñjɛɛŋi ná Kile kun'á ke,

⁴ urufoo na uye pɛre tawage e, u jye a yafyin cè mɛ. Jwujyahamafoo u jye u wi. U maha kàshige kwùun jwumpe laaga baa wumpe ñjŋ taan, cyire karigii maha ma ná yjncyɛge ná yoge ná cyàhigii ná sǎnŋpɛere

⁵ ná nàkaante tegɛle baa woore e sùpyire shwǎhol'e. Pire cyelentiibii funŋyi jye a jwǎ mɛ, pi jye na sɛɛŋi jaa sahanji mɛ. Pi na sǎnŋi na Kile kuni na jye ná ñafuutakuro.

⁶ Sɛɛŋi na, Kile kuni na jye náfuu li ñaarafeebil'á, ná pi cyeyaay'à pi funŋyi ñjŋe.

⁷ Wuu canzege, wuu jye a pa ná yafyin i mɛ, wuu canŋkwuge wuu mú si n-kàre ná yafyin i mɛ.

⁸ Lire e yalyire ná vaaŋyi ká mpyi wuu á, yir'à yaa yi wuu funŋyi ñjŋe.

⁹ Mpiimu la ku jye si mpyi náfuufee ke, pire maha piye le kapegigii jwǎge e. Sitaanniŋi maha pi cù bà yatǎŋ maha jɛ kànhaja na mɛ. Pi jyi karigii ñmpegiigii ná laaga baa wogigii cyi maha pi wuuni kɛɛge feefee.

† 5:14 Lire tɛɛni i, wà fàha mpyi lenkwucyeebii na mɛ. U poonji kwunkwooni kàntugo, cyage k'à tãan u á ke, u mpyi maha sà nàmbage lɛŋe wani. ‡ 5:18 Duterɛnomu 25.4 § 5:18 Levitiki 19.13; Duterɛnomu 24.14-15

¹⁰ Naha kurugo ye nàfuunji lage ku maha kapegigii shiŋi puni sini, u lag'à pi ta, ka pi i fworō Kile kuni i, maa piye le kyaage e.

Poli à Timōti yere

¹¹ Nka Timōti, mu u nyε Kile sùpya ke, laaga tōn cyire karigii puni na, ma a maye waha katiigii mpyiŋi na Kile yyahe taan. Fànha le ma a maye pwo Kile na, ma a mpyi dānasupya, ma a ma shiŋyεbii kyaa táan may'á sèl'e, ma a maye waha Kile kuni jaaraŋi i, ma a mpyi nūmpinεfoo.

¹² Ta Kile kuni zhiŋi niŋcenni leni. Shiŋi niŋkwombaarŋi ta, uru kurugo Kile à mu yyere, ka mu u uru jwumpe jwo, maa li cyéε na mu na Kile kuni jaare, shiŋiyahara a lire kani lógo maa li nya.

¹³ Nyε mii sí yi jwo n-waha mu á, nyii yaayi puni Davoonji Kile nyii na ná Yesu Kirisita nyii na, ngemu u à sèenji jwo Pōnse Pilati á ke,

¹⁴ mu à yaa mu u Kile tūnnture kurigii puni jaara. Ma hà tigre cyaga yaha ku ta ma na mε, fo mà sà yaa ná Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge e.

¹⁵ U sí nūru n-pa Kile nyii tère e, Kilenji u nyε yaayi puni nūŋo na ke, uru u nyε yyeyinŋe foonji, kilenji wà saha nyε uru kántugo mε, uru u nyε saanbii puni Saanŋi, kafeebii puni Kafoonji.

¹⁶ Uru kanni u nyε Kilenji nyii wunji tèekwombaa; cyage e u nyε ke, kuru cyage bèenmpε mpèenji kurugo, sùpya si n-jà n-file u na mε, sùpya nyii sàha u nya mε, sùpya nyii mú si n-jà u nya mε. Pèente ná síŋi u pyi u wuyo, fo tèekwombaa. Amiina!

Nde nàfuufeebil'à yaa pi pyi ke

¹⁷ Yi jwo nàfuufeebil'á na pi àha raa piye père si pi cyeyi taha pi nàfuunji na mε, naha na ye nàfuunji na nyε yakwōgo. Pi à yaa pi pi cyeyi taha Kile na, uru u sí yaayi puni kan wuu á, si wuu funnyi níŋε.

¹⁸ Yi jwo pi á na pi a kacenniŋi niŋyahagii pyi tèrigii puni i, pi àha mpyi cyenŋarafee mε, pi raa pi cyeyaayi yà kaan sùpyir'á ná funŋo niŋkinŋi i.

¹⁹ Pi aha a lire pyi, pi sí nàfuu nimbwo ta nūmpañja, nàfuunji sèe wunji nivwōnhambaanji ná shiŋi niŋkwombaarŋi.

Poli yerege nizannŋe Timōti á

²⁰ Nyε mii jyanji Timōti, tūnnture Kile à le mu cye e ke, ti cū ná ma cyeyi shuunniŋi i. Jwumpe laaga baa wumpe p'à kántugo wà Kile kun'á ke, maye kàanmucya puru ná nàkaante nūŋo baa woore na. Pii maha cyire karigii sōnŋi na ŋcè, mà li ta sèe bà mε.

²¹ Pil'à jwo na pir'à ŋcèŋi ta amuni, mà li ta pi à fworō Kile kuni i.

Kile u nwo yii na, u u jwó le yii á.

Poli à letereŋi shonwuŋi ŋgemu tun Timōti á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Letereŋi shonwuŋi Poli à tun Timōti á ke, uru u à pyi Poli letereŋi nizannji, mpii u à séme na pi jye Kile Jwumpe Semerji i ke. Pi à u nijjyewuŋi cù a le kàsuni i Kile jwumpe njwuŋi kurugo. U mpyi a cè na uru téekewuun'á byanhara. U mpyi a cè mú na uru ká ŋkwú, na uru sí n-kàre Kafoonji Yesu yyére. Lire e u à ŋge letereŋi séme maa u yereyi nizananyi le u e mà tun Timōti á, maa màban le u e u báaranji mpyinj na.

Poli mpyi a cè na Timōti à ŋgaha ta Kile báaranji i. Lire kurugo u à u yere na u pyi uru fiige, u u ŋkwóro u a sùpyire kálali Kile jwumpe na, bà pi à u kála pu na mà u yaha nànjjiwe me; na u à yaa u a kacennji pyi sùpyire puni na, u mú à yaa u a sùpyire taanni Kile kuni jaaranjanni na ná lùtaanni i. Bà faapyinj maha u kerege báare me, u raa báare sèe sèl'e amuni, bà Jwumpe Nintanmpe si mpyi si nò cyeye nijyahay'e me.

Poli à Timoti shéere

¹ Mii Poli u jye Yesu Kirisita tūntunŋo mà tàanna ná Kile jyii wuuni i ke, shiŋi jwómeeŋi Kile à lwó ná uru maha ntaa Yesu Kirisita wwoŋeŋe cye kurugo ke, u à mii tun mii u sà a uru jwumpe yu.

² Mii à ŋge letereŋi tun mu á Timōti, mu u jye mii ntàannamajyanji mà tàanna ná Kile kuni i ke, wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwó ma na, pi i jùŋaara ta ma na, pi i yyeŋjke kan ma á.

Poli à màban le Timoti i Kile jwumpe njwuŋi na

³ Mii à Kile shéere, uru ŋgemu á mii na báaranji pyi ná funvyinge e, na tulyeyi fiige ke. Pilaga bàra canja na, mii aha a Kile jáare, mii funŋo jye na wwu mu na me.

⁴ Canjke wuu à láha wuye na ke, mu à mée sú sèl'e, mii funŋo jye a wwó lire na me. Lire e mii la jye si núru mu jya, bà mii funjke si mpyi si ntáan sèl'e me.

⁵ Mii funŋo sàha wwó mu Kile kuni jaaranjanni nijcenni na me, mu nulyage Loyisi ná mu nunji Enisi à lire ndemu jaara mu yyaha na ke. Mii mú s'à tēen ná l'e na mu à kwóro lire kuni i.

⁶ Lire kurugo tēni i mii à na cyeyi taha mu jùŋke na maa Kile jáare, ka mu u Kile màkange ŋkemu ta u báaranji mēe na ke, maye pwó bà kuru si mpyi si ŋkwóro mu cye e me.

⁷ Kile Munaani ká wuu yyaha cù, wuu saha jye a yaa wuu a fyáge me, naha na ye li sí fánha kan wuu á, si tàange le wuu zòmpyaagil'e, si wuu pyi wuu cù wuye na.

⁸ Lire kurugo ma hà raa silege s'a wuu Kafoonji Yesu kyaa yu sùpyir'á me. Mii mēe jye kàsuni i u mege kurugo ke, lire ká mpyi ma á silege kyaa me. Njka maye pwó Kile fánhe nijkange na, ma a ma nàzhan lwó kyaage e mii fiige Jwumpe Nintanmpe njwuŋi kurugo.

⁹ Kile u à wuu shwó, maa wuu yyer'a pyi sùpyii fwónrò baa wuu. Wuu kacennkii kurugo bà u à lire pyi me, wuu ná Yesu Kirisita wwoŋeŋe kurugo, u à jwó wuu na maa lire pyi mà tàanna ná u jyii wuuni i, mà dijyeni ta u sàha si me.

¹⁰ Numē u à lire kacenni cyéē wuu na wuu Shwofoonji Yesu Kirisita mpanji cye kurugo. Uru u à fánha ta kwùŋi na, maa li cyéē na wuu aha jee Jwumpe Nintanmpe na, wuu sí shiŋi nijkwombaarji ta.

¹¹ Puru Jwumpe Nintanmpe njwuŋi kurugo Kile à mii pyi u tūntunŋo. Mii na puru jwumpe yu sùpyir'á marii pi kálali pu na.

¹² Lire kurugo ŋke yyefuge puni jye mii jwun'í. Njka lire ná li wuuni mú i, lire jye mii á silege kyaa me, naha na ye ŋgemu na mii á na cyége taha ke, mii à uru cè, mii mú à tēen ná l'e, nde mii à kan u á ke, li siŋi jye u na mà lire màra fo dijye canjkwóge.

¹³ Jye Timoti, jwumpe sēe wumpe mii à jwo mu á ke, puru yaha maye funj'í, maa maye pwó Kile kuni jaaranji na. Ntāannamagare ti jye na ntaa Yesu Kirisita wwoŋeŋe e ke, ta ma karigii pyi ma a ntāanni ná tire e.

¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'à jwo mu á ke, ma hà wà yaha u a pu labali u a yu me. Pu màra ná Kile Munaani fánhe e, lire ndemu l'à tēen wuu e ke.

¹⁵ Mu à cè na Azi kùluni dánafeebii pun'á kàntugo wà mii na, Fijeli ná Erimojeni mú na jye pire e.

¹⁶ Njka Onēzifōri wi ke, u à mii funjke jiiŋe kariij nijyahagil'e. Mii kàsuyiini jye a pyi u á silege kyaa me. Kafoonji u jùŋaara ta u pyenge shiinbii na.

¹⁷ Tēni i u à pa naha Ōrōmu kànbwōhe e ke, u à mii cya fo mà mii jya.

¹⁸ Kafoonji Kile u jùŋaara ta u na dijyeni canjkwóge Kafoonji Yesu mege na. U à kacennkii jcyiimu pyi mii na mà mii yaha Efese kánhe e ke, mu Timōti à cyire cè mà tōro sùpyire puni na.

2

Kirisita sèbaarapyiŋi kani

¹ Nye mii jyanji Timōti, Yesu Kirisita à jwō mu na maa fānhe nkemu kan mu á, mu ná u wwoŋeεge e ke, ta Kile kuni ãare ná kur'e.

² Kile Jwumpe mu à lógo mii jwō na shinjyahara nyii na ke, puru jwumpe jwo piiberil'á, wà sí n-jà cye taha mpiimu na, ná ãire mú sí n-jà pu jwo piiberil'á ke.

³ Ná mu sí nyε Yesu Kirisita sòrolashi njncennε, ma nàzhan lwó yyefuge e.

⁴ Kampyi sòrolashiŋi la nyε si ntáan u njũufooŋ'á, u kapyiŋkii saha nyε a yaa cyi pyi shintiiwe wogii fiige mε.

⁵ Ngemu u nyε na kajatafere fi mú ke, u aha mpyi u nyε na fi mà tàanna ná tire tafere kuzhegil'e me, urufoo si kajajjwooni ta mε.

⁶ Faapyiŋi u à màban le uye e sèl'e ke, uru sí n-fyānha u kanhare tōonŋi ta.

⁷ Karigii yyaha mii à jwo mu á ke, funŋke cya cyi na sèl'e. Lire ká mpyi, wuu Kafoonji sí mu tège bà mu si mpyi si cyi puni yyaha cè mε.

⁸ Funŋo cwo saanŋi Dawuda tũluge shinŋi Yesu Kirisita na, u à kwũ maa jè a fworó kwũŋi i. Puru Jwumpe Nintanmpe mii nyε na yu sũpyir'á.

⁹ Puru jwumpe njwuŋi kurugo, mii nyε kyaage e, pi à mii le a pwo kàsuni i, mu à jwo kakuumpyi u nyε mii. Nka lire nyε a li cyéε na Kile Jwumpe pi à le a pwo kàsuni i mà ðe!

¹⁰ Mii à kuru kyaage puni kwũ naye e, Kile njncwonribii kurugo, bà Yesu Kirisita si mpyi si pi shwó pi i mpyi Kile sinampe e fo tèekwombaa mε.

¹¹ Mpe jwumpe na nyε kajnyε:

Wuu aha nkũ ná Kirisita e,

wuu sí n-pyi nyii na ná u e.

¹² Wuu aha kyaage kwũ wuye e,

wuu sí n-pyi fānhe e ná u e,

ŋka wuu aha kántugo wà u na,

u mú sí kántugo wà wuu na.

¹³ Wuu mεε ká mpyi wuu nyε a jà a kwôro ná u e tērigii puni i mε,

wuu a yaa wuu li cè u na nyε ná wuu e tērigii puni i

jaha na ye u nyε na nũruli u jwōmεeni jwōh'i mε.

¹⁴ Ta sũpyire funŋo cwo mpe jwumpe na, yi jwo a waha pi á Kile nyii na, na pi áha raa nákaante laaga baa woore pyi mε, kajwōo nyε ti na mε, ti mú nyε na ti lógofeebii leni kuro njncenni i mε, ti maha pi wuuni kēεge.

¹⁵ Mu wi ke Timōti, maye waha ma a li cyéε Kile na na mu na nyε u báarapyi njncennε, bà mu si mpyi ma hà bú njũzogoro ta ma báaranji cye kurugo mε. Ta Kile jwumpe yu ma a jwōge, puru pu nyε sēenji.

¹⁶ Cũ maye na nákaante laaga baa woore mpyiŋi na, ti nyε a táan Kile á mε, jaha na ye mp̄ii pi maha tire nákaante shinji pyi ke, ti maha ãire laage tōonŋe Kile na.

¹⁷ Tire nákaante maha kakyaare pyi, bà ñkwombaa maha fwónre na nkēεge mε. Imene ná Fileti na nyε tire nákaante pyifeebil'e.

¹⁸ Pi à sēenji kuni yaha marii fini na Kile à dánafeebii jè a yige kwũŋi i mà kwó, na kwũnε saha nyε mε. Lire pyiŋkanni na, pi à sũpyire tà jwō fáanŋa a yige Kile kuni i.

¹⁹ Nka Kile Jwumpe nyε na nkēenŋi mε, pu na nyε mu à jwo бага nintaa ndemu l'à faanra a jwō ke, l'à sémε lire nintaani na:

«Kafoonji Kile à u wuubii cè*.»

L'à sémε mú na:

«Shin maha shin u à jwo na uru na nyε Kafoonji Kile wu ke, urufoo u láha kapegigii mpyiŋi na.»

²⁰ Mu aha jyé shinbwoŋi wà bage e, mu maha li nya na bage yaayi yà na nyε seen wuyo, yà s'à yaa ná wyérefyiniŋi i, yà sí nyε cire wuyo, yà sí nyε cogo wuyo. Yajigiŋi longara wuyi maha yaha canbwoyi mεε na, marii jígini ná yi sanŋyi i canmpyaagii sanŋkil'e.

²¹ Nyε amuni li mú nyε, ngemu ká láha kapegigii mpyiŋi na ke, urufoo sí n-pyi mu à jwo yajigiŋe longara wogo. Urufoo sí n-yaha uye kanni na u njũufooŋi báaranji mεε na. Urufoo kajwōoŋi sí n-péε u á sèl'e. Urufoo sí n-bégele báaranji njncennji shinji puni mpyiŋi mεε na.

²² Timōti, nānjiiŋi na dirili pi nyii karigii nintiimbaagii jcyiimu kurugo ke, laaga tōon cyire na feefee! Maye waha ma a katiigii pyi, ma a mpyi dánasupya, ma a ma shinjεebii kyaá táan may'á, mp̄ii pi nyε na Kafoonji p̄ere ná zōvyinre e ke, mu ná ãire pi bē.

²³ Ma hà raa ma jwōge leni nákaante laaga baa woore e me, tire maha ma ná yoge e.

* 2:19 Nomburu 16.5

²⁴ Mā li ta Kafoonji Yesu báarapyi nyé a yaa u a káshi kwùun me. U à yaa u a sùpyigire pyi ná sùpyire puni i, u mú à yaa u a sùpyire taanni Kile kuni jaaraŋkanni na, u à yaa u kariii kwú uye e.

²⁵ Mpii pi nyé na u kyáali ke, u raa pire leni kur'e ná lùtaanni i. Shwòhol'e Kile sí pyinƙanna kan pi á, bà pi funzonjore si mpyi si nkéenne, pi i sèenji cè me,

²⁶ si funjɛnne ta si piye shwò Sitaanninji na, uru ngemu u à pi cù bà kànhaŋa maha yaaga cù me. Pi kacuni li nyé Sitaanninji á, pi raa uru nyii wuuni pyi.

3

Dijnyenji canzanŋyi kani

¹ Nyé Timòti, mu à yaa mu u li cè na dijnyenji canzanŋyi sí n-waha sèe sèl'e,

² jaha na ye sùpyire sí raa n-kòre tiy'á, ti funzonjore puni sí n-taha wyérenji na, pi sí raa piye père, pi sí raa piye cyiin sònnò me, pi sí raa Kile mege kèege, pi sí n-pyi ná pèen'i mà yaha tí ná pi sifeebil'e me, pi sí wà kacenne cè me, pi mú si Kile kuni kani là le dá e me.

³ Pi sí n-pyi sùpyigire baa ná njàara baa shiin, s'a sùpyire sannte meyi kèege, pi sí n-jà n-cù kapegii mpyinji na me, pi sí n-pyi shinpii, pi tafunji u sí n-pyi kacennkii mpyinji.

⁴ Pi sí raa sùpyire leni cye e, pi tɛenne sí n-pɛn, s'a piye père sèl'e. Pi sí nyii yige pi yabilimpii nyii karigii kurugo mà tóro Kile nyii wogigii na.

⁵ Pi sí piye pyi sùpyire nyii na, mu à jwo Kile kuni jaarafee njɛcennmii, mà li ta pi si jɛe piye yaha Kile u a nkéennji me. Timòti, laaga tɔn uru supyishinji na.

⁶ Pi pii maha jyè pyenyi i marii cyeebii funnò baa wuubii pii wòoge ná pi jwotanyi i, bà pi si mpyi s'a jɛege pi jwumpe na me. Pire cyeebil'à kapegigii njnyahagii pyi, maa pi nyii karigii shinji puni pyi jcyiimu cyi à kántugo wà Kile kun'á ke.

⁷ Tèrigii puni i, pi là maha mpyi si kariii yyaha cè, nka pi si n-sii n-jà sèenji cè me.

⁸ Pire nambaabii na sèenji tũnni, bà Zhanesi ná Zhanberesi* à Kile tũntunji Musa tũn tũecyiini i me. Pi funzonjore pun'á lwó a pwò kapegigii mpyinji na, pi Kile kuni jaaraŋji nyé njò baa.

⁹ Nka pi karigii sí n-shà yyaha na me, jaha na ye shinnyahara sí n-pa li cè na pi funnò baa wuu pi nyé, mu à jwo Zhanesi ná Zhanberesi.

Timòti à yaa u kwòro Kile kuni i

¹⁰⁻¹¹ Timòti, mu wi ke, karigii na mii à kála ke, ná mii toronƙanni ná karigii mii la nyé si mpyi ke, ná mii Kile kuni jaaraŋkanni ná pyinƙanni na mii à cù naye ke, ná pyinƙanni na sùpyire sannte kyal'à táan mii á ke, ná pyinƙanni na mii à naye waha Kile kuni i ke, ná pyinƙanni na mii à kyaala sùpyire cye e ke, mu à pyi mii fiige cyire puni i. Mu à li cè na mii à kyaala Antiyoshi ná Ikoni ná Lisitiri kanyi i. Mii à kyaala wani sèl'e, nka lire ná li wuuni mú i, wuu Kafoonji à mii yige kuru yefuge puni i pi cye e.

¹² Lire pyinƙanni na, shin maha shin la ku nyé s'a Kile kuni jaare Yesu Kirisita wwojɛege e ke, urufoo sí n-kyaala sùpyire cye e.

¹³ Nka shinpiibii ná kafinivinibii pi ke, pire sí yyaha le kapegigii mpyinji na, pi sí raa sùpyire wuruge s'a piye wuruge na.

Kile Jwumpe Semenji kani wòoni

¹⁴ Mu wi ke Timòti, karigii na mu à taanna, ka mu u dá cyi sèenji na ke, maye pwò cyi na, jaha na ye mpii pi à mu taanna cyi na ke, sèeshiin pi.

¹⁵ Mā lwó fo mu nyé nànkocyeere e, mu à Kile Jwumpe Semenji kála a cè, uru Semenji jwumpe pu sí n-jà yákilifente kan mu á, bà mu si mpyi si dá Yesu Kirisita na si shwò me.

¹⁶ Uru Semenji jwumpe pun'á fworò Kile e, lire kurugo pu tayyéreg'à pèe, pu sí n-jà sùpya taanna, pu sí n-jà sùpya yeɛe si u le kuni njɛcenni i, pu sí n-jà sùpyanji kúu, si u yaha katiigii mpyinji na, pu na lire puni jwòge.

¹⁷ Lir'à pyi bà Kile kuni jaarafeebii si mpyi si fũnnò s'a si yyaha na kacennkii shinji puni mpyinji i me.

4

Poli à Timòti pyi u yyaha le Kile jwumpe njwunji na

¹ Mii sí yi jwo n-waha mu á, Kile ná Yesu Kirisita nyii na, uru ngemu u sí n-uru n-pa saanwa, si mpyi sùpyire njò baa, si kwùubii ná nyii wuubii sára si ntàanna ná pi kapyiinƙil'e ke,

² na mu à yaa mu u a Kile jwumpe yu ma a fininjè sùpyir'á tèrigii puni i, tèewaa bàra tèetaan na. Pi aha kyaa pyi ndemu l'à para ná Kile kuni i ke, li jwo pi á. Ta pi yeɛege ma a màban leni pi e sèl'e, ma a pi taanni Kile kuni jaaraŋkanni na ná lùtaanni i.

* 3:8 Yahutuubii na sònni na Misira jɛcèfebii kyaa l'à jwo Ekizodi 7-8 i ke, pire pi nyé Zhanesi ná Zhanberesi.

³ Naha kurugo ye tēni là na ma, sùpyire sí n-pa raa ñcyíge kàlanji ñjñcēnñi lógogo, s'a pi ñyii karigii pyi si ntaha cyelentiibii kafiniviniibii pii ñwòh'i mpiimu jwumò p'à táan pi ññgyigigil'á ke.

⁴ Pi sí raa ñcyíge sēenji lógogo, jwunjyempe laaga baa wumpe pu sí n-táan pi ññgyigigil'á.

⁵ Nka mu wi ke Timōti, cù maye na tērigii puni i, ma a kyaage kwú maye e, ma a jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á. Báara maha báara Kile à le mu cye e ke, ma a uru pyi ma nò u tēgeni na.

Poli à jwo u mbòñi kyaa na

⁶ Mii wi ke, li saha si mò me, mii sí n-kwù. Mii sishange sí n-wu n-pyi sàraga fiige.

⁷ Mii à báarañi pyi Yesu Kirisita á ná na zòmbilini puni i, bà zhilenje ñjñcēnñe maha zhì leni me. Báarañi Kile à kan mii á ke, mii à uru pyi a nò u tēgeni na. Mii tafēer'á nò ti tēgeni na, mà mii ta mii á kwòro Kile kuni i.

⁸ Numē Kafoonji Yesu à mii tafēere sàranji yaha mii yyaha na ñjñyinj na, mii sí ntñinj kajajjwooni ta. U à tí, u sí sùpyire puni sàra sí n-tàanna ná pi kapyiinji'le dijñyēñi canñkwoge. Mii kann'á bà u sí uru sàranji kan me, shin maha shin u à bēgel'a u tēnuruni sige ná funntange e ke, pire puni sí uru sàranji ta.

Poli yerēyi nizarñyi Timōti á

⁹ Timōti, maye waha ma a mpa na yyēre numē sasa.

¹⁰ Naha na ye mii wwoñcēñi Demasi à kàntugo wà mii na, u funzōñjōre pun'à taha dijñyēñi karigii na, lire e u à kàre Tesaloniki kànhe e. Kerezansi à kàre Galati kùluni i, Titi mú s'à kàre Dalimasi kùluni i.

¹¹ Luka kanni u à kwòro ná mii i naha. Mu aha a si raa ma, yi jwo Marika á yii raa ma sñncyan, naha na ye u tayyēreg'á pēe mii báarañi i.

¹² Mii à Tisike tun Efese kànhe e.

¹³ Mu ñimpañi, ma a ntòro Torasi kànhe e Karipusi yyēre, ma a na vāanntinmbwòhe shwò ma a ma, ná mii sémebii, ñka sēege wuubii kyaa li ñye mii na sèl'e.

¹⁴ Tunntunnaji Alexandiri à kapii pyi mii na. Nka Kafoonji sí li fwooni tò u na.

¹⁵ Ta maye kàanmucaa u na mú, naha na ye u à ntñjke taha wuu na wuu jwumpe kurugo.

¹⁶ Toñcyiige e mii à kàre yukyaala bage e ke, sùpyanji wà tufiige ñye a ñen'a mii tēge jwumpe na me. Pi pun'à kàntugo wà mii á, maa mii yaha naye ññkin. Nka Kile kà lire kapiini fwooni tò pi na me.

¹⁷ Nka Kafoonji Yesu à mii tēge maa fànha kan mii á, ka mii i jà a Kile Jwumpe jwo sèl'e, mpii pi ñye pi ñye Yahutuu me, pire pun'à pu lógo.

Sitaanninj na ñye mu à jwo cànrag, ñka Kafoonji à mii shwò ku na.

¹⁸ Mii à li cè na Kafoonji sí mii shwò si mii pyi mii u láha kapegigii mpyinj na, si mii le u saanre e ñjñyinj na. U à yaa ná pēente e fo tēekwombaa. Amiina

Fwùñi nizarñji

¹⁹ Piriisili ná Akilasi shéere ma a Onezifari pyenge shiinbii shéere mú.

²⁰ Erasiti wi ke, ur'à tēen Kōrenti kànhe e. Torofimu sí wi ke, mii à yíri u yangwunji taan Milēti kànhe e.

²¹ Maye waha, ma a mpa na yyēre mà jwo wyeere tēni li nò ke. Ebulusi ná Pudensi ná Linusi ná Kolojya ná dánafeebii sanmpii pun'à mu shéere naha.

²² Kafoonji Yesu u kwòro ná mu i, u u ñwò yii na, u u jwò le yii á.

Letereŋi Poli à tun Titi á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Titi na mpyi Poli báarapyiŋe Kile kuni i. Tèni i Poli à nge letereŋi tũugo u á ke, lir'á u ta Kereti kuni i. Poli à yi jwo u á na u kacwɔnrɔbii pii tiŋe tiŋe Kereti kuni dánafeebii kuruyi jũŋo na, pi raa pi karigii cwɔnre. Nge letereŋi i nũmbwoyi taanreŋi yi jye:

Pyiŋkanni na dánafeebii kacwɔnrɔbil'á yaa pi pyi ke (1.5-16).

Ná dánafeebil'e Titi sí raa báare, mu à jwo nãnkolyeebii ná kácinjyeebii ná nãnjiibii ná bilibii ke, Poli à Titi yeŋe pire cũŋkanni na (2.1-15).

Nde dánafeebil'á yaa pi pyi bà pi si mpyi si ntɛen yyeŋiŋke e me, u à lire jwo u á (3.1-15).

Poli à Titi shéere

¹ Mii Poli u jye Kile báarapyi ná Yesu Kirisita tũntunŋo ke, mii u à nge letereŋi séme.

Kile à mpiimu cwɔnre ke, u à mii tun na mii u kuni le pire taan, si sɛenji cyèe pi na mà tàanna ná Kile yyaha fyagare e,

² bà pi si mpyi si sɔŋŋɔrɔ tatahaga ta shiŋi niŋkwombaani kãmpaŋke na me. Kilenji u jye u jye na fini me, uru u à uru shiŋi niŋkwombaani jwɔmɛɛni lwó mà dɔjyeŋi ta u sãha sii me.

³ Wuu Shwofooni Kile jyii tɛr'á nɔ ke, ka u u uru shiŋi cyèe wuu na u jwumpe cye kurugo, maa puru njwuŋi tũnture le mii cye e.

⁴ Nyɛ Titi, mu u jye mii jyaŋi yabilinji mà tàanna ná Kile kuni i, lire ndemu l'á wuu pyi wuu à wwɔ ke, mii sí nge letereŋi tun mu á. Wuu Tunji Kile ná wuu Shwofooni Yesu Kirisita pi jwɔ ma na, pi i yyeŋiŋke kan ma á.

Dánafeebii kacwɔnrɔbii kani

⁵ Nyɛ Titi, mii á mu yaha Kereti kuni i, bà mu si mpyi si karigii niŋcwɔnrɔmbaagii yaha cyi cyi kuni ta me. Kacwɔnrɔbii pii cwɔnre dánafeebii shwɔhɔl'e ma a pire tiŋe kãnyi yyaha kurugo dánafeebii kuruyi jũŋo na, bà mii à yi jwo mu á me.

⁶ Dánafeebii kacwɔnrɔŋ'á yaa u pyi tigire cyaga baa, u à yaa u kúu u cwɔŋi na*, u pyibil'á yaa pi u jwɔmɛɛni cũ, pi nyɛ a yaa pi jũŋo kyán u na me. Pi à yaa pi pyi metangafee.

⁷ Tigire cyaga jye a yaa ku ta dánafeebii kurunke kãanmucyafoonji wà na me, jaha na ye Kile sũpyiibii kacwɔnrɔŋi u jye u wi, u jye a yaa u pyi yãmpɛɛnefoo me, u jye a yaa u pyi lũfwufoo me, u jye a yaa u pyi sinmbya me, u jye a yaa u pyi supyikyanga me, u à yaa u a wyéŋi caa fyinme na.

⁸ U à yaa u pyi nãmpɔnmarawa, u raa kacɛŋji pyi, u à yaa u pyi yákilifoo, u raa katiigii pyi, u à yaa u pyi ná zɔvyinre e, u u jà uye na.

⁹ U à yaa u uye pwo jwumpe sɛe wumpe ŋkalanji na, mpemu na u à kãla ke, lire e u sí n-jà màban le sũpyire e, s'a ta taanni Kile kuni naaranŋkanni na. Lire cye kurugo mú, mpii pi jye na jwumpe sɛe wumpe tũni ke, u sí n-jà pire tawuruge cyèe pi na.

Kereti kuni dánafeebii kuruyi kani

¹⁰ Mii na mpe jwumpe yu, jaha na ye shiŋiyahara jye na jɛge jwumpe sɛe wumpe na me, maa piye pwo jwumpe laaga baa wumpe njwuŋi na, marii sũpyire wuruge, pire e Yahutuubii pi maha jwo na fãhe kyaa li dánafeebii pi kwɔn ke, pire pi à jyhaha.

¹¹ Mu à yaa mu u pi sige puru jwumpe shiŋi njwuŋi na, jaha na ye pi maha pyenyi yà nimpuyo jwɔ fáanji na yige Kile kuni i ná uru jwuzhiŋi i, wyéŋi kurugo.

¹² Sijcyiimefooni wà na mpyi Kereti kuni i, ur'á jwo na:

«Kereti kuni shiinbii na jye kafinivinimii tɛrigii puni i, pi na jye mu à jwo sige yaaya nimpie, sãafee pi jye pi pi, pi funzɔŋɔre pun'á taha yalyire na.»

¹³ Uru nãŋ'á sɛe jwo, lire kurugo mu à yaa mu u pi yeŋe ma a pi le kur'e, bà pi si mpyi s'a Kile kuni naare li naaranŋkanni na me.

¹⁴ Pi jye a yaa pi taha Yahutuubii jwuŋjyempe laaga baa wumpe jwɔh'i me. Mpii pi na sɛenji cyige ke, pi mú jye a yaa pi taha pire jwumpe fye e me.

¹⁵ Mpii pi jye ná zɔvyinre e ke, yafyin si n-jà pi jwɔhɔ Kile yyaha taan me, ŋka mpii pi jye na Kile kuni tũni, ná pi jye ná zɔvyinre e me, yafyin si n-jà pire pyi pi fíniŋe Kile yyaha taan me, mà li pyi jaha na ye pi jye ná funjɛɛŋ'i me, pi sɔŋŋɔr'á pi.

¹⁶ Pi maha jwo na pir'á Kile cè, ŋka pi kapyiinŋkii cye kurugo, li maha jɛcè na pi jwumpe jye sɛe me, shinpii pi jye pi pi, pi à jũŋo kyán Kile na, pi sí n-sii n-jà kacɛnne pyi me.

* 1:6 Pii maha jwo: «u à yaa u pyi ceewe niŋkin poo.»

2

Yereḅkanni na Titi à yaa u a dānafeebii yerege ke

¹ Mu wi ke Titi, ta kàlanj niḅcennj kaan sùpyir'á.

² Yi jwo nàḅkolyeebil'á na pi i piye pèrege cè, pi i mpyi yákilifee, pi i piye waha Kile kuni i ná tàange ná lùtaanni i.

³ Yire ninuyi taha ciḅjyeebil'á mú, bà pi ḅaaraḅkanni si mpyi si ntàanna ná Kile kuni i me, pi àha raa pi shiḅḅeebii meyi kèege me, pi àha mpyi sinmbyaa me; pi a sùpyire sannte leni kur'e,

⁴ Bà pi si mpyi si li cyèe cipyire na, pyiḅkanni na pi à yaa pi pi nàmbaabii ná pi pyiḅii kyaa táan piy'á me;

⁵ Pi i mpyi yákilifee, pi i mpyi fyinme sùpyii, pi i piye kan pi pyenyi báaraḅ'á, pi raa kacennji pyi; pi i pi nàmbaabii jwōmyahigii cù, bà sùpyire si mpyi si Kile jwumpe le dá e me.

⁶ Yire mu à yaa mu u jwo nàḅjiibil'á mú, na pi pyi yákilifee karigii puni i.

⁷ Mu yabilin'á yaa mu u pyi yyecyeene kacempyiini i. Fànha le ma a sùpyire taanni ná zōvyinre e.

⁸ Ta jwuntarampe kanni yu, bà sùpyire si mpyi pi àha raa cwo cyaga ḅaa mu na me. Mu aha já lire na, wuu zàmpeḅbii sí n-sílege, pi mú saha si tajwugo ta wuu na me.

⁹ Yi jwo bilibil'á na pi piye tírige pi ḅūḅufeebil'á karigii puni i, pi raa pi ḅyii karigii pyi. Pi àha raa pi jwō kwūun me.

¹⁰ Pi àha pi yaaga yu me, pi li cyèe tèrigii puni i na pire na jye dānasupyii, jwumpe wuu jye na yu wuu Shwofoonj Kile kyaa na ke, bà sùpyire si mpyi si puru le dá e me.

¹¹ ḅaha kurugo ye kacenni Kile à pyi ke, u à lire cyèe sùpyire na. Lire kacenni cye kurugo sùpyire puni sí n-jā n-shwō.

¹² Lire kacenni kurugo, Kile à jwo na wuu cyé kapegigii na, wuu u kàntugo wà wuu ḅyii karigii nimpegigil'á. Lire ká mpyi, wuu sí n-pyi ḅge dḅyenyi i yákilifee s'a katiigii pyi, s'a fyáge Kile na.

¹³ Wuu sōḅḅor'á taha canmbwōhe ḅkemu na, ná wuu na kuru sigili ke, kur'e wuu Shwofoonj Yesu Kirisita u jye wuu Kilebwoonj ke, uru sí uye cyèe u sinampe e.

¹⁴ U à uye pyi sáraga wuu kurugo, maa wuu ḅūḅō wūw kapegigii puni i. U à lire pyi bà wuu si mpyi si mpyi sùpyii fwōnrō baa wuu, mpiimu Kile à cwōnr'a yaha uye mēe na ke, si wuye pwo kacennkii mpyiḅi na.

¹⁵ Nyē tayyérege Kile à kan mu á ke, mà tàanna ná kur'e fànha le ma a sùpyire yerege ná mpe jwumpe e bà pi si mpyi si ḅkwōro Kile kuni i me. Wà jye a yaa u mu wíl'a faha me.

3

Kile à jwō wuu na maa wuu shwō mana

¹ Yi jwo dānafeebil'á ma a pi funḅō cwo, na pi piye tírige fānhafeebii ná kīni ḅūḅufeebil'á, pi i pi jwōmēeni cù, pi i piye pwo kacennkii mpyiḅi na tèrigii puni i.

² Pi àha jwumpime jwo sùpya na me, pi àha raa kàshi kwūun mú me, pi pyi lùtaanfee ná ḅūḅūḅefee tèrigii puni i.

³ Tēni l'e, wuu mpyi funḅō baa shiin, maa ḅūḅō kyán Kile na. Wuu mpyi numpini i, marii wuu ḅyii karigii shiḅi puni pyi. Wuu mpyi shiḅpii, maa mpyi ná jḅyicyege e. Wuu kapyiḅkii mpyi a pēn sùpyire sannt'á, wuu ná wuye shwōhōl'e maa wuye pēn mú.

⁴ ḅka tēni i wuu Shwofoonj Kile à li cyèe sùpyire na na ur'á jwō, ti kyaa mú s'á táan ur'á ke,

⁵ u à wuu shwō mana. Wuu kacennkii kurugo bà u à lire pyi me. Kile à wuu ḅūḅaara ta maa wuu shwō, maa wuu jyé a fiḅiḅe. U à lire pyi u Munaani fāḅhe cye kurugo, maa wuu pyi sùpyii nivōnmii bà wuu si mpyi si shiḅi nivōnḅi ta me.

⁶ Kile à u Munaani le wuu e ná funvyinge e, wuu Shwofoonj Yesu Kirisita cye kurugo.

⁷ Lire pyiḅkanni na, u à jwō wuu na maa wuu tí u yyahe taan, shiḅi niḅkwombaanj na wuu sōḅḅor'á taha ke, bà wuu si mpyi si uru ta me.

⁸ Puru jwumpe na jye kanyēe.

Mii la jye ma a pu jwo a waha dānafeebil'á bà pi si mpyi s'a kacennji pyi tèrigii puni i me. Lir'á jwō, sùpyire puni tōn na jye lire e.

⁹ Ma hà raa ma jwōge leni nákaante ḅūḅō baa woore e me. Pi aha a wuu tulyeyi u tulyeyi meyi nákaante pyi, ma hà ma jwōge le t'e me. Pi aha nákaana pyi mà yyaha tí ná MusaSaliyanj i marii piye tūnni, ma hà ḅjwo ná pi e me. Tire nákaante pun'á sii ḅūḅō baa.

¹⁰ ḅgeme ká a li caa si dānafeebii kurunke jya ke, urufooyere, u aha mpyi u jye a li jwō yaha me, jwo ná u e tozhōnwogo. U aha mpyi u jye a lógo me, ma hà nūru ḅgwō ná u e kyaa na me.

¹¹ Mu à li cè na shin maha shin u jye ná kuru funḅke shiḅi i ke, urufol'á fworo Kile kuni i, shiḅpi u jye u wi, ḅaha na ye u kapyiḅkil'á li cyèe na u jye a tí me.

Yerege nizanyke

¹² Mii si tũntunŋo tun mu á, shwǎhǎl'e Aritemasi, lire nyɛ mɛ Tisike. Pi wà ha nɔ mu na, ma a maye waha, ma a mpa na yyére Nikopolisi kǎnhe e, naha na yɛ mii la nyɛ si sà wyeere tɛni pyi wani.

¹³ Zenasi u maha kɔni saliyanji cyère sùpyire na ke, maye waha ma a u ná Apolosi tɛge pi kùsheeni na, bà li si mpyi yaaga kà ŋkwò pi kùunŋo mɛ.

¹⁴ Wuu cɛnmpyiibii nyɛ a yaa pi pyi kaŋwɔɔ baa mɛ. Mǎban le pi e bà pi si mpyi s'a kacɛnŋkii shinji puni pyi tɛrigii puni i s'a pii tère tɛewaagil'e mɛ.

¹⁵ Cɛnmpyiibii pi naha naha ná mii i ke, pire pun'à mu shéere. Wuu kyal'à táan mpiimu á Kile kuni i ke, wuu à pire puni shéere.

Kile u ŋwɔ yii puni na, u u jwó le yii á.

Letereŋi Poli à tun FilemŌ á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋŋ jwumpe e ke

Jwumpe Nintanmpe pu nyɛ na Yesu kyaa yu ke, Poli à puru jwo FilemŌ á, ka u u dá pu na. FilemŌ na mpyi shinbwo, bilinanji wà na mpyi u á, uru mege na mpyi Onezimu. Ka uru bilinanji si mpa fê.

Lir'á pi ta pi à Poli cù a tò kàsuni i Kile Jwumpe njwuŋi kurugo. Nyɛ ka Onezimu si fê a sà uye ta Poli yyére kàsuni i. Nyɛ lir'á pyi ke, ka Poli si wá na Yesu kyaa yu Onezimu á fo u à pa dá Yesu na. Lire kántugo ka u u Poli tège Yesu kani njwuŋi na sùpyire sannt'á. U kyaa mpyi a táan Poli á sèe sèl'e fo Poli mpyi maha u pyi uru jyanji mà tàanni ná Kile kuni i. Nyɛ tēni là à pa nŋ, ka Poli si li lwŋ uye funŋ'i na uru sí Onezimu núrugo n-tùugo FilemŌ á.

Lire tēni i, bilinji n'a mpyi a fê, ka pi i núr'a u ta a cù, u nùŋufoonji mpyi maha u kyérege, lire nyɛ me maha u bŋ. Lire e Poli à nge letereŋi séme a kan FilemŌ á, maa yi jwo u á na Onezimu ká núr'a nŋ u na, u áha u cù biliwe fiige me, nka u u cù u cinnpwooro fiige mà tàanna ná Kile kuni i. Poli zŋnji mpyi na nkùre mpe jwumpe tajwuge e FilemŌ á Onezimu kyaa na me, naha kurugo ye u mpyi a tēn ná l'e na ur'á jwo a kùuŋŋ cyage nkemu na ke, na FilemŌ sí li pyi n-tòro kuru cyage taan. Puru mpe jwumpe cye kurugo, Poli mpyi a yi fēen a cyán FilemŌ taan na u Onezimu cye yaha bilere na.

Poli à FilemŌ shéere

¹ Mii Poli u nyɛ kàsuni i Yesu Kirisita kurugo ke, mii ná wuu cinnpwooronji Timŋti u à nge letereŋi tun mu FilemŌ á, wuu cevoonji ná wuu báarapyiŋeŋi,

² ná mu Afya á wuu cinnpwoorowonji ná mu Arisiŋi u à wuu tège zhileni na Kile jwumpe yyaha yyére zhèŋi kurugo ke, ná dánafeebii pi maha piye bínnini mu FilemŌ bage e ke.

³ Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwŋŋ yii na, pi i yyeŋiŋke kan yii á.

Poli à lŋgo na dánafeebii kyal'á táan FilemŌ á

⁴ FilemŌ, tère o tère e mii à Kile jáare ke, mii maha u shéere mu kurugo,

⁵ naha na ye mii à lŋgo na Kile shiinbii kyal'á táan mu á, ali nume mu à maye tíŋe Kafoonji Yesu na.

⁶ Lire kurugo mii na Kile jáare mu á, Kile kuni l'á wuu pyi wuu à wwŋ ke, bà kuru wwŋeŋe si mpyi s'a sí yyaha na me, yaayi niŋcenŋyi wuu à ta Kirisita á ke, kuru wwŋeŋe ke ma pyi mà yire cè a jwŋ.

⁷ Pyiŋkanni na Kile wuubii kyal'á táan mu á ke, lir'á mii funŋke táan maa màban le mii i sèl'e. Mii cinnpwooronji, lire mpyiŋi cye kurugo, mu à Kile wuubii zŋmpyaagii waha.

Poli à FilemŌ jáare bilinanji Onezimu kyaa na

⁸ Lire kurugo mii sí kyaa niŋkin cya mu á. Mà tàanna ná wuu wwŋeŋe e Kirisita na, mii mpyi na sí n-jà fánha cyán mu na mu u li pyi.

⁹ Nka Kile wuubii ntáannamagare ti nyɛ mu i ke, tire kurugo mii sí mu jáare ma a li pyi. Funŋŋ cwo li na na mii Poli yyecwugo wunji pi à cù a tò kàsuni i Yesu Kirisita kurugo ke, mii u na mu jáare.

¹⁰ Onezimu kurugo mii na mu jáare, naha na ye u à pyi nume mii pyà Yesu Kirisita wwŋeŋe e naha kàsuni i.

¹¹ Tēni l'e, u kaŋwŋŋ mpyi mu á me. Nka nume, u kaŋwŋŋ'n'á ta mii ná mu á.

¹² Ali mà li ta u kyal'á waha mii na bà mii yabilinji kan'á waha naye na me, mii sí u núrugo n-tùugo mu á.

¹³ Mà mii yaha naha kàsuni i Jwumpe Nintanmpe njwuŋi kurugo, li mpyi na sí n-táan mii i mà u yaha naye taan, u raa kariŋi pyi mii á mu cyaga.

¹⁴ Nka mii à li sŋn'á ta na mii nyɛ a yaa mii u kyaa pyi mu kántugo ná mii nyɛ a li jwo mu á, ka mu u li ŋŋ shwŋ mà ye. Mii la nyɛ si mu kárama mu u kacenne pyi mii á me, fo ndemu ká fwooro mu i ke.

¹⁵ Li sí n-jà n-ta Onezimu à láha mu na tère nimbilere e, si nuru nkŋŋ mpyi ná mu i fo tèekwombaa.

¹⁶ U saha si n-pyi mu biliwe kannu me, u sí n-pwŋŋ biliwe na, u sí n-pyi mu cinnpwooro. U kyal'á táan mii á sèl'e, nka u kyal'á yaa li taan mu á mà tòro mii na, naha na ye u nyɛ mu wu, maa mpyi Kafoonji Yesu wu mú.

¹⁷ Nyɛ kampyi mii à si mu cinnpwooro mà tàanna ná Kile kuni i, mii n'a mpyi a shà mu yyére, mu mpyi na sí mii cù jwŋŋ cùŋkanni ndemu na ke, mii na li caa mu á, Onezimu ká nŋ mu na, ma a u cù a jwŋŋ amuni.

¹⁸ U aha nta u à kakyara pyi mu á, lire nyɛ me mu fwooro ká nta u na, mii sí cyire puni tò.

¹⁹ Mii Poli yabiliŋi cyεge k'à mpe jwumpe puni séme na mii sí mu fwɔhigii puni tò, mii sì na wuuni jáara mu na me, lir'à li cyêe na mii fwoɔ nyε mu na, naha na ye mii à mu le Kile kuni i.

²⁰ Mii cìmpworonji, mii la nyε ma a lire kacenni ninŋinŋi pyi na á Kafoonji Yesu kurugo, ma a màban le mii i Kirisita wwoŋεεge e.

²¹ Mii à li cè na nde mii à cya mu á ke, na mu sí lire pyi mii á. Lire kurugo mii à nge leterɛŋi tũugo mu á. Mii mú à tèn ná l'e na mii à jwo a kũuŋɔ cyage ŋkemu na ke, mu sí li pyi n-tòro kuru cyage taan.

²² Nyε ta na bashɔnge bégeli, mii à tèn ná l'e, Kile sí yii nareyi shwɔ pi i mii cye yaha mii i sà fwooro mu na.

Fwũŋi nizannji

²³ Epafirasi u naha naha ná mii i kàsũŋi i Yesu Kirisita mege kurugo ke, u à mu shéere.

²⁴ Mii báarapyiŋεεbii Marika ná Asitariki ná Demasi ná Luka à mu shéere mú.

²⁵ Kafoonji Yesu Kirisita u nwo yii na, u u jwó le yii á.

Letereŋi u à tun Eburu shiinbil'á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Nge letereŋ'á tun Eburubii dánafeebii pil'á. Eburu shiinbii pi maha mpyi Yahutuubii ná Izirayeli shiinbii. Shinŋi u à nge letereŋi séme ke, urufoo mege nyɛ a cè me. U sémefoonjii mpyi a Yahutuubii saliyaŋi cè. Yahutuubii pi mpyi a dá Yesu na, ná pi mpyi yyefuge e ke, u à nge letereŋi sém'a tun pir'á, maa màban le pi e. U à li cyèe pi na na pi aha Yesu dániyaŋi yaha nkere na, maa Yahutuubii làdaabii kurigii naare, pi si tɔon ta lire e me, naha kurugo ye zhwonji sée wunji na ntaa Yesu dániyaŋi kanni cye kurugo.

Nge letereŋi sémefoon'á li cyèe wuu na na Yesu à fánha tò Kile mèlekɛɛbii na. U à fánha tò Kile túnntunŋi Musa na. U à fánha tò Yahutuubii sáragawwuubii nùŋufeebii na, naha kurugo ye uru u nyɛ sáragawwuunŋufembwohe Kile yyahe taan.

Yesu na nyɛ Mèlikisedeki fiige, uru na mpyi saanwa maa mpyi sáragawwu Ibirayima tɛni i (Zhenzi 14.17-24). Sárayi pi mpyi maha wwu tɛcyiini i ke, yire mpyi na jin'a sùpyire kapegigii yáfa ti na me. Nka Yesu à uye pyi sáraga maa wuu kapegigii yáfa wuu na tɔɔgo ninŋin fo tɛekwombaa.

Nge sémeŋi sémefoon'á màban le Eburu dánafeebil'e, bà pi si mpyi si dá Yesu na tɛrigii puni i si piye waha Kile kuni i ali yyefuge tɛni i, bà Ibirayima ná pi sanmpii mpyi a piye pwo Kile na yyefuge e me.

Kile à jwo ná wuu e u Jyaŋi cye kurugo

¹ Tɛcyiini i, Kile à jwo ná wuu tulyeyi i tooyo niŋyahaya ná pyinŋannigii niŋyahagii na u túnntunmpii cye kurugo.

² Nka nyɛii tɛrigii nizannkil'e, u à jwo ná wuu e u Jyaŋi cye kurugo, u à uru ŋgemu tɛŋe mà piyi yaayi punifoo ke, uru cye kurugo Kile à yaayi puni dá.

³ Uru u nyɛ Kile sinampe bèɛnmpɛ ná Kile nàŋjaŋi yabilinji. U jwumpe fánhe nyahaŋi cye kurugo, diŋyeŋi yaayi pun'á yiye cú. Sùpyire kapegigii yáfaŋi kántugo, u à kár'a sà ntɛɛn niŋyiŋi i Kile Sinji Punifoo kàniŋe cyɛge na.

Yesu Kirisita à fánha tò mèlekɛɛbii na

⁴ Mege u à ta Kile á ke, bà kur'á fánha tò mèlekɛɛbii woge na me, amuni u tayyéreg'á pèe mèlekɛɛbii woge na.

⁵ Kile à tɛl'a jwo u mèlekɛŋi ŋgir'á na:

«Mu u nyɛ mii Jyaŋi,

niŋjaa mii à pyi mu Tunji*» ye?

U mú nyɛ a tɛl'a jwo mèlekɛŋi wà tufiige kyaa na:

«Mii sí n-pyi u Tunji,

u sí n-pyi mii Jyaŋi†» me.

⁶ Nka u Jyaŋi u nyɛ yaayi puni nùŋo na ke, tɛni i u sí nuru uru tun diŋyeŋi i ke, u sí n-jwo‡:

«Kile mèlekɛɛbii, yii puni pi a u pèe§.»

⁷ Nje y'á jwo mèlekɛɛbii kyaa na Kile Jwumpe Semɛŋi i ke, yire yi nyɛ:

«Kile à u mèlekɛɛbii pyi kafɛɛge,

maa u bárapyiibii pyi na bèɛnmpɛ*.»

⁸ Nka Kile à yi jwo u Jyaŋi á:

«Mu u nyɛ Kile, mu sí n-kwôro nùŋufente e tɛrigii puni i.

Mpii nùŋo na mu nyɛ ke, mu à tii pir'á.

⁹ Ntiŋi karigii cyi à táan mu á, ntiimbaanji karigii nyɛ a sàa táan mu á me.

Lire kurugo, e Kile! Mu u Kilenji à mu cwɔonro,

maa mu pèe mà tɔro mu fyɛŋwɔhɔshiinbii taan,

maa funntange sùguro mu nɔŋ'i nùguntan sinme fiige†.»

¹⁰ Maa núr'á jwo:

«Kafoŋi, mà lwó fo tasiige e, mu u à niŋke dá,

mu cyɛge k'á niŋyiŋi yaa.

¹¹ Yire puni sí n-pa n-pinni, ŋka mu wi ke, mu sí n-kwôro fo tɛekwombaa.

Yi puni sí n-pa lyɛ bà vaaŋŋa maha lyɛ me.

* 1:5 Zaburu 2.7 † 1:5 2 Samuweli 7.14; 1 Izirayeli Saanre 17.13 ‡ 1:6 Pii maha jwo: «Ŋka u Jyaŋi u nyɛ yaayi puni nùŋo na ke, tɛni i u à uru tun diŋyeŋi i ke, u à jwo:» § 1:6 Duterɛnɔmu 32.43 * 1:7 Zaburu 104.4. Pii maha jwo: «Kile à kafɛɛge pyi u túnntunŋo, maa kileŋini pyi u bárapyi.» † 1:9 Zaburu 45.6,7

¹² Mu sí yi kúru bà sùpya maha vâanŋa kúru me, yi sí n-pa fáa bà sùpya maha u vâanndenŋe fáa me. Nŋka mu wi ke, mu sí n-kwôro ma lyempe e, mu canmpyaagii si n-kwô me†.»

¹³ Mèlekɛŋi ŋgi Kile à têt'a pyi:
«Ta ma a pa ntɛɛn na kâniŋe cyege na,
fo mii aha mu zâmpɛɛnbii pyi mu tooyi tatahage[§] ye?»

¹⁴ Mèlekɛɛbii nyɛ naha shi ye? Múnaa yaaya kanna yi nyɛ yi yi Kile báaraŋi laage e. Nùmpañk'à bégel'a yaha mpiimu meɛ na ke, Kile à pi tun pi i mpa pire tège.

2

Yii àha ŋcwô Yesu jwumpe e me

¹ Lire e jwumpe wuu à lógo ke, wuu yákili yaha pu na sèl'e, lire baare e kuni sí n-pînni wuu na.

² Kile mèlekɛɛbii mpyi a jwumpe mpemu jwo ke*, puru mpyi a tàra. Mpii pi nyɛ pi mpyi a puru jwumpe cù ná sèl'e, lire nyɛ me mà cyé pu na ke, Kile à pire puni sâra mà tàanna ná pi kapyiini i.

³ Nyɛ jwumpe p'à jwo múnahigii zhwoŋi kyaa na ke, wuu à puru lógo. Pur'à fânha tò mèlekɛɛbii wumpe na. Wuu aha mpyi wuu nyɛ a puru cù ná wuu cyeyi shuunniŋi i me, nde l'à yaa li pyi wuu na ke, Kile sí lire pyi wuu na mú. Kafoonj yabiliŋi u à fyânha a puru jwumpe jwo, mpii pi à pu lógo ke, pir'à jwo na nákaana nyɛ a sii p'e me.

⁴ Ka Kile yabiliŋi si li cyée na pi jwumpe na nyɛ sèe, kacyeenkiini ná kakyanhala karigii ná kabwôhigii ná Kile Munaani màkanyi cye kurugo, u à yire ŋjemu kan sùpyir'á mà tàanna ná u nyii wuuni i ke.

Yesu cye kurugo Kile maha sùpyaŋi shwô

⁵ Nyɛ diŋyɛŋi nimpaŋi kyaa wuu nyɛ na yu ke, mèlekɛɛbil'á bà Kile à uru ñũŋufente kan me.

⁶ Yii li cè na y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i na:
«Sùpyaŋi nyɛ naha shi fo mu à yákili yaha u na ye?
Adama pyaŋi nyɛ naha shi fo mu na u kâanmucaa ye?
⁷ Mu à u pyi u tayyérege nyɛ a mèlekɛɛbii woge kwô sèl'e me†,
mu à pèente ná fânhe kan u á maa ŋjire taha u na.

⁸ Mu à yaayi puni tírig'a cyán u á†.»
Kile à yaayi puni tírig'a cyán u á, lire ŋwôhe ku nyɛ, yafyin nyɛ u ñũŋo na me. Lire ná li wuuni mú i, wuu à li ŋya na yaayi puni sâha ŋkwô a yiye tírige u á me.

⁹ Nŋka wuu à ndemu kâanmucya ke, lire li nyɛ: Yesu mpyi a tírige mèlekɛɛbii ŋwôh'i mà tère nimbilere pyi, bà u si mpyi si ŋkwô sùpyire puni cyaga Kile kacenni kurugo me. Nume, pèente ná ŋjini saanwa maha nta ke, u à yire ta, naha na ye u à kyaala maa ŋkwô wuu kurugo.

¹⁰ Kile à yaayi puni yaa uye wuyo. Lire kurugo li mpyi a ŋwô na Yesu u kyaala, bà u si mpyi si shiŋyahara pyi ti pyi shiŋbwoo u yyére me. Kyaage cye kurugo, Yesu à pyi ñũŋufoo ñŋcɛnŋe, ŋgemu u à já a kuni múgo shiŋyahara á, bà ti si mpyi si nùmpañŋa ta me.

¹¹ Yesu u maha sùpyire finiŋi Kile yyahe taan, u aha mpiimu finiŋe ke, u ná pire maha mpyi Tu na, lire kurugo u nyɛ a cwônrô s'a pi pyi u cìmpyiibii me.

¹² Lire e u à jwo Kile á:
«Mii sí mu mege kèe na cìmpyiibil'á,
mii sí mu mege pèe mu wuubii shwôhól'e[§].»

¹³ U à jwo mú na:
«Mii kóni, mii sí na sòŋjore láha Kile na me*»
maa núr'à jwo:

«Pyiibii Kile à kan mii á ke, mii ná pire pi mpii†.»
¹⁴ Nyɛ Yesu à pire mpiimu pyi pi à nùmpañŋa ta ke, pire na nyɛ sùpyii, lire kurugo Yesu mú à pyi sùpya. U à lire pyi bà li si mpyi, u kwùŋi cye kurugo, Sitaanniŋi cye e kwùŋi fânhe nyɛ ke, si uru fânhe kwô,

¹⁵ mpii pi mpyi u bilere e kwùŋi fyaagare na pi shiŋi canmpyaagil'e ke, si pire ñũŋo wwú me.

¹⁶ Sèenŋi na, Yesu nyɛ a pa mpa mèlekɛɛbii tège me, u à pa mpa Ibirayima tùluge shiinbii tège.

‡ 1:12 Zaburu 102.25-27 § 1:13 Zaburu 110.1 * 2:2 Saliyaŋi u à kan Izirayeli shiinbil'á Sinayi ñaŋke ñuŋi ke, uru kyaa l'à jwo naha ŋke cyage e. † 2:7 Pii maha jwo: «Mu à u tírig'a wwú Kile mèlekɛɛbii taan mà tère pyi.» ‡ 2:8 Zaburu 8.4-6 § 2:12 Zaburu 22.22 * 2:13 Ezayi 8.17 † 2:13 Ezayi 8.18

¹⁷ Lire kurugo fânha ku mpyi ku ki, u sâa pa sùpya u cìnmppyiibii fiige karigii puni i, bà u si mpyi si mpyi Kile sáragawwujunufembwôhò, ñkemu ñùñaare t' à pèe, maa báarañi pyi na ñwôge Kile á, maa sùpyire kapegigii tugure lwó me.

¹⁸ Ñye ná u s' à tóro ñwôwwuure kyaage e, lire e mpii pi ñye k'e numε ke, u sí n-jà pire tège.

3

Yesu à fânha tò Kile túnntunji Musa na

¹ Lire e ke mii cìnmppyiibii, yii Kile à yyére mà pyi uye wuu ke, yii a Yesu wíi. Wuu Kile kuni i, uru u ñye Kile túnntunji ná Kile sáragawwujunufembwôhe.

² Yesu à báarañi pyi u yyerefoon' á ná ñwómæefente e, bà Musa à u pyi Kile pyengε shiinbil' á me.

³⁻⁶ Ñye бага maha бага, ku ná ku faanrafoonji u ñye, yaayi puni Davoonji sí u ñye Kile. Ñye bage faanrafoonji na ñye ná ñjire e mà tóro bage na. Lire pyinñkanni ninuuni na, Kile Jyañi Yesu Kirisita u ñye bafaanranji wwoñeñji sèe wunji, maa mpyi bage ñùñfoonji ke, uru na ñye ná ñjire e mà tóro Musa na. Musa mú à báarañi pyi ná sèl' e kuru bage e. Lire e u mpyi báarañi kanna. Karigii Kile mpyi na sí n-pa n-pyi ke, u báarañi u mpyi na cyire yyaha yu sùpyir' á. Wuu aha wuye waha maa wuu sòññore taha Kafoonji na fyangara baa ná funntange e mà sà nõ tēgeni na, wuu sí n-pyi u bage.

Taññke k' à bégel' a yaha Kile wuubii mεε na ke

⁷ Lire e Kile Munaani à jwo:

«Yii aha Kile mejwuuni lógo ñijnjaa,

⁸ yii àha yii ñingyigigii waha,

bà yii tulyey' à cyé Kile na síwage e, maa u ñwô cù me.

⁹ Kuru cyage e, yii tulyey' à jwo na yire sí mii Kile ñwô cù, mà li ta pi à mii kapyiñkii ñya fo yyee beeshuunni.

¹⁰ Lire l' à mii lùuni yírige pi taan,

ka mii i jwo “Pi yabilimpíi sòññore ti ñye na pi wuruge tērigii puni i,

kuni mii la ñye pi lwó ke, pi ñye a cè me.”

¹¹ Lire e mii lùyiri wun' à kâa

“Taññke mii à bégel' a yaha pi yyaha na ke,

pi saha si n-sii n-nyè kur' e me*.”»

¹² Mii cìnmppyiibii, yii yiye káanmucya, sùpya kà n-sii ta yii e, pege ná dánabaare zòñi ñye ñgemu i fo sí sà nõ u cyé Kile ñyíi wunji na me.

¹³ Lire e ke canmbile maha canmbile wuu sí n-jà n-yyere: «ñijnjaa» ke, yii a yiye yerεge cyire e, bà kapegigii mpyiñi lage sí mpyi k' àha yii wà wurugo si u ñingyiini pyi li waha me.

¹⁴ Wuu aha sâa kwôro Kile kuni i mà lwó tasiige e fo mà sà nõ tēgeni na, wuu à pyi Kirisita wwoñeñe.

¹⁵ Y' à jwo Kile Jwumpe Semεñi i na:

«Yii aha Kile mejwuuni lógo ñijnjaa,

yii àha yii ñingyigigii waha,

bà yii tulyey' à ñùñò kyán Kile na me†.»

¹⁶ Ñye mpire pi à ñùñò kyán Kile na u mejwuuni lógonkwooni kántugo ye? Musa à mpiimu yyaha cù a fworó Misíra kini i ke, tá pire bà me?

¹⁷ Mpire taan Kile lùuni mpyi a yíri yyee beeshuunni funñ' i ye? Mpii pi mpyi a kapiini pyi fo pi à kwú síwage e ke, tá pire bà me?

¹⁸ Mpire kyaa na Kile à kâa na pi sí n-nyè uru taññke e mà ye? Mpii pi à cyé u na ke, tá pire bà me?

¹⁹ Lire pyinñkanni na, mii cìnmppyiibii, wuu à li ñya na pi dánabaare kurugo, pi ñye a jà a jyè kuru taññke e me.

4

Kile à taññò ñwómεε lwó u pyiibil' á

¹ Ñye Kile à u ñwómεeni kan na wuu sí n-pyi ná ur' e u taññke e. Lire e wuu pun' à yaa wuu wuye waha, wuu wà kà ñkwò ñkúñò kuru cyage na me.

² Wuu à Jwumpe Nintanmpe lógo, bà wuu tulyeyi mpyi a pu lógo me. Ñka wuu à li ñya na pu ñye a yafyin ñwô pi na me, ñaha na ye pi à pu lógo, ñka pi ñye a dá pu na me. Lire kurugo pi ñye a jyè taññke e me.

³ Wuu pi à dániyañi pyi ke, wuu pi sí n-nyè kuru taññke e. Mpii pi ñye pi ñye a dániyañi pyi me, Kile à jwo pire kyaa na:

* 3:11 Zaburu 95.7-11 † 3:15 Zaburu 95.7,8

«Mii lùyiri wuñ'á kâa,
tañɔŋke mii à bégel'a yaha ke,
pi sî n-sii n-nyè kur'e me*.»

Mà li ta tañɔŋk'á yaa, ñaha na ye Kile à kwò ku báaraŋi na fo tēni i diñnyen'á dá ke.

⁴ Yii li cè, y'á jwo cibilaage canmpyibaashonwuuni kyaa na Kile Jwumpe Semenji i na:

«Kile à kwò u báaraŋi puni na, maa ñò canmpyibaashonwuuni †»

⁵ Y'á jwo Kile Jwumpe Semenji cyage kabere' e na:

«Tañɔŋke mii à bégel'a yaha ke,
pi sî n-sii n-nyè kur'e me*.»

⁶ Mpii pi à pyi shincyibii mà Jwumpe Nintanmpe lógo ke, pire nyé a ñen'a dá pu na me. Lire l'á li ta, tañɔŋke Kile à bégel'a yaha ke, pi nyé a jà a jyé kur'e me. Ñka piiberii sí n-jà n-nyè k'e.

⁷ Lire kurugo Kile mpyi a canŋke kabere kan ku ñyñi me na, kuru ku nyé ñinjaa. Shincyibii Kile ñwómēni yahankwooni kántugo, yye ñnyahigil'á tōro ke, ka Kile si jwumpe pà jwo saanji Dawuda cye kurugo, puru pu mpe:

«Yii aha Kile mejwuuni lógo ñinjaa,
yii áha yii ñingyigigii waha me§.»

⁸ Tañɔŋke ñivonŋke kyaa l'á jwo ke, kini i Zhouwe à kàre ná sùpyire e ke, lire bà me. Kampyi lire kini li mpyi li li, Kile sàha mpyi na si tañɔŋke kabere kyaa jwo me.

⁹ Nyé Kile wuubii sí n-nyè kuru tañɔŋke e si ñò, bà Kile à ñò canmpyibaashonwuuni me.

¹⁰ Ngemu ká jyé kuru tañɔŋke e ke, urufoo sí ñò u báaraŋi na, bà Kile à u wuñi pyi a kwò maa ñò me.

¹¹ Lire e ke wuu wuye waha wuu u jyé kuru tañɔŋke e, wà ká ñkwò mpyi kántugo bà Kile ñwómēcumbaabil'á li pyi me.

¹² Kile jwumpe na nyé nyii na, pu fānh'á ñyaha. Pu ñwog'á táan kàshikwōñnyōōgō ñwōyi shuunni woge na. Pu maha jyé sùpyaŋi cyeere e fo maha u zōmbilini ná u múnaani láha yiye na, mà sà nō kacizogompe ná kaciiyi sinmpe na. Pu maha sùpyaŋi zōñi ná u sōñjōre káanmucya fo maha ñcè.

¹³ Yadanke ká tufiige nyé a sî ñkemu k'á ñwōhō Kile na me. U ñyiwini bēenmp'á wu yi puni na. Ur'á wuu puni sí sà wuu nintaga yyaha jwo.

Yesu u nyé wuu sáragawwunñufembwōhe

¹⁴ Nyé wuu à li cè na sáragawwunñufembwōhō na nyé wuu á ñkemu k'á dùg'a kàre fo Kile yyé ke, kuru ku nyé Yesu, Kile Jyaŋi. Lire e ke Kile kuni i wuu nyé ke, wuu wuye waha, wuu u ñkwōro l'e.

¹⁵ Sáragawwunñufembwōhe ku nyé ku sí n-jà ññaara ta wuu na wuu fānhajcyerere karigil'e me, kuru bà ku nyé wuu woge me. Bà Sitaanniŋi maha wuu sōñni na wàa kapegigii shiŋi puni na me, amuni Sitaanniŋi á ku sōn a wíi, ñka ku nyé a kapii pyi me.

¹⁶ Lire e ke wuu wuu zōompil waha, wuu file Kile saanre yateñŋke na, uru u à ñwō maa mpyi wuu saanji. Lire ká mpyi, u sí ññaara ta wuu na. Wuu la ká mpyi u wuu tēge tēni ndemu i ke, u sí ñwō wuu na.

5

¹ Nyé Izirayeli shiinbii shwōhōl'e, sáragawwubii ññufembwōhe maha ñcwōñrō, ku s'a sùpyire ná Kile shwōhōŋi yaa. Kuru ku maha sùpyire yaayi ñinjkanyi ná ti sárayi ñingwuyi kaan Kile á, bà Kile si mpyi si ti kapegigii yáfa ti na me.

² Sáragawwubii ññufembwōhe fānhe mú à cyére, puru funŋke e, mpii pi nyé pi nyé a Kile kuni cè me, mà bára mpii pi à wurugo l'e ke, ku maha jà a pire tēge ná lūtaanni i.

³ Tire fānhajcyerere kurugo, bà ku maha sùpyire kapegigii yáfaŋi sárayi wwú me, amuni ku maha yaa ku ku yabilinji wogigii sárayi wwú.

⁴ Wà nyé na kuru mebwōhe kaan uy'á me, ñka Kile yini li maha ku nō wà na, bà Arōn wuun'á pyi me.

⁵ Amuni Kirisita wuun'á pyi. Uru bà u à uye pyi sáragawwunñufembwōhe me. U à ti pēente ta Kile á, uru ñgemu u à jwo:

«Mu u nyé mii Jyaŋi,

ñinjaa mii à pyi mu Tunji*» ke.

⁶ Kile à jwo u á sahanji:

«Mu à pyi tērigii puni sáragawwunji Melikisedeki fiige†.»

* 4:3 Zaburu 95.11 † 4:4 Zhenezi 2.2 ‡ 4:5 Zaburu 95.11 § 4:7 Zaburu 95.7,8 * 5:5 Zaburu 2.7 † 5:6 Zaburu 110.4

7 Mâ Yesu yaha ñiŋke na, u mpyi a cè na Kile sí n-jà uru shwò kwùŋi na. U à uye tírige Kile á, maa meŋwuuni dárugo maa u ñáare fánha na fo mà ñyilwohe tírige, ka Kile si u ñarege shwò, ñaha na ye u à uye tírige.

8 U mén'à sii Kile Jyanji ke, u mpyi maha Kile ñwómεεcunte taanni yefuge cye kurugo.

9 Kile à u pyi u à funŋo. Lire kurugo mpíi pi á u ñwómεeni cù ke, Kile à u pyi u à pire puni shwò fo tēkwombaa.

10 Yii li cè na sárágawunŋufembwòhe shiŋi u mpyi Mēlikisedēki ke, kuru shiŋi Kile à pyi u wi.

Yii àha Kile kuni yaha me

11 Nye mii cinmpyibii, kariii ñiŋyahagii na ñye wuu á mà jwo yii á puru kyaa na, ñka cyi yyaha cém'à pēn yii á, ñaha na ye yii ñye na kyaa yyaha cin'a ta me.

12 Numε mpyi a yaa li yii ta yii à pyi cyelentii, ñka ali numε, pi saha na yii taanni Kile kuni karigii ñiŋcyiigii na. Yii na ñye mu à jwo ñinmpinŋyeya. Jirimpe kanni yii ñye na ñwore, ñyijŋi fánhe k'à ñyaha ke, yii si n-jà uru lyí me.

13 Shinji u ñye na uye ñwò caa ná jirimpe kanni i ke, uru na ñye ñinmpinŋyaga, u ñye a kacenne cè a wwù kapil'e me.

14 Ñka shinlyeebii pi maha fánhanŋyahaga yalyire lyí, pire yákiilibil'à nò pi kacenne cè a wwù kapil'e, ñaha na ye pi à tēe cyi na.

6

1-2 Lire kurugo wuu àha ñkwôro s'a núruli Kirisita kani kàlanji tasiige na me. Wuu àha nuru cyi sii cyi tasiige e s'a ñko: wuu wuu toronkanni kēenne, karigii cyi maha kwùŋi nò sùpŋanji na ke, wuu u cyire ñwò yaha, wuu u dá Kile na me. Cyeresεεge jyiŋkannigii ná cyeyi katahani sùpŋanji na si jwó le u á, ná pyiŋkanni na Kile sí kwùubii ñè, si pi sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e fo tēkwombaa ke, li saha ñye a nò wà si kàla kan wuu á mà yyaha tíi ná cyire e me. Wuu a si yyaha na, bà wuu si mpyi si Kirisita kuni karigii yyaha cè sèl'e me.

3 Kile ká ñεε, lire wuu si n-pyi.

4-6 Lire l'à li ta mà kwôro na karigii ñiŋcyiigii taanni, lire ñye na ntēge pyi me. Píl'à Kile bēnmpε ta, ka Kile si ñwò pi na, ka Kile Munaani si pi tēge, ka pi i li cè na Kile jwump'à ñwò, maa ñiŋyēŋi ñimpanji fánhe kà ta, maa núr'a fworó Kile kuni i. Pire saha si n-jà pi toronkanni kēenne me. Li na ñye mu à jwo pi na Kile Jyanji kwôre cige na sahanji, maa sùpyire sannte pyi ti i u cyere.

7 Nye zànhe ká a ma sèl'e ñiŋke ñkemu na, ka ku yafaayi si ñwò ku faafoon'á ke, lire maha li cyēe na Kile à jwó lwó kuru ñiŋke na.

8 Ñka k'aha a ñgure ná ñyēpege kanni yige, kañwò ñye na mpyi ku na me. Li ñye na mōni me, Kile maha kuru cyage láŋa, pi a si ku súgo.

9 Wuu na mpe puni yu, ñka wuu ntàannamacinmpyibii, wuu à li cè yii na ñye kuni ñiŋcenni i, ndemu i Kile sí yii shwò ke.

10 Kile ñye kacennεcεmbaawa me. Yii à ndemu pyi maa yii tàange cyēe u na u wuubii ntēgenji cye kurugo mà lwó tanjaa na mà pa nò ñiŋjaa na ke, u si funŋo wwó lire na me.

11 Ñka wuu la ñye yii shin maha shin u uye waha u u jà a nò tēgeni na, nde na u à u sōŋōre taha ke, bà u si mpyi si lire ta me.

12 Wuu la ñye yii pyi sáfee me. Yaayi ñwómεeni Kile à lwó ke, mpíi pi sí yire ta pi dányanji ná piye zhiilŋi kurugo ke, yii a pire pyimpe taanni.

13 Kile à ñwómεeni lwó Ibirayima á tēni ndemu i ke, u à káa uye na, ñaha na ye u ñye a yaaga ta ñkemu k'à fánha tò uye na me.

14 U à Ibirayima pyi: «Nàkaanna baa, mii sí jwó lwó mu na, si mu tūluge pēe sèl'e* .»

15 Nye ka Ibirayima si Kile ñyii cyán. Lire pyiŋkanni na, yaage ñkemu ñwómεε Kile mpyi a lwó u á ke, u à kuru ta.

16 Sùpyire ká a ñko si ñkâa, yaage k'à fánha tò ti na ke, kuru na ti maha ñkâa si li cyēe na ñje tir'à jwo ke, yire na ñye sēe, nàkaante puni maha ñkwò.

17 Yaayi ñwómεeni Kile à lwó ke, mpíi pi à yaa pi yire ta ke, Kile la mpyi si li cyēe pire na na uru ká ñwómεeni ndemu lwó ke, lire ñye na fyilimi me. Lire kurugo u à kâa.

18 U à ñwómεeni lwó wuu á, maa ñkâa. Cyire kapyaaagii shuunnŋi si n-kēenne me, ñaha na ye Kile ñye na fini me. Lire e ke wuu pi à u pyi wuu tanwòhage ke, wuu wuye waha, ñaha na ye ñwómεeni u à lwó wuu á ke, wuu à tēen ná l'e, u si li yige li kuni i.

* 6:14 Zhenzi 22.17

19 Tire sònhòrè tatahage ku nyé wuu á ke, kuru na nyé mu à jwo tòonmèege, nkemu k'à wuu yal'a pwò Kile na ke. Kuru tòonmèege maha bage táataa vāanŋke† jyiile ná wuu e maha nkàre Kile tatænge e.

20 Wani Yesu à fyànha a jyè wuu yyaha na wuu ntègenji kurugo. U à pyi Melikisedeki fiige sáragawwuñufembwòhe fo tèekwombaa.

7

Melikisedeki à fànha tò Ibirayima na

1 Uru Melikisedeki mpyi Salému kànhe saanji, maa mpyi sáragawwu Kilenji nìnyi wun'á. Nyé Ibirayima à kàshige kwòn saanbii na maa já pi na, maa núru na ma tēni ndemu i ke, Melikisedeki à fwor'a sà u nùñò bē, maa jwó le u á.

2 Yaayi Ibirayima à ta kàshige e ke, u à yire puni yáhanji kan Melikisedeki á. Nyé Melikisedeki mege jwòhe ku nyé: «ntiñi saanji». Mà bàra lire na, Salému saanji u nyé u wi, puru jwòhe ku nyé: «yyenŋke saanji».

3 U tunji mege nyé a yyere me, u nuni mege nyé a yyere me, u tayirige mú nyé a jwo me, Kile Jwumpe Semēni wà tufiige nyé a sii na u sɪŋkanni, lire nyé me na u kwòŋkanni kyaa yu me. U na nyé mu à jwo Kile Jyanji, naha na ye u sí n-kwòro sáragawwu tērigii puni i.

4 Yii nyé a li nya na Melikisedeki tayyereg'á pēe mà? Puru funŋke e, wuu tulyege Ibirayima à kàshige kwòn mà yaayi njemu ta ke, u à yire puni yáhanji kan u á.

5 Levi tùluge shiimbii pi nyé sáragawwuubii ke, MusaSaliyanji mpyi a fànhe cyán pi na pi à pi cinnpyiibii Izirayeli shiimbii cyeyaayi yáhanji shuu, ali mà li ta pi ná pire puni na nyé Ibirayima tùluge shiin.

6 Melikisedeki mpyi Levi tùluge shin me, nka uru u à Ibirayima cyeyaayi yáhanji ta. Mà bàra lire na, uru u à jwó le Ibirayima á, mà li ta Ibirayima á Kile mpyi a jwòmyahigií lwó.

7 Nàkaana baa, jwónji lefoon'á fànha tò u tafoonji na.

8 Sáragawwuubii pi maha yáhanji shuu sùpyir'á ke, pire na nyé sùpyii mpiimu pi sí n-kwú canŋka ke. Melikisedeki mú mpyi na yáhanji shuu, nka uru sí n-kwòro nyii na bà y'á séme Kile Jwumpe Semēni i me.

9 Levi tùluge shiimbil'á yáhanji maha nkaan ke, wuu bá sí n-jà n-jwo na pire mú à yáhanji wwú, naha na ye pi tulyege Ibirayima à u wwú mà kan Melikisedeki á.

10 Tēni i Melikisedeki à Ibirayima nùñò bē maa yáhanji ta ke, Levi mpyi na sàha si me, nka u mpyi u tulyege Ibirayima sishange e, lire e ke u mú à wwú yáhanji i.

11 Ma tàanna ná Izirayeli shiimbii Saliyanji i, Levi tùluge shiimbii kanni pi mpyi a yaa pi já a pyi sáragawwu. Kampyi pi sáragawwuuni mpyi na sí n-jà Kile nyii wuuni pyi li fùññò, nùñò sàha mpyi na si n-pyi sáragawwuñi wabere u pa mà ta u nyé a pyi Aron fiige me, fo Melikisedeki fiige.

12 Nyé sáragawwuuni ká fáa, fànha ki Saliyanji mú u fáa.

13 Ná wuu Kafoonji i, mpe jwump'á yyaha tíi ke, ur'á fworò tùluge nkemu i ke, pire wà nyé a sáragawwubaaranji pyi mà nya sárayi tawwuge e me.

14 Sùpyire pun'á cè na wuu Kafoonji à fworò Zhuda tùluge e, nka Kile tūntunñi Musa à jwo sáragawwuubii kyaa na ke, u jwòge nyé a nò Zhuda tùluge na me.

Yesu nyé Melikisedeki fiige

15 Wuu Kafoonji à pyi sáragawwu bà Melikisedeki mpyi me, lire l'á li fñin'a cyéé na u ná Levi tùluge nyé piye kur'e me.

16 Tùlugo karií cye kurugo bà u à pyi sáragawwu me, shìñi nìñkwombaanji fànhe ku nyé u e ke, kuru cye kurugo u à pyi u wi.

17 Y'á jwo Kile Jwumpe Semēni i na:

«Mu à pyi tērigii puni sáragawwu Melikisedeki fiige*.»

18 Lire pyiñkanni na, Saliyanji nìñjyen'á yirige, naha na ye fànha nyé a mpyi u e me, kanjwò mú nyé a mpyi u na me.

19 Musa Saliyanji nyé a kyaa yaa ndemu l'á fùññò me, nka nume sònhòrò tatahaga sèe wog'á kan wuu á. Kuru cye kurugo, wuu à tabaraga ta Kile na.

20 Mà bàra lire na, Kile à káa Yesu á, pi sanmpii s'á pyi sáragawwu mà ta Kile nyé a káa pir'á me.

21 Yesu wi ke, ur'á le sáragawwubaaranji i tēni ndemu i ke, Kile à káa u á na:

«Mii Kafoonji Kile à káa, mii sà na ntilwòhe nìjcyange lwó sahanji ke:

† 6:19 bage táataa vāanŋke»: sùpyire mpyi maha Kile pēre vāanŋa bage e. Pi mpyi maha vāanŋa pyi maha ntèg'a bage sèe cyage láha ku sèesee cyage na. Kuni mpyi a kan sáragawwuubii nùñufembwòhe kann'á ku jyè bage sèesee cyage e, tōgò nìñkin yyeeni i. * 7:17 Zaburu 110.4

“mu na nyε sáragawwu fo tèekwombaa†.”»

²² Lire kurugo tunmbyaare Kile à le ná wuu e numε ke, tir'à fánha tò nijjyεere na. Yesu cye kurugo, wuu à tēen ná lire e.

²³ Nyε kani là saha na nyε, ndemu l'à u ná pi wwú piye e ke. Sárágawwuubii nijyahamil'à tòro mà li jùhke pyi, pi mpyi na nkwiú.

²⁴ Nka Yesu wi ke, uru na nyε jyi na fo tèekwombaa, sùpya saha si n-pyi sárágawwu u cyaga mε.

²⁵ Lire l'à li ta, mpiimu pi à bàra Kile na u cye kurugo ke, u sí n-jà pire shwε numε fo tèekwombaa, naha na ye u na nyε jyi na tèrigii puni i, maa Kile jáare pir'a.

²⁶ Sárágawwuujufembwōhe kurugo wuu mpyi ke, kuru ku nyε Yesu. U à finiye, jεεεε cyaga ná jwōhōmō cyaga nyε u na mε. Kile à u láha kapimpyiibii na, maa u dūrufo fo nijyinj tēgeni na.

²⁷ Yesu nyε sárágawwuubii jūhufembwoyi sanjyi fiige mε, u kuro nyε canja maha canja sárágawwuuni i uye kapegigii yafanj kurugo si nta sūpyire sannte wogigii yafanj sárayi wwú mε. U à uye pyi sárága tōgo ninjin tèrigii puni mε na.

²⁸ Yii li cε, Musa Saliyanj mpyi a mpiimu tije mà pyi sárágawwuubii jūhufembwoyi ke, pire mpyi a fūnjō mε. Nka Musa Saliyanj kántugo, Kile à kâa maa jwumpe mpemu jwo ke, pur'a pyi kajunjō mà u jyanj tije mà pyi sárágawwuujufembwōho, uru u à fūnjō tèrigii puni i.

8

Yesu, wuu sárágawwuujufembwōhe

¹ Nyε wuu jwumpe jūmbwōhe ku nyε: sárágawwuujufembwōho na nyε wuu á bà wuu à yi jwo mε. U à sà ntēen nijyinj i fánhe cyage e, Kile Sijj Punifoo kàniye cyεge na.

² Sée cyage e u nyε na báaranj pyi ke, kuru ku nyε Kile vāanñke bage sée woge, sùpya cye kurugo bà k'à faanra mε, Kile yabilinj cyεge k'à ku faanra.

³ Sárágawwuubii jūhufembwoyi pun'à tije, yi raa nkannj pyi Kile á s'a sárayi pyi y'a nōni Kile na. Lire pyinjanni na, wuu sárágawwuujufembwōhe mú à yaa k'a yaaga kaan Kile á.

⁴ Kämpyi u mpyi jūhke na, u bá mpyi na si n-pyi sárágawwu mε, naha kurugo ye sárágawwuubii pii na nyε naha mpiimu pi nyε na yakanyi kaan mà tàanna ná MusaSaliyanj i ke.

⁵ Pire sárágawwuubii na báare cyage nkemu i ke, kuru na nyε mu à jwo nijyinj woge nānjanj. Tēni i Musa mpyi a bégele s'a Kile vāanñke bage yyéenj ke, Kile à yi jwo u á: «Lóg'a jwō, yaayi mii à cyéε mu na nanke jūnj' i ke, maye waha ma a yire jcamii yaa*.»

⁶ Nyε numε, Yesu Kirisita u nyε wuu sárágawwuujufembwōhe ke, báaranj Kile à kan ur'a ke, ur'à fánha tò pire wunj na, naha na ye tunmbyaare u à le wuu ná Kile shwōhol'e ke, tir'à fánha tò nijjyεere na. Yaayi jwōmyahigii Kile à lwó numε ke, yire mú à fánha tò tèecyiini wuyi na.

⁷ Kämpyi tunmbyaare njcyiire† mpyi na sí n-jà Kile jyi wuuni fūnjō, jūhō sàha mpyi na sí n-pyi, mà shōnworo tēg'a ti fáa mε.

⁸ Nka Kile à u shiinbii cεεε maa jwo:

«Mii Kafoonj Kile à jwo,

“Canja na ma, mii sí n-pa tunmbyara nivōnno le

ná Izirayeli shiinbii ná Zhuda shiinbil'e.

⁹ Canñke mii à pi tulyeyi cū pi cyeyi na, mà fworo Misira kñi i ke,

tunmbyaare mii à le ná pi e ke, ti sí n-pyi tire fiige mε,

naha na ye pi à tire kēεε.

Lire na, mii à pi yaha wani.”

Mii Kafoonj Kile à jwo amuni.

¹⁰ “Nyε cyire canmpyaagil'à tòro ke,

tunmbyaare mii sí n-le ná Izirayeli shiinbil'e ke, tire ti nte:

Mii sí na Saliyanj le pi yákilibil'e,

si u jwumpe séme pi zōompil na.

Mii sí n-pyi pi Kilenj,

pi sí n-pyi mii shiinbii.

¹¹ Wà saha si u shinjεε, lire nyε mε u cīmpworo pyi

‘Maye waha ma a Kafoonj cè’ mε,

naha na ye pi puni sí mii cε,

shinbwo bàra shinbilere na.

¹² Mii sí toro taha pi ntiimbaanj na,

† 7:21 Zaburu 110.4 * 8:5 Ekizodi 25.40 † 8:7 Tunmbyaare t'à le Sinayj nanke jūnj' i ke, tire kyaa li nyε na yu naha (Ekizodi 24.3-8).

mii sí pi kapegigii yàfa pi na[‡].»

¹³ Kile à tunmbyara nivónnò kyaa jwo, puru funnke e, nijjyere kakwoo saha nyε me, fánha saha nyε t'e me, jcyère ti sí n-pinni.

9

Tunmbyaare nijjyere

¹ Tunmbyaare nijjyere tēni i, pyinƙannigii cyii mpyi wani, jcyiimu jwo kurugo sáragawwuubii mpyi maha yaa pi tōro, pi i nta a sárayi wwú ke. Baga mú mpyi wani jnjke na, nkemu i pi mpyi maha yi wwú ke.

² Váanƙa bage ku mpyi ku ki, maa ku taa mà pyi bapya shuunni. Babilini nijcyiini i bēenmbwōhe fūkinanji ná tábalanji jūn'í pi mpyi maha sárage bwúurunji yaha ke, yire yi mpyi wani. Lire babilini mege mpyi «bage sēecyage». ³ Váanƙa mpyi lire babilini ná funnjo wuuni shwōh'le. Funnjo babilini mege mpyi «bage sēesee cyage».

⁴ Kuru cyage e, sárayi tasogoge sēenji woge mpyi, pi mpyi maha wusunani súuge ku jūn'í. Tunmbyaare mbwúuni mú mpyi wani. Sēenji mpyi a tēg'a lire mbwúuni puni wōōgo. Sēen cwooo mpyi li funnke e. Njijji mege ku nyε mani ke, uru wà mpyi lire sēenji cwooni i. Aron kàbiini* li mpyi a wyere yige ke, ná kafaatente na Kile mpyi a u tunmbyaare jwumpe séme ke, yire mú mpyi mbwúuni i.

⁵ Sheribēenbii mpyi mbwúuni jūn'í, pire mpyi maha li cyēre na Kile yabilinji nyε naha. Pire mpyi a fukanyi pili mbwúuni jwōtonke jūn'í†. Nka mii sí n-jà cyire karigii puni jwo nò cyi tēgeni na nume me.

⁶ Nyε vāanƙe bage ná ku funnjo yaayi mpyi a bégele lire bègelenkanni na. Sáragawwuubii mpyi maha jyε kuru bage babilini nijcyiini i canja maha canja na pi báaranji pyi.

⁷ Sáragawwuubii jūnufembwōhe kanni ku mpyi maha jyε babilini shōnwuuni i tōōgo ninƙin yyēni i. Kuru cyage e u mpyi maha ma ná yatōre sishange e na nƙaan Kile á, u yabilinji ná sūpyire sannte ngurugonji kurugo.

⁸ Cyire karigii cye kurugo, Kile Munaani à li cyēe wuu na na kuni nijjyēni tēni i, sūpyire mpyi na sí n-jà n-jyε bage sēesee cyage e me.

⁹ Lire maha wuu tēge wuu à kariii yyaha cē nijjaa, maa li cyēe wuu na na sūpyanji u nyε na Kile pēre maa yaaya kaan u á, lire nyε me na yatōre bùu u á ke, lire sí n-jà urufoo zōnji fīniƙe Kile á me.

¹⁰ Kuni nijjyēni karigii cyi mpyi sárayi yalyire ná yabyere ná wilinƙannigii cyii, si cyeere tufeempe ta. Cyire kurigii naaranji fānhe mpyi a cyán sūpyire na fo mà sà yaa ná tēni i Kile à cyi fáa ná pyinƙanni nivónni i ke.

Yesu Kirisita sishange

¹¹ Nyε nume, Kirisita à pa. Uru u nyε sáragawwuujūnufembwōhe, uru u à pa yaayi nijcēnyji kan wuu á. Kile vāanƙe bage tayyērege k'à fānha tō nijjyēre na, ku karigii s'a fūnjo ke, kur'e Kirisita à jyε. Sūpya bà u à kuru bage yaa me, ku mú nyε nge dijnyenji i me.

¹² Kirisita à jyε bage sēesee cyage e ke, ná sikaƙere sishan, lire nyε me nupeelyevónnò sishan e bà u à jyε me. Nka u à jyε tōōgo ninƙin fo tēekwombaa maa u yabilinji sishange kan maa wuu jūnjo wwú wuu kapegigil'e. Tire jūngwuure na nyε tēekwombaa woro.

¹³ Sūpyiibii pi mpyi pi nyε a fīniƙe mà tàanna ná kuni nijjyēni i me, pi mpyi maha sikaƙerigii ná nupyahigii bùu, maa cyire sishange wuuni pire na. Pi mpyi maha nūpya bò maa u sūgo, maa tire cwōnre kuu na wuni pire sūpyiibii na. Lire mpyi maha pire cyeere pyi t'à fīniƙe Kile á.

¹⁴ Yatōre sishange mpyi na lire pyi, Kirisita woge s'à pwrōro kuru na. Kile Munaani li sí n-kwōro fo tēekwombaa ke, lire l'à u yyaha cū, ka u u uye kan sáraga cwō cyaga baa wogo Kile á. Karigii cyi maha kwūnji nò wuu na ke, u sishange sí n-jà wuu zōmpii fīniƙe cyire e. Lire ká mpyi, wuu sí n-jà n-file Kile jyiij wunji na, s'a báara u á.

¹⁵ Ná Kirisita s'à lire pyi, lire kurugo u à pyi tunmbyaare nivónnte sūsurulenji Kile ná sūpyire shwōh'le. Sūpyire mpyi a kapegigii jcyiimu pyi tunmbyaare nijjyere tēni i ke, Kirisita à kwú sí ti jūnjo wwú cyire e, bà li si mpyi Kile à mpiimu yyere maa yaayi ninƙwombaayi jwōmēni lwó pi á ke, pi i yire ta me.

¹⁶ Yii li cē, mu aha tunmbyaare jya t'à le, yaaga ku maha bò maha mpyi sáraga.

¹⁷ Ná kuru nyε a bò me, mà ku yaha jyiij na, tunmbyaare maha fworoo me.

‡ 8:12 Zheremi 31.31-34 * 9:4 Aron kàbiin'à poroyo yige, maa yasere pyi, lir'à li cyēe na Kafoonji funnƙ'à táan ná Musa ná Aron e (Nōmburu 17.1-11). † 9:5 Yatōre pi mpyi maha bò sūpyire kapegigii yafanji kurugo ke, kuru jwōtonke jūn'í tire sishange mpyi maha wu.

¹⁸ Lire kurugo Kile nyε a tunmbyaare nijncyiire le ná sùpyire e sishan baa mε*.

¹⁹ Nyε ka Musa si Kile Saliyanj kapyaaigi jwo sùpyir'á, lire kántugo maa nunaare ná sikaperigii sishange shwó, maa lwóhe wùrugo k'e, maa izope cige wyεere tà ná mpá shire le a wu k'e, mà jaraga jaraga Kile Saliyanj Semenji ná sùpyire puni na,

²⁰ maa jwo: «Tunmbyaare Kile à le ná yii e ke, nke sishange k'à tire tígileS.»

²¹ Lire pyinjanni na mú, ka Musa si sishange kà jaraga Kile vāanŋke bage ná Kile pēepee yaayi puni na.

²² Mā tāanna ná Musa Saliyanj i, sishange mpyi maha karii nijyahagii fīniŋe. Ná sishanga nyε a wu mε, sùpyire kapegigii si yāfa ti na mε.

²³ Wuu à li jya na yatōore sishange ku mpyi maha ntég'a kuni nijjyeeni yaayi fīniŋe, yire sí na nyε nijyiŋi sēyaayi nānja kanna. Lire e ke sárage sishange tayyērege k'à pēe yire woge na ke, kuru kyaa li nyε Kile na yaayi sēe wuyi vīniŋi kurugo.

²⁴ Sùpyir'á Kile bage nkemu faanra ke, kur'e bà Kirisita à jyε mε. Sùpyir'á nkemu faanra ke, kuru na nyε Kile bage nijyi woge malwōrō kanna. Nijyiŋi yabilinj i Kirisita à jyε maa Kile jāare wuu kurugo.

²⁵ Kuni nijjyeeni i, sárage wuuubii jūnufembwōhe mpyi maha jyε Kile bage sēsee cyage e ná yatōore sishange e yye maha yye, nka Kirisita nyε a jyε nijyiŋi i maa uye kan sárage tooyo nijyahay'e mε.

²⁶ Ná lire bà mε, mà lwó dijnyen'á dá ke, mà pa nō nijjaa na, numε mpyi na sí u ta u à kyaala tooyo nijyahay'e mà kwó. Nka numε tēni takwōore e, u à pa maa uye pyi sárage tōgo ninŋin tērigii puni mεe na, maa kapegigii tugure láha wuu na.

²⁷ Yii à li cē na sùpyanji maha nkūw tōgo ninŋin, lire kántugo Kile maha u yībe u kapyiŋkii na.

²⁸ Lire pyinjanni na mú, Kirisita à pyi sárage tōgo ninŋin kanna, bà u si mpyi si shinjyahara kapegigii tugure lwó mε. Mpii pi nyε na u sigili ke, u si n-pa uye cyēe pire na tozhōnwogo pi zhwonji kurugo, nka kapegigii yāfanji kurugo bà mε.

10

Yesu à uye pyi sárage

¹ MusaSaliyanj mpyi yaayi nijncyiire nimpayi nānjanj kanna, u mpyi a fūnŋō mε. U mpyi a jwo na sárayi ninuyi y'á wwú yye maha yye. Lire e sùpyiibii pi nyε na bārali Kile na ke, u si n-jà pire fīniŋe n-fūnŋō mε.

² Kāmpyi u mpyi na sí n-jà lire pyi, pi mpyi na sí n-kwōro s'a yi wwú mε. Naha na yε kāmpyi vīniŋi kurugo yi maha wwú, mpii pi maha yi wwú ke, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo pir'á fīniŋ'á kwó, pi sáha mpyi na sí piye jya kapimpyii mε.

³ Nka lire bà li mpyi li li mε. Yye maha yye, sárayi mpyi maha wwú si sùpyire funŋō cwo ti kapegigii na.

⁴ Naha na yε nupyahigii ná sikaperigii sishange si n-sii n-jà sùpya kapegii yāfa u na mε.

⁵ Lire kurugo tēni i Kirisita mpyi na ma dijnyenji i ke, u à jwo Kile á:

«Mu à jwo na mu nyε na jcaā yatōore sárayi na mε,

mu nyε a jεε sùpya si yaaga kan mu á mε,

nka mu à cyere yaa mii na.

⁶ Yatōore ti nyε na sūuge sárayi tasogoge e,

lire nyε mε sárayi sanjyi yi nyε na nkaan mu á kapegigii yāfanji kurugo ke,

kuru kà nyε a mu funŋke jīŋe mε.

⁷ Lire kurugo mii à jwo

“Kile, mii u nge,

mii à pa si mpa mu jyi wuuni pyi,

bà y'á sémε mii kyaa na Kile Jwumpe Semenji i mε*.”»

⁸ Bà wuu à li jya mε, Kirisita à fyánha a jwo Kile á: «Mu à jwo na sárayi ná yakanyi ná sárayi nizogoyi ná kapegigii yāfanji sárayi nyε a táan mu á mε, na yire na bà mu nyε na jcaā mε.» U à yire puni jwo mà li ta MusaSaliyanj à jwo na yire puni y'a mpyi.

⁹ Nyε ka Kirisita si nūr'a jwo: «Kile, mii u nge, mii à pa si mpa mu jyi wuuni pyi.» Puru jwump'á li cyēe na sárage nivōnŋ'á tég'a sárayi nijjyeyi fáa.

¹⁰ Yesu Kirisita à Kile jyi wuuni pyi. U yabilinj'á uye kan mà pyi sárage tōgo ninŋin tērigii puni mεe na, lire pyinjanni na wuu kapegil'á jyé a láha wuu na.

‡ **9:18** Pii maha jwo: « 16Wuu kōoge kani kāmumcyā. Mu aha lōgo na ma kōoge tāa, sùpyanji u à kwú sēenji na ke, uru kōoge ku maha ntāa. 17Sùpya ká u kōoge tāanŋanni jwo, ná u nyε a kwú mε, wá nyε na ku tāali mε. 18Amuni, yi mú nyε Kile tunmbyaare kāmpanŋke na. Tēni i Kile à tunmbyaare nijncyiire le ke, u à jwo pi á na pi yatōore tà bō, sùpyiibii puni si ti sishange jya, si jncē na t'à kwú.» § **9:20** Ekizodi 24.8 * **10:7** Zaburu 40.6-8

¹¹ Kuni ninjyeeni tēni i, canṅa maha canṅa, sáragawwuubii mpyi maha sárayi ninuyi wwú Kile á, ṅka yire sárayi mpyi na si n-sii n-jà wà kapegigii yáfa u na me.

¹² ṅka Kirisita wi ke, ur'á uye kan mà pyi sáraga tóogo ninṅin, kuru sárage na nyē tērigii puni wogo. U à lire pyi kapegigii yáfanj kurugo, lire kántugo maa ṅkár'a sà ntēn Kile kàniṅe cyege na.

¹³ Tēni i Kile sí n-pa u zàmpeṅbii pyi u tooyi tatahage ke, u à tēn wani kuru cyage e na lire sigili.

¹⁴ Yii li cè, kuru sárage ninṅinṅi cye kurugo, Kile à mpiimu finiyē ke, u à pire pyi ṅcēge cyaga baa fo tēekwombaa.

¹⁵ Kile Munaani mú à yire finiyē'a jwo wuu á. L'à jwo na:

¹⁶ «Kafoonj Kile à jwo “Tunmbyaare mii sí n-le ná pi e canṅyi nimpayi i ke, tire ti nyē:

‘Mii sí na Saliyanj le pi zòompil'e,
si u jwumpe sémē pi yákilibii na†.’ »

¹⁷ Maa núr'a jwo:

«Mii saha si na yákiliṅi yaha pi kapegigii ná pi ntiimbaanji karigii na me‡.»

¹⁸ Nyē kapegigil'á yáfa cyage ṅkemu i mà kwò ke, ṅùṅ saha na nyē mà sáraga wwú cyi kuruga la?

Wuu yákilitēnre wuubii pi file Kile na

¹⁹ Lire pyinṅanni na, mii cínmpyiibii, Yesu sishange cye kurugo, wuu sí n-jà n-nyē Kile bage sèesee cyage e fyagara baa.

²⁰ Bage táataa vāanṅke ku mpyi wuu yyaha na ke, bà kur'á cwōn me, amuni pi à Yesu cyeere pyi, ka lire si kuro nivōnnō múgo wuu á ndemu li sí wuu nō Kile na, si shiṅi sēe wuṅi kan wuu á ke.

²¹ Uru u nyē wuu sáragawwuṅṅufembwōhe maa mpyi Kile bage ṅùṅ na.

²² Numē, wuu zòompil'á jyé a yige kanwōhoyi puni i njemu yi nyē na wuu cēge ke, wuu cyeere s'á jyé ná lūcēnṅke e. Lire e wuu àha nūru raa fyáge me, wuu sàa dá Kile na, wuu u na na ná funṅō ninṅin i.

²³ Wuu a yi yu ṅwōfyinge na, na wuu à wuu sōnṅōre taha Kile ṅwōmēni na. Wuu àha wuu funṅyi cēnne me, naha na yē u aha ndemu jwo ke, u maha lire pyi.

²⁴ Wuu yaha wuye na wuu raa màban leni wuye e, bà wuu si mpyi s'a si yyaha na tàange ná kacēnmpyiini i me.

²⁵ Wuu àha wuye mbinninṅi ṅwō yaha bà pil'á li pyi me, ṅka wuu a màban leni wuye e, naha na yē yii à li nya na Kafoonj tēepan'á byanhara.

²⁶ Wuu aha sēenji kuni cè maa ṅcwó maa ṅkwōro na kapegigii pyi, sáraga saha nyē ṅkemu ku sí cyire yáfa wuu na me.

²⁷ Shinṅi u nyē na lire pyi ke, ur'á yaa u a fyáge Kile yibige ná nabwōhe yyaha na. Mpii pi à cyé Kile na ke, kuru ku sí pire súgo.

²⁸ Wà n'a mpyi a MusaSaliyanj kafuun pyi shiin shuunni taanre nyii na, ka pire si yi jwo, pi mpyi maha urufoo bò ṅùṅaara baa.

²⁹ Numē, shinṅi u nyē na Kile Jyanj fare ke, Kile nyē a yaa u kyaa pyi uru na ndemu l'à fānha tò mbòṅi na mà? Sēenji na, sishange k'á tēg'a tunmbyaare le maa urufoo kapegigii yáfa ke, u nyē a pēene taha kuru na me. Kile Munaani li maha wuu pyi wuu à Kile ticēnmpē cè ke, u bá à lire cyahala.

³⁰ Nyē Kile yabilin'á jwo: «Mii u sí na ṅkoonj wwú. Mii u sí katupwōhoyi pyifeebii sàra§.» Yi mú à sémē na: «Kafoonj Kile sí u wuubii yíbe pi kapyiinṅkii na *.» Nyē wuu à li cè na nde u à jwo ke, u sí lire yige li kuni i.

³¹ Fyagara kyaa li nyē li li wà u cwo Kile nyii wuṅi cyeyi i.

³² Nde l'à pyi yii na tanṅaanj i ke, yii funṅō cwo lire na. Yii à Kile bēenmpē ta tēni ndemu i ke, yyefug'á yii kànha sél'e cyire canmpyaagil'e, ṅka lire nyē a yii yatanṅyi bò me.

³³ Tērigii cyil'e, pi mpyi maha yii cyere, maa yii kyéere sùpyire nyii na. Tērigii cyil'e, mpii pi mpyi maha ṅkyéere yii fiige ke, yii mpyi maha pire tēre.

³⁴ Mpii pi mpyi a le kāsūṅi i ke, yii à pire tēge pire yyefugo karigil'e. Pi à yii cyeyaayi cyán a shwō yii na, ka yii i li kwú yie e ná funntange e, naha na yē yii à li cè na yaage ku nyē yii á ke, kur'á fānha tò yire puni na, ku mú nyē na ṅkwú me.

³⁵ Lire e ke yii àha yii dánianj láha Kile na me, lire sí yii pyi yii tōn nimbwo ta.

³⁶ Yii yie waha numē, yii raa si yyaha na Kile nyii wuuni mpyinṅi i, lire ká mpyi, yaage ṅwōmēni u à lwó ke, yii sí kuru ta.

³⁷ Y'á sémē Kile Jwumpe Semēṅi i na:

«Ncyère, ṅgemu u à yaa u pa ke, uru sí n-pa,

† 10:16 Zheremi 31.33   ‡ 10:17 Zheremi 31.34   § 10:30 Duterēnōmu 32.35   * 10:30 Duterēnōmu 32.36; Zaburu 135.14

u si mɔ me.»

³⁸ Kile à jwo:

«Shinji u à tí ke, dáníyanji cye kurugo uru maha mpyi nyii na.

Nka wà ha kántugo wà mii á, mii funnke si n-táan ná urufole me†.»

³⁹ Mii à tɛn ná l'e, mpíi pi maha ntê'a nùru maa nkàre tapinnage e ke, wuu nyɛ pire e me. Nùmpañja tafèebii pi à dá Kile na ke, pire e wuu nyɛ.

11

Mpii pi à fyánha a dá Kile na ke, wuu pire kàanmucya

¹ Naha ku nyɛ dáníyanji yɛ? Mà ma sònɔre taha yaaga na maa ntɛn ná l'e mu sí ku ta, lire nyɛ me yaage ku nyɛ mu nyɛ na ku jaa me, maa dá ku na mu à jwo mu nyii na nyɛ ku na ke, lire li nyɛ dáníyanji.

² Wuu tulyeyi dáníyanji kurugo, Kile à jɛɛ pi na.

³ Dáníyanji cye kurugo, wuu à li cè na Kile à nìnyinji ná njɛkè dá u jwumpe cye kurugo. Puru funnke e, yaaga maha yaaga wuu nyɛ na jaa ke, Kile à ku dá ná yanjambaage e.

⁴ Abeli à dá Kile na, lire kurugo sárage u à wwù Kile á ke, kur'á pwóró Kanji woge na. U dáníyanji kurugo, Kile à jwo na u à tíi maa jɛɛ u sárayi na. U à kwù, nka u dáníyanji kani maha wuu kálili ali njɛjaa.

⁵ Enòki à dá Kile na, lire kurugo Kile à u lwó a kàre nìnyinji na mà ta u nyɛ a kwù me. Wà saha nyɛ a u nya me, jaha na yɛ Kile à u lwó. Kile à jwo na ur'á jɛɛ u na, mà jwo u u lwó ke.

⁶ Nyɛ Kile si n-jà jɛɛ sùpya na ná urufoo nyɛ a dá u na me. Naha na yɛ ngemu la ká mpyi si file Kile na ke, fo urufoo u dá li na na Kile na nyɛ wani, na mpíi pi nyɛ na u caa ke, na u sí pire sára.

⁷ Nuhu à dá Kile na, lire kurugo u mpyi na Kile yɛɛyɛi nùru mà yyaha tíi ná karigii nimpañkil'e jcyiimu cyi nyɛ cyi sàha nkwo na jaa me. U à Kile jwumpe cù ná sèl'e, maa bakwòge yaa nkemu i u ná u pyenge shiinbil'á shwò ke, ka lire si sùpyire sannte ntiimbaanji cyèe. U à dá Kile na, lire e Kile à jwo na u à tíi.

⁸ Ibirayima à dá Kile na, lire kurugo, Kile à u yyere ke, u à Kile jwómɛɛni cù. Kini Kile mpyi a bégele u mɛɛ na ke, u à fworu u yabilinji wuuni i na nkéɛge lire e, mà ta u nyɛ a u tashage cè me.

⁹ U à dá Kile na, lire kurugo kini jwómɛɛni Kile mpyi a lwó u á ke, u à jɛn'a kàr'a sà ntɛn lire e nàmpɔnnte na. U mpyi na shwùun vàanji bayi i. Ishaka ná Yakuba mú mpyi na shwùun yire y'e. Jwómɛɛni ninuuni mú mpyi a lwó pir'á.

¹⁰ Kánhe nintaani l'á cyán a jwò ke, kuru na Ibirayima à u sònɔre taha. Kile yabilinji u à kuru kánhe bégele, maa ku faanra.

¹¹ Ali mà li ta Ibirayima mpyi a lyɛ, Sara sí nyɛ cijirinɛ, mà Ibirayima yaha u à dá na Kile sí u jwómɛɛni fúnɔɔ pire pyítaani kyaa na, u à jà a pùnambile si.

¹² Ali mà u yaha u u sònɔni na uru tèekwuun'á nò a kwò, nka supyinyahara à fworu uru nàni ninjinji i mu à jwo wòrigii ná lwòhe jwòge nticɛnɔni.

¹³ Pire pun'á kwù ná pi dáníyanji i Kile na. Kile mpyi a yaayi njemu jwómɛɛ lwó ke, pi nyɛ a yire ta me, nka pi à yi nya laage e, ka lire si mpyi pi á funntanga. Puru funnke e, pi à jɛɛ na pire na nyɛ nàmpwuun na jaare na màre nke njɛke na.

¹⁴ L'á fininɛ na sùpyiibii pi à jɛɛ pur'e ke, na tateenge kabere pire nyɛ na jcaa.

¹⁵ Cyage e pi à yiri ke, kàmpyi kuru kani mpyi a tige pi funn'á, pi mpyi na sí pyinɔkanna ta si nùru nkàre wani.

¹⁶ Nka sèenji na, cyaga pi nyɛ na jcaa nkemu k'á jwò ke, kuru na nyɛ nìnyinji i. Lire kurugo Kile maha jɛɛ tire sùpyire t'a uru yiri ti Kilenji, jaha na yɛ u à cyaga bégel'a yaha ti mɛɛ na.

¹⁷⁻¹⁸ Kile mpyi a jwómɛɛni lwó Ibirayima á na u túluge sí n-fworu Ishaka e*, maa nùr'a Ibirayima zò shwò a wíi na u Ishaka pyi sárage. Ibirayima mpyi a dá Kile na, lire kurugo u nyɛ a cyé si u jyanji ninjinji pyi sárage me.

¹⁹ Li mpyi u funn'á na sínji na nyɛ Kile á mà Ishaka nè a yige kwùni i, lire kurugo Kile à u jyanji nùrun'á kan u á. L'á pyi mu à jwo kwùni i u à fworu.

²⁰ Ishaka à dá Kile na, lire kurugo u à jwó le Yakuba ná Ezawu á karigii nimpañkii kyaa na.

²¹ Yakuba à dá Kile na, lire kurugo, u tèekwuun'á nò ke, u à jwó le Yusufu jyaabii shuunninji ninjin ninjin'á, maa ntígile u kàbiini na, maa ninjùre sín, maa Kile pèe.

²² Yusufu à dá Kile na, lire kurugo, u tèekwuun'á nò ke, u à jwo u kacyyii kyaa na, na Izirayeli shiinbii ká a sí raa fwoore Misira kini i, pi a si ná uru kacyyiy'e.

† 10:38 Abakuki 2.3,4

* 11:17-18 Zhenzi 21.12

²³ Musa sifeebil' à dá Kile na, lire kurugo, Musa à si ke, ka pi i u njwòhò yìnye taanre, òhaha na ye pi mpyi a li nya na u lem' à jwò. Jwumpe saanji mpyi a jwo na pi a pùnampyire nìzìvònn̄te puni bùu ke, pi jnye a fyá puru na m̄e.

²⁴ Musa à dá Kile na, lire kurugo, u à pa yyaha cwo ke, u jnye a j̄e pi a uru pyi Faròn pworonji jyanj m̄e.

²⁵ M̄a jwo u uye yaha kapegigii mpyinj̄i funntange e ke, u à li lwó uye e si nkyaala ná Kile shiinbil'e, òhaha kurugo ye kuru funntange shinj̄i jnye na m̄oni m̄e.

²⁶ Musa mpyi a c̄e na Misira kini náfuunj' à jyhaha, nk̄a mà j̄e cyàhigii na, bà Kile Njncwònr̄onji sí n-pa j̄e cyi na m̄e, lire náfanj' à f̄anha tò Misira náfuunj̄i na. U mpyi a u s̄onj̄ore taha uru náfanj̄i na, u sí n-pa uru nj̄emu ta ke.

²⁷ Musa à dá Kile na, lire e u à fworò Misira kini i mà ta u jnye a fyá lire kini saanji lùyrini yyaha na m̄e. Kilenji u jnye wà jnye na u j̄aa m̄e, u mpyi a uye waha mu à jwo u j̄yii na jnye uru na.

²⁸ U à dá Kile na, lire kurugo u à Izirayeli shiinbii pyi pi à bilerejkwonji kataanni pyi, maa pi pyi pi à mp̄abilini sishange j̄araga j̄araga pi bayi jwòyi na, bà li si mpyi m̄elekenji u maha boore pyi ke, uru nintoronji kà raa pi pùnampyicyiire bùu m̄e.

²⁹ Izirayeli shiinbil' à dá Kile na, lire kurugo Suumpe Lwòhe Njnyage à táa, ka pi i jyiile nj̄nke nj̄ngage na. Misira shiinbii la mpyi si jyiile t̄eni ndemu i ke, ka lwòhe si pi puni lyí.

³⁰ Izirayeli shiinbil' à dá Kile na, lire kurugo pi à Zheriko k̄anhe m̄ahana canmpyaa baashuunni i, ka k̄anhe k̄anj̄ke si j̄cwo.

³¹ Fwòrobacwonji Arahabu à dá Kile na, lire e Izirayeli shiinbii pi mpyi a pa k̄anhe njwòh'a wíi ke, uru ceenj' à pire t̄ege. Lire kurugo u jnye a bò ná Kile jwòm̄eεcumbaabil'e s̄j̄ncyan m̄e.

³² Nȳe mii bà sí n-j̄a yi puni jwo m̄e, òhaha na ye t̄ere naha mii á, mii i jwo a nò Zhedeyon ná Baraki ná Samusun ná Zhefite ná Dawuda ná Samuweli ná Kile t̄untunmpii sanmpii kyaa na m̄e.

³³ Pir' à dá Kile na, lire kurugo pi à jà saanbii p̄ii na, maa f̄anhe pyi ná nt̄inji i, yaayi jwòm̄eεni Kile mpyi a lwó ke, maa yire ta, maa c̄anriyi yà jwòyò jwò.

³⁴ Pi à p̄ii le nage e, nk̄a yaaga jnye a pire ta m̄e. Pi à jwo na pire sí p̄ii bò ná k̄ashikwònjwòoni i, nk̄a pir' à shwò. F̄anha mpyi pi e m̄e, nk̄a pi à f̄anha ta. Síj̄i mpyi pi á k̄ashige cyage e, pi à k̄irigii cyii k̄ashicyeye kòr'a caala.

³⁵ Cyeebii p̄ii s̄up̄yii nj̄kwul' à j̄e mà kan pi á.

P̄ii mpyi wani, k̄ampyi pire mpyi a fworò Kile kuni i, pi mpyi na sí pi yaha, nk̄a pi jnye a j̄en'a fworò l'e m̄e. Pi à j̄e pi pi kyérege, bà Kile si mpyi sí pi j̄e j̄enjkanna nj̄c̄enne na m̄e.

³⁶ Pi à p̄ii fwòhòrò maa pi bwòñ ná tiripaanni i. Pi à t̄onnte yòr̄oyi le pi na mà yaha k̄asunj̄i i.

³⁷ Pi à p̄ii wà a bò ná kafaayi i, maa p̄ii pahala ná cikyangayi i, maa p̄ii bò ná k̄ashikwònjwòoni i. P̄ii mpyi na j̄aare na m̄are ná mp̄aseeyi ná sikaseeyi i, yire yi mpyi pire v̄aandeyi. Yaaga mpyi pi á m̄e. S̄up̄yii bil' à pi c̄uj̄cyere c̄u maa pi kyérege.

³⁸ Pi mpyi maha j̄aare na m̄are sige ná j̄anj̄yi j̄unj' i, maa shwuun kafawiyi ná wyikuuyi i, mà li ta nte s̄up̄yire nj̄in' à p̄ee n̄ge dj̄nyenji na.

³⁹ Tire nte s̄up̄yire puni mpyi a dá Kile na, lire e Kile à j̄e ti na. Lire ná li wuuni mú i, yaayi jwòm̄eεni Kile mpyi a lwó ke, ti jnye a yire ta m̄e.

⁴⁰ Naha na ye Kile à yaaga nj̄c̄en̄j̄e bégele wuu m̄e na, u la jnye a mpyi pi kuru ta a wuu yaha m̄e.

12

Wuu kyaage kwú wuye e Yesu fiige

¹ Wuu pi ke, pire s̄up̄yii bii puni pi mpyi a dá Kile na ke, pir' à pyi yyecyeene maa wuu kwúulo, wuu Kile kuni taf̄ere e. Lire kurugo tuguro maha tuguro ti jnye wuu j̄unj' i maa wuu sige tire taf̄ere na ke, wuu j̄unj̄yi wwú tire puni jwòh' i, wuu u kapegigii jwò yaha, cyire cyi maha wuu pyi wuu u búruge. Taf̄ere na Kile à wuu yaha ke, wuu wuye waha wuu u tire f̄é f̄enjkanna nj̄c̄enne na.

² Wuu a Yesu wíi, uru u à wuu pyi wuu à dá Kile na, uru mú u sí wuu pyi wuu u nò t̄egeni na. U à j̄e, ka pi i u kwòr' a bò cige na. U jnye a kuru silege wíi yaaga m̄e, òhaha na ye funntange Kile mpyi a bégel' a yaha u m̄e na ke, kuru u mpyi na wíi. U à t̄en̄ num̄e saanre e Kile k̄an̄j̄e cyege na.

³ Kapimpyi bil' à nt̄un̄ke taha u na maa u kyérege s̄èl' e, u à lire kwú uye e pyinj̄kanni ndemu na ke, yii funj̄ò cwo lire na, bà li si mpyi yii àha nk̄anha m̄e, yii yatanj̄yi kà nk̄wú m̄e.

⁴ Naha kurugo ye yoge yii jnye na nk̄wúun kapegigii na ke, yii wà s̄aha j̄a a ku kwòñ a nò u sh̄inji t̄egeni na m̄e.

⁵ Yii pi nyɛ Kile pyiibii ke, yɛrɛge Kile à kan yii á maa màban le yii e ke, yii funŋ'á à wwò kuru na la? U à jwo:

«Mii jyanj, Kafoonj ká mu kíbe,
ma hà lire wí jcwɔ me.

U aha mu cêɛge mú,
lire kà ma yatanjyi bò me.

⁶ Naha na ye shinŋi u à táan Kile á ke, uru u maha ŋkíbili.

U à ŋgemu cè u pyà ke, uru u maha bwùun*.»

⁷ Yii Kile ŋkibiŋi kwù yiye e, naha kurugo ye Kile à yii cù mu à jwo u pyii, lire kurugo u maha yii kíbili. Pyàŋi ŋgire u nyɛ ná u tunj nyɛ na u kíbili mà ye?

⁸ Kile maha u pyiibii puni kíbili. U aha mpyi u nyɛ a yii kíbe me, lir'á li cyé e na yii nyɛ u pyii sèenji na me, ŋka kàsɔɔgò kùŋgò pyii pi nyɛ yii.

⁹ Tii na nyɛ wuu na naha jɔŋke na, pi maha wuu kíbili, ŋka wuu maha pi pèrɛ. Lire e ke wuu Tunj nɔŋi wunji ká a wuu kíbili, tá wuu nyɛ a yaa wuu jɛɛ lire na sèe sèl'e, bà wuu si mpyi si shɔŋi nɔŋkwombaanj ta me?

¹⁰ Wuu tiibii maha wuu kíbili tère nimbilere funŋ'i maha ntàanna ná pi sòŋŋɔŋkanni i. Ŋka Kile ká a wuu kíbili, u maha li pyi, bà wuu si mpyi si mpyi shincɛnmii uru yabilinji fiige me.

¹¹ Sèe wi, mu aha a si sùpyanji kíbe, li tasiige maha mpyi u á yyetanha kyaa, funntanga kyaa bà me. Ŋka urufoo ká kála ta ŋkibiŋi funŋke e, li maha mpa jùŋgò kuu yyeŋjɔŋke ná ntiŋji na.

¹² Lire kurugo yii yii cyeyi fànha baa wuyi yirige, yii nɔŋkunjyi yi nyɛ na jcyɛenni ke, yii i yire tígil'a yyéŋɛ.

¹³ «Yii a jaare kuntuile e†.» Lire e shinŋi u nyɛ na sègere ke, uru lògɔŋcini si n-fɛɛn me, u bá a yaa u cùŋgò.

¹⁴ Yii yiye waha yii raa yyeŋjɔŋke caa yii ná sùpyire puni shwòhòl'e. Yii raa jaare fyɔŋmpe e, naha kurugo ye sùpya si n-jà Kafoonj nya mà ta u nyɛ na jaare fyɔŋmpe e me.

¹⁵ Kile à jwò yii na maa yii shwò. Yii a yiye kàanmucaa, wà kà ŋkwò jcyé lire na me. Wà hà uye pyi cige fiige yii shwòhòl'e ŋkemu bàha k'á pi, si kakyaare pyi ti nò shinjyahara na me.

¹⁶ Yii yákili ta, sùpya ká zii mpyi jacwò yii shwòhòl'e me. Yii àha jcyé pèene tahaga Kile yaayi na Ezawu fiige me. Ur'á u lyɛge tònŋji fáa zànnɛɛge nɔŋkin kanna kurugo.

¹⁷ Yii à li cè na kántugo, u la mpyi u tunj si jwò le u á, ŋka tufoonj'á cyé. U mɛɛsuwunji la mpyi si tufoonj sòŋŋɔŋkanni kèɛŋɛ, ŋka u nyɛ a jà me.

¹⁸ Kile naŋke na wà si n-jà n-bwòŋ ke, tèecyiini i Izirayeli shiinbil'á file ku na pyiŋkanni ndemu na ke, yii nyɛ a file Kile na amuni me. Nabwòhò ná numpilaga ná nimpiriŋe ná zànha kafeebwòhò mpyi naŋke na,

¹⁹ ka pi i mpuruge tùmpe ná mejwuu nimbwoo lógo. Lire mejwuuni jwumpe ŋgahanj kurugo, pu lògofeebil'á jwo na pà kà nùru mbàra pu na me.

²⁰ Naha na ye nje yi mpyi a jwo: «Shin maha shin ká bwòŋ naŋke na ke, ali li méɛ ká nta yatɔgò, kuru sí n-wà ná kafaayi i si mbò ke‡» yire mpyi a fànha tò pi na.

²¹ Nde pi à nya ke, lire mpyi a sii fyagara fo Kile tùnntunŋji Musa à jwo: «Mii naha fyá fo na jcyɛenni§!»

²² Ŋka lire nyɛ yii wuuni me. Yii pi ke, yii à file Siyòŋ naŋke ná Kile jyi wunji kànbwòhe na, kuru ku nyɛ nɔŋjɔŋi Zheruzalemu, ŋkemu i Kile mèlɛkɛɛ kampwòhii nɔŋyahajyahamii nyɛ na kataanni pyi ke.

²³ Yii à bàra dánafeebii kurunke na, pire pi nyɛ Kile pyicyiibii. Pi mey'á sème nɔŋjɔŋi i. Yii à file Kile na, uru u maha sùpyire puni sàra a tàanna ná ti kapyiŋkil'e. Mpii pi à toro ná pi mpyi a tí, ka Kile si pi pyi pi à fùŋŋgò ke, yii à file pire na mú.

²⁴ Yii à file Yesu na. U à u sishange wu, maa ŋkwù wuu kurugo. U sishange fàn'h'á pèe Abeli sishange woge na. Lire pyiŋkanni na, Kile à tòro Yesu cye kurugo, maa tunmbyaare nivòŋnte le ná wuu e.

²⁵ Yii a yiye kàanmucaa, Kile ká a yii yɛrɛge, yii àha jcyé logogo me. Musa u mpyi na Kile jwumpe yu mà u yaha jɔŋke na ke, Izirayeli shiinbil'á cyé uru yɛrɛge logogo, lire kurugo kakyaar'á nò pi na. Nyɛ Kile ká jwo ná wuu e mà u yaha nɔŋjɔŋi i maa wuu yɛrɛ, wuu aha jcyé, di wuu sí n-shwò n-jwo ye?

²⁶ Tèni i Kile à jwo Sinayi naŋke jwun' i ke, u jwumpe mpyi a jɔŋke cyéenne. Nume, u à kàa na: «Tòge kabere, mii sí jɔŋke kanni cyéenne me, mii sí nɔŋjɔŋi cyéenne mú*.»

²⁷ Lire jwòhe ku nyɛ, yadayi yi sí n-jà n-kèɛge ke, yire sí n-pinni. Lire ká mpyi, nje yi nyɛ yi si n-jà n-kèɛge me, yire kanni yi sí n-kwòro.

* 12:6 Taanlinjii 3.11.12 † 12:13 Taanlinjii 4.26 ‡ 12:20 Ekizodi 19.12.13 § 12:21 Duterenoŋmu 9.19 * 12:26 Agize 2.6

²⁸ Amuni li nyɛ, saanre ti nyɛ ti si n-cyɛɛenne me, wuu si n-nyɛ tire e. Lire e ke wuu fwù kan Kile á, wuu raa báare u á, wuu raa u nyii wuuni pyi, wuu raa u pɛre, wuu raa fyáge u na.

²⁹ Naha na ye «wuu Kile mú na nyɛ na fiige, nkemu ku maha súpyanji súug'a kwò ke†.»

13

Toronkanni l'à táan Kile á ke

¹ Mii cɛmpyiibii, yii yiye waha yii i tàange yaha ku pyi yii ná yiye shwòhàl'e cɛmpworoge e. ² Yii àha funɔ wò ònàmpwuunbii sunmbashwooni na me, naha na ye puru funɔke e pil'à Kile mèlekɛɛbii pli sunmbaya shwò pi pyɛnyi i mà ta pi nyɛ a cè me.

³ Yii cɛmpyiibii pi nyɛ kàsɔnji i ke, yii funɔ cwo pire na mu à jwo yii yabilimpɛii na nyɛ u e ná pi e. Mpii pi nyɛ na nkýerege ke, yii funɔ cwo pire na mu à jwo yii yabilimpɛii pi nyɛ na nkýerege.

⁴ Shin maha shin u fúruɔnji yaha njire e, fúrupyɛɛɛni wà nyɛ a yaa u tasinnaga pyi ná waber'e u bage wuɔji kántugo na me. Naha kurugo ye mpii pi nyɛ pi nyɛ a kúu pi fúrupyɛɛbii na me, Kile sí n-pa pire ná jacwòore pyifeebii cɛɛge.

⁵ Yii àha wyɛɛɛni kani yaha li tateenge fò yii na me, nka yii cye wuɔji u yii funɔnyi njɛ. Naha na ye Kile yabilin'á jwo:

«Mii sí n-sii n-yaha mu na.

Mii sí mu yaha maye ninjin me*.»

⁶ Lire kurugo wuu maha já a jwo fyagara baa:

«Kafoonji u nyɛ mii tegefoonji,

mii sí n-fyá yafyin na me,

naha shi súpya sí n-jà n-pyi mii na ye†?»

⁷ Yii yyaha yyére shiinbii ninjyibii pi à Kile jwumpe jwo yii á ke, yii funɔ cwo pire na, yii i mpyi pi fiige, bà pi à dá Kile na fo mà sà nò pi canɔkwoge na me.

⁸ Yesu Kirisita nyɛ na nkɛɛɛni me: bà u mpyi tajjaa me, amuni u nyɛ ninjaa, amuni u sí n-kwòro fo tèekwombaa.

⁹ Yii a yiye kàanmucaa, súpyire ti nyɛ na ma ná kàlanji nívɔnɔnji shinji puni i ke, yii àha tire yaha ti yii wurugo me. Karigii cyi á yyaha tí ná yalyire kani i ke, cyire tayyérege nyɛ a pɛe me. Ngemu ká ntaha cyire fye e ke, urufoo sí tòn ta cyi e me. Kuni ninjɛɛni li nyɛ ndemu i Kile yabilin'á jwò wuu na maa màban le wuu e ke.

¹⁰ Yesu á kan sárage wuu kurugo, nka mpii saha pi nyɛ na sárage wuwù mà tàanna ná kuni ninjyɛeni i ke, pire nyɛ a yaa pi tòn ta u sárage e me.

¹¹ Pi sáragewuubii njɔnufembwòhe maha jyè bage sèesee cyage e ná yatòore sishange e súpyire kapegigii yáfanji kurugo. Lire kántugo pi maha yatòore ninjkware yiye maa ti súugo kánhe kántugo.

¹² Lire kurugo Yesu mú à kwù kánhe kántugo, bà u si mpyi si súpyire ffiniɛ u yabilinji sishange cye kurugo me.

¹³ Nyɛ wuu a sí u taan kánhe kántugo‡, wuu taha Yesu fye e, silege k'à u ta ke, wuu wuu nàzhan lwò kur'e ná u e.

¹⁴ Naha na ye kánha nyɛ naha wuu á nke njɛke na, nkemu ku sí n-kwòro fo tèekwombaa me. Kánhe ku nyɛ Kile yyére ke, kuru wuu nyɛ na jɔcaa.

¹⁵ Lire kurugo wuu a fwù kaan Kile á, wuu raa u mege kère tèrigii puni i Yesu cye kurugo. Lire na nyɛ mu à jwo sárage wuu á wuwù u á.

¹⁶ Yii a kacɛnɔnji pyi yiye na, yii raa yiye tère ná yii cyeyaayi i. Yii àha funɔ wò lire na me. Lire na nyɛ sárage nkemu k'à táan Kile á ke.

¹⁷ Yii yii yyaha yyére shiinbii njwomyahigii cù, yii i yiye tɔrige pi á, naha na ye pire pi nyɛ na yii kàanmucaa maa yaha yii na. Pire Kile sí n-yibe numpantja yii munahigii kyaa na. Yii kúu pi á, lire ká mpyi, pi sí raa pi báaranji pyi ná funntange e. Lire baare e pi sí n-pyi yyetanhare e, yii sí sí tòn ta me.

¹⁸ Yii a Kile jáare wuu á. Wuu à tɛɛn ná l'e na funjɛɛnɛ na nyɛ wuu á. Wuu la mú si nyɛ s'a naare naaranjanna ninjɛɛne na tèrigii puni i.

¹⁹ Mii à sii na li caa yii á, yii a Kile jáare na á, bà mii si mpyi si wyɛɛ nùru zhà yii yyére me.

Jwumpe nizanmpe

²⁰⁻²¹ Yyɛninjkefoo Kile u à wuu Kafoonji Yesu nè a yiye kwùni i ke, uru u yii tɛge yii já yii a karigii ninjɛɛnkii shinji puni pyi, yii raa u nyii wogigii pyi. Nde l'à táan u á ke, u yii yaha yii já yii a lire pyi Yesu Kirisita cye kurugo. Uru u nyɛ mpánahaɔnji ninjɛɛnɔnji. U sishange k'à pyi sárage

† 12:29 Duterɛnɔmu 4.24 * 13:5 Duterɛnɔmu 31.6 † 13:6 Zaburu 118.6,7 ‡ 13:13 Wuu a sí u taan kánhe kántugo»: lire njwòhe ku nyɛ, wuu àha nùru raa naare kuni ninjyɛeni i me.

ke, kur'à wuu le tunmbyaare niṅkwombaare e. U mege ku p̄e t̄erigii puni i fo t̄ekwombaa! Amiina.

²² Mii c̄nmpyiibii, mii na li caa yii á, yii i na ȳeɛge jwumpe lóg'a tara. Yii li c̄e na mii jwumpe ɲ̄ȳe a t̄oɔn s̄èl'e me.

²³ Mii sí yi jwo yii á na wuu c̄nmpworon̄i Tim̄oti a fworò k̄asun̄i i. U aha wȳer'a n̄o naha mii ȳyére, mii ná uru sí n-shà wani yii ȳyére s̄iɲcyan.

²⁴ Yii na fw̄un̄i kan yii ȳyaha ȳyére shiinbii puni ná Kile wuubii pun'á. Dánafeebii pi ɲ̄ȳe Itali k̄ini i ke, pir'à yii sh̄éere.

²⁵ Kile u ɲ̄w̄o yii puni na, u u jwó le yii á!

Letereŋi Yakuba à tun dánafeebil'á ke

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Dánafeebii pi à caala a téen diŋye yyaha kurugo ke, Yakuba à nge letereŋi tun pir'á, maa mában le pi e Kile kuni naaranj na.

U à jwo na yákilifente kyaa ká mpyi wà na, u ti náare Kile á, lire ká mpyi, ti sí n-kan urufol'á. U à jwo na wuu aha dá Kile na, maa mpyi wuu ŋye na kacenŋii pyi maa yaha wuu njirigii na me, uru dániyanj na ŋye laaga baa. Lire kurugo Yakuba à nje yeŋyi kan dánafeebil'á maa mában le pi e maa jwo na:

pi kwôro ná Kile e téewaagil'e

pi i Kile jwumpe kyaa táan piy'á, pi raa pu kurigii naare

pi i pi shinŋeɛbii kyaa táan piy'á, pi raa ŋwoge fõŋfeebii na

pi àha raa pi karigii pyi pi kanni tóŋŋi kurugo me

pi àha raa jwumpime yu sùpyire sannte na mú me.

Yakuba à fwù kan dánafeebil'á

¹ Mii Yakuba u ŋye Kile ná Kafoonj Yesu Kirisita báarapyi ke, mii u à nge letereŋi tun Izirayeli túluyi ke ná shuunninj'á*, pire pi à caala a téen diŋye yyaha kurugo ke, mii fwù ŋye pi na.

Yyefuge kani

² Mii cinmpyiibii, yyefuge maha yyefugo k' à nò yii na ke, yii kuru pyi funntanga nimbwòho.

³ Yii i li cè na Kile ká yii dániyanj káanmucya yyefuge tēni i mà u ta u à ŋwò, lire li sí yii pyi yii yiye waha Kile kuni i.

⁴ ŋye yii yiye waha tērigii puni i, yii raa si yyaha na Kile kuni i, bà yii si mpyi si mpyi sùpyii niŋcenmü sēŋi na, tigre cyaga ŋye mpiimu na me.

Yákilifente kani

⁵ Mii cinmpyiibii, yákilifente ká yii wà kùŋŋo, urufoo u ti náare Kile á. Kile sí ti kan, naha na ye u maha sùpyire puni kaan ná funvyinge e fahana baa.

⁶ ŋka urufoo u ti náare ná funŋo niŋkin i, u àha funŋyi pyi shuunni me, naha na ye shinŋi u ŋye na narege pyi ná funyò shuunni i ke, urufoo na ŋye mu à jwo suumpe lwòhe ku maha fuuli na yiri kafēge cye kurugo, marii ku ŋŋŋi na ŋkēge kámpañyi puni na ke.

⁷ Shin maha shin u ŋye amuni ke, urufoo u tēen ná l'e na u si yaaga ta Kafoonj á me,

⁸ naha na ye funŋyishuunnifoo u ŋye u wí, yyeshaga niŋkin ŋye urufoo na kani là tufiige e me.

Náfuufente ná fõŋfente

⁹ ŋye cinmpyiibii pi ŋye fõŋke e ke, yii pyi funntange e, naha na ye Kile à yii ñũŋyi yĩrig'a kwò.

¹⁰ ŋka cinmpyiibii náfuufebii, Kile ká ñũzgoro nò yii na, yii pyi funntange e, naha na ye náfuufoonj sí n-tòro mu à jwo ŋyege yafyēnre.

¹¹ Canŋke ká fworò, ku kafuge maha kuru ŋyege waha, maa ku yafyēnre wu, ti sinamp'a sí láha ti na. Amuni li mú ŋye, náfuufoonj sí n-kwò n-fworo u cyelenkarigii shwòhòl'e.

Yaage ku maha sùpyanj sòn a yaha kapiini na ke

¹² Shin maha shin u à já a uye waha yyefuge tēni i, maa ntēen Kile kuni i ke, urufoo wuun'à ŋwò, naha na ye yyefuge kántugo, Kile à shiŋi niŋkwombaanji ŋgemu ŋwòme l'wó u táanŋeɛbil'á ke, u sí urufoo tóŋn ná uru shiŋi i.

¹³ ŋka shin maha shin, mu aha ñiŋi kapii kurugo, ma hà ŋjwo na Kile u à mu sòn a wà li na mà de! Naha kurugo ye yafyin sí n-jà Kile sòn n-wà kapii na me. Kile mú sí ŋye na sùpya sònni na wàa kapii na me.

¹⁴ ŋka sùpyanj yabilinj yii karigii cyi maha u cù kànhanja fiige ke, cyire cyi maha u sòn maha wà kapegigii na.

¹⁵ Mu ŋyi karigii niŋpegigii sí ká fànha ta mu na, cyire maha mu yyaha kēŋŋe kapegigii mpyinj'á. Cyire sí ká nò cyi tēgeni na, cyi maha kwùŋi nò mu na.

¹⁶ Mii ntáannamacinmpyiibii, yii àha raa yiye ŋwò fáanŋi me.

¹⁷ Yacēŋŋe maha yacēŋŋe wuu maha ntaa ke, yire puni na yiri wuu Tunj Kile yyé. Uru mú u à bēŋmpe yaayi puni dá, u ŋye na ŋkēŋŋi me, numpire cyaga ŋye u e me.

* 1:1 Naha ŋke cyage e, Izirayeli túluyi ke ná shuunninj'á jwo a wà dánafeebii puni na diŋyenyi yyaha kurugo.

18 Kile Jwumpe pu nyε sɛɛnɛ ke, mǎ tǎanna nǎ u jyyii wuuni i, u ǎ shɛfɔnnɛ kan wuu ǎ puru jwumpe cye kurugo, bǎ wuu si mpyi si mpyi mu ǎ jwo u yadayi puni shwǎhǎl'e nɛncyɛige, ɛkemu ku nyε u yahare e mɛ.

Yii ǎ jaare yii ǎ ntǎanni nǎ Kile Jwumpe e

19 Mii ntǎannamacɛnmpyɛibii, yii jcyii karigii lóg'a tǎra, shin maha shin ǎ yaa u u nɛngyiini pɛ́rɛ, u raa nǔru, u jwǎoge kǎ ngyɛrɛ mɛ, u lǔuni kǎ mpɛn mɛ.

20 Naha kurugo ye sǔpyanɛ lǔyiri wunɛ sɛ n-jǎ katiile pyi Kile jyyii na mɛ.

21 Lire kurugo yii pege karigii shɛnɛ puni jwǎ yaha, cyire na nyε katupwǎhǎyɔ. Kile jwumpe pu nyε yii funnɛ'i ke, yii yiye tǔrige yii i jɛɛ puru na, puru pu sɛ n-jǎ yii shwǎ.

22 Yii wǎ kǎ mpyi pu lógofoo kanna, urufoo na uye jwǎ fáannɛ. Yii ǎ pu kurigii jaare.

23 Naha kurugo ye ɛgemu u na Kile jwumpe nǔru, u sɛ nyε na pu kurigii jaare mɛ, urufoo na nyε mu ǎ jwo nge u maha uye wii dǔbanɛ i,

24 uye wɛnkwɔoni kǎntugo, u ǎ sɛ ɛkǎre, u sɛ ɛkɛɛnyε yafyin pyi mɛ, lire tɛenuuni mujye e, maa funnɛ wwǎ uye pyɛnkanni na ke.

25 Nka Saliyanɛ sɛɛ wunɛ u maha wuu yige kapegigii mpyɛnɛ bilere e ke, ɛgemu u ǎ jǎ na uru kǎannucaa, marii jaare na ntǎanni nǎ u kurigii puni i, maa mpyi u nyε ǎ funnɛ wwǎ u na mɛ, urufoo wuuni sɛ jwǎ u kapyiɛnkii puni i.

26 Nge mu kǎ ǎ sɛnɛnɛ na uru na jaare Kile kuni i, mǎ ta u jwuɛnkanni nyε ǎ jwǎ mɛ, urufoo na uye jwǎ fáannɛ, u Kile kuni jaaranɛ nyε laaga baa.

27 Kile kuni jaaranɛkanni sɛɛ wuuni li nyε nde wuu Tunɛ Kile yyaha taan: mǎ yǎkili yaha círimpii nǎ lenkwucyɛebii na, pi yyefuge tɛrigil'e. Maa kǎntugo wǎ nge dɛjnyɛnɛ kǎjwǎhǎyɛ shɛnɛ pun'ǎ.

2

Yii ǎha sǔpya pwǎɔnɔ sǔpya na mɛ

1 Mii cɛnmpyɛibii, yii pi ǎ dǎ pɛɛntefoo wuu Kafoonɛ Yesu Kirisita na ke, yii ǎha sǔpya pwǎɔnɔ sǔpya na mɛ.

2 L'aha mpyi mu ǎ jwo yii ǎ bɛnni yii Kilepeebage e, ka shiɛn shuunni si mpa jyɛ yii shwǎhǎl'e, wǎ nɛnkɛn nyε nǎ sɛɛn kampefegewe e, maa vǎanya nisinanya le, u sannɛ sɛ nyε fɔnɔfoo, maa vǎansicyuɔ le.

3 Ka yii i vǎansinayifoo pɛɛ, maa tateɛnge nɛncɛnɛke kan u ǎ, maa fɔnɔfoonɛ pyi u yyɛrɛ, lire jyɛ mɛ u tɛɛn jɛnɛke na yii tooy'e.

4 Tá yii nyε ǎ sǔpya pwǎɔnɔ sǔpya na, maa sɛncwǎɔnɔrɔgo pyi nǎ yii sɛnɛnɛnkanni nɛmɛpiini i mɛ?

5 Mii ntǎannamacɛnmpyɛibii, yii lógɔ na jwǎ na: Kile ǎ nge dɛjnyɛnɛ fɔnɔfeebii cwǎɔn'r'a pyi nǎfuufɛe Kile kuni i, pi i mpyi u Saanre e u ǎ tire ntemu jwǎmɛɛ lwǎ u tǎannɛɛbil'ǎ ke.

6 Nka yii pi ke, jaha na yii ǎ fɔnɔfeebii yaha laaga baa ye? Tá nǎfuufɛebii nyε na jcwu yii na, marii yii yiri yukyaabii yyɛrɛ mɛ?

7 Yesu Kirisita metange ku nyε yii na ke, pire nǎfuufɛebii ninuubii bǎ pi nyε na kuru mɛge kɛɛge mǎ?

8 Yii aha ǎ Kile SaanreSaliyanɛ kurigii jaare, bǎ l'ǎ sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛnɛ i mɛ na: «Ma shɛnɛnɛnɛ kyaa tǎan may'ǎ, ma yabilɛnɛ fiige*» lire na nyε kyaa nɛncɛnɛ.

9 Nka yii aha sǔpya pwǎɔnɔ sǔpya na, yii ǎ kapii pyi, ka Kile Saliyanɛ si yii cɛɛge, jaha na ye yii nyε ǎ uru Saliyanɛ kurigii jaare mɛ.

10 Nyε shin maha shin u nyε na Kile Saliyanɛ kurigii jaare, maa ɛkǔunɔ uru Saliyanɛ kabilini lǎ nɛnkɛn kanna na ke, urufol'ǎ cɛɛge u puni i.

11 Naha kurugo ye Kilenɛ u ǎ jwo: «Ma hǎ zɛnni nǎ waberɛ cwo e mɛ†» uru mú u ǎ jwo: «Ma hǎ sǔpya bɔ mɛ‡.» Nyε mu aha mpyi mu nyε ǎ jacwǎrɔ pyi mɛ, maa sǔpya bɔ, mu ǎ cɛɛge Kile Saliyanɛ i.

12 Saliyanɛ u ǎ yii yige kapegigii mpyɛnɛ bilere e ke, Kile sɛ yii toronɛnkanni tǎanna nǎ ur'e. Lire kurugo yii yii jwuɛnkanni nǎ yii kapyiɛnkii puni yaha cyi yyaha tɛi nǎ uru Saliyanɛ i.

13 Nge mu kǎ mpyi u nyε ǎ pi sanmpii jǔjaara ta mɛ, canɛke Kile sɛ sǔpyire puni sǎra si ntǎanna nǎ pi kapyiɛnkii'e ke, u mú sɛ jǔjaara ta urufoo na mɛ. Nka yii aha jǔjaara ta pi sanmpii na, Kile sɛ jǔjaara ta yii na si yii shwǎ.

Mu aha dá Kile na, li maha jɛcɛ mu kapyiɛnkii cye kurugo

14 Mii cɛnmpyɛibii, wǎ ha jwo na ur'ǎ dá Kile na, u sɛ nyε na kacɛnɛnɛnɛ pyi, jcyii cyi ǎ li cyɛɛ na u ǎ dá Kile na mɛ, uru dǎniyanɛ sɛ jaha jwǎ urufol'ǎ ye? Tá uru dǎniyanɛ sɛ n-jǎ urufoo shwǎ bɛ?

* 2:8 Levitiki 19:18 † 2:11 Ekizodi 20.14; Duterenɔmu 5.18 ‡ 2:11 Ekizodi 20.13; Saliyanɛ kanshonwuuni 5.17

¹⁵ L'aha mpyi kee cìmpworonaji wà, lire nyɛ me cìmpworocwoŋi wà na nyɛ vâanŋkuunji ná sùmakuuŋi i,

¹⁶ ka yii wà si jwo pi á: «Kile u yii tɛge, u u vâanya kan yii á, u u sùma kan yii á» mà li ta yaayi kuuŋi yi nyɛ pi na ke, urufoo nyɛ a yire kan pi á me, naha uru jwóŋi ndenji sí jwɔ ye?

¹⁷ Nyɛ amuni li mú nyɛ sùpya ká dá Kile na, maa mpyi u nyɛ na kacɛnŋii pyi me, uru dáníyanji na nyɛ laaga baa.

¹⁸ Shwɔhɔl'e wà sí n-jà n-jwo: «Pìl'à dá Kile na, pìi sí i kacɛnŋkii pyi.» Nka nje mii sí n-jwo ke: «Mii sí n-jà mu dáníyanji nya kacɛnŋii baa me. Nka mii wi ke, mii sí na dáníyanji cyée na kacɛnŋkii cye kurugo.»

¹⁹ Mu à jwo na mu à dá na Kile na nyɛ ninŋin, lir'à jwɔ. Nka lire kanni sí n-jà mu shwɔ me. Jínabii mú à dá li na na Kile na nyɛ ninŋin, lire maha pi pyi pi à fyá fo na jcyɛɛnni.

²⁰ Mu funŋɔ baafonji, naha tère e mu sí li cè na dáníyanji kacɛnŋii baa wunji nyɛ laaga baa ye?

²¹ Naha kurugo Kile à jwo na wuu tulyage Ibirayima à tí ye? U kapyiinŋkii kurugo bàl'à? U à jɛn'a u jyanji Ishaka cú si mpyi sáraga.

²² Yii nyɛ a li nya na Ibirayima a dá Kile na, maa kacɛnŋii pyi mà? Nyɛ lire pyinŋkanni na, u kacɛnŋkil'à u dáníyanji fúnŋɔ.

²³ Lire pyinŋkanni na, jwumpe Kile Jwumpe Semɛŋi à jwo Ibirayima kyaa na ke, pur'à pyi sèe. Y'à sème: «Ibirayima à dá Kile na, u dáníyanji kurugo, Kile à jwo u à tí!» Lire cye kurugo, u à pyi Kile cevoo.

²⁴ Yii à li nya numɛ na sùpyanji maha ntíi Kile yyahe taan u kacɛnŋkii kurugo, dáníyanji kanni bà u maha u pyi u à tí me.

²⁵ Yii sɔnŋɔ fwòrobacwoŋi Arahabu kyaa na. Tèni i Izirayeli shiinbii túnntunmpil'à nɔ u yyére ke, u à pi tɛge, maa pi njwɔhɔ, maa kuni labere le pi taan, bà pi si mpyi si shwɔ me. Lire kacɛnni mpyinji kurugo, Kile à jwo u à tí.

²⁶ Kwúnŋkanni na cyeere maha njkwú, múnaani ká fwoɔ t'e ke, amuni li mú nyɛ, kacɛnŋkii ká mpyi cyi nyɛ dáníyanji nŋemu i me, uru dáníyanji mú maha njkwú.

3

Wuu à yaa wuu jwunŋkanna cè

¹ Nyɛ mii cìmpyibii, yii ninyahamii nyɛ a yaa yii funŋyi wyèɛɛŋ'a pyi dánafeebii cyelentii me. Yii li cè, wuu pi nyɛ cyelentiibii ke, wuu aha wurugo, nde Kile sí n-pyi wuu na ke, lire sí n-waha mà tɔɔ pi sanmpii wuuni na.

² Wuu puni na wuruge kariii ninyahagil'e, nka nŋemu ká já a cú u jwɔge na, maa mpyi u nyɛ na jwumpime yu me, urufoo na nyɛ sùpya nŋemu u à fúnŋɔ ná u sí n-jà n-cú uye na ke.

³ Wuu maha mɛere le shɔnge jwɔge na ku raa wuu nyii wogigii pyi. Lire e wuu maha já na ku kɛɛnŋi na nkéegɛ wuu nyii cyeyi puni i. ⁴ Yii bakwɔge káanmucya a wíi mú, k'à pèe, kafeebwoyi maha ku nɔŋi na nkéegɛ. Nka yaani là nimbilere li maha mpyi bakwɔge na, lire li maha ku pyi ku u ntíli na nkéegɛ ku fèvoonji nyii cyeyi i.

⁵ Amuni njini nyɛ sùpyanji cyeere e tabilere. Nka li maha liye pèe marii jwumbwompe yu. Tá nabilere bà li maha le a tɛg'a sibwɔhe súgo me?

⁶ Sùpyanji njini mú na nyɛ na fiige. Dinyɛŋi pege puni na nyɛ l'e, l'à tɛɛn wuu cyeere e, marii ti puni jwɔre, marii nage leni, nkemu ku sí wuu tiinji puni kɛge ke, kuru nage na yiri nafugombaage yabilinji i.

⁷ Sige yaare shinji puni ná saŋcɛɛnre ná ninŋke yafiliiyi ná lwɔhe njwɔhɔ yaayi, sùpyanji maha já a yire puni kúu.

⁸ Nka njini li ke, sùpya nyɛ a sii nŋemu u sí n-jà li kúu me. Naha kurugo ye yapege ku nyɛ ku ki, nkemu tɛɛnre p'à pɛn ke, ku mú s'à jii shɔɛnre na.

⁹ Kafoonji Kile u nyɛ wuu Tunji ke, wuu maha uru père ná njini i, marii jwumpimpe yu sùpyire na ná lire njini ninuuni i, Kile à ntemu dá mà pyi u yabilinji malwɔɔ ke.

¹⁰ Kile pènte na mpyi ná jwɔge nkemu i ke, kuru jwɔge ninŋinŋi i jwumpimpe nyɛ na fwoɔ. Mii cìmpyibii, lire nyɛ a yaa li pyi me.

¹¹ Lùtanga ná lùsoroŋo sí n-jà raa fwu raa fwoɔre lùbilinji ninŋinŋi i la?

¹² Mii cìmpyibii, fizhiye cige sí n-jà olivye cige yasere pyi la? Lire nyɛ me, ɛɛɛɛn cige sí n-jà fizhiye cige yasere pyi la? Suumpe lwɔhe na fwoɔre lùbilinji nŋemu i ke, lùtanga sí n-jà n-fwoɔrɔ ur'e me.

Yákilifente sèe woore

¹³ Nyɛ wà ha nta yii shwɔhɔl'e nŋemu u nyɛ na uye sɔnŋi yákilifoo ná kacɛɛ ke, urufoo u a kacɛnŋii pyi, u u uye tiriŋe, lire li sí li cyée na u na nyɛ yákilifoo.

¹⁴ Nka l'aha nta yiŋcyege ná nyipeenni nyé yie e, yii saha nyé a yaa yii yiye pèe s'a fini na yákilifene na nyé yii á me.

¹⁵ Tire yákilifente shiŋi nyé a fworó Kile e me. T'à fworó nge diŋyeni i. Sùpyire yabilimpíi yákilifente ti nyé ti ti, Sitaanniŋi i t'à fworó.

¹⁶ Naha kurugo yé cyaga maha cyag'e yiŋcyege ná nyipeenni nyé ke, nyàhanŋurugunji ná katupwòhoyi shiŋi puni mú maha mpyi wani.

¹⁷ Nka yákilifente Kile maha nkaan ke, tire ti nyé yákilifente sèe woore. Shin maha shin u à tire ta ke, urufoo maha mbèni caa sùpyire shwòhòl'e, maa mpyi nùmpinjefoo, u maha wyerege na ñeegé pi sanmpii jwumpe na, u maha mpyi nùnaarafoo, marii kacennkii pyi, u mú nyé na sùpya p'wòŋi sùpya na me, u nyé na nyòmyahii shuunni yu me.

¹⁸ Mpii pi nyé na sisure leni sùpyire shwòhòl'e ke, pire báaraŋi tònŋi u nyé ntiŋi.

4

Yii kántugo wà diŋyeni nyii karigil'á, yii i ntaha Kile fye e

¹ Nyé yoge ná nákaante ti nyé yii shwòhòl'e ke, naha ku nyé ná lire e be? Yii nyii karigii nimpigii cyi à yii yyaha ñi ke, cyire fyè bàl'á?

² Yii nyiin'à fworó yaaya niŋyahaya kurugo, yii nyé na yi taa me, lire kurugo shinbuuni lage nyé yii na. Yii nyiin'à fworó yaaya niŋyahaya kurugo, nka yii si n-jà yi ta me, lire kurugo káshige ná yoge nyé yii shwòhòl'e. Yaayi yii na ñcaa ke, yii nyé na yire taa me, naha na yé yii nyé na Kile ñaare me.

³ Yii mée ká Kile ñaare si yaage ká ta, u nyé na kuru kaan yii á me, naha na yé yii nyé na Kile ñaare ná funŋcenni i me. Yii maha u ñaare yii yabilimpíi nyii karigii nimpigii kurugo.

⁴ Yii pi à kántugo wà Kile á, maa ntaha diŋyeni nyii karigii fye e ke, yii nyé a cè a jwo na shiŋi u à diŋyeni nyii karigii kyaa táan uy'á ke, na urufoo maha Kile kyaa pen uy'á mà? Amuni li mú nyé, nŋemu ká diŋyeni karigii kyaa táan uy'á ke, urufoo maha uye pyi Kile zàmpen.

⁵ Yii na sòŋi na nde l'à sème ke, na lir'à jwo nùŋò baa la? Y'à sème na: «Sùpyari sònŋòr'à pi. Tire sònŋòpeere maha u pyi u à nyii yige yaaya niŋyahaya kurugo.»

⁶ Lire ná li wuuni mú i, Kile à jwò wuu na, maa fánha kan wuu á, ka wuu u sí ta tire sònŋòpeere na. Nde Kile Jwumpe Semani à jwo ke, lire li nyé nde: «Mpiimu pi à piye pèe ke, Kile maha pire tün. Nka mpiimu pi à piye tírige ke, u maha kacennii pyi pir'á*.»

⁷ Lire kurugo yii yiye tírige Kile yyahe taan, yii i Sitaanniŋi tün, lire ká mpyi u sí n-fê si laaga tòn yii na.

⁸ Yii file Kile na, Kile sí n-file yii na mú. Yii mpii pi nyé na kapegii pyi ke, yii yii cyeyi jyè a yige cyire mpyiŋi i feeŋe. Yii funŋyi shuunnifeebii, yii yii zòmpyaagii yaha cyi finiŋe.

⁹ Yii pyi yyetanhare e yii kapegii kurugo, yii raa myahigii súu fo nyilwòhe ká a fworé yii nyiiŋil'e. Yii kataanre ti kènni'a pyi mée súu. Yii funntange ku kènni'a pyi yyetanhara mú.

¹⁰ Yii yiye tírige Kafoonji Kile yyahe taan, lire ká mpyi, u sí nùnjirire kan yii á.

Yii àha raa yiye yu me

¹¹ Mii cinmpyibii, yii àha raa yiye yu me. Nŋemu ká u cinmpworonji jwo, lire nyé me mà tígire cyán u na ke, Kile Saliyanji nyé urufol'à nùŋò baa ná kaŋwò baa. L'aha mpyi amuni, lir'à li cyèe na mu saha nyé na uru Saliyanji kuni ñaare me, naha na yé u à mu pen.

¹² Kile kanni u à Saliyanji tŋe, uru kanni mú u sí n-jà sùpya cèege, lire nyé me si tanga kan u á, uru kanni mú u sí n-jà sùpya shwò, lire nyé me mà u shi bò. Jofoo mu na maye sòŋi marii ma cinmpworonji cèege yé?

Yii àha yiye pèe me

¹³ Yii lógo, yii mpii pi maha jwo: «Niŋjaa, lire nyé me nùmpañja wuu sí n-kàre kànhe kà na, si yyeé niŋkin pyi wani, si cwòhonte pyi, si wyereŋyahaga ta» ke,

¹⁴ nde li sí n-pyi nùmpañja ke, yii à lire cè la? Yii nyé yafyin me, yii na nyé mu à jwo kànŋuraŋa. K'aha mpa, tère nimbilere funŋ'i, ku maha mpinni.

¹⁵ Yii à yaa yii jwo: «Kile ká ñen'a wuu cùŋŋò, wuu sí nde ná nde pyi.»

¹⁶ Nka mà jwo yii lire pyi ke, kabwòhigii yii la nyé si mpyi ke, yii maha yiye père cyire kyaa na, yámpeente sí nyé a jwò me.

¹⁷ Nyé yii li cè na nŋemu u à kacenni cè, u sí nyé na li pyi me, urufol'à kapii pyi.

5

Yerege k'à yyaha tii ná ñafuufeebil'e ke

¹ Nyé yii pi nyé ñafuufeebil'e ke, yii lógo! Yyefuge ku nyé yii yyaha na ke, yii a myahii súu, yii raa kwuuyi waa kuru yyaha na.

* 4:6 Taanliŋkii 3.34

² Yii náfuunji'à fwónhò. Ntòonji'à yii vàanjiyi lyî.

³ Zúnji'à yii sèenji ná yii wýérenji cù, uru zúnji u sí yii cêége. U sí n-pyi na fiige s'a yii cyeere súuge fo si yii shi bò. Yii a yii náfuunji bínn'a yaha yiye mée na, yii jye a li cè na dijyeni téeekwoon'a byanhara mà?

⁴ Mà li ta báarapyiibii pi à yii kereyi sùmanji kwòn ke, yii jye a pire sàranji kan pi á me! Myahigii pire báarapyiibil'à sù ke, cyir'à nò Sinji Punifoo Kile na.

⁵ Yii à yii dijyeni canmpyaagii puni pyi ntàanji kanni na, marii yii jyii karigii pyi. Yii à pèe mu à jwo yatòogo, nkemu pi à byé si mbò mpyi kyara ke.

⁶ Sùpyanji u jye u jye a yaaga pyi yii na me, yii à uru cêége, ka u u uye yaha yii cye e yii à bò, naha na ye sí jye u na me.

Funji'ke ná Kilejarege

⁷ Lire kurugo mii cìmpyiibii, yii funjiyi jije fo Kafoonji Yesu cannuruge ká nò. Yii jye a faapyinji kàanmucya mà? U maha funji'ke jije na zànjiyi njncyiyyi ná nizanjiyi sigili, naha na ye yire yi maha sùmanji pyi u à jwò.

⁸ Yii mú pi funjiyi jije amuni, yii i yiye waha, naha na ye Kafoonji Yesu tēpan'à byanhara.

⁹ Mii cìmpyiibii, yii àha raa tìgire cyāan yiye na me, Kile kà nkòwò ntige yii na me. Kafoonji Yesu tēpan'à byanhara, uru u sí n-pa sùpyire sàra si ntàanna ná pi kapyiinji'le.

¹⁰ Kafoonji Kile túnntunpii pi à tòro tēcyiini i ke, yii pire pyinjanni lwó, yyefug'à pi ta, ka pi i ku kwú piye e maa jwú piye na.

¹¹ Mpii pi à jà a cù piye na yyefuge e, maa ntēen Kile kuni i ke, pire wuun'à jwò. Yii à yi lógo pyinjanni na Zhobu à cù uye na yyefuge e, ná nde Kafoonji Kile à pyi u á yyefuge kántugo ke. Sēenji na, Kafoonji Kile maha jūnaara taa sùpyire na sēe sèl'e.

¹² Lire kurugo mii cìmpyiibii, mii sí li jwo n-waha yii á, yii àha raa nkāre Kile na me, yii àha raa nkāre jije na me, yii àha raa nkāre yaayi yabere na me, yii òonji'à yaa u pyi òon, yii òonhōji'à yaa u pyi ònhò, bà Kile si mpyi u àha bú nkòwò yii cêége me.

¹³ Jye wà ha mpyi yyefuge e yii shwòhò'e, urufoo u Kile jáare. Wà ha mpyi funntange e, urufoo u Kile shéere ná myahigil'e.

¹⁴ Kampyi yii wà na yà, urufoo u dánafeebii kacwònrībii yyere pi i mpa Kile jáare u na, pi i sìnmpē tiri u na * Kafoonji mēge na.

¹⁵ Kilejarege ká mpyi ná dāniyanji i, yanji sí n-cùunji, Kafoonji Kile sí u yirige. U aha nta u à kapegii pyi, Kile sí cyi yàfa u na.

¹⁶ Lire kurugo mii cìmpyiibii, yii a yii kapegigii yu yiy'á, yii raa Kile jáare yiy'á, bà yii si mpyi si ticuumpē ta me. Sùpyanji u à tii Kile yyahe taan ke, uru Kilejarege maha mpyi ná fānhe e sèl'e.

¹⁷ Yii sōnho Kile túnntunji Eli na, u mpyi sùpya wuu fiige. U à Kile jáare ná u zòmbilini puni i, na zānha ká mpa me. Jye mà lwó lire tēni na, mà sà nò yyee taanre ná yijyē baani na, zānha jye a pa me.

¹⁸ Lire kántugo ka u u Kile jáare sahanji, ka zānhe si mpa cire ná sùmanji na, ka yi i yasere pyi.

¹⁹ Mii cìmpyiibii, Kile kuni li jye sēenji kuni ke, wà ha fwooro lire e, ka yii wà si urufoo yere, ka u u nūr'a pa jyè l'e, lir'à jwò.

²⁰ Yii li cè na shinji u à kapimpyiye yere, ka u u láha cyi na ke, urufol'à u shwò kwùnji na. U mēe ká nta u à kapegii nijyahagii pyi, Kile sí cyi yàfa u na.

* 5:14 Pii maha jwo: «pi i sìnmpē wu u na.»

Pyeri leterengi nijcyiini

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè leterengi funṅṅ jwumpe e ke

Tùntunmpii ke ná shuunninji Yesu mpyi a cwòonro ke, Pyeri mpyi uru wà. Pyeri ná u sɔ́nɔ́nɔ́ Andire mpyi maha fyaabii cwòre Galile banji i. Nka Yesu à pi yyere ke, ka pi i fyácyaa ni yaha maa ntaha u fye e. U à pa dùḡo nijyini na ke, ka Pyeri si wá na Jwumpe Nintanmpe yu na ntùuli.

Nye Pyeri à nge leterengi sém'a tun dánafeebil'á, pire mpiimu pi à caala a tèn tèn Azi kùluni i ke. Lire pi maha mpyi nijjaa Turiki. Lire tēni i, dánafeebii mpyi yyefuge e wani. Lire kurugo Pyeri à nge leterengi sém'a tun pi á, maa maban le pi e. U à pi funṅṅ cwo na Kile à yaaya nijcenyé bégel'a yaha pi mée na nijyini na, pi sí yire ta tēni i Yesu sí nùru n-pa dijnyeni i ke. Lire kurugo pi à yaa pi kwòro Kile kuni i, ali pi mée ká mpyi yyefuge e. Kile yabilinji u sí raa pi kàanmucaa. U à li cya pi á na pi a fyáge Kile na, pi i pi shinjɛebii kyaa táan piy'á, mp̄ii pi jyé pi jyé Kile kuni i ná pi e m̄e, pi a jaare jaaraṅkana nijcenne na pire shwòh'è. U à li cya pi á mú na pi Yesu Kirisita pyinṅkani lwò: u à kyaala, mà li ta u jyé a kapii pyi m̄e.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Pyeri u jyé Yesu Kirisita tūntunṅṅ ke, mii u à nge leterengi séme mà tun yii Kile nijcwònribil'á, yii mpiimu pi à tèn tèn'n'a máha mu à jwo nàmpwuun Pòn ná Galati ná Kapadósi ná Azi ná Bitini kùligil'e ke.

² Mà tàanna ná Tufoonji Kile karigii puni j̄cēni i, u à yii cwòonro fo tēemōni i mà pyi u wuu, u Munaani cye kurugo, bà yii si mpyi si Yesu Kirisita j̄wòm̄ēni cū, u sishange si jarag'a wà yii na si yii finin̄e m̄e.

Kile u j̄wò yii na, u u yyenin̄ke kan yii á sèl'e.

Dánafeebii sònjore tatahage kani

³ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tunji Kile à yaa u kêe! U à sàa j̄n̄jaara ta wuu na sèe sèl'e, lire kurugo u à wuu pyi shinf̄onmii, Yesu Kirisita j̄n̄ni cye kurugo mà fworò kw̄n̄i i, bà wuu si mpyi si sònjorò tatahaga nijcēn̄e ta

⁴ nijyini yaayi kurugo m̄e. U à yire yal'a yaha u wuubii m̄e na. Yire yaayi jyé na ṅkēge m̄e. yi jyé na j̄wòre m̄e, là jyé na fworò yi sinampe e m̄e. Kile à yire yaha wani nijyini na yii yaha na,

⁵ maa yii màra u fānhafente funṅke e, yii dāniyanji cye kurugo yii zhwonji m̄e na, uru ṅgemu u à bégel'a kwò, ná u sí n-pa n-cyēe dijnyeni canṅkwoge ke.

⁶ Lire l' à yii funṅji pyi y' à táan sèl'e, ali mà li ta yii jyé ṅgahanji shinj̄i puni i nume, yii si n-jà lire fyl̄in̄m̄e m̄e, lire nde na jyé tère nimbilere kyaa.

⁷ Uru ṅgahanji j̄n̄n̄ke ku jyé si yii dāniyanji tayyerege cè. Sēen̄ni u jyé yakwòge ke, sēen̄buubii maha u le nage e, si j̄cē kampyi u à j̄wò. Lire pyinṅkani na, yii dāniyanji u à pwòrò sēen̄ni na sèe sèl'e ke, ṅgahanji maha nò yii na, bà uru shi si mpyi si j̄cē m̄e. Lire e yii dāniyanji sèe wunji kurugo, canṅke Yesu Kirisita sí uye cyēe ke, yii sí ṅkēn̄i ná pēente ná metange ta kuru canṅke.

⁸ Yii m̄e jyé yii sàha ntél'a u n̄ya m̄e, u kyal'á táan yii á, yii j̄nyii jyé u na m̄e, ṅka yii à dá u na. Funntange ku jyé yii e ke, kuru mp̄ēn̄i kurugo s̄upa si n-jà ku jwo nò ku tēgeni na m̄e,

⁹ jaha na ye ndemu kurugo yii à dāniyanji pyi ke, yii sí lire ta, lire li jyé Kile sí yii shwò.

¹⁰ Kile tūntunmpil'á uru zhwonji kani yyaha cya sèe sèl'e, tēni i pi à jwo kuru Kile màkange kyaa na, kuru ṅkemu Kile à yaha yii yahare e ke.

¹¹ Kirisita Munaani* li mpyi pi e ke, lire mpyi a li cyēe pi na na Kirisita sí n-pa n-kyaaala, kuru kyaage kántugo, u sí pēene ta. Pi la mpyi si cyire karigii tēpyiini ná cyi pyinṅkani cè.

¹² Kile mpyi a li cyēe pi na na karigii shen̄re pi mpyi na yu ke, na pi yabilimp̄ii wogii bà m̄e, ṅka yii wogii cyi. Nye nijjaa, Jwumpe Nintanmpe jwufeebil'á cyire karigii jwo yii á Kile Munaani cye kurugo, Kile à lire ndemu yaha a yiri nijyini na ke. Ali Kile m̄el̄ek̄ēebii na j̄caa si cyire karigii yyaha cè.

Dánafeebii jaaraṅkanni

¹³ Lire kurugo yii yákilibii yaha báaraṅi na t̄erigii puni i, yii i j̄cū yiye na, Kile sí n-pa j̄wò yii na si ndemu pyi yii á, Yesu Kirisita cannuruge ke, yii i yii sònjore puni taha lire na.

¹⁴ Yii i Kile j̄wòm̄ēni cū, yii j̄nyii karigii yii mpyi a fyánha na mpyi mà ta yii sàha Yesu Kirisita cè m̄e, yii i cyire j̄wò yaha.

¹⁵ Yii i mpyi fyl̄in̄m̄e s̄up̄yii yii kapyiin̄kii puni i, bà yii yyerefoonji Kile à finin̄e m̄e.

¹⁶ Yire y'á séme Kile Jwumpe Semenji i na: «Yii pyi fyl̄in̄m̄e s̄up̄yii, jaha na ye mii à finin̄e†.»

* 1:11 Kirisita Munaani ná Kile Munaani jyé nin̄kin. † 1:16 Levitikii 11.44, 45; 19.2

¹⁷ Kile u maha sùpyire puni sâra mà tàanna ná pi kapyiĩkil'e ke, uru nyɛ a wà pwɔŋɔ wà na mɛ. Ná yii maha u yiri yii Tunji yii ñareyi i, lire kurugo, yii a yii karigii puni pyi ná u yyaha fyagare e, mà yii yaha nge diɲyɛɲi i nàmpwuun fiige.

¹⁸ Yii à li cè na Kile à yaage ñkemu tɛg'a yii ñũɔ wwu yii ñaaraŋkanni laaga baa wuuni i, yii mpyi a lire ndemu ta yii tulyey'á ke, kuru nyɛ yakwɔgɔ wyɛɛɲi ná sɛɛɲi fiige mɛ.

¹⁹ Nka u à yii ñũɔ wwu ná Kirisita sishange longara woge e. Uru u à uye pyi sáraga mpàbili fiige wuu kurugo, ndemu li nyɛ cwɔ cyaga baa ná fwɔnrɔ baa ke.

²⁰ Mà jwo diɲyɛɲi u dá ke, Kile mpyi a u cwɔnrɔ lire mɛɛ na. Ncyii tɛrigii nizanaŋkil'e, Kile à u pyi u à pa yii kurugo.

²¹ Uru cye kurugo yii à dá Kile na, uru ngemu u à u ñɛ a yiɛ kwũɲi i, maa u pɛe, bà yii dániyaɲi ná yii sɔnɲɔre si mpyi si ntaha Kile na mɛ.

²² Yii à ñɛ sɛɛɲi jwumpe na ke, lir'á yii zòmpyaagii fɪniɲɛ, maa yii pyi yii à yii cɪnmpyiibii kyaa táan yiy'á ná funvyinge e. Lire e yii yiye kyaa táan yiy'á ná yii zòmpyaagii puni i.

²³ Yii li cè na yii à pyi shɪnfɔnmii, nùguzhiɲi u maha fwɔnrɛ ke, uru cye kurugo bà lir'á pyi mɛ, nka nge u nyɛ u nyɛ na fwɔnrɛ mɛ, uru cye kurugo lir'á pyi, uru u nyɛ Kile jwumpe, pu na nyɛ nyii na, pu nyɛ na ñkɛɛɲi mɛ.

²⁴ Naha kurugo yɛ y'á sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɲi i na:

«Sùpyaɲi na nyɛ mu à jwo nyɛpurugo,

u sinampe na nyɛ mu à jwo nyɛge yafyɛɛnrɛ.

Nyɛge maha waha, ku yafyɛɛnr'a sɪ mɪn'a wu,

²⁵ nka Kafoonji Kile jwumpe sí n-kwɔro fo tɛekwombaa[‡].»

Puru jwumpe sí pu nyɛ Jwumpe Nintanmpe p'á jwo yii á ke.

2

¹ Lire e ke yii láha pege karigii shɪɲi puni ná ñaɲwɔhɔre karigii shɪɲi puni na. Yii áha fyɪnmɛ tò wwoɔɔ na mɛ, yii i láha nyiɛɛnni ná jwoore shɪɲi puni na.

² Bà jirimpe lage maha mpyi pɪnmpɪɲnyɛge na mɛ, yii Kile Jwumpe lage yaha ku pyi yii na amunɪ, puru jwumpe na nyɛ yii á mu à jwo jirimpe yabliɲi, bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i yii zhwoɲi mɛɛ na mɛ,

³ naha na yɛ yii à li cè ñwɔŋkanni na Kafoonji à ñwɔ ke.

Yesu u nyɛ bage kafaage sɛe woge bage mbiini na

⁴ Yii file Kafoonji na, uru u nyɛ kafaage nyii woge, sùpyir'á cyé ñkemu na ke. Nka Kile à ku tayyérege nya k'á pɛe, maa ku cwɔnrɔ.

⁵ Yii yabilimpɪi na nyɛ kafaaya nyii wuyo, lire e yii wà yiye na, yii i mpyi бага, Kile Munaani sí n-tɛɛn ñkemu i ke, yii i mpyi Kile sáragawwuubii kurunɔ, Kile Munaani sí ñkemu pyi k'a sárayi nintanyi wwu Kile á Yesu Kirisita cye kurugo ke.

⁶ Yii li cè na y'á sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɲi i na:

«Yii wii, mii à kafaaga cwɔnrɔ,

ku tayyéreg'á pɛe sèl'e.

Mii sí ku pyi bage kafaage sɛe woge bage mbiini naSiyon kànhɛ e.

Shɪɲi u à dá ku na ke,

urufoo sɪ n-sɪ n-sílege mɛ* .»

⁷ Yii pi à dá ku na ke, yii ñũɲi sí n-yiɛge. Nka mpɪi pi nyɛ pi nyɛ a dá ku na mɛ, y'á sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛɲi i na:

«Bafaanribil'á cyé kafaage ñkemu na ke,

kuru k'á pa mpyi bage kafaage sɛe woge bage mbiini na[†].»

⁸ «Kafaaga ku nyɛ ku ki, sùpyire maha búruge ñkemu na ke,

fáaga ku nyɛ ku ki, ñkemu ku maha sùpyire pyi ti i ñcwɔ ke[‡].»

Pi nyɛ na Kile Jwumpe kurigii ñaare mɛ, lire kurugo pi maha ñcwu. Lire yahare e Kile mpyi a pi yaha.

⁹ Nka yii pi ke, yii na nyɛ supyishi, Kile à ngemu cwɔnrɔ ke, Saanɲi Kile sáragawwuubii kurunke ku nyɛ yii, maa mpyi Kile kɪni shiɪn, maa mpyi sùpyii, Kile à mpiimu ñũɔ wwu, bà yii si mpyi s'a u kakyanhala karigii nɪmpyɪɲkii shɛnrɛ yu mɛ. Uru u à yii yyer'a yiɛge numpini i, maa yii le u bɛɛnmpe e, puru pu nyɛ bɛɛnmpe sɛesee wumpe.

¹⁰ Tɛni l'e, yii mpyi na sàha ñkwɔ a pyi Kile shiɪn mɛ, nka numɛ, yii à pyi Kile shiɪn. Tɛni l'e, Kile mpyi na sàha ñkwɔ a ñũnaara ta yii na mɛ, nka numɛ, u à ñũnaara ta yii na.

Dánafeebil'á yaa pi piye ñaaraŋkanni cè

‡ 1:25 Ezayi 40.6-8

* 2:6 Ezayi 28.16

† 2:7 Zaburu 118.22

‡ 2:8 Ezayi 8.14

¹¹ Mii ntàannamacinmpyibii, yii na nyε nje dijnyεnji i mu à jwo nàmpwuun, kùshee fiige, lire kurugo mii na li caa yii á, yi raa yiye kàanmucaa sùpyanji nyii karigii nimpegigii na, cyire karigii maha yii tùnni Kile kuni i.

¹² Mpii pi nyε pi nyε Kile kuni i ná yii e mε, yii yii naaranƙanni cε pire shwòhòl'e. Lire e pi mée ká a fini na ntare yii na na yii à kapii pyi, pi sí raa yii kacεnƙii jaa si Kile pēe canƙe u si n-pa fwooro pi na ke.

¹³ Kafoonji kurugo, yii yiye tírige nùnjufeebii pun'á: yii yiye tírige saanbwoh'á, uru u nyε pi puni nùnjò na,

¹⁴ yii yiye tírige fànhafeebil'á, pire mpiimu pi à tírje saanbwohe cye kurugo, bà pi si mpyi s'a kapimpyibii tùnni s'a kacεnmpyibii kēre mε.

¹⁵ Yii li cε na Kile nyii wuuni li nyε yii a kacεnƙii pyi, bà yii si mpyi si supyikuuyi funnjò baa wuyi jwòyi tò yi funnjò jwumpe na mε.

¹⁶ Yii nyε bilere e mε. Yii a jaare yii a ntàanni ná lire e, nka yii àha lire tēge fyinme tò wwomò na s'a kapegigii pyi mε. Yii pyi Kile bilii.

¹⁷ Yii a sùpyire puni pēre, yii yii cinmpyibii kyaa táan yiy'á, yii raa fyáge Kile na, yii raa saanbwohe pēre.

Bilibil'à yaa pi Kirisita pyinƙanni lwó yefuge tērigil'e

¹⁸ Bilibii, yii yiye tírige yii nùnjufeebil'á Kile yyaha fyagare funƙe e. Mpii pi à jwò maa mpyi ná sùpyigire e ke, yii àha yiye tírige pire kann'á mε. Ali mpii pi à kyán ke, yii yiye tírige pir'á,

¹⁹ jaha na ye yefuge ku nyε yii ná kuru nyε a yaa mε, pi aha kuru tēge yii nuj'i, ka yii i ntēen k'e, maa li pwo Kile na, lire na nyε kacεnne.

²⁰ Nka l'aha nta kapyimbaala yii à pyi, ka yefugo si nò yii na, ka yii i ku kwú yiye e, pēente ntire yii sí n-ta lire e ye? Nka yii kacεnmpyiini kurugo, yefugo ká yii ta, ka yii i ku kwú yiye e, lire na nyε kacεnne Kile á.

²¹ Yii li cε na kuru yefuge shinji mεε na Kile à yii yyere. Kirisita yabilin'à kyaaala yii kurugo, maa lire kuni le yii taan, bà yii si mpyi s'a jaare u fyēnji i mε.

²² U nyε a kapiini là tufige pyi mε, kafnara jwumò nyε a fwooro u jwòge e mà jya mεš.

²³ Pí à u cyahala, u nyε a cyàhii nkoò láha pi na mε, pi à u kyérege, u nyε a pi fùguro mε, nka nje u si n-pa sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiinƙil'e ntiinji funƙe e ke, u mpyi a u wuuni yaha uru cye e.

²⁴ U à wuu kapegigii tugure lwó u cyeere e kworokworocige na, bà wuu si mpyi si njkwú kapegigii kàmpanƙe na, si shifonjò ta, s'a jaare ntiinji i mε. Kyaaage tooy'e u à tabannayi njemu ta ke, yiye cye kurugo yii à cùunjò.

²⁵ Yii li cε na yii mpyi mu à jwo mpàa mpiimu pi mpyi piye nùnjò kurugo ke, nka nume yii à nùr'a pa yii nàhafoon'á, uru u nyε na yii múnahigii saƙcwanji sigili.

3

Cilenambaabii ná nàmbajicyeebii kani

¹ Nyε lire pyinƙanni na, cyeebii, yii yiye tírige yii nàmbaabil'á. Lire e ali li mée ká nta pi pìi nyε a jee Kile jwumpe na mε, bà pire si mpyi si jyè Kile kuni i yii toronƙanni cye kurugo, mà ta yii nyε a yaaga jwo pi á mε,

² jaha na ye yii toronƙanni ná yii sùpyigire sí pi yyaha jii.

³ Yii àha yii wuuni kwó njaha pùcyage yaleere ndenji kanni na, mu à jwo nùmpwooni ná seenji pùcyage yaayi ndenji ná vāanji lonƙara wuyi ndenji na mε.

⁴ Nka pùcyage yaleere ti nyε zòmbilini i ke, yii a tire caa. Tire nyε na nkéεge mε, tire yaleere ti nyε nùmpinƙe ná zòmpyinji, kuru ku nyε pùcyage sēe woge yaleere Kile á.

⁵ Téecyiini i, cyeebii pi mpyi a piye pwo Kile na, maa pi sònjore taha u na ke, pire mpyi maha piye tírige pi nàmbaabil'á, lire li mpyi pire pùcyage lonƙara yaayi.

⁶ Amuni Sara mpyi. U mpyi a Ibirayima jwómεeni cù fo u mpyi maha u pyi: «mii kàfoonji». Nyε ninjaa, yii pi nyε Sara pworibii, nka fo yii aha a kacεnƙii pyi, maa mpyi yii nyε a yaaga yaha k'à yii fùgur'a láha lire na mε.

⁷ Lire pyinƙanni na mú, nàmbaabii, yii yii cyeebii cùmu lemε jwò, jaha na ye cēere na nyε yaaga nkemu fàhhe k'à cyére yii woge na ke. Kile à jwò wuu na maa shinji ninƙwombaanji ngemu kan wuu á ke, yii ná yii cyeebil'á uru ta siƙcyan. Lire e yii pi le njire e, bà li si mpyi yaaga kà njà yii Kilejarege pyi kà raa nani Kile na mε.

Dánafeebil'à yaa pi kwóro kacεnƙii mpyinji na, ali pi mée ká ngaha ta l'e

⁸ Nwònyega ninƙin na, yii yii sònjore pyi ninƙin, yii i mpyi ná funnjò ninƙin i, yii i yiye kyaa táan yiy'á cinmpworoge e, yii raa nùnaara taa yiye na, yii i yiye tírige yiy'á.

⁹ Yii àha kapii tège kapii fwoo tò me, yii àha cyàhii tège cyàhii ñkoo láha me. Nka yii a jwó leni pi á, naha na ye lire mee na yii à yyere, jwónj jwómeeeni Kile à lwó yii á ke, bà yii si mpyi si uru ta me.

¹⁰ Yire y'à séme Kile Jwumpe Semeni i na:

«Shin maha shin la ku nye si shi ta,
u canmpyaagii si ntáan u na ke,
urufol'á yaa u láha jwumpimpe njwunji
ná kafinare na.

¹¹ Urufoo u laaga tóon pege na,
u raa kacennji pyi,

u u uye waha u raa yeyeninke caa
u ná sùpyire sannte shwòhòl'e,

¹² naha na ye mpíi pi à tí ke,
Kafoonji Kile maha pire kàanmucaa,
u maha ñngyiini pèe maa pi ñareyi núru.

Nka mpíi pi nye na kapegigii pyi ke,
Kafoonji sí yyaha kèenñe pir'á si pi tún*.»

¹³ Nye yii aha yiye pwò kacennkii mpyinji na, jofoo u sí yii kyéree ye?

¹⁴ Yyefugo mée ká nò yii na yii ntiñji kurugo, yii li cè na yii wuun'á jwò. Mpíi pi nye na yii kyéree ke, yii àha raa fyáge pire na me, yii àha yii yákilibii yaha pi wùrugo me†.

¹⁵ Nka yii ñee Kirisita kafente na ná yii zòmpyaagii puni i. Sónñore tatahage ku nye yii á ke, tère o tère e wà sí yii yiibe kuru kyaa na ke, yii bégele tèrigii puni i yii i jwòshwòrò ññcenne kan urufol'á.

¹⁶ Nka yii à yaa yii lire pyi lùtaanni ná pèente funñke e, ná funvyinge e. Lire e kyaa maha kyal'e pi nye na yii ñnyii tare, metange ku nye yii na Kirisita wwoñeege e, maa kuru kèege ke, cyire karigii pyifeebii sí n-sílege.

¹⁷ L'á pwòrò yii kyaala kacennpyiini kurugo, kampyi Kile nyii wuuni li nye li li, mà tòro yii kyaala kapegigii mpyinji kurugo.

¹⁸ Yii li cè na Kirisita yabilinji mú à kyaala tóogò ññkin wuu kapegigii kurugo. Uru u à tí ke, u à kwù shintiimbaabii kurugo, bà u si mpyi si yii yyaha kèenñe Kile á me. Sùpyir'á u bò naha ññke na, nka Kile Munaani cye kurugo u à ñè a fworò kwùnji i.

¹⁹ Jínabii pi mpyi tañwòhoge e ke, lire Munaani cye kurugo mú u à sà yi jwo pir'á na ur'á fànha ta pi na‡.

²⁰ Tèecyiini i, pire pi mpyi a ññò kyán Kile jwumpe na Nuhu tène i ke, Kile mpyi a u lùuni bò, ka Nuhu si bakwòoge yaa. Shiin baataanre kanná pi à jyè k'e, maa shwò lùbwooni kakaare na.

²¹ Nye kuru lwòhe mpyi na batizelinji kyaa yu. Numé uru batizelinji maha li cyée na wuu à shwò. Lire nye a li cyée na wuu cyeer'á jyè mà fwòonre láha ti na me, nka lire jwòhe ku nye wuu maha Kile ñáare u wuu zòmpyaagii fíniñe§. Wuu à shwò Yesu Kirisita ñèñji cye kurugo,

²² uru u à dùg'a kàre ññyinjji na, maa sà ntèen Kile kàññe cyge na. Puru funñke e, mèlèkèebii ná yaayi ññyambaayi sanñyi yi nye ná ññufente ná sífente e ke, pire pun'á kúu u á.

4

Dánafeebii pyinñkanni ñivònni

¹ Nye ná Kirisita s'à kyaala cyeere e, yii bégele mú ná tire sónñore ninure e. Yii li cè na uru u à kyaala cyeere e ke, uru u à fànha ta kapegigii na.

² Lire e mà lwó numé na, yii à yaa yii yii shñji canmpyaagii sanñkii pyi yii tàanna ná Kile nyii wuuni i, yii sùpyire nyii karigii yaha.

³ Yii li cè na tène l'e, mpíi pi nye pi nye Kile kuni i ná yii e me, pire mpyi na piye mùntanma karigii ñcyiimu pyi ke, yii à mò a tòro pire mùntanma karigii mpyinji i. Yii mpyi na sílege baa karigii pyi, maa mpyi ná yaayi lapege e, maa sinmpe byii na ñcwò, yii mpyi lakyanhayafee, yii mpyi sinmbyampiye, maa mpyi kacynzunmii lire s'à nùr'a pèn Kile á.

⁴ Nka nume, yii saha nye na cyire kapegigii pyi ná pi e me, lir'á pi kàkyanhala fo pi na yii ñnyii tare.

⁵ Kile sí n-pa pi yiibe lire na. Uru u sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiinñkil'e, nyii shiinbii bàra kwùubii na.

* **3:12** Zaburu 34.12-16 † **3:14** Ezayi 8.12 ‡ **3:19** Pii maha jwo: «sùpyire mùnahigii cyi mpyi tañwòhoge e ke, lire Munaani cye kurugo mú, u à sà Kile jwumpe jwo cyir'á.» § **3:21** Pii maha jwo: «wuu maha Kile ñáare ná zòvynre e.»

⁶ Lire kurugo mpïi pi à kwû ke, Jwumpe Nintanmpe mpyi a jwo pir'á mú, bà li si mpyi kwùnjî ká nò pi na sùpyire sannte fiige, pi i shìjî ninjkwombaanjî ta Kile á, u Munaani cye kurugo me.

⁷ Karigii puni takwàar'á byanhara, lire e ke, yii pyi yákilifee, yii i jncú yiye na, bà yii si mpyi si yiye pwò Kileparege na me.

⁸ Karigii puni nijncyiini li jye: yii yiye kyaa táan yiy'á sèl'e, naha na ye tàange maha pege karigii nijyahagii kwò sùpyire ná tiye shwàh'l'e.

⁹ Yii a yiye sunmbage shuu, jwunyahama baa.

¹⁰ Yii shin maha shin à Kile màkange nkemu ta mà tàanna ná Kile yabilingi ku kannkanni i ke, yii yire cùmu lemε jwò, yii raa jwòge yiye na ná y'e.

¹¹ Wà ha mpyi Kile jwumpe jwufoo, urufoo jwump'á yaa p'a fwoe Kile e, wà ha nta u u sùpyire sannte tère, urufoo u a pi tère ná Kile fànhe ninjkange e, bà pèente si mpyi si ntaha Kile na karigii puni i Yesu Kirisita cye kurugo me. Pèente ná fànhe jye u woyo fo tèekwombaa.

Amiina!

Dánafeebii maha yyefuge nkemu taa ke

¹² Mii ntàannamacinmpyibii, yyefuge e yii jye numε ke, ali li mée ká nta kuru na yii súuge na fiige, lire jye a yaa li paa yii e me, yii àha raa sònjî na kani labere li jye li li me. Zòzhwòrò ti jye ti ti.

¹³ Lire bà à yaa li pyi funntanga kyaa yii á, mà li jya na yii à yii nàzhan lwò Kirisita yyefuge e. Lire e canjke Kirisita sí u sinampe cyée ke, kuru canjke yii si raa yogore si mpyi funntange e.

¹⁴ Wà ha yii cyahala mà lire jùjke pyi na yii na jye Kirisita wuu, yii wuun'á jwò, naha na ye Kile Munaani li jye sinampe wuuni ke, lire na jye ná yii e.

¹⁵ Lire e ke yii a yiye kàanmucaa, yyefuge jye a yaa ku nò yii wà na, mà lire jùjke pyi na urufool'á sùpya bò, lire jye me mà nàjkaaga pyi, lire jye me mà kapii pyi, lire jye me mà yii jwòyi le kani l'e, ndemu li jye li jye yii kur'e me.

¹⁶ Nka yyefuge ká nò yii wà na, mà lire jùjke pyi na urufool'á dá Kirisita na, urufoo ka lire pyi silege kyaa me, nka u Kile kêe kuru mege kurugo.

¹⁷ Yii li cè na Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiinjil'e, lir'á jwò cù Kile wuubii na mà kwò. Ná lire s'á jwò cù wuu na, mpïi pi à cyé Kile jwumpe na ke, di pire sí n-pyi n-jwo ye?

¹⁸ Mpïi pi à tí ke, pire nùmpañña ntanjî ká waha, lire e ke, mpïi pi jye pi jye na fyáge Kile na me maa kapegigii pyi ke, di pire wuuni sí n-pyi n-jwo ye?

¹⁹ Lire kurugo mpïi pi jye yyefuge e mà lire jùjke pyi na pi na Kile jyii wuuni pyi ke, pir'á yaa pi piye le yaayi puni Davoonjî cye e, jwòmεε ninjin foo u jye u wí, pi raa kacenjki pyi.

5

Pyeri jwumpe nizanmpe dánafeebii ná pi kacwònribil'á

¹ Numε, mii sí karij lada cya yii dánafeebii kacwònribil'á. Dánafeebii kacwònrònjî wà u jye mii yii fiige, maa Kirisita yyefuge karigii jya. U sí n-pa ná u sinampe mpemu i ke, mii sí pà ta pur'e mú. Lire e nde mii jye na jcaa yii á ke, lire li jye:

² dánafeebii kurujke Kile à le yii cye e mpàa fiige ke, yii pire cùmu lemε jwò. Li jye a yaa li pyi mu à jwo sùpya u à yii kárama a yaha uru báaranjî na me, yii a u pyi u lage na, yii tàanna ná Kile jyii wuuni i. Yii àha raa u pyi náfuu kurugo me, nka yii a u pyi ná funjçenn'î.

³ Dánafeebii pi à le yii cye e ke, yii àha raa fànha cyáan pi na me. Nka yii pyi yyecyeenε pi á.

⁴ Lire ká mpyi, tēni i dánafeebii kacwònrībii jùnjufembwàhe sí n-pa ke, yii sí kajanjwooni nisinani ta, lire jye na njkεge me.

⁵ Jye nàjjiibii, yii yiye fírige kacwònribil'á. Yii puni, yii yiye fírige yiy'á, yii i yiye tēge, naha na ye y'á séme Kile Jwumpe Semenji i na: «Mpïi pi à piye pée ke, Kile maha pire tūn, nka mpïi pi à piye fírige ke, Kile maha kacenjki pyi pir'á*.»

⁶ Lire kurugo yii yiye fírige Kile cyεge fànhanjyahaga wog'á, bà u si mpyi si yii dùrugo u jyii tēni i me.

⁷ Yii yii funmpen karigii puni le u cye e, naha na ye uru u à yaha yii na.

⁸ Yii i jncú yiye na, yii yáki yaha yiye na, naha na ye yii zàmpennjî u jye Sitaannjî ke, uru na jaare na màre, maa njyáange mu à jwo cànraga katege wogo ku jye na ku njyinjî caa. ⁹ Yii yiye pwò Kile kuni i, yii i u tūn. Yii li cè na kuru yyefuge ninuge e yii cinmpyibii jye dijnyenjî yyaha kurugo.

¹⁰ Nka Kilenjî u maha kacenjki shinjî puni pyi ke, uru u à yii yyere Kirisita wwojεεe e, bà yii si mpyi si u sinampe tegεε baa wumpe ta me. Yii sí n-kyaaala tère nimbilere funn'î, nka u sí báraga le yii e, si màban le yii e, si fànha kan yii á, si yii pyi yii yiye waha Kile kuni i.

* 5:5 Taanlĩkii 3.34

¹¹ Fàñhe jye uru wogo tèrigii puni i. Amiina.

Jwumpe nizanmpe

¹² Siliven u à mii tég'a nje nwókanyi séme si yii yere. Mii címpworo u jye u wi, nwómee ninjinfoo wi. Mii à nge letereji tun yii á si maban le yii e, si li cyêe yii na na kacenni nimbwooni Kile à pyi ke, yii yiye pwo lire na.

¹³ Kile à mpiimu cwónro Babilonni kàñhe e yii fiige ke, pir'à yii shéere, mà bâra Marika na, uru na jye mii jya mà tàanna ná Kile kuni i.

¹⁴ Yii a címpworogo fwù kaan yiy'á.

Yii shin maha shin u jye Kirisita wwoñe e ke, Kile u yyejinke kan yii á.

Pyeri letereŋi shonwunji

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Nge letereŋi i Pyeri à li cya dānafeebil'á na pi piye pwo Kile jwumpe na, bà pi si mpyi si jà piye shwō cyelentiibii kafiniviniibii na mē. Pyeri à jwō t̄ara toronkanni niŋcenni na mà yyaha tí ná Kile kuni i, ná jwōmēecunte mà yyaha tí ná Kile yini zhwoŋi i (1).

Mà bàra lire na, mp̄ii pi jye na Kile mege kēge ná pi yabilimp̄ii jwujjaampe e ke, u à pire toronkanni mú jwo (2). Mp̄ii pi jye na Kirisita mpanji sigili ke, pi maha pire fwóhore, maa ŋko na u saha si n-pa mē. Nka Pyeri à jwo na u papa tooy'á níŋe, naha kurugo ye Kile à funŋke níŋe si tēni kan sūpyire pun'á, bà ti si mpyi si nūru mpa tiye kan u à si shwō mē (3).

Jwumpe tasiŋe

¹ Mii Simō Pyeri u jye Yesu Kirisita báarapyi maa mpyi u túnntunŋo ke, mii u à nge letereŋi séme si ntun yii á, yii mp̄ii pi à dāniyanji sēe wunji ta wuu fiŋe ke, uru dāniyan'á ta wuu Kilenji ná wuu Shwofoonji Yesu Kirisita nt̄iŋi cye kurugo.

² Kile u jwō yii na, u u yyeŋiŋke kan yii á sèl'e, Kile ná wuu Kafoonji Yesu kani j̄cēŋi cye kurugo.

Dānafeebil'á yaa pi a jaare jaaranjanni ndemu na ke

³ Yaaga maha yaaga ku si n-jà wuu pyi wuu shiŋi sēe wunji ta, si wuu pyi wuu wuye pwo Kile na ke, Kilenji u à u sinampe ná u fānhe kakyanhala woge tēg'a wuu yere ke, uru kani j̄cēŋi cye kurugo Yesu Kirisita à yire puni kan wuu á, u kileere fānhe funŋke e.

⁴ Puru sinampe ná kuru fānhe cye kurugo, Kile à jwōmyahigii j̄cyiimu lwō wuu á ke, cyire fānh'á sàa pēe, Kile sí cyire jwōmyahigii fūnŋo, yaayi lage maha ma ná d̄iŋyeni kakegeyi njemu i ke, bà yii si mpyi si shwō yire na, si Kile pyiŋkanni lwō mē.

⁵ Lire kurugo yii yiye waha yii i jaaranjanni niŋcenni bàra yii dāniyanji na, yii i Kile j̄cēŋi bàra yii jaaranjanni niŋcenni na,

⁶ yii i cūmayenanji bàra Kile j̄cēŋi na, yii i lūtaanni bàra cūmayenanji na, yii i Kile yyaha fyagare bàra lūtaanni na,

⁷ yii i c̄inmpworoge bàra Kile yyaha fyagare na, yii i nt̄aannamagare bàra c̄inmpworoge na.

⁸ Cyire karigii ká ndire wà a ta yii e, cyi sí yii yaha kacēŋkii mpyiŋi na, si yii pyi yii tōn ta wuu Kafoonji Yesu Kirisita kani j̄cēŋi i.

⁹ Nka cyire karigii ká mpyi cyi jye ŋemu i mē, urufoo maha mpyi fyin fiŋe, u maha jaa na j̄c̄w̄u mē. U funŋo maha wwō li na na Kile à u finiŋ'a yige u kapyiŋjyagil'e.

¹⁰ Lire kurugo mii c̄inmpyiibii, yii yiye waha yii i li cyēe yii jaaranjanni cye kurugo na Kile à yii yere maa yii c̄wōnŋo. Yii aha a lire pyi, yafyin si n-jà yii pyi yii búrug'a cwo mē.

¹¹ Lire pyiŋkanni na, wuu Kafoonji ná wuu Shwofoonji Yesu Kirisita Saanre tēkwombaa woore tajyiŋwōge sí múgo yii á faaa.

¹² Lire kurugo mii sí raa yii funŋo cwo j̄cyii karigii na tērigii puni i, ali mà li ta yii à cyi puni cè a kwō, sēeŋi jwumpe p'á jwo yii á ke, maa yiye pwo puru na.

¹³ Mà mii yaha j̄yii na, mii à li ta kacēnne li jye li li, mii u a yii funŋo cwo tērigii puni i.

¹⁴ Bà wuu Kafoonji Yesu Kirisita à li cyēe mii na mē, mii à li cè na mii canmpyaagii sanj̄kii neŋke saha jye a tōn ŋke niŋke na mē.

¹⁵ Lire kurugo mii si naye waha, bà li si mpyi ali mii kwūŋkwooni k̄antugo yii i jà a j̄cyii karigii yaha yiye funŋi mē.

Nākaana jye Yesu Kirisita fānhe ná u mpanji kani i mē

¹⁶ Yii li cè na jwujjyemē laaga baa wumō na bà wuu à wuye pwo maa wuu Kafoonji Yesu Kirisita fānhe ná u mpanji kyaa jwo yii á mē. Wuu yabilimp̄ii j̄yigil'á u bwompe jya,

¹⁷ jaha na ye canjke u à pēente ná sinampe ta Tufoonji Kile á ke, lir'á pyi wuu j̄yii na. Kile u jye sinampe ná pēente punifoo ke, ur'á mē wà kuru canjke na: «Mii Jyanji u jye u nge, u kan'á waha mii na sèl'e, u kapyiŋkil'á t̄aan mii á mú*».

¹⁸ Mà wuu yaha ná u e Kile j̄anjke j̄un'j, lire mejwuuni li mpyi a fworo niŋyini na ke, wuu à li lógo.

¹⁹ Lire kurugo mú, wuu à dá Kile túnntunmp̄ii niŋjwuyi na sèl'e. Yii aha yiye pwo puru jwumpe na, lire sí n-yaa ná yii e, jaha na ye pu sí yii z̄ompyaagii finiŋe, bà bēenmpe maha j̄i numpilage e fo mà sà nō canjke na mē. Lire tēni i Kirisita u bēenmpe sí yii z̄ompyaagii finiŋe, bà j̄yēmugo woni maha bēenmpe yige mē.

* 1:17 Macwo 17.5; Marika 9.7; Luka 9.35

²⁰ Kabilini nijcyiini yii à yaa yii cè ke, lire li nyɛ: jwumɔ maha jwumɔ Kile tũntunmpil'á jwo, ka pu u séme Kile jwumpe Semɛɲi i ke, puru pà nyɛ a fworɔ pi yabilimpil'e mɛ†,

²¹ ɲaha na ye Kile tũntunɲi wà tufiige nyɛ a li yige uye e s'a Kile tũnture yu me, ɲka Kile Munaani li mpyi a pi yaha Kile tũnture ɲjwuɲi na.

2

Cyelentiibii kafinivinibii kani

¹ Bà kafinivinibii pii mpyi a piye pyi Kile tũntunmiilzirayeli shiinbii shwɔhɔl'e mɛ, amuni li mú si n-pa n-pyi yii á. Cyelentiibii kafinivinibii pii si n-pa n-yiri yii shwɔhɔl'e, pi jwumpe si n-pyi kafinara, s'a kakaare pyi. Kafoonji u à pi ɲũɲɔ wwú ke, pi si uru cyé, ɲka pi yabilimpii nimpyiiini sí kakaare pyi ti pàl'a nɔ pi na.

² Shinɲyahara sí n-taha pi fye e pi silege baa karigil'e. Pi kapyiɲkii sí sɛɛɲi kuni mɛge pɛn.

³ Náfuuɲi kani sí tatɛɛnge fô pi na, lire kurugo, pi si raa yii cyeyaayi fɔɔɲɲi raa shuu yii na ná pi ɲwɔtanyi i. ɲka mà lwó fɔ tɛɛmɔni i, Kile à bégele si pi sára si ntáanna ná pi kapyiɲkil'e. Li saha si mɔ mɛ, Kile sí pi shi bò.

⁴ Yii li cè na mèlɛkɛɛbii pi mpyi a kapegigii pyi ke, Kile nyɛ a li táan pire na mɛ. ɲka u à pi wà Jahanamaɲi numpini i, canɲke u si pi sára si ntáanna ná pi kapyiɲkil'e ke, na kuru canɲke sigili, pi si n-jà piye shwɔ lire numpini na mɛ.

⁵ Yii li cè na mpai pi mpyi pi mpyi na fyáge Kile na Nuhu tɛni i mɛ, Kile nyɛ a li táan pire na mú mɛ, u à lùbwooni tɛg'a pire puni shi bò. ɲka Nuhu u mpyi maha yi yu lire tɛni sùpyir'á na pi a katigii pyi ke, Kile à uru shwɔ tire kakaare na, mà bàra shiin baashuunni na.

⁶ Yii li cè mú na u à Sɔɔɔmu ná Gɔmɔri kanyi shi tò, maa yi sùg'a pyi cwɔnɔ yi kapegigii kurugo. Mpii pi nyɛ pi si n-pa raa fyáge Kile na mɛ, u à nde pyi mà tɛg'a pire yɛɛ.

⁷ ɲka Loti u mpyi a tii, ná u mpyi pire silege baa shiinbii shwɔhɔl'e, ná pi kapyiɲkii mpyi a u tɛgele ta ke, Kile à uru shwɔ tire kakaare na.

⁸ Uru u mpyi a tii maa mpyi tɛɛnni i ná tire sùpyire e ke, u mpyi maha ti ɲaa silege baa karigii tapyige e, maa ti laaga baa jwumpe ɲijjwumpe nùru canɲa maha canɲa. Lire mpyi a pyi u à kayana.

⁹ Nyɛ ɲcyii karigii pun'á li cyéɛ wuu na na mpai pi à piye pwɔ Kafoonji Kile na ke, u si n-jà pire yige kawagil'e, si shinpiibii yaha raa canɲka sigili, kuru canɲke u si pi sára si ntáanna ná pi kapyiɲkil'e, si ɲgaha nɔ pi na.

¹⁰ Mpii pi nyɛ na dirili pi yabilimpii ɲyii karigii kurugo, maa katupwɔhɔyi pyi, maa Kafoonji fãnhafente ɲjini fare ke, nde lí sí n-pa pire ta ke, lire lemp'á pi a tòro.

Pire cyelentiibii kafinivinibii nyɛ na fyáge mɛ, pi maha piye pɛɛɛ. Yaayi yi nyɛ ná pɛɛɛte e ɲɲiyɲi na ke, pi maha yire fare.

¹¹ Mà li ta ali mèlɛkɛɛbii pi nyɛ ná Kile e ná pi tayyɛreg'á fãnha tò pire kafinivinibii woge na fãnha ná sífente e ke, pire nyɛ a sii na ɲɛɛg'a pire cyahala mɛ.

¹² ɲka pire cyelentiibii kafinivinibii na nyɛ funɲɔ baa sige yaaya fiige, ɲjemu yi nyɛ ɲcũɲi ná mbòɲi laage e ke, yaayi y'á fãnha tò pi taceɲke na ke, pi maha yire ɲjini fare. Pi shi sí n-pa n-tò sige yaare fiige.

¹³ Lire e kapiini pi à pyi ke, kapii li sí n-tɛge lire fwooni tò pi á. Na silege baa karigii pyi sùpyire ɲyii na, ali canɲke e, lire l'á táan pi á. Kɛgempe karigii ná ɲwɔhɔmpe karigii kanni cyi à pi yyaha ɲí. Cyire maha sùpyire wuruge, pi aha a wwuú ná yii e kataangii na, pi maha yii mɛyi kɛɛge.

¹⁴ ɲacwɔɔɛre kanni t'á pi yyaha ɲí, pi nyɛ na ɲkànre kapegigii mpyiɲi taan mɛ. Mpii pi nyɛ pi sáha fãnha ta Kile kuni i mɛ, pi maha pire yákilibii kɛɛɲɲi ná pi ɲwɔtanyi i. Pi yákilibii pun'á taha náfuɲɲi na, pi à láɲa.

¹⁵ Pi à kuni ɲɲɛɛnni yaha maa kumpiini lwó Beyɔri jyanji Balamu* fiige. Wyɛɛɲi lage mpyi maha uru yaha ntiimbaanji karigii na.

¹⁶ ɲka Kile à u faha u ntiimbaanji kurugo, maa dùfaanɲa pyi k'á sùpyii mɛɛ jwo ná u e. Ka lire sí mpyi kaɲuɲɔ mà Kile tũntunɲi Balamu pyi u à láha u funɲɔbaara karigii na.

¹⁷ Nyɛ pire cyelentiibii kafinivinibii na nyɛ laaga baa, pi na nyɛ mu à jwo lwɔhɔ baa lùbilii, pi na nyɛ mu à jwo kilewwoo kafɛɛg'á ndemu fwɔ a tòro ke, kyaage ku nyɛ na pi sigili numpini cyage e.

¹⁸ Jwumbwɔmpe laaga baa wumpe pi maha yu. Mpii pi à fworɔ kumpiini ɲaarafeebii ɲgwòɲi i káavo ke, pi maha pire yákilibii kɛɛɲɲi ná pi silege baa karigil'e, cyire cyi à táan pi á.

† 1:20 Pii maha jwo: «Wá si n-jà Kile tũntunmpii jwumpe ɲwɔhe cè ná ma yabilini yákilifente e mɛ.»

* 2:15 Wyɛɛɲi

kurugo, Balamu mpyi a Izirayeli shiinbii wurugo pi i yasunɲi sunni (Nɔmburu 22.4-35).

¹⁹ Pi maha jwo na pire sí pi yige bilere e, mà li ta pi yabilimpíi na nyé kapegigii bilere e, tire ntemu ti sí kakyare nɔ pi na ke. Yii li cè na yaaga maha yaaga k'à fánha ta mu na ke, mu maha mpyi kuru biliwe.

²⁰ Sèenji na, wuu Kafoonji u nyé wuu Shwofoonji Yesu Kirisita ke, mpíi pi à fwooro dínyenji katupwòhoyi i uru kani ñcèñji cye kurugo ke, cyire karigii ká núr'a pi cù maa fánha ta pi na, nde li sí n-pa píferee ta ke, lir'á pi pi mà tòro ñjncyiini na.

²¹ Li mú bá mpyi a pwóró pi á, pi áha kuni nintiini cè me, mà tòro pi li cè pi i núr'a kàntugo wà Kile toñji na, u à uru ñgemu kan pi á ke.

²² Tàanlini sùpyire maha yu na:

«Pwunñ'á nùru u tùgur'á» ke,
ná nde pi maha yu na:

«Caan'á wùli, maa ntíl'a sà uye máanja yòoge e» ke,
lire li nyé mpíi shiinbii wuuni.

3

Kafoonji Yesu Kirisita mpanji kani

¹ Mii ntàannamacinmpyibii, mii sémèñji shonwuñji u nyé ñge mà tùugo yii á. Pire sémèbii shuunñji puni i, mii à yii funño cwo yii kàlanji nintanji na, si yii yákilibii múgo,

² Kile túnntunmpil'á jwumpe mpemu jwo fo tèemóni i, mà bàra Kafoonji u nyé Shwofoonji ke, kàlanji ur'á jwo u túnntumpil'á, pi à jwo yii á ke, bà yii si mpyi si funño cwo uru na me.

³ Kabilini ñjncyiini yii à yaa yii cè ke, lire li nyé: dínyenji canzanñyi i, sùpyire tà sí n-pa a yii fwòhore. Pi sí raa pi ñyii karigii pyi, s'a yii fwòhore na:

⁴ «Yesu à li ñwómèeni lwó na uru sí nùru n-pa, taa u sí nyé ke? Mà lwó wuu tulyey'á kwú ke, karigii puni saha nyé cyi talyege e dínyenji tèesiini fiige.»

⁵ Nyé tire sùpyire nyé na ñeeg'a tèn li taan, na ñjnyinji ná ñjñk'á yaa l'á mɔ me. Kile à yire yaa u yabilinji ñwójwumpe cye kurugo. U à ñjñke yige lwòhe e, maa ku ná lwòhe tēgeni wwu.

⁶ Nyé kuru lwòhe k'á dínyenji ná u funño yaayi puni lyí tèecyiini i.

⁷ Nka nume, Kile ñwójwumpe cye kurugo mú, ñjnyinji ná ñjñk'á bégel'a yaha nage mēe na. Canñke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiñkil'e ke, u à yi bégel'a yaha kuru canñke mēe na. Mpíi pi nyé pi nyé na fyáge u na me, u sí pire shi tò kuru canñke.

⁸ Nka mii ntàannamacinmpyibii, kabile ñjñkin na nyé wani, yii áha funño wwu lire na me, lire li nyé: canmbilini ñjñkinñji na nyé Kafoonji á mu à jwo yye kampwoo (1.000), yye kampwoo sí nyé u á mu à jwo canmbile ñjñkin.

⁹ Nwómèeni Kafoonji à lwó ke, u sí mɔ ná u nyé a li fúnño me, ali mà li ta pi na sòñji na u à li yaha l'á mɔ fúnño mbaa. Nka yii li cè na u à funñke ñjñe ná yii e, ñaha na ye u la nyé sùpyanji wà tufiige u pòon u nùmpañjke e me, ñka u la nyé sùpyire puni si ti toronñkanni kēenñe.

¹⁰ Yii li cè na Kafoonji cannuruge sí n-paa sùpyire e, bà ñajkaanji maha mpáa cyagefol'e me. Kuru canñke, ñjnyinji sí n-tòro ná túnmbwòh'e, u funño yaayi sí ña, dínyenji ná u funño yaayi puni sí n-kwò.

¹¹ Ná yire yaayi puni sí n-pa n-kwò lire kwòñkanni na, lire e ke, yii a ñaare ñaaranñkana ñjñcenne na, yii i yiye pwò Kile na,

¹² yii raa Kile canmbilini sigili, yii yiye waha bà lire canmbilini si mpyi si wyère nɔ me. Kuru canñke nage sí ñjnyinji sùugo, si u funño yaayi puni ña.

¹³ Nka wuu pi ke, bà Kile à li ñwómèeni lwó wuu á me, wuu sí ñjnyinji ñivonñji ná ñjñke ñivonñjke ta, katiñji kanni cyi sí raa n-pyi wani, lire wuu nyé na sigili.

¹⁴ Lire kurugo mii ntàannamacinmpyibii, mà wuu yaha yire yaayi ziginji na, yii yiye waha bà yii fylnme wuubii ná yii ñgire cyaga baa wuubii si mpyi si nta Kile yyahe taan yyeñjñke e kuru canñke me.

¹⁵ Yii li cè na wuu Kafoonji à funñke ñjñe, bà sùpyire si mpyi si shwò me. Wuu ntàannamacinmpworonji Poli mú à yire sème mà tàanna ná Kile yákilifente ñjñkaanre u á.

¹⁶ Cyaga maha cyag'e u à jwo ñcyii karigii kyaa na u letëribil'e ke, mpe jwumpe ninumpe u à jwo. U letëribil'e cyeyi yà na nyé wani, yire yyahaceme nyé a táan me. Mpíi pi nyé pi nyé a yaaga cè me, mà bàra mpíi pi nyé pi nyé a fánha ta Kile kuni i me, pire maha yire cyeyi jwumpe ñwòhe labali na yu, bà pi maha lire pyi ná Kile jwumpe Semèñji cyeyi sanñyi i me. Lire e pi yabilimpíi nùmpañjke ntambaanjí sí n-fwooro pi e.

¹⁷ Nyé mii ntàannamacinmpyibii, yii pi ke, mii à yii yere mà kwò, yii a yiye kàanmucaa, tayyerege sée woge ku nyé yii á ke, bà li si mpyi shinpilbii kà ñjà kuru shwò yii na ná pi kumpiini i me.

¹⁸ Pyiñkanni na Kile maha ñwòge yii na ke, yii a sòñji lire na, yii raa ñwòge yiye na. Wuu Kafoonji u nyé wuu Shwofoonji Yesu Kirisita ke, yii raa si yyaha na uru ñcèñji i. Uru u à yaa ná pèente e, nume fo tèekwombaa. Amiina!

Yuhana letereŋi niŋcyiŋi

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu tũntunŋo. Uru u à nge letereŋi sém'a tũugo dánafeebil'á Azi kũluni i. U à li cyèe dánafeebii na na pi nyè a yaa pi a ŋko pire nyè na kapegigii pyi me, pi à yaa pi a yyérelì pi kapegigii na, naha kurugo ye Yesu à kwũ, maa pi kapegigii jyé a láha pi na.

U à li cya dánafeebil'á na na pi piye kyaa táan piy'á, naha na ye Kile u à fyánha a wuu kyaa táan uy'á. Cyelentiibii kafiniviniibii pii mú na mpyi wani, pir'á jwo na Yesu nyè a pa sũpya diŋyereŋi i me, na Kile Jyanj wi kannna. Yuhana à li cya dánafeebil'á na na pi a piye káanmucaaa pire na.

Jwumpe pu nyè na shiŋi sèe wuji kaan ke

¹ Mâ jwo diŋyereŋi u dá ke, nge u mpyi wani ke, wuu à uru kyaa lógo, wuu nyiigil'á u nja, wuu à u wíi maa bwòn u na ná wuu cyeyi i. Jwumpe pu nyè na shiŋi sèe wuji kaan ke, puru kyaa li.

² Kile à uru shiŋi cyèe wuu na. Shiŋi niŋkwombaani u mpyi Tufoonj Kile taan ná u à u cyèe wuu na ke, wuu à u nja, wuu na u shenre yu, uru kyaa wuu nyè na yu yii á.

³ Ngemu wuu a nja maa u kyaa lógo ke, uru kyaa wuu nyè na yu yii á, bà yii si mpyi si jyè wuu ŋgwòŋi i me. Wuu pi ke, wuu ná Tufoonj ná u Jyanj Yesu Kirisita pi nyè wwoŋe.

⁴ Wuu na ŋcyii karigii sémeni si ntun yii á, bà wuu funntange si mpyi si fũŋo me.

Wuu à yaa wuu a jaare bènmpè e

⁵ Jwumpe wuu à lógo u á si njwo yii á ke, puru pu nyè: Kile na nyè bènmpè, numpire cyaga nyè a sii u e me.

⁶ Wuu aha jwo na wuu ná uru na nyè wwoŋe, mà li ta wuu na jaare numpini i, wuu na fini, wuu nyè sèenji ŋun' i me.

⁷ Nka wuu aha a jaare bènmpè e, bà Kile yabiliŋi nyè bènmpè e me, wwoŋege sí n-pyi wuu ná wuye shwòhal'e. U Jyanj Yesu sìshange sí wuu kapegigii puni jyè n-láha wuu na.

⁸ Wuu aha jwo na wuu nyè na kapegii pyi me, wuu na wuye ŋwò fáanji, sèenji nyè wuu á me.

⁹ Nka wuu aha ntèen li taan, na wuu na nyè kapimpyimii, Kile sí cyi yàfa wuu na, si ntiimbaani puni jyè n-láha wuu na, naha na ye ŋwòmee niŋkinfoo u nyè u wí, u à tíi.

¹⁰ Wuu aha jwo na wuu nyè a kapii pyi me, wuu maha Kile pyi kafiniviniwe, u jwumpe nyè wuu funŋ' i me.

2

¹ Mii pyiibii, mii à nge letereŋi séme si ntun yii á, bà yii si mpyi si láha kapegigii mpyiŋi na me. Nka wà ha kapii pyi, tegefóo niŋcenŋe na nyè wuu á Tufoonj taan, Yesu Kirisita kyaa li, u à tíi.

² U à uye pyi sáraga maa wuu kapegigii tugure lwó maa Kile lùuni tiŋe. Wuu kanni wogigii kurugo bà u à uye pyi sáraga me, nka diŋyereŋi sũpyire puni wogigii kurugo.

³ Wuu aha a u tonj kurigii jaare, lire cye kurugo wuu sí n-cè na wuu à u cè.

⁴ Wà ha jwo na ur'á u cè, mà li ta urufoo nyè na u tonj kurigii jaare me, urufoo na nyè kafiniviniwe, sèenji nyè urufol'á me.

⁵ Nka ngemu u nyè na u jwumpe kurigii jaare ke, uru maha li cyèe na Kile kyal'á táan ur'á sèenji na. Lire cye kurugo, wuu maha li cè na wuu ná Kile à wwò.

⁶ Wà ha jwo na ur'á wwò ná u e, urufol'á yaa u a u karigii pyi Yesu wogigii fiige.

⁷ Mii ntáanamacimpyiibii, tonj kyaa mii à jwo yii á nge letereŋi i ke, to nivòŋo bà me. To niŋjye wí, canŋke na yii à jyè Kile kuni i ke, uru tonj'á kan yii á kuru canŋke. Jwumpe p'á fyánha a jwo yii á ke, puru pu nyè uru tonj niŋjyeni.

⁸ Nka lire ná li wuuni mú i, to nivòŋo wi mú. Yesu Kirisita à uru tonj kuni jaara, yii mú sí na u kuni jaare. Numpini na ntũuli, bènmpè sèe wumpe na ní mà kwò.

⁹ Shiŋji u à jwo na uru na jaare bènmpè e, mà li ta u à u cimpworonj kyaa pen uy'á ke, urufoo saha na nyè numpini i.

¹⁰ Shiŋji u à u cimpworonj kyaa táan uy'á ke, urufoo maha mpyi bènmpè e, yafyin nyè na jin'a urufoo pyi u à cwo me.

¹¹ Nka shiŋji u à u cimpworonj kyaa pen uy'á ke, urufoo na nyè numpini i, u na jaare numpini i, u nyè a tashaga cè uye na me, naha na ye numpin'á u yyahe wwò u na.

¹² Mii pyiibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, naha na ye yii kapegigil'á yàfa yii na Yesu mege na.

13 Tiibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, naha na ye mà jwo dijnyenji u dá ke, ngemu u nyé ke, yii à uru cè.

Nànjjiibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, naha na ye yii à jà Sitaanniñi na.

14 Mii nànkwoobii, mii à nje sém'a tun yii á, naha na ye yii à Tufoonji cè.

Tiibii, mii à nje sém'a tun yii á, naha na ye ngemu u nyé mà jwo dijnyenji u dá ke, yii à uru cè. Nànjjiibii, mii à nje sém'a tun yii á, naha na ye yii à pyi fàhahyahaga sùpyii. Kile jwump'à tateenge wwu yii zòompil'e, ka yii i jà Sitaanniñi na.

15 Yii àha dijnyenji ná u funño karigii kyaa táan yiy'á me. Shinñi u à dijnyenji kyaa táan uy'á ke, Tufoonji kyaa maha ntáan urufol'á me.

16 Naha kurugo ye yaaga maha yaaga ku nyé dijnyenji i mu à jwo sùpyanji nyii karigii ná yaayi u maha jaa maa nyii yige yi kurugo ke, ná dijnyenji karigii cyi maha ma ná yàmpeente e ke, lire là nyé a fworu Tufoonji i me, nka dijnyenji i cyi à fworu.

17 Dijnyenji ná u nyii karigii na ntúuli. Nka shinñi u nyé na Kile nyii wuuni pyi ke, urufoo sí n-kwóro tèekwombaa.

Kirisita zàmpenji kani

18 Mii nànkwoobii, dijnyenji tèekwooni laaga saha nyé a tóon me. Y'à jwo yii á na Kirisita zàmpenji sí n-pa. Nyé tēni i wuu nyé nume ke, Kirisita zàmpeenbii niyahamil'á pa a kwò. Lire cye kurugo wuu à li cè na dijnyenji tèekwoon'á byanhara.

19 Pi à fworu wuu shwòhol'e, nka pi mpyi ná wuu e me, naha na ye kàmpyi pi mpyi ná wuu e, pi mpyi na sí n-kwóro ná wuu e. Nka pi à fworu wuu shwòhol'e ke, lir'á li cyéè na pi wà tufiige mpyi ná wuu e me.

20 Nka yii pi ke, Yesu Kirisita u à fworu Kile e ke, ur'á Kile Munaani le yii e, ka yii puni si sēenji cè.

21 Mii à nge letereñi sém'a tun yii á, nka lire nyé a li cyéè na yii nyé a sēenji cè mà de! Yii à u cè ke, lire kurugo u à tun yii á. Yii à li cè mú na kafinara si n-jà n-fworu sēenji i me.

22 Jofoo sí u nyé kafiniviniñi ye? Shinñi u à Yesu cyé na Kile Nijcwónrēñi bà u nyé u wi me, uru u nyé kafiniviniñi, maa mpyi Kirisita zàmpenji. Urufol'á cyé Tufoonji ná Jyafoonji na.

23 Shin maha shin u à Jyafoonji cyé ke, urufoo nyé ná Tufoonji i me. Nka ngemu ká nyé Jyafoonji na ke, urufoo mú na nyé ná Tufoonji i.

24 Yii pi ke, jwumpe pu nyé na yu yii á mà lwó fo yii tējyini i Kile kuni i ke, pur'á yaa pu kwóro yii funñ'i. Puru ká nkwóro yii funñ'i, yii sí n-pyi Jyafoonji wwoñe, sí n-pyi Tufoonji wwoñe mú.

25 Nwomeñi Jyafoonji s'á lwó wuu á ke, lire li nyé: shñi niñkwombaanji.

26 Sùpyire ti nyé na yii leni kumpiini i ke, mii à nyii karigii sém'a tun yii á pire kyaa na.

27 Yii pi ke, Kile Munaani Jyafoonji à le yii e ke, lir'á tēn yii e. Lire e ke nūño saha nyé mà yaaga jwo yii á me, naha na ye lire Munaani na karigii puni yyaha yu yii á. Yaaga maha yaaga li nyé na yu ke, yire puni nyé sēe, li nyé na fini me. Nyé lire e ke, l'aha ndemu jwo yii á ke, yii a lire pyi. Yii kwóro Kirisita wwoñe e.

Kile pyiibii pyiñkanni

28 Nyé mii pyiibii, yii kwóro Kirisita wwoñe e, bà li si mpyi, canñke u sí nūru n-pa ke, u u mpa wuu yákilibii ta pi à tēn, k'áha nkwd mpyi wuu á silege kuru canñke me.

29 Bà yii à li cè na Kirisita à tí me, yii li cè mú na shin maha shin u maha katiigii pyi ke, urufoo maha li cyéè lire cye kurugo na uru nyé Kile pyà.

3

1 Táanñkanni na wuu kyal'á táan Tufoonji á ke, yii lire kàanmucya ke! U à wuu kyaa táan uy'á fo wuu na yire Kile pyi. Kile pyi pi à sii wuu. Nde l'á dijnyenji sùpyire pyi ti nyé a wuu cè me, lire li nyé: pi nyé a Kile cè me.

2 Mii ntáannamacinmpyiibii, nume kōni, wuu à pyi Kile pyi. Wuu sí n-pa n-pyi yaage nkemu ke, kuru sàha nkwd a cyéè wuu na me. Nka wuu kōn'á cè, canñke Yesu Kirisita sí n-cyéè ke, pyiñkanni na u nyé ke, wuu sí n-pyi amuni. Lire e*, pyiñkanni na u nyé ke, wuu sí u nya amuni.

3 Shin maha shin u à u sōñjore taha li na na uru sí n-pyi Yesu fiige ke, urufoo maha uye finñe bà u à finñe me.

4 Shin maha shin u nyé na kepegigii pyi ke, urufoo maha Kile Saliyanji tūnni, naha na ye kepegigii cyi nyé Kile Saliyanji kafuunnkii.

5 Yii s'a lí cè na Yesu Kirisita à pa si kepegigii shi kwò. Uru yabilinji nyé a kapii pyi mà nya me.

* 3:2 Pii maha jwo: «naha kurugo ye».

⁶ Lire e ke shin maha shin u nyɛ Yesu Kirisita wwoɲɛɛge e ke, urufoo si nyɛ n-kwɔro kapegigii mpyiɲi na mɛ. Shin maha shin u à kwɔro kapegigii mpyiɲi na ke, urufoo nyɛ a Yesu Kirisita nya mɛ, u mú nyɛ a u cɛ mɛ.

⁷ Mii pyibii, yii àha ñkwò wà yaha u yii le kumpiini i mɛ. Shin maha shin u nyɛ na katiigii pyi ke, urufol'à tíi bà Yesu Kirisita à tíi mɛ.

⁸ Shin maha shin u nyɛ na kapegigii pyi ke, urufoo na nyɛ Sitaanniɲi wu, ɲaha na yɛ mà lwó fo tasiige e, Sitaanniɲi na kapegigii pyi. Kile Jyanɲi kapani sí li nyɛ si Sitaanniɲi kapyiɲkii shi bò.

⁹ Shin maha shin u nyɛ Kile pyà ke, urufoo nyɛ na ñkwòroli kapegigii mpyiɲi na mɛ, ɲaha na yɛ Kile fànhe maha mpyi urufol'e. Ná urufoo sí nyɛ Kile pyà, lire kurugo u si n-jà n-kwɔro kapegigii mpyiɲi na mɛ.

¹⁰ Nde l'à Kile pyibii ná Sitaanniɲi pyibii wwú piye e ke, lire li nyɛ: shin maha shin u nyɛ u nyɛ na katiigii pyi, maa u cɛmpworonɲi kyaa táan uy'à mɛ, urufoo nyɛ Kile pyà mɛ.

Pyiɲkanni na wuu à yaa wuu wuu cɛmpyiibii kyaa táan wuy'à ke

¹¹ Yii li cɛ na jwumpe p'à jwo yii á mà lwó fo yii tɛɛjiini i Kile kuni i ke, puru pu nyɛ: wuu wuyɛ kyaa táan wuy'à.

¹² Wuu àha mpyi Kanɲi fiige mɛ, uru na mpyi Sitaanniɲi wu, u à u siɲɛɛɲi bò. Kanɲi kapyiɲkii mpyi a pi, lire kurugo u à u siɲɛɛɲi bò, mà li ta u siɲɛɛɲi wogigii mpyi a tíi.

¹³ Cɛmpyiibii, yii kyaa ká mpɛn diɲɛɲi sùpyir'á, lire ká mpáa yii e mɛ.

¹⁴ Wuu à li cɛ na tɛni l'e shiɲi sɛe wuɲi mpyi wuu á mɛ. Nka numɛ u nyɛ wuu á, ɲaha na yɛ wuu à wuu cɛmpyiibii kyaa táan wuy'à. Shinɲi u à u cɛmpyiibii kyaa pɛn uy'à ke, urufoo na nyɛ kwúɲi i.

¹⁵ Shin maha shin u à u cɛmpworonɲi kyaa pɛn uy'à ke, urufoo ná supyibon'á tàanna. Yii s'à li cɛ na supyibonɔ si n-jà n-kwɔro supyibuuni na, si shiɲi niɲkwombaanɲi ta mɛ.

¹⁶ Ndemu cye kurugo wuu à tàange shi cɛ ke, lire li nyɛ: Yesu Kirisita à u múnaani kan wuu kurugo. Lire e wuu mú à yaa wuu wuu múnahigii kan wuu cɛmpyiibii kurugo.

¹⁷ Náfuufoo ká u cɛmpworonɲi wà nya kanhare e, maa mpyi u nyɛ a ɲɛn'a u tɛɛge mɛ, tá Kile tàange nyɛ urufol'e?

¹⁸ Mii pyibii, wuu tàange nyɛ a sàa yaa ku pyi ɲwɔɲwumɔ kanna mɛ. K'à yaa ku pyi tàange yabilinɲi, ñkemu ku sí raa ɲaa wuu kapyiɲkil'e ke.

¹⁹ Lire cye kurugo, wuu sí li cɛ na wuu na ɲaare sɛɛɲi ɲun'i, wuu yákilibii mú sí n-tɛɛn Kile yyahe taan.

²⁰ Ali wuu zòmpyaagii mɛɛ ká sii na wuu cɛɛge karigii cyil'e, wuu li cɛ na Kile à fànha tò wuu zòmpyaagii na, u à karigii puni cɛ.

²¹ Mii ntàannamacɛmpyiibii, wuu zòmpyaagii ká mpyi cyi nyɛ na wuu cɛɛge mɛ, wuu yákilibii sí n-tɛɛn Kile yyahe taan.

²² Lire ká mpyi, wuu aha yaaga maha yaaga ɲáare u á ke, u sí kuru kan wuu á, ɲaha na yɛ wuu na u tonɲi kurigii ɲaare, maa u ɲyii karigii pyi.

²³ Nde u à cya wuu á uru tonɲi funɲke e ke, lire li nyɛ: wuu dá u Jyanɲi Yesu Kirisita na, wuu u wuyɛ kyaa táan wuy'à bà u à li cya wuu á mɛ.

²⁴ Shinɲi u nyɛ na Kile tonɲi kurigii ɲaare ke, urufoo ná Kile maha mpyi wwoɲɛɛ, Kile ná urufoo mú maha mpyi wwoɲɛɛ. Ndemu cye kurugo wuu maha li cɛ na wuu ná Kile nyɛ wwoɲɛɛ ke, lire li nyɛ: u à u Munaani le wuu e.

4

Ndemu cye kurugo Kile túnntunɲi maha ɲcɛ ke

¹ Mii ntàannamacɛmpyiibii, mpɛii puni pi nyɛ na ma yii á, na pire na nyɛ Kile túnntunmii ke, yii àha ndá pi puni na mɛ, yii a pi zòmpii shuu yii a wíi, yii i ɲcɛ kampyi Kile u à pi tun, ɲaha na yɛ shiɲnyahara na fini diɲɛɲi yyaaha kurugo na pire na nyɛ Kile túnntunmii.

² Ndemu cye kurugo Kile túnntunɲi maha ɲcɛ ke, lire li nyɛ: shin maha shin u à tɛɛn li taan na Yesu Kirisita à pa mpyi sùpya ke, urufoo na nyɛ Kile túnntunɲo.

³ Nka shin maha shin u à jwo na uru na nyɛ Kile túnntunɲo, maa Yesu cyé ke, urufoo nyɛ Kile túnntunɲo mɛ. Kirisita zàmpɛɲɲi túnntunɲo u nyɛ urufoo, u kyaa s'à jwo yii á na u sí n-pa, u s'à pa a kwò diɲɛɲi i.

⁴ Yii pi ke, mii pyibii, yii na nyɛ Kile wuu. Yii à fànha ta pire kafinivinibii na, ɲaha na yɛ Munaani l'à tɛɛn yii e ke, lir'à fànha tò diɲɛɲi sùpyire wuuni na.

⁵ Pire kafinivinibii pi ke, pire na nyɛ diɲɛɲi wuu, lire kurugo pi maha yu mà tàanna ná diɲɛɲi jwuɲkanni i, diɲɛɲi'a sí wá na núru pi ɲwɔ na.

⁶ Wuu pi ke, wuu na nyɛ Kile wuu. Shinɲi u à Kile cɛ ke, urufoo maha núru wuu ɲwɔ na. Nɲemu u nyɛ u nyɛ Kile pyà mɛ, urufoo nyɛ na núru wuu ɲwɔ na mɛ. Lire cye kurugo, wuu maha túnntunmii sɛe wuubii cɛ a wwú kafinivinibil'e.

Kile à wuu kyaa táan uy'á, wuu wuu shinjebii kyaa táan wuy'á mú

⁷ Mii ntáannamacinmpyibii, wuu wuye kyaa táan wuy'á, naha na ye táang'à fworó Kile e. Shin maha shiin u à u cinmpyibii kyaa táan uy'á ke, urufoo na nyé Kile pyà, maa u cè.

⁸ Shinji u nyé u nyé a u cinmpyibii kyaa táan uy'á me, urufoo nyé a Kile cè me, naha na ye Kile na nyé táanga.

⁹ Pynkanni na Kile à li cyèe wuu na na wuu kyal'à táan ur'á ke, lire li nyé: u à u Jyanji ninjinji tun u à pa dijnyeni i, bà wuu si mpyi si shiji sèe wunji ta u cye kurugo me.

¹⁰ Kuru táange ku nyé: wuu bà pi à Kile kyaa táan wuy'á mà de! Nka Kile u à wuu kyaa táan uy'á, maa u Jyanji tun u à pa mpyi sáraga maa wuu kapegigi tugure lwó maa Kile lùuni tije.

¹¹ Nyé mii ntáannamacinmpyibii, ná Kile à wuu kyaa táan uy'á lire pynkanni na, lire e wuu mú à yaa wuu wuye kyaa táan wuy'á.

¹² Sùpya nyii nyé a tég'a nya Kile na me, nka wuu aha wuye kyaa táan wuy'á, wuu sí n-kwóro Kile wwojége e, u táange mú sí raa naa wuu shwóhol'e sèeni na.

¹³ Ndemu cye kurugo wuu à li cè na wuu à wwò ná Kile e, Kile mú s'à wwò ná wuu e ke, lire li nyé: u à u Munaani le wuu e.

¹⁴ Tufooni à Jyafoonji tun u à pa mpyi dijnyeni Shwofooni, wuu à lire nya wuu nyiigii na, maa mpyi lire kani shèenre jwufee.

¹⁵ Shinji u à tèn li taan na Yesu u nyé Kile Jyanji ke, Kile à wwò ná urufol'e, urufoo mú à wwò ná Kile e.

¹⁶ Táanjkanni na Kile à wuu kyaa táan uy'á ke, wuu à lire cè, maa dá li na. Kile na nyé táanga, shinji u à kwóro táange e ke, urufol'à wwò ná Kile e, ka Kile sí wwò ná urufol'e.

¹⁷ Wuu kyal'à táan Kile á sèeni na, lire kurugo canjke u sí sùpyire puni sàra sí ntàanna ná pi kapyiinji'e ke, wuu yákiliteenre wuu pi sí n-pyi kuru canjke. Naha kurugo ye bà Yesu Kirisita mpyi nge dijnyeni i me, amuni wuu mú nyé.

¹⁸ Shinji u à Kile ná u cinmpyibii kyaa táan uy'á ke, urufoo yákiiliji maha ntèen, naha na ye táange sèe woge maha fyagare kwò. Yii li cè na mu aha sùpyanji nya u u fyáge, u kapegigi sí ndemu nò u na ke, lire yaha na u maha fyáge. Lir'à li cyèe shinji u nyé na fyáge ke, táange nyé a ndire wà urufol'e me.

¹⁹ Wuu pi ke, Kile u à fyánha a wuu kyaa táan uy'á, lire kurugo wuu à Kile ná wuu cinmpyibii kyaa táan wuy'á.

²⁰ Wà ha jwo na Kile kyal'à táan ur'á, mà li ta urufol'à u cinmpworonji kyaa pen uy'á, urufoo na nyé kafiniviniwe, naha na ye mu nyii nyé ma cinmpworonji ngemu na ke, mu aha uru kyaa pen may'á, Kile u nyé mu nyii nyé uru na me, di uru kyaa sí n-jà n-táan mu á n-jwo ye?

²¹ Nde Kile nyé na jcaa wuu á ke, lire li nyé: uru kyal'à táan ngemu á ke, urufoo u u cinmpworonji kyaa táan uy'á mú.

5

Kile à njemu jwo Yesu kyaa na ke, wuu dá yire na

¹ Shin maha shin u à dá li na na Yesu u nyé Kile Nijcwónronji ke, urufoo na nyé Kile pyà. Tufooni Kile kyal'à táan shin maha shin á ke, u pyiibii kyaa maha ntáan urufol'á mú.

² Wuu aha Kile kyaa táan wuy'á, maa u tonji kurigii jaare, lire cye kurugo wuu sí li cè na u pyiibii kyal'à táan wuu á.

³ Yii li cè, mà Kile kyaa táan may'á, lire li nyé: na u tonji kurigii jaare. Cyire sí nyé kapyimpengii me,

⁴ naha na ye shin maha shin u nyé Kile pyà ke, urufoo maha fánha ta dijnyeni na. Yaage urufoo maha ntég'a fánha ta dijnyeni na ke, kuru ku nyé wuu dánianji Yesu Kirisita na.

⁵ Jo u sí n-jà fánha ta dijnyeni na ye? Shinji u à dá li na na Kile Jyanji u nyé Yesu ke, urufoo wi.

⁶ Yesu Kirisita à pa dijnyeni i, maa batize lwóhe e, maa uye pyi sáraga, u sishang'à wu. U nyé a batize kannna me, u à batize, lire kántugo maa uye pyi sáraga, u sishang'à wu. Kile Munaani na yire yu wuu á, lire li nyé sèeni.

⁷ Nyé yii li cè na yaayi taanre yi nyé na Yesu Kirisita kyaa yu wuu á, yire yi nyé:

⁸ Kile Munaani ná lwóhe ná sishange. Yire taanrenji mú s'à bê ninjin na u kyaa na.

⁹ Nde sùpyir'à nya maa li yu ke, wuu maha jéegge lire na, mà li ta nde Kile nyé na yu ke, lir'à fánha tò sùpyire wuuni na, naha na ye Kile yabilin'á jwo u Jyanji kyaa na.

¹⁰ Shin maha shin u à dá Kile Jyanji na ke, urufol'à jéé Kile nijjwuyi na, maa yi yaha uye funj'i. Ngemu sí u nyé u nyé a dá Kile nijjwuyi na me, urufol'à Kile pyi kafiniviniwe, naha na ye nde Kile à jwo u Jyanji kyaa na ke, urufoo nyé a dá lire na me.

¹¹ Lire sí li nyé: Kile à shiji ninjkwombaanji kan wuu á, uru shiji na ntaa u Jyanji cye kurugo.

¹² Shin maha shin u nyé ná Jyafoonji i ke, shiji sèe wunji na nyé urufol'á. Shinji u nyé u nyé ná u e me, shiji sèe wunji nyé urufol'á me.

Jwumpe nizanmpe

¹³ Yii pi à dá Kile Jyanji na ke, mii à nge leterɛnɛjɛ séme si ntun yii á, bà yii si mpyi si li cè na yii à shìnjɛ nɛnkɔmbaanji ta me.

¹⁴ Wuu aha yaaga maha yaaga jáare Kile á mà tàanna ná u nyii wuuni i ke, wuu à tɛɛn ná l'e na u sí wuu járege lógo.

¹⁵ Ná wuu s'à li cè na u maha wuu járeyi núru, lire e, wuu aha yaaga maha yaaga jáare u á ke, wuu maha li cè na wuu à kuru ta a kwò.

¹⁶ Wà ha cɛmpworonji wà nya u u kapii pyi, ndemu li nyɛ li si kwùnjɛ nɔ u na me, urufoo u Kile jáare u á. Kile sí shìnjɛ sèe wunji kan u á, kapegigii cyi nyɛ cyi nyɛ na kwùnjɛ nɔni sùpyanji na me, cyire pyifeebii kyaa li. Nka kapiini là na nyɛ wani, lire maha sàa kwùnjɛ nɔ sùpyanji na. Lire kapiini shìnjɛ pyifoonji kyaa na bà mii à jwo yii Kile jáare me.

¹⁷ Kyaa maha kyaa l'à para tapyige e ke, lire na nyɛ kapii. Nka kapegigii puni nyɛ na kwùnjɛ nɔni sùpyanji na me*.

¹⁸ Wuu à li cè na shin maha shin u nyɛ Kile pyà ke, urufoo nyɛ na uye yare kapegigii mpyinjɛ yahare e me, jáaha na ye Kile Jyanji maha urufoo sɔncwɔnɔnjɛ sigili, lire kurugo Sitaanninjɛ si n-jà yafyin pyi urufoo na me.

¹⁹ Wuu à li cè na wuu na nyɛ Kile wuu, diɛnyɛnjɛ sùpyire sannte sí nyɛ Sitaanninjɛ fànhe jwɔh'i.

²⁰ Wuu à li cè mú na Kile Jyanji à pa, maa wuu yákilibii múgo, ka wuu u Kilenji sèe wunji cè. Wuu nyɛ Kilenji sèe wunji wwoɛɛɛ, wuu ná u Jyanji Yesu Kirisita wwoɛɛɛge cye kurugo. Uru u nyɛ Kilenji sèe wunji, ngemu u maha shìnjɛ nɛnkɔmbaanji kaan ke.

²¹ Mii pyiibii, yii a yiye kàanmucaa yasanjɛyi na.

---

* 5:17 Yii Marika 3.28-29 wí.

Yuhana letereŋi shonwuŋi

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu túnntunŋo. Uru u à nge letereŋi sém'a tũugo dánafeebii kurunke kà á. Ku mpyi a sàa táan u á. Lire e u à ku yyere: «cɔmpworocwoŋi». U à ku dánafeebii yyere: «cɔmpworocwoŋi pyilibii».

Yuhana à li cya pi á, pi piye kyaa táan piy'á. U à li cya mú na wà ha mpa pi á ná kàlanj waber'e, ŋgemu u à li cyée na Yesu jye a pa mpyi sùpya diŋyeni i me, pi àha jee urufoo na me.

Jwumpe tasiige

¹ Mii u jye dánafeebii kacwɔnrɔŋi ke, mii u jye na nge letereŋi sémeni si ntun cɔmpworocwoŋi* ná u pyilibil'á, Kile à uru ŋgemu cwɔnrɔ ke. Yii kyal'à táan mii á sèenji na. Mii kann'á bà yii kyal'à táan me, ŋka mpɔi puni pi à sèenji cè ke, yii kyal'à táan pire pun'á.

² Yii kyal'à táan wuu á, naha na ye wuu à sèenji cè, u mú sí n-kwôro ná wuu e, fo tèekwombaa.
³ Tufoonji Kile ná u Jyanji Yesu Kirisita sí jwɔ wuu na, si jùjjaara ta wuu na, si yyenjinke kan wuu á, bà wuu si mpyi s'a jaare sèenji jɔŋ'i, si wuye kyaa táan wuy'á me.

Wuu à yaa wuu a jaare sèenji jɔŋ'i, wuu u wuye kyaa táan wuy'á

⁴ L'à pyi mii á funntanga nimbwɔhɔ, mà li jya na mu pyilibii pi na jaare sèenji jɔŋ'i, bà Tufoonji à li cya wuu á me.

⁵ Jye mii cɔmpworocwoŋi, jje mii jye na sémeni si ntun mu á nume ke, to nivɔnŋo bà me. Uru ton'á le wuu á, canŋke wuu à jyè Kile kuni i ke, uru u jye: wuu wuye kyaa táan wuy'á.

⁶ Wuu aha a Kile tonji kurigii jaare, lire li jye tãange. Yire yi jye na yu yii á, mà lwó fo yii canjyige Kile kuni i, yii a lire pyi.

⁷ Mpɔi pi jye na sùpyire jwɔ fáanji na leni kumpiini i ke, pir'à jyaha diŋyeni yyaha kurugo nume. Pi jye na jee'g'a tɛen li taan na Yesu Kirisita à pa diŋyeni i ná supyicyeere e me. Shin maha shin u jye amuni ke, urufoo na jye kafiniviniwe, maa mpyi Kirisita zãmpen.

⁸ Yii a yiye kãanmucaa, bà li si mpyi yii àha ŋkwɔ wuu báaranji kapyiini yaha li pyi laaga baa me, yii yiye waha bà yii si mpyi si u tɔonji puni ta me.

⁹ Kàlanji u à yyaha tí ná Kirisita kani i ke, shin maha shin u jye u jye a uye pwo uru na me, maa laaga tɔon uru na ke, urufoo jye ná Kile e me. Ŋka shinji u à uye pwo uru na ke, urufoo jye ná Tufoonji ná Jyafoonji i.

¹⁰ Wà ha mpa yii á ná kàlanji waber'e, ŋgemu u jye u jye a yyaha tí ná Kirisita kani i me, yii àha jee urufoo yaha u sunmbage lèŋe yii pyenge e† me. Yii àha urufoo shéere bá me,

¹¹ naha na ye ŋgemu ká urufoo shéere ke, u à wwó ná urufol'e kuru báarapege na.

Jwumpe nizanmpe

¹² Karii niŋyahagii saha na jye mii á mà jwo yii á, mii la naha si cyi séme me, naha na ye mii la jye si ŋkàre wani yii yyere si sà cyi jwo yii á, bà wuu funntange si mpyi si funŋo me.

¹³ Mu cɔmpworocwoŋi Kile à cwɔnrɔ ke, uru pyilibil'á mu shéere.

* 1:1 Naha ŋke cyage e, dánafeebii kurunke kà mege ki. Dánafeebii kurunke shiinbii pi jye u pyilibii. † 1:10 Pyenge kyaa l'à jwo naha ŋke cyage e ke, dánafeebii tabinnige kyaa li. Lire tɛni i cyeye mpyi sàha ŋkwɔ a faanra Kile pɛente me e na me, dánafeebii mpyi maha piye bínnini pyenyi i.

Yuhana letereŋi tanrewuŋi

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu tūntunŋo. Uru u à nge letereŋi sém'a tun Gayusi á. Tūntunmpii Yuhana mpyi a tun pi sà Jwumpe Nintanmpe jwo Gayusi kàhhe e ke, Gayusi mpyi a pire sunmbage lèŋe. Nka nàŋi wà na mpyi dánafeebii shwòhò'l'e, na Jwoterefu. Uru mpyi a jee Yuhana tūntunmpii sunmbage na mɛ. U mpyi maha Yuhana jùŋke tare. Yuhana à Gayusi kée maa li cya u á na u àha mpyi Jwoterefu fiige mɛ.

Nge letereŋ'á li cyée na shin maha shin u jye na báare Kafoonji á ke, wuu à yaa wuu pire cümü leme jwò.

Jwumpe tasiŋe

¹ Mii u jye dánafeebii kacwònròŋi ke, mii u jye na nge letereŋi sémeni si ntun mii ntàannamacinmpworonji Gayusi á. Sèeŋi na, mu kyal'á táan mii á.

² Mii ntàannamacinmpworonji, mii na li jáare Kile á, u u ma wuuni jwò, u u ma yaha ticuumpe e, bà mu jye na si yyaha na Kile kuni i mɛ.

³ Mii funŋk'á táan sèl'e, naha na ye pyiŋkanni na mu à maye pwò sèeŋi na, ná pyiŋkanni na mu jye na jaare u jwò'i ke, cinmpyiibii pil'á pa yire jwo mii á.

⁴ Mâ lógo na mü pyiibii wá na jaare sèeŋi jwò'i, funntanga nimbwòho jye a tòro kuru na mii á mɛ.

Gayusi kani

⁵ Mii ntàannamacinmpworonji, kyaa maha kyaa mu jye na mpyi cinmpyiibil'á fo mà sà nò nàmpwuunbii na ke, mu à li cyée na mu na jye jwòmeɛ niŋkinfoo cyire karigii cye kurugo.

⁶ Pyiŋkanni na mu à li cyée pi na na pi kyal'á táan mu á ke, pi à pa lire jwo naha dánafeebii kurunŋk'á. Mu aha yákili yaha pi na, maa pi tège pi kùsheeni i mà tàanna ná Kile jyi wuuni i, lire sí n-yaa.

⁷ Li cè na Kirisita mege kurugo pi à nde kùluni tõege lwó, mpii pi jye pi jye Kile kuni i ná wuu e mɛ, pi jye a pire cyeyaage kà tufiige jáare mɛ.

⁸ Nye wuu à yaa wuu a tire sùpyire shiŋi tère. Wuu aha a lire pyi, lire li sí li cyée na wuu à cyeyi kan wuy'á maa báare, bà sèeŋi jwumpe si mpyi si nò tajyahay'e mɛ.

Jwoterefu ná Demetirusi kani

⁹ Mii à jwòjyeya sém'a tũugo dánafeebii kurunŋk'á wani, nka Jwoterefu à wuu jwumpe cyé, u la jye sí uye pyi dánafeebii puni jùŋufoonji.

¹⁰ Lire e mii aha nò wani, kapyimbaagil'e u à cye le, maa wuu jùŋyi tare ke, mii sí cyire puni tège yii niŋgyigigii na. Lire kanni bà mɛ, u jye na jeege cinmpyiibii sunmbage na mɛ, mpiimu la si ku jye s'a pi sunmbage lèŋi ke, u maha núru na pire sigili lire na, maa pi kòre na yige dánafeebii kurunŋke e.

¹¹ Mii ntàannamacinmpworonji, ma hà raa òrili kapiini kurugo mɛ, ta òrili kacenni kurugo. Shiŋji u jye na kacenni pyi ke, urufoo na jye Kile wu. Nka shiŋji u jye na kapiini pyi ke, urufoo jye a yafyin cè Kile e mɛ.

¹² Demetirusi wi ke, dánafeebii puni na uru metanga yu, sèeŋi jwò'i u jye na jaare ke, uru mú à li cyée na u meŋ'á táan. Wuu na u metanga yu mú, mu s'á li cè na nje wuu à jwo u kyaa na ke, yire na jye sèe.

Jwumpe nizanmpe

¹³ Karii niŋyahagii saha na naha mii á si jwò mu á, nka mii la nàha si cyi séme mɛ.

¹⁴ Mii na sòŋji li saha si mò mɛ, wuu sí wuye jya, si jwo ná wuye e.

¹⁵ Kile u yyenŋke kan ma á.

Mu ceveebil'á mu shéere. Wuu ceveebii puni niŋkin niŋkinji shéere wani.

Zhude leterengi

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè leterengi funṅṅ jwumpe e ke

Zhude na mpyi wuu Kafoonji Yesu Kirisita cinnmpworó. Cyelentiibii kafinivinibii pii mpyi na kàlanj wà kaan dánafeebil'á na Kile maha sùpyire kapegigii yafani pi na, ná lire e dánafeebii sí n-jà raa pi jyii karigii puni pyi. Lire e Zhude à nge leterengi sém'a tun dánafeebil'á, maa li cyée pi na na pi àha raa pi jwumpe núru me, jaha kurugo ye pi jye na fyáge Kile na me.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Zhude u jye Yesu Kirisita báarapyi, maa mpyi Yakuba sɔnɛ ke, Tufoonji Kile à yii mpiimu ywere mà pyi u wuu, maa yii kyaa táan uy'á, maa yii saɔcwɔnnji sigili na Yesu Kirisita cannuruge sigili ke, yii á mii à nge leterengi tun.

² Kile u jùnaara ta yii na, u u yyeɔnɔnke ná taaenge kan yii á sèe sèl'e.

Cyelentiibii kafinivinibii kani

³ Mii ntàannamacinnmpyibii, mii la mpyi a sii si letere sème si ntun yii á wuu mú puni zhwoɔni kyaa na. Nka mii á li ta kacenne li jye li li mii u nge leterengi tun yii á si màban le yii e, bà yii si mpyi si yiye waha Kile kuni zhi leni na, lire ndemu l'á le Kile wuubii taan tɔɔgɔ ninɔkin fo tèekwombaa ke.

⁴ Mii à u tun yii á, jaha na ye mpíi pi jye pi jye na fyáge Kile na me, pire pil'á njwòh'a jyè yii shwòh'le, maa wuu Kile kacenni kani labali na yu, si nta raa silege baa karigii pyi. Wuu jùɔfoonji ná wuu Kafoonji ninɔkinji u jye Yesu Kirisita ke, pi maha uru cyíge. Mà lwó fo tèemɔni i y'á sème Kile Jwumpe Semenji i na Kile sí pire sàra si ntàanna ná pi kapyinɔkil'e.

⁵ Kyaa maha kyaa mii sí n-jwo yii á ke, yii à cyire puni cè mà kwò, nka mii sí yii funṅṅ cwo cyi na na Kafoonji à u shiinbii yige Misira kini i ke, mpíi pi mpyi pi e pi jye a dá u na me, u à pire bò.

⁶ Yii funṅṅ cwo li na mú, mèlɛkɛebii pi mpyi ná pi tayyérege mpyi a pi yyaaha jɔ me, ka pi i yiri pi tateenge e ke, pire nimpwɔnjahabii pi jye tèrigii puni i yòroyi na numpini cyage e, na canmbwòhe sigili, kuru canɔnke Kile sí pi sàra si ntàanna ná pi kapyinɔkil'e.

⁷ Yii funṅṅ cwo Sɔdɔmu ná Gɔmɔri kànyi shiinbii ná pi kwúumpe kànyi shiinbii na mú. Pire mpyi a piye yaha jacwɔre ná silege baa karigii mpyini na pire mèlɛkɛebii fiige. Lire e Kile à nafugombaage tɛg'a pire sùgo si mpyi yecyeeɛe.

⁸ Nye pire cyelentiibii kafinivinibii kyaa mii à jwo ke, cyire karigii shinj pire jye na mpyi mú: pi maha piye jwòre ná jacwɔre e, maa nko na cyire karigii kun'à kan pir'á nɔoyi i, pi maha Kafoonji kafente cyíge, pèent'à yaa ti taha yaaga maha yaaga na nɔnyini na ke, pi maha yire cyere.

⁹ Mà li ta Misheli u jye mèlɛkɛebii jùɔfembwòhɔ ke, mà u ná Sitaannini yaha piye na Musa buwunji kyaa na, u jye a Sitaannini jwò shwò ná cyàhigil'e me, nka u à jwo kanna: «Kafoonji Kile u ma sàra.»

¹⁰ Nka pire kafinivinibii jye a yaage nkemu cè me, pi maha kuru njini fare, pi na jye mu à jwo sige yaaya. Pi maha karigii pyi piye jùɔ kurugo, pi yabilimpíi kapyiini li sí pi shi tò.

¹¹ Pi wuun'à kɛɛge, jaha kurugo ye pi à kumpiini lwó Kanji* fiige. Wyérenji kurugo pi à sùpyire wurugo Balamu† fiige. Pi à jùɔ kyán Kile na, bà Kore‡ mpyi a jùɔ kyán me, lire kurugo Kile sí pi shi bò.

¹² Pire pi maha karigii nyaha na wùruge yii kanɔwɔrɔ njyini cyeyi i, silege jye pi na me. Piye kanni pi maha wii. Pi na jye mu à jwo kilawwo kafɛɛg'á ndemu fwò a tòro ke, pi na jye mu à jwo cire ntemu ti jye ti jye a sii na yaserɛ pyi tɛni là tufiige e me, pi na jye mu à jwo cige k'à dir'a kò ná ku ndire e ke, lire kurugo k'à waha.

¹³ Pi maha pi silege baa karigii pyi sùpyire jyii na, bà suumpe lwòhe maha nkànnji na yiri maa kakyayi yige na wàa cyiinji na me. Pi na jye mu à jwo wɔrii jcyiimu cyi jye na jaare na màre ke. Nde Kile à bégele pi mɛɛ na ke, lire li jye nimpirinɔke, pi sí n-pyi kur'e fo tèekwombaa.

¹⁴ Enòki u mpyi Adama túluge lyeɔwɔge baashɔnwoge ke, Kile mpyi a uru pyi u à jwo mpíi shinpíibii shinj kyaa na, u mpyi a jwo: «Kafoonji sí n-pa ná u mèlɛkɛebii kampwòhii ninyahanyahamil'e,

¹⁵ si sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyinɔkil'e, mpíi pi jye pi jye na fyáge Kile na me, si pire cɛɛge pi kapegigii mpyini kurugo. Jwunɔgama maha jwunɔgama pi à jwo u na ke, u sí pi cɛɛge cyire puni kurugo.»

* 1:11 Adama jyanj njcyiini u mpyi Kanji. Ur'á u cɔnnji bò (Zhenɛzi 4.1-8). † 1:11 Wyérenji kurugo, Balamu mpyi a Izirayeli shiinbii wurugo pi i kacyanhigii sunni (Nɔmburu 22.4-35). ‡ 1:11 Kore mpyi a jùɔ kyán Kile túnntunji Musa na (Nɔmburu 16.1-35).

¹⁶ Jwuhyahamafee pi nyε pi pi, pi funnke nyε na njɔni mε, pi maha naare na ntàanni ná pi nyii karigil'e, pi maha jwumbwompe yu, maa sùpyire booli pi nàfanji kurugo.

Dánafeebil'á yaa pi piye waha Kile kuni i

¹⁷ Nka mii ntàannamacinmpyibii, yii pi ke, jwumpe Yesu túnntunpil'á fyánha a jwo yii á ke, yii áha funnɔ wwɔ puru na me.

¹⁸ Pi mpyi a jwo yii á na dijnyεni canzanɔyi i, sùpyire tà sí raa yii fwóhɔre, pi sì raa fyáge Kile na mε, pi sí raa pi nyii karigii pyi.

¹⁹ Tire sùpyire ti nyε nte, pi maha ma ná ndàhalaŋi i dánafeebii kurunke e, pi maha pi karigii pyi mà táanna ná pi yabilimpɔi sɔnnɔŋkanni i. Kile Munaani nyε pi e mε.

²⁰ Nka yii pi ke, mii ntàannamacinmpyibii, yii yiye waha yii raa sí yyaha na Kile kuni i, yii raa Kile náare u Munaani fánhe cye kurugo.

²¹ Kile à yii kyaa táan uy'á, yii kwóro kuru tàange e. Kafoonji Yesu Kirisita jùnaare funnke e, u sí shɔŋi ninkwombaanji ŋgemu kan yii á ke, yii a uru sigili.

²² Mpii pi nyε ná funyɔ shuunni i ke, yii a pire jùnaare taa, yii fánha le, yii i pi yákilibii tɔŋe.

²³ Yii i pii dir'a yige nage e bà pi si mpyi sí shwɔ mε. Pii na nyε wani, yii a jùnaara taa pire na mú, nka yii a yiye kàanmucaa pi na, yii laaga tɔon pi katupwóhɔyi puni na, ali pi vaaŋntinɔyi y'á jwóhɔ kapegigii cye kurugo ke, yii yire cyé.

Jwumpe nizanmpe

²⁴ Kile sí n-jà yii shwɔ kapegigii mpyinji na, si yii tɔgire cyaga baa wuubii ná yii funntanga wuubii pyi yii yyére u yyáhe taan u sinampe e cannka.

²⁵ Uru Kile ninkinji u à wuu shwɔ wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo. Sinampe ná pèente ná fánhe ná jùnjufente nyε u á, mà ta dijnyεni sàha dá mε, maa mpyi u á numε ná tɛekwombaa. Amiina!

Kacyeenkii sémenji

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémenji funṅṅ jwumpe e ke

Azi kùluni pi maha mpyi nume Turiki ke, Yesu tūntunṅi Yuhana u à nge lɛtɛrenji sém'a tun lire dānafeebii kuruyi baashuunnin'á. Lire tēni i, Ōromu saanbwáhe mpyi na dānafeebii kyerege. Lire funṅke e, pi à Yuhana cù mà le kāsunji i Patimōsi i, lwòh'à kuru cyage kwúulo. Mà Yuhana yaha wani, Kafoonji Yesu Kirisita à uye cyēe u na maa nṅyinjī yaayi ná yaayi nimpayi cyēe u na, maa u pyi na nde u à nya ke, na u lire séme. Nge sémenji i Yuhana à li cyēe na jcyère Yesu sí n-pa si u wuubii shwá, si u zàmpeenbii shi bò. Puru jwumpe cye kurugo, u à dānafeebii fōnṅò, maa màban le pi e, bà pi si mpyi si piye pwo Kile kuni i yefuge tēni i me.

Kuni nṅcyiini i, pyinjanni na Yesu à uye cyēe Yuhana na ke, u à lire jwo. Jwumò tateenyē baashuunni yi nyē nge sémenji funṅke e, yire tateenyi puni ninḱin ninḱinji sí n-jà n-tá tataaya baashuunni shuunni.

Jwumpe tateenyi nimbwoyi baashuunninji u nyē:

Lɛtɛribii baashuunninji u à tūgo Azi kùluni dānafeebii kuruyi'á ke (2--3).

Fyēebii baashuunninji kani (4.1--8.6).

Mpuruyi baashuunninji kani (8.7--11.19).

Kabwòhigii kani (12--15).

Kile lùyirini nkunahigii baashuunninji kani (16).

Kapyaagii cyi à yyaha tii ná Babilōni kànhe e ke (17.1--19.10).

Kacyeenkii nizanḱii mà yyaha tii ná tèrigii nizanḱii ná Zheruzalɛmu nivōnṅi kani i (19.11--22.5).

Sémenji takwōre e, Yesu à jwómɛɛ lwó, u à jwo «Ncyère, mii sí n-pa.»

Sémenji tasiige

¹ Yesu Kirisita à karigii nimpaanḱii jcyiimu nya ke, cyire cyi nyē nge sémenji i. Kile u à cyire karigii cyēe u na, u cyēe u bárapyibii na na jcyère cyi sí n-pyi. Yesu à u mɛlɛkenji tun u pa cyire karigii cyēe u bárapyinji Yuhana na.

² Kile à karigii jcyiimu kyaa jwo, ka Yesu Kirisita si cyi sēenji cyēe Yuhana na, ka u u cyi puni nya ke, Yuhana à cyire puni séme.

³ Ngemu ká nge sémenji kála sùpyir'á, ka mpiimu si u funṅṅ jwumpe lógo karigii nimpaanḱii kyaa na, maa pu kurigii jáare ke, pifree wuun'à jwá, jaaha na yē nge sémenji karigii tēpyiin'à byanhara.

⁴ Dānafeebii kuruyi baashuunninji* yi nyē Azi kùluni i ke, mii Yuhana u à nge sémenji séme si ntun yir'á. Kilenji u nyē, ná u mpyi, ná u sí n-pa ke, uru u jwá yii na, u u yyejinḱe kan yii á. Múnahigii baashuunninji cyi nyē u saanre yatɛɛnḱe yyaha yyère ke, cyire mú cyi jwá yii na, cyi i yyejinḱe kan yii á.

⁵ Yesu Kirisita u à Kile jwumpe jwo ná jwómɛɛfente e, maa mpyi shincyiinji mà jè a fworò kwùnji i ná uru u nyē njḱe saanbii nṅjufoonji ke, uru mú u jwá yii na, u u yyejinḱe kan yii á.

Uru u à wuu kyaa táan uy'á maa wuu nṅò wwú wuu kapegigil'e, u sishange ṅgunji cye kurugo,

⁶ maa wuu le u Saanre e, maa wuu pyi sáragawuu, bà wuu si mpyi s'a báare u Tunji Kile á me. Péente ná fánhe na nyē u á tèrigii puni i, fo tēkwombaa. Amiina!

⁷ Yii li cè, u sí n-pa nahanyi i! Sùpyire puni sí u nya, ali mpii pi à u fúru go ke, pire mú sí u nya. Njḱe supyishinji puni sí mɛɛ sù u kurugo. Amuni li sí n-pyi. Amiina.

⁸ Kafoonji Kile à jwo: «Mii u nyē Alifa ná Omega--tasiige ná takwōge. Mii u nyē, mii u mpyi, mii sí n-pa, Sinji Punifoo.»

Yesu Kirisita à uye cyēe Yuhana na

⁹ Mii Yuhana u nyē yii cinmpworonji ke, mii ná yii pi nyē Kile saanre shiinbii, maa wuyē shiile yefuge e Yesu wwojɛge kurugo ke, Kile jwumpe ná Yesu kani njwun'á pi pyi pi à mii cù a kàre Patimōsi i†.

¹⁰ Kafoonji péente canḱe, ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka mii i mejwuu nimbwoo lógo naye kántugo mu à jwo mpurugo mɛɛ.

¹¹ L'à jwo: «Nde mu nyē na jaá ke, lire sém'a tūgo dānafeebii kuruyi baashuunnin'á jje kanyi na: Efese ná Simirina ná Perigamu ná Cyatiri ná Saridəsi ná Filadɛlifi ná Lawodisi.»

¹² Ka mii i yyaha kɛɛnḱe si jcé shinji u nyē na yu ná mii i ke. Mii à yyaha kɛɛnḱe ke, ka mii i sɛɛnḱi fūkinahii baashuunni nya, ¹³ maa yaage kà nya fūkinabii shwòh'ol'e mu à jwo sùpya.

* 1:4 Yahutuubil'á, baashuunninji maha jwo a wà yaaga na nkemu k'à fūnṅò ke. Naha nḱe cyage e, baashuunnin'á jwo a wà Azi kùluni dānafeebii kuruyi puni na. † 1:9 Kiribilere li nyē li li suumpe lwohe ninḱe e.

Vaanntinmbwohō mpyi u à le, kuru mpyi na u taa fo u nintakuruyi na, seɛn vāanmɛɛge s' à tɛg'a u mǎhana u ntũnke e.

¹⁴ U ntũnke mpyi a fĩnĩnɛ weewee, nyiigii sí i jĩ mu à jwo na.

¹⁵ U tooyi mpyi na jĩ mu à jwo dānyɛ tōonnō pi à le a fwō nage e, u mejwuuni sí nyɛ mu à jwo lufoomō tũnmō.

¹⁶ Wōrii baashuunni mpyi u kǎnĩnɛ cyɛge e. Nwōyō shuunni kǎshikwōnɔwɔtanga mpyi na fwore u nwōge e. U yyahe mpyi na jĩ bā canɔnke maha mpyi canvwuge na mɛ.

¹⁷ Mii à u nya ke, maa jɔcwo u fere e, mu à jwo mii à kwũ. Ka u u u kǎnĩnɛ cyɛge taha mii na, maa jwo: «Mà hà raa fyáge mɛ, mii u nyɛ nĩjcyiĩni ná nizannĩ.

¹⁸ Mii nyii wu u nyɛ. Mii mpyi a kwũ, ŋka numɛ mii nyɛ nyii na fo tɛekwombaa. Kwũnĩ ná nĩnke jwōhō shiĩnbii cyage tirikyaanni na nyɛ mii cyɛ e.

¹⁹ Nyɛ karigii cyi nyɛ na mpyi numɛ, ná jcyii cyi sí n-pa n-pyi ke, cyire puni mu à nya ke, cyi sémɛ.

²⁰ Wōrii baashuunni mu à nya mii kǎnĩnɛ cyɛge e, ná seɛnɔni fũkinabii baashuunni mu à nya ke, cyire karigii jwōhe k' à ŋwōhō ke, kuru ku nyɛ ŋke: wōrii baashuunni cyi nyɛ dānafeebii kurunyi baashuunni yyahe yyére shiĩnbii[‡]. Fũkinabii pi nyɛ yire kurunyi baashuunni.

2

Leterɛni u à tũgo Efese kǎnhe dānafeebii kurunɔ'á ke

¹ Dānafeebii kurunke ku nyɛ Efese kǎnhe e ke, leterɛ sém'a kan kuru yyahe yyére shinnj'á*, maa yi jwo u á na:

“Mii kǎnĩnɛ cyɛge e wōrii baashuunni nyɛ, mii i jaare seɛnɔni fũkinabii baashuunni shwǎhol'e ke, mii á jwo:

² mii à yii kapyiĩnkii cè, báaraŋi yii nyɛ na mpyi maa yiye shiile shiĩnɔkanni ndemu na ke, mii à yire cè. Mii à li cè na yii nyɛ na jɛge shĩnpiĩbii karigii na mɛ. Mpii pi à piye pyi Yesu tũntunmii mà ta sèe bà mɛ, yii à pire kǎanmucya mà li ta na pi na fini.

³ Yii à yiye waha, maa kyaage kwũ yiye e mii mege kurugo, sáage nyɛ a jyè yii e mɛ.

⁴ Cyire mú i, mii à tigire cyán yii na, ŋaha na yɛ yii mpyi a mii kyaá táan yiy'á pyiĩnkanni ndemu na ke, là a fwooro lire e.

⁵ Cyage yii à kũnɔ'á cwo ke, yii funɔ cwo kuru na, yii i yiye cɛɛge, yii i núru yii toronkanni nĩjyee'n'á. Ná yii nyɛ a lire pyi mɛ, mii sí n-pa yii mɛɛ na, sí yii fũkinaŋi lwó u tayahage e.

⁶ Ŋka kyaá nĩnkin na nyɛ yii e, ndemu l' à táan mii á ke. Nikolayiti shiĩnbii[†] kapyiĩnkil' à pen yii á, mii fige.

⁷ Nyɛ Kile Munaani na njemu yu dānafeebii kurunɔ'á ke, ŋgemu la ku nyɛ si yire yyahe cè ke, urufoo u nĩjyigigii pɛɛɛ, u raa núru. Ŋgemu ká mpyi javoo ke, shĩnĩ cige ku nyɛ Kile Ariiŋanji i ke, mii sí kuru yasɛɛɛrɛ tà kan urufoo u lyi.”

Leterɛni u à tũgo Simirina kǎnhe dānafeebii kurunɔ'á ke

⁸ Dānafeebii kurunke ku nyɛ Simirina kǎnhe e ke, leterɛ sém'a kan kuru yyahe yyére shinnj'á[‡], maa yi jwo u á na:

“Mii u nyɛ nĩjcyiĩni ná nizannĩ ke, mii u mpyi a kwũ maa jɛ ke, mii à jwo:

⁹ mii à yii yefuge ná yii fōnke cè, ŋka Kile kǎmpannke na, yii na nyɛ yaarafee. Mpii pi maha ŋko na pire pi nyɛ Kile shiĩnbii[§], mà ta sèe bà mɛ, pire na yii meyi kɛge pyiĩnkanni ndemu na ke, mii à lire cè. Sitaannĩni wwojɛ pi nyɛ pi pi.

¹⁰ Yefuge ku sí raa yii taa ke, yii áha vyá kuru yyahe na mɛ. Yii lógo, Sitaannĩni sí yii piĩ le kǎsunĩ i, bà pi si mpyi si yii zò shwō ŋgii mɛ. Yii sí canmpyaa ke yefuge pyi, ŋka yii kwōro Kile kuni i, pi mɛɛ ká mpyi na sí yii bō. Lire ká mpyi, mii sí shĩnĩ nĩnkwombaanji kan yii pyi yii kajanjwooni.

¹¹ Nyɛ Kile Munaani na njemu yu dānafeebii kurunɔ'á ke, ŋgemu la ku nyɛ si yire yyahe cè ke, urufoo u nĩjyigigii pɛɛɛ, u raa núru. Ŋgemu ká mpyi javoo ke, kwũnĩ shōnwunji sí nō urufoo na mɛ.”

Leterɛni u à tũgo Perigamu kǎnhe dānafeebii kurunɔ'á ke

¹² Dānafeebii kurunke ku nyɛ Perigamu* kǎnhe e ke, leterɛ sém'a kan kuru yyahe yyére shinnj'á[†], maa yi jwo u á na:

[‡] **1:20** Pii maha jwo: «dānafeebii kurunyi baashuunni mɛlɛkɛbii». * **2:1** Pii maha jwo: «mɛlɛkɛn'á». † **2:6** Nikolayiti shiĩnbii na mpyi tonkuro. Lire tonkuni shiĩnbii mpyi maha sũpyire leni kumpiini i ná pi kǎlanji ná pi kapyiĩnkil'e.

[‡] **2:8** Pii maha jwo: «mɛlɛkɛn'á». § **2:9** Pii maha jwo: «Yahutuubii». Yahutuubii pii mpyi maha sōnɔni na pire pi nyɛ Kile shiĩnbii, ali pi mɛɛ ká mpyi pi nyɛ na kacɛnɔni pyi mɛ. * **2:12** Kacɛnɔni mpyi a fǎnha ta kuru kǎnhe e. Kuru mú k'á pyi kǎnha nĩjcyiĩge ŋkemu i pi à Ōromu saanbwohe pɛɛ mu à jwo Kile ke. † **2:12** Pii maha jwo: «mɛlɛkɛn'á».

“Nwəyɔ shuunni kàshikwənnhəwətange nyɛ mii ŋgemu á ke, mii à jwo:

¹³ mii à yii tateenge cè. Mii à cè na Sitaanninɔ fànhɛ tateenge ki. Antipasi u à pyi ɲwəməɛ ninɲinkinfoo maa mii kyaa jwo ke, pi à uru bɔ wani yii yyére Sitaanninɔ tateenge e. Lire ná li wuuni mú i, yii à yiye pwo mii na, yii nyɛ a ɲɛn'a kàntugo wà mii na mɛ.

¹⁴ Cyire mú i, mii à tigire cyán yii na, ɲaha na yɛ pi na nyɛ yii shwəhəl'e, pir' à taha Balamu[‡] kàlanɔ fye e. Balamu u mpyi a saannɔ Balaki sɔn, ka lire si mpyi kaɲuɲɔ mà Izirayeli shiinbii yaha yasunɲyi kyaare ŋɲayanɔ ná jacwəore karigii mpyinɔ na.

¹⁵ Amuni li mú nyɛ, sùpyire tà na nyɛ yii shwəhəl'e, tir' à taha Nikolayiti shiinbii[§] kàlanɔ fye e.

¹⁶ Nyɛ yii yii toronkanni kɛɛnnɛ, lire baare e kàshikwənnhəwəoni li nyɛ na fwore mii ɲwəge e ke, ɲcyɛre mii sí n-shà yii yyére si sà tire tùn ná l'e.

¹⁷ Kile Munaani na ɲjemu yu dánafeebii kurunɲ'á ke, ŋgemu la ku nyɛ si yire yyaha cè ke, urufoo u ninɲyigigii pɛɛɛ, u raa núru. Ŋgemu ká mpyi javoo ke, ɲjyɲi mege ku nyɛ mani ná u à ŋwəhɔ ke, mii sí uru kan urufol'á. Mii sí kafafyinge kan urufol'á mú. Mɛge nɔwənnɔ' à sémɛ kuru kafaage ɲun'i, sùpya nyɛ a ku cè mɛ, fo ku tafooni.”

Leterɛɲi u à tìugo Cyatiri kànhɛ dánafeebii kurunɲ'á ke

¹⁸ Dánafeebii kurunɲke ku nyɛ Cyatiri kànhɛ e ke, letɛɛ sém'a kan kuru yyaha yyére shinɲ'á*, maa yi jwo u á na:

“Mii Kile Jyanɔ ɲyigii cyi nyɛ na ɲi na fiige, mii tooyi sí i ɲi dànyɛ tɔɔnnɔ fiige ke, mii à jwo:

¹⁹ “Mii à yii kapyiɲkii ná yii tàange ná yii dániyanɔ ná yii sùpyire ntɛgeɲi ná yii yiye zhiilinɔ cè. Yii báaraɲi mú s'á ɲyaha numɛ mà tɔro niɲcyiinɔ na.

²⁰ Cyire mú i, mii à tigire cyán yii na, ɲaha na yɛ ceenɔ na nyɛ Zhezabeli[†] ke, ur' à fine na uru na nyɛ Kile tūntunɲɔ, ŋka yii à u yaha u u mii báaraɲyibii leni kumpiini i ná u kàlanɔ i, bà pi si mpyi s'a jacwəore pyi, s'a yasunɲyi kyaare kyaa mɛ.

²¹ Mii à tère kan u á u u toronkanni kɛɛnnɛ, ŋka u la nyɛ si láha u jacwəore karigii na mɛ.

²² Lire kurugo mii sí yampe pà yaha u na fo si u sínɲiɛ. Mpii pi nyɛ na jacwəore pyi ná u e ke, mii sí yyefugo nimbwəhɔ wà pire na mú, fo pi aha pi toronkanni kɛɛnnɛ.

²³ Mii sí u fyèɲwəhəshiinbii pyi pi a ŋkwú. Lire e, dánafeebii kurunɲyi puni sí n-cè na shinɲi u à sùpyire sɔnnɔre ná ti funɲɔ karigii cè ke, mii wi. Mii sí yii shin maha shin sàra si ntàanna ná u kapyiɲkil'e.

²⁴ Nyɛ yii sanmpii pi nyɛ Cyatiri i, ná yii nyɛ a ɲɛɛ uru ceenɔ kàlanɔ na mɛ, yii pi à pyi yii nyɛ a ɲɛn'a Sitaanninɔ kaɲwəhigii yyaha cya si ɲcè mɛ, mii sí kyaa ninɲin kanna cya yii á, lire li nyɛ:

²⁵ kàlanɔ yii à ta ke, yii kwóro uru na fo mà sà nɔ mii tɛɛpani na.

²⁶ Ŋgemu ká mpyi javoo maa mii ɲyii karigii pyi mà nɔ fo tɛgeni na ke, mii sí supyishinɔ puni ɲɲufente kan urufol'á.

²⁷ Ú sí raa pi kɛɛnnɔ ná tɔɔnnɔ kàbil'e, si pi jya jya pwooro cwoo fiige.

²⁸ Mii sí tire ɲɲufente kan urufol'á, bà mii Tunɔ Kile à ti kan mii á mɛ. Mii sí ɲyɛmugo woni kan urufol'á mú.’

²⁹ Kile Munaani na ɲjemu yu dánafeebii kurunɲ'á ke, ŋgemu la ku nyɛ si yire yyaha cè ke, urufoo u ninɲyigigii pɛɛɛ, u raa núru.”

3

Leterɛɲi u à tìugo Saridesi kànhɛ dánafeebii kurunɲ'á ke

¹ Dánafeebii kurunɲke ku nyɛ Saridesi kànhɛ e ke, letɛɛ sém'a kan kuru yyaha yyére shinɲ'á* maa yi jwo u á na:

“Kile múnahigii baashuunninɔ ná wərigii baashuunninɔ nyɛ mii ŋgemu á ke, mii à jwo mii à yii kapyiɲkii cè. Sùpyire na sɔnnɔ na yii à shɲi sée wunɔ ta, mà li ta yii à kwú u kàmpannɛke na.

² Nyɛ yii yiri ŋɔmpe na, yii fànhɛ le yiye e, ɲaha na yɛ yii fành'á kwɔ à kwɔ. Yii li cè na yii nyɛ na yii karigii pyi na nɔni cyi tɛgeni na mii u Kilenɔ ɲyii na mɛ.

[‡] **2:14** Yereyi Balamu à kan saannɔ Balaki á ke, yir' à pyi kaɲuɲɔ mà Izirayeli shiinbii le kumpiini i (Nɔmburu 31.16). Naha ŋke cyage e, cyelentiibii kafinivinibii pi nyɛ na sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlanɔ i ke, Yuhana à pire tàanna ná Balamu i. [§] **2:15** Nikolayiti shiinbii na mpyi tonkuro. Lire tonkuni shiinbii mpyi maha sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlanɔ ná pi kapyiɲkil'e. * **2:18** Pii maha jwo: «mèlekeɲ'á». † **2:20** Uru ceenɔ Zhezabeli kurugo, Akabu mpyi a Kile kuni yaha (1 Saanbii 16.29-31; 1 Saanbii 18.4,19; 2 Saanbii 9.22). Lire kurugo, naha ŋke cyage e, ceenɔ u à dánafeebii le kumpiini i ná u kàlanɔ i ke, Yuhana à uru ceenɔ mege le Zhezabeli. * **3:1** Pii maha jwo: «mèlekeɲ'á».

³ Kàlanji yii à lógo maa ñee u na ke, yii funño cwo uru na, yii i u cù yii tàanna ná u lógonkanni i, yii i yii toronkanni kéenñe. Ná yii ñye a ñyigií múgo me, mii sí n-páa yii e ñaṅkaawa fiige, yii sí mii tēpani cè me.

⁴ Lire ná li wuuni mú i, sùpyire tà na ñye wani Saridesi kànhe e, tire ñye a ti vāanñyi ñwóho me. Tire ti sí n-pa vāanvinyi le, s'a ñaare ná mii i, ñaha na ye ti ná lir'á yaa.

⁵ Ngemu ká mpyi javoo ke, urufoo mú sí vāanvyinge kà le amuni. Mii sí n-sii urufoo mege bò shùji ñiṅkwombaani tafeebii meyi tasemege e me. Mii sí yi jwo mii Tunji Kile ná u mēlekeebii ñyii na, na urufoo na ñye mii wu.

⁶ Kile Munaani na ñjemu yu dānafeebii kurun'á ke, ngemu la ku ñye si yire cè ke, urufoo u ñngyigii pēre, u raa nūru."

Letereñi u à tūgo Filadelifi kànhe dānafeebii kurun'á ke

⁷ Dānafeebii kurunke ku ñye Filadelifi kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyéere shiñ'á†, maa yi jwo u á na:

"Mii u ñye ñiṅcenji, sēenifoo, saanji Dawuda tirikyaanni foo. Mii aha ñwøge ñkemu múgo ke, wà si n-jà kuru tò me, mii aha ñkemu tò ke, wà si n-jà kuru múgo me.

⁸ Mii à yii kapyiñkii cè. Mii à li cè na yii fānh'á cyère, lire ná li wuuni mú i, yii à kwóro na mii jwumpe kuni ñaare, yii ñye a cyé mii na me. Lire kurugo, mii à ñwøge múgo yii á, sùpyanji wà tufiige si n-jà ku tò me.

⁹ Sitaanñji wwoñeebii pi à piye pyi Kile shiin‡ mà ta sèe bà me, mii sí fānha cyán pire na, pi a ma pi a ñiṅkure sínni yii á, s'a yii pēre. Lire e pi sí n-cè na yii kyal'á táan mii á.

¹⁰ Yii à kwóro na mii jwumpe kurigií ñaare, maa yiye shiile. Lire kurugo, yyefuge ku sí n-pa ñiṅyeni sùpyire puni ta si pi zò shwø ngii ke, kuru tēni ká nò, mii mú sí n-kwóro ná yii e.

¹¹ Ncyère mii sí n-pa. Kàlanji yii à ta ke, yii uru cù ná sèl'e, wà kà ñkwò kajanjwooni shwø yii na me.

¹² Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí uru pyi cinñkunño mii Kilenji ñaarebage e, u saha si n-fworo wani me. Mii sí na Kilenji mege ná Kile kànhe mege sème urufoo na. Kuru ku ñye Zheruzalemu kànhe ñivonñke, ñkemu ku sí n-yiri ñiṅyini i Kile yyéere si ntige ke. Mii sí na yabilinji mege ñivonñke sème urufoo na mú.

¹³ Kile Munaani na ñjemu yu dānafeebii kurun'á ke, ngemu la ku ñye si yire yyaha cè ke, urufoo u ñngyigii pēre u raa nūru."

Letereñi u à tūgo Lawodisi kànhe dānafeebii kurun'á ke

¹⁴ Dānafeebii kurunke ku ñye Lawodisi kànhe e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyéere shiñ'á§, maa yi jwo u á na:

"Mii u ñye Amiina*, ngemu u ñye na Kile jwumpe yu ná ñwømēfente ná sēenji i ke. Mii cye kurugo Kile à yaayi puni dá.

¹⁵ Mii à yii kapyiñkii cè. Yii ñye a ñiṅ me, yii mú ñye a wyère me. Yii n'a mpyi a ñiṅ, lire ñye me mà wyère, lire bá mpyi na sí n-pwóro.

¹⁶ Nka yii na ñye mu à jwo lùwøgo. Yii ñye a wyère me, yii mú ñye a ñiṅ me, lire kurugo mii sí yii tūgo na ñwøge e.

¹⁷ Yii na yiye sōñji yaarafee, na yaayi puni na ñye yii á, na yafyin kyaa saha ñye yii na me, ñka yii ñye a cè na yii na ñye kanhamafee ná ñiṅaarafee me. Yii cyengaya wuu ná yii cipyire wuu pi ñye, maa mpyi fyinmii.

¹⁸ Lire kurugo, mii na yii yerege: yii a ma, mii sí sēenji sēe wunji pēre yii á, bà yii si mpyi si mpyi yaarafee me. Yii a ma, mii sí vāanvinyi pēre yii á, yii tēg'á yii cipyire tò, bà sillege si mpyi sí láha yii na me. Yii a ma, mii sí ñyigií wyēere pēre yii á, yii pyi yii ñyigií na, bà yii si mpyi s'a ñaa me.

¹⁹ Mpii kyaa l'á táan mii á ke, pire wà ká wurugo, mii maha u yere, maa u le kuni i. Ñye yii yiye waha, yii i yii toronkanni kéenñe.

²⁰ Mii ñiṅyerenji na ñye ñwøge na, maa ku kúuli. Ngemu ká mii mejwuuni lógo, maa ñwøge múgo ke, mii sí n-ñye urufoo yyéere si lyí ná u e, urufoo mú sí n-lyí ná mii i.

²¹ Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí urufoo pyi u tēen ná mii i na saanre yatēenñke e, bà mii à pyi javoo maa ntēen ná na Tunji i u saanre yatēenñke e me.

²² Kile Munaani na ñjemu yu dānafeebii kurun'á ke, ngemu la ku ñye si yire yyaha cè ke, urufoo u ñngyigii pēre, u raa nūru."»

† 3:7 Pii maha jwo: «mēleken'á».

‡ 3:9 Pii maha jwo: «Yahutuubii». Yii 2.9 wíi.

§ 3:14 Pii maha jwo: «mēleken'á».

* 3:14 Nde jwumbilini ñwøhe ku ñye naha ñke cyage e: «Sēe wi.» Kirisita mege ká mpyi Amiina, lir'á yaa li wuu pyi wuu tēen ná l'e na ñwøm̄yahigií Kile à lwó u cye kurugo ke, cyire puni sí n-fūñj.

4

Kile pèente nìnyinji i

¹ Lire kántugo nde à pyi mii á kacyelee mà ñwògo ñya k'à múgo nìnyinji i. Mejwuuni mii mpyi a fyànha a lógo mpurugo mɛɛ fiige ke, lir'à jwo: «Dùgo naha, karigii cyi à yaa cyi pyi nde kántugo ke, mii sí cyire cyèe mu na.»

² Lire tèenuuni i, ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka mii i saanra yateɛnɛ ñya nìnyinji i, wà s'à tɛɛn k'e.

³ Urufoo mpyi na ñi zasipe ná sariduwane kakyanhala kafaare longara woore fiige. Zànhanɔwògo mpyi a kuru tateɛnge kwúulo, ku mpyi na ñi mu à jwo kafaani pi maha mpyi emeroɗinji ke.

⁴ Saanra yateɛnyɛ beɓjaaga ná sicyɛere mpyi a saanre yateɛnɛke nìnyiyiige kwúulo. Kacwɔnrìibii beɓjaaga ná sicyɛere mpyi a tɛɛn y'e, pi mpyi a vaaɔnyinre le, maa sɛɛnɛnɛnɛ nùntoɓyì tò pi nùnyì na.

⁵ Kileɓini ná tũmpɛ ná kiletinni mpyi na fwore kuru saanre yateɛnɛke e. Fùkinahii baashuunni mpyi na ñi ku yyaha yyéere, pire pi ñyɛ Kile múnahigii baashuunni.

⁶ Yateɛnɛke yyaha yyéere, tafabwòho mpyi wani mu à jwo lwoho cyaga. Kuru cyage mpyi na ñi dùba ná zànhafunɛɛnɛ fiige. Nyii yaaya sicyɛere mpyi saanre yateɛnɛke nìnɛke e maa ku kwúulo, yire yyaha yyérenji ná yi kántugo yyérenji puni mpyi ñyipyaa.

⁷ Nyii yaage nìnyiyiige mpyi mu à jwo cànraga, shɔnwoge mpyi mu à jwo nupeyaaga, tanrawoge yyahɛ sí ñyɛ mu à jwo sùpya wogo, sicyɛerewoge sí ñyɛ mu à jwo ñyɛ u ñyɛ na mpéeli. ⁸ Fukanya baani mpyi yire nyii yaayi sicyɛerenji puni nìnkɛn nìnkɛnɛnɛ na. Yi cyeere puni mpyi ñyipyaa. Pilaga bàra canja na, yi maha ŋko: «Nìncɛnɛnɛ, nìncɛnɛnɛ, nìncɛnɛnɛ, Kafoonji Kile, Sɔnji Punifoo, ŋgemu u mpyi, ná u ñyɛ, ná u sí n-pa ke.»

⁹ Nge u à tɛɛn saanre yateɛnɛke e, ná u ñyɛ nyii na fo tɛekwombaa ke, nje nyii yaayi ká a uru père, maa u báami, maa fwù kaan u á tère o tère e ke,

¹⁰ kacwɔnrìibii beɓjaaga ná sicyɛerenji maha nìnkure sìn saanre yateɛnɛkefoo yyaha yyéere, uru nyii wunji u ñyɛ tɛrigii puni i, maa u pèe, maa pi kajanjwooni nùntoɓyì kwòng'a tìrige u taan, maa jwo:

¹¹ «Wuu Kafoonji Kile, mu à yaa ná pèente ná ŋkèenji ná sífente e, ñaha na yɛ mu u à yaayi puni dá, mu à yi dá mà tàanna ná ma nyii wuuni i.»

5

Mpabilini ná sémewɛnɛke kani

¹ Nyɛ nge u mpyi a tɛɛn saanre yateɛnɛke e ke, ka mii i sémewɛnɛ nimbwòho ñya k'à myígele uru kàniɛ cyege e. Sémere mpyi ku kàmpanɓyì shuunniɓi na, maa ku ñwò tò ná fyèe baashuunni i.

² Ka mii i Kile mèleke fanhaɓyahaga wu ñya u u ñya fànha na: «Jofoo u à yaa ná fyèebii ndàhanji i si sémɛnɛnɛ ñwò múgo yɛ?»

³ Nka wà ñyɛ a ta nìnyinji ná nìnɛke ná nìnɛke ñwòh'i, ŋgemu u sí n-jà sémɛnɛnɛ ñwò múgo si u funɛke wíi mɛ.

⁴ Ka mii i mɛɛ sú sèl'e, ñaha na yɛ sùpya ñyɛ a ta ŋgemu u à yaa ná sémɛnɛnɛ mùgoɓi i, si u funɛke wíi mɛ.

⁵ Ka kacwɔnròɓi wà nìnkɛn si mii pyi: «Ma hà raa mɛɛ súu mɛ. Zhuda tùluge shinji u ñyɛ mu à jwo cànraga, maa mpyi saanɓi Dawuda ñampyige ke, yii li cè na kur'à pyi javoo. Lire e, ku sí n-jà fyèebii baashuunni láha, si sémɛnɛnɛ ñwò múgo.»

⁶ Nyɛ ka mii i Mpabilini ñya l'à yyéere saanre yateɛnɛke yyaha yyéere, nyii yaayi sicyɛerenji ná kacwɔnrìibii shwòhol'e. Li mpyi mu à jwo l'à bò mà pyi sàraga. Nèñji baashuunni mpyi l'à, ná nyii baashuunni, cyire cyi ñyɛ Kile múnahigii baashuunni cyi à tũugo ñnyɛnɛnɛ cyeyi puni i ke.

⁷ Ka Mpabilini si file maa sémɛnɛnɛ shwò saanre yateɛnɛke tɛɛnfoonji kàniɛ cyege e.

⁸ Lir'à pyi ke, ka nyii yaayi sicyɛerenji ná kacwɔnrìibii beɓjaaga ná sicyɛerenji si piye tìrig'a cyán Mpabilini á. Pi shin maha shin mpyi ná ŋkònn'i, mà bàra sɛɛn ŋkunahii, cyire puni mpyi a ñi wusuna nùguntanga wu na. Nareyi Kile wuubii maha mpyi ke, yire yi mpyi uru wusunanji.

⁹ Pi mpyi na mɛɛ nìvònnò cêe na:

«Mu u à yaa ná nke sémewɛnɛke zhwonji i, si ku fyèebii láha,

ñaha na yɛ mu à bò mà pyi sàraga,

maa sùpyire tà nùɓo wwù ná ma sishange e mà pyi Kile wuu,

tùluyi puni ná shéenre puni ná supyishinjì puni ná kirigii puni i.

¹⁰ Mu à pi pyi saanlii ná sárágawwu, bà pi si mpyi s'a báare Kile á, si mpyi ònòfufente e ònòke na me.»

¹¹ Lire kántugo ka mii i Kile mèlékèè miliyoo ònòyahajyahamii mèè lógo. Pi mpyi a saanre yatèenñke ná nyii yaayi ná kacwónribii kwúulo.

¹² Pi mpyi na ñko fánha na:
«Mpabilini l'á bò mà pyi sáraga ke,
lire l'á yaa ná sífente ná yaarafente ná yákilifente ná fánhe
ná pèente ná sinampe ná ñkèenji i.»

¹³ Yaaga maha yaaga k'á dá ònònyinjì ná ònòke ná ònòke òwòh'i ná lwòhe e ná yaaga maha yaaga ku òyè ke, ka mii i yire puni òya yi i mèè cèe na:

«Òkèenji ná pèente ná sinampe ná fánhafente ti pyi saanre yatèenñke téenfoonji ná Mpabilini woro, fo tèekwombaal.»

¹⁴ Nyii yaayi sicyèerenji mpyi na ñko: «Amiina». Ka kacwónribii si piye tñrig'a cyán, maa saanre yatèenñke téenfoonji ná Mpabilini pèe.

6

Mpabilini à fyèe baani láha yyecyiige na

¹ Nyè sémewenñke fyèebii baashuunninjì i, ka mii i Mpabilini òya l'á ònònyinjì láha. Nyii yaayi sicyèerenji i, ka mii i kuru ká ònòkin òya k'á jwo fánha na mu à jwo kilenji u à ònò, na: «Pa naha!»

² Ka mii i wíl'a shónfyinge òya, sintaaga mpyi ku fèvoonji cye e. Kajanjwooo nintonò mpyi a kan u á, ka u kajanjwoonji si ñkàre si sà mpyi kajanja sahanjki.

³ Mpabilini à fyèenji shónwunji láha sémewenñke na ke, ka nyii yaage shónwoge si jwo: «Pa naha!»

⁴ Nyè ka shónge kabere si fwooro. Kuru mpyi a náanja. Fánhe mpyi a kan ku fèvoonj'á u yyeñjñke kwò ònòke na, bà súpyire si mpyi s'a tiye búu me. Kàshikwónnòwòwòngò mpyi a kan u á.

⁵ Tèni i Mpabilini à fyèenji tanrewunji láha ke, ka nyii yaage tanrawoge si jwo: «Pa naha!» Ka mii i shóngò ònòwòhò òya k'á fwooro. Nge u mpyi ku ònònj' i ke, paanni mpyi uru cye e.

⁶ Ka tùnno si fwooro súpya mejwuu fiige nyii yaayi sicyèerenji shwòhòl'e na: «Mòonji paanni òyège ònòkinji na òyè shín ònòkin canmpunò báara sàra. Kàlage paanni òyèyi taanrenji mú na òyè amuni. Nka ma hà sinampe ná èrèzen sinampe kèège me.»

⁷ Nyè Mpabilini à fyèenji sicyèrewunji láha ke, ka mii i nyii yaage sicyèrewoge òya k'á jwo: «Pa naha!»

⁸ Nyè ka mii i shóngò nishwushwugo òya. Nge u mpyi ku ònònj' i ke, uru mège ku òyè Kwùnjì. Ònòke òwòhò shiinbii cyage mpyi a taha u fye e. Mu aha ònònyenji súpyire taa tataaya sicyèere, fánhe mpyi a kan pi á, pi taaga ònòkin bò ná kàshikwónnòwòwòni ná katege ná yampimpe ná ònòke sige yapiyi i.

⁹ Nyè Mpabilini à fyèenji kanjuro wunji láha ke, mpìi pi mpyi a bò Kile jwumpe ná pu ònòwunji kurugo ke, ka mii i pire múnahigii òya sàrayi tawwuge òwòh'i.

¹⁰ Pi mpyi na ñko fánha na: «Wuu Kafoonji ònòcennji ná sèe wunji, naha tère mu òyè na sigili si ònòyè súpyire yíbe wuu mbònjì kyaa na, si li fwooni tò pi na ye?»

¹¹ Ka vāanntinmbwòhò ònòyinge si ñkan pi shín maha shín á, maa pi pyi pi funjnyì ònòyè sahanjki tère nimbilere e fo pi báarayinjèebii ná cinmpyiyibii pi sí n-bò pi fiige ke, pire dáñji ká fúnjò.

¹² Nyè Mpabilini à fyèenji baani wunji láha ke, ka mii i ònòke òya k'á cyèenne sèl'e. Ka canjnyiyiini si wwò ònò, ka yínke si náanja mu à jwo sishan.

¹³ Ka worigii si yiri ònònyinjì i mà pa òcwo òcwo ònòke na mu à jwo kafeebwòhò k'á fìzhiye cige ònòpimbaaga ònòhara a wwù.

¹⁴ Ka ònònyinjì si myígìl'a lwò wani, bà wà maha sémewenñke myígìle me. Nanyì ná kiripyèere ti òyè suumpe lwòhe ònòke e ke, ka yire puni si òcúnjò òcúnj' a lwò yi tatèeny'e.

¹⁵ Ka ònòke saanbii ná fánhafèebii ná kàshikwónnbii ònòfufèebii ná nàfufèebii ná sifeebii ná ònòyè súpyire sannte puni, bilibii bàra mpìi pi òyè pi òyè bilii me, ka pire puni si òwòhò nangyiyi ná kafawyy'e.

¹⁶ Pi mpyi na ñko nanyì ná kafaay'á: «Yii cwo wuu ònònj' i, yii wuu òwòhò saanre yatèenñke téenfoonji yyaha na, ná Mpabilini lùyirini yyaha na.

¹⁷ Naha na ye pi lùyirini canmbwòhe k'á nò ònòjja, jofoo u si n-jà n-shwò ye?»

7

Fyè à bwòn Kile báarayiyibii na

¹ Lire kântugo ka mii i Kile mèlekke sicyeere nya pi à yyére dijnyeni nùnyi sicyeereni na. Pi mpyi a kafeege kwòn dijnyeni nùnyi sicyeereni na, bà li si mpyi kafeege kà nùru vwò njñke ná suumpe lwàhe ná cige kà tufiige na mɛ.

² Ka mii i Kile mèlekeɲi wabere nya u à yiri canɲafyinmpe e. Kileni nyii wunji fyèni mpyi u cye e. Kile mèlekeɲii sicyeerenj'á fành'á kan pi njñke ná suumpe lwàhe yaayi kèege ke, u mpyi na yu fànha na pir'á na:

³ «Yii àha yaaga pyi njñke ná suumpe lwàhe ná cire na mɛ, fo wuu aha fyè bwòn wuu Kileni báarapyibii byahigii na.»

⁴ Sùpyire na fyèni mpyi a bwòn ke, ka pire pèrege si jwo mii á. Pi mpyi shiin kampwòhii ñkkuu ná beeshuunni ná sicyeere (144.000) mà fworo Izirayeli tùluyi puni i.

⁵ Zhuda shiinbil'e fyèni mpyi a bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni (12.000) na,

Uruben shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

Gadi shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

⁶ Asheri shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

Nefitali shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

Manase shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

⁷ Simiyon shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

Levi shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

Isakari shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

⁸ Zabulon shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

Yusufo shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,

Benzhama shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na.

Shinnyahanyahara na Kile père

⁹ Lire kântugo ka mii i nùr'a wii mà sùpyinyahanyahara nya wà si n-jà ntemu tòrò mɛ. Kirigii puni ná tùluyi puni ná supyishinji puni ná sheenre puni sùpyii pi mpyi pi pi. Pi mpyi a yyére Kile saanre yatɛɛnɲke ná Mpabilini yyaha yyére. Vàanvinyre mpyi pi na, sháhanɲenyɛ * sí nyɛ pi cye e.

¹⁰ Pi mpyi na yu fànha na: «Wuu Kileni u à tɛɛn saanre yatɛɛnɲke e ke, uru ná Mpabilini à wuu shwò.»

¹¹ Kile mèlekeɲii puni mpyi a saanre yatɛɛnɲke ná kacwónribii ná nyii yaayi sicyeereni kwúulo, maa piye tírig'a cyán saanre yatɛɛnɲke taan, maa Kile père,

¹² maa ñko:

«Amiinal

Ñkèɲi ná sɪnampe

ná yákilifente ná fwùɲi ná pèente

ná sifente ná fànhe

na nyɛ wuu Kileni wuyo fo tɛɛkwombaa.

Amiina.»

¹³ Nyɛ ka kacwónɲɲi wà njñkin si mii pyi: «Mpire pi à nte vàanvinyre le amɛ yɛ, taa pi à yiri ke?»

¹⁴ Ka mii i jwo: «Mu à pi cè kàfooni.» Ka u u jwo: «Mpii pi à fworo kyaage nimbwòhe e, maa pi vàanɲyi jyé a finiɲɛ Mpabilini sishange e ke, pire pi.

¹⁵ Lire e, pi nyɛ Kile saanre yatɛɛnɲke yyaha yyére, maa u père u bage e pilaga bàra canɲa na. Nge u à tɛɛn saanre yatɛɛnɲke e ke, uru sí n-tɛɛn pi shwòh'al'e, si pi le u fukange jwòh'i.

¹⁶ Katege ná byage saha si pi ta mɛ. Canɲke si pi sùugo mɛ, kafuge kà tufiige saha si pi ta mɛ,

¹⁷ ɲaha na yɛ Mpabilini li nyɛ saanre yatɛɛnɲke njñke e ke, lire sí n-pyi pi nàhafooni. Lùbilibii lwàhe ku maha shinji sèe wunji kaan ke, li sí n-kàre ná pi e pire cyage e. Kile yabilinji sí pi nyilwàhe puni cwúun.»

8

Mpabilini à fyèni baashonwunji láha

¹ Tèni i Mpabilini à fyèni baashonwunji láha ke, ka tùmpe si fyàha ninyinji i, mà tère nimbilere pyi.

² Kile mèlekeɲii baashuunni u à yyére Kile yyaha yyére ke, ka mii i pire nya, ka mpuruwo baashuunni si ñkan pir'á.

³ Ka Kile mèlekeɲi wabere si mpa yyére sárayi tasogoge taan. Wusunasuugocwoo mpyi u cye e, ndemu l'á yaa ná sɛɛnɲi i ke. Ka wusuna ninyahawa si ñkan u á, u pyi sáraga ná Kile

* 7:9 Yire ñkéɲyi mpyi na funntange ná kataanni cyére.

wuubii puni jarey'e, sárayi tasogoge seenji woge ku nye Kile saanre yateenke yyaha yyére ke, kuru nuŋ'i.

⁴ Ka wusunaŋi ŋguruge si wá na fwore cwooni i Kile mèlekenji cye e, na dùru ná Kile wuubii jarey'e Kile yyahe taan.

⁵ Lire kántugo ka Kile mèlekenji si wusunaŋi cwooni jî sárayi tawwuge nanŋyanhigii na, mà wu niŋke na. Ka kilenji si wá na ntínni, maa jî, túnmpé s'á nyaha, ka niŋke si jcyéenne.

Kile mèlekeɛbil'à mpuruyo baani wyi yyecyiige na

⁶ Kile mèlekeɛbii baashuunninji cye e mpuruyi baashuunninji mpyi ke, ka pire si bégele s'a yi wyi.

⁷ Kile mèlekenji niŋcyiin'à u mpuruge wyi ke, ka zànhafunŋceenji ná nage ná sishange si wùrugo yiye e mà yíri niŋyini na mà wá niŋke na. Niŋke ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à sógo ná ku cire ná ku jyeɛpuruge e.

⁸ Kile mèlekenji shonwun'à u mpuruge wyi ke, ka yaaga nimbwòhò si wá suumpe lwòhe e mu à jwo nanja nawogo. Suumpe lwòhe ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kèenja' a pyi sishan.

⁹ Nyii yaayi yi nye suumpe lwòhe e ke, yire ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kwù, bakwooyi ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à murulo.

¹⁰ Kile mèlekenji tanrewun'à u mpuruge wyi ke, ka woro nintabaala si yíri niŋyini i mà mpa jcwò niŋke na. Li mpyi na jî na fiige. Baabii ká ntáa tataaya taanre, l'à cwo taaga niŋkin ná ku lùbilibil nuŋ'i.

¹¹ Lire woni mege na nye Zoronji. Lwòhe ká ntáa tataaya taanre, l'à taaga niŋkin pyi k'à soro. Mpii pi à ku bya ke, pire niŋyahara à kwù ku zoronji kurugo.

¹² Kile mèlekenji sicyerewun'à u mpuruge wyi ke, canŋke ná yinŋke ná wòrigii ká ntáa tataaya taanre taanre, taaya niŋkin niŋkin à kèege. Lir'à pyi ke, yi saha nye a já a bènmpé yige pu yigenkanni na me. Canŋke ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kwòò canŋaniini bènmpé baa. Numpilage ká ntáa tataaya taanre, yinŋke nye a bènmpé yige taage tanrawoge e me.

¹³ Ka mii i núr'a nye nya fo niŋyini i, u u ŋko fànha na: «Niŋke sùpyire wuun'à kèege, l'à kèege, l'à kèege, naha kurugo ye jcyéere mèlekeɛbii taanrenji sanji sí pi mpuruyi wyi.»

9

¹ Nye Kile mèlekenji kanŋkuro wun'à u mpuruge wyi ke, ka mii i woni là nya l'à yíri niŋyini i mà mpa jcwò niŋke na, ka kacwewiyicugunŋke tirikyaanni si ŋkan l'à.

² Ka li i ku múgo, ka ŋguruge si ntíi na dùgudugu na dùru mu à jwo kacéegé ku nye na sóre, mà canŋaniini ná kaféegé pyi k'à wwò.

³ Ka kampéenye si fworo kuru ŋguruge e mà caala mà niŋke tò. Fànhe mpyi a kan y'a sùpyire nòni nòŋyahigii fiige.

⁴ Y'à jwo y'à na y'áha yaaga pyi nyege, lire nye me cire, lire nye me yaaga maha yaaga k'à sii na fyin niŋke na ke, kuru ká na me, fo sùpyire ti nye Kile fyèni nye a bwòñ ti byahigii na me.

⁵ Kuni nye a kan y'à, y'a sùpyire bùu me, ŋka yi ti yyahayi fwòhòrò yinŋe kanŋkuro funŋ'i. Yi tanòŋke yanŋkanni ná nòŋyaani woge na nye niŋkin.

⁶ Cyire canmpyaagil'e, sùpyire sí raa kwùni caa, ŋka ti si u ta me. Ti la sí n-pyi si ŋkwù, ŋka kwùni sí raa fi ti yyaha na.

⁷ Yire kampéenji mpyi shònyò fiige, njemu y'à bégele kàshige mee na ke. Yaaya na mpyi yi niŋyi na seen jùntoyo fiige, yi yyahayi mpyi sùpya wogo fiige.

⁸ Yi jùnjooore mpyi ceewe woro fiige, ŋkyànhigii sí nye cànrage wogii fiige.

⁹ Yi ntúnke mpyi mu à jwo k'à tò ná tònno vaaanntinji, yi fukanyi túnmpé mpyi mu à jwo shònkuruŋò ku nye na fi ná yi wòtoribil'e na wá kàshige cyage e.

¹⁰ Yi neŋyi mpyi ná sènnji'e nòŋyahii fiige. Yire neŋyi cye kurugo, fànhe mpyi y'e, yi à a yyefuge nò sùpyire na yinŋe kanŋkuro funŋ'i.

¹¹ Kacyewiyicugunŋe mèlekenji u mpyi yi saanji. Eburubii shéenre e pi maha u mege pyi: «Abadòn» Girekiibii woore e maa u mege pyi: «Apoliyòn». (Kuru mege jwòhe ku nye: «kakyampyiŋji».)

¹² Nye yyefuge niŋcyiig'à tòro, yii li cè shuunni saha na ma kántugo.

¹³ Nye Kile mèlekenji baani wun'à u mpuruge wyi ke, sárayi tawwuge seenji woge ku nye Kile yyaha yyére ke, ka mii i mejwuu lógo kuru mbiiŋkii sicyeerenji na.

¹⁴ Kile mèlekenji baani wunji u mpyi ná mpuruge e ke, ka nde mejwuuni si uru pyi: «Kile mèlekeɛbii sicyeerenji u à pwò Efirati banji nimbwonji cyage e ke, pire sànhà.»

¹⁵ Pire Kile mèlekeɛbii sicyeerenji mpyi a bégel'a yaha na nde yyeeni ná ŋke yinŋe ná nde canmbilini ná nde tèni yabilinji sigili ke, pi à sànhà, bà li si mpyi, diŋye sùpyire ká ntáa tataaya taanre, pi i taaga niŋkin bò me.

¹⁶ Pi kàshikwàanbii pi mpyi shònyi òun'i ke, pire pèrèg'à jwo mii á. Pi mpyi shiin miliyoo ñkwuu shuunni (200.000.000).

¹⁷ Kacyeeni mii à òya ke, lire l'à pyi, mii à shònyi ná yi feveebii òya. Tàannte vaaantni òyi yi mpyi pi na ke, yire mpyi a òáanà na fiige, maa mpyi bula fiige, maa mpyi nère fiige. Shònyi òun'i mpyi canraya wuyi fiige. Nage na ñguruge ná ñkiri ñi mpyi na fwore yi òwòyi i.

¹⁸ Dìnyeni sùpyire ká ntáa tataaya taanre, nage ná ñguruge ná ñkiri ñi u mpyi na fwore shònyi òwòyi i ke, yire yyefuyi taanren'á taaga ñin ñin bò.

¹⁹ Shònyi fàhe mpyi yi òwòyi ná yi ñeyi i. Yi ñeyi mpyi wòò fiige, maa mpyi ná ñumbogil'e. Cyire cye kurugo, yi mpyi maha yyefuge wáa sùpyire na.

²⁰ Ñye sùpyire t'à pyi ti òye a kwú yire yyefuyi cye e me, tire òye a láha ti cyeyayaayi mpèenji na me. Ka ti i ntòro ná ti ñinasuni ná ti kacyinzunni i, ti mpyi a yire ñjemu yaa ná sèenji, lire òye me wyérefyinnji, lire òye me dànyeni, lire òye me kafaayi, lire òye me ná cire e ke. Mà li ta, yire yaayi òye na òaa me, yi òye na nùru me, yi òye na òa òaara me.

²¹ Ti mú òye a láha ti supyibuuni ná ti sijnkanme ná ti jacwòore ná ti ñànkage na me.

10

Sémèbileni kani

¹ Lire kàntugo ka mii i Kile mèlèke fanha òyahaga wunji waberè òya u à tíge mà yíri ñnyinji i. Nahàna mpyi u na vaaantni òye fiige, zàhanawòoge sí òye u òunje e. U yaahe mpyi canñanyinji fiige, u tooyi sí òye mu à jwo na ku òye cinñkunyò na.

² Sémèbileni là òwò mpyi a múgo u cye e. Ka u u kàni òye tóoge yaha suumpe lwòhe òun'i, maa kàmene woge yaha òunje na,

³ maa jwo fàha na cànrage fiige. U à jwo amuni ke, ka kilenji si ntin tooyo baashuunni.

⁴ Cyire kiletiinñkii baashuunni'á ñjemu jwo ke, mii la mpyi si yire sémè, ñka mii à meñwuu lógo ñnyinji i na: «Kiletiinñkii baashuunni'á ñjemu jwo ke, puru pyi ma kanni funño kyaa, ma hà pu sémè me.»

⁵ Kile mèlèkenji mii mpyi a òya u à u tóoge kà ñin ñin yaha suumpe lwòhe òun'i, maa ku sanñke yaha òunje na ke, ka uru si u kàni òye cyege yírigè ñnyinji i,

⁶ maa jwo: «Kilenji u òye fo tèekwombaa, ná u à ñnyinji ná òunje ná suumpe lwòhe ná yi funño yaayi puni dá ke, mii sí n-káa uru mege na na tèn'á nò, tère saha òye me.

⁷ Mèlèkenji baashonwunji ká u mpuruge wyi canñke ñkemu i ke, kanwòhoni Kile à bégel'a yaha ke, u sí lire pyi, bà u à yi jwo u túnntunmpii, u báarapyiibil'á me.»

⁸ Mejwuuni mii mpyi a fyánha a lógo mà yíri ñnyinji i ke, ka lire si nùr'a mii pyi: «Kile mèlèkenji u à yyére suumpe lwòhe ná òunje òun'i ná sémèbileni nimugonjahani i ke, sà li shwò u cye e.»

⁹ Ka mii i file uru Kile mèlèkenji na, maa u pyi u sémèbileni kan, ka u u mii pyi: «Li shwò ma a ñkyáa, li sí n-soro mu funñke e, ñka li sí n-pò mu òwoge e sere fiige.»

¹⁰ Ñye ka mii i sémèbileni shwò Kile mèlèkenji cye e mà kyá. Li mpyi a òò mii òwoge e sere fiige, ñka mii à li jò ke, ka li i mii funñke pyi ku u mii yà zoronji cye e.

¹¹ Ka pi i yi jwo mii á na Kile saha sí túnnturo le mii cye e mii u jwo supyishi ñnyahawa ná kirii ñnyahagii ná shenre ñnyahara sùpyii ná saanlii ñnyahamil'á.

11

Kile túnntunmpii shuunni kani

¹ Ñye lire kàntugo, ka pi i sumara pyipyi yaaga kan mii á mu à jwo kábii, maa yi jwo mii á: «Yír'a Kilepaarebage ná sárayi tawwuge súma, mpíi pi òye wani na Kile père ke, ma a pire tòrò.

² Ñka ma hà Kilepaarebage ntàani súma me, òaha na ye mpíi pi òye pi òye Kile kuni i me, kuru cyag'à kan pí'r'á. Pire pi sí n-pa Kile kàhe jya yinye beeshuunni ná shuunni funñji.

³ Mii sí na jwumpe jwufeebii shuunni tun ná bubaga vaañnyi i yacy'e. Pi sí raa mii túnnture pyi canmpyaa kampwoo ná ñkwuu shuunni ná beetaanre (1.260) funñji.»

⁴ Olivye ciji shuunni ná fukinabii shuunni pi òye òunje Kafoonji taan ke, yire yi òye pire túnntunmpii shuunni.

⁵ Sùpya la ká mpyi si kawaa pyi pi na, nage maha fworo pi òwòyi i, maa uru zàmpenji bò. Sèenji na, sùpya maha sùpya la ká mpyi si kawaa pyi pi na, urufol'á yaa u bò amuni.

⁶ Fàhe na òye pi á pi jà a zàhe cú k'áha mpa pi túnnture canmpyaaagii funñke e me. Pi mú maha jà a lwòhe kèenn'a pyi sishan. Tère o tère l'à pi táan ke, yyefuge shinji u à pi táan ke, pi maha jà a kuru wá sùpyire na òunje na.

⁷ Pi aha pi túnnture jwo a kwò tènì ndemu i ke, sige yapege ká sí n-fworo kacyewyicugunje e si mpa pi tún, si jà pi na, si pi bò.

⁸ Pi buwuubii sí n-yaha kànbwòhe tafage e. Kuru kànhe ku sí n-jà n-tàanna ná Sòdòmu* ná Misira† e, yi kapegigii kurugo, kur'e pi à pi Kafoonji kwòro cige na mú.

⁹ Pii sí n-yíri kírígii puni ná tùluyi puni ná shéenre puni ná supyishinji puni i si mpa a pi buwuubii wii canmpyaa taanre ná paanga funnj'i, pi sí jye wà u pi tò me.

¹⁰ Pi ñkwùngi funntange kurugo, ñjnye sùpyire sí n-pyi ntàanji i, s'a ma yaaya kaan piy'á, ñaha na ye pire Kile túnntunmpii shuunninji mpyi a ñjnyenji sùpyire yyahayi fwohòrò sèl'e.

¹¹ Nye cyire canmpyaa taanre ná paange kántugo, ka shìngi ñoni si yíri Kile yyére mà jyé pi e, ka pi i yír'a yyére. Mpii pi à pi ñya ke, ka pire si fyá sèl'e.

¹² Ka pire túnntunmpii shuunninji si mejwuu lógo fànha na mà yíri ñjnyinji i na: «Yii dùgo naha.» Ka pi i dùgo ñjnyinji i ñahañke k'e, mà pi zàmpeenbii yaha tayyérege e na pi wii.

¹³ Ka ñjñke si ntíl'a cyéenne sèl'e. Kànhe ká ntáa tataaya ke, taaga ñjñkin baya mpyi a cwo, ka shiin kampwòhii baashuunni (7.000) si ñkwù kuru ñjñke jcyéenninji kajyil'e. Mpii pi à kwòro ke, ka pire si fyá sèl'e, Kilenji u jye yaayi puni ñjñgo na ke, maa li jwòwò cù na uru pèrè.

¹⁴ Nye yyefuge shònwog'à tòro, ñka jcyèrè tanrawoge sí jwòwò cù.

Kile mèlekèñi baashònwuj'à u mpuruge wyi

¹⁵ Nye Kile mèlekèñi baashònwuj'à u mpuruge wyi ke, ka mejwugii si fworo ñjnyinji i fànha na:

«Djnyenji ñjñufent' à pyi wuu Kafoonji Kile ná u Ñjncwònròngi woro fo tèekwombaa.»

¹⁶ Kacwònrìbii bejjaaga ná sicyeerenji u à tèen pi saanre yatèenji i Kile yyaha yyére ke, ka pire si piye tírig'a cyán, maa Kile pèe,

¹⁷ maa jwo:

«Kafoonji Kile, Sinji Punifoo,
mu u jye, ná mu mpyi ke,
wuu fwù na jye mu na,
ñaha na ye mu à ma fànhe nimbwòhe tñje ma Saanre e.

¹⁸ Supyishinji puni lùgigii mpyi a yíri,
ñka nume mu u luyirini li jye na ñaa.
Tèni i mu sí kwuubii yíbe ke, lir'à nò nume,
mu túnntunmpii pi jye mu báarapyiibii ke, pire sàranji tèni mú à nò,
mà bàra mu shiinbii ná mpil pi jye na fyáge mu yyaha na ke,
shinbwò bàra shinbilere na.
Mpii pi jye na sùpyire kèege ñjñke na ke,
pire tèekegeni mú à nò.»

¹⁹ Lire kántugo Kileñaarebage ku jye ñjnyinji i ke, ka kuru si múgo. Ka Kile tunmbyaare mbwùuni si ñya kuru bage e. Ka kilejinii ná túnmpè ná kiletinni ná ñjñke jcyéenninji si mpyi mà bàra zànhafunjcèenji na.

12

Ceenji ná wwòlyege kani

¹ Lire kántugo nde à pyi kacyeede ñjnyinji i, mii à ceenji wà ñya, canñajnyii mpyi u na mu à jwo vaaantinjè, yìñke si jye u tooyi jwòh'i, wòrii ke ná shuunni s'à pyi kajanjwòwò ñjntòngò u ñjñke na.

² U laa wu u mpyi, u mpyi na ñkwùli zinj cyereyampe cye e.

³ Lire kántugo nde à pyi kacyeeni labere ñjnyinji i, mii à wwòlyege nimbwòhò ñjnyega ñya. Ku mpyi ná ñumbogii baashuunni ná ñjñji ke e, saanra ñjntòngò na mpyi ñumbogigii puni ñjñkin ñjñkinji na.

⁴ Wòrigii ká ntáa tataaya taanre, k'à ku ñeñke tég'a taaga ñjñkin pwo a wu ñjñke na. Ku mpyi a yyére ceenji taan, u aha si si pyànji jò.

⁵ Ka ceenji si pùnambile sí, ka Kile mèlekèñi wà si li lwó a kàrè Kile saanre yatèenke taan, Kile yyére. Lire li sí n-pyi supyishinji puni ñjñgo na, s'a ti kèenji ná tòonno kabil'e.

⁶ Nye ka ceenji si fè a kàrè siwage e. Kile mpyi a cyage kà bégel'a yaha u mæ na wani, bà pi si mpyi s'a u kaan u a lyi canmpyaa kampwòwò ná ñkwuu shuunni ná beetaanre (1.260) funnj'i me.

⁷ Lire kántugo ka kàshige si yíri ñjnyinji i. Misheli u jye Kile mèlekèebii ñjñufoonji wà ke, ka uru ná u mèlekèebii sí wwòlyege tùn, ka wwòlyege ná ku mèlekèebii si pi tùn mú.

⁸ Ñka ku jye a jà kàshige na me, ku ná ku mèlekèebii saha ñye a tatèenge ta ñjnyinji i me.

⁹ Kuru wwòlyege ku mpyi tèecyiini i. Kuru ku jye jínabii ñjñufoonji, maa mpyi Sitaanninji ke, ka pi i kuru wà ñjñke na ná ku mèlekèebil'e. Kuru ku maha djnyenji sùpyire wuruge.

* 11:8 Kuru kànhe mpyi a cè ná silege baa karigil'e (Zhenezi 19.4-11). † 11:8 Lire kini shiinbii na mpyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii. Wani Izirayeli shiinbii mpyi bilere e.

¹⁰ Lire kántugo ka mii i mejwuu lógo fànha na ñjnyinji i na:
«Tèni i wuu Kilenji sí sùpyire shwò, si u sifente cyéé, si ntèen u saanre tatèenge e ke, lir'á nò nume,

ñge u à cwòonrò mà pyi Shwofooñji ke, uru ñjñufente téeppiin'á nò mú.
Naha na ye ñge u maha wuu cinnmpyiibii cêege Kile yyahe taan pilaga bâra canja na ke,
pi à uru wà ñjñke na.

¹¹ Wuu cinnmpyiibil'á pyi javee u na,
Mpabilini sishange ñgunji
ná Jwumpe Nintanmpe ñjwunji cye kurugo.
Pi à ñee mà pi múnahigii kan sárage.

¹² Lire e ke tatèenge na ñye yii mpiimu á ñjnyinji i ke,
yii pyi funntange e,
ñka ñjñke ná suumpe lwòhe wuun'á kèege,
naha na ye Sitaanninji nàvunñò wun'á tíge yii yyéé.

U à cè na uru canmpyaagii nènè saha ñye a tòn me.»
¹³ Wwòlyeg'á pi ñya pi á kuru wà ñjñke na ke, ceenji u mpyi a pùnambilini si ke, maa ntaha uru fye e na ñkòre.

¹⁴ Ka ñye ñimbwòhò fukanya shuunni si ñkan ceen'á, u yíri yire na u a sí u tatèenge e síwage e, bà u ñwò si mpyi s'a ñcaa wani yyeé taanre ná paanga funñ'i, si laaga tòn wwòlyege na me.

¹⁵ Lir'á pyi ke, ka wwòlyege si lwòhò yige ku ñwòge e mà wà ceenji kántugo ba fiige, bà kuru si mpyi si u lwó me.

¹⁶ Ñka ñjñk'á ceenji tège. Lwòhe wwòlyeg'á yige ku ñwòge e mà wà ke, ñjñk'á múgo, maa kuru bya.

¹⁷ Lir'á pyi ke, ka wwòlyege lùuni si yíri ceenji taan, maa kàshige kèenñe u pyiibii sanmpil'á. Pire pi ñye, mpíi pi ñye na Kile tonji kurigii ñáare, maa Yesu kyaá yu sùpyir'á ke.

¹⁸ Lire kántugo ka wwòlyege si sà yyéere suumpe lwòhe ñwòge na.

13

Sige yapiyi shuunninji kani

¹ Ñye lire kántugo, ka mii i sige yapege kà ñya ku u fwoore suumpe lwòhe e. Ñejji ke ná ñumbogigii baashuunni ñye k'á. Saanre ñjntonñò na mpyi cyire ñeenkii puni ñjñkin ñjñkinji na, Kile mekegere meyi s'á sème ku ñumbogigii na.

² Sige yapege mii mpyi a ñya ke, kuru mpyi cin fiige. Fànhe mpyi ku tooy'e, ku ñwòge sí ñye cànrage wogo fiige. Ka wwòlyege si ku fànhe fiige kan k'á, maa ku saanre yatèenñke kan k'á, maa ñjñufente kan k'á sèl'e.

³ Sige yapege ñumboge kà ñjñkin mpyi a bänni mu à jwo ku sí n-kwù. Ñka kuru tabannag'á pa ñkwò, ka li i mpyi kakyanhala sùpyir'á fo t'á yír'a taha ku fye e.

⁴ Ka ti i wwòlyege pèe, naha na ye k'á ñjñufente kan sige yapeg'á. Ka ti i sige yapege pèe mú na: «Jofoo u ñye ñke sige yapege ñca ye? Jofoo u sí n-jà ku tùn ye?»

⁵ Ñwòg'á kan k'á, bà ku si mpyi si kuye pèe, s'a Kile mekegere jwumpe yu me. Kun'á pa ñkan k'á yijñye beeshuunni ná shuunni funñ'i, k'a lire pyi.

⁶ Ka ku u ku ñwòge múgo maa Kile ná u tatèenge mege kèege, mpíi pi à tèn ñjnyinji i ke, maa pire meyi kèege mú.

⁷ Kun'á pa ñkan k'á, ku Kile wuubii tùn, ku u jà pi na. Fàn'h'á kan k'á, ku pyi túluyi puni ná kirigii puni ná shèenre puni jwufeebii ná supyishinji puni ñjñò na.

⁸ Dijnye sùpyire puni sí raa ku père, fo mpíi meyi y'á sème shinji ñjñkwombaanji tafeebii meyi tasemege e mà lwó dijnye tasiige e ke. Mpabilini l'á pyi sárage ke, uru sèmeñji na ñye lire wu.

⁹ Ngemu la ku ñye si karii yyaha cè ke, urufoo u ñingyigigii père, u raa nùru.

¹⁰ Ngemu ká mpyi na sí n-le kàsuni i ke, urufoo sí n-le kàsuni i. Ngemu ká mpyi na sí n-bò ná kàshikwòñwòñni i ke, urufoo sí n-bò ná l'e. Lire e ke Kile wuubil'á yaa pi kyaage kwú piye e, pi i ñkwòro Kile kuni i.

¹¹ Ñye ka mii i nùr'a sige yapege kabere ñya ku u fwoore ñjñke e. Ñejji shuunni mpyi ku na mpàbili wogii fiige, ku mpyi na yu wwòlyege fiige.

¹² Ku mpyi na ku karigii pyi sige yapege ñjñcyiige ñyii na, ná kuru u fànhe puni i. Tabannage mpyi na ñko s'a sige yapege ñjñcyiige ñkemu bùu, ka ku u nùr'a yíri ke, ñke nume wog'á dijnyeñi ná u sùpyire pyi na t'a kuru père.

¹³ Sige yapege shònwoge mpyi maha kakyanhala karigii pyi, fo maha nage pyi ku u yíri ñjnyinji i na ntíri ñjñke na sùpyire ñyii na.

¹⁴ Lire pyin'kanni na, fànhe ku mpyi a kan k'á kakyanhala karigii pyi sige yapege ñjñcyiige ñyii na ke, ku mpyi a dijnyeñi sùpyire wurugo ná cyire karigil'e. Kàshikwòñwòñni mpyi a sige

yapege nkemu banni, ka ku u núr'a cùunɔ ke, ku mpyi a dijnyeni sùpyire pyi na ti kuru nànjani yaa ti raa ku pèe.

¹⁵ Nye sige yapege nijcyiige nànjani sùpyir'á yaa ke, fành'à kan sige yapege shɔnwog'á, ka ku u múnaa le uru nànjani i, bà u si mpyi s'a yu, mpiimu ká ncyé si u pèe ke, u u pire bô me.

¹⁶ Ka ku u fànha cyán sùpyire puni na, bà fyè si mpyi si bwɔn pi shin maha shin kàniŋe cyège, lire nye me u byaani na me, shimbilere bàra shimbwo na, yaarafoo bàra yaara baafoo na, biliwe bàra shinŋi u nye u nye biliwe me.

¹⁷ Sùpya mpyi na si n-jà zhwo pyi, lire nye me mà pèrɛme pyi, ná nke sige yapege fyèni nye urufoo na me. Uru fyèni u nye sige yapege mege, lire nye me tɔrɔmpe pu sí n-bê ná ku mege e ke.

¹⁸ Nde na nye yákilifee kyaa. Tɔrɔmpe pu sí n-bê na sige yapege mege nɔwɔh'i ke, shinŋi u nye yákiilfoo ke, urufoo u puru nɔwɔhe cya a cè. Sùpya mege ku nye ku ki. Kuru ku nye nkwwu baani ná beetaanre ná baani (666).

14

Mpabilini ná l'à mpiimu nùŋɔ wwú ke

¹ Lire kántugo ka mii i wí mà Mpabilini nijyereni nya Siyɔn nɔŋke nɔŋ'i. Shiin kampwɔhii nkwwu ná beeshuunni ná sicyeere (144.000) mpyi ná l'e. Mpabilini mege ná li Tuŋi mege mpyi a séme pire shiinbii byahigii na.

² Ka mii i mejwuu lógo l'à fworɔ nɔŋyini i mu à jwo lufoomɔ tũnmɔ, maa mpyi mu à jwo kiletinne. Li mú mpyi mu à jwo pii pi nye na nkɔnnii bwúun.

³ Pi mpyi Kile saanre yateŋnke ná nyii yaayi sicyeereni ná kacwɔnribii yyaha yyére na meé nivɔnɔ cèe. Pire shiin kampwɔhii nkkuu ná beeshuunni ná sicyeereni nùŋɔ Kile à wwú dijnyeni i ke, pire baare e, sùpya mpyi na si n-jà lire meeni taanna me.

⁴ Tire sùpyire nye a mpyi a nɛn'a tiye nɔwɔhɔ ná cibahani i me. Ti nye a mpyi a ceewe shi cè me. Tire mpyi maha ntaha Mpabilini fye e li tasheyi puni i. Tire nùnyi y'á wwú yyecyiige na sùpyire shwɔhɔl'e, maa ti pyi Kile ná Mpabilini wuu.

⁵ Ti nye a sii na fini me, ncèege cyaga nye ti na me.

Kile mèlèkɛɛbii taanreni kani

⁶ Lire kántugo ka mii i Kile mèlèkɛni wabere nintorowo nya fo nɔŋyini i. Jwumpe Nintanmpe pu nye tèrigii puni wumpe ke, puru mpyi u á njwuŋi meé na sùpyire pun'á. U mpyi a yaa u a pu yu kirigii puni ná tũluyi puni ná sheenre puni jwufeebii ná supyishini pun'á.

⁷ Ka u u wá na yu fànha na: «Yii a fyáge Kile na, yii raa u kêre, naha na ye tèn'à nɔ u dijnyè sùpyire yébe ti kapyiŋkii na. Uru u à nɔŋyini ná nɔŋke ná suumpe lwɔhe ná lùbilibii dá ke, yii a u pèe.»

⁸ Kile mèlèkɛ shɔnwu mpyi a pa nijcyiini kántugo maa nko: «K'á jya! Kànbwɔhe Babilɔnni à jya! Kuru k'á ku ɛzeɛn sinmpe kan supyishini puni u a bya. Lire nɔwɔhe ku nye, k'á supyishini puni pyi u à jacwɔre pyi ku fiige.»

⁹ Nye Kile mèlèkɛ tanrewu mpyi a pa mpii shuunni kántugo, maa nko fànha na: «Shin maha shin ká nke sige yapege ná ku nànjani pèe, ka ku fyèni si bwɔn u byaani, lire nye me u cyège na ke,

¹⁰ urufoo sí ɛzeɛni sinmpe nintanhampe bya. Puru pu nye Kile lùyirini. Yyefuge sí nɔ u na nage ná nkirigini cye kurugo, Kile mèlèkɛɛbii ná Mpabilini nyii na.

¹¹ Nage e u sí n-pyi ke, kuru si n-sii n-fùgo me. Mpii pi à sige yapege ná ku nànjani pèe, ku mege fyèni sí nye pi na ke, pilaga bàra canja na, nɔmɔ si n-pyi pir'á me.»

¹² Lire e ke mpii pi nye Kile wuubii, maa u tonji kurigii naare maa ntaha Yesu fye e ke, pir'á yaa pi kyaage kwú piye e.

¹³ Lire kántugo ka mii i mejwuu lógo nɔŋyini i na: «Yi séme na mà lwɔ nume na, sùpyire ti sí n-kwú si ti yaha Kafoonji wwɔrege e ke, tire wuun'á nɔwɔ.» Kile Munaani à jwo: «Sée wí, tire si nɔ ti báarawage na, naha na ye Kile si funnɔ wwɔ ti báaranji nijcɛnŋi na me.»

Kile lùyirini l'à tàanna ná sùmakwɔngigil'e ke

¹⁴ Nye ka mii i núr'a wí mà pahanjke ná nivyinge nya, wà mpyi a tɛɛn ku na mu à jwo sùpya. Seɛn nùntɔŋɔ mpyi urufoo nùŋke na, kɔɔnŋa nintan sí nye u cyège e.

¹⁵ Ka Kile mèlèkɛni wabere si fworɔ Kile naarebage e, maa jwo fànha na ná pahanjke nùŋi wunji i na: «Nɔŋke sùmanji tɛekwɔnn'á nɔ, sùmanji pun'á nɔ, maa kɔɔnŋanji lwɔ ma a u kwúun.»

¹⁶ Nge u mpyi a tɛɛn pahanjke nɔŋ'i ke, ka uru si u kɔɔnŋanji lwɔ, maa nɔŋke sùmanji kwɔn.

¹⁷ Lire kántugo ka Kile mèlèkɛni wabere si fworɔ Kile naarebage e nɔŋyini na, kɔɔnŋa nɔwɔtanga wu na mpyi uru cye e mú.

¹⁸ Ka Kile mèlèkɛni wabere si fworɔ sárayi tawwuge e, uru u nye nage nùŋɔ na. Ka u u kɔɔnŋanjifoo pyi: «Nɔŋke ɛzeɛn'á nɔ, u kwɔn ná ma kɔɔnŋanji i.»

¹⁹ Ka Kile mèlekenji si u kònnhanj lwo, maa njjke erezenji kwòn mà wà erezen lwohe tawwuge wyige e. Kuru ku nyɛ Kile lùyirini.

²⁰ Ka pi i erezenji fwòonjo kuru wyige e kànhe kàntugo. Mà pi yaha pi i u fwòonji, sishang'a fworo wyige e mà dùg'a nò shònyi jwòyi na, maa fwu a kàre sumare kampwoo ná njkwuu baani (1.600*) njjke na.

15

Kile mèlekebii baashuunninji ná yyefuyi nizananyi kani

¹ Lire kàntugo mii à núr'a kakyanhala kacyele nimbwoo nya njjyinj i: Kile mèlekebii baashuunni mpyi ná yyefugo kuuyo baashuunni i piye cye e. Yyefuyi nizananyi yi mpyi yire, Kile lùyirini sí njjò kuu yire na.

² Lire kàntugo ka mii i cyage kà nya suumpe lwohe fiige, ku mpyi na jí dùba fiige, maa mpyi mu à jwo na k'à wùrugo k'e. Mpii pi à pyi javee sige yapege na ke, mii à pire nya pi à yyéere suumpe lwohe cyage e. Pire nyɛ a mpyi a sige yapege ná ku nàjjanji pèe mɛ, tɔrɔmpe pu si n-bɛ ná ku mɛge jwohe e ke, pi à cyé uru fyèjɛ na piye na. Njkanbii Kile mpyi a kan pi á ke, pire mpyi pi cye e.

³ Pi mpyi na Kile báarapyinj Musa mɛeni ná Mpabilini mɛeni cêe na:

«Kafoonji Kile, Sinji Punifoo!

Mu kapyinjii na nyɛ kabwòhii ná kakyanhala.

Supyishinj puni Saanji,

mu kapyinjii pun' à tii,

maa mpyi sèe!

⁴ Kafoonji, joofo u nyɛ u si n-fyá mu yyaha na mà ye?

Joofo u nyɛ u si mu pèe mà ye?

Mu kanni u nyɛ njncennji.

Supyishinj puni sí n-pa njjkure sín mu á,

jaha na ye mu katiigii nimpjiinjil' à fininj' a cyèe pi na.»

⁵ Lire kàntugo ka mii i tunmbyaare cyage nya k'à múgo njjyinj i Kilejaarebage e.

⁶ Yyefuyi baashuunninji mpyi Kile mèlekebii baashuunninji mpiimu cye e ke, ka pire si fworo Kilejaarebage e. Váanvynweeweere mpyi pi à le. Sɛenji váanmɛenye mpyi pi à tég'a piye bínni ntùnyi i.

⁷ Nyii yaayi sicyɛrenji i, ka kà njjkin si sɛen njkunahii baashuunni kan Kile mèlekebii baashuunnin' á. Kilenj u nyɛ nyii na fo tɛekwombaa ke, cyi mpyi a jí uru lùyirini na.

⁸ Lire tɛni i, ka Kilejaarebage sí jí nanjguruge na, lir' à li cyèe na Kile sinampe ná u fànhafente na nyɛ kuru cyage e. Kile mèlekebii baashuunninji mpyi a pa ná yyefuyi baashuunninji njjemu i ke, sùpya mpyi na si n-jà n-jyè Kilejaarebage e ná yire nyɛ a tóro mɛ.

16

Njkunahigii baashuunninji cyi nyɛ na Kile lùyirini kyaa yu ke

¹ Lire kàntugo ka mii i mɛjwuu lógo fànha na Kilejaarebage e, li i njko Kile mèlekebii baashuunnin' á na: «Kile lùyirini na nyɛ njkunahigii baashuunninji jcyiimu i ke, yii sà cyi sùgoro njjke na.»

² Nyɛ kà Kile mèlekenji njncyinj si sà u njkunaani sùgoro njjke na. Lir' à pyi ke, sige yapege fyèjɛ mpyi mpiimu na, pi sí i ku nàjjanji pèe ke, ka nòwapiye si fworo pire na.

³ Ka Kile mèlekenji shònwunji si sà u njkunaani sùgoro suumpe lwohe e, ka lwohe si njkɛnɛj' a pyi mu à jwo supyikwugo sishan. Nyii yaayi yi mpyi k'e ke, ka yire puni si njkwú.

⁴ Ka Kile mèlekenji tanrewunji si sà u njkunaani sùgoro banji lwohe ná lùbilbil'e, ka yire puni si njkɛnɛj' a pyi sishan.

⁵ Kile mèlekenji u nyɛ lwohe njjò na ke, ka mii i uru nya u à jwo: «Mu u nyɛ njncennji, mu u nyɛ, ná mu mpyi ke, mu à tii, jaha na ye amuni mu nyɛ na yoge kwúun.

⁶ Pi à mu shiinbii ná mu túnntunmpii sishange wu, ka mu u sishange kan pi a byii, pi ná lir' à yaa.»

⁷ Lire kàntugo ka mii i mɛjwuu lógo sárayi tawwuge e na: «Sɛenji na, Kafoonji Kile, Sinji Punifoo, mu yoge kwònnjkan' à tii.»

⁸ Ka Kile mèlekenji sicyɛrewunji si u njkunaani sùgoro cannjanyii njun' i, bà li kafuge si mpyi si mpèe s'a sùpyire sùuge na fiige mɛ.

⁹ Kuru kafug' à sùpyire sùugo sèl'e. Ka pi i wá na Kile mɛge kɛge, uru cye e cyire yyefuge karigii nyɛ. Pi nyɛ a jɛn' a pi toronjkanii kɛnɛjɛ si u pèe mɛ.

* **14:20** Ku laag' à culumetirii njkwuu taanre (300) kwò.

¹⁰ Ka Kile mèlekenji kanjkuro wuŋji si u ŋkunaani sùgoro sige yapege saanre yatεεnŋke e. Ku mpyi na ku saanre pyi cyeyi njemu juŋɔ na ke, ka numpini si jyε yire puni i, ka sùpyire si wá na ti njirigii nani yyefuge cye e.

¹¹ Yyefuge ná nɔwapiyi kurugo, ka pi i wá na niŋyini Kilenji mege kέεge, ŋka pi jyε a pi toronjanni kέεnŋe me.

¹² Ka Kile mèlekenji baani wuŋji si u ŋkunaani sùgoro Efirati baŋi i, ka baŋi lwɔhe si waha maa tatorogo kan saanbil'á, pire mpyi a yiri canŋafyinmpe e.

¹³ Lire kántugo ka mii i múnapegii taanre nya ntáseen fiige, là à fworu wwòlyege jwɔge e, ka là si fworu sige yapege jwɔge e, ka là sí fworu tũntunji kafiniviniŋi jwɔge e.

¹⁴ Jínahii pi mpyi cyire múnahigii, cyi maha kakyanhala karigii pyi. Cyi sí n-shá diŋyeni saanbii puni bínni, bà pi si mpyi si káshige kwɔn Kile Sinji Punifoo canmbwɔhe e me.

¹⁵ Kafoonji à jwo: «Lógo, mii sí n-pa mu à jwo nàŋkaawa. Ngemu u à kwóro jyi na, maa mpyi u jyε a u vaaŋyí wwú sùpyire ti kwɔ t'a u silege cyeyi jaa me, urufoo wuun'à jwɔ.»

¹⁶ Nyε ka jínabii si sà saanbii bínni cyage k'e, pi maha kuru mege pyi Eburubii sheenre e: «Arimagedon*».

¹⁷ Nyε ka Kile mèlekenji baashɔnwuŋji si u ŋkunaani sùgoro kafεεge e. Ka mejwuu si fworu Kilenaarebage e saanre yatεεnŋke e na: «Y'á kwɔ numε.»

¹⁸ Ka kilejini ná tũmpe ná kiletinni si mpyi, ka jũŋke si jcyεenne sèl'e. Mà lwɔ sùpyire jyε jũŋke na ke, ku mpyi na saha jcyεenne lire cyεenneŋkanni na me.

¹⁹ Ka Babilónni kánbwɔhe si jya mà pyi taanre. Ka kírígii puni kányi si jcwɔ. Kile funŋo jyε a wvɔ kuru kánbwɔhe na me, maa u lùyirini túrige ku shiinbii juŋ'i, lire li jyε mu à jwo u à εrezen sintanhampe kan pi a bya.

²⁰ Kiripyεere ti mpyi suumpe lwɔhe niŋke e ke, ka tire puni si mpĩnni, wá saha jyε a janyí saha cε me.

²¹ Ka zánhafunŋceenyε nitabaaya si wá na jcwɔ sùpyire juŋ'i. Yi puni niŋkin niŋkinji mpyi a dũgo sée sèl'e. Ka sùpyire si wá na Kile mege kuru yyefuge mpèenji kurugo.

17

Fwòrobacwage kani

¹ Nkunahigii baashuunniŋi mpyi Kile mèlekeebii baashuunniŋi mpiimu cye e ke, ka pire wá si file mii na, maa jwo: «Ta ma, fwòrobacwage ku jyε lùbwoyi jwɔge na ke, tunŋkanni na mii sí kuru kapegigii tũn ke, mii sí lire cyéε mu na.

² Diŋyeni saanbil'à jacwɔre pyi ná k'e, ka diŋyeni sùpyire si ku εrezen sinmpe bya a méε, lire li jyε pi à jacwɔre pyi ku fiige.»

³ Ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka Kile mèlekenji si ŋkàre ná mii i síwage e. Wani mii à ceenji wá nya u à tēen sige yapege niŋyega juŋ'i. Kuru sige yapege mpyi ná jũmbogii baashuunni ná jeniŋe ke e, Kile mekegere jwumpe mpyi a sémε ku puni na.

⁴ Váanya longara wuyo niŋyeya ceenji mpyi a le, maa uye yaa ná sēenji ná kafaare longara woore ná kóonji longara wuŋji i. Sēenji fũnŋwokwuu na mpyi u cye e, jacwɔre karigii cyi à nàar'a pi maa jwɔhɔ ke, li mpyi a jĩ cyire na.

⁵ Mege kà mpyi a sémε u byaani na ŋkemu jwɔhe k'à cũgo ke, kuru mege ku jyε: «Kánbwɔhe Babilónni: jacwoobii ná diŋyeni katupwɔhɔyi pyifeebii nuŋji.»

⁶ Mii à li jya na ŋge ceenji mpyi a bya mà méε Kile wuubii sishange ná Yesu kani jwufeebii sishange e.

Mii à u jya ke, li mpyi a mii kàkyanhala mà tòro.

⁷ Nyε ka Kile mèlekenji si mii pyi: «Naha na l'à mu kàkyanhala yε? Ceenji u à tēen sige yapege juŋ'i ná ku jyε ná jũmbogii baashuunniŋi ná jeniŋkii keŋi i ke, mii sí lire jwɔhe jwo mu á.

⁸ Sige yapege mu à jya ke, ku mpyi jyi na, ŋka ku saha jyε me, ku sí n-pa fworu wycugunŋke e, si ŋkàre tapinnage e. Mà lwɔ diŋyeni'à dá ke, sùpyire ti jyε ti meyi jyε a sémε shĩji niŋkwombaani tafeebii meyi tasemege e me, sige yapege jyanji si n-páa tire e. Yii li cε na tēni l'e ku mpyi jyi na, ŋka ku saha jyε me, ku sí nũru n-pa.

⁹ Sijcyiimpe ná yákiŋi u à yaa u tég'a ŋke cyage yyaha cε. Nũmbogii baashuunniŋi na jyε janyá baashuunni yire njemu juŋ'i uru ceenji'à tēen ke.

¹⁰ Cyire jũmbogii na jyε saanlii baashuunni mú, kanŋkur'à cwo pire e, niŋkin na jyε wani, u sanŋi sáha mpa me. Nka uru ká mpa, u si tere nimbilere pyi kanna.

¹¹ Sige yapege ku mpyi jyi na, ná ku saha jyε me, kuru mú na jyε saanŋi wá, kuru ku sí pi fũnŋo baataanre, ŋka ku na ntóre mpíi saanbii baashuunniŋi i. Kuru na ŋkεεge tapinnage e.

¹² Neenŋkii keŋi mu à jya ke, cyire na jyε saanlii ke, pire sáha ŋkwɔ à tēen fánhe na me. Pire sí n-pa jũŋufente ta si tere nimbilere kanna pyi ná ŋke sige yapege e siŋcyan.

* 16:16 Izirayeli shiinbil'à káshibwoyi kwɔn kuru cyage e.

¹³ Sònhòre ninure ti jnye pire pun'á, pi sí pi fânhafente ná pi jùnjufente kan sige yapeg'á.

¹⁴ Pi sí Mpabilini tún, nka Mpabilini sí n-jà pi na, jaha na ye lire li jnye kafeebii puni Kafoonji ná saanbii puni Saanji. Mpii pi jnye ná l'e ke, pire Kile à ywere maa pi cwòonrò, ka pi i ñkwòro u kuni i.»

¹⁵ Ka Kile mèlèkèñji si nùr'a mii pyi: «Lùbwoyi jwàge na mu à fwòrobacwoñji jya u à tèen ke, yire na jye kiiñi ná supyikuruyo ná supyishi ñijyahawa ná shenre.

¹⁶ Nèenjikii keñji mu à jya ke, cyire ná sige yapege sí fwòrobacwoñji kyaa pen yiy'á. Yi sí u cyengaya wuñji ná u cipyire wuñji yaha, si ñkyà u e, si u sannji súugo.

¹⁷ Yii li cè, Kile u à sònhòre le pi e pi i uru jyiñi wuuni pyi, pi i pi sònhòre pyi ñinjin, pi i pi jùnjufente kan sige yapeg'á, fo Kile jwumpe ká fùññò.

¹⁸ Kànbwohe ku jnye na ñinje saanbii puni kèenji ke, ceenji mu à jya ke, uru u jnye kure.»

18

Babilonni kànbwòh'à jya

¹ Lire kàntugo ka mii i Kile mèlèkèñji wabere jya u à yiri ñijyinj i na ntiri. Nùnjufente mpyi u à sèl'e, u sinampe mpyi bèenme ñinje cyeyi puni i.

² Ka u u ñkwúulo fànha na: «K'á jya! Babilonni kànbwòh'à jya! K'á pyi nume jínabii tatèenge, maa mpyi múnapegigii puni ná màpenge sañcyenwòhòyi puni tanwòhògo.

³ Lir'á pyi, jaha na ye k'á supyishinj puni pyi pi à jacwòore pyi ku fiige, ka lire si mpyi mu à jwo pi à ku èezen sinmpe bya. Ñinje saanbil'á jacwòore pyi ná k'e, ñinje cwòhòmpil'á pa mpyi kàmpyaafee ku pùcyage yaare cye kurugo.»

⁴ Jnye ka mii i mejwuuni labere lógo ñijyinj i na: «Mii shiinbii, yii fwooro Babilonni kànhe e, lire e kapegigii k'á pyi ke, yii nàzhan si n-pyi cyire e me. Amuni li mú jnye, yyefuyi yi sí nò ku na ke, yii nàzhan si n-pyi yire e me.

⁵ Yii li cè na ku kapegigil'á binni cyiye e, mà dùg'a nò fo ñijyinj na. Kile funñò jnye a wwò ku ntiimbaanj karigii na me.

⁶ Nde k'á pyi pi sanmpii na ke, yii lire fiige pyi ku na. Yii ku ñimpyiini figii shuunni pyi ku na. K'á yaage ñkemu kan yii à bya ke, ñkemu fànhe k'á jyahaha kuru woge na tooyo shuunni ke, yii kuru le ku byabya cenii.

⁷ Bà k'á yasinayi ná nàfuunji tég'a kuye pèe me, yii kyaage ná nàvunñke pyi ku nò ku na amuni, jaha na ye k'á kuye pyi sañcwo, na kuru jnye lenkwucwo me, na kuru si n-sii yamee sú me.

⁸ Lire kurugo, yyefuyi yi jnye ku mee na ke, yire yi jnye: kwùñi ná yameeni ná katege. Yire sí nò ku na canña ñinjin. Nage sí ku súugo, jaha na ye Kafoonji Kile u jnye na yoge kwùun ku na ke, fànhe na jnye ur'e.»

⁹ Jnye ñinje saanbii pi à jacwòore pyi ná k'e, maa ku pùcyage longara yaayi ta ke, pire ká ku súugo súugo nannguruge jya, pi sí raa ñkwúuli s'a yameeni súu sèe sèl'e.

¹⁰ Pi sí n-yyère tabòonge e, jaha na ye pi sí raa fyáge ku yyefuge kà ñkwò nò pire na me, s'a ñko: «Kànbwòhe Babilonni wuun'á kèège! L'á kèège! Nàmbaa kànhe! Yoge ku kwòñ mu na, lire jnye a pyi kamòno me, tère nimbilere kannna.»

¹¹ Dijnjenji cwòhòmpii mú sí raa ñkwúuli s'a yameeni súu ku kurugo, mà li ñinje pyi pi yapereyi saha jnye na shuu me. Yire yaayi yi jnye:

¹² Seenji ná wyérefyinnji ná longara kafaare ná longara kóonji ná shire vaañyi ná vaañyeyi nisinajyi ná vaañtufagare longara woore ná nùguntanga cire ná ntásuunji ñkyaañg'il'á tég'a yaayi ñjemu yaa ke, ná longara cir'á tég'a yaayi ñjemu yaa ke, ná dàñyeni wuyi ná tóonnte wuyi ná kafaayi longara wuy'á te mà pyi yaayi ñjemu ke,

¹³ ná cyangayaare nùguntanga woore ná látikolonji ná miri nùguntanga sinmpe ná wusunaji ná èezen sinmpe ná sinmpe ná farini mbyimpe ná mòonji ná ñiyi ná mpàabii ná shònyi ná wòtoribii, ali bilibii mú.

¹⁴ Pi sí raa ñko: «Yaayi mu mpyi a cya ke, yire pun'á fwooro mu cye e. Uru nàfuunji ná yire kakyanhala yaayi pun'á pinnii mu na, mu saha si n-sii yi ta me.»

¹⁵ Cwòhòmpii pi à nàfuunji ta ku cye kurugo ke, pire sí laaga tóon ku na, ku yyefuge kà ñkwò nò pire na me. Pi sí raa mee súu s'a ñkwúuli,

¹⁶ s'a ñko: «Kànbwòhe wuun'á kèège! L'á kèège! Ku sí mpyi a yal'a jwò ná shire vaañyi ná vaañyeyi ná seenji ná kafaare longara woore ná kóonji longara wuñji i. Yire puni y'á kèège ame tère ñinjin!»

¹⁷ Bakwooyi jùnjufeebii puni ná yi kùsheebii ná mpii pi jnye na báare yi e ke, ná shin maha shin u jnye na u jwòlyinj taa suumpe lwòhe jwòñ'á ke, pire pun'á pa yyère tatòonge e,

¹⁸ maa kànhe wii tasogoge e, maa jwo fànha na: «Kànha mpyi a sàa pèl'a ñke kànbwòhe kwò me.»

¹⁹ Pi à cwəonre wu pi nùmbogigil'e, maa yamεeni kwuuni wà, maa jwo: «Kànbwohe wuun'à kēege! L'à kēege! Ku lonḡara yaayi yi mpyi a bakwooyi feebii puni pyi yaarafee ke, tere ninḡin funḡ'i kur'à pinni.

²⁰ Nijnyinji, ta múgure ku njyanji kurugo! Kile wuubii ná Yesu túnntunmpii ná Kile túnntunmpii, yii a múgure mú, jaha na ye Kile à yogo kwə̀n ku na, maa yii ḡkooḡi wwú ku na.»

²¹ Nyε ka Kile mèlekeḡi wà si kafaabwə̀hə lwó mu à jwo tiraga, maa ku wà suumpe lwohe e, maa jwo: «Ame Babilənni kànbwə̀he sí n-wà fànha na, wà saha si ku jya me.

²² Nkə̀nno ná meceenḡurə̀ḡə̀ ná tūnmpire ná mpurugo mee saha si n-sii n-lógo wani me. Cyebaarapyi saha si jya wani me, tiraga mee saha si n-fworo wani me.

²³ Fúkina bēenme saha si n-fworo wani me, tacwokwə̀ḡə̀ ná ku poo jwumə̀ saha si n-lógo wani me, jaha na ye mu cwə̀həmpii pi mpyi dijye shinbwoobii, mu siḡkanma karigil'à dijye sùpyire puni wurugo.

²⁴ Mā bāra lire na, Kile túnntunmpii ná Kile wuubii ná sùpyire puni t'à bə̀ ḡḡke na ke, mu yyére pire puni sishang'à jya.»

19

¹ Lire kàntugo ka mii i tūmbwə̀hə lógo ninyinji i, mu à jwo supyijyahara ti jye na yu, na: «Aleluya*! Zhwoḡi ná pèente ná sífente na jye wuu Kilenji á.

² U kapegigii tunḡkanni na jye sée, maa ntíi, jaha na ye fwə̀robacwə̀ge ku mpyi a dijye sùpyire pyi t'à tiye pwo kapegigii na ke, u à kuru tūn. Kile báarapyiibii k'à bə̀ ke, Kile à lire ḡkooḡi wwú ku na.»

³ Ka pi i núr'a jwo: «Aleluya! Ku súgusuugo naḡguruge sí raa dūru tērigi puni i.»

⁴ Ka kacwə̀nribii bejjaaga ná sicyεereḡi ná jyii yaayi sicyεereḡi si piye t'irig'a cyán, maa Kile nintεenḡi pēe u saanre yateenḡke e na: «Amiina, Aleluya!»

Dánafeebii kuruyk'à bégel'a yaha Mpabilini mee na mu à jwo təcwo

⁵ Nyε ka mejwuu si fworo saanre yateenḡke cyage e na: «Yii pi jye Kile báarapyiibii maa fyáge u na ke, shinpyεere bāra shinbwoobii na, yii puni, yii a wuu Kilenji kēre.»

⁶ Ka mii i núr'a tūmbwə̀hə lógo mu à jwo shinjyahara, lire jye me lufoomə̀, lire jye me mu à jwo kile u à sée fànha na na: «Wuu wuu Kafoonji Kile kēe, jaha na ye wuu Kafoonji Kile, Sijj Punifoo na jye u saanre e.

⁷ Wuu pyi funntange e, wuu raa múgure, wuu u pēene taha u na, jaha na ye Mpabilini cikwə̀onr'à nə̀, li təcwoḡi mú à tēen li tēenl'e.

⁸ Kun'à kan u á, u vāanvynweeweere nisinana le. Kile wuubii kapyiinḡii nintiigii cyi jye tire vāanvynre.»

⁹ Ka Kile mèlekeḡi si mii pyi: «Yi séme “mpii pi à yyére Mpabilini cikwə̀onre njyḡi na ke, pire wuun'à jwə̀.”» Maa núr'a mii pyi: «Kile yabilinji jwumpe pu jye mpe.»

¹⁰ Ka mii i niḡkure sín u fere e si u pēe, ḡka u à mii pyi: «Ma hà li pyi me, mii mú na jye Kile báarapyi mu à jwo mu ná ma cinmpyiibii pi jye na Yesu kyaa yu sùpyir'á ke. Kile mu à yaa mu u a mpēre.» Jwumpe pu jye na yu Yesu kyaa na ke, puru pu jye Kile túnntunmpii tūnnture ḡḡke.

Kirisita à pyi javoo sige yapege ná ku fyə̀ḡwə̀həshiinbii na

¹¹ Ka mii i ninyinji jya u à múgo, ka shə̀ḡə̀ nivyinge si fworo. Sùpyanji u mpyi ku juy'i ke, uru mege ku jye: «Nwə̀mee ninḡinfooḡi ná sēenḡfoonji». Ntūinji funḡke e, u maha yoge kwūun maa sùpyire tūnni.

¹² U jyiigii na jii na fiige, saanra ḡntoyo ninyahaya sí jye u ḡḡke na. Mege kà mpyi a séme u na, uru kanni baare e wà jye a kuru cə̀ me.

¹³ U mpyi a vāantinnbwə̀hə le, ku puni mpyi sishan. U mege na jye: «Kile Jwumpe».

¹⁴ Ninyinji kàshikwə̀onbii kuruyji mpyi a taha u fye e shə̀ḡfyinyi juy'i. Pi puni mpyi a shire vāanvynweeweere le.

¹⁵ Kàshikwə̀ḡwə̀tanga mpyi à fwore u jwə̀ge e, si ntēge sùpyire bə̀. U sí raa pi kēenḡi ná tə̀onmbil'e. U sí Kile Sijj Punifoo luyirini nimbwooni cyée, bə̀ pi maha εrezenḡḡke fwə̀onḡ εrezen lwohe tawwuge wyige e me.

¹⁶ Mege kà mpyi a séme u vāantinnḡke ná u cyiini na na: «saanbii Saanḡi, kàfeebii Kafoonji».

¹⁷ Lire kàntugo ka mii i Kile mèlekeḡi wà jya u à yyére canḡajyiini juy'i, saḡcyεenre ti jye na mpéeli fo ninyinji i ke, maa jwo fànha na tire pun'á: «Yii a ma, yii pa bínni yii a Kile lyimbwooni sigili.

¹⁸ Yii pa saanbii ná kàshicyeyi ḡḡufeebii ná kàshikwə̀onmpiyi ná shə̀nyí ná shə̀nfeempii ná sùpyire puni, bilibii ná mpii pi jye pi jye bilii me, ná shinpyεere ná shinbwoobii kyaare kyá.»

* 19:1 Lire jwə̀he ku jye: «Wuu Kile kēel»

¹⁹ Nye ka mii i sige yapege ná ñh̄nke saanbii ná pi kàshicyeyi nya y'á bínni si kàshige kwòn shanfyinge fèvoonji ná u kàshicyege na.

²⁰ Ka pi i sige yapege cù mà bàra tùnntunji kaviniviniñi u mpyi maha kakyanhala karigii pyi sige yapege nyii na ke. Kuru sige yapege fyèñi mpyi sùpyire ntemu na, ka ti i ku nàñjanji pèe ke, cyire kakyanhala karigil'á pire wurugo. Ka sige yapege ná tùnntunji kafiniviniñi nyii wuubii si ñcù a wà ñkìrigiñi nabwàhe e.

²¹ Kàshikwònñwàoge ku mpyi na fwore shànfyinge fèvoonji ñwàoge e ke, ka u u pi sanmpii bò ná kur'e. Sañcyenre pun'á jò a tin pi kyaare e.

20

Sitaanniñi à pwà mà yye kampwoo pyi

¹ Lire kàntugo ka mii i Kile màlekèñi wà ñya u à yíri ñh̄nyinji i na ntíri, kacylewiyicugunke tirikyaanni ná yòr̀yò nitabaaya mpyi u cye e.

² Wwòlyege ku mpyi tèecyiini i, ná pi maha ku pyi jínabii ñùñufoonji, lire ñye m̄e Sitaanniñi ke, ka pi i kuru cù a pwà fo yye kampwoo (1.000)

³ maa ku wà kacylewiyicugunke e, maa ku shwòhò, maa fyè bwòn ku ñwàtonke na, bà li si mpyi, k'àha nùru s'a sùpyire wuruge ñcyii yye kampwooni funnke e m̄e. Cyire ká ntòro, k'á yaa ku yige ku tère nimbilere pyi.

⁴ Nye ka mii i saanra yatèenyè ñya. Mpii pi mpyi a tèn yi ñuñ'i ke, fànhe mpyi a kan pir'á, pi a yoge kyáali. Mpii ñumbogigii pi mpyi a kwòn Yesu kaní ñjwuñi ná Kile jwumpe ñjwuñi kurugo ke, mii à pire múnahigii ñya. Pi mpyi a ñen'a sige yapege, lire ñye m̄e ku nàñjanji pèe m̄e, pi mú mpyi a ñe fyèñi u bwòn pire byahigii, lire ñye m̄e pire cyeyi na m̄e. Pire mpyi a ñe, maa ntèn ná Kirisita e saanre e mà yye kampwoo pyi.

⁵ Shincyiibii pi ñye pire mà ñe a fworo kwùñi i. Kwùubii sanmpii ñye a ñe mà ta yyeegii sàha fùnñò kampwoo na m̄e.

⁶ Mpii pi à pyi ñh̄nyii bil'e mà ñe ke, pire wuun'á ñwà, pi à pyi Kile wuu. Pi saha si kwùzhònwuu kwù m̄e. Pi sí n-pyi Kile ná Kirisita sàragawuu, si ntèn ná Kirisita e saanre e si yye kampwoo pyi.

Fànha à ta Sitaanniñi na

⁷ Yye kampwooni (1.000) ká fùnñò, Sitaanniñi sí n-yige u tatonke e.

⁸ U sí n-kàre si sà supyishinji puni wurugo ñh̄nyenji yyaha kurugo. Uru supyishinji puni mege ku ñye Gogi ná Magogi*. U sí supyishinji puni bínni kàshige m̄e na. Pir'á ñyaha bà suumpe l̀wàhe ñwàoge ntyicyenji ñye m̄e.

⁹ Mii mpyi a li ñya na pi à pa cyage puni shwà a ta, maa Kile wuubii cyage kwùulo, kuru ku ñye kànhe tàange woge. Mà pi yaha puru na, nage kà à yíri ñh̄nyinji na mà pa pi puni sùgo.

¹⁰ Nye Sitaanniñi u mpyi maha sùpyire wuruge ke, ka pi i uru cù, ñkìrigiñi na ñye kacylewiyige nage ñkemu i ke, maa u wà kur'e sige yapege ná tùnntunji kafiniviniñi kurugo. Pi sí raa ñkyaali wani pilaga bàra canña na fo tèekwombaa.

Kile yoge nizanñke

¹¹ Nye ka mii i nùr'a saanre yatèenñke kà nimbwàhò ñivyinge ñya, wà u à tèn k'e. Ka ñh̄nyinji ná ñh̄nke si fè a yíri u yyaha na, wà saha ñye a yi ñya m̄e.

¹² Mpii pi à kwù ke, ka mii i pire ñya, shinbo bàra shimbilere na, pi puni mpyi a yyé saanre yatèenñke yyaha yyé. Ka sém̄ebii pii si múgo. Lire kàntugo ka wà si nùr'a múgo, shinji ñh̄nkwombaanji tafeebii meyi tasem̄ege ku mpyi ure. Ka Kile si kwùubii sàra a tàanna ná pi kapyiñkil'e ñcyiimu cyi à sém̄e sém̄ebil'e ke.

¹³ Suumpe l̀wàhe mpyi a sùpyire ntemu lyi ke, k'á tire nùruñ'a yige. Mpii pi à kwù mà kàre ñh̄nke ñwàhò shiinbii cyage e ke, pire mú à fworo, ka shin maha shin si sàra mà tàanna ná u kapyiñkil'e.

¹⁴ Nye ka kwùñi ná ñh̄nke ñwàhò shiinbii cyage si wà kacylewiyige nage e, kuru ku ñye kwùñi shanwuñi.

¹⁵ Shin maha shin u ñye u mege ñye a ta k'á sém̄e shinji ñh̄nkwombaanji tafeebii meyi tasem̄ege e m̄e, pire pun'á wà kacylewiyige nage e.

21

Zheruzal̄emu kànhe ñivònñke kani

¹ Lire kàntugo ka mii i ñh̄nyì ñivònñò ná ñh̄n̄e ñivònñò ñya, ñaha na ye ñh̄nyinji ñh̄nyenji ná ñh̄nke ñh̄nyige mpyi a pínni, suumpe l̀wàhe mú sàha mpyi m̄e.

* **20:8** Gogi u mpyi Magogi kini ñùñufoonji (Ezekiyeli 38-39). Uru u à pyi Izirayeli shiinbii zàmpenji nizanñi. Naha ñke cyage e, Sitaanniñi à mpiimu wurugo supyishinji puni i ke, pire pi maha mpyi Gogi ná Magogi. Pire pi sí n-pa kàshige kwòn ná Kile shiinbil'e ñh̄nyenji canñkwoge.

² Ka mii i Kile kàñhe nya, Zheruzalému kàñhe nivɔññke, k'à yîri Kile yyére nînyîni i na ntîri nîñke na. Ku mpyi a légel'a jwɔ mu à jwo tacwokwɔngɔ ku nyɛ na ñkèege ku poo yyére.

³ Ka mii i mɛjwuu nimbwoo lógo saanre yatɛɛññke cyage e na: «Yii lógo! Kile à u tatɛenge yaa sùpyire shwɔhɔl'e, u sí n-tɛɛn ná t'e, ti sí n-pyi u shiínbii, Kile yabilinji sí n-pyi ná t'e, si mpyi ti Kilenji.

⁴ U sí ti nyilwɔhe puni cwûun. Kwù saha si n-pyi mɛ, yamɛssuu mú si n-pyi mɛ, mɛssuu si n-pyi mɛ, kyaaga si n-pyi mɛ, ñaha na yɛ yalyey'à tɔro.»

⁵ Nge u à tɛɛn saanre yatɛɛññke e ke, ka uru sí jwo: «Yii li cè, mii sí yaayi puni kɛɛññke n-pyi nivɔnyɔ numɛ.» Maa nûr'a jwo mii á: «Mpe jwumpe sɛmɛ, ñaha na yɛ pu na nyɛ pyáa jwumɔ sɛe wum!»

⁶ Maa nûr'a mii pyi: «L'à pyi a kwò. Mii u nyɛ Alifa ná Omega, tasiige ná takwɔge. Byage na nyɛ ngemu na ke, lùbilinji lwɔhe ku nyɛ na shînji sɛe wunji kaan ke, mii sí uru lwɔhe kan urufoo u bya mana.

⁷ Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí yire kan urufol'á. Mii sí n-pyi urufoo Kilenji, urufoo sí n-pyi mii pyànji.

⁸ Nka fyagarafeebii ná mpîi pi nyɛ pi nyɛ a dá mii na mɛ, ná kapimpyiibii ná shinbuubii ná jacwoobii ná sinñkanfeebii ná kacyzunmpii ná kafiniviniibii puni, pire nàzhannji u nyɛ ñkîriginji wycugunñke nage. Uru u nyɛ kwùñi shɔnwunji.»

⁹ Nyɛ ñkunahigii baashuunninji cyi mpyi a jî kasanrage yyefuyi baashuunninji na ke, cyire mpyi Kile mèlekɛɛbii baashuunninji ngemu cye e ke, ka pire wà ninñin sí mpa mii pyi: «Pa ñaha, mii sí cifɔññi cyèe mu na, Mpabilini cwonji.»

¹⁰ Ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka Kile mèlekɛñji sí ñkàre ná mii i ñaɓa nintɔngɔ ñunji, Kile kàñhe ku nyɛ Zheruzalému ke, maa kuru cyèe mii na. Ku mpyi na ntîri mà yîri nînyîni i Kile yyére.

¹¹ Kile sînampe mpyi ku na mà ku pyi ku u jî lonɓara kafaare pi maha mpyi zasipe ke, tire fiige. Tire maha jî dùba fiige.

¹² Kàsɔɔgo nintɔngɔ mpyi a kàñhe kwùulo. Tajyijnwɔɔ ke ná shuunni mpyi ku na. Tajyijnwɔɔ maha tajyijnwɔɔ, Kile mèleke ninñin mpyi kuru na. Izirayeli tûluyi ke ná shuunninji mɛyi mpyi a sɛmɛ yire tajyijnwɔyi na.

¹³ Tajyijnwɔɔ taanre taanre mpyi kâmpañyji sicyɛɛrenji na: canñafyinmpe ná canñacwumpe ná suumɔ kùlo ná wòro kùlo.

¹⁴ Kàsɔɔge mpyi a cyán kafaaya ke ná shuunni ñunji, Mpabilini tûnntunmpii ke ná shuunninji mɛyi mpyi a sɛmɛ yire kafaayi na.

¹⁵ Mèlekɛñji u mpyi a jwo ná mii i ke, súmasuma sɛɛn kàbii mpyi uru cye e, u tɛg'a kàñhe ná tajyijnwɔyi ná kàsɔɔge sùma.

¹⁶ Kàñhe mpyi sicyeyɛ sicyɛɛre, sicyeyi puni mpyi a tàanna. U mpyi a kàñhe sùma ná kàbiini i. Sicyaga maha sicyaga mpyi kàbiini sinnagii kampwɔhii ke ná shuunni (12.000). Ku yyɛsanhampe ná ku yyɛparampe ná ku yyɛrempe mpyi a tàanna.

¹⁷ Lire kântugo ka u u kàñhe kàsɔɔge bilimpe sùma, ka ku u bɛ kàsimeɛni sinnagii ñkuu ná beeshuunni ná sicyɛɛre (144) mà tàanna ná sùpyire sumare pyiñkanni i.

¹⁸ Lonɓara kafaare pi maha mpyi zasipe ke, tire ti mpyi a tɛg'a kàsɔɔge faanra, maa sɛɛññi yabilinji tɛg'a kàñhe faanra, ku u jî dùba fiige.

¹⁹ Kàsɔɔge nintaani mpyi a cyán ná lonɓara kafaayi shînji puni i. Nintaani kafaage nîjcyiige mɛge mpyi zasipe, shɔnwoge mɛge mpyi safiri, tanrawoge mɛge mpyi agati, sicyɛrewoge mɛge mpyi emɛrodi,

²⁰ kan̄kuro woge mɛge mpyi onikisi, baani woge mɛge mpyi sariduwane, baashɔnwoge mɛge mpyi kirizoliti, baatanrewoge mɛge mpyi berili, baacyɛrewoge mɛge mpyi topazi, ke woge mɛge mpyi kirizopirasi, ke ná ninñin woge mɛge mpyi iyasenti, ke ná shɔnwoge mɛge sí mpyi amɛtisiti.

²¹ Kàñhe tajyijnwɔyi ke ná shuunninji bàrayi mpyi lonɓara kóonñi pyáa ke ná shuunni. Bàraga maha bàraga mpyi kóonbile ninñin. Kàñhe tafabwɔhe mpyi sɛɛññi yabilinji, maa jî mu à jwo dùba.

²² Mii nyɛ a Kileñaarebaga nya kàñhe e mɛ. Kafoonji Kile, Sinji Punifoo ná Mpabilini li mpyi kàñhe Kileñaarebage.

²³ Bɛɛnmpe kâmpaññke na, kàñhe kuro nyɛ a mpyi canñañyiini, lire nyɛ mɛ yinñke e mɛ. Kile sînampe mpyi ku bɛɛnmpe, Mpabilini sí nyɛ ku fûkinanji.

²⁴ Nîñke sùpyire sí raa ñaare ku bɛɛnmpe e, nîñke saanbii sí n-nyè k'e ná pi bwompe e.

²⁵ Kàñhe tajyijnwɔyi sí n-tò tɛni là tufige e mɛ, ñaha na yɛ numpilage saha si n-wwò wani mɛ.

²⁶ Supyishinji puni sí raa ma ná u pèente ná u ñjire yaay'e ku funñke e.

²⁷ Yaŋwəhəge kà tufiige sî n-ŋyè wani mɛ, shin maha shin u ŋyɛ na kapegigii pyi, lire ŋyɛ mɛ na fini ke, pire wà sî n-ŋyè wani mɛ. Mpabilini sémenji u ŋyɛ shɪŋi nɪŋkwombaanji tafeebii mɛyi tasemɛge ke, mpiimu mɛyi y'á séme ur'e ke, pire kanni pi sí n-ŋyè wani.

22

¹ Lire kàntugo ka Kile mɛlɛkɛŋi si banji wà cyèe mii na. Uru lwəhe maha shɪŋi kaan. Ku mpyi na jɪ dɪba fiige na fwore Kile ná Mpabilini saanre yatɛɛŋkɛ e,

² na fwu kànhe tafabwəhe e. Cige ku maha shɪŋi kaan ke, kuru mpyi banji kàmpaŋŋyi shuunnɪŋi na. Yyeeni i, ku maha se tooyo ke ná shuunni i. Yiŋɛ maha yiŋɛ, ku maha se, ku weyi maha sùpyire wyɛɛ pyi.

³ Lanjaga sî n-sii n-pyi mɛ. Kile ná Mpabilini saanre yatɛɛŋkɛ sí n-pyi kànhe e, Kile báarapyiibii sí raa u père,

⁴ s'a u ŋaa pi ŋyigii na, u mɛge sí n-sémɛ pi byahigii na.

⁵ Numpilage saha sí n-wwə wani mɛ. Fùkina, lire ŋyɛ mɛ canŋke bèɛnmpe kyaa saha sí n-pyi pi na mɛ, ŋaha na yɛ Kafoonji Kile yabilinji sí bèɛnmpe yige pi á. Pi sí n-pyi saanlii fo tɛekwombaa.

Yesu tɛpan'à byanhara

⁶ Lire kàntugo ka Kile mɛlɛkɛŋi si mii pyi: «Jwumpe mu à lógo ke, puru puni na ŋyɛ sèe, wà sí n-jà n-dá pu na. Kafoonji Kile u maha u jwumpe leni u tũntunmpii ŋwəyi i pi i yu u Munaani cye kurugo ke, ur'à u mɛlɛkɛŋi tun, karigii cyi à yaa cyi pyi ŋcyɛɛ ke, u pa cyire cyèe u báarapyiibii na.»

⁷ Yesu à jwo: «Ncyèrɛ mii sí n-pa. Jwumpe p'à séme nge sémenji i karigii nimpaaŋkii kyaa na ke, ŋgemu u ŋyɛ na pu kuni ŋaare ke, urufoo wuun'à ŋwə.»

⁸ Mii Yuhana à ŋcyii karigii lógo, maa cyi ŋya. Mii à cyi lógo maa cyi ŋya ke, Kile mɛlɛkɛŋi u à cyi cyèe mii na ke, ka mii i nɪŋkure sín u fere e sí u pèe.

⁹ Ka u u mii pyi: «Ma hà li pyi mɛ! Mii na ŋyɛ báarapyi, mu ná tũntunmpii sanmpii mu cɪmpyiibii fiige, mà bàra mpii pi ŋyɛ na nge sémenji jwumpe kurigii ŋaare ke. Kile mu à yaa mu u a mpère.»

¹⁰ Maa núr'a mii pyi: «Karigii cyi sí n-pa n-pyi ná cyi à séme nge sémenji i ke, ma hà cyi ŋwəhə mɛ, ŋaha na yɛ cyi tɛpyiin'à byanhara.

¹¹ Nge u ŋyɛ u ŋyɛ à tii mɛ, u yyaha le ntiimbaanji i, nge u ŋyɛ na kaŋwəhəyi pyi ke, u yyaha le u a kaŋwəhəyi pyi. Nge u à tii ke, u yyaha le u a katiigii pyi, nge u à finiŋɛ ke, u yyaha le u a fyinmɛ karigii pyi.»

¹² Yesu à jwo: «Lógo, li saha sí mə mɛ, mii sí n-pa. Sùpyire sàranji na ŋyɛ mii cye e, mii sí n-pa shin maha shin sàra sí ntàanna ná u kapyiin'kil'e.

¹³ Mii u ŋyɛ Alifa ná Omega, nɪŋcyiinji ná nizannji, tasiige ná takwəge.»

¹⁴ Mpii pi à pi vaaŋŋyi jyé ke, pire wuun'à ŋwə, ŋaha kurugo yɛ kun'à múgo pi á pi jyé kànhe tajyɪŋwəyi i, cige ku ŋyɛ na shɪŋi kaan ke, pi i kuru yasɛere lyi.

¹⁵ Njka kaŋwəhəyi pyifeebii ná sinnkanfeebii ná jacwoobii ná shinbuubii ná kacyzunmpii ná kafinar'à táan mpiimu á pi mú si i fini ke, pire sí n-kwəro kànhe kàntugo.

¹⁶ «Mii Yesu à na mɛlɛkɛŋi tun u pa ŋcyii karigii puni cyèe yii dánafeebii kurunyi na. Saanji Dawuda tɪluge shin u ŋyɛ mii. Nyémugo woni li maha jɪ ke, mii wi.»

¹⁷ Kile Munaani ná cifɔŋŋ'à jwo: «Ta ma!» Ngemu u à mpe jwumpe lógo ke, urufoo u jwo: «Ta ma!»

Byage na ŋyɛ ŋgemu na ke, urufoo u a ma. Lwəhe ku ŋyɛ na shɪŋi sèe wunji kaan ke, kuru lage na ŋyɛ ŋgemu na ke, urufoo u kà kwó a bya mana.

¹⁸ Shin maha shin u à nge sémenji jwumpe lógo mà yyaha tí ná karigii nimpaaŋkil'e ke, mii sí yi jwo n-waha pir'á, ŋgemu ká pà bàra pu na ke, yyefuyi kyaa l'à jwo nge sémenji i ke, Kile sí yire bàra urufoo woge na.

¹⁹ Sùpya ká là yige nge sémenji jwumpe e, shɪŋi cige yasɛere ná Kile kànhe kyaa l'à jwo u e ke, Kile sí urufoo nàzhan yige yire e.

²⁰ Ngemu u à li cyèe na ŋcyii karigii na ŋyɛ sèe ke, ur'à jwo: «Sèenji na, ŋcyɛɛ mii sí n-pa.»

Amiina! Ta ma, Kafoonji Yesu.

²¹ Kafoonji Yesu u ŋwə yii puni na, u u jwó le yii á!